

ΣΙΦΝΙΑΚΗ
ΤΟΠΩΝΥΜΙΟΛΟΓΙΑ

Στον αγαπητό φίλο
κ. Αλκιβιάδη Ν. Ληγιόση
Σίφνος, 17/6/2020

Ninos A. Kerasiis

**ΣΙΦΝΙΑΚΗ
ΤΟΠΩΝΥΜΙΟΛΟΓΙΑ**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ
ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ
ΧΑΡΤΕΣ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ

ΑΘΗΝΑ
2015

Επιμέλεια εξωφύλλου και χαρτών: Γιώργος Ν. Προμπονάς
Επιμέλεια έκδοσης: Μαρία Ναδάλη – Καραβου
Εκτύπωση – Βιβλιοδεσία: Γιώργος Συκάρης Γραφικές Τέχνες

Α' ΕΚΔΟΣΗ 2015

Copyright: © 2015 Νικόλαος Γ. Προμπονάς

© 2015 Πολιτιστικός Σύλλογος Σίφνου

ISBN: 978-960-337-120-5

Επιτρέπεται η οποιαδήποτε χρήση πληροφοριών του βιβλίου, αρκεί να γίνεται δεοντολογικά αναφορά στην αρχική πηγή τους.

Ὅς ἂν τὰ ὀνόματα εἰδῆ εἴσεται καὶ τὰ πράγματα.
Ὅποιος γνωρίσει τα ονόματα θα μάθει και τα πράγματα.

Πλάτων

Ὅπως δίνουμε ένα όνομα στο κάθε πρόσωπο για να το ξεχωρίζουμε από τ' άλλα έτσι και σε κάθε τόπο, για τον ίδιο λόγο δίνουν οι άνθρωποι ένα ξεχωριστό όνομα.

Στίλπων Κυριακίδης

Ἄφοῦ καυχώμεθα ὅτι πατοῦμεν ὡς αὐτόχθονες ἐπὶ τῶν ἱστορικωτάτων τῆς γῆς χωρῶν, ἔχομεν καὶ τὸ καθήκον νὰ διασαφήσωμεν τὰ ὀνόματα, ὅσα ἐκληροδότησαν εἰς αὐτὰς ὑπερεκατὸν ἤδη γενεαί.

Γεώργιος Χατζιδάκις

Τὰ τοπωνύμια, ὅπως τὰ πετρώματα, μᾶς δίδουν πληροφορίας περὶ διαφόρων ἐποχῶν. Πολλὰ εἶναι ἀρχαιότατα, διεσώθησαν ἀπὸ τῶν ὀμηρικῶν χρόνων ἀλώβητα ἢ μεταβεβλημένα, ἄλλα ἐδημιουργήθησαν κατὰ τὸν μεσαιῶνα, καὶ δεικνύουν τὴν ἐξέλιξη τῆς γλώσσης ἢ ἱστορικὰς ἢ λαϊκὰς παραδόσεις τῆς ἐποχῆς.

Κωνσταντῖνος Ἄμαντος

«Ἀπὸ τα πιο ευχάριστα αναγνώσματα μπορεί να είναι τα διάφορα τοπωνυμικά. Η απόλαυση της ανάγνωσής τους οφείλεται στο γεγονός ὅτι οι ονομασίες των τόπων συγκεντρώνουν και συμπυκνώνουν πολλά, κατὰ κάποιον τρόπο αἰώνια πράγματα: θρησκευτικὸ αἶσθημα, ἱστορικὴ μνήμη, φυσικὴ παρατήρηση, το βιοτικὸν αγώνα, τὴ δύναμη τῆς ἀνθρώπινης φαντασίας».

Μ. Γ. Μερακλῆς

Ἡ γνώση εἶναι σαν τον ορίζοντα, ὅσο τὴν πλησιάζεις, τόσο ἀπομακρύνεται.

Δημήτρης Τσιλίκας

ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ

Θε μου, όλ' αυτά τα νησιά που δεν έχω δει
φύλαξέ μου τα...
Όχι τις σπηλιές, τους βράχους, τα βότσαλα,
τα ξωκλήσια στις κορφές...
Τα ονόματα!
Είναι τα μόνα που έχω ζήσει.
Δεν τα διακρίνω στους χάρτες,
δεν ξέρω αν είναι σ' ανατολή ή στο βορρά,
μόνο που νοιώθω τα ρω, τα σίγμα, τα νι
να παλεύουν στο στόμα
να σχηματίζουν συλλαβές
κι η γλώσσα να τρέχει πριν από τους ήχους:
δισύλλαβα, τρισύλλαβα ακόμα και μια πνοή,
γεμάτα χρώματα που αγγίζουν τ' αυτιά μου
μυρωδιές που πλένε καταμεσίς του νου,
μπορούν οι γλάροι να τα συλλαβίσουν;
Θε μου, φύλαξέ μου τα,
Μη χαθούν τα γράμματα, οι ήχοι, οι συλλαβές...
Τα ονόματα να κρατήσω!

Ελένη Τσαμπαρλάκη – Μεσσηνέζη
(ΟΝΟΜΑΤΑ 17-18 [2005] 215)

*Στην ιερή μνήμη του προσφιούς και αι-
δίμου Νικολάου Μιχαήλ Βερνίκου – Ευγενίδη,
ιστορικού Προέδρου του Ιδρύματος Ευγενίδου
και Ευεργέτη της Σίφνου, πρόσκληση ζωής και
νοσταλγικός χαιρετισμός.*

Δωρεά:
ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΟΣ ΜΑΡΙΑΝΘΗΣ ΣΙΜΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Για τα τοπωνύμια της Σίφνου υπάρχει η σπουδαία εργασία *Τοπωνύμια της Σίφνου* του αείμνηστου λαογράφου και προδρόμου της σιφνιακής ονοματολογίας, Μάνου Φιλιππάκη (έκδοση της Αδελφότητας Σιφνίων «Ο Άγιος Συμεών», Αθήνα 1989). Η μελέτη αυτή περικλείει πολλή αγάπη για το γενέθλιό του νησί και παράλληλα πολύ ερευνητικό μόχθο και πλούτο πληροφοριών, καθώς ο συγγραφέας καταγράφει 833 σιφνιακά τοπωνύμια και επιχειρεί να τα προσεγγίσει ετυμολογικά και ιστορικά και επιπρόσθετα διανθίζει τις πληροφορίες του με διηγήσεις περιηγητών παλαιότερων χρόνων και σύγχρονών του θυμόσοφων γερόντων.

Επομένως, η ενασχόλησή μου με το θέμα ίσως θεωρηθεί ότι περιττεύει. Όμως, για ένα τόσο ευρύ και πολύπτυχο ζήτημα είναι ανέφικτη η εξαντλητική του διαπραγμάτευση. Η λεπτομερής καταγραφή των σιφνιακών τοπωνυμίων, τόσο από το στόμα του λαού, όσο και από τις γνωστές γραπτές πηγές, κυρίως από τα δικαιοπρακτικά έγγραφα, ο προσδιορισμός της γεωγραφικής τους θέσης και η ταξινόμησή τους είναι έργο πολύ δύσκολο και χρονοβόρο. Επιπρόσθετα το έργο γίνεται δυσκολότερο, επειδή για την ετυμολογία τους και ερμηνεία τους με επιστημονικό τρόπο, καθώς και την ανίχνευση των μεταβολών που υπέστησαν κατά τη διαδρομή του χρόνου, δεν υπάρχουν πάντοτε πειστικές και ικανοποιητικές προτάσεις. Τέλος, η συγκέντρωση σχετικών ιστορικών και λαογραφικών πληροφοριών από τη ζωντανή-προφορική παράδοση καθίσταται δυσκολότερη, καθώς περιορίζεται πια ο αριθμός των ατόμων που εργάζονται στις εξοχές και η συνακόλουθη εγκατάλειψη της υπαίθρου και η συρρίκνωση του τοπικού γλωσσικού ιδιώματος επιφέρουν ως αναπόφευκτη συνέπεια τη λήθη των τοπωνυμίων.

Είναι αλήθεια, όπως ειπώθηκε χαρακτηριστικά, ότι οι ξωμάχοι, οι αγρότες, οι ποιμένες και οι ψαράδες είναι οι κατεξοχήν ανάδοχοι των τόπων και ότι αυτοί συντηρούν τα τοπωνύμια στη μνήμη των γενεών. Δυστυχώς όμως, επειδή η υπαίθρος εγκαταλείπεται, λιγοστεύει συνεχώς ο πληθυσμός που τα χρησιμοποιεί και τα τοπωνύμια ξεχνιούνται αναπόφευκτα.

Παράλληλα, και στις περιπτώσεις που τα τοπωνύμια έχουν καταγραφεί και εξαντλητικά ερευνηθεί, δεν παύουν να επιδέχονται περαιτέρω έρευνα και μελέτη ή τουλάχιστον κάποιες συμπληρωματικές παρατηρήσεις σε επί μέρους πτυχές τους. Επιπρόσθετα, δυστυχώς, δεν έχει επιχειρηθεί ακόμα η μελέτη των σιφνιακών οικογενειακών ονομάτων, που θα βοηθούσε στη διευκρίνιση

της ετυμολογίας πολλών τοπωνυμίων, από τα οποία πολλά είναι κτητορικά. Εξάλλου, όσο καθυστερεί η ολοκλήρωση ενός μεγάλου λεξικού των ελληνικών τοπωνυμίων, κάθε επί μέρους, έστω και μικρή, προσπάθεια, αποτελεί έναν έρανο πληροφοριών, που επιχειρεί να διαφωτίσει το παρελθόν και παράλληλα ενδέχεται να είναι χρήσιμη στους μελλοντικούς μελετητές.

Επιπλέον, χάρη στην πρόοδο της έρευνας που σημειώνεται με την πάροδο του χρόνου, κάθε νεότερος μελετητής έχει αυξημένες δυνατότητες καλύτερης προσέγγισης του θέματος. Ακόμα και η διάνοιξη αμαξιτών δρόμων, τόσο προς το Βαθύ, όσο και προς τη Χερρόνησο και η επακόλουθη ευκολότερη προσπέλαση συγκριτικά με τα προηγούμενα χρόνια και των πιο απομακρυσμένων περιοχών του νησιού δίνει σήμερα τη δυνατότητα στον ερευνητή με επιτόπιες επισκέψεις και με τη βοήθεια των γειτόνων να ελέγξει τα στοιχεία των πληροφοριών του για τα τοπωνύμια και τον πιο εύκολο και ακριβή εντοπισμό των τοποθεσιών.

Με τα ανωτέρω επιχειρήσα να δικαιολογήσω την ενασχόλησή μου με το τοπωνυμικό της Σίφνου στην ανακοίνωσή μου στο Δ' Ονοματολογικό Συνέδριο, η οποία είχε ως θέμα «Σχόλια σε δέκα σιφνιακά τοπωνύμια».

Συνοπτικά, στην παρούσα εργασία προηγείται σύντομη εισαγωγή στη σιφνιακή τοπωνυμολογία, δηλαδή αναφορά στους αναγκαίους ορισμούς, στα κριτήρια ονοματοθεσίας των τόπων, στην καταγωγή και τις κατηγορίες, στο σχηματισμό και τη μορφή, στην ιδιωματική προφορά των σιφνιακών τοπωνυμίων, ενώ παρατίθενται πίνακες αυτών κατά γεωγραφικό διαμέρισμα. Ακολούθως επιχειρείται η συλλογή και καταγραφή σε απόλυτη αλφαβητική σειρά των τοπωνυμίων, αυτών που έχει ήδη καταγράψει ο αείμνηστος Μάνος Φιλιππάκης, αλλά και με τη βοήθεια της προφορικής και γραπτής παράδοσης, των αθησαύριστων τοπωνυμίων, ο ακριβέστερος γεωγραφικός τους προσδιορισμός και η πειστικότερη, κατά το δυνατόν, ετυμολόγηση και ερμηνεία τους που περιλαμβάνονται σε αγκύλες.

Εξάλλου, είναι εξαιρετικά μεγάλος ο αριθμός των 4.431 τοπωνυμίων, από τα οποία 2.265 ανήκουν στην κτηματική περιφέρεια της άλλοτε Κοινότητας της Απολλωνίας, 1.159 στην κτηματική περιφέρεια της άλλοτε Κονότητας του Αρτεμώνα, 257 από γραπτές πληροφορίες, κυρίως από παλαιά δικαιοπρακτικά έγγραφα, απροσδιόριστης θέσης σήμερα και 10 τοπωνύμια εκτός Σίφνου, που σχετίζονται όμως με τη Σίφνο. Δηλαδή, κατά μέσο όρο, σε σχέση με το μέγεθος του νησιού, αναλογούν 59,87 (4.431: 74 τ.χλμ. = 59,87) τοπωνύμια, σε κάθε τετραγωνικό χιλιόμετρο, αριθμός που δηλώνει σε ικανοποιητικό βαθμό το εύρος της συλλογής και ταξινόμησης των σιφνιακών τοπωνυμίων. Επιπλέον ο μεγάλος αυτός αριθμός είναι δηλωτικός του ιδιαίτερου συνδέσμου αλλά και της αγάπης των ανθρώπων, κυρίως της υπαίθρου, για τη γη του νησιού τους.

Επιπρόσθετα με την εμπειρία που απέκτησα από το ευχάριστο ταξίδι της

μακράς έρευνάς μου, πιστεύω ότι ασφαλώς ενδέχεται να υπάρχουν τοπωνύμια τα οποία αθέλητα αγνόησαν οι τριάντα επτά πληροφορητές μου κατά τις συνεντεύξεις μας, αν λάβει κάποιος υπόψη ότι υπάρχουν τόποι με περισσότερα από ένα ονόματα.

Αναφέρω ακόμα ότι, επειδή οι πληροφορίες που καταγράφονται στο παρόν τοπωνυμικό λεξικό είναι κυρίως προφορικές, επιδίωξα επίμονα να διασταυρώσω και να επαληθεύσω τις σχετικές γνώσεις, ερωτώντας πάντοτε τους βολάτορες των διαφόρων τόπων. Μερικές φορές όμως διαπίστωσα ότι οι προφορικές πάντοτε πληροφορίες για τα τοπωνύμια, δηλαδή για τις ονομασίες και τις τοποθεσίες, διέφεραν όχι μόνο από πληροφορητή σε πληροφορητή, αλλά και από τον ίδιο πληροφορητή, όταν ρωτήθηκε σε διαφορετικό χρόνο. Γι' αυτό ενδέχεται σε κάποια, ελάχιστα μακρινά και απόμερα πάντως, μικροτοπωνύμια να έχουν γίνει αθέλητες παραλείψεις, γεγονός που οφείλεται από τη μια στην εγκατάλειψη της υπαίθρου και από την άλλη στην αδυναμία της ανθρώπινης μνήμης να συγκρατήσει λεπτομερείς πληροφορίες που δεν χρησιμοποιούνται πια συχνά όπως παλαιότερα, όταν οι ξωμάχοι σύχναζαν στις περιοχές αυτές. Στις περιπτώσεις αυτές της ατυχίας μου, η ευθύνη είναι αποκλειστικά προσωπικά δική μου.

Ομολογώ επιπλέον ότι σε ορισμένα δυσετυμολόγητα τοπωνύμια υπήρξα τυχερός και οδηγήθηκα σε πειστική ετυμολογία. Αντίθετα, σε άλλα, παρά τις επίμονες προσπάθειες και αναζητήσεις, μόνο σε πιθανές υποθέσεις κατέληξα, ενώ, τέλος, ελάχιστα παραμένουν πεισματικά αινιγματικά και ανετυμολόγητα, όπως, το Κτόρο Αγιά και το Ποδετηρόκι. Εύχομαι και ελπίζω η τύχη, όπως αναφέρει και ο αείμνηστος Αδαμάντιος Κοραΐς, να φανερώσει στους νεότερους μελετητές την αλήθεια και να τους ανταμείψει με την ικανοποίηση της επίλυσης των ετυμολογικών αινιγμάτων της σιφνιακής τοπωνυμολογίας.

Με τη μικρή αυτή συμβολή μου στη μελέτη των σιφνιακών τοπωνυμίων δίνεται η δυνατότητα στο Σιφνιό αναγνώστη ή φίλο της Σίφνου, τον φυσιολάτρη περιπατητή, καθώς περνούν τα χρόνια και εγκαταλείπεται η υπαίθρος, να αναπολήσει σελίδες από την ιστορία του ωραίου νησιού από τα αρχαία μέχρι τα νεότερα χρόνια και ιδιαίτερα στον απόδημο Σιφνιό να θυμηθεί με νοσταλγία κάθε γεωγραφικό σημείο: Τις αρχαίες ακροπόλεις, τους αρχαίους πύργους, τα χωριά, τα λιμάνια, τους όρμους, τις παραλίες, τις λίμνες, τα ακρωτήρια, τους κάβους, τους φάρους, τις πούντες, τα πατήματα, τους βράχους, τα σπήλαια, τα βουνά, τους λόφους, τις πλαγιές, τα μεταλλεία, τα ασβεστοκάμινα, τα τσικαλαργεία, τους κάμπους, τα χωράφια, τους χειμάρρους, τις ρεματιές, τα λαγκάδια, τις βρύσες, τα πηγάδια, τις δεξαμενές, τους ανεμόμυλους, τους νερόμυλους, τους χώρους όπου λειτούργησαν σχολεία, τα γήπεδα, τις πολλές εκκλησίες, τα μοναστήρια και τα ξωκλήσια, τα νεκροταφεία, τους δρόμους, τα μονοπάτια, τις θεμωνιές, τα αλώνια, τα μνημεία της φύσης και τα έργα της

σύγχρονης τεχνολογίας, το εργοστάσιο της Δ.Ε.Η., το φωτοβολταϊκό σταθμό, τις κεραιές της τηλεόρασης και κινητής τηλεφωνίας και γενικά κάθε λεπτομέρεια του περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο ζουν οι απλοί άνθρωποι που με τον ατελείωτο μόχθο και τον τίμιο ιδρώτα τους, με την απaráμιλλη καλαισθησία και τον απεριόριστο σεβασμό στη φύση δημιούργησαν τη σιφναϊκή λαϊκή παράδοση.

Τέλος, και από πρακτικής πλευράς, επιχειρείται ο ακριβέστερος τοπικός προσδιορισμός των τοπωνυμίων και η πειστικότερη, κατά το δυνατόν, ετυμολόγηση και ερμηνεία τους, ενώ η εργασία αποτελεί ένα εύχρηστο βοήθημα για την ορθή γραφή και τον εντοπισμό των τοποθεσιών στην καθημερινή συναλλακτική ζωή των ανθρώπων του μικρού και αγαπημένου νησιού.

Νικόλαος Γ. Προμπονάς

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η ιδέα για το μικρό αυτό πόνημα στην αρχή ξεκίνησε από την επιθυμία να ικανοποιηθεί η προσωπική μου περιέργεια κατά τις σχολικές εκδρομές και περιπάτους στη σιφναϊκή ύπαιθρο, ενώ συστηματικά άρχισα τη σύνταξή του στα διαλείμματα οικογενειακών και κοινωνικών υποχρεώσεων μετά την αποχώρησή μου από την ενεργό δημόσια εκπαιδευτική υπηρεσία.

Το ονοματολογικό αυτό οδοιπορικό στη Σίφνο δεν θα είχε ολοκληρωθεί, επειδή η μόνιμη διαβίωσή μου στο μικρό νησί δεν μου παρέχει τη δυνατότητα της συχνής και άμεσης προσπέλασης στις μεγάλες βιβλιοθήκες και τα σπουδαστήρια για τη διασταύρωση πληροφοριών και την επίλυση αποριών. Πολλοί όμως και πολυτρόπως βοήθησαν την προσπάθειά μου:

- Στην απομόνωσή μου, ευτυχώς, είχα τη συντροφιά των πολύτιμων βοηθών, οι εργασίες των οποίων αναφέρονται στα βιβλιογραφικά βοηθήματα. Γι' αυτό αισθάνομαι την ανάγκη να εκφράσω από τη θέση αυτήν προς όλους την ευγνωμοσύνη μου.
- Πολύτιμη ακόμα υπήρξε για μένα η βοήθεια της κ. Ελευθερίας Γιακουμάκη, τέως διευθύντριας του Κέντρου Ερεύνης των Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων και του Κέντρου Σύνταξης του Ιστορικού Λεξικού της Ακαδημίας Αθηνών και προέδρου της Ονοματολογικής Εταιρείας, με την πρόθυμη διάθεση τόμων του περιοδικού «ΟΝΟΜΑΤΑ» που έλειπαν από την προσωπική μου βιβλιοθήκη. Επίσης του κ. Παναγιώτη Καμηλάκη, που έθεσε στη διάθεσή μου σχετική βιβλιογραφία.
- Ο πολυγράφος ιστοριοδίφης της Σίφνου κ. Σίμος Μ. Συμεωνίδης μου έδωσε τη δυνατότητα, παραπέμποντας κάθε φορά στις σχετικές εργασίες του, να καταγράψω, από τα δικαιοπρακτικά έγγραφα που κατά καιρούς έχει δημοσιεύσει, τα χρονολογημένα τοπωνύμια, πολλά από τα οποία είναι πλέον σήμερα απροσδιόριστης θέσης.
- Εκτός όμως από τους έμπειρους συγγραφείς και ειδικούς στη γλωσσολογία, τη λεξικολογία και την ονοματολογία, πολύτιμοι βοηθοί μου, οδηγοί στη σύνταξη της μελέτης αυτής με τις πληροφορίες τους για τον καλύτερο προσδιορισμό και τον ευκολότερο εντοπισμό των καταγραμμένων τόπων ήταν, κατά χρονολογική σειρά, και οι αγαπητοί μου φίλοι, ζωντανές πηγές πληροφόρησης: αρχιμανδρίτης και ηγούμενος της Ι. Μονής της Παναγίας της Βρυσιανής π. Ιωαννίκιος Λαμπρινός, οι κύριοι: Αντώνης Μάμιδας, Κώστας Λεμπέσης, Αντώνης Κοσμή ή Μπενάς, Φρατζέσκος

- Φασόλης, Φώτης Ατσόνιος (του Προυνιδιού), Νίκος Αρ. Μαστρόκαλος ή Καλούπης, Πάννης Ατσόνιος ή Μπαϊράμης, Αντώνης Θεοδώρου ή Γιαλάκης, Πάννης Εμμ. Λεμπέσης, Κώστας Κόμης ή Χοντράς, Δημήτρης Κουλούρης ή Πολυδές, Αντώνης Ποργιώτης, Μπάμπης Ψάρρης, Ζαννής Αντ. Σανάκης, Αλέκος Ατσόνιος, Γιώργος Δεπάστας (Μαργιόλης), Σίμος Καρύδης, Νίκος Απ. Διαρεμές, Μανόλης Γ. Τρούλλος, Αντώνης Ιω. Σανάκης, Αντώνης Κ. Ατσόνιος (Ανθρωπάκι), Κώστας Κάραβος (Μύτθαρης), Νίκος Δ. Λουρέζος, Κώστας Αλ. Λεμονής, Ιούλιος Ιω. Αθυμαρίτης, Πάννης Ξανθάκης (Κουτσουνάς), Θανάσης Ξανθάκης, Αντώνης Νικ. Μπενάκης, Αριστείδης Αντ. Κόμης, Σίμος Αντ. Ατσόνιος, Αντώνης Ατσόνιος (Πράκτορας), Μίμης Ντ. Λεμονής, συγγραφέας, Απόστολος Νικ. Διαρεμές, Νίκος Γ. Διαρεμές, Ελευθέριος Δ. Κουλούρης. Ιδιαίτερη μνεία οφείλω στους παλιούς μαθητές μου κ. Πάννη Πατριάρχη, δημοτικό υπάλληλο, και κ. Απόστολο Καραβή, αρχαιοφύλακα, οι οποίοι με βοήθησαν ουσιαστικά στην καταγραφή, προσθήκη και ταύτιση αθησαύριστων τοπωνυμίων.
- Η φίλεργος Δρ. Αρχαιολόγος κ. Ζώζη Παπαδοπούλου, οι λεπτολόγοι τοπογράφοι κ. Γιώργος Μακρής και κ. Ειρήνη Κανατέλια και ο αρχαιοφύλακας Σίφνου κ. Απόστολος Καραβής, ως επιχώριος καλός γνώστης όλης της γεωγραφικής έκτασης της Σίφνου, μου έδωσαν τη δυνατότητα της διασταύρωσης των πληροφοριών μου, αφού έθεσαν υπόψη μου την καταγραφή σιφνιακών τοπωνυμίων που συγκέντρωσαν οι ίδιοι σε μια φιλότιμη κοινή προσπάθεια να απεικονίσουν τον πληρέστερο έως τώρα αρχαιολογικό, γεωφυσικό και πολιτικό χάρτη της Σίφνου. Καρπός της συνεργασίας τους υπήρξε ο γενικός χάρτης της Σίφνου, τον οποίο, μολονότι ανέκδοτο, πρόθυμα, ευγενικά και γενναιόδωρα έθεσαν υπόψη μου για να αξιοποιήσω τις πληροφορίες του που εμπλουτίζουν το παρόν σιφνιακό τοπογραφικό λεξικό.
 - Ο υπάλληλος του Δήμου Σίφνου, κ. Νίκος Α. Κορακίης μου έδωσε τη δυνατότητα πρόσβασης στους κτηματολογικούς πίνακες της Σίφνου και το κτηματολόγιο των πρώην κοινοτήτων Απολλωνίας και Αρτεμώνα, πριν από τη συνένωσή τους σε ενιαίο Δήμο, και την ικανότητα να διασταυρώσω τις πληροφορίες της προφορικής και γραπτής παράδοσης των σιφνιακών τοπωνυμίων.
 - Η συμβολαιογράφος και υποθηκοφύλακας Σίφνου, κ. Σοφία Κολιογιώργη, μου επέτρεψε να διευρύνω την έρευνά μου πριν από τη δημιουργία του κτηματολογίου Σίφνου με τη μελέτη μέρους δικαιοπρακτικών εγγράφων για τη δειγματολογική διασταύρωση πληροφοριών, ενώ ο παλαίμαχος εκπαιδευτικός, αλησμόνητος Αντώνης Γ. Τρούλλος, υπεύθυνος του Λαογραφικού Μουσείου Σίφνου, μου έδωσε τη δυνατότητα να μελετήσω τη συλλογή των δικαιοπρακτικών εγγράφων που δώρισε σ' αυτό ο αείμνηστος Παναγιώτης Χρυσολωράς.

- Ο Πρόεδρος του Συνδέσμου Σιφνίων κ. Αντώνης Γ. Ζαμπέλης έθεσε υπόψη μου το Β.Δ. της 18.8.1952, το οποίο περιέχει μοναστηριακά ακίνητα που παραχωρήθηκαν στο Δημόσιο, καθώς και σε φωτοτυπία τους τόμους της ιστορικής εφημερίδας «Σίφνος» από την έκδοσή της έως και το 1930, ενώ ο Φρατζέσκος Λουκατάρης, παλιός και καλός μαθητής μου, προγραμματιστής, μου πρόσφερε με προθυμία και ευγένεια την τεχνική βοήθειά του, οσάκις τη χρειάστηκα, όπως και ο καθηγητής Πληροφορικής κ. Νίκος Αγγ. Καραγιάννης.
- Ο κ. Τάσος Αναστασίου, τέως Προϊστάμενος του Πολιτιστικού Τμήματος της Νομαρχίας Κυκλάδων και σήμερα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, υπέδειξε πρόθυμα τις πολιτιστικές διαδρομές στη γοητευτική σιφνιακή ύπαιθρο.
- Ο κ. Γιώργος Ν. Προμπονάς φιλοτέχνησε το εξώφυλλο και τους χάρτες της Σίφνου και των επιλεγμένων πολιτιστικών διαδρομών.
- Ο δραστήριος Πολιτιστικός Σύλλογος Σίφνου εξέφρασε αρχικά την πρόθεσή του να αναδεχθεί τη δαπάνη για την έκδοση του βιβλίου και ζήτησε γι' αυτό τη συνδρομή του Ιδρύματος Ευγενίδου. Ο φιλόπατρις όμως και γενναιόδωρος κ. Λεωνίδας Δημητριάδης - Ευγενίδης, Πρόεδρος του Ιδρύματος Ευγενίδου, είχε την ευγενή πρωτοβουλία το παρόν βιβλίο να εκδώσει, εις μνήμην του θείου του και προκατόχου του, αλησμόνητου Νικολάου Βερνίκου - Ευγενίδη, το Κληροδότημα Μαριάνθη Σίμου, για λογαριασμό του Πολιτιστικού Κέντρου Σίφνου «Μαριάνθη Σίμου», και να διανεμηθεί δωρεάν.

Η πανάξια Πρόεδρος του Πολιτιστικού Συλλόγου Σίφνου, κ. Μαρία Ναδάλη - Καραβού, φιλόλογος, εκτός του ότι εισηγήθηκε, επιμελήθηκε αυτόβουλα και ευσυνείδητα την έκδοση του βιβλίου, υπήρξε πρόθυμη και πολύτιμη βοηθός μου κατά τη διάρκεια της έκδοσης. Γι' αυτό της εκφράζω τις ολόθερμες ευχαριστίες μου.

Ακόμα, ευχαριστώ την κ. Κατερίνα Μετζάλη από το Εκδοτικό Τμήμα του Ιδρύματος Ευγενίδου, για την πραγματικά ιδιαίτερη φροντίδα της ώστε το βιβλίο να έχει καλαίσθητη εμφάνιση και να είναι ευχάριστο και ευανάγνωστο. Τις Γραφικές Τέχνες του κ. Γιώργου Συκάρη για την τέλεια από τεχνική και καλλιτεχνική άποψη εκτύπωσή του και βιβλιοδεσία και τον Πρόεδρο του Πολιτιστικού Κέντρου Σίφνου «Μαριάνθη Σίμου», κ. Βασίλη Ψαθά με το Διοικητικό Συμβούλιό του, που επωμίσθηκε τη δωρεάν διακίνησή του.

Πριν τελειώσω, αισθάνομαι την ανάγκη να εκφράσω προς καθένα χωριστά και προς όλους συνολικά και δημόσια από τη θέση αυτή την ειλικρινή μου ευγνωμοσύνη.

Καταλήγοντας, εκφράζω τη βαθιά και ειλικρινή μου λύπη, διότι από τους πληροφορητές μου οι αλησμόνητοι: Κώστας Λεμπέσης-Λεμπεσάκι, Πάννης

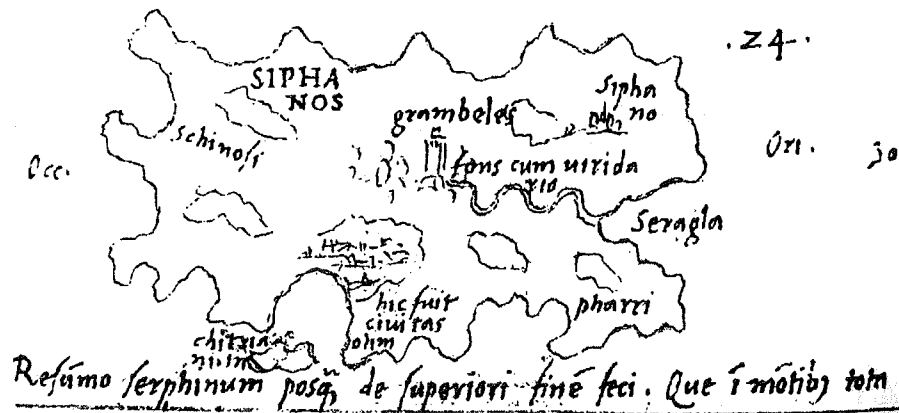
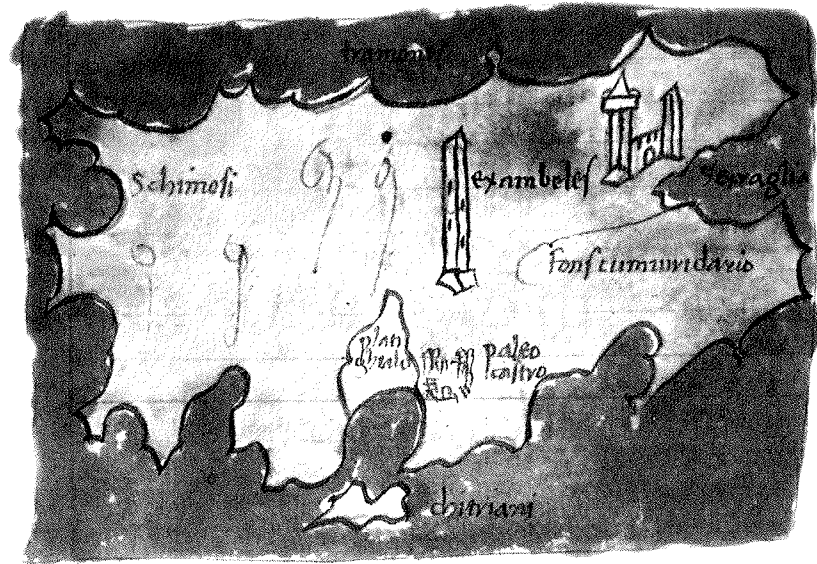
Ατσόνιος-Μπαϊράμης, Αντώνης Θεοδώρου-Γιαγιάκης, Δημήτρης Κουλούρης-Πολυδές, Αντώνης Ποργιώτης-Αντωνοποργιώτης, δεν πρόφτασαν να δουν τυπωμένο το βιβλίο. Γι' αυτό τους απευθύνω στον άλλο κόσμο τρυφερό νοσταλγικό χαιρετισμό, εύχομαι τη δικαίωσή τους και τους εκφράζω την ευγνωμοσύνη μου μαζί με την υπόσχεση ότι το βιβλίο θα το παραδώσω «τιμής ένεκεν» στις οικογένειές τους.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

I. ΟΡΙΣΜΟΙ

II. ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΟΝΟΜΑ- ΤΟΘΕΣΙΑΣ ΤΩΝ ΤΟΠΩΝ

Ο χάρτης της Σίφνου κατά το Φλωρεντινό μοναχό και λόγιο Christoforo Buondelmonti (1386 – περ. 1430) σε δύο διαφορετικά χειρόγραφα του έργου του: α) (επάνω) Νησιολόγιο του Αρχιπελάγους (1428) β) (κάτω) Νησιωτικό Περιγητικό (1420). Διακρίνονται στα ανατολικά το Κάστρο ως Siphano και η Σεράλια. Στα νότια το Παλαιό Κάστρο πάνω απ' τον Πλατύ Γιαλό (πιθανώς ο Άσπρος Πύργος) ή η θέση όπου υπήρξε κάποτε πόλη και η νησίδα Κιτριανή. Στο κέντρο πύργος-βίγλα στα Εξάμπελα (πιθανώς ο Μαύρος Πύργος), καθώς και η σύγχρονη Βρύση και ο ποταμός των Ερκιών που εκβάλλει στη Σεράλια. Στα δυτικά ο κόλπος Schinosi, όπου σήμερα βρίσκονται οι Καμάρες και τέλος, στα νοτιοανατολικά το λιμάνι Pharri, Φάροι / Φάρος. Benedetta Bessi, *A new approach to Christoforo Buondelmonti's Liber Insularum*, στο Π. Γ' Δ.Σ.Σ. [2009] 226-234 και (κάτω) Σίμος Μ. Συμεωνίδης, Σ.ιη' [2010]142).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ι. Ορισμοί

Με το γενικό όρο *τοπωνύμια* εννοούμε τα ονόματα κατοικημένων και ακατοίκητων τόπων, τα βαπτιστικά ονόματα δηλαδή τόπων και γεωγραφικών όρων, όπως: νησιά, πόλεις, χωριά, συνοικισμοί, συνοικίες, πλατείες, δρόμοι, λόφοι, βουνά, βουνοκορφές, βουνοπλαγιές, δάση, εξοχές, αγροτικές περιοχές, πηγάδια, ποταμοί, λίμνες, ακρωτήρια, κόλποι, λιμάνια. Όπως αναφέρει ο αείμνηστος Ι. Α. Θωμόπουλος, «*Τα τοπωνύμια είναι πολύτιμα γλωσσικά μνημεία, (τα οποία) δια την παλαιότητά των και δια της παρεχομένης υπ' αυτών πληροφορίας, αποτελούν όχι μόνον γλωσσικά, αλλά και ιστορικά και εθνικά κειμήλια*» (Κυκλαδικά Α', 1955, 74-75). Ειδικότερα με τον όρο *οικωνύμια* εννοούμε τα βαπτιστικά ονόματα κατοικημένων τόπων, όπως πόλεων, χωριών, συνοικισμών: Απολλωνία, Αρτεμώνας, Βαθύ, Εξάμπελα, Κάστρο, Καταβατή, Κάτω Πετάλι, Πάνω Πετάλι, Πλατύς Γιαλός, Σίφνος, Σταυρί, Τρουλ(λ)άκι, Χερρόνησος. Με τα τοπωνύμια ασχολείται η τοπωνυμολογία, ειδικός κλάδος της ονοματολογίας, που αποτελεί ιδιαίτερο κλάδο της επιστήμης της γλωσσολογίας και αντλεί πληροφορίες από άλλους επιστημονικούς κλάδους, όπως: η ιστορία, η αρχαιολογία, η γεωγραφία, η γλωσσολογία και η λαογραφία.

Με τον όρο *πατριδωνυμικά* (Γ. Ν. Χατζιδάκις, Ι. Α. Θωμόπουλος) εννοούμε τα ονόματα που σχηματίζονται από τα ονόματα: *χωρών, πόλεων, χωριών, συνοικισμών, γενικά κατοικημένων τόπων*, δηλαδή από τα πατριδωνύμια και φανερώνουν την πατρίδα κάποιου, τον τόπο καταγωγής, προέλευσης ή διαμονής του. Οι συνηθέστερες καταλήξεις των σιφνιακών πατριδωνυμικών είναι: *-αίος, -ιανός, -ιάτης, -ίτης, -ιος, -ιός, -ιώτης*: Σιφναίος, Βαθιανός, Εξάμπελιανός, Καστριανός, Καταβατιανός, Κατωπεταλιανός, Πανωπεταλιανός, Σταυριανός, Τρουλ(λ)ακιανός, Χερροντσιανός Απολλωνιάτης, Αρτεμωνιάτης, Πλατγιαλίτης, Σίφνιος, Σιφναίος, Σιφνιός, Σιφνιώτης. Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται σήμερα αντί του όρου *τοπικά* (Σ. Μενάρδος, Δημ. Γεωργακάς) ή *εθνικά ονόματα* (Στέφανος Βυζάντιος 6^{ος} αι. μ. Χ.), που σύμφωνα με τον αρχαίο γραμματικό Διονύσιο το Θράκα, δήλωναν το έθνος, την εθνική καταγωγή κάποιου.

Ανδρωνυμικά λέγονται τα ονόματα ή οι προσωνυμίες γυναικών, που προέρχονται από το βαπτιστικό ή οικογενειακό όνομα ή παρωνύμιο ή το επάγγελμα των ανδρών τους: *Αγγελάς > Αγγελού, Αντρουλής > Αντρουλίνα, Αργά-*

νης> Αργάναινα, Βασιλάκης> Βασιλάκαινα, Βασίλαρος> Βασιλαρίνα, Γκαρής> Γκαρίνα και Γκαρένια, Θοδωρής> Θοδωρίνα και Θοδωρένια, Ηρακλής> Ηρακλίνα, Κακάκης> Κακάκαινα, Καντζούρης> Καντζούραινα, Καρλής> Καρλίνα, Κουλούρης> Κουλούραινα, Μπουλής> Μπουλίνα, Ναρλής> Ναρλίνα και Ναρλένια, Νικόπαπας> Νικοπαπίνα, Πανέρης> Πανέραйна, Σπίθας> Σπίθαινα, Στρατής> Στρατίνα, Βαρελάς> Βαρελού, Περιπτεράς> Περιπτερού, Ψαράς> Ψαρού, Ψωμάς> Ψωμού κ.ά.

Μ η τ ρ ω ν υ μ ι κ á λέγονται τα οικογενειακά ονόματα που ονομάζουν το παιδί από το βαφτιστικό όνομα της μητέρας: Ανθούσα> ο (γιος της) Ανθούσης, Αγγέλικα> ο Αγγέλικας, Αρμελίνα> Αρμελινιώ> Αρμελινιώς> ο Αρμελινιός / Αρμελενιός, Ζαμπέλα> ο Ζαμπέλης, Σκλάβος> ο Σκλάβαινας, Σπεράντζ/σα> ο Σπεράντσας, Χαρά> ο Χαράς κ.ά..

Π α τ ρ ω ν υ μ ι κ á λέγονται τα οικογενειακά ονόματα που προέρχονται από το βαφτιστικό όνομα του πατέρα ή του προγόνου και σημαίνει το γιο ή την κόρη κάποιου, τους απογόνους του: Θεοδώρου, Αφεντάκης, Τσιριάκης, Φιλιππάκης, Χριστάκης. Συνήθεις πανελλήνια καταλήξεις πατρωνυμικών είναι: -άδης, -ιάδης, -ίδης, -άκης, -άκος, -άτος, -έλλης, -(ό)πουλος, -ου, -ούδης, -ούσης.

Ε π α γ γ ε λ μ α τ ι κ á λέγονται τα οικογενειακά ονόματα που παράγονται από ονόματα που δηλώνουν επάγγελμα ή αξίωμα, κυριότερες καταλήξεις των οποίων είναι: -άς, -άρης, -έρης / -ιέρης, -τζής: Γρυπάρης, Καστανάς, Κοσκινάς, Λαουτέρης, Μαγκανάρης / Μαγκανιέρης, Μπογιατζής, Τρατθάρης.

Α ν θ ρ ω π ω ν ύ μ ι ο λέγεται το βαφτιστικό και οικογενειακό όνομα κάποιου προσώπου σε αντιδιαστολή με το τοπωνύμιο, δηλαδή το όνομα ενός τόπου. Προσωπωνύμιο ή κ υ ρ ι ω ν ύ μ ι ο είναι το κύριο όνομα, με το οποίο διακρίνεται και προσφωνείται ένα πρόσωπο, το βαφτιστικό όνομα ενός προσώπου. Πα ρ ω ν ύ μ ι ο είναι το παράνομα, το παρατσούκλι, όνομα που δίνεται σε κάποιον, εκτός από το προσωπικό του όνομα σκωπτικά και χαρακτηρίζει ορισμένες σωματικές ή ψυχικές ιδιότητές του ή για να ξεχωρίσει από άλλο συνονόματό του: Ακλέρου, Καλοέρου, Φελός. Π ρ ο σ ω ν ύ μ ι ο, προσωνυμία ή επωνυμία είναι το πρόσθετο όνομα, με το οποίο αναγνωρίζουμε κάποιον, χωρίς να μνημονεύουμε το παραγματικό του όνομα: (Άγιος Ιωάννης) ο Αποκεφαλιστείς, ο Βαφτιστής, ο Ελεήμονας, ο Πρόδρομος, (Παναγία) η Βαγγελίστρα, η Γερανοφόρα, η Ελεούσα, η Ελευθέρτρια, η Θεοσκέπαστη, η Κυπριανή, η Λαγκαδιανή, η Ουρανοφόρα, η Σκαλωτιανή, η Χρυσοπηγή.

Επειδή, ακόμα, από τη μια μεριά η εργασία αυτή απευθύνεται κυρίως σε μη ειδικούς και από την άλλη οι ειδικοί όροι με τους οποίους χαρακτηρίζονται κατά κατηγορία τα διάφορα τοπωνύμια αποτελούν νεολογισμούς, η ερμηνεία των οποίων δεν υπάρχει σε όλα τα νεοελληνικά λεξικά, αναφέρουμε ακόμα ότι αγιωνύμιο λέγεται το όνομα ενός τόπου από το όνομα κάποιου

αγίου, όπως ναωνύμιο λέγεται το όνομα ενός τόπου από το όνομα του αγίου, στο όνομα του οποίου τιμάται ο ναός που υπάρχει στην περιοχή. Κατά τον ίδιο τρόπο φυτωνύμιο, ζωνύμιο, υδρωνύμιο, δασωνύμιο, χρωμω-νύμιο, λέγεται το όνομα ενός τόπου από την ύπαρξη σ' αυτόν αντίστοιχα των φερώνυμων φυτών, ζώων, νερών ή, ακόμα δασών και χρωμάτων. Εδαφ-νύμιο, τέλος, λέγεται το τοπωνύμιο που δηλώνει τον οριζόντιο διαμελισμό: χερσονήσους, ακρωτήρια, κάβους, νησιά, κόλπους (ειδικότερα ακτωνύμια) και κάθετο διαμελισμό της γης: βουνά, οροσειρές, κοιλάδες, ποτάμια, λίμνες.

II. Τα κριτήρια ονοματοθεσίας των τόπων

Όπως τα ανθρωπωνύμια, δηλαδή τα ονόματα των ανθρώπων, έτσι και τα τοπωνύμια, τα ονόματα των τόπων, δε δίνονται τυχαία, έχουν μια ορισμένη σημασία, την οποία μας βοηθούν τόσο η γλωσσολογία, όσο και οι άλλες βοηθητικές επιστήμες (αρχαιολογία, γεωγραφία, ιστορία, λαογραφία) να αποκαλύψουμε.

Τα κυριότερα κριτήρια, με βάση τα οποία δίνεται το όνομα σε έναν τόπο, είναι τα ακόλουθα:

Α. Τα ονόματα αρχαίων θεών και ηρώων (αρχαιόθετα): Ακίς, Απολλωνία, Αρτεμώνας, Μερόπη, Μινώα, Σίφνος.

Β. α) Τα ονόματα αγίων (εκκλησίες και μοναστήρια, αγιωνύμια, ναωνύμια). Ο μεγάλος αριθμός των 236 εκκλησιών, που σε αναλογία προς την έκταση της Σίφνου αντιστοιχούν 3,189 εκκλησίες ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο: Αγγελόχτιστη, Αγία Βαρβάρα, Άγιο Μανδήλιο, «Αγία Καλή», (Άγιος Ιωάννης) ο Ελεήμονας, Αγίοι Πάντες, Αγίοι Σαράντες, Άγιος Υπάτιος, Άης Δήμος, Άης Λούκας, (Κερά) Ελεούσα, Εφταμάρτυρος, Κυρία των Αγγέλων, Κυρία Βρυσιανή, Πολλές Εκκλησιές, Τρεις Εκκλησιές. β) Το όνομα Παναγία και πατριδωνυμικά με επιθήματα -ιανή και -ίσσα: Βρυσιανή, Κυπριανή, Λαγκαδιανή, Σκαλωτιανή, Τρουλ(λ)ακιανή, Πλατάνισσα.

Γ. Οικογενειακά ονόματα, παρωνύμια και επαγγελματικά συνήθως και σπανίως τα πατριδωνυμικά ή εθνικά, τα βαφτιστικά ονόματα ανδρών και γυναικών (κυριωνύμια) σε γενική πτώση που φανερώνει τον αλλοτινό ή τωρινό κτήτορα της περιοχής (ανθρωπωνυμικά): του Αβρά (το Μούτελο, η Πλάτη), του Αβρακώτου, του Αγγέλου, της Αγγελούς, του Αγε-ρικού, του Ακλέρου, του Αλιμπέρτη, του Ανδρονικού, του Αράπη (η Πλάτη, η Σπηλιά, το Φρούδι), του Αρβανίτη, του Αρσενίου, της Αρχοντούς, του Αφεντάκη, του Αφεντικού, του Βασσάλου το Φρούδι, της Βγένας, του Βερνίκου, του Βλάση, του Βουτσά, του Γάσπαρη, του Γαφιά, του Γ(κ)αλάντε /-η, του Γεωργι-τσάκη, του Γεωργίτη, του Γραφιού το Πηγάδι, του Γρίπου, του Δακορόνια, του

Δαμιανού, του Δευτεραίου, του Καλοέρου, ο Πισσίτης, του Στάη, του Τζιριάκη, της Φροσύνης κ.ά. πολλά.

Δ. Από λαϊκές αντιλήψεις και τοπικές παραδόσεις: Άης Γιάννης του Σιδερού, του Αλούρδου το Καράβι (το Καράβι του Στριμίγκη), Ανεραϊδα, το Αποκοφτό, το Κοφτό, η Κυπριανή, της Μητριιάς το Φρούδι, το Σπήλαιο των Νυμφών, η Σπηλιά του Αράπη, η Σπηλιά των Γηθρών, το Τραγοπόδι (Στραβοπόδι), ο Φονιάς, ο Φόνος της Μητριιάς.

Ε. Από κάποια ιδιομορφία του εδάφους ή κάποιο βασικό γνώρισμά του:

1. Από το χρώμα του εδάφους (χρωμωνύμια): η Άσπρη Βραχιά, η Άσπρη Μάντρα, το Άσπρισμα, το Άσπρο Βουνί, ο Άσπρος Γκρεμνός, τα Κόκκινα, η Κοκκίνα, τα Κόκκινα Γκρεμνά, τα Κοκκινάκια, η Κόκκινη Σπηλιά, το Κόκκινο Στενό, οι Κοκκινομύτες, το Κοκκινόχωμα, η Μαύρη Τρύπα, το Μαύρο Βουνί, το Μαύρο Χωριό, τα Σταχτιά, η Φερ(ρ)ηβολάδα, τα Φυρ(ρ)ά, τα Φυρ(ρ)ά Γιαλούδια, η Φυρ(ρ)ή Αβολάδα, το Φυρ(ρ)ό Ραχίδι, τα Φυρ(ρ)όγ(ε)ια, το Φυρ(ρ)οί, η Φυρ(ρ)ολαγκάδα, ο Ψαρολούρος.

2. Από τη φύση και το σχήμα και το περιεχόμενο του εδάφους (εδαφωνύμια): το Αγρίωμα, ο Αθρόλικας, το Ακρωτηράκι, η Άμμος, οι Αμμουδάρες, η Ανηφόρα, το Ανηφόρο, το Αποκοφτό, το Βασιμίδι, η Βαθιά Λαγκάδα, το Βαθύ, τα Βουνάκια, το Βουναλάκι, η Βουνάρα, το Βουνί, το Βουνό, ο Γάδαρος, η Γούρνα, τα Γουρνιά, ο Γουρνωπός, τα Διποτάματα, τα Δίστρατα, ο Εγκρέμναρος, τα Καβάκια, το Καβάκι, ο Κάβος, οι Κασέλες, η Κατηφόρα, η Κολυμπάδα, ο Κόλυμπος, το Κόμμα, η Κομμάτα, το Κομμάτι, τα Κομμάτια, η Λιβάδα, οι Λίμνες, ο Λούρος, οι Μαξελάρες, η Μαύρη Τρύπα, το Μαύρο Βουνί, το Ξυβουνί, το Πετάλι, το Πέταλο, ο Πέταλος, η Πλακούρα, το Πλακωτό, η Σκάλα, τα Σκαλάκια, το Σκαλί, το Σκαλωτό, η Σκαλούρα, η Σκάφη, η Σπηλιά, η Τραβαβουνάρα, τα Τραβά Βουνιά, οι Τρεις Βαλανιές, Τρεις Λυ(γ)ές, οι Τρεις Πη(γ)ές, τα Τρία Δεντρά, τα Τρίστρατα, η Χώνη κ.ά.

3. Από τα νερά της περιοχής (πηγές ή ποτάμια, υδρωνύμια): (Μονάδες) Αφαλάτωση, ο Αμπρουδέκτης, τα Βάρτα, τα Βασιλοπόταμα, η Βλυχάδα, το Βλυχό, το Βλυχύ, η Βρύση, οι Βρύσες, τα Βρυσιανά, Δημοτικές Γεωτρήσεις, Δημοτικές Δεξαμενές, τα Διποτάματα, η Κολυμπάδα, ο Κόλυμπος, ο Λιβαδάς, οι Λίμνες, το Νερό, το Πη(γ)άδι, ο Πή(γ)αδος, το Πλατύ Πη(γ)άδι, ο Ποταμός, το Τόσο Νερό, οι Τρεις Πη(γ)ές, η Φλέα, το Φλεάκι, το Φλεϊ, το Φράγμα του Λιβαδά.

4. Από τα δέντρα και τα φυτά του τόπου (φυτωνύμια, ονόματα φυτών), που χαρακτηρίζουν το τοπίο: οι Αγκιναριές, η Αγριλιά / Αγρελιά, οι Αγριλιές, ο Αγριλωπός, τα Αγριάμπελα, η Αλεντράδα, ο Αμάραντος, το Αμάραντο, τα Αμπέλια, τα Αμπελάκια, η Αμυγδαλιά, της Απιδιάς το Φρούδι, οι Ασκέλες, η Ατζωυριά, η Αχλάδα, η Βαγιά, οι Βαλανιές, οι Τρεις Βαλανιές, η

Βρουλιά, οι Βρουλιές, τα Βρουλίδια, το Δαφνί, ο Ελιώνας, οι Ερκιές, ο Καλαγκάλαμος, το Καλαμάκι, το Καλαμίτσι, η Κάππαρη, η Καππαριά, οι Κατσιπρινιές, τα Κούμαρα, τα Λευκίδια, το Λιόφυτο, το Λυαροκόπι, οι Λυ(γ)ές, η Μερσίνη, τα Ξάμπελα / το Ξάμπελο, η Ξυλοκερατιά, ο Ράμνος, η Συκιά, το Συκίδι, η Συκιούρα, οι Τρεις Βαλανιές, οι Τρεις Λυ(γ)ές, τα Τρία Δεντρά, το Φενεκίδι / Φοινικίδι, η Φιδάρα, οι Φιδάρες, το Φιδί, ο Φιδιώνας, το Φιδωπό, ο Φιδωπός, η Φυτειά κ.ά.

5. Από τα άγρια ζώα που συχνάζουν στην περιοχή (ζωωνύμια): η Γαδινελιά, ο Κόρακας, η Κορακιά / οι Κορακιές, η Κορακοσπηλιά, η Κουκουμαβλοφωλιά, του Λα(γ)ού, η Μέλισσα, ο Πετεινός, οι Πούλες, του Σκανιά.

6. Από παρομοιώσεις, επειδή το μέρος αυτό μοιάζει με κάποιο ζώο (μορφωνυμικά): Γάδαρος, Κορακάκι.

7. Από τη θέση ενός τόπου σχετικά προς άλλο γειτονικό: Άνω Πετάλι / Κάτω Πετάλι, Έξω Πούλες, Μέσα (Αβολάδα, Γουρνί, Εγκαυριά, Εγκρεμνά, Κάστρο, Πετάλι), Ξωβουνί, Ξώπυργα, Πέρα (Βάρτα, Γειτονιά, Πετάλι), Πίσω (Καταβατή, Μεριά).

ΣΤ. Από τη γεωργική του χρήση: τα Αγριάμπελα, το Αγρίωμα, το Αλωνάκι, το Αλώνι, τα Αλώνια, η Αμπέλα, το Αμπελάκι, τα Αμπελάκια, το Αμπέλι, η Αμπελουργιά, ο Ελιώνας, ο Κάμπος, η Καυκάρα, η Κομμάτα, τα Λιβαδάκια, το Λιόφυτο, η Μάντρα, οι Μάντρες, το Μαντροκαθισιό, τα Ξάμπελα / το Ξάμπελο, το Ξηροζάμπελο, η Παλιόμαντρα, ο Παραστημός, το Πελιάρδι, τα Περιβόλια, τα Σπάρματα, η Φασολού, η Φυτειά.

Ζ. Από τα αξιόλογα τεχνικά έργα και τα επαγγέλματα των κατοίκων: Αλιεντικό Καταφύγιο, τα Αργαστήρια, ο Άσπρος Πύργος, (Μονάδες) Αφαλάτωση, η Βίγλα, το Βιγλάκι, το Βίντσι, Βιολογικός Καθαρισμός, η Βρύση, οι Βρύσες, τα Γλαστήρια, τα Καμινάκια, ο Καμίνaros, τα Καμίνια, Κάν(ν)ουλες, το Κάστρο, οι Κεραίες, τα Μεταλλεία, τα Μπογιατζι(ή)δικα, οι Μύλοι, τα Νταμάρια, ο Παλιόμυλος, ο Πήαδος, η Πλακανιά, το Πλατύ Πηάδι, τα Σιφινάδικα (αγγειοπλαστεία), τα Σχολεία, οι Τρεις Πη(γ)ές, τα Τσικαλαρειά, το Φράγμα, το Χαρκη/ιδειό, η Χωματερή, το Χωματερίκι.

Η. Από κτήτορες ή οικιστές: του Αβρακώτου, του Αγγέλου, της Αγγελού, του Αρνά, του Αρσενίου, του Αφεντάκη, του Αφεντικού, του Βαφία, της Βγένας, του Βελούδη, του Βερνίκου, του Γαλάντη / -ε, του Γαλίφου, του Γάσπαρη, του Γαφιά, του Γελέ, του Γεωργιτσάκη, του Γλέντζου, του Γλύκα, του Δακρόνια, του Δαμιανού, του Δευτεραίου, του Ζαφείρη, του Ζαμπέλη, του Ησαΐα, του Καδέ, του Καλαμάρη, του Καλοέρου, τα Καμαριανά, του Καργιού, του Καργιώτη, του Κολοπάνη, του Κονόμου, του Κορωνιού, του Κουράγιου, του Κουρή, του Λαγού, του Λουή, του Λυερού, του Μααίτθου, του Μαντελένη, του Μαρίνου, του Μεγαλογιάννη, του Μιλιαρή, του Μπαρού, του Παναού, του Περδίκη, του Πέτση, του Πνευματικού, του Ποθητού, του Ρωμάνου, του Σακελλάριου,

του Σαρλή, του Σκριβά, του Στάη, του Τομάζου, του Τρούμπα, του Τσιό(ώ)νη, του Τσόχα, του Φλάσκα, του Φωλή, του Χριστάκη, του Ψη(ι)λάκου, Ψυλλάκου, Μανιάτικα, Οβριακή.

Θ. Από ονόματα που έδωσαν ξένοι κατακτητές: του Αγγέλου (Γοζαδίνου), ο Γοζαδίνος, ο Καδές, του Ντακορόνια, της Μπαρόνας, του Μπαρού, Μισέρ -Τουλής, του Τουλιάνου.

Επειδή τα κριτήρια της ονοματοθεσίας ενός τόπου είναι κοινά σ' όλη την Ελλάδα, για το λόγο αυτόν πολλά τοπωνύμια απαντιούνται συχνά σε διαφορετικά διαμερίσματα της χώρας μας, τα οποία μάλιστα απέχουν πολύ μεταξύ τους και δεν έχουν άμεση επικοινωνία, διαφέρουν όμως ως προς την τοπική ιδιωματική προφορά. Μερικές φορές τα τοπωνύμια δεν ονομάζουν μόνο τον τόπο που τα γέννησε, αλλά επεκτείνονται και σε μια ευρύτερη περιοχή γύρω απ' αυτόν, κυρίως όταν η περιοχή είναι έρημη ή ανώνυμη χωρίς μικροτοπωνύμια ή κάποιο άλλο ιδιαίτερο φυσικό ή επίκτητο χαρακτηριστικό.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ ΤΑ ΣΙΦΝΙΑΚΑ ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ

I.

Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΣΙΦΝΙΑΚΩΝ
ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

II.

ΟΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΤΩΝ ΣΙΦΝΙΑΚΩΝ
ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

III.

ΠΑΡΕΚΒΑΣΗ
ΣΙΦΝΙΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ

IV.

ΜΑΡΤΥΡΗΜΕΝΑ ΣΙΦΝΙΑΚΑ ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ
ΑΠΟ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

I. Η καταγωγή των σιφνιακών τοπωνύμιων

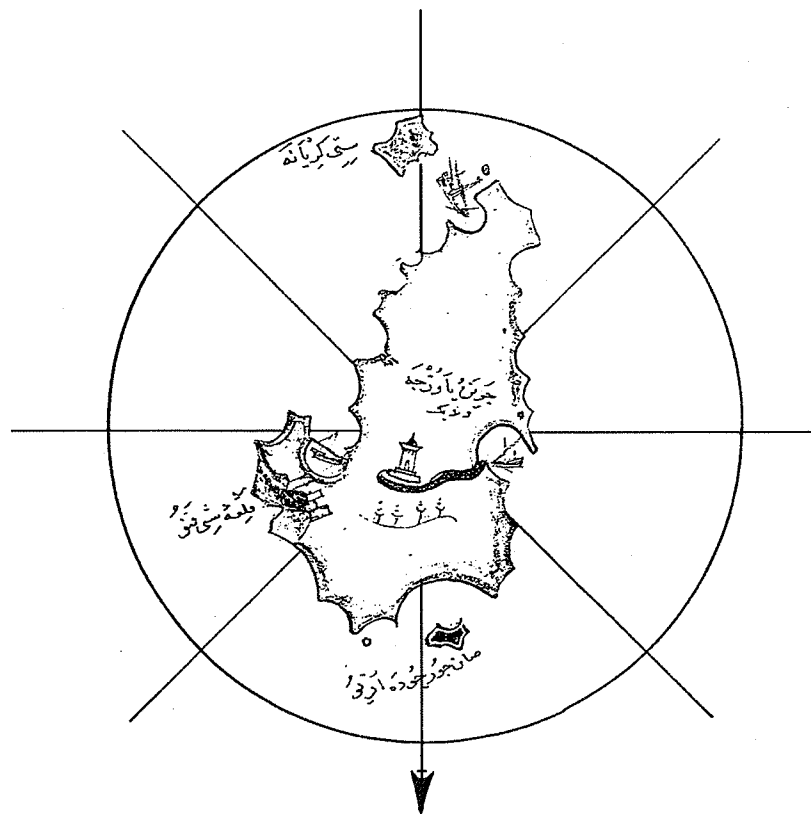
Τα σιφνιακά τοπωνύμια ως προς την προέλευση και τη σημασία τους μπορεί να είναι λέξεις του καθημερινού ιδιωματικού λεξιλογίου (*Αβολάδα, Άγλωσσο, Αγριαπιδιά, Αγριγιές, Αλυαριά, Αρίανη, Ατζ(ο)υριά, Εγκαιριά, Θυδύρα, Κάψαλος, Κούτσακας, Φρούδι κ.ά.*) ή λέξεις της μεσαιωνικής (*Βίγλα, Κάμπος, Μισέρ Τουλής, Φλάμπουρο κ.ά.*) και της αρχαίας ελληνικής (*Απολλωνία, Μινώα, Πελαγονία, Πηγή, Ρεούδια, Σκάφη, Χερρόνησος κ.ά.*), ή ακόμα δάνεια από ξένες γλώσσες (*Βίντσι, Καβαλέτο, Κάβος, Μονγκού, Πόρτα, Πούντα, Σκάλα κ.ά.*) και τέλος λεκτικά απολιθώματα (*Κτόρου Αγύρα, Ποδητερόκι*), η καταγωγή των οποίων είναι δύσκολο να πούμε με βεβαιότητα από ποια γλώσσα προέρχεται.

Η απουσία πολλών τοπωνυμίων, τόσο φράγκικων, όσο και τούρκικων, εξηγείται από τη συμπεριφορά και των δύο κατακτητών. Οι Φράγκοι ένιωθαν πάντοτε ξένοι στη γη που κατοικούσαν και από περιφρόνηση και από θρησκευτικό φανατισμό δεν αναμείχθηκαν με τους ντόπιους. Οι Τούρκοι εξάλλου δεν εγκαταστάθηκαν μόνιμα στο νησί, εξαιτίας της μικρής του έκτασης, της φτώχειας του και κυρίως του μόνιμου φόβου από τις συνεχείς επιδρομές χριστιανών κουρσάρων.

Τα τοπωνύμια που καταγράφουμε δεν είναι ένα απλό γλωσσικό υλικό, αλλά ονόματα που περικλείουν πληροφορίες ιστορικές, θρησκευτικές, γεωγραφικές, λαογραφικές και άλλες. Ακόμα, για λόγους μεθόδου τα χωρίζουμε σε ελληνικά και ξένα. Τα ελληνικά κατάγονται από όλες τις περιόδους της ιστορίας της ελληνικής γλώσσας, *αρχαία, βυζαντινή και νεότερη*, ενώ τα ξένα, κυρίως από την περίοδο της *φραγκοκρατίας* και ελάχιστα από την περίοδο της *τουρκοκρατίας*, που άφησαν και οι δύο τα ίχνη τους στα τοπωνύμια της Σίφνου. Όλα δε, ανάλογα με την προέλευση και τη σημασία τους, μπορούν να καταταγούν στις ακόλουθες κατηγορίες:

A. Ελληνικά τοπωνύμια

Η ταξινόμηση των ελληνικών τοπωνυμίων με βεβαιότητα και η κατάταξή τους σε μία από τις τρεις μεγάλες ιστορικές περιόδους της εθνικής μας ζωής, δηλαδή την *αρχαία, τη μεσαιωνική και τη νεότερη διαστρωμάτωση*, είναι αδύνατη, επειδή πολλά ονόματα έχουν βέβαια αρχαία ελληνική καταγωγή, με την πάροδο όμως του χρόνου και τη συνεχή χρήση έχουν υποστεί ποικίλες μεταμορφώσεις και έχουν φορέσει το γλωσσικό ένδυμα διαφόρων εποχών. Επειδή η πλειονότητα των ελληνικών λέξεων έχει αρχαία ελληνική καταγωγή, των περισσότερων τοπωνυμίων η προέλευση μπορεί να αναχθεί στην αρχαία ελληνική γλώσσα. Έτσι η διάκριση σε αρχαία, βυζαντινά και νεότερα τοπωνύμια δεν μπορεί να είναι πραγματική. Κατά τον καθηγητή Χ. Συμεωνίδη, «Ασφα-

Ο χάρτης της Σίφνου (1520/1521) κατά το διάσημο Οθωμανό θαλασσοπόρο Piri Reis (περίπου 1470-1554), συγγραφέα μιας λεπτομερειακής μελέτης για τη Μεσόγειο με τίτλο *Κιτάμπ-ι Μπαχρίγιε* (Βιβλίο Ναυσιπλοΐας). Στο χάρτη σημειώνονται τα λιμάνια (Χερρόνησος, Καμάρες, Βαθύ, Πλατύς Γιαλός, Φάρος, Κάστρο), ο πύργος στα Εξάμπελα και ο ποταμός των Ερκιών που πηγάζει από την περιοχή του και εκβάλλει στο Γιαλό (Σεράλια) (Χάρης Κουτελάκης, Π. Α' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' [2001]79).

λώς τα περισσότερα τοπωνύμια της Ελλάδας σήμερα είναι δημιουργήματα του μεσαιωνικού και νέου ελλητισμού».

Η μελέτη των σιφνιακών τοπωνυμίων αποδεικνύει ότι, εκτός από τα εβραϊκά που προέρχονται κυρίως από βαφτιστικά ονόματα, των οποίων η εξάπλωση έγινε δια μέσου της θρησκευτικής παράδοσης, υπάρχουν περισσότερα φραγκικά και λιγότερα τουρκικά ως κατάλοιπα της διέλευσης των Φράγκων και Τούρκων κατακτητών από τη χώρα μας.

1. Αρχαία ελληνικά (που διατηρούν ενδεικτικά αρχαϊκά στοιχεία): Τα αρχαία ελληνικά από τα τοπωνύμια της Σίφνου, που επιβίωσαν με την αρχική τους μορφή ή με κάποιο μορφολογικό μεταπλασμό, είναι ελάχιστα συγκριτικά με τον όγκο τους: *Ανέυρος* (<Ανάγυρος), *Ακρωτήρι*, *Αλυκή*, *Απιδιά*, *Βαθύ*, *Βαρβάρου*, *Βερνίκου* (<Φερένικος / Φερενίκη), *Βλυχό*, *Βρύση*, *Καλαγκάλαμος*, *Κήπος*, *Μαμίκυλας*, *Μάρμαρα*, *Μάρμαρο*, *Μεταλλεία*, *Ορινιά*, *Ορ(ι)νός*, *Πηγή*, *Πλάτανος*, *Ποταμός*, *Πύργος*, *Ράμνος*, *Ραχαμός* (<Χαραμός), *Ρέμα*, *Ρεούδια* (<Αρεούδια), *Ρούκουνας*, *Ρύμνη*, *Σέλιου*, *Σίφνος*, *Σκίνος*, *Σκοτεινό*, *Στεφάνι*, *Στραβοπόδι* / *Τραγοπόδι*, *Φάρος*, *Φίδα*, *Χάλαρα*, *Χαρκι(η)δειό* (<Χαλκείον <χαλκεύς), *Χερρόνησος* κ.ά. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις, όπου το αρχαίο ελληνικό τοπωνύμιο επιβλήθηκε σε νεότερο τοπωνύμιο με λόγια επέμβαση (*Απολλωνία* / *Σταυρί*), κυρίως μετά την εθνική απελευθέρωση.

2. Βυζαντινά: *Ανδρονικού* (<Ανδρονίκου), *Βαρδοσπηλιά*, *Βίγλα*, *Βιγλάκι*, *Βουνάκι*, *Βουνάρα*, *Βουργάρω(ν)*, *Βουτσά*, *Γιαλισκάρι*, *Ελληνικά*, *Ζυ(γ)ός*, *Καλαμίτσι*, *Κάστρο*, *Καταφύγια*, *Κούντουρα*, *Λιβαδερή*, *Λιβάδιον*, *Ξυλοφάς*, *Οικονόμου*, *Παντάνασσα*, *Παντοκράτορας*, *Πελιάρδι*, *Ράτσωνας*, *Σακελλάριου*, *Σαρακήνικο*, *Σωτήρα*, *Ταξιάρχης*, *Φασολού*, *Φυρ(ρ)όγεια*, *Φυτεία*, *Χριστός*, *Χώνη* κ.ά.

3. Νεότερα ως προς τη μορφή: *Άης Δήμος*, *Άης Μηνάς*, *Άης Νεχτάριος*, *Άης Νικόλας*, *Άης Τρύφωνας*, *Άης Φίλιππος*, *της Απιδιάς το Φρούδι*, *Αρτεμώνας*, *Καππαριά*, *Κορακιά*, *Κούνουπας*, *Λεύκες*, *του Λυθιού το Νερό*, *Μάερας*, *Μερισίνη*, *της Μητριάς το Φρούδι*, *Τοίχαρος*, *Τρεις Λυ(γ)ές*, *Τρία Δεντρά*, *Φενεκίδι*, *Φίδα*, *Φιδί*, *Φλεϊ*, *Φυργάνι* κ.ά.

Β. Ξένα τοπωνύμια

1. Εβραϊκά: Είναι κυρίως ναωνύμια και κτητορικά τοπωνύμια από βαφτιστικά ονόματα: *του Αβρά* (το *Μούτελο* / η *Πλάτη*), *του Αβράμιου* (οι *Μάντρες*), *Αγία Άννα*, *Άγιος Ελισαίος*, *Άγιος Ιωάννης* (ο *Βαπτιστής*, ο *Ελεήμονας*, ο *Θεολόγος*, ο *Πρόδρομος*, ο *Χρυσόστομος*), *Άγιος Ραφαήλ*, *Άης Θωμάς*, *Άης Λάζαρος*, *Αη ΝΗγιάς*, *Άης Σάββας*, *Άης Συμεός*, *του Γεδεών* (η *Σκάφη*), *του Παβρή*, *του Ησαΐα*, *του Ιωάσαφ*, *του Λαζαρή*, *του Λαζάρου* (το *Πουντάκι*), *του Μααίτθου*, *του Μαντελένη*, *η Μαρούσα*, *του Ναθαναήλ*, *του Ζαμπέλη*, *Προφήτης Ηλίας*, *του Ραφελιά* (η *Πλάτη*).

2. Λατινικά: *Αγία Μαρίνα*, *Άης Αντώνης*, *Άης Κωνσταντίνος*, *Άης Λούκας*, *Άης Μαρκούρης*, *Άης Παύλος*, *Άης Σιλίβεστρος*, *η Βίγλα*, *το Βιγλάκι*, *του Βικαρίου*, *η Βλάχα*, *του Ιγνατίου*, *του Κωνσταντάκη*, *τα Λουριά*, *του Μαρίνου*, *του Μούστου*, *η Πατελούρα*, *ο Παυλάς*, *του Ρωμανού*, *το Σκαμνί*, *του Σκανδάλη*.

3. Φραγκικά τοπωνύμια, βενετικά και ιταλικά κατάλοιπα της φραγκικής περιόδου (1207-1535/1617): *Αβέντου*, *Αλιμπέρτη*, *Αλούρδου*, *Βασσάλου*, *Βίγλα*, *Βιγλάκι*, *Γάσπαρη*, *Γκαλάντε*, *Γκλέντζου*, *Γρίνα*, *Καβαλλάρης*, *Κάβος*, *Καλαφάτης*, *Καλικιά*, *Καμιλαύκα*, *Καμπαναριό*, *Καμπί*, *Κάμπος*, *Κασέλες*, *Κάστρο*, *Κοζαδίνος*, *Κορονέλου*, *Κόρσολας*, *Κουρή*, *Κρούστα*, *Λαρεντζάκη*, *Λεβαντή*, *Λιτζάρδου*, *Λό(ντ)ζια*, *Λουμπάρδες*, *Μάινας*, *Μαϊστρα*, *Μαξελάρες*, *Μισέρ Τουλής*, *Μο(υ)γκού*, *Μούτελο*, *Μουτσούνα*, *Μούτσουνο*, *Μπαρκόνι*, *Μπαρόνας*, *Μπαρού*, *Μπατή*, *Μπελλαβίστα*, *Μπούφου*, *Νόνου*, *Ντακορόνια*, *(Ντ)Ζαμπέλη*, *(Ν)Τόργια*, *Παράμπουκο*, *Πέτση*, *Πόρτα*, *Πόστα*, *Πούντα*, *Πουπουγιά*, *Πρέντζα*, *Ραφελιά*, *Ρόκα*, *Σακελλάριου*, *Σαν Αντόνιο*, *Σαούρες*, *Σελ(λ)άδι*, *Σινιόρε /-η*, *Σκάλα*, *Σκαλάκια*, *Σκαλούρα*, *Σκαλωτό*, *Σκριβάνου*, *Σκριμίγκη*, *Στέρνα*, *Συπό(ύ)πουλα*, *Τουλιάνου*, *Τουρλίδα*, *Τρατάρης*, *Τρουλ(λ)άκι*, *Τρουλ(λ)ίδα*, *Τρούλ(λ)ος*, *Τρούμπα*, *Τσικαλαριά*, *Τ(ζ)σιριάκη*, *Τσιριώτης*, *Φλάμπουρο*, *Φλαράκι*, *Φλάσκα*, *Φλεβαριάτιστα*, *Φουντάνα*, *Φούρκα*, *Φραγκαντώνης*, *Φραγκιά*, *Χόρτο*.

Παράλληλα στα έργα ξένων συγγραφέων, κυρίως περιηγητών, κάποια τοπωνύμια της Σίφνου εμφανίζονται αλλοιωμένα, κατά πάγια φραγκική συνήθεια, όπως λ. χ. η Σίφνος εμφανίζεται ως *Siphanos*, *Siphanno*, *Siphanto*, *Sifanto*, *Siphani*, *Sifadi*, *Sifana*, *Sifari*, *Sifari*, *Sifino*. Ακόμα το *Πελιάρδι* ως *Beau-Regart*, η *Σεράγια* ως *Golfo Schinos*, και οι *Καμάρες* ως *Schinosi* και *Schinussi*.

4. Τουρκικά τοπωνύμια (1535/1617-1821): *ο Καδές*, *του Καϊρη*, *του Κάμπε / -α*, *του Καμπούρη*, *του Καρά*, *του Κατσαμπά* (ο *Ποταμός*), *ο Κατράκος*, *τα Κονάκια*, *ο Κοντζής*, *το Κορκοσούρι*, *το Λούκι*, *του Μαναλή*, *του Μουσιού* *Ι(ντ)ζέ*, *τα Μπογιατζιδικα*, *η Ρούμελη*, *το Σαρακήνικο*, *η Σα(ε)ράλια*, *του Σαρλή*, *το Σκλαβοχωριό*, *του Σοϊλέ* η *Μάντρα*, *το Τουρκοχώρι*, *του Τσόχα*.

Τα τουρκικά τοπωνύμια στη Σίφνο είναι συγκριτικά με τον αριθμό τους ελάχιστα για δύο κυρίως λόγους. Πρώτο, διότι στο νησί δεν είχαν εγκατασταθεί αθρόα Τούρκοι κυρίως και δεύτερο, διότι φαίνεται ότι σεβάστηκαν τα καθιερωμένα τοπωνύμια.

Όπως αναφέρει ο Ιωάννης Θωμόπουλος, «Στις Κυκλάδες, λόγω της μικρής έκτασης των νησιών, της φτώχειας του εδάφους, των πολλών κινδύνων από την πειρατεία και άλλες αιτίες του ιστορικού τους βίου, ουδέποτε παρέμειναν ξενόγλωσσοι πληθυσμοί σε μεγάλο αριθμό και για πολύ χρόνο, ώστε να αλλοιωθεί σημαντικά ο δημογραφικός και τοπωνυμικός χάρτης των νησιών. Έτσι, σώθηκαν πλήθος παλαιών, βυζαντινών, αρχαιοελληνικών και προελληνικών τοπωνυμίων». ΟΝΟΜΑΤΑ 12, 702.

Για το λόγο αυτόν από τα τουρκικά τοπωνύμια που διασώθηκαν, ελάχιστα μαρτυρούν πιθανώς τα ονόματα Τούρκων, άλλοτε ιδιοκτητών των τοποθεσιών: *στου Καδέ, Κάμπα.*

5. Περσικά: *Γάσπαρη, Παράδεισος.*
6. Αιγυπτιακά: *Παΐσιος.*
7. Ρουμανικά: *Λαουτέρης, Μουσία.*
8. Σλαβικά: *Βάρτα, Λόγγος, Ντούβανης.*
9. Γαλλικά: *Μονγκού, Μουσιού (Ι(ντ)ζέ (τουρκ.) / Γκιουζέ (ιταλ.).*
10. Αλβανικά: *Άρχαβος (Μ. Φιλιππάκης).*
11. Αραβικά: *Σαρακήνικο, Χαντάκι.*

Γ. Μετονομασία των τοπωνυμίων

Τα τοπωνύμια έχουν χαρακτηριστεί ως «γλωσσικά, ιστορικά και εθνικά κειμήλια». Κατά τον πατέρα της Ελληνικής Λαογραφίας, Νικόλαο Πολίτη, οι ιστορικές πληροφορίες που περιέχουν τα τοπωνύμια είναι σπουδαίες και πολύτιμες, γιατί διαφωτίζουν ιδίως σκοτεινές περιόδους της Ιστορίας μας και κάθε απόπειρα μεταβολής ενός ονόματος μπορεί να αποδειχτεί ασυγχώρητη επιπολαιότητα. Κατά τον Α. Μηλιάρακη, «*Αν τα ονόματα ταύτα είναι ίχνη διαβάσεως ξένων φυλών, τις έχει το δικαίωμα να διαγράφη τα ίχνη ταύτα εκ της ιστορίας; Αν θεωρεί τα ίχνη ταύτα βάρβαρα, ας υψώσει αυτός παρ' αυτά τα ένδοξα μνημεία του νεωτέρου πολιτισμού του.*» Κατά το Δημήτριο Πασχάλη, «*Πάσα απόπειρα προς μεταβολήν ή αλλοίωσιν τοπωνυμίας οιασδήποτε άνευ εμβριθούς επιγνώσεως των εν αυτή λανθανόντων ιστορικών στοιχείων ελέγχει επιπολαιότητα ασύγνωστον ή αμάθειαν και άγνοϊαν και των στοιχειωδестέρων.*» Κατά το Δικαίο Βαγιακάκο, «*Τα τοπωνύμια δεικνύουν την κίνησιν των πληθυσμών, όπως τα πετρώματα της γης δεικνύουν εις τον γεωλόγον την ιστορίαν των γεωλογικών μεταβολών και τον χρόνον αυτών.*» Τέλος, κατά τον ονοματολόγο Ι. Α. Θωμόπουλο, ιδρυτή της Ελληνικής Ονοματολογικής Εταιρείας, δεν πρέπει να επιχειρείται η μετονομασία των τοπωνυμίων, διότι, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά, «*... έχομε και αλβανικά και τουρκικά τοπωνύμια στην Πατρίδα μας. Αυτό είναι η ιστορία μας, η ιστορική αλήθεια. Παραχάραξη της ιστορίας είναι η μετονομασία των τοπωνυμίων είτε ελληνικών είτε ξένων, αλλά και ζημία εθνική, όχι ωφέλεια. Πάρτε ένα από τα επιχειρήματα αυτών που συμβουλεύουν τις μετονομασίες. Μας θυμίζουν -λένε- Τούρκους και Σλάβους επιδρομείς και αυτό μας μειώνει. Απαντώ: αντίθετα, μας θυμίζουν ότι τους νίκησαμε αυτούς τους επιδρομείς. Τα ξενικά αυτά ονόματα είναι για μας μνημόσυνο των αγώνων της φυλής μας και μας χαϊδεύουν τη μνήμη μας την ιστορική...»*, ΟΝΟΜΑΤΑ 12, 833-834.

Πολύ χαρακτηριστικά ο αιμνηστος καθηγητής Νικόλαος Ανδριώτης αναφέρεται στο εθνικό σθένος του λαού μας που διατήρησε μέσα από πολλές

ιστορικές περιπέτειες την εθνική του συνείδηση αλλά και στην αντίσταση και αφομοιωτική ικανότητα του γλωσσικού μας οργανισμού και θεωρεί τα αφομοιωμένα ξένα γλωσσικά στοιχεία ως τρόπαιο νίκης ανάλογο με το τρόπαιο της φυλετικής μας επιβίωσης: «*Ένας λαός με μικρότερο εθνικό σθένος ζώντας τόσες χιλιετίες στο σταυροδρόμι των ηπειρών όπου βρέθηκαν οι Έλληνες θα είχε εκλατινιστεί στα χρόνια της ρωμαϊκής κοσμοκρατορίας, θα είχε εκσλαβιστεί στα χρόνια των μεσαιωνικών επιδρομών, θα είχε εκτουρκιστεί στα χρόνια της σκλαβιάς. Τα λίγα ή πολλά αφομοιωμένα από την ελληνική γραμματική ξένα γλωσσικά στοιχεία είναι ένα τρόπαιο νίκης του γλωσσικού μας οργανισμού, που στέκει στο ίδιο ύψος με το τρόπαιο της φυλετικής μας επιβίωσης.*»

II. Οι κατηγορίες των σιφνιακών τοπωνυμίων

Α. Οικωνύμια, δηλαδή ονόματα κατοικημένων τόπων, συνοικιών, συνοικισμών, χωριών: *Αγία Μαρίνα, Άης Λούκας, Απολλωνία, Αρτεμώνας, Βαθύ, Παβρούχας, Ελεήμονας, Ε/Α/Ξάμπελα, Κάστρο, Καταβατή, Κάτω Πετάλι, Κρούστα, Αναροκόπι, Πάνω Πετάλι, Πλατύς Γιαλός, Πλακωτό, Σεράγια / Σεράλια, Τρουλ(λ)άκι, Φάρος, Χερρόνησος, Χρυσοπηγή.*

Β. Εδαφολογικά τοπωνύμια, δηλαδή τόποι και γεωγραφικοί όροι. Ακολουθώντας την ταξινόμηση του καθηγητή Χ. Π. Συμεωνίδη, μπορούμε να κατατάξουμε τα σιφναϊκά τοπωνύμια, ανάλογα με κάποια ιδιομορφία ή με το περιεχόμενο ή και με κάποιο άλλο τοπικό φυσικό χαρακτηριστικό του εδάφους ή, τέλος, τη σημασία τους, στις ακόλουθες κατηγορίες:

1. Εδαφωνύμια ή Γεωλογικά τοπωνύμια, που αποτελούν μια μεγάλη ομάδα σιφνιακών τοπωνυμίων και μαρτυρούν τη σύσταση του εδάφους.

α) Από τη θέση του τοπωνυμίου: *Α/Ε/Πάνω Πετάλι, Έξω Άγλωσσο, Έξω Πούλες, Κάτω Πετάλι, Μέσα Γουρνί, Μέσα Πετάλι, Όξω Μουσία, Προφήτης Ηλίας ο Αψηλός, Προφήτης Ηλίας ο Χαμηλός.*

β) Από τη φύση, την ποιότητα, την ιδιομορφία, τη διαμόρφωση ή άλλο χαρακτηριστικό του εδάφους, στοιχεία που βοηθούν στην ασφαλέστερη ετυμολόγηση των τοπωνυμίων: *Αγκλείστριες, Άγρια Σπηλιά, (Α)ερινά, Αθρόλικας, Αλατσαριά, Αλυκή, Άμμος, Αμμουδάρες, Αμόνι, Ανάθεμα, Ανεμορδ(ε)ίλι, Ανηφόρα, Ανήφορο, Απέρατος, Αποκοφτό, Άσπρα Χώματα, Ατσάχοι, Βαθιά Λαγκάδα, Βαθύ, Βάρτα, Βασιλοπόταμα, Βορ(ε)ινά, Βορ(ε)ινή, Βουλίστρια, Βουνό (Άη Νηγιάς, Άης Συμεός, Άης Νικήτας, Άης Αντριάς, Καμιλαύκα, Πλατιά Ράχη, Ράχη κ.ά., ορειωνύμια), Βρύση, Γιαλός, Γιαλούδια, Γκρεμνά, Γκρεμνός, Γλυκό («ήμερο») Στεφάνι, Γλώσσα, Γούρνα, Γουρνί, Γουρνιά, Γουρνωπός, Γριά Σπηλιά, Γυαλιά, Γωνιά, Διαλισκάρι, Εγκρέμναρος, Ζουλομύτης, Θόλος, Κάβος του Βροντά, Κακιά Σκάλα, Κακό Σκαλί, Κακός Ποταμός, Καλι-*

κιά, Καλόγερος, Καμάρες, Καμιλαύκα, Καμπί, Κάμπος, Καράβι, Καραβοστάσι, Καταβατή, Καταβατός, Καταφίδι, Καταφύγιο, Κατηφόρα, Κατρέφτης, Κατσίστρια, Καύκαλο, Καυκάρα, Κλείσματα, Κοκκινόχωμα, Κοκκινοχώματα, Κοφτό, Κόχυλας, Κρεβαταριές, Κρεμαστά, Κρεμαστό, Λαγκάδα, Λαγκαδάκια, Λαγκάδι, Λάκκα, Λάκκοι, Λιβάδα, Λιβαδάκια, Λιβανά Γκρεμνά, Λίμνη, Λίμνες, Λούκι, Λούρος, Μακρύ Λουρί, Μάρμαρα, Μάρμαρο, Μεγάλα Χωράφια, Μελισσοκήπι, Μέσα Γουρνί, Μέσα Εγκαιριά, Μέσα Εγκρεμνά, Μεσοβούνι, Μούτελο (τ' Αβρά), Μούτσουνο του Κορμού, Μπελαβίστα, Μπρόβαλμα, Μύτη, Μύτσουνας, Νάπος, Νέα Εγκρεμνή, Νηχύτης, Ζυό, Ξερολάγκαδο, Ξυβουνί, Ξεφουσιστή Σπηλιά, Παλιά Εγκαιριά, Παλιόμαντρα, Παλιός Κήπος, Παραθύρα, Πατελούρες, Πέρα Βάλτα, Πέραμα, Πετάλα, Πεταλάκια, Πετάλι, Πέταλος, Πετρίτης, Πετρωτός, Πή(γ)αδος, Πλάκα, Πλάκες, Πλακιά, Πλακωτό, Πλατιά Ράχη, Πλατιά Στράτα, Πλατύ Πη(γ)άδι, Πλατύς Παλός, Πόρτα (Λειψάνας, Τρουλ(λ)ακιού, Φάρου), Ποταμός, Πούντα, Ράχη, Ραχίδια, Ριζώματα, Ρύμνη, Σελ(λ)άδι, Σκαλάκια, Σκαλούρα, Σκαλωτό, Σκάφη, Σκοτεινό, Σχισμάδες, Σπηλιά του Αράπ(φ)η, Σπηλιά τω(ν) Γηθρώ(ν), Σπηλιά του Δροσερού, Σπηλιά του Νόνου, Στεφάνι, Στρογγυλό, Σύλλακκα, Συσκία, Σχισμάδες, Σωρούδι, Τραβαβουνάρα, Τραβά Βουνιά, Τράχηλας, Τρουλ(λ)άκι, Τρούλ(λ)ος, Τρυπητή, Φαράγγοι, Φερ(ρ)ηβολάδα, Φρούδια (του Λεβαντή, της Μπαρόνας, του Σινιόρη), Φυκιάδα, Φυρ(ρ)ά, Φυρ(ρ)όα, Φυρ(ρ)ό(γ)ε(γ)ια, Χάλαρα, Χειμωνικές, Χερρόνησος, Χλακωπό, Χοχλάκοι, Χοχλακούρα, Χώμα, Χωματερίκι, Χώνη, Ψηλό Πετάλι.

γ) Από το χρώμα του εδάφους. Χρωμωνύμια ως τοπωνύμια (σε σύνθεση ή περίφραση): Τα χρώματα που χρησιμοποιούνται σε σιφνιακά τοπωνύμια είναι: αργυρό «ασημί», άσπρο, γερανί «ανοιχτόχρωμο κυανό», κίτρινο, κόκκινο, λευκό, μαύρο, φυρ(ρ)ό, χρυσό, ψαρό: Αργυρό, Αργυρού το Πετάλι, Άσπρα Γκρεμνά, Άσπρα Χώματα, Άσπρη Βίγλα, Άσπρη Βραχιά, Άσπρη Μάντρα, Άσπρο Βουνί, Άσπρισμα, Άσπρος, Γκρεμνός, Άσπρος Πύργος, Γερανοφόρα (Παναγία), Κιτριανή, Κοκκίνα, Κόκκινα, Κόκκινα Γκρεμνά, Κοκκινάκια, Κόκκινη Πέτρα, Κόκκινη Σπηλιά, Κόκκινο, Κοκκινομύτθες, Κόκκινος Ποταμός, Κόκκινο Στενό, Κόκκινου, Κοκκινόχωμα, Κοκκινοχώματα, Κόκκινη Μάντρα, Κόκκινη Σπηλιά, Κοκκινομύτθες, Λεύκα, Λευκαριά, Λεύκες, Λευκές, Λεύκο, Λεύκου, Λευκού, Λευκχίδ(γ)ια, Μαύρα Χώματα, Μαύρη Σπηλιά, Μαύρη Τρύπα, Μαύρικας, Μαύρο Βουνί, Μαύρο Βούτθισμα, Μαυροένης, Μαύρο Χωρ(γ)ιά, Μαύρος Πύργος, Μαυρούδι, Παναγία η Μαύρη (εικόνα μαυρισμένη, επειδή γλίτωσε από τη φωτιά), Σκοτεινή, Σκοτεινό, Σταχτιά, Συσκία, Φερ(ρ)ηβολάδα, Φυρ(ρ)αβολάδα, Φυρ(ρ)ά Παλούδ(γ)ια, Φυργιαλούδια, Φυρ(ρ)ή Λαγκάδα, Φυρ(ρ)ό, Φυρ(ρ)όα, Φυρ(ρ)όγεια, Φυρ(ρ)ό Γκρεμνό, Φυρ(ρ)ολαγκάδα, Φυρ(ρ)ό Ρακίτι, Φυρ(ρ)οράχια, Φυρ(ρ)ό Ραχίδι, Φυρ(ρ)ός, Φυρ(ρ)ού (του, Φυρ(ρ)όχλα), Χλωρού (πράσινου), (Παναγία) Χρυσοπηγή, (Ιωάννης ο) Χρυσόστομος, Ψαρό Γκρεμνό, Ψαρολούρος.

δ) Από το σχήμα, τη μορφή ή την ομοιότητα του τοπωνυμίου με κάτι: Κασέλλες, Κρεβαταριές, Στρογγυλό.

2. Υ δ ρ ω ν ύ μ ι α (από την ύπαρξη νερού, πηγών, λιμνών, ποταμών, που μαρτυρούν ότι άλλοτε το νησί ήταν πλούσιο σε νερά): Αλυκή, Αμπρουδέχτης, Ανεραΐδα, Απλύστριες, Αρμυρό, Αύλακας, Αυλάκι, Βάρτα, Βασιλοπόταμα, Βάχη, Βλυχάδα, Βλυχό και Βλυχός, Βλυχάδα, Βρύσες, Βρύση, Βρυσιανά, της Γιανής ή Λιανής (η πηγή), Γούρνα, Γουρνάκι, Γούρνες, Γουρνί, Γουρνιά «πλύστρες», Δεξαμενή, Διποτάματα, Κακοβόλο, Κακόβολο, Κακός Ποταμός, Κάν(ν)ουλες, Κάτω Ποταμός, Κολυμπάδα, Κόλυμπος, της Κρήνας, Λαγκάδι, Λάκκα, Λακκάκι, Λάκκοι, Λάκκος, Λιβαδάς ποταμός, Λίμνες, Λίμνη Καμαρών, Λούκι, Λυθιού το Νερό, Λυφό, Νερό = Πη(γ)άδι Αγ. Αντώνη, Αφεντικού, Γεωργίτση, του Παλού, Γραφιού, Δευτεραίου, στο Θόλο, Καδέ, Καλογριού, του Καντζαμιά, Καραβούλη, Κουντζούβαρη, Κρούστας, Λαζαρή, Λυ(γ)ερού, Μαλλόγριου, του Μα(ν)τζουράνη, Μαρούσας, Μασούτθη, Παύλου, Τσηκάκη, Φυρ(ρ)ού), Μέσα Γουρνί, Πή(γ)αδος, Πηγαδάκια (στο Φάρο, στον Καλαμπελά), Πηγαδάκι, Πηγή, Πλατύ Πη(γ)άδι, Ποταμιά, Ποταμός, Πούμουτθας, Ρύμνη, Σκάφη, Σκυλοπή(γ)αδο, Στέρνα, Τόσο Νερό, Τρεις Πη(γ)ές, Τρουλ(λ)ίδα / Τουρλίδα, Τσυ(ι)γκούρα, Φαράγγοι, Φλέα, Φλεάκια, Φλέες τ' Αη Νηγιά, Φλεϊ, Φουντάνα, Χαντάκι, Χώνη.

3. Φ υ τ ω ν ύ μ ι α (από τη χλωρίδα, τα ονόματα φυτών ή δέντρων που χαρακτηρίζουν το τοπίο): Αγκιναριές, Αγράμπελη, Αγρελιά, Αγριάμπελα, Αγριλιά, Αγριλιές, Αγγιλωπός, Αλεντράδα, Αμπέλα, Αμπελάκια, Αμπέλια, Αμυγδαλιά / Αμυγδαλιγιά, Αρίανη, Αφτολιούς (στους), Αχλάδα, Βαγιά, (Τρεις) Βαλανιές, Βρουλιά, Βρουλιδία, Δαφνί, Ελιώνας, Ερκιές, Καλάγγουρας, Καλαγκάλαμος, Καλαμάκι, Καλαμίτσι, Καλαμινιώνας, Καλαμπελάς, Κάππαρη, Καππαργιά, Κατσιπρενα, Κήπος, Κηπιά, Κισάρια, Κλημάτι, Κουκουναριά, Κούμαρα, Λεύκες, Λευκίδια, Λιόφυτο, Λόγγος, Λυαροκόπι, Μαμίκυλας («τόπος με κουμαριές»), Μανταριές, Μαραθίτης, Μαρωνιά, Μερ(ι)σίνη, Μερσινιά, Μυρσίνη, Μυρτιές, Εάμπελα, Ευλοκερατιά, Ορινιά, Ορινός, Ορνός, Πλάτανος, Πουπουλιές, Ρεούδια, στον Σέλιου, Σχίναρος, Συκαμινιά, Συκιά, Συκίδι, Συκιές, Συκιούρα, Συμπόπουλα, Σύφλομα, Τζω(ο)ύργια, Τρεις Λυ(γ)ές, Τρία Δεντρά, Φίδα, Φιδάρα, Φιδάρες, Φιδί, Φιδιώνας, Φιδωπό, Φιδωπός, Φοινικίδι / Φενεκίδι, Φυλλαδάκι, Φτελιά, Φυργάνι, Φυκιάδα, Φυτειά.

4. Δ α σ ω ν ύ μ ι α: Αγγιλωπός, Ελιώνας, Καταφίδι, Συμπόπουλα (<Συμπόπουλα), Σύφλομα, Φιδιώνας, Φιδωπό, Φιδωπός.

5. Ζ ω ω ν ύ μ ι α (από την πανίδα, τα ονόματα των ζωικών ειδών της περιοχής, «είτε επειδή το μέρος αυτό μοιάζει με ζώο είτε επειδή βρίσκονται σ' αυτόν τον τόπο πολλά ζώα ενός συγκεκριμένου είδους», (Μ. Kortelazzo): Γάδαρος, Γαδινελιά, Γουρούνα, Κάραβος, Καργιαύλης, Κορακάκια, Κορακάκι, Κορακιά, Κορακιές, Κόρακας, Κοράκοι, Κορακοσπηλιά, Κοράκου, του Λα(γ)ού, Μέλισσα, Μελισσοκήπι, Ορνιθού, Πελιστέρι, Περδίκη, το Πέταλο του Ποντικού, ο Πετει-

νός, Ποντικού το Φρούδι, Πούλες, Σκυλοπή(γ)αδο, Τρα(γ)όγκρεμνα, Τρα(γ)όμαντρα, Φιδιώνας, Ψαρολούρος, Ψαρομπίτημα.

Γ. Τεχνολογικά τοπωνύμια, τοπωνύμια από την ανθρώπινη επέμβαση στη φύση, από την ύπαρξη κτισμάτων, από την καλλιέργεια και τη χρήση του τόπου που μετέβαλε τον άγριο χώρο: Αγκιναριές, Αλιευτικό Καταφύγιο, Αλωνάκι, Αλωνάκια, Αλώνι, Αμπέλα, Αμπέλια, Αμπελάκια, Αμπελουργιά, Αμυγδαλ(γ)ιά, Αντλιοστάσιο, Αράδες («σειρές ανεμόμυλων»), Αργαστηράκι, Αργαστήρια, Ασπρος Πύργος, (Μονάδες) Αφαλάτωσης, Αχλάδα, Βίντσι, Βιολογικός Καθαρισμός, Βρύση, Γαφιά, Γενναριά, Γεφύρι, Γεώτρηση, Γλαστήρια («εργαστήρια»), Γλαστριά, Γουρνί, Γουρνιά, Γυμναστήριο, Γύφτικα, Δίστρατα, Εγκαιριά, Ελιώνας, Εξάμπελα, Ερκιές, Ηλιακό Πάρκο, Καλαμιώνας, Καλαμπελάς, Καμινάκι, Καμινάκια, Καμινάκιού τ' Αυλάκι, Καμινάρος, Καμίνι, Καμινία, Καμπαναριό, Κάψαλος, Κεραίες Κινητής Τηλεφωνίας, Κεραίες Τηλεοπτικών Σταθμών, Κηπιά, Κήπος, Κλείσμα, Κλημάτι, Κομμάτα, Κομμάτι, Κομμάτια, Κουκουναριά, Λατομεία, Λευκίδια, Λιβαδάκια, Λιβαδάς, Λιμάνια, Λιόφυτο, Λούρος, Λυαροκόπι, Μαγαζιά, Μάγγ(γκ)ανα, Μαντροκαθισιό, Μάρμαρα, Μαρωνιά, Μεταλλεία, Μπογιατζι(ή)δικα, Μύλοι, Πή(γ)αδος, Πηγαδάκια, Πηγάδι, Τρεις Πη(γ)ές, Πλακανιά, Πλατεία, Πλατιά Στράτα, Πλατύ Πηάδι, Σεράλια (<Σεράγια), Σκάλα (λιμάνι), Σκάλα (περιβόλι), Σπάρματα, Συκχίδι, Σφαγεία, Σφείρα / Σφύρα, Σχολεία, Τρία Δεντρά, Τσικαλαριά, Φάμπρικα, Φανάρα, Φανάρι, Φασολού, Φοινικίδι / Φενεκχίδι, Φράγμα, Φτελιά, Φυτειά, Χαρκι(η)δειό, Χωματερή κ.ά.

Μεγάλος αριθμός από τα τοπωνύμια της κατηγορίας αυτής είναι κυρίως ναωνύμια, λ. χ.: Αγίοι Σαράντες, Άγιος Υπάτιος, Άης Γαλάτης, Άης Δήμος, Άης Θολός κ.λπ., για τα οποία γίνεται ιδιαίτερο λόγος στη συνέχεια.

Δ. Αγιωνύμια, ναωνύμια, εκκλησιωνύμια ή ναώνυμα τοπωνύμια, από ονόματα αγίων ή ναών και μονών, που είναι τα πολυπληθέστερα. Προέρχονται από τις πολλές ενοριακές εκκλησίες, παρεκκλήσια, μοναστήρια και κυρίως τα πολλά ξωκλήσια που είναι χτισμένα στις κορυφές των λόφων, πλάι στους δρόμους, στους κάβους, στις ρεματιές. «Το ναωνύμιο αρχικά προσδιόριζε τη στενή περιοχή όπου ήταν χτισμένη η εκκλησία κάποιου αγίου και πολύ σύντομα την ευρύτερη περιοχή μαζί με τους κατοίκους, δηλαδή τη συνοικία ή το χωριό» (Χ. Συμεωνίδης, 35), λ. χ. Άγιος Λούκας, (Άγιος Ιωάννης) ο Ελεήμονας, Χρυσόστομος κ.ά. Μερικές φορές η εκκλησία μπορεί να ερειπωθεί ή ακόμα και να εξαφανιστεί, το τοπωνύμιο όμως παρά ταύτα παραμένει. Μοιάζει τότε με «επιτύμβια επιγραφή» που μας θυμίζει την προϋπαρξη της εκκλησίας, όπως λ. χ. ο Άης Θολός (<Άγιος Θεολόγος) στο Ποθητού, στη θέση που είναι σήμερα ο Άγιος Προκόπιος και υπήρχαν άλλοτε τρεις ερειπωμένες εκκλησίες (οι Τρεις Εκκλησίες), η Αγία Παρασκευή στο Θόλο, ο Άγιος Γεώργιος στην Ντόρια, σε κτήμα του ιερέα Αντωνίου Λεβαντή, ο Άγιος Αντώνιος στις Βαλανιές κ.ά.

«Ένα από τα πολλά στολίσματα αυτής (της ΒΑ παραλίας της Σίφνου), είναι τα εξωκλήσια της. Το κάθε έν εξ αυτών, έχει τον ιδιαίτερόν του ευλαβή κύκλον, την ιδιαίτεράν του θέσιν, εις την καρδιά μας, και ένα ιδιαίτερον κεφάλαιον εις την λαογραφίαν μας.

Ο άης Σώστης· ο άης Γιώργης των Λειβαδακιών· η Σκαλωτιανή· ο άης Λευτέρης· ο άης Χαράλαμπος· ο άης Κωνσταντίνος του Φενεκιδιού· ο Ταξιάρχης του Κήπου· ο άης Πωργάκης του Διαλισκαριού· ο Χριστός του Μάηνα· η Πουλάτη· δεν είναι μόνον εξωκλήσια, καταφυγή κάθε ψυχής που ζητά παρηγοριά... δεν είναι μόνον θέσις αναψυχής, κάθε ψυχής κουρασμένης.... Είναι έμψυχα προσφιλή εις κάθε ένα εξ ημών. Αλλά εκείνο που συνέχει την κοινήν, την ομόθυμον ευλάβειαν την καλλιτέραν θεσιν εις την καρδιά μας, είναι η Πουλάτη». (1933 Π.Π., 9-10).

Σημερινά ερείπια σε διάφορες θέσεις μαρτυρούν την ύπαρξη παλαιότερα και πολλών άλλων εκκλησιών, όπως στην περιοχή του Κάστρου, κατά πληροφορία του Κώστα Λεμπέση: Αγία Τριάδα / Αγία Σωτήρα στις Ερκιές, Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος στον Κάτω Σιδερό, σε κτήμα του Γεωργίου Γεωργούλη, Άγιος Δημήτριος στην Ντόρια, σε κτήμα του Φρατζέσκου Γεωργούλη, ο Άγιος Γεώργιος ΝΔ στο Κάστρο, σε κτήμα του Γεωργίου Γεωργούλη, η Αγία Τριάδα στις Βρύσες του Κάστρου, σε κτήμα της Ολυμπίας Σταυριανού, ο Άγιος Γεώργιος στον Ποταμό του Κάστρου, σε κτήμα της οικογένειας Λαμπροπούλου, ο Άγιος Γεώργιος στο τριστράτο προς Σεράλια, σε κτήμα του Γεωργίου Γεωργούλη, ο Άγιος Νικήτας, άλλοτε νεκροταφείο των καθολικών, στους Μύλους (Σελλάδι), Ανώνυμη, Α του Σχολείου του Κάστρου.

Κατά πληροφορία του τέως αρχιερατικού επιτρόπου, μακαριστού π. Νικολάου Μαυρογιάννη, η Αγία Παρασκευή στο Θόλο στο κτήμα Αντωνίου Πιτσινού, Ανώνυμη προς του Καδέ στο κτήμα Λεωνίδα Κορακή, Ανώνυμη στη θέση Λευκίδια («Αγία Καλή», κατά πληροφορία του Γεωργίου Ξανθάκη. Έτσι, λέει, ονόμαζε ο λαός τις παλαιές ανώνυμες εκκλησίες), ο Αγ. Κωνσταντίνος στον Πλατύ Γιαλό, επάνω από τα αγγειοπλαστεία του Μπουρή και, τέλος, Ανώνυμη (Άγιος Δημήτριος, κατά πληροφορία της Καλλιόπης Ραφελέτου) μέσα σε κτήμα της οικογένειας Ράδοβιτς στο Μούγκρου. Στην περιοχή της τέως Κοινότητας Αρτεμώννα, ένδειξη για την ύπαρξη της μοναδικής ερειπωμένης και ανώνυμης εκκλησίας αποτελεί το τοπωνύμιο Εκκλησιές, στη θέση Θόλος, ανάμεσα στα Μάρμαρα και του Γιαβρούχα. Αλλά και το ίδιο τοπωνύμιο Θόλος μπορεί να δηλώνει, εκτός από ημισφαιρικό ύψωμα, την ύπαρξη άλλοτε τρούλ(λ)ου ερειπωμένου ξωκλήσιου, πβ. τοπων. Τρούλ(λ)ος, Σωρούδι.

Ενδεικτικά ναωνύμια από εκκλησίες που λειτουργούν σήμερα είναι τα ακόλουθα: Άγι' Ανεστασιά, Άγι' Αρτίμης, Αγιά Βαρβάρα, Αγίοι Σαράντες, Αγίοι Πάντες, Άης Γαλάτης, Άης Δήμος, Άης Θολός, Άης Λά(ντ)ζαρος, Άης Λούκας, Άης Μαρκούρης, Άη-ν-Ηγιάς, (Άγιος Ιωάννης ο) Ελεήμονας, Άης Ντριάς, Άης

Σιλίβεστρος, Άης Σπυρής, Άης Συμεός, Γέρο Άης Νικόλας, Εφταμάρτυρος, Σαν Αντόνιο (<Santo Antonio) ή Φραγκαντώνης, «Φραγκοκλησία», Σωτήρα, Παναγία: Αγγελόχτιστη, της Άμμου, Βαγγελίστρα, Γερανοφόρα, Ελεούσα, Ελευθερώτρια, Θεοσκέπαστη, του Καργιάλη, του Κούκ(κ)ια, Κυπριανή, Λαγκαδιανή, του Μπαλή, του Μπαρού, Παναϊδάκι, Παντάνασσα / Παντάνουσσα, Πλατάνισσα, Σκαλωτιανή, Τρουλ(λ)ακιανή, Φανερωμένη, Φλεβριάτισσα, Χρυσοπηγή κ.ά. πολλά, ο αριθμός των οποίων δηλώνει τη βεβαιότητα της αναμφισβήτητης και προσωπικής παρουσίας της Θεομήτορος στο νησί.

Πολλά ναώνυμα τοπωνύμια παράλληλα με το λόγιο επίσημο τύπο του ονόματος του αγίου χρησιμοποιούν και το συνηθέστερο λαϊκό: Άγιος Ιωάννης/ Αηγιάννης, Άγιος Γεώργιος / Αηγιώργης, Προφήτης Ηλίας / Αηγιιάς, Άγιος Δημήτριος / Άης Δήμος, Άγιος Συμεών / Άης Συμεός, Άγιος Ανδρέας / Αηγιαντριάς. Συνηθίζονται επίσης και υποκοριστικοί τύποι των ναωνυμίων: Παναγία / Παναϊδάκι (στη Βρύση, στην Τόργια), Παναγιότσα, Άγιος Γεώργιος / Αηγιωργάκης (του Καλαμπελά), το Αηγιωργάκι ή Άγιος Γεώργιος ο Μικρός, (στην Καταβατή), Θεολογάκι (στο Άνω Πετάλι), ονόματα που οφείλονται στο μικρό μέγεθος του ναού σε αντίθεση με άλλους ναούς του ίδιου αγίου στην ίδια ενορία ή και ομώνυμους μοναστηριακούς ναούς.

Άλλοτε πάλι η σύγκριση μεταξύ των δύο ομώνυμων ναών γίνεται, όχι ως προς το μέγεθος των κτισμάτων, αλλά ως προς την ηλικία τους: Άης Νικόλας ο Γέρος / Γέρο-Άης Νικόλας - Άης Νικόλας ο Νέος ή και ως προς το υψόμετρο της θέσης του ναού: Προφήτης Ηλίας ο (Α)ψηλός / Προφήτης Ηλίας ο Χαμηλός. Άλλοτε πάλι παραλείπεται το προσωπώνυμο και το τοπωνύμιο εκφέρεται με τον τοπικό ή κτητορικό προσδιορισμό, (Παναγία η): (Α)Ξαμπελιανή, Κυπριανή, Λαγκαδιανή, Πουλάτη, Σκαλωτιανή, Τρουλ(λ)ακιανή. Τέλος, το περιληπτικό η Εφταμάρτυρος (<η εκκλησία των Αγίων Επτά Μαρτύρων) δε δηλώνει κάποιο συγκεκριμένο άγιο, όπως η Σωτήρα δεν προσδιορίζει κάποιο συγκεκριμένο άγιο, αλλά την εκκλησία της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος Χριστού. Ο τύπος Άγιοι Σαράντες (<Άγιοι Τεσσαράκοντα) σχημαστίστηκε κατά το Άγιοι Πάντες (<γεν. των Αγίων Πάντων). Κατά τον ίδιο τρόπο προήλθε και ο τύπος Άγιοι Αναργύροι (<γεν. των Αγίων Αναργύρων).

Ενώ μάλιστα αρχικά το ναωνύμιο περιοριζόταν και προσδιόριζε μόνο το χώρο γύρω από την εκκλησία, στη συνέχεια επεκτάθηκε από τη στενή στην ευρύτερη περιοχή και τους κατοίκους της: Άης Λούκας, (οικισμός) / ΑηΛουκιανός (ο κάτοικος), Παναγία του Μπαρού (συνοικία) / Παναγιουπαριώτης (ο κάτοικος). Άλλοτε τα ναωνύμια εκφέρονται χωρίς να προσδιορίζεται ο άγιος: στους Αγιούς (= Αγίους Αναργύρους), σπάνια όμως συμβαίνει και το αντίστροφο, να παραλείπεται δηλαδή η προσωνυμία άγιος / αγία, (στο Δήμο, ο Ελεήμονας, η Εφταμάρτυρος, στο Σιλίβεστρο, (Παναγία) η Ελευθερώτρια, Κυπριανή, Λαγκαδιανή, Σκαλωτιανή, η Σωτήρα, η Χρυσοπηγή ωσάν να επρόκειτο για κυριωνύμια.

Σημείωση: Με την ευκαιρία, αναφέρομε τους τρόπους εκφοράς των ναωνυμίων στη Σίφνο: 1. Με το όνομα του τιμωμένου Αγίου και γενική κτητική, ο Άης Γιώργης τ' Αφέντη, η Παναγία του Κοσμή, η Παναγία του Κούκ(κ)ια, η Παναγία του Μπαλή, η Παναγία του Νήγιου. 2. Με γενική τοπική: Παναγία του Βουνού, η Παναγία της Βρύσης, η Παναγία των Αξαμπέλων, η Παναγία της Καταβατής, ο Άης Γιώργης της Χερρονήσου, το Αη- Γιωργάκι του Καλαμπελά (τοποθεσία), Αγία Παρασκευή του Μαρίνου (τοποθεσία). 3. Με εμπρόθετη ή απρόθετη αιτιατική: η Παναγία στο Βουνό ή το Βουνό, η Παναγία στο Πελιάρδι ή το Πελιάρδι, η Παναγία στο Στραβοπόδι ή το Στραβοπόδι, ο Άης Γιώργης ο Καραβοστάσης / στο Καραβοστάσι, ο Άης Γιώργης στις Λίμνες, 4. Με πατριδωνυμικό: η Παναγία η Βρυσκιανή (<Βρύση), η Παναγία η Κυπριανή (<Κύπρος), η Παναγία η Λαγκαδιανή (<Λαγκάδι), η Παναγία η Σκαλωτιανή (<Σκαλωτό), η Παναγία η Τρουλ(λ)ακιανή (<Τρουλ(λ)άκι). 5. Με μία από τις πολυάριθμες επωνυμίες της Παναγίας: η Βαγγελίστρα, η Δέσποινα, η Ελεούσα, η Ελευθερώτρια, η Οδηγήτρια. 6. Με υποκοριστικό, όταν ο αναφερόμενος ναός είναι μικρότερος ως προς το μέγεθος από το συνώνυμό του ενοριακό ναό: το Παναϊδάκι (της Βρυσκιανής, σε σχέση με τις μεγαλύτερες Παναγία των Αξαμπέλων και Παναγία της Βρύσης), το Παναϊδάκι (στην Ντόργια, σε σχέση με την ενοριακή εκκλησία Παναγία του Κάτω Πεταλιού), το Αη - Γιωργάκι της Καταβατής (σε σχέση με το μεγάλο ενοριακό ναό του Αη Γιώργη της Καταβατής. 6. Με το επίθετο Νέος ή Γέρος, για να δηλωθεί η διαφορά της ηλικίας των ομώνυμων ναών στην ίδια ενορία: Άης Νικόλας ο Γέρος ή Γέρο - Άης Νικόλας στα Ξάμπελα και σε σχέση με το νεότερο ενοριακό ναό του Αγίου Νικολάου, που λέγεται Άης Νικόλας ο Νέος. 7. Με το επίθετο (Α)Ψηλός ή Χαμηλός, για να γίνεται διάκριση ανάμεσα σε ναούς που τιμώνται στο όνομα του ίδιου Αγίου: Αη Νηγιάς ο Αψηλός (στην κορυφή του ψηλότερου και ομώνυμου βουνού της Σίφνου), Αη Νηγιάς ο Χαμηλός (ή της Καταβατής). 8. Με ονόματα που σχετίζονται με παραδόσεις: Άης Γιάννης του Σιδερού, Άης Γιώργης ο Απελαΐτης, Άης Γιώργης ο Κλέφτης ή ο Κρυφός, Παναγία της Κόχης (Νικ. Γ. Προμπονάς, Σχόλια σε δέκα σιφνιακά τοπωνύμια, ΟΝΟΜΑΤΑ 19, σ. 585-586).

Ε. Ανθρωπωνύμια

1. Ονόματα αρχαίων θεών, ηρώων, μυθικών προσώπων (αρχαιοόθετα ή αρχαϊκά): Απολλωνία (<επίθ. απολλώνιος, -ια, -ιον <Απόλλων), Αρτεμώνας (<Αρτεμών <Άρτεμις, κατά το σχολάρχη και ιστορικό της Σίφνου, Κάρολο Γκιών, αναλογικά με το <Παρθενώνας <Παρθενών <Παρθένος).

2. Οικογενειακά ονόματα συνήθως, και σπανιότερα, βαφτιστικά αλλά και παρωνύμια σε γενική, που δηλώνει τον κτήτορα, το πρόσωπο, ιδιοκτησία του οποίου αποτελούσε κάποτε η περιοχή (κτητορικά): του Αβρά (το Λαγκαδάκι, το Μούτελο, η Πλάτη), του Αβρακώτου, Άγας, Αγγελακιού, του Αγγελέτου, του Αγγέλου, Αγερικού, Ακλέρου, Αλιμπέρ-

τη, Ανδριώτης, Αντιλαβή, Άντρι, Αρβανίτη, Αφεντάκη, Αφεντικού, του Βανγγέλου, Βασσάλου, Βερνίκου, Βλάση, Βουλγάρω(ν), Βουτσά, Γαβρήλη, Γαφιά, Γιαβρούχα, Γεωργιτσάκη, Γεωργίτση, Γιακουμάκη, Γοζαδίνος, Δαβρέ, Δακορόνια, του Δημητράκη, Δημητριάδη, Διαλυσιμά, Διενή, Δοκάρου, Δραγάτση, Ζαμπέλη, Ζήση, του Θρασέ, Ι(ντ)ζέ (<τουρκ. *Ince* «λεπτός» (Β. Βογιατζόγλου) ή <Ιζέπος Γκιών <ιταλ. *Giuseppe Guion*), Καβαλ(λ)άρη, Καβιά, Καλαμάρη, Καϊρη, Καλαφάτης, Καλέκα, Καμπουράκη, Καν(ν)ή, Καρά, Κάραβου, Καραβούλη, Καργιαύλη, Καργιού, Καρδίτση, Καρέλα, Καστανάς, Κατσούλη, Κόκκινου, Κονόμου, Κοντζή, Κοντογιάννη, Κοντού, Κορονέλλου, Κορρέ, Κόρσολας, Κορωνιού, Κοσκινάς, Κούκ(κ)ια (Παναγία), Κούνη, Κούνουπας, Κουντζούβαρη, Κούπερη, Κουράγιου, Κουρή, Κουρτσούδη, Κρητικού, Λα(γ)ού, Λαζάρου, Λεβαντή, του Λούη και το Λούι, Λούκα, Λυ(γ)ερού, Μααίτ(θ)ου, Μάγγαρης, Μαγουνή, Μαναλή, Μανούσου, Μαρίνου, Ματαράτσου, Μαύρικας, Μαχαίρα, Μιγιαρής, Μοθωναίου, Μπαλή (Παναγία), Μπαρού, Μπλη, Μπολάνη, Μπούφου, Μπρόντζα, Νικολουδάκη, Νόνου, Ντακορόνια, Ντούβανης, Παπαγιάννης, Παπα-Τζαννή, Παπα-Φώτης, Παστελάς, Παυλά, Παύλου, Περγαντή, Περδίκη, Πέτακας, Πέτση, Πνευματικού, Πουλάτη, Ραφαλιά, Ράφου, Ρικάρη, Ριφιού(ς) (<Ριφιάς), Ρόδου, Σαλαμάνου, Σαρλή, Σέλινου, Σινιόρε /-η, Σκανδάλη, Σκουργιαλού, Σκριβά, Σπηλιώτη, Στάη, Σταματάκη, Σταφυλοπάτη, Ταταράκη, Το(ζ)άβλα, Τομάζου, Τουλιάνου, Τραυλού, Τρανταφύλλου, Τρούλλος, Τσηκάκη, Τσιριάκη, Τσιριώτη, Τσόχα, Τσώ(ό)πος, Φιλιππάκη, του Φιλιππή, Φλάσκα, Φραγκιά, Φραγκουλάκη, του Φυρ(ρ)ού, του Φώτη, Χαλκιά, Χαρίτου, Χλωρού, Χριστάκη, Ψηλάκου κ.ά. πολλά.

Μια ομάδα από τα οικογενειακά ονόματα ως τοπωνύμια είναι τα πατριδωνυμικά ή εθνικά που «δηλώνουν τον τόπο προέλευσης ενός μετοίκου ή, σπανιότερα, τον τόπο αποδημίας ενός συντοπίτη» και «αποτελούν τις κατεξοχήν ονοματολογικές μαρτυρίες για την κίνηση του πληθυσμού» (Αλέκος Φλωράκης, Μεταναστεύσεις κ.λπ., 370): Ανδριώτης, Αρβανίτης, Βουργάρων (<Βούλγαρης), Γλέντζου, Καργιού, Καργιώτη, Καρδίτση, Κορωνιού, Κρητικού, Λεβαντή, Μαραθίτης, Ντακορόνια, Ντούβανης, Περπινιά, Πετρίτης, Ρωμάνου, Σαλαμάνου, Τζιριάκη, Τσιριώτης, Φραγκιά, Φράγκου.

Μια άλλη ομάδα από τα τοπωνύμια της κατηγορίας αυτής είναι γενικές κτητικές που δηλώνουν τα ονόματα μοναχών ή τίτλους κληρικών, των οποίων ιδιοκτησία αποτελούσε άλλοτε η περιοχή: Αβράμιου, Αρσενίου, Γεδεών, Δαμιανού, Ηγουμένης, του Ησαΐα, Θεοδούλου, Ιγνατίου, Ιωάσα(φ) Κουρτσούδη, Μααίτθου, Οικονόμου, Πνευματικού, Ποθητού, Σακελλάριου.

Βαφτιστικά ονόματα γυναικών, μητρωνυμικά και ανδρωνυμικά, κυριωνύμια:

Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι, σε σύγκριση με τα ανδρικά, είναι ελάχιστα τα γυναικεία, βαφτιστικά ή ανδρωνυμικά, ονόματα που σχετίζονται με τοπωνύμια και με ιδιοκτησία της γης: της Αγγελούς, της Αρχοντούς, της Βγένας,

Βλάχα, Β(ο)υγνούς, της Εργίνας, Καντζούραινα, Κλουβάτης, Κουλούραινας, της Κρίνας, Λιανής, της Μαργάς, Μαρουδής, Μαρούλι, Μαρούσα, Μπαρόνας, Παμπάινας, Παρασκευής, Πλούσια, Σγουρής, Ταρσής, Φλουραζιού, Φροσύνης κ.ά., η ύπαρξη των οποίων πιθανό να οφείλεται σε επιστασία των κτημάτων λόγω της δραστηριότητας, της προσωπικότητάς της, της καταγωγής της ή και απουσίας του άντρα (χρηρείας ή αποδημίας), ο Μύλος του Χαρά (<της Χαράς), πβ. τα μητρωνυμικά οικογ. ον. Αγγέλικας, Σπεράντσας, Χρυσίνης κ.ά.

Στ. Ιστορικά και λαογραφικά (από την ιστορία και τη λαογραφία, η γνώση των οποίων βοηθάει στην ασφαλέστερη ετυμολόγηση των τοπωνυμίων): Αγγέλου, Αγγελόχτιστη, Άης Γιώργης ο Απελαΐτης, Ανάθεμα, Ανεραΐδα, Αποκοφτό, Αράπη η Πλάτη, Αράπη το Φρούδι, της Αρχοντούς, Άσπρη Βίγλα, Άσπρος Πύργος, Αφεντικού, Βίγλα, Βιγλάκι, Βήμα, Βλη(ν)σίδι, Γήθρες, Γοζαδίνος, Γριά Σπηλιά, Ελληνικά, Καδές, Καράβι τ' Αλούρδου, Καραβοστάσι, του Καργιαύλη, Κάστρο, Καταβατή, Καταφύγια, Κατεργάκι, Κατέργου, Κυπριανή, Κορονέλλου, Κόρσολα, Λειψάνα, Μανιάτικα, Μάρμαρα, Μαύρο Χωριό, της Μητρυιάς το Φρούδι, Μισέρ-Τουλής, της Μπαρόνας, Μπαρού, Μπήδημα, Μύλαρος, Μύλοι, Μύλος, Ντακορόνια, Οβριακή, Παλιά Κονάκια, Πηγαδάκια, Πηγάδι, Πήγαδος, Πηγή, Πινάκια, Πλακανιές, Πούντα του Πολεμικού, Προσφύρι, Πύργος, Πυροβόλοι, Ραφαγιά η Πλάτη, Σαρακήνικο, Σα(ε)ράλια, Σιδερού, Σκλαβοχωριό, Σπηλιά τ' Αράπη, Σπηλιά τω(ν) Γηθρώ(ν), Σπήλαιο των Νυμφών, Σταυρός του Τσιριάκη, (Σ)Τρα(β/γ)οπόδι, Σίφνος, Σινιόρε /-η, Τουλιάνου, Τουρκαύλακο, Τρυπητή, Τσουβάλες, Φονιάς, Φόνος Μητρυιάς, μερικά από τα οποία έχουν φαίνεται σχέση με τις παραδόσεις για τις επιδρομές των πειρατών και τις εγκαταστάσεις ξένων.

Ζ. Ναυτικά τοπωνύμια ή Ακτωνύμια: Αβολάδα /-ες, Αποκοφτό, Βλυχάδα, Βλυχό, Άσπρη Βραχιά, Βροντά, Βρουλίδια, Γιαλός, Γιαλούδια, Γριά Σπηλιά, Διαλισκάρι, Κάβος, Καλόερος, Καμάρες, του Αλούρδου το Καράβι, Κατεργάκι, Κατέργου, Κοκκαλάς, Κοκκινομύτης /-ες, Κόρφος, Κοφτό, Μαΐστρας, Μαμίκυλας, Μύτη, Νάπος, Πέταλος, Πλατύς Γιαλός, Πούντα, Πουντάκι, Ριχάνγκια, Σαρακήνικο, Σπηλιά των Γηθρών, Τουρκαύλακο, Φάρος, Φυκιάδα, Χλακωπό, Χοντρωπού κ.ά.

Η. Επαγγελματικά: Λαουθέρης, Μαγερή, Μάερας, Μαέρου, Μιλιαρή, Τραγουδιστής, Τρατθάρης.

Θ. Κακώνυμα ή Κακέμφοτα («κακόχη, άσεμνα, χυδαία», είναι τοπωνύμια που προξενούν άσχημη εντύπωση, που έχουν κακή σημασία (απρεπή, άσεμνη, αισχρή). «Στην έρευνα δεν νοούνται ηθικολογικές ή άλλες αναστολές και άρα σημειώνονται και όσα πτω. είναι (ή μοιάζουν) άσεμνα, κακόχη ή ξένα (π.χ. στη Μουνίδα, = δασωμένη κοιλάδα με ρέμα, εκ της ομοιότητας, στο Σκατόρεμα) (Άγγελος Γ. Αφρουδάκης): της «Μουνάρας» το Βουνό, ο «Μουναράς», ο «Μούναρος» (ποταμός), της «Ψωλάρας» (χείμαρρος).

Ι. Βράχοι και βραχονησίδες ή νησίδια (βράχοι χαρακτηρίζονται νησαία εδάφη με έκταση μέχρι ένα στρέμμα και βραχονησίδες από ένα μέχρι χίλια στρέμματα, Σκανδαλίδης, ΟΝΟΜΑΤΑ 19, 21): Αβολάδες, Καράβι του Στριμίγκη ή Αλούρδου, Κιτριανή (814 στρέμματα), Κοφτό, Λειψό, Λένα του Μπότσαρη, Λένα του Φώτη, Ξέρα Κάστρου, Ξέρα τ' Άη Φιλίππου.

ΙΑ. Χρωματικά τοπωνύμια (χρωμωνύμια μονολεκτικά ή περιφραστικά: Αργυρή, Αργυρό, Αργυρού το Πετάλι, Άσπρα Γκρεμνά, Άσπρα Χώματα, Άσπρη Βίγλα, Άσπρη Βραχιά, Άσπρη Μάντρα, Άσπρισμα, Άσπρο Βουνί, Άσπρος Γκρεμνός, Άσπρος Πύργος, Γερανοφόρα, Καλόγερος, Κιτριανή, Κόκκινα, Κοκχίνα, Κόκκινα Γκρεμνά, Κοκχινάκια, Κόκκινη Μάντρα, Κόκκινη Πέτρα, Κόκκινη Σπηλιά, Κόκκινο, Κόκκινο Στενό, Κοκχινομύθες, Κόκκινος Ποταμός, Κόκκινου, Κοκχινόχωμα, Κοκχινοχώματα, Λεύκα, Λευκαργιά, Λεύκες, Λευκίδια, Λεύκου, Λευκού, Λεύκχο, Μαύρα Χώματα, Μαύρη Σπηλιά, Μαύρη Τρύφα, Μαύρικά, Μαύρο Βουνί, Μαύρο Βούτθισμα, Μαυροένης, Μαύρο Χωριό, Μαύρος Πύργος, Μαυρούδι, Παναγία η Μαύρη, Πρασκιά, Προσφύρι, Σκοτεινή, Σκοτεινό, Σκοτεινός, Σταχτιά, Συσκία, Φερ(ρ)ηβολάδα, Φυρ(ρ)ά, Φυρ(ρ)αβολάδα, Φυρ(ρ)ά Γιαλούδια, Φυργιαλούδια, Φυρ(ρ)ή Αβολάδα, Φυρ(ρ)ία, Φυρ(ρ)ό, Φυρ(ρ)όα, Φυρ(ρ)όγαια, Φυρ(ρ)ά Γκρεμνά, Φυρ(ρ)ή Αβολάδα, Φυρ(ρ)όγαια, Φυρ(ρ)ό Γκρεμνό, Φυρ(ρ)οένης, Φυρ(ρ)όι, Φυρ(ρ)ολαγκάδα, Φυρ(ρ)ό Λαγκάδι, Φυρ(ρ)ό Ραχίδι, Φυρ(ρ)οράχια, Φυρ(ρ)όχελα, Φυρ(ρ)ού, Χλωρή, Χλωρού, Ψαρό Γκρεμνό, Ψαρολούρος, Ψαρού τα Μονιάσματα, Χρυσοπηγή, Χρυσόστομος.

ΙΒ. Κοινά σιφνιακά και κιμωλιακά τοπωνύμια. Πλην της γλωσσικής συγγένειας που έχουν τα δύο γειτονικά νησιά και η οποία προφανώς οφείλεται στην εγκατάσταση Σιφνίων στην Κίμωλο (1646), παρατηρούνται πολλά κοινά τοπωνύμια που αναφέρονται τόσο στα δύο κατοικημένα νησιά Σίφνο και Κίμωλο, όσο και στην ακατοίκητη Πολύαιγο ή Πόληβο. Βέβαια κάποια από τα τοπωνύμια είναι πανελλήνια και τα συναντούμε και σε τόπους που απέχουν πολύ μεταξύ τους. Ο μεγάλος αριθμός όμως των κοινών τοπωνυμίων και στα τρία αναφερόμενα νησιά δεν αποκλείεται να σχετίζεται με την εγκατάσταση των Σιφνίων εποίκων. Εκτός από τα αγιωνύμια που είναι πανελλήνια και οφείλονται στην ύπαρξη φερώνυμων εκκλησιών, από την εργασία του π. Ιωάννη Ράμφου, Τα τοπωνύμια Κιμώλου και Πολυαίγου (Κιμωλιακά, τόμ. Γ' [19]) και από τον ανάγλυφο χάρτη και συνοπτικό οδηγό, Κίμωλος και Πολύαιγος, έκδοση του Λαογραφικού και Ναυτικού Μουσείου Κιμώλου, (Φεβρουάριος 2007), διαπιστώνουμε ότι τα ακόλουθα σιφνιακά τοπωνύμια υπάρχουν:

α) Στην Κίμωλο: Αβολάδα, Αγία Καλή, Άγλωσσο, Αλυκή, Αμάραντος, Αμόνι, Ανεμοδ(ε)ίρλι, Βάχη, Βλυχάδα, Βορ(ε)ινά, Βορ(ε)ινή, Βρουλίδι, Ελεούσα, Ελιώνας, Ελληνικά, Κακόβολος, Κακό Σκαλί, Κακός Ποταμός, Καλαμίτση, Κάλυβα, Καλύβι, Καμπανάκη (στου), Καπαριά, Κάστρο, Κάτεργο, Καυκάρες,

Κοκκίνα, Κόπκιακα, Κορακίες, Κούκια, Κουμαριά, Κουτσάκα, Κοφτό, Λαγκάδι, Λατομεία, Λεύκες, Λιβαδάκι, Λίμνη, Λούκα, Μερσίνη, Μόνιασμα, Μούτελλα, Μύλοι, Μύλος, Ξέρη, Ξυλοκερατιά, Παλιόμαντρα, Παύλου, Πετάλι, Πετάλια, Πή(γ)αδος, Πηγή, Πλάκες, Πλάτη, Πρέζα, Πρόβαρμα, Πύργος, Ράχη, Ρέμμα, Σελλάδι, Σκαλί, Στιάδι, Τσικαλαριά, Φανάρα, Φιλιππή, Φλεάκι, Φυκιάδα, Φυρ(ρ)όα, Χοχλακιά, Χώνη.

β) Στην Πολύαιγο ή Πόληβο: Αγκιναριές, Αυλάκι του Κακόβολου, Βλυχάδα, Γεωργίτση, Γούρνα, Κακό Σκαλί, Κακός Ποταμός, Καλαμίτση, Καλόγερος, Καλύβα, Κόκκινα, Κουμαριές, Λιβαδάκι, Λιβάδι, Μερσίνη, Μπρόβαρμα, Πλακούρες, Πλύστριες, Πούντα, Σιόπατα, Σπαθί, Στρογγυλό, Συκιά, Σχίναρος, Τραγουδιστής, Φανάρα, Φάρος, Φίδα, Φρούδια, Φυκιάδα, Φυρ(ρ)όα, Χοχλακιά.

III. Παρέκβαση – Σιφνίων οικογενειακά ονόματα

Επειδή πολλά κτητορικά τοπωνύμια είναι οικογενειακά ονόματα, κρίνεται αναγκαίο να γίνει μια σύντομη παρέκβαση και αναφορά σ' αυτά. Είναι αξιοσημείωτο, όπως ήδη έχει αναφερθεί, το γεγονός ότι υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες το οικογενειακό όνομα δεν επιβίωσε, επειδή η οικογένεια δεν απέκτησε άρρενες απογόνους. Αντίθετα, το οικογενειακό όνομα επιβίωσε ως τοπωνύμιο και χάρη σ' αυτό.

1. Το επώνυμο ή οικογενειακό όνομα

Επειδή σε ευρύτερες κοινωνίες το πρώτο όνομα, το σημερινό βαφτιστικό, δεν επαρκούσε για τη διάκριση του ατόμου, γι' αυτό πολύ ενωρίς προέκυψε η ανάγκη να συνοδεύεται από δεύτερο διακριτικό όνομα, το σύγχρονο επώνυμο ή οικογενειακό όνομα. Στην ομηρική εποχή ως δεύτερο διακριτικό όνομα επικρατεί το πατρωνυμικό επίθετο. Έτσι ο Αχιλλέας (<Αχιλεύς «αυτός που δεν τράφηκε με χιλό» λέγεται Πηλείδης (<Πηλεύς, Πηλέ-ως «πήλινος» [<πηλός] + πατρωνυμ. κατάλ. -ίδης, ο γιος του Πηλέα, «του πήλινου», πβ. Αδάμ «χοϊκός»), ο Οδυσσεύς Λαερτιάδης (<Λαέρτης + πατρωνυμ. κατάλ. -ιάδης, ο γιος του Λαέρτη α) «του πολύδροσου, του βροχοποιού» <λα «πολύ» + έρση «δρόσος» ή β) «του πολύ άντρα» <λα «πολύ + έρσην «αρσενικός»), ο Αγαμέμνονας Ατρείδης «γιος του Ατρέα, του ατρόμητου» (<Ατρέύς, Ατρέ-ως «ο ατρόμητος» [<α- στερητ. + τρέω «φοβούμαι, τρέμω»] + πατρωνυμ. κατάλ. -ίδης), ο Εκτορας «αυτός που κατέχει, κρατάει, συνέχει και προστατεύει την πόλη» (<έχω + κατάλ. -τωρ) Πριαμίδης «ο γιος του Πριάμου» (<Πρίαμος «ο λυτρωτής» + πατρωνυμ. κατάλ. -ίδης <πρίομαι «εξαγοράζω με λύτρα») κ.λπ. Πβ. και τα σύγχρονα επώνυμα που σχηματίζονται με τις πατρωνυμικές καταλήξεις, που σημαίνουν ο γιος ή ο εγγονός του: -άκης (Κρήτη, Θράκη), -άκος (Ανατ.

Μάνη), -άτος (Επτάνησα), -έας (Δυτ. Μάνη), -έλλης (Λέσβος), -άντης, -ιάδης, -ίδης (Πόντος), -όπουλος (Πελοπόννησος), -ου (Ηπειρος), -ούδης (Μακεδονία), -ούσης (Χίος), τουρκ. -ογλου (Μ. Ασία), αγγλ. -son, ρωσ. -ωφ κ.λπ.

Στην κλασική εποχή περιορίζονται τα πατρωνυμικά, αλλά για να γίνεται διάκριση διαφόρων προσώπων, τα οποία φέρουν το ίδιο όνομα, και για να αποφεύγεται το ενδεχόμενο σύγχυσης με άλλο πρόσωπο, επικρατεί ο συνδυασμός και η συνεκφώνηση του κύριου ονόματος με τη γενική του ονόματος του πατέρα αντί του πατρωνυμικού επιθέτου («πατρόθεν ονομάζεσθαι»): *Περικλής ο Ξανθίππου* (=Περικλής ο γιος του Ξανθίππου, αντί «Ξανθιππίδης»), *Νικίας ο Νικηράτου* (=Νικίας ο γιος του Νικηράτου) αντί «*Νικηρατίδης*» κ.λπ. Η γενική αυτή του πατρώνυμου μας θυμίζει τα σύγχρονα πατρωνυμικά οικογενειακά ονόματα που σχηματίζονται από τη γενική του βαπτιστικού ονόματος με το λόγιο τύπο τους, όπως: *Γεωργίου, Θεοδώρου, Καλογήρου, Νικολάου* κ.λπ.

Ήδη από τα κλασικά χρόνια και αργότερα, για μεγαλύτερη ακόμα ακρίβεια, και για να δηλώνεται η καταγωγή, δίπλα στη γενική του ονόματος του πατέρα προστίθεται και το πατριδωνυμικό, είτε με επίθετο είτε με επίρρημα: *Αριστείδης ο Λυσιμάχου Αλωπεκήθεν* (=Αριστείδης ο γιος του Λυσιμάχου από το δήμο της Αλωπεκής), *Ευριπίδης ο Μνησιάρχου Σαλαμίνιος* (=Ευριπίδης ο γιος του Μνησιάρχου από τη Σαλαμίνα), *Θεμιστοκλής ο Νεοκλέους Φρεάρριος* (=Θεμιστοκλής ο γιος του Νεοκλέους από τους Φρεάρρους, δήμο της Αττικής), *Περικλής ο Ξανθίππου Χολαργεύς* (=Περικλής ο γιος του Ξανθίππου από το Χολαργό), *Σωκράτης ο Σωφρονίσκου Αλωπεκήθεν* (=Σωκράτης ο γιος του Σωφρονίσκου από το δήμο της Αλωπεκής, κοντά στο Παλιό Φάληρο), *Αισχύλος ο Ευφορίωνος Αθηναίος* (=Αισχύλος ο γιος του Ευφορίωνα Αθηναίος, επειδή κατοικούσε στην Αθήνα, μολονότι γεννήθηκε στην Ελευσίνα), *Θουκυδίδης ο Ολόρου Αλιμούσιος* (=Θουκυδίδης ο γιος του Ολόρου από το δήμο του Αλιμούντος, από τον Άλιμο, το σημερινό Καλαμάκι), *Δημοσθένης ο Δημοσθένους Παιανεύς* (=Δημοσθένης ο γιος του Δημοσθένη, είχε το ίδιο όνομα με τον πατέρα του, από την Παιανία, το σημερινό Λιόπεσι), *Ξενοφών ο Γρύλλου Αθηναίος*, ή και με παράλειψη του πατρώνυμου: *Αρχίλοχος ο Πάριος, Δίφιλος ο Σίφνιος, Θαλής ο Μιλήσιος, Σιμωνίδης ο Κείος, Σόλων ο Αθηναίος* κ.λπ. Δηλαδή οι αρχαίοι δεν είχαν αυτό που σήμερα λέμε επώνυμο, οικογενειακό όνομα και ουδέποτε χρησιμοποίησαν ονόματα από ξένες γλώσσες. Παράλληλα, η έμφυτη δημοκρατική συνείδηση των Ελλήνων απέκλειε το συνδυασμό του ονόματος με τον τίτλο του αξιώματος (*Περικλής ο Ξανθίππου Χολαργεύς*). Η χαρά και υπερηφάνεια των Ελλήνων ήτο το όνομά των το προσωπικό, ποτέ το επάγγελμα ή ο τίτλος (Δ. Οικονομίδης, σ. 510).

Παρόμοια είναι και τα σιφναϊκά εθνικά, τοπωνυμικά ή πατριδωνυμικά επώνυμα που αποτελούν μία μεγάλη κατηγορία οικογενειακών ονο-

μάτων: *Αναπλιώτης, Αξιώτης, Αρβανίτης, Καργιός, Καργιώτης, Καριγιώτης, Κασιώτης, Μοραΐτης, Μυτιληναίος, Πάτμιος, Ποργιώτης, Σιφναίος, Σούλης* (<Σούλι), *Σουλιώτης, Σταυριανός, Συριανός, Φραγκιάς* κ.ά.

2. Είδη οικογενειακών ονομάτων

Για να γίνεται η αναγκαία διάκριση σε περιπτώσεις συνωνυμίας, διαμορφώθηκαν τα επώνυμα ή οικογενειακά ονόματα, κυριότερες πηγές για τη διαμόρφωση των οποίων ήταν: το όνομα του πατέρα ή το υποκοριστικό του (πατρωνυμικά) και λιγότερο συχνά το βαπτιστικό όνομα της μητέρας (μητρωνυμικά), ο τόπος γέννησης ή προέλευσης (πατριδωνυμικά), το επάγγελμα (επαγγελματικά) και τα παρωνύμια (παρατσούκλια). Τα περισσότερα νεοελληνικά οικογενειακά ονόματα διαμορφώθηκαν το 19^ο αι., μετά την ίδρυση του ελληνικού κράτους (1831), με την υποχρεωτική εκπαίδευση, τη στρατιωτική θητεία και γενικά με την όλη κρατική οργάνωση (Μ. Σκανδαλίδης, σ. 380).

Οι πρώτοι χριστιανοί λέγονταν μόνο με το βαπτιστικό τους όνομα: *Πέτρος, Ιάκωβος, Ιωάννης* κ.λπ., επειδή όμως πολλοί έφεραν το ίδιο όνομα, σε περιπτώσεις συνωνυμίας, χρειάστηκε να προσθέσουν κάποιο επίθετο. Τα επίθετα αυτά φάνέρωναν στην αρχή:

Α. τη γενεαλογία: *Πέτρος υιός Ιωάννου, Σίμων υιός Ιωνά* (Ιω.α 43), *Ιάκωβος και Ιωάννης υιοί Ζεβεδαιού* (Μάρκ. ι 35).

Πβ. τα μεταγενέστερα: α) Πατρωνυμικά (επώνυμα που έχουν σχηματιστεί από το πατρώνυμο και σημαίνουν το παιδί ή τον απόγονο κάποιου): *Αλεξίου, Αναγνώστου, Ανδριτσάκης, Ανδρουλάκης, Αντωνίου, Αποστολιάδης, Αποστολίδης, Αργύρης, Βασιλάκης, Βασιλείου, Γεωργίου, Γεωργαράς, Γεωργούλης, Διαμαντής, Δρακάκης, Ευσταθίου, Θεοδώρου, Ιωαννίδης, Ιωάννου, Καλογήρου, Κω(ο)λέτ(τ)ης* <Nicoletti, Μανιάς (Μανιός, Μάνος, Μανόλης), Μάρκου, Στυλιανού, Τριανταφύλλου, Φιλίππου, Φραντζής.

Ο σχηματισμός οικογενειακού ονόματος με το όνομα του πατέρα σε πτώση γενική (πβ. το αρχ. *Σωκράτης ο (υιός του) Σωφρονίσκου*) ή ονομαστική ή με το όνομα του πατέρα και με μία πατρωνυμική κατάληξη (πβ. το αρχ. *Πηλείδης (ο υιός του Πηλέως) Αχιλλεύς*) είναι πολύ συνήθης: *Γεώργιος* > *Γεωργάκης, Γεργακόπουλος, Γεωργιάδης, Γεωργίου, Γεωργίτσης, Γεωργόπουλος, Γεωργούλης, Γιωργάς* κ.λπ. *Ιωάννης* > *Γαγκάκης, Γιάγκος, Γιαγκούλας Γιάννακας Γιαννάκης, Γιαννάκος, Γιαννέλ(λ)ης, Γιαννόπουλος, Γιαννακούλας, Γιάνναρος, Γιάννης, Γιαννιός, Γιάννος, Γιαννούλης, Ζανέτος, Ιωαννίδης, Ιωάννου, Τζάνες, Τζανετής, Τζανέτος, Τζανής, Τζουάνης, Τζώνης* κ.λπ.

β) Μητρωνυμικά (επώνυμα που έχουν σχηματιστεί από το όνομα της μητέρας). Ήταν σπάνια στα αρχαία χρόνια. Ο Ηρόδοτος όμως αναφέρει (1, 173) για τους Λυκίους ότι «καλέουσι από των μητέρων εωυτούς και ουκί από των πατέρων»): *Αγγέλικας* <ο γιος της Αγγέλικας, Αγγελίνης, Γραμματικής,

Ζαμπέλης <ο γιος της Ζαμπέλας <Isabella, Κιουρής <Κιουρά, Λενίτσας <Ελενίτσας, Μάμμιδας <ο γιος της Μαμμής, Μαντελένας / -ης, Μαρούλης, Ροδούσης, Ρόζας, Ρουμπίνας / -ης, Σπεράντσας <ο γιος της Σπεράντζας <Speranza, Χάϊδος <ο γιος της Χάϊδως, Χαράς, Χρυσίνας / Χρυσίνης, πβ. αρχ. Λητοϊδής (Απόλλων).

γ) Αντρωνυμικά (επώνυμα που έχουν σχηματιστεί από το επώνυμο του άντρα): Αρχοντούς (<Αρχοντας), Εγγλέζαινας (<Εγγλέζος), Μαθιούδαινας (<Μαθίος), Μανούσαινας (<Μανούσος), Μαστροκαλούς (<Μαστρόκαλος), Μπαλούς <Μπαλής, Πολαίνης (<Πόλαινα <Πόλος, πβ. Πολαινάκης), Ραφελιούς (<Ραφελιάς), Σκλάβαινας <Σκλάβαινα <η γυναίκα του Σκλάβου (Σ. Μ. Συμεωνίδης, Ιστορικά του Αγ. Κωνσταντίου Αρτεμώνος Σίφνου, Μ. Τριανταφυλλίδη, σσ. 11-22, Χ. Συμεωνίδης, σσ. 90-96).

Β. τον τόπο της καταγωγής ή γέννησης ή τον τόπο, όπου έζησε πριν μετοικήσει ο ονομαζόμενος (εθνικά, τοπικά, πατριδωνυμικά): Πβ. το αρχ. Δίφιλος ο Σίφνιος, Ιωάννης ο Δαμασκητός (από τη Δαμασκό της Συρίας), Αλέξιος ο Κομνηνός (από την Κόμνη της Θράκης), Γρηγόριος ο Ναζιανζηνός (από τη Ναζιανζό της Καππαδοκίας) κ.ά. Τα σύγχρονα εθνικά - πατριδωνυμικά: Αρβαν-ίτης <Αρβανα, Αιγινήτης <Αίγινα, Θερμιώτης <Θερμιά, Θηραίος <Θήρα, Καρ-ιώτης, Καργ-ιός <Ικαρία, Κασ-ιώτης <Κάσος, Κιμωλιάτης <Κίμωλος, Κρητ-ικός <Κρήτη, Μανιάτης <Μάνη, Μηλ-ιώτης, Μήλ-ιος <Μήλος, Μοραϊτής <Μοριάς, Μυκονιάτης <Μύκονος, Μυτιλην-αίος <Μυτιλήνη, Αξιώτης, Ναξάκης, Ναξιώτης <Νάξος, Νιώτης <Νιος / Ίος, Παριανός <Πάρος, Πολίτης <Πόλη, Πολυκαντριώτης <Πολύκαντρος / Φολέγανδρος, Ποργ-ιώτης <Πόρος, Σαντοριναίος <Σαντορίνη, Σερφιώτης <Σέριφος, Σικινιώτης <Σίκινος, Σιφν-αίος <Σίφνος, Σούλ-ης, Σουλ-ιώτης <Σούλι, Σταυρι-ανός <βαφτ. Σταυρής ή τοπων. Σταυρί, Συνοδ-ινός <Συναδ-ηνός <Σύναδα, Συριανός <Σύρος, Τηνιακός <Τήνος, Φραγκι-άς <Φραγκιά κ.ά. (Μ. Τριανταφυλλίδη, σσ. 23-38, Χ. Συμεωνίδης, σσ. 96-100).

Γ. το επάγγελμα (επαγγελματικά) ή το αξίωμα που έγινε σιγά σιγά οικογενειακό όνομα σε κλειστές κοινωνίες, για να διευκολύνουν τη διάκριση ατόμων με το ίδιο όνομα: Βακαλόπουλος <μπακάλης (με φωνητικό εξελληνισμό) <τουρκοαραβ. *bakkal* (=παντοπώλης), Βαλαμβάνος <τουρκ. *balaban* «που έχει πελώριο κεφάλι», Βεζίρης <τουρκοαραβ. *vezir* (=υπουργός), Βουτσάς (=αυτός που κατασκευάζει βυτία, πβ. Βαρελάς), Γεροντής, Γεροντόπουλος (<Γέροντας, προσφώνηση καλογήρου ή <δημογέροντας), Γραμματικός (=γραμματέας), Γρυπάρης (=που ψαρεύει με γρίπο, αλιευτικό δίχτυ), Δούκας <λατιν. *dux* (=ηγεμόνας μικρού κράτους), Ζωναράς (=που φτιάχνει ζωνάρια), Καλαμάρης (=καλαμαράς) <Καλαμάριος <καλαμάρη, Καλαφάτης <ιταλ. *calafato* (=ο τεχνίτης που φράζει με στουπί και πίσσα τα κενά στις αρμογές σανίδων του πλοίου), Λογοθέτης (=υπουργός), Μαγγανάρης (=που κατα-

σκευάζει μάγγανα, πολεμικές μηχανές), Μεταξάς (= μεταξουργός, πωλητής μεταξιού), Μπαλής <τουρκ. *bali* (=επιστάτης εργατών) ή <τουρκ. *balli* «μελωμένος» <*bal* «μέλι», Μπογιατζής <τουρκ. *boyacı* (=ελαιοχρωματιστής), Πριμικήριος (=προϊστάμενος εκκλησιαστικής υπηρεσίας), Προβατάς (=βοσκός προβάτων), Σαρής <τουρκ. *sari* «κίτρινος, ξανθός», Σταφυλοπάτης <σταφύλι + πατώ (= που πατάει στο ληνό τα σταφύλια και βγάζει το μούστο), Στρατηγός, Τρατθάρης, Χαλκεύς, Χρυσοφός (=χρυσοχόος), Ψαράς (=αλιεύς, ιχθυοπώλης) κ.ά. (Μ. Τριανταφυλλίδη, σσ. 39-52, Χ. Συμεωνίδης, σσ. 100-103)

Δ. προτερήματα ή ελαττώματα, οικογενειακές σχέσεις, συχρητισμό με ζώα, φυτά, ορυκτά (παρωνύμιο, προσωνύμιο, παράνομα ή παρατσούκλι): Πβ. τα αρχ. Βραχύλος (κοντός), Γάστρων (κοιλάρας), Κεφάλων (κεφάλας), Στράβων (αλλήθωρος), ελληνιστ. Πτολεμαίος ο Φιλάδελφος, βυζαντ. Κωνσταντίνος ο Πωγωνάτος, Αργύρης, Αφεντάκης, Βεντούρης (<ιταλ. *Ventura*), Βουδούρης <τουρκ. *bodur* (=κοντός, κακοκαμωμένος), Βρόντας (<βρόντος «ο κρότος της βροντής, πάταγος»), Ζερβός, Κανακάρης (=χαϊδεμένος), Κανέλης (χρώμα), Καράς, Κοντός, Κορακής, Λεμονής, Μακαρώνας, Μαντζουράνης, Μαύρος, Εύδης, Ορφανός, Παλαμάς (=που έχει μεγάλες παλάμες), Παπούλιας (<μεγεθυντικό του παππούς), Πατέρας, Πατριάρχης, Τραυλός, Φαλακρός, Φασόλης, Φιλικός <θηλυκός (πβ. Αρσενικός), Χειμώνας, Χλωρός, Χρύσος κ.ά. (πβ. Αθηνά / Παλλάς, Θεοτόκος / Παναγία / Χρυσοπηγή / Ελεούσα κ.λπ.).

Σημείωση:

Τα παρωνύμια προήλθαν από την ανάγκη να ξεχωρίζουν οι συνονόματοι και αποτελούν ένα μη τυπικό σύστημα ονοματοθεσίας, το οποίο συνυπάρχει παράλληλα με το επίσημο σύστημα. Αφορμή για το σχηματισμό παρωνυμίων αποτελούν:

α. Κάποιο ιδιαίτερο σωματικό χαρακτηριστικό (το σχήμα του κεφαλιού, τα μάτια, τα αφτιά, το στόμα, τα δόντια, η μύτη, το χρώμα κ.ά.): Αφτιάς, Δοντάς, Ζερβός, Καμπουράκης, Κανέλης, Καράς, Κεφάλας, Κόκκινος, Κοντός, Κουτσομύτης, Μαυρομάτης, Μαύρος, Μυταράς, Στραβοπόδης, Τρίχας (πβ. Μαλλιαρός), Σαρής (<τουρκ. *sari* «κίτρινος, ξανθός, χλωμός»), Τσάλας (<αλβαν. *cale* «κουτσός»), και αρχ. Πλάτων ο Αθηναίος, Χείλων ο Λακεδαιμόνιος κ.ά.

β. Το επάγγελμα (το επαγγελματικό όνομα καταλήγει οικογενειακό): Βαρελάς, Βελέντζας, Βουτσάς, Γρυπάρης, Δασκαλάκης, Λαϊνός, Λεμονής, Μαγκανάρης, Μαγκανός, Μελισσός «μελισσοουργός», Μπογιατζής, Μπότσαρης, Εύδης, Πανέρης, Παππός, Σταφυλοπάτης, Χρυσοφός (<Χρυσοχόος, με απλολογία), Ψωμάς κ.ά.

γ. Παρομοιώσεις με φυτά και καρπούς: Καρύδης, Κουκκής, Κούκκας, Λεμονής, Μαντζουράνης, Ρεβίθης, Φασόλης κ.ά.

δ. Τη συγγένεια: *Αρσενικός, Αφεντάκης, Γιαγιάς, Κανακάρης, Ξεπατεράκης, Ορφανός, Παπούλιας, Παππούς, Πατέρας, Φιλικός (<Θηλυκός) κ.ά.*

ε. Τις ιδιότητες ανθρώπων που εκφράζονται με όνομα ζώων: *Λαγός, Λύκος, Περδίκης, Περιστέρης, Πετεινός, Ποντίκης, Τράγος κ.ά.*

στ. Κάτι φαγώσιμο: *Κουλούρης, Μακαρώνας, Ξύδης, Παξιμάδης κ.ά.*

ζ. Φράσεις που συνήθιζε ο παρονομαζόμενος: *Αντιλαβούς και Αντιλαβής (<αντιλαβού, σώσον, ελέησον και διαφύλαξον...), (Μ. Τριανταφυλλίδης, σσ. 53-88, Χ. Συμεωνίδης, σσ. 103-109).*

Και επειδή ο άνθρωπος παρατηρεί καλύτερα τα ελαττώματα παρά τις αρετές των συνανθρώπων του, τα παρωνύμια είναι περισσότερο σκωπτικά παρά εγκωμιαστικά. Απηχούν πιο πολύ ελαττώματα παρά εγκώμια και εκφράζουν κακολογία, κακεντρέχεια, κακία, περιφρόνηση, ειρωνεία, πείραγμα και σπάνια κάποιον εγκωμιαστικό ή απλώς καλό λόγο. Ακόμα επειδή στην κλειστή κοινωνία του νησιού συνοδεύει τον παρονομασμένο σ' όλη του τη ζωή και μετά θάνατο τους απογόνους του και, όταν αυτό είναι γελοίο γίνεται ενοχλητικό, υπάρχει παροιμία που λέει: *Ανάθεμα το δεύτερο σάντουλο (=το βαφτιστικό, τον ονοματοθέτη, που έβγαλε το παρατσούκλι),*

3. Ξενικά οικογενειακά ονόματα

Μία, τέλος, άλλη κατηγορία σιφνιακών οικογενειακών ονομάτων προέρχεται από ξένες γλώσσες, κυρίως την ιταλική και τουρκική με τις οποίες, εξαιτίας των εθνικών μας περιπετειών ήρθε σε επικοινωνία η ελληνική γλώσσα, όπως: *Βασάλος, Βενάκης / Μπενάκης, Βεντούρης, Βιτάλης, Γκιων, Γοζαδίνος, Κοζαδίνος, Κορρές, Λαρεντζάκης, Λουρέζος, Λεβαντής, Μοσχούτης, Ναδάλης, Παντάζογλου, Σαννάκης κ.ά.*

IV. Μαρτυρημένα σιφναϊκά τοπωνύμια από δικαιοπρακτικά έγγραφα

Με βάση πληροφορίες που περιέχονται σε παλαιά νομικά έγγραφα, σε ορισμένα λήμματα αναφέρεται, μέσα σε παρένθεση, η παλαιότερη χρονολογία καθώς και η πηγή όπου αυτά απαντώνται. Η παραπομπή στα έγγραφα μάς δίνει την ευκαιρία να σχηματίσουμε εικόνα για τη μορφή και την ιστορική εξέλιξη των τοπωνυμίων, για τα οποία οι γνώσεις μας είναι ανεπαρκείς, επειδή είναι διάσπαρτα σε ανέκδοτα νομικά έγγραφα ιδιωτικών συλλογών. Οι πληροφορίες αυτές, που αποδεικνύουν τη διαχρονικότητα των σιφνιακών τοπωνυμίων, αντλήθηκαν κυρίως από τα νομικά έγγραφα που κατά καιρούς έχει δημοσιεύσει στις πολύτιμες για τη σιφνιακή έρευνα μελέτες του ο ιστοριοδίφης Σίμος Μ. Συμεωνίδης, ο καθηγητής Γ. Α. Πετρόπουλος στην περιπού-

δαστη εργασία του, *Νομικά έγγραφα της Σίφνου, της συλλογής Γ. Μαριδάκη, 104 έγγραφα, χρονικής περιόδου 150 ετών (1684-1835) και τέλος από την ανέκδοτη Συλλογή Παναγιώτη Χρυσολωρά Νομικών Εγγράφων της Σίφνου, την οποία έχει χαρίσει στο Λαογραφικό Μουσείο Σίφνου.*

Ελπίζουμε όμως ότι η αποδελτίωση στοιχείων και άλλων νομικών εγγράφων που βρίσκονται σε αδημοσίευτες ιδιωτικές συλλογές θα αποκαλύψει ενδιαφέρουσες πληροφορίες και θα επιφυλάσσει ευχάριστες εκπλήξεις για το μελλοντικό μελετητή του αντικείμενου της μελέτης αυτής. Είναι εντυπωσιακό ότι χωράφια, αμπέλια, ανεμόμυλοι, εκκλησίες, μοναστήρια με την προφορική παράδοση διατηρούν για αιώνες και μέχρι σήμερα το αρχικό τους όνομα, ενώ οικογενειακά ονόματα που δεν υπάρχουν πια στο νησί, σώζονται ως κτητορικά τοπωνύμια. Επιπρόσθετα τα τοπωνύμια καίριων θέσεων, οικισμών και σημαντικών τόπων δεν λησμονήθηκαν ποτέ, αλλά αντίθετα χρησιμοποιούνται αδιάλειπτα.

Από τα σιφνιακά τοπωνύμια που καταγράφονται μερικά είχαν σχέση με ιδιοκτησία της διαλυμένης Μονής του Προφήτη Ηλία, τα οποία δεν είναι σήμερα εύκολο να εντοπιστούν, επειδή, μετά την κατάργησή της το 1890, τα περιουσιακά της στοιχεία περιήλθαν στη Μονή της Βρύσης και στη συνέχεια εκποιήθηκαν και περιήλθαν σε ιδιώτες με πλειοδοτική δημοπρασία. Παράλληλα το 1956 με το Β.Δ. της 18.8.1952 μοναστηριακά ακίνητα παραχωρήθηκαν στο Δημόσιο για να διανεμηθούν σε ακτήμονες γεωργούς.

Η εμπειρία μας από την ενασχόλησή μας με το θέμα μάς οδηγεί στη σκέψη ότι πλήρης και λεπτομερής καταγραφή των σιφνιακών τοπωνυμίων φαίνεται πολύ δύσκολη, αν όχι ανέφικτη, επειδή σε δικαιοπρακτικά έγγραφα αναφέρονται ονοματισμένες περιοχές και τοπωνύμια, τα οποία δε σώζονται πια σήμερα και των οποίων τη θέση είναι αδύνατο να προσδιορίσουμε, αφού τα παλιά τοπωνύμια έχουν ξεχαστεί ή αντικατασταθεί από νεότερα, με συνέπεια να καθίσταται ανέφικτη η ταύτισή τους με τα σύγχρονα, λ. χ.: *Αγδινία, εις τους Αφτολιούς, Βανγγέλου, Γέρων Παΐσιος, Κλοκλά, Κτόρο(ν) Αγιά, Λαχνούς, Λιβαδερή, Νέα Εγκρεμνή, Ντούβανης, Ξηροζάμπελο, Πελαγονία, Ραχαρβάλη, Στουργιάκα (<στου Ρυάκα;), Τουλιάνου, Χωματερίκι κ.ά.* Αντίθετα, άλλες γραπτές μαρτυρίες δηλώνουν πόσο παλιά μπορεί να είναι κάποια τοπωνύμια, όπως: *Αμμουδάρες (1704), Δύο Ποτάμια (1704), Θόλος (1760), Κοντού (1673), Λογίζου (1760), Νεοφύτου (1788, 1888), Πέραμα (1760), Πλατύς Γιαλός (1662) Ποθητού (1704), Σκοτεινό (1704), Σταυρί (1673), Χοχλακωπό (1673) κ.ά.*

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ
ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΗ
ΤΩΝ ΣΙΦΝΙΑΚΩΝ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

I.
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟ
ΤΩΝ ΣΙΦΝΙΑΚΩΝ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

II.
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΜΟΡΦΗ
ΤΩΝ ΣΙΦΝΙΑΚΩΝ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

III.
ΣΙΦΝΙΑΚΑ ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΑΛΛΑ
ΔΥΣΕΤΥΜΟΛΟΓΗΤΑ Ή ΚΑΙ ΑΝΕΤΥΜΟΛΟΓΗΤΑ
ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΗΣ ΘΕΣΗΣ ΣΗΜΕΡΑ

IV.
Η ΙΔΙΩΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΦΟΡΑ
ΤΩΝ ΣΙΦΝΙΑΚΩΝ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

I. Παρατηρήσεις στο σχηματισμό των σιφνιακών τοπωνύμων

Τα πιο συνηθισμένα ως προς το σχηματισμό σιφνιακά τοπωνύμια είναι τα ακόλουθα:

A. Υποκοριστικά

Υποκοριστικά είναι τα ουσιαστικά που παράγονται από άλλα ουσιαστικά με την προσθήκη παραγωγικής κατάληξης, η οποία τους προσδίδει τη σμίκρυνση της σημασίας που έχει η πρωτότυπη λέξη, καθώς και την εκδήλωση οικειότητας ή στοργής, αλλά, μερικές φορές και υποβιβασμού.

1. Υποκοριστικά επιθήματα αρσενικών

-άκης, κατάληξη αρσενικών υποκοριστικών που προήλθε από την υποκοριστική κατάλ. -άκι (ρυσάκι <μεσν. ρυσάκιν <μτγν. υποκορ. ρυσάκιον <αρχ. ρύαξ, -ακος), με την οποία κατά τους μεσαιωνικούς χρόνους σχηματίστηκαν πατρωνυμικά σε -άκι, όπως ο Φιλιππάκης <το Φιλιππάκι «ο γιος του Φιλίππου» <Φίλιππος: Καμπανάκη <Καμπάνης, Πετράκη <Πέτρος, Τσηκάκη <Τσήκας <Ζήκος, Τσιριάκης <Τσιριγάκης <Τσιρίγος. Και με δύο υποκοριστικά επιθήματα: Γεωργισάκη <Γεώργιος + -ίτης + -άκης, Νικολουδάκης <ούδης + -άκης <Νικόλαος, Φραγουλάκη <Φράγκος + -ούλης + -άκης.

-άκος, προήλθε από ουδέτερα υποκοριστικά σε -άκι και με αυτή σχηματίζονται αρσενικά υποκοριστικά με μειωτική κυρίως έννοια, ανθρωπάκος <ανθρωπάκι, δασκαλάκος <δασκαλάκι: Κατράκος / Κατράκης <Κάτρης.

-έτος, -έτα <ιταλ. -etto / -etta: Αγγελέτου <Αγγελέτος <Άγγελος, πβ. Μαριέτα <Μαρία, Νικολέτα <Νικολέτος <Νικολός <Νικόλαος.

-ίτης / -ίτος (υποκοριστικό <σλαβ. -itsa ή <ουδ. κατάλ. ίτιν / -α <μεσν. ίκι(ν) <μτγν. -ίκιον (με τσιτακισμό): Γιωργίτη <Γιώργης <Γεώργιος, <Κόλτσος / Κολίτσος <Νικόλτσος / Νικολίτσος <Νικολίτσας <Νικόλαος.

2. Υποκοριστικά επιθήματα θηλυκών

-έλα: Κασέλες <βενετ. cassela, υποκορ. του ιταλ. cassa.

-ίδα (<αρχ. αιτ. θηλ. -ίδα <-ίς, -ίδος, από ουσιαστ. που είχαν το -ιδ- στο θέμα τους: Φίδα (<αρκευθίδα <υποκορ. αρκευθίς του αρχ. άρκευθος), Τρουλά / Τουρλίδα <τρούλλα / τούρλα.

-ίτσα <σλαβ. -itsa ή <ουδ. κατάλ. ίτιν / -α <μεσν. ίκι(ν) <μτγν. -ίκιον (με τσιτακισμό): Παναγίτσα <Παναγία.

-ούλα (<λατιν. κατάλ. -ulla): Κουτρούλα <κούτρα, Κουτσούλα <κούτσα.

3. Υποκοριστικά επιθήματα ουδετέρων

-αδάκι, που προήλθε από το συνδυασμό των υποκοριστικών καταλήξεων -άδι + -άκι: Λιβαδάκια <λιβαδάκι <λιβάδι + -άκι <μτγν. λιβάδιον <αρχ. λιβάς, Πηγαδάκια <πηγάδι + -άκι <πηγή.

Σχέδιο του Κάστρου από τον Ιταλό μηχανικό Raffaello Monanni (1629). (Μάρω Φίλιππα-Αποστόλου, Το Κάστρο της Σίφνου και το σχέδιο Monanni, Π. Β' Δ.Σ.Σ. τόμ. Γ' [2006]11).

-άδι <-άδι(ον) <αρχ. ουσ. σε -άς, γεν. -άδος (ζαρκάδι <ζορκάδιον <ζορκάς <δορκάς): Πη(γ)άδι <πηγάδι <πηγή, Σελ(λ)άδι <σέλ(λ)α.

-άκι / -ακια <-άκι(ον), το -ακ- του -άκιον προήλθε από αρχ. ονόματα σε -άξ / -άκος (ρύαξ / ρύακος > ρυάκιον, θώραξ / θώρακος > θωράκιον): Αγγελαικίου <Αγγελάκι <Άγγελος, Άη Γιωργάκι, Ακρωτηράκι <ακρωτήρι, Αλωνάκι <αλώνι, Αμπελάκια <αμπέλι, Αργαστηράκι <αργαστήρι, Αδρακτάκι <αδράχτι, Αυλάκι <αύλακας, Βιγλάκι <βίγλα, Βουνάκι / Βουνάκια <Βουνό, Βουναλάκι <βουνό + -άλι + -άκι, Θεολογάκι <Θεολόγος, Καβάκια <κάβος, Καλαμάκι <καλάμι, Καλο(γ)εράκι, Καμινάκι / Καμινάκια <Καμίνι, Καμπανάκι, Κατεργάκι <κάτεργο, Κορακάκια <κοράκι, Λαγκαδάκια <λαγκάδι, Λιβαδάκια <λιβάδι, Παναϊδάκι <Παναγία, Πεταλάκι / Πεταλάκια <πετάλι, Πηγαδάκια <πηγάδι, Πινάκια <πίνα, Πλακαράκι <πλακάρι + -άκι, <πλάκα + -άρι, Πουντάκι <πουντί, Πυργάκι, Ριχάνγκια <ριχάλια, Σκαλάκια <σκαλί, Σταυρουδάκι <Σταυρός + -ούδι + -άκι, Ταξιαρχάκι <Ταξιάρχης, Τρουλ(λ)άκι <τρούλ(λ)ος, Φλαράκι <φλάρος, Φυλλαδάκι <φυλλάδα κ.ά.

-αλάκι <ουσ. σε -άλι με την προσθήκη της υποκορ. κατάλ. -άκι (κεφαλάκι <κεφ-άλι): Βουναλάκι (της Πλακανιάς) <βουνό + -αλάκι, του Κάραβου τα Πεταλάκια.

-άρι <-άριν <-άριον <λατιν. *arīum*: Γιαλισκάρι <αιγιαλισκάριον <αιγιαλίσκος <αιγιαλός, Φανάρι (που έχει χάσει την υποκοριστική του σημασία) <φανός.

-ι (-ί) / -ια (-ιά), που έχουν χάσει σήμερα την υποκοριστική τους σημασία προέρχονται από αρχαία ή μεταγενέστερα υποκοριστικά σε -ιον: Αβολαδί <αβολάδα, Αλάτσι <αλάτι (<αρχ. άλας), Αλώνι / Αλώνια <αρχ. άλω, Αμόνι <μεσν. αμόνιον <μτγν. ακμόνιον, υποκορ. του αρχ. άκμων, Ανεμομύλι <ανεμόμυλος, Ανεμορδ(ε)ίλι <ανεμοδέρι / άνεμος + δειράς, Αρτιμόνι <αρχ. αρτέμων, Άσπρο Βουνί <βουνό, Αυλάκι <αρχ. αύλαξ, Βιγλί <βίγλα, Γλαστριά <γαστρί, Γουρνί <γούρνα, Γουρνιά <γουρνί, Γυαγιά / Γυαλιά <γυαλί <αρχ. ύαλος, <Δαφνί <δάφνη, Καμίνι <αρχ. κάμιμος, Καμπί <κάμπος, Καντήλι <καντήλα, Καράβι <αρχ. κάραβος, Καραβοστάσι <καράβι + στάσις, Καρφί <αρχ. κάρφος, Καστρί <κάστρο, Καταφίδι <κατά + φίδα, Κάτω Πετάλι <πέταλο / πάτελο, Κηπιά <κήπος, Κλαψοβούνι, Κλημάτι <κλήμα, Κομμάτι <κόμμα, Κούνι <κόνος ή <κούνει <κουνώ, Κυπαρίσσι <αρχ. κυπάρισσος, Λαγκάδι <αρχ. λαγκάς, Λιβάδι(ον) <αρχ. λιβάς, Λουρί / Λουριά <μτγν. λώρος, Λυαροκόπι <λυγαροκόπι, Λυθιού <Λύθι <αρχ. όλυνθος, Μαρούλι <Μαρούλης <Μαρούλη / Μαρούλα <Μαρία, Μαύρο Βουνί, Μελισσοκήπι, Μεσοβούνι, Ξυβουνί, Πάνω Πετάλι, Πεντζούλι <πεζούλα, Περιβόλι <περίβολος, Πετάλι <πέταλο / πάτελο, Πηάδι <πηγή, Πλακιά <πλάκα, Σκαλί <σκάλα, Σκαμνί <σκαμνίον <σκάμνον, Σπαθί <σπάθη, Σταυρί <Σταυρός/-ής, Τουρκοχώρι <χώρος, Τσάχι(α) <άτσαχας, Φιδί <φίδα, Φλεϊ <φλέβα ή αρχ. φρέαρ, Φυργάνι <φρύγανο, Χαντάκι <χάντακας, Χαράκι <χάρακας, Ψηλό Πετάλι.

-ίδι / -ίδια (<αρχ. μτγν. ή μεσν. υποκορ. σε -ίδιον <αρχ. θηλ. σε -ίς, γεν. -ίδος, σανίδι <σανίδιον <σανίδος <σανίς): Βασμίδι <βαθμίδι <βαθμίς <βαθμός, Βλυσίδι <βλύσις, Βρουλίδια <βρουλίδι <βρούλο <βούρλο, Λευκίδια <λευκίδι <λεύκα, Ραχίδια <ραχίδι <ράχη, Συκίδι <συκιά, Φενεκίδι <Φοινικίδι <φοίνικας, Φυρ(ρ)ό Ραχίδι <ράχη.

-ίκι (<αρχ. κατάλ. -ίκιος <-ικός ή <-λίκι (βουλευτιλίκι), <τουρκ. κατάλ. -lik / -ιλίκι (προεδριλίκι) και -ικι (δασκαλίκι), όταν η λέξη έχει χαρακτήρα -λ-): Χωματερίκι <χωματερή, πβ. βαπτιστικό Μαρίκι, το και μητρωνυμικό Μαρίκης, ο <Μαρία, Αντρίκος <Αντρέας, Λιλίκα <Λιλή <Ιουλία.

-ίτσι <μεσν. -ίτσι(ν) / -ίτζι(ν) <-ίτσης / -ίτζης <αρχ. -ίκιος ή <-ίτσι <-ίζι <-ίδιον ή -ίτσι <αρχ. -ίσκη ή <ιταλ. -iccio: Καλαμίτσι, πβ. Πιωργίτσης.

-ουδάκι, που προήλθε από συνένωση των καταλήξεων -ούδι <μτγν. κατάλ. -ούδιον από ουσ. με θέμα σε -ου + υποκορ. κατάλ. -διον (βού-διον <βούς) + -άκι <υποκορ. κατάλ. ουδ. ουσ. -άκιον, από ουσ. σε -αξ, γεν. -ακος + υποκορ. κατάλ. -ιον (πινάκι <πινάκιον <πίνακος <πίναξ): Σταυρουδάκι <Σταυρός + -ουδάκι (πβ. αγγελουδάκι <αγγελούδι + αγγελάκι).

-ούδι / -ούδ(γ)ια <μεσν. -ούδιν <μτγν. κατάλ. -ούδιον: Γιαλούδια <γιαλός, Κουτσούδι <κουτσός, Μαυρούδι «κάπως μαύρο» <μαύρος, Ρεούδια <Αρεούδια <αρχ. αρεός «δρυς η αρία», Σωρούδι <σωρός.

-ούρι <μεσν. κατάλ. -ούριν, που προήλθε από ουσ. σε -ούρος + υποκορ. κατάλ. -ιον (μελανούρι <μελάνουρος): Γοκούρι <γιόκας, <Φυλακούρι <φυλακή ή Φυλακούρι <θυλακούρι <θύλακος, πβ. και μεγεθ. κατάλ. θηλ. σε -ούρα <λατιν. -ura.

B. Μεγεθυντικά

Μεγεθυντικά είναι τα ουσιαστικά που παράγονται από άλλα ουσιαστικά με την προσθήκη παραγωγικής κατάληξης, η οποία τους προσδίδει τη σημασία του μεγάλου μεγέθους, πραγματικού ή συναισθηματικού (χλευασμού ή γελοιοποίησης).

1. Μεγεθυντικά επιθήματα αρσενικών

-ακας <ουδ. σε -άκι, κατά το σχήμα το ρυάκι - τον ρυάκα, σαράκι - σάρακας ή <υποκορ. κατάλ. -άκι + μεγεθ. κατάλ. -ας: Κούτσακας <κουτσάκι <κουτσός, Πέτακας «πουλί που ασκείται στο πέταγμα» <πετάκι <πετώ, Χοχλάκοι <χόχλακας <χοχλάκι.

-ας / -άς, μεγεθυντική κατάλ. με την οποία σχηματίζονται οικογενειακά ονόματα και παρωνύμια: Αθρόλικας <ακρόλιθος ή ορθόλιθος + -ας, Κοκκαλάς, Κούβουθας (<αναγραμματισμένο Βούθακας «βαθός λάκκος γεμάτος νερό» <βυθός), Κούνουπας <κουνούπι, Κόχυλας <κοχύλι, Μπύζουνας <βύζουνας (με ηχηροποίηση του β-> Μπ-) <βυζούνι, Μύτσουνας <μ(ο)ύτσουνο, Ναύλακας

<αυλάκι, Πέντζουλας <πεντζούλι, Τράχηλας <τραχήλι, Φάραγγας <φαράγγι.
-αρος, μεγεθυντική κατάλ. που προήλθε από υποκοριστικούς τύπους σε
-άρι (πόδαρος <ποδάρι): Δόκαρος <δοκάρι, Εγκρέμναρος <εγκρεμνός, Καμί-
ναρος <καμίνι, Σχίναρος <σχίνος, Τοίχαρος <τοίχος (πβ. και τα ανθρωπωνύμια:
Βασίλαρος, Γιάνναρος, Γιώργαρος, Κώσταρος, Μανόλαρος).

-ος, από ουδέτερο σε -ι, που έλαβε μεγεθυντική σημασία από το γεγονός
ότι πολλά ουσιαστικά σε -ος αντιδιαστέλλονται προς τα υποκοριστικά που
παράγονται απ' αυτά, όπως ράβδος - ραβδί, στάμνος - σταμνί: Κάλυβος <κα-
λύβι, Κάψαλος <καψάλι, Κλότζος <κλότσος <κλοτσιά <ιταλ. calcio, Κόλυμπος
<κολύμπι, Λούρος <λουρί, Πέταλος <πετάλι, Πή(γ)αδος <πη(γ)άδι.

2. Μεγεθυντικά επιθήματα θηλυκών

-α, με την κατάληξη αυτήν πλάστηκαν, από ουδέτερα υποκοριστικά ονό-
ματα σε -ι, θηλυκά μεγεθυντικά: Αμπέλα <αμπέλι, Ανηφόρα <ανηφόρι, Αντι-
δέρα <αντίδερο, Καμι(η)λαύκα <καμηλαύκι, Κατηφόρα <κατηφόρι, Κοκκί-
να <κόκκινο, Καυκάλα <καύκαλο ή καυκάλι, Καυκάρα <καύκαρο, Κομμάτα
<κομμάτι, Κάμπα <καμπί, Κρήνα <κρηνή <κρήνη, Λαγκάδα <λαγκάδι, Λάκκα
<λακκί <λάκκος, Λιβάδα <λιβάδι, Μαρμάρα <μάρμαρο, Μετάλλα <μέταλλο,
Παξιμάδα <παξιμάδι, Παπόρα <παπόρι, Παραθύρα <παραθύρι, Πετάλα <πε-
τάλι, Πούλες (<πούλα <πουλί), Φεγγάρα <φεγγάρι, Χωράφα <χωράφι.

-άρα /-άρες, που προήλθε από υποκοριστικούς τύπους σε -άρι (ποδάρα
<ποδάρι): Αγκρεμάρα και Αγκρεμούρα, Αμμουδάρες <άμμουδα, Βουνάρα
<βουνό, Πλακάρα <πλάκα, Τραβαβουνάρα <Τρανά Βουνά, Φεγγάρα <φεγγά-
ρι <φέγγος, Φιδάρα και Φιδάρες <φίδα κ.ά.

-ούρα, μεγεθυντικό της κατάλ. -ούριον ή <λατιν. -ura: Αγκρεμάρα και
Αγκρεμούρα Πατελούρα <πάτελο, Πατούρα <πατώ, Πεταλούρα <πετάλι,
Πλακούρα <πλάκα, Σαούρες <ιταλ. sabbura, Σκαλούρα <σκαλί, Συκχιούρα
<συκιά, Τσιγκούρα <τσιγούρι, Φιδούρα, Χαλικούρα <χαλίκι, Χοχλακούρα <χο-
χλάκι / χόχλακας.

3. Μεγεθυντικά επιθήματα ουδετέρων

-ίδι, που σημαίνει: α) πλήθος ή πράξη συχνή: Βλη(υ)σίδι «κρυμμένος θη-
σαυρός» <βλή(ύ)σις «αφιέρωμα, πηγή αστείρευτη, αφθονία» <βάλλω ή <βλύ-
ζω «αναπηδώ με ορμή, ξεχύνομαι», πβ. βρισιά, τουφεκιά (πράξη που γίνεται
μια φορά) και βρισίδι, τουφεκίδι (πράξη που γίνεται συχνά). β) υποκορισμό:
Βρουλίδια, Λευκίδια, Ραχίδια, Φυρό Ραχίδι, Συκίδι, Φενεκίδι <Φοικνικίδι ή σπά-
νια μεγέθυνση: αντρίδι.

Γ. Επιθήματα τοπικών τοπωνυμίων

-άδικο <άς / -άδες + -ικο, που σημαίνει είδος καταστήματος: Σιφινάδικο

στη Νάξο «αγγειοπλαστείο», Τσικαλάδικα, πβ. ραφτάδικο, σιδεράδικο, τσα-
γκαράδικο.

-αρείο <ουσ. σε -άρης (καρβουναρείο <καρβουνάρης) ή -αργιό <αριό <λα-
τιν. arium: Ατσιγγαναρ(ε)ιό, Καμπαναρ(ε)ιό (με κατέβασμα του τόνου) <λατιν.
campanarium <campana, Τσικαλαρ(ε)ιά.

-είο / -ειό (<αρχ. -είον <-εύς / -έως + -ιον), παράγωγα ουσιαστικά από άλλα
ουσιαστικά που σημαίνουν τόπο (βαφείον <βαφεύς): Μεταλλεία <μέταλλο,
Μαεργειό <μαγειρείο <μάγειρος, Χαρκη(ι)δειό <χαλκιάς, Χασαπειό <χασάπης.

-ίδικο / -ήδικο <ής / -ήδες + -ικο: -ίδικο από ουσιαστικά που λήγουν σε
-τζής / -τσή και δηλώνει τόπο: Μπογιατζίδικα <μπογιατζής, παπουτσίδικο
<παπουτσής.

-ίστρια: Βουλίστρια, Κατσίστρια <Κακίστρια / Καθίστρια, Κυλίστρια.

-τρα, που δηλώνει τόπο, όπου γίνεται η ενέργεια του ρήματος: Γλίστρα
<γλιστρώ, ποτίστρια <ποτίζω.

-τρια, που δηλώνει τόπο: Αγκλείστρια.

Δ. Επιθήματα περιεκτικών τοπωνυμίων

-άδα (<αρχ. κατάλ. -άς, -άδος) με περιεκτική σημασία, ενώ τα αφηρημένα
ουσιαστικά σημαίνουν ιδιότητα σχετική με το επίθετο: Αβολάδα <βολή, Βλυ-
χάδα «πολύ γλυφό νερό» <βλυχό, Κολυμπάδα <κολύμπι, Σχισμάδες <σχισμή,
Φυκιάδα «σωρός από φύκια» <φύκιο, Φυλλάδα «σωρός από φύλλα» <φύλλο,
πβ. και λατιν. κατάλ. -ada, barcada, cantada.

-αρ(γ)ιό / -αρ(γ)ειό (<-αρείο (με συνίτηση) από ουσιαστ. σε -άρης + κατάλ.
-ειό), που σημαίνει το μέρος το οποίο περιέχει πολλούς, απ' αυτούς που δηλώ-
νει το πρωτότυπο, ή πολλούς όμοιους που βρίσκονται στο ίδιο μέρος: Καμπα-
ναριό, Ατσιγγαναρ(ε)ιό, πβ. σκουπιδαρ(ε)ιό, πλυσταρ(ε)ιό, φουρναρ(ε)ιό.

-ερός, -ερή, -ερό (<αρχ. κατάλ. -ρός: φοβε-ρός) και φανερώνει αφθονία,
πλησμονη ή ιδιότητα εκείνου που σημαίνει το πρωτότυπο: Βατερά <βάτος,
Δροσερού <δρόσος, Λιβαδερή <λιβάδι, Χαμαδερά <χαμάδα, Χωματερίκι (<Χω-
ματερή + κατάλ. -ίκι <χώμα + κατάλ. -ερός).

-ιά, κατάλ. ουσ. που σημαίνει το μέρος, το οποίο περιέχει πολλά απ' αυτά
που δηλώνει το πρωτότυπο: Ασπρη Βραχιά <βράχος, Ατσαχιά <άτσαχας, Γαδι-
νελιά <γαδινέλι, Κορακιά <κοράκι, Πλακανιά, Χαλακιά <χαλάκι / χάλακας /
χάρακας, πβ. λ. τα χαράκια.

-ιάς, από αρχαιότερα τοπωνύμια σε -έας με συνίτηση (πβ. Μοριάς <Μορέ-
ας <μορέα), περιεκτικό, που σημαίνει μέρος, όπου υπάρχουν πολλά από εκεί-
να που δηλώνει το πρωτότυπο): Μυρσινιάς <μυρσίνη.

-ιώνας, κατάλ. περιεκτικών και τοπωνυμίων (<αρχ. -εών, -εώνος): Ελιώνας
<ελαιώνας, Καλαμιώνας <καλαμεώνας <καλαμεών, Περιστεριώνας <περιστε-
ρεώνα <αρχ. περιστερεών, Φιδιώνας <φίδι / φίδα.

-ού, πιθανόν <-ούσσα (<αρχ. -όεσσα / -ούσσα: Ερικούσσα <ερίκη, Εχινούσσα <εχίνος, Λαγούσσα <λαγός, Οφιούσσα <όφης, Σχινούσσα <σχίνος, Φυκούσσα <φύκος, τοπωνύμια που σημαίνουν περιοχή που έχει σε αφθονία αυτό που σημαίνει η πρωτότυπη λέξη), με συντόμευση και προσαρμογή της στα ανδρωνυμικά και επαγγελματικά κύρια ονόματα σε -ού (Μιχαλού, Ψωμού <αρχ. ιων. αιτ. -ούν των κυρίων ονομ. σε -ώ: Αρτεμούν / Αρτεμώ): Ορνιθού <όρνιθα, Φασολού.

-ούρα (<λατιν. -ura): Σα(β)ούρες, Τσιγκούρα, Χοχλακούρα.

-ουριά (<-ούρα + -ιά), που είναι περιληπτική παραγωγική κατάληξη, η οποία σημαίνει σύνολο προσώπων ή πραγμάτων: Χαλικουριά <χαλίκι, πβ. λασπουριά <λάσπη και κλεφτουριά <κλέφτης.

-ώνας <αρχ. -ών, κατάλ. ουσιαστικών περιεκτικών: Αρτεμώνας <Αρτεμής κατά το Παρθενώνας <Παρθενών <Παρθένος (Αθηνά), Ελιώνας, πβ. αμπελώνας, ελαιώνας, ξενώνας, παγετώνας, στρατώνας.

-ωπός, -ή, -ό (<αρχ. -ωπός <όψις), κατάλ., η οποία έχει υποκοριστική σημασία στα αντίστοιχα νεοελληνικά επίθετα, την έννοια των οποίων περιορίζουν σε κάποιο βαθμό, Χοντρωπού <χοντρός, (πβ. αγριωπός, κοκκινωπός «σχεδόν, περίπου άγριος, κόκκινος») και περιεκτική στα τοπωνύμια: Αγριλωπός «τόπος γεμάτος αγριλιές» <αγριλιά, Γουρνωπός <γούρνα, Φιδωπό(ς) «δάσος από φίδες» <φίδα, Χορτωπή <χόρτο, Χλακωπό <Χοχλακωπό <χόχλακας.

-ωτός -ή -ό, κατάληξη επιθέτων από ουσιαστικά, που σημαίνουν εκείνον που έχει ή εκείνον που αποτελείται από αυτό που δηλώνει το πρωτότυπο: Αλατωτή <αλάτι, Καμαρωτή <καμάρι, Πετρωτός <πέτρα, Πλακωτό <πλάκα, Σκαβωτό / Σκαλωτό <σκάλα, Τραπεζωτή <τραπέζι.

Ε. Επιθήματα πατρωνυμικών τοπωνυμίων

-άκης (-άκις <-άκιος), κρητικής προέλευσης που επικράτησε επί τουρκοκρατίας (στα οικογ. ον. έχει ατονήσει ο υποκορισμός και είναι κυρίως πατρωνυμικά, σημαίνουν δηλαδή όχι το μικρό, αλλά το γιο, τον απόγονο κάποιου): Νικολουδάκη <Νικολούδης + -άκης (διπλό υποκοριστικό), Τση(ι)κάκη, Τσιριάκη, Χριστάκη, (πβ. άλλες καταλήξεις -άντης, -ίδης, -ιάδης (Πόντος), -άκος (<-άκις), -έας (Μάνη), -άτος (Κεφαλληνία), -έλλης (Μυτιλήνη), -ογλου (Μ. Ασία), -όπουλος (Πελοπόννησος), -ούδης (Μακεδονία, Θράκη), -ούσης (Χίος) και -son (Αγγλία), -sen (Δανία- Νορβηγία), -ez (Ισπανία), -on (Ρωσία), -vic (Γιουγκοσλαβία), -ieven (Βουλγαρία), -escu (Ρουμανία), -ian (Αρμενία), -oglu (Τουρκία).

ΣΤ. Επιθήματα πατριδωνυμικών τοπωνυμίων

-αίκος / -αίκα και με συναίρεση -αίκος / -αίκα, επίθημα πατριδωνυμικών

σε -αίοι (ή εθνικών ονομάτων που παράγονται από τοπωνύμια ή μικροτοπωνύμια και φανερώνουν τον κάτοικο ενός τόπου): Σιφναίοι και με συνίτηση Σιφνιοί <Σίφνος, κατά το Αθηναίοι, + καταλ. -ικός / -ίκα: Καστριαν-αίκα <Καστριανός <Κάστρο + -ιανός, Μναστηριαναίκα <μοναστηριαναίκα (κτήματα), Σιφναίικος Γιάλος, Φαριαν-αίκα <Φαριανός <Φάρος + -ιανός, Χερροτσιαν-αίκα <Χερροτσιανός (<Χερρονησιανός) + -ιανός, πβ. αθηναϊκός (λόγιος) / αθηναϊκός (λαϊκός τύπος) <Αθηναίος / σιφναϊκός <σιφναϊκός (για αποφυγή της χασμωδίας) <Σιφναίος και σιφνιακός <Σίφνιος.

-άνος: Σαλαμάνου <Αλαμάνος <Αλαμανία (=η Γερμανία των Βυζαντινών), πβ. τα οικογενειακά όνομα στη Σίφνο Γαϊτάνος, Ρωμάνος, το Γαϊτάνος απαντιέται και ως βαφτιστικό.

-ιανός, -ή, κατάλ. πατριδωνυμικών, που σημαίνει και ομοιότητα προς το πρωτότυπο: Βρυσιανός, Βρυσιανή <Βρύση, Καμαριανός <Καμάρες, Κοπριανός <Κοπριά, Καρδιανός <Καρδιά, Κιτριανός <Κιτρίνη + Κυπριανός <Κύπρος, Λαγκαδιανός <Λαγκάδια, Σκαλωτιανός <Σκαλωτό, Τρουλ(λ)ακιανός <Τρουλ(λ)άκι, Φτωχιανός <φτωχοί, πβ. και τα πατριδωνυμικά των Σιφνίων: Καμαριανός, Καστριανός, Καταβατιανός, Ξαμπελιανός, Πεταλιανός, Χερροτσιανός κ.ά. και το κρητικό τοπωνυμικό επίθημα -ιανά από οικογενειακό όνομα: Καλλεργιανός <Καλλέργης, Άλλοτε παραλείπεται το προσωνόμιο τη Παναγίας και εκφέρεται μόνο με τον τοπικό προσδιορισμό: (Παναγία): η Βρυσιανή, η Λαγκαδιανή, η Σκαλωτιανή, η Τρουλ(λ)ακιανή.

-ίσσα, κατάλ. θηλ. εθνικών σε: -ίτης, -ιάτης, -ιώτης: Καρδιώτισσα (Παναγία) <Καρδιά ή <Καρνώτισσα <Καρνές, Πλατάνισσα (Παναγία) <πλάτανος, Φλεβαριάτισσα (Παναγία) <φλεβαριάτης <Φλεβάρης (πβ. Πλατγιαλίτισσα, Αρτεμωνιάτισσα, Σιφνιώτισσα και γιάτρισσα <γιατρός).

-ίτης, κατάλ. πατριδωνυμικών και λόγιων ουσιαστικών: Απελαϊτής <πέλαος, Αρβανίτης <Αρβανα, Μαραθίτης <μάραθο, Πετρίτης <πέτρα, Πισίτης <πίσσα.

-ιώτης / -ώτης, κατάλ. πατριδωνυμικών: Σιφνιώτης <Σίφνος, Σπηλιώτης <Σπήλαιο, Τσιριώτης <Τσιριγώτης <Τσιρίγο.

Ζ. Επιθήματα ανδρωνυμικών τοπωνυμίων

-αίνα (<αρχ. -αίνα: Λάκαινα, Λέαινα) ανδρωνυμικό, είτε από το βαφτιστικό είτε από το οικογενειακό όνομα του άνδρα: Καντζούραινα <Καντζούρης + κατάλ. -αίνα <Καντζούρης <Κατσούρης, Κουλούραινας <Κουλούραινα <Κουλούρης + κατάλ. -αίνα, Παμπάαινα <Παμπάης + κατάλ. -αίνα, Παύλαινας <Παύλος, πβ. Βενιούδαινα <Βενιός, Γιώργαινα <Γιώργης, Λινάρδαινα <Λινάρδος <Λεονάρδος, Μάκραινα <Μάκρας, Σταφυλοπάταινα <Σταφυλοπάτης και: Θοδωρ-ίνα <Θοδωρής, Μπουλ-ίνα <Μπουλής, Κωστ-ένια <Κωστής, Ναρλ-ένια <Ναρλής, Ψωμ-ού <Ψωμάς, Αγγελού <Αγγελάς <Άγγελος.

H. Επιθήματα επαγγελματικών τοπωνυμίων

-άρης, που δηλώνει επάγγελμα σχετικό με εκείνο που σημαίνει το πρωτότυπο ή δηλώνει το πρόσωπο που χαρακτηρίζεται από την ιδιότητα που συνεπάγεται η πρωτότυπη λέξη <μτγν. -άριος <λατιν. *aris* και *-arius*: *Γρυπάρης* (τηρείται η καθιερωμένη γραφή) <*γριπάρης* <*γρίπος*, *Καβαλ(λ)άρης* <*καβαλ-λάριος*, *Μαγγανάρης* <*μάγγανο*, *Τρατάρης* <*τράτα*.

-άς (από συναίρεση της κατάληξης -έας), που δηλώνει επάγγελμα και σημαίνει αυτόν που φτιάχνει, πουλάει, φοράει ή του αρέσει πολύ αυτό που δηλώνει το πρωτότυπο: *Καστανάς* <*κάστανο*, *Κοσκινάς* <*κόσκινο*, *Τσικαλάς* <μεσν. *τσικάλιν* / *τσουκάλιν* <μεσν. *τσούκκα* <ιταλ. *zucca*.

-έρης <ιέρης <ιταλ. *iere*: *Λαουτέρης*, πβ. *καροτσέρης*, *μπαρμπέρης*.

Θ. Επιθήματα που δηλώνουν το πρόσωπο που ενεργεί.

-ιάς <μεσν. κατάλ. -έας (με συνίτηση) <αιτ. -έα <αρχ. σε -εύς (κατά το σχήμα *βασιλιάς* <*βασιλεάς* <τον *βασιλέα* + *ν* (κατά τα πρωτόκλιτα) <αρχ. *βασιλεύς*): ή *Γαφιάς* <*Βαφιάς* <*Βαφιάς* <*Βαφέας* <*βαφεύς* <*βάφω* ή *Γαφιάς* <*γναφιάς* <μεσν. *γναφέας* <αρχ. *γναφεύς* <*γναφεύω*, *Φονιάς* <μεσν. *φονέας* <αρχ. *φονεύς*.

(-ισ)τής, κατάλ. ουσιαστικών που παράγονται από ρήματα και δηλώνουν το πρόσωπο που ενεργεί: *Τραγουδιστής* <*τραγουδώ*.

-τρα (<-τρια <-τής), που σημαίνει το πρόσωπο που ενεργεί: *Βαγγελίστρα* <*Ευαγγελίστρια* <*ευαγγελιστής* <*ευαγγελίζω*.

-τρια (<-τής): *Ελευθερώτρια* (<*ελευθερωτής*), *Ευαγγελίστρια* (<*ευαγγελιστής*).

I. Επιθήματα που δηλώνουν αυτόν που ανήκει σε κάτι ή έχει σχέση με κάτι.

-(ι)ακός, -ή, -ό το οποίο σημαίνει αυτόν που ανήκει ή έχει σχέση με εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο: *Οβριακή* (συνοικία) <*Οβριός* <*Εβραίος*.

-ιανά (<αρχ.-ιανός: *Ασιανός*) που σημαίνει κτήματα που ανήκουν ή έχουν σχέση με εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο: *Βρυσιανά* <*βρύση*, *Καμαριανά* <*Καμάρες*, *Κοπριανά* <*Κοπριά* ή *Κόπριος* <απλολογημένο *Προκόπιος*, πβ. και επίθημα -αίικα.

-ικα <-ικο, ουσιαστικοπ. ουδ. επιθ. σε -ικος: *Γύφτικα* <*γύφτικος* <*γύφτος*.

-ικά <-ικός, που σημαίνει αυτόν που ανήκει σε κάτι: *Δεσποτικά* / *Δεσποτικό* <*δεσπότης*, *Ελληνικά* <*Έλληνες*, *Φιλικά* <*φίλος* ή <*Φηλυκά* <*θήλυ*, *Χειμωνικές* <*χειμώνας*.

-ινός, -ινή, -ινό, που σημαίνει αυτόν που ανήκει σε κάτι ή έχει σχέση με κάτι: (Α)*Ερινά*, *Βορ(ε)ινά*, *Βορ(ε)ινή*, *Σκοτεινό* / *Σκοτεινή* <*σκοτεσ-ινό* / -ή <*σκότος*.

ΙΑ. Επίθημα που δηλώνει τον κτήτορα.

-άς κτητικό: *Λιβαδάς* <*λιβάδι*, *Κοκκαλάς* <*κόκκαλο*, πβ. *Λαδάς*.

ΙΒ. Επίθημα που δηλώνει φυτό.

-ιά, κατάλ. ουσ. που σημαίνουν φυτά: *Αγκιναριές* <*αγκινάρα*, *Αγριαπιδιά* <*αγριάπιδο*, *Αγριλιά*, *Αμυγδαλιά* / *Αμυγλαδιά* <*αμύγδαλο*, *Απιδιάς* το *Φρούδι* <*απίδι*, *Βαγιά* <*βάγιο*, *Βαλανιές* <*βαλάνι*, *Βρουλιά* <*βούρλο*, *Ερκιές* <*ερεικιές* <*ερείκι*, *Καππαριά* <*κάππαρη*, *Κουκουναριά* <*κουκουνάρι*, *Μαρωνιά* <*μαρώνι*, *Μερσινιά* <*μέρσινο*, *Ορινιά* <*ορινός* <*ορνός*, *Πουπουγιά* <*Πουπουλιά* <*πούπουλο*, *Συκιά* <*σύκο*.

ΙΓ. Επιθήματα που δηλώνουν το αποτέλεσμα της ρηματικής ενέργειας.

-μα, κατάληξη παράγωγων από ρήματα που σημαίνουν το αποτέλεσμα της ενέργειας: *Βήμα* <*βαίνω*, *Βούτημα* <*βουτώ* / *Βούτισμα* <*βουτίζω*, *Κλείσμα* <*κλείνω*, *Μόνιασμα* <*μονιάζω*, *Μπρόβαλμα* <*προβάλλω*, *Πέρα(σ)μα* <*περ(ν)ώ*, *Πήδημα* <*πηδώ*, *Ριζώματα* <*ριζώνω*, *Σπάρματα* <*σπέρνω*, *Χώμα* <*χώνω*.

ΙΔ. Άλλα παραγωγικά επιθήματα

-άλο (<αρχ. -άλον): *Καύκαλο* <*καύκος*, πβ. *κρόταλο* <*κρότος*, *χούφταλο* <*φούχταλο* <*φούχτα*.

-αργιά <*αριά* με συνίτηση (<-αρέα <-αρέα από θέματα ονομάτων που έληγαν σε -αρ- (-άρι, -άρης, -άρος, -άρα) + μεσν. κατάλ. -έα, περιληπτική κατάλ. με μεγεθ. σημασία: *Αλατσαρ(γ)ιά* <*αλάτσι*, *Γενναρ(γ)ιά* <*γέννα*, *Κρεβαταρ(γ)ιές*, *Λευκαρ(γ)ιά*, *Λυγαρ(γ)ιά*, πβ. *κλωσσαρ(γ)ιά* «η κλώσσα με τα κλωσσόπουλά της, είδος σταφυλιού» <*κλώσσα*.

-ειά (<-εία <ρ. -εύω): *Φυτειά* <*φυτεία*.

-ητός, -ητή (<ρ. σε -ίζω / -ώ): *Ακονητός* <*ακον-ίζω* / -ώ, *Τρυπητή* <*τρυπάω*, πβ. *βουητό* <*βουίζω*, *κυνηγητό* <*κυνηγώ*.

-ό <-ός, -ή, -ό: *Αργυρό*, *Αρμυρό*, *Κοφτό*, *Σκαλωτό* (ουσιαστικοποιημένα ουδέτερα).

-ουργιά <-ουριά <-ούρα + *ιά*, που σημαίνει σύνολο προσώπων ή πραγμάτων: *Χαλικουργιά* <*χαλίκι*, πβ. *κλεφτουριά* <*κλέφτης*, *λασπουριά* <*λάσπη*.

-τός, -τή, κατάλ. ρηματικών επιθ. που σημαίνουν αυτόν που μπορεί να δεχτεί την ενέργεια του ρήματος: *Καταβατός*, *Καταβατή* (<*καταβαίνω*).

ΙΙ. Παρατηρήσεις στη μορφή των σιφνιακών τοπωνυμίων**Τρόποι εκφοράς**

Τα σιφνιακά τοπωνύμια ως προς τη μορφή μπορεί να είναι:

Α. Σύνθετα μονολεκτικά: Αγγελόχτιστη, Αγριάμπελα, Αγριαπιδιά, Αγριλιά / -ές, Αετοφωλιά, Αλεβροχιά, Αμπρουδέχτης, Ανήφορο, Αξάμπελο / -α, Απέρατος, Αποκοφτό, Βαρδοσπηλιά, Βασιλοπόταμα, Γερανοφόρα, Διποτάματα, Δίστρατα, Εφταμάρτυρος, Ζουλομύτης, Θεολόγος, Θεοσκέπαστη, Καλάγυρας, Καλαγκάλαμος, Καλαμπελάς, Καλαπόδια, Καλογιαννού, Καλογριά, Καλογριού, Καλοέρου, Καραβοστάσι, Καταφίδι, Κατσιπερνα, Κλαψοβούνι, Κολοπάνη, Κοκκινομύτες, Κορακοσπηλιά, Κουκουμαβλοφωλιά, Λυαροκόπι, Μαντροκαθισκίο / -ά, Μαυροένης, Μελισσοκήπι, Μεσοβούνι, Μεταμόρφωση, Μισοβούνι, Μισόμαυρο, Μπελ(λ)αβίστα, Ξερολάγκαδο, Ξηροζάμπελο, Ξυβουνί, Ξυλοκερατιά, Ξυλοφάς, Παλιόμαντρες, Παλιόμυλος, Παντοκράτορας, Παράμπουκο, Πλατγιαλός, Ριχαλοπόταμα, Σκανιόμαντρες, Σκλαβοχωριό, Σκυλοπήλαδο, Στρα(β)οπόδι, Σύλλακκα, Συμπόπουλα, Ταξιάρχης, Τουρκαύλακο, Τουρκοχώρι, Τραβαβουνάρα, Τραόγκρεμνα, Φερ(ρ)ηβολάδα, Φραγκαντώνης, Φραγκοκλησιά, Φροσύνη, Φυρ(ρ)αβολάδα, Φυρ(ρ)γιαλούδια, Φυρ(ρ)όγ(ε)ια, Φυρ(ρ)όι, Φυρ(ρ)ολαγκάδα, Χερρόνησος, Χρυσοπηγή, Χρυσόστομος, Ψαρολούρος, Ψαρομπίτημα κ.ά.

Β. Περιφραστικά τοπωνύμια, πολυλεκτικά σύνθετα

1. Με συνοδευτικό χαρακτηριστικό επίθετο:

α) (ως επιθετικός προσδιορισμός): Άγιο Μαντήλιο, Άγρια Σπηλιά, Άσπρα (Γκρεμνά, Χώματα), Άσπρη (Βίγλα, Βραχιά, Μάντρα), Άσπρο Βουνί, Άσπρος (Γκρεμνός, Πύργος), Βαθιά Λαγκάδα, Γλυκό Στεφάνι, Γερ' Άης Νικόλας, Δευτέρα Παρουσία, Κακιά Σκάλα, Κακό Σκαλί, Κακός (Ποταμός, Τοίχος), Κόκκινα Γκρεμνά, Κόκκινη Σπηλιά, Κόκκινο Στενό, Μαύρη (Σπηλιά, Τρύπα), Μαύρο (Βουνί, Βούτισμα, Χωριό), Μακρύ Λουρί, Νέα Εγκρεμνή, Ξερό Ξύλο, Παλιά Εγκαυριά, Παλιά Κονάκια, Παλιό Λιοτριβί, Παλιός Κήπος, Παχύ Δάσος, Πλάκες του Σταυριού, Πλατιά (Ράχη, Στράτα), Πλατύ Πηγάδι, Πλατύς Γιαλός, Σιφναϊκός Γιαλός, Τίμιος Σταυρός, Τόσο Νερό, Τραβά Βουνιά, Τρεις (Βαλανιές, Εκκλησιές, Λυ(γ)ές, Πη(γ)ές), Τρία Δεντρά, Φυρ(ρ)ά Γιαλούδια, Φυρ(ρ)ό Ραχίδι, Ψαρό Γκρεμνό.

β) (ως κατηγορούμενο): Άγιοι Ανάργυροι οι Φτωχιανοί, Παναγιά (η Βρυσιανή, η Γερανοφόρα / Ουρανοφόρα, η Ελεούσα, η Κόχη, η Κυπριανή, η Λαγκαδιανή, η Πλατάνισσα, η Σκαλωτιανή), Ρόδο το Αμάραντο.

2. με γενική κτητική, που δηλώνει το όνομα του κτήτορα και προτάσσεται του κτήματος: του Αλούρδου το Καράβι, του Αράπη η Πλάτη, του Δεσπότη το Καντούνι, του Κάραβου τα Πεταλάκια, της Μητρυιάς το Φρούδι, της Μπαρόνας τα Φρούδια, της Παναγιάς (το Περιβόλι, το Πηγάδι), της Παρασκευής το Πετάλι, του Σταυρού το Πετάλι, κ.ά., όπως στα αρχαία: Έλλης Πόντος = Ελλήσποντος, Κυνός Ουρά = Κυνόσουρα) ή η γενική κτητική ακολουθεί το κτήμα: Άης Γιώργης (τ' Αφέντη, του

Κοσμή), Κάθισμα του Ταξιάρχη, το Καράβι του Στριμίγκη, η Παναγιά (του Κοσμή, του Κούκια, του Μπαλή, του Νήγιου), το Πεταλάκι του Φονιά, το Πηγάδι (τ' Αφεντικού, του Γεωργίτση, του Γραφιού, του Δευτεραίου), η Σπηλιά του Αράπη κ.ά.

3. με γενική τοπική: Η Παναγιά (της Άμμου, του Βουνού, της Βρύσης, του Κήπου, της Κόχης, του Πλατάνου, του Σκαλωτού), Σκάλα Μεταλλείων, ο Άης Λευτέρης τω(ν) Χαλάρω(ν), ο Άης Σώστης τω(ν) Μεταλλείω(ν), το Βουνάκι της Καταβατής, η Κορακιά Καμαρών, η Παναγιά (του Βουνού, της Βρύσης, του Κήπου, της Κιτριανής, του Σκαλωτού, του Τρουλ(λ)ακιού, της Χοχλακούρας), Πλατεία της Απολλωνίας, ο Προφήτης Ηλίας του (Κοντού, Τρουλ(λ)ακιού), Στενό της Απολλωνίας.

4. με εμπρόθετη αιτιατική (με εμπρόθετο άρθρο) ή απρόθετη αιτιατική (σπάνια με ονομαστική) στο / το (<εις το, στη(ν) <εις την) που δηλώνει τον τόπο: η Παναγιά: (σ)τ' Ανεμορδ(ε)ίλι / (σ)το Βουνό / η Κόχη ή στη-γ-Κόχη / (σ)τα Λαγκαδάκια / (σ)τα Μάγγ(γκ)ανα / (σ)το Πελλιάρδι / (σ)το Σκαλωτό / (σ)το Τόσο Νερό, η Αγιά Ειρήνη στην Τόργια, η Αγιά Κατερίνη στην Κάππαρη, ο Άη Πάννης στις Ερκιές, ο Άη Γιώργης (στο Καραβοστάσι, στις Λεύκες), ο Άη Νικόλας (στ' Αερινά, στο Κάστρο, στον Ποταμό), η Παναγιά στη Βρύση.

5. με απρόθετη αιτιατική τοπική: Άη Πάννης (τα Μάγγανα, τα Πλακιά), Άη Κωνσταντίνος το Φενεχκίδι, Άης Νικόλας τ' Αερινά, η Παναγιά (το Βουνό, τα Γουρνιά, τα Λαγκαδάκια, τα Μάγγ(γκ)ανα, το Τόσο Νερό).

6. με τοπικό επίρρημα: Απάνω (Αρτεμώνας, Πετάλι), Κάτω (Μαχαίρα, Μερσίνη, Μύτη, Πετάλι, Ποταμός, Σιδερού, Σκαλί), Μέσα (Γουρνί, Εγκαυριά, Εγκρεμνά, Κάστρο, Πετάλι, Πούλες), Όξω Μουσία, Πέρα (Βάρτα, Γειτονιά, Μπάντα, Πετάλι), Πίσω (Καδές, Καταβατή, Μεριά, Πετάλι) κ.ά.

Γ. Περιφραστικά μεγεθυντικά (συνεκφορά επιθέτου με γεωγραφικό όρο): Βαθιά Λαγκάδα, Μακρύ Λουρί, Μεγάλα Χωράφια, Πλατιά Ράχη, Πλατιά Στράτα, Πλατύ Πη(γ)άδι, Πλατύς Γιαλός / Πλατ-ιαλός, Προφήτης Ηλίας ο (Α)Ψηλός, Προφήτης Ηλίας ο Χαμηλός, Τρανά Βουνιά, Ψηλό Πετάλι (πβ. μονολεκτικά μεγεθυντικά Βασιλοπόταμα, Τραβαβουνάρα).

Δ. Κτητορικά: με το οικογενειακό συνήθως όνομα ή το παρωνύμιο και σπάνια το βαφτιστικό όνομα του κτήτορα σε γενική κτητική συνοδευμένη με το άρθρο του / της και το αντικείμενο κτήσης ή όχι. Για το λόγο αυτόν η μελέτη των οικογενειακών ονομάτων βοηθάει στην αναζήτηση της ετυμολογίας των τοπωνυμίων, καθώς συμβαίνει και το αντίθετο, δηλαδή οικογενειακά ονόματα να είναι πατριδωνυμικά (Λουκιανός, Σταυριανός):

1. Ιδιοκτησία του / της: Αβρακώτου, Αγγέλου, Αγερικού, Ακλέρου, Αλιμπέρτη, Αλούρδου, Ανδρονικού, Αρσενίου, Αρχοντούς, Αφεντάκη, Αφεντικού,

Βερνίκου, Βλάση, Βό(ώ)λου, Βουτσά, Γάσπαρη, Γιαβρή, Γρίπου, Δακορόνια, Δαμιανού, Ζαμπέλη, Ζαφείρη, Ζήση, Ησαΐα, Θεκλιά, Ιγνατίου, Ιωάσα(φ), Καβαλ(λ)άρη, Καδέ, Καΐρη, Καλής, Καλογριού, Καλοέρου, Καμπανάκη, Καμπούρη, Καρά, Καραβούλη, Καργιαύλη, Κλότσου, Κλουβάτης, Κοκλά / -ιού, Κολοπάνη, Κονόμου, Κοντζή, Κοντού, Κοράκου, Κορονέλλου, Κορωνισιού, της Κουλούραϊνας, Κουντζούβαρη, Κούπερη, Κουρή, Λαζαρή, Λαζάρου, Λαού, Λιτζάρδου, Λουή / Λουϊ, Λούκα, Λυερού, Μααίθθου, Μαλλόγγριου, Μανιάτη, Μαντελένη, Μαργάς, Μαργαριταρά, Μαρίνου, Μαρουδή, Μαρουδής, Μήνα, Μι(η)γιαίς, Μιλιαρή, Μισέρ-Τουλή, Μοθωναίου, Μουγκού, Μούγκρου, Μουσιού Ι(ντ)ζέ, Μούστου, Μπαρού, Μπότσαρη, Μπούφου, Μυγιαρή, Ξεύρη, Παγιού, Παναού, Παπα-Τζάννη, Πατέρα, Παυλά, Πεрдίκη, Πετράκη, Πέτση, Πνευματικού, Ποθητού, Ρικάρη, Σακελλάριου, Σαρλή, Σκανδάλη, Σκουργιαλού, Σπηγιώτη, Σπυρού, Στάη, Στεφανάκη, Τσιριάκη, Τουλιάνου, Τραυλού, Τρούλ(λ)ου, Τρούμπα, Τσηκάκη, Τσιώ(ό)νη, Τσόχα, Φελή, Φιλιππάκη, Φραγκιά, Φραγκουλάκη, Φυρ(ρ)ού, Φωλή, Χαρίτου, Χαρκιά, Χλωρού, Ψαρά κ.ά.

Επίσης με τα παραγωγικά επιθήματα -ιανά και -αίκα δηλώνεται κτήση, ενώ με το θέμα του τοπων. δηλώνεται ο κτήτορας: Καμαριανά, Μναστηργιαναί(ι)κα.

2. Το κτήμα συνοδευόμενο από το όνομα του κτήτορα: το αμπέλι / το περιβόλι της Παναγίας, ο εγκρέμναρος του Τρούλ(λ)ου, ο κάβος / η πούντα (του Φώτη, του Ταξιάρχη) και το πουντάκι του Λαζάρου, το καφενείο του Φελού, ο λάκκος του Κατσιμήδη, το λουρί τ' Αβάντζου, οι μάντρες του Αβράμιου, το μούτελο του Αβρά, η μπελλαβίστα του Μαναλή, ο μύλος (του / της / των): Αγγελακιού, της Αρχοντούς, Γκαλάντε / -η, Μπατή, τω-γ-Καλοέρω(ν), η Παναγία (του / της: Καργιαύλη, Κούκ(κ)ια, Μπαλή, της Σγουρηής), το περιβόλι (του / της: Γάσπαρη, Παναγιάς, Στάη), το πετάλι (του / της: Αργυρού, Παρασκευής) και το πέταλο του Ποντικού, το πηγάδι / νερό (του: Αφεντικού, Γαφιά, Γεωργίτση, Γραφιού, Δευτεραίου, Καλογριού, Καραβούλη, Κουντζούβαρη, Λαζαρή, Λυ(γ)ερού, της Μονής, Παύλου, Τσηκάκη, Φυρ(ρ)ού κ.ά.), η πλάκα (του: Κούνη / Κίνη, Πατέρα), η πλατεία (του: Απόλλωνος (σήμερα Ραμπαγά), Ηρώου, του Κουλούρη, του Μακράκη, του Πετεινού, του Ραμπαγά, του Χρυσογέλου), η πλάτη (του: Αβρά, Αράπη, Λαουτέρη, Ραφελιά), ο ποταμός (του / της: Καργιαύλη, Κατσάμπά, της Μυρσινιάς, Ξύδη), η σκάφη του Γεδεών, η σπηλιά (του / της: Αράπη, της Βουγγούς, Γλίτση, Νόνου, Ντακορόνια, Σινιόρε / -η), το / τα φρούδι(-α) (του / της: Αράπη, Βασσάλου, Κρητικού, Λεβαντή, Μητριάς, Μπαρόνας, Νόνου, Ποντικού, Σινιόρε / -η, ο στάβλος τω-γ-Καλοέρω(ν), Χοντρά κ.ά.

3. Γενική κτητική με εμπρόθετο άρθρο στον / στις / στω(ν) (<εις του / εις της / εις τω(ν)) που δηλώνει τον τόπο, στον / στις / στω(ν): Αβάζου, Αγερικού, Ακλέρου, Αρβανίτη, στις Αρχοντούς, Αφεντάκη, Αφεντικού, Βερνίκου,

Βλάση, Βουργάρω(ν), Ιντζέ, Καβαλ(λ)άρη, Καδέ, Καλέκα, Καλοέρου, Κάμπα, Καμπούρη, Καράβου, Καργιαύλη, Κοκλιού, Κονόμου, Κορονέλ(λ)ου, Λαζάρου, Μαρίνου, Μαρουδή, Μπαρού, Ντακορόνια, Περγαντή, Σαλαμάνου, Σταματάκη, Σταφυλοπάτη κ.ά.

4. Η εκφορά με ονομαστική ουδετέρου γένους ενός ονόματος που εκφέρεται σε γενική, για να δηλώσει τον κτήτορα της περιοχής είναι συνηθισμένη από τη βυζαντινή εποχή, όπως τα γνωστά πανελλήνια: το Γεωργίτσι <του Γεωργίτη <Γεώργιος + υποκορ. κατάλ. -ίτης, το Ρέντι <του Ρέντη (<Λαυρέντης <Λαυρέντιος «δαφνοστεφανωμένος» <λατιν. Laurens, -ntis), το Κουκ(κ)άκι <του Κουκ(κ)άκη <οικογ. όν. Κουκ(κ)άκης, το Παγκράτι <του Παγκράτη <Παγκράτιος «παντοδύναμος» το Περιστέρι <του Περιστέρη <Περιστέρης και τα σιφνιακά: το Άντρι <του Άντρη <Αντριάς <Αντρέας <βαφτιστ. όν. Ανδρέας, το Ατσάλι <του Ατσάλη <οικογ. όν. Ατσάλης, το Βλη(υ)σίδι <του Βλη(υ)σίδη <οικογ. όν. Βλη(υ)σίδης, το Καλαμάκι <του Καλαμάκη <οικογ. όν. Καλαμάκης, το Καλαμίτσι <του Καλαμίτση <οικογ. όν. Καλαμίτσης, το Κατσαρίδι <του Κατσαρίδη <οικογ. όν. Κατσαρίδης, Κολοπάνι <του Κολοπάνη <παρων. Κολοπάνης, το Κούνι <του Κούνη <οικογ. όν. Κούνης, το Κουρτσούδι <του Κουρτσούδη <οικογ. όν. Κουρτσούδης, το Παλαμάρι <του Παλαμάρη <οικογ. όν. Παλαμάρης, το <Προσφύρι <του Πορφύρη <ανθρωπων. Πορφύριος, το Σαρλί <του Σαρλή <οικογ. όν. Σαρλής, το Σταυρί <του Σταυρή <Σταυρής <βαφτιστ. όν. Σταύρος <Σταυρός, το Στραβοπόδι <του Στραβοπόδη <Στραβοπόδης / Τραγοπόδης <αρχ. Τραγόπους κ.ά., πβ. και αντίστροφα Ανεμορδ(ε)ίλης, ο <Ανεμορδίλι, το Καρδάμυλας, ο <Καρδάμυλας, τα Μπρόβορμας, ο <Μπρόβαρμα, το.

Παράλληλα τα ουσιαστικά που δηλώνουν γεωγραφικό όρο: χώρα, γη, πόλη, κώμη, έδαφος κ.λπ. επιδρούν στο γένος των τοπωνυμίων: το Βαθύ (έδαφος, λιμάνι), το Γλυφό (νερό), η Καταβατή (γη, οδός), ο Καταβατός (δρόμος), το Σκαλωτό (έδαφος), η Τραπεζωτή (γη), το Φιδωπό (έδαφος, μέρος) κ.ά.

Ε. Πολύμορφα

Μερικά τοπωνύμια έχουν περισσότερες από μία μορφές (με γενική τοπική ή με εμπρόθετη ή απρόθετη αιτιατική ή και ονομαστική): Παναγία του Βουνού ή στο Βουνό ή το Βουνό, Παναγία η Βρυσκιανή ή της Βρύσης ή στη Βρύση / η Κάππαρη ή στη(ν) γ-Κάππαρη / των Μαγγάνων ή τα ή στα Μάγγ(γκ)ανα / η Σκαλωτιανή ή του Σκαλωτού ή το ή στο Σκαλωτό κ.ά.

ΣΤ. Απλολογημένα

Είναι τα τοπωνύμια στα οποία γίνεται συλλαβική απλοποίηση, δηλαδή αποφεύγεται η επανάληψη, μερική ή ολική συλλαβών με συνέπεια τη συντόμηση των μακροσκελών τοπωνυμίων: Άης Αντίπας (<Αντίπατρος), Άντρι (<Αντριάς <Ανδρέας), Άης Δήμος (<Δημήτριος), Άης Θολός (<Θεολόγος), στον

Α(η) Ντριά (<Άγιος Ανδρέας), Άης Μηνάς (<Μηνόδωρος), Άης Σπυρής (<Σπυρίδων) κ.ά.

Ζ. Μεταπλασμένα

1. Μερικά παίρνουν στην ονομαστική ως αρχικό το τελικό -ν του άρθρου της αιτιατικής του ενικού από τη συνεκφορά και ανασυλλαβισμό: η Παναγιά του ΝΗγιου <ΝΗγιος <το-Ν-Ηλιο <τον Ήλιο <Ήλιος (οικογ. όν. από παρων.), ο Ναύλακας <το-Ν-άυλακα <τον Αύλακα <Αύλακας, ενώ σε μερικά άλλα το -ν μπροστά από το ουρανισκόφωνο κ- τρέπεται σε -γ-: η Γκολυμπάδα <τη(ν) Γ-Κολυμπάδα <η Κολυμπάδα ή σε -μ μπροστά από το χειλικό π-: ο Μ-Πλατγιαλός <το(ν) Μ-Πλατγιαλό <τον Πλατγιαλό <Πλατύς (Αι)γιαλός, πβ. Άη Νηγιάς, Μύλος τω(ν) γ-Καλοέρω(ν).

2. Κάποια από τα τοπωνύμια έχουν σχηματιστεί με αναγραμματισμό, όπως: Αθρόλικας <Ακρόλιθος / Ορθόλιθος, Δαβρές <Δαβρής (<Γιαβρής <Γαβριήλ) / Ραβδής, Κούβουθας <Βούθουκας, Ντούβανης <Ντούναβης <Δούναβης, Ραχάμος <Χαραμός, Φυργάνι <φύργανο <φρύγανο, πβ. βολύμι <μολύβι, φυργανιές <φρυγανιές.

3. Κάποια άλλα, τέλος, αλλάζουν γένος: ο Καρδάμυλας <τα Καρδάμυλα, ο Μαμίκυλας <τα Μαμίκυλα, ο Μπρόβαρμας <το Μπρόβαλμα, τα Σε(α)ράγια <η Σε(α)ράλια, τα Σύλλακχα <ο Σύλ-λακχας, πβ. το στόμα > ο στόμας.

Η. Μεγεθυντικά: ο Δέντροκλας, ο Εγκρέμναρος του Τρούλ(λ)ου, ο Κούτσακας, ο Μαύρικας, η Πεταλούρα, η Πλακούρα, ο Ποδαράς.

Θ. Τέλος, ελάχιστα τοπωνύμια περιέχουν αριθμητικά: Άγιοι Σαράντες (<Άγιων Σαράντα, κατά το Άγιοι Πάντες), Δευτεραίου, Εφταμάρτυρος (<εκκλησία των Επτά Μαρτύρων), Διποτάματα (<δύο + ποτάμια), Δίστρατα (<δύο + στράτες), Μοναχή (συνοικία), Παναγία η Μοναχή, Τέταρτο Λαγκάδι, Τρεις Βαλανιές, Τρεις Εκκλησιές, Τρεις Λυ(γ)ές, Τρία Δεντρά, Τρία Καμίνια, Τρίστρατα (<τρίστρατο <τρεις <τρεις + στράτα).

Σημείωση: Ο ενικός αριθμός σε τοπωνύμιο αντί του πληθυντικού δηλώνει μέρος του συνόλου και αντίστροφα ο πληθυντικός αριθμός αντί του ενικού δηλώνει την ευρύτερη περιοχή.

III. Σιφνιακά τοπωνύμια, αλλά δυσετυμολόγητα ή και ανετυμολόγητα, και άλλα απροσδιόριστης θέσης σήμερα

Στην έρευνα βοηθητική της προέλευσης, του τρόπου σχηματισμού, της εξέλιξης και της ερμηνείας των τοπωνυμίων είναι πάντοτε η γνώση του γλωσσικού ιδιώματος, της γεωγραφίας, της ιστορίας, της λαογραφίας και της αρχαι-

ολογίας του τόπου. Μολονότι καταβλήθηκε προσπάθεια να αποδοθεί πιστά η προφορά και να αναζητηθεί ικανοποιητική ετυμολογία, η οποία, κατά τον Ιωάννη Θωμόπουλο, «είναι το πιο σημαντικό ζήτημα» (στις ονοματολογικές εργασίες), εντούτοις προσωπικά δεν είμαι απόλυτα ικανοποιημένος με πολλές από τις προτεινόμενες ετυμολογίες, επειδή πολλά τοπωνύμια χαρακτηρίζονται για τη θολή ή και δύσκολη ετυμολογική τους προέλευση, ενώ για κάποια άλλα τοπωνύμια η προέλευσή τους παραμένει ένα άλυτο αίνιγμα (λ. χ. Κτόρου Αγιά, Ποδητερόκι).

Γενικώς όμως «Η ετυμολόγηση είναι ένα πολύ δύσκολο και παρακινδυνευμένο εγχείρημα, που συχνά οδηγεί σε παρετυμολογίες», δηλαδή σε εσφαλμένες ετυμολογίες λέξεων ακόμα και μεγάλους γλωσσολόγους. Παρά ταύτα τις αναφέρω, με την ελπίδα ότι οι μελλοντικοί μελετητές ενδέχεται να οδηγηθούν στο να προτείνουν εκείνοι πειστικότερες ετυμολογίες, ενώ, όπου προτείνονται διαφορετικές απόψεις, ο χρόνος θα αναδείξει τις ορθότερες για την ακριβή προέλευση των τοπωνυμίων. Στην κατηγορία των σιφνιακών τοπωνυμίων που είναι δύσκολο να ετυμολογηθούν, δηλαδή των δυσετυμολόγητων τοπωνυμίων, κατατάσσονται και τα ακόλουθα:

Αγδονησία, Αιμαρ(ρ)ού, Αραχαβός, Αφτολιούς, Καλα(ο)μοσιά, Κοκλά / Κοκλιού, Κουντζούβαρη, Κτόρου Αγιά, Πατσάνα, Ποδετηρόκι, Ραχαρβάλη κ.ά.

Παράλληλα, υπάρχουν από γραπτές μαρτυρίες τοπωνύμια, των οποίων μπορούμε να βρούμε την ετυμολογία, προέλευση και σημασία, αδυνατούμε όμως να τα συσχετίσουμε με το συγκεκριμένο τόπο, λ. χ.: Αγγελούς, Αγία Κυρ-Άννα (1670), Αγία Μαρία Ευαγγελίστρα (1462), Αγία Μαρία του Κήπου, Άγιος Άγγελος, Άγιος Αρχάγγελος (1660), Άγιος Σάββας στην Αχλάδα (1785), Άγιος Σώζος (1680), Αγοραστόν, εις το (1780), Ασκέλες (1680), Βικάριου, εις του (1834), Δοκάρου (1828), Δουκατάρη (1776), Κουφελιά, η (1705), Λαχνούς, εις τους (1797) κ.ά.

IV. Η ιδιοματική προφορά των σιφνιακών τοπωνυμίων

Κατά το Μανώλη Γλέζο: «Η Σίφνος έχει το χάρισμα να είναι το νησί με τα αξιοθαύμαστα τοπωνύμια. Όλος ο πλούτος της ελληνικής γλώσσας και η καταπληκτική πλαστικότητα της είναι καταγραμμένη στα σιφνιαίικα τοπωνύμια. Από τα αρχαιογενή ως τα σημερινά λεξοπλαστικά δημιουργήματα. Σ' όλο το μήκος της ακτογραμμής από τη Χερρόνησο ως το Διαλισκάρι.

»Από τα Γιαλούδια ως τη Φυκιάδα και το Αποκοφτό, τα ακρωτήρια και οι όρμοι ονοματίζονται με τα περίτεχνα ονόματα Βροντά, Κοκκαλάς, Κοκκινομύτης, Χοντρωπού, Μαΐστρας, Πέταλος, Νάπος, Εφταμάρτυρος, Βλυχάδα, Χοχλάκοι, Χλακωπό, Αμόνι, Σωρούδι, Σκαλωτό, Βρουλίδια, Αρτιμόνι, Φασολού,

Άσπρη Βραχιά, Αυλάκι, Αβολάδες, Μαύρο Βούτισμα, Κόχυλας, Κοφτό, Κόμμα, Αποκοφτό...

»Τα τοπωνυμικά των εκκλησιών της Παναγίας αποτελούν ένα θαυμαστό λεξοπλαστικό περιδέραιο: Η Παναγιά του Τόσου Νερού, η Παναγιά του Νήλιου, η Παναγιά η Γερανοφόρα, η Παναγιά η Πουλάτη, η Παναγιά η Αγγελόχτιστη, η Παναγιά η Βρυσιανή, η Παναγιά το Τραγοπόδι (ή το Στραβοπόδι), η Παναγιά του Βουνού, η Παναγιά της Άμμου, η Παναγιά η Κοίμηση, η Παναγιά τα Μάγγανα, η Παναγιά του Μπαρού, η Παναγιά η Ελεούσα, η Παναγιά της Κόχης, η Παναγιά του Κούκια, η Παναγιά του Μπαλή, η Παναγιά η Χρυσοπηγή, η Παναγιά η Τρουλακιανή». Μανώλη Γλέζου, Η συνείδηση της Πετραίας γης, σελ. 183.

Στην παρούσα εργασία καταβλήθηκε προσπάθεια τα σιφνιακά τοπωνύμια να αποδοθούν όσο το δυνατό πιστότερα στο τοπικό γλωσσικό ιδίωμα. Για να κατανοηθεί δε η ιδιωματική προφορά των σιφνιακών τοπωνυμίων, αναφέρουμε στη συνέχεια ελάχιστα αναγκαία στοιχεία για τη φωνητική του σιφνιακού ιδιώματος:

1. Η συνοδεία των διπλών ή απλών -κ-, -π-, -τ- από ένα δασύ πνεύμα, η «ανομοιωτική τροπή του ψιλού εις δασύ», όπως έχει χαρακτηριστεί από το γυμνασιάρχη Ιωάννη Χ. Πούλο:

α) (-κκ- = -κ-κ- = -κχ- και -κ- = -κ- + -κ- = -κχ-): Κοκκαλάς (ο) > Κοκκαλάς > Κοκχαλάς, Λάκκα (η) > Λάκ-κα > Λάκχα, Καύκαλο (το) > Καύκ-καλο > Καύκχαλ-λο, Καυκάρα (η) > Καυκ-κάρα > Καυκχάρα, Κοκκίνα (η) > Κοκ-κίνα > Κοκχίνα, Κόκκινα Γκρεμνά (τα) > Κόκχινα Γκρεμνά, Κοκκινάκια (τα) > Κοκχινάκια, Κόκκινη Σπηλιά (η) > Κόκχινη Σπηλιά, Κόκκινο Στενό (το) > Κόκχινο Στενό, Κόκκινου (του) > Κόκχινου, Κοκκινοχώματα (τα) > Κοκχινοχώματα, Λευκίδια (τα) > Λευκχίδια, Συκίδι (το) > Συκχίδι, Φοινικίδι(το) > Φοινικχίδι / Φενεκχίδι, Φούρκα (η) > Φούρκχα κ.ά.

β) (-ππ- = -π-π- = -πφ- και -π- = -π- + -π- = -πφ-): Κάππαρη (η) > Κάππαρη > Κάπφαρη, Αγριαπιδιά (η) > Αγριαπ-πιδιά > Αγριαπφιδιά, Κήπος (ο) > Κήπ-πος > Κήπφος, Κούνουπας (ο) > Κούνουπ-πας (ο) > Κούνουπφας, Μαύρη Τρύπα (η) > Μαύρη Τρύπ-πα > Μαύρη Τρύπφα, Μελισσοκήπι (το) > Μελισσοκήπ-πι > Μελισσοκήπφι, Νάπος (ο) > Νάπ-πος > Νάπφος.

γ) (-ττ- = -τ-τ- = -τθ- και -τ- = -τ- + -τ- = -τθ-): Βούττημα (το) > Βούτ-ττημα > Βούτττημα, Κοκκινομύτες (οι) > Κοκ-κινομύτ-τες > Κοκχινομύττες, Κομμάτα (η) > Κομμάτ-τα > Κομμάτθα, Κομμάτι (το) > Κομμάτ-τι > Κομμάτθι, Μούτελο (το) > Μούτ-τελο > Μούτθελ-λο, Μύτη (η) > Μύτ-τη > Μύτθη, Τρατάρης (ο) > Τρατ-τάρης > Τρατθάρης.

2. Η έντονη προφορά, κατά κανόνα, του συμφώνου -ζ- ως συμφωνικό συμπλέγματος -(ν)τζ- και αντίστροφα η προφορά του -τσ-, -τζ- και -(ν)τζ- ως

-ζ- ή -σ-: Αβάζου > Αβά(ν)τζου (του), Άης Λάζαρος > Άης Λά(ν)τζαρος (ο), Λαζάρου > Λα(ν)τζάρου (του), Λαζαρή > Λα(ν)τζαρή (του), Ζαμπέλη > (Ν)Τζαμπέλη (του), Ζαφείρη > (Ν)Τζαφείρη (του), Ζήση > (Ν)Τζήση (του), Ζυγό > (Ν)τζυό (στο) Πέζουλας > Πέ(ν)τζουλας(ο), Πρέζα > Πρέ(ν)τζα (η). Επίσης η παραφθορά και μεταβολή του συμφώνου -τ- σε -τσ- (τσιτακισμός): Αλαταριά > Αλατσαργιά (η), Αλάτι > Αλάτσι (το), Αλατωτή > Αλατσωτή (η), πβ. κρεατάκι > κρεατσάκι.

3. Η εκλεπτυσμένη προφορά του -τσ- και -ντζ- ως -ζ-, -σ-: Τσαγκαρινά (τα) > Σαγκαρινά (τα), Φραγκίσκος > Φραντζέσκος > Φραζέσκος / Φραντζέ (του) > Φρανσέ > Φρασέ > Θρασέ (του).

4. Η τροπή του φθόγγου -λι- σε -γι- ή -(ν)γκι- σε συνίτηση με τα φωνήεντα -α-, -ε-, -ο-: Αγριλιά (η) > Αγριγιά / Αγρι(ν)γκιά, Αετοφωλιά (η) > Αετοφωγιά / Αετοφω(ν)γκιά, Άγιος Στυλιανός (ο) > Άης Στεγιανός, Στενγκιανός, Αμπέλια (τα) > Αμπέγια, Αμυγδαλιά (η) > Αμυγδαγιά / Αμυγδαλιά, Αμυγδα(ν)γκιά, Γυαλιά (τα) > Γυαγιά / Γυα(ν)γκιά, Γαδινελιά (η) > Γαδινεγιά / Γαδινε(ν)γκιά, Παλιό Λιοτρίβι (το) > Παγιό Γιοτρίβι, Παλιός Κήπος (ο) > Παγιός / Πα(ν)γκιός Κήπος, Παγιόμυλος (ο) / Παγιόμαντρες (οι), Ήλιου (του) > Παναγιά του (Ν)Ήγιου (η), Πουπουλιά (η) > Πουπουγιά / Πουπου(ν)γκιά. Αλλά και αντίστροφα η τροπή του -γι- σε -λι-: Γιαβρούχας(ο) > Λιαβρούχας, Διαβρούχας Σεράγια (τα) > Σεράλια / Σαράλια (η).

5. Η τροπή του φθόγγου -σι- σε -σκι-, δηλαδή το -σ- μπροστά στο ημίφωνο -ι- τρέπεται σε -σκ- σε συνίτηση με τα φωνήεντα -α-, -ε-, -ο-: Αγδονησία (η) > Αγδονησκιά, Άγια Αναστασιά (η) > Άγι' Ανεστασκιά, Βρυσιανά (τα) > Βρυσκιανά, Βρυσιανή (η) > Βρυσκιανή, Μαντροκαθισιά (τα) > Μαντροκαθισκιά, Μαντροκαθισιό (το) > Μαντροκαθισκιό, Τρεις Εκκλησιές (οι) > Τρεις Εκκλησκιές.

6. α.- Η ανάπτυξη του συμφώνου -γ- ανάμεσα σε -β- ή -ευ- και φωνήεν (συμφωνισμός): Αγία Παρασκευή (η) > Αγιά Παρασκευή / Παρακευγής το Πετάλι (της).

β.- Αντίθετα, η σίγηση του -γ- ανάμεσα σε δύο φωνήεντα: Πελαγίτης (ο) > Απελαίτης, Καλογήρου (του) > Καλογέρου > Καλο(υ)έρου / ο Μύλος τω(ν) γ-Καλοέρω, Μάγειρα (του) > Μάγερα > Μάερα / Μαέρου, Μαυρογένης (ο) > Μαυροένης, Τρεις Λυγές (οι) > Τρεις Λυ-ές, Πήγαδος (ο) > Πήαδος, Πλατύ Πηγάδι (το) > Πλατύ Πηάδι, Τρεις Πηγές (οι) > Τρεις Πη-ές.

γ.- Απαντάται, τέλος, και το σπανιότερο, η σίγηση του -γ- από το συμφωνικό σύμπλεγμα -γχ-: Κόγχη (η) > Κόχη, Κόγχυλας (ο) > Κόχυλας.

7. Η έκπτωση του αρχικού άτονου φωνήεντος: Εξάμπελα (τα) > Αξάμπελα > Ξάμπελα, Αερινά (τα) > Ερινά, πβ. Ειρήνη > Ερήνη, Ρηνάκι και Βορ(ε)ινά (τα) > Βρ(ε)ινά.

8. Η ανάπτυξη του προθεματικού φωνήεντος α- στην αρχή των λέξεων που αρχίζουν από σύμφωνο, από συνεκφορά με το αόριστο άρθρο ένα, μία και ανασυλλαβισμό, χωρίς να επηρεάζει την ακουστική τους και να επιφέρει αλλαγή στη σημασία τους: Αβολάδα <μνι' Αβολάδα <μνιαβολάδα <μνια βολάδα, Αβολαδί <εν' Αβολαδί / Αβολάδι <έναβολαδί / βολάδι <ένα βολάδι / βολαδί, Νεράιδα (η) > Ανεραϊδα, Πελαγίτης (ο) > Απελαϊτής, Ριγανη (η) > Αρίανη.

9. Η προφορά των -ει-, -η-, -ι-, -οι- και -υ- ως -ε- κοντά στο υγρό: Ακλήρου (του) > Ακλέρου, Γαβριήλ (ο) > Γιαβρής Δαβρής > Δαβρές, Δαβρέ (του), Καδής (ο) > Καδές, Καλογήρου (του) > Καλογέρου > Καλοέρου, Κατσιπίρνα (τα) > Κατσιπέρνα, Κόχυλας (ο) > Κόρχυλας > Κόρχελας, Μάγειρα / Μαγείρου (του) > Μάερα / Μαέρου, Μυρσίνη (η) > Μερσίνη > Μερισίνη, Πυργάδι (το) > Περγάδι > Περι(γ)άρδι > Πελιάρδι, Φοινικίδι (το) > Φενεκχίδι, Φυρ(ρ)ά Γιαλούδια (τα) > Φερ(ρ)γιαλούδια, Φυρ(ρ)ή Αβολάδα (η) > Φερ(ρ)ηβολάδα.

10. Η προφορά του -ο- και -υ- ως -ου-: Τρόμπα (του) > Τρούμπα, Φρύδι (το) > Φρούδι.

11. Η προφορά του -ου- ως -υ- / -ι-: Βουγνού (η) > Βυγνού, Ζουλομύττης (ο) > Ζυλομύττης, Κούνη (του) > Κίνη (πβ. κινώ > κουνώ).

12. Η προφορά της πρόθεσης ανά ως ανέ- αλλά και ως αλε-: Αναβροχιά (η) > Ανεβροχιά > Αλεβροχιά, Αναδεντράδα (η) > Αναντράδα > Ανετράδα > Αλεντράδα, Αγία Αναστασία (η) > Αγι' Ανεστασκά.

13. Η προφορά του -μη- / -μι- ως -μνη- / -μνι- με συνίζηση με τα φωνήεντα -α-, -ε-, -ο-: Δαμιανού (του) > Δαμνιανού, Καλαμιώνας (ο) > Καλαμνιώνας, Ρύμη (η) > Ρύμνη (η).

14. Η προφορά του γλωσσικού συμφώνου -ρ- ως -λ-: Πυργάδι (το) > Περγάδι > Περι(γ)άρδι > Πελιάρδι, Περιστεριώνα (η) > Πελιστεργιώννα και αντίστροφα η προφορά του -λ- ως -ρ-: Πέρα Βάλτα (τα) > Πέρα Βάρτα.

15. Η προφορά των -δι-, -θι-, -ρι-, -τι- σε συνίζηση με τα παρακείμενα φωνήεντα -α-, -ε-, -ο- σε -δγι-, -θγι-, -ργι-, -τγι-: Βρουλίδια (τα) > Βρουλίδγια, Γιαλούδια (τα) > Γιαλούδγια, Γιαλισκάρι (το) > Διαλισκάρι > Γιαλισκάρι, Ρεούδια (τα) > Ρεούδγια, Φιδιώνας (ο) > Φιδγιώνας, Φρούδια (τα) > Φρούδγια / Βαθιά Λαγκάδα (η) > Βαθιά Λαγκάδα / Αγκιναριές (οι) > Αγκιναργιές, Αλατσαριά (η) > Αλατσαργιά, Αργαστήρια (τα) > Αργαστήργια, Γενναριά (η) > Γενναργιά, Κρεβαταριές (οι) > Κρεβαταργιές, Μανιταριές (οι) > Μανιταργιές, Μέσα Εγκαιριά (η) > Μέσα Εγκαιργιά, Πίσω Μεριά (η) > Πίσω Μεργιά / Κομμάτια (τα) > Κομμάτθγια, Ξυλοκερατιά (η) > Ξυλοκερατγιά.

16. Η προφορά του -φι- ως -φκι- σε συνίζηση με τα παρακείμενα φωνήεντα -α-, -ε-: Γραφιού (του) > Γραφκιού, Μεγάλα Χωράφια (τα) > Μεγάλα Χωράφκια, Αγία Σοφία (η) > Αγιά Σοφκιά.

17. Η «διπλωτική» προφορά του διπλού και του απλού -λ-: Αγριάμπελα

(τα) > Αγριάμπελ-λα, Ξάμπελο (το) > Ξάμπελ-λο, Πετάλι (το) > Πετάλ-λι, Σκυλοπήγαδο (το) > Σκχυλ-λοπήγαδο.

18. Η έντονη προφορά των έρρινων συμπλεγμάτων: Μ-μπρόβαλμα (το), Κάμ-μπος (ο), Τρούμ-μπα (του), Κον-ντού (του), Κούν-ντουρα (τα).

19. Η ανάπτυξη του ευφωνικού -ι- (συνοδίτη φθόγγου) ανάμεσα στα συμφωνικά συμπλέγματα -λβ-, -λμ-, -ρν- και -ρσ-: Άγιος Σίλβεστρος (ο) > Άγ. Σιλίβεστρος, Αλμπέρτης (ο) > Αλιμπέρτης, Ορνός (ο) > Ορινός / Ορινιά (η), Μυρσίνη (η) > Μερσίνη > Μερισίνη, Πυργάδι (το) > Περγάδι > Περι(γ)άρδι > Πελιάρδι, πβ. Σίφνος > Σίφινος, Πάτμος Πάτνος > Πάτινος.

20. Η αντιμετάθεση συμφώνων: Ακρόλιθος (ο) > Αθρόλικας / Αθρόνικας, Βούθουκας (ο) > Κούβουθας, Θυρίδα (η) > Θεδίρα, Ματθαίου (του) > Μααίτθου, Ντούναβης (ο) > Ντούβανης, Χαραμός (ο) > Ραχαμός, Στρα(β)οπόδι (το) / Σταυροπόδι / Τραγοπόδι, φρύγανο (το) > Φυργάνι / Φυργάνια, πβ. μολύβι (το) > βολύμι.

21. Η απλολογία των βαφτιστικών ονομάτων: Άγιοι Ανάργυροι (οι) > οι Άγιοι, στους Αγιούς, Άγιος Δημήτριος (ο) > Άης Δήμος, Άγιος Θεολόγος (ο) > Άης Θεολός, Άγιος Ανδρέας (ο) > Άη-Ντριά (στον), Άγιος Σπυρίδων (ο) > Άης Σπυρής. Επίσης ο μεταπλασμός τοπωνυμίων ουδετέρου γένους σε γένους αρσενικού ή θηλυκού: τα Καρδάμυλα > ο Καρδάμυλας, τα Μαμίκυλα > ο Μαμίκυλας, το Μπρόβαρμα > ο Μπρόβαρμας, τα Σε/αράγια > η Σε/αράλια, τα Σύλακχα > ο Σύλλακχας, πβ. το στόμα > ο στόμας.

22. Μία μικρή κατηγορία τοπωνυμίων είναι κακώννυμα ή κακέμφατα (κακόχη), προξενούν δηλαδή άσχημη εντύπωση, επειδή έχουν κακή (απρεπή, άσεμνη, αισχρή) σημασία: της «Μουνάρας» (βουνό), ο «Μούναρος» (ποταμός) της «Ψωλάρας» (χειμαρρος). Άλλοτε αντί να χρησιμοποιηθεί μία λέξη απρεπής, άσεμνη, που θα δυσανεστούσε αν λεγόταν, χρησιμοποιείται λέξη που έχει θετική σημασία, καλός λόγος (ευφημισμός): το Καλό Όνομα, στη θέση λέξης που σημαίνει το «γυναικείο γεννητικό όργανο», πβ. γλυκάδι, αντί ξίδι, Εύξεινος «φιλόξενος» Πόντος, αντί άξενος «αφιλόξενος», οξαπωδά αντί διάβολος (πβ. κακώννυμα, σ. 39).

Για το λαό τα φυσικά πράγματα δεν είναι ντροπή γι' αυτό, όπως χρησιμοποιεί ως τοπωνύμια τα δηλωτικά των φανερών μερών του ανθρώπινου σώματος: Κορμός, Γλώσσα, Μουτσούνα, Μύτθη, Πλάτη, Τράχηλας, Φρ(ο)ύδι, έτσι χρησιμοποιεί χωρίς αναστολές και τα απόκρυφα μέρη του.

23. Αξιοσημείωτες, τέλος, είναι οι περιπτώσεις παρετυμολογίας, της εσφαλμένης δηλαδή ετυμολογίας των τοπωνυμίων, που εξηγεί την προέλευση με αντιεπιστημονικό τρόπο: Άντρι <άντρο αντί του ορθού Άντρι <Άντρι <Άντρης <Αντριάς <Ανδρέας, αλλά και παρερμηνείας, όπως Παναγιά του Νήλιου, επειδή τάχα η εκκλησία λούζεται από τον ήλιο, αντί του ορθού Πανα-

για ιδιοκτησίας του Νήλιου (οικογενειακό όνομα από παρωνύμιο), Πελιάρδι <σλαβ. *pregrad* «περί την πόλη» ή <γαλλ. *Beau Regart* «ωραίο βλέμμα» (Χ. Συμεωνίδης), αντί του ορθού ή Πελιγάρδι <περί + γάρδι «κήπος» (πβ. αλβαν. *gárd-i* «φράκτης», αγγλ. *garden*, γαλλ. *gardin* > *jardin*, ισπαν. *jardin*, ιταλ. *giardino* «κήπος», καθηγητής Ιωάννης Προμπονάς) ή <Πελιγάρδι <Περιγάρδι <Περγάδι <Πυργάδι «περιφραγμένος κήπος, ποτιστικό με πύργο», Τσουριάκι <κυρία, αντί του ορθού Τσιρι(γ)άκη (οικογ. όν.) <Τσιρίγο «Κύθηρα» κ.ά.

V.
ΤΑ ΠΑΤΡΙΔΩΝΥΜΙΚΑ
ΤΩΝ ΣΙΦΝΙΩΝ

VI.
ΠΙΝΑΚΕΣ I-6

VII.
ΕΠΙΛΟΓΟΣ

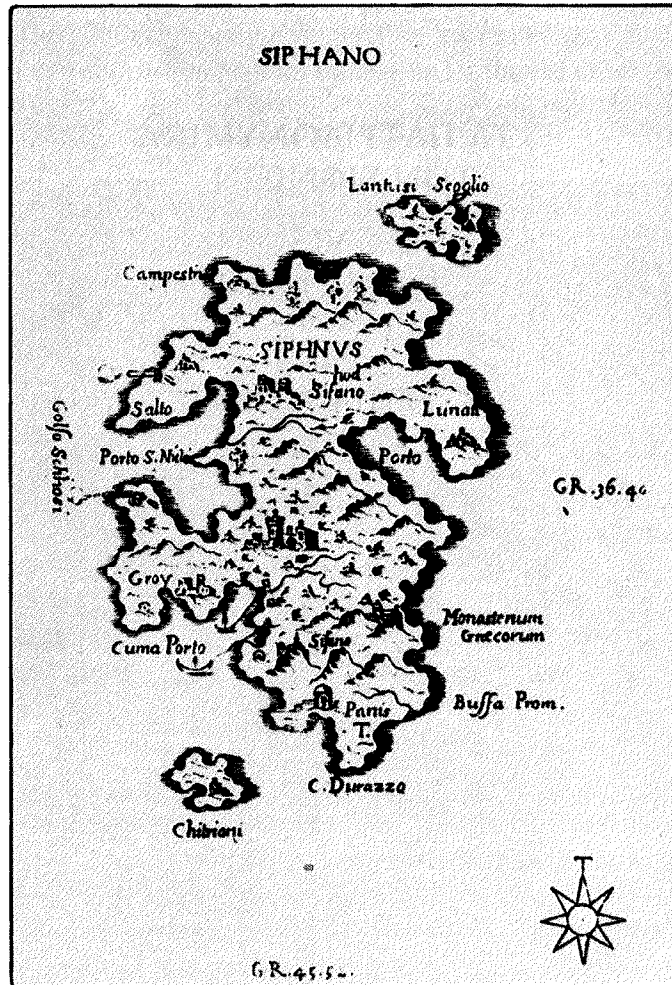
V. Τα πατριδωνυμικά των Σιφνίων

Το πατριδωνυμικό όνομα του κατοίκου της Σίφνου είναι το αρχαίο *Σίφνιος*, *Σιφνία* <*Σίφν-ος* + κατάλ. επιθέτων και εθνικών *-ιος*. Λιγότερο συνηθισμένο πατριδωνυμικό είναι το *Σιφνιώτης*, *Σιφνιώτισσα* <*Σίφν-ος* + κατάλ. εθνικών *-(ι)ώτης* από τοπωνύμια με θέμα σε *-ι* + κατάλ. *-ώτης* (*Σικελι-ώτης* <*Σικελί-α*) και ακόμα το *Σιφναίος* <*Σίφν-ος* + κατάλ. εθνικών *-αίος*, που απαντάται κυρίως ως οικογενειακό όνομα και φανερώνει τον τόπο, όπου έζησε ή ξενοδούλεψε ο παρονομασμένος ή τον τόπο απ' όπου ήρθε ή μετοίκησε. Το σύγχρονο *Σιφνιός*, *Σιφνιά* προήλθε με συνίτηση από το *Σιφναίος*, με κατέβασμα του τόνου <*Σιφναίος* (πβ: *Ρωμίος* <*Ρωμαίος*, *νιος* <*νέος*, *ελιά* <*ελαία*).

Άλλοι ιδιωματικοί τύποι του πατριδωνυμικού *Σιφνιός* που απαντώνται ως οικογ. ον. είναι: *Σιφαν-αίος*, *Σιφι-ανός*, *Σιφνι-ός*, *Σίφιν-ος* (με ανάπτυξη συνοδίτη φθόγγου), *Σιφν-άκης* <*Σίφνος* + κατάλ. *-άκης*, (πβ. *Ναξάκης* <*Νάξος* + κατάλ. *-άκης*), *Σιφνι-άδης*, *Σιφνι-ού* *Σιφνι-ώτης*, *Σιφνι-ωτ-όπουλος* (<*Σιφνι-ώτ-ης* + *-όπουλος*, *Σιφον-ιός*, *Σιφουν-ιός*, *Σιφουν-όπουλος*, *Σιφων-ιός* και τα φράγκικα, *Σύφαντ-ος*, *Δασίφνος* <*Ντασίφνος* <*Da Siphnos*, *Τεσπάντ-ος* <*De Sipanto*. Τέλος, όπως αναφέρει ο Γ. Δ. Ζευγώλης στη σπουδαία μελέτη του με θέμα «*Εποικοι Κρητικοί στ' Απεράθου της Νάξου*», Αθήνα 1998, στη σελ. 379, στ' Απεράθου απαντάται και το παρωνύμιο *Σιφνο-δημήτρης* (=Σακελλάριος *Δημήτρης του Γιάννη* 1877-1957). Αλλά και μέχρι σήμερα στ' Απεράθου σώζονται τα παρωνύμια *Σιφνονικόλας* και *Σιφνάκι*.

Ήδη από τα κλασικά χρόνια και αργότερα γίνεται ευρεία χρήση του εθνικού, πατριδωνυμικού ονόματος *Σίφνιος*, λ. χ. *Δίφιλος ο Σίφνιος* (βασιλικός γιατρός που έζησε τον 4^ο-3^ο αι. π.Χ.). Το εθνικό όνομα των Σιφνίων παίρνει τις ακόλουθες μορφές: *Σίφνιος*, *Σιφναίος*, *Σιφνιός*, *Σιφνιός*, *Σιφνιώτης*, *Σιφουνιός*, *Σιφωνιός*, *Δασίφνος*, *Τεσπάντος* και σημαίνει αυτός που προέρχεται ή κατάγεται από τη Σίφνο. Η επίδοσή τους όμως στην αγγειοπλαστική το κατέστησε συνώνυμο με το αγγειοπλάστης (πβ. την παροιμία «*Όλοι φοβούνται το Θεό και ο Σιφνιός (=ο τσικαλάς) τον τοίχο*»). Παράγωγα από το πατριδωνύμιο *Σιφνιός* / *Σιφνιός* είναι τα *Σιφινάδικα*, *Σιφναίικα* και τα *Σιφνούδια*, που δηλώνουν εγκαταστάσεις Σιφνίων αγγειοπλαστών σε άλλα νησιά. Υπάρχει, τέλος και σύνθετο, ρήμα με α' συνθετικό το *Σιφνιός* και β' συνθετικό το ρήμα *κρατώ* (*σιφνιοκρατώ*), που σημαίνει την εξ ενός Σιφνιού, γονιού ή πάππου, καταγωγή κάποιου.

Τα πατριδωνυμικά των επιχωρίων σχηματίζονται με δύο τρόπους: α) μονολεκτικό και β) περιφραστικό. Τα μονολεκτικά πατριδωνυμικά σχηματίζονται με την προσθήκη στα οικωνύμια των επιθημάτων: *-άτης* / *-ισσα*, *-ιάτης* / *-ισσα*, με τα οποία σχηματίζεται ανά ένα πατριδωνυμικό, *-ίτης* / *-ισσα*, με το οποίο σχηματίζονται τρία, και *-ιανός* / *-ιανή* το επικρατέστερο, με το

Χάρτης της Σίφνου του 17^{ου} αι. (Francesco Piacenza 1637-1687). (Αναστασία Ε. Τζάκου, *Κεντρικοί οικισμοί της Σίφνου*, Αθήνα [1979²] 30).

οποίο σχηματίζονται τα περισσότερα (17) μονολεκτικά πατριδωνυμικά των Σιφνίων, όπως φαίνεται αναλυτικά στον επόμενο πίνακα. Επειδή το εθνικό επίθημα *-ιανός* επικρατεί στην Κρήτη όπως και στη Σίφνο, το γεγονός οδηγεί στη σκέψη ότι τούτο μπορεί να οφείλεται σε κρητική επίδραση, από τις κατά καιρούς ομαδικές εγκαταστάσεις Κρητικών στη Σίφνο, κατά τις περιόδους της φραγκοκρατίας και τουρκοκρατίας.

Περιφραστικά σχηματίζονται τα πατριδωνυμικά κυρίως, όταν δεν υπάρχουν αντίστοιχα μονολεκτικά, συνήθως από παλαιές ή νέες συνοικίες και αγροτικούς συνοικισμούς, όπου οι κάτοικοι δεν είναι μόνιμοι. Τα περιφραστικά πατριδωνυμικά σχηματίζονται με την πρόθεση *από* και το οικωνύμιο σε αιτιατική πτώση.

Είναι αξιοσημείωτο ότι από το γεωγραφικό όνομα *Σίφνος* και τις παραλλαγές του: *Σίφινος*, *Σίφονος*, *Σίφουνος*, *Σ(ι)φάντο*, *Σύφανος* σχηματίζονται τα ακόλουθα πατριδωνυμικά οικογενειακά ονόματα που συναντούμε στον Τηλεφωνικό Κατάλογο Αθηνών, ακόμα και με λανθασμένη γραφή της ρίζας της λέξης *Σίφνος* με *-υ-*, *Συφν-*.

Σιφάντο > *Συφάντος*, *Σφάντος*.

Σίφινος > *Σιφινιός*, *Σιφινός*.

Σίφνος > *Σιφιανός*, *Σιφναίος*, *Συφναίος*, *Σιφνάκης*, *Συφνάκης*, *Σιφνιαδής*, *Συφνιανός*, *Σίφνιος*, *Σιφνίου*, *Σιφνιός*, *Συφνιός*, *Σιφνιώτης*, *Σιφνιωτόπουλος*.

Σίφονος > *Σιφονιός*, *Σιφωνιός* και *Συφωνιός*.

Σίφουνος > *Σιφουνάκης*, *Σιφουνιός*, *Συφουνιός*, *Σιφουνόπουλος*.

Σύφανος > *Σιφαναίος*, *Συφανιός*.

Σημείωση: Κατά την περίοδο της φραγκοκρατίας τα πατριδωνυμικά που δήλωναν τον τόπο καταγωγής ή προέλευσης ενός προσώπου σχηματίζονταν με την πρόθεση *de / da* (από) και το όνομα του τόπου *Da Siphnos* > *Ντασίφνος* > *Δασίφνος* (Ονόματα 19, 629), *De Siphanto* > *Τεσπάντος* (από τη Σίφνο), πβ. *Δεναξάς* (από τη Νάξο), *Δεσούρας* (από τη Σύρα), *Δεκαβάλας* (από την Καβάλα), *Δεσύπρης* (από την Κύπρο) κ.ά.

VI. Πίνακες (1-6)

Πίνακας 1ος

που φανερώνει τις παραλλαγές του ονόματος της Σίφνου και τα παράγωγα απ' αυτές οικογενειακά ονόματα στον Τηλεφωνικό Κατάλογο Αθηνών.

α/α	Παραλλαγές του ονόματος Σίφνος	α/α	α/α	Πατριδωνυμικά οικογενειακά ονόματα
1	Σιφάντο	1	1	Συφάντος
		2	2	Σφάντος
2	Σίφινος	3	1	Σιφινιός
		4	2	Σιφινός
3	Σίφνος	5	1	Σιφιανός
		6	2	Σιφναίος
		7	3	Συφναίος
		8	4	Σιφνάκης
		9	5	Συφνάκης
		10	6	Σιφνιαδής
		11	7	Συφνιανός
		12	8	Σίφνιος
		13	9	Σιφνίου
		14	10	Σιφνιός
		15	11	Συφνιός
		16	12	Σιφνιώτης
		17	13	Σιφνιωτόπουλος
4	Σίφονος	18	1	Σιφονιός
		19	2	Σιφωνιός
		20	3	Συφωνιός
5	Σίφουνος	21	1	Σιφουνιός
		22	2	Συφουνιός
		23	3	Σιφουνόπουλος
6	Σύφανος	24	1	Σιφαναίος
		25	2	Συφανιός
7	Siphanto	26	1	Τεσπάντος
8	Siphnos	27	1	Δασίφνος

Πίνακας 2ος
που φανερώνει τα παραγωγικά επιθήματα, με τα οποία σχηματίζονται τα παράγωγα πατριδωνυμικά των Σιφνίων.

α/α	α/α	Το νησί	Επιθήματα	α/α	Πατριδωνυμικά
1.	1.	Σίφνος	α) -ιος/-ία	1.	Σίφν-ιος/-ία
			β) -αίος/-αία	2.	Σίφν-αίος/-αία
			γ) -ιός/-ιά (<-αίος)	3.	Σίφν-ιός/-ιά
			δ) -ιώτης/-ιώτισσα	4.	Σίφν-ιώτης/-ιώτισσα
2.	2.	Σίφινος	γ) -ιός/-ιά	5.	Σίφιν-ιός/-ιά
3.	3.	Σίφουνος	γ) -ιός/-ιά	6.	Σίφουνιός/-ιά
4.	4.	Σίφωνος	γ) -ιός/-ιά	7.	Σίφωνιός/-ιά
5.	5.	Sipanto	ε) -ος	8.	Τεσπάντος <De Sipanto
6.	6.	Siphnos	ε) -ος	9.	Δασίφνος <Da Siphnos
(πβ. Δεναξάς < De Naxia, Δεκαβάλας <De Kavala, Δεσύπρης <De Cypro, Δεσούρας <De Syra).					

Πίνακας 3ος
που φανερώνει τη συχνότητα των σιφνιακών πατριδωνυμικών επιθημάτων.

Επιθήματα	-άτης αρχ.	-ιάτης αρχ.	-ιανός αρχ.	-ίτης αρχ.	-ιώτης αρχ.	Περιφραστικά Πατριδωνυμικά	Σύνολο
Οικισμοί	1	1	11	1	-	-	14
Μικροτοπο- νύμια τοπικά	-	-	6	-	1	23	30
Σύνολο	1	1	17	1	1	23	44
Το νησί Επιθήματα	-ιος	-ιός	-αίος	-ιώτης	-ος	-	-
Σύνολο	1	3	1	2	1	-	8
Γενικό σύνολο							52

Παρατήρηση:

1. Στους οικισμούς μεγαλύτερη συχνότητα έχει το επίθημα -ιανός. Στους συνοικισμούς τα περιφραστικά πατριδωνυμικά. Τα τοπικά συνδέονται με τη λατρεία της Παναγίας όπου είναι χτισμένοι ναοί της.
2. Είναι αξιοσημείωτο ότι όλες οι πατριδωνυμικές καταλήξεις στο σιφνιακό γλωσσικό ιδίωμα είναι αρχαίες ελληνικές.

Πίνακας 4ος
που φανερώνει τα οικωνύμια και τα επιθήματα, με τα οποία
σηματίζονται τα τοπικά πατριδωνυμικά των Σιφνίων.

α/α	α/α	Οικωνυμία	Επιθήματα	α/α	Πατριδωνυμικά
1.	1.	Απολλωνία	α) -άτης/-ισσα	1.	Απολλωνι-άτης /-ισσα
2.	1.	Αρτεμώνας	β) -ιάτης/-ισσα	2.	Αρτεμων-ιάτης /ισσα
3.	1.	Άη Λούκας	γ) -ιανός/-ιανή	3.	Άη Λουκ-ιανός /-ιανή
4.	2.	Βαθύ		4.	Βαθ(γ)-ιανός /-ιανή
5.	3.	Ε/Α/ Ξάμπελα		5.	Ε/Α/Ξαμπελ(γ)-ιανός /-ή
6.	4.	Καμάρες		6.	Καμαρ(γ)-ιανός /-ιανή
7.	5.	Καταβατή		7.	Καταβάτ(γ)-ιανός /-ιανή*
8.	6.	Κάστρο		8.	Καστρ-ιανός /-ιανή
9.	7.	Κάτω Πετάλι		9.	Κατωπεταλ(γ)-ιανός /-ή
10.	8.	Πάνω Πετάλι		10.	Πανωπεταλ(γ)-ιανός /-ή
11.	9.	Σταυρί (Απολλωνία)		11.	Σταυρ-ιανός /-ιανή
12.	10.	Φάρος		12.	Φαρ(γ)-ιανός /-ιανή
13.	11.	Χερρόνησος		13.	Χερρο(ν)-τσ(γ)-ιανός /-ή
14.	1.	Πλατύς Γιαλός	δ) -ίτης/-ίτισσα	14.	Πλατ-(γ)-ιαλίτης /-ίτισσα
15.	2.	Κάτω Χωριά		15.	Κατωχωρίτης /-ίτισσα
16.	3.	Πάνω Χωριά		16.	Πανωχωρίτης /-ίτισσα

* Μαρτυρείται οικογενειακό όνομα Νικόλαος Καταβατινός, με -ι- αντί -η- (1828 Σ.ι', 120).

Πίνακας 5ος
που φανερώνει τους συνοικισμούς της Σίφνου, τα παραγωγικά επιθήματα
και τα παράγωγα πατριδωνυμικά τους.

α/α	α/α	Συνοικισμοί	Επιθήματα	α/α	Πατριδωνυμικά
1.	1.	Βρύση	α) -ιανός /-ιανή	1.	Βρυσκ-ιανή (Παναγία)
2.	2.	Κρούστα		2.	Κρουστ(γ)-ιανός /-ιανή
3.	3.	Λαγκάδι		3.	Λαγκαδ(γ)-ιανή (Παναγία)
4.	4.	Λυαροκόπι		4.	Λυαροκοπγ-ιανός /-ιανή
5.	5.	Σκαλωτό		5.	Σκαλωτ(γ)-ιανή (Παναγία)
6.	6.	Τρουλ(λ)άκι		6.	Τρουλ(λ)ακ-ιανός /-ιανή
7.	1.	Παναγία Μπαρού	β) -ιώτης /-ιώτισσα	7.	Παναγιομπαριώτες

Πίνακας 6ος
που φανερώνει σιφνιακά οικωνύμια
και τα περιφραστικά πατριδωνυμικά τους.

α/α	Οικωνύμια	α/α	Πατριδωνυμικά (από+αιτιατική)
1.	Αγία Άννα	1.	Από και αό/αού την Αγία Άννα
2.	Αγία Βαρβάρα	2.	Από την Αγία Βαρβάρα
3.	Άης Μηνάς	3.	Από τον Άη Μηνά
4.	Απάνω Αρτεμώνας	4.	Από τον Απάνω Αρτεμόνα
5.	Βορ(ε)ινή	5.	Από τη Βορ(ε)ινή
6.	Παβρούχας	6.	Από το Παβρούχα
7.	Κάτω Γειτονιά	7.	Από τη γ-Κάτω Γειτονιά
8.	Κουτσούλα	8.	Από τη γ-Κουτσούλα
9.	Μάρμαρα	9.	Από τα Μάρμαρα
10.	Μοναχή	10.	Από τη Μοναχή
11.	Μπαρού	11.	Από του Μπαρού
12.	Ορνιθού	12.	Από τη-ν-Ορνιθού
13.	Παναγιά του Μπαλή	13.	Από τη-μ-Παναγιά του Μπαλή
14.	Πατσάνα	14.	Από τη-μ-Πατσάνα
15.	Πάνω Γειτονιά	15.	Από τη-μ-Πάνω Γειτονιά
16.	Πέρα Γειτονιά	16.	Από τη-μ-Πέρα Γειτονιά
17.	Πέρα Μπάντα	17.	Από τη-μ-Πέρα Μπάντα
18.	Πέτση	18.	Από του Πέτση
19.	Πλακωτό	19.	Από το Πλακωτό
20.	Σα/εράγια	20.	Από τη Σα(ε)ράγια
21.	Χρυσοπηγή	21.	Από τη Χρυσοπηγή
22.	Χώνη	22.	Από τη Χώνη
23.	Φασολού	23.	Από τη Φασολού

VII. Επίλογος

Η σημασία της μελέτης των σιφνιακών τοπωνυμίων

Όπως λέχθηκε χαρακτηριστικά «το τοπωνύμιο παραμένει καρφωμένο στο έδαφος μέσα στο πέρασμα του χρόνου σαν επιγραφή γλυμμένη επί του εδάφους». Τα τοπωνύμια, πέραν του ότι μας διευκολύνουν στον τοπικό προσδιορισμό ενός χώρου, διασώζουν πολύτιμες πληροφορίες για την εξέλιξη της γλώσσας και σημαντικό μέρος του καθημερινού λεξιλογίου, ενώ αποτελούν παράλληλα ένα αρχείο που συντηρεί την παλαιότερη άγραφη ιστορία του λαού μας και λαϊκές παραδόσεις. Γι' αυτό κάποια τοπωνύμια είναι διαχρονικά και άντεξαν αλώβητα στο πέρασμα του χρόνου, όπως: η *Απολλωνία*, ο *Ράμνος*, η *Σίφνος*, η *Χερρόνησος*, τα *Ελληνικά*, του *Αφεντικού*, του *Γκαλάντε*, ο *Γοζαδίνος*, ο *Μισέρ Τουλής*, της *Μπαρόνας* τα *Φρούδια*, του *Ντακορόνια*, του *Τουλιάνου*, που σώζονται από τα αρχαία ελληνικά αλλά και από τα μεσαιωνικά χρόνια.

Εξάλλου, το *Διαλισκάρι* <*Γιαλισκάρι*, παραλιακή τοποθεσία στην Πουλάτη, μας διασώζει με την προφορική παράδοση το προσηγορικό **αιγιαλισκάριον* (<*αιγιαλίσκος* + υποκορ. κατάλ. -*άριον* <*αιγιαλός* + υποκορ. κατάλ. -*ίσκος* <*αίγες* «μεγάλα κύματα» + *αλός*, γεν. του *αλς* «θάλασσα»), το οποίο δε μας παραδίδεται από άλλη πηγή. Επίσης τα τοπωνύμια η *Βλυχάδα* και το *Βλυχό* είναι προγενέστερα των *Γλυφάδα* και *Γλυφό* και μας διασώζουν με την προφορική παράδοση το επίθετο **βλυχός*, η ύπαρξη του οποίου πιστοποιείται από το μεταγενέστερο παράγωγο τύπο *βλυχώδης*.

Όπως το βαφτιστικό όνομα ενός ατόμου μένει αμετάβλητο, έτσι μένει σχεδόν αμετάβλητο στο πέρασμα του χρόνου και το τοπωνύμιο, έστω κι αν δε διατηρεί πια ο τόπος τα χαρακτηριστικά που είχε κατά το χρόνο της ονοματοθεσίας. Λόγου χάρη παλαιές εκκλησίες που ισοπεδώθηκαν από τον αλύπητο χρόνο, πηγές που ξηράθηκαν, δέντρα που καταστράφηκαν, εξακολουθούν να ονοματοθετούν τόπους όπως: *Καλαμάκι* «μικρή καλαμιά», *Κάψαλος* «καμένη δασική έκταση», *Κουκουναριά*, *Κούμαρα*, *Λευκχίδια* «μικρές λεύκες», *Μαμίκυλας* «κουμαρώνας», *Ξάμπελο* / -*α*, «χέρσο / -*α*, ξεριζωμένο / -*α* αμπέλι / -*α*», *Ξηροζάμπελο* (<*ξηρό* / *ξεριζ-άμπελο* «ξεριζωμένο αμπέλι», *Ξερό Ξύλο*, *Πολλές Εκκλησιές*, *Ράμνος* «παλιουριά», *Συκχίδι* «μικρή συκιά», *Συκχιούρα* «μεγάλη συκιά», *Τρεις Βαλανιές*, *Τρεις Εκκλησιές*, *Τρεις Λυ-ές* «λυγαριές», *Τρεις Πη-ές* «πηγές», *Τρία Δεντρά* «ελαιόδεντρα», *Φοινικίδι* / *Φενεκχίδι* «μικρή φοινικιά», *Φραγκαντώνης*, «*Φραγκοκλησία*», *Φυτειά* «νεαρό αμπέλι πριν καρποφορήσει» κ.ά.

Επίσης τόποι, όπου άλλοτε σύχναζαν ή έχτιζαν τα πουλιά τις φωλιές τους, διατηρούν μέχρι σήμερα την ονομασία τους: *Κορακιά* <*κορακ-*+ κατάλ. -*ιά*, που σημαίνει περιέχον (<αρχ. *κόραξ*) από το πλήθος των κοράκων που σύχναζαν εκεί (πβ. *μυρμηγκ-ιά*), *Αετοφωλιά*, *Γαδινελιά*, *Σκανιά* κ.ά. *Ορνιθού* (<*Ορνιθούσσα* <αρχ. *όρνις*), *Πούλες* <*πούλα* «κουρούνα» <*πουλί* + μεγεθ. κατάλ. -*α*

<μεσν. *πουλλίν* <μτγν. *πουλλίον*, υποκοριστικό <πούλλος <λατιν. *rullus*, πβ. *πούλ-λος* «αρπακτικό πουλί που αρπάζει τα κλωσσόπουλα».

Άλλοι τόποι διατηρούν ακόμα τα ονόματα παλαιών ιδιοκτητών, αρχόντων, αξιωματούχων, ιερέων, επαγγελματιών ή και απλών ανθρώπων, όπως: του *Αφεντικού*, του *Γαφιά*, του *Ι(ντ)ζέ*, του *Καδέ*, του *Κορονέλλου*, του *Κόρσολα*, του *Μαρίνου*, *Μισέρ Τουλής*, του *Μπαλή*, της *Μπαρόνας*, του *Ντακορόνια*, του *Οικονόμου*, *Παπα-Φώτης*, του *Πνευματικού*, του *Σακελ(λ)άριου*, του *Στάη*, του *Σταφυλοπάτη*, *Τόργια*, του *Τουλιάνου* κ.ά.

Τέλος, υπάρχουν τοπωνύμια τα οποία διασώζουν παλαιότερα οικογενειακά ονόματα στο νησί που έχουν ήδη εκλείψει σήμερα, λόγω απουσίας αρρένων διαδόχων: *Αβρακώτου*, *Αγερικού*, *Ανδρόνικου*, *Καΐρης*, *Κουρής*, *Λυερός*, *Ντακορόνιας*, *Μαλλόγγριος*, *Μαντελένης*, *Μιλιαρής*, *Μοθωναίος*, *Περδίκης*, *Τσιριάκης*, *Τραυλός*, *Τρούμπας*, *Τσιώ(ό)νης*, *Τσόχας*, *Χαρίτος*, *Χλωρός* κ.ά.

Κατά συνέπεια, τα τοπωνύμια έχουν μεγάλη σημασία από άποψη γλωσσική, ιστορική και λαογραφική και γι' αυτό δικαιολογείται η μελέτη τους.

Επιπλέον, όπως αναφέρει σχετικά και χαρακτηριστικά ο καθηγητής Μ. Γ. Μερακλής, «Από τα ευχάριστα αναγνώσματα μπορεί να είναι τα διάφορα τοπωνυμικά. Η απόλαυση της ανάγνωσής τους οφείλεται στο γεγονός ότι οι ονομασίες των τόπων συγκεντρώνουν και συμπυκνώνουν πολλά, κατά κάποιον τρόπο αιώνια πράγματα: θρησκευτικό αίσθημα ιστορική μνήμη, φυσική παρατήρηση, το βιοτικόν αγώνα, τη δύναμη της ανθρώπινης φαντασίας».

ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

I.

ΠΙΝΑΚΕΣ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ ΚΑΤΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ

II.

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΜΑΡΤΥΡΗΜΕΝΑ ΑΠΟ ΠΑΛΙΑ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (ΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΗΣ ΘΕΣΗΣ ΣΗΜΕΡΑ)

III.

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΕΚΤΟΣ ΣΙΦΝΟΥ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗ ΣΙΦΝΟ

IV.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΟΥ ΦΑΝΕΡΩΝΕΙ ΚΑΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟ ΤΩΝ ΛΗΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟ-ΛΗΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ

V.

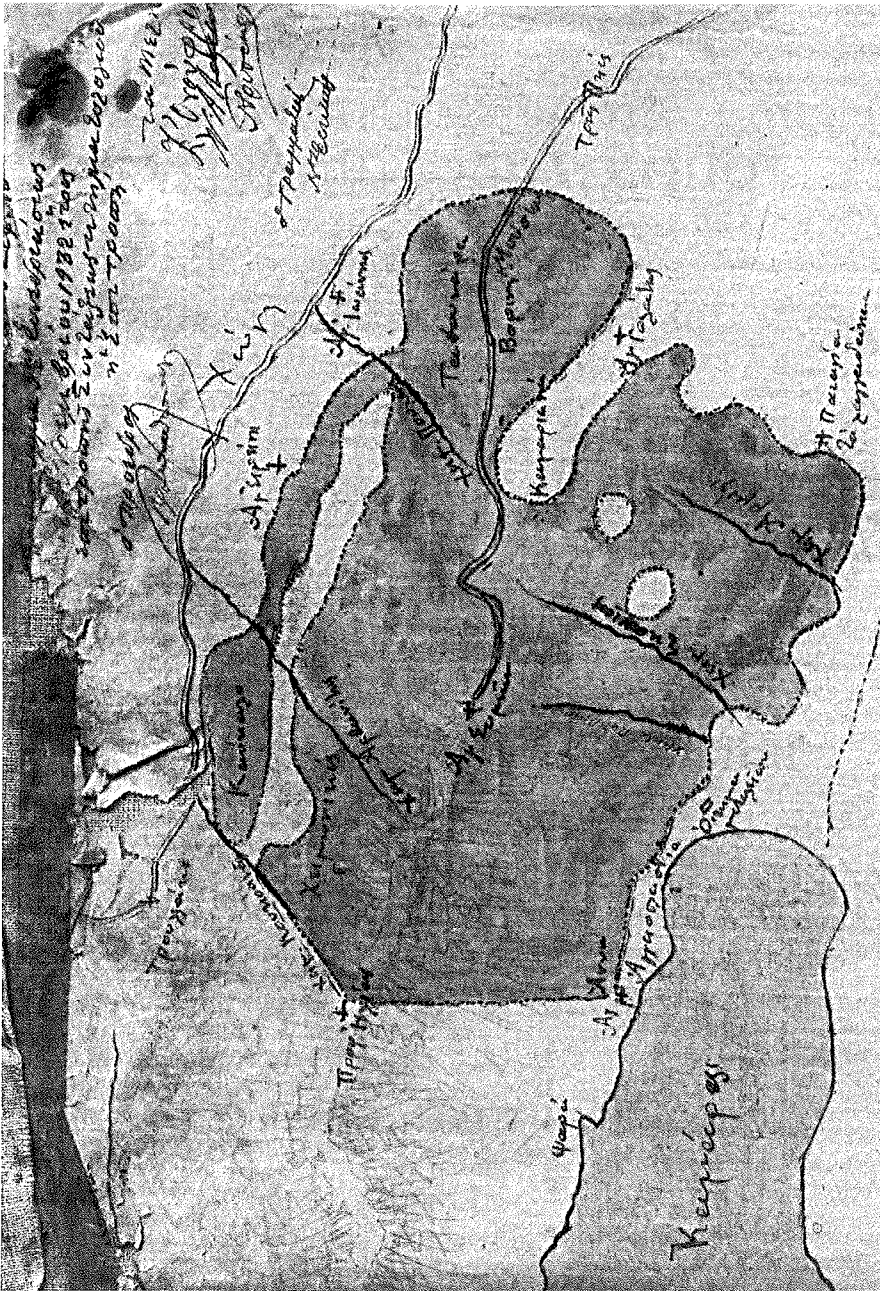
ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ

I. Πίνακες τοπωνυμίων κατά γεωγραφικό διαμέρισμα

A. Τοπωνύμια του βόρειου γεωγραφικού διαμερίσματος (της άλλοτε Κοινοότητας Αρτεμώνας)

Σημείωση: Στους ακόλουθους τοπωνυμικούς πίνακες με πλάγια γράμματα δηλώνονται οι εκκλησίες που έχουν χαρακτηριστεί ως διατηρητέες.

1. Αβάζου / Αβάντζου / Αβέντου,του
2. Αβάντζου / Αβάζου / Αβέντου,του
3. Άβατο,το
4. Αβέντου / Αβάζου / Αβάντζου,του
5. Αβολάδα του Αντωνιδιού,η
6. Αβολάδα στο Γιαλισκάρη,η
7. Αβολάδα του Μανούσου,η
8. Αβολάδα η Μεγάλη,η
9. Αβολάδα η Μικρή,η
10. Αβολάδες στις Γήθρες,οι
11. Αβολαδί,το
12. Αβράμιου οι Μάντρες,του
13. Αγδονη(ι)σία / Αγδονησκιά,η (Δ στο Τρουλ(λ)άκι)
14. Αγδονιού,του
15. Αγία Αικατερίνη / Αγία Κατερίνα,η (Καμάρες)
16. Αγία Αικατερίνη / Αγία Κατερίνα,η (Μοναχή)
17. Αγία Άννα,η / Αγιά(ν) ν-Άννα,στην (Αρτεμώνας)
18. Αγία Άννα,η / Αγιά(ν) ν-Άννα,στην (Καμάρες)
19. Αγί' /Άγιος / Άης Αντίπας,ο
20. Αγί' / Άης Αντώνης / Άγιος Αντώνιος,ο (Καυγιάς, Πυροβόλοι)
21. Αγία Ειρήνη / Αγιά Ερήνη,η (Χώνη)
22. Άγια / Αγιά Κατερίνα / Αγία Αικατερίνη,η (Καμάρες)
23. Άγια / Αγιά Κατερίνα / Αγία Αικατερίνη,η (Μοναχή)
24. Αγία Μαρίνα / Αγιά Μαρίνα,η (Καμάρες / Πέρα Μπάντα)
25. Αγία / Αγιά Παρασκευ(γ)ή του Μαρίνου,η
26. Άγιοι / Άοι / Άγι' Ανάργυροι,οι (Καμάρες)
27. Άγιοι Θεόδωροι / Άοι Θόδωροι,οι / Άης Θόδωρος,ο (εδώ τιμάται και ο Άγιος Ευστάθιος)
28. Άγιοι Ταξιάρχες,οι (Άγιος Λουκάς)
29. Άγιος Αβέρκιος - Άγιος Μηνάς,ο
30. Άγιος Αθανάσιος / Άγι' Αθανάσης / Άης Θανάσης- Παναγία Κόχη
31. Άγιος Αντίπας / Αντύπας / Άγι' Αντίπας / Άης Αντίπας- Άγ. Τρύφωνας, ο
32. Άγιος Αντώνιος / Άγι' Αντώνης / Άης Αντώνης,ο (Καυγιάς, Πυροβόλοι)
33. Άγιος Βλάσιος / Άης Βλάσης- Άγιος Μόδεστος,ο

Κτηματολογικό διάγραμμα από το παλιό Κτηματολόγιο (1932) της άλλοτε Κοινοότητας Αρτεμώνας. Αποτυπώνεται ο βοσκότοπος «Άγιος Συμεών». (Ιωάννης Μπαντέκας, Ένα παλιό Κτηματολόγιο στη Σίφνο, Πρακτικά Β' Διεθνούς Σιφναϊκού Συμποσίου, τόμ. Β. [2005] 439-452).

34. Άγιος Γαλάτιος / Άης Γαλάτης,ο (Βορ(ε)ινή)
35. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιώργης ο Αφέντης / του Αφέντη,ο (Άγιος Λουκάς)
36. Άγιος Γεώργιος του Βαρβάρου / (σ)τα Γουρνιά / Κουρνιά / της Πατσάνας,ο
37. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιώργης / Άης Γιωργάκης ο Κλέφτης / ο Κρυφ(τ)ός / στο Διαλισκάρι,ο (Πουλάτη)
38. Άγιος Γεώργιος τα Κουρνιά / Γουρνιά / του Βαρβάρου / της Πατσάνας (1785)
39. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιώργης,ο (Λιβαδάκια ή Αγριάμπελα)
40. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιώργης,ο (Λίμνες)
41. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιώργης,ο (Χερρόνησος)
42. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιωργάκης,ο / Άη Γιωργάκι,το (Καλαμπελάς)
43. Άγιος Γρηγόριος / Άης Γληόρης / Γρηγόρης,ο (Γιαβρούχας)
44. Άγιος Δημήτριος / Άης Δημήτρης,ο (Λαγκάδα)
45. Άγιος Δημήτριος / Άης Δημήτρης,ο (Μάγκανα)
46. Άγιος Δήμος / Άης Δημήτρης,ο (Πέτση)
47. Άγιος Ελευθέριος / Άης Λευτέρης,ο (Σκαλωτό ή Χάλαρα)
48. Άγιος Ευστάθιος / Άης Στάθης,ο – Άγιοι Θεόδωροι, Άοι Θόδωροι, οι
49. Άγιος Ηλίας / Άη Ν-Ηγιάς / Προφήτης Ηλίας / Προφήτ' Ηλίας, ο (Τρουλ(λ)ακιού)
50. Άγιος Θεόδωρος, Άης Θόδωρος,ο / Άγιοι Θεόδωροι, Άοι Θόδωροι, οι, όπου τιμάται και ο Άγιος Ευστάθιος
51. Άγιος Ιωάννης / Άης Γιάνης ο Θεολόγος (Θεολογάκι),ο (Άνω Πετάλι)
52. Άγιος Ιωάννης / Άης Γιάννης ο Θεολόγος – Άγιος Κων(ν)ος (Αρτεμώννα)
53. Άγιος Ιωάννης / Άης Γιάννης ο Θεολόγος – Παναγία Κόχη
54. Άγιος Ιωάννης / Άης Γιάννης ο Πρόδρομος,ο (Άνω Πετάλι)
55. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος,ο (1785 Μάγκανα)
56. Άγιος Ιωάννης / Άης Γιάννης ο Πρόδρομος,ο (Χώνη)
57. Άγιος Ιωάννης / Άης Γιάννης ο Χρυσόστομος,ο (1714 Μάρμαρα)
58. Άγιος / Άης Κωνσταντίνος – Άγ. Αθανάσιος – Άγ. Ιωάννης ο Θεολόγος, ο (1462 Πλατεία Αρτεμώννα)
59. Άγιος / Άης Κωνσταντίνος,ο – Μεταμόρφωση (1785 Φοινικίδι)
60. Άγιος Λάζαρος / Άης Λάντζαρος,ο (1762 Βορ(ε)ινή – Μούστου)
61. Άγιος Λουκάς / Άης Λούκας,ο (οικισμός)
62. Άγιος Λουκάς / Άης Λούκας,ο (ναός)
63. Άγιος Μερκούριος / Άης Με/(α)ρκούρης,ο (1727 Αρτεμώννας)
64. Άγιος / Άης Μηνάς ο Καλοκρασάς – Άγιος Αβέρκιος,ο (Ξέβρη / Ξεύρη 1813 ή Κούτσακας)
65. Άγιος / Άγγελος / Αρχάγγελος Μιχαήλ,ο (1652), στον Αρτεμώννα (αταύτιστος)

66. Άγιος Μόδεστος / Μόδιστος – Άγιος Βλάσιος,ο (Καμπαναριό)
67. Άγιος, Άης Νικήτας,ο (Σελ(λ)άδι)
68. Άγιος Νικήτας (καθολική εκκλησία εις το Αφεντικό 1667, αταύτιστη)
69. Άγιος Νικόλαος, Άης Νικόλας,ο – Παναγία Γουρνιά
70. Άγιος Νικόλαος, Άης Νικόλας,ο (Τρουλ(λ)άκι)
71. Άγιος Νικόλαος, Άης Νικόλας,ο - Άγιος Φίλιππος (Χερρόνησος / Βροντά)
72. Άγιος Παντελεήμων / Άης Παντελεήμονας,ο - Άγιος Χαράλαμπος (Πλάκα του Πατέρα, Σκαλωτό)
73. Άγιος Παντελεήμων / Άης Παντελεήμονας,ο – Άγιος Πολύκαρπος (Χερρόνησος)
74. Άγιος Παύλος,ο / στον Άη (Μ)Παύλο (Κοιμητήριο)
75. Άγιος / Άης Πέτρος του Κουρή,ο / στον Άη (Μ)Πέτρο
76. Άγιος / Άης Πολύκαρπος,ο – Άγιος Παντελεήμων / -ονας (Χερρόνησος)
77. Άγιος / Άης Σάββας,ο (Τραβά Βουνιά)
78. Άγιος / Άης Σίλβεστρος / Σιλίβεστρος,ο (Λειψάνα)
79. Άγιος Σπυρίδων / Άγιος Σπυρίδωνας / Άης Σπυρής,ο (Λυαροκόπι)
80. Άγιος Συμεών / Άης Συμεός,ο
81. Άγιος Σώζων / Άης Σώστης,ο (Μεταλλεία)
82. Άγιος Σώζων / Άης Σώστης,ο (Βαλανιές)
83. Άγιος / Άης Τρύφωνας,ο – Άγιος / Άγι' Αντίπας (Πατσάνα)
84. Άγιος / Άης Φίλιππος – Άγιος Νικόλαος (Χερρόνησος ή Βροντά)
85. Άγιος / Άης Χαράλαμπος – Άγιος Παντελεήμων / -ονας (Πλάκα του Πατέρα)
86. Αγκρεμάρα και Αγκρεμούρα,η
87. Αγλωσσοσ,ο (Μέσα, Όξω, Στενό Άγλωσσου)
88. Αγρελιά / Αγριλιά / Αγριγιά / Αγρινγκιά,η (Κουτσούλα)
89. Αγριάμπελα, / Γριάμπελα,τα
90. Αγριλωπόσ,ο
91. Αγριόκαστρο,το
92. Αγροτική οδός Βορ(ε)ινής,η
93. Αγροτική (οδός) Χώνης,η
94. Αετού Φωγιά / Αετοφωλιά / Αετοφωγιά,η (Φονιάς, Φωνιάς)
95. Αζβεστοκάμινο / Ασβεστοκάμινο,το (σε πολλά σημεία)
96. Άης Γιωργάκης του Διαλισκαριού, ο Κρυφ(τ)ός ή ο Κλέφτης,ο
97. Άης Γιωργάκης του Καλαμπελά,ο
98. Άη Γιωργιού τ' Αυλάκι,τ' (Χερρόνησος)
99. Άης Αντίπας,ο - Άης Τρύφωνας,ο (Άνω Πετάλι)
100. Άης Βλάσης / Άγιος Βλάσιος,ο – Άης Μόδεστος / Μόδιστος (Λαγκάδα)
101. Άης Γιώργης τ' Αφέντη,ο

102. Άης Γιάννης (σ)τα Μάγγ(γκ)ανα
103. Άης Νηγιάς (Προφήτης Ηλίας του Τρουλ(λ)ακιού),ο
104. Άη Συμεού τα Φρούδια,του
105. Άη Φιλίππου / Άη Νικόλα η Ξέρα,τ'
106. Άης Πλάτανος, ο / Πλατάνισσα,η
107. Αθρόλικας,ο (Σκαλωτό)
108. Άθρωπος,ο
109. Ακόνη,το
110. Ακρωτήριο Χερρονήσου (ή Φίλιππος),το
111. Αλατσαριά,η
112. Αλληλοδιδασκτικό Σχολείο Αγίου Αντίπα,το
113. Αλμυρό,το
114. Αλυαριά,η (Αρτεμώνας)
115. Αλωνάδες,οι
116. Αλωνάκι,το (πάνω από τον Καμίναρο, Ν του Αγίου Συμεών)
117. Αλωνάκι,το (Β στα Γιαλούδια)
118. Αλωνάκι (Βαλανιές)
119. Αλωνάκια,τα (κοντά στον Άγλωσσο ή τις Απλύστριες)
120. Αλωνακιού η Μάντρα,τ'
121. Αλώνι Αρνά,το
122. Άμμος,η (Αρτεμώνας)
123. Αμπέλια (Καμαρών),τα
124. Αμπελουργιά,η
125. Αμπουτέρου,του
126. Αμπρουδέκτης,ο (Χερρόνησος)
127. Αμυγδαλιά / Αμυγδαγιά / Αμυγδα(ν)γκιά / Αμυγδαλγιά / Αμυγδαγιά,η
128. Ανάθεμα,το
129. Ανδριτσάκη,(σ)του
130. Ανδριώτης,ο (προς Τρουλ(λ)άκι)
131. Ανθούσι,το / Ανθούση,του (Καμάρες)
132. Ανεμόμυλοι,οι (Αρτεμώννα)
133. Ανεμόμυλοι,οι (Αγίου Μερκούρη)
134. Άντζαπος,ο (Βρόντα)
135. Αντζάπου,του (χωράφι ανάμεσα Άντρι-Πυροβόλοι)
136. Α(ν)τζω(ο)ύργια,η / Τζω(ο)ύργια / Τζιουριά
137. Αντιδέρα,η (Γιαλισκάρη)
138. Αντιλαβή,στου (Καταλύματα / Καταλείμματα / Κατελείμματα)
139. Αντιλαβή,στου (Αγριλωπός)
140. Άντρι,το (Σελλάδι)
141. Άνω και Κάτω Δωματάκι (ΒΑ στο Σελ(λ)άδι)

142. Άνω / Επάνω / Απάνω / Πάνω / Μέσα / Πέρα Πετάλι,το
143. Άνω Λαγκάδα,η
144. Απάντημα,το
145. Απέρα(σ)τος,ο
146. Απλύστριες,οι (ΒΑ)
147. Αποκεφαλιστείς,ο (βλ. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος)
148. Αράδες Αρτεμώννα,οι
149. Αρβανίτης,ο
150. Αργαστήρια / Γλαστήρια / Γλαστ(ρ)ίδια,τα
151. Αρί (γ)ανη,η
152. Αρμύλι,το
153. Αρμυρό,το
154. Αρνά το Φρουδάκι,του
155. Αρνάς,ο (κοντά στον Πάπορα)
156. Αρτεμώννας,ο
157. Αρτιμόνη,το
158. Αρχαίο Ιερό στον Άη Νικήτα στο Σελ(λ)άδι,το
159. Αρχαίος Οικισμός στον Αμπρουδέκτη,ο
160. Αρχαίος Οικισμός στην Τζω(ο)ύριά / Τζιουριά,ο
161. Αρχαίος Οικισμός στη Λειψάνα,ο
162. Ασβεστοκάμινο,το (σε πολλά σημεία)
163. Άσκημος / Άσκημος / Άσχημος Ποταμός,ο (Φοτρωματιά)
164. Άσπρη Βίγλα,η (Χερρόνησος)
165. Άσπρη Βραχιά,η (Βλυχάδα)
166. Άσπρισμα,το
167. Άσπρο Βουνί,το (Χώνη)
168. Άσπρος Γκρεμνός,ο (Παραθύρα)
169. Αστροπελέκι(α),το/τα
170. Ατζω(ο)ύριά,η / Τζιουριά,η
171. Άσκημος / Άσκημος / Άσχημος Ποταμός,ο
172. Άτσαχας / Ποδαράς,ο (Παβρούχας)
173. Ατσάχια,τα (Παβρούχας)
174. Ατσιγγαναρ(ε)ιό,το (Άνω Πετάλι)
175. Αύλακας και Ναύλακας,ο (Λιβαδάκια)
176. Αυλάκι,το (Φοινικίδι)
177. Αυλάκι τ' Άη Γιωργιού,το (όρμος Χερρονήσου)
178. Αφεντάκη, του (Χερρόνησος)
179. Αφεντικού,του / Αφεντικό / -ά,το/τα
180. Αφτολιούς,εις τους (Αρτεμώννας)
181. Αχλάδα,η

182. Αχτιά,τα, πβ. Σταχτιά,τα
183. Βαθιά Πατήματα,τα
184. Βαθύ Λαγκάδι,το (Μαυροένης)
185. Βαλανιές,οι (προς Γιαβρούχα)
186. Βαλανιές,οι (ΒΑ της Απολλωνίας)
187. Βαλανιές,οι - Παστελάς,ο
188. Βαπορόστενο / Παπορόστενο / Παπορόστερνο,το
189. Βαρβάρου ο Άγιος Γεώργιος,του (Πατσάνα)
190. Βαρδοσπηλιά,η
191. Βαρκάκι,το
192. Βάρτα (Πέρα και Κάτω),τα
193. Βάρτα του Κόλυβου,τα (Ν στις Τρεις Πηές)
194. Βάρτα του Νικολουδάκη,τα
195. Βασιλοπόταμα,τα
196. Βαφιά (=Γαφιά),του
197. Βαφτιστής Άγιος Ιωάννης,ο (Άνω Πετάλι)
198. Βάχη,η
199. Βελούδη,του (Τσουδάλες)
200. Βεντούρη το Πεταλάκι,του
201. Βερνίκου,του (Άγιος Γεώργιος Χερρονήσου)
202. Βερνίκου,του (Βροντά)
203. Βίγλα,η (Καλαμπελάς)
204. Βίντσι,το (πριν από Άη Γαλάτη)
205. Βίντσι,το (Ν στον Άη Σιλίβεστρο)
206. Βιοριάντα / Βοριάντα / Βγιοράντα, η (Πατσάνα)
207. Βλυχάδα / Γλυφάδα,η / Βλυχύ,το
208. Βορ(ε)ινά,τα (Αγία Άννα)
209. Βορ(ε)ινά (Αγία Ειρήνη Χώνης)
210. Βορ(ε)ινά Μιγιαρή / Μιλιαρή,τα
211. Βορ(ε)ινή,η (Άγιος Γαλάτης)
212. Βορ(ε)ινή Αρτεμώννα,η (Μεταλλεία)
213. Βορ(ε)ινή,η (Λίμνες)
214. Βορ(ε)ινή,η (Χειμωνικές)
215. Βουναλάκι της Πλακανιάς,το
216. Βουνάρα,η (Άγιος Χαράλαμπος)
217. Βουνό Άντρι,το
218. Βουνό Σελ(λ)άδι (Άη Νικήτα),το
219. Βουνό Άγιος / Άης Σιλίβεστρος,το (Λειψάνα)
220. Βουνό Προφήτ' Ηλίας του Τρουλ(λ)ακιού,το
221. Βουνό Άγιος Συμεών / Συμεός,το

222. Βουνό Άγιος Γαλάτης / Άης Γαλάτης,το
223. Βουνό Άγιος Μερκούριος / Άης Μα(ε)ρκούρης,το
224. Βουναλάκι της Πλακανιάς,το
225. Βουργαρο-Γιαννά,του
226. Βουργάρω(ν),τω(ν) (Μάρμαρα)
227. Βρόντα,του και Βρόντας,ο (γειτονιά Αρτεμώννα)
228. Βροντά,του (ακρωτήριο, Χερρόνησος)
229. Βρουλίδια,τα (λιμανάκι)
230. Βρουλιές,οι (Κακό Σκαλί)
231. Βρου(ν)γκιά,η
232. Βρύση,η (Πουλάτη)
233. Βρύση,η (Τρουλ(λ)ίδα / Τουρλίδα,η)
234. Γαβρήλη(ς),του/ο (χωράφι, Λυαροκόπι)
235. Γάδαρος,ο / Γάδαρος τω(ν) Συλλάκω(ν),ο
236. Γάδαρος,ο (Πεταλούρα)
237. Γάδαρος,ο (Γιαλισκάρι)
238. Γαϊδούρια,τα (Χώνη)
239. Γαλαρία,η (Αρτεμώννας)
240. Γαλαρία,η (Άνω Πετάλι)
241. Γαφιά,του (Πηγάδι)
242. Γαφιά,του (συνοικία Άνω Πεταλιού)
243. Γελέ(ς),του/ο (Άγιος Γρηγόριος)
244. Γεραντώνη η Θεμωνιά,του (Σελ(λ)άδι)
245. Γεφύρι τ' Αρμύλη,το
246. Γεωργίτση ο Κάβος,του
247. Γεώτρηση Δημοτική στη θέση Αρμύλη,η
248. Γεώτρηση Δημοτική στα Λαγκαδάκια,η
249. Γεώτρηση Δημοτική στις Βαλανιές,η
250. Γεώτρηση Δημοτική στο Γεφύρι των Γουρνιών,η
251. Γεώτρηση Δημοτική στον Αρτεμώννα,η (Α στο δημοτικό χώρο στάθμευσης)
252. Γεώτρηση Δημοτική στην Αγία Άννα Αρτεμώννα,η
253. Γεώτρηση Δημοτική στο Πλατύ Πη(γ)άδι,η
254. Γεωτρήσεις Δημοτικές στη Χώνη και στου Ξεύρη
255. Γήθρες,οι
256. Γήπεδο Μπάσκετ,το (Αρτεμώννας)
257. Γιαβρή το Φρούδι,του (κάτω από τις κεραίες στον Άγιο Συμεών)
258. Γιαβρούχας / Διαβρούχας / Διαβρούχας / Διαβρούχας,ο
259. Γιαγλακιού (τα Τσικαλαρ(ε)ιά),του
260. Γιακουμάκη,της

261. Γιαλισκάρι / Διαλισκάρι / Διαγιαλισκάρι,το
262. Γιαλός,ο (Χερρόνησος)
263. Γιαλούδια,τα
264. Γιοφύρι Γουρνιών / Αρτεμώννα,το
265. Γιωργίτση ο Κάβος,του
266. Γλαστήρια / Γλαστ(ρ)ίδια / Αργαστήρια / Ργαστήργια,τα (Αγία Άννα)
267. Γλαστριά,τα (Α Αγίας Άννας)
268. Γλαστ(ρ)ίδια / Γλαστήρια / Αργαστήρια / Ργαστήργια,τα
269. Γλέντζου / Γκλέντζου,του (Μάγγ(γκ)ανα)
270. Γλίστριες,οι (Ξέβρη / Ξεύρη-Μάγγ(γκ)ανα)
271. Γλίστριες,οι (στον Κόκκινου)
272. Γλύκα,του (Άγιος Γρηγόριος)
273. Γλυκό Στεφάνι,το
274. Γλυκοστεφανιού η Σπηλιά,του
275. Γλυφάδα / Βλυχάδα,η / Βλυχύ,το)
276. Γλώσσα,η (κάβος)
277. Γούρνα του Στομαχικού
278. Γούρνες,οι (Τρυπητή)
279. Γουρνί,το (Α Προφήτη Ηλία Τρουλ(λ)ακιού)
280. Γουρνί Μέσα,το (Β Προφήτη Ηλία Τρουλ(λ)ακιού)
281. Γουρνιά / Κουρνιά,τα
282. Γραφιού / Γραφκιού Πηάδι,του
283. Γριάμπελα / Αγριάμπελα,τα
284. Γριά Σπηλιά / Σπηγιά / Σπηνγκιά,η (Άγρια Σπηλιά)
285. Γριού,του (κοντά στον Αμπρουδέχτη, πβ. Γριού το Σκαλί)
286. Γρυπάρη,του (Λυαροκόπι)
287. Γυαροκόπι / Λυαροκόπι / Λυγαροκόπι,το
288. Γύφτικα,τα (Αρτεμώννας)
289. Γωνιά,η (Β του Κοκκαλά)
290. Δέντροκλας,ο (Α του Αγίου Σάββα)
291. Δεξαμενή δημοτική στον Ξέβρη / Ξεύρη
292. Δεξαμενή αγροτική στις Τρεις Πηές
293. Δεξαμενή αγροτική στη Χώνη-Ξερολάγκαδο
294. Δεξαμενή αγροτική στα Σπάρματα-Αλατσαριά
295. Δεξαμενή αγροτική στο Καμπαναριό
296. Δεξαμενή πυρασφάλειας στον Άγιο Συμεών
297. Δεξαμενή δημοτική στον Άη Με(α)ρκούρη
298. Δεξαμενή δημοτική στο Άνω Πετάλι
299. Δεξαμενή δημοτική στους Μύλους του Αρτεμώννα
300. Δεσπότη το Καντούνι,του

301. Δευτεραίου το Πη(γ)άδι,του
302. Δημητριάδη,του (Άγιος Πέτρος)
303. Δημοτικά Σφαγεία,τα (Μέσα Γουρνί)
304. Δημοτικά Σχολεία Σίφνου,τα (βλ. Σχολεία Σίφνου)
305. Δημοτικό Διαμέρισμα,το / Δημοτική Κοινότητα Αρτεμώννα,η
306. Δημοτικό Πολιτιστικό Κέντρο «Μαριάνθη Σίμου»
307. Δημοτικό Σχολείο Σίφνου,το (Αρτεμώννας / Απολλωνία)
308. Διαβρούχας / Διαβρούχας / Γιαβρούχας / Λιαβρούχας,ο
309. Διαλισκάρι / Διαγιαλισκάρι / Γιαλισκάρι,το
310. Διαλυσμά,του (Βαλανιές)
311. Διδακτήρια (βλ. Σχολεία)
312. Διποτάματα,τα (Φιδιώνας)
313. Δίσκος,ο
314. Διχάλια,τα / Ριχάλια / Ριχάγια / Ριχάνγκια, όχι Ρηχάκια,τα
315. Δίχτυα,τα Διχτύα,η (Ν στα Γιαλούδια)
316. Δίχτυα,τα (Ν στα Βρουλίδια)
317. Δίχτυα,τα (όρμος Χερρονήσου)
318. Δίχτυα,τα (ανάμεσα Μελιγγά-Τραγουδιστή)
319. Δραγάτση,του (Αρτεμώννας)
320. Δωματάκια,τα (Άνω και Κάτω Δωματάκι, ΒΑ στο Σελ(λ)άδι)
321. Εγκαϊριά Μέσα,η (Άσπρη Βίγλα)
322. Εγκαϊριές,οι (Λειψάνας)
323. Εγκαϊριές,οι (Άσπρη Βίγλα)
324. Εγκρέμναρος / Νεγκρέμναρος,ο / Εγκρεμνάρα,η (δίπλα στα Τσαγκαρινά)
325. Εγκρέμναρος,ο (Ν στο Γουρνί)
326. Εισόδια της Θεοτόκου,τα / Παναγία του Μπαλή,η
327. Έκθεση Λαογραφικού Υλικού (Αρτεμώννας)
328. Εκκλησιές,οι στην Τζω(ο)ύρ(γ)ιά / Τζιουριά
329. Ενορία Αγίου Ιωάννη Άνω Πεταλιού,η
330. Ενορία Παναγίας της Κό(γ)χης Αρτεμώννα,η
331. Ενορία Ταξιαρχών Αγίου Λουκά,η
332. Έξω Αβολάδα / Μικρή Αβολάδα, η (Γιαλισκάρι)
333. Έξω Άγλωσσο, Μέσα Άγλωσσο,το
334. Έξω Πούλες,οι
335. Ερειπωμένη εκκλησία,η / Εκκλησιές στην Τζω(ο)ύριά / Τζιουριά,οι
336. Ευαγγελισμός,ο / Ευαγγελίστρια / Παναγία η Πουλάτη,η (Κήπος)
337. Ευαγγελίστρια - Μεταμόρφωση,η / Ευαγγελισμός Θεοτόκου (Βαλανιές)
338. Ζουλομύτ(θ)ης,ο (Χερρόνησος)
339. Ζυός / Ντζυός,ο
340. Ζωοδόχος Πηγή,η / Παναγία Σκαλωτιανή, η / (σ)το Σκαλωτό / του Σκαλωτού

341. Ζωοδόχος Πηγή,η / Παναγία Τρουλ(λ)ακιανή, η / (σ)το Τρουλ(λ)άκι / του Τρουλ(λ)ακιού
 342. Ηλεκτρική Σίφνου,η (Ατσιγγαναρ(ε)ιό)
 343. Θεμωνιά του Γεραντώνη (Τρουλ(λ)άκι)
 344. Θεολογάκι,το (Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος, Άνω Πετάλι)
 345. Θεολόγος (Άγιος Ιωάννης, Κόχη)
 346. Θεόδωρου το Φρούδι,του στη ΒΑ ακτή
 347. Θόλος,ο (Μηνάς / Μάρμαρα)
 348. Θόλος του Μπολάνη,ο
 349. Θυδώρα,η (Σύλλακκα)
 350. Θύμια / Θύμνια,τα (Ξερολαγκάδα -Τρουλ(λ)άκι)
 351. Ιερό,το (Βροντά)
 352. Καβάκι του (Ντ)Ζερβού,το (Καμάρες)
 353. Καβάκι του Ρούχου,το (Χερρόνησος)
 354. Καβαλάρη η Λαγκαδιά,του
 355. Καβαλάρη ο Ποταμός,του
 356. Καβαλάρη το Φρούδι,του (Φυλλαδάκι)
 357. Καβαλάρης: Άνω, Κάτω,ο / Παναού,του
 358. Καβαλέτο,το (Πλακανιές, Πλατάνισσα)
 359. Καβοντόρο,το (Καλαμπελάς)
 360. Κάβος Άη Σωσιού,ο
 361. Κάβος Άσπρης Βίγλας, ο
 362. Κάβος Άσπρης Βραχιάς,ο
 363. Κάβος της Βουγδούς / Βουγνούς,ο (Φανάρι Χερρονήσου-Φερ(ρ)ηβολά-
 δα)
 364. Κάβος του Γιωργίτση,ο (Γιαγλακιού-Απέρα(σ)τος)
 365. Κάβος του Κοκκαλά / Κοκχαλά,ο
 366. Κάβος του Ψαρά,ο (Καμάρες)
 367. Κακιά Σκάλα,η
 368. Κακιά Σπηλιά,η
 369. Κακοβόλικο,το (Σπηλιά του Λούρου)
 370. Κακό Σκαλί,το (Κουρνιαύλα)
 371. Κακός Ποταμός,ο
 372. Καλαγγούρι,το / Καλαγγούροι,οι (Πεταλούρα)
 373. Καλάμη,του (Λυαροκόπι)
 374. Καλαμιώνας / Καλαμινώνας,ο (Πουλάτη)
 375. Καλαμπελάς,ο (Ορνιθού)
 376. Καλάνγκαθας,ο (σε πολλά μέρη)
 377. Καλαπόδι,το (Χώνη)
 378. Καλο(γ)εράκι,το (Πατσάνα)

379. Καλο(γ)εράκι,το (Κρούστα)
 380. Καλόγερος, ο (Άγιος Σώστης)
 381. Καλό Όνομα (Καλώς το / «Μουνί»),το
 382. Καλο(υ)έρου,του (Πουλάτη)
 383. Κάλυβας,ο / Κάλυβο,η (Φοινικίδι)
 384. Κάλυβος,η (ΒΔ στον Άγιο Σιλίβεστρο)
 385. Κάμαρα,η (Ν Ντάρτου)
 386. Καμαριανά,τα (Βορ(ε)ινή)
 387. Κάμαρος,ο (Κάμπος Καμαρών)
 388. Καμαρωτή,η
 389. Καμινάκι,το (ΒΔ, Βερνίκου-Τσουδάλες)
 390. Καμινάκι,το (ΒΑ, Άσπρη Βραχιά)
 391. Καμινακιού τ' Αυλάκι,του
 392. Καμίναρος(ο), αλλιώς Στοβαράκι,το
 393. Καμπαναριό,το (Λαγκάδα)
 394. Καμπαναριό,το (Γιαβρούχας)
 395. Καμπί,το (Λυαροκόπι)
 396. Κάμπος,ο (Β Αγίου Λουκά)
 397. Κάμπος των Καμαρών,ο
 398. Καν(ν)έλη,του
 399. Καν(ν)έλη ο Ποταμός,του
 400. Καν(ν)ή Βαγγέλη,του (Χώνη)
 401. Καν(ν)ή,του (χωράφι στον Άη Μηνά)
 402. Καν(ν)όνη,του (γειτονικό του Λούρου)
 403. Κάππαρη / Κάπφαρη,η (Πουντάκι)
 404. Κάππαρη / Κάπφαρη,η (Αγδονησιά)
 405. Καππαριά / Καπφαριά,η (Αλατσαριά)
 406. Καππαριά / Καπφαριά,η (Αμυγλαδγιά)
 407. Καππαριά / Καπφαριά,η (Κουρκουμάρι)
 408. Καράβι,το (Χερρόνησος)
 409. Καραβοστάσης,ο (Λιμανάκι Βλυχάδας)
 410. Καρδάμυλα(ς),τα/ο
 411. Καρδιανή,η (Εικόνα στον Άγιο Κωνσταντίνο)
 412. Καρεγκλιά,τα
 413. Καρόδρομος,ο
 414. Καρύδη η Μάντρα,του (Χώνη)
 415. Καστανάς,ο
 416. Καστόρη το Μαντράκι,του (ΒΔ του Αγίου Σιλίβεστρου)
 417. Καστρί,το (Τραβά Βουνιά)
 418. Κατα(ε)βατός,ο

419. Καταλύματα / Κατελύματα / Κατα(ε)λείμματα,τα (Δ στο Στρογγυλό)
 420. Καταφύγια,τα (Μεταλλεία του Άη Σώστη)
 421. Κατεργάκι,το (Άσπρη Βίγλα)
 422. Κατοικίες ή Μαντροκαθισκίό του Αγγελέ τ' Αθρώπου (Σελ(λ)άδι)
 423. Κατοικίες του Πατριάρχη (Σελ(λ)άδι)
 424. Κατοικίες του Νικολού Γεραντώνη (Σελ(λ)άδι)
 425. Κατσικάς,ο (Πλατύ Πη(γ)άδι)
 426. Κατσικού,η (Πλατύ Πη(γ)άδι)
 427. Κατσίστρια,η (Βρουλίδια)
 428. Κάτω Βάρτα,τα
 429. Κάτω Δωματάκι,το (Φιδιώνας)
 430. Κάτω Κρεμαστά,τα (κοντά στα Αχτιά)
 431. Καυγιά(ς) / Καβγιά(ς),ο/του
 432. Καύκαλο,το (Χειμωνικές)
 433. Καυκ(χ)άρα,η (Τρουλ(λ)άκι-Προφήτ' Ηλίας)
 434. Καυκ(χ)άρες,οι (Μάρμαρα)
 435. Καψάλα,η (Γιαβρούχας)
 436. Κάψαλος,ο (Άης Σώστης)
 437. Κάψαλος,ο (Βρουλίδια)
 438. Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών (Κ.Ε.Π., Αρτεμώνας)
 439. Κεραίες Κινητής Τηλεφωνίας (Άγιος Μερκούριος)
 440. Κεραίες Κινητής Τηλεφωνίας (Άγιος Συμεών)
 441. Κεραίες Τηλεοπτικών Σταθμών,οι (Άγιος Μερκούριος)
 442. Κεραίες Τηλεοπτικών Σταθμών,οι (Χερρόνησος)
 443. Κήπος,ο (Πουλάτη)
 444. Κήπος-Φλέα (Πουλάτη)
 445. Κλείσματα,τα (Πέτση)
 446. Κοιλικούρδα,η ή Κοιλίκουρδα,τα (ΒΑ Βουργάρω(ν))
 447. Κοίμηση της Θεοτόκου,η / Παναγία της Κόχης,η
 448. Κοίμηση της Θεοτόκου,η / Παναγία (σ)τα Λαγκαδάκια
 449. Κοίμηση της Θεοτόκου,η / Παναγία Πλατάνισσα,η / Πλατάνου,του
 450. Κοίμηση της Θεοτόκου,η / Παναγία Πουλάτη,η
 451. Κοιμητήρια,τα (βλ. Νεκροταφεία)
 452. Κοκκαλά / Κοκχαλά το Νερό,του
 453. Κοκκαλός / Κοκχαλός,ο
 454. Κόκκινα / Κόκχινα Γκρεμνά,τα (Πουλάτη)
 455. Κοκκινάκια,τα (Β Πουλάτης)
 456. Κόκκινη / Κόκχινη Πέτρα,η (Αρτιμόνι)
 457. Κόκκινη / Κόκχινη Σπηλιά / Σπηγιά,η (στον Ψαρά)
 458. Κόκκινη / Κόκχινη Σπηλιά / Σπηγιά,η (Μύλαρος)

459. Κόκκινο / Κόκχινο,το / Κόκκινου / Κόκχινου,του
 460. Κόκκινος / Κόκχινος Ποταμός,ο (Πουλάτη)
 461. Κοκκινόχωμα / Κοκχινόχωμα,το (σε πολλά σημεία, και στη Χώνη)
 462. Κοκκινόχώματα,τα (Λειψάνα)
 463. Κοκκινόχώματα,τα (Σπηγιά του Φράγκου)
 464. Κοκοριές,οι (Πέτση)
 465. Κολαράκη η Μάντρα,του (Φιδιώνας)
 466. Κολίτσου (Ξέβρη / Ξεύρη)
 467. Κόλυβο,το (Βάρτα)
 468. Κολυμπάδα / Γκολυμπάδα,η
 469. Κόλυμπος,ο / Κόλυμπο,το
 470. Κόλυμπος,ο / Κόλυμπο,το - Πιργιονάς,ο
 471. Κορακάκι,το (Γιαλισκάρι)
 472. Κορακίές,οι (Σύλλακκα ή Κουντούρα)
 473. Κοράκοι,οι / Κοράκου,στου (Γιαλούδια, Περιστεριώνας)
 474. Κορμός,ο (Μούτσουνο)
 475. Κορρέ Μανόλη,του (Ζερβουδάκη)
 476. Κόρφος,ο (Καμαρών)
 477. Κορωνιού,του
 478. Κουζούβαρη / Κουντζούβαρη,του
 479. Κουκουμαβλοφωλιά,η (Τρουλ(λ)άκι)
 480. Κουκουνάς / Κουρκουνάς,ο (χειμαρρος, Τρουλ(λ)άκι)
 481. Κουνιαύλα (Δραγάτης) / Κουρνιαύλα,η
 482. Κούνουπας / Κούνουπας,ο (ο ποταμός)
 483. Κουντζούβαρη / Κουζούβαρη,του (Μοναχή)
 484. Κουντούρα,η (Χόρτο)
 485. Κούντουρα(ς),τα / ο (Κορακίές)
 486. Κούρβα τ' Αρμύλη,η
 487. Κούρελα,του
 488. Κουρή,του / Κουρί,το (Λυαροκόπι)
 489. Κουρκουμάρι,το
 490. Κουρκουούς,της (Αγία Μαρίνα, Καμάρες)
 491. Κουρνιαύλα / Κουνιαύλα (Δραγάτης),η
 492. Κουρουνέλου / Μαναλή η Μπελαβίστα,του
 493. Κουτεντάκι,το (Βρουλίδια)
 494. Κουτρού / Κουτρούλα,η (Αρτιμόνι)
 495. Κούτσακας του Ξέβρη / Ξεύρη,ο
 496. Κουτσούλα,η / Αγριλιά / Αγριγιά / Αγρινγκιά,η (Άνω Αρτεμώνας)
 497. Κουτσοουλιά / Κουτσουγιά,η (Γιαλισκάρι)
 498. Κουτσοφί,του

499. Κοφτό,το
 500. Κόχη,η (Αρτεμώνας)
 501. Κόχυλας,ο (Άης Λευτέρης)
 502. Κόχυλας,ο (Γιαλισκάρι)
 503. Κόχυλας,ο (Κόλυμπος)
 504. Κρεάτου,του
 505. Κρεμαστό,το (παραθαλάσσιο στη Β ακτή)
 506. Κρίαρος,ο (Άσπρη Βίγλα)
 507. Κρούστα,η (Αρτεμώνας)
 508. Λαγκάδα Αρτεμόνα,η (Άγιος Σάββας)
 509. Λαγκαδάκια,τα
 510. Λαγκαδάκια του Κοκκαλά / Κοκχαλά,τα
 511. Λαγκαδάκια του Φράγκου,τα
 512. Λαγκαδακιού το Λουρί,του
 513. Λαγκάδι του Πύργου,το
 514. Λαγκάδια,τα / Μαυροένης,ο / Φορτωματιά,η
 515. Λαγκαδιανή,η (Παναγία (σ)τα Λαγκαδάκια)
 516. Λάκκα / Λάκχα,η (Καμαρωτή / Λίμνες)
 517. Λάκκα / Λάκχα του Σακελλάριου,η (Πλατύ Πηάδι)
 518. Λακκάκι / Λακχάκι,το (Β ακτή)
 519. Λακκάρα, / Λακχάρα,η (Γελές / Άγιος Γρηγόριος, στον Ποταμό τω(ν) Βρουλιδιώ(ν))
 520. Λακκάρα / Λακχάρα,η (Βάρτα)
 521. Λάκκοι / Λάκχοι,οι (Σελ(λ)άδι)
 522. Λακκοπήαδος / Λακχοπήαδος,ο (Β-ΒΑ της Χερρονήσου)
 523. Λάκκωμα,το (Φιδιώνας)
 524. Λάκτη,στου (Αγριάμπελα / Απέρατος)
 525. Λάμπρου το Φρούδι,του
 526. Λατομεία του Αργύρη,τα (Αρμύλι)
 527. Λατομεία του Δεπάστα,τα (Αρμύλι)
 528. Λατομεία του Κορακή (Άσπρο Βουνί)
 529. Λατομεία / Πλακανιές (Βάρτα)
 530. Λατομεία / Πλακανιές (Μασούτ(θ)η-Φοινικίδι)
 531. Λατομεία Αρχαία,τα (Αγία Μαρίνα Καμαρών)
 532. Λατομεία Αρχαία,τα (Σκαλωτό)
 533. Λειψάνα,η
 534. Λειψό(ς),ο / το / Λειψού, στου / Λυφό,το
 535. Λεύκου /-ού,του (Λαγκαδάκια)
 536. Λιαβρούχα,στου / Γιαβρούχας / Διαβρούχας / Διαβρούχας,ο
 537. Λιαροκόλι,το (παραφθορά του Λυαροκόπι)

538. Λιαροκόπι / Λιγαροκόπι / Λιγεροκόπι / Λιαροκόλι / Λυαροκόπι
 539. Λιβαδάκια,τα
 540. Λιβαδάς,ο
 541. Λιβανά Γκρεμνά,τα (στα ΒΑ)
 542. Λιβανής,της (Καμπαναριό Χερρονήσου, πριν από τον Αμπρουδέκτη)
 543. Λιμανάκια τω(ν) Γιαλουδιώ(ν),τα
 544. Λιμάνι της Χερρονήσου,το
 545. Λίμνες,οι (Καμαρωτή)
 546. Λίμνη Βρουλιδιώ(ν),η
 547. Λίμνη,η (Καμαρών)
 548. Λι(τ)ζάρδου,του
 549. Λουής,ο / Λουί,το
 550. Λουίζου τα Λουριά,του
 551. Λουίζου τα Σπαθάκια,του (Εγκρέμναρος)
 552. Λουκατάρη,του (Φονιάς Άη Σώστη)
 553. Λούκι,το
 554. Λουμπάρδα,η / Λουμπάρδος,ο (Καμπαναριό Χερρονήσου)
 555. Λουράκια του Στάμενα,τα
 556. Λουριά / Λουργιά στην Αγία Άννα,τα
 557. Λουριά / Λουργιά του Κοντζή,τα
 558. Λουριά / Λουργιά του Φούρνου,τα (Αύλακας)
 559. Λουρί τ' Αβάτζου / Αβέντου,το (Τρουλ(λ)άκι)
 560. Λουρομάδα,η
 561. Λουρομάδες,οι (από Μούτθελο μέχρι Σπαθάκι)
 562. Λούρος,ο (Άης Γρηγόρης)
 563. Λούρος,ο (Χώνη)
 564. Λούρος (Γιαβρούχας)
 565. Λόφος Καμαρωτής
 566. Λόφος Λιμνών
 567. Λόφος του Σπυρακιού,ο (Πέτσης)
 568. Λυαροκόπι,το
 569. Λυ(γ)αριά,η (Λυαροκόπι)
 570. Λυερού / Λυγερού,του
 571. Λυές Τρεις,οι
 572. Λύθι,το και του Φλουρακιού,του (Άγιος Λουκάς)
 573. Μαγερή / Μελιαρή / Μηλιαρή / Μειγερή / Μιγερή / Μυγερή,του / Μιλια-
 ρής / Μυγιαρής,ο (από παραφθορά του ορθού Μιλιαρής <Μιλάρης)
 574. Μάγκανα / Μάγγανα,τα
 575. Μαγκανάρη οι Μάντρες,του / Μάντρες του Αβράμιου Μαγκανάρη,οι
 576. Μαγουνή,του (Καστανάς)

577. Μαέρου,του (Φοινικίδι)
 578. Μακρή το Καντούνι,του
 579. Μακρής,ο (Τραβά Βουνιά-Άης Αντίπας)
 580. Μαλτέζου τα Σταβλάκια,του (Καμπαναριό)
 581. Μαμουνάκι,το (Τραγουδιστής)
 582. Μαμουνάκι,το (Λειψάνα)
 583. Μαναλή / Κουρουνέλου η Μπελαβίστα,του
 584. Μανόλη Κορρέ,του (Τζώνη Ζερβουδάκη)
 585. Μανούσου η Αβολάδα,του
 586. Μαντελένη,του (Άγιος Λουκάς)
 587. Μάντρα του Γιαννάκη,η (Άης Σώστης Μεταλλείων)
 588. Μάντρα του Λαλά,η (παραθαλάσσιο στα ΒΑ)
 589. Μάντρα της Τρουπφούς,η (Λιβαδάκια)
 590. Μάντρες του Αβράμιου / Μάντρες του Μαγκανάρη,οι (Βορ(ε)ινή)
 591. Μάντρες του Αντώνη Ατσόνιου,οι (Χώνη, Βορ(ε)ινή, Γιαβρούχας, Βουνάρα, Λούρος)
 592. Μάντρες του Γερανατώνη,οι (Χώνη, Πουλές, Τσαγκαρινά, Άης Μηνάς)
 593. Μάντρες του Κουρούλη,οι (Χώνη, Πέτση)
 594. Μάντρες του Κωλέτη,οι (Άης Μηνάς, Ξερολάγκαδο, Τσαγκαρινά, Ξέβρη / Ξεύρη)
 595. Μπατζάνη,οι (Χώνη, Αλατσαριά, Πέτση)
 596. Μάντρες του Πατριάρχη,οι (Αγδονη(ι)σιά, Τρουλ(λ)άκι, Πέτση, Σελ(λ)άδι, Χλωρού)
 597. Μαντροκαθισιά/ Μαντροκαθισκιά,τα (στη Βορ(ε)ινή)
 598. Μαντροκαθισιά/ Μαντροκαθισκιά,τα (Καμίγια)
 599. Μαντροκαθισιά/ Μαντροκαθισκιά,τα (στις Πυροβόλοι)
 600. Μαντροκαθισιό / Μαντροκαθισκίό του Γιάννη Ατσόνιου (Λειψάνα)
 601. Μαντροκαθισιό / Μαντροκαθισκίό του Λουλουδιού,το
 602. Μαντροκαθισιό / Μαντροκαθισκίό της Παραθύρας,το
 603. Μαρίνου,του (πηγάδι, Άνω Πετάλι)
 604. Μαρίνου,του (ποταμός)
 605. Μαρίνου,του (τόπος)
 606. Μαρμάρα,η (Πουλάτη)
 607. Μάρμαρα,τα (Χρυσόστομος)
 608. Μάρμαρα-Λαγκάδα (Λαγκάδα Αρτεμώνα)
 609. Μαρουδιές,στα (Μάγκανα)
 610. Μαρούλι,το (Χωράφα)
 611. Μασούτ(θ)η,του (Φοινικίδι)
 612. Ματθούς το Σπηλιδάκι,της (Φιδιώνας)
 613. Μάτσα,του (Πλατεία του Αρτεμώνα, του Πίπη)

614. Μαύρα Χώματα,τα (Αγία Αικατερίνη Καμαρών)
 615. Μαύρη Τρύπ(φ)α,η (Κήπος)
 616. Μαύρη Τρύπ(φ)α-Κήπ(φ)ος (περιοχή)
 617. Μαύρη Σπηγιά,η (Φοινικίδι)
 618. Μαυροένης,ο (Γιαλούδια)
 619. Μαχαιρωτή,η (Τράχηλας)
 620. Μεγάλη / Μέσα Αβολάδα,η (Πουλάτη)
 621. Μελιαρή / Μηλιαρή / Μειγερή / Μιγερή / Μυγερή,του / Μιλιαρής/ Μυγερής,ο (από παραφθορά του ορθού Μιλιαρής <Μιλάρης)
 622. Μελιγγάς / Μελιγγός,ο (Χερρόνησος)
 623. Μερσινιές,οι (Αγριάμπελα)
 624. Μέσα / Μεγάλη Αβολάδα,η (Πουλάτη)
 625. Μέσα Γουρνί,το
 626. Μέσα Εγκαυριά,η (Άσπρη Βίγλα)
 627. Μέσα / Πάνω / Επάνω / Απάνω Πετάλι,το
 628. Μεταλλεία του Άη Σώστη,τα
 629. Μεταλλεία Βορ(ε)ινής,τα
 630. Μεταλλεία Λειψάνας,τα
 631. Μεταμόρφωση,η (του Καρρά)
 632. Μεταμόρφωση - Ευαγγελίστρια,η (Βαλανιές)
 633. Μεταμόρφωση,η - Άγιος Κων(ν)ος (Φοινικίδι)
 634. Μετόχι Σιμωνόπετρας Άγιος Αντίπας,το
 635. Μηλιέρη,του (Βορ(ε)ινά) / Μιλιαρή, του
 636. Μηνάς,ο (Πέτσης)
 637. Μηχανή,η (Λειψάνα)
 638. Μικρή Αβολάδα / Έξω Αβολάδα,η (Γιαλισκάρι)
 639. Μιλιαρή,του (από αρχή δρόμου προς Χερρόνησο έως Φοινικίδι)
 640. Μισά Δαιμόνια,τα (Σιφούνια)
 641. Μισέρ Τουλής,ο (Άσπρη Βραχιά)
 642. Μοναστήρι του Αγίου Συμεών
 643. Μοναστήρι του Αγίου Αντίπα
 644. Μοναχή,η
 645. Μόνιασμα, στο Τρουλ(λ)άκι,το
 646. Μόνιασμα στον Άη Μηνά,το
 647. Μονιάσματα στη Βορ(ε)ινή,τα
 648. Μουσαμά,του (Κόλυμπος)
 649. Μούστου,του (Τρεις Πηές)
 650. Μούτθελα (Φιδιώνας)
 651. Μούτθελο,το (Ν Αγίου Συμεών)
 652. Μούτσουννο,το ή Μύτσουννα,η (Γιαλισκάρι)

653. Μούτσουνο του Κορμού,το
 654. Μπαζάνη οι Μάντρες,του (Χώνη)
 655. Μπαλαές,ο
 656. Μπαλή Παναγία,του
 657. Μπαλή,του (Τρουλ(λ)άκι)
 658. Μπαλή το Φρούδι,του (Αγδονησ(κ)ιά)
 659. Μπαξεβάνη το Καμίνι,του
 660. Μπαρουτ(θ)αποθήκη,η
 661. Μπείνιάρη το Καβάκι,του στη ΒΑ ακτή (Άσπρη Βραχιά)
 662. Μπελαβίστα του Κουρουνέλου / Μαναλή,η
 663. Μπελαβίστα του Μαναλή,η
 664. Μπενίτση,του (Τρουλ(λ)άκι)
 665. (Μ)Πήδημα(ς),το (ο) (Άης Γρηγόρης)
 666. Μπιτάδο,το (παραθαλάσσιο ανάμεσα Κοφτό-Λειψό)
 667. Μπλη,του (Σκαλωτό)
 668. Μπλη η Μάντρα,του (Χώνη)
 669. Μουσιού η Μάντρα,του (Χώνη)
 670. Μπογιατζι(ή)δικα,τα (Πατσάνα)
 671. Μπολάνη,του (Θόλος)
 672. Μπουρελά, στου (Καμάρες)
 673. Μπουφούνα,η (Α στο Γιαβρούχα)
 674. Μπρού(ντ)ζας,ο (Άγιος Λάζαρος / Άης Λάντζαρος)
 675. Μπύζουνας,ο (Τρουλ(λ)άκι)
 676. Μυγαρή / Μιλιαρή / Μυγιερή / Μιλιερή / Μιλιαρή,του <Μιλιάρης,ο
 (ανάμεσα Πουλάτη – Φοινικίδι)
 677. Μύλαρος,ο (ανάμεσα στον Κοκκαλά – Αγία Αικατερίνη, Καμάρες)
 678. Μύλοι,οι (Άγιος Μερκούριος)
 679. Μύλοι,οι (Κόκκινου)
 680. Μύλοι,οι (Καμαρωτή)
 681. Μύλος,ο (Γλώσσα)
 682. Μύλος του Σίμου Βενικουά,ο
 683. Μύλος Μαρίας Βενιού / Μανόλη Λουκατάρη,ο
 684. Μύλος του Βουρδάκη / Γιώργου Πεταλιανού,ο (Καμαρωτή)
 685. Μύλος του Πάννη / Γιώργου Γεωργούλη Βυζέ / Γιόκα,ο (Καμαρωτή)
 686. Μύλος Κατσουλάκη - Σκύφου,ο (Άγιος Μερκούριος)
 687. Μύλος του Μανόλη Λουκατάρη / Μαρίας Βενιού,ο
 688. Μύλος του Σπίθα,ο (Επάνω Αρτεμώνας)
 689. Μυρτιές,οι (Νερό Χαλάρων)
 690. Ναύλακας,ο (Λιβαδάκια)
 691. Νεκροταφείο Αρτεμώνας,το (Άγια Άννα)

692. Νεκροταφείο Άνω Πεταλιού, Αγίου Λουκά (Άγιος Παύλος)
 693. Νεκροταφείο Προϊστορικό (Καστανάς)
 694. Νερό της Γλώσσα,το
 695. Νερό του Καν(ν)ονιού,το (Τζω(ο)υριά / Τζιουριά)
 696. Νερό του Κοκκαλά / Κοκχαλά,το
 697. Νερό Κόκκινου / Κόκχινου,το
 698. Νερό τω(ν) Συλλάκω(ν),το
 699. Νερό τω(ν) Χαλάρω(ν),το
 700. Νερόλακκος / Νερόλακχος (Αμπρουδέκτης)
 701. Νερόψωμου,του (Αγριάμπελα)
 702. Νηπιαγωγείο Αρτεμώνας,το
 703. Νικήτα,του (Αχλάδα)
 704. Νικήτα το Καβάκι,του (δεξιά του όρμου Χερρονήσου)
 705. Νικόλα το Καμίνι,του (Φιδιώνας)
 706. Νικολακιού τα Δεντρά,του (Φιδιώνας)
 707. Νικολουδάκη τα Βάλτα,του
 708. Ντάρτου το Πετάλι,του (Άσπρο Βουνί)
 709. Ντεστουνιά,του (Καταβατός)
 710. (Ντ)Ζαφείρη,του (ποταμιά Γουρνιών)
 711. (Ντ)Ζερβή το Καβάκι,του (Β στον Βεντούρη το Πεταλάκι)
 712. (Ντ)Ζερβού το Καβάκι,του (Πέρα Μπάντα)
 713. (Ντ)ζω(ο)υργιά / Τζιουριά,η
 714. (Ντ)ζυ(γ)ός / Ζυ(γ)ός,ο (Γήθρες)
 715. Ξέβρη / Ξέρη,του (Άγιος Μηνάς)
 716. Ξενού,του (Άσπρη Βίγλα)
 717. Ξεπίτης / Ξιπίτης,ο (ανάμεσα Τραγουδιστή - Μελιγγά)
 718. Ξέρα τ' Άη Νικόλα / τ' Άη Φιλίππου,η
 719. Ξέρα,η (Β στον όρμο των Καμαρών)
 720. Ξέρα Χερρονήσου / Αγίου Γεωργίου,η
 721. Ξερολάγκαδα,η / Ξερολάγκαδο,το (πριν από το Τρουλ(λ)άκι)
 722. Ξέρη / Ξερή / Ξέβρη,του (Άγιος Μηνάς)
 723. Ξυλοκερατιά,η («στ' Άη Μαρκουριού τη Μάντρα»)
 724. Ξυλουργείο του Δεπάστα,το
 725. Ξυλουργείο του Λουκατάρη,το
 726. Ξυλουργείο του Ποργιώτη,το
 727. Ξυλουργείο Φρατζέσκου Τρίχα,το
 728. Ξυλουργείο του Ψαθά,το
 729. Ξυλοφά(γο)ς,ο (Άγιος Σώστης)
 730. (Όξω) Κόκχινη Σπηγιά,η (Μύλαρος)
 731. Όρμος Αγίου Γεωργίου,ο / Χερρονήσου,της

732. Όρμος Αγρίαμπέλων,ο
 733. Όρμος Αρτιμόνι,ο
 734. Όρμος Άσπρης Βραχιάς,ο (Βλυχάδα / Βλυχύ)
 735. Όρμος Αχλάδας,ο
 736. Όρμος τα Βρουλίδια,ο
 737. Όρμος τα Γιαλούδια,ο
 738. Όρμος Καμαρών,ο (Κόρφος)
 739. Όρμος Γιαλισκάρι,ο (Πουλάτη)
 740. Όρμος Ριχάνγκια,ο
 741. Όρμος Φοινικίδι / Φενεκχίδι,ο
 742. Ορνιθού,η (Καλαμπελάς)
 743. Παιδική Χαρά,η (Αρτεμώνας)
 744. Παιδική Χαρά,η (Χερρόνησος)
 745. Παλαιόμανδρα,η (Βρουλίδια)
 746. Παλιός Κήπος / Παγιός Κήπος / Παλιόκηπ(φ)ος / Παγιόκηπ(φ)ος,ο
 747. Παλαμάρι – Βαλανιές
 748. Παλιά / Παγιά Μάντρα,η (Βρουλίδια)
 749. Παλιάμπελα,τα
 750. Παλιόμαντρα / Παγιόμαντρα,η (Μάγγανα / Μάγκανα)
 751. Παλιόμαντρα / Παγιόμαντρα,η (Κάψαλος)
 752. Παλιός / Παγιός Κήπ(φ)ος,ο (Άγιοι Ανάργυροι)
 753. Παμπάινας ο Κάβος,της (Γιαλούδια)
 754. Παναγία της Άμμου,η
 755. Παναγία του Βερνίκου / Παναγία στην Κόχη,η / Κόχης,της
 756. Παναγία (σ)τα Γουρνιά,η
 757. Παναγία η Ευαγγελίστρια / Παναγία του Κήπου,η / Santa Maria Annun-
 tiata
 758. Παναγία η Κόχη,η – Άγιος Αθανάσιος – Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος,ο
 759. Παναγιά (σ)τα Λαγκαδάκια / Λαγκαδιανή,η
 760. Παναγία (σ)τα Μάγγανα / Μάγκανα / των Μαγκάνων,η
 761. Παναγία η Μαύρη,η (Παναγία της Άμμου)
 762. Παναγία του Μπαλή,η / Εισόδια της Θεοτόκου,τα
 763. Παναγία του Βαλή / του Μπαλή,η
 764. Παναγία η Πλατάνισσα / του Πλατάνου,η
 765. Παναγία η Πουλάτη,η (Κήπος)
 766. Παναγία του Σκαλωτού / (σ)το Σκαλωτό / Σκαλωτιανή / Ζωοδόχος Πη-
 γή,η
 767. Παναγία του Τρουλ(λ)ακιού / Τρουλ(λ)ακιανή / Ζωοδόχος Πηγή,η
 768. Παναγία της Χοχλακούρας / της Κόχης,η
 769. Παναγιάς η Ενορία,της (Αρτεμώνας)

770. Πανά(γ)ου / Παναού,του
 771. Πάνω / Απάνω Δωματάκι,το
 772. Πάνω / Απάνω Κρεμαστά,τα
 773. Πάνω / Απάνω / Επάνω / Μέσα / Πέρα Πετάλι, το
 774. Παπα-Γλέντζου,του (Μάγκανα)
 775. Παπά Χασαπειό,το
 776. Πάπορας,ο (Πέτση)
 777. Πάπορας του Φωλή,ο (προς Βορ(ε)ινή)
 778. Παπορόστερνο / Παπορόστενο / Βαπορόστενο,το (Αρτεμώνας)
 779. Παράδεισος,ο (παραθαλάσσιο στη ΒΑ ακτή)
 780. Παραθύρα,η / Άσπρος Γκρεμνός,ο
 781. Παραθύρα,η (Α στα Κοκκινάκια)
 782. Παραθύρα,η (Άγιος Σιλίβεστρος)
 783. Παρασκευ(γ)ής το Πετάλι,της
 784. Παραστημός,ο (σε πολλά σημεία)
 785. Πάρκιν Αγίου Λουκά,το
 786. Πάρκιν Άνω Πεταλιού,το
 787. Πάρκιν Αρτεμόνα,το
 788. Πάρκιν Χερρονήσου,το
 789. Πασά η Μάντρα,του (Χώνη)
 790. Παστελά,του
 791. Παστελάς- Βαλανιές
 792. Πατελούρα / Πεταλούρα,η / Πατελούρες / Πεταλούρες,οι
 793. Πάτημα του Ζαμαρία,το
 794. Πάτος,ο (χείμαρρος κοντά στα Γιαλούδια)
 795. Πατούρα,η (Λιβαδάκια-Βασιλοπόταμα)
 796. Πατριαρχά η Μάντρα,του (Τρουλ(λ)άκι)
 797. Πατσάνα,η
 798. Πατσάνα / Βιοριάντα / Πέρα Γειτονιά,η / Άγιος Αντίπας
 799. Παυλά,στου (Σταυρός της Χώνης)
 800. Παυλάκη,του
 801. Πεννηταριά,η (Τράχηλας)
 802. Πεντζούλα,η (Αρτεμώνας)
 803. Πέντουλας / Πέντζουλας / Πεντζουλός,ο (Τραγουδιστής)
 804. Πέρα Βάλτα / Βάρτα,τα
 805. Πέρα Γειτονιά / Πατσάνα,η
 806. Πέρα Μούτθελα,τα (πβ.λ. Μούτθελο)
 807. Πέρα (Μ)Πάντα,η (Καμαρών)
 808. Πέργας,ο (Μάγγανα / Μάγκανα)
 809. Περιστέρι / Πελιστέρι,το (Τράχηλας)

810. Περιστεριώνα(ς),η,(ο) (Άγιος Λουκάς)
 811. Περιστεριώνα(ς) / Πελιστεριώνα(ς),η/ο (Β Κορμού)
 812. Περιστεριώνα(ς) / Πελιστεριώνα(ς),η/ο (ΒΑ στο Βλυχύ)
 813. Περιστεριώνα(ς) / Πελιστεριώνα(ς),η,(ο) (Γιαλούδια)
 814. Πετάλα,η (Γιαβρούχας)
 815. Πεταλάκι τω(ν) Παλουδιώ(ν),το
 816. Πεταλάκι του Σελ(λ)αδιού,το
 817. Πεταλάκι του Καλέορα, το (Πλάτη Άη Νηγιά Τρουλ(λ)ακιού)
 818. Πεταλάκι του Φονιά,το (Ν Μεταλλείων Αγίου Σώστη)
 819. Πεταλάκια,τα (πάνω από του Ζερβού)
 820. Πετάλι / Άνω / Επάνω / Απάνω / Πάνω / Μέσα / Πέρα / Πίσω,το
 821. Πεταλούρα / Πατελούρα,η/-ες,οι
 822. Πέτρα,η (Πέρα Μπάντα Καμαρών)
 823. Πετράκη το Πάτημα / Πετράκη οι Τσουδάλες,του
 824. Πετράλωνα,τα (σε πολλά σημεία)
 825. Πέτρες,οι / Πέτρα,η
 826. Πετρίτης,ο (Τουρκαύλακο)
 827. Πέτση,στου (Α στην Αλατσαριά)
 828. Πέτση,του (χείμαρρος)
 829. Πη(γ)αδάκι,το (ΒΔ Πάπορα)
 830. Πηγαδάκια,τα
 831. Πη(γ)άδι του Ανδριτσάκη,το (Παναγία της Άμμου)
 832. Πηγάδι Αφεντικού,του
 833. Πηγάδι των Βαλανιών,το
 834. Πηγάδι του Γαφιά,το
 835. Πηγάδι του Παλού,το (Χερρόνησος)
 836. Πηγάδι του Γραφιού / Γραφικίου,το (Γουρνιά)
 837. Πηγάδι του Δευτεραίου,το (Παναγία Γουρνιά)
 838. Πηγάδι του Δημητριάδη,το (Λυαροκόπι)
 839. Πηγάδι του Καλαμπελά,το
 840. Πηγάδι του Κουντζούβαρη,το (Μοναχή)
 841. Πηγάδι του Κουρή,το
 842. Πηγάδι της Κρούστας,το
 843. Πηγάδι του Λυερού,το
 844. Πηγάδι του Μαρίνου,το
 845. Πηγάδι του Παστελά,το
 846. Πηγάδι του Παύλου,το (Άγιος Σπυρίδωνας, Λυαροκόπι)
 847. Πηγάδι της Τρουλ(λ)ίδας / της Τουρλίδας,το
 848. Πηγάδι του Τση(ι)κάκη / Τζηκάκη,το
 849. Πή(γ)αδος,ο (Αλατσαργιά)

850. Πή(γ)αδος (Άης Γαλάτης)
 851. Πή(γ)αδος,ο (Σπάρματα)
 852. Πηγή,η (Αγριάμπελα)
 853. Πηγή,η (Αυλάκι)
 854. Πηγή,η (Φοινικίδι)
 855. Πηγή (Χάλαρα)
 856. Πιάτσα,η (προς τον Άη Νικήτα στο Σελ(λ)άδι)
 857. Πικουλιού το Καβάκι,του (οι Κάτω Μάντρες του Πικουλιού)
 858. Πιργιονάς,ο (χείμαρρος)
 859. Πισσίτης,ο (Αύλακας)
 860. Πίσω Πετάλι / Άνω Πετάλι,το (βλ. λ. Πετάλι)
 861. Πιτσι(υ)λίστρια,η (Δ στο Μισέρ Τουλή)
 862. Πιτσιπ(φ)ή ο Λάκκος / Λάκχος,του (Σπάρματα)
 863. Πλάκα / Πλάκχα,η (Α στα Σπάρματα)
 864. Πλάκα / Πλάκχα του Κούνη / Κίνη (Αγριάμπελα)
 865. Πλάκα / Πλάκχα του Πατέρα,η (Άγιος Χαράλαμπος)
 866. Πλακανιά / Πλακχανιά,η (ΒΔ στο Αρτιμόνι)
 867. Πλακανιά / Πλακχανιά,-ές,η/οι (Μασούτθη)
 868. Πλακανιά / Πλακχανιά,-ές, η/οι (Πλατάνισσα)
 869. Πλακάρα / Πλακχάρα,η (Καμαρωτή)
 870. Πλακαράκι / Πλακχαράκι,το (ΒΑ του Άη Σώστη)
 871. Πλάκες / Πλάκχες του Κορμού,οι (Αμυγδαλιά)
 872. Πλάκες / Πλάκχες του Φύσσα,οι (Κρίαρος)
 873. Πλάκες / Πλάκχες του Καμπαναριού
 874. Πλακούρι / Πλακχούρι,το (Φυρ(ρ)αβολάδα)
 875. Πλατάνισσα / Πλατανιά,η / Παναγία του Πλατάνου,η)
 876. Πλάτανος,ο
 877. Πλατεία του Αρτεμώνη,η
 878. Πλατεία του Χρυσόγελου,η
 879. Πλάτη,η (Β πλαγιά του Προφ. Ηλία του Τρουλ(λ)ακιού)
 880. Πλάτη του Κάβου,η (Κοκκαλάς / Κοκχαλάς)
 881. Πλάτης ο Ποταμός, της
 882. Πλατιά Στράτα,η (Α στις Τρεις Πηές)
 883. Πλατύ Πη(γ)άδι,το (δεν υπάρχει σήμερα)
 884. Πλύστρες / Απλύστρες,οι
 885. Ποδαράς / Άτσαχας,ο (Γιαβρούχας)
 886. Πορδολούρι,το (χαρακτηρισμός, καταπατημένου αγροκτήματος)
 887. Πόρτα της Λειψάνας,η
 888. Πόρτα του Τρουλ(λ)ακιού,η
 889. Πόστα,η (Αγριάμπελα)

890. Ποτάμαρος,ο (Ν του Αγίου Συμεών)
 891. Ποταμ(ν)ιά,η
 892. Ποταμός τω Βαρτώ (ή Χώνης στο ύψος των Βάλτων) ,ο
 893. Ποταμός των Καμαρών,ο / Λιβαδάς,ο
 894. Ποταμός του Μαρίνου / των Γουρνιών,ο
 895. Ποταμός Πουλάς / του Πουλά,ο
 896. Ποταμός της Πλάκας,ο / του Πέτση
 897. Ποταμός της Πλάτης,ο
 898. Ποταμός της Χώνης ή Ποταμός τω Βαρτώ,ο
 899. Ποταμουδάκι του Μισέρ Τουλή,το
 900. Πουλά ο Ποταμός,του / Πουλάς Ποταμός,ο
 901. Πουλάτη,η / Παναγία της Πουλάτης / του Κήπου / στην Πουλάτη / στον Κήπο
 902. Πούλες,οι (Αγριάμπελα)
 903. Πούντα της Χερρονήσου,η
 904. Πουντάκι του Κοκκαλά / Κοκχαλά, το
 905. Πουντάκι,το (Βλυχάδας)
 906. Πουνταρέλου,του (Αγία Άννα Αρτεμώνα)
 907. Πρασιά / Πραστιά,τα (Μάγγανα / Μάγκανα - Ορνιθού)
 908. Πριγιονάς / Πιργιονάς,ο
 909. Πρίνος,ο (Ταταράκη, Κήπος)
 910. Πρόβαινα,τα / Πρόβαλμα / Μπρόβαλμα,το
 911. Πρόδρομος, Άγιος Ιωάννης,ο (Άνω Πετάλι)
 912. Πρόδρομος, Άγιος Ιωάννης,ο (Μάγγανα / Μάγκανα)
 913. Πρόδρομος, Άγιος Ιωάννης,ο (Χώνη)
 914. Προφήτης Ηλίας του Τρουλ(λ)ακιού,ο (Γουρνί)
 915. Πυργάκι,το (Βλυχάδα-Τράχηλας)
 916. Πυργάκι,το (Βαλιανές)
 917. Πυργάκι,το (Καλαμπελάς-Μάγγανα / Μάγκανα)
 918. Πύργος 1,ο στον Άγιο Γεώργιο Χερρονήσου
 919. Πύργος 6,ο στον Άγιο Νικόλαο Χερρονήσου
 920. Πύργος 72,ο Βουργάρω(ν)
 921. Πύργος 71,ο στον Άγιο Νικήτα (Σελλάδι)
 922. Πύργος 69,ο στα Αγριάμπελα
 923. Πύργος 5,ο στον Αμπρουδέχτη
 924. Πύργος 68,ο στο Αρμύλι
 925. Πύργος 4,ο στο Καμπαναριό Χερρονήσου
 926. Πύργος 20,ο στο Καμπαναριό Λαγκάδας
 927. Πύργος 11,ο στον Καστανά
 928. Πύργος 7,ο στον Κάψαλο (Σελ(λ)άδι)

929. Πύργος 12,ο στον Κοκκαλά / Πλάτη
 930. Πύργος 57,ο στα Λιβαδάκια
 931. Πύργος 14,ο στα Μάγγανα / Μάγκανα
 932. Πύργος 13,ο στου Μούστου
 933. Πύργος 9,ο στις Παρασκευής το Πετάλι
 934. Πύργος 22 στα Πατητήρια
 935. Πύργος 3,ο στη Ρούμελη Ατσόνιου
 936. Πύργος 2,ο στη Ρούμελη Ζαμαρία
 937. Πύργος 10,ο στο Σελ(λ)άδι
 938. Πύργος 62,ο στην Τζιουριά / Τζω(ο)ύριά
 939. Πύργος 16,ο στα Τραβά Βουνιά
 940. Πύργος 8,ο στη Φεγγάρα
 941. Πύργου το Λαγκάδι,του
 942. Πυροβόλοι,οι / Πυροβόλι,το / Πυριόβολα,τα
 943. Ραδιοφωνικός Σταθμός «Πρίσμα»
 944. Ραδιοφωνικός Σταθμός,ο (Radio active)
 945. Ράχη,η (στον Προφήτη Ηλία του Τρουλ(λ)ακιού)
 946. Ράχη,η (Πυροβόλοι)
 947. Ραχίδια,τα (Ξέβρη / Ξεύρη-Σκαλωτό)
 948. Ρέγλη / Ρέγκλη το Πεταλάκι,του
 949. Ρέματα,τα (βλ. λ. Χείμαρροι)
 950. Ρεούδια,τα (Παναγία Πλατάνισσα)
 951. Ρίγανη και Αρίανη,η (Μπαλή το Φρούδι)
 952. Ρι(τ)ζώματα,τα
 953. Ριφιούς,του
 954. Ριχάλια / Ριχάγια / Ριχάνγκια / Ρηχάκια,τα (Άγιος Σώστης)
 955. Ρούμελη του Ατσόνιου,η
 956. Ρούμελη του Ζαμαρία,η
 957. Σακελ(λ)άριου το περιβόλι,του (Γουρνιά)
 958. Σελ(λ)άδι,το (Άη Νικήτα)
 959. Σελ(λ)άδι του Κολαράκη,το (Σελ(λ)άδι)
 960. Σίδερο,το (στον Άη Σώστη των Μεταλλείων)
 961. Σιόρνος (Αγία Μαρίνα Καμαρών)
 962. Σιόρνος,ο (Άγιος Σάββας)
 963. Σιφούνια / Μισά Δαιμόνια,τα
 964. Σκαβωτό / Σκαλωτό,το
 965. Σκάλα στον Άη Νικόλα του Τρουλ(λ)ακιού
 966. Σκάλα του Καλαμπελά,η
 967. Σκάλα των Μεταλλείων,η (Άγιος Σώστης)
 968. Σκαλούρα,η (Λαγκάδα)

969. Σκαλούρα,η (Σκαλωτό)
 970. Σκαλωτιανή,η (Παναγία η)
 971. Σκαλωτό / Σκαβωτό,το
 972. Σκαμνί,το (Χάλαρα)
 973. Σκαμπιλιού,του (Γιαβρούχας)
 974. Σκανιά,του / Σκανιάς,ο (ρέμα Ν Α στον Άγιο Συμεών)
 975. Σκανιά Καμαρών,του
 976. Σκανιά το Φρούδι,του (Σκανιό-φρουδο)
 977. Σκινάρι / Σκχινάρι,το (Εγκρέμναρος, Ν Αγίου Συμεών)
 978. Σκίναρος / Σκχίναρος,ο (Μάγγανα / Μάγκανα)
 979. Σκισμάδα / Σκχισμάδα,η (παραθαλάσσιο ανάμεσα Κάτω Κρεμαστό και Αλμυρό)
 980. Σκλαβοχωριό,το
 981. Σκουπιδότοπος,ο (Βορ(ε)ινή)
 982. Σκυλοπή(γ)αδο,το (δίπλα στον Κουντζούβαρη, Λυαροκόπι)
 983. Σοϊλέ η Μάντρα,του (πάνω απ' την Πεννηνταριά)
 984. Σπαγκιά,του (Μάρμαρα- Πέτση)
 985. Σπαθάρου,του (ΒΑ στα Καμαριανά)
 986. Σπαθί τω(ν) Γηθρώ(ν),το
 987. Σπαθιά,τα (Φορτωματιά)
 988. Σπάρματα,τα (Ν στην Αλατσαριά)
 989. Σπήλαιο,το / Σπηλιά,η τω(ν) Γηθρώ(ν)
 990. Σπηλιά / Σπηγιά του Αετού,η (Φονιάς / Φωνιάς)
 991. Σπηλιά / Σπηγιά του Αλεξανδρή,η
 992. Σπηλιά / Σπηγιά Βελούδη,η
 993. Σπηλιά / Σπηγιά τω(ν) Γηθρώ(ν),η
 994. Σπηλιά / Σπηγιά στα Γιαλούδια,η
 995. Σπηλιά / Σπηγιά του Γλυκού Στεφανιού / Γλυκοστεφανιού,η
 996. Σπηλιά του Κοφτού,η
 997. Σπηλια / Σπηγιά του Κοκχαλά; βλ. και Κόκχνη Σπηλιά
 998. Σπηλιά / Σπηγιά του Κορμού,η
 999. Σπηλιά / Σπηγιά του Λούρου,η
 1000. Σπηλιά / Σπηγιά του Ξυλοφά,η
 1001. Σπηλιά / Σπηγιά του Φράγκου,η / Φράγκου η Σπηγιά,του
 1002. Σπηλιά/ Σπηγιά στο Φυλλαδάκι,η
 1003. Σπηλιές / Σπηγιές / Σπηνηκιές,οι (Λαγκάδα Φάρου)
 1004. Σπιτάκι της Φωτιάς,το (Φιδιώνας)
 1005. Στασίδια,τα (Σύφλομα)
 1006. Σταυριανάκια,τα (ΝΔ της Πουλάτης)
 1007. Σταυρός της Χώνης,ο

1008. Σταυρουδάκι,το (Ν Πέντουλα)
 1009. Σταχτιά,τα (καβάκι, Φυρ(ρ)αβολάδα - Αλμυρό, πβ. Αχτιά)
 1010. Στοβαράκι,το (Ν στα Καμαριανά)
 1011. Στομαχικό,το (Β της Γλώσσας)
 1012. Στραβά Βουνιά,τα / Τραβά Βουνιά,τα
 1013. Στράτα της Χερρόνησος,η
 1014. Στρογγυλό,το (Χερρόνησος)
 1015. Συκ(χ)ά το Πετάλι,του (Ν της Χώνης)
 1016. Συκ(χ)άς,ο (Τρουλ(λ)άκι)
 1017. Σύλλακκα(ς),τα (ο)
 1018. Σύναξη της Παναγίας,η / Παναγία (σ)τα Μάγγανα / Μάγκανα / των Μαγκάνων,η
 1019. Σύναξη της Παναγίας,η / Παναγία (σ)τα Γουρνιά / των Γουρνιών,η
 1020. Σύφλομα,τα (Κορμός)
 1021. Σφαγεία / Δημοτικά Σφαγεία,τα (Μέσα Γουρνί)
 1022. Σφακιώτη το Λουρί,του
 1023. Σχολείο Αρτεμώνα,το (Νηπιαγωγείο, Δημοτικό)
 1024. Σχολείο Προπαιδευτικό (Άγιος Αντίπας)
 1025. Σωτήρα / Μεταμόρφωση,η / Άγιος Κωνσταντίνος (Φοινικίδι)
 1026. Σωτήρα,η - Ευαγγελίστρια (Βαλανιές)
 1027. Σωτήρα,η / Σωτήρας,ο (Καρρά, Βαλανιές)
 1028. Σωτήρη Τριαντάφυλλου / Τριαντάφυλλου,του
 1029. Ταβουνάρα / Τραβαβουνάρα,η
 1030. Ταξιαρχάκι της Πουλάτης,το / Ταξιάρχης του Κήπ(φ)ου,ο / Ταξιάρχης στο Διαλισκάρι,ο
 1031. Ταξιάρχης του Αγίου Λουκά,ο
 1032. Ταρσής,της (Γκλέντζου)
 1033. Ταρσής,της (Λαγκαδάκια)
 1034. Ταταράκη,του / Ταταράκια,τα (Πουλάτη)
 1035. Τέντα,η (Κρούστα)
 1036. Τζαγκαρίνα / Τσαγκαρίνα,η
 1037. Τζερβού το Καβάκι,του
 1038. Τζιουριά,η / -ιές,οι / Τζωυριά / Τζοϋριά / (Α)τζω(ο)ϋριά,η
 1039. Τζουαν(ν)ή / (Ν)Τζουαν(ν)ή τα Φρούδια,του
 1040. Τζυός / (Ν/Τ/Ζυός,ο)
 1041. Τηγανάκι,το (Χερρόνησος)
 1042. Τηγάνι,το (Φυρ(ρ)αβολάδα)
 1043. Τηλέγραφος,ο (Τσουδάλες)
 1044. Τοίχαρος,ο (Χερρόνησος)
 1045. Τομάζου,του (χειμαρρος που χύνεται στον ποταμό της Χώνης)

1046. Τουρκαύλακο / Τουρκόλακκο (Δραγάτσης),το (Χερρόνησος)
 1047. Τουρλάκι / Τρουλ(λ)άκι,το
 1048. Τουρλίδα / Τρουλ(λ)ίδα,η
 1049. Τρα(βα)βουνάρα,η (Χώνη)
 1050. Τραβά Βουνιά / Τρανά Βουνά / Τρανά Βάνια,τα (ΒΔ του Άνω Πεταλιού)
 1051. Τραβουνάρας τα Φρούδια,της
 1052. Τραγουδιστής,ο (Χερρόνησος)
 1053. Τρα(γ)όγκρεμνα,τα (Βρουλίδια)
 1054. Τρα(γ)όμαντρα,η (ΒΔ, κοντά στον Άη Νικόλα Χερρονήσου)
 1055. Τρα(γ)όμαντρα,η (ΒΑ, ΝΑ στο Φονιά)
 1056. Τράπεζα,η (Πούλες / Κούνη / Κίνη)
 1057. Τράχηλας,ο (Β του Αγίου Σώστη)
 1058. Τρεις Λυές,οι (Μάγγανα / Μάγκανα)
 1059. Τρεις Πηγές,οι (Μούστου)
 1060. Τριαντάφυλλου / Σωτήρη Τριαντάφυλλου,του (Άγιος Λουκάς)
 1061. Τριβέλη του Μαντράκι,του (Τσαγκαρίνας)
 1062. Τρίστρατα,τα (Ντεστουνιά)
 1063. Τρίστρατα,τα (στον Άη Δημήτρη του Καλαμπελά)
 1064. Τρουλ(λ)άκι / Τουρλάκι,το
 1065. Τρουλ(λ)ακιανή,η / Παναγία του Τρουλ(λ)ακιού,η
 1066. Τρουλ(λ)ακιού Άη Νηγιάς,του
 1067. Τρουλ(λ)ίδα / Τουρλίδα,η
 1068. Τρυπητή,η (Ν στο Αρτιμόνι)
 1069. Τσαγκαρίνας,της
 1070. Τσαγκαρίνα / Σαγκαρίνα,τα / Τσαγκαρίνας,της
 1071. Τσηκάκη / Τσικάκη,του (πηγάδι στο Λυαροκόπι)
 1072. Τσιγγαναρ(ε)ιό / Ατσιγγαναρ(ε)ιό,το / Ατσιγγαναρ(ε)ιά,τα
 1073. Τσι(υ)γκούρια,τα (κοντά στ' Αρμύλη ή Στοβαράκια)
 1074. Τσικαλά / Τσουκαλά,του / Ξέρα Χερρονήσου / Ξέρα Αγίου Γεωργίου,η
 1075. Τσικαλαρ(ε)ιά του Παγλακιού,τα
 1076. Τσικαλαρ(ε)ιά,τα (Χερρόνησος / Τραβά Βουνιά / Λαγκάδα / Άγιος Λουκάς / Αρτεμώνας Αγία Αικατερίνη / Αγία Άννα)
 1077. Τσιώνη / Τσιόνη,του (Γιαβρούχας)
 1078. Τσιριώτης,ο / Τσιριώτη,του (Κακιά Σπηλιά)
 1079. Τσουβάλες / Τσουδάλες,οι
 1080. Τσουβαλοκούντουρα,τα (Τσουβάλες -Κούντουρα)
 1081. Τσουκαλά / Τσικαλά,του
 1082. Υπαπαντής,της / Παναγία Φλεβριάτισσα,η / Παναγία της Άμμου / Σάμου,η
 1083. Φανάρα,η (Άνω Πετάλι)
 1084. Φανάρι / Φάρος της Χερρονήσου,το

1085. Φανάρι / Φάρος του Κοκκαλά / Κοκχαλά,το
 1086. Φάρμα Στρουθοκαμήλων,η (Ξέβρης / Ξεύρης)
 1087. Φεγγάρα,η (Δ στο Σελ(λ)άδι)
 1088. Φελού Καφενείο,του
 1089. Φενεκχίδι / Φοινικίδι,το
 1090. Φερ(ρ)ηβολάδα / Φυρ(ρ)αβολάδα,η
 1091. Φιδ(γ)ιώνα τα Δεντρά,του (του Νικολιδιού / του Αθρώπου)
 1092. Φιδιώνας,ο (Άσπρη Βραχιά)
 1093. Φιδωπ(φ)ό,το (Χερρόνησος)
 1094. Φιλικό,το / Φιλικά,τα (όρμος Χερρονήσου)
 1095. Φίλιππος,ο (ακρωτήριο)
 1096. Φλαράκι,το (ΒΑ στο Γιαβρούχα)
 1097. Φλάσκα / Φλάσκου,του (Βαλανιές)
 1098. Φλέα,η (Αγριάμπελα)
 1099. Φλέα,η (Πουλάτη)
 1100. Φλεϊ,το (Μαρίνου-Παστελάς)
 1101. Φλουρακιού,του και Λύθι,το
 1102. Φοινικίδι / Φοινικχίδι / Φενεκχίδι,το
 1103. Φονιάς,ο (Πουλάτη)
 1104. Φονιάς / Φωνιάς,ο (τ' Αετού η Φωλιά)
 1105. Φονιάς (βοσκότοπος, ρέμα, Μπαντέκας)
 1106. Φορτωματιά,η (ΝΑ στη Φορτωματιά)
 1107. Φραγκόκλησια / Παναγία του Κήπου / Παναγία η Ευαγγελίστρια,η (στο κτήμα Απόστολου Γεωργούλη - Βυζέ)
 1108. Φράγκου τα Λαγκαδάκια, του
 1109. Φράγκου η Σπηλιά / Σπηγιά,του (Β Αγίας Αικατερίνης Καμαρών)
 1110. Φράγκου το Φρουδάκι,του
 1111. Φράγκου τα Χαλίκια,του
 1112. Φράγμα,το (Λιβαδάς)
 1113. Φρουδάκια,τα (Άσπρο Βουνί)
 1114. Φρούδι του Καβαλάρη,το
 1115. Φρούδι του Μπαλή,το (Α στα Παλούδια)
 1116. Φρούδια του Άη Λευτέρη,τα (Χάλαρα)
 1117. Φρούδια του Άη Σιλίβεστρου
 1118. Φρούδια του Αφεντάκη,τα (Χερρόνησος)
 1119. Φρούδια της Αχλάδας,τα
 1120. Φρούδια του Μπαλή,τα
 1121. Φρύδας,της (Αγία Άννα Καμαρών)
 1122. Φυλλαδάκι,το (ρέμα στη Ν πλευρά Αγίου Συμεών)
 1123. Φυρ(ρ)αβολάδα / Φυρ(ρ)ή Αβολάδα / Φερ(ρ)ηβολάδα,η (Γιαλισκάρι)

1124. Φυρ(ρ)αβολάδα,η (ΝΑ στα Σταχτιά)
 1125. Φωνιάς,ο / τ' Αετού η Φωλιά
 1126. Φωτιά,η (Β στο Σελ(λ)άδι)
 1127. Χάλαρα,τα (Σκαλωτό)
 1128. Χαλίκι,το (Αγία Άννα)
 1129. Χαλικούρα, Χαλικουριά,η (Πλακανιά)
 1130. Χαλικουριές,οι (πάνω από τα Πεταλάκια του Ζερβού)
 1131. Χαλικουριές,οι στον Κορμό
 1132. Χαλικουριές,οι (στού Ψαρά)
 1133. Χαράκια,τα (Τρουλ(λ)άκι)
 1134. Χαριλάου,στού (στον Αρτεμώννα)
 1135. Χείμαρροι: Αγδονη(ι)σιά, τ' Άη Πωργιού τ' Αυλάκι, Αρβανίτης, Αρ-
 μύλι, Αρτιμόνι, Άσκημος / Κακός Ποταμός, Αχλάδα, Βασιλοπόταμα,
 Βάχη, Βλυχάδα, Γιαλούδια, Γλυκό Στεφάνι, Θυδίρα, Καβαλάρη ο Ποτα-
 μός, Κόκ(χ)ινος Ποταμός / του Κόκκινου / Κόκχινου, Κακός Ποταμός,
 Κουρκουμάρι, Κου(ρ)κουνάς, Κουρνιαύλα, Ευλοφάς, Πάτος, Περιστε-
 ριώνας, Πέτση, Πιργιονάς, Ποτάμαρος, Ποταμός της Πλάκας, Ποταμός
 Χώνης, Πουλάς, Ρέμα Φονιάς, Ρεματιά Λούρου (Νερό Καν(ν)ονιού),
 Σκανιά, Τομάζου, Τσιώ(ό)νη, Φυλλαδάκι.
 1136. Χειμωνιές,οι (Δραγάτσης)
 1137. Χειμωνικά,τα
 1138. Χειμωνικές,οι
 1139. Χερρόνησος,η (Γιαλός)
 1140. Χερρονήσου (ακρωτήριο)
 1141. Χλωρού,του (Τρεις Πηγές)
 1142. Χόρτο,το
 1143. Χοχλακούρα,η (Κόχη)
 1144. Χριστός – Μεταμόρφωση του Καρρά (βλ. Σωτήρα)
 1145. Χριστός – Μεταμόρφωση-Ευαγγελίστρια (Βαλανιές)
 1146. Χριστός-Μεταμόρφωση / Άγιος Κων(ν)ος (Φοινικίδι)
 1147. Χρυσόστομος,ο (Μάρμαρα)
 1148. Χώματα,τα (Αγία Αικατερίνη Καμαρών)
 1149. Χωματερή,η / Χ.Υ.Τ.Α. / Χ.Υ.Τ.Υ. (Σκουπιδότοπος, Βορ(ε)ινή)
 1150. Χώνη,η (περιοχή)
 1151. Χώνη του Σκαμπιλιού,η
 1152. Χώνη,η (χείμαρρος)
 1153. Χωράφα,η
 1154. Χωράφες,οι (Παναγία (σ)τα Λαγκαδάκια)
 1155. Χωριά,τα: Αγία Μαρίνα, Άγιος Λουκάς, Άνω Πετάλι, Αρτεμώννας, Για-
 βρούχας, Τρουλ(λ)άκι, Χερρόνησος

1156. Ψαρά,του (ρέμα, Καμάρες)
 1157. Ψαρά,του (κολπίσκος Β στον όρμο των Καμαρών)
 1158. Ψαρομπήτημα / Ψαροπήτημα,το (Σπάρματα)
 1159. Ψηλό Πετάλι,το (ΒΑ του Αγίου Σιλίβεστρου)

**B. Τοπωνύμια του κεντρικού γεωγραφικού διαμερίσματος
 (Α' Περιφέρεια της άλλοτε Κοινότητας Απολλωνιάς)**

1. Αβολάδα Μέσα,η (Σεράλια)
2. Αβολάδα Όξω,η (Σεράλια)
3. Αβολάδα του Πέτακα,η
4. Αβολάδες του Άη Στάθη,οι
5. Αβολάδες του Χαλκιά,οι
6. Αβρά το Λαγκαδάκι,του
7. Αβρά το Μούτελο / Μούτθελο,του
8. Αβρά η Μύτθη ή το Φρουδάκι,του (Φλάμπουρο)
9. Αβρά η Πλάτη,του
10. Αβρακώτου / Αβρακώτη / Αβρακώτο,του
11. Αγάθης,της
12. Άγας,ο / Άγα,στού
13. Αγγειοπλαστεία (βλ. λ. Τσικαλαρ(ε)ιά)
14. Αγγέλου,του
15. Αγγελόχτιστη,η
16. Αγερικού,του
17. Αγία Αγάθη στην Ντόρια,η (ερειπωμένη)
18. Άγια των Αγίων,τα (Φυρ(ρ)όγεια)
19. Αγία Αικατερίνη / Αγιά Κατερίνα – Αγ. Δημήτριος (Κάστρο)
20. Αγία Αικατερίνη / Αγιά Κατερίνα,η (Ερκιές)
21. Αγία Αικατερίνη / Αγιά Κατερίνα,η (Μαρωνιά)
22. Αγία / Αγιά Άννα,η / Αγιά ν-Άννα,στην (Βρύση)
23. Αγία Αναστασία / Αγιά Αναστασιά / Άγι' Ανεστασικά,η
24. Αγί' Αρτίμης / Άης Αρτέμης / Άγιος Αρτέμιος,ο (Απολλωνία)
25. Αγία / Άγια / Αγιά Βαρβάρα,η (Απολλωνία)
26. Αγία / Άγια / Αγιά Βαρβάρα Εξαμπέλων,η
27. Αγία / Άγια / Αγιά Βαρβάρα – Άγιος Γεώργιος (Καμάρες)
28. Αγία / Άγια / Αγιά Βαρβάρα,η (Κάστρο)
29. Αγία / Άγια / Αγιά Βαρβάρα Ν. Πρατικού,η
30. Αγία / Αγιά Ειρήνη,η / Αγιά Ερήνη / Άγια Ρήνη,στην (Τόρια)
31. Αγία / Αγιά Ειρήνη / Αγιά Ερήνη,η (Φάρου, Ξυβουνί)
32. Αγία Καλή (Παναγία πριν Ανεμορδ(ε)ίλι)
33. Αγία Καλή,η (Ερκιές)

34. Αγία Καλή,η (σήμερα Αγία Κυριακή, Βλη(υ)σίδι)
35. Αγία / Άγια / Αγιά Κατερίνα,η (Ερκιές)
36. Αγία / Άγια / Αγιά Κατερίνα,η (Μαρωνιά)
37. Αγία Κατερίνα,η-Άγιος Δημήτριος,ο (Κάστρο)
38. Αγία / Άγια / Αγιά Κυριακή,η (πρώην «Αγία Καλή», Βλη(υ)σίδι)
39. Αγία / Άγια / Αγιά Κυριακή,η (Εξάμπελα)
40. Αγία / Άγια / Αγιά Μαρίνα,η (Καδές)
41. Αγία / Άγια / Αγιά Μαρίνα,η (Κάτω Πετάλι)
42. Αγία / Άγια / Αγιά Μαρίνα,η (Φλάμπουρο)
43. Αγία / Άγια / Αγιά Παρακευ(γ)ή,η (ερειπωμένη, Θόλος)
44. Αγία / Άγια / Αγιά Παρακευ(γ)ή,η (αγρός Βρυσσιανής)
45. Αγία / Άγια / Αγιά Παρακευ(γ)ή,η (ερειπωμένη, στην Απολλωνία)
46. Αγία / Άγια / Αγιά Παρακευ(γ)ή,η (Κάστρο)
47. Αγία / Άγια / Αγιά Παρακευ(γ)ή,η (Σκαλάκια)
48. Αγία Σοφία, Αγιά Σοφιά, Αγιά Σοφιά,η (Κάστρο)
49. Αγία Σοφία,η (Πλατύς Γιαλός)
50. Αγία / Αγιά Τριάδα Μο(υ)γκού,η
51. Αγία / Αγιά Τριάδα (και Χριστός, Κάστρο)
52. Αγία / Αγιά / Άγια Φωτεινή,η (Στραβοπόδι)
53. Αγιόδημα,το (κοντά στο Αγριόκαστρο)
54. Άγιοι / Αγιοί / Άοι / Άγι' Ανάργυροι,οι / Αγιούς,στους (Κάστρο)
55. Άγιοι / Αγιοί / Άοι / Άγι' Ανάργυροι,οι / Αγιούς,στους (Άγ. Γεώργιος, Λεύκες)
56. Άγιοι / Αγιοί / Άοι / Άγι' Ανάργυροι,οι / Αγιούς,στους (της Πηγής)
57. Άγιοι / Άοι / Άγι' Ανάργυροι Φτωχιοί,οι (Καμιλαύκα)
58. Άγιοι / Άοι / Άγι' Απόστολοι,οι (Λαγκάδα)
59. Άγιοι Επτά Μάρτυρες,οι (Εφταμάρτυρος)
60. Άγιοι / Αγιοί / Άοι Πάντες,οι- Άγιος Κωνσταντίνος- Άγιος Υπάτιος (Κάστρο)
61. Άγιοι Σαράντα / Αγιοί / Άοι Σαράντες,οι (Κάστρο)
62. Άγιοι / Αγιοί / Άοι Σαράντα / -ες,οι (Καταβατή)
63. Άγιοι Ταξιάρχες,οι (άλλοτε ενορία στο Σταυρί)
64. Άγιος Αθανάσιος- Ταξιάρχης,ο (Απολλωνία)
65. Άγιος Αθανάσιος / Άης (Α)Θανάσης,ο (Εξάμπελα)
66. Άγιος Αθανάσιος / Άης (Α)Θανάσης,ο (Φυρ(ρ)όγεια)
67. Άγιος Ανδρέας / Άγι' Αντρέας / Άγι' Αντριάς / Άη Ντριάς,ο (Ακρόπολη)
68. Άγιος Αντώνιος / Άης / Άγι' Αντώνης (Απολλωνίας),ο
69. Άγιος Αντώνιος / Άης / Άγι' Αντώνης,ο (ερειπωμένη, Βαλανιές)
70. Άγιος Αντώνιος / Άης / Άγι' Αντώνης,ο (Αγία Φωτεινή)
71. Άγιος Αντώνιος / Άης / Άγι' Αντώνης,ο (Κάτω Πετάλι)
72. Άγιος Αντώνιος / Άης / Άγι' Αντώνης,ο (Κάστρο)

73. Άγιος Αντώνιος ή *San Antonio* / Φραγκαντώνης / Φραγκοκλησία (Κάστρο)
74. Άγιος Αρτέμιος / Άγι' Αρτίμης / Άης Αρτέμης,ο (Απολλωνία)
75. Άγιος Βασίλειος / Άης Βασίλης,ο (Πόρτα Φάρου)
76. Άγιος Βλάσιος / Άης Βλάσης,ο (Βρύση)
77. Άγιος / Άης Γεράσιμος,ο (τιμάται μαζί με την Παναγία και τον Άγιο Κωνσταντίνο και Ελένη και Άγιο Νικόλαο στην Παναγία του Βουνού)
78. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιώργης ο Απελαίτης,ο
79. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιώργης,ο (Βαλανιές)
80. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιώργης,ο - Αγία Βαρβάρα,η (Καμάρες)
81. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιώργης,ο - Εισόδια (Βάου, Κοσμή, Καταβατή)
82. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιώργης,ο - Άγιοι Ανάργυροι,οι (1764, Λεύκες)
83. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιώργης ο Μαστιχάς,ο (Σκοτεινό)
84. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιώργης,ο (Μέσα Κάστρο)
85. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιώργης,ο (νεότερος, Μο(υ)γκού)
86. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιώργης,ο (Μπενάκη, Εξάμπελα)
87. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιώργης του Περά(σ)ματος,ο (ερειπωμένη)
88. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιώργης,ο (Πλακωτό)
89. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιώργης του Παλού ή του Καμπουράκη,ο (Σεράλια)
90. Άγιος Γεώργιος στο Σταυρί,ο (πριν 1760, 1767), σήμερα Γερανοφόρα
91. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιώργης,ο (ερείπια 1546, Τόρια)
92. Άγιος Γιωργάκης,ο / Άη Γιωργάκι,το (Καταβατή)
93. Άγιος Δημήτριος / Άης Δημήτρης Άρχαβου,ο
94. Άγιος Δημήτριος - Αγία Αικατερίνη (Κάστρο)
95. Άγιος Ελευθέριος / Άης Λευτέρης του Κάμπα / Κοντζή,ο
96. Άγιος Ελευθέριος / Άης Λευτέρης - Άγιος Νικόλαος (Καταβατή)
97. Άγιος Ελισαίος,ο
98. Άγιος Ευστάθιος / Άης Στάθης της Σκάφης,ο
99. Άγιος Ηλίας / Άη(ς) ΝΗγιάς / Προφήτης, Προφήτ' Ηλίας ο Ψηλός (βουνό)
100. Άγιος Ηλίας / Άη(ς) ΝΗγιάς ή Προφήτης, Προφήτ' Ηλίας ο Ψηλός (ναός)
101. Άγιος Ηλίας / Άη(ς) ΝΗγιάς ή Προφήτης, Προφήτ' Ηλίας ο Χαμηλός (Καταβατή)
102. Άγιος Θεόδωρος, Άγιοι Θεόδωροι, Άης Θόδωρος,ο / Άοι Θόδωροι,οι (όπου τιμάται και ο Άγιος Ευστάθιος)
103. Άγιος / Άης Θολός,ο (πβ. λ. Άγιος Προκόπιος, άλλοτε Τρεις Εκκλησιές)
104. Άγιος Θωμάς / Άης Θωμάς,ο (Ποθητού, Φραγκιά)
105. Άγιος Ιωάννης / Άης Γιάννης ο Καλυβίτης,ο (Άγιος Στέφανος-Άγιος Τάφος)
106. Άγιος Ιωάννης ο Ελεήμων / Άης Γιάννης ο Ελεήμονας,ο
107. Άγιος Ιωάννης / Άης Γιάννης,ο (Ερκιές, Τσιγκούρι)

108. Άγιος Ιωάννης / Άης Πάννης,ο (Καλέκας, Καδές)
109. Άγιος Ιωάννης ο Βαπτιστής / Άης Γιάννης,ο (Κάστρο)
110. Άγιος Ιωάννης / Άης Πάννης,ο (Τζάβλα [1785] ή Κλημάτι)
111. Άγιος Ιωάννης / Άης Πάννης,ο (Κορακιές)
112. Άγιος Ιωάννης / Άης Πάννης,ο (Κορκοσούρι, Κάτω Πετάλι)
113. Άγιος Ιωάννης / Άης Πάννης,ο (Μαύρο Χωριό, Φυλακούρι)
114. Άγιος Ιωάννης / Άης Πάννης του Μαυρούδη,ο
115. Άγιος Ιωάννης / Άης Πάννης του Καργιού,ο (Ποταμός)
116. Άγιος Ιωάννης / Άης Πάννης του Σιδερού,ο (1795)
117. Άγιος Ιωάννης / Άης Πάννης ο Θεολόγος,ο (Βρυσιανή)
118. Άγιος Ιωάννης / Άης Γιάννης ο Θεολόγος,ο (Κάστρο)
119. Άγιος Ιωάννης / Άης Πάννης ο Θεολόγος,ο (Μο(υ)γκού)
120. Άγιος Ιωάννης / Άης Πάννης ο Χρυσόστομος,ο (Κάτω Πετάλι)
121. Άγιος Κοσμάς,ο (πλησίον του παλαιού Αγίου Γεωργίου, Μο(υ)γκού)
122. Άγιος / Άης Κωνσταντίνος,ο (Βαλανιές)
123. Άγιος / Άης Κωνσταντίνος,ο (Δαφνί, Φλάμπουρο)
124. Άγιος / Άης Κωνσταντίνος - Αγία Μαρίνα,ο (Φλάμπουρο)
125. Άγιος / Άης Κωνσταντίνος,ο - Άγιοι Σαράντα - Άγιος Υπάτιος (Κάστρο)
126. Άγιος / Άης Κωνσταντίνος,ο (Ραχαμός ή Φάρος 1650)
127. Άγιος / Άης Λάζαρος / Λάντζαρος,ο (Φυτειά)
128. Άγιος / Άης Μηνάς-Τρούλ(λ)ος,ο (ή Καλοέρου)
129. Άγιος Μιχαήλ Αρχάγγελος (καθολικών στο Κάστρο)
130. Άγιος Νεκτάριος / Άης Νεχτάριος,ο (Πλακωτό)
131. Άγιος / Άης Νικήτας,ο (Βαλανιές)
132. Άγιος / Άης Νικήτας,ο (Κάστρο)
133. Άγιος / Άης Νικήτας,ο (Μαραθίτης, Πλακωτό)
134. Άγιος Νικήτας των Ελλήνων,ο (Κάστρο)
135. Άγιος Νικόλαος / Άης Νικόλας - Άγιος Ελευθέριος,ο (Καταβατή)
136. Άγιος Νικόλαος / Άης Νικόλας,ο (Κάστρο)
137. Άγιος Νικόλαος / Άης Νικόλας,ο (Ποταμός, Λεύκες)
138. Άγιος Νικόλαος / Άης Νικόλας,ο (Πηγή)
139. Άγιος Νικόλαος / Άης Νικόλας,ο (Σεράλια)
140. Άγιος Νικόλαος / Άης Νικόλας ο Γέρος,ο (Εξάμπελα)
141. Άγιος Νικόλαος / Άης Νικόλας ο Νέος,ο (Εξάμπελα)
142. Άγιος Παντελεήμων / Άης Παντελεήμονας,ο (ερειπωμένη στο Κάστρο)
143. Άγιος Παντελεήμων / Άης Παντελεήμονας,ο - Χριστός,ο (Εξάμπελα)
144. Άγιος / Άης Πολύκαρπος,ο (Καλαμίτσι, Μαύρο Χωριό)
145. Άγιος / Άης Πολύκαρπος,ο (πρώην Ταξιαρχάκι, Μο(υ)γκού)
146. Άγιος Προκόπιος / Άης Προκόπης,ο (πρώην Άγιος Θαλλέλαιος, Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος, Ποθητού, Τρεις Εκκλησιές)
147. Άγιος / Προφήτης Ηλίας / Προφήτ' Ηλίας,ο (Ψηλός)

148. Άγιος / Προφήτης Ηλίας (Χαμηλός) και Άγιος Συμεών
149. Άγιος Ραφαήλ, Άγιος Νικόλαος και Αγία Ειρήνη (Δίστρατα)
150. Άγιος Ρωμανός,ο (Καταβατή, νεόδμητη)
151. Άγιος Σπυρίδων / Άης Σπυρίδωνας / Άης Σπυρής,ο (Απολλωνία)
152. Άγιος / Άης Στέφανος,ο (Καλαγκάλαμος)
153. Άγιος / Άης Στέφανος,ο (Άγιος Ιωάννης ο Καλυβίτης, Άγιος Τάφος, στο Κάστρο)
154. Άγιος Στυλιανός / Άης Στελιανός / Στεγιανός,ο (Αράδες)
155. Άγιος Συμεών / Άης Συμεός-Προφήτης Ηλίας Χαμηλός,ο (Καταβατή)
156. Άγιος Σώζων / Άης Σώστης - Άγιος Φανούριος (Απολλωνία)
157. Άγιος Τάφος / Άης Τάφος,ο (Κάστρο)
158. Άγιος / Άης Τρύφωνας,ο (Συμπόπουλα)
159. Άγιος Υπάτιος - Άγιος Κωνσταντίνος- Άγιοι Σαράντα (Κάστρο)
160. Άγιος Φανούριος / Άης Φανούρης- Άγιος Σώζων / Άης Σώστης (Απολλωνία)
161. Άγιος Χαράλαμπος / Άης Χαρίλαμπος,ο (τιμάται στην Παναγία των Εξαμπέλων)
162. Άγιος Χριστοφόρος / Χριστόφορος,ο (Συμπόπουλα)
163. Αγιούς,στους / Άγιοι / Άγι' Ανάργυροι της Πηγής,οι
164. Αγκιναριές,οι (ΝΔ του Προφήτη Ηλία του Ψηλού)
165. Αγκιναριές,οι (στα περιβόλια της Βρύσης)
166. Αγκλ(ε)ίστριες,οι
167. Αγριαπ(φ)ιδιά,η (προς το Τόσο Νερό), πβ. Απ(φ)ιδιά (Ξερό Ξύλο)
168. Άγρια Σπηλιά / Σπηλιά / Σπηνηγκιά,η
169. Αγριλωπός,ο
170. Αγριόκαστρο,το (ή Λαιμός)
171. Αδραχτάκι / Αρδακτάκι,το
172. Αέρηδες,οι
173. Άης Αθανάσης / Άης Θανάσης / Άγιος Αθανάσιος,ο
174. Άης Αντώνης / Άγι' Αντώνης / Άγιος Αντώνιος,ο
175. Άης Αρτέμης / Άης Αρτίμης / Άγιος Αρτέμιος,ο
176. Άης Βλάσης / Άγιος Βλάσιος,ο
177. Άης Γεράσιμος / Άγιος Γεράσιμος,ο (Παναγία του Βουνού)
178. Άης Γιάννης / Άγιος Ιωάννης ο Καλυβίτης,ο (Κάστρο)
179. Άης Γιάννης / Άγιος Ιωάννης στο Κορκοσούρι,ο
180. Άης Θολός,ο (άλλοτε Τρεις Εκκλησιές)
181. Άης Νηγιάς / Προφήτης Ηλίας Ψηλός,ο
182. Άης Στάθης / Άγιος Ευστάθιος,ο (Σκάφη)
183. Άης Τάφος / Άγιος Τάφος,ο (Κάστρο)
184. Άης Τρύφωνας / Άγιος Τρύφωνας,ο

185. Άθρωπος,ο (Αβρακώτου)
186. Άθρωπος,ο (Καμι(η)λάυκα)
187. Άθρωπος,ο (Ψηλό Πετάλι)
188. Άθρωπος,ο (Στρογγυλό)
189. Άθρωπος,ο (Τρούλ(λ)ος)
190. Άθρωπος,ο (Βουγνού)
191. Άθρωπος,ο (Βλυχάδα)
192. Άθρωπος,ο (Τζυός)
193. Ακίς,η (Σίφνος)
194. Ακλέρου,σου
195. Άκληρος, ο
196. Ακρόπολη του Αγίου Ανδρέα,η
197. Ακρόπολη,η (Κάστρο)
198. Ακρόπολη Προφήτ' Ηλία του Ψηλού,η
199. Ακρωτήριο Κοκκινομύτ(θ)ες,το
200. Ακρωτήριο Χοντρωπού,το
201. Ακρωτήριο Νάπος / Νάφος,το
202. Ακρωτήριο Μαμίκυλας,το
203. Ακρωτήριο Εφταμάρτυρος,το
204. Αλεβροχιά / Αλευροχιά / Αναβροχιά,η
205. Αλεντράδα / Ανεδράδα,η
206. Αλληλοδιδακτικό Σχολείου Αγίου Αρτεμίου
207. Αλούρδου το Καράβι, του / Καράβι του Στριμίγκη,το
208. Αλωνάκι του Καργιού,το (Φιδάρες)
209. Αλωνάκι του Καργιού,το (Κρεβαταριές)
210. Αλώνια,τα (Μέσα Κάστρο)
211. Αλώνια,τα (ανάμεσα Θόλο και Βρύση)
212. Αμάραντο(ς),το / ο (Δ στο Φλάμπουρο)
213. Άμμος,η (Πλατεία Ραμπαγά)
214. Άμμος,η (Πίσω Καταβατή)
215. Αμπέλα,η (Κάτω Πετάλι)
216. Αμπέλια,τα (Καμάρες)
217. Αμπρουδέκτης,ο (Φυρ(ρ)όγεια)
218. Αναβροχιά / Αλεβροχιά,η
219. Ανεμομύλι,το (Κατζούραινα)
220. Ανεμομύλια,τα (κάβος)
221. Ανεμόμυλοι Εξαμπέλων,οι
222. Ανεμόμυλοι Κάστρου,οι
223. Ανεραΐδα,η (Βλυχάδα)
224. Ανέριες,της

225. Ανέυρος / Ανέργιος,ο
226. Ανήφορο τ' Άη Νηγιά,το
227. Ανθούσι,το / Ανθούση,του (Άγιοι Ανάργυροι της Πηγής)
228. Αντλιοστάσιο,το (Κάμπος Καμαρών)
229. Ανώνυμη εκκλησία του Καργιού,η (στο Κάστρο)
230. Ανώνυμη εκκλησία του Λεμπέση (στο Στραβοπόδι)
231. Αξάμπελα / Αξάμπελο / Εξάμπελα / Ξάμπελα,τα
232. Αξάνεμα,τα (Εξάμπελα)
233. Απελαΐτης / Άγιος Γεώργιος / Άης Πώργης ο (Α)πελαΐτης,ο
234. Αποκεφαλιστείς,ο (βλ. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος)
235. Απολλωνία,η
236. Απιδιά / Απφιδιά,η (Ξερό Ξύλο)
237. Απιδιάς / Απφιδιάς το Φρούδι,της
238. Αράδες,οι (Απολλωνία-Καταβατή-Εξάμπελα)
239. Αράδες,οι (Κάστρο)
240. Αραδόμυλοι,οι (Καταβατή-Εξάμπελα)
241. Αράπη / Αράπη η Πλάτη,τ'
242. Αράπη / Αράπη το Φρούδι,τ'
243. Αραχαβός / Άρχαβος,ο
244. Αρβανίτης,ο (παραθαλάσσιο)
245. Αργαστηράκι,το (Καταβατή)
246. Αργυρό,το (παραθαλάσσιο)
247. Αργυρού το Πετάλι, τ'
248. Αρμός,ο (χειμαρρος)
249. Άρχαβος / Αραχαβός,ο
250. Αρχαίο Ιερό στις Κορακίες,το
251. Αρχαίο Ιερό στο Κάστρο,το
252. Αρχαίο Ιερό στην Ακρόπολη του Αγίου Ανδρέα,το
253. Αρχαιολογικό Εκθετήριο Ακρόπολης Αγίου Ανδρέα,το
254. Αρχαιολογικό Μουσείο Σίφνου,το (Κάστρο)
255. Αρχαίος Οικισμός στο Κάστρο,ο
256. Αρχαίος Οικισμός στις Κορακίες,ο
257. Αρχαίος Οικισμός στο Μαύρο Χωριό,ο
258. Αρχαίος Οικισμός στο Καλαμίτσι,ο
259. Αρχαιολογικό Μουσείο,το (Άγιος Ανδρέας)
260. Αρχαιολογικό Μουσείο,το (Κάστρο)
261. Αρχιεπισκοπή Σίφνου,η (Κάστρο)
262. Αρχοντού,η / Αρχοντούς,στης
263. Άσπρα Χώματα,τα
264. Άσπρη Μάντρα / Μάνδρα,η

265. Ασράγαλον,το (Σίφνος)
 266. Αστυνομικός Σταθμός Σίφνου στο οίκημα Ολυμπίας Χριστοπούλου / Ιω. Γεροντόπουλου,ο
 267. Αστυνομικός Σταθμός Σίφνου,ο (οίκημα Συλλόγου Σιφνίων Ναυτικών)
 268. Ατσάλια / Ατσάγια,τα
 269. Ατσάλη/-ι,του/το (Σχισμάδες)
 270. Άτσαχας,ο (χειμαρρος που εκβάλλει στα Κηπιά)
 271. Ατσάχια,τα (στις Αμμουδαρες)
 272. Ατσάχια,τα (Αβρακώτου)
 273. Ατσάχοι,οι (διακλάδωση προς Παναγία του Βουνού)
 274. Αύλακας / Ναύλακας,ο (χειμαρρος που εκβάλλει στον Περιστεριώνα)
 275. Αύλακας,ο (Λιβαδάκια)
 276. Αυλάκια,τα (Μούτ(θ)ελα)
 277. Αφαλάτωση,η / Εγκαταστάσεις Αφαλάτωσης Καμαρών
 278. Αφεντάκη,του (Μαΐνας)
 279. Αφέντης Χριστός,ο – Άγιος Παντελεήμονας (Εξάμπελα)
 280. Αψηλός Προφήτης Ηλίας (βουνό)
 281. Αψηλός Προφήτης Ηλίας (ναός)
 282. Βαγγελίστρα,η (Καταβατή)
 283. Βαγιά,η (Σκάφη)
 284. Βαθιά Λαγκάδα,η (παραθαλάσσιο)
 285. Βαλανιές,οι
 286. Βάρδια,η (Πύργος Τσι(υ)γκούρας)
 287. Βάρτα,τα (Δευτέρα Παρουσία / Φανερωμένη)
 288. Βασίλαρου ο Ποταμός,του
 289. Βασίλας,της (Κάτω Πετάλι)
 290. Βασίλισσας,της (Μύλος του Μιχελή Μπουρή)
 291. Βασσάλου το Φρούδι,του
 292. Βαφία,του (στου Καπή)
 293. Βενιέρη η Λόζια,του
 294. Βεντούρη ο Μύλος,του
 295. Βήδημα / Μπήδημα / Πήδημα,το (Ορνός)
 296. Βιγλάκι,το
 297. Βιολογικός Καθαρισμός Καμαρών
 298. Βιολογικός Καθαρισμός Κάστρου,ο
 299. Βλάση,του (όρμος)
 300. Βλάχα,η / Μαραθίτης,ο (περιοχή)
 301. Βλη(υ,ι)σίδι,το (Νέος Κήπος)
 302. Βλυχάδα,η (όρμος)
 303. Βολή,η / Βολές,οι (σε πολλά μέρη)

304. Βόλου / Βώλου-Μο(υ)γκού,του
 305. Βορδώνη,του (Βρουλιά)
 306. Βορ(ε)ινά,τα (Μαραθίτης-Άγιος Νικήτας), περιοχή
 307. Βορ(ε)ινά,τα (Θόλος – Βρύση)
 308. Βορ(ε)ινά - Σπάρτα,τα
 309. Βορ(ε)ινή,η (Εξάμπελα, Πάνω, Κάτω, Πίσω)
 310. Β(ο)υγνού / Βουγνούς Σπηλιά / Σπηγιά,η (περιοχή)
 311. Βουνάκι της Καταβατής,το
 312. Βουνάκια στο Καλαμίτσι-Δαβρέ,τα
 313. Βουνάκια-Κοπριανά,τα (Φυρ(ρ)όγεια
 314. Βουνό Άγιος Ανδρέας / Αγί' Αντριάς / Άης Αντρέας / Άη Ντριάς
 315. Βουνό Αγριλωπός,το
 316. Βουνό Απφιδιά,το
 317. Βουνό Λαουθέρης,το
 318. Βουνό Πλατιά Ράχη,το
 319. Βουνό Προφήτ' Ηλίας ο Ψηλός,το
 320. Βουνό του Ρήγα,το
 321. Βουνό Ψηλό Πετάλι,το
 322. Βουτσάς,ο / Βουτσά,του (Φάρος)
 323. Βράχος / Φόνος Μητρυιάς,ο / Μητρυιάς το Φρούδι,της
 324. Βρουλιά,η / Βρουλιές,οι (Καλαγκάλαμος, περιοχή)
 325. Βρύσες Κάστρου,οι
 326. Βρύση,η (περιοχή)
 327. Βρύση,η (Μονή)
 328. Βρύση,η (Σκαλάκια, Φανερωμένη)
 329. Βρύση με τις Κάν(ν)ουλες,η (Κάστρο)
 330. Βρυσιανά / Βρυσκιανά,τα (χειμαρρος)
 331. Βρυσιανή / Βρυσκιανή,η (Μονή Βρύσης)
 332. Βυρσοδεψείο / Ταμπάκικο του Χασούρη,το (Σεράλια)
 333. Cerroria (Μεροπία)
 334. Chiphanto (Σίφνος)
 335. Γάδαρος,ο (ξέρα, Σεράλια)
 336. Γαδινελιά,η (παραθαλάσσιο, Ν Μύττης)
 337. Γαδινελιά,η (Φυρ(ρ)όγεια)
 338. Γαλάντη / -ε / Γκαλάντε/-η,του (μύλος, Κάστρο)
 339. Γαλίφου,του / Τρούλ(λ)ος,ο
 340. Γάσπαρη(ς),του /ο
 341. Γενέθλιον της Θεοτόκου εις την Βρύση,το / Βρυσιανή
 342. Γενέθλιο της Θεοτόκου / Παντάνασσα (Καταβατή) / Σταυρός του Τζι-
 ριάκη,του
 343. Γέννηση του Χριστού,η (Απολλωνία)

344. Γέννηση του Χριστού,η (Κάστρο)
345. Γέννηση του Χριστού,η (Καταβατή)
346. Γερ' Άης Νικόλας,ο (Γερονικόλας)
347. Γερανοφόρα / Ουρανοφόρα,η - Άγιος Γεώργιος / Φλεβαριάτισσα
348. Γεώργιος Θεόδουλος,ο
349. Γεωργίτση το Πηγάδι,του ((Ντ)Ζαφείρη)
350. Γεωργίτση η Θεμωνιά,του (Μαύρο Βουνί)
351. Γεώτρηση Δημοτική στη θέση Τσου(ι)γκούρα,η (διαδρομή Καμάρες- Απολλωνία)
352. Γεώτρηση Δημοτική,η (Τρία Δεντρά)
353. Γεώτρηση Δημοτική Μο(υ)γκού / Μο(υ)γγού,η
354. Γεώτρηση Δημοτική στον Άγιο Νικόλαο της Πηγής,η
355. Γεώτρηση Δημοτική στο Λόγγο,η
356. Γεώτρηση Δημοτική στα Φυρ(ρ)όγ(ε)ια,η
357. Γεώτρηση Δημοτική στου Καδέ,η
358. Γεώτρηση Δημοτική στου Γεωργίτση,η
359. Γεώτρηση Δημοτική στα διδακτήρια του Γυμνασίου-Λυκείου Σίφνου,η
360. Γεώτρηση Δημοτική στα ΝΔ της Μονής της Βρύσης,η
361. Γεώτρηση Δημοτική στον Άη Βασίλη του Φάρου,η
362. Γεώτρηση Δημοτική στο Ραχαμό,η
363. Γεώτρηση Δημοτική στον Τρούλ(λ)ο,η
364. Γεώτρηση Δημοτική στο Ξυβουνί,η
365. Γεώτρηση Δημοτική στην Πλατεία του Κάτω Πεταλιού,η
366. Γεώτρηση Δημοτική στην Τζάβλα στο δρόμο προς το Κάστρο,η
367. Γήπεδο Μπάσκετ στη Μαρούσα,το
368. Γήπεδο Μπάσκετ στο Γυμνάσιο-Λύκειο,το
369. Γήπεδο Μπάσκετ στο Κάτω Πετάλι,το
370. Γήπεδο Μπάσκετ στις Καμάρες,το
371. Γήπεδο Ποδοσφαίρου στη Μαρούσα,το
372. Γήπεδο Ποδοσφαίρου στο Θόλο,το
373. Γιαβρή,του (Πηγή)
374. Γιαλός,ο (Σεράλια)
375. Γιανής,της (Ερκιές)
376. Γιαννίτη,του (Βαλανιές)
377. Γιαννουλάκη το Φρούδι,του (Σκάφη)
378. Γιόδημα,το (Σχισμάδες)
379. Γιούρι,το (Σκάφη)
380. Γιούρι / Γεφύρι τ' Άη Γιάννη / Γιαννιού,το (Κάτω Πετάλι)
381. Γιούρι / Γεφύρι του Ξύδη (αρχή του δρόμου Απολλωνίας-Κάτω Πετάλι)
382. Γιούρι / Γεφύρι των Βαλανιών,το

383. Γιούρι / Γεφύρι της Βρύσης,το
384. Γιούρι / Γεφύρι της Πέρα Γειτονιάς,το (Απολλωνία)
385. Γιούρι / Γεφύρι της Τζάβλας,το
386. Γιούρι / Γεφύρι του Φυρ(ρ)ού,το
387. Γιαλά,του (Κάτω Πετάλι)
388. Γιαργίτση η Θεμωνιά,του (Μαύρο Βουνί)
389. Γιαργίτση το Πηγάδι,του ((Ντ)Ζαφείρη)
390. Γιαλάντε/-η / Γιαλάντε /-η ο Μύλος,του
391. Γιαγοροπάκουη / Γιαγοροεπάκουη (Παναγία στο Στραβοπόδι),η
392. Γιαστρα,η (Πλάτη Ραφαλιά)
393. Γιαστρες,οι (Ν, ΝΑ στο Ρόδο το Αμάραντο)
394. Γιαστρες,οι (ΒΑ Χρυσοστόμου)
395. Γιασσα,η (Βλάση)
396. Γιασσα,η (Τσόχα)
397. Golfo Schinos /«Κόλπος Σχοίνου» (Σεράλια)
398. Γιούρνα Δροσερού,η
399. Γιούρνα,η (Παναγία του Νήγιου)
400. Γιουνάκι,το (Κάτω Πετάλι)
401. Γιούρνες,οι (ποτίστρες)
402. Γιούρνα,η (Σεράλια)
403. Γιαμματα,τα (Πλάτη Ραφελιά)
404. Για Σπηλιά / Σπηλιά,η (Άγρια Σπηλιά)
405. Γιαπος / Γιαπος,ο / Γιαπος,στου (Α Μονής της Βρύσης)
406. Γυμνάσιο Σίφνου,το (1958-1988, Άγιος Αρτέμιος)
407. Γυμνάσιο Σίφνου (1988- Αράδες)
408. Γυμναστήριο (Ε.Α.Κ.Ν.Σ.),το
409. Γιανιά,η (Δροσερού)
410. Γιαμιανού / Γιαμιανού,του
411. Γιανί,το (προς Άγιο Κων)νο Φλάμπουρου)
412. Γιαμενή δημοτική στις Καμάρες,η
413. Γιαμενή δημοτική στο Λιβαδά,η
414. Γιαμενή δημοτική στο Κάστρο,η
415. Γιαμενή δημοτική στην είσοδο της Καταβατής,η
416. Γιαμενή δημοτική στον Άγιο Γεώργιο τον Απελαίτη,η
417. Γιαμενή δημοτική στα Φυρ(ρ)όγεια,η
418. Γιαμενή δημοτική στου Καδέ,η
419. Γιαμενή δημοτική στον Άγιο Βασίλειο Φάρου,η
420. Γιαποτικά,τα (Κάστρο)
421. Γιατέρα Παρουσία,η (Παναγία Φανερωμένη)
422. Γιαητρού,του (Κάτω Πετάλι)

423. Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (Γραφεία Δ.Ε.Η., Απολλωνία)
424. Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (Εργοστάσιο, Πλακωτό)
425. Δημόσιο Κτηνιατρείο Σίφνου,το
426. Δημοτικές Γεωτρήσεις (βλ. Γεωτρήσεις Δημοτικές)
427. Δημοτική δεξαμενή (βλ. λ. Δεξαμενή δημοτική)
428. Δημοτικό Διαμέρισμα,το / Δημοτική Κοινότητα Απολλωνίας
429. Δημοτικό Κατάστημα / Δημαρχείο Σίφνου,το
430. Δημοτικό Σχολείο Σίφνου (1834-1836 Άγιος Αρτέμιος)
431. Δημοτικό Σχολείο Σίφνου (1996-σήμερα, Απολλωνία, Αρτεμώνας)
432. Διαλυσμά,του
433. Δίστρατο /-α,το/τα
434. Δροσερό / -ού,το / του (χείμαρρος στις Καμάρες)
435. Εβραϊκή / Οβραϊκή / Οβριακή,η (Κάστρο)
436. Εγκαιριά,η (κοντά στην Παναγιά του Νήγιου)
437. Εικονοστάσι,το (Ελευθερώτρια)
438. Εικονοστάσι,το (μετά τις Σχισμάδες)
439. Εισόδια της Θεοτόκου,τα / Κερά (Ε)Λεούσα,η (Κάστρο)
440. Εισόδια της Θεοτόκου,τα / Παναγία (σ)τα Φυρ(ρ)όγεια / των Φυρ(ρ)ογείων,η
441. Εισόδια της Θεοτόκου,τα / Παναγία των Εξαμπέλων,η
442. Εισόδια της Θεοτόκου,τα / Παναγία (σ)το Στραβοπόδι,η
443. Ελεήμονας,ο (Άγιος Ιωάννης ο Ελεήμων / Ελεήμονας, ναός)
444. Ελεήμονας,ο / Ελεήμων,ο (οικισμός)
445. Εθνικό Κτηματολόγιο,το
446. Ειρηνοδικείο Σίφνου,το
447. Έκθεση Εκκλησιαστικών Κειμηλίων,η (Μονή Βρύσης)
448. Ελληνικά Ταχυδρομεία (ΕΛ.ΤΑ.),τα
449. Ελληνικό Σχολείο Σίφνου,το (Άγιος Αρτέμιος)
450. Ελληνομουσείο Σίφνου,το (Χρυσόστομος)
451. Ελεούσα / Παναγία η Ελεούσα,η (Κάστρο)
452. Ελευθερώτρια / Παναγία η Ελευθερώτρια,η (Κλημάτι)
453. Ελικοδρόμιο,το (Βρύση)
454. Ελισαίου / Ιλισαίου,του (χείμαρρος) στου Μο(υ)γκού
455. Ελιώνας,ο
456. Ελληνικά,τα (περιοχή με αρχαία ερείπια)
457. Ελληνομουσείον Σίφνου,το (Χρυσόστομος)
458. Εμπατή,η (σε πολλά σημεία)
459. Ενορία Αγίου Γεωργίου Καταβατής,η
460. Ενορία Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου Άνω Πεταλιού,η
461. Ενορία Αγίου Νικολάου Εξαμπέλων,η

462. Ενορία Παναγίας της Ελεούσας Κάστρου,η
463. Ενορία Ζωοδόχου Πηγής Κάτω Πεταλιού,η
464. Ενορία Αγίου Σπυρίδωνος Απολλωνίας,η
465. Ενορία της Παναγίας των Εξαμπέλων,η
466. Εντράδα / Αλεντράδα / Αναδενδράδα,η
467. Εξάμπελα / Αξάμπελα / Ξάμπελα,τα / Ξάμπελο,το
468. Επαγγελματικό Λύκειο Σίφνου,το
469. Εργοστάσιο Δ.Ε.Η.,το (Πλακωτό)
470. Ερειπωμένη εκκλησία η Αγία Αγάθη στην Ν-Τόρια
471. Ερειπωμένη εκκλησία η Αγία Παρασκευή στο Θόλο
472. Ερειπωμένη εκκλησία η Αγία Τριάδα στις Βρύσες του Κάστρου
473. Ερειπωμένη εκκλησία η Αγία Τριάδα / Αγία Σωτήρα στις Ερκιές
474. Ερειπωμένη εκκλησία ο Άγιος Αντώνιος στις Βαλανιές
475. Ερειπωμένη εκκλησία ο Άγιος Γεώργιος στην Ν-Τόρια
476. Ερειπωμένη εκκλησία ο Άγιος Γεώργιος ΝΔ στο Κάστρο, σε κτήμα του Γεωργίου Γεωργούλη
477. Ερειπωμένη εκκλησία ο Άγιος Γεώργιος στον Ποταμό του Κάστρου
478. Ερειπωμένη εκκλησία ο Άγιος Γεώργιος στο τρίστρατο προς Σεράλια
479. Ερειπωμένη εκκλησία ο Άγιος Δημήτριος στην Ν-Τόρια, σε κτήμα του Φρατζέσκου Γεωργούλη
480. Ερειπωμένη εκκλησία ο Άγιος Παντελεήμων, κάτω από την αφετηρία των λεωφορείων στο Κάστρο
481. Ερειπωμένη εκκλησία ο Άγιος Νικήτας, άλλοτε νεκροταφείο των καθολικών, στους Μύλους (Σελ(λ)άδι)
482. Ερειπωμένη εκκλησία Ανώνυμη, Α του Σχολείου του Κάστρου
483. Ερειπωμένη εκκλησία Ανώνυμη στου Καργιού, Ν του Κάστρου
484. Ερειπωμένη εκκλησία Ανώνυμη προς του Καδέ, στο κτήμα Λεωνίδα Κορακή
485. Ερειπωμένη εκκλησία Ανώνυμη στου Κώστα Λεμπέση, στο Στραβοπόδι
486. Ερειπωμένη εκκλησία, Παναϊδάκι, απέναντι στην Αγία Κατερίνα του Ποταμού, Ν του Κάστρου
487. Ερειπωμένη εκκλησία ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος στον Κάτω Σιδερό
488. Ερειπωμένη εκκλησία Ανώνυμη στη θέση Λευκίδια
489. Ερειπωμένη εκκλησία ο Άης Θολός στου Ποθητού
490. Ερκιές / Εργιές / Ερ(ε)ικιές / Σερκές / Τσεργιές / Τσερκιές,οι (κοιλάδα)
491. Ευαγγελισμός της Θεοτόκου,ο / Ευγγελίστρια / Βαγγελίστρα,η (Καταβατή)
492. Ευαγγελισμός της Θεοτόκου,ο / Παντάνασσα / Παντάνουσα (Κάστρο)
493. Ευαγγελίστρια,η (Παναγία, Καταβατή)
494. Ευεργέτη,του (Φλέα)

495. Εφταμάρτυρος / Εκκλησία των Επτά Μαρτύρων,η
 496. Ζαμπέλη / Ντζαμπέλη, του (Βλυχάδα)
 497. Ζαφείρη / Ντζαφείρη, του και Ζαφείρι, το (Εξάμπελα)
 498. Ζωοδόχος Πηγή, η (Κάτω Πετάλι)
 499. Ζωοδόχος Πηγή, η (Μπαρού)
 500. Ηγουμένης, της (Κάτω Πετάλι)
 501. Ηλισαίου / Ιλισαίου / Ελισαίου, του (Μο(υ)γκού)
 502. Ηρώο, το (Απολλωνία)
 503. Ησαΐα, του (Κάτω Πετάλι)
 504. Θεκλιά, του
 505. Θεμωνιά, η (εστιατόριο στο Κάτω Πετάλι)
 506. Θεμωνιά, η (σε πολλά σημεία)
 507. Θεοδούλου, του
 508. Θεολόγος / Άγιος Ιωάννης Θεολόγος, ο Κάστρο
 509. Θεολόγος / Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος του Μο(υ)γκού, ο
 510. Θεοσκεπάστη / Παναγία η Θεοσκεπάστη, η (Κάστρο)
 511. Θεοτόκος η Οδηγήτρια, η / Φανερωμένη, η (Δευτέρα Παρουσία, Τζάβλα),
 512. Θόλος, ο (κοντά στα Συμπόπουλα)
 513. Θόλος Δημητράκη, ο
 514. Θόλος, ο / Τραπεζωτή, η
 515. Θολός, ο (Ποθητού)
 516. Θρασέ Κάστρου, του
 517. Θυδία, η (Χορτωπή)
 518. Θύμια / Θύμνια, τα (Κάτω Πετάλι)
 519. Θύμια / Θύμνια, τα (Θόλος)
 520. Ίδρυμα Πρόκου, το
 521. Ιερά, τα (βλ. Αρχαία Ιερά)
 522. Ιλισαίου / Ηλισαίου / Ελισαίου, του (Μο(υ)γκού)
 523. Ιντζέ / Ιτσέ Γκιουζέ μουσιού, του (Τόργια)
 524. Ιωάσα(φ) / Κουρτσούδη/-ι, του / το
 525. Καβάκι, το (Φάρος)
 526. Καβάκια, τα (Σεράλια)
 527. Καδές, ο / Καδέ, στου (περιοχή)
 528. Καθρέφτης, ο (παραθαλάσσιο)
 529. Καινούργιο Νερό, το
 530. Κακόβολο, το (Ν Χοντρωπού)
 531. Κακό Σκαλί, το (Ερκιές)
 532. Κακός Ποταμός, ο
 533. Κάκου, του (Καταβατή)

534. Καλάγγουρας / Καλ-λιάγγουρας, ο / Καλαγγούρι / Καλλιαγούρι, το / Καλαγούροι / Καλ-λιαγγούροι, οι / (Κούνη/ι, του / το)
 535. Καλαγκάλαμος, ο (Άγιος Στέφανος)
 536. Καλαμάκι, το (παραθαλάσσιο)
 537. Καλάμι, το (Μάινας)
 538. Καλαμιώνας / Καλαμινιώνας, ο (Κορακιά)
 539. Καλαμίτση, του / Καλαμίτσι, το / Καλαμίτσια, τα (περιοχή)
 540. Καλαμίτσι – Κοκόλη
 541. Καλαμιτσιού το Νερό, του
 542. Καλαμιτσιού το Φρούδι, του
 543. Καλαπόδια, τα (παραθαλάσσιο, ΝΑ Μύτ(θ)ης)
 544. Καλαφάτης, ο (ύφαλος)
 545. Καλέκας, ο / Καλέκα, στου (Καδές)
 546. Καλή, η / Καλής, της (Βλη(υ)σίδι)
 547. Καλή, η / Καλής, της (Φυρ(ρ)όγεια)
 548. Καλικιά, η (Βλάση)
 549. Καλλινίκου τα Φυρ(ρ)όγεια, του
 550. Καλόγερον, στον / Καλογέρου, εις του
 551. Καλόγηρο, στον
 552. Καλογήρου, εις του
 553. Καλογήρου ο Μύλος, του (Αράδες)
 554. Καλογριού, του
 555. Καλο(υ)έρου, του (χείμαρρος)
 556. Καλοέρου-Άγιος Μηνάς
 557. Καλοκαίριθο, το (Ν Προφήτ' Ηλία του Ψηλού)
 558. Καμάρες, οι / Καμάρα, η / Schinosi / Schinussi / Καμάρες, οι
 559. Καμάρι, το (Καμάρες)
 560. Καμαριανά, τα (Αγριόκαστρο)
 561. Κάμαρος, ο (Κάμπος Καμαρών)
 562. Καμιλαύκα / Καλιμαύκα, η (λόφος)
 563. Καμινάκι, το (Δ Βουγνούς)
 564. Καμινάκια, τα (ΝΑ Απολλωνίας)
 565. Καμίναρος, ο (παραθαλάσσιο, αλλιώς Μαμουζάς)
 566. Καμίναρος, ο (ΝΔ του Προφήτ' Ηλία του Ψηλού)
 567. Καμίνι, το (Πλάτη Ραφελιά)
 568. Καμίνι, το (Μούτθελα)
 569. Καμίνια, τα (Άγιος Κων)νος Φάρου)
 570. Καμίνια – Περγαντή, του (ΝΑ Απολλωνίας)
 571. Καμπανάκι, το (Τσι(υ)γκούρα)
 572. Καμπαναριό, το (Άγιοι Ανάργυροι)

573. Κάμπας,ο (Β Προφήτ' Ηλία του Ψηλού)
 574. Κάμπικ,το (Μάκη Κορακή, Καμάρες)
 575. Κάμπος,ο (Εξάμπελα)
 576. Κάμπος των Καμαρών,ο
 577. Καμπουράκη ο Άγιος Γεώργιος,του (Σεράλια)
 578. Κάν(ν)ουλες,οι (Κάστρο)
 579. Κα(ντ)ζαμία του Νερό,του
 580. Κα(ν)τζούραινα,η (λόφος, Ν Βλυχάδας)
 581. Καπή,του (ΝΔ στη Ρύμνη)
 582. Καππαριά / Καπφαριά,η (στον Βλάση)
 583. Καππαριά / Καπφαριά,η (στο Σκχινάρι)
 584. Καππαριά / Καπφαριά,η (Χοντρωπού)
 585. Καρά,του (Βουγνού - Σκάφη)
 586. Καραβακιού,του (ποταμός στον Κάμπα)
 587. Καράβι του Στριμίγκη,το / Αλούρδου το Καράβι,του
 588. Κάραβος,ο / Κάραβου,του (Σκοτεινό)
 589. Κάραβου τα Πεταλάκια,του (ΝΑ στο Τόσο Νερό)
 590. Καραβούλη,του (Μαυρούδι)
 591. Καρβουνόλακχας,ο (Βαθιά Λαγκάδα)
 592. Καργιού,του (Κάστρο)
 593. Καργιώτη,του (ΝΑ Απολλωνίας)
 594. Καρδερίμι,το (Ακλέρου)
 595. Καρδερίμι,το (Ορνός-Δαφνί)
 596. Καρδιανή,η (χωράφι, Ερκιές)
 597. Καρδιανή,η (Εικόνα στο Ναό της Κοίμησης της Θεοτόκου, Κάστρο)
 598. Καρδίτση,του / Ανδρόνικου,του (Δημοτικό Πάρκιν Απολλωνίας)
 599. Καρφί,το (παραθαλάσσιο)
 600. Κασέλες,οι (Σκοτεινό)
 601. Καστέλο,το (Κάστρο)
 602. Κάστρο,το
 603. Καταβατή,η
 604. Κατακοπή,η
 605. Κατασκήνωση,η / Κάμπικ,το (Μάκη Κορακή, Καμάρες)
 606. Κατέργου,του (περιοχή)
 607. Κατζαρίδη,εις του / Κατσαρίδη,του
 608. Κατζούραινα,η
 609. Κατράκος,ο (Ελεήμονας)
 610. Κατρακύλια,τα (Καμπανάκι-Τσιγκούρα)
 611. Κατρέφτης / Καθρέφτης,ο (παραθαλάσσιο)
 612. Κατσαρίδη,του / Κατσαρίδι,το (χειμαρρος) / Κατζαρίδη, εις του

613. Κατσιμίδη,στου (Παράμπουκο-Κολοπάνη)
 614. Κατσιπερνα / Κατσιπίρινα,τα (Φυρ(ρ)όγεια)
 615. Κάτω Αλωνάκι,το (Ν του Προφήτ' Ηλία του Ψηλού)
 616. Κάτω Γειτονιά,η (Κάτω Πετάλι)
 617. Κάτω Λόζια,η (Κάστρο)
 618. Κάτω Μύτ(θ)η,η (Σεράλια)
 619. Κάτω Πετάλι,το
 620. Κάτω Ποταμός,ο
 621. Κάτω Σιδερού,στου
 622. Κάτω Χωριά,τα
 623. Καυκ(χ)άρα,η (Άγιος Στυλιανός)
 624. Καυκ(χ)άρα,η (Άμμος Καταβατής)
 625. Καυκ(χ)άρα,η (Ν Σεράλιας)
 626. Καυκ(χ)άρες,οι (Θόλος)
 627. Καυκ(χ)άρες,οι (Άγας)
 628. Κάψαλος στον Κάμπα, ο
 629. Κελ(λ)ί του Δεκαβάλε,το (Χρυσοπηγή)
 630. Κελ(λ)ί του Προβελέγγιου,το (Χρυσοπηγή)
 631. Κερά (Ε)Λεούσα,η (Παναγία, Κάστρο)
 632. Κεραίες Κινητής Τηλεφωνίας,οι (Ο.Τ.Ε., Άγιος Ελευθέριος του Κάμπα)
 633. Κεφαλάκια,τα (Κοκκ/κχινομύτ(θ)ες)
 634. Κηπιά,τα (κόλπος)
 635. Κηπιά-Καμίνι (Κτηματολόγιο)
 636. Κήπος Κάστρου,ο
 637. Κισάρια,τα (ΒΔ Παναγίας Τόσο Νερό)
 638. Κλείσμα,το (Ευβουνί, ΝΔ και ΒΔ)
 639. Κλείσμα,το (Φλάμπουρο)
 640. Κλεισματάκι,το (Πήγαδος)
 641. Κλημάτι,το (Ελευθερώτρια, Κάστρο)
 642. Κλότσου,του (Φυρ(ρ)όγεια)
 643. Κλουβάτη,η / Κλουβάτες,οι (Εξάμπελα)
 644. Κοζή / Κοντζή ο Ποταμός,του
 645. Κοίμηση της Θεοτόκου,η / Αγγελόχτιστη / Κυρία των Αγγέλων,η (Καταβατή)
 646. Κοίμηση της Θεοτόκου / Παναγία,η (Εξάμπελα)
 647. Κοίμηση της Θεοτόκου,η (Βορ(ε)ινή Εξαμπέλων)
 648. Κοίμηση της Θεοτόκου,η / Κοίμηση,η (Κάστρο)
 649. Κοίμηση της Θεοτόκου,η / Παναγία του Νήγιου,η
 650. Κοίμηση της Θεοτόκου,η / Παναϊδάκι,το (Βρύση)
 651. Κοίμηση της Θεοτόκου,η / Παναγία (σ)το Πελιάρδι,η

652. Κοίμηση της Θεοτόκου,η / Παναϊδάκι,το (Τόρια)
 653. Κοιμητήρια,τα (βλ. Νεκροταφεία)
 654. Κόκκινη / Κόκκινη Μάντρα,η (Σχισμάδες)
 655. Κοκκινομύτης / -ες, / Κοκχινομύτης / -ες,ο / οι (κάβος)
 656. Κοκόλη / Κοκόλαινας το Φρούδι, του (Φλάμπουρο)
 657. Κοκχινομύθες,οι
 658. Κολίτσος,ο (Μο(υ)γκού)
 659. Κολοπάνη,του / Κολοπάνι,το (περιοχή)
 660. Κόλπος Σχίνου,ο / Golfo Schinos / Καμάρες,οι
 661. Κολυπητή,του
 662. Κομάτα / Κομάτθα,η (Κάτω Πετάλι)
 663. Κομάτα / Κομάτθα,η (Φυρ(ρ)όγεια)
 664. Κομάτι Θόλου,το (Γήπεδο ποδοσφαίρου)
 665. Κομάτι,το (Β στα Θύμ(ν)ια, Κάτω Πετάλι)
 666. Κομάτια,τα (Ξυβουνί)
 667. Κομάτια Εξαμπέλων,τα
 668. Κομάτια Καταβατής,τα
 669. Κονάκια,τα (Κάστρο)
 670. Κόνισμα,το (Φυρ(ρ)όγεια)
 671. Κο(ντ)ζή,του (Κάμπα)
 672. Κοντογιάννη, του Δασκαλιού το Φρούδι
 673. Κοπριανά,τα (Φυρ(ρ)όγεια)
 674. Κοπριανά-Βουνάκια,τα
 675. Κόρακας / Κόρακχας,ο (Φαράγγοι)
 676. Κορακάκι / Κορακχάκι,το (Σεράλια)
 677. Κορακάκια / Κορακχάκια,τα (Άγιος Αντώνιος Κάστρου)
 678. Κορακιά,η (Βρύση) / «Χαράδρα του Ερμεία»,η
 679. Κορακιά,η (Καμάρες)
 680. Κορακιές,οι / Κορακοσπηλιά / Κορακχοσπηγιά,η (Καμάρες)
 681. Κορακιές,οι (Λουρομάδα-Πλάτη Ραφελιά)
 682. Κορακοσπηλιά / Κορακχοσπηγιά / Κορακχοσπηγιά,η / Κορακιές,οι
 683. Κορδάκια,τα (Μαύρο Χωριό)
 684. Κορκοσούρι / Κουσκουσούρι,το / Κουρκουσούδη,του / Κουρκουτού-
 ρια,τα
 685. Κόρσολας / Κόνσολας, ο (Απελαίτης, Καταβατή)
 686. Κόρφος,ο
 687. Κούβουθας,ο (Βρύση)
 688. Κουζούδι,το (1834) / Κουτσούδι / Κουρτσούδι,το / Κουρτσούδη,του
 689. Κούκια η Παναγία,του
 690. Κουλέκα,εις του / Καλέκα,στου

691. Κούνη / -ι,του / το (περιοχή)
 692. Κούνι -Μελένιου,το
 693. Κουράγιου Λαγκάδι,το
 694. Κουράγιου Ρέμα,το
 695. Κουρκουσούδη,του (<Κουρκουσούρι + Κουρτσούδη)/ Κουρκουσούρι,το
 696. Κουρκο(υ)τσούρι,το
 697. Κουρκουτούρια,τα
 698. Κουρτσούδης-Σταματάκη
 699. Κουρτσούδι,το / Κουρτσούδη,του/ Κουρτσούδης,ο (χείμαρρος)
 700. Κουσκουσούρι,το
 701. Κουτέντο,το (χείμαρρος)
 702. Κουτσάφ(ύ)της,ο (Άης Θωμάς)
 703. Κουτσούδι,το / Κουρτσούδης,ο (χείμαρρος)
 704. Κουτσούλα,η (Σεράλια)
 705. Κόχυλα το Πετάλι,του (ΝΔ Προφήτ' Ηλία του Ψηλού)
 706. Κόχυλας,ο (Ξερό Ξύλο)
 707. Κρεβαταριές,οι (ΒΔ του Κοντού)
 708. Κρητικού το Φρούδι,του (προς το Τόσο Νερό)
 709. Κτηματολόγιο,το (Απολλωνία)
 710. Κτήριο / Κτίριο Ο.Τ.Ε. (Απολλωνία)
 711. Κυλίστρια,η (σε πολλά σημεία)
 712. Κυπαρίσσι,το (πλησιόχωρα Αγίας Κυριακής)
 713. Κυρά (Ε)Λεούσα / Κυρ' Ελεούσα,η (Παναγία, Κάστρο)
 714. Κυρία των Αγγέλων,η (Αγγελόχτιστη)
 715. Κυρία Βρυσιανή / Βρυσκιανή,η (Μονή)
 716. Κυρία Ελεούσα,η (Κάστρο)
 717. Κυρία Παντάνασσα του Ευαγγελισμού,η (Κάστρο)
 718. Κώσταρου τα Γκρεμνά (Απελαίτης)
 719. Κώστας / Κωστής,ο / Κώστα,του (περιοχή Καμαρών)
 720. Λαγκάδα,η (ΒΔ Απολλωνίας)
 721. Λαγκάδα /-ι στην Πόρτα του Φάρο,η/το
 722. Λαγκάδι Φυρ(ρ)ογείων,το
 723. Λαγκάδι,το (Τόρια)
 724. Λαγκάδια,τα (Τέταρτο Λαγκάδι)
 725. Λάζαρος / Λάντζαρος, ο (Α Ανέυρου)
 726. Λαιμός,ο (Αγριόκαστρο)
 727. Λαιμός,ο (Χοντρωπού)
 728. Λάκκοι / Λάκχοι,οι (Αγκιναριές - Δαφνί)
 729. Λάκκος / Λάκχος Κατσιμήδη,ο
 730. Λαμία,η (Θόλος)

731. Λαογραφικό Μουσείο,το (Απολλωνία)
 732. Λαουτ(θ)έρη η Πλάτη,του
 733. Λαουτέρης,ο (περιοχή)
 734. Λαρεντζάκη,του (Σεράλια)
 735. Λατομεία Σπ. Γεροντόπουλου,τα (Κοντογιάννης)
 736. Λατομεία Αρχαία,τα (Κάστρο-Ερκιές)
 737. Λένα Μπότσαρη, η
 738. Λεύκα / Λεύκα,η / Λεύκες / Λεύκες,οι (Φλέα, Κάτω Πετάλι)
 739. Λευκαριά / Λευκαριά,η (στον Προφήτη Ηλία προς Τόσο Νερό)
 740. Λεύκες / Λεύκες,οι (Φλέα, Κάτω Πετάλι)
 741. Λευκίδια / Λευκίδια,τα (Καδές)
 742. Λεύκο / Λεύκο,το (Αλεντράδα)
 743. Λιανής,της (πηγή στον Ποταμό, Ερκιές)
 744. Λιβαδάκια,τα (κοντά στα Κησιά)
 745. Λιβαδάς,ο (ποταμός)
 746. Λιμεναρχείο,το / Λιμενικός Σταθμός Σίφνου,ο
 747. Λίμνη των Καμαρών,η
 748. Λίμνη Σεράλιας,η
 749. Λόγγος,ο (Καταβατή)
 750. Λογίζου τα δεντρά,του (Πέραμα)
 751. Λόντζια / Λότζια,η (Χαντακιού, Θεοσκέπαστης, Οβραϊκής, Βενιέρη)
 752. Λόντζια / Λότζια (Μεσαία)
 753. Λόντζια / Λότζια η Κάτω / η Μικρή / Πορτάκι,το
 754. Λόντζια / Λότζια τ' Άη Γιωργιού,η (Μέσα Κάστρο)
 755. Λόντζια / Λότζια Πόρτο / Πορτάκι (Παντάνασσα)
 756. Λούης,ο / Λούϊ,το
 757. Λουμπάρδες / Λιουμπάρδες,οι (παραθαλάσσιο, Ρόκ(χα)
 758. Λουρομάδα,η (προς Τόσο Νερό)
 759. Λούρος,ο (χωράφι στο Κάτω Πετάλι)
 760. Λούρος Κάτω,ο (παραθαλάσσιο ΒΑ στο Κάστρο)
 761. Λούρος Πάνω,ο (Κάστρο)
 762. Λόφος του Αγίου Νικήτα, ο (Κάστρο)
 763. Λόφος των Μύλων, ο (Κάστρο)
 764. Λύκειο Σίφνου,το (1982-1988 Άγιος Αρτέμιος)
 765. Λύκειο Σίφνου (1988- Αράδες)
 766. Μααίθθου,του (Βλη(υ)σίδι)
 767. Μαγαζιά / Μαγαντζιά,τα (Σεράλια)
 768. Μάινας,ο (Κήπος)
 769. Μαινελαριά,η (Βρύση)
 770. Μακαρίου - Ναθαναήλ,του

771. Μακρύ Λουρί,το (περιοχή)
 772. Μαλλόγριος,ο / Μαλλόγριο,το / Μαλλόγριου,του (πηγάδι, γειτονιά)
 773. Μαμάδου τα Φρουδάκια,του (Σκάφη)
 774. Μαμάκου,του (ΒΑ Κάστρο)
 775. Μαμίκυλας,ο (κάβος)
 776. Μαμουζάς / Καμίναρος,ο (παραθαλάσσιο)
 777. Μανιάτικα,τα (Κάστρο)
 778. Μανιταριές,οι (Ραχαμός)
 779. Μαντελένη,του (Κούνη /-ι)
 780. Μαντζουράνη το Νερό,του (Β στο Ψηλό Πετάλι)
 781. Μαντζουράνη τα Πεταλάκια,του (ΝΔ Ορνού - Αγριλωπού)
 782. Μαντράκια,τα (ΝΔ στην Πλατιά Ράχη)
 783. Μαντροκαθισ(κ)ιά,τα (Ελληνικά)
 784. Μαντροκαθισ(κ)ιό,το (Β στον Άγιο Κων)νο Φάρου)
 785. Μαξιλάρια,τα / Μαξελάρες,οι (Εφταμάρτυρος)
 786. Μαραθίτης (Πλακωτό)
 787. Μαργάς,της (Φλάμπουρο)
 788. Μάρμαρο,το (Βλάχα)
 789. Μαρούσα / Μαρούτσα,η (Ε.Α.Κ.Ν.Σίφνου)
 790. Μαρωνιά,η (Κάστρο)
 791. Μασούρη ο Ποταμός,του (Πρώτο λαγκάδι Προφήτη Ηλία)
 792. Μαστιχάς Άης Πώργης,ο (Βρύση)
 793. Ματαράτσου,του (Καμάρες)
 794. Μαύρη Σπηλιά / Σπηλιά,η (Κορακίες, Καμάρες)
 795. Μαύρικας,ο / Μαύρικα,του (Κουρτσούδη /-ι)
 796. Μαύρο Βουνί / Βουνό, το (Κάτω Πετάλι)
 797. Μαύρο Χωριό,το (περιοχή)
 798. Μαύρος Πύργος,ο (του Άρχαβου)
 799. Μαυρούδη,του / -ι,το
 800. Μεγιάς,ο / Μεγιά,στου (Ψηλό Πετάλι)
 801. Μελένιος,ο / Μελένιου-Κούνη/-ι
 802. Μερόπη / Μεροπίς / Μεροπία (Σίφνος)
 803. Μέσα Κάστρο,το
 804. Μετάλλα,η (ΝΔ στον Αγριλωπό)
 805. Μεταλλεία,τα (Κάψαλος)
 806. Μεταλλεία,τα (Ξερό Ξύλο)
 807. Μεταλλεία Τσι(υ)γκούρας,τα
 808. Μεταλλεία του Φρα(ν)σέ,τα
 809. Μεταλλεία Μπολώνη,τα (Καμπανάκι)
 810. Μεταμόρφωση,η (Μάινας)

811. Μεταμόρφωση – Σωτήρα (Απολλωνία)
812. Μεταμόρφωση – Χριστός (Φραγκιά)
813. Μετοπία,η (Σίφνος)
814. Μετόχι του Παναγίου Τάφου,το / Άης Τάφος,ο
815. Μετόχι του Προφήτη Ηλία (Φυρ(ρ)όγεια)
816. Μετόχι του Προφήτη Ηλία (Ταξιάρχης Σκάφης)
817. Μετόχι της Σιμωνόπετρας,το (Άγιος Αρτέμιος)
818. Μετόχι Βρυσιανής Αγία Αικατερίνη στην Αντίπαρο
819. Μετόχι Βρυσιανής Άγιοι Ανάργυροι στην Πηγή
820. Μετόχι Βρυσιανής Αγία Άννα στις Καμάρες
821. Μετόχι Βρυσιανής Αγία Άννα Ν στον περίβολο της Βρυσιανής
822. Μετόχι Βρυσιανής Άγιος Αντώνιος στην Αγία Φωτεινή
823. Μετόχι Βρυσιανής Αγία Ειρήνη στο Φάρο
824. Μετόχι Βρυσιανής Άγιος Ελισαίος στον Προφήτη Ηλία
825. Μετόχι Βρυσιανής Άγιος Ευστάθιος στη Σκάφη
826. Μετόχι Βρυσιανής Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, Β στη Βρυσιανή
827. Μετόχι Βρυσιανής Αγία Μαρίνα στο Φλάμπουρο
828. Μετόχι Βρυσιανής Εισόδια στα Φυρ(ρ)όγεια και Άγιος Αθανάσιος
829. Μετόχι Βρυσιανής Παναγία Βουνού
830. Μετόχι Βρυσιανής Παναγία η Κυπριανή
831. Μετόχι Βρυσιανής Παναγία (σ)το Τόσο Νερό
832. Μετόχι Βρυσιανής Παναγία (σ)το Πελιάρδι (Ποθητού)
833. Μετόχι Βρυσιανής Παναγία στο Στραβοπόδι
834. Μετόχι Βρυσιανής Παναγία η Χρυσοπηγή
835. Μετόχι Βρυσιανής Παναϊδάκι Κοιμητήριο στη Βρύση
836. Μετόχι Βρυσιανής Άγιος Προκόπιος στον Ποθητού (πρώην Άγιος Θαλάλειος και Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος)
837. Μετόχι Βρυσιανής Προφήτης Ηλίας ο Αψηλός
838. Μετόχι Βρυσιανής Προφήτης Ηλίας στον Κοντού
839. Μετόχι Βρυσιανής Αγία Σοφία-Αγία Τριάδα στον Πλατύ Γιαλό
840. Μετόχι Βρυσιανής Άγιος Στυλιανός στις Αράδες
841. Μετόχι Βρυσιανής Τίμιος Σταυρός στο Φάρο
842. Μετόχι Βρυσιανής Ταξιάρχης στο Βαθύ
843. Μετόχι Βρυσιανής Ταξιάρχης στη Μερσίνη
844. Μετόχι Βρυσιανής Ταξιάρχης στη Σκάφη
845. Μετόχι Βρυσιανής Αγία Φωτεινή στο Στραβοπόδι
846. Μητρόπολη Σιφνομήλου (Κάστρο)
847. Μινιστέρι,το (Κάτω Πετάλι)
848. Μινώα,η (Σίφνος)
849. Μινώα,η (Ακρόπολη Αγίου Ανδρέα)

850. Μινώα Κρήνη,η (6^{ος} αι. μ.Χ., Ερκιές)
851. Μιχαήλ Αρχάγγελος,ο (Εξω Κάστρο)
852. Μναστηριαναίικα / Μναστηριαναί(ι)κα,τα (Θόλος-Ποθητού)
853. Μογκός,ο / Μο(υ)γκού,στου
854. Μονάδες Αφαλάτωσης Καμαρών,οι
855. Μοναστήρι Άγιος Αθανάσιος / Εισόδια της Θεοτόκου (Φυρ(ρ)όγεια)
856. Μοναστήρι Άγιος Αρτέμιος
857. Μοναστήρι Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος Μο(υ)γκού
858. Μοναστήρι Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος Φυτειάς
859. Μοναστήρι Άης Τάφος (Κάστρο)
860. Μοναστήρι Παναγία η Βρυσιανή
861. Μοναστήρι Προφήτης Ηλίας
862. Μναστηριαναίικα / Μναστηριαναί(ι)κα,τα
863. Μονή της Βρύσης,η
864. Μονή Φυρ(ρ)ογείων,η
865. Μονής το Πηγάδι,της
866. Μονιάσματα,τα (Βρύση)
867. Μονιάσματα (Κάψαλος)
868. Μονιάσματα (Πλακωτό)
869. Μονιάσματα (Σκάφη)
870. Μονιάσματα (Φυρ(ρ)όγεια)
871. Μονύδριο Αγίου Αρτεμίου
872. Μο(υ)γκού / Κάμπα,του
873. Μούλκια,τα (Αλεντράδα)
874. Μουνάρας το Βουνό,της
875. Μουναράς / Μούναρος,ο (χειμαρρος)
876. Μούρμουνας,ο (χειμαρρος)
877. Μουσείο Αρχαιολογικό, το (στον Άγιο Ανδρέα)
878. Μουσείο Αρχαιολογικό Σίφνου,το (στο Κάστρο)
879. Μουσείο Λαογραφικό Σίφνου,το (στην Απολλωνία)
880. Μουσία,η (Φυρ(ρ)ολαγκάδα)
881. Μουσικό Σχολείο,το (Δημοτικό Σχολείο Κάτω Πεταλιού)
882. Μουσιού Ιντζέ / Γκιουζέ,του (Τόρια)
883. Μούτ(θ)ελα,τα (περιοχή)
884. Μούτ(θ)ελο τ' Αβρά,το (Φλάμπουρο)
885. Μπαμπακιού,του (Κάτω Πετάλι)
886. Μπάνια,τα (Εφταμάρτυρος)
887. Μπαρκόνι / Μπαλκόνι,το (Αγία Μαρίνα Φλάμπουρου)
888. Μπαρού, του (Απολλωνία)
889. Μπελαβίστα Πέτρου Μπελτράν,η (Αράδες)

890. Μπελενιού το Σπιτάκι, του (Τσόχα)
 891. Μπένη τα Σπιτάκια, του (Σκχινάρι)
 892. (Μ)Πήδημα / Βήδημα Ορνού, το
 893. (Μ)Πήδημα, το (Κορακίες, Καμάρες)
 894. Μπότσαρη, του (Κήπος)
 895. Μπουρελά Καμαρών (δίπλα στου Κοιλίτη)
 896. Μπούχλη, στου (Παναγιά του Νήγιου)
 897. Μπρόβαλα των Καμαρών, το
 898. Μπρόβαλα του Κάστρου, το
 899. Μπρόβαλα(ς) Τόσου Νερού, το/ο
 900. Μπρόβαλα του Φάρου, το
 901. Μπρόντζα ο Μύλος, του (Άγιος Στυλιανός)
 902. Μύλοι, οι (Αράδες)
 903. Μύλοι του Κάστρου, οι
 904. Μύλος του Αγγελακιού, ο
 905. Μύλος Αρτιμάκη / Αρτιμακιού, του
 906. Μύλος της Αρχοντούς, ο
 907. Μύλος του Γ. Βεντούρη / Μυλωνά (Αράδες)
 908. Μύλος του Γκαλάντε, ο (Κάστρο)
 909. Μύλος Καλογήρου, ο (Αράδες)
 910. Μύλος των Καλο(γ)έρων, ο
 911. Μύλος του Καρδίτση / Ναδάλη, ο (Καταβατή)
 912. Μύλος του Κωνσταντάκη, ο (Σφύ/είρα)
 913. Μύλος του Μενεγάκη, ο (Κάστρο, Σελ(λ)άδι)
 914. Μύλος του Μιχελή Μπουρή, ο (Κάστρο, Σελ(λ)άδι)
 915. Μύλος του Μπατή / Γ. Μπενάκη (Χαλακιά), ο
 916. Μύλος Μπολάνη, ο (Απελαίτης)
 917. Μύλος του Μπρόντζα, ο (Άγιος Στυλιανός)
 918. Μύλος του Πανώριου / Χιόντου / Γ. Γεωργούλη, ο
 919. Μύλος του Παπα-Σταυρή / Παπαδοσταυριανού, ο (Εξάμπελα)
 920. Μύλος του Πετρόπουλου, ο (Αγία Βαρβάρα)
 921. Μύλος του Προυνιά, ο (Κάστρο, Σελ(λ)άδι)
 922. Μύλος του Ραφελέτου / Χαρά, ο (Καυκάρα)
 923. Μύλος του Ραφελέτου / Καμπανού (Κάστρο, Σελ(λ)άδι)
 924. Μύλος του Σπίθα, ο (Κάστρο)
 925. Μύλος του Φραγκιά, ο (Κάστρο)
 926. Μυρσινιάς, της (Ορνός-Βλυχάδα)
 927. Μυρτιδιώτισσα, η / Παναγία του Κούκια, η
 928. Μύτ(θ)η στη Σεράλια, η
 929. Νάπ(φ)ος, ο (ακρωτήριο)

930. Ναύλακας, ο (Αύλακας)
 931. Νεκροταφείο Απολλωνίας, το (Αγία Βαρβάρα)
 932. Νεκροταφείο Εξαμπέλων, το (Παναϊδάκι)
 933. Νεκροταφείο Κάστρου, το (Άγιος Στέφανος)
 934. Νεκροταφείο Καταβατής, το (Σταυρός του Λόγγου)
 935. Νεκροταφείο Κάτω Πεταλιού (Χρυσόστομος)
 936. Νεκροταφείο Κάτω Πεταλιού παλαιό, το (Άγιος Ιωάννης)
 937. Νεκροταφείο Ρωμαϊκό (Φουντάνα, Κάστρο)
 938. Νέος Άης Νικόλας (Εξάμπελα)
 939. Νέος Κήπος, ο (Βλη(υ)σίδι)
 940. Νεοφύτου, του (Βρυσιανή)
 941. Νεράιδα / Ανεραϊδα, η
 942. Νερό του Καδέ
 943. Νερό του Κα(ντ)ζαμία, το
 944. Νερό του Καλαμισιού, το
 945. Νερό του Καραβούλη, το
 946. Νερό του Μαντζουράνη, το (Ψηλό Πετάλι)
 947. Νερόμυλοι, οι (Αγία Φωτεινή)
 948. Νερόμυλος, ο (Ορνός)
 949. Νηπιαγωγείο της Απολλωνίας, το
 950. Νηχύτης / Νιχύτης, ο (Ελεήμονας)
 951. Νόνου η Σπηλιά / Σπηγιά, του (Μο(υ)γκού)
 952. Ντακούνα, η (παραθαλάσσιο Κάστρο)
 953. Νταμάρια, τα (βλ. λ. Λατομεία)
 954. (Ντ)Ζαμπέλη, του (Βλυχάδα)
 955. (Ντ)Ζάν(ν)ου το Πεταλάκι, του (ΒΑ της Βουγνούς)
 956. (Ντ)Ζαφείρη, του (Σκοτεινό)
 957. (Ντ)Ζυ(γ)ό, στο (Ν Κατζούραινας)
 958. Ντόρια / Τόρια, η
 959. ΝΥΜΦΕΟΝ ΗΙΕΡΩΝ (Κορακοσπηλιά)
 960. Εάμπελα / Εξάμπελα / Αξάμπελα, τα / Εξάμπελο / Εάμπελο, το
 961. Εάνεμα, τα (Εξάμπελα)
 962. Εένου το Αυλάκι, του
 963. Εέρα, η / Καλαφάτης, ο (Καλαμάκι)
 964. Εέρα, η (Ντακούνα Κάστρο)
 965. Εερό Εύλο, το (περιοχή Δ Αγίου Ελευθερίου)
 966. Εεφυσιστή, του (Λαουτθήρης, προς Τόσο Νερό)
 967. Εεφυσιστή η Σπηλιά / Σπηγιά / Σπηγκιά, του (Κατέργου)
 968. Εεφυσιστή, του (Φλάμπουρο)
 969. Ξηροζάμπελο, το (Φυτειά)

970. Ευβουνί / Ξωβουνί,το (περιοχή)
 971. Ευλοκερατιά,η (Αγία Βαρβάρα Εξαμπέλων)
 972. Ευλοκερατιά,η (Ν του Τρατθάρη)
 973. Ευλουργείο του Κόμη,το
 974. Ευλουργείο του Λουμίδη,το
 975. Ευλουργείο του Μυτιληναίου,το
 976. Ευλουργείο του Τρούλλου,το
 977. Ξώπυργα,τα (Κάστρο)
 978. Οβριακή / Οβραϊκή / Εβραϊκή,η (Κάστρο)
 979. Οδηγήτρια,η / Φανερωμένη στα Σκαλάκια
 980. Ορινός / Ορνός,ο (Φλάμπουρο)
 981. Όρμος του Βλάση,ο
 982. Όρμος της Βλυχάδας,ο
 983. Όρμος των Καμαρών,ο
 984. Όρμος της Σεράλιας / Γιαλός,ο
 985. Όρμος του Τσόχα,ο
 986. Ορνός,ο (Αγία Μαρίνα στο Φλάμπουρο)
 987. Ορνός,ο (χωράφι της Βρυσιανής)
 988. Ορνός,ο (στον πεζόδρομο προς Κάτω Πετάλι)
 989. Ορνός ή Βήδημα / Πήδημα / Μπήδημα,το (ΝΔ Προφήτ' Ηλία του Ψη-
 λού)
 990. Ορνός,ο (Πλατεία Ηρώου Απολλωνίας)
 991. Όρος των Μύλων,το / Λόφος των Μύλων,ο (Σελ(λ)άδι Κάστρου)
 992. Ουρανοφόρα / Γερανοφόρα,η
 993. Παγιά Φουντάνα,η / Βρύσες / Κάν(ν)ουλες, οι / Πηγάδι Κάστρου / Πα-
 νώργιου,το
 994. Παγιού ή Παγιού Πη(γ)άδι,του (Απολλωνία)
 995. Παιδική Χαρά,η (Απολλωνία)
 996. Παιδική Χαρά,η (Καμάρες)
 997. Παιδική Χαρά,η (είσοδος Κάστρου)
 998. Παιδική Χαρά,η (Κάτω Πετάλι)
 999. Παιδική Χαρά,η (Πλατεία Μακράκη)
 1000. Παιδική Χαρά,η (Πλατύς Γιαλός)
 1001. Παλαιός Κήπος,ο
 1002. Παλαμάρι,το (στα Ν Αγίου Θωμά)
 1003. Παλιά / Παγιά Κονάκια,τα (Κάστρο)
 1004. Παλιά / Παγιά Φουντάνα,η / Βρύσες / Κάν(ν)ουλες / Πηγάδι Πανώργιου
 1005. Παλιό Λιοτριβί / Παγιό Γιοτριβί,το (Σκχισμάδες)
 1006. Παλιόμαντρα / Παγιόμαντρα,η (Τόρια)
 1007. Παλιόμαντρα / Παγιόμαντρα,η (Αλεβροχιά)

1008. Παλιόμαντρες Μο(υ)γκού,οι
 1009. Παλιόμυλος / Παγιόμυλος / Μύλος του Μπολάνη,ο (Απελαΐτης)
 1010. Παλιόμυλος / Παγιόμυλος,ο (Κάτω Πετάλι)
 1011. Παλιόμυλος / Παγιόμυλος,ο (Τόρια)
 1012. Παλιός / Παγιός Κήπ(φ)ος / Παλιόκηπ(φ)ος / Παγιόκηπ(φ)ος,ο (Άγιοι
 Ανάργυροι)
 1013. Παλιός / Παγιός Μόλος,ο (Καμάρες)
 1014. Παλιού Πηγάδι,το (στη Δ είσοδο της Απολλωνίας)
 1015. Παναγία η Αγελόκτιστη,η (Καταβατή)
 1016. Παναγία της Βουγνούς / Παναγία του Νήγιου,η
 1017. Παναγία Βρυσιανή / της Βρύσης /στη Βρύση
 1018. Παναγία Γερανοφόρα / Ουρανοφόρα / Φλεβαριάτισσα, (Υπαπαντή)
 1019. Παναγία η Ελεούσα / Κερά (Ε)Λεούσα,η (Κάστρο)
 1020. Παναγία η Ελευθερώτρια,η
 1021. Παναγία των Εξαμπέλων,η
 1022. Παναγία Ευαγγελίστρια,η (Καταβατή)
 1023. Παναγία Ζωοδόχος Πηγή,η (Κάτω Πεταλιού)
 1024. Παναγία Θεοσκέπαστη, η (Κάστρο)
 1025. Παναγία της Καταβατής / της Κατακοπής / στην Καταβατή / Αγγελο-
 χτιστη / Κυρία των Αγγέλων,η
 1026. Παναγία του Κούκια / Μυρτιδιώτισσα,η (Μαύρο Βουνί)
 1027. Παναγία του Μουγκού,η / «Ρόδο το Αμάραντο», το
 1028. Παναγία / Ζωοδόχος Πηγή του Μπαρού,η
 1029. Παναγία η Μυρτιδιώτισσα,η / Παναγία του Κούκια,η
 1030. Παναγία του Νήγιου / Παναγία της Βουγνούς,η
 1031. Παναγία η Ουρανοφόρα / Γερανοφόρα / Φλεβαριάτισσα,η
 1032. Παναγία Παντάνασσα,η (Κάστρο)
 1033. Παναγία Παντάνασσα / Παντάνουσα,η (Σταυρός του Τζιριάκη, Κατα-
 βατή)
 1034. Παναγία στο Πελιάρδι / Φανερωμένη,η
 1035. Παναγία «Ρόδο το Αμάραντο»,η (Μο(υ)γκού)
 1036. Παναγία (σ)το Στραβοπόδι,η
 1037. Παναγία στη Σωτήρα / Φλεβαριάτισσα,η (Απολλωνία)
 1038. Παναγία (σ)το Τόσο Νερό
 1039. Παναγία Φανερωμένη,η (Σκαλάκια)
 1040. Παναγία Φανερωμένη,η (Βορ(ε)ινή, Εξάμπελα)
 1041. Παναγία Φανερωμένη (σ)το Πελιάρδι)
 1042. Παναγία «Φοιτιά»,η / Παναϊδάκι,το (Τόρια)
 1043. Παναγία Φυρ(ρ)ογειώνη,η (Εισόδια, Άγια των Αγίων) / Άγιος Αθανάσι-
 ος,ο

1044. Παναγίας το Αμπέλι,της (Τόσο Νερό)
1045. Παναγίας η Κοίμηση,της (Κάστρο)
1046. Παναγίας το Πηγάδι,της (Καταβατή)
1047. Παναγίτσα,η / Παναϊδάκι,το (ερειπωμένη, Ερκιές)
1048. Παναϊδάκι,το (Κοίμηση της Θεοτόκου, Βρύση)
1049. Παναϊδάκι,το / Κοίμηση της Θεοτόκου,η (Τόρια)
1050. Παντάνασσα,η (Κάστρο)
1051. Παντάνασσα / Παντάνουσα,η / Σταυρός του Τζιριάκη,ο
1052. Παντοφλά,του (Αλεντράδα)
1053. Πάνω Αλωνάκι,το (Ν Προφήτ' Ηλία του Ψηλού,το)
1054. Πάνω Λούρος,ο (παραθαλάσσιο)
1055. Πανωστριά,η (παραθαλάσσιο στην Εφταμάρτυρο)
1056. Παξιμάδα,η (Βλυχάδα)
1057. Παπαγγελέτου,του (Φυρ(ρ)όγεια)
1058. Παπαγιάννης,ο (παραθαλάσσιο στου Τσόχα)
1059. Παπα-Φώτης,ο (Καταβατή)
1060. Παπά του Χασαπειό,του (παραθαλάσσιο)
1061. Παπατζάν(ν)η,του (Καλαμίτσι)
1062. Παράγκα,η (Απολλωνία)
1063. Παράμπουκο,το (Προφήτης Ηλίας)
1064. Παραστημός,ο (σε πολλά σημεία)
1065. Πάρκιν της Απολλωνίας / Περιβόλι Ανδρόνικου / Γκαρδίτση,το
1066. Πάρκιν της Απολλωνίας (Ραφελέτου-Κυριαζή)
1067. Πάρκιν των Καμαρών,το
1068. Πάρκιν της Καταβατής,το (Αράδες)
1069. Πάρκιν του Κάτω Πεταλιού,το
1070. Πάρκιν του Κάστρου,το (Σελλάδι)
1071. Πατητήρια,τα (Τόσο Νερό)
1072. Πατινή,η / Πατινής,της (Κάτω Πετάλι)
1073. Παύλαινα,η / Παύλαινας,της (Κάτω Πετάλι)
1074. Παχύ Δάσος,το (Κάμπα)
1075. Πελαϊτής,ο / Απελαϊτής (Άγιος Γεώργιος)
1076. Πελιάρδης,ο (Κτηματολόγιο) / Πελιάρδι,το
1077. Πελιάρδι,το (περιοχή)
1078. Πεντζούλας ο Ποταμός,της
1079. Πεντζούλες,οι
1080. Πέρα(σ)μα Βρύσης,το
1081. Πέρα Γειτονιά,η (Απολλωνία)
1082. Πέρα Γειτονιά,η (Κάτω Πετάλι)
1083. Περάκαλαμ / Εξάμπελα(;)

1084. Περάματα,τα (προς το Τόσο Νερό)
1085. Πέρα(σ)μα,το (Βρύση)
1086. Περγαντή,του / Καμινάκια,τα
1087. Περιβόλι του Ανδρόνικου / του (Γ)Καρδίτση,το
1088. Περιβόλι / Περιβόλια της Βρύσης,το/τα
1089. Περιβόλι του Στάη,το (Βρύση)
1090. Περιστεριώνα(ς), η/ο (στο Κάστρο 14)
1091. Περιστεριώνα(ς), η/ο (στην Απολλωνία-Κάτω Πετάλι 9)
1092. Περιστεριώνα(ς), η/ο (στη Βρύση, Θόλο, Ζαφείρη 16)
1093. Περιστεριώνα(ς), η/ο (στον Ελεήμονα-Καταβατή 10)
1094. Περιστεριώνα(ς),η/ο (στην Πηγή, Λαγκάδα, Παλαιό Κήπο 8)
1095. Περιστεριώνα(ς), η/ο (Αυγερινού Ναρλή, στο Μαύρο Βουνί)
1096. Περιστεριώνα(ς), η/ο (Πάννη Βυζέ, στου Ησαΐα)
1097. Περιστεριώνα(ς), η/ο (Γ.Ι.Πρόκου, στο Μινιστέρι)
1098. Περιστεριώνα(ς), η/ο (του Φραγκιά, στου Φιλιππή)
1099. Περιστεριώνα(ς), η/ο (του Φράγκου-Μυτιληναίου, στο Κλημάτι)
1100. Περιφερειακό Ιατρείο,το
1101. Περιφερειακός της Απολλωνίας,ο
1102. Περιφερειακός των Καμαρών,ο
1103. Περιφερειακός του Κάστρου,ο
1104. Πέτακα η Αβολάδα,του
1105. Πέτακα η Σκάλα,του (Βαθιά Λαγκάδα)
1106. Πέτακας,ο (Αβρακώτου)
1107. Πετάλα,η (Άγιος Βασίλειος)
1108. Πετάλα,η (Ραχαμός)
1109. Πεταλάκι του (Ντ)Ζάν(ν)ου,το
1110. Πεταλάκια του Καραβου,τα
1111. Πετάλι Κάτω,το
1112. Πετάλι του Κοιλίτη,το
1113. Πέταλο του Ποντικού,το
1114. Πετεινός,ο (παραθαλάσσιο, Β όρμου Βλάση)
1115. Πετράκη,του (ΝΑ στο Κάτω Πετάλι)
1116. Πετρωτός,ο / Πετρωτού,του (Προφήτης Ηλίας Ψηλός)
1117. Πηγαδάκι,το (Πελιάρδι)
1118. Πηγαδάκια / Φλεάκια,τα (Ξυβουνί)
1119. Πηγάδι του Αγίου Αντωνίου,το
1120. Πηγάδι του Ανδρόνικου,το (Μαρούσα)
1121. Πηγάδι του Γεωργίτση,το
1122. Πηγάδι,το (Θόλος)
1123. Πηγάδι του Καλογριού,το

1124. Πηγάδι των Καμαρών,το
 1125. Πηγάδι του Κάραβου,το (Εξάμπελα)
 1126. Πηγάδι του Καραβούλη,το
 1127. Πηγάδι του Καρδίτση,το (Αγγελόχτιστη)
 1128. Πηγάδι του Κάστρου,το / Πανώργιου / Βρύσες / Κάν(ν)ουλες / Παλιά Φουντάνα
 1129. Πηγάδι Κάτω Πεταλιού,το (προς Παναγία του Κούκια)
 1130. Πηγάδι του Μαλλόργιου,το (Απολλωνία)
 1131. Πηγάδι του Μάρκου,το (βλ. Πηγάδι Κάστρου, ΝΑ στον Άγιο Στέφανο)
 1132. Πηγάδι της Μαρούσας,το
 1133. Πηγάδι της Μονής,το / Μονής το Πηγάδι,της
 1134. Πηγάδι του Παλιού,το (Μαρούσα)
 1135. Πηγάδι του Πανώριου,το / Βρύσες / Κάν(ν)ουλες,οι / Παλιά Φουντάνα,η (Κάστρο)
 1136. Πηγάδι του Ζαφείρη / (Ν)Τζαφείρη,το (Εξάμπελα)
 1137. Πηγάδι του Σταυρού του Λόγγου,το
 1138. Πηγάδι του Φυρ(ρ)ού,το
 1139. Πή(γ)αδος,ο (ΝΑ του Αγίου Βασιλείου)
 1140. Πή(γ)αδος,ο (Κουρτσούδη)
 1141. Πηγή,η (Φλάμπουρο)
 1142. Πηγή,η (Άγιοι Ανάργυροι)
 1143. Πηγή,η (Άγιος Νικόλαος)
 1144. Πηγή,η / Γιανής,της (Ερκιές)
 1145. Πηγή,η (Πήαδος Κουρτσούδη)
 1146. Πηγή,η (Μάινας)
 1147. Πηγή,η (Μο(υ)γκού)
 1148. Πηγή,η ((Ντ)Ζαμπέλη, Βλυχάδα)
 1149. Πηγή,η (Σιδερού)
 1150. Πηγή,η (Σκάφη)
 1151. Πήδημα / Μπήδημα,το (Φλάμπουρο)
 1152. Πήτημα / Πάτημα / Μπίτημα,το (Β στο Μαμίκυλα)
 1153. Πινάκια,τα και Ινάκια,τα (Απολλωνία)
 1154. Πισσίτης,ο (Άγιος Κων)νος Φάρου)
 1155. Πίσω Καδές,ο
 1156. Πίσω Μεριά στην Απολλωνία,η
 1157. Πίσω Μεριά στα Αξάμπελα,η
 1158. Πίσω Μεριά στην Καταβατή,
 1159. Πλακάρα / Πλακχάρα,η (Σεράλια)
 1160. Πλάκες / Πλάκχες,οι (Ν Απολλωνίας)
 1161. Πλακιά / Πλακχιά,η (Χαλακιά)

1162. Πλακούρα / Πλακχούρα, η (Ταξιάρχης-Βουγνού)
 1163. Πλακωτό,το (περιοχή)
 1164. Πλατάκια,τα (Β Βαθιάς Λαγκάδας)
 1165. Πλατεία Απολλωνίας,η / Ηρώο,το
 1166. Πλατεία Απόλλωνος / Πλατεία Ραμπαγά,η
 1167. Πλατεία Κάτω Πεταλιού,η
 1168. Πλατεία Γ. Κουλούρη (Καμάρες)
 1169. Πλατεία Μακράκη,η (Καταβατή)
 1170. Πλατεία Ραμπαγά,η
 1171. Πλάτη του Προφήτη Ηλία του Αψηλού,η (στον Πετρωτό)
 1172. Πλάτη του Αράπη / Αράπη,η
 1173. Πλάτη του Λαουτέρη / Λαουτθήρη,η
 1174. Πλάτη του Ραφελιά,η
 1175. Πλατιά,η (ενν. Ράχη)
 1176. Πλατιά Ράχη,η
 1177. Πνευματικού,του
 1178. Ποδαριές / Ποδαργιές / Ποδαγκιές του Χριστού,οι (στο παλιό μονοπάτι από Χρυσόστομο προς Τσάβλα)
 1179. Ποθητός,ο (περιοχή)
 1180. Ποθητού,του
 1181. «Πολλά Εκκλησάκια»,αι (Κάστρο)
 1182. Ποντικού το Φρούδι / Πέταλο του Ποντικού,του
 1183. Πορδολούρι,το (αγρόκτημα που έχει καταπατηθεί αυθαίρετα)
 1184. Πόρτα του Φάρου,η
 1185. Πορτάκι,το (Κάστρο)
 1186. Πόρτες,οι (Βλυχάδα)
 1187. Πόρτο,το (Κάστρο)
 1188. Ποταμιά / Ποταμνιά,η
 1189. Ποταμός του Ατσάλη,ο (Ν στις Σχισμάδες)
 1190. Ποταμός στις Βρουλιές,ο / Καλοέρου-Ράτσωνας-Διποτάματα
 1191. Ποταμός των Καμαρών / Λιβαδάς,ο
 1192. Ποταμός Κάστρου / Ερκιών / Φουντάνας,ο
 1193. Ποταμός του Κοντζή (παραπόταμος της Πεντζούλας),ο
 1194. Ποταμός Λιβαδάς,ο (Καμαρών)
 1195. Ποταμός του Μουναρά,ο
 1196. Ποταμός Μυρσινιάς,ο (Ορνός-Βλυχάδα)
 1197. Ποταμός της Σκάφης,ο (Κουρτσούδη/-ι)
 1198. Ποταμός της Ψωλάρας,ο (Πλακωτό)
 1199. Πούμουτ(θ)ας,ο (Λεύκες)
 1200. Πούντα της Βαθιάς Λαγκάδας,η / Κοκκινομύτ(θ)ες,οι

1201. Πούντα,η (Χοντρωπού)
 1202. Πουπουλιές,οι (Άη Νηγιάς)
 1203. Πρατήριο Καυσίμων Αβρανά,το
 1204. Πρατήριο Καυσίμων Κόμη,το
 1205. Πρατήριο Καυσίμων Λουκατάρη,το
 1206. Πρευλός / Τρευλός / Τραυλός,ο
 1207. Πρόβαλα,το / Μπρόβαλα(ς),ο/το / Πρόβαινα,τα
 1208. Προβελέγγιου,του (Εξάμπελα)
 1209. Πρόδρομος,ο (βλ. λ. Άγιος Ιωάννης)
 1210. Προσφύρι,το (Καλαμάκι)
 1211. Προφήτης Ηλίας, (Άη Νηγιάς, βουνό)
 1212. Προφήτης Ηλίας ο Αψηλός,ο (ναός)
 1213. Προφήτης Ηλίας ο Χαμηλός,ο (και Άγιος Συμεών ναός, Καταβατή)
 1214. Πυργάκι,το (περιβόλι κοντά στις Βαλανιές)
 1215. Πυργί,το (Β στους Φαράγγους)
 1216. Πύργος 74 στου Αβρά το Λαγκάδι
 1217. Πύργος 27 στον Άγιο Δημήτριο του Αρχάβου / Μαύρος Πύργος
 1218. Πύργος 24 στ' Ανέριο, κοντά στου Βλάση
 1219. Πύργος 23 στου Βλάση
 1220. Πύργος 35 στη Βλυχάδα
 1221. Πύργος 32 στη Βρύση
 1222. Πύργος 36 στη Γούρνα
 1223. Πύργος 39 στου Καδέ
 1224. Πύργος 37 στου Καλαμιτσιού το Φρούδι
 1225. Πύργος 19 στου Κατέργου
 1226. Πύργος 28 στου Κολοπάνη
 1227. Πύργος 75 στους Λάκκους
 1228. Πύργος 18 στου Λαουθέρη
 1229. Πύργος 40 στα Λευκίδια ή Πελιάρδι
 1230. Πύργος 29 στο Μαραθίτη
 1231. Πύργος 76 στο Μακρύ Λουρί
 1232. Πύργος 61 στο Μάρμαρο
 1233. Πύργος 17 στη Μαύρη Σπηλιά ή στην Πλάτη του Ραφειά
 1234. Πύργος 31 στα Μούτθελα ή στου Μαντζουράνη τα Πεταλάρια
 1235. Πύργος 26 στον Ορνό (Βήδημα)
 1236. Πύργος 34 στην Παναγιά του Νήγιου
 1237. Πύργος 22 στα Πατητήρια, στο Τόσο Νερό
 1238. Πύργος 30 στου Ποντικού το Φρούδι
 1239. Πύργος 38 στο Ραχαμό του Φάρου
 1240. Πύργος 33 στη Ρύμνη

1241. Πύργος 41 στο Στρογγυλό
 1242. Πύργος 15 στην Τσι(υ)γκούρα
 1243. Πύργος 21 στους Φαράγγους
 1244. Πύργος 25 στο Φλάμπουρο
 1245. Ραδιοφωνικός Σταθμός του Πολιτιστικού Συλλόγου Σίφνου (Καταβατή)
 1246. Ραδιοφωνικός Σταθμός του Πολιτιστικού Συλλόγου Σίφνου (Άγιος Αρτέμιος)
 1247. Ραδιοφωνικός Σταθμός Κ13 και «Πρίσμα FM 91,8 (Πλακωτό)
 1248. Ράμνος,ο / Ράμνο,στο (Κάστρο)
 1249. Ράτσωνας,ο (χειμαρρος, λοφοσειρά)
 1250. Ράψωνας,ο (παραφθορά του Ράτσωνας)
 1251. Ραφελιά η Πλάτη,του
 1252. Ραχαμός,ο (περιοχή Φάρος)
 1253. Ράχη / Ράχες, η /οι (Μο(υ)γκού)
 1254. Ρεϊκχες,οι (στης Μερσινιάς)
 1255. Ρέμα Δροσερού,το (Καμάρες)
 1256. Ρέμα / Λαγκάδι του Κουράγιου,το
 1257. Ρέματα,τα (βλ. λ. Χείμαρροι)
 1258. Ρεούδια,τα (απέναντι στα Τρία Δεντρά)
 1259. Ρικ(χ)άρη του (Τόσο Νερό)
 1260. Ρικ(χ)άρη / τα Λουρια / το Φρούδι,του
 1261. Ριχαλοπόταμα,τα (Δ)
 1262. Ριχαλοπόταμα,τα (Α)
 1263. Ρόδο το Αμάραντο,το (Μο(υ)γκού)
 1264. Ρόδου,του (1783, Λαγκάδι Φυρ(ρ)ογείων)
 1265. Ρόκα,η (κάβος)
 1266. Ρύμνη,η (περιοχή)
 1267. Ρύμνη Κάστρου,η (δρομάκι)
 1268. Ρωμαϊκό Νεκροταφείο,το (Καργιού-Κάστρο)
 1269. Ρωμάνου,του (Μο(υ)γκού)
 1270. Σακελ(λ)άριου,του (Φυρ(ρ)όγεια)
 1271. Σαλαμάνου,του (Ελεήμονας)
 1272. Σαν Αντόνιο / Φραγκαντώνης,ο
 1273. Sancto Constantino / Άγιος Κωνσταντίνος Αρτεμώνα
 1274. Σαράλια / Σεράλια,η
 1275. Σεκλιά / Θεκλιά / Φεκλιά,του
 1276. Σελ(λ)άδα,η (ανάμεσα Άγιο Ανδρέα-Καμιλαύκα)
 1277. Σελ(λ)άδι του Κάστρου,το
 1278. Σελ(λ)άδι του Πετρωτού,το
 1279. Σελ(λ)άδι,το (Ξερού Εύλου)

1280. Σελ(λ)άδι,το (προς το Τόσο Νερό)
 1281. Σεράλια / Σαράλια,η
 1282. Σερκές / Ερκές / Ερεικίες / Τσεργιές / Τσερκιές,οι
 1283. Sefnoz
 1284. Σίδερον,το (1849) / Σιδερός,ο / Σιδερού / Σιδηρού,του
 1285. Σιδερός,ο / Σιδερού,του
 1286. Σιδηρουργείο,το
 1287. Sifadi
 1288. Sifana
 1289. Sifanto / Siffanto
 1290. Sifari
 1291. Sifari
 1292. Sifnus
 1293. Siphani
 1294. Siphan(n)o / Siphanos
 1295. Σίφανο(ς) / Σύφανος,η
 1296. Σιφάντο
 1297. Siphanto
 1298. Σίφινος,η
 1299. Siphnos
 1300. Σιφνίων άστν,το
 1301. Σιφνίων πόλις,η
 1302. Σιφνίων Χώρα,η
 1303. Σίφνος,η
 1304. Σίφονος,η
 1305. Σίφονος,η
 1306. Σκάλα του Κουμπάρη,η (Παπαγιάννης)
 1307. Σκάλα των Μεταλλείων,η (Καμάρες)
 1308. Σκάλα του Πέτακα,η (Βαθιά Λαγκάδα)
 1309. Σκάλα του Σιδερού,η (1787)
 1310. Σκαλάκια,τα (Μέσα Κάστρο)
 1311. Σκαλάκια,τα (Φανερωμένη)
 1312. Σκαλάκια,τα (στον πεζόδρομο Κάτω Πεταλιού – Απολλωνίας)
 1313. Σκαλιά,τα (Ποντικού το Φρούδι)
 1314. Σκαλιά,τα (προς Άγιο Δημήτριο της Λαγκάδας)
 1315. Σκανιά – Αντλιοστάσιο Καμαρών
 1316. Σκανιολουρομάδα,η (κάτω από την Έξω Πλάτη του Ραφελιά)
 1317. Σκανιόμαντρες,οι (ΒΔ στον Άη Λευτέρη του Κάμπα)
 1318. Σκάφη,η (περιοχή)
 1319. Σκινάρι / Σκχινάρι,το (στον Ψαρολούρο)

1320. Σκίνος,ο (Golfo Schinos, Σεράλια)
 1321. Schinosi / Schinussi / Καμάρες,οι
 1322. Σκισμάδες,οι (Μεταλλεία Καψάλου)
 1323. Σκισμάδες,οι (προς Τόσο Νερό)
 1324. Σκισμάδες,οι (Τρία Δεντρά)
 1325. Σκοτεινό,το / Σκοτεινός, ο / Σκοτεινή,η
 1326. Surbo = Siphani / Σίφνος
 1327. Σπαθί Άη Νηγιά,το
 1328. Σπαθί Λαουτ(θ)έρη,το
 1329. Σπάρτα,τα (ΝΑ Βρυσιανής)
 1330. Σπηγιώτη / Σπηλιώτη, του
 1331. Σπήλαιο Νυμφών / ΝΥΜΦΕΟΝ ΗΙΕΡΩΝ,το
 1332. Σπηλαιοφάραγγο,το (Ανεμορδ(ε)ίλι)
 1333. Σπηλιά / Σπηγιά / Σπηνγκιά της Ανεραΐδας,η (Βλυχάδα)
 1334. Σπηλιά / Σπηγιά / Σπηνγκιά της Βουγνούς, η
 1335. Σπηλιά / Σπηγιά / Σπηνγκιά του Γλίτση,η (Τόσο Νερό)
 1336. Σπηλιά / Σπηγιά / Σπηνγκιά του Δροσερού / Μαύρη Σπηλιά,η
 1337. Σπηλιά / Σπηγιά / Σπηνγκιά στις Κορακίες,η (Κορακοσπηλιά)
 1338. Σπηλιά / Σπηγιά / Σπηνγκιά στο Μάρμαρο,η
 1339. Σπηλιά / Σπηγιά / Σπηνγκιά του Νόνου / Νονού,η
 1340. Σπηλιά / Σπηγιά / Σπηνγκιά,η (Β της Ντακούνας)
 1341. Σπηλιά / Σπηγιά / Σπηνγκιά της Παναγιάς / του Γλίτση,η (Τόσο Νερό)
 1342. Σπηλιά / Σπηγιά / Σπηνγκιά του Πετρωτού / του Ελισαίου / τ' Άη Νη-
 γιά,η
 1343. Σπηλιά / Σπηγιά / Σπηνγκιά με τα κόκκαλα,η / Σπηλιά της Ανεραΐδας,η
 1344. Σπηλιά / Σπηγιά / Σπηνγκιά,η (Πάνω Λούρος)
 1345. Σπηλιά / Σπηγιά / Σπηνγκιά του Σιδερού,η
 1346. Σπηλιές / Σπηγιές / Σπηνγκιές,οι (Σεράλια)
 1347. Σπηλιώτη / Σπηγιώτη,του (Πλατιά Ράχη-Στρογγυλό)
 1348. Σπυρού,του (Φλάμπουρο)
 1349. Στάβλος τω(ν) Καλογέρω(ν),ο
 1350. Σταματάκη (Κουρτσούδη),του
 1351. Σταυρί,το / Απολλωνία,η
 1352. Σταυροπόδι,το / Στραβοπόδι / (Σ)Τρα(γ)οπόδι,το
 1353. Σταυρός Απολλωνίας,ο
 1354. Σταυρός του Λόγγου,ο
 1355. Σταυρός του Τζιριάκη,ο
 1356. Σταφυλοπάτη,του (Τρούλ(λ)ος-Πή(γ)αδος)
 1357. Στενό της Απολλωνίας,το
 1358. Στραβοπόδι / Σταυροπόδι / (Σ)Τρα(γ)οπόδι,το

1359. Στραγγούρια,τα (Νάπος)
 1360. Στρογγυλό,το (λόφος, προς Αγία Αικατερίνη της Κάπφαρης)
 1361. Συκιά,η (όρμος Φάρου)
 1362. Συκ(χ)αμινιά,η (Μάινας)
 1363. Συκ(χ)ιούρα,η (Θόλος)
 1364. Συμπόλια,τα (παραφθορά του Συμπόπουλα, στο Κτηματολόγιο)
 1365. Συμπόπουλα,τα (περιοχή)
 1366. Συνεργείο Αυτοκινήτων Γεωργούλη,το (Τσάβλα)
 1367. Συνεργείο Αυτοκινήτων Θεολόγου,το (Απολλωνία)
 1368. Συνεργείο Αυτοκινήτων Κασιώτη,το (Άγιος Σώστης)
 1369. Συνεργείο Αυτοκινήτων Κορακή,το (Βλάχα)
 1370. Σύφανος,η = Σίφνος
 1371. Σφηνάκι,το (Φυρ(ρ)όγεια)
 1372. Σφύρα,η / Σφείρα
 1373. Σχολαρχείο Σίφνου / Ελληνικό Σχολείο Σίφνου / Γυμνάσιο Σίφνου / Λύκειο Σίφνου,το (Άγιος Αρτέμιος)
 1374. Σχολεία,τα (Αράδες: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο, Τ.Ε.Ε./ΕΠΑ.Λ.)
 1375. Σχολεία του Αγίου Αρτεμίου,τα
 1376. Σχολείο,το / Σχολή Αγίου Τάφου,η (Άγιος Στέφανος)
 1377. Σχολείο Δημοτικό Απολλωνίας,το
 1378. Σχολείο Δημοτικό Αρτεμώνα,το (Νηπιαγωγείο, Δημοτικό)
 1379. Σχολείο Δημοτικό Καμαρών,το
 1380. Σχολείο Καμαρών,το / Παιδικός Σταθμός,ο
 1381. Σχολείο Δημοτικό Κάστρου,το
 1382. Σχολείο Δημοτικό Κάτω Πεταλιού,το / Μουσικό Σχολείο
 1383. Σχολείο των Καθολικών,το
 1384. Σχολείο Κάτω Πεταλιού,ο / Μουσικό Σχολείο,το
 1385. Σχολή Αργαλειών,η
 1386. Σχολή Σίφνου,η / Ελληνομουσείον Σίφνου,το (Χρυσόστομος)
 1387. Σχολική Βιβλιοθήκη,η (Άγιος Αρτέμιος)
 1388. Σωτήρα / Φλεβαριάτισσα της Απολλωνίας,η
 1389. Σωτήρα του Κάστρου,η (Μάινας)
 1390. Σωτήρα στον Ποθητού / Φραγκιά,η
 1391. Σωτήρας,ο (Απολλωνία)
 1392. Σωτήρας,ο (Μάινας)
 1393. Σωτήρας,ο (στον Φραγκιά)
 1394. Σχισμάδες,οι (προς το Τόσο Νερό)
 1395. Σχισμάδες,οι (Τρία Δεντρά)
 1396. Ταμπάκικο / Βυρσοδεψείο Χασούρη,το (Σεράλια)

1397. Ταξιαρχάκι στον Καλοέρου,το
 1398. Ταξιαρχάκι / Ταξιάρχης Μο(υ)γκού,το/ο (σήμερα, Άγ. Πολύκαρπος)
 1399. Ταξιαρχάκι Σερίφου,το (Πέρα Γειτονιά Απολλωνίας)
 1400. Ταξιάρχης Απολλωνίας / του Σταυριού,ο
 1401. Ταξιάρχης-Άγιος Αθανάσιος Απολλωνίας
 1402. Ταξιάρχης του Βαφία,ο (Κατσιπρινα)
 1403. Ταξιάρχης της Σκάφης,ο
 1404. Ταξιάρχης του Κάστρου,ο
 1405. Ταχυδρομείο,το (βλ. Ελληνικά Ταχυδρομεία)
 1406. Τελωνείο Σίφνου,το (Καμάρες)
 1407. Τέταρτο Λαγκάδι,το (Λαγκάδια)
 1408. Τετρακάντουνο,το (Καμάρες)
 1409. Τεχνικό Επαγγελματικό Εκπαιδευτήριο,το (Τ.Ε.Ε./ΕΠΑ.Λ.)
 1410. Τζάβλα / Τσάβλα,η
 1411. Τζαγκαρίνα,η
 1412. Τζάν(ν)η το Πεταλάκι,του
 1413. «Τζίκαινας, εις της» / Τζήκαινας, (Βλη(υ)σίδι)
 1414. Τηλεοπτικός Σταθμός «Πρίσμα»,ο (Πλακωτό)
 1415. Τιλότιμου,του (Κτηματολόγιο, Α στα Ρεούδια)
 1416. Τίμιος Σταυρός,ο (Απολλωνία)
 1417. Τοίχαροι,οι
 1418. Τομαζάκης, ο (Μαρούσα)
 1419. Τόργια / Ντόρια / «Τόρεια»,η
 1420. Τόσο Νερό,το (Φαράγγοι)
 1421. Τούρκου το Μνήμα,του (Άγιοι Σαράντες-Κάστρο)
 1422. Τουρκοχώρι,το (Φυρ(ρ)ού)
 1423. Τράπεζα ALPHA BANK,η (Απολλωνία)
 1424. Τράπεζα Εθνική της Ελλάδος,η (Απολλωνία)
 1425. Τράπεζα Εμπορική, Ανταποκριτής (Απολλωνία)
 1426. Τράπεζα Πειραιώς,η (Απολλωνία)
 1427. Τραπεζωτή,η
 1428. Τραπεζωτή,η - Θόλος,ο
 1429. Τραυλός / Τρευλός,ο / «Τρεβλού,του 1782» / Πρευλός,ο (Βρουλιά)
 1430. Τρεις Βαλανιές,οι / Βαλανιές,οι
 1431. Τρεις Εκκλησιές / Εκκλησικιές,οι (Ποθητού)
 1432. Τρία Δεντρά,τα (στο δρόμο των Καμαρών)
 1433. Τρία Καμίνια,τα (Ν του Προφήτ' Ηλία του Ψηλού)
 1434. Τρούλ(λ)ος,ο (Κάστρο)
 1435. Τρούλ(λ)ος,ο (Φάρου)
 1436. Τρούλ(λ)ος-Λαγκάδα

1437. Τρούμπα, του (κοντά στο Σπαθί)
 1438. Τρυπητή,η (Τζάβλα)
 1439. Τσάβλα / Τζάβλα,η (Κάστρο)
 1440. Τσέλιου,(σ)του (Καλοέρου)
 1441. Τσι(υ)γκούρα,η (Ν στο Φλάμπουρο)
 1442. Τσι(υ)γκούρα,η (στο δρόμο Καμαρών)
 1443. Τσι(υ)γκούρες,οι (Κάψαλος)
 1444. Τσι(υ)γκούρι στις Ερκιές,το
 1445. Τσικαλαρ(ε)ιά,τα (Καμάρες / Κάτω Πετάλι: Άης Γιώργης, Χρυσόστομος / Καταβατή / Εξάμπελα / Σεράλια)
 1446. Τσιριάκη ο Σταυρός,του / Παντάνασσα / Παντάνουσα,η
 1447. Τσιώ(ό)νη το Φρούδι, του (Β στο Ψηλό Πετάλι)
 1448. Τσόχα,του (κόλπος)
 1449. Υπαπαντής,της / Παναγία Φλεβαριάτισσα / Ουρανοφόρα / Γερανοφόρα (Απολλωνία)
 1450. Υπαπαντής,της / Παναγία Φλεβαριάτισσα - Σωτήρα,η (Απολλωνία)
 1451. «Υπεραγία Θεοτόκος Βρυσίς»,η (1703) / Βρυσιανή
 1452. Υποθηκοφυλακείο,το (Απολλωνία)
 1453. Φανάρι / Φάρος των Καμαρών,το (δεξιά στην είσοδο του λιμανιού)
 1454. Φαναρτζού, η (Κάτω Πετάλι)
 1455. Φανερωμένη,η (Παναγία, Σκαλάκια)
 1456. Φάραγγας,ο (ΝΔ του Προφήτ' Ηλία του Ψηλού)
 1457. Φαράγγοι,οι (Τόσο Νερό)
 1458. Φαρμακεία,τα (Απολλωνία)
 1459. Φάρος,ο / Φανάρι Καμαρών,ο
 1460. Φάρος-Σεκλιά / Θεκλιά / Φεκλιά
 1461. Φασόλη,του (χειμαρρος Φλάμπουρο-Τσόχα)
 1462. Φεκλιά / Θεκλιά / Σεκλιά, του (Β στο Ευβουνί)
 1463. Φίδα,η (Θόλος-Ποθητού)
 1464. Φιδάκι,το (Παξιμάδα)
 1465. Φιδάρες,οι (ΒΑ πλαγιά του Προφήτ' Ηλία του Ψηλού)
 1466. Φιλιππή,του (Κάτω Πετάλι)
 1467. Φλάμπουρο,το (περιοχή ΝΔ Προφήτ' Ηλία του Ψηλού)
 1468. Φλεάκια / Πηγαδάκια,τα (Ευβουνί)
 1469. Φλέα του Καδέ,η
 1470. Φλέ(β)α του Καλαμιτσιού,η
 1471. Φλέ(β)α,η (Λεύκες / Κάτω Ποταμός)
 1472. Φλεβαριάτισσα (Παναγία),η (Γερανοφόρα / Ουρανοφόρα)
 1473. Φλεβαριάτισσα (Παναγία),η (Σωτήρα Απολλωνίας)
 1474. Φλέ(β)ες τ' Άη Νηλιά,οι (Κουρτσούδη)

1475. «Φοιτιά» / Φυτειά,η
 1476. Φουντάνα,η (Κάστρο)
 1477. Φούρκα,η (Ν του Κάστρου)
 1478. Φουρνάκι,το (Κολόπανης)
 1479. Φουρνιά,τα (στου Βλάση)
 1480. Φραγκαντώνης,ο (Κάστρο)
 1481. Φραγκή τα Σκαλιά,στου
 1482. Φραγκή ο Φάραγγας,του / Φραγκή το Φάραγγα,στου
 1483. Φραγκιά,του (Άγιοι Θεόδωροι)
 1484. Φραγκιά,του (Ελεήμονας)
 1485. Φραγκιά,του / Φραγκιάς,ο (Ποθητού)
 1486. Φραγκιά,του (Φανερωμένη, Σκαλάκια)
 1487. Φραγκοκλησία,η / Φραγκαντώνης,ο (Κάστρο)
 1488. Φραγκουλάκη,του (Βρύση)
 1489. Φράγμα,το (Λιβαδάς)
 1490. Φρασέ,του (Κάστρο)
 1491. Φρασέ / Φρανσέ Μεταλλεία,του (Τσι(υ)γκούρα)
 1492. Φροσύνης,της (Άγιος Κων)νος Φάρου)
 1493. Φρούδι του Καλαμιτσιού,το
 1494. Φρούδια,τα (Αμάραντος)
 1495. Φτωχιανοί,οι (Άγιοι Ανάργυροι)
 1496. Φυλακούρι,το (Δ στο Ψηλό Πετάλι)
 1497. Φυλλαδάκι,το (ρέμα που ενώνεται με της Μυρσινιάς)
 1498. Φυργάνι,το (περιοχή ΝΔ του Κάστρου)
 1499. Φυρ(ρ)ά Γιαλούδια,τα (Κηπιά)
 1500. Φυρ(ρ)ό Γκρεμνό,το (Κορακιές, Καμάρες)
 1501. Φυρ(ρ)ό Γκρεμνό,το (ΒΑ τ' Άη Νηγιά)
 1502. Φυρ(ρ)όγεια (περιοχή)
 1503. Φυρ(ρ)ολαγκάδα,η / Φυρ(ρ)ολαγκάδι,το / Μουσία,η (παραθαλάσσιο)
 1504. Φυρ(ρ)ός,ο / Φυρ(ρ)ού,του
 1505. Φυτειά,η / Φυτειές,οι (Χρυσόστομος)
 1506. Φυτειά,η (Ν πλαγιά Προφήτ' Ηλία του Ψηλού)
 1507. Φωλή,του (Κάτω Πετάλι)
 1508. Φωτοβολταϊκός Σταθμός Ηλεκτροπαραγωγής (Δ.Ε.Η.), ο / Φωτοβολταϊκές Εγκαταστάσεις,οι (Τρούλλος)
 1509. Χαβιάρι,το (Ν Φυρ(ρ)ολαγκάδας)
 1510. Χαλακιά,η (Εξάμπελα)
 1511. Χαλακιά - Στραβοπόδι
 1512. Χαλικούρα,η (κάτω από το Ξερό Εύλο)
 1513. Χαλικουριά,η (στου Ποντικού το Φρούδι)

1514. Χαλικουριές,οι (Δ του Δροσερού)
 1515. Χαλκιά οι Αβολάδες,του (παραθαλάσσιο)
 1516. Χαμαδερά,τα (σε πολλά σημεία)
 1517. Χαμηλός Προφήτης Ηλίας,ο (Καταβατή)
 1518. Χαντάκι,το (Κάστρο)
 1519. Χαράδρα Ερμεία (Γ. Προκοπίου, Κορακιά)
 1520. Χαρκιδειό,το (είσοδος Καταβατής)
 1521. Χασαπειό του Παπά,το / Παπά το Χασαπειό (παραθαλάσσιο)
 1522. Χείμαρρος / Ρέμα Αλεντράδα,ο/το / Κάτω Ποταμός,ο
 1523. Χείμαρρος / Ρέμα Αρμός,ο/το (Βλυχάδα)
 1524. Χείμαρρος / Ρέμα Άτσαχας,ο/το
 1525. Χείμαρρος / Ρέμα του Βλάση,ο/το
 1526. Χείμαρρος / Ρέμα του Βό(ώ)λου,ο /το
 1527. Χείμαρρος / Ρέμα Γλίστρα,ο/το (Πλάτη Ραφελιά)
 1528. Χείμαρρος / Ρέμα Δροσερού,ο/το
 1529. Χείμαρρος / Ρέμα Ελισαίου / Ιλισαίου,ο/το
 1530. Χείμαρρος / Ρέμα Καλοέρου,ο (Πλακωτό)
 1531. Χείμαρρος / Ρέμα Κλημάτι,ο/το
 1532. Χείμαρρος / Ρέμα Κουράγιου,ο/το
 1533. Χείμαρρος / Ρέμα Κουρτσούδη,ο/το
 1534. Χείμαρρος / Ρέμα Κουτέντο,ο/το
 1535. Χείμαρρος / Ρέμα Μουρμουνάς,ο (Χορτωπή)
 1536. Χείμαρρος / Ρέμα της Μυρσινιάς,ο (Βλυχάδα)
 1537. Χείμαρρος / Ρέμα του Ξένου τ' Αυλάκι,ο (Καμάρες)
 1538. Χείμαρρος / Ρέμα Πηγαδάκια,ο/το
 1539. Χείμαρρος / Ρέμα Προσφύρι,ο/το (Καλαμάκι)
 1540. Χείμαρρος / Ρέμα Ριχαλοπόταμα,ο/το
 1541. Χείμαρρος / Ρέμα του Φασόλη / Τσόχα,ο/το
 1542. Χείμαρρος / Ποταμός Κάστρου / Ερκιές,ο
 1543. Χείμαρρος / Ποταμός Λιβαδάς,ο
 1544. Χείμαρρος / Ποταμός της Σκάφης,ο
 1545. Χοιρά ο Ποταμός,του (Δεύτερο λαγκάδι Προφήτη Ηλία)
 1546. Χοιρόγελες, Χοιρόγιαλες, Χαρόγιαλες,οι (Καμπανάκι-Κοντογιάννη)
 1547. Χοντρά το Φρούδι,του (Άγιος Κωνσταντίνος στον Ορνό)
 1548. Χοντρωπού,του (ακρωτήριο)
 1549. Χορτωπή,η (ΝΔ του Αγίου Ανδρέα)
 1550. Χριστός Αφέντης / Χριστός Εξαμπέλων / Μεταμόρφωση- Άγιος Πα-
 ντελεήμων,ο
 1551. Χριστός,ο (Γέννηση, Απολλωνία)
 1552. Χριστός Καταβατής,ο (Γέννηση, Καρδίτση)
 1553. Χριστός (Σωτήρας, Μάινας)

1554. Χριστός Σωτήρας,ο / Φλεβριάτισσα (Σταυρί / Απολλωνία)
 1555. Χριστός,ο (Μεταμόρφωση, Φραγκιά)
 1556. Χριστός,ο - Αγία Τριάδα (Κάστρο)
 1557. Χριστού Ποδαριές / Ποδαργιές / Ποδαγκιές,οι
 1558. Χρυσόστομος,ο (Κάτω Πετάλι)
 1559. Χώμα,το (κόκκινη άργιλος) σε πολλά σημεία
 1560. Χωριό Απολλωνία,η / Σταυρί,το
 1561. Χωριό Ε/Α/Ξάμπελα/-ο,τα/το
 1562. Χωριό Καμάρες,οι / Καμάρα,η
 1563. Χωριό Κάστρο,το
 1564. Χωριό Καταβατή,η
 1565. Χωριό Κάτω Πετάλι,ο
 1566. Χωριό Λεύκες,οι
 1567. Χωριό Στραβοπόδι,το
 1568. Χώροι Στάθμευσης,οι (Απολλωνία, Καμάρες, Καταβατή, Κάτω Πετάλι,
 Κάστρο, βλ. λ. Πάρκιν)
 1569. Ψαρό Γκρεμνό,το (Τόσο Νερό)
 1570. Ψαρολούρος,ο
 1571. Ψαρού τα Μονιάσματα,του
 1572. Ψηλάκου, Ψη/ι/υ/λλιάκου,του
 1573. Ψηλό,το
 1574. Ψηλό Πετάλι,το (λόφος)
 1575. Ψωλάρας,της (ποταμός)

**Γ. Τοπωνύμια του νοτίου γεωγραφικού διαμερίσματος
 (Β' Περιφέρεια της άλλοτε Κοινότητας Απολλωνίας)**

1. Αβολάδες,οι (παραθαλάσσιο ΝΔ)
2. Αβολαδί,το (παραθαλάσσιο Πούντα)
3. Αγγλήστρα,η
4. Αγγλή/εί/ ίστριες,οι
5. Αγία Αικατερίνη / Αγιά Κατερίνα,η (Κάππαρη)
6. Αγία / Αγιά Άννα,η / Αγιά ν-Άννα,στην (Βίγλα)
7. Αγία Ζώνη / Παναγία του Καργιαύλη,η
8. Αγία Κατερίνα στην Κάππαρη,η
9. Αγιανναριές,οι (Γενναριάς)
10. Αγία Σοφία / Αγιά Σοφιά - Αγία Τριάδα,η (Πλατύς Γιαλός)
11. Αγία / Αγιά Τριάδα- Αγία Σοφία,η (Πλατύς Γιαλός)
12. Άγιο Μαντή(ι)λιο / Χριστός,το
13. Άγιος Αθανάσιος, ο - Παναγία (σ)τα Φυρ(ρ)όγεια / των Φυρ(ρ)ογείων,η /
 Εισόδια της Θεοτόκου,τα / Αγία των Αγίων,τα

14. Άγιος Ανδρέας / Αγί' Αντρέας / Άης Αντρέας / Άη Ντριάς,ο
15. Άγιος / Άης Γεράσιμος,ο (Παναγία του Βουνού)
16. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιώργης ο Καραβοστάσης,ο (Καραβοστάσι)
17. Άγιος Γεώργιος / Άης Γιώργης,ο (Κοντού)
18. Άγιος Γρηγόριος / Άης Γρηγόρης,ο (Φάρος)
19. Άγιος Ευστάθιος / Άης Στάθης (Πλατύς Γιαλός)
20. Άγιος Εφραίμ,ο – Σταυρός (Φάρος)
21. Άγιος Εφραίμ,ο (στο δρόμο προς το Βαθύ, στο ύψος του Ταξιάρχη της Σκάφης)
22. Άγιος Ηλίας / Άη(ς) Ν-Ηγιάς / Προφήτης, Προφήτ' Ηλίας του Κοντού
23. Άγιος Ιωάννης / Άης Γιάννης στα Πλακιά,ο (1776)
24. Άγιος Ιωάννης / Άης Γιάννης του Φάρου,ο
25. Άγιος Νικόλαος / Άης Νικόλας στα Αερινά,ο
26. Άγιος Νικόλαος / Άης Νικόλας (Βαθύ)
27. Άγιος Νικόλαος / Άης Νικόλας,ο (Φάρος)
28. Άγιος Παντελεήμων / Άης Παντελεήμονας,ο τιμάται στον Άγιο Χαράλαμμο (Αποκοφτό)
29. Άγιος Φανούριος / Άης Φανούρης, στ' Ανεμορδ(ε)ίλι
30. Άγιος / Άης Χαράλαμπος,ο (Αποκοφτό)
31. Αγκλ(ε)ίστριες / Γλίστρες,οι
32. Άγλωσσοσ,ο (χειμαρρος)
33. Αγριλιά / Αγριγιά / Αγρινγκιά / Αγρελιά,η (Ν Βαθιού)
34. Αερινά / Αρινά / Ερινά,τα (Δαβρές)
35. Αερινά – Καβίλης
36. Αερινά – Λούκα τα Σπιτάκια
37. Αερινά Μελένιου
38. Αερινά – Ραφελιά Πλάτη
39. Άης Αντρέας / Αγί' Αντρέας / Άη Ντριάς / Άης Αντρέας,ο
40. Αθρόλικας του Μάερα,ο / Λεβαντή το Φρούδι,το
41. Αθρώποι,οι (Αερινά)
42. Άθρωπος (Σαρλή)
43. Άθρωπος (Πλάτη-Βαθύ)
44. Αιμαρ(ρ)ού,του (Αμμουδάρες, χειμαρρος)
45. Ακονιτός / Κονιτός,ο (Δ της Μερσίνης)
46. Ακρωτηράκι,το (Λα(ντ)ζάρου, Πλατύς Γιαλός)
47. Ακρωτήριο Αμόνι / Πούντα,το
48. Ακρωτήριο Κοντός,το / Πούντα του Φώτη,η
49. Ακρωτήριο Μαϊστρας,το (Βαθύ)
50. Ακρωτήριο Πέταλος,το (Χρυσοπηγή)
51. Ακρωτήριο Πούντα του Πολεμικού,το (Βαθύ)

52. Ακρωτήριο Σταυρός του Φάρου,το
53. Αλάτσι,το (Πούντα στο Βαθύ)
54. Αλατσωτή,η (παραθαλάσσιο)
55. Αλεβροχιά / Αναβροχιά,η (περιοχή)
56. Αλιευτικό Καταφύγιο,το (Πλατύς Γιαλός)
57. Αλιμπέρτη,του
58. Αλυκή,η / Αλυκές,οι (Πλατύς Γιαλός)
59. Αλυκή-Αναβροχιά,η
60. Αλωνάκι του Καργιού,το (Κρεβαταριές)
61. Αλωνάκι,το (Κάτω Κοντού)
62. Αλωνάκι,το (Απάνω Κοντού)
63. Αλωνάκια,τα (Τρούμπα)
64. Αλώνι,το (Γενναριά)
65. Αμμουδάρα,η / Αμμουδάρες,οι (πριν από την Παναγία του Βουνού)
66. Αμόνι,το (Πούντα)
67. Αμπελάκι(α), το / τα (Τσό(ώ)πος)
68. Ανεμορδ(ε)ίλι,το / Ανεμορδ(ε)ίλης,ο (περιοχή)
69. Ανεμορδ(ε)ίλι – Μαντράκια Χρίστου,του
70. Ανεραΐδας το Νερό, της
71. Ανηφόρα του Βαθιού,η
72. Ανήφορο του Βαθιού,το
73. Άνω Μερσίνη,η
74. Αποκεφαλιστείς,ο (βλ. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος / Βαπτιστής)
75. Απλωταριές,οι (Οξω Μουσία)
76. Αποκοφτό,το (παραλία)
77. Αραπακιού,του (Σαρλή)
78. Αργυρού του Πετάλι,του
79. Αρμεοί,οι (Κλημάτι)
80. Αρσενίου,του (Πλατύς Γιαλός)
81. Αρχαίος Οικισμός της Μπαρόνας,ο
82. Αρχαίος Οικισμός του Καργιάλη,ο
83. Αρχαίος Οικισμός στον Άη Γιάννη του Φάρου,ο
84. Αρχαίος Οικισμός στα Ελληνικά,ο
85. Αρχαίος Οικισμός του Κοντού-Μουσία,ο
86. Ασβεστοκάμινο,το (σε πολλά σημεία)
87. Άσπρα Γκρεμνά,τα (Κιτριανή)
88. Άσπρα Γκρεμνά,τα (καβάκι, Φάρος)
89. Άσπρος Πύργος,ο (Πλατύς Γιαλός)
90. Ατσαχιά,η / Ατσαχιά,στην
91. (Α)Τσάχια,τα και Ατσάχοι,οι (Φιδωπός)

92. Αύλακας / Ναύλακας,ο (χειμαρρος, πηγάζει από τα Βουνάκια του Σκουριαλού)
93. Αύλακας,ο (Β στα Κηπιά)
94. Αύλακας,ο (πηγάζει από την Κρήνα / Κρίνα / Γρίνα)
95. Αυλάκι των Χοχλάκων, το (Κορνήλιου)
96. Αφαλάτωση,η / Εγκαταστάσεις Αφαλάτωσης Πλατύ Γιαλού
97. Βαθύ,το
98. Βάνης,ο / Βάνη,στου (χειμαρρος)
99. Βάρδιες,οι (Αγκλ(ε)ίστριες)
100. Βασμίδι,το (παραθαλάσσιο Β Βαθιού)
101. Βασμίδι, το (Ν Βαθιού)
102. Βγένας,της (χειμαρρος, Πλατύς Γιαλός)
103. Βγένας το Νερό,της
104. Βενιού τα Καμίνια,του (Κοντού)
105. Βερούδη,του (Μέλισσα)
106. Βήμα,το (Καργιάλης)
107. Βίγλα,η (ανάμεσα Λαού-Καργιάλη)
108. Βίγλα Διενή,η
109. Βίγλα Λαού,η
110. Βιγλάκι,το (όρια Κ.-Ν.)
111. Βιολογικός Καθαρισμός Πλατύ Γιαλού,ο (Τρούμπα)
112. Βίστη,του (χειμαρρος, Βαθύ)
113. Βλυχάδα,η
114. Βλυχό,το και Βλυχός,ο (παραλία)
115. Βολάνη,του (Ν Βαθιού)
116. Βόλου / Βώλου,του (Κοντού)
117. Βορδώνη,του (Βαθύ)
118. Βουλίστρια,η (όρμος Βαθιού)
119. Βουλίστριες,οι (παραθαλάσσιο)
120. Βουνάκι, Βουνί / -ό, το (Παναγία του Βουνού)
121. Βουνάκια του Σκουργιαλού,τα
122. Βουνί / Βουνάκι / Βουνό της Παναγίας
123. Βουνό Άγιος Νικόλαος / Άης Νικόλας τ' Αερινά
124. Βουνό Γυαλιά,το (Κιτριανή)
125. Βουνό Κατσίστρια,το
126. Βουνό Παναγίας,το
127. Βουνό Προφήτης Ηλίας του Κοντού,ο
128. Βουνό Σταυρού το Πετάλι,το
129. Βουνό Ριτζώματα,το
130. Βουνός,ο (Παναγία του Βουνού)

131. Βούττημα Αστέρι,το
132. Βούττημα Κασέλα,το
133. Βούττημα Κόρακας,το
134. Βούττημα της Παναγίας,το
135. Βούττημα Φονιάς,ο
136. Βουτσάς,ο / Βουτσά,του (Φάρος)
137. Βράχος / Φόνος της Μητρυιάς,ο / Μητρυιάς το Φρούδι,της
138. Βρυσιανά / Βρυσκιανά,τα (χειμαρρος)
139. Βορδώνη,του (Βαθύ)
140. Γαζή / Κόπιακα η Σπηλιά,του
141. Γενέθλιο της Θεοτόκου,το / Παναγία Κυπριανή,η
142. Γενναριά,η
143. Γενναριά Σκουριαλού,η
144. Γεωργιτσάκη (Γενναριά)
145. Γεώτρηση Δημοτική στη Μερ(ι)σίνη,η
146. Γεώτρηση Δημοτική στου Βάνη,η
147. Γεώτρηση Δημοτική στον Άη Γιάννη στα Πλακιά,η (Πλατύς Γιαλός)
148. Γεώτρηση Δημοτική στα Πλακιά, στον Ποταμό,η
149. Γιαννάκου το Πη(γ)άδι,του (Μέλισσα)
150. Ποφύρι / Γεφύρι της Χρυσοπηγής,το
151. Γ(κ)ρίνας,της (Κρίνας ή Κρήνας Βαθύ)
152. Γλυφό / Βλυχό,το
153. Γλίστρα (Κούντουρα)
154. Γλώσσα,η (Χρυσοπηγή)
155. Γουλέτα,η (Ν)
156. Γούρνα Αγιασμού (Χρυσοπηγή)
157. Γούρνα,η (Φάρος)
158. Γούρνες,οι (Βρυσιανά)
159. Γουρνωπό(ς),ο/το (χειμαρρος)
160. Γυαλιά / Γυαγιά / Γυανγκιά,τα (Κιτριανή)
161. Δαβρές,ο (περιοχή, Αερινά)
162. Δακορόνια / Ντακορόνια,του
163. Δεξαμενές τρεις δημοτικές στο Βαθύ (Συκίδι, Βάνη, Λιβάδι Ταξιάρχη)
164. Δεξαμενή δημοτική στο Φιδωπό
165. Δεξαμενή δημοτική στα Βρυσιανά, στον Πλατύ Γιαλό
166. Δεξαμενή δημοτική στο Φάρο
167. Δεξαμενή πυρασφάλειας στον Τσό(ώ)πο
168. Διαλυσμά τα Λουριά,του (Κισάρια)
169. Διενή Βίγλα,η
170. Διποτάματα,τα / Δύο Ποτάμια,τα

171. Δυο Αλωνάκια (Πάνω, Κάτω),τα
172. Δύο Ποτάμια / Διποτάματα,τα
173. Εγκρέμναρος του Τρούλ(λ)ου,ο
174. Εισόδια της Θεοτόκου,τα / Παναγία του Βουνού,η
175. Εικονοστάσι,το (μετά τον Άη Θωμά)
176. Ελιές,οι (Βαθύ)
177. Ελληνικά,τα (Β Κοντού)
178. Ελληνικά,τα (Δ Βουγνούς)
179. Ελληνικά,τα (Φιδιώνας)
180. Εργίνας (Κακό Σκαλί)
181. Ερειπωμένη εκκλησία ο Άγιος Κωνσταντίνος στον Πλατύ Γιαλό (στα αγγειοπλαστεία του Μπουρή)
182. Ερειπωμένη εκκλησία Ανώνυμη (Άγιος Δημήτριος;) στου Μούγκρου
183. Ερινά /Αρινά /Αερινά,τα
184. Εσχατιά,η (απέναντι στην Κιτριανή)
185. Ευαγγελισμός,ο / Εισόδια της Θεοτόκου,τα / Παναγία του Βουνού,η
186. Ζήση / Ντζήση,του (λόφος στο Βαθύ)
187. Ζωοδόχος Πηγή / Παναγία η Χρυσοπηγή,η
188. Ηλιακό Πάρκο,το
189. Θεοτόκος Κυπριανή,η
190. Θόλος,ο (ποταμός στο Βαθύ)
191. Καβάκι,το (Φάρος)
192. Κάβος Ξύλου (Ξύλο)
193. Κάβος του Φώτη,του
194. Καβ(ρ)ίλης,ο (Αερινά)
195. Κάθισμα,το (Α στις Αγκλ(ε)ίστριες)
196. Κάθισμα Ταξιάρχη,το (Ανήφορο Βαθιού)
197. Καθρέφτης / Κατρέφτης,ο (παραθαλάσσιο Ν Μαϊστρας στο Βαθύ)
198. Κακ(τσ)ίστρια,η (Βαθύ)
199. Κακό Σκαλί,το (ΝΑ της Μερσίνης)
200. Κακό Σκαλί,το (Σαρλή)
201. Κακός Ποταμός,ο (Κρεβαταριές)
202. Κακός Ποταμός (Τσό(ώ)πος)
203. Καλαμάρη,του (Φυρ(ρ)ό Ραχίδι)
204. Καλαμιώνας / Καλαμιώνας,ο (Βαθύ)
205. Καλάνγκαθας,ο (σε πολλά σημεία)
206. Καλή,η / Καλής,της (Πλατύς Γιαλός)
207. Καλογιαννού,η (κάβος Κιτριανής)
208. Καλογριά,η (Άγλωσσο, ύψωμα, σπήλαιο)
209. Καμένα,τα (Κατσίστρια)
210. Καμινάκι,το (Ν Πλατύ Γιαλού)

211. Καμινάκια,τα (Λα(ντ)ζάρου)
212. Καμίνι,το (Ν στα Μούτ(θ)ελα)
213. Καμίνι του Ταξιάρχη,το (Πλάτη-Βαθύ)
214. Καμίνια,τα (αγγειοπλαστών σε πολλά σημεία, 114 σ' όλο το νησί)
215. Καμίνια,τα (αβεστοκάμινια, περίπου 23 σε διάφορα σημεία στην περιφέρεια της άλλοτε Κοινότητας Απολλωνίας)
216. Καμίνια,τα (Άγιος Κωνσταντίνος Φάρου)
217. Καμίνια,τα (καρβουνοκάμινια) σε πολλά σημεία)
218. Καμίνια Βενιού (Φυκιάδα)
219. Καντήλι,το (παραθαλάσσιο, απέναντι στην Κιτριανή)
220. Κάππαρη / Κάπφαρη,η (Β Μερσίνης, Αγία Αικατερίνη)
221. Κάππαρη / Κάπφαρη- Μερσίνη / Μερισίνη,η
222. Καράβι,το (ακρωτήριο Κιτριανής)
223. Καραβοστάσης,ο / Καραβοστάσι,το (Πλατύς Γιαλός)
224. Καραβοστάσι,το / Καραβοστάσης,ο (Πλατύς Γιαλός)
225. Καργιάλη - Βίγλα
226. Καργιάλη ο Ποταμός,του
227. Καργιάλης,ο / Καργιάλη,του / Καργιάλι,το (περιοχή)
228. Καργιού,του (Κισάρια)
229. Καρέλας,ο / Καρέλα,του (Φάρος)
230. Κασέλα,η / Κασέλες,οι (κάβος στον Πλατύ Γιαλό)
231. Κατασκήνωση,η / Δημοτικό Κάμπινγκ,το (Πλατύς Γιαλός)
232. Καταφίδι,το (Αποκοφτό)
233. Κατηφόρα Μερ(ι)σίνης,η
234. Κατηφόρα Πλατύ Γιαλού,η
235. Κατρέφτης / Καθρέφτης,ο (Ν Μαϊστρας στο Βαθύ)
236. Κατσαμπά,του
237. Κατσαμπά ο Ποταμός,του
238. Κατσιπρινιές,οι (Βαθύ, πβ. Κούμαρα,τα)
239. Κατσίστρια,η (Βαθύ)
240. Κατσούλι,το / Κατσούλη,του (Πλατύς Γιαλός)
241. Κάτω Ανεμορδ(ε)ίλι,το
242. Κάτω Αστοιβές,οι
243. Κάτω Μαχαίρα, η (Βάνης)
244. Κάτω Μερ(ι)σίνη,η
245. Καυκ(χ)άρα,η (Πούντα του Πολεμικού)
246. Καυκ(χ)άρα,η (Φάρος)
247. Καυκ(χ)άρες,οι (Κοντού)
248. Καυκ(χ)άρες,οι (Πούντα του Πολεμικού)
249. Καφενές του Κουντζουμή,ο (Λαζάρου)
250. Κελ(λ)ί τ' Άη Πώργη,το (Παλιό Κελ(λ)ί)

251. Κεραίες Κινητής Τηλεφωνίας (στ' Ανεμορδ(ε)ίλι)
252. Κεραίες Κινητής Τηλεφωνίας (Βίγλα)
253. Κισάρια / Κεσάρια,τα
254. Κιτριανή,η
255. Κλείσμα,το (Γενναριά)
256. Κλείσμα,το (Δ Φάρου)
257. Κλημάτι,το (Β Καργιάυλη)
258. Κλότσου,του
259. Κοίμηση της Θεοτόκου,η / Παναγία (σ)το Ανεμορδ(ε)ίλι,η
260. Κοίμηση της Θεοτόκου,η / Γενέθλιο της Θεοτόκου,το / Παναγία Κυπριανή,η
261. Κοκόλη,του (Αερινά)
262. Κοκκίνα,η (Α Τσό(ώ)που)
263. Κόκκινο Στενό,το (Κάπφαρη)
264. Κόκχιν,τα (Κιτριανή)
265. Κόκχιν,τα (Κιτριανή)
266. Κόκχιν,το (Κιτριανή)
267. Κολιά,του (ποταμός ΝΔ Λαού)
268. Κολίτσου,του / Κολίτσαινας,της (Βαθύ)
269. Κολ(λ)ιά,η (Φιδωπός)
270. Κολλητσιάνοι,οι (Κιτριανή)
271. Κολόνα,η (Προφήτης Ηλίας Κοντού)
272. Κόμμα,το (Χρυσοπηγή)
273. Κομπού,του (Δ Ανεμορδ(ε)ίλι)
274. Κονιτός / Ακονιτός,ο
275. Κοντός,ο
276. Κοντού,του (ακρωτήριο)
277. Κόπιακα,του (κοντά στον Σαρλή)
278. Κόπιακα η Σπηλιά,του / Σπηλιά του Γαζή
279. Κόρακα / Κόρακχα,του (Γενναριά)
280. Κοράκοι / Κοράκχοι,οι / Κοράκου / Κοράκχου,του (Κιτριανή)
281. Κοράκοι / Κοράκχοι,οι / Κοράκου / Κοράκχου,του (Βαθύ, Πούντα)
282. Κοραχοφωλιά,η / Μάρμαρο (Κακός Ποταμός)
283. Κορνήλιου,του (χείμαρος που εκβάλλει στους Χοχλάκους)
284. Κορονέλου,του (Βαθύ)
285. Κοσκινά,του (Συκχίδι)
286. Κοσκινάς - Βίγλα
287. Κουκουναριά,η (Κακό Σκαλί)
288. Κούμαρα,τα (πβ. Κατσιπρινιές, Βαθύ)
289. Κούντουρα(ς),τα/ο
290. Κουστοκώλη,του / Κουτσοκώλη,του (Πλατύς Γιαλός)

291. Κρεβαταριές,οι (Κοντού)
292. Κρεβαταριές,οι (ανάμεσα Χοχλάκοι - Περιστεριώνα)
293. Κρεμάσματα,τα (Κρεμαστά)
294. Κρεμαστά,τα
295. Κρήνας / Κρίνας / Γκρίνας,της (Βαθύ)
296. Κυπριανή,η (ναός στην Κιτριανή)
297. Λα(γ)ού,του / Λαγός,ο
298. Λα(γ)ού - Βίγλα
299. Λαζαρή / Λαντζαρή,του (Μάγγαρης)
300. Λαζάρου / Λαντζάρου,του (Λιμανάκι, Πουντάκι)
301. Λαιμός,ο (Κοντός)
302. Λατομεία Αρχαία,τα (Αγία Σοφία Πλατύ Γιαλού)
303. Αρχαία Λατομεία,τα (Τρούμπα)
304. Λατομείο του Καργιού,το (Κισάρια)
305. Λεβαντή το Φρούδι / Αθρόλικας του Μάερα,του (Βαθύ)
306. Λένα του Φώτη, η
307. Λιβάδα Φάρου,η
308. Λιβαδάκι,το (Βαθύ)
309. Λιβάδι,το (Βαθύ)
310. Λιβάδι,το (Πλατύς Γιαλός)
311. Λιμανάκι του Έρωτα,το
312. Λιμανάκι (Αυλάκι) της Παναγίας,το
313. Λιμάνι,το (Βαθύ)
314. Λιμάνι,το (Πλατύς Γιαλός)
315. Λιμάνι,το (Φάρος)
316. Λιμεναρχείο,το / Λιμενικός Σταθμός Σίφνου,ο
317. Λίμνη,η (Αποκοφτό)
318. Λίμνη,η (Ποδότα, Πλατύς Γιαλός)
319. Λίμνη,η (Φασολού)
320. Λιόκαστρο,το (Κιτριανή)
321. Λιόφυτο,το (σε πολλά σημεία)
322. Λόγγου Μερσίνης,του
323. Λοίζου,του (Πλεκτή)
324. Λούκα,του (Α Σπηλιάς Σινιόρη)
325. Λούκα τα Σπιτάκια,του (Καργιάυλη)
326. Λουκατάρη, εις του (Βίγλα)
327. Λουκατάρη, εις του (Μερ(ι)σίνη)
328. Λουκατάρη,του (Ρι(τ)ζώματα)
329. Λυθιού το Νερό,του (αλλιώς Φλεϊ, στο Βάνη)
330. Μάγγαρη-Αερινά,τα
331. Μάγγαρης,ο (Ν στα Αερινά)

332. Μά(γ)ερας,ο
333. Μαγειρείο,το (Φανερωμένη)
334. Μαΐστρας,ο (ακρωτήριο)
335. Μανιάτη,του (Βρυσιανά)
336. Μανού,του (Άγλωσσοσ-Γουρνωπός)
337. Μάντρα του Κολιά,η (Κατσίστρια)
338. Μαντροκαθισ(κ)ιά,τα (Ελληνικά)
339. Μαργαριταράς,ο (Φάρος)
340. Μαργαριταράς,ο (Μανιταριές)
341. Μάρμαρα,τα (Καραβοστάσι Πλατύ Γιαλού)
342. Μάρμαρα,τα (ΝΔ Φυκιάδας)
343. Μάρμαρα,τα (ΝΔ στο δρόμο προς το Μαύρο Χωριό, μετά τη Βουγνού)
344. Μάρμαρο,το (Άσπρα Γρεμνά)
345. Μάρμαρο,το / Κορακοφωλιά (παραθαλάσσιο Δ στις Κρεβαταριές)
346. Μαρμαρωτός,ο (Προφήτ' Ηλίας του Κοντού)
347. Μαρτί,το (παραθαλάσσιο)
348. Μαύρο Βούτ(θ)ισμα,το (Βαθύ)
349. Μαχαίρα(ς), η /της Πάνω, Κάτω (Γενναριά)
350. Μεγαλογιάννη,του
351. Μεγιάς,ο / Μεγιά,στου (Ψηλό Πετάλι)
352. Μέλισσα,η (Βάνης)
353. Μέλισσα,η (Μαργαριταράς)
354. Μερ(ι)σίνη,η
355. Μερ(ι)σίνη Άνω,η (προς Κάπφαρη)
356. Μερ(ι)σίνη Κάτω,η (προς Πλεκτές)
357. Μερ(ι)σίνη Πέρα,η (Μεσοβούνι)
358. Μερσίνης Πύργος,ο (Φιλιππάκη)
359. Μερσύνη (σφαλερή γραφή) / Μερσίνη / Μερισίνη,η (Κακό Σκαλί)
360. Μέσα Εγκρεμνά,τα (Βαθύ)
361. Μεσοβούνι / Μισοβούνι,το
362. Μεταλλεία Φάρου
363. Μηγιάς,ο / Μηγιά,στου> πιθ. Μεγιάς,ο / Μεγιά,στου
364. Μητρυιάς το Φρούδι, της / Φόνος Μητρυιάς,ο
365. Μινώα,η (Ελληνικά)
366. Μισόναπ(φ)ος,ο
367. Μονάδες Αφαλάτωσης Πλατύ Γιαλού
368. Μοναστήρι της Παναγίας του Βουνού
369. Μοναστήρι του Ταξιάρχη,το (Βαθύ)
370. Μοναστήρι του Ταξιάρχη,το (Μερσίνη)
371. Μόνιασμα,το (Γενναριά)
372. Μονιάσματα,τα (Γενναριά)

373. Μούγκρου στα Βρυσιανά,του (χειμαρρος)
374. Μουσία,η (Κοντού)
375. Μούτ(θ)ελα,τα (Ορνεοκαθίσματα)
376. Μουτσούνα,η (Σαβολαίβα)
377. Μπαρόνας τα Φρούδια,της (Κορονέλου)
378. Μπασκιά ο Ποταμός (Μπασμά)
379. Μπασμά,του (ποταμός)
380. Μπιαταλός / Πλατύς Γιαλός,ο
381. (Μ)Πλεχτή /-ές,η /οι (Μεσοβούνι)
382. Μπούφου,του (Κοντού)
383. Μπρόβαλα,το (Βαθιού)
384. Μπρόβαλα,το (Φάρου)
385. Μυρ(ι)σίνη / Μερ(ι)σίνη,η
386. Μύτσουνας,ο (Βαθύ)
387. Ναύλακας,ο (Αύλακας) χειμαρρος
388. Νεκροταφείο Προϊστορικό,το (Ακρωτηράκι)
389. Νεκροταφείο Προϊστορικό,το (Βαθύ)
390. Νεκροταφείο Προϊστορικό,το (Καλαμίτσι)
391. Νεκροταφείο Προϊστορικό,το (Σωρούδι)
392. Νεκροταφείο Προϊστορικό,το (Αγία Σοφία Πλατύ Γιαλού)
393. Νερό,το (Κιτριανή)
394. Νερόμυλος,ο (Βρυσιανά)
395. Νησί,ο (Κάβος της Χρυσοπηγής)
396. Ντακάκη,του (Κατσίστρια)
397. Ντακορόνια,του (Φιδιώνας)
398. Ντζαν(ν)ακιού,του
399. (Ντ)Ζήση,του (λόφος Ν του Βαθιού)
400. «Ξενία»,το (Πλατύς Γιαλός)
401. Ξεράκι,το (Κιτριανή)
402. Ξεφυσιστή,του (Σπηλιά, Κοντού)
403. Ξύδη ο Ποταμός,του (Φυκιάδα)
404. Ξύλο,το / Ξύλου,του (απέναντι στην Κιτριανή)
405. Ξυλοκερατιά,η (Τρατθάρης)
406. Όξω Μουσία,η
407. Όρμος του Αποκοφτού,ο
408. Όρμος του Βαθιού,ο
409. Όρμος Βλυχό / Γλυφό,το
410. Όρμος Περπινιά,ο (Χρ. Τσουντας) / Φασολού,η
411. Όρμος του Πλατύ Γιαλού,ο
412. Όρμος Τουρκαύλακο,το
413. Όρμος του Φάρου,ο

414. Όρμος της Φασολούς,ο
415. Όρμος της Φυκιάδας,ο
416. Όρμος Χλακωπό,το
417. Ορνεοκαθίσματα,τα (Τσό(ώ)πος)
418. Παλαμάρι,το (Φραγκιά)
419. Παλαμάρι-Ανεμορδ(ε)ίλι
420. Paleo Kastro / Άσπρος Πύργος,ο (Πλατύς Γιαλός)
421. Παλιά Λίμνη,η (Λίμνη Ποδότα)
422. Παλιά / Παγιά Μάντρα,η (Κάθισμα)
423. Παλιά / Παγιά Μάντρα,η (Λα(ντ)ζάρου)
424. Παλιό Κελλ(λ)ί,το (Κελλ(λ)ί τ' Άη Γιώργη, Κοντού)
425. Παλιόμαντρα / Παγιόμαντρα,η (Καργιαύλης)
426. Παναγιά (ανύπαρκτη) / Αγία Κατερίνη στην Κάππαρη / της Κάππαρης,η
427. Παναγία,η (ερειπωμένη, Κομπού) / Αγία Καλή;
428. Παναγία (σ)τ' Ανεμορδ(ε)ίλι,η
429. Παναγία του Βουνού / (σ)το Βουνό / Παναγία η Μαχαιρούσα,η
430. Παναγία η Δέσποινα,η (Φασολού)
431. Παναγία του Ζαμπέλη,η / «Παναγία Ζαμπέλενα» / Χρυσοπηγή,η
432. Παναγία του Καργιαύλη / Αγία Ζώνη,η
433. Παναγία στο Κόμμα / Χρυσοπηγή / Ζωοδόχος Πηγή,η
434. Παναγία Κυπριανή,η / Γενέθλιο -Κοίμηση της Θεοτόκου
435. Παναγία στα Λευκίδια,η (μετά του Καδέ, ερειπωμένη)
436. Παναγία η Μαχαιρούσα / Παναγία του Βουνού,η
437. Παναγία,η (Παντοκράτορας)
438. Παναγία η Φανερωμένη,η (Πλατύς Γιαλός)
439. Παναγία (σ)τα Φυρ(ρ)όγεια / των Φυρ(ρ)ογείων,η / Εισόδια της Θεοτόκου,τα / Άγια των Αγίων,τα και Άγιος Αθανάσιος
440. Παναγία η Χρυσοπηγή / η Ζωοδόχος Πηγή / στο Κόμμα,η
441. Παναγιάς τ' Αυλάκι,της (Κιτριανή)
442. Παναγιάς(ς) η Κοίμηση,της, βλ. Κοίμηση της Θεοτόκου,η
443. Παναγιάς το Περιβόλι / Παναγιάς το Πηγάδι,της (Βουνό)
444. Παντοκράτορας,ο
445. Πάνω Αστοιβές (Άγλωσος)
446. Παξιμάδα,η (Βλυχάδα)
447. Παπα-Μάρκου,του (Πλατύς Γιαλός)
448. Παπα-Τζάννη,του
449. Παράμπουκο,το (Ακονιτός)
450. Παρατηρητήριο,το (Πούντα του Φώτη)
451. Πάρκιν του Φάρου,το
- 451α. Πάρκιν του Βαθιού

452. Πασά,του (Β Γενναριάς)
453. Πάτημα / Πήτημα,το (παραθαλάσσιο σε πολλά σημεία)
454. Πγιαταλός / Πγιατγιαλός / Πλατύς Γιαλός,ο / Μπλατιαλό,στον
455. Πεντζούλα,η (Ν Τρατάρη)
456. Πεντζούλι,το
457. Πέρα Μερσίνη / Μερσίνη,η
458. Περδίκη,του / Περδίκι,το (Μεσοβούνι)
459. Περιστεριώνας,ο (ΝΑ)
460. Περιστεριώνας,ο (ΒΔ Βαθιού, Ν στους Χοχλάκους)
461. Περιστεριώνας(ς),η / (ο) (Κούντουρα-Σκαρμός)
462. Περιστεριώνας(ς),η/(ο) (στο Φάρο)
463. Περπινιά (Τσουντας) / Φασολούς ο όρμος,του / της
464. Πετάλα,η (Μουσία)
465. Πετάλα,η / Πέταλος,ο (Χρυσοπηγή)
466. Πεταλάκι της Γενναριάς / Πεταλάκι του Κορονέλου,το
467. Πετάλι του Αλεξανδρή,το (Κούντουρα)
468. Πετάλι τ' Αργυρού,το
469. Πετάλι του Σταυρού,το (Κρεβαταριές)
470. Πέταλος,ο (Χρυσοπηγή)
471. Πετράλωνα,τα (σε διάφορα σημεία της υπαίθρου)
472. Πηγάδι του Καραβούλη,το
473. Πηγάδι του Κόπελου,το (Φάρος)
474. Πηγάδι του Λα(ντ)ζαρή,το
475. Πή(γ)αδος του Κοντού,ο (πηγάδι)
476. Πή(γ)αδος,ο (ρέμα)
477. Πηγή,η (Βαθύ)
478. Πηγή,η (Βρυσιανά)
479. Πήτημα / Πάτημα,το
480. Πλακιά,τα (Πλατύς Γιαλός)
481. Πλατέα,η (Άσπρος Πύργος)
482. Πλάτη,η (ΒΔ στα Κισάρια)
483. Πλάτη Βουνού,η (προς Παναγία του Βουνού)
484. Πλατύν Γιαλόν και Βρυσιανά,εις τον
485. Πλατύς Αιγιαλός / Γιαλός,ο
486. Πλεκτή / Πλεχτή / (Μ)Πλεχτή,η
487. Πλεκτήν του Κατζαρίδη,ειςτην
488. Πλεκτήν του Λοΐζου,εις την
489. Πλεκτήν του Μπούρδινου,εις την
490. Πλεχτή στην Κάτω Μερσίνη,η
491. Πλούσια,η (Βαθύ)
492. Ποδότα η Λίμνη,του (Πλατύς Γιαλός)

493. Ποντικού τα Φρούδια, του (Αγία Μαρίνα Φλάμπουρου)
 494. Πολεμικό, το /-ού, του
 495. Πόρτα του Κοντού, η (Μουσία)
 496. Ποταμιά, (Σαρλή)
 497. Ποταμός της Αλυκής, ο (Πλατύς Γιαλός)
 498. Ποταμός του Βάνη, ο (Βαθύ)
 499. Ποταμός του Σινιόρ-η /-ε, ο
 500. Ποταμός της Φυκιάδας, ο
 501. Πούντα, η / Αλάτσι, το (Βαθύ)
 502. Πούντα του Πλατύ Γιαλού, η
 503. Πούντα του Πολεμικού / Πούντα του Ταξιάρχη, η
 504. Πούντα του Φώτη, η (Κοντού)
 505. Πουντάκι του Λα(ντ)ζάρου, το (Πλατύς Γιαλός)
 506. Πρέ(ντ)ζα, η (παραθαλάσσιο Κιτριανής)
 507. Πρόβαινα, Πρόβαλα, (Μ)Πρόβαρμα Βαθιού, το
 508. Πρόδρομος, ο (βλ. λ. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος)
 509. Προφήτης Ηλίας του Κοντού, ο (Μαρμαρωτός)
 510. Πυργάκι, το (Κάτω Μερσίνη)
 511. Πύργος 42, ο (Άγιος Νικόλαος, Αερινά)
 512. Πύργος 49, ο (Άης Γιάννης στα Πλακιά)
 513. Πύργος 47, ο (Αποκοφτό)
 514. Πύργος 73, ο (Άης Γιάννης Φάρου)
 515. Πύργος 59, ο (Αλωνάκια)
 516. Πύργος 45, ο (Αμμουδάρες)
 517. Πύργος 44, ο (στ' Αργυρού το Πετάλι)
 518. Πύργος Άσπρος 48, ο (Πλατύς Γιαλός)
 519. Πύργος 63, ο (Ελληνικά, Μαντροκαθισιά)
 520. Πύργος 60, ο (Κάθισμα)
 521. Πύργος 52, ο (Καλαμάρη Καυκάρες)
 522. Πύργος 66, ο (Κισάρια)
 523. Πύργος 55, ο (Κούντουρα)
 524. Πύργος 46, ο (Φιλιππάκη)
 525. Πύργος 70, ο (Μουσία)
 526. Πύργος 53, ο (Ντακορόνια)
 527. Πύργος 67, ο (Παναγιά του Καργιάλη)
 528. Πύργος 51, ο (Σπηλιά του Μεγαλογιάννη)
 529. Πύργος 41, ο (στο Στρογγυλο)
 530. Πύργος 65, ο (Συκχίδι)
 531. Πύργος 64, ο (Τζαννακιού)
 532. Πύργος 58, ο (Τρούμπα)
 533. Πύργος 50, ο (Τσιώ(ό)νη)

534. Πύργος 43, ο (Φάρος)
 535. Πύργος 56, ο (Φιδωπό)
 536. Πύργος 54, ο (Φυκιάδα)
 537. Ραχάκι, το (ΒΔ Μερσίνης)
 538. Ρέματα, τα (βλ. λ. Χείμαρροι)
 539. Ριζώματα / Ριντζώματα, τα (Σινιόρε)
 540. Ριχαλοπόταμα, τα (Πάνω Κοντού-Ισιόπατα)
 541. Ρολογά, του (Χείμαρρος)
 542. Ρού(κ)χουνας, ο (παραθαλάσσιο Κοντού)
 543. Ρύμνη Κατσίστριας, η (Συκίδι)
 544. Ρύμνη Πίσω / Ρύμνη Μπρος, η (Γενναριά)
 545. Σαβολαίβα, η (παραθαλάσσιο)
 546. Σαούρες, οι / Σαβούραις, εις ταις (παραθαλάσσιο)
 547. Σαρακήνικο, το (παραθαλάσσιο)
 548. Σαρλή, του / Σαρλί, το (παραθαλάσσιο)
 549. Σίδερα, τα (Σκάλα Μεταλλείων Φάρου)
 550. Σιδερένια Πόρτα, η (Πόρτα Κοντού, Μουσία)
 551. Σινιόρε/-η η Σπηλιά, του
 552. Σιόπατα, τα / Σκιοπάτα, τα (παραθαλάσσιο ΝΑ)
 553. Σκάλα Μεταλλείων Φάρου, η
 554. Σκαλί, το
 555. Σκαλούρα, η (Ανηφόρα / Κατηφόρα Βαθιού, Βίγλα)
 556. Σκαλούρα, η (Κιτριανή)
 557. Σκαλούρα, η (ύφαλος έξω από το Βαθύ)
 558. Σκαλούρα τ' Άη ΝΗγιά (ύφαλος)
 559. Σκαρμός, ο (καβάκι αντίκρυ στην Κιτριανή)
 560. Σκινάρι / Σκχινάρι, το (προς τα Αερινά)
 561. Σκιοπάτα, τα / Σιόπατα, τα (παραθαλάσσιο ΝΑ)
 562. Σκισμάδες / Σκχισμάδες, οι (Αερινά)
 563. Σκουριαλού, του
 564. Σκριβά, του (Βαθύ)
 565. Σπήλαιο στ' Ανεμορδ(ε)ίλι, το
 566. Σπήλαιο της Κρή(ι)νας, το (Βαθύ)
 567. Σπηλαιοφάραγγο / Σπήλαιο, το (Ανεμορδ(ε)ίλι)
 568. Σπηλιά του Αράπ(φ)η, η (Καταφίδι)
 569. Σπηλιά του Γαζή / του Κόπιακα, η
 570. Σπηλιά της Καλογριάς, η (Αγκλ(ε)ίστριες)
 571. Σπηλιά Καλογριανούς, η (Κιτριανή)
 572. Σπηλιά του Μεγαλογιάννη, η
 573. Σπηλιά του Ντακορόνια, η
 574. Σπηλιά του Σινιόρε/-η, η

575. Σπηλιά του Φώτη,η
 576. Σπηλιά των Χοίρων / Χοιρώ,η (Αγκλ(ε)ίστριες)
 577. Σταυρός – Άγιος Εφραίμ (Φάρος)
 578. Σταυρού το Πετάλι,του
 579. Σταυρουδάκι,το (κάβος στην Κιτριανή)
 580. Στέρνα,η (Κιτριανή)
 581. Στέρνα τ' Αη Νηγιά,η (Κοντού)
 582. Στεφανάκη,του (Πλατύς Γιαλός)
 583. Στρογγυλό,το (Πλατύς Γιαλός)
 584. Συκ(χ)ίδι,το
 585. Συκ(χ)ιά,η (Φάρος)
 586. Συκ(χ)ιές,οι (Σαούρες)
 587. Συμβολαιογραφεία,τα (Ν. Λεμονή, Σ. Κολιογιώργη, Ε. Μηλιώτη)
 588. Συσκία,η (μετά τα Μεταλλεία του Φάρου)
 589. Σωρούδι,το
 590. Ταξίαρχη το Καμίνι,του (Τσό(ώ)πος)
 591. Ταξίαρχης του Βαθιού,ο
 592. Ταξίαρχης της Μερ(ι)σίνης,ο
 593. Τζαν(ν)ακιού,του
 594. Τζαν(ν)ή,του (Ξυβουνί)
 595. Τοίχαρος,ο (Κοντού)
 596. Τουρκαύλακο,το (Κοντού)
 597. Τραόγκρεμνα,τα (Ελληνικά)
 598. Τρατ(θ)άρης (Ν στους Χοχλάκους),ο
 599. Τράφος,ο
 600. Τράφου το Νερό,του (Φυκιάδα)
 601. Τρούμπα,του (Δ του Λα(ντ)ζάρου)
 602. Τρυπητή,η (κάβος στην Κιτριανή)
 603. Τσάχια,τα
 604. Τσικαλαργ(ε)ιά,τα (Βαθύ, Καμάρες, Φάρος, Πλατύς Γιαλός, Φυκιάδα)
 605. Τσιώ(ό)νη,του
 606. Τσιώ(ό)νη το Φρούδι,του
 607. Τσό(ώ)πος,ο
 608. Φανάρι,το / Φάρος του Βαθιού,ο (Μαΐστρα)
 609. Φανερωμένη,η (Παναγία, Πλατύς Γιαλός)
 610. Φάρος,ο (παραθαλάσσιος οικισμός)
 611. Φάρος-Θεκλιά / Φεκλιά / Σεκλιά (περιοχή)
 612. Φασολού,η (παραθαλάσσιο)
 613. Φίδα / Φιδάρα / Φιδούρα,η (Σκαλούρα)
 614. Φιδιώνας,ο (ΝΑ Ντακορόνια)
 615. Φιδωπ(φ)ός,ο / Φιδωπ(φ)ό,το

616. Φιλιππάκη,του (Ταξίαρχης της Μερσίνης)
 617. Φλαράκι,το (Βασμίδι, παραθαλάσσιο)
 618. Φλεάκι,το, αλλιώς Φλεΐ,το στο Βάνη
 619. Φλεΐ,το / Λυθιού το Νερό,του (Βάνης)
 620. Φλομάκια,τα / Φλόμος,ο (Βαθύ)
 621. Φλόμος,ο / Φλομάκια,τα (Βαθύ)
 622. Φονιάς,ο (Άγιος Χαράλαμπος)
 623. Φόνος Μητρυιάς,ο / Μητρυιάς το Φρούδι,της
 624. Φράγκαλη,του (Γενναριά)
 625. Φράγκα,η (στού Κούνη)
 626. Φράγκας οι Μάντρες,της (Ανεμορδ(ε)ίλι)
 627. Φραγκή,στού (Γενναριά)
 628. Φροσύνης,της
 629. Φρούδι του Λεβαντή,το / Αθρόλικας του Λεβαντή,ο (Βαθύ)
 630. Φρούδι της Μητρυιάς,το / Φόνος Μητρυιάς,ο
 631. Φρούδι του Σινιόρε/-η,το
 632. Φρούδια της Μπαρόνας / της Παρόνας,τα
 633. Φρούδ(γ)ια του Βασσάλου,τα (Αγία Μαρίνα του Φλάμπουρου)
 634. Φτενό,το (παραθαλάσσιο στην Κιτριανή)
 635. Φυκιάδα,η (όρμος)
 636. Φυλλαδάκι,το (Κάπφαρη)
 637. Φυργιαλούδια,τα (Βαθύ, «σύμπλεα Κόπηκα», 1587)
 638. Φυρ(ρ)ορακίτι / Φυρ(ρ)ό Ραχίδι,το
 639. Φυρ(ρ)οράχια,τα
 640. Φυρ(ρ)όα,η (Πλατύς Γιαλός)
 641. Φυρ(ρ)όγεια,τα (ΒΑ στα Πλακιά)
 642. Φυρ(ρ)οράχια,τα
 643. Φυρ(ρ)όχελα,τα
 644. Φώτη η Πούντα,του
 645. Χαβιάρι,το (Πλατύς Γιαλός)
 646. Χαλικουριά της Κατσίστριας,η (Κατσαμπά-Σινιόρε)
 647. Χείμαρρος Άγλωσσο,ο (Προφήτης Ηλίας του Κοντού)
 648. Χείμαρρος Αιμαρ(ρ)ού,ο (Βγένας)
 649. Χείμαρρος Αλεβροχιά,ο (Ποθητού-Διποτάματα)
 650. Χείμαρρος Ακονιτού,ο
 651. Χείμαρρος Αμπελάκια,ο (Τσό(ώ)πος)
 652. Χείμαρρος του Αραπακιού,ο (Σαρλή)
 653. Χείμαρρος Αύλακας,ο (Περιστεριώνας)
 654. Χείμαρρος / Ποταμός Βάνης,ο
 655. Χείμαρρος Βγένας,ο (συνέχεια Αιμαρ(ρ)ού)
 656. Χείμαρρος / Ποταμός του Βίστη,ο (Αερινά)

657. Χείμαρρος Βρυσ(κ)ιανά,ο (Πλατύς Γιαλός)
658. Χείμαρρος Γουρνωπός,ο (Μεσοβούνι)
659. Χείμαρρος Θόλος,ο (τ' Αργυρού το Πετάλι)
660. Χείμαρρος / Κακός Ποταμός,ο (Κρεβαταριές)
661. Χείμαρρος Κλημάτι,το
662. Χείμαρρος του Κολιά,ο (Λα(γ)ού)
663. Χείμαρρος του Κορνήλιου,ο (Χοχλάκοι)
664. Χείμαρρος του Λουκατάρη,ο (Χλακωπό)
665. Χείμαρρος Μάγγαρης,ο
666. Χείμαρρος Μερ(ι)σίνης,ο (παραπόταμος Μούγκρου)
667. Χείμαρρος του Μούγκρου,ο
668. Χείμαρρος / Ποταμός του Μπασμά,ο (Σ(κ)ιόπατα)
669. Χείμαρρος / Ποταμός του Ξύδη,ο (Φυκιάδα)
670. Χείμαρρος Περιστεριώνα,ο (Αύλακας)
671. Χείμαρρος Πηγαδάκια,ο (Ξυβουνί-Φάρος)
672. Χείμαρρος του Ρολο(γ)ά,ο (Κοντού)
673. Χείμαρρος Φαράγγοι,ο (Χοχλάκοι)
674. Χείμαρρος / Ποταμός της Φυκιάδας, ο (Κοντού)
675. Χλακ(χ)ωπό,το (παραθαλάσσιο)
676. Χείμαρρος Φυλλαδάκι,το (από Πλατιά Ράχη)
677. Χλωρού στη Γενναριά,του (Β της Γενναριάς)
678. Χοχλάκοι,οι (κόλπος)
679. Χριστάκη,του (Φάρος)
680. Χριστός,ο / Άγιο Μαντή(ί)λιο,το (Μούγκρου / Βρυσ(σ)κιανά)
681. Χριστός / Παντοκράτορας
682. Χρυσοπηγή / Παναγία η Χρυσοπηγή / Ζωοδόχος Πηγή,η
683. Χώμα Φραζέσκαρα,το (Βαθύ)
684. Χωράφες,οι (Αερινά)
685. Χωριό Βαθύ,το
686. Χωριό Φάρος,ο
687. Χώροι Στάθμευσης,οι (Φάρος, Βαθύ, Πλατύς Γιαλός)
688. Ψαρομπίτημα,το
689. Ψιλού,εις του (Πλακιά)

II. Τοπωνύμια μαρτυρημένα από παλιά δικαιοπρακτικά έγγραφα (απροσδιόριστης θέσης σήμερα)

Τα τοπωνύμια που ακολουθούν, κυρίως τα κτητορικά που είναι ανθρωπωνύμια, μολονότι απαντούν σε παλιά δικαιοπρακτικά έγγραφα, εντούτοις με την παρέλευση του χρόνου και σε περίοδο πεντακοσίων περίπου ετών (1462-

1952) λησμονήθηκαν και δε σώζονται πια σήμερα. Πιθανώς λησμονήθηκαν για άγνωστους λόγους, κυρίως όμως: α) Εξαιτίας της αλληλοδιαδοχής στην ιδιοκτησία των ακινήτων, μολονότι, αντίθετα, υπάρχουν τοπωνύμια που διέσωσαν την ανάμνηση του οικογενειακού ονόματος των ιδιοκτητών, το οποίο έχει σήμερα εκλείψει, επειδή δεν είχαν άρρενες απογόνους. β) Επειδή κάποια συνώνυμα κτητορικά ναωνύμια, που προσδιορίζονται με το όνομα του κτήτορα, δεν είναι εύκολο να ταυτιστούν, καθώς αυτό σήμερα είναι άγνωστο και απαιτείται ειδική αρχαιολογική έρευνα για να γίνει η αναγνώριση και η ταύτιση. γ) Επειδή, με την πάροδο του χρόνου και τη στοματική παράδοση, κάποια τοπωνύμια έχουν παραφθαρεί και δεν αναγνωρίζονται πια, γι' αυτό και παραμένουν σήμερα αταύτιστα. δ) Ένας επιπλέον λόγος είναι η επακόλουθη της στροφής προς τον τουρισμό εγκατάλειψη της υπαίθρου. ε) Κάποια άλλα, τέλος, ειδικά αυτά που αναφέρει ο Ιάκωβος Δραγάτσης στο χειρόγραφο του που είναι κατατεθειμένο στην Ακαδημία Αθηνών, είναι προφανώς παραποιημένα. Γι' αυτό οι παραποιημένοι τύποι τους ούτε αναγνωρίζονται πια και πολύ περισσότερο τα τοπωνύμια ούτε εντοπίζονται σήμερα.

1. Αγγελέτου,στου (1836)
2. Αγγελούς,της
3. Αγδινία,η (1820)
4. Αγία Αικατερίνη «η Αυτοχιανού» (1738)
5. Αγία Βαρβάρα Πρατικού,η (1834)
6. Αγία Ειρήνη Λευκή,η (ενορία 1670)
7. Αγία Καλή,η (1783 / 1828)
8. Αγία Κυρ-Άννα (1670)
9. Αγία Μαρία Ευαγγελίστρα (1462)
10. Αγία Μαρία του Κήπου
11. Αγία Σοφία εις την Αλυκήν,η (Σ.ιγ',79)
12. Άγιος Άγγελος / Άγιος Αρχάγγελος / Άγιος Μιχαήλ
13. Αγιανναριές,οι (=Γενναριάς;)
14. Άγιος Γεώργιος του Παπα-Γιάννη Τριαντάφυλλου,ο (1664)
15. Άγιος Γεώργιος του Βαρβάρου,ο (1677, 1738) Πατσάνα ή Γουρνιά;
16. Άγιος Γεώργιος του Βασσάλου,ο (1784)
17. Άγιος Γεώργιος των Ερκιών,ο (1787) Ντόρια, Φλέα, Ερκιές;
18. Άγιος Γεώργιος του Κατζούλη,ο (1814)
19. Άγιος Γεώργιος του Πατζούλλη,ο (1814)
20. Άγιος Γεώργιος στο Φάρο (1629) (Φιλιππάκης)
21. Άγιος Θεολόγος,ο (1816)
22. Άγιος Ιωάννης του Κοχλιού (1762) / Κοκλιού (1750) / στα Κλοκλά (1783).
23. Άγιος Ιωάννης του Κουρκουσούρη,ο (1778)
24. Άγιος Ιωάννης (1783 Σκαλωτό)

25. Άγιος Κωνσταντίνος «εις το Ραχαρβάλη»,ο (1820)
26. Άγιος Κωνσταντίνος (1797) Φάρου(;))
27. Άγιος Μιχαήλ ή Άγγελος ή Αρχάγγελος καθολικών,ο στον Αρτεμώνα (1660)
28. Άγιος Μιχαήλ ή Άγγελος ή Αρχάγγελος καθολικών,ο στο Κάστρο (1652)
29. Άγιος Νικήτας καθολικών,ο στον Αρτεμώνα (1667)
30. Άγιος Πέτρος,ο (μοναστηριακός αγρός Χρυσοστόμου 1839)
31. Άγιος Πολύκαρπος (1746)
32. Άγιος Σάββας,ο στην Αχλάδα (1785)
33. Άγιος Σώζος, ο (1680 Μ.τ.Σ. 70)
34. Αγοραστόν, εις το (1780)
35. *Αγραμπελη (κατά Μ. Φιλιππάκη, όρμος στα ΒΔ)
36. Αग्रιλιές,οι (1692)
37. Αλώνι,το (1808)
38. Αμπελάκι,το (1738)
39. Ανδρονικού, του (Κ.Βρ., 153)
40. Ανεραΐδαν, ει την (λιόφυτο 1776)
41. Αργυρή, της (1714)
42. Ασκεές,οι (1680)
43. Αφέντης Σταυρός,ο (1700)
44. Αφτολιούς, εις τους (1674)
45. Βανγγέλου,του (1746)
46. Βαφιά,του (=Γαφιά;) (1813)
47. Βερνίκου,του (1797)
48. Βίγλα εις του Λουκατάρη,η (1776)
49. Βίγλα Ποδενέ,η
50. Βικάριου,εις του (1834)
51. Βρύση,η (αγρός ξηρικός 1952)
52. Γάσπαρη,του (1797)
53. Γέρων Παΐσιος,ο (1758)
54. Γέφυρα της Καταβατής (1835)
55. Γεώργιος Θεοδούλου (Κ.Βρ.,152)
56. Γιανναριά,η (1836)
57. Γοζαδίνος,ο (1678)
58. Γιουναριά,η (1797) ή Γιενναριά;
59. Δημητράκη,του (1797)
60. Δοκάρου,στου (1828)
61. Δουκατάρη,στου (1776)
62. Εμισός / Νεμισός,ο
63. Εργίνας,της
64. Ζήσιμο,το (Σκανδαλίδης)

65. Ζωομάνδρα Κάμπε,η (1895)
66. Θόλος,ο (1797)
67. Θόλος Γαλάντου,ο (Κ.Βρ.,152)
68. Θόλος Γουρμούνας,ο (Κ.Βρ.,152)
69. Θόλος Χλωρών,ο (1952)
70. Ιγνατίου / Ιγνατίου ο Τρούλ(λ)ος,του (Κ.Βρ., 69, 152)
71. Καΐρη,του (1740)
72. Κακογλίτζη,του (1728)
73. Κακό Σκαλί,το (Σαρλή)
74. Κακός Κόκκαλος,ο (Δραγάτσης)
75. Κακός Τοίχος,ο (1797)
76. Καλαμοσιά / Καλομασιά,η (1640)
77. Καλής,της (1774)
78. Καλομασιά / Καλαμοσιά,η (1640)
79. Κάλυβος,η (1797)
80. Καμάρα Ιερεμίου,η (1952)
81. Κάμπε,στου (1836)
82. Κάμπος Απολλωνίας,ο (1952)
83. Καμπούρη,στου (1740)
84. Καραβελιά, εις του (1774)
85. Καρύδη,του / Καρύδι,το (Δραγάτσης)
86. Κατσιπρίνου,στου (1836)
87. Κάτω Σκαλί,το = Κακό Σκαλί;
88. Καυκάλα,η (1836)
89. Κλιμάτι,το (1711)
90. Κλότσου,στου (1736) (Πλατύς Παλός)
91. Κλωσσού,στην (1836)
92. Κόκκινα,τα (1836)
93. Κοκλά,τα (1750) / Κοκλιού,του (1783)
94. Κομμάτι,το (1836)
95. Κονόμου,του (1814)
96. Κοπανά,του (1744)
97. Κορδάκια,τα (Βλυχάδα;)
98. Κοσκωνάς,ο / Κοσκωνά, εις του (1746) / Κοσκινάς,ο
99. Κουλούραινας,της (Κ.Βρ., 151)
100. Κούμα,του (Κ.Βρ., 52)
101. Κουμπίτζη,ειςτου (1788)
102. Κούπερη,του (1680)
103. Κού(ρ)κουνα,του (1680)
104. Κουφελιά,η (1705)
105. Κρινιά η Μάντρα,του (1855)

106. ΚτόρουΑγιρά,του (1836)
107. Κυπαρίσσι,το (1836)
108. Λαμία,η (Θόλος;)
109. Λάκκοι,οι (ΝΑ, Φιλιππάκης)
110. Λαχνούς,ειςτους (1797)
111. Λευκές,οι (1777 Πλατύς Γιαλός)
112. Λεύκου, Λευκού,του (1727) Λαγκαδάκια;
113. Λιβαδάκι,το (1689 Βαθύ)
114. Λιβαδερή,η (1738)
115. Λιβάδιον,το (1783)
116. Λιτζάρδου,του (Αρτεμώνας)
117. Λόντρη,εις του (1778)
118. Λούροι,οι (1714)
119. Λούρο εις τα Βορεινά,εις το (1812)
120. Λώριον της Θημωνιάς,το (1952)
121. Μαγερή, Μειγερή, Μελιαρή, Μηλιέρης, Μηλιάρη, Μυγερή, Μυγιαρής (Κτημ.) <Μιλιαρή <Μιλιαρή
122. Μαγουνή (1664)
123. Μαεργειό,το
124. Μαούνη,του (1698)
125. Μαργιού του Καταργιού,του (1811)
126. Μαρουδή,εις του (1776)
127. Μαρουδής,ο (Κ.Βρ., 152)
128. Μεγάλα Χωράφια,τα (1740)
129. Μη(ε)λιαρή,στου (1819)
130. Μελισσοκήπι,το (1836)
131. Μελισσοκήπιον,το (Κ.Βρ.,153)
132. Μερσινιά,η (1746)
133. Μικρό Πετάλι,το (1824)
134. Μινώα Κρήνη,η (6^{ος} αι. μ.Χ.)
135. Μισόμαυρο,το (1836)
136. Μιχαήλ Αρχάγγελος,ο (1667)
137. Μοθωναίου,του (1797)
138. Μοίρα,του (1783)
139. Μόνιασμα στον Άγιο Πολύκαρπο,το 1746)
140. Μόνιασμα του Αγίου Ηλιού,το (1674)
141. Μόνιασμα του Σελίνου,το (1785)
142. Μονιάσματα του Αγίου Κωνσταντίνου,τα (1813)
143. Μονιάσματα του Διενή στον Κάψαλο Ζ8
144. Μονιάσματα εις το μοναστήρι (1797)
145. Μονιάσματα στους Λούρους (1783)

146. Μονιασματάκι,το (1952)
147. Μούναρος,ο
148. Μούρμουνας,ο
149. Μπαρίκου,του (1714)
150. Μπιτάδο,το
151. Μπλη,του (1825)
152. Μύλος Μαρίας Μάρκου Βενιέρη,ο (1891)
153. Μύλος Ζερβού,ο (1915)
154. Ναθαναήλ τα Φυρόγεια,του (1952)
155. Νικήτα,εις του (1786)
156. Ντακορόνια Αντωνάκη,στου (1785)
157. Ντούβανης,ο (1662)
158. Ξεπεσά,στου (1786)
159. Ξηροζάμπελο,το (1835)
160. Ξυλομύτης,ο (Δραγάτσης)
161. Ξώπυργα,τα (1811)
162. Ορεινά,τα (Δραγάτσης)
163. Ορινιά,η (1836)
164. Παγία (1727)
165. Παλαιά Εγκαιριά,η (1700)
166. Παλαιόμανδραι,αι (1797)
167. Παναγία η Ευαγγελίστρια,η (του Κήπου 1462)
168. Παναγία της Σγουρής,η (1662)
169. Παναγία η Φοιτιά,η (1819)
170. Παναγία η Φτελιά,η (1785)
171. Πασπαρ(ε)ιό,το
172. Πατέρα,του
173. Πατούρα,η
174. Πελαγονία,η (1836)
175. Πενάκη,του (1832)
176. Περιστεργιώνας,ο
177. Πετράκη το Πάτημα,το
178. Πετράλωνα,τα (Πάνω, Κάτω, Κτηματολ.)
179. Πέτρες,οι (1718)
180. Πηγάδι Γεωργίτση,το (Καταβατή)
181. Πικουλιού το Καβάκι,του
182. Πλακανιά / -ές,η / οι
183. Πλατεία Πετεινού,η (1855)
184. Πλατύ Πηγάδι,το (1727)
185. Ποδετηρόκι,το (1836)
186. Πολήβι,το (1769)

187. Ποταμού η Σκάλα,του
188. Πρίτου,του/ Προίτου, εις του
189. Ρακιζείου Θέση,του (1808)
190. Ράφου Αποστολ.,στου (1836)
191. Ραχαρβάλη,εις το (1816)
192. Ριφιούς,του (1814)
193. Σαλαγγιά,εις του (1786)
194. Σαρή,του (1776)
195. Σέλινου,του (1785)
196. Σελ(λ)άδι του Κολαράκη,το (B)
197. Σκανδάλη / Σκαντάλη,του (1797/1785) Κ. Βρ., 138
198. Σκάφη Γεδεών,η (1836)
199. Σκλαβοχωριό,το (1769)
200. Σκριβά, εις του (1783)
201. Στάη,του (1895)
202. Σταυρός Αφέντης του κυρ Αντώνη Θωμά (1700)
203. Στεφανάκη,του (1797) (Πλατύς Γιαλός)
204. Στουρυάκα,εις τη (1808) «εις το Κακό Σκαλί», Β ή Ν;
205. Στραγγιά,η (1700)
206. Σωτήρας Χριστός του παπα-Ντολφή,ο (1728)
207. Ταξιάρχης του Παπα- Τριαντάφυλλου,ο (1751)
208. Τζαγκαρίνα,η (1834)
209. Τζηριγάκη,στου (Βαθύ, 1785)
210. Τζίκαινας,εις της (1774)
211. Τζιπούλη,εις του (1834)
212. Τίμιος Σταυρός του Μανωλάκη, (1812)
213. Τομάζου,εις του (1776)
214. Τουλιάνου,του (1836)
215. Τουρκόλακκο,το (Δραγάτης)
216. Τούρλον,εις (1834)
217. Τρανά Βάνια,τα (1821)
218. Τρανά Βουνά,τα (1840)
219. Τράφου το Νερό,του
220. Τρευλού, εις του (1782)
221. Τρούλ(λ)ος Ιγνατίου,ο (1783)
222. Τσιγκούδι,στο (1834)
223. Τσιγκούρι Καλαμπελά,εις του (1773)
224. Τσουβαλοκούντουρα,τα
225. Φασόλη,εις του (1786)
226. Φελή,του (1835)
227. Φιδάκι,το

228. Φιδί / «Φοιδί»,το (1728)
229. Φλάσκα, Φλάσκου,του (1785 Βαλανιές)
230. Φλουραζιού,του (1814)
231. Φράγκοι,οι (Δραγάτης)
232. Φραγκουλάκη,του (1797) περιβόλια στη Βρύση;
233. Φραντζεσκάκη,εις του (1797)
234. Φτελιά Παναγία,εις την (1785)
235. Φυρ(ρ)ίαν στην (1776)
236. Φυρ(ρ)ό,το (1836)
237. Φυρ(ρ)όι,το (1836)
238. Φυρ(ρ)όγαια,τα (1773)
239. Φυρ(ρ)ός,ο (Συκίδι,1797)
240. Χαλικουριά στο Πασπαρ(ε)ιό,η
241. Χαλκιά,του (1952)
242. Χαρίτου,του (Κ.Βρ.,152)
243. Χείμαρος του Τομάζου,ο
244. Χειμωνιές,οι (Δραγάτης)
245. Χλωρή,η (1834)
246. Χλωρού-Γενναριά
247. Χλωρού,του (1797 στο Θόλο)
248. Χριστός Αφέντης,ο (1680) Εξάμπελα
249. Χριστός Σωτήρας του παπα-Ντολφή (1728)
250. Χριστός «του πρώην Πριμηκήρου»,ο (1820)
251. Χωματερίκι,το (1836)
252. Χωρίο Λεύκες,το (1652)
253. Χωρίο Στραβοπόδι (1652)
254. Ψαρά,του (1836)
255. Ψαρού, στην (1836)
256. Ψηλάκου,στου (1727)
257. Ψιλού,εις του (1785)

III. Τοπωνύμια εκτός Σίφνου που σχετίζονται με τη Σίφνο.

1. Δεσποτικό,το (νησάκι κοντά στην Αντίπαρο)
2. Θησαυρός των Σιφνίων,ο (Δελφοί)
3. Κλαψοβούνι,το (Κίμωλος)
4. Σιφινάδικα,τα (Νάξος)
5. Σιφναίικα,τα (Φολέγανδρος)
6. Σιφναίικος Γιαλός,ο (Αντίπαρος)
7. Σιφνούδια,τα (Χ. Συμεωνίδης,19)

8. Στρογγυλό,το (νησάκι κοντά στην Αντίπαρο)
 9. Φυρ(ρ)ά,τα (νησάκι κοντά στην Αντίπαρο)
 10. Ωλύαρος,η (=Αντίπαρος)

IV. Αλφαβητικός πίνακας

που φανερώνει κατά στοιχείο τον αριθμό των λημμάτων
 και υπολημμάτων του τοπωνυμικού λεξικού.

Στοιχείο	Λήμματα	Υπολήμματα	Σύνολο	Λήμματα Φιλιππάκη
A	461	349	810	226
B	98	99	197	34
Γ	89	84	173	21
C	2	-	2	-
Δ	45	33	78	8
E	51	245	296	13
Z	8	-	8	3
H	6	-	6	-
Θ	16	23	39	9
I	8	-	8	2
K	376	162	538	112
Λ	109	57	166	29
M	238	115	353	61
N	52	23	75	8
Ξ	26	21	47	13
O	16	30	46	5
Π	366	304	670	124
P	36	20	56	10
Σ	195	101	296	53
T	108	49	157	35
Υ	3	2	5	-
Φ	108	76	184	40
X	60	102	202	23
Ψ	12	6	18	4
Ω	1	-	1	-
Σύνολο	2.490	1.941	4.431	833

Παρατήρηση: Το γενικό σύνολο των λημμάτων με τις παραλλαγές τους που καταγράφονται στο τοπωνυμικό λεξικό ανέρχεται στα 2.490, ενώ τα υπολήμματα στα 1.941. Δηλαδή το γενικό σύνολο των αναφορών των τοπωνυμίων που καταγράφονται φθάνει στα 4.431 τοπωνύμια. «Σε σύνολο 10.524 γεωτεμαχίων που κατεγράφησαν από το Εθνικό Κτηματολόγιο τα 5.030 είναι οικοπέδα και τα 5.594 είναι αγροτεμάχια» (Γ. Μουρούκης - Γ. Μπαντέκας, Π. Δ' Σ.Σ. [2013]165).

V. Ανακεφαλαιωτικός Πίνακας

που φανερώνει αριθμητικά κατά πηγή
 τα τοπωνύμια της Σίφνου και τις παραλλαγές τους.

A/A	Πηγή	Αριθμός Τοπωνυμίων	
1.	Πίνακες διαμερισμάτων		
	A'	Βόρειο διαμέρισμα (Αρτεμώνας)	1.159
	B'	Κεντρικό διαμέρισμα (Α' Απολλωνίας)	1.576
	Γ'	Νότιο διαμέρισμα (B' Απολλωνίας)	689
	Γενικό Σύνολο (A', B', Γ')		3.424
2.	Δικαιοπρακτικά έγγραφα		
		Απροσδιόριστης θέσης	257
3.	Τοπωνύμια εκτός Σίφνου	10	
		Γενικό Σύνολο (1, 2, 3)	3.691
4.	Εθνικό κτηματολόγιο		
	A'	Αγροτεμάχια	5.030
	B'	Οικόπεδα	5.594
	Γενικό Σύνολο (A', B')		10.624
5.	Τοπωνυμικό Λεξικό		
	A'	Λήμματα	2.490
	B'	Υπολήμματα	1.941
	Γενικό Σύνολο (A', B')		4.431

Παρατήρηση: Ανάμεσα στις τρεις διαφορετικές πηγές τοπωνυμίων: τους πίνακες των τριών γεωγραφικών διαμερισμάτων (3.424), το τοπωνυμικό λεξικό (λήμματα και υπολήμματα 4.431) και το Εθνικό Κτηματολόγιο Σίφνου (αγροτεμάχια και οικόπεδα (10.624) διαπιστώνεται εύλογη αριθμητική διαφορά, η οποία έχει την εξήγησή της.

Η διαφορά οφείλεται από τη μια στο γεγονός ότι αρκετά τοπωνύμια μαρτυρούνται μόνο από παλιά δικαιοπρακτικά έγγραφα (257) και γι' αυτό σήμερα είναι άγνωστα και επομένως απροσδιόριστης θέσης, και από την άλλη στο ότι ορισμένα τοπωνύμια αναφέρονται ή με περισσότερες από μία παραλλαγές του ίδιου ονόματος ή και με περισσότερα από ένα διαφορετικά ονόματα. Στο Εθνικό Κτηματολόγιο πάλι, ένα τοπωνύμιο που φέρει μια ευρύτερη περιοχή κατακερματίζεται σε μικρές ιδιοκτησίες (αγροτεμάχια ή οικόπεδα) που παίρνουν το δικό τους μικροτοπωνύμιο. Για παράδειγμα, στο τοπογραφικό του 1933 (σελ. 184), ενώ αποτυπώνεται ένα μόνο κτήμα της Κοινότητας Απολλωνίας στην Πλατιά Ράχη, περιμετρικά στο σκαρίφημα σημειώνονται 100 περίπου όμορα μικροτοπωνύμια.

Τέλος, η παρούσα εργασία είναι καθαρά ονοματολογική και δεν αποβλέπει να υποκαταστήσει το Εθνικό Κτηματολόγιο. Η αναλογία πάντως 59,87 τοπωνύμια ανά τ. χλμ. αποδεικνύει το εύρος της συλλογής.

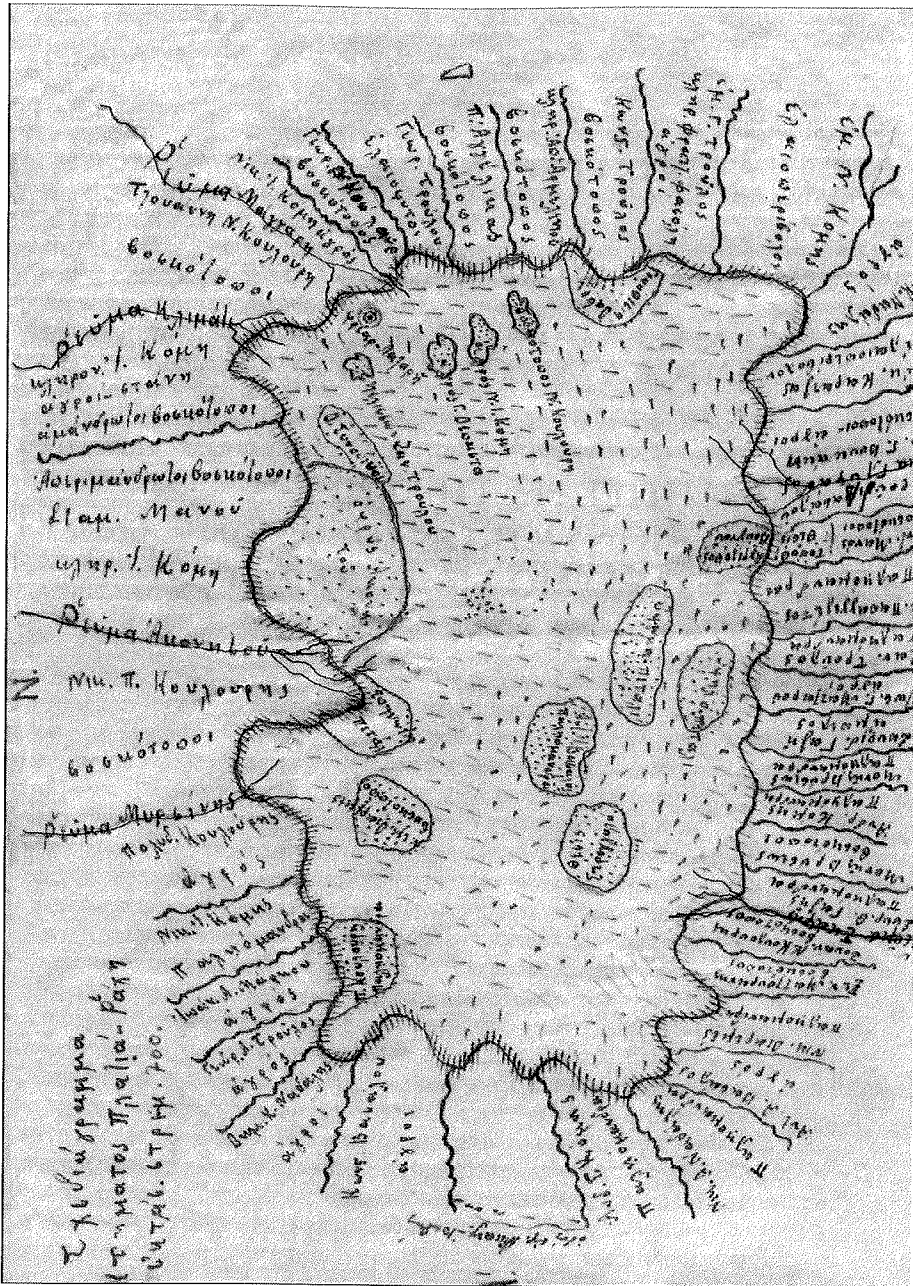
ΠΕΜΠΤΟ ΜΕΡΟΣ

I.

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ

II.

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΤΟ ΧΑΡΤΗ

Τοπογραφικό που συνόδευε το παλιό Κτηματολόγιο (1933) της άλλοτε Κοινότητας Απολλωνίας. Αποτυπώνεται κτήμα της Κοινότητας στην Πλατιά Ράχη, έκτασης 700 στρεμμάτων, ενώ αναφέρονται, κατά προσέγγιση, εκατόν μικροτοπωνύμια. (Ιωάννης Μπαντέκας, Ένα παλιό Κτηματολόγιο στη Σίφνο, Πρακτικά Β' Διεθνούς Σιφνιακού Συμποσίου, τόμ. Β, [2005] 439-452).

I. Οδηγίες για τη χρήση του τοπωνυμικού λεξικού

Στο τοπωνυμικό λεξικό που ακολουθεί αναφέρεται με ευδιάκριτα τυπογραφικά στοιχεία η μορφή, ο λαϊκός τύπος του τοπωνυμίου, η ακριβής τοπική προφορά, όπως τα προφέρει ο λαός, ο αριθμός και το γένος, που δηλώνονται από το σχετικό απρόθετο ή εμπρόθετο άρθρο. Ακολουθεί η καθιερωμένη γραφή του και οι αποδεκτές ορθογραφήσεις, ενώ όπου είναι δυνατό, επιχειρείται σε γενικές γραμμές κυρίως η αναζήτηση της προέλευσης του τοπωνυμίου και η σημασία του, η παραγωγή και η σύνθεσή του, και εφόσον υπάρχουν, παρατίθενται συναφείς ετυμολογίες. Τα τοπωνύμια καταγράφονται και στην πλάγια πτώση, όπως εκφέρονται οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί τόπου «σαν να απαντούν σε μια υποθετική ερώτηση τύπου: «πού ήσουν σήμερα;, πού πήγες κυνήγι;, πού έχεις το χωράφι;, πού έγινε αυτή η ιστορία;» (Α. Αφρουδάκης, 362). Μνημονεύεται επίσης, σε περιπτώσεις που υπάρχει, η λαϊκή ετυμολογία ή η σχετική ιστορία. Όταν πρόκειται για οικωνύμιο, αναφέρεται επιπρόσθετα το αντίστοιχο πατριδωνυμικό.

Σε περιπτώσεις που υπάρχουν διπλές αποδεκτές ορθογραφήσεις (ιστορική και απλοποιημένη ορθογραφία) παρατίθενται και οι δύο γραφές, όπως: Σελ(λ)άδι, Τρουλ(λ)άκι, επειδή η ιστορική ορθογραφία των τοπωνυμίων έχει καθιερωθεί στην πράξη, στα παλιά δικαιοπρακτικά έγγραφα και στους γεωγραφικούς χάρτες. Ακόμα, επειδή πολλά τοπωνύμια είναι οικογενειακά ονόματα και η ορθογραφία τους δεν πρέπει να αλλάζει για τους γνωστούς λόγους. Τέλος, επειδή οι μεγαλύτεροι στην ηλικία αναγνώστες έχουν συναισθηματικό δέσιμο από τα μαθητικά τους χρόνια και προτιμούν την ιστορική ορθογραφία.

Στα κτητορικά τοπωνύμια που αποτελούνται από δύο λέξεις προηγείται συνήθως η λέξη που δηλώνει το κτήμα και ακολουθεί η λέξη που δηλώνει τον κτήτορα: ο Εγκρέμναρος του Τρούλ(λ)ου, ο Μύλος του Μπατή, η Παναγία του Κούκια / του Μπαλή, το Πηγάδι του Λυερού, η Πούντα του Φώτη, ενώ σπανιότερα προηγείται ο κτήτορας και ακολουθεί το κτήμα: του Αράπη η Πλάτη / η Σπηλιά, του Βασ(σ)άλου το Φρούδι, του Ιραφιού το Πηγάδι, του Καντζαμία το Νερό, του Κάραβου τα Πεταλάκια, της Μητριιάς του Φρούδι κ.ά.

Κάποια από τα τοπωνύμια είναι μοναδικά και απαντούν μία μόνο φορά. Αντίθετα κάποια άλλα, με το ίδιο όνομα, ως συνώνυμα, απαντούν περισσότερες φορές. Στις περιπτώσεις αυτές μετά το κύριο λήμμα, στο οποίο δίνονται οι γλωσσολογικές πληροφορίες για την προέλευση και σημασία του τοπωνυμίου, ακολουθούν υπο-λήμματα, στα οποία καταγράφονται ταξινομημένα κατά γεωγραφική σειρά από Β προς Ν και αριθμημένα τα φερώνυμα τοπωνύμια και παρέχονται πληροφορίες για το μέρος, όπου κάθε τοπωνύμιο βρίσκεται και προσδιορίζεται, κατά το δυνατόν, η θέση τους στο νησί.

Παράλληλα σε κάθε λήμμα αναφέρεται τι ακριβώς είναι το τοπωνύμιο

(βουνό, χωράφι, ακρωτήριο, κολπίσκος, ρέμα, λαγκάδι κ.ά.) και επιχειρείται ο ακριβής κατά το δυνατό προσδιορισμός της γεωγραφικής του θέσης σε σχέση με ένα κεντρικό και πιο γνωστό μέρος. Δευτερευόντως γίνεται συνοπτική αναφορά επίλεκτων ιστορικών και λαογραφικών στοιχείων, τα οποία, για να μην επαναλαμβάνονται εδώ, ο αναγνώστης μπορεί να βρει και σε άλλες σχετικές με τη Σίφνο εργασίες.

Τέλος, για όσα τοπωνύμια υπάρχουν γραπτές πληροφορίες, γίνεται παραπομπή σε δικαιιοπρακτικά έγγραφα σημειώνοντας μέσα σε παρένθεση την παλαιότερη χρονολογία που συναντιούνται στις πηγές που είχα υπόψη μου κατά την έρευνα. Έτσι, και από πρακτικής πλευράς, η εργασία αποτελεί ένα εύχρηστο βοήθημα για την ορθή γραφή και τον εντοπισμό των τοποθεσιών στην καθημερινή συναλλακτική ζωή των ανθρώπων του νησιού.

Σημείωση:

1. Στο παρόν λεξικό δηλώνονται με αστερίσκο (*) τα 833 τοπωνύμια που έχει καταγράψει και ο αείμνηστος Μάνος Φιλιππάκης στο βιβλίο του, *Τοπωνύμια της Σίφνου*, έκδοση της Αδελφότητας Σιφνίων «ο Άγιος Συμεών», Αθήνα 1989.

2. Τα τοπωνύμια που αρχίζουν από το γράμμα Ζ, επειδή με την ιδιωματική προφορά αρχίζουν από (Ν)Τζ, υπάρχουν και στο στοιχείο Ν, στο οποίο παραπέμπεται ο αναγνώστης.

3. Διεξοδικότερη αναφορά για την ιδιωματική προφορά των σιφνιακών τοπωνυμίων γίνεται σε σχετικό κεφάλαιο της εισαγωγής του βιβλίου.

II. Οδηγίες για τη χρήση των τοπωνυμικών πινάκων σε συνδυασμό με χάρτη της Σίφνου

Πολύ βοηθητικός στην εργασία μου και συμπληρωματικός στις πληροφορίες του τοπωνυμικού λεξικού υπήρξεν ο ανέκδοτος *Γενικός Χάρτης της Σίφνου*, κοπιώδης και σπουδαία εργασία που συντάχθηκε από την υπεύθυνη δρ. αρχαιολόγο Ζώζη Δ. Παπαδοπούλου και τους μελετητές, τοπογράφους Γ. Ν. Μακρή και Ειρήνη Κανατέλια με τη συμβολή του αρχαιοφύλακα Απόστολου Καράβη ως επιχώριου γνώστη των τόπων του νησιού. Για την πρόθυμη, ευγενική και αφιλόκερδη διάθεση από τους δημιουργούς του για να αξιοποιήσω τις πληροφορίες του, τους εκφράζω και από τη θέση αυτήν την ειλικρινή μου ευγνωμοσύνη.

Όπως αναφέρουν οι μελετητές του χάρτη Γ. Ν. Μακρής και Ειρήνη Κανατέλια, σ' αυτόν το «γεωμορφολογικό, πολιτικό και αρχαιολογικό χάρτη» χαρτογραφούνται οι αρχαίοι πύργοι της Σίφνου και «η ακριβής και τεκμηριωμένη καταγραφή των γεωγραφικών θέσεων όλων των πύργων». Επιπλέον

αναγράφονται σ' αυτόν «839 τοπωνύμια με πλήρη αντιστοίχιση των περιοχών στις οποίες αναφέρονται και των θέσεων τους στο χάρτη, που σε συνδυασμό με τις 230 εκκλησίες και μονές δίνει συνολικώς 1069 αναφορές».

Παράλληλα στην εργασία αυτήν έλαβα υπόψη μου τον παλιό αλλά κλασικό χάρτη του Αντωνίου Γρυπάρη, σε επανέκδοση του Συνδέσμου Σιφνίων, και τους χάρτες της Γεωγραφικής Υπηρεσίας του Στρατού, του John Young, του John Birkett-Smith, και των χαρτογραφικών εταιρειών ΣΚΑΪ-TERRAIN και ΑΝΑΒΑΣΗ.

Ο αριθμός των τοπωνυμίων της Σίφνου που καταγράφονται στο παρόν τοπωνυμικό λεξικό, μαζί με τις παραλλαγές τους, υπερβαίνει τα 4.431 (από τα οποία 2.265 ανήκουν στην κτηματική περιφέρεια της άλλοτε Κοινότητας της Απολλωνίας, 1.159 στην κτηματική περιφέρεια της άλλοτε Κοινότητας του Αρτεμώνα, 257 απροσδιόριστης θέσης σήμερα, από γραπτές πληροφορίες, κυρίως από παλαιά δικαιιοπρακτικά έγγραφα, και 10 τοπωνύμια εκτός Σίφνου, που σχετίζονται όμως με τη Σίφνο. Δηλαδή γενικό σύνολο 4.431. Όσο ακριβής και λεπτομερής κι αν είναι η περιγραφή των σημείων επισήμανσης ενός τοπωνυμίου, παρά τούτα δεν είναι δυνατό να αντικαταστήσει τον άμεσο εντοπισμό του με τη βοήθεια του χάρτη.

Δυστυχώς όμως, εκτός του ότι η προσθήκη χάρτη στο βιβλίο θα ανέβαζε το κόστος του σε μια περίοδο γενικής οικονομικής δυσπραγίας, πρακτικά ήταν πολύ δύσκολο να συνταχθεί ένας εύχρηστος χάρτης της Σίφνου με όλα τα γνωστά και ταυτισμένα τέσσερις και πλέον χιλιάδες τοπωνύμια. Σε σχέση με το μέγεθος του νησιού, κατά μέσο όρο, αναλογούν 59,87 τοπωνύμια σε κάθε τετραγωνικό χιλιόμετρο ($4.431 : 74 \text{ τ. χλμ.} = 59,87$). Αντίθετα, κατά τον αείμνηστο ονοματολόγο Ιωάννη Θωμόπουλο, ιδρυτή της Ονοματολογικής Εταιρείας, είναι ικανοποιητικό αποτέλεσμα της τοπωνυμικής έρευνας αν σε κάθε τετραγωνικό χιλιόμετρο αναλογούν δέκα περίπου τοπωνύμια. Σκόπιμα επίσης, αποκλειστικά για οικονομικούς λόγους, στο βιβλίο δεν έχουν καταχωριστεί φωτογραφίες τοπίων για να αποφευχθεί η επαύξηση της δαπάνης εκτύπωσης.

Για να διευκολύνεται ο εντοπισμός των τοπωνυμίων στους χάρτες, που κυκλοφορούν στο ελεύθερο εμπόριο, το νησί έχει διαιρεθεί σε τρία γεωγραφικά διαμερίσματα από δύο νοητούς άξονες, τον πρώτο τεθλασμένο και το δεύτερο οριζόντιο, οι οποίοι το διασχίζουν από Δ προς Α:

1. Το Βόρειο διαμέρισμα (Β), που περιλαμβάνει το βορειότερο τμήμα του νησιού και συμπίπτει με την κτηματική περιφέρεια της άλλοτε Κοινότητας και σήμερα Δημοτικής Κοινότητας του Αρτεμώνα.

Σύμφωνα με την έκθεση καθορισμού των ορίων της διοικητικής περιφέρειας των δυο κοινοτήτων Απολλωνίας και Αρτεμώνα, που συντάχθηκε από ειδική για το σκοπό αυτόν επιτροπή το 1914, με τη διχοτόμηση του ενιαίου

έως τότε Δήμου Σιφνίων (1835 – 1912/14), στα νότια είχε ως φυσικά όρια τη διαχωριστική τεθλασμένη γραμμή που άρχιζε από το μέσο της Λίμνης των Καμαρών και την εκβολή του ποταμού Λιβαδά, συνέχιζε στο μέσο της κοίτης του έως κάτω και απέναντι από το ναό των Αγίων Αναργύρων της Πηγής και από εκεί μέσα από στενό και ανηφορικό αγροτικό δρόμο διερχόταν από τους Αγίους Αποστόλους της Λαγκαδάς, τον Άγιο Αρτέμιο, τον Άγιο Αντίπα, το Ταξιαρχάκι, ανέβαινε εκ νέου προς το Άνω Πετάλι έως το βόρειο άκρο του κτήματος της οικογένειας Γερωντή, το σύγχρονο μηχανουργείο Θεολόγου, το γεφύρι των Βαλανιών, τις ΝΑ παρυφές του οικισμού Αγίου Λουκά, τον Άγιο Σώστη, τους Αγίους Θεοδώρους, τη Μαύρη Τρύπα και κατέληγε στη Ν πλευρά του ορμίσκου της Πουλιάτης.

Το υπόλοιπο τμήμα του νησιού, που συμπίπτει με την περιφέρεια της άλλοτε Κοινότητας και σήμερα της Δημοτικής Κοινότητας της Απολλωνίας, χωρίζεται σε δύο μέρη:

2. Το *Κεντρικό (Κ)*, που στα βόρεια περιγράφεται από τα προηγούμενα όρια με την Κοινότητα του Αρτεμώνα και στα νότια από το νοητό άξονα που αρχίζει Δ από την τοποθεσία (Ντ)/Ζυ(γ)ό, διέρχεται από το Στρογγυλό, την Αλεβροχιά και καταλήγει Α στις Μανιταριές, Β του Μαργαριταρά και του κάβου Μέλισσα.

3. Το *Νότιο διαμέρισμα (Ν)*, που ορίζεται στα βόρεια από τον προηγούμενο νοητό άξονα και περιλαμβάνει το νοτιότερο τμήμα του νησιού και την ερημώνησο Κιτριανή.

Γ' αυτό στο τέλος του λήμματος, μετά τη λοξή γραμμή, τα κεφαλαία γράμματα (*Β*)όρειο, (*Κ*)εντρικό και (*Ν*)ότιο ορίζουν το αντίστοιχο γεωγραφικό διαμέρισμα του νησιού, στο οποίο απαντάται το συγκεκριμένο τοπωνύμιο. Επίσης, με τους ίδιους συμβολισμούς (Β, Κ ή Ν) δηλώνεται η θέση του τοπωνυμίου σε συσχετισμό με την Απολλωνία, η οποία βρίσκεται στο κέντρο του νησιού.

Τέλος, για να διευκολύνεται ο αναγνώστης στις αναζητήσεις του, τα λήμματα έχουν τεθεί με απόλυτη αλφαβητική σειρά, τόσο στο τοπωνυμικό λεξικό, όσο και στους πίνακες κατά γεωγραφικό διαμέριμα. Αντίθετα, τα ομώνυμα υπολήμματα έχουν γραφεί με τη γεωγραφική σειρά, όπως βλέπουμε στο χάρτη, δηλαδή πρώτα τα τοπωνύμια του Βόρειου Διαμερίσματος, στη συνέχεια του Κεντρικού Διαμερίσματος και τέλος του Νότιου Διαμερίσματος.

Σημείωση:

Επειδή όλοι οι πληροφορητές δε χρησιμοποιούν συνήθως τα ίδια σημεία επισήμανσης των τοποθεσιών και επειδή δεν είχε τη δυνατότητα της επιτόπιας εξέτασης παλαιότερα ο αείμνηστος Μάνος Φιλιππάκης, αναφέρει λ.χ. Άη Γρηγόρη και Άη Βασίλη στο χωριό Κάτω Πετάλι και στο Φάρο, ενώ στην

πραγματικότητα οι εκκλησίες αυτές ανήκουν βέβαια στην ενορία Ζωοδόχου Πηγής του Κάτω Πεταλιού, αλλά ο Άη Γρηγόρης βρίσκεται στο λιμάνι του Φάρου και ο Άη Βασίλης κοντά στην Πόρτα του Φάρου, ανάμεσα στο Μάρμαρο και τον Πήαδο.

Πρόχειρα αναφέρω και άλλες διπλές καταγραφές τοπωνυμίων στο βιβλίο του Μ. Φιλιππάκη, όπως:

Αγία Κατερίνα στη Σκάφη, Αγία Κατερίνα στα νότια του νησιού και Αγία Κατερίνα στην Κάπφαρη, ενώ πρόκειται για το ίδιο ξωκλήσι, την Αγία Κατερίνα στην Κάπφαρη, που ανήκει στην ενορία του Αγίου Γεωργίου της Καταβατής.

Άης Δήμος στα Μάρμαρα και Άης Δημήτρης στα βόρεια, ενώ πρόκειται για το ίδιο ξωκλήσι, τον Άη Δήμο στου Πέτση, που ανήκει στην ενορία της Παναγίας της Κόχης του Αρτεμώνα.

Άης Νικήτας στον Αρτεμώνα και Άης Νικήτας στο Σελ(λ)άδι, ενώ πρόκειται για το ίδιο ξωκλήσι του Άη Νικήτα στο Σελ(λ)άδι, που ανήκει στην ενορία της Παναγίας της Κόχης του Αρτεμώνα.

Άης Νικήτας στο Σταυρί και Άης Νικήτας στις Βαλανιές, ενώ πρόκειται για το ίδιο ξωκλήσι στις Βαλανιές, που ανήκει στην ενορία του Αγίου Σπυρίδωνα της Απολλωνίας ή Σταυριού.

Άης Σάββας στα Τραβά Βουνιά και Άης Σάββας στο Πάνω Πετάλι, ενώ πρόκειται για το ίδιο ξωκλήσι του Άη Σάββα στα Τραβά Βουνιά, που ανήκει στην ενορία του Άνω Πεταλιού.

Άης Στέφανος στο Φάρο και Άης Στέφανος στον Καλαγκάλαμο, ενώ πρόκειται για ένα και το αυτό ξωκλήσι στον Καλαγκάλαμο, που ανήκει στην ενορία του Αγίου Νικολάου των Εξαμπέλων.

Άης Σώστης στα Βορ(ε)ινά και Άης Σώστης στα Μεταλλεία, ενώ πρόκειται για την ίδια εκκλησία, τον Άη Σώστη στα Μεταλλεία, που ανήκει στην ενορία του Αγίου Ιωάννη στο Άνω Πετάλι.

Ελευθερώτρια, που εντοπίζεται Ν του Χρυσοστόμου και Ελευθερώτρια παρά το Κάστρο, ενώ πρόκειται για την ίδια εκκλησία της Παναγίας, απέναντι στον Άη Γιάννη στο Κλημάτι ή της Τζάβλας κ.ά.

Αναφέρει, τέλος, ο Μ. Φιλιππάκης Άγιο Γεώργιο στα Λαγκαδάκια, ενώ πρόκειται για το Άι- Πωργάκι του Καλαμπελά και ακόμα Αγία Τριάδα στην ενορία του Αγίου Λουκά, ενώ πρόκειται, όχι για εκκλησία, αλλά για εικόνα που εορτάζεται στο ναό του Αγίου Λουκά. Ακόμα αναφέρει Άγιο Υπάτιο μεταξύ Αποκοφτού και Φάρου, ανύπαρκτο σήμερα, ενώ, ως γνωστό, μεταξύ Αποκοφτού και του Γλυφού Φάρου σήμερα υπάρχει η εκκλησία του Αγίου Χαραλάμπου και βορειότερα και ψηλότερα η εκκλησία του Άη Πάννη του Φάρου. Ο Άγιος Υπάτιος τιμάται μόνο στον τρισυπόστατο ναό Αγίου Κωνσταντίνου, Αγίου Υπατίου και Αγίων Σαράντα στον περιφερειακό δρόμο του

Κάστρου. Τέλος, αναφέρει Άγιο Ιωάννη στην Πουλάτη και Άγιο Γεώργιο στο Φάρο (1626 Σ.δ', 163), ενώ σήμερα ισχύει το αντίστροφο, ο Άγιος Ιωάννης βρίσκεται στην περιοχή του Φάρου, όπως και ο Άγιος Γρηγόριος και ο Άγιος Νικόλαος, ενώ ο Άγιος Γεώργιος ή Άης Πωργάκης (ο Κρυφ(τ)ός ή Κλέφτης) βρίσκεται στην Πουλάτη.

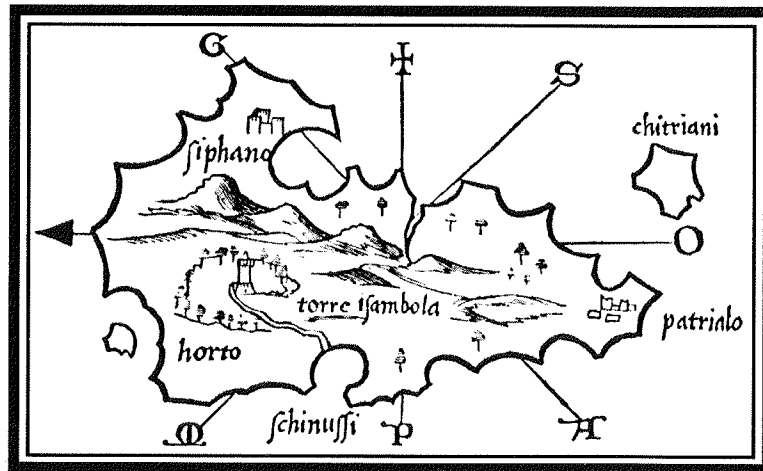
ΣΙΦΝΙΑΚΟ ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ

«Ό,τι δεν μπορεί τις να εξηγήση, δυνατόν
είναι να το φανερώση εις άλλον η τύχη».

Αδαμάντιος Κοραής

«Απ' τη Χερρόνησο ως του Κοντού
μια ομορφιά είναι παντού».

Καίτη Γεροντοπούλου,
λαϊκή ποιήτρια

Ο χάρτης της Σίφνου στο βιβλίο του Benedetto Bordone *Isolario, Νησιολόγιο* (1538). Διακρίνονται: το Κάστρο (Siphano), η Κιτριανή (Chitriani), πύργος και κήπος στα Εξάμπελα (torre isambola, horto), ο Λιβαδάς και οι Καμάρες (Schinussi, Σχινούσα(:)) και τέλος ο Πλατύς Γαλός (Patrialo). (Benedetta Bessi, *The antiquities of the island of Siphnos according to the accounts of the modern travellers from the XV the XVIII century*, Π. Α' Δ.Σ.Σ., τ.Β' [2001]142).

Σιφνιακό τοπωνυμικό λεξικό

Α

Αβά(ντ)ζου / *Αβάζου, στου [1. οικογ. όν. Αβάντζος (Τ.Κ.Α.) <παρων. Αβάζος (με την τοπική ιδιωματική προφορά) «αυτός που μιλεί δυνατά, φωνακλάς» (Σ. Π., 21) <τουρκ. *avaz* «φωνή, κραυγή, βοή» (Βογιατζόγλου) 2. οικογ. όν. από παρων. Αβάντζος «αυτός που πλεονάζει» <αβάντζο «πλεόνασμα, περίσσειμα, κέρδος, όφελος» <ιταλ. *avanzo*, πβ. *αβαντζάρω* «μένω υπόλοιπο, περισσεύω»]: χωράφι Β του νησιού, κοντά στον Άη Γρηγόρη. Σχετικό το τσάκισμα από το τραγούδι Στράτα μου της Χερρόνησος: *μες στου Αβάντζου το λουρί / θερίντζει το κερά Φλουρί ή κάτω στ' Αβάντζου το λουρί / θερίντζει το κερά Φλουρί.* / Β. **Άβατο, το / στο** [<μτγν. *άβατον*, ουδ. ουσιαστικοπ. αρχ. επιθ. *άβατος* «αδιάβατος, απάτητος, απρόσιτος»]: (εκκλ.) για ιερό χώρο όπου απαγορεύεται η είσοδος ατόμων που θα μπορούσαν να τον βεβηλώσουν: πβ. *Άβατο μοναστήρι* «στο οποίο δεν επιτρέπεται η είσοδος σε άτομα του ενός από τα δύο φύλα»]: «ήτανε ένα μικρό δωματιάκι στο πίσω μέρος του μαγαζιού του Ζαμαρία, που απαγορευόταν αυστηρά η είσοδος σε όλους, εκτός από τη στενή παρέα του γιατρού (Σωτήρη Τριαντάφυλλου) που την αποτελούσαν το Τσαμπά, παλιός αριστοτέχνης κτίστης, ο παπα-Τσάγκας, παλιός αγωγιάτης και τώρα εφημέριος της Κόχης κι ο ιδιοκτήτης του μαγαζιού που ήτανε συγχρόνως μπακάλικο, ταβέρνα και τόπος συναλλαγής». (Μ. Κορρές, *Η κερά-Μαμή, «Σιφναϊκά Νέα»,* Απρίλ. 1990). / Β.

Αβέντου, του / στου [πιθ. <Αβεντζόγλου <τουρκ. *avene* «αντάρτες, επαναστάτες» + *ci* + *-oglu* (Δ. Τομπαϊδης)]: πρόκειται για το προηγούμενο τοπων. Αβάντζου, το οποίο αναφέρεται και ως Αβέντου. / Β.

***Αβολάδα, η / στην** [<α- προθεματ. + βολάδα (από συμπροφορά με το αόριστο αρθρο *μια / μνια* και ανασυλλαβισμό: *μνι' αβολάδα* <*μνιαβολάδα* <*μνιαβολάδα*) <αρχ. βολάς «βολίδα, βλήμα» <βάλλω]: ονομασία διάφορων θέσεων του νησιού και σημαίνει μεγάλος λίθος, ογκόλιθος ή βράχος που αποκόπηκε από γκρεμό και κατέπεσε, κατρακύλησε στη θάλασσα (σκόπελος) ή στο έδαφος:

1. του Μανούσου η Αβολάδα, στα ΒΔ. / Β.
2. η Αβολάδα του Αντωνιδιού στα ΒΑ, ανάμεσα Σταυρουδάκι και Χόρτο. / Β.
3. *η Αβολάδα στο Γιαλισκάρι (Πουλάτη). Διακρίνεται σε Μικρή και Μεγάλη Αβολάδα: «Οι εις το πρώτον στάδιον εισελθόντες [κολυμβητές] ευρίσκουσιν πεδίον έξοχον, το μεταξύ ακτής και της μικρής και μεγάλης Αβολάδας διάστημα» (1933 Π, 16-17). / Β.
4. του Πέτακα η Αβολάδα στα ΝΑ του νησιού, κοντά στου Αβρακώτου. / Κ.
5. η Μέσα Αβολάδα, στον όρμο της Σεράλιας. / Κ.

6. η Όξω Αβολάδα στον όρμο της Σεράλιας. / Κ.

Αβολάδες, οι / στις [*Αβολάδα* (βλ. λ.) «μεγάλος ογκόλιθος, βράχος»]: βράχια που αποκόπηκαν από γκρεμνό και κατέπεσαν στο έδαφος ή στη θάλασσα:

1. Αβολάδες στα ΒΔ, κοντά στις Γήθρες (βλ. λ.). / Β.

2. Αβολάδες, ΝΑ στον Άη Στάθη της Σκάφης, στα Δ - ΝΔ του Αγίου Ανδρέα. / Κ.

3. Αβολάδες του Χαλκιά, στον Χοντρωπού (βλ. λ.). / Κ.

4. Αβολάδες στη ΝΔ ακτή, Δ στα Μούτθελα (βλ. λ.). / Ν.

***Αβολαδί, το / στο** [*α-* προθεματ. + *βολάδι* (από συμπροφορά με το αόριστο αρθρο *ένα* και ανασυλλαβισμό: *έν' αβολαδί <εναβολαδί <ένα βολαδί <βόλος + υποκορ. κατάλ. -άδι <βάλλω ή <αβολάδα* (βλ. λ. *Αβολάδα*) + υποκορ. κατάλ. *-ί* (<αρχ. ή μτγν. *-ίον*)]:

1. στη ΒΔ ακτή σκόπελος, ανάμεσα στον Πετρίτη και το λιμανάκι Λειψό (βλ. λ.). / Β.

2. *βραχονησίδα έξω και δεξιά από το Βαθύ, από τον ομώνυμο μικρό σκόπελο, τη μικρή αβολάδα. / Ν.

Αβρά το Λαγκαδάκι, του / στου [*Αβράς* (βλ. λ. *Αβρά το Μούτθελ-λο*) / *Λαγκαδάκι <Λαγκάδι* (βλ. λ.) + υποκορ. κατάλ. *-άκι*]: μικρό λαγκαδάκι στο Φλάμπουρο, Β-ΒΔ στον Αμάραντο. / Κ.

***Αβρά το Μούτθελ-λο, του / στου** [*Αβράς*, οικογ. όν. διδασκάλων της Σίφνου (Σ.ι', σελ. 11-12), πιθανόν: 1. <τουρκ. *abraz* «ποικιλόχρωμος, παρδαλός» 2. <*Αβράμης <Αβράμιος <εβρ. Άβραμ <Abiram*) «ο πατέρας μου είναι υψηλός, ένδοξος» ή <εβρ. *Αβραάμ <Abraham* «πατέρας πλήθους, πολλών εθνών» 3. *Αβράς <Γαβράς <εβρ. Γαβριήλ* 4. <αρχ. επίθ. *αβρός* «καθώς πρέπει άνθρωπος» (Σ.Π., 8), πβ. και αρχ. *Αβρέας* / <Μούτελο <ιταλ. *mutolo / mutulo* <λατιν. *mutulus, -i* «πρόμοχος (όρος της αρχιτεκτονικής) / τρύπα σε βράχο ή σε ξερολιθιά»]: κτητορικό τοπων., στα ΝΔ του νησιού και Δ στο Φλάμπουρο (βλ. λ.). / Κ.

Αβρά η Μύτθη, του / στου [βλ. λ. *Αβρά το Μούτθελο / Μύτθη*]: είναι το τελείωμα της Πλάτης του Αβρά. Αλλιώς λέγεται και *του Αβρά το Φρουδάκι*. / Κ.

Αβρά η Πλάτη, του / Αβρά τη(ν) μ-Πλάτη, στου [*Αβράς*, οικογ. όν. που απαντάται μέχρι σήμερα στη Σίφνο, βλ. προηγούμε. λ. / *Πλάτη* (<αρχ. *πλάτη <πλατεία*, θηλ. του επίθ. *πλατύς*) «κορυφογραμμή υψώματος», βλ. και λ. *Μύτθη*]: ορεινή πλαγιά στο Φλάμπουρο (βλ. λ.), η γενική δηλώνει το πρόσωπο που σχετίζεται με την περιοχή. / Κ.

Αβρά το Φρουδάκι, του [*Αβρά* (βλ. λ. *Αβρά το Μούτθελ-λο*) / *Φρουδάκι <Φρούδι* (βλ. λ.) + υποκορ. κατάλ. *-άκι*]: το ίδιο με *του Αβρά η Μύτθη* (βλ. λ.). / Κ.

Αβρακώτου, του / στου, Αβρακώτη, η / ν-Αβρακώτη, στη(ν) και *Αβρακότο,

το / στο [1. <*Αβράκωτος* «που δε φοράει βρακί, ξεβράκωτος / μεταφ. φτωχός / πρόστυχος» <*αβράκωτος* (<*α-* στερητ. + *βρακώνω* «φορώ σε κάποιον βρακί» + κατάλ. *-τος <βρακί* «γυναικείο ή ανδρικό εσώρουχο, περισκελίδα» + κατάλ. *-ώνω* <μεσν. *βρακίον <μτγν. βράκα <λατιν. braca <αρχ. βράκος* «γυναικείο φόρεμα») / *Αβρακώτη*, θηλ. του *Αβρακώτου*, πβ. γυναικείο οικογ. όν. η *Κλουβάτη <Κλουβάτου, Πουλάτη <Πουλάτου, Σγουρή <Σγουρού* και βυζαντ. *Άννα Κομνηνή <Κομνηνού* 2. πβ. *Αβρακότος <Αβρακόντε <Αβραάμ* (<εβρ. *Abraham* «πατέρας πλήθους, γενάρχης») + *κόντε* (<*κόντες <βενετ. conte* «κόμης»): κτητορικό τοπων. από παρων. του ιδιοκτήτη της περιοχής, που σημαίνει ο χωρίς βρακί, ο ξεβράκωτος και (μεταφ.) πάμπτωχος αλλά και, «αυτός που έχει καταργήσει τη νησιώτικη βράκα» (Σ.Π., 11), «το φαρδύ παντελόνι από τη μέση έως τα γόνατα», αντίθ. βρακοφόρος, οικογ. όν. *Βράκας*]: ύψωμα Α του νησιού, ΒΑ στον Άη Βασίλη του Φάρου, ξωκλήσι που ανήκει στην ενορία του Κάτω Πεταλιού (1698 Σ.α', 86). / Κ.

Αβράμιου οι Μάντρες, του / Αβράμιου τις Μάντρες, στου [βλ. λ. *Μάντρες του Αβράμιου, οι*].

Αγάθης, στις [*Αγάθη* «που χαρακτηρίζεται από καλοσύνη και αθωότητα» <*αγαθή*, θηλ. αρχ. επίθ. *αγαθός* (με ανέβασμα του τόνου) «ικανός, άξιος, χρηστός, ενάρετος» (πβ. *Λάμπρος <λαμπρός, Ξάνθη <ξανθή, Φαίδρα <φαιδρά*)]: χωράφι στην (Ν)Τόργια, άλλοτε ιδιοκτησία της μοναχής Αγάθης (Μ.τ.Σ., 52). / Κ. **Άγας, ο και Άγα, στου** [οικογ. όν. που απαντάται μέχρι σήμερα στη Σίφνο *Άγας* «άρχοντας, πρόκριτος» <τουρκ. *aga* «αγάς, κύριος» + κατάλ. *-ς* («*Μιχελής Ν. Άγας*» 1828 Σ.ι', 138, «*Γιαβρής Άγα*» 1834 Ι.Α.Κ., 87 / «*Γιώργος Νικολού Άγα*» 1875 Ι.Α.Κ., 71)]: γόνιμα χωράφια στα Α - ΒΑ του Κάτω Πεταλιού. / Κ.

Αγγειοπλαστεία, τα / στα [*αγγειοπλάστης* «αυτός που κατασκευάζει πήλινα αγγεία» (<*αγγείο + πλάστης <πλάθω*) + τοπ. κατάλ. *-είο*, βλ. λ. *Τσικαλαργ(ε)ιά*].

Αγγελέτου, στου [*προφέρεται Αγγελέτθου <Αγγελέτος <βαφτιστ. όν. Άγγελος* (βλ. λ. *Αγγέλου, στου + υποκορ. κατάλ. κύρ. όν. -έττος* (<ιταλ. *-etto*) και πατρων. οικογ. όν. *Αγγελέτος* (Τ.Κ.Α.) και 1744 «*Αγγελέτος ιερέυς καντζιλιέρης πρωτόπαπας σίφνου*»]: κτητορικό τοπων. απροσδιόριστης θέσης, όπου το 1836 είχε αγρό το μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (Σ.ζ', 158).

Αγγέλου, στου [*βαφτ. και πατρων. οικογ. όν. Άγγελος* «αγγελιαφόρος, ο απεσταλμένος του Θεού, ο πραγματικός άγγελος» (πβ. «*Άγγελος Γοζαδίνος*» 1617 Σ.η', 101 / «*Σταγγέλου αμπέλι*» (<στ' *Αγγέλου <στου Αγγέλου*) 1783 ΝΕΣ, 208 / ο τελευταίος Φράγκος ηγεμόνας της Σίφνου Ι.Σ., 125, 146), πβ. και άλλα βυζαντ. όν.: *Ανδρόνικος, Αργυρός, Κόμης, Κουρής, Μάγγος, Χρυσός*]: θέση ΒΑ στο Κάστρο, προς την Πουλάτη, αλλιώς *Κήφος*. / Κ.

Αγγελούς, στις [*Αγγελάς + ανδρων. κατάλ. -ού <αρχ. Άγγελος* «αγγελιαφόρος, απεσταλμένος» + μεγεθ. κατάλ. *-άς*]: απροσδιόριστης θέσης σήμερα.

Αγγελόχτιστη, η / ν-Αγγελόχτιστη, στη(ν) (15 Αυγ.) [και *Παναγία Κυρία των*

Αγγέλων (1732 Σ.δ', 164), κατά την παράδοση, «χτισμένη από αγγέλους» (<άγγελος + χτίζω), λειτουργείται από αγγέλους]: ο μοναδικός τρίκλιτος στραυροειδής ναός της Σίφνου με κωνοειδή τρούλο. Η προσωνυμία *Κυρία των Αγγέλων* μπορεί να οφείλεται και σε επιτοίχια αγιογραφία, που εικονίζει την Παναγία ανάμεσα σε δύο αγγέλους τιμής ένεκεν, βλ. λ. *Παναγιά η Καταβατή* ή *στη(ν) γ-Καταβατή*. / Κ.

Αγγλήστρα, η / ν-Αγγλήστρα, στη(ν) [*αντλήστρα* <θ. αορ. *αντλήσ-* + *κατάλ.* -τρα <συμφυρ. *αντλώ* «αδειάζω, κενώνω» + *αγγλιώ* «εξαντλώ, αφαιρώ τα αγκάθια, τους θάμνους και τις πέτρες για να καλλιεργήσω το χωράφι»]: τόπος αποψιλωμένος, απ' τον οποίο έχουν αφαιρεθεί οι θάμνοι για να καλλιεργηθεί, βλ. και λ. *Αγκλείστρες*. / Ν.

«Αγδινίαν, εις την» [άγν. ετυμολ., ίσως *Αγνινία* <άγνινον «ξύλο άγνου, λυγαριάς» + *κατάλ.* -ία (άγνος η κοινή, *vitex agnus*), πβ. τοπων. *Αγδονιός / Αγδονιού, Λυαροκόπι, Λυγαριά, Τρεις Λυές*]: άγνωστης θέσης σήμερα («εις την *Αγδινίαν*» 1820 Σ.β', 138).

Αγδονη(ι)σκιά και *Αγδονησία, η / ν-Αγδονη(ι)σκιά, στη(ν) [άγν. ετυμολ., με επιφύλαξη: **1.** <*αγδονήσι* + περιεκτ. *κατάλ.* -ία (οπότε σημαίνει τόπος με μακεδονήσι) **2.** ή <*μαγδονήσι* + *κατάλ.* -ία (που σημαίνει φυτό, με έκπτωση του αρχικού μ-) <*μακδονήσι* (-γδ- <-κδ-) <*μακεδονήσι* (με συκοπή του -ε-) «πετροσέλινον το μακεδονικόν, μαϊντανός» <*μακεδονήσιον* <λατιν. *macedonense* <*macedonensis* «μακεδονικός» **3.** <*Αγδονισία / Αγνισία* (με ανομοίωση) / *Αγνισισία*, πβ. *άγνος* και *λύγος* και λ. *Αγδονιός, Αγδινία*]: χωράφια στα Δ του Τρουλ(λ)ακιού. Σχετικό με το τοπωνύμιο είναι το ακόλουθο το δίστιχο:

Χαράκια («βράχια») και *Αγδονησκιά*
του Τρουλ(λ)ακιού τοποθεσκιά. / Β.

Αγδονιού, στου [*Αγδονιός* αβέβαιης ετυμολ., πθ. τα τοπων. *Αγδινία, Αγδονησία* έχουν ετυμολ. συγγένεια]: περιοχή κοντά στο Σκαλωτό και τα Ραχίδια. («εις το *Αγδονιόν / εις την Αγδινίαν*» 1820 Σ.β', 138), πβ. *άγνος* και *λύγος* «*λυγαριά*». / Β.

***Αγερικού, στου** [<οικογ. όν. από παρων. *Αγερικός*: **1.** <*αγερικό* <*αερικό* «νεράιδα, στοιχειό, φάντασμα» <μτγν. επίθ. *αερικός* «όμοιος με αέρα, αερικάτος» ή «αερολόγος, αεροκοπανιστής, αυτά που λέει είναι αέρας κοπανιστός» **2.** <επαγγελμ. *αεράς* «που έφτ(ε)ιαχνε αέρες της εκκλησίας» <*αέρας* «το τετράγωνο υφασμάτινο κάλυμμα του αγίου ποτηρίου» + *κατάλ.* -ικός <αρχ. *αήρ, αέρος*, πβ. και «*Εμμ. Γ. Αερικός, ελληνοδιδάσκαλος* I.Σ., 308 και 1828 Σ. ι', 13 / *Αέρης, Αεράκης, Αερίδης* στον Τ.Κ.Α. / «*Ελένης Βολάνη 1900 Αρχιτέκτων Γ. Αγερικός*» επιγραφή στο αριστερό τμήμα του αετώματος σε νεοκλασικό κτή(ι)ριο στην πλατεία Ραμπαγά): στο Στενό της Απολλωνίας και πριν από την εκκλησία του Ταξιάρχη, όπου η κατοικία του άλλοτε Σίφνιου εργολάβου *Αγερικού*. / Κ.

Αγία Αγλαΐα, η (μάρτυς, η Ρωμαία 19 Δεκ.) [«η φωτεινή, λαμπερή και μεγαλόπρεπη» <*Αγλάιος* <*αγλαός* «λαμπρός, ωραίος», μία από τις Τρεις Χάριτες (Αγλαΐα, Ευφροσύνη, Θάλεια)]: είναι μικρό νεόδμητο ναόσχημο κτίσμα στην περιοχή της Κουτσούλας, στον Επάνω Αρτεμώννα, αλλά δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως εκκλησία. / Β.

Αγία Αικατερίνα η Αυτοχιανιού, η [*«ακόμη στην Αγία Αικατερίνα στην Αυτοχιανιού μίαν εορτήν στις 8 Σεπτεμβρίου»* (1738 Σ.ιστ', 106), αντί του ορθού (Α)Φτωχιανού, πβ. λ. (*Άγιοι Ανάργυροι*) *οι Φτωχιοι*> Α-προθεματ. + *Φτωχιοι*]: απροσδιόριστη η θέση της σήμερα, πθ. η Αγία Αικατερίνη στην Κάπφαρη (βλ. λ.), που είναι η πλησιέστερη προς τους Αγίους Αναργύρους τους Φτωχιανούς.

Αγία Αικατερίνη, στην [βλ. λ. *Άγια / Αγία / Αγιά Κατερίνα*].

Άγι' Αναστασιά / Αναστασκιά, στην [βλ. λ. *Άγι' Ανεστασκιά*].

Άγια Άννα / Αγιάννα, η / *Αγία ν-Άννα, στη(ν) (9 Δεκ., 25 Ιουλ. Κοίμηση) [<*Άγια Άννα*, η μητέρα της Θεοτόκου (<εβρ. *Hannah*) «εκείνη στην οποία επιδείχθηκε η ευμένεια, η ευλογία και η χάρη του Θεού»]:

1. *παρεκκλήσιο, σήμερα κοιμητήριο του Αρτεμώννα, σε εικόνα του τέμπλου 1945 και σε επιτάφια πλάκα στο δάπεδο 1882. Στην ευρύτερη περιοχή λειτουργούσαν άλλοτε πέντε αγγειοπλαστεία, σήμερα δύο (1676 Σ.δ', 163). Στην περιοχή υπάρχει δημοτική γεώτρηση. / Β.
2. ναός, μετόχιο της Μονής Βρύσης στην Πέρα Μπάντα των Καμαρών (σε εικόνα της Αγίας Άννας αναγράφεται η χρονολογία 1838, ενώ ανακαίνιση του ναού από Στυλ. Πρόκο έγινε το 1962). / Β.
3. παρεκκλήσιο της Μονής Βρύσης, Ν της εισόδου, στον περίβολο της Μονής. / Κ.
4. *ξωκλήσι της Καταβατής στο Μπρόβαλμα του Βαθιού, στη Βίγλα. Χτίστηκε το 19^ο αι., επισκευάστηκε το 1930, ενώ με νεότερη ανακαίνιση αντικαταστάθηκε το τέμπλο το 1947. / Ν.

Αγιανναργιές, οι / στις [<*Αγιανναριές*, πθ. παραφθορά <α-προθεματ. + *Γενναριές* <*Γενναριά* (βλ. λ.). / Ν.

***Άγι' Ανάργυροι, οι / στις** [βλ. λ. *Άγιοι Ανάργυροι*].

Άγι' Ανεστασκιά, η / ν-Άγι' Ανεστασκιά, στη(ν) (22 Δεκ.) [<**Άγι' Ανεστασιά* (-σκιά <-σιά) <*Αγία Αναστασιά* (<*Αγία Αναστασία* η μεγαλομάρτυς <*Αναστάσιος* <αρχ. *ανάστασις* <*ανίσταμαι* «εγείρομαι εκ νεκρών» <*ανά-* + *ίσταμαι*), με επίδρ. του *ανέστησα / ανέστης* «η σχετιζόμενη με την ανάσταση του Χριστού, η αναγεννημένη, η αιώνια»]: συνεκδοχικά ξωκλήσι των Εξαμπέλων και η γύρω περιοχή, στο Πλακωτό («εις την *αγίαν αναστασίαν*» 1662 Μ.Σ., 13 / Σ.θ', 65 και «εις την *Αγίαν Αναστάσια*» (Σ.ιβ', 102), σε εικόνα του τέμπλου 1907. / Κ.

Άγια των Αγίων, στα (21 Νοε.): έτσι μετονόμασε προς τιμήν της Παναγίας την εκκλησία του Αγίου Αθανασίου στα Φυρ(ρ)όγεια, μετά την ανακαίνισή της

(1833), με δική του δαπάνη, ο μητροπολίτης Βελιγραδίου Άνθιμος Λαδόπουλος (Σ.γ', 112), όπου έκτοτε εορτάζονται και τα Εισόδια της Θεοτόκου, πβ. την παροιμία «*Αν τ' Άη Φιλίππου (14 Νοε.) λείπω, τ' Άγια τω(ν) ν-Αγιά (21 Νοε. Εισόδια της Θεοτόκου εις τα Άγια των Αγίων, στο Ιερό) ε(λ) λείπω (η βροχή).* / Κ.

***Άγι' και Άης Αντίπας, ο / ν-Άγι' και ν-Άη Αντίπα, στο(ν)** (11 Απριλ.) [ιερομάρτυς, επίσκοπος Περγάμου <Άγιος / Αντίπας (ο) «γιος ισάξιος με τον πατέρα ως προστάτης της πατρικής οικογένειας, λόγω απουσίας του πατέρα» (<απλολογημένο το αρχ. Αντίπατρος <αντί + πατρός <αρχ. πατήρ, γεν. πατρός). Η γραφή Αντύπας (με -ν-) δε δικαιολογείται ετυμολογικά]: παρεκκλήσιο του Άνω Πεταλιού, στην Πατσάνα. Ιδρύθηκε το 1636 από το Σίφνιο ιερομόναχο Αθανάσιο Τρουλλίδη και λειτούργησε έως το 1650. Στα αριστερά του πρόναου υπάρχει το μικροσκοπικό δίδυμο εκκλησάκι του Αγίου Τρύφωνα. Εδώ λειτούργησε προπαιδευτικό σχολείο (1821-1825) από το Γεώργιο Ψαυράτη, μαθητή του Νικολάου Χρυσογέλου (Σ.δ', 136). / Β.

***Άγι' και Άης Αντώνης, ο / ν-Άγι' και ν-Άη Αντώνη, στο(ν)**, (17 Ιαν.) [<Άγιος Αντώνιος ο μέγας, άγνωστης ετυμολογίας, πιθανόν: 1. <λατιν. Antonius «επαινεσίμος, εκλεκτός» <αρχ. Άντων, γεν. Άντωνος (γιος του Ηρακλή), ίσως <άνθος 2. (<αντί- + ωνούμαι) «ο πλειοδότης στην προσφορά αξίας, ο γενναιόδωρος»]:

1. νεόδμητος ναός (2003) στη θέση Πυροβόλοι, Α του Άη Δήμου στου Πέτση, από συνώνυμους του Αγίου ευσεβείς Αρτεμωνιάτες σε κτήμα που παραχώρησε ο Αντώνης Μάμιδας.

Γεια και χαρά, Αντώνηδες, εύγε σας λέω όλοι

που μ' εκκλησιά στολίσσατε εσείς τις Πυροβόλοι.

Νίκος Πέτακας, λαϊκός ποιητής. / Β.

2. *παρεκκλήσιο της Απολλωνίας στην Πέρα Γειτονιά, άλλοτε ενοριακός ναός. Αναφέρεται ότι το 1836 ο εφημέριος του Αγίου Αντωνίου, Απόστολος Τριαντάφυλλος, μη αντεπεξερχόμενος στις οικονομικές υποχρεώσεις που είχε να θρέψει πολυμελή οικογένεια, ζήτησε την άδεια από το μητροπολίτη Σίφνου Καλλίνικο να αποδημήσει στην Κωνσταντινούπολη. / Κ.

3. ερειπωμένη εκκλησία στις «Βαλανιές» (1779 Σ.δ', 163), πριν από την Ευαγγελίστρα και Σωτήρα (βλ. και λ. Άγιος Αντώνιος). / Κ.

4. μετόχιο της Μονής Βρύσης, στην περιοχή της Αγίας Φωτεινής, κοντά στον παλιό νερόμυλο. / Κ.

5. *παρεκκλήσιο του Κάτω Πεταλιού, άλλοτε ενοριακός ναός (στο άνω θυρόφυλλο της ωραίας πύλης 1845). / Κ.

6. *παρεκκλήσιο του Κάστρου, Β της Σεράλιας, πάνω από τη δεξιά πλευρά της εισόδου στο λιμανάκι. / Κ.

7. καθεδρικός ναός των Λατίνων στο Κάστρο. Λέγεται και *S(anto) Antonio* ή *Φραγκαντώνης* και τιμάται στο όνομα του αβά «πατέρα» Αγίου Αντωνίου (1617 Σ.δ', 31 / 1632 Σ.δ', 37 / 1652 Σ.στ', 93 / 1660 Σ.ιβ', 131 / 1667 Σ.ζ', 124, 128 ή «Φραγκοκλησία» 1814 Ν.Ε.Σ., 401). / Κ.

***Άγι' Απόστολοι, Άγι' Αποστόλοι Άγιοι και Άοι Απόστολοι, οι / στις** (30 Ιουν.) [<Απόστολος, βαφτιστ. όν. μετά το 17^ο αι. <αρχ. απόστολος (<αποστέλλω <από- + στέλλω) «αγγελιαφόρος, διαβιβαστής μηνυμάτων» και με βελτίωση της σημασίας σημαίνει «ο αντιπρόσωπος του Θεού, ο μαθητής του Χριστού ο εντεταλμένος με μία αποστολή». Ο τύπος Άγι' Αποστόλοι προήλθε από επίδραση της γενικής των Αγίων Αποστόλων]: ξωκλήσι της ενορίας του Αγίου Σπυρίδωνος της Απολλωνίας με ενδιαφέρουσα αρχιτεκτονική (ναός μονόκλιτος σταυροειδής εγγεγραμμένος μετά τρούλου), στην περιοχή της Λαγκάδας, πάνω στον αγροτικό δρόμο (ανακαίνιση εικόνας του τέμπλου από παπα – Πάννη Δεπάστα το 1923, εξωτερικά μαρμάρινος τάφος του 1903). Ο αείμνηστος Μ. Φιλιππάκης αναφέρει και 'Άγι' Απόστολοι στο Πάνω ή Πέρα Πετάλι, και *Άγι' Αποστόλοι «τοποθεσία και εξώκκλησο των Αγίων Ανατολικά του Δημοσίου δρόμου Καμαρών»*, αλλά πρόκειται για την ίδια εκκλησία στη Λαγκάδα. / Κ.

***Άγι' Αρτίμης και Άης Αρτίμης, Άγιος Αρτέμιος, ο / ν-Άγι' Αρτίμη και ν-Άη Αρτίμη, ν-Άγιο Αρτέμιο, στο(ν)** (20 Οκτ.) [<Άγι' Αρτέμης (-ι- <-ε-) <Άγιος Αρτέμιος, μάρτυρας της ορθόδοξης Εκκλησίας <Αρτέμιος «δώρο της Αρτεμης» <Αρτεμίδωρος <Αρτεμις + δώρον]: παρεκκλήσιο της Απολλωνίας, όπου και η ομώνυμη συνοικία, άλλοτε μονύδριο (1629-1834) που ίδρυσε ο Σίφνιος ιερομόναχος Ιερεμίας Ορφανός (Σ.δ', 136). Στο χώρο του λειτούργησαν τα σχολεία:

1. Αλληλοδιδασκτικό Σχολείο Σίφνου (1829-1834)

2. Δημοτικό Σχολείο Σίφνου (1834-1935)

3. Σχολαρχείο Σίφνου (1854-1938)

4. Γυμνάσιο Σίφνου (1958-1988) και

5. Λύκειο Σίφνου (1982-1988), οπότε μεταστεγάστηκαν στα σύγχρονα διδακτήρια στις Αράδες.

6. Σήμερα, εδώ από το 2000 λειτουργεί σχολική βιβλιοθήκη. / Κ.

***Αγιά και Αγία Βαρβάρα, η / ν-Αγιά Βαρβάρα, στην** (4 Δεκ.) [η μεγαλομάρτυς <βάρβαρος, ηχοποίητη λ. <βαρ-βαρ, με το οποίο οι αρχαίοι Έλληνες απέδωσαν το ακατανόητο γι' αυτούς άκουσμα από τις γλώσσες άλλων λαών, μη υποπτευόμενοι τη συγγένεια των ινδοευρωπαϊκών γλωσσών, «η μη ελληνόφωνη, η ξένη, που δε μιλάει ελληνικά» (1799 Τ.Σ., 74 / 1834 «εις την Αγίαν Βαρβάραν» Σ.η', 37)]:

1. *και *Αγιά Βαρβάρα Μο(ν)γκού*, παρεκκλήσιο, το κοιμητήριο της Απολλωνίας και η γύρω περιοχή (1794 Σ.Ν.Ε.Σ., Προικοσύμφωνα α/α 2 / 1843 Μ.τ.Σ., 48 / σε εικόνες του τέμπλου 1913). / Κ.

2. *παρεκκλήσιο και ομώνυμη συνοικία των Εξαμπέλων, άλλοτε ενοριακός ναός (1670 Μπαλτά Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005) 317, 338 / 1799 Τ.Σ., 74 / 1819 Σ.δ', 163). / Κ.
3. *δισυπόστατη εκκλησία των Αγίων Γεωργίου (βλ. λ.) και Βαρβάρας στις Καμάρες. / Κ.
4. νεόδμητο ξωκλήσι στην είσοδο του Κάστρου (1994), ανατολικότερα των Αγίων Πάντων. / Κ.
5. («Αγία Βαρβάρα του Νικολάου Πρατικού» 1834 Σ.γ', 104): απροσδιόριστη σήμερα εκκλησία, πιθανόν η Αγία Βαρβάρα των Εξαμπέλων. / Κ.

Αγία Ειρήνη, *Αγία Ειρήνη και Αγία Ερήνη, η / ν-Αγία Ερήνη, στη(ν) (5 Μαΐου) το *E-* με τροπή του *i-* κοντά στο υγρό [*Αγία Ειρήνη* η μεγαλομάρτυς (<αρχ. κυρ. ον. *Ειρήνη*) «αυτή που έχει ηρεμία και δημιουργεί γύρω της γαλήνη ψυχής και πνεύματος, ηρεμία» (αντίθ. πόλεμος) <ουσ. *ειρήνη*, ίσως <*είρω* «συνδέω, συνάπτω»]:

1. *ξωκλήσι του Άνω Πεταλιού, στα ΝΔ του Σταυρού της Χώνης (βλ. λ.) / Β.
2. *ξωκλήσι του Κάτω Πεταλιού, στη-ν-Τόργια ή στις Λεύκες (βλ. λ.). Σε οθωμανική απογραφή της Σίφνου το 1670 αναφέρεται «*Ενορία Αγίας Ειρήνης Λευκής*» (Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ. τ. Β' (2005) 317, 341). Στο σχετικό πίνακα αναγράφονται ονομαστικά δεκαεπτά φορολογούμενοι άρρενες ενορίτες. Επειδή δεν υπάρχει «*Αγία Ειρήνη Λευκή*» σήμερα, πιθανότατα μάλλον για την Αγία Ειρήνη των Λευκών ή στις Λεύκες, όπου παλαιότερα υπήρχε μικρός αγροτικός οικισμός, όπως και στο Στραβοπόδι και το Μαύρο Χωριό (βλ. λ.). / Κ.
3. *ξωκλήσι, μετόχιο της Μονής Βρύσης, στο δρόμο προς Φάρο, ΒΔ στο Ευβουνί (1797 Κ.Βρ., 139 / Σιγ', 100). / Ν.

«Αγίας Ειρήνης Λευκής ενορία», η: αναφέρεται σε οθωμανική απογραφή του 1670 ως ενορία στο χωριό Εξάμπελα, χωρίς να είναι με βεβαιότητα δυνατή η ταύτισή της με την Αγία Ειρήνη στη-ν-Τόργια ή στις Λεύκες (Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ. τ. Β' (2005) 317, 341).

Αγία Ζώνη ή Παναγία του Καργιαύλη, η / ν-Αγία Ζώνη ή μ-Παναγία του Καργιαύλη, στη(ν) (31 Αυγ.) [εορτάζεται η τίμια ζώνη της Θεοτόκου]: Β στη Βίγλα και την Αγία Άννα (βλ. λ. *Παναγία*). / Ν.

***Αγία Καλή, η / στην** [*Αγία Καλή* <θηλ. του αρχ. καλός «ωραίος». Δε θεωρείται πιθανή η προέλευση: 1. από μεταπλασμό του βαφτιστικού ονόματος *Καλλιόπη* («ωραιόματα» <καλλι(ων) + -όπη <ωψ, γεν. οπός «μάτι» <καλός «ωραίος») 2. *Καλλιόπη* («καλλιφώνη» <καλλι(ων) + -όπη <οψ «φωνή» <έπος), το οποίο στο τοπικό γλωσσικό ιδίωμα γίνεται *Καλή, Καλλιτσα* και *Καλλιτσάκι*, πβ. *Καλλιτσα* η περίφημη λαϊκή ποιήτρια, το «*Γιο της Καλής*» και *Άης Δήμος* <*Άγιος Δημήτριος* (βλ. και λ. *Καλής*): Παλαιότερα, σύμφωνα με πληροφορία

του Γιώργη Ξανθάκη, κάθε ανώνυμη ερειπωμένη εκκλησία ο λαός την ονόμαζε *Αγία Καλή*. Πβ. το απόσπασμα από το «Μοιρολόγι της Παναγίας»:

*Παίρνει η Δέσποινα το στρατί και πάει στο κελλί της,
Στρώνει τραπέζι θλιβερό, μαύρα μαντήλια βάζει
κι εκάλεσε όλα τα ορφανά και όλες τις χηράδες.
Κι η Αγία Καλή επέρασε κι αυτό το λόγο είπε:
– Ποιος είδε γιο εις το Σταυρό και μάνα στο τραπέζι;
– Αγία Καλή, ως με 'καψες, πάντα καμμένη να 'σαι.
Παπάς να μη βρεθεί ποτέ για να σε λουτρούσει,
ουδέ κρασί κι αντίδωρο για να σε προσκομίσει.*

Δηλαδή, η Αγία Καλή κατακρίνει την Παναγία, επειδή παρακάθεται σε τραπέζι παρηγορίας μετά τη Σταύρωση του Γιού της και η Παναγία της καταριέται να μη βρεθεί παπάς να της αποδώσει λειτουργικές τιμές. Έτσι, κατά τη λαϊκή αντίληψη, δικαιολογείται η ερήμωση των εκκλησιών που ήταν αφιερωμένες στην Αγία Καλή.

Η *Οσία Καλή* όμως, όπως πληροφορούμαστε από τους ερευνητές Ι. Κατσένιο – Π. Κουκούλη, έζησε πριν από τον 15^ο αι., καταγόταν από τη Μ. Ασία, διακρίθηκε για την ευποιΐα της και ο ναός της αποτελούσε «άμισθο ιατρείο», ενώ ο υμνογράφος της κάνει λόγο για «πέλαγος θαυμάτων». Ο λαός διατήρησε αναλλοίωτο το όνομα της Αγίας Καλής από το 14^ο αι. και ως μητρωνυμικό οικ. όνομα. Οι εκκλησίες της Ανατολής, λόγω των αλληπάλληλων ιστορικών περιπετειών τους, έχασαν το Εορτολόγιό τους. Έτσι ο λαός ήξερε ότι «υπάρχει Αγία Καλή, μόν' δε λειτουργιέται». Μην μπορώντας να δικαιολογήσει αλλιώς την έλλειψη εορτής προς τιμήν της Αγίας από την επίσημη Εκκλησία, έπλασε αναδρομικά την αιτιολογική παράδοση που τη συνδέει με την κατάρα της Παναγίας. Από το 1999 άρχισε να εορτάζεται η μνήμη της Αγίας στην Αράχωβα στις 15 Μαΐου, ενώ τα χειρόγραφα 15^{ου} και 16^{ου} αι., που περιέχουν την ακολουθία της, σημειώνουν τη μνήμη της Οσίας στις 22 Μαΐου. Από τη θέση αυτή θέλω να απευθύνω νοσταλγικό χαιρετισμό και να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου προς το μακαριστό π. Νικόλαο Μαυρογιάννη, τέως αιδεσιμολογιότατο Αρχιερατικό Επίτροπο Σίφνου, για την ευγενική παραχώρηση του βιβλίου των Ι. Κατσένιου-Π. Κουκούλη με τις πληροφορίες για την Αγία Καλή.

Κατά τον Ι. Βογιατζίδη, απηχεί ανά τα παράλια και τα ελληνικά νησιά την αρχαία λατρεία της Πελαγίας Αφροδίτης και της Καλής Φουρτούνας, που αντικαταστάθηκε κατά τους χριστιανικούς χρόνους από την Αγία Καλή. Κατά τον Κ. Α. Ρωμαίο, η Αγία Καλή θυμίζει τον αρχαίο μύθο της Ινώς, που ρίχτηκε στη θάλασσα και παρέμεινε σ' αυτήν ως δαίμων με το όνομα Λευκοθέα, που αναφέρεται και ως Καλή (1783 Κ.Βρ., 153 / 1828 Σ.δ', 163 / 1830 Σ.β', 80). *Αγία Καλή* ονομάζεται νησάκι που βρίσκεται κοντά στην Πάρο, στον όρμο της Νάουσας με ναύδριο της Αναλήψεως του Κυρίου, πρώην Αγίας Καλής:

1. άλλοτε ερείπια ανώνυμης μικρής εκκλησίας, η οποία ανακαινίστηκε και τιμάται σήμερα στο όνομα της Αγίας Κυριακής, στο δρόμο προς το Βλη(υ)σίδι (βλ. λ.). / Κ.
2. αόριστα, ερειπωμένη εκκλησία στις Ερκιές. / Κ.
3. κατά πληροφορία του Κώστα Λεμπέση, ερειπωμένη εκκλησία μεταξύ Φλέας του Καδέ και Παναγίας στ' Ανεμορδ(ε)ίλι, η οποία όμως, σύμφωνα με άλλη πληροφορία, ήταν αφιερωμένη στην Παναγία. Είναι όμως απίθανο σε πολύ μικρή έκταση να υπήρχαν τρεις εκκλησίες αφιερωμένες στην Παναγία (η εν λόγω εκκλησία, στο Πελιάρδι και στο Ανεμορδ(ε)ίλι). / Κ.

Άγια και ***Αγιά** και **Αγία Κατερίνα, η / ν-Άγια, στη(ν)** (25 Νοε.) [*Άγια Αικατερίνη*, η μεγαλομάρτυς από την αιγυπτιακή Αλεξάνδρεια, μαρτύρησε δια ξίφους το 305, <Αικατερίνα, άγνωστης ετυμολογίας, πιθανόν: 1. <Αικαθαρίνα «η πάντοτε αγνή» (<αεί «πάντοτε» + καθαρή), προσωνυμία που της αποδόθηκε, λόγω της αγνότητάς της 2. <Εκατερίνα <Εκάτη, αρχ. θεά προστάτρια των φτωχών <εκατέρω, συγκρ. βαθμός αρχ. επιρρ. εκάς «μακριά». Δηλ., κατά την άποψη αυτή το ΗΕ, Ε ψιλόν με δασεία, παραδόθηκε ως ΑΙ- από λάθος στην αντιγραφή. 3. <Εκατερίνη (<κύρ. όν. Εκατερός + κατάλ. -ίνη <αρχ. εκάτερος) «καθένας από τους δύο». 4. <κατ' εαρινή «εαρινή, ανοιξιάτικη»]: Συνεκδοχικά εκκλησίες στις οποίες τιμάται η Αγία:

1. ***Αγιά Κατερίνη** στη Μοναχή ή Καλαμπελά ή Ορνιθού (βλ. λ), παρεκκλήσιο του Αρτεμώνα, στα ΒΔ του οικισμού. Εδώ λειτουργούσαν άλλοτε οκτώ αγγειοπλαστεία (1692 Σ.α', 84 και 1727 και 1785 Σ.δ', 163 και Σ.α', 94). / Β.
2. **Αγία Αικατερίνη**, ιδιόκτητο ξωκλήσι (Ιδρύματος Στυλ. Πρόκου), στο Β βραχίονα του όρμου των Καμαρών, που υπάγεται στην ενορία του Αγίου Σπυρίδωνος της Απολλωνίας (έτος ανέγερσης του ναού 1949, ενώ στις εικόνες του μαρμάρινου τέμπλου αναγράφεται η χρονολογία 1950). / Β.
3. ***Αγιά Κατερίνα** και **Άγιος Δημήτριος**, παρεκκλήσιο της ενορίας του Κάστρου, άλλοτε ένας από τους ενοριακούς ναούς (1653 Σ.δ', 163 / 1656 Σ.δ', 155 / Σ. η', 119). / Κ.
4. **Αγιά Κατερίνα**, ξωκλήσι της ενορίας του Κάστρου, στη Μαρωνιά ή στον Ποταμό (1651). / Κ.
5. ***Αγιά Κατερίνα**, ξωκλήσι της ενορίας της Ζωοδόχου Πηγής του Κάτω Πεταλιού στις Ερκιές (1631 Σ.δ', 163), βλ. λ. / Κ.
6. ***ξωκλήσι** της ενορίας του Αγίου Γεωργίου της Καταβατής, **Αγιά Κατερίνα** στην Κάπφαρη ή στο Στρογγυλό, στο δρόμο προς τα Αερικά (βλ. λ.). Ο αείμνηστος Μ. Φιλιππάκης αναφέρει αόριστα και **Αγιά Κατερίνα** στα νότια του νησιού **Αγιά Κατερίνα στη Σκάφη**. Πιθανώς πρόκειται για την ίδια εκκλησία. / Ν.

«Αγία Κυρ-Άννα», η [βλ. λ. *Αγία Άννα*]: απροσδιόριστη εκκλησία σήμερα (Ενορία Αγίας Κυρ-Άννας στο χωριό Κάστρο, 1670 Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005) 317,325). / Κ.

Αγιά και Αγία Κυριακή, η / ν-Αγιά, στην (7 Ιουλ.) [*Κυριακή*, η μάρτυς «εκείνη που είναι αφοσιωμένη στον Κύριο, το Θεό, ημέρα του Κυρίου» <αρχ. επίθ. κυριακός, -ή (<αρχ. κύριος), πβ. Κυριάκος, με ανέβασμα του τόνου, όπως: Λάμπρος <λαμπρός, Ξάνθος <ξανθός, Σταύρος <σταυρός]:

1. ξωκλήσι της Καταβατής στο Βλη(υ)σίδι (βλ. λ.). Στο τρίμορφο του τέμπλου αναγράφεται η χρονολογία 1900 (πβ. λ. *Αγία Καλή*). / Κ.
2. ιδιόκτητο εκκλησάκι μέσα στην αυλή σπιτιού, ιδιοκτησίας άλλοτε της οικογένειας Καρέλα. / Κ.

Αγία Μαρία η Ευαγγελίστρα, η [1462 «πλησίον του περιβολίου ή του κήπου» των Ντακορώνια (Ι.Σ.,125)]: ανύπαρκτη σήμερα καθολική εκκλησία στην περιοχή της Πουλάτης, σε περιβόλι του Απόστολου Γεωργούλη ή Βυζέ (βλ. λ. *Παναγιά του Κήπου*). / Β.

Αγία Μαρία του Κήπου, η [Ι.Σ., 143, βλ. λ. *Αγία Μαρία η Ευαγγελίστρα και Παναγιά του Κήπου*, η καθολική εκκλησία *Santa Maria Annuntziata*]. Β.

***Αγιά και Αγία Μαρίνα, η / ν-Αγιά, στην** (17 Ιουλ.) [η μάρτυς, *Μαρίνα* «η θαλασσινή, που αγαπάει τη θάλασσα» <μτγν. *Μαρίνος* (<λατιν. *marinus* «θαλάσσιος» <*mare* «θάλασσα»), 1783 Ν.Ε.Σ., 208]:

1. ***ξωκλήσι** του Άνω Πεταλιού στις Καμάρες, στους Ν πρόποδες του Αγίου Συμεών (ανακαίνιση 1930 από Νικ. Γ. Καλογήρου-Μπουλή). Εδώ πλησιόχωρα έχει εντοπιστεί αρχαίο λατομείο. / Β.
2. ***ξωκλήσι**, μετόχι της Μονής Βρύσης στο Φλάμπουρο, κοντά στον Ορνό, δισυπόστατη εκκλησία στην οποία τιμάται και ο Άγιος Κων(ν)ος. / Κ.
3. ***ξωκλήσι** του Κάτω Πεταλιού, στον αγροτικό δρόμο προς την Αγία Φωτεινή, στις Λεύκες. / Κ.
4. ***ξωκλήσι** της Απολλωνίας, στην περιοχή του Καδέ. Σε διπρόσωπη εικόνα του τέμπλου, στην οποία εικονίζεται ο Παντοκράτωρ και ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος αναγράφεται «ανακαίνιση 1922, δαπάνη Ζαννή Βασάλου», κατά το Μ. Φιλιππάκη, με το παρωνύμιο Μαυρογιαννάκι. / Ν.

Αγία Μαρίνα Καμαρών, η / ν-Αγιά, στη(ν) [βλ. προηγ. λ.]: Έτσι ονομάζεται επίσης η Β συνοικία των Καμαρών από το φερώνυμο ναό της *Αγίας Μαρίνας*. / Β.

***Αγιά Παρασκευή και Αγία Παρασκευή, η / ν-Αγιά, στη(ν)** (26 Ιουλ.) [η παρθενομάρτυς <Παρασκευή «ημέρα προετοιμασίας πριν από το Σάββατο του ιουδαϊκού Πάσχα» (<παρασκευή «προετοιμασία» <παρά- + -σκευή <σκευή «εξοπλισμός»), από την ημέρα που γεννήθηκε η ονομαζόμενη, «η ημέρα προετοιμασιών για το Σάββατο, που είναι ημέρα του Θεού για τους Εβραίους» ή αυτή που είχε αφιερωθεί στην Αγία Παρασκευή, πβ. *Κυριακή*]:

1. ***παρεκκλήσιο** του Άνω Πεταλιού, του Μαρίνου (σε εικόνα 1801). / Β.

2. *παρεκκλήσιο στο Κάστρο, Ν της Αγίας Σοφίας, στο δρόμο προς τη Σεράλια. / Κ.
3. *ξωκλήσι του Κάτω Πεταλιού στα Σκαλάκια, αριστερά στον πεζόδρομο προς Κάστρο ανακαίνιση 1920 στο υπέρθυρο, προσθήκη κελ(λ)ιού το 2009). / Κ.
4. ερειπωμένη εκκλησία στο Θόλο, όπου έχει χωράφι η Βρυσιανή (1797 Κ.Βρ., 138), μεταξύ Ποθητού και Θόλου. / Κ.
5. ερειπωμένη εκκλησία παράπλευρα στον Άη Αντώνη της Απολλωνίας. / Κ.

Αγιά Σοφιά, *Αγιά Σοφιά και Αγία Σοφία, η / ν-Αγιά Σοφιά, στη(ν) (17 Σεπτ.) [η μάρτυς <Σοφία (<αρχ. σοφία «γνώση και σωστή κρίση»), η προσωποποίηση της βαθιάς γνώσης και της ορθής κρίσης]:

1. *παρεκκλήσιο στο Κάστρο προς Σεράλια, κάτω από την αφετηρία των λεωφορείων. / Κ.
2. *ξωκλήσι, δίδυμος ναός με την Αγία Τριάδα, μετόχι της Μονής της Βρύσης στον Πλατύ Γιαλό, χτισμένο στα ερείπια παλαιότερης εκκλησίας (1630-35). Σε εικόνα του τέμπλου αναγράφεται: «1850 έργον χειρός Νικολάου Σωτηριάδου Κωνσταντινούπολις». / Ν.
3. «Αγία Σοφία εις την Αλυκήν» (Σ.ιγ', 79), μετόχι της Μονής του Προφήτη Ηλία στον Πλατύ Γιαλό, το ίδιο με το προηγούμενο, βλ. λ. Αλυκή. / Ν.

Αγιά και Αγία Τριάδα, / ν-Αγιά Τριάδα, στη(ν) (50 ημέρες μετά το Πάσχα) [<αρχ. τριάς (<τρι- + κατάλ. -άς <τρία), «ο Θεός στις τρεις υποστάσεις του, Πατήρ, Υιός και Άγιον Πνεύμα, κατά τη χριστιανική πίστη»]:

1. *ξωκλήσι της Απολλωνίας στην περιοχή του Μο(υ)γκού (1782 Σ.β' 135-136 και Σ.δ', 163 / 1834 «εις την Αγίαν Τριάδα» Σ.η', 37). / Κ.
2. δισυπόστατη εκκλησία του 18^{ου} αι. μέσα στο Κάστρο, όπου τιμάται και ο Χριστός (βλ. λ.). / Κ.
3. δισυπόστατη εκκλησία στον Πλατύ Γιαλό, όπου τιμάται και η Αγία Σοφία (βλ. λ.). Σε εικόνες του τέμπλου αναγράφεται η χρονολογία 1857. / Ν
4. Ο Μάνος Φιλιππάκης αναφέρει και Αγιά Τριάδα στο χωριό Άγιο Λουκά, όπου όμως δεν υπάρχει φερώνυμη εκκλησία, αλλά εικόνα που εορτάζεται στο ναό του Αγίου Λουκά.

***Αγιά και Αγία Φωτεινή, η / ν-Αγιά Φωτεινή, στη(ν)** (26 Φεβρ.) [η Σαμαρείτις <Σαμάρεια της Παλαιστίνης / Φωτεινή, μγν. κύριο όν. <θελ. αρχ. επιθ. φωτεινός «αυτός που φωτίζει, εκπέμπει φως, που φέρει το φως της αλήθειας» <φως. Είναι η γυναίκα με την οποία συνομίλησε ο Χριστός στο πηγάδι της Σαμάρειας. Κήρυξε το ευαγγέλιο και μαρτύρησε για το Χριστό]:

1. *ξωκλήσι, μετόχι της Μονής της Βρύσης στη θέση Άρχαβος, ΒΑ της Μονής της Βρύσης. Σε εικόνες του τέμπλου αναγράφεται η χρονολογία 1907, πβ. και λ. Στραβοπόδι («εις στραβοπόδι» 1797 Κ.Βρ., 136 / Σ.ιγ', 99). / Κ.

2. Ο Μάνος Φιλιππάκης αναφέρει και Αγιά Φωτεινή στο Σταυρί, η οποία όμως δεν μπορεί να ταυτιστεί σήμερα.

Αγιόδημα, το / στο [<Αγιόβημα <Άγιο + Βήμα <Άγιο (βλ. λ. Άγιο Μαντή(ί)λιο) / Βήμα <αρχ. βήμα «η πιο ψηλή θέση ενός τόπου, απ' όπου μιλούν οι ομιλητές»]: μεταφ. θέση στη Βαθιά Λαγκάδα, πλησιόχωρα στο Αγριόκαστρο. / Κ.

Άγιο Μαντή(ί)λιο, το / στο (16 Αυγ.) [<Μανδήλιο <μεσν. μανδήλιον «μικρό τετράγωνο ύφασμα για το σκούπισμα του προσώπου» <λατιν. mantelium / mantiliium <υποκορ. mantele <manus «χέρι». Κατά την παράδοση, ενώ ο Ιησούς ανέβαινε στο μαρτυρικό Γολγοθά, σπούγγισε το αίμα από το ακάνθινο στέφανο και τον ιδρώτα του μετώπου του με ένα τεμάχιο ύφασμα, πάνω στο οποίο αποτυπώθηκε η εικόνα του, η πρώτη χειροποίητη εικόνα, που δεν έγινε από χέρι, αλλά με θαύμα. Έτσι λέγεται η εικόνα που αναρτάται πάνω από την ωραία πύλη του χριστιανικού ναού και εικονίζει τη μορφή του Χριστού σε μαντή(ί)λι.]: ξωκλήσι της Καταβατής στα Βρυσιανά, βλ. λ. Χριστός. / Ν.

Αγιοί,οι / Αγιούς, στους / στις [βλ. λ. Άγιοι και Αοι Ανάργυροι].

Άγιοι, Άοι, *Άγι' Ανάργυροι και Αγιοί, οι, / Αγιούς, στους / Αγιοί, στις (1 Νοε., 1 Ιουλ.) [<άγιος, προσηγορικό «αυτός που βίωσε την κατά Χριστό τελειότητα, χριστιανός που ανακηρύχτηκε άγιος από την Εκκλησία και λατρεύεται από τους πιστούς» <αρχ. άγιος, -ία, -ιον / Ανάργυροι «οι δωρεάν παρέχοντες τις υπηρεσίες τους, χωρίς χρήματα» <Ανάργυρος «ο στερούμενος χρημάτων» (<αρχ. ανάργυρος <αν- στερητ. + άργυρος). Άγι' Ανάργυροι λέγονται ακόμα οι Άγιοι: Κύρος και Ιωάννης, Σαμψών και Διομήδης, Μόκιος και Ακινάτης, Θαλλέλαιος, Ερμόλαος και Παντελεήμων]: προσωνυμία των Αγίων Κοσμά (βλ. λ.) και Δαμιανού (<αρχ. Δάμων «δαμαστής, εξημερωτής ή σοφός, δαήμων), οι οποίοι θεράπευαν χωρίς χρήματα και συνεκδοχικά:

1. *ξωκλήσι της ενορίας της Απολλωνίας στην άκρη της αμμουδερής παραλίας στο λιμάνι των Καμαρών. / Β.
2. *μετόχι και αγρός της Βρυσιανής, στην Πηγή, στο δρόμο προς Καμάρες (1664 Σ.α', 82 / 1797 Κ.Βρ. 137, 153). / Κ.
3. *δισυπόστατο ξωκλήσι της ενορίας Κάτω Πεταλιού, στη Φλέα ή στις Λεύκες, όπου τιμάται και ο Άγιος Γεώργιος (ανακαίνιση εικόνων του τέμπλου 1897 «δια χειρός Γιαννούλη Πλυτά»). / Κ.
4. *παρεκκλήσιο του Κάστρου, έξω από τη μικρή λόντζια. / Κ.
5. *οι «Φτωχianoί» (βλ. λ.), ξωκλήσι της ενορίας της Καταβατής, Δ της Ακρόπολης του Αγίου Ανδρέα, στη Σκάφη. Φτωχικό ξωκλήσι που διακρίνεται από τα άλλα εκκλησάκια τα αφιερωμένα στους Αγίους Αναργύρους. Σήμερα το ξωκλήσι έχει ανακαινισθεί και επαυξηθεί με βοηθητικούς χώρους. / Ν.
6. Ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει αόριστα και Άγι' Ανάργυροι στα Α του νησιού, αλλά δεν είναι δυνατή η ταύτισή τους. Ίσως πρόκειται για τους Αγίους Αναργύρους στη Φλέα ή στις Λεύκες (α/α 3).

Άγιοι και Άοι Απόστολοι, οι / στις [βλ. λ. *Άγι' Απόστολοι*].

Άγιοι Επτά Μάρτυρες, οι / στις [βλ. λ. *Εφταμάρτυρος*].

Άγιοι και *Άοι Πάντες και Άγιοι Πάντες, οι / στις (Κυριακή μετά την εορτή της Πεντηκοστής) [*γεν. των Αγίων Πάντων <αρχ. πας «ολόκληρος, το σύνολο, οποιοσδήποτε»*]: το σύνολο των γνωστών και αγνώστων Αγίων, ξωκλήσι του Κάστρου, στο Σελ(λ)άδι με τους Μύλους (βλ. λ.). / Κ.

Άγιοι, Άοι Σαράντες και Άγιοι Σαράντα, οι / σ-Άγιοι Σαράντα, στις (9 Μαρτ.) [(οι εν Σεβαστεία μαρτυρήσαντες τον 4^ο αι.), με επίδρ. του *Άγιοι Πάντες <γεν. των Αγίων Πάντων και <μεσν. σαρά(κο)ντα <τεσ-σαράκοντα*]:

1. τρίκλιτη βασιλική, παρεκκλήσιο του Κάστρου, Β στον περιφερειακό δρόμο, όπου τιμώνται και ο *Άγιος Κων(ν)νος – η Αγία Ελένη και ο Άγιος Υπάτιος*. / Κ.
2. παρεκκλήσιο της Καταβατής στου Παπαφώτη, δίπλα στον ενοριακό ναό του Άη Γιώργη, ιδιοκτησία άλλοτε, όπως και ο Άη Γιώργης, του λογοτέχνη Αγγέλου Κοσμή. / Κ.

Άγιοι Ταξιάρχες, οι / σ-Άγιοι Ταξιάρχες, στις [βλ. λ. *Ταξιαρχάκι, Ταξιάρχης*]: σε οθωμανική απογραφή του 1670 αναφέρονται:

1. *ενορία Αγίων Ταξιαρχών* στον Αρτεμώνα (Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005), 317, 333), δηλαδή η σύγχρονη ενορία των Ταξιαρχών στο χωριό Άγιος Λουκάς. / Β.
2. *ενορία Αγίων Ταξιαρχών* στο Σταυρί (Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005), 317, 331), το σύγχρονο παρεκκλήσιο της ενορίας του Αγίου Σπυρίδωνος Απολλωνίας στον κεντρικό δρόμο προς το μητροπολιτικό ναό του Αγίου Σπυρίδωνος. / Κ.

«Άγιον Μερκούρη, εις τον» [(1776 Σ.ιδ', 129), βλ. λ. *Άησ Μερκούρης*].

Άγιος (ο) [βλ και λ. που αρχίζουν από το *Άησ <Άγιος, πβ. Αντώνης <Αντώνιος, Βασίλης <Βασίλειος, Γιώργης <Γεώργιος*].

Άγιος Αβέρκιος, ο / ν-Άγιο Αβέρκιο, στο(ν) (22 Οκτ.) [επίσκοπος Ιεραπόλεως <λατιν. *Αβέρκιος «αυτός που αποτρέπει το κακό» <averto «αποτρέπω» <ad + verto*]: τιμάται στη δισυπόστατη εκκλησία του Αγίου Μηνά (βλ. λ.), στο δρόμο προς τη Χερρόνησο, μετά του Ξέβρη / Ξεύρη. / Β.

Άγιος Άγγελος και Άγιος Αρχάγγελος Μιχαήλ, ο [βλ. λ. *Άγιος Μιχαήλ*].

Άγιος Αθανάσιος, ο / ν-Άγιο Αθανάσιο, στο(ν) [βλ. και λ. *Άησ (Α)Θανάσης, Φυρ(ρ)όγεια*].

Άγιος Αθανάσιος, ο / ν-Άγιο Αθανάσιο, στο(ν) [βλ. λ. *Άησ (Α)Θανάσης, παρεκκλήσιο Απολλωνίας, όπου τιμούνται και οι Ταξιάρχες*].

Άγιος Αθανάσιος, ο / ν-Άγιο Αθανάσιο, στο(ν) [βλ. λ. *Άησ (Α)Θανάσης, παρεκκλήσιο Εξαμπέλων*].

Άγιος Ανδρέας, ο / ν-Άγιο Ανδρέα, στο(ν) [(1701 Σ.δ', 163 και Σ.ιδ', 137), βλ. λ. *Άησ Αντρέας*].

Άγιος Αντίπας, ο / ν-Άγιο Αντίπα, στο(ν) [βλ. λ. *Άησ Αντίπας*].

Άγιος Αντύπας, ο / ν-Άγιο Αντύπα, στο(ν) [(1834 Σ. ιθ', 43), ορθότερη η γραφή *Αντίπας*]: βλ. λ. *Άησ Αντίπας*.

Άγιος Αντώνιος, ο / ν-Άγιο Αντώνιο, στο(ν) [βλ. λ. *Άησ Αντώνης*]: Τα ερείπια του παλαιού αυτού ναού σώζονται σήμερα παράπλευρα στο ναό της Μεταμόρφωσης- Ευαγγελίστριας στις Βαλανιές («του Αγίου Αντωνίου...εις ταις Βαλανιαίς» (1779 Ι.Α.Κ., 58 και Σ.δ', 163) / «εις τον Άγιον Αντώνιον εις ταις Βαλανιαίς» 1819 Ι.Α.Κ., 79). / Β.

Άγιος Αντώνιος των Καθολικών, ο / ν-Άγιο Αντώνιο τω(ν) γ-Καθολικών, στο(ν) [βλ. λ. *Σαν Αντόνιο, Φραγκαντώνης και Φραγκοκλησία*]: (Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ. τόμ. Β' (2005) 317, 344) / 1662 Μ.τ.Σ., 26.

Άγιος Αρτέμιος, ο / ν-Άγιο Αρτέμιο, στο(ν) [βλ. λ. *Άησ Αρτίμης / Αρτέμης*].

Άγιος Βλάσιος, ο / ν-Άγιο Βλάσιο, στο(ν) [βλ. λ. *Άησ Βλάσης*].

Άγιος Γεράσιμος, ο / ν-Άγιο Γεράσιμο, στο(ν) [βλ. λ. *Άησ Γεράσιμος*].

Άγιος Γεώργης του παπά Γιάννη Τριαντάφυλλου, ο [βλ. λ. *Άησ Γιώργης* (1664 Ι.Α.Κ., 32)]: ναός απροσδιόριστης θέσης σήμερα.

Άγιος Γεώργιος, ο / ν-Άγιο Γεώργιο, στο(ν) [βλ. λ. *Άη(ς) Γιώργης*]: και Άγιος Γεώργιος στο Σταυρί, στην Πέρα Γειτονιά της Απολλωνίας: πριν το 1760, ο ναός ήταν αφιερωμένος αποκλειστικά στον Άγιο Γεώργιο. Από τότε ο ναός έγινε δισυπόστατος και τιμάται σ' αυτόν η Παναγία η Γερανοφόρα. Στο μαρμάρινο ανάγλυφο που υπάρχει, στο υπέρθυρο της κεντρικής εισόδου με χρονολογία 1767, εικονίζονται ο Άγιος Γεώργιος και η Θεοτόκος Βρεφοκρατούσα. / Κ.

Άγιος Γεώργιος, ο / ν-Άγιο Γεώργιο, στο(ν) [στο Κάτω Πετάλι, 1546 Ι.Σ., 143]: πρόκειται για τον ερειπωμένο ναό του Άη Γιώργη στη- ν'Ιόργια (βλ. λ. *Άγιος Γεώργιος των Ερκιών*). / Κ.

Άγιος Γεώργιος ο «Αφέντης» ή του Αφέντη / ν-Άγιο Γεώργιο τον «ν-Αφέντη» ή του Αφέντη, στο(ν) [επωνυμία του Αγίου, από προσφώνηση σε δημοτικό τραγούδι «Αφέντη Άη Γιώργη μας», ή «του Αφέντη» ή «του Αφεντικού», (1635 Σ.δ', 163, Κ.Βρ., 25 και Σ. η', 117 / 1698 «εις το(ν) μέγα Γεώργιον του μισέρ Βασίλη» (ενν. Βασίλη Λογοθέτη, ιδρυτή της Μονής της Βρύσης, Σ.α', 86), πβ. λ. *Αφέντης Χριστός, Αφέντης Σταυρός, πβ. λ. Άησ Γιώργης του Αφέντη*]: ιδιωτικός ναός, που ανήκε προφανώς στην αρχοντική οικογένεια του Βασίλη Λογοθέτη. Άλλοτε ενοριακός ναός στον οικισμό του Αγίου Λουκά, που ανήκει στην ενορία του Ταξιάρχη. Στο υπέρθυρο, επάνω στην ανάγλυφη εικόνα του Αγίου, υπάρχει η χρονολογία 1630. / Β.

Άγιος Γεώργιος του Βαρβάρου, ο [πιθ. από το πατρων. οικογ. όν. του ιδρυτή ή ιδιοκτήτη του ναού <βαφτιστ. όν. *Βάρβαρος* «αυτός που δεν μιλάει ελληνικά» (πβ. *Βαρβάρα*) <αρχ. *βάρβαρος* ονοματοποιημένη λ. <βαρ-βαρ, ήχο με τον οποίο απέδωσαν οι αρχαίοι το ακατανόητο γι' αυτούς άκουσμα από τις γλώσσες άλλων λαών), πβ. και βενετ. επώνυμο *Barbaro* (1677 Σ.β', 125 / Σ.ια', 29

και Ι.Α.Κ., 45-47 / 1738 «Άγιος Γεωργάκης του Βαρβάρου» Ι.Α.Κ., 56): πιθανώς στην περιοχή των Γουρνιών, ο σύγχρονος ναός του Αγίου Γεωργίου στην Πατσάνα. / Β.

Άγιος Γεώργιος του Βασσάλου, ο [βλ. λ. Βασσάλου το Φρούδι, του (1784 Ν.Ε.Σ., 352)]: απροσδιόριστης θέσης σήμερα.

Άγιος Γεώργιος του Γιαλού ή της Σεράλιας, ο / ν-Άγιο Γεώργιο του Γιαλού ή της Σεράλιας, στο(ν) [βλ. λ. Άη(ς) Γιώργης του Γιαλού και Άης Γιώργης του Καμπουράκη].

Άγιος Γεώργιος εις τα Γουρνιά, ο [(1785 Ι.Α.Κ., 65), βλ. λ. Άης Γιώργης - Άγιος Γεώργιος / Γουρνιά / Κουρνιά (με παραφθορά)]: στην Πατσάνα. / Β.

Άγιος Γεώργιος Εξαμπέλων, ο / ν-Άγιο Γεώργιο Εξαμπέλων, στο(ν) [βλ. λ. Εάμπελα]: ο σύγχρονος «Άης Γιώργης του Μπενάκη» (βλ. λ.), άλλοτε ενοριακός ναός (1670 Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ. τ. Β' (2005) 317, 339 / 1788 Σ.β', 113 / 1813 Σ.β', 116-117). / Κ.

Άγιος Γεώργιος στο Διαλισκάρι, ο / ν-Άγιο Γεώργιο στο Διαλισκάρι, στο(ν) [βλ. λ. Άης Γιώργης / Άης Γιωργάκης του Διαλισκαριού, ο Κρυφ(τ)ός ή ο Κλέφτης].

Άγιος Γεώργιος των Ερκιών, ο / ν-Άγιο Γεώργιο των Ερκιών, στο(ν) [βλ. λ. Άης Γιώργης και Ερκιές]: (1787 Ν.Ε.Σ., 217), πρόκειται πιθανώς ή για τη δι-συσπόστατη εκκλησία των Αγίων Αναργύρων στις Λεύκες ή στη Φλέα (κοντά στις Ερκιές), όπου τιμάται και ο Άγιος Γεώργιος ή για την ερειπωμένη δίκλιτη εκκλησία του Αγίου Γεωργίου στη- ν'Όργια. Η εκκλησία που υπάρχει σήμερα στις Ερκιές τιμάται στο όνομα του Άη Γιάννη, βλ. λ. / Κ.

Άγιος Γεώργιος (σ)του Καλαμπελά, ο / ν-Άγιο Γεώργιο (σ)του Καλαμπελά, στο(ν) [βλ. λ. Άης Γιώργης / Άης Γιωργάκης / Άγιος Γεώργιος / Καλαμπελάς, Άη Γιωργάκι του Καλαμπελά].

Άγιος Γεώργιος του Καμπουράκη, ο / ν-Άγιο Γεώργιο του Καμπουράκη, στο(ν) [βλ. λ. Άης Γιώργης - Άγιος Γεώργιος του Καμπουράκη]: ο Άης Γιώργης στο Γιαλό ή στη Σεράλια (1785 Ι.Α.Κ., 67). / Κ.

Άγιος Γεώργιος ο Καραβοστάσης, ο / ν-Άγιο Γεώργιο τον Καραβοστάση, στο(ν) [βλ. λ. Άης Γιώργης στο Καραβοστάσι του Πλατύ Γιαλού]. / Ν.

Άγιος Γεώργιος του Κατζούλη, ο [οικογ. όν. Κατζούλη <Κατσούλη (βλ. λ.), πβ. σύγχρονο Κατσούλης και Κατσουλάκης]: άγνωστος και αταύτιστος σήμερα ναός (1814 Σ.δ', 61).

Άγιος Γεώργιος της Καταβατής, ο / ν-Άγιο Γεώργιο της Καταβατής, στο(ν) [βλ. λ. Άης Γιώργης της Καταβατής].

Άγιος Γεώργιος του Κοντού, ο / ν-Άγιο Γεώργιο του Κοντού, στο(ν) [βλ. λ. Άη(ς) Γιώργης του Κοντού].

Άγιος Γεώργιος τα Κουρνιά, ο [βλ. λ. Άγιος Γεώργιος (σ)τα Γουρνιά (1785 Ι.Α.Κ., 71)].

Άγιος Γεώργιος στις Λεύκες, ο / Άγιο Γεώργιο στις Λεύκες, στον [βλ. λ. Άγιος Γεώργιος των Ερκιών (1764 Μ.τ.Σ., 72)].

Άγιος Γεώργιος στα Λιβαδάκια, ο / ν-Άγιο Γεώργιο στα Λιβαδάκια, στο(ν) [βλ. λ. Άης Γιώργης στα Λιβαδάκια].

Άγιος Γεώργιος στις Λίμνες, ο / ν-Άγιο Γεώργιο στις ζ-Λίμνες, στο(ν) [βλ. λ. Άης Γιώργης στις Λίμνες].

Άγιος Γεώργιος ο Μαστιχάς, ο / ν-Άγιο Γεώργιο το Μαστιχά, στο(ν) [βλ. λ. Άης Γιώργης ο Μαστιχάς και του Σκοτεινού].

Άγιος Γεώργιος στο Μέσα Κάστρο, ο / Άγιο Γεώργιο στο Μέσα Κάστρο, στον [βλ. λ. Άης Γιώργης]: το 1670 αναφέρεται *Ενορία Αγίου Γεωργίου* (Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005) 317, 323).

Άγιος Γεώργιος του Μο(ν)γκού, ο / ν-Άγιο Γεώργιο του Μο(ν)γκού, στο(ν) [βλ. λ. Άης Γιώργης του Μο(ν)γκού].

Άγιος Γεώργιος του Μπενάκη, ο / ν-Άγιο Γεώργιο του Μπενάκη, στο(ν) [βλ. λ. Άης Γιώργης του Μπενάκη].

«Άγιος Γεώργιος του Πατζούλλη», ο [1814 Ν.Ε.Σ., 45]: εκκλησία στην περιοχή του Κάστρου, απροσδιόριστης θέσης σήμερα (πβ. παρων. Πατσουλένια). Πιθανόν όμως να πρόκειται για παραφθορά του επίσης απροσδιόριστης θέσης ναού του Αγίου Γεωργίου του Κατζούλη.

Άγιος Γεώργιος του Περάσματος, ο / ν-Άγιο Γεώργιο του Περάσματος, στο(ν) [βλ. και λ. Πέρα(σ)μα]: ελάχιστα ερείπια σώζονται σήμερα («άγιος γεώργιος του περάσματος» 1797 Κ.Βρ., 136 / Σ.ιγ', 99). / Κ.

Άγιος Γεώργιος του Σκοτεινού, ο [αλλιώς Άης Γιώργης ο Μαστιχάς (βλ. και λ. Σκοτεινό)]: σε εικόνα του τέμπλου 1904. / Κ.

Άγιος Γεώργιος στο Σταυρί, ο / ν-Άγιο Γεώργιο στο Σταυρί, στο(ν) [βλ. λ. Σταυρί]: σε οθωμανική απογραφή του 1670 αναφέρεται *Ενορία του Αγίου Γεωργίου* στο χωριό Σταυρί (Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005), 317, 330), στην Πέρα Γειτονιά. Μετά το 1760 ο ναός του Αγίου Γεωργίου έχει μετονομασθεί σε ναό της Παναγίας της Γερανοφόρας (Φλεβριάτισσας), στην οποία, όπως μαρτυρεί ανάγλυφο στο υπέρθυρο της εισόδου, τιμάται και ο Άγιος Γεώργιος.

Άγιος Γεώργιος στην Τόρ(γ)ια, ο / ν-Άγιο Γεώργιο στη(ν) ν-Τόρ(γ)ια, στο(ν) [βλ. και λ. Ντόργια, πβ. και λ. Άγιος Γεώργιος των Ερκιών (1546 Σ.δ', 163 και Ι.Σ., 143)]: ερειπωμένος βυζαντινός δισυστάτος ναός. / Κ.

Άγιος Γεώργιος, ο: (1629 Σ.δ', 163) **στο Φάρο**, ανύπαρκτη σήμερα εκκλησία. **Άγιος Γεώργιος της Χερρονήσου, ο / ν-Άγιο Γεώργιο της Χερρονήσου, στο(ν)** [βλ. λ. Άης Γιώργης της Χερρονήσου].

Άγιος Γρηγόριος, ο / ν-Άγιο Γρηγόριο, στο(ν) [βλ. λ. Άη(ς) Γρηγόρης].

Άγιος Δημήτριος, ο / ν-Άγιο Δημήτριο, στο(ν): διμάρτυρος ναός, παρεκκλήσιο της ενορίας του Κάστρου, όπου τιμάται και η Αγία Αικατερίνη (1462 Ι.Σ., 143 / 1656 Σ.δ', 155 / Σ. η', 119).

Άγιος Δημήτριος του Άρχαβου, ο / ν-Άγιο Δημήτριο του Άρχαβου, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Δημήτρης των Εξαμπέλων*].

Άγιος Δημήτριος στη Λαγκάδα, ο / ν-Άγιο Δημήτριο στη Λαγκάδα, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Δημήτρης στη Λαγκάδα*].

Άγιος Δημήτριος στα Μάγκ(γγ)ανα, ο / ν-Άγιο Δημήτριο στα Μάγκ(γγ)ανα, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Δημήτρης στα Μάγκ(γγ)ανα*].

Άγιος Δημήτριος στου Πέτση, ο / ν-Άγιο Δημήτριο στου Πέτση, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Δημήτρης ή Άγιος ή Άης Δήμος στου Πέτση*].

Άγιος Δημήτριος, ο - Αγία Αικατερίνη, η / ν-Άγιο Δημήτριο, στο(ν) -ν-Αγία Αικατερίνη, στη(ν) [βλ. λ. *Άης Δημήτρης- Αγία Κατερίνα στο Κάστρο*].

Άγιος Ελευθέριος, ο / ν-Άγιο Ελευθέριο, στο(ν) (15 Δεκ.) [(1797 Κ.Βρ., 139 / Σ.ιγ', 100), βλ. λ. *Άης Λευτέρης*]: χωρίς να προσδιορίζεται για ποιον από τους τρεις σύγχρονους ναούς του Αγίου πρόκειται, τον Άγιο Ελευθέριο του *Κάμπα, των Χαλάρων ή της Καταβατής*.

Άγιος Ελισαίος, ο / ν-Άγιο Ελισαίο, στο(ν) (14 Ιουν.) [*εβρ. Ελισαίε «ο Θεός είναι σωτήρας, λυτρωτής» <Elisha, μαθητής του Προφήτη Ηλία (9ος αι. π. Χ.)*]: ερειπωμένη άλλοτε εκκλησία (1749), που επισκευάστηκε πρόσφατα (2001) με πρωτοβουλία και προσωπική εργασία ευσεβών οικοδόμων και νέων της Σίφνου, έξω από τον περίβολο της Μονής του Προφήτη Ηλία του Ψηλού, στην κορυφή του φερώνυμου βουνού. / Κ.

Άγιος Ευστάθιος, ο / ν-Άγιο Ευστάθιο, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Στάθης*]: νεόδμητη εκκλησία στον Πλατύ Γιαλό, Β της Αγίας Σοφίας, ιδιοκτησία της έποικης οικογένειας Ευσταθίου Τρίμη, φίλου της Σίφνου.

Άγιος Ευστάθιος της Σκάφης, ο / ν-Άγιο Ευστάθιο της Σκάφης, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Στάθης της Σκάφης*].

Άγιος Εφραίμ, ο / ν-Άγιο Εφραίμ, στο(ν) (5 Μαΐου) [ο μεγαλομάρτυς *εβρ. Ephraïm* «παραγωγικός, γόνιμος»]:

1. Άγιος που τιμάται στη δυσπόστατη ή διμάρτυρη εκκλησία του *Τιμίου Σταυρού του Φάρου*. / Ν.

2. ιδιόκτητο νεόδμητο ξωκλήσι σε κτήμα της οικογένειας Διακομοπούλου, στο δρόμο προς το Βαθύ και στο ύψος του Ταξιάρχη της Μερσίνης. / Ν.

Άγιος Ηλίας, ο / Άγιο Ηλία, στον [βλ. λ. *Άης(ς) Ν-Ηγιάς και Προφήτης Ηλίας*].

Άγιος Θεόδωρος, ο / Άγιο Θεόδωρο, στον [βλ. λ. *Άης Θόδωρος, Άοι και Άγιοι Θεόδωροι*, πβ. το τσάκισμα: *πυροβολώ, πυροβολώ / κάτω στον Άη Θόδωρο*].

Άγιος Θεολόγος, ο / Άγιο Θεολόγο, στον [βλ. λ. *Άης Γιάννης ο Θεολόγος και Άης Θολός*]:

1. σε οθωμανική απογραφή του 1670 και στο χωριό Αρτεμώνας αναφέρεται *Ενορία Αγίου Ιωάννη Θεολόγου* (Μπαλτά Π.Β' Δ.Σ.Σ., τ. Β' (2005) 335).

Επειδή ο σύγχρονος ενοριακός ναός του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου

του Άνω Πεταλιού ορίστηκε ενοριακός από το 1914, μάλλον πρόκειται για το Θεολογάκι του Άνω Πεταλιού. Ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος τιμάται στον Αρτεμώνα και στις τρισυπόστατες εκκλησίες του Αγίου Κωνσταντίνου και της Παναγίας της Κόχης. / Β.

2. *Άγιος Ιωάννης Θεολόγος ή Μο(ν)γγού / Μο(ν)γκού* (προ 1650 Σ.δ', 163, ανακηρύχτηκε σταυροπηγικό μοναστήρι, 1655 Μ.τ.Σ., 18, 23-25). / Κ.

3. *Άγιος Ιωάννης Θεολόγος στο Κάστρο* (1617 Σ.δ', 163). / Κ.

4. «εις τον άγιον θεολόγον χωράφι» (1797 Κ.Βρ., 138 και Σ.ιγ', 100): πρόκειται για τον *Άη Θολό ή Τρεις Εκκλησιές* (βλ. λ.). / Κ.

5. «Άγιος Θεολόγος» (1816 Ν.Ε.Σ., 49), χωρίς να προσδιορίζεται η θέση του· πιθανό πρόκειται για τον *Άη Θολό*.

Άγιος Θωμάς, ο / ν-Άγιο Θωμά, στο(ν)[787 Ι.Σ, 114 / Σ.δ', 28 και 163, βλ. λ. *Άης Θωμάς*].

Άγιος Ιωάννης στις Ερκιές, ο / ν-Άγιο Ιωάννη στι(ς) σ-Ερκιές, στο(ν) [βλ. λ. *Άης(ς) Γιάννης στις Ερκιές*].

Άγιος Ιωάννης του Καδέ, ο / ν-Άγιο Ιωάννη του Καδέ, στο(ν) [βλ. λ. *Καδές*]: ξωκλήσι της ενορίας του Αγίου Γεωργίου της Καταβατής στο ύψωμα του Καδέ, Ν του Καλέκα. Σε εικόνα του τέμπλου αναγράφεται η χρονολογία 1896. / Κ.

Άγιος Ιωάννης ο Καλυβίτης, ο / ν-Άγιο Ιωάννη τον Καλυβίτη, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Γιάννης, Καλυβίτης <μτγν. καλυβίτης «αυτός που κατοικεί σε καλύβα» <αρχ. καλύβη «μεμονωμένη κατοικία μοναχού γύρω από το κυριακό σκήτης» + κατάλ. -ίτης. Γεννήθηκε στην Κων(ν)πολη το 460. Αναχώρησε κρυφά από το πατρικό του σπίτι και πήγε σε μοναστήρι, όπου ασκήτησε. Μετά από χρόνια γύρισε αγνώριστος στο σπίτι των γονιών του, όπου ζήτησε και του επέτρεψαν, σαν φτωχός μοναχός που ήταν, να χτίσει σε μια άκρη της αυλής ένα καλύβι, από το οποίο ονομάστηκε Καλυβίτης. Τρία χρόνια μετά το θάνατό του αναγνωρίστηκε από τους δικούς του, από ένα ευαγγέλιο που είχε μαζί του]: μετόχι του Αγίου Τάφου (1629), παράπλευρα του Αγίου Στεφάνου, όπου λειτούργησε η περίφημη Σχολή της Σίφνου (1687-1835). / Κ*

Άγιος Ιωάννης στις Κορακιές, ο / ν-Άγιο Ιωάννη στις Κορακιές, στο(ν) [βλ. λ. *Άης(ς) Γιάννης στις Κορακιές*].

Άγιος Ιωάννης στο Κορκοσούρι, ο / ν-Άγιο Ιωάννη στο Κορκοσούρι, στο(ν) [βλ. λ. *Κορκοσούρι*]: πιθανώς ο Άγιος Ιωάννης του Κάτω Πεταλιού στον πεζόδρομο προς την Απολλωνία, άλλοτε κοιμητήριο (1778 Σ.η', 23). / Κ.

Άγιος Ιωάννης του Κοχλιού, ο [βλ. και λ. *Άης Γιάννης / πιθανόν <Κοχλιός, οικογ. όν. από παρων. <κοχλιός «χοχλιός, σαλιγκάρι» (Χοχλιός Τ.Κ.Α.) <αρχ. κοχλιάς (1713 Σ.δ', 163 και Σ.ιδ', 138/ 1762 Σ.δ', 53) και «στον Άγιον Ιωάννην του Κοκλίου» (1713 Σ.ιδ', 138) / «ταργαστήρια... εις του Κοκλιού» (1750 Σ.ια', 60) / «εις τον Άγιον Ιωάννην του Κοκλιού» (1762 Σ.β', 109) / «εις τον Άγιον Ιωάννην στα Κλοκλά» (1783 Σ.β', 111 και Σ. δ', 163), πβ. «Μαρία Κούκλας» (1828 Σ.ι',*

127), «Νικόλαος Κόκλας» (1852 Σ.η', 86), *Κουκλί, Κούκλος* (Σ.Π., 293, 295)]: άγνωστη σήμερα, (πιθανόν στην περιοχή του Αρτεμώννα, όπου λειτουργούσαν τα εργαστήρια υφαντουργίας), ενοριακή άλλοτε εκκλησία. / Β.

Άγιος Ιωάννης εις τα Μάγκ(γγ)ανα, ο [1785 Σ.δ'. 163 / Ι.Α.Κ., 63, βλ. λ. *Άης Γιάννης*].

«**Άγιος Ιωάννης εις τα Μάρμαρα, ο**» [βλ. και λ. *Μάρμαρα* (1714 Σ.ια', 41 / 1698 Σ.α', 86 και Σ.δ, 163)]: προφανώς ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, στο δρόμο προς τη Χερρόνησο. / Β.

Άγιος Ιωάννης στα Πλακιά, ο [βλ. λ. *Άης Γιάννης στα Πλακιά* (1776 Σ.ιδ', 127)].

Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, ο [ενοριακός ναός Άνω Πεταλιού, βλ. λ. *Άης Γιάννης, α/α 1*].

Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, ο [βλ. λ. *Μαύρο Χωριό και Άης Γιάννης*].

Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, ο [βλ. λ. *Άης Γιάννης, α/α 4*]: στα ΒΑ και εξωτερικά του περιβόλου της μονής της Βρυσιανής.

Άγιος Ιωάννης του Σιδερού, ο / ν-Άγιο Ιωάννη του Σιδερού, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Γιάννης του Σιδερού, α/α 9*]: «εις τον Άγιον Ιωάννην του Σιδερού» (1795 Σ.ια', 31 / 1795 Σ.α', 98 και Σ.δ' 163).

Άγιος Ιωάννης στο Σκαλωτό, ο [1783 Σ.β', 111 και Σ.δ', 163]: απροσδιόριστης θέσης σήμερα. Στο Σκαλωτό υπάρχει σήμερα ο ναός της Παναγίας του Σκαλωτού ή της Σκαλωτιανής. / Β.

Άγιος Ιωάννης Τζάβλα, ο [βλ. λ. *Τζάβλα* (1785 Ι.Α.Κ., 82)]: προφανώς ο Άγιος Ιωάννης στο Κλημάτι. / Κ.

Άγιος Ιωάννης του Φάρου, ο / ν-Άγιο Ιωάννη του Φάρου, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Γιάννης*]: «στον / εις τον Άγιον Ιωάννην του Φάρου» (1701 Σ.ιγ', 46 και Σ.ιδ', 137 και Σ.β, 14 και Σ.δ', 163' / 1832 Σ.ια', 77 και Σ.ιστ', 111).

Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, ο / ν-Άγιο Ιωάννη το Χρυσόστομο, στο(ν) (13 Νοε.) [*χρυσόστομος* «αυτός που μιλάει πολύ όμορφα, σαν να βγαίνουν από το στόμα του «χρυσά λόγια, χρυσορρήμων, μελίρρυτος, εύγλωττος» (<χρυσό- + -στομος <στόμα), προσωνυμία του Αγίου Ιωάννη (344 / 354 - 407), πατριάρχη Κων)πολης και πατέρα της Εκκλησίας, βλ. και λ. *Χρυσόστομος*]:

1. ξωκλήσι του Αρτεμώννα, στα Μάρμαρα (1698 Σ.α', 86 και Σ.δ', 164 / 1785 Ι.Α.Κ., 70). / Β.

2. το καθολικό της ομώνυμης διαλυμένης Μονής στη Φυτειά, όπου το κοιμητήριο του Κάτω Πεταλιού. Στις 30 Ιαν., εδώ τελείται από όλα τα σχολεία του νησιού η εορτή των Γραμμάτων και της Παιδείας (1650 Μ.τ.Σ., 11 / 1671 ανακηρύχτηκε πατριαρχικό σταυροπήγιο). / Κ.

Άγιος Κοσμάς, ο (ο Αιτωλός) / ν-Άγιο Κοσμά, στο(ν) (24 Αυγ.) [<μτγν. *Κοσμάς* «αυτός που αγαπάει την ευταξία, το στολισμό ή ο κοσμικός, αυτός που έρχεται σε επαφή με τους ανθρώπους» <αρχ. *κόσμος* «ευταξία, στολίδι και

πλήθος ανθρώπων»]: εξωκλήσι της Απολλωνίας στον Μο(υ)γκού. Ανεγέρθηκε (1990) από τον αρχιμανδρίτη π. Φιλάρετο Βιτάλη στη θέση, όπου παλιά υπήρχε η ερειπωμένη εκκλησία του Αγίου Γεωργίου του Μο(υ)γκού, ενώ είχε προηγηθεί (1975) πλησιόχωρα η ανέγερση από τον ίδιο ναού προς τιμήν του Αγίου Γεωργίου (βλ. λ.). / Κ.

Άγιος Κωνσταντίνος, ο / ν-Άγιο Κωνσταντίνο, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Κωνσταντίνος* (1797 Κ.Βρ., 137 και Σ.ιγ', 100)]: απροσδιόριστης θέσης, ίσως πρόκειται για τον Άγιο Κωνσταντίνο του Φάρου.

Άγιος Κωνσταντίνος Αρτεμώννα, ο / ν-Άγιο Κωνσταντίνο Αρτεμώννα, στο(ν) [1462 Σ.δ', 164, βλ. λ. *Άης Κωνσταντίνος*]: και «*Sancto Constantino*» 1462 Σ.ιε', 27.

Άγιος Κωνσταντίνος «εις το Ραχαρβάλη», ο [το τοπων. άγν. ετυμολ., πβ. οικογ. όν. (*Ρα*)*Χαρβάλης* (Τ.Κ.Α.) και *Χαρχάλης* (1820 Σ.β', 119-120)]: απροσδιόριστη η θέση της εκκλησίας σήμερα.

Άγιος Κωνσταντίνος του Φάρου, ο / ν-Άγιο Κωνσταντίνο του Φάρου, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Κωνσταντίνος*]: «στον Φάρο, πλησίον του Αγίου Κωνσταντίνου, εκκλησίας των ορθοδόξων» (1650 Σ.ιθ', 67) / «εις τον Άγιον Κωνσταντίνον του Φάρου» (1832 Σ.ια', 77 και Σ.ιστ', 111).

Άγιος Κωνσταντίνος στο Φλάμπουρο, ο / ν-Άγιο Κωνσταντίνο στο Φλάμπουρο, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Κωνσταντίνος*].

Άγιος Κωνσταντίνος στο Φοινικίδι, ο / ν-Άγιο Κωνσταντίνο στο Φοινικίδι, στο(ν) [1785 Σ.δ', 164 και Ι.Α.Κ., 70, βλ. λ. *Άης Κωνσταντίνος / Μεταμόρφωση / Σωτήρα*].

Άγιος Λάζαρος, ο / ν-Άγιο Λάζαρο, στο(ν) [1762 Σ.δ', 164 και Σβ', 109, βλ. λ. *Άης Λάντζαρος*]: πρόκειται για τον Άγιο Λάζαρο, εξωκλήσι που ανήκει στην ενορία του Άνω Πεταλιού προς τη Βορ(ε)ινή. / Κ.

Άγιος Λουκάς, ο / ν-Άγιο Λουκά, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Λούκας*].

Άγιος Μερκούρης, ο / ν-Άγιο Μερκούρη, στο(ν) [(1776 Σ.ιδ', 129 και 1727 Σ'δ', 164 και Σ.α', 94), βλ. λ. *Άης Μερκούρης / Μαρκούρης*]: στον Αρτεμώννα. / Β.

Άγιος Μηνάς, ο / ν-Άγιο Μηνά, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Μηνάς* («το χωράφι εις τον Άγιον Μηνά» 1738 Σ.ιστ', 106 / «εις τον άγιον μηνάν χωράφια» 1797 Κ.Βρ., 138 και Σ.ιγ', 99)]: πρόκειται για τον Άγιο Μηνά στον Καλοέρο. Ανακαίνιση 1961 από τον Ανάργυρο Κωνσταντόπουλο. / Κ.

Άγιος Μηνάς, ο / ν-Άγιο Μηνά, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Μηνάς* 1813 Σ.δ', 164 και Σ.β', 116]: πλησιόχωρα στα Μάγκ(γγ)ανα ή στον Ξεύρη / Ξέβρη. / Β.

Άγιος Μιχαήλ, ο [*Άγιος* εδώ, «ο ταξίαρχης, ο Αρχάγγελος» *Μιχαήλ* <εβρ. *Mikhael* «όμοιος προς το Θεό, θεόμορφος» (1652 Σ.ιβ', 128 / 1659 Σ.ε', 148 / «Άγιος Μιχαήλ Αρχάγγελος» 1656 Σ.ιθ', 79 / 1723 «*san Michele Archangelo*» Σ.ι, 155)]:

1. μικρή εκκλησία των καθολικών στο χωριό του Αρτεμώνα, απροσδιόριστης θέσης σήμερα (1660 Σ.ιβ', 131 και 1711 Σ.θ', 185). / Β.
 2. εκκλησία των καθολικών «πλησίον του τείχους» ή «έξω από την πόλη» (του Κάστρου, Σ.ιθ', 64), ανύπαρκτη σήμερα (1652 Σ.στ', 93-97 / Σ.θ', 185 και Σ.ιβ', 128 / 1660 Σ.ιβ', 131 / 1723 Σ.ι', 162 / *Άγιος Μιχαήλ Αρχάγγελος* 1662 Μ.τ.Σ., 26) / «*Άγιος Άγγελος*» 1663 Σ.ιθ', 84). / Κ.
- Άγιος Μόδιστος, ο / ν-Άγιο Μόδιστο, στο(ν)** (16/18 Δεκ.) [*Μόδεστος* (-ι-ε-) <λατιν. *Modestus* «εγκρατής, σώφρων, πράος» <*modus* «μέτρο, τρόπος»· από την Εκκλησία θεωρείται προστάτης των γεωργών, των κτηνοτρόφων και των ζώων τους (βλ. λ. *Άγιος Βλάσιος*). Υπάρχουν δύο άγιοι με το ίδιο όνομα που διετέλεσαν αρχιεπίσκοποι Ιεροσολύμων και γιορτάζουν στις 16 και 18 Δεκ. αντίστοιχα]: τιμάται στο ναό του Αγίου Βλασίου στη Λαγκαδά. / Β.
- Άγιος Νικήτας, ο / ν-Άγιο Νικήτα, στο(ν)** [βλ. λ. *Άης Νικήτας* (1652 Σ.ιβ', 128 και 1660 Σ.ιβ' 131)]: εκκλησίες των καθολικών:
1. στου Αφεντικού, στον Αρτεμώνα (1711 Σ.θ', 185 / «*σιμά εις το χωράφι λεγόμενον «Αφεντικό»* 1777, π. Φώσκολος, Π. Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β', 385, 387) / «*εκκλησούλα, σε απόσταση 3 μιλίων από το Κάστρο, αφιερωμένη στον Άγιο Νικήτα είναι περίπου εγκαταλελειμμένη*» (1667 Σ.ζ', 125, 130). Ανύπαρκτη η εκκλησία αυτή σήμερα. / Β.
 2. στην είσοδο του Κάστρου «... *εκκλησία σε μικρή απόσταση από την πόλη, είναι ο Άγιος Νικήτας (San Nicheta), η οποία μόλις πρόσφατα ανακτήθηκε από τα χέρια των Ελλήνων που την είχαν καταπατήσει και ανακατασκευάσει σχεδόν εξ ολοκλήρου*», (1652 Σ.στ', 98). «*Ο Άγιος Νικήτας ήταν εξ ολοκλήρου κατακρημνισμένη, οι Έλληνες την απεκατέστησαν και την ιδιοποιήθηκαν λειτουργώντας την σύμφωνα με το ελληνικό δόγμα. Ο πρε Μάρκος τους πλήρωσε τα χρήματα που είχαν εξοδεύσει και την ανεκατέλαβε περιλαμβάνοντάς την στη δικαιοδοσία των Λατίνων*» (1656 Σ.ιθ', 78). Προφανώς πρόκειται για το σύγχρονο Άγιο Νικήτα του Κάστρου. / Κ.
- Άγιος Νικήτας των Ελλήνων, ο** [βλ. λ. *Άης Νικήτας*]: πρόκειται για τον Άγιο Νικήτα στην είσοδο του Κάστρου. Λέγεται *Άγιος Νικήτας των Ελλήνων* (1660 Σ.ιβ', 136-137), προς διάκριση από τον ομώνυμο ναό των καθολικών (βλ. ανωτέρω παράγραφο 1). Σήμερα η εκκλησία ανήκει στην οικογένεια του Πέτρου Μενεγάκη, ενώ υπάρχουν εκκλησίες του Αγίου Νικήτα, εκτός από το Κάστρο, στις Βαλανιές, στο Σελ(λ)άδι και στο Πλακωτό.
- Άγιος Νικόλαος, ο / ν-Άγιο Νικόλαο, στο(ν)** [στα Αερινά (1834 Σ.δ', 164 και Σ.γ', 105), βλ. λ. *Άης Νικόλας*].
- Άγιος Νικόλαος, ο / Άγιο Νικόλαο, στον** [στο Βαθύ, βλ. λ. *Άης Νικόλας*].
- Άγιος Νικόλαος, ο / ν-Άγιο Νικόλαο, στο(ν)** [ο *Γέρος*, στα Εξάμπελα, βλ. λ. *Άης Νικόλας*].

- Άγιος Νικόλαος, ο / ν-Άγιο Νικόλαο, στο(ν)** [ο *Νέος*, στα Εξάμπελα, βλ. λ. *Άης Νικόλας*].
- Άγιος Νικόλαος, ο / ν-Άγιο Νικόλαο, στο(ν)** [στο Κάστρο (1566 Σ.δ', 164), βλ. λ. *Άης Νικόλας*].
- Άγιος Νικόλαος, ο / ν-Άγιο Νικόλαο, στο(ν)** [στις Λεύκες ή στον Ποταμό, βλ. λ. *Άη(ς) Νικόλας στις Λεύκες*].
- Άγιος Νικόλαος, ο / ν-Άγιο Νικόλαο, στο(ν)** [στην Πηγή, βλ. λ. *Άης Νικόλας*].
- Άγιος Νικόλαος, ο / ν-Άγιο Νικόλαο, στο(ν)** [στη Σεράλια, βλ. λ. *Άης Νικόλας*].
- Άγιος Νικόλαος, ο / ν-Άγιο Νικόλαο, στο(ν)** [στο Τρουλ(λ)άκι (1718 Σ.δ', 164 και Σ.α', 91), βλ. λ. *Άης Νικόλας*].
- Άγιος Νικόλαος, ο / ν-Άγιο Νικόλαο, στο(ν)** [στη Χερρόνησο, βλ. λ. *Άης Νικόλας, Άης Φίλιππος*].
- Άγιος Νικόλαος, ο / ν-Άγιο Νικόλαο, στο(ν)** [στο Φάρο, βλ. λ. *Άης Νικόλας*].
- Άγιος Νικόλαος, ο / ν-Άγιο Νικόλαο, στο(ν)** [βλ. λ. *Άης Νικόλας*]: «*στον Άγιο Νικόλαο στου Φρατζέσκου Ραφελέτου στην Πηγή*» (1728 Σ.ια', 29), προφανώς ο Άγιος Νικόλαος της Πηγής, στη δυτική είσοδο της Απολλωνίας. / Κ.
- Άγιος Νικόλαος - Άγιος Ελευθέριος, ο / ν-Άγιο Νικόλαο - Άγιο Ελευθέριο, στο(ν)** [στην Καταβατή, βλ. λ. *Άης Νικόλας*].
- Άγιος Νικόλαος, ο - Παναγία Γουρνιά, η** [βλ. λ. *Άης Νικόλας*].
- Άγιος Πέτρος, ο / ν-Άγιο Πέτρο, στο(ν)** [βλ. λ. *Άης Πέτρος*]: «*μοναστηριακός αγρός*» που ανήκε στη διαλυμένη Μονή της Φυτειάς (1839 Σ.β', 91) και παραχωρήθηκε για τη δημιουργία δημοτικού νεκροταφείου (Σ.η', 158, 161). Απροσδιόριστη η θέση του σήμερα.
- Άγιος Πέτρος του Κουρή, ο / ν-Άγιο Πέτρο του Κουρή, στο(ν)** [βλ. λ. *Άης Πέτρος Κουρή*]: ομώνυμη εκκλησία στο Λυαροκόπι (1747 Σ.δ', 164 και Σ.ια', 58 / 1785 Ι.Α.Κ., 73) / «*εξωκκλησία του Αγίου Πέτρου*» (1834 Ι.Α.Κ., 118). / Β.
- Άγιος Πολύκαρπος, ο / ν-Άγιο Πολύκαρπο, στο(ν)** [στη Χερρόνησο, βλ. λ. *Άης Πολύκαρπος*].
- Άγιος Πολύκαρπος, ο / ν-Άγιο Πολύκαρπο, στο(ν)** [πρώην *Ταξιαρχάκι* στου Μο(υ)γκού, βλ. λ. *Άης Πολύκαρπος*].
- Άγιος Πολύκαρπος, ο / ν-Άγιο Πολύκαρπο, στο(ν)** [στο Καλαμίτσι, βλ. λ. *Άης Πολύκαρπος*].
- Άγιος Ραφαήλ, ο / ν-Άγιο Ραφαήλ, στο(ν)** (9 Απριλίου) [<εβρ. *Rafa'el* «αυτός που ο Θεός θεράπευσε»]: νεόδμητη εκκλησία, στη θέση Ξυβουνί ή Δίστρατα, όπου τιμούνται και οι νεομάρτυρες *Άγιοι Νικόλαος και Ειρήνη* και ανέγειρε (1999) ο αρχιερατικός επίτροπος, π. Αντώνιος Λεβαντής. / Ν.
- Άγιος Ρωμανός ο Μελωδός, ο / ν-Άγιο Ρωμανό το Μελωδό, στο(ν)** (1 Οκτωβρίου, υπάρχουν εννέα ακόμα συνώνυμοι άγιοι) [<λατιν. *Romanus* «ρωμαίος, ρωμαϊκός» <*Roma* «Ρώμη» / *Μελωδός* (στη βυζαντινή εκκλησιαστική μου-

σική) «ο συγγραφέας βυζαντινών εκκλησιαστικών ύμνων, που συνέθετε και τη μουσική τους επένδυση» <αρχ. μελωδός <μέλος «μελοποιημένο ποιητικό έργο» + αρχ. ωδή «σύστημα τροπαρίων τα οποία μελοποιούνται στο παράδειγμα του πρώτου» <αιοδή <αείδω «τραγουδώ»]: νεόδημητη εκκλησία (2007) ΒΑ της Καταβατής, ιδιοκτησία της έποικης οικογένειας Νίκου και Ελένης Τσιώκα, που αγιογράφησε ο αγιογράφος Παπατριανταφυλλόπουλος. / Κ.

Άγιος Σάββας, ο / ν-Άγιο Σάββα, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Σάββας*]: ανύπαρκτο σήμερα ξωκλήσι στην Αχλάδα, που ανήκε άλλοτε στην ενορία του Αγίου Κων(νου) του Αρτεμώνα (1785 I.A.K., 63, 64, 65, 73). / Β.

Άγιος Σάββας, ο / ν-Άγιο Σάββα, στο(ν) [1785 Σ.δ', 164 και I.A.K., 67, βλ. λ. *Άης Σάββας*]: στη Λαγκάδα ή στα Τραβά Βουνιά. / Β.

Άγιος Σίλβεστρος, ο / ν-Άγιο Σίλβεστρο, στο(ν) [βλ. λ. *Άγιος Σιλίβεστρος*].

Άγιος Σπυρίδων, ο / ν-Άγιο Σπυρίδωνα, στο(ν) [1789 Σ.δ', 164, βλ. λ. *Άης Σπυρής*]: παρεκκλήσιο του Αρτεμώνα, στο Λυαροκόπι, άλλοτε ενοριακός ναός, με εφημέριο τον π. Αντώνιο Χρυσόγελο, πατέρα του μεγάλου δασκάλου και εθνικού αγωνιστή Νικολάου Χρυσογέλου. / Β.

Άγιος Σπυρίδωνας, ο / ν-Άγιο Σπυρίδωνα, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Σπυρής*]: Σε οθωμανική απογραφή του 1670 αναφέρεται ενορία *Αγίου Σπυρίδωνα* στο χωριό Σταυρί (Απολλωνία), *Μπαλτά Π.Β' Δ.Σ.Σ., τ. Β' (2005) 331 / 1834 Σ.δ', 164*.

Άγιος Στέφανος, ο / ν-Άγιο Στέφανο, στο(ν) [1629 Σ.δ', 164, βλ. λ. *Άης Στέφανος*]: μετόχι του Αγίου Τάφου, όπου λειτούργησε η περίφημη Σχολή της Σίφνου (1687-1835) στην είσοδο του Κάστρου. / Κ.

Άγιος Στέφανος, ο / ν-Άγιο Στέφανο, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Στέφανος* (1797 Κ.Βρ., 136, 138 / Σ.ιγ', 100): «εις τον άγιον στέφανον χωράφι»· πρόκειται για ιδιοκτησία της Βρυσιανής στον Καλαγκάλαμο. / Κ.

Άγιος Στέφανος ή Καλαγκάλαμος, ο / ν-Άγιο Στέφανο ή Καλαγκάλαμο, στο(ν) [(1832 Σ.ιστ', 111 / 1838 Μ.τ.Σ., 83), βλ. σχετικά λ.]: συνορεύουν με τη θέση του Καλο(γ)έρου. / Κ.

Άγιος Στυλιανός, ο / ν-Άγιο Στυλιανό, στο(ν) [βλ. λ. *Άη(ς) Στεγιανός / Στενγκιανός*].

Άγιος Συμεών, ο / ν-Άγιο Συμεών, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Συμεός*].

Άγιος Σώζος, ο / ν-Άγιο Σώζο, στο(ν) [*Άγιος Σώζων «εις τον άγιον σώζον αμπέλι»* (1680 Μ.τ.Σ. 70)]: απροσδιόριστης θέσης σήμερα, πιθανώς η εκκλησία στη βόρεια είσοδο του Κάτω Πεταλιού (στις Βαλανιές). / Β.

Άγιος Σώζων, ο / ν-Άγιο Σώζοντα, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Σώστης*]:

1. «εις τον Άγιον Σώζοντα στην Αχλάδα» (1785 I.A.K., 64). / Β.
2. «η ανορία των σπιτιγίων εις τον Άγιον Σώζοντα» (1780 Σ.ιδ', 151 και 1327 Σ.δ', 164): πρόκειται για τον Άγιο Σώζοντα της Απολλωνίας. / Κ.
3. «(στον) Άγιο Σώζοντα», χωράφι της Μονής Χρυσοστόμου (1834 Μ.τ.Σ., 51). / Κ.

Άγιος Σώστης, ο / ν-Άγιο Σώστη, στο(ν) [στις Βαλανιές, βλ. λ. *Άης Σώστης*].

Άγιος Σωτήρας, ο [βλ. λ. *Σωτήρα (η)* και *Σωτήρας (ο)*]: η Σωτήρα ή Μεταμόρφωση στο Κόκχινο ή στο Φενεκχίδι, πρώην *Άγιος Κωνσταντίνος* (βλ. λ.). / Β.

Άγιος Ταξιάρχης, ο / ν-Άγιο Ταξιάρχη, στο(ν) [βλ. λ. *Ταξιάρχης*].

Άγιος Τάφος, ο / ν-Άγιο Τάφο, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Τάφος*].

Άγιος Τρύφων, ο / ν-Άγιο Τρύφωνα, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Τρύφωνας*].

Άγιος Υπάτιος, ο / ν-Άγιο Υπάτιο, στο(ν) (31 Μαρτ.) [*Υπάτιος* «που φέρεται όπως αρμόζει στο αξίωμα του ύπατου», ιερομάρτυς, επίσκοπος Γαγγρών (ΒΑ της Άγκυρας) <αρχ. ύπατος «ανώτατος, εξοχότατος» + κατάλ. -ιος <υπ-(έρτ) + καταλ. επίθημα -ατος), πβ. και βαφτιστ. όν. *Υπατία*]: τιμάται με τον *Άγιο Κωνσταντίνο* στην τρισυπόστατη εκκλησία των *Αγίων Σαράντα*, που είναι παρεκκλήσιο του Κάστρου. / Κ.

Άγιος Φανούριος, ο / ν-Άγιο Φανούριο, στο(ν) (27 Αυγ.) [βλ. λ. *Άης Σώστης / Σώζων Απολλωνίας* και *Άης Φανούρης*].

Άγιος Φίλιππος, ο / ν-Άγιο Φίλιππο, στο(ν) [1785 Σ'.δ', 164, 1928 Βερνίκος 6, βλ. λ. *Άης Φίλιππος* και *Άης Νικόλας*]: στη ΒΔ ακτή, πριν από την είσοδο στον όρμο της Χερρονήσου. / Β.

Άγιος Χαράλαμπος, ο / ν-Άγιο Χαράλαμπο, στο(ν) [βλ. λ. *Άη(ς) Χαράλαμπος / Χαρίλαμπος*].

Άγιος Χριστόφορος ή Χριστοφόρος, ο / ν-Άγιο Χριστόφορο ή Χριστοφόρο, στο(ν) (9 Μαΐου) [*Χριστόφορος* «αυτός που τον φέρει, τον κουβαλάει ο Χριστός», ενώ ορθότερο το *Άγιος Χριστοφόρος* «αυτός που φέρει, κουβαλάει το Χριστό» <*Χριστός + φέρω*, (πβ. την εικόνα του Αγίου, όπου παριστάνεται να μεταφέρει στους ώμους το Χριστό)]: εξωκλήσι στα Συμπόπουλα, νεόδημητη εκκλησία (η 230^η), που χτίστηκε το 2003 πάνω στη θέση ανώνυμης ερειπωμένης στα Συμπόπουλα, με τη φροντίδα του αρχιερατικού επιτρόπου, π. Νικολάου Μαυρογιάννη, και του εργολάβου οικοδομών Δημοσθένη Ν. Συνοδινού, και ανήκει στην ενορία του *Αγίου Νικολάου Εξαμπέλων* (βλ. λ.). / Κ.

Αγίους, σ-Αγίους, στους (1 Ιουλ., 1 Νοε.) [(με παράλειψη του ον. *Αναργύρους*) <*Αγίους* <*Άγι' Ανάργυροι* (βλ. λ.) («στις Αγίους» 1664 Σ.α', 82 και 1728 Σ.β', 130 / «εις τους Αγίους» 1834 Σ.η', 37), «εις τους Αγίους, όπου αγρός (*Μαυρολότζι*)» 1837 Σ.ιθ', 48)]: περιοχή με μικρό μοναστήρι στο μέσο περίπου της διαδρομής προς τις Καμάρες, μετόχι της Βρυσιανής. / Κ.

Αγκαιργιά, η / ν-Αγκαιργιά, στη(ν) [βλ. λ. *Εγκαιργιές*].

Αγκάλη, η [<αρχ. *αγκάλη* «ο,τιδήποτε περιβάλλει κάτι σαν να το αγκαλιάζει, μικρός, στενός ασκοειδής κόλπος

Αγκιναργιές, οι / σ-Αγκιναργιές, στις [**Αγκιναριές* <*αγκιναριά* «το γνωστό κηπευτικό φυτό» <μεσν. *αγκινάρα* + κατάλ. -ιά (που σημαίνει φυτό) <μτγν.

κινάρα, το αγκ- κατά παρετυμολογία προς τη λ. *αγκύλη, άγκιστρο*]: φυτωνυμικό τοπωνύμιο, άλλοτε αγκινάροτοπος με άγριες αγκιναριές:

1. *θέση στη Ν πλαγιά του Προφήτη Ηλία του Ψηλού. / Κ.

2. θέση στα περιβόλια της Μονής της Βρύσης. / Κ.

Αγκλείστριες, Αγγλίστριες, οι / σ-Αγγλίστριες, στις [1. <*Αγλίστριες <α- προθεμ. + γλίστρες / γλίστριες <μεσν. γλιστρώ <εγλιστρώ <εκλιστρώ <εκ + λιστρώ (-ώ) <αρχ. λίστρον «ξυστήρι, γυαλιστήρι» 2. ή <αγκλείστρια <μεσν. εγκλείστρια (α- <ε-) «κελ(λ)ί μοναχού / περικλειστος χώρος» <εγκλείω «κλείνω, περιορίζω» + τοπική κατάλ. -ίστρια, πβ. ουσ. ποτίστρια, κυλίστρια, βουλίστρια και αργάτης <εργάτης 3. ή Άγγλή/ίστριες <αγ(γ)λιώ / αγγίζω «βγάζω τα αγκάθια, τους μικρούς θάμνους και τις πέτρες, πριν από την καλλιέργεια του αγρού» <αρχ. αντλώ (-έω) «ανασύρω, βγάζω νερό» <αντλία, με αρχική σημασία «αμπάρι πλοίου» <αρχ. άντλος 4. ή Αγκλίστριες <Αγκυλίστριες <Ανεκυλίστριες «μέρος όπου κυλιούνται τα ζώα / επικλινές και επίπεδο μέρος όπου γλιστρούν παίζοντας τα παιδιά, τσουλήθρα» <ανά + αρχ. κυλίστρα <κυλίω (πβ. λ. Γλίστριες και Απλύστριες). Συμπερασματικά, σύμφωνα με την ετυμολόγηση, το μικροτοπωνύμιο μπορεί να σημαίνει: α) τόπο γλιστερό (<γλιστρώ ή κυλίω) β) περιτοιχισμένος χώρος για τον απογαλακτισμό των αρνοεριφίων, πβ. λ. Κλείσμα και γ) αποψιλωμένη τοποθεσία, που προετοιμάστηκε για σπορά:

1. *θέση στο Τόσο Νερό (βλ. λ.). / Κ.

2. μεσόγειος τόπος στα Ν του νησιού, ανάμεσα Σινιόρε και Κάθισμα, με γλιστερά βράχια. / Ν.

Αγκρεμνάρα και Αγκρεμνούρα, η / ν-Αγκρεμνάρα, στη(ν) [<α- προθεματ. + γκρεμνός + μεγεθ. κατάλ. -άρα / -ούρα, πβ. *Εγκρεμνάρα / Εγκρέμαρος*]: και *Αγκρεμνούρα*, ψηλός και απότομος γκρεμνός προς το Σελ(λ)άδι, στα ΒΔ του Αγίου Σιλίβεστρου, δίπλα στα Τσαγκαρινά. / Β.

Αγλωσσοσ, ο / ν-Άγλωσσο, στο(ν) [<άγλωσσοσ <αιγόγλωσσοσ «αγριάδα», το φυτό *αγριάς αιγόγλωσσοσ* / αρχ. *άγρωστις* (η *έρπουσα*), θηλ. του *αγρώστης* «αγρότης, κυνηγός» <άγρα / κυνόδους δάκτυλος *cynodon dactylon*]: φυτωνυμικό τοπων.:

1. μεσόγειος τόπος ΒΑ στο Σελ(λ)άδι πάνω από την Αχλάδα, και Μέσα και Όξω Άγλωσσο και Στενό του Αγλωσσου. / Β.

2. ρέμα που πηγάζει από τον Προφήτη Ηλία του Κοντού, ενώνεται με το Γουρνωπό στο Τσιό(ώ)νη και χύνεται στον Πλατύ Γιαλό. / Ν.

«Αγοραστόν, εις το» [ή <επίθ. *αγοραστός* «αποκτημένος με αγορά, αγορασμένος» <αρχ. *αγοράζω* <*αγορά*, οπότε σημαίνει το αγορασμένο χωράφι ή ελαιόφυτο ή, πατρων. οικογ. όν. *Αγοραστός* «αρσενικό παιδί που γεννήθηκε ύστερα από τάμα» και θηλ. βαφτιστ. όν. *Αγοραστή* <επίθ. *αγοραστός* «αγορασμένος»]: το ουδ. γένος του τοπων. ενισχύει την άποψη ότι πρόκειται για αγορασμένο κτήμα, «ελαιόφυτον» (1780 Σ.ιδ', 129), του οποίου η θέση είναι απροσδιόριστη σήμερα.

***Αγριάμπελη, η** [<μτγν. *αγριάμπελος* «κληματίδα» <αρχ. *άγριος* + αρχ. *άμπελος*, με παρετυμολ. επίδρ. του *αγρός*]: κατά Μ. Φιλιππάκη, μικρός όρμος στα ΒΔ του νησιού, του οποίου η θέση είναι απροσδιόριστη σήμερα, πιθ. τα *Αγριάμπελα*. / Β.

Αγριάμπελ-λα και *Αγριάμπελα, τα / στα [1. <Αγριάμπελα <αγριάμπελο <μτγν. *αγριάμπελος* «κληματίδα, αυτοφυές κλήμα, ο καρπός του οποίου έχει μικρές ρώγες, πολλά σπέρματα και είναι στυφός στη γεύση» 2. <αρχ. *άγριος* «αυτός που δεν έχει υποστεί την επίδραση του ανθρώπου, ακαλλιέργητος» + *αμπέλι* «αμπέλι που εγκαταλείφτηκε ακαλλιέργητο, ξάμπελο» <μεσν. *αμπέλι* <αρχ. *αμπέλιον*, υποκορ. του *άμπελος* (1673 Σ.δ', 68) και *Γριάμπελα* <*Αγριάμπελα*, με σύγηση του αρχικού άτονου Α- και με παρασυρχειτισμό προς το *γριά*, (1814 Σ.ιθ', 171)]: όρμος ΒΑ στο Εξέβρη / Ξεύρη (βλ. και λ. *Φλέα των Αγριαμπέλων*). Εδώ πλησιόχωρα λειτουργούσαν άλλοτε τα αγγειοπλαστεία του Κ. Ατσόνιου και Απ. Θεοδώρου και υπάρχουν τα ερείπια αρχαίου πύργου. / Β.

Αγριαπιδιγιά, η / ν-Αγριαπιδιγιά, στη(ν) [<αγριαπιδιά «άγρια, αυτοφυής αχλαδιά» (<*άγρι-* (<αρχ. *άγριος* <*αγρός*) + *απιδιά* (<αρχ. *απιδέα*), πβ. *Αγριαγιά, Αγριάμπελ-λα*]: φυτωνυμικό τοπωνύμιο στο δρόμο προς την Παναγία το Τόσο Νερό, μετά το Ξερό Εύλο, πβ. λ. *Απιδιγιά*. / Κ.

***Αγρια Σπηγιά και Σπηγγιά, η / ν-Αγρια Σπηγιά, στη(ν)** [<*Αγρια Σπηγιά* <αρχ. *άγριος* «τρομερός» (<*αγρός*) + *σπηγιά* <*σπηλιά* (-γι- <-λι-) <αρχ. *σπήλαιον* + κατάλ. -ιά]: βραχώδες καταφύγιο Α στο Λαιμό του Χοντρωπού και η ευρύτερη περιοχή του. / Κ.

Αγριγιά, Αγρινγκιά και Αγγελιά, *Αγριλιά, *Αγριγή, η / ν-Αγριγιά, στη(ν) [<Αγριλιά (-γι- / -νγκ- <-λι-) <αγριλιά (<αγριελιά <αρχ. *αγρι-ελαία* <*άγριος* + *ελαία* <*αγρός*) «αυτοφυής, άγρια ελιά, *olea europaea*», πβ. τα φυτωνυμικά: *Αγριλιές, Αγριλωπός*]: φυτωνυμικό τοπωνύμιο από το ενδημικό φυτό:

1. *γειτονιά του Αρτεμώνα, αλλιώς *Κουτσούλ-λα* (Σ.α', 84). / Β.

2. *ΝΔ του λιμανιού στο Βαθύ. / Ν.

Αγριλιές, οι / σ-Αγριγιές, στις [<αγριλιές <αγριλιά (βλ. λ. *Αγριγιά*)]: φυτωνύμιο, που σημαίνει περιοχή, όπου φαίνεται υπήρχαν αυτοφυείς αγριλιές (1692 Σ.α', 84), απροσδιόριστης θέσης σήμερα.

Αγριλωπός / *Αγριλλωπός, ο / ν-Αγριλωπό, στο(ν) [<τόπος γεμάτος αγριλιές <αγριλιά + περιεκτ. κατάλ. -ωπός (<αρχ. *όψις*, πβ. *Φιδωπός, (Χο)Χλακωπό*) <αρχ. *αγρι-ελαία*]: φυτώνυμο, που δηλώνει μεσόγειο τόπο με μικρό δάσος από αγριλιές:

1. στα ΝΑ του Αγίου Γρηγορίου του Γιαβρούχα. / Β.

2. *στα ΝΔ του νησιού, ΝΑ του Κούνη (491 μ.). / Κ.

Αγριόκαστρο, το / στο [<αρχ. *άγριος* «φοβερός, τρομερός» + *κάστρο* «φρούριο» <μεσν. *κάστρον* <λατιν. *castrum*]: απότομη βραχώδης κορυφή υψώματος, μεσόγειος τόπος Β του Λαουθέρη (βλ. λ.). / Κ.

Αγρίωμα, το / στο [*<αγρίωμα <αγριώνω <αρχ. αγριώ (-όω) <άγριος «ακαλλιέργητος, χέρσος» (πβ. αρχ. αγριάς «χέρσα γη»): σε πολλά σημεία του νησιού:*

1. άγριο, χέρσο κομμάτι γης, που δεν μπορεί να οργωθεί από έλλειψη χώματος και όπου φύονται άγριοι θάμνοι.
2. απότομος βράχος.

Αγροτική Οδός, η / ν-Αγροτική Οδό, στη(ν) [*<θηλ. επίθ. αγροτικός «σχετικός με τους αγρούς ή τους αγρότες, της υπαίθρου» <αρχ. αγρότης + κατάλ. -ικός <αγρός / Οδός <αρχ. οδός «δρόμος»): ο δρόμος που οδηγεί από τις Καμάρες στη Βορ(ε)ινή και ασφαλτοστρώθηκε πρόσφατα. / Β.*

Αγροτική Χώνη, η / ν-Αγροτική Χώνη, στη(ν) [βλ. λ. *Αγροτική Οδός* και *Χώνη*]: αναφέρεται στο Κτηματολόγιο. Ο άλλοτε αγροτικός δρόμος που έχει ήδη ασφαλτοστρωθεί, συνεχίζει και φτάνει ως τη Χερρόνησο. / Β.

Αδραχτάκι, το / στο [*<Αδρακτάκι, πιθανόν: 1. <γεν. του Αδραχτάκη <Αδραχτάκης, υποκορ. επαγγελμ. Αδραχτάς «αυτός που φτ(ε)ιάχνει και πουλάει αδράχτια» <αδράχτι + επαγγελμ. κατάλ. -άς (πβ. Ανεμάς «που κατασκευάζει ή πουλά ανέμες) 2. παρων. <Αδραχτάκι <αδράχτι «ηλακάτη, ρόκα» + υποκορ. κατάλ. -άκι <μεσν. αδράκτιον <μτγν. ατράκτιον, υποκορ. του αρχ. άτρακτος, επειδή στη γειτονιά οι γυναίκες βεγγέριζαν τα βράδια του χειμώνα κάνοντας ρόκα (Αντ. Τρούλλος) 3. <αδράχτι, το «ακανθώδες φυτό, μοσχάγκαθο», πβ. επών. Άρδαχτος και παρων. Καρφόξυλο]: γειτονιά στα ΒΑ του Κάτω Πεταλιού, πβ. και παρων. Σβιάκι (<σβία «άνεμη»), επειδή έφτ(ε)ιαχνε σβίες, και τοπων. Ρόκχα (<μεσν. ρόκα «ηλακάτη» <ιταλ. rocca). / Κ.*

Αέρηδες, οι / σ-Αέρηδες, στις [πληθ. του ον. *αέρας «άνεμος» <αρχ. αήρ, αέρος]: το εκτεθειμένο στο βοριά τρίστρατο ανάμεσα στα χωριά Απολλωνία, Καταβατή και Εξάμπελα, στο οποίο γίνεται η συνάντηση των επιταφίων των τριών ενοριών κατά την περιφορά τους τη νύχτα της Μ. Παρασκευής, πβ. Αέρηδες (οκταγωνικό μνημείο του 1ου μ.Χ. αιώνα στα βόρεια της Ακρόπολης των Αθηνών, με παραστάσεις ισάριθμων ανέμων στις πλευρές του, ο Πύργος των Ανέμων, το Ωρολόγιο του Ανδρόνικου Κυρρήστου, ο Ναός του Αιόλου στην Πλάκα) και Buenos Aires «Καλοί Άνεμοι»(η πρωτεύουσα της Αργεντινής). / Κ.*

Αερινά, Έρινά και Αρινά, τα / στα [*<επίθ. αερινός (<αέρινος <αέρας + κατάλ. -ινος <αρχ. αήρ) «προσήνεμα μέρη και δροσερά» ((τ'α) Ερινά, ίσως επειδή το Α θεωρήθηκε ως συνέχεια του άρθρου /Αρινά: προς αποφυγή της χασμωδίας στην πρώτη περίπτωση εξέπεσε το αρχικό άτονο Α- και στη δεύτερη το συνεχόμενο -ε-) / *Ερεινά]: ΒΑ του Βαθιού, όπου και η εκκλησία Άγιος Νικόλαος (σ)τα Αερινά και αρχαίος πύργος (1834 Σ.γ', 105). Σχετικά και τα τοπωνύμια που τα συναντούμε στο Κτηματολόγιο:*

1. Αερινά - Καβίλης (βλ. λ. Καβρίλης). / Ν.
2. Αερινά - Λούκα τα Σπιτάκια (βλ. λ.). / Ν.

3. Αερινά Μελένιου [*<οικογ. όν. Μελένιος «που έχει τη γλύκα ή το χρώμα του μελιού» (Τ.Κ.Α.) <αρχ. μέλι + κατάλ. -ένιος (που φανερώνει εκείνον που είναι από την ύλη που σημαίνει το πρωτότυπο) <-ένιος με μεταπήδηση του -ι- ή <παραφθορά του μητρων. οικογ. όν. Αρμελενιός <Αρμελινιός <της Αρμελινιώς <Αρμελινιώ. / Ν.*

4. Αερινά - Ραφελιά (βλ. λ. Ραφελιά η Πλάτη). / Ν.

Αετού η Φωγιά, τ' [βλ. λ. *Αετοφωγιά*].

Αετοφωγιά, Αετοφωγκιά και ν-Αετοφωλιά, η / στη(ν) [*«φωλιά του αετού» <αετοφωλιά (-γι- <-λι-) <αετός + φωλιά <αρχ. φωλεά (με συνίζηση): μέρος απόκρημνο και δυσπρόσιτο στη ΒΑ ακτή, αλλιώς και Φονιάς / Φωνιάς (βλ. λ.). / Β.*

Αΐβεστοκάμινο, το / στο [*<Ασβεστοκάμινο <μεσν. ασβεστοκάμινος (η) <μτγν. άσβεστος (η) «ασβέστης» + αρχ. κάμινος (η) <αρχ. επίθ. άσβεστος «που δεν μπορεί να σβηστεί» <α- στερητ. + σβέννυμι «σβήνω»]: ειδικό καμίνι για την παρασκευή ασβέστη με την πυράκτωση ασβεστόλιθου. Σώζονται διάσπαρτα στη σιφναϊκή ύπαιθρο τουλάχιστον 82 ασβεστοκάμινα, 53 στην περιφέρεια της Δημοτικής Κοινότητας του Αρτεμώνα και 29 στην περιφέρεια της Δημοτικής Κοινότητας της Απολλωνίας.*

Άη Γιωργιού τ' Αυλάκι, τ' / στ' [βλ. και λ. *Αυλάκι* και *Χερρόνησος*]: ρέμα και στενός κολπίσκος στα Ν από τον Άη Γιώργη της Χερρονήσου. / Β.

Άη Φιλίππου ή Άη Νικόλα η Ξέρα, τ' / Άη Νικόλα τη(ν) γ-Ξέρα, στ' [βλ. λ. *Ξέρα τ' Άη Φιλίππου*].

Άη(ς) <Αι <Άγιος [πβ. Αντώνης <Αντώνιος, Βασίλης <Βασίλειος].

Άη(ς) Αθανάσης, ο / ν-Άη Θανάση, στο(ν) [βλ. λ. *Άης Θανάσης*].

Άη(ς) Αντίπας, *Αγι' Άντίπας και Άγιος Αντίπας, ο / ν-Άη Αντίπα, Αγι' Αντίπα και Άγιο Αντίπα, στο(ν) (11 Απριλ.) [*Αντίπας, ιερομάρτυς, επίσκοπος Περγάμου Μ. Ασίας / βαφτιστ. και πατρων. οικογ. όν., με απλολογία <αρχ. Αντίπατρος «ισάξιος με τον πατέρα» <αντί + πατρός <πατήρ (η γραφή Αντύπας με -υ- δε δικαιολογείται ετυμολογικά). Για την απλολογία, πβ. Δήμος <Δημήτριος, Κώστας <Κωνσταντίνος, Λουκάς / Λούκας <Λουκιανός, Νίκος <Νικόλαος κ. ά.]: μετόχιο της Σιμωνόπετρας του Αγίου Όρους, μονύδριο στα ΒΔ του Άνω Πεταλιού που ιδρύθηκε από το Σίφνιο ιερομόναχο Αθανάσιο Τρουλλίδη και λειτούργησε (1636-1650). Εδώ λειτούργησε προπαιδευτικό σχολείο (1821-1825) από το Σίφνιο διδάσκαλο Γεώργιο Ψαραύτη. Αριστερά του πρόναου υπάρχει το μικροσκοπικό δίδυμο εκκλησάκι του Αγίου Τρύφωνα (βλ. λ. και Σ. δ', 136). / Β.*

Άη(ς) Αντρέας και Αγι' Αντρέας και *Άη (Α)Ντριάς, ο / ν-Άη Αντρέα και ν-Αγι' Αντρέα και ν-Άη (Α)Ντριά, στο(ν) (με απλολογία) (30 Νοε.) [*<Άγιος Ανδρέας, απόστολος (<αρχ. ανήρ, γεν. ανδρός + αρχ. κατάλ. -έας) «ανδρείος, πραγματικός άνδρας, γενναίος»]: ξωκλήσι της Καταβατής, ανακαίνιση 1894*

(1701 Σ.β', 14 και Σ.δ', 163), στον ομώνυμο λόφο (437 μ.), όπου η προϊστορική ακρόπολη. Στο κελ(λ)ί του ησύχαζε ο Καταβατιανός θεολόγος και φιλόσοφος Απόστολος Μακράκης. Οι εικόνες του τέμπλου (1900) έχουν ζωγραφιστεί σε μαρμάρινη επιφάνεια (1908). Εδώ τελείται τα τελευταία χρόνια στις 19 Αυγ. και το πανηγύρι Αγίου Ανδρέα του Στρατηλάτη. Μαζί εορτάζουν και οι 2.593 μάρτυρες που μαρτύρησαν μαζί με τον Άγιο. / Ν.

Άη(ς) Αντώνης, ο / ν-Άη Αντώνη, στο(ν) [βλ. λ. *Αγι' Αντώνης*].

Άη(ς) Αρτίμης, Άης Αρτέμης, *Αγι' Αρτίμης, Άγιος Αρτέμιος, ο / ν-Άη Αρτίμη, Άη Αρτέμη, ν-*Αγι' Αρτίμη, ν-Άγιο Αρτέμιο, στο(ν) (20 Οκτ.) [*Αρτέμιος* «δώρο της Άρτεμης» <Αρτεμίδωρος <Άρτεμις + δάρον>]: μονύδριο (1629-1834 Μ.τ.Σ., 54), ιδρύθηκε το 1629 από το Σίφνιο ιερομόναχο Ιερεμία Ορφανό και είναι μετόχιο της Σιμωνόπετρας του Αγίου Όρους (1670 Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ. τόμ. Β' (2005) 317, 344), ΒΔ της Απολλωνίας, σε οικόπεδο του οποίου χτίστηκαν και λειτούργησαν τα σχολεία του Αγίου Αρτεμίου: Αλληλοδιδασκτικό – Δημοτικό (1832-1935), Ελληνικό Σχολείο (1854-1938), Γυμνάσιο (1958-1988) και Λύκειο (1982-1988). Εδώ από το 2000 λειτουργεί οργανωμένη σχολική βιβλιοθήκη.

*Στον Άγιο Αρτέμη να 'τανε μικρός να ξαναγύριζα,
το «αβιγαδέ» να μάθαινα, φτου και ξανά κι απ' την αρχή,
εκεί που ο «κώδων» δε χτυπά, στην Καθαρεύουσα, μα «ηχεί»,
κι όπου ο Μαρίνος ήθελε μαλλιά κομμένα σύρριζα. / Κ.*

Αντώνης Ι. Πρόκος, *Στροφές για τη Σίφνο*

Άη(ς) Βασίλης / *Αι Βασίλης, ο / ν-Άη Βασίλη, στο(ν) (1 Ιαν.) [*Άγιος Βασίλειος*, Βασίλειος ο Μέγας, αρχιεπίσκοπος της Καισαρείας της Καππαδοκίας <αρχ. επίθ. βασιλείος «βασιλικός, που ανήκει στο βασιλιά» <βασιλεύς: 1. <βάσις «θεμέλιο» + λεώς «λαός» 2. <βασ-, αντί βήσ- (-ομαι) του ρ. βαίνω + λας, γεν. λάος «πέτρα» (πβ. λα-τομείο) που σημαίνει: «αυτός που κάθεται πάνω σε πέτρα, είδος θρόνου» 3. τέλος, <βαίνω + λαός «ο οδηγός του λαού, αρχηγός, αυτός που φέρεται σαν βασιλιάς»]:

1. κοντά στην Πόρτα του Φάρου, στον Πήδαο, ομώνυμο ξωκλήσι που ανήκει στην ενορία του Κάτω Πεταλιού. Σε εικόνες του τέμπλου αναγράφεται η χρονολογία 1960. (1808 Σ.Ν.Ε.Σ., Προικοσύμφωνα α/α 3 / 1813 Σ.β', 116 και Σ.δ', 163). Εδώ παράπλευρα στον ασφαλτοστρωμένο δρόμο υπάρχει δημοτική γεώτρηση και δεξαμενή νερού. / Κ.

2. *Ο Μ. Φιλίππακης αναφέρει *Άη Βασίλη* και στο Κάτω Πετάλι, ενώ πρόκειται για το προηγούμενο ξωκλήσι που ανήκει στην ενορία του Κάτω Πεταλιού.

Άη(ς) Βλάσης / *Αι Βλάσης, ο / ν-Άη Βλάση, στο(ν) (11 Φεβρ.) [*Βλάσιος* «ο τρυφερός σαν βλαστός», ιερομάρτυς και επίσκοπος Σεβάστειας (<φυτού βλασίη <βλαστόν «βγάζω νεαρά βλαστάρια»):

1. *ξωκλήσι στη Λαγκάδα, όπου τιμάται και ο Άγιος Μόδιτος (βλ. λ.) και ανήκει στην ενορία του Άνω Πεταλιού. Στην εικόνα του τέμπλου «*η Κυρία των Αγγέλων*» αναγράφεται: «1807 χειρ δε Ιωακείμ ιερομονάχου Σιφνέου». / Β.

2. τιμάται στην τρισυπόστατη εκκλησία της Παναγίας της Βρυσιανής, ΒΑ του περιβόλου της οποίας υπάρχει ο ναός του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου και ανώνυμη ερειπωμένη, εξαιτίας της άρνησης της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας να συντηρηθεί, εκκλησία, η οποία εικάζεται ότι άλλοτε λεγόταν *Άγιος Βλάσιος*. κατ' άλλη πληροφορία *Άγιος Γεώργιος*, αλλά εκκλησία τιμωμένη στο όνομα του Αγίου Γεωργίου, ερειπωμένη σήμερα, υπήρχε και Α της Μονής, ο *Άης Γιώργης στο Πέραμα*. Παρουσιάζει την ιδιοτυπία ότι αποτελείται από δύο μικρές καμαροσκεπείς βασιλικές που συνδέονται μεταξύ τους, από τις οποίες η μία, εξαιτίας του περιορισμένου χώρου, έχει προσανατολισμό από Β προς Ν (1554/5). / Κ.

Άη(ς) / *Αι Γαλάτης, ο / ν-Άη Γαλάτη, στο(ν) [*Άγιος Γαλα(κ)τίων* (5 Νοε.) «γαλακτώδης, γαλακτερός ή γαλακτόχρωμος, λευκός σαν το γάλα, όταν η λευκότητα θεωρούνταν στοιχείο ομορφιάς» <γαλακτ- + κατάλ. -ίων (πβ. και *Γαλατίων, Γαλάτεια*): ξωκλήσι που ανήκει στην ενορία του Άνω Πεταλιού, στην ομώνυμη τοποθεσία και στον ασφαλτοστρωμένο δρομο προς τη Βορ(ε)ινή, (πριν από τη διακλάδωση του δρόμου προς τον Άγιο Συμεών και προς το αγροτικό Τρουλ(λ)άκι), όπου τιμάται η μνήμη του Αγίου Γαλακτίωνος στις 5 Νοεμβρίου, όταν η Εκκλησία μας τιμά και τη σύζυγό του Επιστήμη, μάρτυρες του Χριστιανισμού και οι δύο που τους ένωσαν τα δεσμά του γάμου και του μαρτυρίου. / Β.

Άη(ς) Γεράσιμος, ο / ν-Άη Γεράσιμο, στο(ν) [«αυτός που επιδιώκει τη βράβευση, αξιοτίμητος» <αρχ. γέρας «βραβείο» + κατάλ. -ιμος]: το νότιο κλίτος του τρισυπόστατου ναού της Παναγίας του Βουνού (βλ. λ.) είναι αφιερωμένο στον Άγιο Νικόλαο, ενώ στο τέμπλο υπάρχει μεγάλη εικόνα του Αγίου Γερασίμου, αφιερωμένη από το συνονόματό του ιδρυτή της Μονής, μοναχό Γεράσιμο Αβρανόπουλο. Το βόρειο κλίτος είναι αφιερωμένο στον Άγιο Κωνσταντίνο και την Αγία Ελένη και το κεντρικό στην Παναγία. / Ν.

Άη(ς) Γιάννης ο Βαπτιστής, *Αι Γιάννης ο Πρόδρομος και ο Αποκεφαλίστεις, ο / ν-Άη Γιάννη το Βαπτιστή, ν-Άη Γιάννη τον Πρόδρομο και τον «ν-Αποκεφαλίστεις», στο(ν) (7 Ιαν., 29 Αυγ.) [*Άγιος Ιωάννης* (<εβρ. *Y(eh) okhanan*: 1. «ο Γιαχ (Θεός) έχει δείξει εύνοια, ο Κύριος είναι αγαθός» 2. κατ' άλλους σημαίνει «Χάριν Θεού» ή «Δώρον Θεού» και κατά συνέπεια *Ιωάννης* σημαίνει στα ελληνικά *Θεοδώρητος, Θεόδωρος* ή *Φιλόθεος / Βαπτιστής* «ο παρέχων τη φώτιση του Αγίου Πνεύματος», προσωνυμία του Αγίου Ιωάννη, επειδή βάπτισε το Χριστό (<αρχ. *βαπτίζω* «βυθίζω, βουτώ» <βάπτω) / Πρόδρομος <αρχ. πρόδρομος «προηγούμενος» (<προ- + δρόμος <προ-δραμείν του

προτρέχω), προσωνυμία του Ιωάννη του Βαπτιστή, επειδή προηγήθηκε του Χριστού και προετοίμασε το λαό για τη διδασκαλία του και ο *Αποκεφαλιστείς* (πβ. *Βαπτιστής, Νηστευτής*) <Αποκεφαλισθείς <μετχ. παθ. αο. του μετγν. ρ. αποκεφαλίζομαι «μου κόβουν το κεφάλι <από + κεφαλή + κατάλ. -ίζομαι]»:

1. *ενοριακός ναός της ενορίας του Άνω Πεταλιού από το 1914. / Β.
2. *ξωκλήσι του Αρτεμώνα στη θέση Χώνη, στη Ν όχθη του ποταμού της Χώνης. / Β.
3. *ξωκλήσι της ενορίας των Ταξιαρχών στα Μάγκ(γγ)ανα, όπου και αρχαίος πύργος (1785 Σ.δ', 163). / Β.
4. παρεκκλήσιο της Βρυσιανής, έξω και ΒΑ από τον περίβολο της Μονής. / Κ.
5. *ξωκλήσι των Εξαμπέλων στην Κορακιά / στις Κορακιές. / Κ.
6. *παρεκκλήσιο του Κάστρου με ενδιαφέρουσες εικόνες (17^{ου} αι.), έργα «ιερέως Εμμανουήλ» (Σκορδίλη). Ανακαίνιστηκε το 2009. / Κ.
7. *Αι Γιάννης στο Κλιμάτι, ξωκλήσι του Κάστρου στο Κλημάτι ή στην Τζάβλα, επιπεδόστεγη βασιλική, δείγμα λαϊκής εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής της Σίφνου (1785 Ι.Α.Κ., 82). / Κ.
8. ξωκλήσι (1631) του Κάστρου στη Μαρωσιά ή στον Ποταμό· είναι γνωστός και ως *Άη(ς) Γιάννης του Καργιού* (<κτῆτορα με το οικογ. όν. Καργιός <Καριός (με συνίτηση) <Ικάριος (με σύγηση του αρχικού άτονου Ι- και κατέβασμα του τόνου) <Ικαρία, πβ. Καριώτης). / Κ.
9. *Αι Γιάννης ο Σιδερός ή του Σιδερού [<Σιδερός <σίδηρο <σίδηρος), ο οποίος, κατά την παράδοση με θαύμα σιδέρωσε την πόρτα του ναού και έσωσε το εκκλησίασμα από τους πειρατές]: ξωκλήσι του Κάστρου Α στο Μαραθίτη (1795 Σ.δ', 163 και Σ.ια', 31 / Σε εικόνα του τέμπλου 1887). / Κ.
10. *Νηστευτής (29 Αυγ.) του Καλέκα, ξωκλήσι της Καταβατής στου Καδέ. / Κ.
11. *παρεκκλήσιο του Κάτω Πεταλιού, στον πεζόδρομο προς Απολλωνία, όπου το παλαιό κοιμητήριο. Σε εικόνες του τέμπλου 1836 με υπογραφή «χειρ Αβράμιος» (βλ. λ. του Αβράμιου οι Μάντρες). / Κ.
12. ξωκλήσι του Κάτω Πεταλιού στις Ερκιές ή στο Τσιγκούρι (αναφέρεται σε συμβόλαιο του 1890, στις εικόνες του τέμπλου αναγράφονται οι χρονολογίες 1939, 1940). / Κ.
13. *ξωκλήσι των Εξαμπέλων στο Μαυρούδι ή στου Μαυρούδη. / Κ.
14. Άγιος Ιωάννης ο Βαπτιστής, που τιμάται στο ναό της Παναγίας (σ)το Τόσο Νερό. / Κ.
15. *ξωκλήσι της Απολλωνίας στο Μαύρο Χωριό (βλ. λ.) ή λιγότερο γνωστό στο Φυλακ(χ)ούρι. Η εκκλησία του Άη Γιάννη στο Μαύρο Χωριό βρίσκεται πλησιέστερα στο Φυλακ(χ)ούρι και το Καλαμίτσι παρά στο Μαύρο Χωριό, όπου βρίσκεται ο Άγιος Πολύκαρπος. Συνηθίζεται όμως για τον προσδιορισμό ενός μικροτοπωνυμίου, όπως είναι ο Άη Γιάννης, να χρησιμοποιείται ένα ευρύτερο και πιο γνωστό τοπωνύμιο ή

αυτό που κυριαρχεί στη συνείδηση του πληροφορητή από τα γειτονικά. Έτσι λέμε ο Άησ Νικήτας στο Σελλάδι αλλά και Άησ Νικήτας στ' Άντρι, ο Άγιος Κωνσταντίνος του Φάρου (που απέχει δύο περίπου χιλιόμετρα), ενώ βρίσκεται στη θέση Καμίναρος και πλησιέστερα στη Φυρρή Λαγκάδα ή τα Πηγαδάκια κ.ά. Στις εικόνες του τέμπλου σημειώνονται οι χρονολογίες 1918 και 1959. Φαίνεται ότι το ξωκλήσι χτίστηκε το 18^ο αι. και επισκευάστηκε το 1933 και 1937 (Γ. Ματζουράνη, *Γενεθλιών τελουμένων...* και Γ. Παπαπαύλου, 45). / Κ.

16. *ξωκλήσι της ενορίας της Καταβατής στα Πλακιά. (1776 Σ.ιδ', 129). / Ν.
17. *ξωκλήσι των Εξαμπέλων στα Μεταλλεία του Φάρου. Εδώ στην περιοχή έχει εντοπιστεί αρχαίος οικισμός. (1701 Σ.β'.14 και Σ.δ', 163). / Ν.
18. Ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει αόριστα και ξωκλήσι *Άη Γιάννη* στα Α του νησιού. Ίσως πρόκειται για το ανωτέρω αναφερόμενο ξωκλήσι του Άη Γιάννη στις Ερκιές, το με αύξοντα αριθμό 12.

Άη(ς) Γιάννης ο Ελεήμονας, ο / ν-Άη Γιάννη το(ν) ν-Ελεήμονα, στο(ν) (12 Νοε.) [<αιτ. τον *Ελεήμονα* + κατάλ. -ς <Ελεήμων <αρχ. *ελεήμων* «ο φιλεύσπλαχνος, ο πονόψυχος, που κάνει ελεημοσύνη» <ελεώ, ο Άγιος Ιωάννης, ο πατριάρχης Αλεξανδρείας, του οποίου η φιλανθρωπία ήταν ονομαστή και η Εκκλησία μας τον τίμησε με την προσωνυμία *Ελεήμων*]: παρεκκλήσιο της Καταβατής που χτίστηκε προ του 1750. Σε πέντε εικόνες του τέμπλου, έργα του αγιογράφου ιερομονάχου Νικηφόρου του Κυπρίου, υπάρχει η χρονολογία ΑΨΝΣΤ' (1756), ανακαίνιση του ναού 1900. Άλλοτε και μέχρι το 1930 υπήρξε μόνος ενοριακός ναός της Καταβατής και μέχρι το 1965 εναλλαχτικά με τον Άγιο Γεώργιο. Έκτοτε καθιερώθηκε μόνιμα ως ενοριακός ναός τη Καταβατής ο Άγιος Γεώργιος. / Κ.

Άη(ς) Γιάννης ο Θεολόγος, ο / ν-Άη Γιάννη το Θεολόγο, στο(ν) (8 Μαΐου, 26 Σεπτ.) [<αρχ. *θεολόγος* (<θεός + λόγος) «αυτός που μιλάει πάντοτε για το Θεό» (βλ. και λ. *Άησ Θεολός*)]:

1. παρεκκλήσιο στο Άνω Πετάλι, γνωστό και ως *Θεολογάκι* (βλ. λ.). / Β
2. τιμάται στην τρισυπόστατη ενοριακή εκκλησία της Παναγίας της Κόχης του Αρτεμώνα. / Β.
3. τιμάται στην τρισυπόστατη άλλοτε ενοριακή εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου στον Αρτεμώνα. / Β.
4. τιμάται στον τρισυπόστατο ναό του καθολικού της Μονής της Παναγίας της Βρύσης. / Κ.
5. παρεκκλήσιο του Κάστρου (1617 Σ.δ', 163). *Θεολόγος Μέγας* στο Κάστρο, άλλοτε ενοριακός ναός (1737 Σ.δ', 164). / Κ.
6. το καθολικό της άλλοτε γυναικείας Μονής στου *Μο(υ)γκού* και *Μονγκού* (βλ. λ.), όπου, κατά το Σ. Συμεωνίδη, ο Παρθένιος Χαϊρέτης λειτούργησε σχολή κωδικογραφίας (προ 1650 Σ.δ', 163). / Κ.

Άη(ς) Γιάννης ο Καλυβίτης, ο / ν-Άη Γιάννη το(ν) γ-Καλυβίτη, στο(ν) [βλ. λ. *Άγιος Ιωάννης ο Καλυβίτης*]: μετόχι του Αγίου Τάφου, όπου λειτούργησε η περίφημη Σχολή της Σίφνου (1687-1835), παρεκκλήσιο στο κοιμητήριο του Κάστρου, όπου και ο Άη Στέφανος (βλ. λ.). / Κ.

Άη(ς) Γιάννης ο Χρυσόστομος, ο / ν-Άη Γιάννη το Χρυσόστομο, στο(ν) [βλ. λ. *Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος*].

Άη(ς) Γιωργάκης, ο ή *Άι Γιωργάκι, το / ν-Άη Γιωργάκη, στο(ν) / Άη Γιωργάκι, στο (23 Απρ.) [βλ. λ. *Άη Γιώργης*]: η μικρή σε μέγεθος εκκλησία σε σύγκριση με το μεγάλο ομώνυμο ενοριακό ναό (πβ. *Παναϊδάκι*):

1. εξωκλήσι του Άνω Πεταλιού στου Καλαμπελά ή στα Τραβά Βουνιά. Σε φορητή εικόνα του Αγίου υπάρχει η χρονολογία 1908, ενώ στην εικόνα που παίρνει ο πανηγυράς 1892. / Β.
2. εξωκλήσι του Αγίου Λουκά στο Διαλισκάρι ή Πουλάτη, γνωστό και ως *Άη Γιωργάκης ο Κρυφ(τ)ός ή ο Κλέφτης*. / Β.
3. *παρεκκλήσιο της Καταβατής, που ανακαινίστηκε πρόσφατα. / Κ.

Άη(ς) Γιώργης, *Άι Γιώργης και Άγιος Γεώργιος, ο / ν-Άη Γιώργη και ν-Άγιο Γεώργιο, στο(ν) (23 Απρ.) ο τροπαιοφόρος [*αρχ. επίθ. γεώργιος «που έχει σχέση με τη γεωργία» (<γεωργός <γη / γεω- + έργον) «ο καλλιεργητής της γης, ο δημιουργός του πλούτου και των υλικών αγαθών»*]:

1. *ξωκλήσι στη Χερρόνησο που ανήκει στην ενορία της Παναγίας της Κόχης του Αρτεμώνα. / Β.
2. ξωκλήσι της ενορίας του Αγίου Ιωάννη Άνω Πεταλιού στα Λιβαδάκια. / Β.
3. ο Άη Γιώργης, *Άη Γιωργάκης του Διαλισκαριού, ο *Κρυφ(τ)ός ή ο *Κλέφτης (βλ. λ.). Ο Μάνος Φιλιππάκης αναφέρει *Άι Γιωργάκης του Διαλισκαριού, στο Διαλισκάρι, Άι Γιώργης ο Κρυφτός στα ΒΑ του νησιού και Άι Γιώργης ο Κλέφτης στον Πίσω Άι Λούκα*, ενώ πρόκειται για τον ίδιο ναό του Αγίου Γεωργίου στο Διαλισκάρι ή Πουλάτη / Β.
4. *Άι Γιώργης των Λιμνών, ξωκλήσι του Αγίου Λουκά στις Λίμνες του Αρτεμώνα, ενώ ο Μάνος Φιλιππάκης το τοποθετεί στον *Πίσω Άι Λούκα* και τον ταυτίζει με τον *Άη Γιώργη τον Κλέφτη* (βλ. λ. *Άη Γιώργης στις Λίμνες*). / Β.
5. Άη Γιώργης του Αφέντη στο χωριό και την ενορία του Αγίου Λουκά (βλ. λ. *Άη Γιώργης του Αφέντη*). / Β.
6. *ο Άη Γιωργάκης, ξωκλήσι της ενορίας Άνω Πεταλιού στη θέση Καλαμπελάς ή Τραβά Βουνιά, πέρα από το Λυαροκόπι στα Δ του Αρτεμώνα. Ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει και *Άη Γιώργη* στα Λαγκαδάκια· πρόκειται για την ίδια εκκλησία. / Β.
7. *παρεκκλήσιο του Άνω Πεταλιού στην Πατσάνα ή Άγιος Γεώργιος στα Γουρνιά (1785 Σ.δ', 163 / 1788 Σ. β', 113-114 / 1814 Σ.α', 102). Ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει και *Άη Γιώργη του Πεταλιού*, χωρίς ακριβέστερο

προσδιορισμό· μάλλον πρόκειται για την ίδια εκκλησία στην Πατσάνα ή στα Γουρνιά. / Β.

8. *Άη Γιωργάκης ή Άγιος Γεώργιος ο Μικρός στην Καταβατή, σε σύγκριση με τις μεγαλύτερες εκκλησίες του Αγίου Γεωργίου του Κοσμή και του Αγίου Γεωργίου του Απελαίτη. / Κ.
9. *ο (Α)πελαίτης (προ 1878) στην Καταβατή, όπου ο τάφος του Γεωργίου Βιώνη. / Κ.
10. ο Άη Γιώργης της Καταβατής, ενοριακός ναός της Καταβατής ή του Κοσμή από τον κτήτορά του (βλ. λ. *Ελεήμονας* / Κ.
11. σε οθωμανική απογραφή του 1670 (Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005) 317, 330) αναφέρεται ενοριακός ναός του Αγίου Γεωργίου στο Σταυρί· πρόκειται μάλλον για την Παναγία τη Γερανοφόρα ή Ουρανοφόρα, η οποία πριν γίνει δυσπόστατη το 1760, ήταν αφιερωμένη στον Άγιο Γεώργιο, πβ. το μαρμάρινο ανάγλυφο στο υπέρθυρο της εισόδου. / Κ.
12. *παρεκκλήσιο της Απολλωνίας στις Καμάρες, όπου τιμάται και η Αγία Βαρβάρα (1785 Σ.δ', 163). / Κ.
13. νεότερο ξωκλήσι της Απολλωνίας στου Μο(υ)γκού, που έχτισε ο αρχιμανδρίτης π. Φιλάρετος Βιτάλης (1975) πλησιόχωρα σε καταστρεμμένο ναό του Αγίου, όπου ο ίδιος ανέγειρε και το ναό του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού (1990). / Κ.
14. *παρεκκλήσιο των Εξαμπέλων, (**Άι Γιώργης τ' Αξαμπέλου*, Φιλιππάκης), επιλεγόμενο του Μπενάκη (<Μπενάκης <Μπένος + υποκορ. πατρων. κατάλ. -άκης <Μπενετάτος <ιταλ. *Benedetto* <επίθ. *benedetto* «ευλογημένος, παινεμένος» <λατιν. *benedictus* μετχ. παρακειμ. του ρ. *benedico* «ευλογώ, επαινώ» <*bene* «καλά» + *dico* «λέγω» (σε εικόνα του τέμπλου 1760)]: στην Α πλευρά του χωριού. / Κ.
15. *ο Μαστιχάς (βλ. λ.) [*<μαστίχα + επαγγελμ. κατάλ. -άς «αυτός που παράγει μαστίχα, ίσως επειδή ο ναός περιβάλλεται από σχίνους, μαστιχίες» <μτγν. μαστίχη <μαστιχώ «τρίζω τα δόντια, μασώ»*]: ξωκλήσι των Εξαμπέλων στη θέση Σκοτεινό (βλ. λ.) *Άη Γιώργης του Σκοτεινού* (1904 σε εικόνα του τέμπλου). / Κ.
16. **Άι Γιώργης το Πλακωτό*, ιδιόκτητο (της οικογένειας Γεωργίου Σούλη) ξωκλήσι των Εξαμπέλων στο Πλακωτό (1782 Σ.β', 135 και Σ.δ', 163). / Κ.
17. ξωκλήσι του Κάτω Πεταλιού στις Βαλιανές. / Κ.
18. παρεκκλήσιο του Κάστρου στο Μέσα Κάστρο. Σε οθωμανική απογραφή του 1670 αναφέρεται *Ενορία Αγίου Γεωργίου* στο χωριό Κάστρο (Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ. (2005) 317, 323). / Κ.
19. **Άι Γιώργης της Σεράγιας*, παρεκκλήσιο του Κάστρου στη Σεράλια ή στο Παλό (1785 Σ.δ', 163), αλλιώς *Άη Γιώργης του Καμπουράκη* (βλ. λ.). / Κ.

20. *ο Καραβοστάσης, ξωκλήσι των Εξαμπέλων στη θέση Καραβοστάσι του Πλατύ Πιαλού, όπου κατασκευάστηκε τελευταία αλιευτικό καταφύγιο. / Ν.
21. *ξωκλήσι της Απολλωνίας στου Κοντού, στη Φυκιάδα. / Ν. Ο Μ. Φιλippάκης αναφέρει και *Αη Γιώργη του Φάρου*, ανύπαρκτη σήμερα εκκλησία, υπάρχει *Άης Γιάννης του Φάρου*. Άγιος Γεώργιος στο Φάρο αναφέρεται το 1629 Σ.δ', 163).

Άη(ς) Γιώργης, *Άι Γιώργης, ο / ν-Άη Γιώργη, στο(ν): παρεκκλήσιο του Κάτω Πεταλιού στις Βαλανιές (1813 Σ.δ', 163 και Σ.β', 116). / Κ.

Άη(ς) Γιώργης, ο / ν-Άη Γιώργη, στο(ν): ερειπωμένη δίκλιτη εκκλησία (1546 Σ.δ', 163 και 1664 Σ.δ', 163) στην Ντόρια, ΝΑ της Αγίας Ειρήνης. / Κ.

***Άη(ς) Γιώργης, *Άι Γιώργης, ο / ν-Άη Γιώργη, στο(ν)**: τιμάται στη δισυστάτη εκκλησία των Αγίων Αναργύρων, στη Φλέα ή στις Λεύκες και ανήκει στην ενορία του Κάτω Πεταλιού (1764 Σ.δ', 163 και Ι.Α.Κ., 41). / Κ.

Άη(ς) Γιώργης, *Άι Γιώργης, ο (Α)πελαίτης, ο / ν-Άη Γιώργη το(ν) ν-Απελαίτη, στο(ν) [*προθεμ. α- + πέλαγος + πατριδων. κατάλ. -ίτης*, επειδή η εικόνα του Αγίου βρέθηκε, κατά την παράδοση, στο πέλαγος, στη θάλασσα]: παρεκκλήσιο στα ΝΑ της Καταβατής. Εδώ στο προαύλιο υπάρχει ο τάφος του δασκάλου Γεωργίου Βιώνη και στην ευρύτερη περιοχή δημοτική δεξαμενή νερού. / Κ.

Άη(ς) Γιώργης, *Άι Γιώργης τ' Αφέντη, ο / ν-Άη Γιώργη του Αφέντη, στο(ν) [πβ. *τοπων. του Αφεντικού* (1635 Σ.δ', 163, βλ. λ.) και Άγιος Γεώργιος ο *Αφέντης*, επωνυμία του Αγίου σε δημοτικό ποίημα που εξιστορεί το κατόρθωμα της δρακοντοκτονίας: *-Αφέντη μ' άη Γιώργη μου και γριβοκαβαλλάρη*]: παρεκκλήσιο της ενορίας του Ταξιάρχη στον Άγιο Λουκά, ο *Άης Πωργάκης* ή *Άγιος Γεώργιος του «Αφέντη»* (1630), η γενική κτητική του ονόματος δηλώνει τον ιδρυτή ή τον ιδιοκτήτη (κτίτορα ή κτήτορα) του ναού, δηλαδή το γνωστό μεγαλέμπορο και ιδρυτή της Μονής της Βρύσης, Βασίλη Λογοθέτη (1587-1659). / Β.

Άης Γιώργης του Πιαλού, *Άι Γιώργης της Σεράγιας (βλ. λ.) ή **του Καμπουράκη, ο / ν-Άη Γιώργη της Σεράγιας** ή **του Καμπουράκη, στο(ν)** [*Αιγιαλού* (με σίγηση του αρχικού άτονου *Αι- / Καμπουράκη*. η γενική *Γιαλού* και *Σεράλιας*, δηλώνει τον τόπο, όπου βρίσκεται ο ναός, ενώ η γενική *Καμπουράκη* δηλώνει το οικογ. όν. του κτίτορα ή κτήτορά του]: παρεκκλήσιο του Κάστρου στη Σεράλια (1785 Σ.δ', 163).

Άης Γιώργης στα Γουρνιά ή στην Πατσάνα στο Άνω Πετάλι ή *Πέρα Πετάλι, ο [βλ. λ. *Γουρνιά, Πατσάνα, Άνω Πετάλι*, πβ. λ. *Άγιος Γεώργιος του Βαρβάρου*].

Άη(ς) Γιώργης ή Άης Πωργάκης του Διαλισκαριού ή *Άι Γιώργης ο *Κρυφ(τ)ός ή ο *Κλέφτης (<του Κλέφτη) / **ν-Άη Γιώργη ή ν-Άη Γιωργάκη του Διαλισκαριού ή στο(ν) γ-*Κρυφ(τ)ό ή στο(ν) γ-*Κλέφτη, στο(ν)** [βλ. λ.

Διαλισκάρι 1. Κρυφός «αυτός που δε φανερώνεται στους άλλους», *Κρυφτός* «ο κρυμμένος» (αναφέρεται σε Β. Δ. του 1918, που ορίζει τα ξωκλήσια και παρεκκλήσια τα οποία υπάγονται στους ενοριακούς ναούς της Κοινότητας Αρτεμώννα), ίσως επειδή βρίσκεται χαμηλά στη ρεματιά της Πουλάτης και δεν είναι εύκολα ορατός από την ξηρά. 2. Η παράξενη πάλι προσωνυμία «*Κλέφτης*», ως παράθεση στο Άγιος Γεώργιος (ο *Κλέφτης*), προήλθε ασφαλώς από το ονοματικό σύνολο του «*Αγίου Γεωργίου του Κλέφτη*», αντί της γενικής κτητικής. Κατά το Μάνο Φιλippάκη, που τον τοποθετεί «*στον συνοικισμό Πίσω Άι Λούκας*», ο χαρακτηρισμός αποδόθηκε στην εκκλησία, επειδή παλαιότερα το ερημικό εκκλησάκι ήταν καταφύγιο πειρατών, όπου έκρυβαν ή μοίραζαν τα λάφυρά τους, όπως συνέβη και με τον Άη Γιάννη Κλέφτη στη Σαντορίνη, πβ. το έθιμο *του Σταυρού του Κλέφτη*. Ο Μ. Φιλippάκης κάνει αναφορά σε τρεις διαφορετικές εκκλησίες, ενώ πρόκειται για μία και την ίδια. Ο Γιώργος Ξ. Ματζουράνης αναφέρει ότι η προσωνυμία «*του Κλέφτη*» αποδίδεται και σε άλλες εκκλησίες της Σίφνου: «*Ηθελα να κουβεντιάσουμε καμιά φορά για τους Αγίους μας κλέφτες, που ίντα ακούς ο Άη Γιώργης του κλέφτη, ο Άη Νικόλας, ακόμα και ο Τίμιος Σταυρός στο Φάρο του κλέφτη ήτανε. Ακόμα και την Παναγιά της Κιτριανής ηκατηγόρησανε και τι ήτανε η κατηγόρια, ηηπαίνανε, λέει, μέσα στις απόμερες εκκλησιές τωνε οι κλέφτες και οι πειρατές και μεράζανε τη λεία τωνε μα είτε παράδες ήτανε είτε τζοβαίρικά και μαλάματα*».]: στο Διαλισκάρι, λίγα μέτρα ΒΑ της εκκλησίας Παναγία η Πουλάτη. / Β.

Άη(ς) Γιώργης, *Άι Γιώργης και Άγιος Γεώργιος της Καταβατής, ο / ν-Άη Γιώργη ή ν-Άγιο Γεώργιο της Καταβατής, στο(ν) (1630) [βλ. λ. *Άης Γιώργης* και *Άγιος Γεώργιος* και *Καταβατή*]: από το 1930 έως το 1965 ενοριακός ναός της Καταβατής, εναλλαχτικά με τον Άγιο Ιωάννη τον Ελεήμονα. Από το 1965 μόνος ενοριακός ναός της Καταβατής, διότι σε σύγκριση με το ναό του Αγίου Ιωάννη του Ελεήμονα, «και μεγαλύτερος τυγχάνει και εν μέσω της Ενορίας κείται». Ο ναός προηγουμένως ήταν ιδιόκτητος και ανήκε στην οικογένεια του Γεωργίου Βάου, θείου της μητέρας Αφροδίτης του Αγγέλου Αρ. Κοσμή, στον οποίο τελικά περιήλθε και τον δώρισε στην ενορία της Καταβατής. Ενσωματωμένο στο ΝΑ άκρο του ναού είναι και μικρό παρεκκλήσιο των Εισοδίων της Θεοτόκου, πλάι στο Ιερό (1815). / Κ.

Άης Γιώργης, *Άι Γιώργης του Κοντού, ο / ν-Άη Γιώργη του Κοντού, στο(ν) [βλ. λ. *Κοντού*]: ξωκλήσι της ενορίας του Αγίου Σπυρίδωνα στην ακτή της Φυκιάδας. / Ν.

Άη(ς) Γιώργης, *Άι Γιώργης στα Λιβαδάκια ή στα Αγγιάμπελα, ο / ν-Άη Γιώργη στα Λιβαδάκια ή στα Αγγιάμπελα, στο(ν) [βλ. τα σχετ. λ.]: ΒΑ του νησιού, απέναντι στη Σκαλωτιανή. / Β.

Άης Γιώργης, *Άι Γιώργης στις ζ-Λίμνες, ο / ν-Άη Γιώργη στις ζ-Λίμνες, στο(ν) [*Λίμνες* (βλ. λ.)]: φερώνυμο εκκλησάκι της ενορίας του Αγίου Λουκά

(1785 Σ.δ', 163 και Ι.Α.Κ., 66). στον πίσω Άη Λουκά, στη θέση Λίμνες, πλησιόχωρα στο Κοιμητήριο του Αγίου Παύλου. / Β.

Άη(ς) Γιώργης του Μπενάκη, ο / ν-Άη Γιώργη του Μπενάκη, στο(ν) [βλ. λ. Άης Γιώργης και Άγιος Γεώργιος του Μπενάκη].

Άη(ς) Γιώργης του Σκοτεινού, ο / ν-Άη Γιώργη του Σκοτεινού, στο(ν) [ξωκλήσι των Εξαμπέλων στη θέση Σκοτεινό (βλ. λ.) Άης Γιώργης του Σκοτεινού (1904 σε εκόνα του τέμπλου)]: πρόκειται για τον Άη Γιώργη το Μαστιχά (βλ. λ.). / Κ.

Άη(ς) Γιώργης, *Άι Γιώργης της Χερρονήσου, ο / ν-Άη Γιώργη της Χερρονήσου, στο(ν) [βλ. λ. Άγιος Γεώργιος της Χερρονήσου (1928, Βερνίκος 22)].

Άη(ς) Γρηγόρης, *Άι Γρηγόρης, ο / ν-Άη Γρηγόρη, στο(ν) (25 Ιαν.) [*Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος <Γρηγόριος «ο άγρυπνος, ο ξύπνιος, ο ακοίμητος φρουρός» <μτγν. γρηγορώ «επαγρυπνώ» <εγρήγορα, παρακείμενος του αρχ. ρ. εγείρομαι «σηκώνομαι συνήθως από ύπνο»*]:

1. και *Άης Γληόρης, ξωκλήσι της ενορίας της Παναγίας της Κόχης του Αρτεμώννα στον Γιαβρούχα, στο Γελέ, υπάρχει και τοπων. Άης Γληόρης ή Γλύκα (240 μ.) (1698 Σ. α'). «Στου Άη Γρηγόρη στου Γελέ» (Ν. Ποριώτης). / Β.

2. ξωκλήσι της ενορίας του Κάτω Πεταλιού στο Φάρο. «Άγιος Γρηγόριος» ονομαζόταν παλαιότερα ο Φάρος (1629 Τ.Σ., 23, 257 / 1872 σε εικόνα του τέμπλου). / Ν.

Εκ παραδρομής ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει Άη Γρηγόρη στο Κάτω Πετάλι και στο Κάστρο.

Άη(ς) Δημήτρης, *Άι Δημήτρης και Άγιος Δημήτριος, ο / ν-Άη Δημήτρη και ν-Άγιο Δημήτριο, στο(ν) (26 Οκτ.) [ο μεγαλομάρτυς <αρχ. επίθ. δημήτριος (<Δημήτηρ <γη + μήτηρ), «ο αφιερωμένος στη Δήμητρα, θεά της γεωργίας» (1462 Ι.Σ., 143 και 1689 Σ.ζ', 27, 53)]:

1. *ξωκλήσι του Άνω Πεταλιού στη Λαγκάδα (ανακαίνιση 1955). / Β.

2. *ξωκλήσι της ενορίας του Ταξιάρχη στον Καλαμπελά, στον παλιό δρόμο προς τον Άγιο Συμεών, κοντά τα Μάγκ(γγ)ανα (1727 Σ.α', 94 και 1785 Σ.δ', 163). / Β.

3. *Άης Δήμος, απλολογία του Δημήτριος: ξωκλήσι του Αρτεμώννα στον Πέτση ή στα Καρδάμυλα (ανακαίνιση 1998). Σε Β.Δ. του 1918 που ορίζει τα εξωκλήσια και παρεκκλήσια, τα οποία υπάγονταν στον τότε ενοριακό ναό του Αρτεμώννα, που ήταν ο ναός του Αγίου Σπυρίδωνος (στο Λυαροκόπι), αναφέρεται «ως Άγιος Δημήτριος κείμενος εις θέσιν Πλάκα», που βρίσκεται νοτιότερα. Ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει και Άη Δημήτρη στα Β του νησιού, προφανώς πρόκειται για τον Άη Δήμο). Ο αέρας σ' όλο τον κόσμο να χαθεί, στον Άη Δήμο θα βρεθεί. (Πουθενά να μη φυσάει ο αέρας, στον Άη Δήμο, λόγω της θέσης του, φυσάει πάντα). / Β.

4. *ξωκλήσι της ενορίας των Εξαμπέλων στα ΝΑ του χωριού, στη θέση Άρχαβος, όπου και αρχαίος πύργος, γνωστός ως Μαύρος Πύργος (βλ. λ.), σε νεότερη εικόνα του Αγίου φαίνεται η χρονολογία 1957. / Κ.

5. τιμάται στη δισυπόστατη εκκλησία της Αγίας Αικατερίνης και Αγίου Δημητρίου στο Κάστρο (1656 Σ.δ', 155 / Σ. η', 119). / Κ.

Άη(ς) Δήμος, *Άι Δήμος, ο / ν-Άη Δήμο, στο(ν) [βλ. λ. Άης Δημήτρης].

Άη(ς) Θανάσης, *Άι Θανάσης, Άης Αθανάσης και Άγιος Αθανάσιος, ο / ν-Άη Θανάση, ν-Άη Αθανάση, ν-Άγιο Αθανάσιο, στο(ν) (18 Ιαν.) [αρχιεπίσκοπος Αλεξάνδρειας (4^{ος} αι.) <μτγν. αρσ. Αθανάσιος «το αιώνιο πνευματικό δημιούργημα του Θεού, ο μη υποκείμενος σε θάνατο» <θηλ. Αθανασία <αρχ. αθανασία <α- στερητ. + θάνατος (1746 Σ.β', 107)]:

1. τιμάται στον τρισυπόστατο ενοριακό ναό της Παναγίας της Κόχης (βλ. λ.) στον Αρτεμώννα. / Β.

2. παρεκκλήσιο της Απολλωνίας (σε εικόνα του Χριστού 1747 Σ. η', 116), άλλοτε ενοριακός δισυπόστατος ναός, όπου τιμώνται και οι Ταξιάρχες στο δεύτερο κλίτος. / Κ.

3. άλλοτε ενοριακός ναός, παρεκκλήσιο των Εξαμπέλων (σε εικόνα του Αρχαγγέλου Μιχαήλ 1733 Σ. η', 105). / Κ.

4. τιμάται στον τρισυπόστατο, άλλοτε ενοριακό ναό του Αγίου Κων(ν)νου, που υπάγεται στην ενορία των Ταξιαρχών του Αγίου Λουκά. / Κ.

5. στο καθολικό της Μονής Φυρ(ρ)ογείων (βλ. λ.), όπου τιμούνται και τα Εισόδια της Θεοτόκου, μετόχι και δεύτερο χειμαδιό της Μονής του Προφήτη Ηλία, στο οποίο, κατά το Σίμο Συμεωνίδη, εγκαταβίωσαν οι μοναχοί που είχαν ως κύρια απασχόληση γεωργικές εργασίες (1613 Σ.β, 68). / Κ.

6. Ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει αόριστα και Άη Θανάση ξωκλήσι στο κέντρο του νησιού. Προφανώς πρόκειται για το παρεκκλήσιο της Απολλωνίας (βλ. α/α 2).

Άη(ς) Θε(ε)ολόγος, ο / ν-Άη Θεολόγο, στο(ν) [βλ. λ. Άγιος Θεολόγος (1783 Ν.Ε.Σ., 208), Άη(ς) Θεολός <Θεολόγος].

Άη(ς) Θόδωρος, ο και *Άοι- Θεόδωροι, οι / ν-Άη Θόδωρο, στο(ν) / σ-Άοι Θόδωροι, στις [*Άγιος Θεόδωρος και Άγιοι Θεόδωροι (<αρχ. Θεόδωρος <Θεο- + δώρος <δώρον) «δώρο του Θεού, χαρισμένος από το Θεό»: 1. (Άγιος Θεόδωρος ο Τήρων (17 Φεβρ.) «ο επιτηρητής, ο φρουρός, ο φύλακας», επειδή υπηρετούσε στο τάγμα των Τηρώνων, στο οποίο κατατάσσονταν όλοι οι νεοσύλλεκτοι της ρωμαϊκής λεγεώνας, (4ος αι.) από την Αμάσεια του Πόντου και 2. Άγιος Θεόδωρος ο Στρατηλάτης (8 Φεβρ.), «αυτός που ελαύνει, οδηγεί το στρατό», επειδή ήταν ανώτερος αξιωματικός στο στρατό της Ανατολής, (4ος αι.) από την Ηράκλεια του Πόντου (πβ. Θεοδώρα, Δωρόθεος, Δωροθέα)]: ξωκλήσι του Κάτω Πεταλιού (ανακαίνιση 1891) στον παλιό δρόμο προς την Πουλάτη, μετά τον Άγιο Σώστη (1795 Σ.δ', 163 και Σ.α', 98). / Β.*

Άη(ς) Θολός, *Αι Θολός, ο / ν-Άη Θολό, στο(ν) [*Άγιος / <Θεολόγος* (με απλολογία) «αυτός που μιλάει πάντοτε για το Θεό» <αρχ. θεολόγος «αυτός που μιλάει για τους θεούς» <θεός + λόγος (βλ. και λ. Θόλος, Άης Προκόπης)]: στη θέση *Τρεις Εκκλησιές* (*Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος, Άγιος Θαλλέλαιος, Άγιος Προκόπιος*), στου Ποθητού, όπου δεν υπάρχει πια ο φερώνυμος ναός (1788 Σ.β', 113 και Σ.δ', 163). / Ν.

Άη(ς) Θωμάς, *Αι Θωμάς, ο / ν-Άη Θωμά, στο(ν) (την Κυριακή μετά το Πάσχα) [*Άγιος Θωμάς* (<μτγν. *Θωμάς* <αραμ. *ῥῶμα*) «δίδυμος» (Σ.δ', 28 / 1785 Σ.δ', 130 / 1821 Σ.Ν.Ε.Σ, Προικοσύμφωνα α/α 12 / Ι.Σ., 114)]: ξωκλήσι των Εξαμπέλων στου Φραγκιά ή στου Ποθητού, στη θέση της είχε χτιστεί η μέχρι τώρα θεωρούμενη ως παλαιότερη εκκλησία της Σίφνου, η ανέγερση της οποίας τοποθετείται στο 787. Σε παράπλευρο τοίχο, δεξιά της εισόδου, έχει εντοιχιστεί μαρμάρινη επιγραφή με τη σχετική χρονολογία. Σε εικόνες του τέμπλου αναγράφεται η χρονολογία 1898. / Ν.

Άη(ς) Κω(ν)σταντίνος, *Αι Κω(ν)σταντίνος και Άγιος Κωνσταντίνος και Ελένη, ο / ν-Άη Κω(ν)σταντίνο και ν-Άγιο Κωνσταντίνο, στο(ν) (21 Μαΐου) [ο Μέγας <λατιν. *Constantinus* «ο του Κωνσταντίνου» <*Constantius / Κωνσταντίνος* «ο του Κώνσταντος» <*Κώνστας / Constans* <επίθ. *constans* «σταθερός, βέβαιος, ο επιμένων, αποφασισμένος», πβ. ελλην. *Ευστάθιος / Ελένη*, ίσως: 1. (λατ.) <**Φελένα* <**Φενένα* (με ανομοίωση) <λατ. *Venus* «Αφροδίτη»: «η χάρη και ομορφιά» 2. (ελλ.) <αρχ. *Έλενος* (με παρασυσχετισμό προς τα *σελήνη / σέλας* «φως, λάμψη»: «η λάμπουσα από ωραιότητα» 3. (ελλ.) <ρίζα *ελε-* <*είλον*: «η κυριεύουσα, αυτή που καταστρέφει τους άντρες» (1788 Σ.β', 113 / 1797 Κ.Βρ., 137)]:

1. *τρισπόστατη εκκλησία που τιμάται στη μνήμη των Αγίων Κων(ν)ου και Ελένης, Αθανασίου και Ιωάννου του Θεολόγου, στην Πλατεία του Αρτεμώνα, της ενορίας των Ταξιαρχών (1462 Ι.Α.Κ, 25). Εδώ πλησιόχωρα υπάρχει δημοτική γεώτρηση, Α στο δημοτικό χώρο στάθμευσης (πάρκιν). / Β.
2. *ξωκλήσι της ενορίας των Ταξιαρχών στο Φοινικίδι ή Φενεκχίδι (βλ. λ.) μετονομάστηκε σε *Μεταμόρφωση* (1785 Σ.δ', 164). / Β.
3. ξωκλήσι της Απολλωνίας στη θέση Φλάμπουρο ή Δαφνί (όπου υπάρχει πηγή) ή στου Κοκόλη το Φρούδι (βλ. λ.), μετά τον Ορνό (χρονολογία 1888 στην εικόνα του Χριστού που υπάρχει στο τέμπλο). Ανακαινίστηκε πρόσφατα με φροντίδα και προσωπική εργασία του συγγραφέα Μίμη Λεμονή και τη συνδρομή των αδελφών Αναστάση και Ντίνου Γεωργούλη. / Κ.
4. ΝΔ του νησιού, στο Φλάμπουρο, στη δισυπόστατη εκκλησία, όπου τιμάται με την *Αγία Μαρίνα*, μετόχιο της Βρυσιανής. / Κ.
5. τιμάται στο τρισυπόστατο παρεκκλήσιο του Κάστρου, Β στον περιφε-

ρειακό δρόμο, που είναι αφιερωμένο και στους *Αγίους Σαράντα* και στον *Άγιο Υπάτιο*. / Κ.

6. ξωκλήσι του Κάτω Πεταλιού στις Βαλανιές, ιδιοκτησία της οικογένειας Αντωνίου Λεμπέση. / Κ.
7. *ξωκλήσι του Κάτω Πεταλιού στον Καμίναρο ή στη Φυρ(ρ)ολαγκάδα ή στα Πηγαδάκια ή στο Ραχαμό ή στο Φάρο (βλ. λ.), στο δρόμο προς το Φάρο (1650 Ι.Α.Κ., 24). / Κ.
8. Ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει αόριστα και *Άη Κωνσταντίνο*: α) ξωκλήσι στα ΒΔ· πιθανώς πρόκειται για τον Άγιο Κωνσταντίνο στο Φοινικίδι, που όμως βρίσκεται στα ΒΑ και β) στα ΝΔ του νησιού· πρόκειται πιθανώς για τον Άη Κωνσταντίνο στο Φλάμπουρο, (πβ. α/α 3 του παρόντος λήμματος).

Άη(ς) Λάντζαρος, *Αι Λάντζαρος και Άγιος Λάζαρος, ο / ν-Άη Λάντζαρο και ν-Άγιο Λάζαρο, στο(ν) (το Σάββατο των Βαΐων) [(-ντζ- <-ζ-) <εβρ. *Ελεάζαρ* <*Elazar* «αυτός που ο Θεός έχει βοηθήσει»]:

1. *ξωκλήσι του Άνω Πεταλιού στο δρόμο προς τη Βορ(ε)ινή, λίγο πριν από τον Άη Γαλάτη (1762 Σ.δ', 164 και Σ.β', 109). / Β.
2. ξωκλήσι του Κάτω Πεταλιού, παράπλευρα στο Μοναστήρι του Χρυσοστόμου. Ο Μ. Φιλιππάκης από παραδρομή τοποθετεί και τη δεύτερη αυτή εκκλησία που τιμάται στο όνομα του Αγίου Λαζάρου στο Πάνω, αντί στο Κατω Πετάλι. / Κ.

Άη(ς) Λευτέρης, *Αι Λευτέρης και Άγιος Ελευθέριος, ο / ν-Άη Λευτέρη και ν-Άγιο Ελευθέριο, στο(ν) (15 Δεκ.) [ιερομάρτυς <*Άγιος Ελεθέριος* «αυτός που ελευθερώνει, αυτός που αγαπά την ελευθερία, που ζει ελεύθερα» (<αρχ. επίθ. *ελευθέριος* «που δεν υπόκειται σε δεσμεύσεις και περιορισμούς» <*ελεύθερος*):

1. *ξωκλήσι (ανακαίνιση 1979) της ενορίας των Ταξιαρχών στον Αθρόλικα ή στο Σκαλωτό ή στα Χάλαρα (βλ. λ.), («Βορεινά» 1717 Σ.δ', 163 και Σ.α', 90). / Β.
2. *του Κάμπα ή του Κοντζή, ξωκλήσι της Απολλωνίας στον Κάψαλο, προς το Ξερό Ξύλο (1797 Κ.Βρ., 139 / Σ.ιγ', 100). / Κ.
3. παρεκκλήσιο της Καταβατής (1964), παράπλευρα του Αγίου Νικολάου. / Κ.
4. Ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει αόριστα και ξωκλήσι *Άη Λευτέρη* στα ΝΑ του νησιού πάνω σε ύψωμα, αταύτιστο σήμερα, εκτός αν εννοεί το παρεκκλήσιο της Καταβατής (πβ. α/α 3).

Άη(ς) Λούκας, *Αι Λούκας και Άγιος Λουκάς, ο / ν-Άη Λούκα και ν-Άγιο Λουκά, στο(ν) (18 Οκτ.) [ο απόστολος και ευαγγελιστής: 1. *Λούκας*, μεγεθ. του *Λουκάς* <μτγν. *Λουκάς* <λατιν. *Lucas* «ο καταγόμενος από τη Λουκανία» <*Lucania*, περιοχή στις Δ ακτές της Ν Ιταλίας 2. <*Λουκάς* «αυτός που είναι από τη *Luca* της Τυρρηνίας» <*lucus*, -i «ιερός δρυμός, άλσος» 3. <*Λουκιανός* «ο φωτισμένος» <λατιν. *Lucianus* <*Lucius* <*lux*, -cis «φως»]: ενοριακός ναός

του ομώνυμου οικισμού, ο κάτοικος λέγεται *Άη Λουκιανός*, -ή. Εδώ λειτουργούσαν άλλοτε τρία αγγειοπλαστεία. Σε οθωμανική απογραφή του 1670 αναφέρεται ενορία του *Αγίου Λουκά* στο χωριό Αρτεμώνας (Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005), 317, 334), πρόκειται για το σύγχρονο παρεκκλήσιο της ενορίας των Ταξιαρχών. / Κ.

Άη(ς) Με(α)ρκούρης, *Άι Μερκούρης και Άγιος Μερκούριος, ο / ν-Άη Με(α)ρκούρη και ν-Άγιο Μερκούριο, στο(ν) (25 Νοε.) [λατιν. *Mercurius* (Ερμής) «όμοιος με τον Ερμή, εμπορευόμενος» <λατιν. *merx, -cis* «εμπόρευμα» (1727 Σ.δ', 164 και Σ.α', 94 / 1776 Σ.ιδ', 129)]: ξωκλήσι της ενορίας της Κόχης στην κορυφή του ομώνυμου λόφου του Αρτεμώνα (337 μ.), όπου τα ερείπια ανεμόμυλων και οι κεραίες τηλεοπτικών σταθμών και της κινητής τηλεφωνίας, πβ. το τετράστιχο *Στ' Άη Μαρκουργιού τη μάντρα, μες στην ξυλοκερατιά / ήταν ο γαμπρός κρουμμένος και δεν τον ευρίσκαν πια. / Και τη νύφη την εβρίζαν, -ό,τι θέτε λέτε μου, / άντρα θέλω 'γω το βράδυ κι όποιοι θέτε φέρτε μου!* Εδώ υπάρχει δημοτική δεξαμενή νερού. / Β.

*Ανέμη και κλωθογυρνάς, σβία και μασουρίζεις,
ραχούλα φωτεινή,
που με τους άσπρους μύλους σου θαρρείς ξεπεταρίζεις,
που αλέθουν βορνοί...*

Θεοδόσης Σπεράντσας, *Στον Άι Μερκούρη*

Άη(ς) Μηνάς, *Άι Μηνάς και Άγιος Μηνάς, ο / ν-Άη Μηνά και ν-Άγιο Μηνά, στο(ν) (11 Νοε.) [μάρτυς <μεσν. *Μηνάς* <μηνώ «ειδοποιώ, στέλνω μήνυμα» ή απλολογημένος τύπος <αρχ. *Μηνόδωρος* (<μήνη «σελήνη» + δώρον) «το δώρο της θεάς Σελήνης ή ο φωτεινός όπως η σελήνη» (1813 Σ.β', 116 και Σ.δ', 164)]:

1. *ο Καλοκρασάς (ίσως, επειδή του Αγίου Μηνά «κάνουν σφήνα», δοκιμάζουν το κρασί της νέας σοδειάς), δισυπόστατο ξωκλήσι της ενορίας των Ταξιαρχών του Αγίου Λουκά, στο δρόμο προς τη Χερρόνησο, όπου τιμάται και ο *Άγιος Αβέρκιος* (βλ. λ.). Σε εικόνα του τέμπλου υπάρχει η χρονολογία 1925. (πβ. και παρωνύμιο «Άης-Μηνάς, τον λέγανε έτσι, επειδή είχε τη θεμωνιά του κοντά στο ξωκλήσι του Αγίου Μηνά», Σ.Π.,18)./ Β.

2. *ξωκλήσι (ανακαίνιση 1961) των Εξαμπέλων στην Πόρτα του Φάρου, στη Λαγκάδα ή στον Τρούλ(λ)ο ή στου Καλοέρου (1797 Κ.Βρ., 138). Η προσωνυμία του *Καλδερού* είναι μάλλον παρανάγνωση του τοπων. του *Καλοέρου*. / Ν.

Άη(ς) Μόδιστος, ο / ν-Άη Μόδιστο, στο(ν) [Μόδεστος (16/18 Δεκ., δύο συνονόματοι άγιοι, Πατριάρχες Ιεροσολύμων) «μετρημένος, εγκρατής» <λατιν. *Modestus* <επίθ. *modestus* «εγκρατής, σώφρων, ήπιος» <*modus* «μέτρο, τρόπος»]: τιμάται μαζί με τον Άη Βλάση σε ξωκλήσι Β στο Καμπαναριό ή στη Λαγκάδα. / Β.

Άη(ς) Νεχτάριος και Άγιος Νεκτάριος, ο / ν-Άη Νεχτάριο και ν-Άγιο Νεκτάριο, στο(ν) (9 Νοε.) [μτγν. *Νεκτάριος* «ο του νέκταρος, γλυκός» (<αρχ. *νέκταρ* «το ποτό που έπιναν οι θεοί του Ολύμπου», πβ. αρχ. *αμβροσία* «η τροφή των αρχαίων θεών» <*αμβρόσιος* «μη βροτός, αθάνατος, αυτός που νικάει το θάνατο» (<α- στερητ. + *βροτός* «θνητός»)]: ξωκλήσι των Εξαμπέλων στο Πλακωτό (ίδρυση 1970). / Κ.

Άη(ς)-Ν-Ηγιάς / *Άι Νηγιάς, ο / ν-Άη Ν-Ηγιά, στο(ν) (20 Ιουλ.) [Αης *Νηλιάς* (1928, Βερνίκος 35) (-γι- <-λι-) <αιτ. *το-ν-Ηλία* <*Άγιος Ηλίας* <*Ηλίας*, προφήτης της Π.Δ. <*Ηλιού ο Θεοβίτης* <*Ελιγιαχού / Ελιγιά* <εβρ. *Eliyah* «Θεός μου (είναι) ο Παχβέ, ο Θεός είναι Κύριος» (βλ. λ. *Προφήτης Ηλίας*, πβ. *Παναγιά του Νήγιου, Νιος <την Ίο, Νικαριά <την Ικαριά*)]:

1. *του Τρουλ(λ)ακιού, της ενορίας του Άνω Πεταλιού (σε υψόμετρο 463 μ.). / Β.

2. *ο Α/Ψηλός (682 μ.), σε μεγαλύτερο υψόμετρο συγκριτικά με το Χαμηλό, της Καταβατής, Μοναστήρι στην κορυφή του ομώνυμου βουνού, μετόχιο της Βρυσιανής (1145 Σ.β', 24 / 1654, Μ.τ.Σ, 18). Σχετικά με το τοπωνύμιο τα δίστιχα:

*Πατώντας την ανέβαινα τ' Άη Νηγιά τη ράχη,
τώρα μου κόψαν τα φτερά και πάω όπως λάχει.
Θυμάρι και φασκομηλιά / απ' το βουνό τ' Άη Νηλιά.* / Κ.

*Χαίρε, βουνό, κυρίαρχη ψυχή και τιμονεύτρα
του κάτασπρου νησιού,
που παίζει με τον Έρωτα σαν ανεμοχορεύτρα
κορφή κυπαρισσιού!*

Θεοδόσης Σπεράντσας, *Στον Αϊ-Νηγιά*.

3. *ο Χαμηλός (σε αντίθεση με τον Ψηλό) ή ο *Μικρός* ή της *Καταβατής* στις νότιες παρυφές του χωριού (1712 Σ.δ', 163 και Σ.β', 74). Είναι δικλιτος ναός, αφιερωμένος και στους Αγίους Συμεών, Θεοδόχο και Στυλίτη. / Κ.

4. *του Κοντού, μετόχιο της Βρυσιανής, στα ΝΔ του Πλατύ Παλού (1746 Σ.δ', 163 και Σ.β', 107 / σε εικόνα του τέμπλου 1867). / Ν.

Άη(ς) Νικήτας και Άγιος Νικήτας, ο / ν-Άη Νικήτα και ν-Άγιο Νικήτα, στο(ν) (15 Σεπτ.) [μτγν. *Νικήτας* «ο νικητής» (<*νικητής*, με ανέβασμα του τόνου <*νικώ* (-άω) / *Άι Νικήτας τ' Αξαμπέλου]:

1. ξωκλήσι της Παναγίας της Κόχης του Αρτεμώνα στο Σελ(λ)άδι (1928, Βερνίκος 22), όπου ερείπια αρχαίου ιερού ή *στ' Άντρι* (βλ. λ.). Ο Μ. Φιλίππακης αναφέρει και *Άη Νικήτα* στον Αρτεμώνα, ενώ πρόκειται για την ίδια εκκλησία που ανήκει στην ενορία του Αρτεμώνα. Σχετικό είναι το ακόλουθο «τσάκισμα»:

*Άη μου Νικήτα τ' Άντρι / ό, τι μου 'κανε να τα βρει, και
Μέχρι και ακρόπολη παλιά / στον Άη Νικήτα αψηλά /
στο Σελ(λ)άδι άμα περάσεις, / να τη δεις μην το ξεχάσεις».*

(Ν. Ποριώτης). / Β.

2. *ξωκλήσι των Εξαμπέλων στο Πλακωτό ή στο Μαραθίτη, («αγρός στον Άγιο Νικήτα στο Φάρο» 1678 Σ. η', 175 / 1723 Σ. ι', 166). / Κ.
3. *ξωκλήσι στην είσοδο του Κάστρου, σήμερα ιδιοκτησία οικογένειας Πέτρου Μενεγάκη (1640 Σ. ιβ', 124, προφανώς πρόκειται για την ίδια εκκλησία με τον Άγιο Νικήτα των Ελλήνων 1660 Σ. ιβ', 136 και 1711 Σ. θ', 186), άλλοτε ξωκλήσι, που ανήκε στους καθολικούς (βλ. λ. Άγιος Νικήτας). / Κ.
4. *ξωκλήσι της Απολλωνίας στις Βαλανιές. Ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει Άη Νικήτα στις Βαλανιές και Άη Νικήτα στο Σταυρί, ενώ πρόκειται για την ίδια εκκλησία. / Κ.
5. Ο Μ. Φιλιππάκης από παραδρομή αναφέρει και ανύπαρκτο εκκλησάκι του Αγίου Νικήτα στο λιμάνι Φάρου. Πρόκειται για το ξωκλήσι του Αγίου Νικήτα του Πλακωτού ή του Μαραθίτη ή του Σιδερού. (Σε εικόνα του τέμπλου αναγράφεται η χρονολογία 1905). Στο λιμάνι του Φάρου σήμερα υπάρχουν μόνον οι εκκλησίες του Αγίου Νικολάου και του Αγίου Γρηγορίου.

Άη(ς) Νικόλας, *Άη Νικόλας και Άγιος Νικόλαος, ο / ν-Άη Νικόλα και ν-Άγιο Νικόλαο, στο(ν) (6 Δεκ.) [*Άγιος Νικόλαος*, αρχιεπίσκοπος Μύρων της Λυκίας (4^{ος} αι.) <αρχ. Νικόλαος «αυτός που εξασφαλίζει τη νίκη του λαού» <νίκη + λαός (πβ. Νικόλεως, Λαόνικος, Νικόδημος, Δημόνικος)]:

1. ξωκλήσι του Άνω Πεταλιού στο Τρουλ(λ)άκι. / Β.
2. *ξωκλήσι του Αρτεμώνα στη Χερρόνησο ή στου Βροντά (βλ. και λ. Άης Φίλιππος). (1928 Βερνίκος 6) και «Το πιο ωραίο απ' όλα αυτά / είναι του Άη Νικολά / τον περίπατο να κάνεις / και χοιροβοσκοί να βγάνεις». (Ν. Ποριώτης). / Β.
3. τιμάται στη δυσπόστατη εκκλησία της Παναγίας στα Γουρνιά (βλ. λ.), που ανήκει στην ενορία του Αγίου Λουκά. / Β.
4. *παρακλήσιο της Απολλωνίας στην Πηγή ή στους Αγιούς («Φρατζέσκου Ραφελέτου» 1728 Σ. β', 130 και Σ. ια', 29), στη Δ είσοδο του οικισμού από Καμάρες. Εδώ υπάρχει δημοτική γεώτρηση. / Κ.
5. τιμάται στη δυσπόστατη εκκλησία του Αγίου Ελευθερίου (1964) της Καταβατής, παράπλευρα στην Αγγελόχτιστη (βλ. λ.). / Κ.
6. *παρακλήσιο μέσα στον περίβολο του Κάστρου προς τα Α (1566 Σ. δ', 164 / Ι.Σ., 143). / Κ.
7. παρακλήσιο του Κάστρου στη Σεράλια, αλλιώς ο Άη(ς) Νικόλας του Γιαλού. / Κ.

8. *ξωκλήσι του Κάτω Πεταλιού στις Λεύκες ή στον Ποταμό (ανακαίνιση 1904). / Κ.
9. *Άγιος Νικόλαος (ο Νέος) ενοριακός ναός των Εξαμπέλων (τέλη του 19^{ου} αι., σε εικόνες του τέμπλου 1914), βλ. λ. *Ενορίες*. / Κ.
10. *παρακλήσιο των Εξαμπέλων στη Βορ(ε)ινή, γνωστό ως *Γέρος Άης Νικόλας*, σε αντίθεση με το Νέο, το σύγχρονο ενοριακό ναό. Σε οθωμανική απογραφή του 1670 αναφέρεται ενορία Αγίου Νικολάου στο χωριό Εξάμπελα, χωρίς να είναι δυνατή η ταύτιση της σήμερα (Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ. τόμ. Β' (2005) 317, 339). Ενδέχεται να σχετίζεται με τον Άγιο Νικόλαο το Γέρο. Στο προαύλιο, κάτω από τα πεύκα υπάρχει ο απέριττος τάφος του ποιητή Αριστομένη Προβελέγγιου. / Κ.
11. *ξωκλήσι της Καταβατής στα Αερινά (1834 Σ. δ', 164). / Ν.
*Κι ω σάστιση μεθυστική στο πάγκαλό σου θώρι,
Άϊ-Νικόλα, μάγιστρε, ψηλά στ' Αερινά.
ο θόλος σου, σαν της Αργώς την τραγουδίστρια πλήρη,
σαλπίζει τρισμακάριστης γαλήνης ωσαννά!
Θεοδόσης Σπεράντσας, Στον Άϊ-Νικόλα τ' Αερινά.*
12. ξωκλήσι του Κάτω Πεταλιού στο Φάρο. / Ν.
13. μικρή ιδιωτική εκκλησία (2002) στις ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις «Ελιές» του Νίκου Βερνίκου - Ευγενίδη στο Βαθύ και σήμερα του Λεωνίδα Δημητριάδη - Ευγενίδη. / Ν.

Άη(ς) Νικόλας, ο / ν-Άη Νικόλα, στο(ν): ξωκλήσι της ενορίας του Κάτω Πεταλιού στον Ποταμό (ανακαίνιση 1904), ιδιοκτησία Στυλιανού Πρόκου / οικογένειας Αθανασίου Γεωργούλη. / Κ.

Άη(ς) Παντελεήμονας και Άγιος Παντελεήμων, ο και ν-Άη(ν) μ-Παντελεήμονα, στο(ν) (27 Ιουλ.) [*Παντελεήμων* μάρτυς (<παντ(ο)- + ελεήμων) «ο ελεών τους πάντας, ο πονόψυχος προς όλους»]:

1. τιμάται και στον Άγιο Πολύκαρπο της Χερρονήσου. / Β.
2. τιμάται και στον Άγιο Χαράλαμπο, κοντά στον Άη Λευτέρη στο Σκαλωτό. / Β.
3. παρακλήσιο των Εξαμπέλων, όπου τιμάται και η *Μεταμόρφωση του Χριστού* (1820 Σ. α', 108-109). / Κ.
4. τιμάται, με εικόνα που πανηγυρίζεται, στον Άη Χαράλαμπο στο Αποκοφτό. / Ν.

Άη(ς) Παύλος, *Άη Παύλος και Άγιος Παύλος, ο και ν-Άη(ν) μ-Παύλο και Άγιο Παύλο, στο(ν) (29 Ιουν.) [απόστολος <μτγν. *Παύλος* «ο πολύ μικρός, ο τελευταίος» (<λατιν. *Paulus* «μικρός», επίθ. που συνόδευε ως παρωνύμιο ορισμένα ρωμαϊκά κύρια ονόματα, πβ. το ομηρικό *παύρος* «μικρός» και λ. *Παυλά*]): παρακλήσιο της ενορίας των Ταξιαρχών στην Καμαρωτή, όπου το κοιμητήριο (στο υπέρθυρο αναγράφεται: 1900 δωρεά Παύλου Δεπάστα). / Β.

Άη(ς) Πέτρος, *Άι Πέτρος και Άγιος Πέτρος, ο και ν-Άη(ν) μ-Πέτρο και ν-ΆγιοΠέτρο, στο(ν) (29 Ιουν.) [απόστολος <μτγν. Πέτρος «ο σταθερός σαν βράχος, έμπιστος» <αρχ. πέτρος «λίθος, πέτρα» <πέτρα, με αλλαγή γένους (1839, Μ.τ.Σ., 96 και Σ.β', 90)]: παρεκκλήσιο της ενορίας της Παναγίας της Κόχης, στο Λυαροκόπι. Χτίστηκε το 1747. Λέγεται και *Άγιος Πέτρος του Κουρή* (βλ. λ.). Εδώ βρίσκονται οι οικογενειακοί τάφοι των οικογενειών Ανδριτσάκη και Δημητριάδη. / Β.

Άη(ς) Πλάτανος, *Άι Πλάτανος, ο και στο(ν) ν-Άη(ν) μ-Πλάτανο [<γεν. του Αγίου Πλάτ-ωνος, μεγαλομάρτυρος <Πλάτων «ευρύτερνος, εύσωμος <πλάτος, που γιορτάζει στις 18 Νοεμβρίου (βλ. και λ. Πλατάνισσα)]. / Β.

Άη(ς), *Άι και Άγιος Πολύκαρπος, ο, ν-Άη(ν) μ-Πολύκαρπο, στο(ν) (23 Φεβρ.) [*Πολύκαρπος*, επίσκοπος Σμύρνης (2^{ος} αι.) <αρχ. επίθ. πολύκαρπος «αυτός που παράγει πολλούς καρπούς, ο καρπερός, πλήρης καρπών»]:

1. *ξωκλήσι του Αρτεμώννα στη Χερρόνησο, όπου τιμάται και ο Άγιος Παντελεήμονας, σε εικόνες του τέμπλου και σε μεγάλη εικόνα του Αγίου Πολυκάρπου αναγράφεται η χρονολογία 1883 και η δέηση: *Μνήσθητι Άγιε και φύλαττε τους εν Χερρονήσω κεραμείς και γεωργούς. Δαπάνη των Αδελφών Δημητριάδου, εν Κωνσταντινουπόλει τη 25 Ιουλίου 1883 υπό Κ. Α. Δημαρχοπούλου*. / Β.
2. ξωκλήσι της Απολλωνίας στου Μο(ν)γκού. Άλλοτε ναύδριο του Ταξιάρχη, μετόχιο της παλαιάς Μονής του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου, που μετονομάστηκε από τότε (1953) που ο Θεοδόσης Σπεράντσας εναφίασε τα λείψανα του θείου του ιεράρχη Πολυκάρπου Συναδηνού. / Κ.
3. *ξωκλήσι της Απολλωνίας στο Μαύρο Χωριό / Καλαμίτσι (1746 Σ.β', 107). / Ν.

Άη(ς) Προκόπης και Άγιος Προκόπιος, ο / ν-Άη(ν) μ-Προκόπη και ν-Άγιο Προκόπιο, στο(ν) (8 Ιουλ.) *Άη(ν) μ-Προκόπη, στον* [ο μεγαλομάρτυς <μτγν. Προκόπιος «αυτός που προοδεύει, ο προκομμένος, ο φίλεργος» <προκοπή + κατάλ. -ιος <προκόπτω>]: μετόχιο της Μονής της Βρύσης στου Ποθητού. Νεόδμητη (1977) εκκλησία, στη θέση της οποίας υπήρχαν τα ερείπια τρισυπόστατης στο όνομα των Αγίων: Προκοπίου, Θαλλέλαιου και Ιωάννη του Θεολόγου, βλ. και λ. *Τρεις Εκκλησιακές (Άης Θολός 1788 Σ.δ', 163)*. / Ν.

Άη(ς) Σάββας, *Άι Σάββας και Άγιος Σάββας, ο / ν-Άη Σάββα και ν-Άγιο Σάββα, στο(ν) (5 Δεκ.) [όσιος, ο ηγιασμένος <μτγν. Σάββας <Σάββατον <εβρ. *Sabbat* «ανάπαυση, σχόλη»]: ξωκλήσι του Άνω Πεταλιού στη Λαγκάδα ή στα Τραβά Βουνιά ή στου Καλαμπελά. Ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει *Άη Σάββα* στο Άνω Πετάλι. Πρόκειται για την ίδια εκκλησία (1785 Σ.δ', 164 και Ι.Α.Κ., 67). Εδώ τελούνται ακόμα τα πανηγύρια: του Αγίου Φανουρίου (27 Οκτ.), της Αγίας Πελαγίας (8 Οκτ.), των Αγίων Αναργύρων (1 Νοε.) και του Αγίου Στυλιανού (26 Νοε.). / Β.

*Με του διαβάτη το ραβδί
κορφούλες και πλαγιές
-ταξίδεψε και τράβα-
μη χάσεις όμως δειλινό,
μη λείψεις τις αυγές
από τον Άη Σάββα. (Τάκης Βέλλης).*

*Πολλ' αν θυμούμαι και ξεχνώ μες στις ζωής το διάβα,
δεν λησμονώ τα δειλινά εκεί στον Άη Σάββα.*

(Νεόφυτος Θεολόγος).

Άη(ς) Σιλίβεστρος, *Άι Σιλίβεστρος, ο / ν-Άη Σιλίβεστρο, στο(ν) (με ανάπτυξη συνοδίτη φθόγγου) και *Άγιος Σιλβεστρος*, υπήρξε Πάπας Ρώμης τον 4^ο αι. (2 Ιαν.), που αγιοποιήθηκε πριν από το σχίμα (1054) [«αυτός που έχει σχέση με το δάσος, δασικός, υλοτόμος», (<λατιν. επίθ. *silvester* «δενδρώδης, ορεινός, άγριος» <*silva* «δάσος»): ξωκλήσι του Άνω Πεταλιού στου Καστανά, όπου υπάρχουν μεταλλεία (1785 Σ.δ', 164 / στην εικόνα του τέμπλου με θέμα τη Δέηση, έργο του Γιαννούλη Πλυτά, αναγράφεται η χρονολογία 1880). / Β.

Άη(ς) Σπυρής, *Άι Σπυρής και Άγιος Σπυρίδωνας, ο / ν-Άη Σπυρή και ν-Άγιο Σπυρίδωνα, στο(ν) (12 Δεκ.) [επίσκοπος Τριμυθούνητος <μτγν. *Σπυρίδων* «ο καλαθάς, ψαράς με σπυρίδα, ψαροκόφινο», «το εκλεκτό σκεύος του Κυρίου» (<σπυρίς, γεν. *σπυρίδ-ος* «πλεκτό σκεύος κυκλικά πλεγμένο από καλάμια ή βέργες λυγαριάς, ψαροκόφινο» + κατάλ. -ων (1782 Σ.β', 135)]:

1. *παρεκκλήσιο του Αρτεμώννα στο Λυαροκόπι, άλλοτε, έως το 1920, πριν από την Παναγία της Κόχης ενοριακός ναός, ιδιοκτησία του παπα-Αντώνη Χρυσόγελου, πατέρα του μεγάλου διδασκάλου και αγωνιστή, Νικολάου Χρυσόγελου (1789 Σ.δ', 163). / Β.
2. * σε οθωμανική απογραφή του 1670 αναφέρεται *Ενορία του Αγίου Σπυρίδωνα* στο Σταυρί (Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005) 317, 331) ο σύγχρονος ενοριακός ναός της Απολλωνίας και μητροπολιτικός Σίφνου (1834 Σ.γ', 104 και Σ.δ', 164), αποτελεί μικρογραφία του σχεδίου του Αγίου Νικολάου Ερμουπόλεως Σύρου. / Κ.

Άη(ς) Στάθης, *Άι Στάθης και Άγιος Ευστάθιος, ο / ν-Άη Στάθη και ν-Άγιο Ευστάθιο, στο(ν) (20 Σεπτ.) [μάρτυς <Άγιος Ευστάθιος (<αρχ. *ευσταθής* «ο καλά θεμελιωμένος, ο σταθερός, ο ακλόνητος, ο ήρεμος» <ευ «καλά» + *ίσταμαι*)]:

1. *μετόχιο της Μονής της Βρύσης στη θέση Σκάφη, εδώ είχε αγρό και μάντρα το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 158-159). / Κ.
2. τιμάται στο ξωκλήσι των Αγίων Θεοδώρων (βλ. λ.), της ενορίας Κάτω Πεταλιού. / Κ.
3. ιδιωτικός νεόδμητος ναός στον Πλατύ Γιαλό, πλησιόχωρα της Αγίας Σοφίας, της έποικης οικογένειας Ευσταθίου Τρίμη, φίλου της Σίφνου. / Ν.

Άη(ς) Στεγιανός, Στενγκιανός, Στελιανός και Άγιος Στυλιανός, ο / ν-Άη Στεγιανό, Στενγκιανό, Στελιανό και ν-Άγιο Στυλιανό, στο(ν) (26 Νοε.) [όσιος, Στεγιανός με τροπή της συλλαβής -λι- σε -γι- / Στελιανός, με τροπή του -υ- σε -ε- κοντά στο υγρό -λ-, <μτγν. κυρ. ον. Στυλιανός: 1. <αρχ. στύλος + κατάλ. -ιανός, από την ευχή να στεριώσει σαν στύλος, να γίνει στύλος του σπιτιού το νεογέννητο, πβ. Θέμελης, Στέργιος, ή, που τον στηρίζει στύλος, από τη συνήθεια των στυλιτών να ασκητεύουν πάνω σε στύλους, πβ. όσιος Αλύπιος ο Κιονίτης ή Στυλίτης και 2. λατιν. Στελλιανός «ο αστερόεις» <stella «αστέρι, φωτεινό ουράνιο σώμα» πβ. και Στέλλα, Στέλλιος]: μετόχιο της Μονής της Βρύσης στη θέση Αράδες, στην είσοδο των Εξαμπέλων, όπου ανεγέρθηκε από την Αγγελική Βακαλοπούλου - Χρυσογέλου η εκκλησία, στην οποία τιμάται το όνομα του Αγίου Στυλιανού (1977). / Κ.

Άη(ς) Στέφανος, *Άι Στέφανος και Άγιος Στέφανος, ο / ν-Άη Στέφανο και ν-Άγιο Στέφανο, στο(ν) (27 Δεκ.) [πρωτομάρτυς <αρχ. κυρ. ον. Στέφανος «ο άξιος στεφάνου νίκης και αξίας, ο αθλοφόρος» (<αρχ. στέφανος «στεφάνι ως διάδημα, σύμβολο αξιώματος, ή έπαθλο, σύμβολο ηθικής αμοιβής για υπηρεσίες ή επιτεύξεις» <στέφω + καταλ. επίθημα -ανος)]:

1. *παρεκκλήσιο του Κάστρου (στο ομφάλιο 1762), μετόχι του Παναγίου Τάφου, όπου λειτούργησε η ομώνυμη Σχολή (1687-1835), το γνωστό «Παιδευτήριο του Αρχιεπελάγου», εκεί σήμερα το κοιμητήριο (1629 Σ.δ', 164). / Κ.
2. *ξωκλήσι των Εξαμπέλων στον Καλαγκάλαμο και ομώνυμος αγρός, ιδιοκτησία της Βρυσιανής (1797 Κ.Βρ., 137 / Σ.ιγ', 100). / Ν.

Άη(ς) Συμεός, *Άι Συμεός και Άγιος Συμεών, ο / ν-Άη Συμεό και ν-Άγιο Συμεών, στο(ν) (3 Φεβρ., 31 Αυγ.) [ο Θεοδόχος, ο οποίος υποδέχτηκε το Θείο Βρέφος στο Ναό και προφήτησε <μτγν. Συμεών / Συμεών «προσεκτικό άκουσμα από το Θεό, επακοή» (Άγιος Συμεός, κατά τα ονόματα σε -ος: Άγιος Αντώνιος / Γεώργιος / Δημήτριος / Νικόλαος κ. ά.) <εβρ. *Simion*, πβ. *Σίμων* «υποτακτικός» <εβρ. *Simion*) «έχει ακούσει, ενν. ο Θεός»]:

1. *ιερό προσκύνημα του Αρτεμώνα στην κορυφή του ομώνυμου βουνού (423 μ.), όπου, κατά τον καθηγητή Ν. Ashton, υπάρχουν ερείπια προϊστορικής ακρόπολης (σε εντοιχισμένη πλάκα 1868 / 1667 Σ.δ', 137). Εδώ υπάρχει δεξαμενή νερού για πυρασφάλεια: «απέναντι καμαρωτός / είναι ο Άη Συμεός» (Ν. Ποριώτης). / Β.

Στον εμπακέβγα του νησιού, με θεοφόρο στύλο φαντάζεις, που δροσαναβρά λυτρωτική πηγή και μωσκοπνέεις ευωδιά σαν νιοκομμένο μήλο, κι αχνή μαρμαρολίβανη σκορπάς μαρμαρυγή.

Θεοδόσης Σπεράντσα, Στον Αι-Συμεώ.

2. παρεκκλήσιο της Καταβατής (1891), παράπλευρο στον Προφήτη Ηλία το Χαμηλό. / Κ.

Άη Συμεού τα Φρούδ(γ)ια, του / στ' [βλ. λ. Άη(ς) Συμεός και Φρούδ(γ)ια]: απότομα βράχια στη Ν πλαγιά του Αγίου Συμεών. / Β.

Άη(ς) Σώστης, *Άι Σώστης και Άγιος Σώζων, ο / ν-Άη Σώστη και ν-Άγιο Σώζοντα, στο(ν) (7 Σεπτ.) [<αρχ. μετχ. σώζων «αυτός που σώζει» <σώζω «βγάζω κάποιον από τον κίνδυνο και την καταστροφή» <αρχ. σωίζω <σώος + κατάλ. -ίζω]:

1. *Άι Σώστης στα Βορεινά, ξωκλήσι του Άνω Πεταλιού στην Αχλάδα (7 Σεπτ. και παραμονή της Χρυσοπηγής, της Αναλήψεως) ή στη θέση Λειψάνα ή στα Μεταλλεία, από το οποίο πήρε το όνομα ο γειτονικός Κάβρος τ' Άη Σωσטיού (1785 Σ.δ', 164 και Ι.Α.Κ., 73). Η παλιά εκκλησία καταποντίστηκε (1968) και σε ασφαλέστερη θέση, ψηλότερα χτίστηκε ο σύγχρονος ναός (1970) με σχέδιο του Γάλλου Ροζέ Τουρτ, φίλου της Σίφνου. / Β.
2. *ξωκλήσι της ενορίας των Ταξιαρχών στις Βαλανιές, στη Β είσοδο του Κ. Πεταλιού («εις τον άγιον Σώζον το αμπέλι» 1680 Μ.τ.Σ., 70 / «αγρός εις τον Άγιον Σώζοντα, απέχων του κτηρίου (της Μονής Χρυσοστόμου) λ. 10» 1835 Σ.γ', 31 / «αμπέλι εις Σώζοντα» 1834 Σ.η', 42-43 / «(στον) Άγιο Σώστη» 1834 Μ.τ.Σ., 51). / Β.
3. *παρεκκλήσιο της Απολλωνίας, άλλοτε ενοριακός ναός, όπου τιμάται και ο Άγιος Φανούριος (1327 Σ.δ', 164 / 1663 Σ.η', 120 και 1670 Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005) 317, 330). Εδώ τιμάται επίσης και ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου, προφανώς, επειδή η Απολλωνία δεν έχει φερώνυμη εκκλησία. / Κ.

Άη(ς) Σώστης στα Μεταλλεία, ο / ν-Άη Σώστη στα Μεταλλεία, στο(ν) [βλ. λ. Άη(ς) Σώστης και Μεταλλεία]: ο φερώνυμος κάβρος στη ΒΑ ακτή, όπου υπήρχαν αρχαία μεταλλεία. / Β.

Άη(ς) Τάφος, *Άι Τάφος και Άγιος Τάφος, ο / ν-Άη(ν) ν-Τάφο, στο(ν) και ν-Άγιο Τάφο, στο(ν) [αρχ. Τάφος <θάφος <θάπτω, με ανομοίωση του αρχικού συμφώνου]: οι εκκλησίες Άγιος Στέφανος και Άγιος Ιωάννης ο Καλυβίτης (βλ. λ.), ως μετόχιο του Αγίου Τάφου Ιεροσολύμων στην είσοδο του Κάστρου, όπου λειτούργησε (1687-1835) η περιώνυμη Σχολή του Αγίου Τάφου, η γνωστή ως Παιδευτήριο του Αρχιεπελάγου. Το σύγχρονο κοιμητήριο του Κάστρου. Εικόνα του συγκροτήματος των εκκλησιών και των διδασκηρίων κατά το 1817 μάς διέσωσε με σχέδιά του ο Γερμανός αρχιτέκτονας Haller von Hallerstein (1629 Σ.δ', 136 και Σ.στ', 130-131, 134-135 / 1788 Σ.β'. 113). / Κ.

Άη(ς) Τρύφωνας και Άγιος Τρύφων, ο / ν-Άη(ν) ν-Τρύφωνα, στο(ν) και ν-Άγιο Τρύφωνα, στο(ν) (1 Φεβρ.) [<μτγν. Τρύφων «αυτός που αγαπάει την τρυφή, τρυφηλός, αβρός» <αρχ. τρυφή «ζωή με μεγάλη πολυτέλεια και άνεση, καλοπέραση» + κατάλ. -ων (που δηλώνει πλησμονή), πβ. γάστρων «κοιλιαράς», πλάτων «πλατύστερνος», χείλων «χειλαράς»]:

1. ξωκλήσι των Εξαμπέλων στα Συμπόπουλα, ιδιοκτησία της οικογένειας Πρεζάνη. Σε φορητή εικόνα στο προσκυνητάρι 1899, σε εικόνες του τέμπλου «χειρ Ιω. Δεπάστα 1929». / Κ.

2. μικροσκοπικό δίδυμο εκκλησάκι στα αριστερά του πρόναου του Αγίου Αντίπα στο Άνω Πετάλι (βλ. λ.). / Κ.

Άη(ς) Φανούρης, ο / ν-Άη Φανούρη, στο(ν) (27 Αυγ.) [*Άγιος Φανούριος*, μάρτυρας: 1. <β' συνθετ. του ον. Θεο- φάνης + λατινογενή κατάλ. -ούριος (πβ. *Μερκούριος*) 2. <φανός + ούριος «ευνοϊκός, εοίωτος, αίσιος» <αρχ. φανός, ουσιαστικοπ. επιθ. φαινός <φως / φάος + κατάλ. -εινός «φωτεινός» 3. <Φάνης + κατάλ. ούλης <Θεοφάνης <Θεοφάνια (εορτή) <Θεός + φαίνομαι]:

1. τιμάται στο δυσπόστατο ναό του Αγίου Σώζοντος στην Απολλωνία (Σ.ζ', 18, 30 / σε εικόνα 1663 Σ.η', 120). / Κ.

2. νεόδμητο και ιδιόκτητο εκκλησάκι ΝΑ της Παναγίας στ' Ανεμορδ(ε)ίλι. / Ν.

Άη(ς), *Αι Φίλιππος και Άγιος Φίλιππος, ο / ν-Άη Φίλιππο και ν-Άγιο Φίλιππο, στο(ν) (14 Νοε.) [απόστολος <αρχ. κυρ. ον. Φίλιππος «αυτός που αγαπάει τους ίππους και την ιππασία» (<φιλ(ο) + ίππος <φιλώ «αγαπώ»]: μετονομάστηκε σε Άγιο Νικόλαο, ξωκλήσι του Αρτεμώνα στη Χερρόνησο (1785 Σ.δ', 64), πβ. και ακρωτήριο Φίλιππος. / Β.

Άη(ς), *Αι Χαράλαμπος και Άγιος Χαράλαμπος, ο / ν-Άη και ν-Άγιο Χαράλαμπο, στο(ν) (10 Φεβρ.) [ιερομάρτυς <χαρά + λάμπος, το / γεν. λάμπους <λάμπω «αυτός που λάμπει από χαρά» και Χαρίλαμπος (με επίδρ. του Χαρίλαος και Χαρίκλεια, πβ. τον απλολογημένο και μεταπλασμένο τύπο το Χαρί = Χαρίλαος και Χαρίκλεια)]:

1. *Αι Χαρίλαμπος, ξωκλήσι του Αρτεμώνα στα ΒΑ, στην Πλάκα του Πατέρα, πριν από τον Άη Λευτέρη (βλ. λ.), όπου τιμάται και ο Άγιος Παντελεήμων (ανακαίνιση 1970). / Β.

2. τιμάται στον τρισυπόστατο ναό της Παναγίας των Εξαμπέλων μαζί με τα Εισόδια και την Κοίμηση της Θεοτόκου. / Κ.

3. *ξωκλήσι της Μονής της Βρύσης στο Αποκοφτό, Β απέναντι από τη Χρυσοπηγή (σε εικόνα του τέμπλου 1903). / Ν.

Άη(ς) Χριστόφορος, ο / ν-Άη Χριστόφορο, στο(ν) [βλ. λ. Άγιος Χριστόφορος ή Χριστοφόρος].

***Αθρόλικας, ο / ν-Αθρόλικα, στο(ν)** [1. <Ακρόλιθας, με αντιμετάθεση -κ / -θ- <Ακρόλιθος <άκρος «αυτός που βρίσκεται στην άκρη της περιοχής, σε ψηλά και απόκρημνα μέρη» + λίθος + μεγεθυντ. κατάλ. -ας, πβ. παροιμιακή φράση *Αυτός είναι γκρεμνό του Αθρόλικα* (=είναι γερός σαν το γκρεμνό του Αθρόλικα) 2. <Ορθόλιθας <Ορθόλιθος <αρχ. ορθός «κατακόρυφος, στητός, όρθιος» + αρχ. λίθος «πέτρα» (πβ. τοπων. *Ορθολίθιον* (το), βουνό της αργολικής χερσονήσου προς το Σαρωνικό) 3. ίσως και Αθρώλιθας «μεγάλος λίθος που δίνει από μακριά την εντύπωση ανθρώπου» (με απλολογία) <Αθρωπόλι-

θος + μεγεθ. κατάλ. -ας (βλ. λ. *Αθρώποι*), πβ. *Μονόλιθο*, τοπων. στη Σαντορίνη]: μονοκόμματος και ογκώδης βράχος που δεσπόζει στην περιοχή:

1. Αθρόλικας, στο Σκαλωτό, απέναντι και ΒΔ του Άη Λευτέρη (βλ. λ.): πελώριος συμπαγής βράχος. / Β.

2. *του Μάερα, λέγεται και αλλιώς ο *Αθρόλικας του Λεβαντή* ή το *Φρούδι του Λεβαντή* (βλ. λ.), ΒΑ του λιμανιού στο Βαθύ, βλ. λ. / Ν.

Αθρώποι, οι / *Αθρωπος, ο / σ-Αθρώποι, στις [<άνθρωπος (<*άνδρ-ωπος <ανήρ, ανδρ-ός + -ωπος) «στήλη που μοιάζει με άνδρα, γενικά με άνθρωπο»]: λίθινη στήλη στο ύψος του ανθρώπου, που συνήθιζαν να χτίζουν οι βοσκοί στις κορυφές των υψωμάτων, όπου έβοσκαν και η οποία από μακριά δίνει την εντύπωση ανθρώπινης σιλουέτας που εποπτεύει το κοπάδι που βόσκει και θυμίζει τις αρχαίες ερμαϊκές στήλες, γιατί φρόντιζαν να βάζουν στη θέση του κεφαλιού όμοια με την ανθρώπινη μορφή πέτρα, στη θέση των χεριών κλαδιά από φίδα, ακόμα και τα χαρακτηριστικά μόρια του ανδρικού φύλου. Την άνοιξη, όπως αναφέρει ο Μ. Φιλιππάκης τους στεφάνωναν με στεφάνια από αγριολούλουδα (Κυκλαδικά Β' (1956) 109]:

1. Δ στις Χωράφες. / Β.

2. στην Καμηλαύκα. / Κ.

3. στο Ψηλό Πετάλι. / Κ.

4. στο Στρογγυλό. / Κ.

5. στην Κατζούραινα. / Κ.

6. *στη Βουγνού. / Κ.

7. στου Αβρακώτου/ Κ.

8. στον Τρούλλο / Κ.

9.*στη Βλυχάδα. / Κ.

10.στου Σαρλή. / Ν.

11. στην Πλάτη (ΝΔ του Τσώ(ό)που). / Ν.

12. *στον Άη Νικόλα τ' Αερινά. / Ν.

13. στου Καργιού το Αλωνάκι (βλ. τα σχετ. λ.).

***Αιμαρού και Αιμαρρού, στου** [άγν. ετυμολ., πιθανόν: 1. <Αιμαρός <αιματηρός «αυτός που περιέχει αίμα ή είναι γεμάτος αίμα» (με απλολογία) <αίμα, αίματ-ος + περιεκτ. κατάλ. -ηρός 2. <*άμαρρος <*αμάρροος «ομόρρους, ρέων ομού» <επίρρ. άμα «μαζί» + ρόος <ρέω 3. <αιμάρρους <αιμόρροος <αίμα + ρους <ρέω (πιθανόν από το κόκκινο χρώμα των νερών του), κατά το χείμαρρος <χειμάρρους <χειμάρροος, πβ. *αιμάροια* «αιμόρροια» και *αμάρα* «αυλάκι για πότισμα / το κατώτατο άκρο, στο οποίο καταλήγουν από κοινού το πεπτικό, το ουροποιητικό ή και το ουρογεννητικό σύστημα και το σχετικό άνοιγμα των πτηνών, των ψαριών, των αμφιβίων»]: χείμαρρος, κατεβασία που ξεκινάει από τις Αμμουδάρες, συνεχίζει με το όνομα *Βγένας* (της) και εκβάλλει στον Πλατύ Γιαλό, στην Αλυκή, κοντά στα αγγειοπλαστεία του Μπουρή. / Ν.

***Αι Συλίβεστρος, ο** [βλ. λ. Άη(ς) Σιλίβεστρος].

***Ακλέρου, στου** [<οικογ. όν. από παρων. Άκλερος «ο ακληρονόμητος, που δεν έχει κληρονόμους, κυρίως παιδιά» (πβ. φρ. *άκλερος άθεος* = ο άτεκνος δε φοβάται το Θεό) <άκλερος, με επίδρ. των υγρών -λ- /-ρ- (πβ. *πλερώνω* <πληρώνω) <αρχ. *άκληρος* <α- στερητ. + *κλήρος* «μερίδιο, περιουσία», *Άκληρος* (Τ.Κ.Α.), «*Φραζέσκος Άκλερος*» 1828 Σ.ι', 128 / Σ.Π., 27]: ΝΔ του νησιού, θέση πάνω από τη θάλασσα στη Βλυχάδα. / Ν.

«**Άκληρος**», ο [βλ. λ. *Ακλέρου*]: «*Άκληρος*» Κ.Βρ., 151 / «*Ζωόμανδρα Ακλήρου*» Β.Δ. 18.9.1952, πβ. *Καλοέρου, στου* <*Καλογήρου* <*Καλόγηρος*. / Κ.

Ακίς, η [βλ. λ. *Σίφνος*].

Ακόνι, στο [<ακόνι «σκληρή πέτρα που χρησιμοποιείται για το τρόχισμα κοπτικών εργαλείων» <μεσν. *ακόνιον*, υποκορ. του αρχ. *ακόνη*]: θέση δυτικά της Αγίας Αικατερίνης Καμαρών, όπου υπάρχει και μικρή σπηλιά «σαν κάτωβας», πιθ. από την ύπαρξη της σκληρής αυτής πέτρας στην περιοχή. / Β.

***Ακονιτός, ο / ν-Ακονιτό, στο(ν)** [ή <μγν. *ακόνιτον*, το ή <αρχ. *ακόνιτος*, η (με αλλαγή γένους) «φυτό ποώδες, πολυετές και δηλητηριώδες, σκορπιδόχορτο, ελένιον το κολλώδες, *ipula viscosa*» <αρχ. *ακόνη, η* «το ακόνι, ειδικός λίθος, επάνω στη λεία επιφάνεια του οποίου ακονίζουν κοπτικά εργαλεία». Ο μύθος λέει ότι φύτεψε από το σάλιο του Κέρβερου που έπεσε στη γη, όταν τον έπιασε ο Ηρακλής. Απ' αυτό συμπεραίνουμε πόσο δηλητηριώδες και βλαπτικό είναι το βότανο.]: φυτώνυμο τοπωνύμιο, από το ακόνιτο, επειδή φυτρώνει σε περιοχές, όπου υπάρχουν ακονόπετρες, θέση Δ-ΝΔ του Ταξιάρχη της Μερσινής. / Ν.

Ακρόπολη, η [βλ. λ. *Αρχαίες Ακροπόλεις*].

***Ακρωτηράκι, το / στο** [<ακρωτήρι + υποκορ. κατάλ. -άκι <αρχ. *ακρωτήριον* <*άκρος* + κατάλ. -ωτήριον]: μικρό ακρωτήριο, κάβος στον Πλατύ Γιαλό, όπου ο Έλληνας αρχαιολόγος Χρ. Τσουντας βρήκε το 1898 προϊστορικό νεκροταφείο· η περιοχή είναι διάσπαρτη από θραύσματα οψιδιανού λίθου. Εδώ, κατά την αρχαιολόγο Ζώζη Παπαδοπούλου, εντοπίστηκε «μία θέση παραγωγής αργύρου με τη μέθοδο της κυπέλλωσης», ενώ προσθέτει ότι «*Το γεγονός ότι σε μία έκταση 1 τετρ. χλμ. περίπου εντοπίστηκαν και εν μέρει ερευνήθηκαν μία εγκατάσταση της ΠΕΧ όπου γινόταν παραγωγή αργύρου με τη μέθοδο της κυπέλλωσης, μία ομάδα εκκαμίνευσης χαλκού και μία θέση εκκαμίνευσης αργύρου / μολύβδου, δηλώνει ότι η ΝΑ Σίφνος αποτελούσε σημαντικό μεταλλουργικό κέντρο της ΠΕΧ, πιθανώς εφάμιλλο εκείνου του Αγ. Σώστη*». (Ι.Σ., 19 και 1664 Σ.α', 82 / 1728 Σ.Ν.Ε.Σ., Συμφωνητικά α/α 1 / 1728 Σ.ιθ', 174 / 1738 Σ.ιστ', 106 / Π. Δ' Δ.Σ.Σ. (2013) 29, 36). / Ν.

Ακρωτήρια, τα / στα [*ακρωτήρι(ο)* «στενή λωρίδα γης που εισχωρεί βαθιά στη θάλασσα, κάβος, πούντα» <αρχ. *ακρωτήριον* <*άκρος* + κατάλ. -ωτήριον (κατά τα παράγωγα ονόματα σε -ωτήριον, δεσμ-ωτήριον, σιδερ-ωτήριον κ. ά.)]: κατά γεωγραφική σειρά από Β προς ΝΔ-Ν και Α:

1. Χερρονήσου ή Φίλιππος
2. Βροντά
3. Κοκχαλάς
4. Κοκχινομύττης/-ες
5. Χοντρωπού
6. Πούντα Πολεμικού
7. Μαϊστρας
8. Κοντός ή Πούντα του Φώτη
9. Καμινάκι
10. Αμόνι ή Πούντα
11. Πέταλος, Χρυσοπηγή
12. Σταυρός του Φάρου
13. Νάπφος
14. Μαμίκυλας
15. Εφταμάρτυρος
16. Άγιος Σώστης και Άης Σώστης, (βλ. τα σχετ. λ.).

Αλατσαρ(γ)ιά, η / ν-Αλατσαρ(γ)ιά, στη(ν) [<**Αλατσαριά* «αλαταριά, δοχείο άλατος»: 1. <*αλάτσι* + κατάλ. -αριά (που προορίζεται γι' αυτό που δηλώνει το θέμα) <*αλάτι* (-τσι <-τι, με τσιτακισμό) <μγν. *αλάτιον*, υποκορ. του αρχ. *άλας, άλατος* 2. <*Αλατσαρός* <*αλάτσι* + κατάλ. -αρός «φυσική κοιλότητα στη βραχιά, όπου το νερό της θάλασσας εξατμίζεται με τη ζέστη του ήλιου και γίνεται αλάτι, αφρίτης ή θέση όπου υπάρχει αλάτι» 3. πιθανώς περιοχή που επηρεάζεται από την άλμη, το αλάτι της θάλασσας που μεταφέρεται από τους ανέμους στην ενδοχώρα 4. ή επειδή ρίχνουν αλάτι στις πλάκες για τα πρόβατα]: ΒΔ του νησιού στην ενδοχώρα, Δ του Πέτση και Β στα Σπάρματα. / Β.

Αλάτσι, *Αλάτσι ή Πούντα, το / στο [<*αλάτι* (-τσι <-τι, με τσιτακισμό) <μγν. *αλάτιον*, υποκορ. του αρχ. *άλας, άλατος*]: αλλιώς και *Πούντα* (βλ. λ.), στο Βαθύ, όπου στα δεξιά του εισερχόμενου, δίπλα στο *Αβολαδί*, στα κοιλώματα της ακτής, συγκεντρωνόταν αλμυρό νερό με τον κυματισμό της θάλασσας και μετά την εξάτμισή του σχηματιζόταν αλάτι, αφρίτης, που το συγκέντρωναν οι περίοικοι για οικιακή χρήση. / Ν.

Αλατωτή, η / ν-Αλατωτή, στη(ν) [<*αλάτσι* + περιεκτ. κατάλ. -ωτή (<αρχ. κατάλ. επιθ. -ωτός από ουσ.) <*αλάτι* <μγν. *αλάτιον*, υποκορ. του *άλας, άλατος* <ο *άλς* «αλάτι» και η *άλς* «θάλασσα», γεν. *αλός*.]: κολπίσκος Ν του Μαργαριθάρα και της Μέλισσας (βλ. λ.), πιθανώς, επειδή εδώ εύρισκαν αφρίτη. / Ν.

***Αλεβροχιά και Αναβροχιά, η / ν-Αναβροχιά, στη(ν)** [1. <*ανεβροχιά* «ανομβρία, λειψυδρία» <*αναβροχιά* <*ανα-* στερητ. + *βροχή*, πβ. *Αλεντράδα* και 2. **Αλευροχιά* (<*αλεύρι*), από το είδος του χώματος 3. ή <*ανεμοβροχιά* (με απλολογία) «μέρος που το δέρνουν θύελλες, άνεμοι και βροχές»]: ρέμα και η παρόχθια προς Ν περιοχή στα ΝΑ του νησιού, κοντά στου Φραγκιά και το

Παλαμάρι. Η συμβολή της με το Ράτσωνα σχηματίζουν τα Διποτάματα, ίσως, επειδή σε σύγκριση με το Ράτσωνα έχει λιγότερο νερό («η σπηλιά εις την αναβροχιάν» 1797 Κ. Βρ., 137, Σ.ιγ', 100 / 1832 «Αλεβροχιά» Σ.ια', 77 / «εις την Αλεβροχιά(ν)» 1832 Σ.ιστ', 111 / 1834 Σ.η', 37). / Ν.

***Αλεντράδα, Ανετράδα και Ανεδράδα, η / ν-Ανετράδα, στη(ν)** [1. <ανα-ντράδα / ανανδράδα (με απλολογία και ανε- <ανα-) <αναδενδράδα «κλήμα αναρριχώμενο σε δέντρα, κρεβατίνα, κληματαριά» <αρχ. αναδενδράς <ανα- + -δενδράς <δένδρον 2. Αλεντράδα (με αποκοπή της πρόθεσης ανά) <αδεντράδα και με ανομοίωση του α' -δ- (-λ- <-δ-) 3. Αλετράδα (με παρασυχετισμό προς το αλέτρι και αποχηροποίηση του ντ> τ): φυτώνιο, χωράφια και ρέμα ΝΑ του Κάτω Πεταλιού που χύνεται στον Ποταμό των Ερκιών ή του Κάστρου («Αλετράδα» 1807 Μ.τ.Σ., 73 και Σ.ιθ', 25, 27, «Ανεδράδα» 1834 Σ.η', 41 και 1839 Μ.τ.Σ., 96 / «Εντράδα» Μ.τ.Σ., 51). / Κ.

Αλιμπέρτη, του / στον [ανθρωπωνύμιο <Αλιμπέρτης, οικογ. όν. διδασκάλων της Σίφνου (Σ.ι', 13) <Αλιμπέρτος «λαμπρός, φημισμένος, ευγενής» (με ανάπτυξη του ευφωνικού -ι-) <ιταλ. *Alberto* / -i + κατάλ. -ς, πβ. αγγλ. *Albert*, πβ. οικογ. όν. *Μπερτάκης*]: κτητορικό τοπωνύμιο, θέση στον Πλατύ Γιαλό, «λιβάδιον με ελαιόδενδρα» 1810 Κ. Βρ., 154. / Ν.

Αλληλοδιδασκτικό Σχολείο, το / στο [<αλληλοδιδασκτικός <αλληλο- (που δηλώνει αμοιβαιότητα) + διδασκτικός <αρχ. *αλλήλων*. ήταν σχολείο στοιχειώδους εκπαίδευσης, στο οποίο εφαρμόζονταν η αλληλοδιδασκτική μέθοδος (1819/1822-1880), σύμφωνα με την οποία οι μαθητές δίδασκαν «αλλήλους», ο ένας τον άλλο. Δηλαδή οι μεγαλύτεροι και ικανότεροι μαθητές, οι λεγόμενοι «πρωτόσχολοι», χρησιμοποιούνταν για τη διδασκαλία και την άσκηση των λιγότερο προχωρημένων συμμαθητών τους και των μαθητών στις μικρότερες τάξεις, λόγω έλλειψης διδασκτικού προσωπικού αλλά και της οικονομικής αδυναμίας των δήμων να πληρώνουν τότε δασκάλους.]:

1. του Αγίου Αντίπα (1821-1825). / Β.

2. του Αγίου Αρτεμίου (1829-1836). / Κ.

Αλμυρό, το / στο [<ουδέτ. επιθ. *αλμυρός* «αυτός που περιέχει πολύ αλάτι, έχει τη γεύση αλατιού» <άλμη + κατάλ. -υρός]: κολπίσκος στα Β, ανάμεσα στο Κοφτό και στα Σταχτιά. / Β.

***Αλούρδου του Καράβι, του / στου ή Καράβι του Στριμίγκη, το / στο** [<Αλούρδος <α- προθεματ. + λούρδος «αυτός που εξαπατά, για να κερδίσει χρήματα» <λούρδος <βενετ. *ludro* «πονηρός, κατεργάρης, κολακευτικός, πρόσχαρος», πβ. *λουρδιά* «η απάτη που γίνεται για χρηματισμό» και *Λουρδάς* <ενετ. οικογ. όν. *Lauderano* ή *Loderano* (1689 «κατά του βικαρίου του νησιού *Francesco Lorendano*» Σ.ζ', 27 και 1683-1691 αποστολικός βικάριος Σίφνου Σ.ια', 143 και Σ.ιβ', 143)]: μεγάλος βράχος μέσα στη θάλασσα Β της Βλυχάδας και Ν του Χοντρωπού, που μοιάζει με καράβι, πετροκάραβο, βλ. λ. *Καράβι του Στριμίγκη*. / Κ.

Αλτάριο, το / στο [<ιταλ. *altario* <λατιν. *altarium* <*altare* «βωμός»: ο βωμός τέλεσης της θείας λειτουργίας, η αγία τράπεζα των καθολικών εκκλησιών, που είχε ιδρυθεί με δαπάνη του κουρσάρου καπετάν *Giovanni Maria Cardì* στο ναό της Παναγίας της Χρυσοπηγής, έξω από το άγιο βήμα και όπου λειτουργούσαν τότε – τότε καθολικοί ιερείς. «προ μερικών ετών έχει καθιερωθεί ένα αλτάριο λατινικό μέσα σε μια ελληνική εκκλησία ονομαζομένη στο Κόμμα, ... από κάποιον (Κορσικανό) κουρσάρο καπετάν *Giovanni Maria Cardì*, έχει δε προικοδοτηθεί με 100 ρεάλια... για να επενδυθούν σε αριθμό κτημάτων επί της Σίφνου και με το εισόδημά τους να τελείται αριθμός λειτουργιών κ.λπ.» (αποστολικός επισκέπτης *Angelo Venier*, 1678 Σ.κ' [2012] 141) / «... άλλο δε θυσιαστήριον τέταρτον ευπρεπίζει απέξω του αγίου βήματος τον θείον ναόν, εις το οποίον ιερούργουσι οι της δυτικής εκκλησίας τρόφιμοι ιερείς κατά την εκείνων συνθήειαν και τάξιν». (Παρθένιος Χαιρέτης, 1677 Σ. κ' [2012] 141). / Ν.

Αλβαργιά, η / ν-Αλβαργιά, στη(ν) [<Αλβαριά <α- προθεματ. + λβαριά <λυγαριά <μεσν. *λυγαρέα* <αρχ. *λύγος*]: άλλοτε σκουπιδότοπος του Αρτεμώνα, πβ. *Αβαροκόπι*. / Β.

***Αλυκή, η / ν-Αλυκή, στη(ν) και Αλυκές, οι / σ-Αλυκές, στις** [<αλυκή <μεσν. *αλυκή* <αρχ. επιθ. *αλυκός* «αλμυρός» <άλς, ο / γεν. αλός «αλάτι»]:

1. και *Αλυκή - Αναβροχιά* (η ευρύτερη περιοχή που ορίζεται από τα δύο τοπωνύμια), αποξηραμένη σήμερα λίμνη που σχηματιζόταν άλλοτε στην εκβολή του χειμάρρου *Μούγκρου*, ο οποίος χύνεται στον Πλατύ Γιαλό, όπου προφανώς άλλοτε συλλεγόταν αλάτι. Στην Αλυκή, πλησιόχωρα στα αγγειοπλαστεία Μπουρή, εκβάλλει με το όνομα της Βγένας και ο ποταμός Αιμαρ(ρ)ού που πηγάζει από τις Αμμουδάρες («*Αλυκή*», κοντά στη θάλασσα στην τοποθεσία *Πλατιαλός*» 1650 Σ.ιθ', 67 / 1727 Σ. α', 96 / 1797 Κ.Βρ., 136 / Σ.ιγ', 99). / Ν.

2. λόφου της Βρυσιακής στα Πλακιά του Πλατύ Γιαλού. / Ν.

3. «*Αλυκή της Αντιπάρου, κειμένη εις το νησίδιον Φυρά*», όπου άλλοτε η Μονή της Βρύσης είχε κτήματα (1825 Ν.Ε.Σ., 194).

Αλωνάδες, οι / σ-Αλωνάδες, στις [πιθ. φυτώνιο <Αλωνίδες (με επίδρ. του *κουτσουνάδες*) <ανωνίδα <αρχ. *ανωνίς, ονωνίς* «πωάδες και ακανθώδες φυτό που φύεται στα σιτηρά, γαϊδουράγκαθο» <όνος «γαϊδούρι», *αλωνίς η Ελληνική, alhagi Graecorum, ononis spinosa*]: βοσκότοποι και μάντρες ΒΑ στους Πυροβόλους, Β στ' Άντρι. / Β.

Αλωνάκι, το / στο [<«μικρό αλώνι» <αλώνι + υποκορ. κατάλ. -άκι (διπλός υποκορισμός) <μεσν. *αλώνιον*, υποκορ. <μτγν. *άλων, η* <αρχ. *άλως*]: θέση:

1. Αλωνάκι, παραθαλάσσιο (κολπίσκος και καβάκι) στα ΒΔ, Β στα Γιαλούδια (Καρύδης). / Β.

2. πάνω από τον Καμίναρο, στη Ν πλαγιά του Αγίου Συμεών. / Β.

3. μικρό χωράφι με παλιές μάντρες στις Βαλανιές, ΒΔ της εκκλησίας του Σωτήρα του Καρά. / Β.

4. στον Προφήτη Ηλία, όπου υπάρχει παλιό αλώνι. / Κ.
5. παλιό αλώνι στη θέση Απάνω Κοντού. / Ν.
6. παλιό αλώνι στη θέση Κάτω Κοντού. / Ν.

Αλωνάκι του Καργιού, το / στο [<οικογ. όν. πατριδων. Καργιός <Ικάριος <Ικαρία, πβ. και Καρ(γ)ιώτης]:

1. Αλωνάκι του Καργιού στη Β πλαγιά του Προφήτη Ηλία, κοντά στις Φιδάρες (βλ. λ.) / Κ.
2. κτητορικό τοπων. στα ΝΔ, κοντά στις Κρεβαταριές (βλ. λ.) / Ν.

Αλωνάκια, τα / στα [βλ. προηγ. λ.].

1. κοντά στον Άγλωσσο και τις Απλύστριες. / Β.
2. στα ΝΑ, ανάμεσα Κάθισμα και Τρούμπα, όπου υπάρχει αρχαίος πύργος. / Ν.

Αλώνι, το / στο [<αλώνι <μεσν. αλώνιν) <μτγν. αλώνιον, υποκορ. του άλων, η <αρχ. άλως]: κυκλική κατασκευή περίφρακτη με χαμηλό τοίχιο (αντράλικας) και πλακοστρωμένο δάπεδο (πετράλωνο), όπου αλώνιζαν:

1. του Αρνά (βλ. λ.) / Β.
2. στα ΝΔ του περιβόλου της Μονής της Βρύσης. / Κ.
3. απροσδιόριστη σήμερα θέση (1808 Σ. γ', 126).
4. στη Γενναργιά. / Ν.

Αλώνια, τα / στα [βλ. προηγ. λ.]: σε πολλά σημεία του νησιού:

1. στο Μέσα Κάστρο, «εις την κυρίαν Παντάνασσαν εις τα Αλώνια» (1700 Ν.Ε.Σ., 43 / 1816 Ν.Ε.Σ., 453). Το τοπωνύμιο μαρτυρεί ότι η περιοχή λειτουργούσε ως χώρος γεωργικών εργασιών. / Κ.

2. *αγρός ιδιοκτησία της Βρυσιανής, ανάμεσα στο Θόλο και τη Βρύση. / Κ.

***Αμάραντο, το / στο και Αμάραντος, ο / ν-Αμάραντο, στο(ν)** [φυτωνύμιο: **Ι.** ουσιαστικοπ. ουδ. του μτγν. επίθ. *αμάραντος* «αυτός που δε μαραίνεται, δεν ξηραίνεται» <α- στερητ. + *μαραίνω* / θ. *μαραν-* + κατάλ. -τος, πβ. *αμάραντα* «τα λουλούδια του βρώσιμου χόρτου προβάτσα, που όταν ξηραίνονται, διατηρούν το χρώμα και το σχήμα τους» **2.** *Αμάραντος*, ουσιαστικοπ. αρσ. του μτγν. επίθ. *αμάραντος* «φυτό που έχει την ιδιότητα να μη μαραίνεται, ούτε να αλλοιώνεται η μορφή του, όταν κοπεί ή μείνει χωρίς νερό», το φυτό *ελίχρυσος*, στα σιφναϊκά καλοκοιμηθά, πβ. οικογ. όν. *Αμάραντος* (Τ.Κ.Α.) και *Ρόδο το Αμάραντο* (επωνυμία της Θεοτόκου) **3.** *αμάραντος*, μικρό άγριο φυτό με μικρά σαρκώδη και λογχοειδή φύλλα διαταγμένα σε αντιστοιχία (Μ. Τρούλλος)]: τόπος στα ΝΔ του νησιού, ΒΔ του Φλάμπουρου. / Κ.

Άμμος, η / ν-Άμμο, στη(ν) [<αρχ. *άμμος* «σύνολο από πάρα πολύ μικρούς και λεπτούς κόκκους πετρωμάτων που δημιουργείται από τη διαβρωτική ενέργεια των νερών της βροχής»]: χαμηλό και επίπεδο έδαφος, όπου συγκεντρωνόταν άλλοτε από τη βροχή άμμος από τα γύρω επικλινή εδάφη, πριν από την πλακόστρωση των δρόμων μέσα στα χωριά:

1. στον Αρτεμών, βλ. και λ. *Παναγία της Άμμου*. / Β.
2. στην Απολλωνία, η πρώην *Πλατεία Απόλλωνος* και σημερινή *Πλατεία Ραμπαγά* (βλ. λ.) / Κ.
3. στην *Πίσω Καταβατή*. / Κ.

***Αμμο(υ)δάρες, οι / σ-Αμμουδάρες, στις και Αμμουδάρα, η / ν-Αμμουδάρα, στη(ν)** [<*αμμουδάρα* <*αμμούδα* «αμμόδης έκταση» + μεγεθ. κατάλ. -άρα ή <*αμμουδάρι* + κατάλ. -α <*αμμούδα* + -άρι <*αμμούδα* <*άμμος* + -ούδα και *Αμμουδάρα* - *Ανεμορδ(ε)ίλι* και *Αμμουδάρες* - *Παντοκράτορας*, εδαφικές εκτάσεις που ορίζονται από τα τοπων.]: οι χείμαρροι που κατεβαίνουν από τα βουνά προσχώνουν το έδαφος και επηρεάζουν την ποιότητά του σχηματίζοντας τις αμμουδάρες, αμμόδεις καλλιεργήσιμους αγρούς. Θέση που αρχίζει από τη διακλάδωση του δρόμου του Πλατύ Γιαλού προς το Μοναστήρι της Παναγίας του Βουνού, όπου και αρχαίος πύργος, και συνεχίζει ΝΑ στη ρεματιά μέχρι το ύψος του Παντοκράτορα (1680 Μ.τ.Σ., 70 / 1704 Σ.β', 169 και Κ.Βρ., 66 και «*Σαμμουδάρες*» (<*τι-ς-Αμμουδάρες*, από τη συμπροφορά με το άρθρο) 1751 Σ.Ν.Ε.Σ., Συμφωνητικά α/α 6 / 1704 Σ.ιγ', 46 / 1797 Κ.Βρ., 137, 138 και Σ.ιγ', 99, 100 / 1832 Σ.ια', 77 και Σ.ιστ', 111). πβ. και τοπων. *Άμμος*. / Ν.

***Αμόνι, το / στο** [<μεσν. *αμόνιν* <**αγμόνιον* <μτγν. *ακμόνιον*, υποκορ. του αρχ. *άκμων*]: δεξιά της εισόδου του λιμανιού και στην άκρη της Πούντας του Πλατύ Παλού μικρός σκόπελος, από την ομοιότητά του με τη σιδερένια βάση στην οποία σφυρηλατούνται τα μέταλλα. Σχετικό και το ξίκωλο:

Άμε να πας, άμε να πας στ' Αμόνι,

άμε να βγάντζεις αχινούς, να τρως με το πιπφέρι! / Ν.

Αμπέλ-λα, η / ν-Αμπέλ-λα, στη(ν) [(με προφορά του διπλού -λ-λ-) <*Αμπέλα* «μεγάλος αμπελώνας» <*αμπέλι* + μεγεθ. κατάλ. -α <μεσν. *αμπέλιν* <αρχ. *αμπέλιον*, υποκορ. του *άμπελος*, πβ. τα φυτώνυμα λ. *Αγριάμπελ-λα*, *Αμπελλάκια*, *Αμπέλ-λια*, *Αμπελουργιά*, *Κλημάτι*, *Ξάμπελ-λα*]: χωράφι στον πεζόδρομο μεταξύ Απολλωνίας και Κάτω Πεταλιού, όπου άλλοτε υπήρχε αμπελοφυτεία. / Κ.

«Αμπελ-λάκι, το / στ'» [<«*Αμπελάκι*», βλ. λ. *Αμπελλάκια*, «...στ' Αμπελάκι χωράφι και δέντρη όλα δεκαεφτά...» (1738 Σ.στ', 106)]: απροσδιόριστη η θέση του σήμερα.

Αμπελ-λάκια, τα / στα [<**Αμπελάκια* <*αμπελάκι* <*αμπέλι* + υποκορ. κατάλ. -άκι <μεσν. *αμπέλιν* <αρχ. *αμπέλιον*, υποκορ. του *άμπελος*]: περιοχή, όπου φαίνεται παλαιότερα υπήρχαν μικρά αμπέλια, κοντά στον Τσό(ώ)πο, στο Βαθύ (1797 Κ. Βρ., 138). / Ν.

Αμπέλ-λια και Αμπέγια, τα / στα [<**Αμπέλια* (-γι- <-λι-) <*αμπέλι* <μεσν. *αμπέλιν* <αρχ. *αμπέλιον* <*άμπελος*]: στον Κάμπο των Καμαρών, όπου καλλιεργούνται αμπέλια. / Κ - Β.

«Αμπελουργιά», η [<*Αμπελουργία* (με συνίζηση) «αμπελοκαλλιέργεια»

<αμπελουργός + κατάλ. -ία <άμπελος + -ουργός <έργον>: «κτήμα στη θέση Λίμνες (του Αρτεμώνα) του ειρημένου Καϊρή, ονομαζόμενο Αμπελουργιά» (1723 Σ.ι', 166). / Β

Αμπουτέρου, στου [<οικογ. όν. από παρων. Αμπουτέρος <προθεματ. Α- + Μπουτέρος (ΤΚΑ) <ιταλ. *buttero* «καουμπόης, σημάδι ανεμοβλογιάς» («παπα-Νικολός Μπουτέρος» 1684 Σ.α', 70 και 1689 Σ.ια', 145 / «παπα- Αποστόλης Μπουτιέρου» 1692 Σ.α', 84), πβ. το όν. μπουτί <τουρκ. *but* «μηρός» και τα οικογ. όν. Μπουτάκης, Μπούτης, Μπουτίδης, Μπούτος, Μπουτόπουλος]: παραθαλάσσιος τόπος στα ΒΑ, κοντά στον Άσπρο Γκρεμό. / Β.

Αμπρουδέχτης, ο / ν-Αμπρουδέχτη, στο(ν) [<ομπρο(ν)δέχτης (με τροπή του ο-> α-) <ομβροδέκτης (-ου- <-ο-) <αρχ. όμβρος «ραγδαία βροχή» + δέκτης <δέχομαι, «τόποι, όπου συγκεντρώνονται τα νερά της βροχής» / *Αμπρουδέκτης]:

1. *μεσόγειος τόπος στα Β, κοντά στη Χερρόνησο και Δ στην Κατσίστρια και του Λάμπρου το Φρούδι, όπου και αρχαίος πύργος. Εδώ στην περιοχή έχει εντοπιστεί αρχαίος οικισμός. / Β.

2. *μεσόγειος τόπος κοντά και ΒΑ στη Μονή των Φυρ(ρ)ογείων, ιδιοκτησία της Βρυσιανής («στον Αμπροδέκτη» 1838 Σ. β', 89). / Κ.

Αμυγδαγιά, Αμυγδανγκιά, Αμυγδαλιγιά και Αμυγλαδγιά, η / ν-Αμυγδαλιγιά, στη(ν) [<*Αμυγδαλιά <αμυγδαλιά <μτγν. αμυγδαλέα (με συνίζηση) <αρχ. αμυγδάλη «αμύγδαλο»]: φυτωνυμικό τοπωνύμιο, κάβος Β του νησιού, ανάμεσα στο Μούτσουνο του Κορμού και τον Κακό Ποταμό, ίσως από κάποιο δέντρο που υπήρχε άλλοτε εδώ κοντά. / Β.

Αναβροχιά, η / ν-Αναβροχιά, στη(ν) [Κ.Βρ.1797, 137, Σ.ιγ', 100, (βλ. λ. Αλεβροχιά)]: ρέμα που πηγάζει από του Ποθητού και στη συμβολή του με το Ράτσωνα σχηματίζει τα Διποτάματα και μαζί χύνονται στο Αποκοφτό. / Ν.

***Ανάθεμα, το / στο** [<ανάθεμα «καταραμένο μέρος, που κάνει τους αγωγιάτες να αναθεματίζουν την ανηφόρα» <μτγν. ανάθεμα / ανάθημα «αρχικά αφιέρωμα στους θεούς», αργότερα «καταραμένο πράγμα» <αρχ. ανατίθημι «αφιερώνω»]: κοντά στην Πλατάνισσα, μεγάλη, απότομη, δύσβατη και επικίνδυνη ανηφόρα με πολλά σκαλιά στον παλιό πεζόδρομο Καμαρών - Αρτεμώνα / Απολλωνίας για υποζύγια και ανθρώπους, πριν από το διάνοιξη (1906) του σύγχρονου δρόμου Καμαρών - Απολλωνίας, χάρη στις ενέργειες του Σιφνιού βουλευτή, αρχιάτρου Γεωργίου Κουλούρη, πβ. τοπων. Κατάρα. / Β.

Ανδριτσάκη, στου [<πατρων. οικογ. όν. Ανδριτσάκης «ο γιος του Ανδρίτσου» <Ανδρίτσος + πατρων. κατάλ. -άκης <Ανδρίκος (με τσιτακισμό) <Ανδρέας «ανδρείος, ο πραγματικά άνδρας»]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει νεοκλασικό σπίτι στον κεντρικό δρόμο του Αρτεμώνα, απέναντι από το σπίτι του Δραγάτη, στο οποίο στεγαζόταν, κατά την Κατοχή, η στρατιωτική διοίκηση των Ιταλών, η Κομαντατούρα. / Β.

Ανδριώτη(ς), στου / ο [πατριδων. οικογ. όν. Ανδριώτης (Τ.Κ.Α.) <Άνδρος + κατάλ. -ιώτης <αρχ. ανήρ, ανδρός]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει χωράφι πριν από το Τρουλ(λ)άκι. / Β.

«Ανδρονικού, στου» [1. <βαφτιστ. και οικογ. όν. Ανδρόνικος «που νικά σε αγώνα αδρών» <αρχ. Ανδρόνικος <ανήρ, ανδρός + -νικός <νίκη 2. <το Ανδρονικό <το μεταπλασμένο βαφτιστικό όνομα Ανδρόνικος / Ανδρονίκη, («Άνθιμος Ανδρόνικος, ιεροδιάκων, Σίφνιος» 1834 Σ.β', 40 / «Εμμ. Ανδρόνικος, σχολάρχης» Σ.ι', 14) («Άνθιμος Ανδρόνικος, ιερομόναχος» 1795 Σ.ζ', 160 / «παπα-Αντώνιος Ανδρόνικα» 1822 Σ.ζ', 113)]: απροσδιόριστη θέση, όπου είχε αμπέλι το Μοναστήρι της Βρύσης (Κ. Βρ., 153).

Ανεδράδα, η / στην [(1839 Μ.τ.Σ., 96), βλ. λ. Αλεντράδα].

***Ανεμομύλι, το / στο** [<ανεμόμυλος + υποκορ. κατάλ. -ι(ον) <άνεμος + μύλος «μύλος που χρησιμοποιεί ως κινητήρια δύναμη τον άνεμο», πιθανόν από την ύπαρξη εδώ ερειπίων αρχαίου πύργου, που θεωρήθηκε από τους ονοματοθέτες ως ανεμόμυλος ή ύψωμα που το πιάνουν όλοι οι άνεμοι, πβ. Ανεμορδ(ε)ίλι]: χαμηλός προσήνεμος λόφος Α της Καντζούραινας, όπου κοντά, στον Άγιο Πολύκαρπο, υπάρχει και αρχαία φρουκτωρία. / Ν.

Ανεμομύλια, στα [πιθ. θέση που την προσβάλλουν οι άνεμοι <Ανεμομύλοι, οι <των ανεμομύλων / τους ανεμομύλους, βλ. λ. Ανεμομύλι]: κάβος στη Δ ακτή, Δ της Κατζούραινας. / Ν.

Ανεμόμυλοι, οι / στις, Ανεμόμυλος, ο / ν-Ανεμόμυλο, στο(ν) [<άνεμος + μύλος «μύλος που χρησιμοποιεί ως κινητήρια δύναμη τον άνεμο, για την άλεση σιτηρών, τόπος όπου υπάρχουν ανεμόμυλοι, μυλοτόπι]: Ξάμπελα, Αρτεμώνας, Κάστρο, Καμαρωτή σε αράδες, αλλά και μεμονωμένοι στη Χαλακιά, στα Βορ(ε)ινά, στη Σφύ/είρα, μέσα στην Καταβατή, στα Ξάμπελα κοντά στον Άγιο Νικόλαο και στη γειτονιά της Αγίας Βαρβάρας / «ανεμόμυλος πλησίον του μοναστηρίου» (Κ.Βρ., 139) και ο Παλιόμυλος στην Τόργια, βλ. και λ. Μύλος και Αράδες.

***Ανεμορδ(ε)ίλι, το / στο** [1. <ανεμορδίρι <ανεμοδίρι <ανεμοδέρι (-ι- <-ε-) <άνεμος + δέρω / δέρνω «περιοχή ανεμόδαρτη» 2. Ανεμορδείλι <ανεμοδείρι <άνεμος + δειράς / δειρή, η «ανεμόδαρτος αυχένος, κορυφογραμμή που προσβάλλεται από δυνατούς ανέμους»]: προσήνεμο ύψωμα στο δρόμο προς Βαθύ, όπου και η εκκλησία Παναγία (στ)τ' Ανεμορδ(ε)ίλι και όπου πιθανολογείται η ύπαρξη αρχαίου πύργου· υπάρχει θέση και Κάτω Ανεμορδίλη και γραφή Ανεμορδύλι, πβ. Αξάνεμα, τα (ειρων. χαρακτηρισμός, λογοπαίγνιο για τα ανεμόδαρτα Εξάμπελα, το χωριό των ανεμόμυλων) και ανεμοδούρα «ανεμοδείκτης» <μεσν. ανεμοδούριον <άνεμος + -δορά <δέρω / δέρνω («εις του ανεμορδίλη» 1797 Μ.τ.Σ., 72 και Σ.β', 78, πιθ. <παρων. Ανεμορδίλης, πβ. οικογ. όν. Ανεμοζάλης). / Ν.

Ανεμορδ(ε)ίλι - Μαντράκια Χρίστου, του [βλ. λ. Ανεμορδ(ε)ίλι / Μαντρά-

για Χρίστου <βαφτιστ. όν. Χρίστος <Χριστός (βλ. λ.), με ανέβασμα του τόνου <χριστός «αυτός που φέρει το χρίσμα, ο χρισμένος από το Θεό σωτήρας, εβρ. Μεσσίας» <χρίω και γραφή Χρήστος <αρχ. χρηστός «ηθικός, έντιμος, ενάρετος, αγαθός, καλός» (με ανέβασμα του τόνου)· το γεγονός ότι οι Χρίστοι/Χρήστοι γιορτάζουν κατά την εορτή του Χριστού, τα Χριστούγεννα, μαρτυρεί πώς το όνομα γίνεται αισθητό στη λαϊκή συνείδηση]: περιοχή που ορίζεται από τα δύο τοπων. Ανεμορδ(ε)ίλι - Πλατιά Ράχη.

***Ανεραΐδα, η / στην** [<α- προθεματ. + νεραΐδα (για τον τονισμό του τοπων. πβ. αρχ. αιτ. την νηρηΐδα) <αρχ. νηρηΐς, -ίδος με παρετυμολογικό συσχετισμό προς τη λ. νερό]: τόπος στο μονοπάτι από Καλαμίτσι προς Βλυχάδα, όπου υπάρχει νερό (Νερό της Ανεραΐδας) και αρχαίος πύργος της Βλυχάδας και όπου, κατά τη λαϊκή αντίληψη, εμφανίζονται νεραΐδες, εξωτικά («εις την Ανεραΐδαν» 1776 Σ.ιδ', 129 / 1826 Σ.β', 140 και «Νεραΐδα» 1695 Σ.β', 8), πβ. και επιγραφή ΝΥΜΦΕΟΝ ΗΙΕΡΩΝ στην Κορακοσπηλιά. / Ν.

«**Ανεραΐδαν, εις την**» [βλ. λ. Ανεραΐδα, η]: «στου καλογέρου του νοικοκύρου» (1776 Σ.ιδ', 129), λιόφυτο απροσδιόριστης θέσης σήμερα, εκτός αν πρόκειται για το προηγούμενο τοπωνύμιο.

Ανεραΐδας το Νερό, στις [Ανεραΐδα (βλ. λ.) / Νερό (βλ. λ.)]: πηγάδι στην Ανεραΐδα. / Ν.

Ανέυρος και Ανέριος, ο / στον, *Ανέριος, στις [1. φυτωνύμιο <ανέυρος <ανά(γ)υρος (ανέ- <ανά-) <αρχ. ανάγυρος, *anagyris foedita* «αζω(γ)ύργια, δύσσομο φυτό, βρομολυγαριά», πβ. φρ. «μη κίνει τον ανάγυρον», ένεκα της άσχημης μυρωδιάς που βγάζουν τα φύλλα του αμέσως μόλις κινηθούν 2. ανέυρος «περιστροφικός δρόμος» (Κοσμής) <ανά + γύρος, δρόμος με πολλές στροφές· η μορφολογία όμως του εδάφους δε δικαιολογεί αυτήν την προέλευση 3. Ανέρια <Ανέριος <ανάριος <ανά(γ)εος <ανάγερος <ανάγυρος / Ανέρια <ανέργιος + φυτωνυμική κατάλ. -ια (με αλλαγή γένους) <ανά(γ)ιος <ανάργεος <ανάγερος <ανάγυρος / στο Κτηματολόγιο υπάρχει η γραφή «Ανέρος»]: θέση στα ΝΔ του νησιού, Ν στο Τόσο Νερό, όπου πιθ. άλλοτε υπήρχε το φυτό αζωϋριά, εδώ και αρχαίος πύργος, πβ. λ. Τζιουργιά, (Α)Τζω/οϋργιά. / Κ.

Ανηφόρα του Βαθγιού, η / στην [ανηφόρι + μεγεθ. κατάλ. -α <ανήφορος (βλ. λ. Ανήφορο) / Βαθγιού, βλ. λ. Βαθύ]: άλλοτε, πριν από την κατασκευή του ασφαλτοστρωμένου δρόμου προς Βαθύ (1988-1998), η ανηφόρα από το Βαθύ προς τη Βίγλα, ειδικότερα από την είσοδο του ξενοδοχείου Ελιές μέχρι και το Πεταλάκι του Τζήση· λέγεται και Σκαλούρα (βλ. λ.). / Ν.

***Ανήφορο, το / στο** [<μεσν. ανήφορος, ο «έδαφος με κλίση προς τα κάτω» <μτγν. ανώφορος <αρχ. ανωφερής]: δρόμος ανηφορικός:

1. *τ' Αη-ν-Ηγιά.

Πβ. Τ' Αη-ν-Ηγιά τ' ανήφορο τ' ανέβαινα πετώντας, τώρα μου κόψαν τα φτερά και πάω περπατώντας. / Κ.

2 * του Βαθιού, στη θέση Βίγλα, βλ. και λ. Ανηφόρα του Βαθιού, Σκαλούρα και Κάθισμα του Ταξιάρχη. / Ν.

Ανθούση, στου και Ανθούσι, στο [<μητρων. οικογ. όν. Ανθούσης («Ιωάννης Ανθούσης» 1828 Σ.ι', 124) <γυναικείο βαφτιστ. όν. Ανθούσα «ανθισμένη», πβ. Αγγέλικας, Αγγελίνας, Ανδριάνας, Αντωνίας, «Μαρία Ανθουσιού» 1828 Σ.ι', 127, «Μανόλης Ανθουσιός» 1828 Σ.ι', 129, Γραμματικής, Ζαμπέτης, Ροδούσης, Ρουμπίνας / -ης, Σμαραγδής, Σοφούλας / -ης, Σπεράντσας, Χαράς, Χρουσίνας κ. ά. σιφνιακά μητρων. οικογ. όν., καθώς Σταυρί <Σταυρής και Κουκκάκι <Κουκκάκης, Παγκράτι <Παγκράτης <Παγκράτιος, Ρέντης <Λαυρέντης <Λαυρέντιος, «πίσω στ' Αθούση», Ματζουράνης και Βασίλης Αθούσης επίτροπος στους Αγίους Αναργύρους της Πηγής (Γ. Πεταλιανός, Απ' τη ζωή του νησιού μου, Αθήνα 1949, σελ. 75)]:

1. χωράφι στις Καμάρες, Α του οικισμού της Αγίας Μαρίας και Ν του δρόμου προς τη Βορ(ε)ινή. / Β.

2. χωράφι στην περιοχή των Αγίων Αναργύρων της Πηγής. / Κ.

Αντζαπο, στον [παρων. Αντζαπος «άτακτος, ασύδοτος» <Αζαπος (-ντζ- <-ζ-) <α- στερητ. + ζάπι / ζάπι «επιβολή, δαμασμός» <τουρκ. *zarfi* «κατοχή, κυριότητα» Αντζαμπου (Τ.Κ.Α.)]: θέση γειτονική στου Βρόντα, στον Αρτεμώνα. / Β.

Αντζάπου, στου [βλ. λ. Αντζαπος]: κτητορικό τοπων., χωράφι ανάμεσα στο Άντρι και τους Πυροβόλους. / Β.

Αντζουργιά, η / στην [βλ. λ. Ατζω(ο)ύργια].

Αντιδέρα, η / στην [<αντίδερο «κομμάτι αγιασμένου άρτου, που προσφέρεται στους εκκλησιαζόμενους ως υποκατάστατο, κατά κάποιον τρόπο, της θείας κοινωνίας» + μεγεθ. κατάλ. -α <μτγν. αντίδωρον (-ε- <-ω-) <αντί + δώρον]: σκόπελος στο Γιαλισκάρι (βλ. λ.). / Β.

Αντιλαβή, στου [οικογ. όν. από παρων. Αντιλαβής από τη δέηση «αντιλαβού «βοήθησε, προστάτεψε», σώσον και διαφύλαξον ημάς, ο Θεός, τη ση χάριτι» («Νικόλαος Αντιλαβού» Ι.Α.Κ., 75, 109 / «Νικόλαος Αντιλαβού» 1828 Σ.ι', 134 / «Γεώργιος Ν. Αντιλαβούς» 1876 Ι.Α.Κ., 88). Γνωστοί Σιφνιοί μεγάλοι λαϊκοί οργανοπαίχτες που δημιούργησαν παράδοση είναι οι βιολιτζήδες αδελφοί Νικόλαος και Ιωάννης Αντιλαβής, πβ. και βαφτιστ. και οικογ. όν. Παράσχος / Παράσχης <τη φρ. «Παράσχου, Κύριε»]: μεσόγειες θέσεις:

1. χωράφι, στα ΝΔ του Κόλυμπου, στα Καταλύματα, πριν από τη Χερρόνησο. / Β.

2. χωράφι, στα ΒΑ του Παβρούχα, στον Αγριλωπό. / Β.

Αντίπαρος, η / στην [<αντί «απέναντι» + Πάρος «το μικρό νησί που βρίσκεται απέναντι στην Πάρο, η αρχαία Ωλύαρος, βλ. λ.]: εδώ είχε (1831-1931), από αφιερώσεις Αντιπαρίων αδελφών της, αγροκτήματα η Μονή της Βρύσης (Κ.Βρ., 127, 142) / «και όλα εκείνα τα πράγματα οπού είναι και ευρίσκονται εις την Αντίπαρον, κινητά και ακίνητα, αγορές τε και ψυχικά (=δωρεές υπέρ αναπαύσεως ψυχών)», αμπέλια, χωράφια και οσπήτια και κάθε άλλον...» (Σ.κ',

[2012] 119) / «*Εν μετόχιον εις αντίπαρον της Αγίας Αικατερίνης· έχει το αυτό μετόχιον, το εις αντίπαρον, χωράφια δεκαεπτά*» (1797 Σ.κ' [2012] 122).

Αντλιοστάσιο, το / στο [«κτ(ι)ριο για τη στέγαση των αντλιών της δημοτικής ύδρευσης <αντλία + -στάσιο <στάση>]: σε πολλά σημεία, όπου έχουν γίνει γεωτρήσεις. Σκανιά – Αντλιοστάσιο, στον Κάμπο των Καμαρών, τόπος που ορίζεται από τα δύο τοπων., βλ. λ. *Γεωτρήσεις Δημοτικές*. / Κ.

***Άντρι, στο** (438 μ.) [1. <στο-ν-Άντρη <βαφτιστ. όν. Άντρης <Αντριάς <Αντρέας <Ανδρέας <αρχ. ανήρ γεν. ανδρός «ανδρείος», υπάρχει και γραφή «Άνδρι» («Άντρης Κουφάκης» 1785 Ι.Α.Κ., 74). 2. Δεν ευσταθεί η ετυμολογία <άντρο «σπηλιά, καταφύγιο» <αρχ. άντρον «οπή αέρα, τόπος αναθυμιάσεων» ή ά-ν(τ)ρον «τόπος, όπου μαζεύονται άντρες», (μεταφ.) «το απόκρυφο καταφύγιο ανδρών (ληστών, πειρατών, πολεμιστών)» <άν(ε)ρον <ανήρ, πβ. και Άντρης Νικήτας, ψευδώνυμο του Νικ. Απ. Βάου (Ι.Σ., 318) και το τσάκισμα «Άη μου Νικήτα τ' Άντρι, / ό,τι μου καμε να τα βρει» και οικογ. όν. Άντρης (Τ.Κ.Α.), βλ. Ν. Προμπονά, Σχόλια σε δέκα σιφνιακά τοπωνύμια, ΟΝΟΜΑΤΑ 19, σ. 579-581]: θέση Δ του Άη Νικήτα στο Σελ(λ)άδι (βλ. λ.). / Β.

Άνω Δωματάκι, στο [βλ. λ. *Δωματάκια*]. / Β.

Άνω Μερ(ι)σίνη, η / στην [βλ. λ. *Μερ(ι)σίνη*]. / Ν.

Άνω Πετάλι, το / στο [<Άνω (Επάνω, Απάνω, Πάνω) σε αντίθεση με το Κάτω «χαμηλά» <άνω «επάνω» <αρχ. άνω <ανά / Πετάλι (βλ. λ.): ένας από τους κεντρικούς οικισμούς, Β της Απολλωνίας, ο κάτοικος λέγεται Άνω / Πάνω-Πεταλιανός / -ή και Πεταγιανός / Πεταγκιανός. Εδώ υπάρχει η εκκλησία του Αγίου Αντίπα, όπου λειτούργησε (1821-1825) προπαιδευτικό σχολείο (για τη Σχολή της Σίφνου, πρόδρομος του Δημοτικού, από το δάσκαλο Γεώργιο Ψαραύτη, μαθητή του Νικολάου Χρυσογέλου). Υπάρχει και δημοτική δεξαμενή νερού. / Β.

Αξάμπελ-λα, τα / στα και ***Αξάμπελο, το / στο** [βλ. λ. *Εξάμπελα* και *Ξάμπελα*].

Αξάνεμα, τα [<Εξάνεμα (με οπισθοχωρητική αφομοίωση φωνηέντων) ενν. μέρη, ουδ. του ουσιατικοπ. επίθ. εξάνεμος «τόπος ανεμόδατος, όπου φυσάει δυνατός άνεμος, όπου εξανεμίζει»]: ειρωνικά και παρετυμολογικά, τα *Αξάμπελα* (βλ. λ.).

Άοι- (<Ά(γι)οι) Ανάργυροι, οι / στις [βλ. λ. *Άγιοι / Άγι' Ανάργυροι*].

* **Άοι- (<Ά(γι)οι) Θε(ε)όδωροι, οι, Άγιος Θεόδωρος και Άη(ς) Θεόδωρος, ο / Άοι Θε(ε)όδωροι, στις** και **Άγιο Θεόδωρο και Άη Θεόδωρο, στον** [<Θεόδωροι <αρχ. κυρ. όν. Θεόδωρος «δώρο του Θεού» <Θεό- + δωρος <Θεός + δώρον, οι επονομαζόμενοι: 1. *Τήρων* (17 Φεβρ.) <τηρός «ο επιτηρητής, φρουρός, φύλακας», επειδή υπηρέτησε στο «Τάγμα των Τηρώνων», στο οποίο κατατάσσονταν όλοι οι νεοσύλλεκτοι στις ρωμαϊκές λεγεώνες και 2. *Στρατηλάτης* (8 Φεβρ.) <αρχ. στρατηλάτης «ο διοικητής στρατού σε νικηφόρο πόλεμο» <στρατός + ελαύνω «οδηγώ»]: ξωκλήσι και περιοχή στο δρόμο από το Κάτω Πετάλι προς την Πουλάτη (1795 «εις τον Άγιον Θεόδωρον» Σ.α', 98 / ανακαίνιση 1891, επιγραφή στο υπέρθυρο). / Β.

* **Άοι- ή Άγιοι Πάντες, οι / στις** (Κυριακή των Αγίων Πάντων) [<γεν. *Αγίων Πάντων* <Άγιοι Πάντες «όλοι οι γνωστοί και άγνωστοι άγιοι» <αρχ. πας «ολόκληρος, χωρίς ελλείψεις». Η Εκκλησία, για να τιμήσει τους άγνωστους μάρτυρες και εργάτες της, όρισε την Κυριακή μετά την Πεντηκοστή, τη γενέθλια ημέρα της, να τιμάται η μνήμη *Πάντων*, όλων ανεξαιρέτως των *Αγίων*): εκκλησία στην είσοδο του Κάστρου, στο Σελ(λ)άδι. / Κ.

* **Άοι- ή Άγιοι Σαράντες, οι / στις** (9 Μαρτ.) [αναλογικά προς το *Άγιοι Πάντες* <γεν. *Αγίων Πάντων* <μεσν. *Σαράντα* <σαράκοντα <αρχ. τεσσαράκοντα <τέσσαρες + -κοντα <δεκάς]:

1. επιπεδόστεγη, τρίκλιτη και τρισυπόστατη εκκλησία στον περιφερειακό δρόμο, βόρεια και έξω από το Κάστρο, όπου τιμούνται και ο *Άγιος Κωνσταντίνος*, *Αγία Ελένη* και ο *Άγιος Υπάτιος*. / Κ.

2. παρεκκλήσιο στην Καταβατή, στου Παπαφώτη (1884). / Κ.

Απάντημα, τ' / στ' [«συναπάντημα, τυχαία συνάντηση» <αρχ. *απαντώ* «συναντώ, ανταμώνω» <από + αρχ. *αντώ* (-άω) «τίθεται απέναντι, πρόσωπο με πρόσωπο» <επίρρ. *άντα* «απέναντι»]: μεσόγειος τόπος ΒΑ στους Πυροβόλους, αλλά άγνωστο το περιστατικό που σχετίζεται με το τοπωνύμιο. / Β.

Απελαΐτης, ο / Απελαΐτη, στον [βλ. λ. *Άη(ς) Γιώργης ο Απελαΐτης*].

* **Απέρα(σ)τος, ο / στον** [<επίθ. *απέρατος* «τόπος αδιάβατος, δύσβατος» <μτγν. *απέραστος* <α- στερητ. + περα- / περασ- του ρ. *περώ* -άω «περνώ» + κατάλ. -τος, πβ. λ. *Πέρα(σ)μα*]: εδαφώνυμο που δηλώνει τη φύση και τη μορφή της αδιάβατης (που είναι δύσκολο για κάποιον να τη διαβεί), απάτητης παραλιακής θέσης Α, κοντά στα *Αγριάμπελα*, ανάμεσα *Μερσινιές / Μυρτιές - Σκαμνί*. / Β.

Απλύστριες, οι / στις [<προθεματ. α- + *πλύστριες* <πλύσ-τρα «γυναίκα που πλένει, πέτρινη πλάκα, όπου τρίβονται ή κοπανίζονται τα ρούχα» με επίδρ. της κατάλ. -τρια <πλύση + κατάλ. -τρα <πλύνω]: τόπος κοντά στα *Αλωνάκια*, στην εκβολή των Βασιλοπόταμων, όπου άλλοτε έπλεναν τα ανάπλια. / Β.

Απλωταργιές, οι / στις [<Απλωταριές <μεσν. *απλωτός* «απλωμένος, ξεδιπλωμένος, τεντωμένος» + κατάλ. -αριά (που σημαίνει όργανο, πβ. *απλώστρα*) <μεσν. *απλώνω* <αρχ. *απλώ* (-όω)]: ευρύχωρος τόπος, μεγάλο αγρόκτημα, όπου άπλωναν, διασκορπίζονταν τα κοπάδια για να βοσκήσουν, αλλιώς *Όξω Μουσία* (βλ. λ.). / Ν.

* **Αποκεφαλιστείς, ο / «Αποκεφαλιστεί», στον** (29 Αυγ.) [<μτγν. *αποκεφαλισθείς* «αυτός που θανατώθηκε με καρατόμηση, κόβοντάς του το κεφάλι» <αποκεφαλίζομαι <από + κεφαλή + κατάλ. -ίζομαι]: προσωνυμία του Αγίου Ιωάννη του Βαπτιστή, ο *Άης Πάννης ο Σιδερός* ή του *Σιδερού*, βλ. λ. *Άη(ς) Γιάννης ο Βαφτιστής*.

* **Αποκοφτό, το / στο** [1. <αποκοφτό «το μετά το Κοφτό μέρος» ουσιαστικοπ. ουδ. του επίθ. *αποκοφτός* <από + κόβω «αφαιρώ κόβοντας» <αρχ. *κόπτω*]: εδαφώνυμο, ορμίσκος μεταξύ Αγίου Χαραλάμπου και Χρυσοπηγής. Κατά το

Μ. Φιλιππάκη, η θέση ήταν γνωστή κατά το 17ο αι. ως «Παναγία (σ)τ' Αποκοφτό», από το αποκομμένο δηλαδή ακρωτήριο, που χωριζόταν άλλοτε από το υπόλοιπο νησί με το χάσμα το οποίο γεφυρώνει σήμερα γραφικό γεφυράκι. Εκεί στο ακρωτήριο Πέταλος είναι χτισμένος ο ναός της Παναγίας (1651). Λεγόταν τότε ακόμα «Κόμμα» 2. «Αποκοφτός». «κομμένος κάβος ή νησίδιον, προ της εμβασίας του λιμένος τήσδε της νήσου, ούτος δε ολικώς Φάρος λέγεται», κατά τον ιερομόναχο Παρθένιο Χαιρέτη (Σ.ιγ, 74-75). Βόρεια του όρμου του Αποκοφτού σώζονται τα λείψανα του μεγαλύτερου από τους αρχαίους πύργους της Σίφνου, διαμέτρου 13,20 μ., ενώ πλησιόχωρα βρίσκονται οι στοές των αρχαίων μεταλλείων αργύρου και χρυσού. Το σύγχρονο παραλιακό εστιατόριο ήταν άλλοτε ένα από τα πολλά αγγειοπλαστεία της Σίφνου. (1788 Σ. β', 112 / «εις το αποκοφτόν χωράφι» 1797 Κ.Βρ., 139 και Σ.ιγ', 100 / «Παναγία στο Κόμμα» 1678 Σ.η', 176 / «Αποκοφτό» 1831 Σ.β', 14).

Καλόγηρος στη Βρυσιανή,
φαράς στ' Αποκοφτό
και στο Τρουλάκι πρόβατα
ας ήτανε να βόσκω,
να ξεκινώ προσκυνητής
στο βράχο τον κοφτό
και να μυρίζω αχόρταγα
του θυμαριού το μόσχο. (Τάκης Βέλλης). / Ν.

* **Απολλωνία, η / στην** [(ενν. πόλις), ουσιαστικοπ. θηλ. του αρχ. επίθ. απολλώνιος (<Απόλλων «καταστροφέας, ολετήρας» <απόλλυμι) και σημαίνει πόλη αφιερωμένη στη λατρεία του Απόλλωνα]: το επίσημο όνομα της πρωτεύουσας της Σίφνου και έδρα του Δήμου Σίφνου, λέγεται και *Σταυρί* (βλ. λ.). Ο κάτοικος λέγεται *Απολλωνιάτης, ο* (<Απολλωνι- + κατάλ. -άτης) και *Απολλωνιάτισσα, η* (<Απολλωνιατ- + κατάλ. -ισσα), παλαιότερα *η Απολλωνιάτις*, πβ. *Δήμος Απολλωνιατών*. / Κ.

Απιδιγιά, η / στην [<Απιδιά (-πφ- <π-π- <-π-) <απιδιά «αχλαδιά» <μτγν. απιδέα (με συνίζηση) <απίδιον, υποκορ. του αρχ. άπιον «αχλάδι»]: φυτωνυμικό τοπωνύμιο ΒΔ του Προφήτη Ηλία του Ψηλού (648 μ.) και Δ στο *Ξερό Ξύλο*, ίδιο με το τοπων. *Αγραπαφιδιγιά* (βλ. λ.). / Κ.

Απιδιγιάς το Φρούδι, της / στις [<Απιδιά (βλ. λ. Απιδιγιά) / Φρούδι «απόκρημνη άκρη βράχου» <μεσν. φρούδι <μτγν. οφρύδιον, υποκορ. του αρχ. οφρύς, η]: φυτωνυμικό τοπωνύμιο που σημαίνει το βράχο της άγριας αχλαδιάς, κοντά στο *Ξερό Ξύλο*. / Κ.

* **Αράδες, οι / στις** [1. μεσν., πιθ. <αράδα <βενετ. arada «αλετριά» 2. <ουράδα <ουράδι + μεγεθ. κατάλ. -α <ουράδιον, υποκορ. του αρχ. ουρά («Αράδες Μύλων» 1930 Κ.Βρ., 110)]:

1. *Β του Αρτεμώνα, όπου στις κορυφές των λόφων υπάρχει άλλη σειρά

ανεμόμυλων, απ' τους οποίους οι δύο σε καλή κατάσταση, Α της *Κουτσούλας* (βλ. λ.) / Β.

2. *τρίστρατο μεταξύ Απολλωνίας - Καταβατής και Εξαμπέλων, όπου *Αράδες Μύλων*, σειρές ανεμόμυλων. Εδώ το 1930 το Ηγουμενοσυμβούλιο της Ι. Μονής της Βρύσης παραχώρησε οικόπεδο για την ανέγερση (1935) διδακτηρίου του Δημοτικού Σχολείου Απολλωνίας, σήμερα Γυμνάσιο - Λύκειο Σίφνου. / Κ.

3. στην είσοδο του Κάστρου, στο *Σελ(λ)άδι* (βλ. λ.). / Κ.

Αραδόμυλοι, οι / στις [<οι μύλοι στη σειρά» <Αράδες (βλ. λ.) + μύλοι]: οι άλλοτε δέκα ανεμόμυλοι στις *Αράδες*, στην είσοδο των *Εξαμπέλων*. / Κ.

Αραφακιού, του / στου [<Αραφακιού (-πφ- <π-π <π) <Αραπάκι <αράπης (βλ. λ. *Αράπη η Πλάτη*) + υποκορ. κατάλ. -άκι]: ρέμα στα ΝΑ που πηγάζει από το *Κάθισμα* και χύνεται στο *Σαρλί / στον Σαρλή* (βλ. λ.). / Ν.

* **Αράπ(φ)η η Πλάτη, του / Αράπη τη(ν) μ-Πλάτη, στου** [<Αράπη <παρων. και οικογ. όν. *Αράπης* (Τ.Κ.Α.) «αυτός που έχει μαύρο χρώμα, μελαψός» <αραβ. *Arab* ή «δαίμονας, φάντασμα μελανόμορφο, άλλοτε ευεργετικό για τους ανθρώπους και άλλοτε όχι» («*Αντώνιος Αράπης*» 1828 Σ.ι', 122 / Σ.Π., 10)]: μεσόγεια θέση ΝΔ του νησιού, κοντά και ΝΔ στον *Αγριλωπό*, επάνω από τον *Ορνό*, βλ. και λ. *Σπηγιά του Αράπης*. / Κ.

Αράπη το Φρούδι, στου [<Αράπη βλ. προηγ. λ.]: κοντά στον *Ορνό*, ΒΔ της Αγίας Μαρίας στο *Φλάμπουρο* και στου *Κοκόλη το Φρούδι*, βλ. και λ. *Σπηγιά του Αράπης*. / Κ.

* **Αραχαβός, ο / Αραχαβό, στον** [βλ. λ. *Άρχαβος*].

* **Αρβανίτης, ο / Αρβανίτη, στον** [<Αρβανίτης: 1. σιφνιακό πατριδων. οικογ. όν. <Άρβανα + κατάλ. -ίτης <τοπων. Άρβανα, Δ της Αχρίδας <αλβαν. *Arbena* 2. <παρων. *Αρβανίτης* (μεταφ.) «που έχει αρβανίτικα χαρακτηριστικά, που είναι πεισματικός και αμετάπειστος», πβ. οικογ. όν. *Αρβανιτάκης* (1833 Σ.γ', 10), *Αλβανός, Αλβανέζος* και *Αρναούτης* <τουρκ. *Arnavut*]:

1. * χείμαρρος και μεσόγειος τόπος προς τα ΒΔ του Αγίου Συμεών και Δ του *Σταυρού της Χώνης*, που σχετίζεται με κάποιον Αρβανίτη. / Β.

2. καβάκι στη ΝΑ ακτή του νησιού, ανάμεσα *Καλαμάκι - Σπηγιάς Σιδηρού* (βλ. λ.). / Κ.

* **Αργαστηράκι, το / στο** [<εργαστηράκι (α- <ε-) <εργαστήρι + υποκορ. κατάλ. -άκι, πβ. *αργαλειός* <εργαλείο, *αργάτης* <εργάτης]: άλλοτε εργαστήριο υφαντικής της Καζαμίαινας στην *Άμμο της Καταβατής*. / Κ.

Αργαστήργια, τα / στα [<τ' *Αργαστήρια* <τ' *ργαστήρια* <τα *Εργαστήρια* (από συμπροφορά με το άρθρο και ανασυλλαβισμό) <αρχ. *εργαστήριον* «βιοτεχνικό κατάστημα» <εργάζομαι]: («*αργαστήρια εις του Γαφιά*» (υφαντικής - βαφικής) 1785 Ι.Α.Κ., 69) / Σ.στ', 21) βλ. και λ. *Γαφιά* και *Γλαστήργια*. / Β.

«*Αργυρής, της*» [<κτητορικό τοπων. <βαφτιστ. όν. *Αργυρή*, θηλ. του *Αργυρός*

«λευκός, άσπρος», πβ. *Αργυρώ*: «χωράφι ονομαζόμενον της Αργυρής» (1714 Σ.ιδ', 41), απροσδιόριστη η θέση του σήμερα.

***Αργυρό, το / στο** [1. χρωματικό τοπων., ουσιαστικοπ. ουδ. του μεσν. επιθ. *αργυρός* «που είναι από άργυρο ή μοιάζει με άργυρο» <αρχ. *αργυρούς* 2. ανθρωπωνύμιο <βυζαντ. βαφτιστ. και οικογ. όν. *Αργυρός / Αργυρώ* <επίθ. *αργυρός* «ασημένιος, όμοιος με άργυρο στο χρώμα, λευκός» <αρχ. *αργυρούς*, πβ. τοπων. *Λεύκο* και οικογ. όν. «*Εμμανουήλ Αργυρός*» 1828 Σ.ι', 121 και παρων. Σ.Π., 17]: κολπίσκος και καβάκι στη ΝΔ ακτή, Ν και κοντά στο Τόσο Νερό. / Κ.

***Αργυρού το Πετάλι, στο** [1. βαφτιστ. όν. <*Αργυρό, το* <*Αργυρώ, η* <*Αργυρή, η* 2. <βαφτιστ. και βυζαντινό οικογ. όν. *Αργυρός, ο* «ασημένιος, λευκός σαν άργυρος, ασημί» <αρχ. *αργυρούς*, -ά, -ούν <*άργυρος*, πβ. *Αργύρης, Αργυρόπουλος, Χρύσος*]: κυριωνύμιο, βραχώδες ύψωμα στα ΝΔ ανάμεσα στα *Φρούδια της Μπαρόνας* και του *Μάγγαρη*, βλ. λ. *Πετάλι* («*κυρ Αντωνάκης Ιωάννου Αργυρού*» 1738 Σ.β', 9 και παρων. Σ.Π., 17). / Ν.

Αρδακτάκι, το / στο [βλ. λ. *Αδραχτάκι*].

Αριάνη, η / στην [<*ορί(γ)ανη* <αρχ. *ορίγανον, ορίγανος (η)*, με τροπή του αρχικού *ο* > *α*, πβ. και οικογ. όν. *Αρ(ι)γάνης, Αργάνης, Ρίγανης, Ριγανάς*]: φυτώνυμο τοπων. στα ΒΔ, πάνω από τα Γιαλούδια, Ν της *Αγδονη(ι)σιάς*, όπου ευδοκιμεί το αρωματικό φυτό. / Β.

Αρμεοί, οι / στις [<*αρμεός* «πήλινο ή μεταλλικό δοχείο, όπου αρμέγουν τα γαλακτοφόρα ζώα» <*αρμέω* <*αρμέγω* <**αλμέγω* <αρχ. *αμέγω* και παρων. Σ.Π., 15]: μεσόγειος τόπος στα ΝΔ του νησιού και Ν στο *Ψηλό Πετάλι* ή ΒΔ στο *Κλημάτι* (βλ. λ.). / Ν.

Αρμός, ο / Αρμό, στον [<*αρμός* «το σημείο, όπου συναρμόζονται δύο αντικείμενα, το κενό που υπάρχει ανάμεσα σε συνδεδεμένα πράγματα» <αρχ. *αρμός*, πβ. και οικογ. όν. *Αρμός*]: μικρό ρέμα ανάμεσα *Ψαρολούρο* και *Ακλέρου*, που χύνεται Β του όρμου της *Βλυχάδας*. / Κ.

Αρμύλ-λι, το / στο και Αρμύλη, του / στο [<**Αρμύλι* (με προφρά του διπλού -λ-λ-), άγν. ετυμολ., πιθανόν <*αρμί* «λόφος» + υποκορ. κατάλ. -ύλλι(ον) <αρχ. *αρμός* «συναρμογή, σύνδεση» (πβ. τοπων. και οικογ. όν. *Αρμός*]): μεσόγειος τόπος και χείμαρρος ΒΔ και Β του δρόμου *Καμάρες-Απολλωνία*, μεταξύ του ποταμού και του καρόδρομου προς τη *Βορ(ε)ινή*, όπου δημοτική γεώτρηση και αρχαίος πύργος, ΒΔ της Παναγίας στα *Λαγκαδάκια*. / Β.

***Αρμυρό, το / στο** [<*αρμυρό* (ενν. νερό), ουσιαστικοπ. ουδ. του επιθ. *αρμυρός / αλμυρός* <αρχ. επίθ. *αλμυρός* <*άλμη* + κατάλ. -υρός, «αυτός που έχει τη γεύση του αλατιού», πβ. *Βλυχύ, Βλυχό, Βλυχάδα*]: κολπίσκος στη βορειότερη ακτή, κοντά στη θέση *Κοφτό*. / Β.

Αρνά(ς), στο / ο [παρων. *Αρνάς* (επειδή ντυνόταν με δέρματα αρνιών και ζούσε σε μια θεμωνιά στην Ορνιθού απομονωμένος από τους συγχωριανούς του) <*αρνή* + κατάλ. -άς, <μτγν. *αρνίν* <αρχ. *αρνίον*, υποκορ. του *αρήν*, γεν.

αρνός «πρόβατο», πβ. *λαδάς* <*λάδι, ψωμάς* <*ψωμί*, Σ.Π., 13]: χωράφι στα Β του νησιού, κοντά στον *Πάπορα* (βλ. λ.). / Β.

Αρνά τα Φρουδάκια, στο [βλ. λ. *Αρνάς / Φρουδάκια* <*φρουδάκι* <*φρούδι* + -άκι (βλ. λ. *Φρούδι / Φρούδγια*): θέση κοντά στην *Κάλυβο*. / Β.

Αρ(ρ)άτσωνας, ο [(Ιάκ. *Δραγάτης*), βλ. λ. *Ράτσωνας*].

Αρσενίου, στο [<*Αρσένιος* «αυτός που ταιριάζει σε άνδρα, αρσενικός, ανδρικός, αρρενωπός» <αρχ. *άρσην / άρρην*, γεν. *άρσεν-ος* + κατάλ. -ιος]: λιβάδι («*Λειβάδι Αρσενίου*» 1895 Κ.Βρ., 176) στον Πλατύ Γιαλό που ανήκε πιθανόν σε κάποιον ιερομόναχο με το όνομα Αρσένιος («*ιερομόναχος Αρσένιος*» 1630-1640 Σ.ε', 33 / «*ηγούμενος του Αγίου Αρτεμίου*» 1784 Μ.τ.Σ., 21 / «*ηγούμενος Αρσένιος Ποδενές της μονής Προφήτη Ηλιού*» 1834-1836 και 1849-1850 Σ.β', 52-53 και Σ.δ', 124-125 / «*Αρσένιος Μπουφούνης, ηγούμενος Προφήτη Ηλιού*» 1836 Σ.β', 41, πβ. και παρων. *Αρσενικός* Σ.Π., 5). / Ν.

***Αρτεμώνας, ο / Αρτεμόνα, στον** [επειδή ο τόπος, όπου υπήρχε ιερό της Άρτεμης λεγόταν από τους αρχαίους *Αρτεμίσιον*, το τοπων. είναι προβληματικό. Κατά το σχολάρχη Κάρολο Γκιών, σχηματίστηκε αναλογικά προς το Παρθενών «ιερό της Παρθένου Αθηνάς» <*Παρθένος* + περιεκτ. κατάλ. -ών, δηλ. <αιτ. τον *Αρτεμόνα* + ς <*Αρτεμών* <*Άρτεμις* «άρτια, ακέραιη, παρθένα» + κατάλ. -ών και σημαίνει τόπος αφιερωμένος στη λατρεία της Άρτεμης, πβ. και αρχ. όν. *Αρτέμων* <*Άρτεμις* (1462 χρονολογία ανέγερσης της εκκλησίας του Αγίου Κωνσταντίνου Αρτεμώνος / 1664 Σ. α', 82 / 1678 Σ.ζ', 49 / 1691 Ι.Α.Κ., 51 και 1828 Σ.ι' 143)]: η έδρα της τέως δεύτερης Κοινότητας του νησιού. Ο κάτοικος λέγεται *Αρτεμωνιάτης*, που ήταν ψευδώνυμο του Γιάννη Γρυπάρη, (<*Αρτεμων* + κατάλ. -ιάτης) και *Αρτεμωνιάτισσα* (<*Αρτεμωνιατ*- + κατάλ. -ισσα). / Β.

***Αρτιμόνι, το / στο** [άγνωστης ετυμολογίας, πιθανόν <*αρτεμόνι* (-ι- <-ε-) <μτγν. *αρτέμων*, -ονος <*αρτάω-ώ* «κρεμάω», «το τριγωνικό πανί της πλήρης των ιστιοφόρων», πβ. τοπων. *Μαΐστρα*]: μικρός κόλπος στη ΒΔ ακτή, όπου είχαν παλαιότερα, προ του 1959, τα αγγειοπλαστεία τους οι αδελφοί Αντώνιος και Νικόλαος Φύσσας. / Β.

Άρχαβος, ο, Αρχάβου, του και Αραχαμός, ο / Άρχαβο, στον και Άρχαβου, στο και **Αραχαμό, στον** [(πβ. *Αράχω(ο)βα*) 1. όπως αναφέρει ο Μ. Φιλιππάκης, κατά τον Παν. Γρίσπο, το τοπων. έχει σλαβική καταγωγή που δηλώνεται από την κατάληξη -βος και αναγνωρίζει τη λέξη *orah* που σημαίνει καρυδιά και επομένως *Άρχαβος*, σημαίνει «καρυώνας, αμυγδαλέωνας». Αν ισχύει η άποψη αυτή, θα είναι το δεύτερο μαζί με τα *Βάρτα* σλαβικό τοπων. στη Σίφνο. 2. πιθανώς κτητορικό τοπων.: *Άρχαβος* <*Άρχαβλος* <*Άρχαυλος* <*Άρχαύλης* «ο κύριος του ποιμνίου» <*άρχων* + *αυλή* «ποιμενική μάνδρα», πβ. το γειτονικό τοπων. *Τραγοπόδι* (που θυμίζει τον ποιμενικό θεό Πάνα) / *Στραβοπόδι* και οικογ. όν. στον Τ.Κ.Α. «*Αρχάβλης*» 3. *Αραχαβός* <προθεματ. Α- + *Ραχαμός* (βλ. λ.): θέση ΝΑ έξω από τα *Ξάμπελα*, όπου και αρχαίος «Μαύρος» πύργος. / Κ.

Αρχαία Ιερά, τα / στα [*αρχ. επίθ. αρχαίος «αυτός που δημιουργήθηκε στο μακρινό παρελθόν ή που σχετίζεται με τους Έλληνες της προχριστιανικής αρχαιότητας» <αρχή / αρχά + κατάλ. -ιος / Ιερά <ιερό «τόπος αφιερωμένος σε κάποιον θεό, ιερός χώρος, μη χριστιανικός ναός», ουσιαστικοπ. ουδ. του αρχ. επίθ. ιερός, -ά, -όν*]: ιερός τόπος που κατά την αρχαιότητα ήταν ναός και όλος ο γύρω από αυτόν χώρος, αφιερωμένος σε θεό ή θεότητα. Έχουν εντοπιστεί από την αρχαιολόγο Ζώζη Παπαδοπούλου στις ακόλουθες τοποθεσίες:

1. στην Ακρόπολη του Αγίου Νικήτα στο Σελ(λ)άδι (βλ. λ.). / Β.
2. στις Κορακίες (βλ. λ.). / Κ.
3. στην αρχαία Ακρόπολη του Κάστρου (βλ. λ.). / Κ.
4. από την αρχαιολόγο Χριστίνα Τελεβάντου στην Ακρόπολη του Αγίου Ανδρέα (βλ. λ.). / Κ.

Αρχαίες Ακροπόλεις, οι [*αρχ. ακρόπολις <φρ. άκρα «κορυφή βουνού» πόλις «το ακραίο σημείο μιας πόλης, όπου συνήθως ανεγείρονταν οχυρά, φρούρια»*]: οχυροί τόποι προϊστορικής εποχής από την αρχαιολόγο Ζώζη Παπαδοπούλου αναφέρονται οι ακόλουθες:

1. του Αγίου Νικήτα, πρόκειται μάλλον περί αρχαίου ιερού (βλ. λ. Άης Νικήτας στο Σελλάδι ή στ' Άντρι). / Β.
2. του Προφήτη Ηλία του Τρουλ(λ)ακιού (βλ. λ. Προφήτης Ηλίας). / Β.
3. του Προφήτη Ηλία του (Υ)Ψηλού (βλ. λ. Προφήτης Ηλίας). / Κ.
4. του Αγίου Ανδρέα (βλ. λ. Άης Αντρέας). / Κ.
5. του Κάστρου (βλ. λ. Κάστρο). / Κ.

Αρχαίοι Οικισμοί, οι [βλ. λ. Αρχαία Ιερά / Οικισμοί <αρχ. οικισμός «ίδρυση αποικίας» <οικίζω]: χωριστό σύνολο αρχαίων κατοικιών που έχουν εντοπιστεί από την αρχαιολόγο Ζώζη Παπαδοπούλου:

1. στον Αμπρουδέκτη. / Β.
2. στην Τζω(ο)υριά / Τζιουριά, / Β.
3. στη Δειψάνα. / Β.
4. στις Κορακίες. / Κ.
5. στο Κάστρο. / Κ.
6. στο Μαύρο Χωριό. / Ν.
7. στο Καλαμίτσι. / Ν.
8. στις Μπαρόνας. / Ν.
9. στην Παναγιά του Καργιαύλη. / Ν.
10. στον Άη Πάννη του Φάρου. / Ν.
11. στον Πλατύ Γιαλό. / Ν.
12. στα Ελληνικά. / Ν.
13. στον Κοντού-στη Μουσία. / Ν.

Αρχαιολογικό Εκθετήριο της Ακρόπολης Αγίου Ανδρέα, το [Αρχαιολογικό «που ανήκει ή αναφέρεται σε αρχαία μνημεία» <μτγν. αρχαιολογικός <αρχ. αρ-

χαιολογία + κατάλ. -ικός / Εκθετήριο «αίθουσα κατάλληλα διαμορφωμένη για έκθεση αρχαιολογικών ευρημάτων, μόνιμος εκθεσιακός χώρος» στην Ακρόπολη Αγίου Ανδρέα (βλ. λ.) <μεσν. εκθέτω + -τήριον <αρχ. εκτίθημι]:

Το Αρχαιολογικό Εκθετήριο βρίσκεται στα ΒΔ πρηνή του λόφου της Ακρόπολης και είναι προσπελάσιμο με όχημα. Ο ασφαλτοστρωμένος δρόμος αρχίζει από διακλάδωση σε κάποιο σημείο του δρόμου προς το Βαθύ στο ύψος της εκκλησίας της Παναγίας στ' Ανεμορδ(ε)ίλι. Ένας άλλος δρόμος προς το Μουσείο, για τον επισκέπτη που θα προτιμήσει το ελικοειδές μονοπάτι μέσα από αυτοφυείς φίδες για να ανεβεί στην Ακρόπολη, είναι ο σύντομος πεζόδρομος που αρχίζει στα αριστερά, λίγο πριν από την είσοδο στην Ακρόπολη.

Μέρος μόνο από τον όγκο των ευρημάτων, τόσο των ανασκαφών της αείμνηστης Σιφνίας αρχαιολόγου Βαρβάρας Φιλιππάκη (1970-1979), όσο και των ανασκαφών της δραστήριας αρχαιολόγου Χριστίνας Τελεβάντου (1997-2008), έχουν μεταφερθεί από το Κάστρο στο νεόδμητο μουσείο, όπου ήδη έχουν εκτεθεί με εντυπωσιακό τρόπο.

Στους επισκέπτες του Εκθετηρίου παράλληλα με τη θέαση των αρχαίων ευρημάτων, δίνεται η δυνατότητα να παρακολουθήσουν στην οθόνη πρόγραμμα, όπου εκτίθενται επιλεγμένα ευρήματα πλαισιωμένα με κείμενα. Επιπλέον, μπορούν να λάβουν πλούσιο έντυπο υλικό για την Ακρόπολη του Αγίου Ανδρέα, καθώς και γενικότερα για τη Σίφνο από τους προϊστορικούς χρόνους μέχρι την ύστερη αρχαιότητα. Έτσι, ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει μια σφαιρική ενημέρωση και για τις άλλες αρχαιότητες της Σίφνου. Δηλαδή για το αρχαίο «Άστυ των Σιφνίων» (το σύγχρονο Κάστρο), τα αρχαία μεταλλεία και τους αρχαίους πύργους. Ήδη, μετά τα εγκαίνια του Μουσείου της Ακρόπολης του Αγίου Ανδρέα τον Ιούνιο του 2010, το Μουσείο λειτουργεί κανονικά και προσελκύει το εύλογο ενδιαφέρον τόσο των επιχωρίων, όσο και των επισκεπτών. / Κ.

Αρχαιολογικό Μουσείο Σίφνου, το [Αρχαιολογικό «που ανήκει ή αναφέρεται σε αρχαία μνημεία» <μτγν. αρχαιολογικός <αρχ. αρχαιολογία + κατάλ. -ικός / Μουσείο και Σίφνου (βλ. λ.)]: Το Αρχαιολογικό Μουσείο της Σίφνου βρίσκεται στο Κάστρο και στεγάζεται από το 1970 σε διώροφο παραδοσιακό κτή(ι)ριο, που παραχώρησε για το σκοπό αυτόν ο Καστριανός πανεπιστημιακός καθηγητής και ακαδημαϊκός, Γεώργιος Μαριδάκης, άλλοτε κατοικία του θείου του Αντωνίου Ζηλήμονος, προέδρου του Αρείου Πάγου. Το κτή(ι)ριο αναπαλαιώθηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού στις αρχές της δεκαετίας του 1980 και από το 1986 λειτουργεί κανονικά.

Παλαιότερα τα αρχαιολογικά ευρήματα της Σίφνου που προέρχονταν κυρίως από περισυλλογές, από παραδόσεις καθώς και λίγα από τις αγγλικές ανασκαφές στο Κάστρο, φυλάσσονταν σε αίθουσα του Γυμνασίου Σίφνου. Δυστυχώς τα περισσότερα από τα θαυμάσια ευρήματα των ανασκαφών στο

Κάστρο κλάπηκαν από τους Ιταλούς στρατιωτικούς κατά την περίοδο της κατοχής, ενώ ελάχιστα απ' αυτά βρέθηκαν και παραδόθηκαν για ασφάλεια στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

Το 1960 η έφορος αρχαιοτήτων Φωτεινή Ζαφειροπούλου τα μετέφερε στο εγκαταλειμμένο γειτονικό παλαιό διδακτήριο του Δημοτικού Σχολείου Απολλωνίας, ενώ η σπουδαία Σιφνία αρχαιολόγος Βαρβάρα Φιλιππάκη, έφορος τότε στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, τα κατέγραψε. Απ' εδώ μεταφέρθηκαν το 1970 στο Κάστρο.

Η έκθεση των αρχαιολογικών ευρημάτων, που οργανώθηκε από το ζεύγος των διακεκριμένων αρχαιολόγων, τον έφορο αρχαιοτήτων Νικ. Ζαφειρόπουλο και την τότε έφορο Κυκλάδων Φωτεινή Ν. Ζαφειροπούλου (1990), περιλαμβάνει αρχαία (γλυπτά επιτύμβια, αγάλματα, αρχιτεκτονικά μέλη 6^{ου}-1^{ου} αι. π.Χ. και κεραμικά 8^{ου}-2^{ου} π.Χ.) από τις αγγλικές ανασκαφές στο Κάστρο, από όλη τη Σίφνο, καθώς και ιδιωτική συλλογή νομισμάτων, προσφορά του οφθαλμιάτρου Π. Πρωτονοτάριου. Μερικά ενδιαφέροντα εκθέματα του Μουσείου μαρτυρούν την αδιάκοπη πολιτισμική παρουσία της Σίφνου από την πρωτοκυκλαδική μέχρι τη ρωμαϊκή εποχή. / Κ.

Αρχιεπισκοπή Σίφνου, η [*αρχι-* (που σημαίνει αρχηγία, πρωτεία) + *επισκοπή* «η κατοικία του επισκόπου / η εκκλησιαστική περιφέρεια που διοικούσε ο επίσκοπος» με έδρα το Κάστρο της Σίφνου η δικαιοδοσία του αρχιεπισκόπου επεκτεινόταν σε έντεκα νησιά των Κυκλάδων (Μύκονο, Σέριφο, Μήλο, Κίμωλο, Σίκινο, Φολέγανδρο, Ίο, Ηράκλεια, Αμοργό, Ανάφη, Αστυπάλαια)]: λειτούργησε με αρμοδιότητα σε έντεκα νησιά 1646-1797, ενώ ως Μητρόπολη Σιφνομήλου (1797-1852), βλ. λ. *Δεσποτικά* και *Μητρόπολη Σίφνου* (Σ.δ', 48-49). / Κ.

***Αρχοντού, η** και **Αρχοντούς, στής** [*Αρχόντω* (<γεν. πληθ. *Αρχόντων*) ή με απλολογία *Αρχοντούλα* <*Αρχοντία* «αρχοντία, ευγένεια καταγωγής» <*Αρχοντής* / *Αρχοντάκης* «άρχοντας, κυβερνήτης, ευπατρίδης» (οικογ. όν. Τ.Κ.Α.) <*Αρχοντας*, βαφτιστικό όνομα από αξίωμα ή τιμητικό τίτλο, πβ. *Μαρού(λα)*, *Μοσχού(λα)*]: στη Β είσοδο των *Αξαμπέλων*, όπου ομώνυμος ανεμόμυλος και χωράφι. / Κ.

Ασβεστοκάμινο, το / στο βλ. λ. *Αζβεστοκάμινο*].

«Ασκέλαις, εις ταις» [*ασκέλα* «αγριοκρέμμυδο» <*α-* προθεματ. + αρχ. *σκέλλα* (με τροπή του *-ι-* σε *-ε-*, λόγω γειτνίασής του με το υγρό *-λ-*): φυτωναμικό τοπων., απροσδιόριστης θέσης («το χωράφι εις ταις Ασκέλαις» 1680 Μ.τ.Σ., 70).

Άσκημος Ποταμός, ο / Άσκημο Ποταμό, στον [*μεσν. άσκημος* (-*σκη-* <-*σκ-* <-*σχ-*) <μτγν. *άσχημος* <ουδ. *άσχημον* του αρχ. επιθ. *ασχήμων* (με ανέβασμα του τόνου) <*α-* στερητ. + *σχήμα*]: δύσβατος, επικίνδυνος ποταμός κάτω από τη *Φορτωματιά*, πβ. *Κακός Ποταμός*. / Β.

Άσπρα Γκρεμνά, τα / στα [*μτγν. άσπρος* «λευκός, καθαρός» <λατιν. *nimmi asperi* «αργυρά νομίσματα», από το χρώμα των οποίων προέκυψε η σημασία

«λευκός» <*asper* «τραχύς στην αφή ή στην όψη» / *Γκρεμνά* <*γκρεμνός* <αρχ. *κρημνός* (με τροπή του *-η-* σε *-ε-*, λόγω γειτνίασής του με το υγρό *-ρ-*), η αλλαγή του γένους οφείλεται σε επίδρ. της λέξης *βράχια*]:

1. στη ΝΑ ακτή και ΒΑ του Σταυρού του Φάρου επικίνδυνα απότομη και βαθιά ακτή με λευκά βράχια, κοντά και Ν στην *Αλατσωτή* (βλ. λ.). / Ν.

2. στη ΝΑ ακτή της Κιτριανής, μετά το Ξεράκι ή Ξέρα. / Ν.

Άσπρα και Μαύρα, τα / στα [ουδ. των ουσιαστικοπ. μτγν. επιθ. *άσπρος* και *μαύρος* (βλ. λ. *Άσπρα Γκρεμνά* και *Μαύρο Βουνί*), εννοείται *Βράχια*]: ασπρόμαυρα βράχια στη νότια αγκάλη της παραλίας του *Βλυχού* (βλ. λ.) στο Φάρο, όπου παράπλευρα υπάρχει και μικρή *Σπηλιά*. / Ν.

Άσπρα Χώματα, τα / στα [*Άσπρα* βλ. προηγ. λ. / *Χώματα* <*χώμα* «έδαφος αποτελούμενο από λεπτούς κόκκους, αντίθ. πέτρωμα» <θ. *χω-* του ρ. *χώννυμι* και *χωννύω* «επιχωμάτων» + κατάλ. *-μα.*]: ελαιώνας μετά το *Σταυρό του Λόγγου* προς τα *Φυρ(ρ)όγεια* από τον πευφερειακό δρόμο (Κτηματολόγιο). / Κ.

***Άσπρη Βίγλα, η / στην** [<θελ. μτγν. επίθ. *άσπρος* (βλ. λ. *Άσπρα Γκρεμνά*) / *Βίγλα* <λατιν. *vigilia* «φρουρά, σκοπιά»]: τόπος ΒΔ, στη δεξιά για τον εισερχόμενο στον όρμο της *Χερρονήσου* πλευρά (1692 Σ.α', 84). / Β.

***Άσπρη Βραχιά, η / στην** [*Άσπρη*, βλ. ανωτέρω / <*βραχιά* <αρχ. *βραχία* «βραχώδης ακτή»]: στα ΒΑ βραχώδης ακτή από λευκά βράχια ανάμεσα στο *Καλό Όνομα* και τη *Βλυχάδα*. / Β.

Πόσο θα ήθελα κι εγώ να 'μουν στις Άσπροι Βράχοι
να μπήξω το καμάκι μου στις σμυρναριάς τη ράχη.

Γιώργος Βενικουάς.

Άσπρη Μάντρα και Άσπρη Μάνδρα, η / στην [*Άσπρη*, βλ. ανωτέρω / *Μάντρα* <αρχ. *μάνδρα* «περιφραγμένος χώρος για το σταβλισμό ζώων» (1764 Μ.τ.Σ., 72 / Ι.Α.Κ. 41 και Σ.ζ', 57 / 1773 Ν.Ε. Σ., 27 / 1797 «η *Τόρια* (Άσπρη Μάνδρα)» Σ.η', 87 και «*χωράφιον της Άσπρης Μάνδρας, καλουμένης και Τόρια*» 1852 Σ.η', 87)]: χωράφι στην *Τόργια*, ΝΑ στο Κάτω Πετάλι. / Κ.

***Άσπρο Βουνί, το / στο** [<*βουνί* <μτγν. *βουνίον* <*βουνόν* <αρχ. *βουνός* (ο)] μικρό βουνό ΒΑ στη Βορ(ε)ινή, όπου υπάρχει σύγχρονο λατομείο, πιθανόν από τα λευκά πετρώματα, πβ. *Λευκά Όρη* (από τα χιόνια). Σχετικοί οι ακόλουθοι στίχοι:

Το λέγανε Άσπρο Βουνί
κι ήταν γραφτό του να γενεί
και πιο άσπρο απ' το χιόνι
με του νταμαριού τη σκόνη.

Σπ. Γεροντόπουλου, Κάλαντα 2002, πβ. και λ. *Μαύρο Βουνί*. / Β.

***Άσπρος Γκρεμνός, ο / Άσπρο Γκρεμνό, στον** [βλ. λ. *Άσπρα Γκρεμνά* και *Παραθύρα*]: καβάκι στα ΒΑ του νησιού και του Αγίου Γρηγορίου, Β της *Σπηλιάς* του Λούρου. / Β.

*** Άσπρος Πύργος, ο / Άσπρο Πύργο, στον** [βλ. λ. *Άσπρα Γκρεμνά*]: ένας από

τους 76 γνωστούς σήμερα αρχαίους πύργους, πάνω από τον Πλατύ Γιαλό, που οφείλει το χαρακτηρισμό «*Άσπρος*» στα δομικά υλικά, ασβεστόλιθο και μάρμαρο, με τα οποία είναι κατασκευασμένος (1797, Κ.Βρ. 137 και Σ.ιγ', 100), πβ. και *Μαύρος Πύργος*. Στο χάρτη του χειρόγραφου Νησιολογίου του Χριστόφορου Μπουοντελμόντι αναφέρεται ως *Paleo Kastro* (βλ. λ.).

Παρά κακογεράματος, / Ασπρόπυργε, να ζης, - / απορριγμένο θυμιατό / και των παιδιών τρομόκαρδο / σαν δουλιατό- / κάλλιο στη γη να ρέψουνε / τα τοιχοθέμελά σου, / σγουρά να σε σκεπάσουνε / του λόγγου τα κλαδιά, / και να χαθεί στη λαγκαδιά, / να μη φανή η φανιά σου...

Θεοδόσης Σπεράντσας, *Στον Άσπρο Πύργο*. / Ν.

Αστράγαλον, το [βλ. λ. *Σίφνος*].

Αστροπελέκια, τα / στα [*μεσν. αστροπελέκι «κεραυνός» <αστραποπελέκι (με απλολογία) <αστραπή + πελέκι <αρχ. πέλεκυς «τσεκούρι»*]: σημείο στο *Σκανιόφρουδο* (βλ. λ.), όπου πέφτουν πολλοί κεραυνοί. / Β.

Αστυνομικός Σταθμός Σίφνου, ο [*που έχει σχέση με την αστυνομία, προορισμός της οποίας είναι η τήρηση της δημόσιας τάξης και γενικά η εφαρμογή των διατάξεων της πολιτείας» <αρχ. αστυνομικός «που ανήκει σε αστυνόμο» <αρχ. αστυνόμος «αξιωματούχος για τη δημόσια ασφάλεια» + κατάλ. -ικός / Σταθμός «ειδικές εγκαταστάσεις μιας δημόσιας υπηρεσίας» <αρχ. σταθμός «χώρος στάθμευσης ταξιδιωτών ή στρατιωτών»*]: κτή(ι)ριο στο οποίο κατά καιρούς στεγάστηκε η αστυνομία στην Απολλωνία:

1. στο οίκημα της Ολυμπίας Χριστοπούλου και στη συνέχεια, όταν άλλαξε ιδιοκτήτη, του Ιωάννη Γεροντόπουλου, στην αρχή του κεντρικού πεζοδρόμου (Στενό) Απολλωνίας. / Κ.

2. στο οίκημα, ιδιοκτησίας του Συλλόγου Ναυτικών Σίφνου, μετά τη διακλάδωση του δρόμου Αρτεμώνα προς το Κάστρο. / Κ.

Ατζωϋργιά, Ατζοϋργιά, Αντζω(ο)ϋργιά και Τζιουργιά, η / στην [1. φυτώνυμο <Αζω(ο)γυριά (με σίγηση του μεσοφωνηεντικού -γ- και -(ν)τζ- <-ζ-) <Αζω(ο)γυρέα (με συνίτηση) <αζώ(ό)υρος <οζώγυρος (με τροπή α- <ο-) + κατάλ. -ιά /-έα (που σημαίνει φυτό) <συμφυρ. της αρχ. μετχ. *όζων* «που αναδίδει οσμή» (του ρ. *όζω* «μυρίζω») + αρχ. *ανάγυρος* «βρομολυγαριά, (με τη χαρακτηριστική βαριά μυρωδιά», πβ. αρχ. παροιμ. *μη κίνει τον ανάγυρον*), το φυτό *ανάγυρις* η *δύσοσμος*, *anagyris foetida*, «*δυσώδες και εμετικόν*» και 2. (Ν)Τζω(ο)γυριά <ζωγυριά (με τροπή (ν)τζ- <ζ-, με σίγηση του μεσοφωνηεντικού -γ- και συνίτηση) <αζωγυριά (με σίγηση του αρχικού άτονου α-) <οζωγυριά (με τροπή α- <ο-) <οζώγυρος + κατάλ. -ιά (που σημαίνει φυτό), βλ. και λ. *Ανέϋρος*. 3. Λιγότερο ορθό το *Τζιουργιά* «χτύπημα με τσίουρι» / *Τσι-ουργιά* <τζιούρι + κατάλ. -ιά (που σημαίνει χτύπημα) <τσιούρι «βέργα, που μπορεί να προέρχεται και από λυγαριά, με την οποία παρακινούν τα υποζύγια να επιταχύνουν

το βήμα τους» (-τζ- <-τσ-), πβ.: 1. στην αρχαία Αττική υπήρχε ο δήμος *Αναγυρούς* (η σημερινή Βάρη της Αττικής, που πήρε το όνομά της από τον πολύ ανάγυρο που φυόταν στην περιοχή) 2. *τσιούρι* <τσιώ + κατάλ. -ούρι <τσιώ <μεσν. *τσούζω* «με πονάει» <αρχ. *σίζω* «σφυρίζω, τοιτσιρίζω», πβ. *μπε(γ)-ούρι*]: μεσόγειος τόπος στα ΒΑ, κοντά στο *Γιαβρούχα* από το ομώνυμο φυτό που φύεται εδώ, όπως και σε πολλά άλλα μέρη στο νησί. Εδώ στην περιοχή έχει εντοπιστεί αρχαίος οικισμός. / Β.

Ατσάγια, τα / στα [*Ατσάλια (-για <-λια) <μεσν. ατσαλι <βενετ. azzal «χάλυβας» + κατάλ. -ι, βλ. λ. Ατσάλι*]: η ευρύτερη περιοχή του τοπων. *Ατσάλι*, πβ. *Καμάρες-Καμάρα*.

***Ατσάλι, το / στο** [*γεν. του Ατσάλη (πβ. Σταυρί) του οικογ. όν. από παρων. Ατσάλης «άνθρωπος σκληρός σαν το ατσάλι» <μεσν. ατσάλι <βενετ. azzal «το μέταλλο χάλυβας, μορφή καθαρού σιδήρου, γενικά κάτι πολύ σκληρό» <λατιν. *aciarium* (εννοείται *ferrum*) «αιχμηρός σίδηρος» <λατιν. *acies* «αιχμή», πβ. <άτσαλος <αρχ. *ατάσθαλος* «ακάθαρτος, ακατάστατος»*]: μεσόγειος τόπος στα Δ του νησιού, Ν του δρόμου των Καμαρών στο ύψος των *Σκχιζιάδων* («*Μαστρο Γεώργης του Νικολού Ατζάλη*» 1652 Σ.ε', 140 / «*Ιγνάτιος Ατζάλης*» 1804 Σ.ζ', 95 / «*Ιωαννίκιος Ατσάλης, ιερομόναχος, Σίφνιος*» 1834, Σ.β', 41 και *Ι.Σ.*, 240 / «*Αντώνιος Ατζάλης*» 1828 Σ.ι', 127). / Κ.

Άτσαχας, ο / Άτσαχα, στον [*άτσαχας «πυριτόλιθος, το ορυκτό χαλαζίας» <ατσάχι + κατάλ. -ας / ή Ποδαράς «που έχει πολύ μεγάλα πόδια» <ποδάρι + μεγεθ. κατάλ. -άς <μεσν. ποδάριν <αρχ. ποδάριον, υποκορ. του πους*]:

1. ή *Ποδαράς* (βλ. λ.), τόπος ΝΑ του Αγίου Γρηγορίου, στου *Γιαβρούχα*, κοντά στον Αγριλωπό. / Β.

2. μικρό ρέμα στα ΝΑ που χύνεται στα *Κηπιιά*. / Κ.

Ατσαχιά, η / στην [*άτσαχας + περιεκτ. κατάλ. -ιά, «τόπος με ατσάχους, πυριτόλιθους»*]: στις Αμμουδάρες. / Ν.

Ατσάχια και Τσάχια, τα / στα [(με σίγηση του αρχικού άτονου Α-) <ατσάχι <άτσαχας «πυριτόλιθος», πβ. λ. *Ατσαχιά* και *Ατσάχοι*]: το τοπων. Ατσάχοι με αλλαγή γένους:

1. χωράφια στου *Γιαβρούχα*. / Β

2. χωράφια στου Αβρακώτου. / Κ.

3. στο Φιδωπό, στη συμβολή των δρόμων Βουνό-Πλατύς Γιαλός. / Ν.

***Ατσάχοι, οι / στις** [*άτσαχας(ο) «πυριτόλιθος», ίσως <αρχ. ρ. άζω «ξηραίνω»*]: μικρό πλάτωμα στη συμβολή των δρόμων προς *Παναγία Βουνού* – *Πλατύ Γιαλό* με πυριτόλιθους. / Ν.

Ατσιγγαναργ(ε)ιό, το / στο [*Ατσιγγαναρ(ε)ιό «γύφτικο, καταυλισμός τσιγγάνων, χώρος ο οποίος λόγω της ακαταστασίας του θυμίζει κατασκήνωση τσιγγάνων» <Ατσιγγανος + κατάλ. -αρειό <μεσν. -αρείον (με κατέβασμα του*

τόνου, από ουσ. σε -άρης, που σημαίνει επάγγελμα) <Αθίγγανος «άθικτος, ανέγγιχτος» <α- στερητ. + θιγγάνω «αγγίζω». Οι Ατσιγγανοί είναι νομαδικός λαός με σκουρόχρωμο δέρμα, που κατάγονται από τη Β Ινδία και σήμερα έχουν ξαπλωθεί σε ομάδες σε όλο τον πλανήτη. Στην Ελλάδα έγιναν γνωστοί ως σιδεράδες και οργανοπαίχτες]: θέση στα όρια Απολλωνίας - Άνω Πεταλιού, όπου υπήρχε σιδηρουργείο και όπου λειτούργησε το 1927 η «Ηλεκτρική Εταιρεία Σίφνου» από το Στέλιο Τριαντάφυλλο (Ι.Σ., 342). / Β.

***Αύλακας** και **Ναύλακας, ο / Ναύλακα, στο(ν)** [*Ναύλακας* <αιτ. το *ναύλακα* <τον *Αύλακα* <τον *Αύλακα* (από συμμορφόρα του άρθρου της αιτ. και ανασυλλαβισμό) + κατάλ. -ς <αυλάκι «επιμήκης φυσική ή τεχνητή κοιλότητα στην επιφάνεια της γης» + μεγεθ. κατάλ. -ας <μτγν. *αυλάκιον* <αιτ. *άυλακα* του αρχ. ουσ. *άυλαξ* + κατάλ. -ς ή <αρχ. *ναύλοχος* «σταθμός πλοίων, караβοστάσι, όρμος κατάλληλος για ασφαλή αγκυροβόλια» <*ναυς* «πλοίο» + *λέχος* «κλίνη»]:

1. *ακτή, όπου εκβάλλουν τα όμβρια στη θάλασσα Β της θέσης *Λιβαδάκια* (Φιλιππάκης). / Β.
2. ρέμα στα ΝΔ, που πηγάζει από τα *Βουνάκια του Σκουργιαλού* και χύνεται κοντά στον *Περιστεριώνα*. / Ν.
3. στα ΝΑ ακτή, Β στα Κηπιά. / Ν.
4. ρέμα που πηγάζει από την Κρί(ή)να / Γ(κ)ρίνα και εκβάλλει στο Βαθύ, δίπλα στην Πούντα. / Ν.

***Αυλάκι, το / στο** [<μτγν. *αυλάκιον* «επίμηκες και μικρού βάθους φυσικό όρυγμα στο έδαφος», ως ακτωνυμικός όρος σημαίνει «στενός κολπίσκος, μικρός όρμος», υποκορ. του αρχ. *άυλαξ*, στον οποίο εκβάλλει μικρός χείμαρρος, πβ. λ. *Αύλακας* (1847 Σ.Ν.Ε.Σ., Διαθήκες α/α 4)]:

1. *παραθαλάσσιο ΒΑ στο Φοινικίδι. Εδώ στη γούρνα της ακτής, ενώ έκαναν μπάνιο, παρασύρθηκαν από τα κύματα της θάλασσας τρία παιδιά από τον Αρτεμόνα και πνίγηκαν (εφ. Σ. 12 Ιουλ. 1897), «*Το Αυλάκι και το Διαλισκάρι με την χαριτωμένην τύρβην* [φασαρία, οχλαγωγία] *κολυμβώντων παιδιών είναι πίνακες που ημπορούν να τιμήσουν και δοξάσουν κάθε καλλιτεχνικήν έκθεσιν*» (1933, Π., 9). / Β.
2. τ' *Αη Γιωργιού τ' Αυλάκι*: μικρού βάθους όρυγμα που καταλήγει σε μικρή εσοχή της θάλασσας στην ξηρά στον όρμο της *Χερρονήσου* ή του *Αγίου Γεωργίου*. / Β.
3. *Αυλάκι των Χοχλάκων* (εφ. Σ. 25 Οκτ. 1881, σ. 2), το ίδιο με το ρέμα του Κορνήλιου. / Ν.
4. *Αυλάκι της Παναγίας* ή *Λιμανάκι της Παναγίας*: το σημείο αποβίβασης στην Κιτριανή. / Ν.

Αυλάκια, τα / στα [βλ. λ. *Αυλάκι*]: στα ΝΔ μεσόγειος τόπος ανάμεσα στα ρέματα *Κουτέντο* και του *Φασόλη ο ποταμός* (βλ. λ.). / Κ.

Αφαλάτωση, η [βλ. λ. *Εγκαταστάσεις Αφαλάτωσης*].

***Αφεντάκη, του / στου** και ***Αφεντάκι, το** [<οικογ. όν. διδασκάλων της Σίφνου *Αφεντάκης* (Σ.ι'16) <μεσν. *αφέντης* «απόλυτος κύριος, άρχοντας, δεσπότης, εξουσιαστής, πατέρας» + πατρων. κατάλ. -άκης <αρχ. *αυθέντης*, πβ. τουρκ. *efendim* και *Αφέντης*, *Αφεντικό*, *Αφεντικού* / τα *Φρούδια* «απόκρημνα βράχια». Για τη γραφή *Αφεντάκι*, βλ. λ. *Σταυρί*]:

1. *κάβος ΒΔ, Β βραχίονας του όρμου της *Χερρονήσου* (1766 Σ. β', 109). / Β.

2. θέση κοντά στου *Μάινα*. / Κ.

Αφέντης Σταυρός, ο [πιθανόν από το *Αφέντης Χριστός* (βλ. σχετ. λ., πβ. *Αης Γιώργης Αφέντης*): «στον *Αφέντη τον Σταυρόν στην εκκλησίαν του παπα κύρ Αντώνη Θωμά*» 1700 Σ.β', 128», απροσδιόριστης θέσης σήμερα, ίσως η εκκλησία του Τιμίου Σταυρού στην Απολλωνία.

Αφέντης Χριστός, ο [<Αφέντης προσωνυμία του Χριστού <*αυθέντης* «απόλυτος κύριος, αφεντικό» (1680, Μ.τ.Σ. 70 και 1717 Σ. δ', 53 / 1746 Σ.β', 107 / 1783 Σ.β', 111)]: δυσπόστατη εκκλησία, άλλοτε ενορία στα Εξάμπελα, όπου τιμάται και ο *Άγιος Παντελεήμονας*. / Κ.

Αφεντικό το / στο, Αφεντικά, τα / στα και ***Αφεντικού, του / στου** [<αφεντικό «αφέντης, ο κύριος που τον υπηρετεί κάποιος ως εργάτης, εργοδότης, απόλυτος κύριος» (<μεσν. *αφεντικός* <μτγν. *αυθεντικός* «που ανήκει ή αναφέρεται στον αφέντη, τον άρχοντα»): ως κτητορικό τοπωνύμιο μπορεί να σημαίνει: 1. λαγκάδι Δ του Αρτεμόνα, γειτονικό με τα *Τραβά Βουνιά*, όπου υπήρχαν βιοτεχνίες υφαντών, *αργαστήρια*, μεγάλο αγρόκτημα και πηγάδι, κατά το Σίμο Μ. Συμεωνίδη, ιδιοκτησία του «*αφέντη Αντωνάκη Στάη*», Κρητικού που εγκαταστάθηκε στη Σίφνο από το 1645. 2. Σύμφωνα με άλλη εκδοχή η περιοχή οφείλει το όνομά της στο μεγαλέμπορο Βασίλη Λογοθέτη, ιδρυτή της Μονής της Βρύσης και άλλων πέντε εκκλησιών, ανάμεσα στις οποίες ο *Άγιος Γεώργιος του Αφέντη* (Ι.Σ., 228 / 1652 Σ. στ', 21-22 / 1711 Σ.θ', 186 / 1777 Σ.ζ', 58-59 / «εις τ' Αφεντικά» 1738 Σ.β', 14 και Σ.ιδ', 144 / «εις τ' Αφεντικό 1819 Σ.α', 107 / «εις Αφεντικού» 1834 Σ. η', 36), πβ. *Αρχοντικό*, *Αρχοντικά*. 3. ενδέχεται όμως ο τύπος *Αφεντικό* / -ά να είναι ουσιαστικοπ. ουδ. εν. / πληθ. του επιθ. *αφεντικός* (με παράλειψη του ουσ. *χωράφι* / *χωράφια*) και να σημαίνει χωράφι ή χωράφια μεγάλης αξίας ή παραγωγικότητας. / Β.

«**Αφτολιούς, εις τους**» [ίσως <*Αφτολιός* <*Αφτελιός*, (ο) (-ο- <-ε-) <αρχ. *πτελεός*, (η) «φτελιά» (με προθεμ. α-, -φτ- <πτ, και συνίζηση) και αρχ. *πτελέα* «το δέντρο φτελιά, караγάτσι» <τουρκ. *kara* «μαύρο» + *agac* «δέντρο» (βλ. και λ. *Φτελιά*): φυτωνύμιο, κάπου στον Αρτεμόνα, όπου θα υπήρχαν παλαιότερα φτελιές, απροσδιόριστη θέση σήμερα («το *χωράφι οπού έχει εις τον αρτεμόνα εις τους αφτολιούς*» 1674 Μ.τ.Σ., 14). / Β.

***Αχλάδα, η / στην** [<μεγάλο αχλάδι, απίδι»: 1. <*αχλάδι* + μεγεθ. κατάλ. -α <*αχράδιον*, υποκορ. του αρχ. *αχράς* 2. απευθείας <αιτ. την *αχλάδα* του μτγν.

αχλάς, -άδος «αγριαχλαδιά»]: φυτωνύμιο, ίσως θέση με αχλαδιές και πηγάδι και κολπίσκος στη ΒΑ ακτή παράπλευρα και Β στον Τράχηλα (1785 Ι.Α.Κ., 63, 73 / 1819 Ι.Α.Κ., 76), πβ. οικογ. όν. «Αντώνιος και Ζουάνης Αχλάδης Σ.θ', 70. / Β.

Αχλάδας τα Φρούδια, της / στις [<Αχλάδα (βλ. λ.) και Φρούδια (βλ. λ.): βράχια πάνω από την Αχλάδα. / Β.

Αχτιά, τα / στα [<τ' Αχτιά <ταΧτιά <τα Οχτιά (με σίγηση του αρχικού άτονου Ο- και συμμορφά με το άρθρο και ανασυλλαβισμό) «λόφος, όχθη», πβ. λ. Σταχτιά, από παράκουσμα του οποίου προήλθε το τοπων. Αχτιά <στα Αχτιά <Σταχτιά]: κλιμακωτή ακτή με απόκρημνους βράχους κοντά στο Πλακούρι και Σπηλιά τ' Αλεξανδρή (Χρ. Ψαρρής). / Β.

(Α) Ψηλός Προφήτης Ηλίας, ο / (Α) Ψηλό Προφήτη Ηλία, στον [<a- προθεμ. + μεσν. ψηλός <αρχ. υψηλός (με σίγηση του αρχικού άτονου υ-) <ύψος + κατάλ. -ηλός / βλ. λ. Προφήτης Ηλίας και Άη υ-Ηγιάς]: «επί τοποθεσία τω λόφω του Ψηλού των Βουνών» (682 μ.) της Σίφνου (Σ.ζ', 155).

Β

***Βαγγελίστρα, Βανγγελίστρα, η / στη** (25 Μαρτίου) [<μεσν. Ευαγγελίστρια «που κομίζει καλές ειδήσεις» προσωνυμία της Θεοτόκου <ευαγγελιστής + κατάλ. -τρια <ευαγγελίζομαι «φέρνω καλή είδηση, ευχάριστα νέα», το ευ- ως α' συνθετικό με τη σημασία του καλός, εύκολος.]: η Παναγία που δέχτηκε κατά τον Ευαγγελισμό το μήνυμα της γέννησης του Σωτήρα, εκκλησία στην είσοδο της Καταβατής, στη γειτονιά του Παπαφώτη, όπου τιμάται ο Ευαγγελισμός της Παναγίας, άλλοτε ιδιοκτησία του λογοτέχνη Άγγελου Κοσμή. / Κ. **Βαγιά, η / στη** [<βαγιά «το δέντρο βαγιά, φοινικιά» <βάγιο (το) + κατάλ. -ιά ή <βάια (με συνίτηση) <βίον + κατάλ. -ια <μτγν. βίον <βίαις (η) «κλαδί από φοινικα»]: θέση στη Σκάφη (βλ. λ.), όπου η Μονή του Προφήτη Ηλίου είχε αγρό και αμπέλι (1834 Σ.η', 36 και Μ.τ.Σ., 51, 1836 Σ.ζ', 158, 159), ο οποίος σήμερα ανήκει στο Μοναστήρι της Παναγίας της Βρυσιανής. / Κ.

Βαζιμίδι, το / στο [<*Βασιμίδι «σκαλοπάτι» <βαθμίδι(ον), υποκορ. του βαθμής, υποκορ. του <βαθμός <βαίνω, πβ. την προφορά του -σ- προ του -μ-: της μοίρας> της μοίρας]:

1. *κολπίσκος έξω από το λιμάνι του Βαθιού, κάτω από τον Εγκρέμναρο του Τρούλλου, (βλ. λ.). / Ν.

2. παράλια θέση στη ΝΔ ακτή του νησιού, Ν της Αγριλιάς. / Ν.

Βαθιά / *Βαθειά Λαγκάδα, η / στη [<Βαθιά (με συνίτηση) <αρχ. επίθ. βαθεία <βαθύς «που έχει σχετικά μεγάλο βάθος» / Λαγκάδα: 1. <μεσν. λαγκάδι + μεγεθ. κατάλ. -α <λαγκάδιον, υποκορ. του λαγκάς «κοιλάδα» <αρχ. λάγκος <αρχ. λάκκος 2. ή <λαγκάδι + μεγεθ. κατάλ. -α <*λακκάδιον, υποκορ. του αρχ. λάκκος]: βαθιά κοιλάδα στα Δ, Ν του Φαναριού των Καμαρών. / Κ

Βαθιά Πατήματα, τα / στα [<Βαθιά, ουδέτ. επίθ. βαθύς «που έχει βάθος ή βρίσκεται σε βάθος» / βλ. και λ. Πάτημα]: παράλια θέση στη ΒΑ ακτή, στη δεξιά αγκάλη του κολπίσκου Αχλάδα. / Β.

***Βαθύ, το / στο** [εδαφονύμιο <ουσιαστικοπ. ουδέτ. του αρχ. επίθ. βαθύς «που έχει ή βρίσκεται σε σχετικά μεγάλο βάθος», πβ. Βάθεια (η) «βαθιά κοιλάδα» / (1587 «στο Βαθύν στα Φυργιαλούδια», Μουζάκης Π. Β'. Δ.Σ.Σ., τόμ. Β', 276 / 1664 Σ.α', 82 και 1689 Σ.ζ', 54 και Σ.β', 8 / 1733 Ι.Α.Κ., 51 / 1797 Κ.Βρ., 137 και Σ.ιγ', 100): βαθύ λιμάνι ή αυλάκι στη θάλασσα ή έδαφος, επειδή το λιμάνι βρίσκεται σε βαθύτερο, χαμηλότερο επίπεδο σε σχέση με τη γύρω περιοχή ή, επειδή η θάλασσα έχει μεγάλο βάθος κοντά στην ξηρά για να προσεγγίζουν τα πλοία, παραθαλάσσιος οικισμός στα ΝΔ. Εδώ προ του 1960 λειτουργούσαν έντεκα αγγειοπλαστεία. Ο κάτοικος λέγεται Βαθιανός / -ή, Βαθειανός / -ή (<Βαθ- + κατάλ. -ιανός / -ή, Βαθέ-ος + κατάλ. -ιανός. Με το ψευδώνυμο Βαθιανός ο λογοτέχνης και δημοσιογράφος Γιώργος Ξ. Μαντζουράνης δημοσίευσε ηθογραφικές ιστορίες στη «Σιφναϊκή Φωνή»). Στο Βαθύ υπάρχουν τρεις δημοτικές δεξαμενές νερού (Συκχίδι, Βάνης, Λιβάδι Ταξιάρχη).

Ωραίε γιαλέ, θησαύρισμα μακαριστής γαλήνης

και θείας ομορφιάς

σαν ήλιος χειμωνιάτικος ζεσταίνεις κι απαλύνεις

τα πάγη της καρδιάς.

Θεοδόσης Σπεράντσας, Στο Βαθύ. / Ν.

Βαθύ Λαγκάδι, το / στο [βλ. λ. Βαθύ και Λαγκάδι]: στα Β, αλλιώς Μαυροένης, βλ. λ. (Καρύδης). / Β.

Βαλανιά, η / στη [φυτωνύμιο «βελανιδιά, *quercus ithaburensis*» <βαλανέα (η) (με συνίτηση) <αρχ. βάλανος «καρπός της βελανιδιάς» + κατάλ. -έα]: θέση στα Β του νησιού στην ευρύτερη περιοχή του Γιαβρούχα, το ίδιο με το λ. Βαλανιές. / Β.

***Βαλανιές, οι / στις** [<βαλανιά (βλ. λ.), πβ. και λ. Ρεούδια]:

1. *μεσόγειος τόπος Β του Αγίου Αντωνίου στου Καυγιά, όπου το τοπων. μαρτυρεί την ύπαρξη παλαιότερα δένδρων βαλανιάς. / Β.

2. φυτωνυμικό τοπων., θέση ΒΑ της Απολλωνίας, όπου άλλοτε θα υπήρχαν βαλανιδιές («Τρεις Βαλανιές» 1740 Ν.Ε.Σ., 187 / 1779 Ι.Α.Κ., 58 / 1799 Σ.δ', 53). Στην κορυφή του μικρού υψώματος των Βαλανιών σώζονται ερείπια αγγειοπλαστείων («(Του Αγίου Σάββα) λειτουργά ο Μιχαήλ Σερφιώτης η οποία είναι δια το αργαστήρι οπού του έδωσεν ο πατέρας μου και έκτισεν εις τις Βαλανιές» 1785 Ι.Α.Κ., 66). Υπάρχει και παρωνύμιο Βαλανιώτης (<Βαλαν- + κατάλ. -ιώτης), επειδή καλλιεργούσε παλαιότερα τα περιβόλια της περιοχής. Εδώ υπάρχει δημοτική γεώτρηση. / Κ.

Αχ, πόσα χρόνια πέρασαν τόσο μακριά σου, αλίμονο.

Κι όμως δεν ξέρω αν κάποτε θα σου ξανάρθω πίσω,

μια λυγαριά στις Βαλανιές τον Ιούλη να μυρίσω,

του Κάμπα τα κοντόπουλα να δω στο μεσοχείμωνο.

Αντώνης Ι. Πρόκος, *Στροφές για τη Σίφνο*.

3. Ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει μόνο *Βαλανιές* (στις), στα ΒΑ του νησιού, χωρίς να προσδιορίζει ποίο από τα δύο τοπωνύμια εννοεί.

Βαν-γγέλου και **Βαγγέλου, στου** [*Βάγγελος* <ανδρικό όν. *Ευάγγελος* (προφορά *Ε-Βάγγελος*, με σίγηση του αρχικού άτονου *Ε-*) <αρχ. *ευάγγελος* «ο φορέας καλών ειδήσεων, ο καλός άγγελος» <ευ- «καλά» + *άγγελος*, πβ. *Βανγγέλα* (1746 Σ.β', 9, 107 και Σ.ιδ', 148)]: χωράφι με δέντρα, απροσδιόριστη η θέση του σήμερα.

Βάνης, ο και ***Βάνη, στου** [οικογ. όν. από παρων.: 1. <*Αβάνης* (με σίγηση του αρχικού άτονου *Α-*) <*αβάνης* «συκοφάντης, καταδότης», πβ. *αβανιά* <ιταλ. *avana* 2. <*Αβάνης* <τουρκ. *havan* «δόλιος, άπιστος» (1807 Σ.ιδ', 131 / 1836 «*Κάτω Βάνης*» Σ.Ν.Ε.Σ., Συμφωνητικά α/α 32 / «*Βάνη ή Φραζέλλου*» <Φραζές + κατάλ. -έλλος <Φρα(ν)τζές <Φρα(ντ)ζέσκος <Φραγκίσκος <Φράγκος + υποκορ. κατάλ. -ίσκος, 1873 Σ.γ', 136, πβ. Ν. Προμπονά, Σχόλια σε δέκα σιφνιακά τοπωνύμια, ΟΝΟΜΑΤΑ 19, σ.581-582)]: χείμαρρος που χύνεται στο Βαθύ και διακρίνεται σε *Απάνω* και *Κάτω Βάνη*. Εδώ υπάρχει δημοτική γεώτρηση. / Ν.

Βαπορόστενο και **Παπορόστενο, το / στο** [<*παπόρι* <*βαπόρι* (<ιταλ. *varone* «ατμόπλοιο») + *στενό*, ουδ. επιθ. στενός, «στενή πάροδος, σοκάκι» και με παραφθορά στο Κτηματολόγιο *Παπορόστερνο*]: δρόμος στον Επάνω Αρτεμώνα, όπου βρίσκονται στη σειρά σπίτια ναυτικών της εμπορικής ναυτιλίας, που εργαζόνταν στα βαπόρια. / Β.

Βαρβάρου Άγιος Γεώργιος, ο [<πατρων. οικογ. όν. *Βάρβαρος* «αυτός που δεν μιλάει ελληνικά» (Τ.Κ.Α.), πβ. *Βαρβάρα*, ιταλ. *Barbara* και βενετ. *Barbarigo* / *Βαρβαρί(ή)γος*]: βλ. και λ. *Άγιος Γεώργιος του Βαρβάρου* (1677 Σ.δ', 61), υπάρχει και *Άγιος Βάρβαρος* που τιμάται στις 7 Μαΐου. / Β.

Βάρδια, η / στη [βλ. λ. *Βάρδιες*]: θέση απ' όπου μπορεί κάποιος να κατοπτρεύσει, στον Πύργο της Τσι(ν)γκούρας, στου Τσόχα. / Κ.

Βάρδιες, οι / στις [<*βάρδια* <βενετ. *vardia* ή *guardia* «φρουρά, σκοπιά» (πβ. *βαρδιάνος* «φρουρός, φύλακας στη βάρδια»): μεσόγειος τόπος Ν στις Αγκλ(ε) ίστριες και Β στου Ντακορόνια. / Ν.

Βαρδοσπηγ(κ)ιά, η / στη [1. <*Βαρδοσπηλιά* (-(-ν)γκ- <-γι- <-λι-) *βάρδια* <βενετ. *vardia* ή *guardia* «φρουρά, θέση απ' όπου μπορεί κανείς να βλέπει τη θάλασσα και την παραλία», (επειδή στα χρόνια της πειρατείας ο *βαρδιάνος* (παρατηρητής) ειδοποιούσε τους κατοίκους σε περίπτωση επιδρομής πειρατών) + *σπηλιά* 2. <*βάρδα* «φυλάξου ή φύλαξη» + *σπηλιά* <βενετ. *varda* «πρόσεχε, φυλάξου», πβ. βυζαντ. ον. *Βάρδας*, *Βαρδάρης*, *βάρδος* «ποιητής, τραγουδιστής» <ιταλ. *bardo*.]: σπήλαιο στα Β ανάμεσα στις Παρασκευής το Πετάλι και την Πλάκα. / Β.

Βαρκάκι, το / στο [<μεσν. *βάρκα* «μικρό σκάφος που κινείται με κουπιά, μη-

χανή ή πανί» + υποκορ. κατάλ. -άκι <ιταλ. *barca* «πλοiάριο, λέμβος» <λατιν. *barca*]: τοποθεσία Α στην Κουκουμαβλοφωλιά, στο Τρουλ(λ)άκι. / Β.

***Βάρτα, τα / στα** [<*Βάλτα* (-ρτ- <-λτ-) <μεσν. *βάλτον* «έλος, τέλμα» <σλαβ. *blato*]: περιοχή που κατά καιρούς διατηρούσε άλλοτε στάσιμα, λιμνάζοντα νερά (1723 Σ.Φ. Ιούλ.-Αύγ. 1982, 3):

1. μεσόγειος τόπος Δ, στα Λαγκαδάκια και στις Πλακανιές, διακρίνονται σε Κάτω και Πέρα Βάρτα («*Βάρτα*» 1714 Σ.ια', 41). / Β.
2. ανατολικά, στον πεζόδρομο προς το Κάστρο, όπου η εκκλησία της Παναγίας της Φανερωμένης ή Δευτέρας Παρουσίας (1799 Τ.Σ., 74, 83 / 1762 Σ.β', 109-110). / Κ.

Βάρτα Κόλυβου, τα / στα [*Κόλυβου*, προφανώς από παραφθορά του *Κόλυμπου* (βλ. λ.), με αποχηροποίηση του -μπ-> -β-]: χωράφια Ν στις Τρεις Πηγές. / Β.

Βάρτα Νικολουδάκη, τα / στα [βλ. λ. *Βάρτα* / πατρων. οικογ. όν. *Νικολουδάκης* (με διπλό υποκορισμό) <*Νικολούδης* + πατρων. - υποκορ. κατάλ. -άκης <*Νικόλας* + υποκορ. κατάλ. -ούδης]: χωράφι στα Βάρτα, ιδιοκτησίας άλλοτε της οικογένειας Νικολουδάκη. / Β.

«*βαρώνας, της*» [<*βαρώνας* (1808 Ν.Ε.Σ., 124). βλ. λ. *Μπαρώνας*].

Βασίλαρου ο Ποταμός, του / Βασίλαρου το(ν) μ-Ποταμό, στου [<*Βασίλαρος* «ο μεγάλοςωμος Βασίλης» <*Βασίλης* + μεγεθ. κατάλ. -αρος <*Βασίλειος*]: ο χείμαρρος που αρχίζει από το εργοστάσιο της Δ.Ε.Η. και συνεχίζει προς του Καλοέρου. / Ν.

Βασίλας, της / της [<βαφτιστ. όν. μεγεθ. *Βασίλα* (η) <*Βασίλης* + μεγεθ. κατάλ. -α, πβ. *Αντώννα* <*Αντώνης*, *Απόκα* <*Από* / *Αποστόλα* <*Απόστολος*, *Γιωργάρα* <*Γιώργης*, *Κωνσταντάρα* <*Κωνσταντής* + μεγεθ. κατάλ. -άρα <*Κωνσταντίνος*]: κτητορικό τοπων., χωράφι Ν στο Κάτω Πετάλι, προς το Μαύρο Βουνί, ιδιοκτησία άλλοτε του Βασίλη Πανώργιου. / Κ.

Βασιλίσσας ο Μύλ-λος, της / Βασιλίσσας το Μύλ-λο, της [<*Βασιλίσσα*, πατρων. του Μιχελή Μπουρή <αρχ. *βασιλίσσα* «η γυναίκα του βασιλιά» <*βασιλεύς* + κατάλ. -ίσσα, βλ. λ. *Μύλ-λος του Μιχελή Μπουρή*].

***Βασιλοπόταμα, τα / στα** [1. <μεγεθ. πρόθημα *βασιλο-* + *ποταμός* <*βασιλεύς* (πβ. βασιλικά έξοδα, όπου το επιθ. δηλώνει τη σπουδαιότητα ή το μέγεθος του προσδιοριζόμενου ουσ., δηλαδή ποταμοί με μεγάλο όγκο υδάτων / πβ. *βασιλικόσυκο* και: *θεο-* (θεό-γυμνος, θεο-σκότεινος), *αντρο-* (αντρο-γυναίκα, αντρο-κόριτσο), *γαϊδουρο-* (γαϊδουρό-βηχας, γαϊδουρο-φωνάρα), *βουγδο-* (βουγδοκοιγιά, βουγδομάττης κ. ά.) 2. ή <βαφτιστ. όν. *Βασίλης* + *ποταμός*, που σχετίζεται με κάποιο *Βασίλη*]: δηλ. βαθύς χείμαρρος στα Α που πηγάζει από τη θέση Καστανάς και χύνεται στην Πόστα, κοντά στα Λιβαδάκια. / Β.

***Βασσάλου το Φρούδι, του / στου** [<οικογ. όν. *Βασσάλος* (<*βασσάλος* <βενετ. *vassalo* «υποτελής, υπήκοος»), οικογ. όνομα που απαντάται στη Σίφνο,

πβ. και οικογ. όν. Βασαλάκης <Βασσάλος + κατάλ. -άκης / Φρούδι (<μεσν. φρούδι <μτγν. οφρούδιον, υποκορ. του αρχ. οφρύς (η) «βραχώδες ύψωμα»]: τόπος στα ΝΔ του νησιού, απέναντι στην Παναγιά του Νήγιου (βλ. λ.).

Κακάρισμα των περδικών στο φρούδι του Βασάλου

της χαραυγής νανούρισμα, στα λόγια μου δεν σφάλλω. / Κ.

(Αντώνης Ιω. Αβρανάς, «Σιφναϊκά Νέα» Απρ. 2006, σελ. 5).

Βαφία, του / στου [επαγγελμ. οικογ. όν. Βαφίας «αυτός που έχει ως επάγγελμα τη βαφή υφασμάτων / ελαιοχρωματιστής» / Βαφιάς <βυζαντ. Βαφέας (με συνίτηση) <αρχ. βαφεύς «αυτός που έβαφε λινά, μάλλινα, μεταξωτά υφάσματα και φορέματα» <βάπτω]: μεσόγειος τόπος στα Δ του νησιού, ΝΑ Βλυχάδας και της Ρύμνης, πάνω από του Καπή, πβ. και λ. Ταξιάρχης του Βαφία. / Κ.

Βαφιά, του / στου [επαγγελμ. οικογ. όν. Βαφιάς («εις του Βαφιά» 1813 Σ.ια', 75), βλ. λ. Βαφία, του]: απροσδιόριστη θέση σήμερα, πιθανώς του Γαφιά (βλ. λ.).

***Βαφτιστής, ο / Βαφτιστή, στο** [<Βαπτιστής «το πρόσωπο που βαφτίζει», προσωνυμία του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου, <βαπτίζω «καθιστώ κάποιον χριστιανό με το μυστήριο της βάπτισης» <αρχ. βάπτω «βυθίζω, βουτώ»]: στο Πάνω Πετάλι, όπου η ενοριακή εκκλησία του Αγίου, βλ. και λ. Άγιος Ιωάννης ο Βαφτιστής. / Β.

Βάχη, η / Βάχη, στη [<βάχη «ξύλινη σκάφη πλυσίματος», πβ. λ. Σκάφη]: εδαφώνυμο, ρέμα στα Β, που πηγάζει από τις Βαλιανές, διασχίζει το Γιαβρούχα και χύνεται στα Βρουλίδγια. / Β.

***Βγένας, της / στης** [<Βγένα «από καλή γενιά, προσωποποίηση της ευγένειας» <Βγενιό (το) + μεγεθ. κατάλ. -α <Βγενιό (η) <Ευγενιό (προφορά Ε-Βγενιό, με σίγηση του αρχικού άτονου Ε-) <Ευγενία <Ευγένιος «που έχει αρχοντική καταγωγή, ευγενής, από ένδοξο γένος» <ευ- + γένος]: ανθρωπωνύμιο, χείμαρρος στα ΝΑ του νησιού, που ξεκινάει από τις Αμμουδάρες και εκβάλλει στη ΒΑ άκρη της παραλίας του Πλατύ Γιαλού, στην Αλυκή. / Ν.

Βγένας το Νερό, της / στης [βλ. λ. Βγένας / Νερό]: πηγή νερού στην ποταμιά της Βγένας κάτω από το νταμάρι του Φιδωπού. / Ν.

Βγιοράντα, η / στη [<Βιοράντα <Βιολάντα (-ρ- <-λ-) / Γιολάντα <Βιολάντη <Βιολάνθη <λατιν. Βιόλα «μενεξές» + Ανθή «άνθιση» και με παραφθορά Βοριάντα (στο Κτηματολόγιο), με παρασυχετισμό προς το βοριάς, επειδή η τοποθεσία είναι εκτεθειμένη στο βοριάς]: ανθρωπωνύμιο, χωράφια κοντά και ΒΔ στον Άγιο Αντίπα ή Πατσάνα (βλ. λ.). / Β.

Βελούδη, του / στου [οικογ. όν. από παρωνύμιο: <επαγγελμ. Βελούδης «αυτός που παράγει ή πουλεί βελούδα» και (μεταφ.) «βελουδένιος, απαλός σαν βελούδο <Βελούδιος <μεσν. βελούδο «πολυτελές ύφασμα στιλπό και χνουδωτό από τη μια πλευρά» <βενετ. veludo <μτγν. λατιν. villutus <λατιν. villus « τρίχωμα, μαλλί», πβ. και βαφτιστ. όν. η Βελούδα («Γεώργης Βελούδης» 1688 Σ.ζ', 52 / «Γεώργιος ιερέυς Βελούδης» 1731 Σ.ια', 46 / «Ρουμπίνα θυγάτηρ Γεωργίου

Α. Βελούδη» 1837 Ι.Α.Κ., 91)]: κτητορικό τοπων. κοντά στις Τσουδάλες και στον Καμινακιού τ' Αυλάκι. / Β.

Βενιέρη η Λόζγια, του / Βενιέρη τη Λόζγια, στου [στο Κάστρο, βλ. λ. Λό(ντ)ζγια του Βενιέρη, οικογ. όνομα βενετικής καταγωγής].

Βενιού τα Καμίνια, του / στου [<οικογ. όν. Βενιός / Καμίνια (βλ. λ.)]: κτητορικό τοπων., παλιά αγγειοπλαστεία του Κώστα Μαστρόκαλου (που περιήλθαν στον Κωστή Βενιό) ανάμεσα στην παραλία της Φυκιάδας και στην εκκλησία του Άη Γιώργη του Κοντού. / Ν.

Βεντούρη ο Μύλ-λος, του / Βεντούρη το Μύλ-λο, στου [βλ. λ. Μύλ-λος του Βεντούρη].

Βεντούρη το Πεταλάκι, του / Βεντούρη το Πεταλάκι, στου [1. επαγγελμ. οικογ. όν. Βεντούρης «αυτός που φτ(ε)ιάχνει ξύλινα ποιμενικά αγγεία, καρδάρες» <βεδούρι + κατάλ. -ης <σλαβ. vedur 2. Βεντούρης «καλότυχος, τυχερός» <ιταλ. Ventura «τύχη» (<Buona Ventura «καλή τύχη») και Venturi Τζιοβάννι Μπατίστα (1786-1822), Ιταλός φυσικός, πβ. και βεντουρίμετρο / Πεταλάκι (βλ. λ.)]: ύψωμα ΒΔ της Αλατσαργιάς (βλ. λ.). / Β.

***Βερνίκου, του / στου** [<Βερνίκος, οικογ. όνομα που απαντάται στη Σίφνο <Βερνίκης <βερνίκι <μτγν. βερνίκιον «είδος φυτού / νίτρο άριστης ποιότητας» <Βερνίκη «νικηφόρος», όνομα θυγατέρων και συζύγων διαφόρων Πτολεμαίων και πολλών πόλεων <Βερε- (<φέρω) + νίκη) <Φερνίκη, πβ. και αρχ. Φερνίκος και Νικηφόρος «νικητής» («Νικ. Βερνίκος, ιερέυς» 1630 Ι.Α.Κ., 34 / 1797 Κ.Βρ., 136), βλ. λ. και Παναγία του Βερνίκου]:

1. *κόλπος στη ΒΔ ακτή, στη δεξιά αγκάλη του όρμου Αγίου Γεωργίου ή Χερρονήσου, όπου και το ακρωτήριο Βροντά. / Β.
2. σε χάρτη του κτηματολογίου της τέως Κοινότητας Αρτεμώννα η γύρω από την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου Χερρονήσου χαρακτηρίζεται ως ιδιοκτησία Γ. Βερνίκου. / Β.
3. «χωράφι βερνίκου», ιδιοκτησία της Μονής της Βρύσης (1797 Κ.Βρ. 136 / Σ.ιγ', 99), του οποίου η θέση είναι σήμερα απροσδιόριστη.

Βερούδη, του / στου [πιθ. <παρων. Βερούδης <βερούδι <βεδούρι (με αντιμετάθεση συμφώνων -δ- / -ρ-) <βεδούρα <σλαβ. vedro «ξύλινος μικρός κάδος, όπου πήζουν το γάλα»]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει χωράφια Ν στη Μέλισσα. / Ν.

***Βήμα, το / στο** [<βήμα <αρχ. βήμα / βάμα <βαίνω «το άγιο βήμα, το ιερό του χριστιανικού ναού», πβ. λ. Γιόδημα]: θέση Δ της Παναγιάς του Καργιαύλη, κοντά στο Βάνη (βλ. λ.). / Ν.

***Βίγλα, η / στη** [1. <μεσν. βίγλα «φρουρά, σκοπιά, παρατηρητήριο» <λατιν. vigilia «φρουρά» 2. <vigila (προστακτ. του ρ. vigilare «φρουρώ, αγρυπνώ, επιτηρώ»): φρυκτωριακό τοπων. (που μετέδιδε σήματα με πυρσούς κατά τη νύχτα σε μακρινές απόστάσεις), ψηλό σημείο απ' όπου μπορεί κάποιος να βλέ-

πει μακριά και να ελέγχει την περιοχή και με θέα προς τη θάλασσα, για να παρακολουθεί τα πειρατικά πλοία. Οι βιγλάτορες κατόπτευαν τη θάλασσα και, όταν εμφανίζονταν πλοία, ειδοποιούσαν τη διοίκηση, αν επρόκειτο για εχθρικά να κινητοποιήσουν την αμυντική δύναμη ή, αν επρόκειτο για φιλικά, οι πλοίαρχοι να προσκομίσουν τα πιστοποιητικά υγείας και την εντολή δρομολογίου και προορισμού στις αρχές του νησιού, πβ. τοπων. *Καταφύγια, Κατέρργου, Κατεργάκι, Σαρακήνικο, Τουρκαύλακο*:

1. * στα ΒΔ του Αρτεμώννα, στον Καλαμπελά, ΒΔ στο Άη Γιωργάκι του Καλαμπελά και πριν από τον Άη Δημήτρη. Απ' εδώ το ηλιοβασίλεμα είναι μαγευτικό:

*Πέρα ο ήλιος κατεβαίνει
σαν τσέρκι που αργοκυλά,
στη Βίγλα, στον Καλαμπελά
και όπως κατεβαίνει κάνει
ένα ροδόχρωμο στεφάνι,
και λες, Θεέ μου, τούτη η δύση
κάνε ποτέ της να μη σβήσει!* (Τάκης Βέλλης, *Σιφνέϊκο δειλινό*). / Β.

3. *εξαιτίας της θέσης της ήταν παρατηρητήριο, απ' όπου επόπτευαν μεγάλο μέρος της στεριάς και της θάλασσας, εδώ υπάρχει η εκκλησία της Αγίας Άννας, πάνω από το λιμάνι του Βαθιού (1821 Σ.Ν.Ε.Σ, Προικοσύμφωνα α/α 12). / Ν.

Βίγλα Διενή, η / στη [βλ. λ. *Διενή Βίγλα*].

Βίγλα Λαού, η / στη [βλ. λ. *Λαού Βίγλα*].

Βίγλα εις του Λουκατάρη, η [βλ. λ. *Βίγλα / Λουκατάρη* <οικογ. όν. *Λουκατάρης* <*Δουκατάρης* <*Δουκατάριος* <μεσν. *δουκάτον* + κατάλ. -άριος <λατιν. *ducatum* «περιοχή που διοικείται από δούκα» <*dux* «ηγεμών, αρχηγός», πβ. *καγκελάριος, λεγεωνάριος* (1776 Σ.ιδ', 128)]: κτητορικό τοπων., απροσδιόριστης θέσης σήμερα.

Βίγλα Ποδενέ, η / στη [βλ. λ. *Βίγλα / Ποδενέ* <οικογ. όν. *Ποδενές*, άγν. ετυμολ.]: κτητορικό τοπων., απροσδιόριστη θέση, όπου είχε χωράφι η Μονή της Βρύσης. (Κ.Βρ., 153 / «*Αρσένιος Ποδενές*», ηγούμενος της Μονής του Προφήτη Ηλία 1834-1836 και 1849-1850 Σ.β', 52-53).

***Βιγλάκι, το / στο** [<βιγλάκι «μικρή σκοπιά» <μεσν. *βίγλα* + υποκορ. κατάλ. -άκι <λατιν. *vigilia* «φρουρά, σκοπιά», *vigilare / viglare* «αγρυπνώ» (1712 Σ.β', 59, 74), πβ. *Βιγλί*]: μεσόγειος τόπος στα ΝΔ, πάνω από τη θάλασσα, ΝΔ στο Μαύρο Χωριό. / Ν.

«**Βικάριου, εις του**» [<*Βικάριος*, <ιταλ. *Vicario* <λατιν. *Vicarius* «κληρικός της δυτικής εκκλησίας, ιερέυς αναπληρωτής του καθολικού επισκόπου, τοποτηρητής» <*vicis* «η εναλλαγή, ο αντί άλλου ταγμένος να πράττει κάτι», πβ. και

Βικάριος οικογ. όν. (Τ.Κ.Α.) και «*αποστολικός βικάριος Σίφνου Φραντσέσκο Λορεντάνο*» 1684 Σ.α', 67, 77]: απροσδιόριστη θέση σήμερα, όπου είχε χωράφι το Μοναστήρι του Μο(υ)γκού (1834 Σ.η', 40).

Βίντσι, το / στο [<αγγλ. *winch* «βαρούλκο» + κατάλ. -ι, πβ. λ. *Καβαλέτο*]:

1. σημείο στο δρόμο προς τη Βορ(ε)ινή, λίγο πριν από τον Άη Γαλάτη, Δ του Αγίου Λαζάρου, από τα ερείπια κρηπίδας, μιας χτιστής πέτρινης βάσης, στις εσοχές της οποίας εντοιχίζονταν για να στερεωθεί καλά τροχαλία. Η τροχαλία αυτή κινούσε τα συρματόσχοινα, πάνω στα οποία σύρονταν τα βαγονέτα, οι κρεμαστοί κάδοι του εναέριου σιδηρόδρομου και έτσι μετέφερε το μέταλλευμα στην υψικάμινο των Καμαρών. Το συρματόσχοινο έτρεχε στηριζόμενο σε ενδιάμεσους ξύλινους πυλώνες που δε σώζονται πια σήμερα, σε αντίθεση με τις χτιστές πέτρινες βάσεις που χτιζονταν στα πιο απόκρημνα σημεία της διαδρομής. Το σύστημα μεταφοράς λειτουργούσε με τη δύναμη της βαρύτητας, όταν οι γεμάτοι κάδοι κατέβαιναν, οι άδειοι τραβιούνταν προς τα επάνω, ανέβαιναν. Από την έναρξη των εργασιών εξόρυξης στα μεταλλεία σιδήρου που λειτούργησαν στη Σίφνο από τα τέλη του 19^{ου} αι. μέχρι τις αρχές του 20ού αι. λειτουργούσε στο νησί ένα σύστημα εναέριας μεταφοράς σε συνδυασμό με κεκλιμένα επίπεδα, επίγειους σιδηρόδρομους και καρδόδρομους (Γεωργία Παπαβασιλείου - Αικατερίνη Σφύρα). / Β.

2. νότια στον Άη Σιλίβεστρο παρόμοια μεγάλη κτιστή πέτρινη βάση, στην οποία στηρίζονταν τα συρματόσχοινα του εναέριου σιδηρόδρομου που μετέφεραν τα μεταλλεύματα από τη Λειψάνα προς την Τσι(υ)γκούρα και τελικά στην υψικάμινο των Καμαρών. / Β.

Βιολογικός Καθαρισμός, ο [<γαλλ. *biologique* <βιολόγος + κατάλ. -ικός / *Καθαρισμός* «το καθάρισμα, η αφαίρεση των ανεπιθύμητων στοιχείων από τα λύματα, ώστε να μη ρυπαίνουν» <μτγν. *καθαρισμός* «εξαγνισμός» <θ. αορ. *καθαρισ-* του μτγν. ρ. *καθαρίζω* + κατάλ. -ισμός <αρχ. *καθαρός*]: τόπος, όπου συγκεντρώνονται τα λύματα των οικισμών και γίνεται επεξεργασία τους με βιολογικές μεθόδους, πριν πέσουν στη θάλασσα, προς αποφυγή της ρύπανσης:

1. του *Κάστρου*, ΒΑ του οικισμού, στη θέση *Λούρος* (βλ. λ.) / Κ.
2. των *Καμαρών*, στην παλιά Σκάλα Μεταλλείων, πριν από το Φανάρι. / Κ.
3. του *Πλατύ Γαλού*, στις νότιες παρυφές του οικισμού. / Ν.

Ήδη μελετάται (2014) η κατασκευή βιολογικού καθαρισμού στην περιοχή Κάψαλος για τους κεντρικούς οικισμούς.

Βιοράντα, η / στη [βλ. λ. *Βιοράντα*].

***Βίστη ο Ποταμός, του / Βίστη το(ν) μ-Ποταμό, στο** [<οικογ. όν. *Βίστης*, αβέβ. ετυμολ. (πβ. *βίστα* (η) «θέα, όψη, εμφάνιση» <λατιν. *vista* «θέα» και *Μπέλλα-βίστα* =Καλλιθέα) / *ποταμός* «ρεύμα γλυκών νερών σε κοίτη» <*πίνω*

ή <πίπτω + παραγωγική κατάλ. -αμός, πβ. και Μπίστης, Βιστάκης (Τ.Κ.Α.) («Νικόλαος Κωνσταντή Βίστη και η συμβία αυτού κερά Κατερίνα» 1712 Σ.β', 34, 74 / Σ.ια', 32.): ανθρωπωνύμιο που δηλώνει χείμαρρο, ο οποίος αρχίζει από τη θέση Μάγγαρη και αφού ενωθεί με το Βάνη στη Γενναριά, χύνεται στο Βαθύ. / Ν.

***Βλάση, του / στου** [<βαφτ. και πατρων. οικογ. όν. Βλάσης (Τ.Κ.Α.) <Βλάσιος <τρυφερός σαν βλαστός> <φυτού βλασίη <βλαστάνω>]:

1. στη Δ ακτή, ρεματιά (του Βλάση ο Ποταμός;) και κολπίσκος, όπου και αρχαίος πύργος ΝΔ στο Τόσο Νερό (βλ. λ.). / Κ.
2. Ο Μάνος Φιλιππάκης αναφέρει το ίδιο τοπωνύμιο και στα ΝΑ, αλλά είναι δύσκολη η ταύτισή του.

***Βλάχα, η / στη** [θηλ. του πατριδων. οικογ. όν. Βλάχος <μεσν. εθωνύμιο Βλάχος <Βλαχία, Ρουμανία <σλαβ. Vlah <αρχ. γερμ. Valah <λατιν. Volcae «λατινόφωνοι» ή από επαναπατρισμό ή ανδρωνυμικό από παρων. που σημαίνει γυναίκα ορεσίβιου βοσκού και πονηρού («πονηρός ο Βλάχος!»): περιοχή μετά το Πλακωτό, Α στο δρόμο προς το Φάρο (βλ. λ.). / Κ.

Βλη(υ)σίδι και *Βλισίδι, το / στο [1. <βλησίδι «κρυμμένος θησαυρός που ανευρίσκεται τυχαία» <μεσν. βλησίδιον, υποκορ. του βλήσις «αφιέρωμα» + κατάλ. -ίδιον <βάλλω> 2. ή κτητορικό τοπων. <Βλησίδα <οικογ. όν. Βλησίδης (Τ.Κ.Α.) <βλησίδι «κόσμημα» 3. Βλισίδι, το «πηγή αστείρευτη» <βλύσις «ανάβλυσις, πλημύρισμα, θησαυρός» <ρ. βλύζω / βλύω «αναπηδώ με ορμή, ξεχύνομαι», αλλιώς και Νέος Κήπος (1673 Σ.δ', 68 (για διάκριση των τοπων. Κήπος και Παλιός Κήπος) / «Βλισίδι» 1774 Σ.ιδ', 126 / «βλισίδια», «εις το βλησίδι και σκοτινόν», «εις τα βλισίδια χωράφι» (1797 Κ.Βρ., 138, 151 και Σ.ιγ', 100)· η γραφή με -ι- Βλισίδι είναι σφαλερή]: περιοχή ανάμεσα στην Καταβατή και στα Συμπόπουλα (βλ. λ.). / Κ.

***Βλυχάδα, η / στη** [<βλυχάδα (προγενέστερος τύπος του γλυφάδα) «παραλιακή τοποθεσία με άφθονο γλυφό, υφάλμυρο νερό» <βλυφός + κατάλ. -άδα <αιτ. -άδα των αρχ. ουσ. σε -άς> <μτγν. *βλυχός, που το πιστοποιεί ο τύπος το βλυχάδες]:

1. *λέγεται και Βλυχύ (κατά το γλυκός / γλυκός), κολπίσκος στη Β ακτή του νησιού, ΝΑ της Άσπρης Βραχιάς (βλ. λ.). / Β.
2. *όρμος ΝΔ του νησιού, Δ της Ρύμνης και του Ακλέρου (βλ. λ.). / Ν.

Βλυχύ, το / στο [ουδετ. ουσιαστικοπ. επιθ. βλυχός, με επίδρ. του γλυκύ / γλυκό, βλ. λ. Βλυχάδα, Βλυχό]: λέγεται και Βλυχάδα. / Β.

***Βλυχό, το / στο** [<ουσιαστικ. ουδ. βλυφό (ενν. νερό) του επιθ. βλυφός, αρχαιότερος τύπος από το γλυφός, «γλυφός, υφάλμυρος» <μτγν. *βλυχός, που το πιστοποιεί το βλυχάδες, πβ. και οικογ. όν. Βλυχός (Τ.Κ.Α.)]: λέγεται και ο Βλυχός, ορμίσκος στο Φάρο, όπου αδύνατη πηγή γλυφού, υφάλμυρου νερού (1797 Κ. Βρ. 137 και Σ.ιγ', 100). / Ν.

Βολάνη, του / στου [<οικογ. όν. Βολάνης <ιταλ. Volani / Vollano>]: κτητορικό

τοπων. που δηλώνει κτήμα στα Ν του όρμου του Βαθιού, όπου ο Χρ. Τσουντας εντόπισε συλημένο πρωτοκυκλαδικό νεκροταφείο το 1898. / Ν.

Βολή, η / στη και Βολές, οι / στις [<μεσν. βολή «ευκολία, άνεση, ευχέρεια, κολάι (<βολεύω <προφορά ε-βολεύω (με σίγηση του αρχικού άτονου ε-) <εμβολεύω <μτγν. εύ-βολος «καλότυχος, τυχερός στη ρίψη ζαριών»): το μέρος στο οποίο έχει κάποιος κτήματα (πβ. βολάτορας), σε πολλά μέρη του νησιού.

Βόλου και Βώλου, στου και Βόλος, ο [1. <οικογ. όν. από παρων. Βώλος «κοντός και χοντρός σαν σβώλος» <αρχ. βώλος «μικρός χωμάτινος όγκος που σχηματίζεται κατά το όργωμα ή το σκάψιμο, σβώ(ό)λος» 2. Βόλος «πολλές πέτρες μαζεμένες σε άκρες χωραfiών» <βάλλω (πβ. και Σαρούδι), βλ. και λ. Βώλου / «εις του Βόλου» (1776 Σ.ιδ', 129) 3. πβ. <αρχ. βόλος / βολή «δίχτυ ψαρέματος, τόπος όπου ρίχνουν τα δίχτυα» <βάλλω / βολάζω και επών. Βολογιάννης στον Τ.Κ.Α.]:

1. (1746 Σ.β', 107.) ρέμα στου Μο(υ)γκού, που πηγάζει από τον Προφήτη Ηλία ως Ριχαλοπόταμα και αφού ενωθεί με το ρέμα Ελισαίου, χύνεται στο Λιβαδά, στο ύψος της Λαγκάδας (βλ. λ.). / Κ.
2. ρέμα ανάμεσα Κοντού - Πηγής, όπου του Βενιού τα Καμίνια. / Ν.

Βορδώνη, του / στου [οικογ. όν. από παρων. Βορδώνης (Τ.Κ.Α.) «άνθρωπος πεισματάρης και ισχυρογνώμων / αργοκίνητος, νωθρός στο νου, απαίδευτος» <βορδώνι <βορδώνιον, υποκορ. του βυζ. βόρδων «ημίονος» <λατιν. burdo, -onis «ημίονος»]: κτητορικό τοπων.:

1. χωράφι κοντά στον Ποταμό της Βρουλιάς (1832 Σ.ιστ', 111). / Κ.
2. χωράφι στο Βαθύ, σχετική η στιχομυθία:
- Από μέσα του Βορδώνη μην ξαναπερνάς, Αντώνη.
- Μα από μέσα του Βορδώνη έρχομαι γραμμή, κορδόνι. / Ν.

Βορ(ε)ινά, Βρ(ε)ινά, τα / στα [<βορ(ε)ινά, (ενν.) σημεία, θέσεις, τόποι που προσβάλλει, «πιάνει» ο βοριάς, ουσιαστικοπ. ουδ. του μτγν. επιθ. βορ(ε)ινός <βορ- + κατάλ. -ινός / <αρχ. βορεινός <βορε- + κατάλ. -ινός <βορέας]:

1. τόπος στην Αγία Άννα Αρτεμώνα. / Β.
2. Βορ(ε)ινά Μιλιαρή, στην αρχή του δρόμου προς τη Χερρόνησο. / Β.
3. Βορ(ε)ινά, στα Ν της Αγίας Ειρήνης στη Χώνη. / Β.
4. τόπος πλησιόχωρα στο Θόλο και το Μοναστήρι της Βρύσης, όπου ο ανεμόμυλος των Καλογήρων (1797 Κ.Βρ., 138 και Σ.ιγ', 100). / Κ.
5. ύψωμα Α του Αγίου Νικήτα στο Μαραθίτη ή Πλακωτό και Β στην περιοχή Αβρακώτου (βλ. λ.). / Κ.

Βορ(ε)ινά-Σπάρτα, τα / στα [βλ. λ. Βορ(ε)ινά / Σπάρτα <σπάρτα «περιοχή γεμάτη από σπάρτα» <σπάρτο «ο γνωστός θάμνος με τους πολλούς πράσινους και λεπτούς βλαστούς» <αρχ. σπάρτον>]: όπου σήμερα κτήμα της Βρυσιανής, στα ΝΑ της Μονής. / Κ.

***Βορ(ε)ινή, η / στη** [<βορ(ε)ινή, (ενν.) τοποθεσία ή γειτονιά εκτεθειμένη στο

βοριά, ουσιαστικοπ. θηλ. του μτγν. επιθ. *βορινός* (κατά το πρότυπο πολλών επιθ. σε *-ινός, εαρινός, πρωινός, σημερινός, χθεσινός* κ.λπ.) <αρχ. *βορεινός* <*βορε-* + κατάλ. *-ινός* <*βορέας*):

1. μεσόγειος τόπος ΒΑ του Αγίου Λουκά. / Β.
2. Βορ(ε)ινή Αρτεμώνα, όπου αρχαία μεταλλεία και τόπος υγειονομικής ταφής απορριμμάτων. / Β.
3. Βορ(ε)ινή (Αρτεμώννα) – Χειμωνικές, περιοχή που ορίζεται από τα δύο τοπωνύμια. («στην Βορεινή» 1714 Σ.ια', 41 / «Βορεινή» 1714 Σ.ια', 41). / Β.
4. Βορ(ε)ινή – Άγιος Γαλάτης, όπου η εκκλησία του ομώνυμου Αγίου, ενδιάμεση περιοχή που ορίζεται από τα δύο τοπωνύμια. / Β.
5. η ΒΑ γειτονιά των Αξαμπέλων, εδώ και αγρός, ιδιοκτησία της Βρυσιανής και ο ναός του Άη Νικόλα του Γέρου (1788 Σ.β', 112-113 / 1794 Σ.Ν.Ε.Σ., Προικοσύμφωνα α/α 2). Διακρίνεται σε Πάνω, Κάτω και Πίσω Βορ(ε)ινή. / Κ.

***Βουγνού και *Βυγνού και Σπηγιά της Βουγνούς, στη** [αβέβαιης ετυμολ.:

1. πιθανόν <Βουγδού «μεγάλο βόδι, πολύ ανόητη / βοϊδόμαντρα ή βοσκότοπος για βόδια» (πβ. αρχ. *Εύβοια* «περιοχή με πλούσιες βοσκές για βόδια» <εϋ + *-βοια* <βους «βόδι») **2.** ανδρωνυμικό «η γυναίκα του ζευγά» <Βουγδάς <βούγδι (με την τοπική προφορά) + επαγγελμ. κατάλ. *-άς* <αρχ. *βους*, πβ. και οικογ. όν. *Βουδάς* (Τ.Κ.Α.), (1834 Σ.β', 83 και «Βογνού» 1836 Σ.ζ', 158), πβ. *βουγενούς*, γεν. του *βουγενής* «που γενήθηκε από βόδι», πβ. και λ. *Κάβος της Βουγδούς*]: ΝΔ του Αγριλωπού, μετά τον Ταξιάρχη της Σκάφης, στο δρόμο προς το Φλάμπουρο και το Μαύρο Χωριό (βλ. λ.), όπου υπάρχει και η *Σπηγιά της Βουγνούς*. / Κ.

***Βουλίστρια, η / στη** [<βουλίστρια «κατακρήμνιση ξηρολιθιάς που συμπαρασύρει τμήμα γης» (<θ. αορ. *βουλίσ-* του μεσν. *βουλίζω* + κατάλ. *-τρια* <μτγν. *βολίζω* «ρίχνω τη βολίδα, για να εξετάσω το βάθος της θάλασσας» <αρχ. *βολή*), πβ. *βούλισμα* <*βουλίζω*): όνομα πολλών θέσεων, όπου έχουν σημειωθεί κατολισθήσεις, όπως:

1. στη Ν ακτή του όρμου Βαθύ, κοντά στην Αγριλιά. / Ν.
2. στη Β απέναντι ακτή του όρμου Βαθύ, στα Τσικαλαρ(γ)(ε)ιά (βλ. λ.). / Ν.

Βουλίστριες, οι / στις [βλ. λ. *Βουλίστρια*]: απόκρημνη ακτή στα ΝΔ, Β στο Σαρακλήνικο (βλ. λ.). / Ν.

Βουνά, τα / στα [*βουνό* «μικρό ύψωμα γης, χαμηλό όρος» <μεσν. *βουνόν* <αρχ. *βουνός* (ο) που άλλαξε γένος με επίδρ. από τη λ. *όρος* (το)]: κατά γεωγραφική σειρά από Β προς Ν (βλ. τα σχετικά λήμματα):

1. Άντρι (453 μ.)
2. Σελ(λ)άδι (342 μ.)
3. Άης Σιλίβεστρος (359 μ.)

4. Προφήτης Ηλίας του Τρουλ(λ)ακιού (463 μ.)
5. Άγιος Συμεών ή Άης Συμεός (490 μ.)
6. Άης Γαλάτης (300 μ.)
7. Άης Με(α)ρκούρης (337 μ.)
8. Προφήτης Ηλίας ή Άης Νηγιάς (680 μ.)
9. Απφιδγιά (648 μ.)
10. Λαουθέρης (467 μ.)
11. Πλαγιά Ράχη (400 μ.)
12. Αγριλωπός (491 μ.)
13. Ψηλό Πετάλι (546 μ.)
14. Άγιος Ανδρέας και Άης Αντρέας (427 μ.)
15. Άης Νικόλας στ' Αερινά (386 μ.)
16. Κατοίστρια (388 μ.)
17. Ριτζώματα (400 μ.)
18. Σταυρού το Πετάλι (209 μ.)
19. Γυαλιά Κιτριανής (103 μ.)

***Βουνάκι, Βουνί και Βουνό, το / στο** [*Βουνάκι* «μικρό ύψωμα» <*βουνό* + υποκορ. κατάλ. *-άκι* <μεσν. *βουνόν* <αρχ. *βουνός* (ο) / *Βουνί* <*βουνίον*, υποκορ. του μεσν. *βουνόν* <αρχ. *βουνός*(ο)]:

1. *Βουνάκι Καταβατής*, μικρό ύψωμα Δ της Καταβατής, στο ύψος του ανεμόμυλου του Καρδίτση ή Ναδάλη. / Κ.
2. **βουναλάκι Β* του Πλατύ Γιαλού, όπου το ομώνυμο Μοναστήρι της Παναγίας (1813), πβ. *Βουνιά, Βουνάρα* («*Βουνί*» 1712 Σ.β', 59, 74). / Ν.

Βουνάκι(α) – Καλαμίτσι – Δαβρέ [βλ. λ. *Βουνάκι* και *Βουνάκια, Καλαμίτσι, Δαβρέ*]: η ενδιάμεση περιοχή που ορίζεται από τα δύο τοπωνύμια (Κτηματολόγιο). / Κ.

Βουνάκια – Κοπριανά, τα / στα [βλ. λ. *Βουνάκι* και *Βουνάκια* και *Κοπριανά*]: η ενδιάμεση περιοχή που ορίζεται από τα δύο τοπωνύμια στα Φυρ(ρ)όγεια (Κτηματολόγιο). / Κ.

***Βουνάκια του Σκουργιαλού, τα / στα** [βλ. λ. *Βουνάκι* και *Σκουργιαλού*]: ύψωμα στα ΝΔ, ανάμεσα στην Ξυλοκερατιά και της Μπαρόνας το Φρούδι. Επίσης Βουνάκια - Καλαμίτσι, η ενδιάμεση περιοχή που ορίζεται από τα δύο τοπωνύμια. / Ν.

Βουναλάκι της Πλακανιάς, το / στο [<*βουνό* + υποκορ. κατάλ. *-αλάκι* από ουσιαστικά σε *-άλι* με την προσθήκη της κατάλ. *-άκι, κεφαλάκι* <*κεφάλι* + *-άκι* / *Πλακανιά* βλ. λ.]: στον Άγιο Χαράλαμπο, ΒΑ του Αρτεμώνα, παράπλευρα στη Βουνάρα. / Β.

Βουναλάκια, τα / στα [<*Βουναλάκι* (βλ. λ.): Β της *Γρίνας / Κρί(ή)νας* στο Βαθύ, ταυτίζονται με τα *Βουνάκια του Σκουργιαλού* (βλ. λ.). / Ν.

Βουνάρα, η / στη [**1.** <*βούναρος*, ο (με αλλαγή γένους) **2.** <*βουνό* + *μεγεθ.*

χλευαστική κατάλ. -άρα 3. βουνάρι + μεγεθ. κατάλ. -α <αρχ. βουνός (ο)>: ύψωμα στις αρχές του δρόμου προς τη Χερρόνησο, Β της Αγίας Άννας και πριν από τον Άγιο Χαράλαμπο, γειτονικό του Μιλιάρη. / Β.

Βουνό και Βουνί ή Βουνάκι, το / στο [βλ. λ. Βουνάκι, Παναγία του Βουνού, Άσπρο Βουνί, πβ. και «Βουνός» (1727 Σ.α', 96 και Κ.Βρ., 152 / «εις το βουνόν χωράφι» 1797 Κ.Βρ., 138 και Σ.ιγ', 99)]. / Ν.

Βουνό του Ρήγα, το / στο [<μεσν. βαφτιστ. όν. / πατρων. οικογ. όν. Ρήγας <μεσν. ρήγας «βασιλιάς των Φράγκων» <μτγν. ρηξ, ρηγός <λατιν. rex, regis «βασιλιάς»>]: Ν στο Προσφύρι και Δ στον Αρβανίτη. / Ν.

Βουνός, ο [Κ.Βρ. 152, βλ. λ. Βουνά και Βουνό]: μάλλον πρόκειται για το Βουνό, όπου το Μοναστήρι της Παναγίας του Βουνού. / Ν.

Βουργαρο-Γιαννά, του / στου [βλ. λ. Βουργάρω(ν), (των) / Γιαννά απλοποιημένος και μεταπλασμένος τύπος του βαφτιστικού ονόματος Γιάννης <Ιωάννης>]: αναφέρεται στο Κτηματολόγιο, προφανώς επειδή έχει κτήματα στην περιοχή τω(ν) Βουργάρω(ν), πάνω από τα Βρουλίδια. / Β.

***Βουργάρω(ν), τω(ν) / στω(ν)** [1. <Βουλγάρων (-ργ- <-λγ-) <πατριδων. Βούλγαροι <βουργάριοι <λατιν. burgarii «φρουροί, φύλακες πύργων» <burgus «πύργος» 2. επαγγελμ. οικογ. όν. Βούλγαρης <βουλγάρις «αυτός που φτ(ε)ιάχνει και πουλάει «βούλγας», δερμάτινους σάκους» 3. <σλαβ. Bolgari <ποταμό Βόλγα 4. <παρων. Βούλγαρος, που υποδηλώνει το σκληρό άνθρωπο· σε άλλα μέρη το ίδιο τοπων. αποδίδεται σε εποικισμό Βουλγάρων κατά τη βυζαντινή περίοδο, πβ. και Σκλαβοχωριό στον Αρτεμώννα, Οβριακή στο Κάστρο]: στα ΒΔ του νησιού, Δ στα Μάρμαρα και το Χρυσόστομο, πιθανώς κτήματα που ανήκαν κάποτε στην οικογένεια των Βουργάρων (οικογ. όν. ή παρωνύμιο). / Β.

Βούτθημα, το / στο [<Βούτ-τημα (-τθ- <-τ-τ-) <Βούτθημα <μεσν. βουτώ «πέφτω στη θάλασσα ως δύτης» <αρχ. βυθώ (-άω) <βυθός>: φυσική εξέδρα απ' όπου βουτούσαν στη θάλασσα οι κολυμβητές:

1. Φονιάς [<φονιάς «αυτός που σκότωσε» <φονεάς (με συνίτηση) <αρχ. αιτ. φονέα + ς <φονεύς <φόνος>]. / Ν.
2. Αστέρι [<αστέρι «φωτεινό ουράνιο σώμα σφαιρικού σχήματος» <μτγν. υποκορ. αστέριον <αρχ. αστήρ>]. / Ν.
3. Κασέλα [<κασέλα «ξύλινο επίμηκες κιβώτιο και βαθύ για τη φύλαξη ρουχισμού» <ιταλ. cassela, υποκορ. του cassa «κάσα»>]. / Ν.
4. Κόρακας [<κόρακας «το γνωστό πουλί με το χαρακτηριστικό μαύρο φτέρωμα» <αρχ. αιτ. κόρακα + ς <αρχ. κόραξ, πβ και λατιν. cornus.>]: και τα τέσσερα τοπων. στον Άγιο Χαράλαμπο, απέναντι στη Χρυσοπηγή. / Ν.
5. της Παναγίας, Ν του βράχου της Χρυσοπηγής. / Ν.

Βουτσά, του / στου [<επαγγελμ. οικογ. όν. Βουτσάς «βαρελάς, βαρελοποιός» <βουτσί «ξύλινο βαρέλι για τη διατήρηση κρασιού» + επαγγελμ. κατάλ. -άς <μεσν. βουτσίον / βουτζίον <μτγν. βουτίον (με τσιτακισμό) <*βυτίον <λατιν.

buttis «βαρέλι» <αρχ. βούττις «ξύλινο δοχείο, κάδος»>]: κάβος μεταξύ Φασολούς και της εισόδου στο λιμάνι του Φάρου, όπου άλλοτε και το σπίτι της οικογένειας Βουτσά, σήμερα ιδιοκτησία Νικ. Λεμπέση. / Ν.

Βράχος της Μητριάς, ο / Βράχο της Μητριάς, στο [<μεσν. βράχος (ο) «απόκρημνη πετρώδης ακτή, πετρώδης γκρεμνός» <μτγν. βράχος (το), που έγινε αρσ. γένους και έλαβε μεγεθυντική σημασία <πληθ. βραχέα (ύδατα) «ρηχά νερά» <αρχ. επίθ. βραχύς, πβ. βράχια (τα) <αρχ. βραχέα (με ανέβασμα του τόνου και συνίτηση) / <μητριά «η σύζυγος του πατέρα παιδιών από προηγούμενο γάμο» <αρχ. μητριά, βλ. λ. Μητριάς το Φρούδι, της και Φόνος Μητριάς>]: στο ακρωτήριο Αμόνι (Πούντα του Πλατύ Γιαλού), στη ΝΑ ακτή. Κατά την παράδοση, πήρε το όνομα από τη μητριά που επιχείρησε να πνίξει το κορίτσι του άντρα της από προηγούμενο γάμο. Όμως αυτό, στην απελπισμένη προσπάθειά του να σωθεί, πιάστηκε από το φόρεμά της και τη συμπιέσκει στη θάλασσα, όπου πνίγηκαν και οι δύο. Έτσι ο βράχος θυμίζει το έγκλημα και την τιμωρία της άστοργης μητριάς. / Ν.

Βρόντα, στου και Βρόντας, ο [οικογ. όν. από παρων. Βρόντας (Τ.Κ.Α.) «αυτός που έχει βροντώδη φωνή, βροντόφωνος» (Π.Σ.,7) <βροντάω <αρχ. βροντώ <βροντή>]: συνοικία του Αρτεμώννα, ΒΑ της εκκλησίας της Παναγίας της Κό(γ)χης. / Β.

***Βροντά, στου** [<Βροντάς <βροντάω «παράγω εξαιρετικά ισχυρό θόρυβο» <αρχ. βροντά, (-άω) <βροντή, πβ. Βροντάδος, χωριό της Χίου (<Βροντάδων <Βροντάδες>)>]: κάβος στη ΒΔ ακτή και στη Δ αγκάλη του όρμου της Χερρόνησου, ίσως λόγω της ηχητικής εντύπωσης της βροντής που προκαλεί ο παφλασμός των κυμάτων της θάλασσας στη θαλασσοδαρμένη ακτή το χειμώνα. Σχετική η ακόλουθη ρίμα:

«Εκεί στον Κάβο του Βροντά, εκεί που 'ναι η γλίστρα,
επήγε ο Σπύρος ο Μπενάς και έκανε την πλύστρα.
Αλλά αυτός, ως φαίνεται εκυνηγούσε σκάροι
και βρέθηκε στη θάλασσα ένα σωρό κουβάρι.»

Ρίμα Γιάννη Φύσσα. / Β.

Βρουγιά, Βρουγκιά και Βρου(ν)γκιά, η / στη [<Βρουγιά <Βρουλιά (ν)-γκι- <-γι- <-λι-), βλ. λ. Βρουλ-λιά>]: παραθαλάσσιος τόπος ΒΑ του Γιαβρούχα, ανάμεσα Τσιώνη και Φλαράκι. / Β.

***Βρουλ-λιά, η / στη ή Βρουλ-λιές, οι / στις** [<*Βρουλιά (με προφορά του διπλού -λ-λ-) <βρούλο + κατάλ. -ιά που σημαίνει φυτό ή <βρουλέα (με συνίτηση) <μτγν. βρούλον + κατάλ. -έα «βουρλιά», το ποώδες και φίλυδρο φυτό απ' το οποίο κατασκευάζουν τυροβόλια και σχοινιά, πβ. βρούτσα <βούρτσα>]:

1. θέση στο δρόμο προς τον Άη Σώστη των Μεταλλείων, μετά το Κακό Σκαλί. / Β.
2. βρουλιές πάνω από τα Βρουλίδια, όπου άλλοτε υπήρχε νερό. / Β.

3. φυτωνυμική τοπωνυμία ΝΑ στον Άη Θολό ή στις Τρεις Εκκλησιακές (1670 Σ.Ν.Ε.Σ., Συμφωνητικά α/α 35 / 1797 Κ.Βρ. 137 και Σ.ιγ', 100/ 1832 Σ.ια', 77, 78 και Σ.ιστ', 111). / Ν.

Βρουλ-λίδγια, τα / στα [^{*}Βρουλίδια <βρουλίδι <βρουλιά + περιληπτική κατάλ. -ίδι (<μτγν. ή μεσν. -ίδιον, βοϊδιον) <βουρλιά <μεσν. βούρλον + κατάλ. -ιά (που σημαίνει φυτό) <μτγν. βρούλον, πβ.: 1. βρούτσα <βούρτσα 2. βρουλί-ντζομαι, ρ. <βρούλο + κατάλ. -ίζομαι <μεσν. βούρλον <μτγν. βρούλον, αρχικά: «τρέμω, δέρνομαι σαν βούρλο» και μετά, «τρελαίνομαι, γίνομαι έξω φρενών» (1790 Σ.ια', 68 / 1928 Βερνίκος, 22)]: φυτωνύμιο που δηλώνει μέρος με μικρές βουρλιές, λιμανάκι στη ΒΔ ακτή, όπου παλαιότερα υπήρχαν δύο εργαστήρια αγγειοπλαστικής. «Από εκείνη τη μεριά / ειν' τα Βρουλίδγια τα γνωστά / που 'ναι πλέον ακουσμένα / και στον τουρισμό δοσμένα» (Ν. Ποριώτης). / Β.

***Βρύσες, οι / στις** [<βρύση <αρχ. βρύσις <βρύω «αναβλύζω»]:

1. *πηγές νερού ΝΑ του Αγίου Στεφάνου, στο Κάστρο, τα πηγάδια του Μάρκου και του Πανώργιου, αλλιώς Πηγάδι του Κάστρου, Κάν(ν)ουλ-λες και Βρύση με τις Κάν(ν)ουλ-λες, Παγιά Φουντάνα (βλ. λ.). / Κ.
2. «αγρός ξηρικός» της Βρυσιανής που παραχωρήθηκε στο Ελληνικό Δημόσιο με το Β.Δ. της 18.9.1952, απροσδιόριστης θέσης σήμερα.

Βρύση, η / στη [<προσηγορ. βρύση «τόπος, όπου αναβλύζει πηγαίο νερό, φυσική πηγή νερού» <αρχ. βρύσις <βρύω «αναβλύζω» («το περιβόλι της βρύσης» 1587 Κ.Βρ. Ν., 11, 45 / 1797 Κ.Βρ., 137 και Σ.ιγ', 100)]:

1. τρεχάμενο νερό ανατολικά στα περιβόλια της Πουλάτης που χύνεται μέσα στον πυκνό καλαμιώνα σχηματίζοντας μικρό καταρράκτη καθώς εκβάλλει στο γειτονικό όρμο Διαλισκάρι (βλ. λ.). / Β.
2. η Τρουλ(λ)ίδα, στον οικισμό Αγίου Λουκά και στον ασφαλτοστρωμένο δρόμο προς τον Αρτεμώνα. / Β.
3. πηγή νερού, από την οποία υδρεύεται το Μοναστήρι της Βρύσης και αρδεύονται τα γειτονικά περιβόλια του, εκεί το Μοναστήρι (1642 έως σήμερα (Σ.δ', 135) της φερώνυμης Παναγίας (1737 Ι.Α.Κ., 55 / «της Κυρίας Βρυσιανής» 1760 Κ.Βρ., 29 / «Παναγία στη βρύση» 1587 Κ.Βρ. Ν., 11), Ν των Εξαμπέλων, ΝΑ του οποίου υπήρχε αρχαίος πύργος και σήμερα υπάρχει ο ερειπωμένος μύλος τω(ν) γ-Καλοέρω (βλ. λ.). Εδώ υπάρχει δημοτική γεώτρηση. / Κ.
4. δυτικά στο προαύλιο της εκκλησίας της Φανερωμένης ή Δευτέρας Παρουσίας (βλ. λ.), στον πεζόδρομο προς το Κάστρο, η οποία έχει προ πολλού στειρέψει. / Κ.

Βρύση με τις Κάν(ν)ουλ-λες, η / στη [βλ. Βρύσες, Πηγάδι του Κάστρου, Κάν(ν)ουλ-λες, Παγιά Φουντάνα]: σε εγχάρκτη επιγραφή σημειώνεται η χρονολογία 1753.

Βρύσης η Μονή, της / Βρύσης τη Μονή, στις [βλ. λ. Βρύση και Βρυσ(κ)ιανή].

Βρυσιανή, η / στη [βλ. λ. Βρυσκιανή]: χωράφι στα Βρυσ(κ)ιανά (βλ. λ.) από παρασυρχειτισμό προς τη Βρυσ(κ)ιανή, επωνυμία της ιστορικής Μονής της Βρύσης (στο Κτηματολόγιο). / Ν.

Βρυσ(κ)ιανά, τα / στα [1. <^{*}Βρυσιανά (-σκι- <-σι-) <βρυσιανά, (ενν.) νερά που προέρχονται από βρύση, ουσιαστικοπ. ουδ. του επιθ. βρυσιανός <βρύση <αρχ. βρύσις <βρύω «αναβλύζω» 2. Βρυσιανά, ουσιαστικοπ. επίθ. με παράλειψη του ουσ. κτήματα, δηλ. κτήματα που ανήκουν στο Μοναστήρι της Βρύσης (πβ. Μναστηργιαναικά, βλ. Ν. Προμπονά, Σχόλια σε δέκα σιφνιακά τοπωνύμια, ΟΝΟΜΑΤΑ 19, σ.582 / 1756 Σ.Ν.Ε.Σ., Συμφωνητικά α/α 9 / 1794 Σ.Ν.Ε.Σ., Προικοσύμφωνα α/α 2 / 1797 Κ.Βρ. 138 και Σ.ιγ', 99, 100)]: ρέμα και ο γύρω τόπος στα ΒΑ του Πλατύ Γιαλού, όπου πλούσια πηγή νερού και ερείπια νερόμυλου. Εδώ πλησιόχωρα υπάρχει ο ναός του Χριστού (Άγιο Μαντί(ή)λιο) και δημοτική δεξαμενή νερού. / Ν.

Βρυσ(κ)ιανή, η / στη [<^{*}Βρυσιανή, επίθ. της Παναγίας με τον τιμητικό τίτλο Κυρία Βρυσιανή σε ένδειξη βαθιάς πίστης και ευλάβειας (πβ. «Κερά Λεούσα» = μητροπολιτικός ναός του Κάστρου, «Κυρία των Αγγέλων» = Αγγελόχτιστη Καταβατής) <Βρυσιανός «κάτοικος της Βρύσης» <βρύση + κατάλ. των εθνικών επων. -ιανός <αρχ. βρύσις <βρύω «αναβλύζω» («Κυρία Βρυσιανή» 1760 Κ.Βρ., 29 / «εκκλησία ονόματι θεοτόκος ευρισκομένη στο πέραμα» 1587 Κ.Βρ. Ν., 11, 45), πβ. επωνυμίες της Παναγίας από τοπων.: Κυπριανή, Λαγκαδγιανή, Σκαλωτιανή, Τρουλλακιανή]: ανδρικό και σταυροπηγιακό Μοναστήρι της ομώνυμης Παναγίας στη Βρύση, Ν των Εξαμπέλων, που ίδρυσε ο μεγαλέμπορος Βασίλης Λογοθέτης το 1642 (Σ.στ', 39 / 1643 Μ.τ.Σ., 11 / 1587 Σ.δ', 164). Το 1865 είχε δύναμη 12 μοναχών (Σ.κ' [2012] 113-114). Στο καθολικό της Μονής τιμάται το Γενέθλιο της Θεοτόκου καθώς και ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος και ο Άγιος Βλάσιος, οι ναοί των οποίων έξω από τον περίβολο έχουν ερειπωθεί. Ακόμα ο γειτονικός ναός του Αγίου Γεωργίου στο Πέρα(σ)μα έχει μεταβληθεί σε ερείπια (Κ.Βρ., 142-149).

Καλόγηρος στη Βρυσιανή,
ψαράς στ' Αποκοφτό
και στο Τρουλάκι πρόβατα
ας ήτανε να βόσκω,
να ξεκινώ προσκυνητής
στο βράχο τον κοφτό
και να μυρίζω αχόρταγα
του θυμαριού το μόσχο. (Τάκης Βέλλης). / Κ.
Μετόχια της Μονής:

1. Αγία Αικατερίνη στην Αντίπαρο.
2. Άγιοι Ανάργυροι στην Πηγή.
3. Αγία Άννα στις Καμάρες.

4. Αγία Άννα Ν στον περίβολο της Βρυσσιανής.
5. Άγιος Αντώνιος στην Αγία Φωτεινή.
6. Αγία Ειρήνη στο Φάρο.
7. Άγιος Ελισαίος στον Προφήτη Ηλία.
8. Άγιος Ευστάθιος στη Σκάφη.
9. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, Β στη Βρυσσιανή.
10. Αγία Μαρίνα στο Φλάμπουρο.
11. Εισόδια στα Φυρ(ρ)όγεια και Άγιος Αθανάσιος (δισυπόστατη).
12. Παναγία Βουνού.
13. Παναγία η Κυπριανή.
14. Παναγία (σ)το Τόσο Νερό.
15. Παναγία (σ)το Πελιάρδι (Ποθητού).
16. Παναγία στο Στραβοπόδι.
17. Παναγία η Χρυσοπηγή.
18. Παναϊδάκι Κοιμητήριο στη Βρύση.
19. Άγιος Προκόπιος στου Ποθητού (άλλοτε Άγιος Θαλλέλαιος και Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος).
20. Προφήτης Ηλίας ο Αψηλός.
21. Προφήτης Ηλίας στου Κοντού.
22. Αγία Σοφία-Αγία Τριάδα στον Πλατύ Γιαλό.
23. Άγιος Στυλιανός στις Αράδες.
24. Τίμιος Σταυρός στο Φάρο.
25. Ταξιάρχης στο Βαθύ.
26. Ταξιάρχης στη Μερσίνη.
27. Ταξιάρχης στη Σκάφη.
28. Αγία Φωτεινή στο Στραβοπόδι (βλ. σχετικά λ.).

Βυρσοδεψείο, το / Ταμπάκικο του Χασούρη, το / στο [<μτγν. *βυρσοδεψείον* <αρχ. *βυρσοδέψης* <*βύρσα* «κατεργασμένο δέρμα» + *δέψω* «τρίβω, κατεργάζομαι» / οικογ. όν. *Χασούρης* <*χασούρα* «το χάσιμο χρημάτων στο χαρτοπαίγνιο» <θ. αορ. *έχασα* + κατάλ. -ούρα]: εργαστήριο επεξεργασίας δερμάτων, ταμπάκικο, που λειτούργησε στη Σεράλια από το Γεώργιο Χασούρη και τα παιδιά του τη δεκαετία του 1920. / Κ.

Βώλου, στου [κτητορικό τοπων. <οικογ. όν. *Βώλος*, (μεταφ.) «κοντός και χοντρός σαν βώλος» από παρων. (Τ.Κ.Α.) <*βώλος* «όγκος χώματος που αποσπάται από τον αγρό κατά το όργωμα»] βλ. και λ. *Βόλου*, στου.

С

Cerroria [κατά το Χάρη Κουτελάκη, «πιθανότατα εκφράζει λανθασμένη ανάγνωση του *Μερόπη* (*Μεροπία*)». «Την εποχή της κυριαρχίας των Ελλήνων αυτή

η νήσος ονομαζόταν *Cerroria*, αλλά τώρα *Siphano*», (Χάρης Κουτελάκης, Π. Α' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' [2001] 76, 75), πβ. λ. *Σίφνος*, *Παράκαλαμ*.

Chiphanto [παραφθορά κατά την περίοδο της φραγκοκρατίας του ον. *Σίφνος* (βλ. λ.)].

Г

Γαβρήλη, στου [βαφτ. και οικογ. όν. *Γαβρήλης* και *Γαβρίλης* (Τ.Κ.Α.) <*Γαβριήλης* <*Γαβριήλ* + κατάλ. -ης <εβρ. *Gabriel* «ο Θεός είναι η ισχύς μου»]: κυριωνύμιο που δηλώνει χωράφι στο Λυαροκόπι. / Β.

Γάδαρος, ο / Γάδαρο, στο [ζωνώνμιο <προσηγορ. *γάδαρος* <μεσν. *γάιδαρος* <*γαϊδούριον* <*γαϊδάριον* <αραβ. *gadar* / *gaidar* «σκληρότητα, καταπίεση», που δήλωνε αρχικά τον τρόπο συμπεριφοράς απέναντι στο συμπαθές ζώο και στη συνέχεια το ίδιο το ζώο. Πολύ συχνά ένας τόπος ονομάζεται από την ομοιότητά του με ένα ζώο ή μέρος του σώματος των ζώων ή και του ανθρώπου]:

1. όνομα βράχου ΒΑ στην Πεταλούρα, από την ομοιότητά του με το ομώνυμο ζώο, λέγεται και *Καλαγγούρι* πβ. *Κορακάκια*, *Γουρούνα* και μέρος του ανθρωπίνου σώματος που χρησιμοποιούνται ως τοπωνύμια: *Λαιμός*, *Μύτη*, *Τράχηλας* κ. ά. / Β.
2. Γάδαρος τω(ν) Συλλάκκω(ν), βράχος μες στη θάλασσα στα Σύλλακκα, στη ΒΑ ακτή, Α στο Καμπαναριό. / Β.
3. *όνομα βράχου στο Γιαλισκάρι. / Β.
4. *όνομα βράχου στη Σεράλια. / Κ.

Γαδινεγιά και Γαδινεγκιά, η / στη [<**Γαδινελιά* (-γι- / (ν)-γκι- <-λι-) <*γαδινελιά* <*γαδινέλι* + κατάλ. -ιά «φωλιά γαδινελιού» <*γαβινέλι* <ιταλ. *gavinello* + κατάλ. -ι «είδος γερακιού, το σαΐνι, ο αερογάμης, *falco tinunculus*]:

1. μεσόγειος τόπος προς τον ποταμό της Σκάφης, στα Φυρ(ρ)όγεια (1847 Σ.Ν.Ε.Σ., Διαθήκες α/α 4). / Κ.
2. *θέση στην Α ακτή ανάμεσα *Καλαπόδγια* και *Καλαφάτη*, Ν του όρμου της Σεράλιας. / Κ.

Γαζή η Σπηγιά, του / Γαζή τη Σπηγιά, στου [οικογ. όν. από παρων. *Γαζής* «αγωνιστής, νικητής» <αραβ. *gazi* / βλ. και λ. *Σπηγιά*]: στα ΝΑ του νησιού, Β του Κόπιακα. / Ν.

Γαϊδούργια, τα / στα [<*γαϊδούρια* (με συνίληση) <*γαϊδούρι* <μεσν. *γαϊδούριν* <μτγν. *γαϊδάριον* <αραβ. *gadar* / *gaidar* «γαίδαρος», πβ. λ. *Γάδαρος*]: θέση στη Χώνη, μετά την εκκλησία του Τιμίου Σταυρού. / Β.

Γαλάντη και Γαλάντε, του (ο Μύλος) / **Γκαλάντη και Γκαλάντε, του** (το Μύλο), **στου** [οικογ. όν. *Γαλάντης* (Τ.Κ.Α.) «άνθρωπος γενναιόδωρος, ανοιχτοχέρης», <*Γ(κ)αλάντες* (<ιταλ. *galante* «γενναιόδωρος, γαλαντόμος» αλλά και «ερωτόπληκτος, καζανόβας»), πβ. *γαλαντόμος*, -α, -ικο <βενετ. *galantom*

/ ιταλ. *galantuomo* «άνθρωπος με ευγενικούς τρόπους, έντιμος άνθρωπος» <*galante* + *uomo* «άνθρωπος»]: κτητορικό τοπων., θέση στην εξωτερική Α πλευρά του Κάστρου, όπου υπήρχε άλλοτε ο μύλος του. / Κ.

Γαλαρία, η / στη [<βενετ. *galaria* <μεσν. λατιν. *galeria* «ξύλινος εξώστης» <ελλην. *κάλον* «ξύλο»]: υπόστεγο, το σιφναϊκό «στιάδι»:

1. στον Αρτεμώνα και στο δρόμο που διέρχεται κάτω από το σπίτι της οικογένειας Πρεζάνη, παράπλευρα στην εκκλησία της Παναγίας της Κόχης. / Β.

2. στο Άνω Πετάλι και στο στενό που διέρχεται κάτω από το σπίτι της οικογένειας Αλέκου Καμπάνη.

Εγώ Μαρώ σε γνώρισα

σ' αγάπησα Μαρία

πάνω στο Λωλοπέταλο

κάτ' απ' τη Γαλαρία. (Τάκης Βέλλης). / Β.

Γαλίφου, στου ή Τρούλ-λος, ο [<*Γαλίφος*, οικογ. όν. από παρων. <*γαλίφης* «αυτός που προσπαθεί να επιτύχει αυτό που θέλει με γαλιφιές, καλοπιάσματα, γλυκόλογα»: 1. <ιταλ. *gaglioffo* «αδέξιος, άχαρος, άτσαλος» 2. πιθαν. <ρ. *γλείφω* «κολακεύω, συμπεριφέρομαι με υστεροβουλία» / *Τρούλλος* (βλ. λ.)]: ανθρωπωνύμιο, κτητορικό τοπων. που δηλώνει ύψωμα και χωράφια στα Ν της Πόρτας του Φάρου (βλ. λ.) / Ν.

Γάσπαρη, στου και Γάσπαρης, ο [<*Γάσπαρης*, οικογ. όν. (Τ.Κ.Α.) <ιταλ. *Gaspari* <περσ. *Gaspar* «θησαυροφύλακας», ένας από τους τρεις Μάγους. *Γάσπαρος Κοντόσταβλος*, Ανδριώτης μεγαλέμπορος στις Κυκλάδες, αδελφός και διάδοχος του Μιχελέτου, πρόξενος της Βενετίας στην Κρήτη, διέμενε στη Σίφνο τον περισσότερο καιρό, έδρα των επιχειρήσεών του. Είχε εκλεγεί το 1669 από τους Σιφνίους κυβερνήτης της Σίφνου (Σ.στ', 47 και Ι.Σ. / Σ.θ', 28-30)]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει θέση κοντά στο Μοναστήρι της Βρύσης («το περιβόλι πλησίον του μοναστηρίου» 1797 Κ. Βρ., 138 και Σ.ιγ, 99 / Κ.Βρ., 153). / Κ.

Γαφγιά, Γαφιά, στου [1. <παρων. *Γαφιά* <*γναφιά* <*γναφιάς* «αυτός που έχει ως επάγγελμα το πλύσιμο και το ξάσιμο των μαλλιών, ο λαναράς» <μεσν. *γναφιάς* <*γναφέας* (με συνίζηση) <αρχ. *γναφεύς* <*γναφεύω* 2. <οικογ. όν. *Γαφιάς* «βαφέας» <*Βαφιάς* <*Βαφίας* (με συνίζηση) <βυζαντ. *Βαφέας* <*γάφω* / *βάφω* <*βάπτω*, πβ. *αγάφτιστος*, *γαφτίντζω*, *γάφτιση*, βλ. Ν. Προμπονά, Σχόλια σε δέκα σιφνιακά τοπωνύμια, ΟΝΟΜΑΤΑ 19, σ. 583)]:

1. κτητορικό τοπων., είναι κτήμα με πηγάδι στα Γουρνιά. Εξάλλου στην ευρύτερη περιοχή του Αρτεμώνα υπήρχαν εργαστήρια υφαντικής - βαφικής (1785 Ι.Α.Κ., 69 / Σ.Π., 23), πβ. *του Αφεντικού* (ίσως από τον αφέντη Αντωνάκη Στάη (1684), που είχε βιοτεχνία νηματουργίας και υφαντικής στον Αρτεμώνα), βλ. και λ. *Αργαστήργια* και *Μπογιατζίδικα*. / Β.

2. *Συνοικία Γαφγιά* στο Άνω Πετάλι (Κτηματολόγιο). / Β.

Γελέ(ς), ο / στου [1. οικογ. όν. *Γελές* (Τ.Κ.Α.), πιθανόν <*Γελές*, συντόμηση του βαφτιστ. όν. *Άγγελές* (με σύγηση του αρχικού άτονου Α-) <*Άγγελής* / *Άγγελέτος* <*Άγγελος*, πβ. *Γέλης* <*Βαγγέλης* <*Ευάγγελος* «Γελέτος» 1785 Ι.Α.Κ., 69, («*Γεώργιος Κωνσταντίνου Γέλης*» 1785 Ι.Α.Κ., 63 / «*Ιω. Γέλλης*», εφ. Σ. 4 Αυγ. 1899, σ. 4 / «*Βασίλειος Γιάς* (<*Ηλίας*) 1828 Σ.ι', 113) 2. *γελές* <γαλλ. *gilet* <ισπαν. *jileco* ή <*gilé* «γυλέκο ανδρικής ενδυμασίας» (Γερ. *Χυτήρη, Κερκυραϊκό Γλωσσάρι, Κέρκυρα* 1992), πβ. οικογ. όν. από παρων. *Γκέλης* <*γκέλι* <*αγκύλι* «αγκάθι» («*Αντώνιος Λούκα Γκέλη*» 1819 Ι.Α.Κ., 78 / «*Ιάκωβος Γκέλης*» 1828 Σ.ι', 137 / «*Αγγέλικά Ιω. Γέλη*» (1785 Ι.Α.Κ., 74 / «*ο Νικολός του Γκιέλη*» 1785 Ι.Α.Κ., 64), βλ. λ. *Βαν-γγέλου*]: μεσόγειος τόπος Δ του Άη Γρηγόρη στου Παβρούχα. / Β.

«*Γενέθλιον της Θεοτόκου εις την Βρύσιν*», το (8 Σεπτ.) [1835 Σ.ιγ', 24]: βλ. λ. *Παναγία της Βρύσης και Βρυσκιανή*.

Γενναρ(γ)ιά, η / στη [1. <**Γενναριά* <*γέννα* + *κατάλ.* -*αριά*, (πβ. *απλωταριά, ψησταριά, κληματαριά*) 2. <*Γεννάρης* (με παρετυμολογία) + *κατάλ.* -*ιά* <*γέννα*, αντί του ορθού *Γενάρης* <μτγν. *Ιανουάριος* <λατιν. *Ianuarius* <*Ιανός*, αρχ. θεός της Ρώμης <*Ianus*]:

1. υπήνεμη κτηνοτροφική περιοχή Β του Βαθιού, όπου, κατά τον πληροφορητή μου Δημήτριο Κουλούρη ή Πολυδέ, επειδή η περιοχή ήταν ευρύχωρη με σπηλιές, στις οποίες προστατεύονταν τα ζώα, οι βοσκοί συγκεντρωναν τα γίδια τους, για να γεννήσουν («*εις την Γενναριάν*» 1776 Σ.ιδ', 128 / «*Γενναργιά*» 1783 Σ.β', 111 και «*γενναριά*» Ν.Ε.Σ, 208 / 1808 Σ.γ', 126 / «*Γενναρία*» 1829). / Ν.

2. *Γενναργιά* - *Σκουργιαλού*, η ενδιάμεση περιοχή που ορίζεται από τα δύο τοπωνύμια. / Ν.

Γέννηση του Χριστού, η [βλ. λ. *Χριστός και Χριστού Γέννηση*].

Γερ' Άης Νικόλας, ο / Γερ' Άη Νικόλα, στο [βλ. λ. *Άης Νικόλας ο Γέρος*].

***Γεραν(ι)οφόρα, η / στη, Ουρανοφόρα, η / στην** (2 Φεβρ.) [1. <*γεράνιος* «που έχει βαθυγάλαζο χρώμα» + *φέρω* <αρχ. *ηεράνιος* <*αήρ* «εικόνα, στην οποία η Παναγία είναι ντυμένη με εσθήτα γερασιά, με ουρανό, γαλάζιο χρώμα» 2. *Ουρανοφόρα* / *Ουρανοφόρος* (1868 Σ.ια', 24) <*Ουρανός* + *φέρω* «που οδηγεί στον Ουρανό», προσωνυμία της Παναγίας, που είναι «*η γέφυρα η μετάγουσα τους εκ γης προς ουρανό*» (1728 Σ.β', 130 / Σ.γ', 130 / Σ.ε', 85 / Σ.ια', 29 / 1746 «*Γερανοφόρα*» Σ.β', 107 και Σ.ιδ', 151 / 1783 «*στην Παναγία τη Γερανοφόρα*» Σ.β', 111)]: 1. εικονογραφικός τύπος ένθρονης βρεφοκρατούσας Θεοτόκου 2. ο ναός της Παναγίας της Γερανοφόρας 3. η Πέρα Γειτονιά της Απολλωνίας, όπου εκκλησία της ομώνυμης Παναγίας. Στην αυλή της εκκλησίας γινόταν το *Λωλοπανήγυρο*, την παραμονή της εορτής της Φλεβριάτισσας (Υπαπαντής, 2 Φεβρ.). / Κ.

Γερο-Φονιάς, ο / Γερο-Φονιά, στο [πβ. λ. *Φονιάς*]: φοβερός βράχος στον κόλ-

πο της Πουλάτης ή Διαλισκάρι. / Β.

Γέρων Παΐσιος, ο [ο όσιος Παΐσιος ο Μέγας γιορτάζει στις 19 Ιουνίου, άγνωστης ετυμολ., αιγυπτ. αρχής, που σημαίνει «συμμέτοχος, συγκτήτορας»]: κτήμα που ανήκε άλλοτε στο Μοναστήρι της Βρυσιανής, απροσδιόριστης θέσης σήμερα («Δωρεά και προσήλωσις του γερο-Παΐσιου Δεκαβάλλα» στο Μοναστήρι της Βρυσιανής 1758 Σ.β', 171 / Κ. Βρ., 124, 152)· υπάρχει και άλλος συνώνυμος αδελφός της Μονής ο μητροπολίτης Ελευθερουπόλεως (1808-1814) και Βιδύνης (1814-1826) Παΐσιος. (Κ. Βρ. 120).

Γέφυρα της Καταβατής, η / στη [*αρχ. γέφυρα* «κατασκευή από πέτρα, ξύλο ή μέταλλο που συνδέει τις δύο πλευρές ενός τεχνητού ή φυσικού εμποδίου (ποταμού, χαράδρας, δρόμου κ.λπ.) και επιτρέπει τη διάβαση ανθρώπων, ζώων και οχημάτων»: «...εις την γέφυραν της Καταβατής» (προικοσύμφωνο 1835) / *Καταβατή* (βλ. λ.)]: αν δεν πρόκειται μάλλον για το στεγάδι πάνω από τον κεντρικό δρόμο της Καταβατής, στην οικία άλλοτε Αντώνη Μαυρογιάννη και σήμερα Μανόλη και Ανθής Μουστάκη, η θέση της είναι απροσδιόριστη σήμερα. / Κ.

Γεφύρι στ' Αρμύλ-λη, το / στο [*μτγν. γεφύριον*, υποκορ. του *αρχ. γέφυρα / Αρμύλ-λη, Αρμύλ-λι* (βλ. λ.)]: μικρό γεφύρι πάνω από τον «ποταμό», χείμαρρο Αρμύλι. / Β.

Γεώργιος Θεόδουλος, ο [«υπηρέτης του Θεού, αφοσιωμένος στο Θεό» <θεός + δούλος>]: κυριωνύμιο που δηλώνει ξηρικό αγρό, ιδιοκτησία της Μονής της Βρύσης (Κ.Βρ. 152), πλησιόχωρα της Μονής.

Γεωργιτσάκη, του / στου [πατρων. οικογ. όν. *Γεωργιτσάκης* <πατρων. οικογ. όν. *Γεωργίτης* (Τ.Κ.Α. και Σ.η', 134) + υποκορ. κατάλ. -άκης *Γεώργης* + μεσν. υποκορ. κατάλ. -ίτης <*Γεώργιος* «ο εργαζόμενος τη γη, ο καλλιεργητής» <γεωργός <γη + έργον>]: κτητορικό τοπων. παλιόμαντρα, πλησιόχωρα στον Ποταμό της Γενναριάς. / Ν.

Γεωργίτση, στου και Γεωργίτσι, το και Γεωργίτσης, ο [πατρων. οικογ. όν. <*Γεώργης* + μεσν. υποκορ. κατάλ. -ίτης <*Γεώργιος* («κυρ γεωργίτζης» 1587 Κ.Βρ. Ν., 45 / 1822 «Φραζέσκος Γεωργίτσης» Σ.ζ', 114 / «Ζανής Γεωργίτζης» 1828 Σ.ι', 120 / «Ζανής και Φραντζέσκος Γεωργίτσης» 1835 Σ.γ', 102)]: κυριωνύμιο που δηλώνει πηγάδι πλησιόχωρα στον Ντζαφείρη και τον Αη Γιώργη τον Απελαΐτη· εδώ υπάρχει δημοτική γεώτρηση. / Κ.

Γεωργίτση ο Κάβος, του [βλ. λ. *Γιωργίτση, του*].

Γεωργίτση το Πη(γ)άδι, στου [βλ και λ. *Πηγάδι του Γεωργίτση*].

Γεωτρήσεις Δημοτικές, οι [<γεω- (<γη) + αρχ. τρήσις «τρύπημα» <τείρω «τρύπω» / *Δημοτικές* <αρχ. δημοτικός «που ανήκει στο δήμο, το λαό» <δημότης + κατάλ. -ικός <δήμος>]: διατρήσεις του εδάφους με σκοπό την αξιοποίηση των υδάτινων αποθεμάτων για τη δημοτική ύδρευση:

1. στη θέση Αρμύλι (βλ. λ.) στις Καμάρες. / Β.

2. στα Λαγκαδάκια (βλ. λ.). / Β.

3. στις Βαλανιές (βλ. λ.). / Β.

4. στο Γεφύρι των Γουρνιών (βλ. λ.). / Β.

5. στον Άγιο Κωνσταντίνο του Αρτεμώνα, Α στο δημοτικό χώρο στάθμευσης. / Β.

6. στην Αγία Άννα Αρτεμώνα (βλ. λ.). / Β.

7. στο Πλατύ Πηγάδι (βλ. λ.). / Β.

8. οι γεωτρήσεις στη Χώνη (βλ. λ.) και

9. στου Ξέβρη / Ξεύρη (βλ. λ.) απέβησαν άγονες. / Β.

10. στη θέση Τσου(ι)γκούρα (βλ. λ.) στη διαδρομή Καμάρες-Απολλωνία. / Κ.

11. στη θέση τα Τρία Δεντρά (βλ. λ.). / Κ.

12. στου Μο(υ)γκού, Μο(υ)γγού (βλ. λ.). / Κ.

13. στον Άγιο Νικόλαο της Πηγής (βλ. λ.). / Κ.

14. στο Λόγγο (βλ. λ.). / Κ.

15. στα Φυρ(ρ)όγ(ε)ια (βλ. λ.). Κ.

16. στου Γεωργίτση (βλ. λ.). / Κ.

17. στον αυλόγυρο των διδασκηρίων του Γυμνασίου-Λυκείου Σίφνου. / Κ.

18. στα ΝΔ της Μονής της Βρύσης. / Κ.

19. παράπλευρα στον ασφαλτοστρωμένο δρόμο πριν από τον Αη Βασίλη του Φάρου (βλ. λ.). / Κ.

20. στον Τρούλ(λ)ο (βλ. λ.). / Κ.

21. στο Ξυβουνί (βλ. λ.). / Κ.

22. στην Πλατεία του Κάτω Πεταλιού (βλ. λ.). / Κ.

23. στην Τζάβλα (βλ. λ.) στο δρόμο προς το Κάστρο. / Κ.

24. στου Καδέ (βλ. λ.). / Κ.

25. στο Ραχαμό (βλ. λ.). / Κ.

26. στη Μερ(ι)σίνη (βλ. λ.). / Ν.

27. στου Βάνη (βλ. λ.). / Ν.

28. στον Αη Γιάννη στα Πλακιά (βλ. λ.) του Πλατύ Γιαλού. / Ν.

29. στα Πλακιά, στον Ποταμό (βλ. λ.). / Ν.

***Γήθρες ή Γίθρες, οι / στις** [αβέβαιης ετυμολ.: 1. πιθ. <Γήθρα <αιτ. την τυγήθρα (με σίγηση του άτονου τυ- και ομόηχου προς το άρθρο την) <τυγήθρα (με τροπή της συλλαβής λη-> γη-) <τυλήθρα <τύλη «εξόγκωμα, φούσκωμα, υπόστρωμα, πάνω στο οποίο κουβαλούν τα βάρη οι αχθοφόροι, χαμαλικά, σαμάρι» + κατάλ. -ήθρα (που σημαίνει: α. όργανο: *δακτυλ-ήθρα, καντηλ-ήθρα, κολυμβ-ήθρα, ουρ-ήθρα, τσουλ-ήθρα*, β. φυτό: *καυκαλ-ήθρα, πικραλ-ήθρα*) 2. παραφθορά <γηθρών <γηθειών <Σπηγιά των Γητειών <γητεία «επωδή με ψιθυριστά λόγια, ξόρκι» <γητεία <γητεύω «γιατρεύω με μαγικά μέσα» <αόρ. εγήτευσα <αρχ. εγοήτευσα του ρ. γοητεύω <γός «μάγος, γητευτής», «εκ του ότι εις το Σπήλαιον εγένοντο «τελέσματα» και εξορκισμοί για την θεραπεία των

«Νεραΐδοπαρμένων» (Μ. Φιλιππάκης) 3. *Γίθρες* «δύο θύρες, δύο εισοδοί, διπορτο» <*Γίθυρες* (με απλολογία) <*Δίθυρες* <*δύο* + *θύρες*):

1. *παραθαλάσσιο ΒΔ, ανάμεσα Βρουλίδια – Άη Νικόλα της Χερρονήσου. / Β.

2. και *Σπηγιά των Γηθρών (βλ. λ.). / Β.

Γήπεδο, το / στο [«χώρος ειδικά διαμορφωμένος για αθλοπαιδιές» <αρχ. γήπεδον <γη + πέδον «έδαφος»]:

α. **Γήπεδο Μπάσκετ** «καλαθοσφαίρισης» <αγγλ. *basket* «καλάθι» *ball* «μπάλα»:

1. στον Αρτεμώννα. / Β.

2. στο Γυμναστήριο του Ε.Α.Κ.Ν. Σίφνου (Μαρούσας). / Κ.

3. στο Γυμνάσιο – Λύκειο, στις Αράδες. / Κ.

4. στο Κάτω Πετάλι. / Κ.

5. στις Καμάρες. / Κ.

β. **Γήπεδο Ποδοσφαίρου** [<ποδόσφαιρο <πους / ποδός / ποδ- ο- + σφαίρα <αγγλ. *foot-ball*]: ειδικός χώρος, όπου διεξάγεται το ομαδικό άθλημα του ποδοσφαίρου:

1. στο Γυμναστήριο του Ε.Α.Κ.Ν. Σίφνου (Μαρούσας). / Κ.

2. στο Θόλο, σε έκταση που παραχώρησε η Μονή της Βρυσσιανής. / Κ.

Γιαβρή, στου [βαφτιστ. και οικογ. όν. από πατρων. *Γιαβρής* (Τ.Κ.Α.) <εβρ. *Γαβριήλ* <εβρ. *Gabriel* «άνθρωπος, όργανο του Θεού», ή «ο Θεός είναι η ισχύς μου» <*Γαβριήλ* («*Γιαβρής Άγα*» 1834 Ι.Α.Κ., 87), πβ. *Γαβράς*]: κοντά στον Άη Νικόλα της Πηγής. / Κ.

Γιαβρή το Φρούδι, στου [<*Γιαβρή* (βλ. λ.) / *Φρούδι* (βλ. λ.)]: θέση κάτω από τις κεραίες κινητής τηλεφωνίας στον Άγιο Συμεών. / Β.

Γιαβρούχας, Διαβρούχας, *Διαβρούχας (βλ. λ.), **ο** και ***Λιαβρούχα, στου** [αβέβαιης ετυμολ.: 1. ίσως *Γιαβρούχας* <*Διαβρούχας* (με τροπή της συλλαβής *δια-> για->*) <*Διάβρουχα* (τα) <*Διάβροχα* (ενν. εδάφη, χώματα) ουδ. αρχ. επιθ. *διάβροχος* «αυτός που τον διαποτίζει η βροχή, διαπερασμένος από το νερό, μουσκεμένος» <*διά* + *βροχή*, πβ. το αντίθ. τοπων. *Αλεβροχιά* / *Αναβροχιά* και το μεταπλασμό και άλλων τοπων.: τα *Μαμίκυλα* > ο *Μαμίκυλας*, το *Μπρόβαρμα* > ο *Μπρόβαρμας*, τα *Καρδάμυλα* > ο *Καρδάμυλας* και οικογ. όν. *Γιαβρούτας* (Τ.Κ.Α.) και *Λιαβρούχας* <*Γιαβρούχας* (με τροπή της συλλαβής *γι-> λι->*) 2. ή *Δγιαβρούχας* <*Διαβρούχας* (με συνίληση) «πέραςμα, δίοδος» <*δια* + *βρούχα* <*βρούγα* <*ρούγα* «δρόμος, σοκάκι» 3. ή <*Δαβρούχας* <*Ραβδούχας* (με αντιμετάθεση των συμφώνων -δ- / -ρ-), πβ. τοπων. *Δαβρές* 4. *Για* (απλολογημένος τύπος του βαφτιστ. όν. *Γιάννης*) και οικογ. όν. *Βρούχας* «φωνακλάς» <*βρούχος* «μούγκρισμα, έντονη βοή» <*βρουχιέμαι* / *βρουχιούμαι*, πβ. ο *ΓιαΝαρλής* <*Γιάννης Ναρλής*]: μικρός αγροτικός συνοικισμός στα ΒΑ του νησιού, μετά το Τρουλ(λ)άκι, στο δρόμο προς τη Χερρόνησο («*Διαβρούχα*» 1714 Σ.ια', 41

και 1718 Σ.α', 91). Σχετικό το ακόλουθο δίστιχο από το τραγούδι «*Στράτα μου της Χερρόνησος*»:

*Σαν ανεβαίνω του Καυγιά και πιάνω του Γιαβρούχα,
περνούν οι αναστεναγμοί και τα φαρμάκια οπούχα. / Β.*

Γιαλακιού, στου [<παρων. *Γιαλάκι* (το) <*Γιαλάκης* (ο) <*Γιαγλής* + υποκορ. πατρων. κατάλ. -άκης <τουρκ. *yagli* «για τροφές λαδερός, λιπαρός», πβ. οικ. ον. *Γιαγλίδης*, *Γιαλόγλου* και παρων. Σ.Π., 19. Έλαβε το παρωνύμιο, γιατί έφερε από τη Σύρα την τεχνική στεγανοποίησης των παλιών δωματίων στα σπίτια με *γιαγλί*, δηλαδή παχύρευστο επίχρισμα από νερό, τσιμέντο και άμμο θαλάσσης]: κτητορικό τοπων., παράλια θέση στη ΒΑ ακτή, κοντά στα Αγριάμπελα, όπου είχε το εργαστήριό του αγγειοπλαστικής το Γιαλάκι, δηλαδή ο Απόστολος Θεοδώρου. / Β.

Γιαλισκάρι, το / στο [βλ. λ. Δ(γ)ιαλισκάρι].

Γιακουμάκη, στης [<βαφτ. και πατρων. οικογ. όν. *Γιακουμάκης* <*Γιάκουμος* + πατρων. κατάλ. -άκης <ιταλ. *Giacomo* <*Γιάκωβος* <*Ιάκωβος* <εβρ. *Ιακώβ* <*Yaakon* «ο υποσκελιστής, που υπερισχύει με πλάγια μέσα» (πβ. *Γιάννης* <*Ιωάννης*, *Γερόννυμος* <*Ιερόννυμος*, *γιατρός* <*ιατρός*)]: κτητορικό τοπων., που δηλώνει αγροτεμάχιο στη θέση Λυαροκόπι - Αφεντικού του Αρτεμώννα (Κτηματολόγιο). / Β.

Γιαλ-λός, ο / Γιαλ-λό, στο [<**Γιαλός* (με προφορά του διπλού -λ-λ-) <αρχ. *αιγιαλός* (με σίγηση του αρχικού άτονου *αι-*) «ακρογιαλιά» <*αίγες* «μεγάλα κύματα» + *άλός*, γεν. του *άλς* (η) «θάλασσα» <εν *αιγί αλός* «στο κύμα της θάλασσας, εκεί που πηδάει το κύμα σαν ρίφι»]:

1. η ακρογιαλιά της Χερρονήσου, βλ. λ. *Πηάδι του Γιαλ-λού*. / Β.

2. *αλλιώς η παραλία της *Σεράλιας* (βλ. λ.). / Κ.

Γιαλ-λούδγια, τα, στα [1. <**Γιαλούδια* <*γιαλός* + υποκορ. κατάλ. -ούδι(α) <αρχ. *αιγιαλός* (με σίγηση του αρχικού άτονου *αι-*) <*αίγες* «μεγάλα κύματα» + *αλός*, γεν. του *άλς* (η) «θάλασσα»]: μικρά αμμώδη ακρογιαλίες, λιμανάκια στη ΒΔ ακτή (1797 Σ.ιγ', 100). / Β.

Γιανής, στης [1. <κτητορικό *Λιανής* (με τροπή της συλλαβής *λι-> γι->*) <βαφτιστ. όνομα *Ιουλιανής* <*Ιουλιανή* <*Ιουλιανός* <λατιν. *Julianus* «ο του Ιουλίου» <*Julius* + κατάλ. -ianus 2. <*Λιανής* <*Στυλιανής* (με απλολογία) <*Στυλιανή* <*Στυλιανός* <*στύλος*, βλ. λ. *Λιανής, της* 3. κατά τη λαϊκή ετυμολογία, από παραφθορά της *Υγιεινής* (πηγής) <αρχ. *υγιεινός* «που συντελεί στην υγεία» <*υγιής* 4. από το όνομα γειτονικού κτήματος *Καρδ-γιανής* (με απλολογία) <*Καρδι-ανής* <*Καρδιανή*]: πόσιμο νερό στον Ποταμό του Κάστρου, πλησιόχωρα στη Μαρωνιά, πριν από την εκκλησία της Αγίας Κατερίνας στις Ερκιές, που η παράδοση σχετίζει με την αρχαία *Μινώα Κρήνη* (βλ. λ.). / Κ.

Γιανναργιά, η / στη [ίσως <*Γενναργιά* (βλ. λ.) με αφομοίωση]: εδώ είχε αγρό και μάντρα το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 158, 159).

Γιαννάκου το Πη(γ)άδι, στου [*Γιαννάκος* <Γιάννης + υποκορ. κατάλ. -άκος <βαφτιστ. όν. *Ιωάννης* / Πη(γ)άδι (βλ. λ.)]: στη Μέλισσα στο Βαθύ. / Ν.

Γιάνναρου η Πόρτα, του / Γιάνναρου τη(ν) μ-Πόρτα, στου [*Γιάνναρος* <βαφτ. όν. *Γιάννης* + μεγεθ. κατάλ. -αρος <μτγν. *Ιωάννης* (πβ. *Γερόθεος* <*Ιερόθεος*, *Γερόνυμος* <*Ιερόνυμος*, *γιατρός* <*ιατρός* / *Πόρτα* (βλ. λ.)]: στο δρόμο προς τα Αερινά (βλ. λ.).

Γιαννίτη, του / στου [*Ιωαννίτη* <πατριδων. οικογ. όν. *Ιωαννίτης* «κοινώς *Γιαννιώτης*» <*Ιωάννινα* + κατάλ. -ίτης, πβ. *Γιάννης* <*Ιωάννης*): κτητορικό τοπων. που δηλώνει χωράφι στις Βαλανιές, απέναντι στο Πυργάκι. / Κ.

Γιαννούλακη το Φρούδι, στου [*Γιαννούλης* ή *Γιαννούλος* + πατρων. κατάλ. -άκης <*Γιαννούλης* / *Γιαννούλος* <*Γιάννης* / *Γιάννης* + κατάλ. -ούλης <μτγν. *Ιωάννης* <εβρ. *Y(eh)okhanán* «ο Γιαχ (ο Θεός) έχει δείξει εύνοια» / *Φρούδι* (βλ. λ. *Φρούδι*): στην περιοχή Σκάφη (Γ. Τρούλλος). / Κ.

Γιόδημα, το / στο [*Γιόδημα* «το άδυτο του χριστιανικού ναού, όπου βρίσκεται η αγία τράπεζα, το άγιο ή ιερό βήμα» <*Αγιόβημα* <συνεκφορά της φρ. *Άγιο Βήμα* <αρχ. *άγιος* (<*άγος* «εξάγνιση» + *βήμα* «υπερυψωμένη κατασκευή πάνω στην οποία στέκεται κάποιος για να εκφωνήσει λόγο» <*βαίνω*): άνοιγμα μεταξύ βράχων στις Σκχιζιμάδες, στο δρόμο προς Καμάρες, πιθ., λόγω της ομοιότητάς του με ωραία πύλη του ιερού. / Κ.

Γιοκούρι, το / στο [αβέβ. ετυμολ., πιθ.: 1. <οικογ. όν. από παρων. *Γιοκούρι* <*γίοκας* «χαϊδευτικά, ο κανακάρης» + κατάλ. υποκορ. ουδ. ουσ., παράγωγων από ουσιαστικά -ούρι (<μεσν. -ούριν <μτγν. -ούριον <ουσ. σε -ούρος + υποκορ. κατάλ. -ιον, *μελανούρι* <*μελάνουρος*, *στηθούρι* <*στήθος*, *σπιθούρι* <*σπίθα*) <μεσν. *γίος* + κατάλ. -κας <αρχ. *υίος* 2. ή <*Γιοκούρης* <παρων. *Γιόκας* 3. ή <οικογ. όν. *Λιοκούρης* «*Δημήτρη Λιόκουρη*» (με τροπή του *λιο* -σε *γιο*-) 1718 Σ.α', 93 / «*Αντώνιος Λιοκούρης*» 1822 Σ.ζ', 111, πβ. επώνυμο *Γιόκαρης*]: μεσόγειος τόπος ανάμεσα Σκάφη, Πλατιά Ράχη- Ψηλό Πετάλι (βλ. λ.). / Ν.

Γιοφύρι και Γεφύρι, το / στο [*γεφύρι* <*γεφύριον*, υποκορ. του αρχ. *γέφυρα* + κατάλ. -ιον, πβ. *γιομα* <*γέμα* <*γεύμα*, *γιομίζω* <*γεμίζω*]: από τα λιθόκτιστα γεφύρια:

1. των Γουρνιών ή του Αρτεμώνα, που συνδέει το Άνω Πετάλι με τον Άγιο Λουκά - Αρτεμώνα (κατασκευή το 1886, εφ. ΜΕΡΟΠΗ [βραχύβια μετονομασία της ΣΙΦΝΟΥ] 8 Ιουν. 1886). Εδώ υπάρχει δημοτική γεώτρηση. / Β.
2. των Βαλανιών, στο δρόμο προς το Κάτω Πετάλι - Κάστρο. / Κ.
3. στην Απολλωνία, στην αρχή του πεζόδρομου προς το Κάτω Πετάλι. / Κ.
4. στην Απολλωνία, από τον κεντρικό δρόμο προς τον Αρτεμώνα. / Κ.
5. στον Άη Γιάννη στον πεζόδρομο προς το Κάτω Πετάλι. / Κ.
6. στου Φυρ(ρ)ού, που συνδέει τη γειτονιά με το δρόμο των Καμαρών. / Κ.
7. στην Τζάβλα, στο δρόμο του Κάστρου. / Κ.
8. της Βρύσης: α) το παλιό που αχρηστεύτηκε με την ευθυγράμμιση του

δρόμου προς Πλατύ Γιαλό (κατασκευή από το Σύνδεσμο Σιφνίων εφ. Σ. 22 Μαρτ. 1895, σ. 1) β) το σύγχρονο στο Πέραμα. / Κ.

9. στη Χρυσοπηγή, που γεφυρώνει το χάσμα που προκλήθηκε, κατά την παράδοση από θαυματουργική επέμβαση της Παναγίας, η οποία έσωσε από τους διώχτες τους πειρατές τις ευσεβείς προσκυνήτριες. / Ν.

Γιωγιά, στου [*Γιωγιά* <πατρωνυμ. οικογ. όν. *Γιωγιάς* <*Γιωγιάς* <*Γιωργιάς* <*Γιώργος* + μεγεθ. κατάλ. -άς <*Γεώργιος*, πβ. *Αγγελιάς*, *Αποστολιάς*, *Γιωργαλιάς*, *Γιώργαρος*, («*Απόστολος Γιογιάς*» 1785 Ι.Α.Κ., 68 / «*Απόστολος Κωνσταντή Γιογιά*» 1813 Σ.ια', 73 / «*Αγγελέτος Γιογιάς*» 1828 Σ.ι', 134)]: τόπος στις δυτικές παρυφές του Κάτω Πεταλιού. / Κ.

***Γιωργίτση, στου** [*Γεωργίτσης*, πατρων. οικογ. όν. <*Γεώργιος* + μεσν. υποκορ. κατάλ. -ίτσης <σλαβ. -itsa ή <ουδ. κατάλ. -ίτσιν / -α <μεσν. *ίκι(ν)* <μτγν. *ίκιον* («*Ζανής Γεωργίτσης*» 1835 Σ.γ', 101)]:

1. Γιωργίτση ο Κάβος, του: στα ΒΑ, ανάμεσα Απέρατο - Παγλακιού. / Β.
2. *στην Καταβατή, όπου και το ομώνυμο πηγάδι, Α στον Άη Γιώργη τον Απελαίτη. / Κ.
3. και θεμωνιά του Γεωργίτση, στο Μαύρο Βουνί. / Κ.

Γκαλάντε ο μύλος, του [βλ. λ. *Γαλάντη* / -ε].

Γκλέντζου, στου [*Γκλέντζος* <πατριδων. οικογ. όν. *Γκλέντζος* <*Γκλέζος* (-ντζ- <-ζ-) <*Εγκλέζος* (με σίγηση του αρχικού άτονου Ε-) <*Εγγλέζος* <μεσν. *Αγγλέζος* <ιταλ. *Ingleso* («*Κωνσταντής Εκλέζος*» 1785 Ι.Α.Κ., 73 και «*Δημήτριος Εγκλέζος*» 1840 Ι.Α.Κ., 124), πβ. *Αγγλος*, *Εγγλέζος*, -άκης, *Γλέζος* (Τ.Κ.Α.), «ίσως από επαναπατρισμό ή ως παρων. (=Ξανθός, αριστοκράτης» (Αλέξης Φλωράκης, *Μεταναστεύσεις κ.λπ.*, 376)]: μεσόγειος τόπος στα ΒΑ, πριν από τα Μάγκανα. / Β.

Γκρίνας, στής [*Γκρίνα* <*τηΓκρίνα* <*την Κρίνα* (από συνεκφορά με το άρθρο στην αιτ. και ανασυλλαβισμό)]: το ίδιο με της *Κρίνας* / *Κρήνας* (βλ. λ.) ή μήπως <παρων. *Γρίνας* / *Γρινιάρης* <*γρίνια* / *γκρίνια* + -άρης <*γρινιάζω* / *γκρινιάζω*; **Golfo Schinos** [«Κόλπος του Σχίνου», η Σεράλια ή Γιαλός]: «*Σε περιηγητές του 1600 και ύστερα βρίσκομε τον Γιαλό (Σεράλια) στην γλώσσα των Φράγκων με το όνομα Golfo Schinos Κόλπος του Σχοίνου*. (ΟΙ. Dapper), κατά το Μ. Φιλίππιακη (Τ.Σ., 99), πβ. λ. *Schinosi* και *Schinussi*, ονόματα με τα οποία αναφέρονται οι Καμάρες (βλ. λ.).

Γλαστήργια, και Γλαστιδγία, τα / στα [*Γλαστήρια* <συμφυρ. *Γλαστριά* (<*γλαστριά*) + *Αργαστήργια* (<*εργαστήρια*)]: βλ. λ. *Αργαστήργια*. / Β.

Γλαστριά, τα [*γλαστρί(το)* «θραύσμα από πήλινο αγγείο» <*γλαστρί* (με ανομοίωση του -ρ-) <*γλαστρί* <μεσν. *γαστρίον* (με μετάθεση του ρ-), υποκορ. του αρχ. *γαστήρ(η)*]: χώρος όπου υπήρχαν παλαιότερα αγγειοπλαστεία, Α της Αγίας Άννας Αρτεμώνα, πβ. και *Αργαστήργια*. / Β.

Γληρογοπάκουος και Γληγοροεπάκουη, η [*Γοργοεπήκοος*, επωνυμία της Θεοτόκου που προέρχεται από τα επώνυμα της θεάς Αθηνάς «*Γοργώ και κόρη*

επήκοος» = η γοργώς, ταχέως επακούουσα τους επικαλουμένους τη βοήθειά της (Παυλίκος) <γοργός + επήκοος <επακούω «ακούω με προσοχή» <επί + ακούω>]: η προσωδυμία αποδίδεται σε εικόνα της Παναγίας που υπάρχει στην εκκλησία της Παναγίας (σ)το Στραβοπόδι.

Γλίστρα, η / στη [βλ. λ. *Γλίστρες*]:

1. ρέμα που πηγάζει από την Πλάτη του Ραφελιά και ενώνεται με το Λιβαδά, πριν χυθεί στον όρμο των Καμαρών. / Κ.
2. παραλιακή θέση μετά τα Κούντουρα. / Ν.

Γλίστρ(ι)ες, οι / στις [<μεσν. *γλίστρα* <μεσν. *γλιστρώ* <εγλιστρώ <εκλιστρώ <εκ + λιστρώ <αρχ. *λίστρον* «ξέστρο, γυαλιστήρι»]:

1. θέση ανάμεσα Ξεύρη / Ξέβρη και Μάγκ(γγ)ανα. / Β.
2. Γλίστριες στον Κόκκχινου. / Β.
3. τόπος ολισθηρός στον παλιό κατωφερή πεζόδρομο από το Χρυσόστομο προς το Κάστρο. / Κ.
4. χωράφι Ν στην εκκλησία Ρόδο το Αμάραντο και σημείο του αγροτικού δρόμου προς του Μο(υ)γκού. / Κ.

Γλύκα, στου ή Άγιος Γρηγόριος, ο [<οικογ. όν. από παρων. *Γλύκας* «ο με πολύ ωραία εμφάνιση, με πολύ ευγενικούς τρόπους, ο πολύ συμπαθητικός» <γλυκός + μεγεθ. κατάλ. -ας, πβ. *Γλυκάς* «αυτός που φτ(ε)ιάχνει ή του αρέσουν τα γλυκά», και *Γλυκής, Γλυκός* (Τ.Κ.Α.)]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει τόπο γειτονικό του Αγίου Γρηγορίου στου Γιαβρούχα. / Β.

***Γλυκό Στεφάνι, το / στο** [**1.** προβληματικό τοπων.: <ουδ. επιθ. *γλυκός* «που έχει την ευχάριστη γεύση του μελιού», (μεταφ.) «ήπιος» <αρχ. *γλυκός*: δύσκολα όμως μπορεί να συνδεθεί το συνοδευτικό επίθετο «Γλυκό» ή με ευφημισμό και αντίφραση αντί *πικρό / επικίνδυνο*, ίσως μεταφ. *ήμερο*, όχι *άγριο Στεφάνι* **2.** ή πβ. το τοπων. να είναι κτητορικό <*Γλυκού Στεφάνι* <οικογ. όν. *Γλυκός* (Τ.Κ.Α.) / *Στεφάνι* <μτγν. *στεφάνιον*, υποκορ. του αρχ. *στεφάνη* <*στέφω*, «*στεφάνη-όρους εξοχή*» Ησύχιος, πβ. λατιν. «*corona montis*» **3.** τέλος, <*Γλυφού Στεφάνι*, πβ. λ. *Γλυφό / Βλυφό*, που προϋποθέτει όμως την ύπαρξη γλυκού / γλυφού νερού, σε αντίθεση προς το θαλασσινό, αλμυρό νερό, πβ. *Φηροστεφάνι* στη Σαντορίνη]: κορυφή κρημνώδους βράχου που εξέχει οριζόντια και με τη διάταξή του επιστέφει κατά κάποιο τρόπο τον τόπο, βράχος, γκρεμός που εξέχει δίνοντας την εντύπωση του στεφανιού, στο ύψωμα Β του Αγίου Νικήτα στο Σελ(λ)άδι. / Β.

Γλυκοστεφανιού η Σπηλιά, του / Γλυκοστεφανιού τη Σπηλιά, στου [βλ. λ. *Γλυκό Στεφάνι* και *Σπηλιά*]: σπηλιά στο Γλυκό Στεφάνι. / Β.

Γλυφάδα, η / στη [βλ. λ. *Βλυχάδα*].

Γλυφό, το / στο [βλ. λ. *Βλυχό*].

***Γλώσσα, η / στη** [<αρχ. *γλώσσα* «επιμήκης προέκταση, προεξοχή της ξηράς, που μοιάζει με γλώσσα» <αρχ. *γλώσσα*, πβ. λ. *Λαιμός, Μύτθη, Τράχηλας*]:

1. *κάβος στα ΒΑ, ανάμεσα της Αμυγδαλγιάς και του Μισέρ-Τουλή. / Β.
2. *ή *Γλώσσες*, καβάκι στη Δ ακτή, Ν του όρμου του Βλάση, από την ομοιότητα της ξηράς με γλώσσα που εισχωρεί στη θάλασσα. / Κ.
3. ΝΑ, το ακρωτηράκι της Χρυσοπηγής, βλ. και λ. *Αποκοφτό, Κόμμα, Πέταλος*. / Ν.

Γοζαδίνος, ο [οικογ. όν. *Γοζαδίνος*, από την ηγεμονική οικογένεια *Gozadini*, από την Μπολόνια της Ιταλίας, που ηγεμόνευσε στη Σίφνο (1464-1617), «*Άγγελος Γοζαδίνος*» 1617 Σ.η', 101 / «*Γοζαδίνος Μπατής αφέντης*» 1628 Σ.ζ', 70 / «*Μπατής Γοζαδίνος*» 1663 Σ.η', 120 / «*παπά- Αποστόλης Γοζαδίνος*» 1684 Σ.α', 67 / «*Νικολός Γοζαδίνος*» 1692 Σ.β', 84 / οικογ. όν. διδασκάλων της Σίφνου Σ.ι', 35, 37). «*Οι Λατίνοι κατακτητές, ερχόμενοι στη συντριπτική τους πλειοψηφία ως μεμονωμένα άτομα και ευρισκόμενοι μακριά από την πατρίδα τους, αναγκάζονταν να συνάπτουν γάμο με ντόπιες, Ελληνορθόδοξες γυναίκες, με αποτέλεσμα τη συν τω χρόνω αφομοίωσή τους από το πολυπληθέστερο ελληνορθόδοξο στοιχείο. Οι γόννοι των μεικτών αυτών γάμων ονομάζονταν γασμούλοι, βασμούλοι ή *bastardi*, που βρίσκονταν σε μία ενδιάμεση νομικά και κοινωνικά κατάσταση μεταξύ Ελλήνων και Λατίνων» (Κ. Σπανός, ΟΝΟΜΑΤΑ 19, 233-234)]: «ένας αγρός στη θέση *Γοζαδίνος*» 1678 Σ.η', 175, απροσδιόριστη θέσης σήμερα.*

Γουλέτα, η / στη [<γολέτα «ιστιοφόρο» <βενετ. *goleta*]: λιμανάκι ανάμεσα στο Ξύλο και την Πετάλα, ίσως από κάποιο ναυάγιο στην περιοχή (Ιούλ. Αθυμαρίτης). / Ν.

Γουναριά, η / στη [<*Γουναριά*, μήπως <*Γουναριά(ς)* <*γουρνί* + κατάλ. -αριά, πβ. λ. *Γιανναργιά* και *Γενναργιά*]: αν δεν πρόκειται για παραφθορά του τοπων. *Γενναργιά*, τότε είναι απροσδιόριστη θέση, όπου είχε ακίνητο το Μοναστήρι της Βρύσης (1797 Κ.Βρ., 137 και Σ.ιγ', 100).

***Γούρνα, η / στη** [<μεσν. *γούρνα* «φυσική ή τεχνητή κοιλότητα, όπου συγκεντρώνονται τα νερά της βροχής, πέτρινη λεκάνη για το πότισμα των ζώων» <λατιν. *urna* <αρχ. *γρώνη* «φαγωμένη πέτρα», πβ. τοπων. *Γούρνες, Γουρνί, Γουρνιά, Γουρνωπό(ς)*]:

1. *μεσόγειος τόπος στα ΝΔ, στο δρόμο προς το Μαύρο Χωριό και μετά τη Σπηλιά της Βουγνούς (βλ. λ.), εδώ και αρχαίος πύργος. / Κ.
2. στο Φάρο, κοιλότητα στη βραχιά, που με τον κυματισμό της θάλασσας γέμιζε νερό κι όταν εξατμιζόταν γινόταν αλάτι (αφρίτης). / Ν.
3. μαρμαρίνη γούρνα, που προστατεύεται με κιγκλίδωμα, προς το ανατολικό άκρο του βράχου της Χρυσοπηγής, όπου, κατά την παράδοση, ήρθε από τη θάλασσα η θαυματουργή εικόνα της Παναγίας της Χρυσοπηγής: εδώ τελείται την παραμονή της εορτής της Αναλήψεως η τελετή του αγιασμού. / Ν.

Γούρνα του Αγιασμού, η / στη [βλ. λ. *Γούρνα* / <μτγν. *αγιασμός* «τελετή κατά

την οποία ο ιερέας αγιάζει το νερό και μ' αυτό θα ραντίσει και θα ευλογήσει τους πιστούς» <μτγν. αγιάζω <αρχ. αγίζω>: μαρμάρινη γούρνα στην άκρη του κάβου της Χρυσοπηγής, που περιβάλλεται από σιδερένιο κιγκλίδωμα. Είναι το σημείο, όπου αποβιβάστηκε το θαυματουργό εικόνισμα της Παναγίας της Χρυσοπηγής από τη θάλασσα, πάνω στα κύματα της οποίας τη βρήκαν ψαράδες. Εδώ τελείται την παραμονή της εορτής αγιασμός με τη συμμετοχή πλήθους προσκυνητών. / Κ.

Γούρνα Δροσερού, η / στη [βλ. λ. *Γούρνα* και *Δροσερού*].

Γούρνα του Στομαχικού, η / στη [βλ. λ. *Γούρνα* και *Στομαχικό*]: στη ΒΑ ακτή του νησιού, στο Στομαχικό, γούρνα μες στη θάλασσα που βγάζει γλυκό νερό. / Β.

Γουρνάκι, το και **Γουρνάκια, τα / στα** [<*Γούρνα* (βλ. λ.) + υποκορ. κατάλ. -άκι]: φυσική κοιλότητα σε βράχο της κοίτης του ποταμού και στο πέρασμα προς το πηγάδι του Κάτω Πεταλιού, όπου άλλοτε έπλεναν τα ρούχα οι γυναίκες με τα τρεχάμενα νερά του ποταμού, πβ. λ. *Γουρνιά*. / Κ.

Γούρνες, οι / στις [βλ. λ. *Γούρνα*]:

1. κολπίσκος στη ΒΔ ακτή, Ν στην Τρυπητή και το Αρτιμόνι. / Β.
2. στου Λάκτη, πίσω από τα μαγαζιά του Γιαγλάκη. / Β.
3. ποτίστρες, στο δρόμο προς τον Πλατύ Γιαλό και στο ύψος του Αγίου Θωμά. / Κ.
4. χωράφι *Γούρνες - Βρυσιανά* (βλ. λ.), ορίζεται από τα δύο τοπωνύμια. / Ν.

***Γουρνί, το / στο** [<*γουρνί* «μικρή γούρνα, γουρνάκι», υποκορ. του μεσν. *γούρνα* + κατάλ. -ί(ον) <λατιν. *urna* <αρχ. *γρώνη* «κοιλότητα, βαθούλωμα»]:

1. *θέση σε ύψωμα, Α του Προφήτη Ηλία του Τρουλ(λ)ακιού. / Β.
2. Μέσα Γουρνί, το: ΒΑ του Προφήτη Ηλία του Τρουλ(λ)ακιού, όπου κατασκευάστηκαν τα σύγχρονα δημοτικά σφαγεία. / Β.

***Γουρνιά, τα / στα** [<*γουρνί* <μεσν. *γούρνα* + υποκορ. κατάλ. -ί(ον) <λατιν. *urna* <αρχ. *γρώνη* «κοιλότητα, βαθούλωμα»]: ρέμα, ανάμεσα στα χωριά Άνω Πετάλι και τον Άγιο Λουκά, από τις γούρνες, όπου έπλεναν άλλοτε οι γυναίκες, πάνω απ' τις οποίες υπάρχει η εκκλησία της Παναγίας (σ)τα Γουρνιά (βλ. λ.) (1774 Σ.β', 134 και 1785 Ι.Α.Κ, 65). / Β.

***Γουρνωπός, ο / Γουρνωπό, στο** [ουσιαστικοπ. αρσ. του επίθ. *γουρνωπός* «τοποθεσία που μοιάζει με κοίλη, βαθουλωτή γούρνα, χωράφια σε περιοχή με σχήμα γούρνας» <μεσν. *γούρνα* (<αρχ. *γρώνη* «κοιλότητα, βαθούλωμα») + περιεκτ. κατάλ. -ωπός <όψις>]: περιοχή που δηλώνει εδαφολογικό σχηματισμό και ρέμα που αρχίζει από του Καργιαύλη, περνάει ανάμεσα από του Τσιώ(ό)νη και το Μεσοβούνι και χύνεται στον Πλατύ Γιαλό. / Ν.

Γουρούνα, η / στη [<μεσν. *γουρούνα* «θηλυκό γουρούνι» <*γουρούνι* + μεγθ. κατάλ. -α <μεσν. *γουρούνι(ον)*, υποκορ. του μτγν. **γρώννα*]: ζωνύμιο, στη Ν αγκάλη του όρμου της Σεράλιας. / Κ.

***Γράμματα, τα / στα** [<*γράμμα* <*γράφ-μα* <*γράφω*]: σημείο στη μεσόγεια θέση Πλάτη του Ραφελιά (βλ. λ.), πιθανώς από αρχαία επιγραφή, από γράμ-

ματα σκαλισμένα σε βράχο που βρέθηκαν στην περιοχή. Το τοπων. αυτό όπως και τα: *Μνήματα*, *Μάρμαρα*, *Ελληνικά* υποδηλώνουν αρχαιολογικούς χώρους και αλλού. / Κ.

Γραφ(κ)ιού το Πηγάδι, του / στου [<**Γραφιού* <οικογ. όν. *Γραφίος* (Τ.Κ.Α.) <*γραφιάς* <*γραφέας* <αρχ. *γραφεύς* <*γράφω* / *Πηγάδι* (βλ. λ.), πβ. *γονιός* <*γονεύς*]: στα Γουρνιά (βλ. λ.). / Β.

Γριάμπελα, τα / στα [<*τα Γριάμπελα* (με σύγηση του αρχικού άτονου Α- και με παρασυσχετισμό προς το *γριά*) <*τ' Αγγριάμπελα* <*τα Αγγριάμπελα* (1814 Σ.ιθ', 171), πβ. *Γριά Σπηλιά*]: βλ. λ. *Αγγριάμπελα*.

Γριά Σπηλιά και Σπην-γκιά, η / στη [<**Σπηλιά* <*σπήλαιο* + κατάλ. -ιά 1. <*Σπηλιά της Γριάς* <μεσν. *γριά* <αρχ. *γραιά*, οπότε η γεν. δηλώνει το πρόσωπο που σχετίζεται με τη Σπηλιά 2. <*Άγρια Σπηλιά* <αρχ. *άγριος* «φοβερός, τρομερός» <*αγρός*, οπότε δηλώνει σπηλιά που δημιουργεί δυσκολίες στους ανθρώπους]: στη ΒΑ ακτή του νησιού και ΒΑ στο Φοινικίδι. Σήμερα έχει καταπέσει. Εδώ, κατά την παράδοση, κατεσφάγη γριά, που δε μαρτύρησε στους πειρατές το κρυψόφυγο όσων από φόβο των επιδρομέων είχαν εγκαταλείψει τα χωριά τους. «*Η Γρηασπηλιά, εν ώρα τρικυμίας, είναι θέαμα άγριον αλλ' ωραιον εν τη αγριότητί του*» (1933 Π.,9).

*Τη γλύκα την ανείπωτη και την απαλοσύνη
στολίδια σου δεν τα φορείς, εσύ Γριά Σπηλιά.
στα βράχια σου σταυράγκαθο τ' άγιο φως δεν πίνει,
κι οργής Θεού και χαλασμού πυργώνεσαι φωλιά.*

.....
*Η θάλασσα στα πόδια σου ξαπλώνεται γητεύτρα,
και πότε σε χαδολογά γλυκά, σουργουλιστά,
πότε Μαινάδα ξέστηθη στυλώνεται χορεύτρα,
και σίφουνας το πάθος της σε κρινανθούς ξεσπά.*

Θεοδόσης Σπεράντσας, *Στη Γριά Σπηλιά*. / Β.

Γριού, στου [<παρων. *Γριός* και *Γριό* (δύο αδελφια από τον Αρτεμώνα, άντρας και γυναίκα) <*το γριό* (με αλλαγή γένους) <*γριά* <αρχ. *γραιά*]: χωράφια προς τον Άη Νικόλα Χερρονήσου, κοντά στον Αμπρουδέχτη. / Β.

Γριού το Σκαλί, στου [<*Γριού* (βλ. λ.) / *Σκαλί*, υποκορ. του μτγν. *σκάλα* <λατιν. *scala* <ρ. *scandere* «αναβαίνω»]: απροσδιόριστης θέσης σήμερα: από τους πληροφορητές μου, μόνο ο Γιάννης Ατσόνιος (Μπαϊράμης) το ταυτίζει με το *Κακό Σκαλί* (βλ. λ.). / Β.

Γρίπος, ο (*Ανω και Κάτω*) και **Γρίπου, στου** [1. με διπλασιασμό του ψιλού π, *Γρίπ-πος* και ανομοιωτική τροπή του ψιλού σε δασύ <οικογ. όν. *Γρίπος* (όρθότερο) 2. *Γρύπος* <*γρίπου* <μτγν. *γρίπος* «αλιευτικό δίχτυ ή πλοίο παρόμοιο με την τράτα», πβ. οικογ. όν. *Γρυπάρης* «που φτ(ε)ιάχνει ή ψαρεύει με γρίπο»]: κτητορικό τοπων., θέση προς τα ανατολικά κάτω απ' το Μοναστήρι της Βρύ-

σης, (1783 Κ.Βρ., 153 / «Χρυσίνα Γρύπου» 1828 Σ.ι', 111 / «Γρύπος Γεώργιος» 1834 Σ.στ', 132 / Σ.η', 81) / Κ.

Γρυπάρη, στου [οικογ. επαγγελμ. όν. *Γρυπάρης*, που έχει καθιερωθεί αντί του ορθού *Γριπάρης* «που φτ(ε)ιάχνει ή ψαρεύει με γρίπο» <γρίπος + επαγγελμ. κατάλ. -άρης (1639 Σ.ια', 83)]: θέση στο Λυαροκόπι, όπου οικόπεδο και το πατρικό σπίτι του Σιφνιού φιλολόγου και ποιητή Γιάννη Γρυπάρη (1870-1942). / Β.

Γυαλιά, Γυα(ν)-γκιά και Γυαλ-λιά, τα / στα [<**Γυαλιά* (-γι- / (ν)γκι- <-λι-) <γυαλί <μεσν. *γυαλίν* <*υαλίν* <*υάλιον*, υποκορ. του αρχ. *ύαλος*. Οι αρχαιολόγοι Π. Πάντου και Ζ. Παπαδοπούλου συσχετίζουν το τοπων. με την εδώ έντονη παρουσία οψιανού, που στη λαϊκή γλώσσα λέγεται γυαλί. (Π. Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005), 95)]: λιμανάκι και θέση προς τη Ν ενδοχώρα της Κιτριανής, σε 103 μ. υψόμετρο. / Ν.

Γυαροκόπι, το / στο [βλ. λ. *Λυαροκόπι* (<*Γυ-* <*Λυ-*)].

Γυμνάσιο Σίφνου, το [τα τρία πρώτα χρόνια της Δευτεροβάθμιας Γενικής Εκπαίδευσης στη Σίφνο <γερμ. *Gymnasium* (με τη σύγχρονη σημασία) <λατιν. *gymnasium* <αρχ. *γυμνάσιον* «σωματική άσκηση, τόπος γυμναστικής, που ανήκει σε σχολείο φιλοσοφίας» <*γυμνάζω* «ασκώ γυμνούς» <*γυμνός* + κατάλ. -άζω]: το κτή(ι)ριο του Γυμνασίου Σίφνου· αρχικά στον Άγιο Αρτέμιο, στο παλιό Ελληνικό Σχολείο ή Σχολαρχείο Σίφνου (βλ. λ.). από την ίδρυσή του (1958) έως τη μεταστέγασή του (1988) στις Αράδες σε νεόδμητη πτέρυγα παράπλευρα του Λυκείου, όπου στεγάζεται μέχρι σήμερα (2014). / Κ.

Γυμναστήριο, το [«χώρος ειδικά κατασκευασμένος για γυμναστικές ασκήσεις» <μτγν. *γυμναστήριον* <θ. αορ. *γυμνασ-* του αρχ. ρ. *γυμνάζω* + κατάλ. -τήριον]: στη Δ είσοδο της Απολλωνίας, το νεόδμητο Γυμναστήριο (2004), του Εθνικού Αθλητικού Κέντρου Νεότητας Σίφνου (Ε.Α.Κ.Ν.Σ.) βλ. και λ. *Μαρούσα*. / Κ.

***Γύφτικα, τα / στα** [<*γύφτικα* «περιοχή που κατοικείται από γύφτους», ουσιαστικοπ. ουδ. του μεσν. επίθ. *γύφτικος* <*αιγύπτικος* (με σίγηση του αρχικού άτονου *αι-* και -φτ- <-πτ-) <*Αίγυπτος*, πβ. και λ. *Ατσιγγαναργ(ε)ιό.*]: στον Αρτεμώνα, όπου άλλοτε υπήρχαν τα εργαστήρια των γύφτων, των σιδηρουργών: *χαρκι/ηδ(ε)ιά, γύφτικα, σιδηρουργεία*. / Β.

***Γωνιά, η / στη** [<αρχ. *γωνία* <*γόνυ* «γωνιώδης εσοχή»]:

1. *κολπίσκος έξω και Β από τον κάβο του Κοκχαλά. / Β.

2. βράχια σε σχήμα Γ επάνω από του Δροσερού. / Κ.

Δ

***Δαβρέ, στου και Δαβρές, ο** [οικογ. όν. από παρων. *Δαβρές* (Τ.Κ.Α.) (με τροπή του -η-> -ε-, λόγω γειτνίασής του με το υγρό -ρ-) <*Δαβρής* (Τ.Κ.Α., για την τροπή -i-> -ε-, πβ. *Βυζές* <*Βυζής*, *Καδές* <*Καδής*, *Φενεκχίδι* <*Φοινικίδι*),

αναγραμματισμένο *Ραβδής* (με αμοιβαία μετάθεση των συμφώνων) <*ραβδί* <μεσν. *ραβδίν* <*ραβδίον*, υποκορ. του αρχ. *ράβδος* και οικογ. ονόμ. *Ραβδάς* και *Ράβδος* (Τ.Κ.Α.) και παρων. Σ.Π., 23]: μεσόγειος τόπος κοντά στο Καλαμίτσι και ΒΔ στον Άγιο Νικόλαο (στ)΄ Αερινά και Ν-ΝΔ του Άη Γιάννη στο Μαύρο Χωριό. / Ν.

***Δακορώνια, στου** [<κυριωνύμιο *Da Coro/ugna* «από την Κορούνια, πόλη της Ισπανίας», πατριδωνυμικό οικογ. όν.]: κτήματα Β του Φιδγιώνα, που ανήκαν στην ηγεμονική οικογένεια των Ντακορόνια, η οποία δυνάστευσε το νησί (1307-1464), μέχρι την ένωση των ηγεμονικών οίκων Ντακορόνια-Γοζαδίνων, μετά το γάμο της Μαριέτας Ντακορόνια και του Νικολού Γοζαδίνου (1464), βλ. και λ. *Ντακορόνια*. / Ν.

Δαμνιανού, στου [1. <*Δαμνιανού* <βαφτ. και οικογ. όν. *Δαμνιανός* (-μνι- <-μι-), πιθανόν <αρχ. *Δάμων* «δαμαστής, τιθασευτής» (πυθαγόρειος φιλόσοφος γνωστός για τη μέχρις αυτοθυσίας φιλία του με το Φιντία) <*δαμάζω* «εξημερώνω, τιθασεύω, κατανικώ» 2. <*δαήμων* «σοφός, έμπειρος» <**δάω* «μαθαίνω, γνωρίζω»]: αγροτεμάχιο στα περιβόλια της Βρύσης, που πιθανόν ανήκε άλλοτε στον έναν από τους δύο συνώνυμους αδελφούς και ηγουμένους της Μονής με το όνομα *Δαμνιανός Μπατής*, από τους οποίους ο πρώτος γεννήθηκε το 1774 και ο δεύτερος το 1829 (Κ.Βρ., 87, 99), πβ. και οικογ. όν. «*Νικολός Δαμνιανού*» 1785 Ι.Α.Κ., 73. / Κ.

***Δαφνί, το / στο** [1. <*δαφνί* «μικρή δάφνη» <*δαφν-* + υποκορ. κατάλ. -ί(ον) <αρχ. προελλην. *δάφνη* / *laurus nobilis*, πβ. τοπων. *Φιδί* <*φίδα* 2. ή γεν. *Δαφνή* <οικογ. όν. *Δάφνης* / *Δαφνής* (Τ.Κ.Α.)]: α. φυτωνύμιο, πιθανώς από μικρή δάφνη που υπήρχε άλλοτε εκεί, στα ΝΔ, μετά τον Ορνό, όπου και πηγάδι, στο δρόμο προς τον Άγιο Κων)νο του Φλάμπουρου β. κτητορικό τοπων. *Δαφνί* <του *Δαφνή*, πβ. το *Σταυρί* <του *Σταυρή*. / Κ.

Δγιαβρούχας, ο [<*Διαβρούχας*, βλ. λ. *Γιαβρούχας*].

Δγιαλισκάρι, το / στο [<**Διαλισκάρι* (με συνίτηση) <*Γαλισκάρι* <**αιγιαλισκάριον* (με σίγηση του αρχικού άτονου *αι-*) <*αιγιαλίσκος* + υποκορ. κατάλ. -άριον (διπλός υποκορισμός) <αρχ. *αιγιαλός* + υποκορ. κατάλ. -ίσκος <*αίγες* «μεγάλα κύματα» (πβ. προβατάκια) + *αλός*, γεν. του ουσ. *άλς* (η) «θάλασσα»]: κολπίσκος, μικρός γιαλός ΒΑ, κοντά στην Παναγία την Πουλιάτη. Όπως αναφέρει ο Γ. Βερνίκος, «*Το Διαλισκάρι και τ' Αυλάκι ήσαν και είναι τα δύο εν Αρτεμώνι στάδια της κολυμβητικής*» (1933 Π, 16). «*Το πλήθος των μικρών υφάλων του κολπίσκου ονοματίστηκαν ανάλογα προς τα αντικείμενα του καθημερινού βίου, που η παιδική φαντασία εύρισκε ότι έμοιαζαν. Απαντά έτσι κανείς εκεί τη Φυρή Αβολάδα, τη Μεγάλη Αβολάδα ή Μέσα Αβολάδα, την Αντιδέρα, το Κορακάκι, τον Γάδαρο, τη Μικρή Αβολάδα ή Έξω Αβολάδα, το Μούτσουνο ή Μ(ο)ύτσουνα, τον Κόχυλα, την Κουτσουλιά*». (Τ.Σ., 104). / Β.

Δέντροκλας, ο / στο [«μεγάλο ελαιόδεντρο» <*δεντρό* (<*ελαιόδεντρο*) + με-

γεθ. κατάλ. αρσ. -ούκλας <μεγεθ. κατάλ. θηλ. -ούκλα <λατιν. κατάλ. -*ucula*, πβ. *άντρονκλας, χερούκλα, ψαρούκλα*]: φυτωνύμιο, που δηλώνει εντυπωσιακό γηραιό και μεγαλόκορμο ελαιόδεντρο σε μεσόγειο κτήμα της οικογένειας Βερνίκου - Ευγενίδη στα ΒΔ του νησιού και Α του Αγίου Σάββα. / Β.

Δεξαμενή, η / στη [«στέρνα» <δεξαμένη μετχ. αορ., γένους θηλ. του ρ. *δέχομαι* με μετακίνηση του τόνου στη λήγουσα, βλ. και λ. *Στέρνα*]:

1. δημοτική στου Ξεύρη / Ξέβρη. / Β.
2. αγροτική στις Τρεις Πηές (βλ. λ.). / Β.
3. αγροτική στη Χώνη-Ξερολάγκαδο (βλ. λ.). / Β.
4. αγροτική στα Σπάρματα-Αλατσαριά (βλ. λ.). / Β.
5. αγροτική στο Καμπαναριό (βλ. λ.). / Β.
6. πυρασφάλειας στον Άγιο Συμεών (βλ. λ.). / Β.
7. δημοτική στον Άη Μερκούρη. / Β.
8. δημοτική στο Άνω Πετάλι. / Β.
9. δημοτική στους Μύλους του Αρτεμώνα. / Β.
10. δημοτική στις Καμάρες. / Κ.
11. δημοτική στο Λιβαδά. / Κ.
12. δημοτική στο Κάστρο. / Κ.
13. δημοτική στην είσοδο της Καταβατής. / Κ.
14. δημοτική στον Άγιο Γεώργιο τον Απελαΐτη. / Κ.
15. δημοτική στα Φυρ(ρ)όγεια. / Κ.
16. δημοτική στου Καδέ. / Κ.
17. τρεις δημοτικές στο Βαθύ (Συκίδι, Βάνη, Λιβάδι Ταξιάρχη). / Ν.
18. δημοτική στο Φιδωπό. / Ν.
19. δημοτική στα Βρυσιανά, στον Πλατύ Γιαλό (βλ. λ.). / Ν.
20. δημοτική στον Άγιο Βασίλειο Φάρου (βλ. λ.). / Ν.
21. δημοτική στο Φάρο (βλ. λ.). / Ν.
22. πυρασφάλειας στον Τσό(ώ)πο (βλ. λ.). / Ν.

Δεσπότη το Καντούνι, στου [οικογ. όν. *Δεσπότης* από παρων. <αρχ. *δεσπότης* «οικοδεσπότης, αρχιερέας, μητροπολίτης» <αρχ. *δέμω* «χτίζω κατοικία» + *πόσις* «κύριος, σύζυγος». Μέχρι το 12^ο αι. αναφέρονται έγγαμοι επίσκοποι. Οι έγγαμοι ιερείς και πατέρες τέκνων, όταν χήρευαν, μπορούσαν να γίνουν επίσκοποι, ακόμα και πατριάρχες. Αυτός που χρημάτισε δεσπότης μπορούσε από το αξίωμά του να λάβει το επώνυμο *Δεσπότης*, πβ. *Πατριάρχης, Δεσποτίδης, Δεσποτόπουλος / Επίσκοπος, Επισκοπάκης / Αρχιμανδρίτης* «ο προϊστάμενος της μάνδρας, της μονής», *Οικονόμου, Πνευματικός, Ξαγοράρης, Ηγούμενος, Καλόγηρος, Καλογήρου* κ. ά. («*Γεώργιος Δεσπότης*» 1828 Σ.ι', 126). Το 1798 ο πατριάρχης Γρηγόριος Ε' απαγόρευσε τη χειροτονία επισκόπων από έγγαμους κληρικούς. / *Καντούνι* <μεσν. *καντούνι* «γωνία, γωνία του δρόμου, πλακόστρωτο στενό δρομάκι» <βενετ. *canton* + κατάλ. -*ι* ή <ιταλ. *cantone* «η εσω-

τερική πλευρά της συνάντησης δύο τοίχων» (με τροπή του -ο- > -ου-) <*canto* «γωνία» <λατιν. *cant(h)us* «σιδερένια στεφάνη» <ελλην. *κανθός* «η εσωτερική και η εξωτερική γωνία του ματιού»]: κτητορικό τοπων., χωράφι στο Σελ(λ)άδι, πάνω από το Γλυκό Στεφάνι. / Β.

***Δεσποτικά, τα / στα** [<ουδ. επιθ. *δεσποτικός* «αρχιερατικός, επισκοπικός» <*δεσπότης* «οικοδεσπότης, άρχοντας, μητροπολίτης» + κατάλ. -*ικός*]: τα ερείπια της άλλοτε επισκοπικής κατοικίας ΒΔ του Μέσα Κάστρου, όπου στεγάζονταν και τα μητροπολιτικά γραφεία (1646-1852, της *Αρχιεπισκοπής Σίφνου* 1646-1797 και της *Μητρόπολης Σιφνομήλου* 1797-1852). / Κ.

Δεσποτικό, το / στο [1. (ενν.) νησί, ουσιαστικοπ. ουδ. του επιθ. *δεσποτικός* «αυτός που ανήκει σε βυζαντινό άρχοντα ή στο δεσπότη, στον αρχιερέα» <*δεσπότης* «οικοδεσπότης, αρχιερέας» <αρχ. *δέμω* «χτίζω κατοικία» + *πόσις* «κύριος, σύζυγος», πβ. *δεσποτικό* «δεσποτικός θρόνος στα δεξιά του ναού, όπου στέκεται ο αρχιερέας, όταν χοροστατεί στις ακολουθίες» 2. «θέση από την οποία δεσπόζει και επισκοπεί η νησίδα» (Σκανδαλίδης, ΟΝΟΜΑΤΑ 19, 25).]: νησάκι κοντά στην Αντίπαρο, όπου είχε μετόχια η Μονή της Βρύσης, βλ. και λ. *Αντίπαρος, Στρογγυλό, Φυρά* και *Ωλύαρος* (1825 Ν.Ε.Σ., 194).

***Δευτέρα Παρουσία, η / στη** [<*δύετος* <*δέυομαι* «στερούμαι, είμαι υποδεέστερος, ακολουθώ» / <*παρουσία* «το να είναι κάποιος παρών» <*πάρειμι* «είμαι παρών» <*παρ(ά)* + *ειμί*]: εκκλησία στα Σκαλάκια, στον πεζόδρομο προς Κάστρο, όπου υπάρχει και εικόνα με θέμα τη δεύτερη ένδοξη έλευση του Χριστού, που κρίνει ζώντες και νεκρούς, βλ. και λ. *Φανερωμένη* (1799 Τ.Σ., 74) και *Παναγία στα Σκαλάκια*. / Κ.

***Δευτεραίου, του / στου** [<*Δευτεραίος* (ο) (Τ.Κ.Α.) ο γνωστός Σίφνιος αγιογράφος <μετχ. *δευτερεύων* «εκκλησιαστικό οφίκιο, ο μετά τον πρώτο ιερέα ή διάκονο ερχόμενος στην ιεραρχία» <μτγν. ρ. *δευτερεύω* «είμαι δεύτερος» <τακτικό αριθμητικό *δύετος* + κατάλ. -*εύω*. Επειδή υπέγραφε συνήθως τα έργα του ως *Δευτερεύων* το αξίωμά του επισκίασε το όνομά του (*Αγάπιος*). Εξαιτίας της απουσίας σαφών μαρτυριών αποδόθηκαν υποθετικά στο Δευτεραίο τρία διαφορετικά οικογενειακά ονόματα (*Πρόκος* ή *Μαγκανάρης* ή *Ναδάλης*, 1817 Σ.ζ', 99, Σ.ε', 132, Σ.η', 128). Κατά τον ιστοριοδίφη Σ. Συμεωνίδη (Σ.η', 107) ιστορικά είναι άγνωστο το επώνυμο του Αγαπίου, Δευτεραίου (†1829). Το συμπέρασμα της σχετικής τελευταίας έρευνας διατυπώνεται από τον ιστοριοδίφη Σίμο Μ. Συμεωνίδη, ως ακολούθως: Επειδή «*ελλείπουν επί του παρόντος σαφείς μαρτυρίες ... είναι σωστό να αρκестούμε στη λύση που έδωσε ο ίδιος ο Αγάπιος, ο οποίος επέβαλε ως επώνυμό του το «Δευτερεύων Σίφνου». Διαφορετικά είναι προτιμώτερο να δεχθούμε ότι έφερε το επώνυμο «Ναδάλης». Τούτο δ' επειδή ο Δευτερεύων, ως τέκνο «πρώην πρωτεκδικού», δεν αποκλείεται να είχε πατέρα τον πρωτεκδικό Ναδάλη του έτους 1795, δηλ. τον προ του ομοιοβάθμου του Μαγκανάρη του 1814 (που ήδη αποκλείσαμε ως πατέρα του)» (Σ.η',*

128]): περιβόλι και πηγάδι κοντά στην Παναγία τα Γουρνιά, του αγιογράφου Αγάπιου. Σχετικό είναι το ακόλουθο δίστιχο:

Του Δευτεραίου το νερό είναι γλυκό περίσκια,

κάνει τις νιες σαν λεμονιές, τους νιους σα(ν) γ-κυπαρίσκια. / Β.

Δημητράκη, του / στου [<βαφτιστ. και πατρων. οικογ. όν. Δημητράκης (Τ.Κ.Α.) <Δημήτρης + υποκορ. – πατρων. κατάλ. – άκης <Δημήτριος <αρχ. επίθ. δημήτριος «ο αφιερωμένος στη Δήμητρα, θεά της γεωργίας» (<Δημήτηρ <γη + μήτηρ): κτητορικό τοπωνύμιο στο Θόλο και Καλέκα, όπου είχε αγρό, αγροικία και μύλο (τω(ν) γ-Καλοέρω(ν)) το Μοναστήρι της Βρύσης (1797 Κ.Βρ., 138, 151 και 156 / Σ.ιγ', 100). / Κ.

Δημητριάδη, του / στου [πατρων. οικογ. όν. Δημητριάδης «ο γιος ή απόγονος του Δημητρίου» <Δημήτριος + πατρων. κατάλ. – άδης, βλ. και λ. Δημητράκη]: περιβόλι στον Αρτεμώνα, ιδιοκτησία της επιφανούς οικογένειας Δημητριάδη, όπου και η εκκλησία του Αγίου Πέτρου με οικογενειακούς τάφους. / Β.

Δημητρού, του / στου [<Δημητρός, απλολογημένο Δημήτριος, βλ. ανωτέρω λ. Δημητράκη]: κτητορικό τοπωνύμιο, χωράφι, όμορο με της Βασίλας, Ν του πρώην Δημοτικού Σχολείου και σύγχρονου Μουσικού Σχολείου στο Κάτω Πετάλι. / Κ.

Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η.), η: Η ΔΕΗ παράγει στο Εργοστάσιό της στο Πλακωτό (βλ. λ.) και στο Φωτοβολταϊκό Σταθμό στον Τρούλ(λ)ο (βλ. λ.), μεταφέρει και διανέμει αποκλειστικά την ηλεκτρική ενέργεια στο νησί. Τα ιδιόκτητα γραφεία της βρίσκονται στη δυτική είσοδο της Απολλωνίας, παράπλευρα στο Γυμναστήριο του Ε.Α.Κ. Ν. Σίφνου. / Κ.

Δημόσιο Κτηνιατρείο Σίφνου, το [<δημόσιος «που ανήκει στο κράτος, κρατικός» <αρχ. δημόσιος «που ανήκει στο δήμο, το λαό, ο κοινός» / Κτηνιατρείο «το ιατρείο του κτηνιάτρου, ο χώρος όπου εξετάζει και θεραπεύει πάσχοντα ζώα» <μτγν. κτηνίατρος «ο ιατρός βοοειδών» + τοπική κατάλ. –είο <αρχ. κτήνος + αρχ. ιατρός / Σίφνου (βλ. λ. Σίφνος): στην είσοδο των Εξαμπέλων, λίγο πριν από τη διακλάδωση του δρόμου προς Καταβατή. / Κ.

Δημοτικά Σφαγεία, τα [<αρχ. δημοτικός «που σχετίζεται με ή προέρχεται από το δήμο, το λαό» <δημότης + κατάλ. –ικός <δήμος «λαός» / Σφαγεία «τόπος και εγκαταστάσεις όπου σφάζονται ζώα, όπου εργάζεται ο σφαγέας» <σφαγείο <αρχ. σφαγείον <σφαγέυς, –έως «χασάπης» + τοπική κατάλ. –είον <σφαγή <σφάζω]: νεότευκτες εγκαταστάσεις στην περιοχή Μέσα Γουρνί του Τρούλ(λ)ακιού, που ανήκουν στο Δήμο (ως διοικητική περιφέρεια) Σίφνου. / Β.

Δημοτικά Σχολεία Σίφνου, τα [βλ. λ. Σχολεία].

Δημοτικές Γεωτρήσεις, οι [βλ. λ. Δημοτικά Σφαγεία / Δεξαμενές Δημοτικές / Γεωτρήσεις Δημοτικές <γεώτρηση «η διάνοιξη βαθιάς τρύπας στο έδαφος για την ανακάλυψη και εκμετάλλευση νερού για πόσιμο ή για άρδευση» <γεω- (<γη) + τρήση <αρχ. τρήσις <τείρω «τρυπώ»]: για την αντιμετώπιση του προβλήματος της λειψυδρίας, εξαιτίας των μειωμένων βροχοπτώσεων και της

αυξανόμενης κατανάλωσης του νερού, λόγω της αύξησης της τουριστικής κίνησης, κατασκευάστηκε από το Δήμο Σίφνου μεγάλο φράγμα στο Λιβαδά, έγιναν δημοτικές γεωτρήσεις σε διάφορα πρόσφορα σημεία του νησιού και έγιναν τέσσερις εγκαταστάσεις αφαλάτωσης, ανά δύο:

1. στον Κάμπο των Καμαρών. / Κ.

2. και στον Πλατύ Γιαλό, στο λιμενικό καταφύγιο, στο παλιό Καραβοστάσι. / Ν.

Δημοτικό Κατάστημα ή Δημαρχείο, το [Κατάστημα «κτή(ι)ριο όπου στεγάζεται μια δημόσια υπηρεσία» Δημοτικό Κατάστημα «το κτή(ι)ριο όπου στεγάζονται οι υπηρεσίες και οι αρχές του Δήμου» <μτγν. κατάστημα «κατάσταση» <αρχ. καθίστημι / Δημαρχείο «το κτή/ιριο όπου στεγάζονται οι δημοτικές αρχές και οι υπηρεσίες» <αρχ. δήμαρχος «ο αιρετός άρχοντας του δήμου» + τοπική κατάλ. –είο <δήμος + άρχω]:

1. στον κεντρικό πεζόδρομο της Απολλωνίας (Στενό), πλησιόχωρα του ναού του Χριστού. Παράρτημά του, όπου υπάρχει η αίθουσα συνεδριάσεων «Κώστας Κορωνάιος» και στεγάζονται ακόμα διάφορες υπηρεσίες αποτελεί ο πρώην κοινοτικός ξενώνας, μετά τη διακλάδωση του δρόμου προς Εξάμπελα.

2. Και στον Αρτεμώνα το παλιό κοινοτικό κατάστημα, στην Πλατεία Νικολάου Χρυσογέλου, στεγάζει υπηρεσίες του Δήμου, της Δημοτικής Κοινότητας Αρτεμώνα. / Κ.

Δημοτικό Πολιτιστικό Κέντρο «Μαριάνθη Σίμου», το [<Δημοτικό «που έχει σχέση με το Δήμο, τη μονάδα τοπικής αυτοδιοίκησης» <αρχ. δημοτικός <δημότης «αυτός που ανήκει στο δήμο» + κατάλ. –ικός <δήμος «διοικητική περιφέρεια που διοικείται από αιρετό δήμαρχο, το σύνολο των κατοίκων, ο πληθυσμός της αντίστοιχης περιοχής» / Πολιτιστικό <πολιτιστικός «που αφορά τον πολιτισμό ή που ευνοεί, υπηρετεί, προωθεί την ανάπτυξή του» <πολιτισμός «το σύνολο των πνευματικών και καλλιτεχνικών επιδόσεων και επιτευγμάτων του ανθρώπου (τέχνες, επιστήμες, θεσμοί, δίκαιο, θρησκεία, έθιμα κτλ.), πνευματικός πολιτισμός, κουλτούρα» + κατάλ. –τικός / Κέντρο «το βασικό διευθυντικό όργανο μιας σειράς δραστηριοτήτων, καθώς και ο τόπος όπου είναι συγκεντρωμένες αυτές οι δραστηριότητες». Η επωνυμία Μαριάνθη Σίμου, δόθηκε κατά το έτος 2011 προς τιμήν της αδελφής του μεγάλου εθνικού ευεργέτη, ιδρυτή του Ευγενιδείου Ιδρύματος Ευγένιου Ευγενίδη και αναδόχου του Νίκου Βερνίκου-Ευγενίδη που παραχώρησε το οικόπεδο και υποστήριξε την ανέγερση του Πολιτιστικού Κέντρου]: στις ανατολικές παρυφές του Αρτεμώνα, στην Μπελαβίστα, στο δρόμο προς την Αγία Άννα και τη Χερρόνησο. / Β.

Δημοτικό Σχολείο Σίφνου, το [βλ. λ. Σχολεία]: δημιουργήθηκε το 1996 από τη συνένωση των Δημοτικών Σχολείων που λειτουργούσαν στη Σίφνο τότε (Απολλωνίας, Αρτεμώνα και Καμαρών), με έδρα τον Αρτεμώνα και Παράρτημα στην Απολλωνία.

Δημοτικός Παιδικός Σταθμός, ο [βλ.λ. *Δημοτικό Πολιτιστικό Κέντρο* / <αρχ. παιδικός «που ανήκει σε παιδιά ή προορίζεται για παιδιά» <αρχ. παις, παιδός + κατάλ. -ικός / Σταθμός «ειδικές εγκαταστάσεις μιας δημόσιας υπηρεσίας» <αρχ. σταθμός «χώρος στάθμευσης ταξιδιωτών ή στρατιωτών»]: το παλιό (μέχρι το 1996) διδακτήριο του Δημοτικού Σχολείου Καμαρών (βλ. λ.), στο οποίο λειτουργεί από το 2002 και στο οποίο φοιτούν παιδιά προσχολικής ηλικίας, πριν από τη φοίτησή τους στο νηπιαγωγείο. / Κ.

Διαβρούχας, ο / στου [πιθ.: 1. <δια + βρούχα <βρούγα <ρούγα(η) <λατιν. *ruga* «δρόμος», οπότε το τοπων. μπορεί να σημαίνει διάδρομος, δίοδος, πέρασμα 2. *Δαβρούχας* <οικογ. όν. *Ραβδούχας* (με αντιμετάθεση συμφώνων) <*Ραβδούχος* <ράβδος + έχω (πβ. *Δαβρές* <*Ραβδής*), βλ. λ. *Γιαβρούχας* / *Λιαβρούχας*]: αγροτικός συνοικισμός στο δρόμο προς τη Χερρόνησο («στου *Διαβρούχα*» 1714 Σ.ιά, 41 / «εις του *Διαβρούχα*» 1832 Σ.ια', 77 και Σ.ιστ', 111 / 1928 Βερνίκος, 21). / Β.

***Διαλισκάρι, το / στο** [βλ. λ. *Δγιαλισκάρι*].

Διαλυσιά, του / στου [1. οικογ. επαγγελμ. όν. *Διαλυσιάς* «που φτ(ε)ιάχνει ή πουλάει διαλυστήρια, χτένια, ο χτενάς» <*διαλύζω* «χτενίζω» <*διαλύω* 2. «*Διαλυσιάς*» οικογ. όν. διδασκάλων της Σίφνου Σ.ι', 44-45 και 3. γραφή «*Διαλυσιάς*» Σ.ι', 99]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει χωράφι στις Βαλανιές. / Κ.

Διαλυσιά τα Λουριά, του / στου [*Διαλυσιά* / *Λουριά* (βλ. λ.)]: κλιμακωτά χωράφια γειτονικά στα Κισάρια. / Ν.

Διδακτήρια, τα / στα [<αρχ. *διδακτήριον* «κτή/ίριο στο οποίο γίνονται μαθήματα, διδασκαλία» <*διδάσκω*, βλ. λ. *Σχολεία*].

Διενή η Βίγλα, στου [βαφτ. και οικογ. όν. *Διενής* <*Διγενής* «ο καταγόμενος από δύο γένη, ο μιγάς» <*δι-* + *γένος* <*δισ-* <*δύο* («*Μιχελής Αγγελέτου Διενή*» 1785 Ι.Α.Κ., 63 / 1822 «*Νικολός Διενής*» Σ.ζ', 109 / «*Αντώνιος Διαινής*» 1828 Σ.ι', 126 / «*Διενής Αγάπιος*» Σ.δ', 161) / βλ. λ. *Βίγλα*]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει χωράφι κοντά στην Αγία Άννα, στο Μπρόβαρμα του Βαθιού, απέναντι στου Λαού. / Ν.

***Διποτάματα και «Δύο Ποτάμια», τα / στα** [<*διπόταμα* + επέκταση -τα (πιο ενδεικτική κατάληξη του πληθυντικού) <επίθ. *διπόταμος* <*δι-* (<*δισ* <*δύο*) + *ποταμός* «ρεύμα γλυκών νερών σε κοίτη» <*πίνω* ή *πίπτω* + κατάλ. -αμός, πβ. *αλόγα-τα*, *Πάσκα-τα*, *πάχη-τα*, *προσώπα-τα*]:

1. στα ΒΑ, στο Φιδγιώνα. / Β.

2. *εκεί που ενώνονται δύο ποτάμια, η συμβολή δύο χειμάρρων, της *Αλεβροχιάς* και του *Ράτσωνα*, που αφού ενωθούν χύνονται μαζί στην παραλία του Αποκοφτού, Α στη σημερινή εκκλησία του Αγίου Προκοπίου, ανακαίνιση 1977 (1797 Κ.Βρ., 136 / Σ.ιγ', 99 / «στα δύο ποτάμια» 1704 Κ.Βρ., 66 και Σ.β', 169). / Κ.

3. Ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει συμβολή δύο χειμάρρων και στα ΝΑ του νησιού, κάτω από την Παναγία το Βουνί, προφανώς *Αιμαρού-Βγένας*. / Ν.

Δίσκος, ο / στο Δίσκο [<αρχ. *δίσκος*]: καβάκι στα ΒΑ με ημικυκλικό σχήμα που θυμίζει δίσκο, το κυκλικό επίπεδο όργανο γυμναστικής που χρησιμοποιείται στο αγώνισμα της δισκοβολίας. / Β.

Δίστρατα – Μπρόβαρμα (Φάρου) [βλ. λ. *Δίστρατα* / *Μπρόβαρμα*]: η ενδιάμεση περιοχή που ορίζεται από τα δύο τοπωνύμια. / Ν.

Δίστρατο, το και Δίστρατα, τα / στα [<*δισ* (<*δύο*) + *στράτα,η* <λατιν. *strata via* «στρωμένος δρόμος»]: σημείο όπου ενώνονται δύο δρόμοι, διακλάδωση του παλιού δρόμου προς το Φάρο, στη θέση Τρούλ(λ)ος. / Ν.

Διχάλια και Ριχάλια, Ριχάγια, Ριχάνγκια, τα / στα [1. <*ριχάλια* (-γι- / (ν)γκι- <-λι-) <*διχάλι* «κάθε φυσικό ή τεχνητό αντικείμενο που καταλήγει σε δύο σκέλη, δίκρανο» <*διχάλα* <αρχ. επίθ. *δίχαλος* <*δίχηλος* <*δισ* (<*δύο*) + *χηλή* «οπλή ζώου» 2. η γραφή *Ρηχάκια* / *Ρηχά(ν)γκια*, επειδή δήθεν τα νερά είναι ρηχά, αβαθή, δεν ευσταθεί γραμματικά και πραγματολογικά, επειδή στο σημείο αυτό είναι βαθιά τα νερά της θάλασσας]: Β του Άη Σώστη των Μεταλλείων από τη διαμόρφωση της ακτής που μοιάζει με διχάλια. / Β.

Διχτυά, η / στη [<*διχτυά* «παγίδα, ενέδρα» ή «τόπος όπου ψαρεύουν με δίχτυα» <*δίχτυ* + κατάλ. -ιά, πβ. *διχτυάζω* «ψαρεύω με δίχτυα»]: παραθαλάσσιο, όπου ορισμένη εποχή συγκεντρώνονται μεγάλες ποσότητες γουπί, που ψαρεύουν με δίχτυα:

1. στη ΒΔ ακτή, Ν του όρμου Βρουλίδια. / Β.

2. ΒΑ, ανάμεσα στο Μελιγγά και τον Τραγουδιστή, υποθαλάσσιο όρυγμα, στο οποίο συγκεντρώνεται σε μεγάλες ποσότητες το γουπί και όπου ρίχνουν τα δίχτυα, για να το ψαρέψουν (Αντώνιος Κοσμής, Μπενάς). / Β.

3. στο μυχό του όρμου της Χερρονήσου και στη Β αγκαλιά (Γιάννης Λεμπέσης). / Β.

4. ΒΔ, στα Γιαλούδια (Αντώνης Ποργιώτης). / Β.

Δοκάρου, στου [<*Δόκαρος*, οικογ. όν. από παρων. <*δόκαρος* «μεγάλη δοκός» <*δοκάρι* + μεγεθ. κατάλ. -ος <μεσν. *δοκάριον* <αρχ. *δοκός*, πβ. παρων. *Αξονάρα* «υψηλόκορμη γυναίκα» <*αξονάρι* + μεγεθ. κατάλ. -α <*αξόνι* + κατάλ. -άρι <μτγν. *αξόνιον*, υποκορ. του αρχ. *άξων*, -ονος <αρχ. *άγω* («*Σταυρής Δόκαρος*» 1828 Σ.ι', 115 / 1836 Σ.ζ', 158, 159)]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει αγρό και ελαιόδενδρα που αναφέρεται ότι είχε το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία άγνωστη η θέση του σήμερα.

Δουκατάρη, στου [<οικογ. όν. *Δουκατάρης* (πβ. το σύγχρονο οικογ. όνομα στον Αρτεμώνα *Λουκατάρης* από παρασυσχετισμό προς το *Λουκάς*) <*Δουκατάριος* <*δουκάτον* + κατάλ. -άριος]: «*Εις το Σταυρί στου Δουκατάρη το σπίτι*» (1776 Σ.ιδ', 129)· προσδιόριστη η θέση του σήμερα. / Κ.

Δραγάτση, του / στου [οικογ. επαγγελμ. όν. *Δραγάτσης* <μεσν. *δραγάτης* «αγροφύλακας» (με τοιτακισμό) <*δεργάτης* <*αμπελι-δεργάτης*, οικογ. όν. διδασκάλων της Σίφνου (Σ.ι', 45-52)]: κτητορικό τοπων. στον Αρτεμώνα, όπου

άλλοτε το νεοκλασικό σπίτι και ο κήπος του γιατρού Ιωάννη Δραγάτη, γαμπρού από τη θυγατέρα Μαρία της οικογένειας του οφθαλμίατρου Δημητρίου Δημητριάδη. Το σπίτι περιήλθε το 1978 στην Κοινότητα Αρτεμώνα και το διαμόρφωσε σε κοινοτικό ξενώνα, ενώ από το σχολ. έτος 2006-2007 στεγάζει προσωρινά τάξεις του Δημοτικού Σχολείου Σίφνου. / Β.

Δροσερού, του / στου [<οικογ. όν. Δροσερός (Τ.Κ.Α.) <επίθ. δροσερός «γεμάτος δροσιά» <δρόσος + κατάλ. -ερός, πβ. και οικογ. όν. Δρόσος, Δροσόπουλος, Κρήνας, βλ. λ. Σπηλιά Δροσερού]: ρέμα που πηγάζει από τη Λουρομάδα και τις Χαλικουργίες και εκβάλλει στις Δ παρυφές των Καμαρών, παράπλευρα στον Ξένου τ' Αυλάκι. Εδώ υπάρχει και η Σπηλιά και η Γούρνα του Δροσερού. / Κ.

Δυο Αλωνάκια, τα / στα: Πάνω και Κάτω, ΝΑ στην Καλογριά. / Ν.

Δυο Αβολάδες, οι / στις [πβ. λ. Αβολάδα, Μικρή και Μεγάλη].

Δύο Ποτάμ(ν)ια, τα / στα [(1704 Κ.Βρ., 66 και Σ.ιγ', 46), βλ. λ. Διποτάματα].

Δωματάκια, τα [<δωματάκι <δώμα «η επάνω επιφάνεια της επίπεδης στέγης» + υποκορ. κατάλ. -άκι <αρχ. δώμα <δέμω «οικοδομώ»]: μεσόγειος τόπος ΒΑ του Αγίου Νικήτα στο Σελ(λ)άδι, παράπλευρα στον Τζουαν(ν)ή τα Φρούδια. Διακρίνονται σε Άνω και Κάτω Δωματάκι. / Β.

Ε

***Εγκαιριές, οι / στις** [<εγκαιριά «περιοδική καλλιέργεια μετά από αγρανάπωση» <έγκαιρος «που γίνεται στην κατάλληλη στιγμή» + κατάλ. -ιά <εν + καιρός]: εκτάσεις γης που είναι η σειρά (η χρονιά) να καλλιεργηθούν, σε αντιδιαστολή προς την αγρανάπωση (παρεγκαιριά):

1. *στη Λειψάνα (βλ. λ.), όπου η Πόρτα της Εγκαιριάς. / Β.

2. *στη Χερρόνησο (βλ. λ.). / Β.

3. Μέσα Εγκαιριά («Μέσα Εγγεργιά» 1692 Σ.α', 84): τόπος γειτονικός στην Άσπρη Βίγλα (βλ. λ.). / Β.

4. στα ΝΔ, κοντά στην Παναγία του Νήγιου.

Να ξαποστάσω κάθισα στις Εγκαιριάς τον τοίχο
και κάπου-κάπου άκουγα των κουδουνιών τον ήχο. / Ν.

(Αντώνης Ιω. Αβρανάς, «Σιφναϊκά Νέα» Απρ. 2006, σελ. 6).

5. και αλλού.

Πνοή Θεού, νησάκι μου, το χώμα σου τ' αγιάζει,
και την ωραία σου ψυχή σκορπάς μ' απλοχεριά!
Γι' αυτό σα φίδι το χτυπάς της πείνας το μαράζι
και, φτωχομάνα της ζωής, κρατάς την εγκαιριά!

Θεοδόσης Σπεράντσας, Στις Εγκαιριές.

Εγκαταστάσεις Αφαλάτωσης, οι [<εγκατάσταση (η) «τοποθέτηση συστήματος συσκευών» <εγκαθιστώ «τοποθετώ» / <αφαλάτωση <αφ- (από-) + -αλά-

τωση <αρχ. άλας, άλατος «αλάτι»]: τα δημοτικά κτή(ι)ρια και τα μηχανήματα για την αφαίρεση του αλατιού από το υφάλμυρο ή αλμυρό (θαλασσινό) νερό, ώστε να γίνει πόσιμο, για την αντιμετώπιση της λειψυδρίας και τον εμπλουτισμό του δημοτικού δικτύου ύδρευσης:

1. στο παλιό αντλιοστάσιο της τάφρου υδρομάστευσης στον Κάμπο των Καμαρών. / Κ.

2. στο αλιευτικό καταφύγιο του Πλατύ Γιαλού. / Ν.

Εγκρεμνάρα και Εκρεμούρα, η / στην [βλ. λ. Εγκρέμναρος].

***Εγκρέμναρος και Νεγκρέμναρος, ο / Εγκρέμναρο και Νεγκρέμναρο, στον** [<μεσν. εγκρεμνός <ε- προθεμ. από την αιτ. τον-ε- (από τη συμμορφωτά του άρθρου της αιτ. με τη λέξη) + μεσν. γκρεμνός (με τροπή του -η-> -ε- κοντά στο υγρό) + μεγεθ. κατάλ. -αρος <αρχ. κρημνός, πβ. ε-μυναλός, έ-χτυπος / Νεγκρέμναρος από συνεκφορά με το άρθρο στην αιτιατική και ανασυλλαβισμό το Νεγκρέμναρο <τονΕγκρέμναρο <Εγκρέμναρος, πβ. λ. Εγκρεμνάρα (με το αρσ. και θηλ. γένος εκφράζεται η μεγέθυνση και με το ουδ. ο υποκορισμός και η σμίκρυνση)]:

1. στη ΝΔ πλαγιά του Αγίου Συμεών, απ' όπου πηγάζει το ρέμα Φυλλαδάκι. / Β.

2. *ανάμεσα στο Σελλάδι και τον Άη Σιλίβεστρο, απέναντι από τον Άη Πάννη της Χώνης, δίπλα στα Τσαγκαρινά. λέγεται και Εγκρεμνάρα ή Εγκρεμούρα. / Β.

3. *του Τρούλλου [<οικογ. όν. από παρων. Τρούλλος «κοιλαράς» <μτγν. τρούλ(λ)ος «ο ημισφαιρικός θόλος των εκκλησιών» <λατιν. trulla «είδος δοχείου, τηγάνι», κατά το θόλος]: μεγάλος βράχος σε απόκρημνη ακτή, στην Πούντα του Πολεμικού, που σχετίζεται με το ανθρωπωνύμιο (βλ. λ.). / Ν.

Εθνικό Αθλητικό Κέντρο Νεότητας Σίφνου, το [βλ. λ. Μαρούσα].

Εθνικό Κτηματολόγιο Σίφνου, το [<μτγν. εθνικός «που ανήκει ή αναφέρεται στο έθνος ή στο κράτος» <έθνος + κατάλ. -ικός / Κτηματολόγιο «καταγραφή με την οποία καθορίζονται η θέση, η έκταση και η κυριότητα των κτημάτων μιας περιοχής και διενεργήθηκε το 2000» <κτήματ-ο- + λόγιο <λέγω / Σίφνου (βλ. λ.): κτή(ι)ριο στο οποίο στεγάζονται τα στοιχεία της καταγραφής των κτημάτων της Σίφνου, στη διακλάδωση του δρόμου Αρτεμώνα προς το Κάστρο. / Κ.

Εικονοστάσι, το / στο [<μεσν. εικονοστάσιον <εικών, εικόνας + -στάσιον <στάσις]: μικρό ναόσχημο κτίσμα εις μνήμην ενός προσώπου, σε σημεία δρόμων, όπου σημειώθηκε τροχαίο δυστύχημα:

1. στο δρόμο του Κάστρου, μετά την Ελευθερώτρια. / Κ.

2. στο δρόμο των Καμαρών, ανεβαίνοντας πριν από τις Σχισμάδες. / Κ.

3. στο δρόμο του Πλατύ Γιαλού, πριν από τη διασκέδαση προς την Παναγία του Βουνού. / Ν.

Ειρηνοδικείο Σίφνου, το [«κατώτερου βαθμού μονομελές δικαστήριο που εκδικάζει αστικές διαφορές, τις οποίες ορίζει ο νόμος» <ειρηνοδίκης «δικαστής ειρηνοδικείου» + τοπική κατάλ. -είο <ειρήνη + δίκη / Σίφνου (βλ. λ.)]: στην Απολλωνία σε διαφορετικά κατά καιρούς οικήματα:

1. στο οίκημα της οικογένειας Κωστή Χρύσου στην Πλατεία Απολλωνίας. / Κ.
2. στο οίκημα Απόστολου Δεπάστα, στη διακλάδωση του δρόμου προς το Κάστρο. / Κ.
3. πριν από την κατάργησή του (2011), στο οίκημα Ιωάννη Γεροντόπουλου, στη διακλάδωση του δρόμου προς τα Εξάμπελα. / Κ.

Εκκλησίες, οι [<αρχ. εκκλησία «συγκέντρωση πολιτών, συνέλευση του δήμου, λαού» / «χώρος, όπου συγκεντρώνονται οι χριστιανοί, χριστιανικός ναός, κατοικία του Θεού, τόπος προσευχής και λατρείας του Θεού» (πβ. αρχ. ναός <ναίω «κατοικώ») <έκ-κλητος <εκ-καλώ «συγκαλώ, προσκαλώ»]: Κατά τον αείμνηστο Ιάκωβο Δραγάτη η Σίφνος είναι «ναοβριθής νήσος», νησί γεμάτο από εκκλησίες. Κατά την παράδοση, την οποία συναντούμε και σε άλλα νησιά, παραστατικά και με αριθμομημονικό τέχνασμα, η Σίφνος έχει 365 εκκλησίες, τόσες εκκλησίες, όσες ημέρες έχει ο χρόνος. Ο Μάνος Φιλιππάκης αναφέρει ότι, κατά τον περιηγητή Tournefort, το 1717 η Σίφνος είχε 60 ιερείς, 500 εκκλησίες και 4 μοναστήρια. Σύμφωνα με μαρτυρία του 1828, που αναφέρει ο ιστριοδίφης Σίμος Συμεωνίδης στον δ' τόμο των *Σιφνιακών* του, η Σίφνος είχε τότε 43 ενορίες, αναλυτικότερα: Κάστρο 7, Κάτω Πετάλι 2, Αρτεμώνας 10, Σταυρί 10, Καταβατή 8 και Εξάμπελα 6. Σήμερα, οι ενορίες είναι 8, ενώ ο αριθμός των εν λειτουργία εκκλησιών ανέρχεται στις 236, δηλαδή, αν λάβουμε υπόψη ότι η Σίφνος έχει έκταση 74 τ. χλμ., αναλογούν τρεις και πλέον εκκλησίες σε κάθε τετραγωνικό χιλιόμετρο, γεγονός που αποδεικνύει τη θρησκευτικότητα των Σιφνίων.

Εκτός από την ευσέβεια των κατοίκων, πρόσθετοι λόγοι που δικαιολογούν το μεγάλο οπωσδήποτε αριθμό των εκκλησιών στη Σίφνο είναι οι ακόλουθοι:

1. Μετά τη φραγκοκρατία (1207-1537 / 1617), κατά την οποία εμποδιζόταν η ανέγερση εκκλησιών, κατά την τουρκοκρατία (1537 / 1617 - 1821) θεσπίστηκαν ευεργετικά προνόμια που επέτρεπαν από τους κατακτητές την ανεμπόδιστη άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων και την ανέγερση εκκλησιών. Τότε χτίστηκαν πολλές εκκλησίες από αντίδραση προς τον καθολικισμό και προσήλωση στην ορθόδοξη πίστη, αλλά και επειδή κάθε ναός ήταν τότε ένα μικρό σχολείο, στο οποίο οι πολυάριθμοι ιερείς και ιερομόναχοι δίδασκαν τα ιερά γράμματα.

2. Ακόμα οι νησιώτες, για να μην καταβάλλουν κτηματικό φόρο, έχτιζαν μέσα στα χωράφια τους εκκλησίες και τα αφιέρωναν στις εκκλησίες για τη συντήρησή τους (βακούφια).

3. Αλλά και οι εξομολόγοι, σε περιπτώσεις σοβαρού αμαρτήματος, επέβαλλαν στους πιστούς ως επιτίμιο (τιμωρία) την ανέγερση εκκλησίας.

4. Οι ναυτικοί σε μεγάλες τρικυμίες και σε στιγμές κινδύνου επικαλούνταν τη βοήθεια των αγίων και μετά τη σωτηρία τους έχτιζαν την εκκλησία που είχαν τάξει.

5. Στα χρόνια, τέλος, της εικονομαχίας (723-843) πολλοί εικονολάτρεις έχωναν μέσα στη γη εικόνες για να τις σώσουν από τους εικονομάχους. Στο σημείο, όπου βρισκόταν αργότερα η εικόνα χτιζόταν εκκλησία.

Εκκλησκιές, οι / στις [βλ. λ. *Εκκλησίες* και *Ερειπωμένες επώνυμες και ανώνυμες εκκλησίες*]: θέση στο Θόλο, ανάμεσα στα Μάρμαρα και το Γιαβρούχα, όπου υπάρχουν ερείπια ανώνυμων εκκλησιών. / Β.

Συγκεντρωτικός Πίνακας Ι
που φανερώνει κατά τιμώμενο πρόσωπο και κατά ενορία
τις εκκλησίες της Σίφνου.

Α/Α	Ενορία Τιμώμενο Πρόσωπο	Αρτεμώνα	Αγ. Λουκά	Άνω Πεταλιού	Απολλωνίας	Καταβατής	Εξαμπέλων	Κάτω Πεταλιού	Κάστρου	Μετόχια Βρυσσιανής	Σύνολο	Παρατηρήσεις	
												Διαιτούστατες	Τριαιτούστατες
												1	Άγ. Αβέρκιος
2	Άγ. Αθανάσιος	(*1 ³)	(*1 ³)		1		1			(*1 ²)	2	*1	
3	Άγ. Αικατερίνη	1			1	1		1	1+1 ²		6	1	
4	Άγ. Ανάργυροι				1	1		1 ²	1	1	5	1	
5	Άγ. Αναστασία						1				1		
6	Άγ. Ανδρέας					1					1		
7	Άγ. Άννα	1				1				2	4		
8	Άγ. Αντίπας			1							1	1	
9	Άγ. Αντώνιος	1			1			1	1	1	5		
10	Άγ. Απόστολοι				1						1		
11	Άγ. Αρτέμιος				1						1		
12	Άγ. Βαρβάρα				1		1		1		3		
13	Άγ. Βασίλειος							1			1		
14	Άγ. Βλάσιος			1						(*1 ³)	1		
15	Άγ. Γαλακτίων			1							1		
16	Άγ. Γεώργιος	1	3	3	3	2+1 ²	4	1(*1 ²)	2		20	1*/1	
17	Άγ. Γρηγόριος	1						1			2		
18	Άγ. Δημήτριος	1	1	1			1		(*1 ²)		4	*1	
19	Άγ. Ειρήνη			1				1		1	3		
20	Άγ. Ελευθέριος		1		1	1 ²					3	1	
21	Άγ. Ελισαίος									1	1		
22	Άγ. Ευστάθιος									1	1		
23	Άγ. Εφραίμ									(*1)		*1	
24	Άγ. Επτά Μάρτυρες								1		1		
25	Άγ. Προφήτης Ηλίας			1		1(*1 ²)				2	4	*1	

Α/Α	Ενορία Τιμώμενο Πρόσωπο	Αρτεμώνα	Αγ. Λουκά	Άνω Πεταλιού	Απολλωνίας	Καταβατής	Εξαμπέλων	Κάτω Πεταλιού	Κάστρου	Μετόχια Βρυσσιανής	Σύνολο	Παρατηρήσεις	
												Διαιτούστατες	Τριαιτούστατες
												26	Άγ. Θεόδωροι
27	Άγ. Θωμάς						1				1		
28	Άγ. Ιωάννης ο Ελεήμων					1					1		
29	Άγ. Ιωάννης ο Θεολόγος	(*1 ³)	(*1 ³)	1	1				1	(*1 ³)	3		*3
30	Άγ. Ιωάννης ο Καλυβίτης								1		1		
31	Άγ. Ιωάννης ο Πρόδρομος	1	1	1	1	2	3	2	4	1	16		
32	Άγ. Ιωάννης ο Χρυσόστομος	1						1			2		
33	Άγ. Κοσμάς				1						1		
34	Άγ. Κυριακή					1	1				2		
35	Άγ. Κωνσταντίνος		1 ³		1			2	(*1 ³)	(*1 ³)	4		1/*2
36	Άγ. Λάζαρος			1				1			2		
37	Άγ. Λουκάς		1								1		
38	Άγ. Μαρίνα			1	1			1		1	4		
39	Άγ. Μερκούριος	1									1		
40	Άγ. Μηνάς			1 ²				1			2	1	
41	Άγ. Νεκτάριος							1			1		
42	Άγ. Νικήτας	1			1			1		1	4		
43	Άγ. Νικόλαος	1 ²	(*1 ²)	1	1	2(*1 ²)	2	2	2	(*1 ³)	11	1/*2	*1
44	Παναγία	5+1 ³	2+1 ²	2	4(*1 ²)	7(*1 ²)	2	2	5	6+1 ² + 2 ³ +(*1 ²)	40	2/*3	3
45	Άγ. Παντελεήμων							(*1 ²)					*1
46	Άγ. Πάντες								1		1		
47	Άγ. Παρασκευή			1				1	1		3		
48	Άγ. Παύλος		1								1		

Α/Α	Ενορία Τιμώμενο Πρόσωπο	Αρτεμώνια	Αγ. Λουκά	Άνω Πεταλιού	Απολλωνίας	Καταβατής	Εξαμπέλων	Κάτω Πεταλιού	Κάστρου	Μετόχι Βρυσηνής	Σύνολο	Παρατηρήσεις	
												Δισυπόστατες	Τρισυπόστατες
49	Άγ. Πέτρος	1									1		
50	Άγ. Πολύκαρπος	1			2						3		
51	Άγ. Προκόπιος									1	1		
52	Άγ. Ραφαήλ						1				1		
53	Άγ. Ρωμανός				1						1		
54	Άγ. Σάββας			1							1		
55	Άγ. Σαράντα					1			1 ³		2		1
56	Άγ. Σιλβεστρος			1							1		
57	Άγ. Σοφία								1	1 ²	2	1	
58	Άγ. Σπυρίδων	1			1						2		
59	Τίμιος Σταυρός	1			1	1				1 ²	4	1	
60	Άγ. Στέφανος						1		1		2		
61	Άγ. Στυλιανός									1	1		
62	Άγ. Συμεών	1				1 ²					2	1	
63	Άγ. Σώζων		1	1	1 ²						3	1	
64	Άγιοι Ταξιάρχες		2		2	1	1		1	2+1 ²	10	1	
65	Άγ. Τριάδα				1					(*1 ²)	1	*1	
66	Άγ. Τρύφων			(*1 ²)			1				1	*1	
67	Άγ. Υπάτιος								(*1 ³)				*1
68	Άγ. Φανούριος				(*1 ²)							*1	
69	Άγ. Φίλιππος	(*1 ²)										*1	
70	Άγ. Φωτεινή									1	1		
71	Άγ. Χαράλαμπος	1					1				2		
72	Άγ. Χριστόφορος						1				1		
73	Χριστός - Σωτήρας		3		1+1 ²	2	2+1 ²		2		12	2	
Σύνολο		23	19	20	33	28	29	20	30	28	230	16	5

Παρατηρήσεις:

- Α' 1. Οι αριθμοί με τους εκθέτες 2 και 3 δηλώνουν δισυπόστατες και τρισυπόστατες εκκλησίες αντίστοιχα με το όνομα του αγίου που κυρίως τιμάται σ' αυτές.
2. Οι αριθμοί με αστερίσκο και εκθέτες 2 και 3 δηλώνουν τους αγίους που δευτερευόντως τιμούνται στις δισυπόστατες και τρισυπόστατες εκκλησίες.
3. Ως δισυπόστατες, τρισυπόστατες εκκλησίες χαρακτηρίζονται οι δίκλιτες ή τρίκλιτες που έχουν ιδιαίτερη αγία τράπεζα.
4. Οι αριθμοί σε παρένθεση δεν υπολογίζονται κατά την άθροιση, οι αριθμοί εκτός παρένθεσης με εκθέτες υπολογίζονται στο σύνολο.
5. Με την προσθήκη των έξι νεότερων εκκλησιών: α) του Αγίου Νικολάου στο Βαθύ β) του Αγίου Ευσταθίου στον Πλατύ Γιαλό γ) της Παναγίας της Δέσποινας στη Φασολού δ) της Παναγίας απέναντι από τον Παντοκράτορα ε) του Αγίου Φανουρίου Ν. στο Ανεμορδ(ε)ίλι και στ) του Αγίου Ευφραίμ στην Κάτω Μερσίνη, οι οποίες δεν έχουν υπαχθεί σε ενορία, ο συνολικός αριθμός των εκκλησιών της Σίφνου που λειτουργούνταν ανέρχεται στις 236. Το μικρό νεόδμητο ναόσχημο κτίσμα που είναι αφιερωμένο στην Αγία Αγλαΐα στην Κουτσούλα του Αρτεμώνια δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως εκκλησία.
6. Στη Σίφνο υπάρχουν ακόμη είκοσι τρεις (23) ερειπωμένες, επώνυμες και ανώνυμες εκκλησίες.
7. Συμπερασματικά, σήμερα (2014) στη Σίφνο υπάρχουν 259 εκκλησίες, σε λειτουργία (236) και ερειπωμένες (23).
- Β' 1. Η Αγία Τριάδα τιμάται σε δύο εκκλησίες απ' τις οποίες η μία είναι δισυπόστατη.
2. Ο Χριστός - Σωτήρας τιμάται σε δώδεκα εκκλησίες, απ' τις οποίες οι δύο είναι δισυπόστατες.
3. Η Παναγία τιμάται σε σαράντα δύο εκκλησίες (40+2 νεότερες), απ' τις οποίες δύο είναι δισυπόστατες και τρεις τρισυπόστατες.
4. Οι Άγιοι Ταξιάρχες τιμούνται σε δέκα εκκλησίες, απ' τις οποίες η μία είναι δισυπόστατη.
5. Ο Τίμιος Σταυρός τιμάται σε τέσσερις εκκλησίες, απ' τις οποίες η μία είναι δισυπόστατη.
6. Από τους αγίους δημοφιλέστεροι είναι:
* Ο Άγιος Γεώργιος που τιμάται σε είκοσι εκκλησίες, από τις οποίες οι δύο είναι δισυπόστατες.
* Ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος που τιμάται σε δεκαέξι εκκλησίες.
* Ο Άγιος Νικόλαος που τιμάται σε έντεκα εκκλησίες, από τις οποίες οι τρεις είναι δισυπόστατες και η μία τρισυπόστατη.
7. Από τις αγίες η δημοφιλέστερη είναι η Αγία Αικατερίνη που τιμάται σε έξι εκκλησίες, από τις οποίες η μία είναι δισυπόστατη.
8. Συνολικά είκοσι εννέα (29) εκκλησίες είναι αφιερωμένες σε αγίες και εκατόν σαράντα μία (141) σε αγίους, (137+4=141).

Σημείωση:

Τον ανωτέρω συγκεντρωτικό πίνακα ψηφιοποίησε από παρόμοιο χειρόγραφο η διαφημίστρια κ. Κατερίνα Προμπονά-Χατζή, την οποία ευχαριστώ θερμά και από τη θέση αυτήν.

Εκκλησίες Ερειπωμένες, οι [βλ. λ. *Ερειπωμένες Εκκλησίες*].

***Ελεήμονας, ο / Ελεήμονα, στον** (12 Νοε.) [*ελεήμονας* «αυτός που συμπονεί, που δίνει βοήθεια, ελεημοσύνη» <αρχ. αιτ. *ελεήμονα* + κατάλ. πρωτόκλιτων -ν <*Ελεήμων* <αρχ. επιθ. *ελεήμων*, -ονος <ελεώ>]: προσωνυμία του Αγίου Ιωάννη, πατριάρχη Αλεξανδρείας (6^{ος} αι.) και γειτονιά της Καταβατής από τον άλλοτε ενοριακό ναό της Καταβατής του Αγίου Ιωάννη του Ελεήμονα (1799 Τ.Σ., 74 / 1808 Σ.γ', 126), βλ. και λ. *Άης Γιώργης Καταβατής*. / Κ.

***Ελεούσα, η / στην** [και *Παναγία η Ελεούσα* (21 Νοε.) <*Ελεούσα* «αυτή που ευσπλαχνίζεται, παρέχει έλεος, θεία ευσπλαχνία και βοήθεια προς τον άνθρωπο», ουσιαστικοπ. θηλ. της αρχ. μετχ. *ελεών* του ρ. *ελεώ* <έλεος. Η προσωνυμία *Ελεούσα* αποδόθηκε αρχικά στις λατρευτικές εικόνες και συγγενεύει με τον τύπο της *Γλυκοφιλούσας*. Και στους δύο η Θεοτόκος εικονίζεται σε προτομή, κρατάει στοργικά το μικρό Χριστό και γέρνει την κεφαλή φέρνοντάς την σ' επαφή με το μάγουλό του, με τη διαφορά ότι στον τύπο της *Γλυκοφιλούσας* ο Χριστός υψώνει το ένα χέρι προς το πρόσωπο της μητέρας του (Παυλίκος, ΟΝΟΜΑΤΑ 16, 361)]: προσωνυμία της Θεοτόκου που μεσιτεύει στο Χριστό για τους πιστούς. Άλλοτε (1646-1852) μητροπολιτικός και σήμερα, από το 1852, ενοριακός ναός του Κάστρου (1635 Σ.δ', 164 / «*κερά Λεούσα*» 1788 Σ.β', 113 / «*Παναγία εις το Κάστρο*» 1685 Σ.β', 126 / «*Κυρία Κεραλεύσα*» 1705 Σ.ια', 27), βλ. και λ. *Παναγία* και *Παναγία*. / Κ.

***Ελευθερώτρια, η / στην** (Γενέθλιο της Θεοτόκου, 8 Σεπτ. / της Αγίας Σκέπης 28 Οκτ.) [<μτγν. *ελευθερωτής* + κατάλ. -τρια <αρχ. *ελευθερώ* (-όω), προσωνυμία της Θεοτόκου, που απελευθέρωσε την Ελλάδα από τους κατακτητές ή που βοηθάει τις εγκύους γυναίκες, των οποίων θεωρείται προστάτισσα, να έχουν «καλή λευτεριά» (τοκετό)]: ομώνυμος ναός της στο δρόμο προς το Κάστρο, απέναντι στον Άη Πάννη στο Κλημάτι ή της Τζάβλας (στο υπέρθυρο 1738, ανακαίνιση 1935 και 2010). Ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει *Ελευθερώτρια* και «*νοτίως του Χρυσοστόμου*»· πρόκειται όμως για την ίδια εκκλησία. / Κ.

Ελιά, η / στην [βλ. λ. *Ελιές*]: παραλιακή θέση κοντά στον Χοντρωπού. / Κ.

Ελιές, οι / στις [φυτωνύμιο <μεσν. *ελιά* (η) <*ελία* (με συνίζηση) <αρχ. *ελαία*>]: δηλαδή ελαιόδεντρα, που προϋπήρχαν και υπάρχουν στην ευρύτερη περιοχή· είναι η ονομασία της μεγάλης και σύγχρονης ξενοδοχειακής μονάδας της οικογένειας του Νίκου Βερνίκου - Ευγενίδη στο Βαθύ και σήμερα της οικογένειας του Λεωνίδα Δημητριάδη - Ευγενίδη. / Ν.

Ελικοδρόμιο, το / στο [«χώρος ειδικά διαμορφωμένος για την προσγείωση και απογείωση των ελικοπτερόων» <αγγλ. *helicoptrome* <ελλην. *έλιξ* + *δρόμος*>]: στο Θόλο, το άλλοτε μοναστηριακό κτήμα της *Κουλούραιννας* (βλ. λ.), Δ της Μονής της Παναγίας της Βρυσιανής και σε χώρο που παραχώρησε η Μονή. / Κ.

Ελισαίου, στον [και με παραφθορά *Ιλισαίου*, βλ. λ. *Άγιος Ελισαίος*]: ρέμα που προφανώς πηγάζει από τη Β πλαγιά του βουνού Προφήτης Ηλίας, την κορυ-

φή του οποίου επιστέφει το φερόνυμο Μοναστήρι, έξω και Α από τον περίβολο του οποίου είναι η εκκλησία του Αγίου Ελισαίου. Το ρέμα στην πορεία του ενώνεται με το ρέμα Βό(ώ)λου και χύνονται μαζί στο Λιβαδά, στο ύψος της Λαγκάδας, πβ. και οικογ. όν. *Ελισσαίος* (Τ.Κ.Α.). / Κ.

Ελιώνας, ο / Ελιώνα, στον [φυτωνύμιο: 1. απευθείας <*Ελαιώνας* «τόπος κατάφυτος από ελιές, λιόφυτο» (-ιω- <-αιω-) <μτγν. *ελαιών* <αρχ. *ελαία* + περικτ. κατάλ. *ών* 2. ή <*ελιά* + -ώνας, πβ. αρχ. *Ελαιούς* με την περικτ. κατάλ. -ους <-όεις>]: ΝΔ της Καταβατής, κοντά στα Φυρ(ρ)όγεια (βλ. λ.). / Κ.

***Ελληνικά, τα / στα** [«κτήματα ή κτίσματα που ανήκαν άλλοτε σε αρχαίους ελληνικούς ναούς ως αφιερώματα» (πβ. μοναστηριακά, βακούφια), ουσιαστικοπ. ουδ. του επιθ. *ελληνικός* (με παράλειψη της εννοούμενης λέξης *κτίσματα*) <*Ελλην* + κατάλ. -ικός <*Ελλάς* «φωτεινός λίθος, φωτεινός λαός» <ρίζα *σελ-* «φως, λάμψη» (*σέλας, σελήνη*) + *λας* (<*λάας*) «λίθος, πέτρα, αλλά και λαός»]. Κατά τα βυζαντινά χρόνια «*Στις θέσεις των αρχαίων ελληνικών ναών ιδρύονταν κατά κανόνα χριστιανικές εκκλησίες, για να συμβολίζουν μ' αυτόν τον τρόπο και τη νίκη της νέας θρησκείας κατά της ειδωλολατρείας*». (Χ. Συμεωνίδης, 34-35). Στο μεσαίωνα η λ. σήμαινε ειδωλολατρικά κτή(ι)ρια, ιερά, ναοί, όταν και Έλληνας σήμαινε ειδωλολάτρης]: τόπος με αρχαιότητες, με ερείπια αρχαίων ελληνικών κτισμάτων, ναών ή τάφων, ειδωλολατρικών, στα ερείπια των οποίων οι πρώτοι χριστιανοί έχτιζαν τις εκκλησίες τους χρησιμοποιώντας μάλιστα τα υλικά τους, πβ. *Παναγία της Κό(γ)χης, Άης Αντώνης και Σταυρός Απολλωνίας*, εντοιχισμός αγάλματος του θεού Πάνα στην τοιχοποιία της *Παναγιάς στο Στραβοπόδι* κ. ά. και τοπων. *Μναστηργιαναικά*.

1. *μεσόγειος τόπος κοντά και Δ στη Βουγνού (βλ. λ.). / Κ.

2. *ύψωμα πλησιόχωρα στα Κισάρια, Β του όρμου της Φυκιάδας στο Κορντού (βλ. λ.), όπου αρχαίος πύργος και τα Μαντροκαθισιά. Εδώ πιθανολογείται ότι υπήρχε η αρχαία πόλη Μινώα, την οποία αναφέρει ο γεωγράφος Στέφανος. Η αρχαιολόγος Χρ. Τελεβάντου πιθανολογεί ότι η Μινώα βρισκόταν στην Ακρόπολη του Αγίου Ανδρέα. / Ν.

3. Ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει επιπλέον *Ελληνικά* Ν του νησιού, στο δρόμο προς το Βαθύ, όπου αρχαίος πύργος. Ασφαλώς εννοεί τον παλιό πεζόδρομο από Πλατύ Γιαλό προς Βαθύ, πριν από τη διάνοιξη του αυτοκινητόδρομου. Επομένως πρόκειται για το ίδιο τοπωνύμιο. / Ν.

Ελληνικά Ταχυδρομεία, τα [<αρχ. *ελληνικός* «που ανήκει ή αναφέρεται στην Ελλάδα»/ *Ταχυδρομεία* «υπηρεσία που αναλαμβάνει να μεταφέρει και να διανέμει αλληλογραφία, δέματα και επιταγές»]: στη Σίφνο λειτουργούν τα τελευταία πενήντα περίπου χρόνια στην Πλατεία Απολλωνίας και σε οίκημα ιδιοκτησίας του Ιωάννη Κ. Καλογήρου. / Κ.

Ελληνικό Σχολείο Σίφνου, το [ο όρος αποτελεί μεταφορά του αντίστοιχου λατινικού σχολείου *Lateinschule* της Βαυαρίας, βλ. λ. *Σχολαρχείο Σίφνου*]:

ιδρύθηκε (1835) και λειτούργησε στη Μονή του Χρυσόστομου έως τη μεταστέγασή του (1854) στο νεόδμητο τότε διδακτήριο στον Άγιο Αρτέμιο. Κατά την περίοδο αυτή χαρακτηρίζεται και ως *Ελληνομουσείον Σίφνου* (βλ. λ.), πβ. *Παιδευτήριον του Αρχιπελάγους*. / Κ.

Ελληνομουσείον Σίφνου, το [*Ελλην + μουσείον «τόπος των Μουσών» <μούσα + τοπ. κατάλ. -είον, βλ. λ. Χρυσόστομος και Άης Τάφος*]: έτσι λεγόταν η Σχολή της Σίφνου, όταν λειτουργούσε στο Χρυσόστομο (1835-1854), ως σχολείο ανώτερο από τη μέση εκπαίδευση, επειδή σ' αυτό διδάσκονταν και ξένες γλώσσες. / Κ.

Εμισός και Νεμισός, ο / Εμισό και Νεμισό, στο(ν) [*μεσν. ήμισος (με κατέβασμα του τόνου και τροπή του η-> ε-) <αρχ. ήμισος και Νεμισός (παρων. με τη σημασία «αυτός που παρουσιάζει ελλιπή σωματική ή διανοητική ανάπτυξη, ο λειψός» <το(ν) ν-εμισό <τονεμισό <τον εμισό (από συμπροφορά με το άρθρο στην αιτιατ. του εν. και ανασυλλαβισμό) <μεσν. εμισός <αρχ. ήμισος*]: το τοπων., απροσδιόριστης θέσης σήμερα, αναφέρει ο Ιάκ. Δραγάτσος στο χειρόγραφο του.

Εμπατή, η / στην [*Εμβατή (-μπ- <μβ-) <εμβατός <εμβαίνω*]: η είσοδος των αγροκτημάτων σε πολλά μέρη. Η λέξη δηλώνει επίσης και το αγροτεμάχιο, πβ. τη φράση «έχει δέκα εμπατές».

Ενορίες, οι [*μτγν. ενορία «περιοχή πόλεως», θηλ. του επιθ. ενόριος <εν + όριον*]: 1. μικρή εκκλησιαστική περιφέρεια, η οποία παίρνει το όνομά της από το ναό που είναι το λατρευτικό της κέντρο 2. το σύνολο των πιστών, κληρικών και λαϊκών ορισμένης εκκλησιαστικής περιοχής.

Άλλοτε η Σίφνος είχε περισσότερες ενορίες: πριν από το 1924, οπότε καθιερώθηκε ο σημερινός αριθμός των οκτώ ενοριών, αναφέρεται ότι είχε είκοσι τέσσερις ενορίες. Οι ενορίες της Σίφνου και οι ενοριακές εκκλησίες που περιλαμβάνει κάθε μία είναι οι ακόλουθες:

Α. Αγίου Γεωργίου της Καταβατής (23 Απρ.) [βλ. λ. *Άης Γιώργης και Άγιος Γεώργιος* (1630) και *Καταβατή*]: από το 1930 έως το 1965 ενοριακός ναός της Καταβατής, εναλλαχτικά με τον Άγιο Ιωάννη τον Ελεήμονα. Από το 1965 μόνος ενοριακός ναός της Καταβατής, διότι σε σύγκριση με το ναό του Αγίου Ιωάννη του Ελεήμονα, «και μεγαλύτερος τυγχάνει και εν μέσω της Ενορίας κείται». Ο ναός προηγουμένως ήταν ιδιόκτητος και ανήκε στην οικογένεια του Γεωργίου Βάου, θείου της μητέρας Αφροδίτης του Αγγέλου Αρ. Κοσμή, στον οποίο τελικά περιήλθε και τον δώρισε στην ενορία της Καταβατής. Ενσωματωμένο στο ΝΑ άκρο του ναού είναι και μικρό παρεκκλήσιο των Εισοδίων της Θεοτόκου, πλάι στο Ιερό (1815). Στην ενορία ανήκουν και οι ακόλουθοι ναοί: / Κ.

1. Αγία Αικατερίνη στην Κάππαρη
2. Άγι' Ανάργυροι οι Φτωχιοί στη Σκάφη, Δ του Αγίου Ανδρέα
3. Άγιος Ανδρέας στο φερώννυμο λόφο
4. Αγία Άννα στη Βίγλα του Βαθιού
5. Άγιος Γεώργιος (Κοσμή) στου Παπαφώτη (ο ενοριακός ναός)

6. Άης Πωργάκης στην Καταβατή, Δ του πεζόδρομου της Καταβατής, πριν από το ανεμόμυλο του Καρδίτση ή Ναδάλη
7. Άγιος Γεώργιος ο Απελαΐτης στα ΝΑ της Καταβατής
8. Άγιος Ελευθέριος στην Καταβατή, δίδυμος ναός με τον Άγιο Νικόλαο, δίπλα στην Αγγελόχτιστη
9. Προφήτης Ηλίας ο Χαμηλός στην Καταβατή, δίδυμος ναός με τους Αγίους Σαράντα (βλ. και α/α 25)
10. Άγιος Ιωάννης Ελεήμων στο φερώννυμο οικισμό Ελεήμονα
11. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος στου Καδέ (και Καλέκα)
12. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος στα Πλακιά
13. Αγία Κυριακή (Καλή) στο Βλησίδι
14. Άγιος Νικόλαος στην Καταβατή (βλ. και α/α 8).
15. Άγιος Νικόλαος στα Αερινά
16. Παναγία-Γέννηση στου Παπαφώτη (Παντάνασσα)
17. Παναγία-Ευαγγελισμός στου Παπαφώτη (Ευαγγελίστρια)
18. Παναγία-Αγία Ζώνη στου Καργιαύλη
19. Παναγία-Κοίμηση / Αγγελόχτιστη
20. Παναγία-Κοίμηση στ' Ανεμορδ(ε)ίλι
21. Παναγία-Κοίμηση (Παναγία του Νήγιου)
22. Παναγία-Φανερωμένη στον Πλατύ Γιαλό
23. Άγιοι Σαράντα στου Παπαφώτη, δίπλα στον Άη Πώργη, ιδιοκτησίας άλλοτε Αγγέλου Κοσμή
24. Τίμιος Σταυρός (Λόγγου)
25. Άγιος Συμεών στην Καταβατή, όπου τιμάται και ο Προφήτης Ηλίας
26. Ταξιάρχης (του Βαφία) στα Φυρ(ρ)όγεια
27. Χριστού Γέννηση στην Καταβατή (του Καρδίτση) κοντά στην Αγγελόχτιστη (1748)
28. Χριστός - Άγιο Μαντή(ι)λιο στα Βρυσιανά (βλ. σχετικά λ.).

Β. Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου (7 Ιαν., 29 Αυγ.) [βλ. λ. *Άης Γιάννης ο Βαφτιστής*]: ενοριακός ναός του Άνω Πεταλιού από το 1914, στην ενορία του υπάγονται οι ακόλουθες εκκλησίες:

1. Άγιος Αντίπας στην Πατσάνα
2. Άγιος Βλάσιος στη Λαγκάδα
3. Άγιος Γαλακτίων / Άης Γαλάτης στη Βορ(ε)ινή
4. Άγιος Γεώργιος στου Καλαμπελά
5. Άγιος Γεώργιος στα Λιβαδάκια
6. Άγιος Γεώργιος στην Πατσάνα
7. Άγιος Δημήτριος στη Λαγκάδα
8. Αγία Ειρήνη στη Χώνη
9. Προφήτης Ηλίας στο Τρουλ(λ)άκι

10. Άγιος Ιωάννης (ο Πρόδρομος) στο Άνω Πετάλι (ο ενοριακός ναός)
11. Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος στο Άνω Πετάλι
12. Άγιος Λάζαρος στη Βορ(ε)ινή
13. Αγία Μαρίνα στις Καμάρες
14. Άγιος Νικόλαος στο Τρουλ(λ)άκι
15. Παναγία-Κοίμηση στα Λαγκαδάκια
16. Παναγία-Κοίμηση (Πλατάνισσα) στον Πλάτανο
17. Αγία Παρασκευή στου Μαρίνου
18. Άγιος Σάββας στα Τραβά Βουνιά
19. Άγιος Σίλβεστρος στη Λειψάνα
20. Άγιος Σώστης στα Μεταλλεία (βλ. σχετικά λ.).

Γ. Άγιου Νικολάου (του Νέου) των Εξαμπέλων (6 Δεκ.) [βλ. λ. Άης Νικόλας]: ενοριακός ναός (τέλη του 19^{ου} αι., σε εικόνες του τέμπλου 1914). Στην ενορία του ανήκουν οι ακόλουθες εκκλησίες. / Κ.:

1. Άγιος Αθανάσιος στα Εξάμπελα
2. Αγία Αναστασία στο Πλακωτό
3. Αγία Βαρβάρα στα Εξάμπελα
4. Άγιος Γεώργιος (του Μπενάκη) στα Εξάμπελα
5. Άγιος Γεώργιος στον Πλατύ Γιαλό- Καραβοστάσι
6. Άγιος Γεώργιος ο Μαστιχάς στο Σκοτεινό
7. Άγιος Γεώργιος στο Πλακωτό (σήμερα ιδιοκτησία Γ. Σούλη)
8. Άγιος Δημήτριος στον Άρχαβο, στα Εξάμπελα
9. Άγιος Θωμάς στου Ποθητού
10. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος στην Κορακιά
11. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος στο Μαυρούδι
12. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος στο Φάρο
13. Άγιος Μηνάς στην Πόρτα του Φάρου ή στου Καλοέρου
14. Άγιος Νεκτάριος στο Πλακωτό
15. Άγιος Νικήτας στο Πλακωτό ή στο Μαραθίτη
16. Άγιος Νικόλαος ο Γέρος, παρεκκλήσιο των Εξαμπέλων, όπου ο τάφος του ποιητή Αρ. Προβελέγγιου. Το επίθετο «Γέρος» (1635), λόγω αρχαιότητας του ναού σε σύγκριση με το «Νέο» (τέλη 19^{ου} αι.) της ίδιας ενορίας.
17. Άγιος Νικόλαος ο Νέος στα Εξάμπελα (ο ενοριακός ναός)
18. Παναγία-Κοίμηση στα Εξάμπελα, ιδιοκτησία οικογένειας Ανδρέα Τσιλιμπουνίδη.
19. Άγιος Παντελεήμονας και Χριστός (Μεταμόρφωση) στα Εξάμπελα
20. Παντοκράτορας στη φερώνυμη τοποθεσία, στο δρόμο προς Πλατύ Γιαλό
21. Άγιος Στέφανος στου Καλοέρου

22. Ταξιαρχάκι στο Πλακωτό
23. Άγιος Τρύφων στα Συμπόπουλα
24. Άγιος Χαράλαμπος στο Αποκοφτό
25. Χριστός, Μεταμόρφωση στου Ποθητού
26. Άγιος Χριστοφόρος (ορθότερο) / Χριστόφορος, νεόδμητος ναός, στα Συμπόπουλα.
27. Άγιος Ραφαήλ, νεόδμητος ναός (βλ. σχετικά λ.).

Δ. Παναγίας της Ελεούσας (21 Νοε.) [βλ. λ. Ελεούσα]: Άλλοτε (1646-1852) μητροπολιτικός και σήμερα ενοριακός ναός του Κάστρου (1635 Σ.δ', 164 / «κερά Λεούσα» 1788 Σ.β', 113 / «Παναγία εις το Κάστρο» 1685 Σ.β', 126 / «Κυρία Κεραλεύσα» 1705 Σ.ια', 27), βλ και λ. Παναγιά και Παναγία. / Κ.

Οι ναοί της ενορίας της Ελεούσας:

1. Αγία Αικατερίνη και Άγιος Δημήτριος (δισυπόστατη) στο Κάστρο
2. Αγία Αικατερίνη στον Ποταμό
3. Άγιος Ανάργυροι στο Κάστρο
4. Άγιος Αντώνιος στο Κάστρο
5. Άγιος Αντώνιος (Φραγκαντώνης), San Antonio (καθολική εκκλησία)
6. Αγία Βαρβάρα στους Μύλους
7. Άγιος Γεώργιος στη Σεράλια
8. Άγιος Γεώργιος μέσα στο Κάστρο
9. Άγιοι Εφτά Μάρτυρες στο Κάστρο
10. Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος στο Κάστρο
11. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος στον Ποταμό
12. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος στο Κλημάτι
13. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος στου Σιδερού
14. Άγιος Ιωάννης ο Καλυβίτης στο Κοιμητήριο
15. Άγιος Ιωάννης ο Βαπτιστής στο Κάστρο
16. Άγιος Νικήτας στο Κάστρο (στο Σελλάδι)
17. Άγιος Νικόλαος μέσα στο Κάστρο
18. Άγιος Νικόλαος στη Σεράλια
19. Παναγία η Ελεούσα στο Κάστρο (ο ενοριακός ναός)
20. Παναγία Ελευθερώτρια στο Κλημάτι
21. Παναγία Θεοσκέπαστη στο Κάστρο
22. Παναγίας η Κοίμηση στο Κάστρο
23. Παντάνασσα, Ευαγγελισμός στο Κάστρο
24. Άγιοι Πάντες στο Κάστρο (στο Σελλάδι)
25. Αγία Παρασκευή στο Κάστρο
26. Άγιοι Σαράντα, Άγιος Κων(ν)ος και Άγιος Υπάτιος (τρισυπόστατη) στο Κάστρο.
27. Αγία Σοφία η του Θεού στο Κάστρο

28. Άγιος Στέφανος στο Κοιμητήριο
29. Σωτήρα Μεταμόρφωση στο Μάινα
30. Χριστός Γέννηση και Αγία Τριάδα στο Κάστρο
31. Ταξιάρχης στο Κάστρο (βλ. σχετικά λ.).

Ε. Ζωοδόχου Πηγής Κάτω Πεταλιού [ενοριακή εκκλησία του Κάτω Πεταλιού (ανακαίνιση 1894)]. Στην ενορία της ανήκουν οι ακόλουθοι ναοί:

1. Αγία Αικατερίνη στις Ερκιές
2. Αγία Ειρήνη στην Ντόρια
3. Αγία Μαρίνα στις Λεύκες
4. Αγία Παρασκευή στα Σκαλάκια
5. Άγιοι Ανάργυροι στις Λεύκες, δίδυμος με τον Άγιο Γεώργιο
6. Άγιος Αντώνιος στην Κάτω Γειτονιά
7. Άγιος Βασίλειος στην Πόρτα του Φάρου (μεταξύ Μαρμάρου και Πη-αδου)
8. Άγιος Γεώργιος στις Βαλανιές
9. Άγιος Γρηγόριος στο Φάρο
10. Άγιοι Θεόδωροι
11. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος στις Ερκιές
12. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος στο Κουσκουσούρι
13. Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος στο Κοιμητήριο
14. Άγιος Κωνσταντίνος στις Βαλανιές
15. Άγιος Κωνσταντίνος στον Καμίναρο (στη Φυρ(ρ)ή Λαγκάδα ή στα Πη-γαδάκια ή στο Φάρο)
16. Άγιος Λάζαρος στο Χρυσόστομο
17. Άγιος Νικόλαος στον Ποταμό ή στις Λεύκες
18. Άγιος Νικόλαος στο Φάρο
19. Παναϊδάκι στην Ντόρια
20. Παναγία Ζωοδόχος Πηγής, ενοριακός ναός (βλ. τα σχετ. λ.).

ΣΤ. Παναγίας της Κό(γ)χης, (15 Αυγ.) [βλ. λ. *Παναγία η Κόχη*]: ενοριακός τρίκλιτος και τρισυπόστατος ναός του Αρτεμώνα, αφιερωμένος στην Κοίμη-ση της Θεοτόκου, στον Άγιο Ιωάννη το Θεολόγο και τον Άγιο Αθανάσιο.

Στην ενορία της ανήκουν οι ακόλουθοι ναοί:

1. Αγία Αικατερίνη στη Μοναχή
2. Αγία Άννα στο Κοιμητήριο
3. Άγιος Γεώργιος στη Χερρόνησο
4. Άγιος Γρηγόριος στου Διαβρούχα
5. Άγιος Δημήτριος (Άης Δήμος) στου Πέτση
6. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος στη Χώνη
7. Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος στα Μάρμαρα
8. Άγιος Μερκούριος Β του Αρτεμώνα

9. Άγιος Νικήτας στο Σελ(λ)άδι
10. Άγιος Νικόλαος στη Χερρόνησο (πρώην Άγιος Φίλιππος)
11. Παναγία του Μπαλή (Εισόδια) στον Απάνω Αρτεμώνα
12. Παναγία Ζωοδόχος Πηγή στο Σκαλωτό (Σκαλωτιανή)
13. Παναγία Ζωοδόχος Πηγή στο Τρουλ(λ)άκι (Τρουλ(λ)ακιανή)
14. Παναγία - Κοίμηση (Κόχη), Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος και Άγιος Αθα-νάσιος (τρισυπόστατη) στον Αρτεμώνα (ενοριακός ναός)
15. Παναγία - Σύναξη στα Μάγκ(γγ)ανα
16. Παναγία Φλεβριάτισσα στην Άμμο
17. Άγιος Πέτρος στον Αρτεμώνα
18. Άγιος Πολύκαρπος στη Χερρόνησο
19. Άγιος Σπυρίδων στο Λυαροκόπι
20. Τίμιος Σταυρός στη Χώνη
21. Άγιος Συμεών στη Βορ(ε)ινή
22. Άγιος Χαράλαμπος ΒΑ του Αρτεμώνα, όπου τιμάται και ο Άγιος Πα-ντελεήμονας (βλ. σχετικά λ.). / Β.

Ζ. Αγίου Σπυρίδωνος (12 Δεκ.) [βλ. λ. *Άη(ς) Σπυρής*]: Ο σύγχρονος ενο-ριακός ναός της Απολλωνίας και μητροπολιτικός Σίφνου (1834 Σ.γ', 104 και Σ.δ', 164), αποτελεί μικρογραφία του σχεδίου του Αγίου Νικολάου Ερμουπό-λεως Σύρου. Στην ενορία του ανήκουν και οι ακόλουθοι ναοί: / Ν.

1. Άγιος Αθανάσιος στην Απολλωνία
2. Αγία Αικατερίνη Πρόκου στις Καμάρες
3. Άγιοι Ανάργυροι στις Καμάρες
4. Άγιος Αντώνιος στην Πέρα Γειτονιά
5. Άγιοι Απόστολοι στη Λαγκάδα
6. Άγιος Αρτέμιος στη ΒΔ γειτονιά της Απολλωνίας
7. Αγία Βαρβάρα στο Κοιμητήριο
8. Άγιος Γεώργιος στις Καμάρες
9. Άγιος Γεώργιος στου Κοντού
10. Άγιος Γεώργιος στου Μο(υ)γκού
11. Άγιος Ελευθέριος του Κάμπα
12. Άγιος Ιωάννης Θεολόγος στου Μο(υ)γκού
13. Άγιος Ιωάννης Πρόδρομος στο Μαύρο Χωριό
14. Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός στου Μο(υ)γκού
15. Άγιος Κων(ν)ος στο Φλάμπουρο
16. Αγία Μαρίνα στου Καδέ
17. Άγιος Νικήτας στις Βαλανιές
18. Άγιος Νικόλαος στην Πηγή
19. Παναγία του Κούκια στο Μαύρο Βουνί
20. Παναγία Ζωοδόχος Πηγή στου Μπαρού

21. Παναγία Γερανοφόρα / Ουρανοφόρα στην Πέρα Γειτονιά (Φλεβαριά-τισσα)
22. Παναγία Ρόδο το Αμάραντο, νεόδμητος ναός, στου Μο(υ)γκού (βλ. σχετ. λ.)
23. Άγιος Πολύκαρπος στο Καλαμίτσι
24. Άγιος Πολύκαρπος στου Μο(υ)γκού
25. Άγιος Ρωμανός, νεόδμητος ναός εικονογραφημένος
26. Άγιος Σπυρίδων στην Απολλωνία (ενοριακός ναός)
27. Άγιος Σώζων, Άγιος Φανούριος και Ευαγγελισμός στην Απολλωνία
28. Σωτήρος Γέννηση στην Απολλωνία
29. Σωτήρος Μεταμόρφωση και Εισόδια της Θεοτόκου στην Απολλωνία
30. Τίμιος Σταυρός στην Απολλωνία
31. Ταξιάρχης του Σταυριού
32. Ταξιάρχάκι Σερίφου στην Πέρα Γειτονιά
33. Αγία Τριάδα στου Μο(υ)γκού (βλ. σχετ. λ.)

Η. Ταξιάρχων Αγίου Λουκά (8 Νοε.) [*αρχ. τάξις + αρχ. άρχω «αρχηγός των ουρανίων ταγμάτων, δηλ. των αγγέλων», Αρχάγγελος, Μιχαήλ <εβρ. Michael «αυτός που είναι όμοιος με το Θεό» ή Γαβριήλ <εβρ. Gabriel «άνθρωπος όργανο του Θεού», πβ. λ. Ταξιάρχάκι*]: Στην ενορία του ανήκουν και οι ακόλουθες εκκλησίες:

1. Άγιος Γεώργιος ο Αφέντης ή του Αφέντη στον Άγιο Λουκά
2. Άγιος Γεώργιος στις Λίμνες
3. Άγιος Γεώργιος στο Διαλισκάρι, ο Κρυφ(τ)ός ή ο Κλέφτης
4. Άγιος Δημήτριος στου Καλαμπελά
5. Άγιος Ελευθέριος στα Χάλαρα
6. Άγιος Ιωάννης στα Μάγκ(γγ)ανα
7. Άγιος Κωνσταντίνος, Άγιος Αθανάσιος, Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος (τρισυπόστατη) στον Άγιο Λουκά, στην Πλατεία Αρτεμώνα
8. Άγιος Λουκάς στο φερώνυμο οικισμό Άγιο Λουκά
9. Άγιος Μηνάς και Άγιος Αβέρκιος, μετά του Ξέβρη / Ξεύρη
10. Άγιος Νικόλαος στα Γουρνιά και Παναγία του Χριστού (δισυπόστατη)
11. Παναγία-Ευαγγελισμός / Κοίμηση στον Κήπο (Πουλάτη)
12. Παναγία-Φανερωμένη στα Σκαλάκια
13. Άγιος Παύλος, στο Κοιμητήριο
14. Άγιος Σώστης στις Βαλανιές
15. Ταξιάρχης, ενοριακός ναός (1898) του οικισμού Άγιος Λουκάς
16. Ταξιάρχης της Πουλάτης
17. Σωτήρος Μεταμόρφωση / Ευαγγελισμός στις Βαλανιές
18. Σωτήρος Μεταμόρφωση του Καρρά στις Βαλανιές
19. Σωτήρος Μεταμόρφωση στο Φοινικίδι (πρώην Άγιος Κωνσταντίνος), βλ. σχετικά λ. / Β.

Πίνακας II

που φανερώνει τις ενορίες της Σίφνου, «κατά το α' άρθρον της υπ' αριθμ. 116 Διαταγής της Β(ασιλικής) Νομαρχίας των Κυκλάδων της 12 Ιουνίου 1833». (Πηγή: «Σιφνιακά», τόμ. Δ' [1994] 167)

α/α	Περιφέρεια	α/α	α/α	Ενορία	Χωρητικότητα
1.	Κάστρο	1.	1.	Ελεούσα	ως 100 άτομα
		2.	2.	Υπαπαντή (Θεοσκεπάστη)	50
		3.	3.	Χριστός	50
		4.	4.	Θεολόγος	40
		5.	5.	Άγ. Νικόλαος	30
		6.	6.	Άγ. Αικατερίνα	100
		7.	7.	Κοίμησις	100
2.	Κάτω Πετάλι	8.	1.	Παναγία (ο σύγχρονος ναός 1894)	50
		9.	2.	Άγ. Αντώνιος	20
3.	Αρτεμών	10.	1.	Κοίμησις (Παναγία της Κόχης)	250
		11.	2.	Εισόδια (Παναγία του Μπαλή)	50
		12.	3.	Υπαπαντή (Παναγία της Σάμου)	100
		13.	4.	Άγιος Σπυρίδων	50
	(Άγιος Λουκάς)	14.	5.	Άγ. Κωνσταντίνος	100
		15.	6.	Ταξιάρχης	100
		16.	7.	Άγ. Λουκάς	80
		17.	8.	Παναγία (στα Γουρνιά)	100
	(Άνω Πετάλι)	18.	9.	Θεολόγος(Θεολογάκι)	30
		19.	10.	Άγ. Ιωάννης	50
4.	Σταυρί	20.	1.	Ουρανοφόρα (Γερανοφόρα)	100
		21.	2.	Άγ. Αντώνιος	50
		22.	3.	Παναγία (του Μπαρού)	50

(συνεχίζεται)

α/α	Περιφέρεια	α/α	α/α	Ενορία	Χωρητικότητα		
4.	Σταυρί	23.	4.	Χριστός	30		
		24.	5.	Μεταμορφώσεως	50		
		25.	6.	Σταυρός	40		
		26.	7.	Ταξιάρχης	100		
		27.	8.	Άγ. Αθανάσιος	50		
		28.	9.	Άγ. Σώζων	100		
		29.	10.	Άγ. Σπυριδων	100		
		5.	Εξάμπελα	30.	1.	Άγ. Βαρβάρα	50
				31.	2.	Άγ. Νικόλαος (ο Γέρος;)	50
				32.	3.	Παναγία (Εξαμπέλων)	100
33.	4.			Άγ. Αθανάσιος	50		
34.	5.			Άγ. Γεώργιος (του Μπενάκη)	40		
35.	6.			Χριστός	40		
6.	Κατεβατή			36.	1.	Άγ. Γεώργιος	40
		37.	2.	Προφητ. Ηλίας	30		
		38.	3.	Παναγία (Αγγελόχτιστη)	50		
		39.	4.	Χριστός	20		
		40.	5.	Άγ. Γεώργιος	100		
		41.	6.	Ευαγγελισμός	50		
		42.	7.	Σταυρός	30		
		43.	8.	Ελεήμων	50		

Σημείωση:

«Κατά μαρτυρία του 1828, η Σίφνος είχε 44 ιερείς σε 43 ενορίες». («Σιφνιακά», τόμ. Δ', [1994] 55).

Πίνακας III
που φανερώνει τις 26 παλιές, προ του 1924 ενορίες της Σίφνου, οι οποίες συγχωνεύτηκαν στις οκτώ σύγχρονες ενορίες του νησιού.

Οικισμός	1	2	3	4	5	6	7	8
Ενορία	Αρτεμώνα	Αγ. Λουκά	Άνω Πεταλιού	Απολλωνίας	Καταβατής	Εξάμπέλων	Κάτω Πεταλιού	Κάστρον
Ενορία	Παναγία της Κόχης	Αγίων Ταξιάρχών	Αγίου Ιωάννου	Αγίου Σπυριδωνος	Αγίου Γεωργίου	Αγίου Νικολάου	Ζωοδόχου Πηγής	Παναγίας της Ελεούσας
Παλαιοί ενοριακοί ναοί	1. Παναγίας του Μπαλή	1. Αγίου Κωνσταντίνου	1. Αγίου Ιωάννη Θεολόγου	1. Παναγίας Γερανιοφόρας	1. Παναγίας της Αγγελόχτιστης	1. Αγίας Βαρβάρας	1. Αγίου Αντωνίου	1. Παναγίας Κοίμησης
	2. Αγίου Σπυριδωνος	2. Παναγίας στα Γουρνιά		2. Παναγίας του Μπαρού	2. Αγ. Ιωάννη του Ελεήμονος	2. Χριστού		2. Αγίας Αικατερίνης
	3. Παναγίας της Αίμου	3. Αγίου Λουκά		3. Χριστού		3. Αγίου Αθανασίου		3. Ταξιάρχη
		4. Αγίου Γεωργίου του Αφέντη		4. Σωτήρα		4. Παναγίας		
				5. Σταυρού				
				6. Ταξιάρχη				
				7. Αγ. Αθανασίου				
				8. Αγ. Σώζοντος				
Σύνολο	3	4	1	8	2	4	1	3

Σημείωση:

Ενοριακοί ναοί είναι οι μεγαλύτερες εκκλησίες, όπου ψάλλονται οι ιερές ακολουθίες και τελούνται τα ιερά μυστήρια.

Εντράδα, η / στην [(Μ.τ.Σ., 51) βλ. λ. *Αλεντράδα*].

Εξάμπελ-λα, Αξάμπελ-λα, Ξάμπελ-λα, τα / στα** και (Ε)Ξάμπελο, το / στο** [1. <εξάμπελα <α' συνθετ. στερητ. εξ- / ξε- + αμπέλι <εξάμπελο «αμπέλι ξερό και χερσωμένο, από την εγκατάλειψη και το χρόνο, που έχει μετατραπεί σε χωράφι» οι τύποι *Ξάμπελα* και *Ξάμπελο* προήλθαν από την αποκοπή του αρχικού άτονου E-/A- από το βυζαντινό *Εξάμπελα*, πβ. *ξαμπελίζω* «ξεριζώνω αμπέλι», βλ. και λ. *Αξάμπελα* (<συνεκφορά με το άρθρο και ανασυλλαβισμό: τ' A-*Ξάμπελα* <τα *Ξάμπελα* <*Εξάμπελα*) και *Ξάμπελα*. 2. Ειρωνικά αποκαλούνται *Αξάνεμα* <*εξάνεμος* «τόπος ανεμόδατος, όπου φυσάει δυνατός άνεμος, όπου εξανεμίζει. Σχετικό είναι το δίστιχο του λαϊκού ποιητή Καραβά: *Γείτονας είσαι του Θεού, χωριό των Αξαμπέλων* / *κι ακούς τα φτερουγίσματα τις νύχτες των αγγέλων* (ν) 3. Είναι λιγότερο ορθή η εξήγηση *Εξάμπελα* «αμπέλια έξω από το χωριό», σε αντίθεση με τα *Εσάμπελα* «αμπέλια που ήταν μέσα στο χωριό» (1405 Chr. Buondelmonti, 1538 “*torre Isampola*” Benedetto Bordone και 1788 Σ.β', 113): ο τελευταίος προς Ν από τους κεντρικούς οικισμούς. Είναι το γενέθλιο χωριό του ποιητή και ακαδημαϊκού (εγγονού του Νικολάου Χρυσογέλου) Αριστομένη Προβελέγγιου (1850-1936), του μεγάλου δασκάλου της μαγειρικής και ζαχαροπλαστικής, Νικολάου Τσελεμεντέ (1878-1958), του καθηγητή και διευθυντή του Αρσακείου, Γεωργίου Βιώνη (1822-1898), του αγιογράφου Ιωάννου Μαρούλη και του γιου του, ζωγράφου Νικολάου Μαρούλη, της οικογένειας των βιομήχανων Καρέλλα, της οικογένειας Γαϊτάνου, των οικογενειών Προβελέγγιου και Πρεζάνη, που βρίσκονταν σε έντονη πολιτική αντιπαράθεση κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αι. κ.ά. / Κ.

Έξω Άγλωσσο, τον / στον [βλ. λ. *Άγλωσσο*].

Έξω Πούλ-λες, οι / στις [βλ. λ. *Πούλ-λες*].

Επαγγελματικό Λύκειο Σίφνου, το [είναι σχολείο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης που παρέχει τεχνική επαγγελματική γνώση ιδρύθηκε το 2006 σε αντικατάσταση του Τεχνικού Επαγγελματικού Εκπαιδευτηρίου (Τ.Ε.Ε.) τριετούς φοίτησης]: στεγάζεται σε ιδιωτικό κτή(ι)ριο, ιδιοκτησία Κων. Μαζαρού, που βρίσκεται απέναντι από την είσοδο του Γυμνασίου – Λυκείου Σίφνου. / Κ.

Επισκοπιανά, τα / στα [<ουσιαστικοπ. ουδ. του επιθ. *επισκοπιανός* «επισκοπικός, δεσποτικός, αυτός που σχετίζεται με την επισκοπή ή τον επίσκοπο» <*επισκοπή* ή *επίσκοπος* + κατάλ. -*ιανός*]: τοποθεσία στην Πάρο, όπου είχε αμπέλι το Μοναστήρι της Βρυσιανής (Σ.κ' [2012] 119).

Εργίνας, της / στις [βαφτ. και μητρων. οικογ. όν. *Εργίνα* <*Ρηγίνα* (με παραφθορά και μετάθεση του -ρ-) <λατιν. *Regina* «βασίλισσα» <μεσν. *ρήγας* + κατάλ. -*ίνα* <*ρηξ* <λατιν. *rex* «βασιλιάς» (1814 «*Εργείνης*» μοναχός της Μονής του Προφήτη Ηλίου Σ.α', 102 / «*Γρηγόριος* (Γεώργιος) *Εργείνης* μοναχός του Προφήτη Ηλίου 1862 Σ.β', 39 / «*Γρηγόριος Εργίνης*», μοναχός της Ι. Μονής Βρύσεως 1866-1883 Κ.Β. 53)]: χωράφι μετά το Κακό Σκαλί. / Ν.

Εργοστάσιο της Δ.Ε.Η., το [<αρχ. *έργον* + -*στάσιο* <θ. *στα-* του αρχ. ρ. *ίστημι*]:

στο Πλακωτό κτή(ι)ριο με ειδικές εγκαταστάσεις και μηχανήματα για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από τη Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού, από το 1966. Η Δ.Ε.Η. λειτούργησε στη Σίφνο για πρώτη φορά το 1961, αφού εξαγόρασε την ιδιωτική Ηλεκτρική Σίφνου, ιδιοκτησία Στυλιανού Τριαντάφυλλου και Αντώνη Σοφιανόπουλου, που λειτουργούσε τότε στο χώρο παράπλευρα στο Γυμναστήριο της Μαρούσας. Εδώ είχε μεταφερθεί από το 1928 από το Τσιγγαναργ(ε)ϊό, όπου πρωτολειτούργησε το 1927, πβ. λ. *Φωτοβολταϊκός Σταθμός*. / Κ.

***Ερεινά, τα / στα** [βλ. λ. *Αερινά*].

Ερειπωμένες (επώνυμες και ανώνυμες) εκκλησίες, οι

Στην περιοχή της Δημοτικής Κοινότητας Αρτεμώννα, ένδειξη για την ύπαρξη της μοναδικής ερειπωμένης και ανώνυμης εκκλησίας αποτελεί το τοπωνύμιο *Εκκλησκιές*, στη θέση Θόλος, ανάμεσα στα Μάρμαρα και το Γιαβρούχα. / Β.

1. η Αγία Αγάθη στην Ν-Τόρια. / Κ.
2. η Αγία Παρασκευή παράπλευρα στον Άγιο Αντώνιο Απολλωνίας. / Κ.
3. η Αγία Παρασκευή στο Θόλο, στο κτήμα Αντωνίου Πιτσινού. / Κ.
4. η Αγία Τριάδα στις Βρύσες του Κάστρου, σε κτήμα της Ολυμπίας Σταυριανού. / Κ.
5. η Αγία Τριάδα / Αγία Σωτήρα στις Ερκιές, σε κτήμα της οικογένειας Γ. Γεωργούλη. / Κ.
6. ο Άγιος Αντώνιος στις Βαλανιές. / Κ.
7. ο Άγιος Γεώργιος, δίκλιτος ναός στην Ν-Τόρια, σε κτήμα του ιερέα Αντωνίου Λεβαντή, κατά πληροφορία του Άγγελου Λεμονή. / Κ.
8. ο Άγιος Γεώργιος ΝΔ στο Κάστρο, σε κτήμα του Γεωργίου Γεωργούλη. / Κ.
9. ο Άγιος Γεώργιος στον Ποταμό του Κάστρου, σε κτήμα της οικογένειας Λαμπροπούλου. / Κ.
10. ο Άγιος Γεώργιος στο τρίστρατο προς Σεράλια, σε κτήμα του Γεωργίου Γεωργούλη. / Κ.
11. ο Άγιος Δημήτριος στην Ν-Τόρια, σε κτήμα του Φρατζέσκου Γεωργούλη. / Κ.
12. ο Άγιος Παντελεήμων, κάτω από την αφετηρία των λεωφορείων στο Κάστρο. / Κ.
13. ο Άγιος Παντελεήμων στην Ν-Τόρια, σε κτήμα της οικογένειας Θεοδόση Γεωργούλη. / Κ.
14. ο Άγιος Νικήτας, άλλοτε νεκροταφείο των καθολικών, στους Μύλους (Σελλάδι). / Κ.
15. Ανώνυμη, Α στην οικία της οικογένειας Γ. Μαριδάκη. / Κ.
16. Ανώνυμη, Α του Σχολείου του Κάστρου. / Κ.
17. Ανώνυμη στου Καργιού, Ν του Κάστρου. / Κ.
18. Ανώνυμη προς του Καδέ, στο κτήμα Λεωνίδα Κορακή. / Κ.

19. Ανώνυμη στου Λεμπέση, στο Στραβοπόδι. / Κ.
20. το Παναϊδάκι, στη Φουντάνα, απέναντι στην Αγία Κατερίνα του Ποταμού, Ν του Κάστρου. / Κ.
21. ο Άης Θολός (<Άγιος Θεολόγος) στου Ποθητού, στη θέση που είναι σήμερα ο Άγιος Προκόπιος και υπήρχαν άλλοτε τρεις ερειπωμένες εκκλησίες. / Κ.
22. ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος στον Κάτω Σιδερό, σε κτήμα του Γεωργίου Γεωργούλη. / Κ.
23. Ανώνυμη στη θέση Λευκίδια («Αγία Καλή», κατά πληροφορία του Γεωργίου Ξανθάκη, έτσι, λέει, ονόμαζε ο λαός τις παλαιές ανώνυμες εκκλησίες). / Κ.
24. ο Άγιος Κωνσταντίνος στον Πλατύ Γιαλό, επάνω από τα αγγειοπλαστεία του Μπουρή. / Ν.
25. Ανώνυμη (Άγιος Δημήτριος, κατά πληροφορία της Καλλιόπης Ραφελέτου) μέσα σε κτήμα της οικογένειας Ράδοβιτς στου Μούγκρου. / Ν.

***Ερινά και Αρινά, τα / στα** [βλ. λ. *Αερινά* (με σίγηση του αρχικού άτονου Α και συγκοπή του -ε-)].

***Ερκιές, Εργιές και Ερικιές, οι / στις** [<ερικιές «κορομηλιές, δαμασκηνιές» <ερικιά <τουρκ. *erik* «κορόμηλο» + φυτωνυμ. κατάλ. -ιά και οι τύποι *Τσεργιές / Τσερκιές* <σ*Τσεργιές / σΤσερκιές* <στις *Εργιές / Ερκιές και Σερκιές* <τις-*Ερκιές*, που προήλθαν από τη συμπροφορά του άρθρου, πβ. και το φρυγανώδη θάμνο *ρείκι* από τον οποίο παράγεται το *ρεικόμελο* <μτγν. *ερείκιον*, υποκορ. του αρχ. *ερείκη*]: φυτωνύμιο περιοχής, στον ποταμό του Κάστρου, όπου υπήρχαν άλλοτε πολλά περιβόλια (1664 Σ.θ', 65 / «το χωράφι στις *Ερκιές να είναι του Αγίου Αντωνίου μας...*» (1664 Σ.ιστ', 34/ «*Σερκιές*» 1678 Σ.η', 175 / «*περιβόλι στις ερκιαίς*» 1773 Ν.Ε.Σ., 390 / «*Ερκιές*» 1723 Σ.ι', 165). Εδώ υπάρχει δημοτική πηγή. / Κ.

Εσχατιά, η [«το τελευταίο σύνορο» <αρχ. *έσχατος* «αυτός που βρίσκεται στο τελευταίο σημείο»: «...από της καλουμένης *Εσχατίας* συνέβη κατάρραι επί την επικειμένην απέναντι νήσον της χώρας των *Σιφνίων...*» (...έτυχε να φτάσει πλέοντας μέσω θαλάσσης από τη λεγόμενη *Εσχατιά* στο νησί που είναι τοποθετημένο απέναντι στη χώρα των *Σιφνίων...* (στην ανώνυμη τότε και σήμερα ονομαζόμενη *Κιτριανή*). Από ψήφισμα του δήμου των *Συρίων* υπέρ του *Σιφνίου Ονησάνδρου*, Κ. Γκιών σ. 106-107]: το ΝΑ άκρο της *Σίφνου* απέναντι στην *Κιτριανή*. / Ν.

Ευαγγελισμός της Θεοτόκου, ο [βλ. λ. *Παναγία, Ευαγγελισμός της Θεοτόκου, Βαγγελίστρα*]: «η χαρμόσυνη αγγελία του αρχαγγέλου Γαβριήλ προς την Παρθένο *Μαρία* για τη σύλληψη του Υιού του Θεού μέσα στα πλαίσια της Θείας Οικονομίας για τη σωτηρία του κόσμου» (Παυλίκος, *Ονόματα* 16, 363).

Ευαγγελίστρ(ι)α, η / στην [βλ. λ. *Βαγγελίστρα, Ευαγγελισμός της Θεοτόκου και Παναγία Ευαγγελίστρια, Παναγία του Κήφου*]:

1. εκκλησία της Παναγίας που γιορτάζει στις 25 Μαρτίου στην είσοδο της Καταβατής. / Κ.
2. ναός στις Βαλιανιές όπου τιμάται η Μεταμόρφωση του Σωτήρος (βλ. λ.) και ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου· ανήκει στην ενορία του Αγίου Λουκά. / Κ.

Ευεργέτη, στου [<Ευεργέτης (παρων. κάποιου προσώπου από την οικογένεια Πρόκου για την αγαθοεργό δράση του) <αρχ. *ευεργέτης* «πρόσωπο που προσφέρει σπουδαία υλική αρωγή ή πολύτιμη υπηρεσία» <ευεργός <ευ + -εργός <έργον]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει περιβόλι με κατοικία στη Φλέα, ΝΑ του Κάτω Πεταλιού. / Κ.

***Εφταμάρτυρος, η / Εφταμάρτυρο, στην** (4 Αυγ.) [φραστικό σύνθετο <η εκκλησία των *Επτά Μαρτύρων* <αριθμητ. *επτά* + ουσιαστ. *Μαρτύρων* <μάρτυς «αυτός που είδε και γνωρίζει κάτι και το καταθέτει, για να υπερασπιστεί κάποιον», στην εκκλησιαστική γλώσσα «αυτός που υφίσταται μαρτύρια, βασανισμούς, διότι υπερασπίζεται την πίστη του στο Χριστό», πβ. *Άης Συμεός* <Άγιος *Συμεών*]: η εκκλησία των Αγίων *Επτά (Παίδων) Μαρτύρων* από την Έφεσο, ηλικίας 10-15 ετών: *Διονύσιος* (<Διόνυσος «οίνος του Δία, θεός οίνου» + -ιος «ο του Διονύσου») ή <*Ζευς, Διός + Νύσα / Νύσσα* (όνομα *Νυμφών*, οι οποίες θεωρούνταν από τη μυθολογία τροφοί του Διονύσου (Γ. Μπαμπινιώτης), *Εξακουστιδιανός* (<Εξακουστίδης + -ιανός <Εξακούστιος «που ακούει από μακριά» + -ίδης), *Ιάμβλιχος* (<ιαμβος + λιχανός «ποιητής ιάμβων, δακτυλοδεικτούμενος με το λιχανό, «δεικτή»)), *Ιωάννης* (βλ. λ. *Άης Γιάννης*), *Κωνσταντίνος* (βλ. λ. *Άης Κωνσταντίνος*), *Μαξιμιλιανός* (<λατιν. *Maximus + Aemilianus* «χιλιάκις άριστος») και *Μαρτίνος* («ο του Μαρτίου» <Μάρτιος «ο του Άρεως» + -ίνος <λατιν. *Mars, Martis* «Άρης»). Κατά το *Συναξαριστή*, κοιμήθηκαν τον ύπνο του θανάτου την εποχή των διωγμών του Δεκίου (252) και ξύπνησαν μετά από 194 χρόνια επί Χριστιανού αυτοκράτορα στην Κωνσταντινούπολη, του Θεοδοσίου Β' (408-450), αποδεικνύοντας την ανάσταση των νεκρών]: εκκλησία, που τιμάται στη μνήμη των *Επτά Μαρτύρων*, είναι χτισμένη πάνω σε μικρή γλώσσα της ξηράς που εισχωρεί στη θάλασσα, στον ομώνυμο κάβο, ΒΑ του Κάστρου.

Βράχε της Εφταμάρτυρος· η στέγη του ναού σου λαμποκοπά σαν νιόκοπος στον ήλιο αρραβώνας, κι αναρριγά τριγύρω σου το κύμα του γιαλού σου σαν χρυσογάλαζο φτερό πανώριας Αλκινόνας!
Θεοδόσης Σπεράντσας, *Στην Εφταμάρτυρο*. / Κ.

Ζ

***Ζαμπέλη, στου** [<μητρων. οικογ. ον. Ζαμπέλης <θηλ. Ζαμπέλα <Ιζαμπέλα <ιταλ. *Isabella* <εβρ. *Ελισάβετ* <εβρ. *Eliseva* «ο Θεός είναι εκείνος που φέρνει την αφθονία»]: η γενική δηλώνει τον κτήτορα της περιοχής, στα ΝΔ του νησιού, Β της Καντζούραινας και Ν του όρμου της Βλυχάδας, προφέρεται και *Ντζαμπέλη* (βλ. λ.) / Ν.

Ζαφείρη, στου [βλ. λ. *Ντζαφείρη (του)*].

Ζερβού το Καβάκι, στου [βλ. λ. (*Ν*)*Τζερβού το Καβάκι*].

Ζήση, στου [<ευχ. βαφτιστ. και πατρωνυμ. οικογ. όν. Ζήσης (Τ.Κ.Α.), από την ευχή «να ζήσεις!», σύντμηση της οποίας αποτελεί, πβ. *Πολυζώης, Πολύβιος, Πανταζής* («*Ανεγνώστης Ζήσης*» 1822 Σ.ζ', 113 / «*Νικόλαος Ζήσης*» 1822 Σ.ζ', 114)]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει τον ιδιοκτήτη κτημάτων στον ομώνυμο λόφο του Βαθιού, προφέρεται και *Ντζήση* (βλ. λ.) / Ν.

Ζήσιμο, το / στο [<βαφτιστ. όν. Ζήσιμος <Ζήσης (βλ. λ.) + κατάλ. -μος]: ανθρωπωνύμιο που δηλώνει βράχο τον οποίο αναφέρει ο Μ. Σκανδαλίδης. Η ύπαρξή του όμως αγνοείται από όλους τους πληροφορητές μου. «*Πολλοί βράχοι και βραχονησίδες οφείλουν την ονομασία τους σε ονόματα ανθρώπων που συνδέθηκαν μ' αυτές, για διάφορους λόγους, όπως ιδιοκτησία, πνιγμοί, ναυάγια*», (ΟΝΟΜΑΤΑ 19, 24).

Ζ(ο)υλομύτ(θ)ης, ο / Ζ(ο)υλομύτ(θ)η, στο [<Ζουλομύτ-της (με διπλασιασμό του δεύτερου ψιλού και ανομοιωτική τροπή του σε -θ-) <παρων. Ζουλομύτης «πλακουτσομύτης, με παραμορφωμένη μύτη» <μεσν. ζουλίζω / ζουλώ «πιέζω δυνατά κάτι να περιορίσω τον όγκο του ή να βγάλει το χυμό που περιέχει» + μύτη <αρχ. διύλιζω με τροπή του δι- > -ζ- (πβ. ζαβολιά <διαβολιά), πβ και οικογ. όν. Ζουλομυτάκης (Τ.Κ.Α.). Ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει το τοπων. ως *Ζυλομύτης]: παραθαλάσσιος τόπος στα ΒΑ, κοντά στη Χερρόνησο. / Β.

Ζυός, ο και *Ζυό, στο [βλ. λ. *Ντζυός*].

Ζωοδόχος Πηγή, η [βλ. λ. *Παναγία η Ζωοδόχος Πηγή και Χρυσοπηγή*]: από ιαματική πηγή της Κωνσταντινούπολης, το νερό της οποίας σχετίστηκε με τη Θεοτόκο και της αφιερώθηκε ο ναός που έχτισε τον 5^ο αι. ο Λέων ο Θράξ. Γιορτάζει την Παρασκευή της Διακαινησίμου, της Νιας Βδομάδας. Η πηγή βρίσκεται έξω από τα τείχη της Κωνσταντινούπολης, κοντά στη Σηλυβρία πύλη (Χρυσή Πύλη), το σημερινό Μπαλουκλί, μαρμάρινη δεξαμενή με ψάρια (Παυλίκος, ΟΝΟΜΑΤΑ 16, 363).

Ζωόμανδρα Κάμπε, η [1895 Κ.Βρ., 174, βλ. λ. *Κάμπε*].

Η

Ηγουμένη(ς), η / στης [μεσν. ηγουμένη «προϊσταμένη μονής», ουσιαστικοπ. θηλ.

αρχ. μετχ. ηγούμενος του ρ. ηγούμαι «προπορεύομαι ως οδηγός, τίθεται αρχηγός, επί κεφαλής»]: χωράφι στις Λεύκες, στο Κάτω Πετάλι, προφανώς άλλοτε ιδιοκτησία κάποιας ηγουμένης της Μονής Χρυσοστόμου και σήμερα της οικογένειας Κωνσταντίνου Μάρκου / Δημήτρη Ναρλή. / Κ.

Ηλεκτρική Σίφνου, η [βλ. λ. *Εργοστάσιο της Δ.Ε.Η.*]: η ιδιωτική εταιρεία ηλεκτροπαραγωγής που αρχικά (1927) λειτούργησε στο Τσιγγαναργ(ε)ϊό στο Άνω Πετάλι και στη συνέχεια στη Μαρούσα (1928-1966), οπότε εξαγοράστηκε από τη Δ.Ε.Η. / Β. / Κ.

Ηλιακό Πάρκο, το [<μτγν. επίθ. ηλιακός «που λειτουργεί με την επίδραση του ηλίου» <αρχ. ήλιος + κατάλ. -ακός / Πάρκο <ιταλ. *parco* «αλσύλλιο», βλ. λ. *Φωτοβολταϊκός Σταθμός Ηλεκτροπαραγωγής*]: σε ανοιχτό χώρο επίγειος ηλιακός σταθμός ηλεκτροπαραγωγής που μετατρέπει την ηλιακή ενέργεια άμεσα σε ηλεκτρική· είναι ήπια (ανανεώσιμη) μορφή ενέργειας, φιλικής προς το περιβάλλον, στη θέση *Τρούλ(λ)ος*, Ν της *Πόρτας του Φάρου*. / Ν.

Ηλισταίου, στου [παραφθορά του *Ελισαίου* (βλ. λ.) και παρετυμολογικός συσχετισμός προς το *Ηλιος*, αντί *Ιλισαίου* (Ι- <Ε-), βλ. λ. *Άης Ν-Ηγιάς*].

Ηρώο, το / στο [<αρχ. ηρώον (ιερόν) «μνημείο για ήρωες, μνημείο προς τιμή εκείνων που σκοτώθηκαν στον πόλεμο» <ήρωες]: το μνημείο που έχει στηθεί (1926) στην κεντρική πλατεία της Απολλωνίας, για να τιμηθούν οι ήρωες της Σίφνου. Στη μαρμάρινη στήλη του αναγράφονται τα ονόματα των πεσόντων Σιφνίων κατά τους εθνικούς αγώνες (1912-1940). Η πλατεία του Ηρώου αναμορφώθηκε το 1965. Εδώ υπάρχει και το Λαογραφικό Μουσείο Σίφνου, (1968) ιδιοκτησία και αυτό του παλαίμαχου Συνδέσμου Σιφνίων. Το οικόπεδο είναι δωρεά του Ιωάννη και της Μαρίας Μαυρομμάτη. / Κ.

Ησαΐα, στου [βαφτιστ. και οικογ. όν. *Ησαΐας* (Τ.Κ.Α.) <εβρ. *Ησαΐας* «ο Κύριος είναι σωτηρία, λύτρωση» <εβρ. *Ysaeyah* <*Ysaeyahu* «σωτηρία του Θεού», πβ. «*Νικόλαος Ησαΐας*» 1828 Σ.1', 116 και «*Ησαΐας Βλασερός, εκ Σίφνου, ετών 60, ιερομόναχος*» που προσήλθε στη Μονή της Βρύσης το 1877 (Κ.Βρ., 52-53) και σύγχρονο παρων. *Ησαΐας*]: κτητορικό τοπων., κτήματα στον Άη Γιάννη του Κάτω Πεταλιού, στον πεζόδρομο προς την Απολλωνία. / Κ.

Θ

Θεκλιά, στου [πιθ.: 1. μητρων. όν. <βαφτιστ. Θεκλιά <Θεκλεία <Θεόκλεια «η του Θεοκλή» <Θεοκλής «κλέος, δόξα Θεού» <Θεός + -κλής <κλέος «δόξα» 2. *Θέκλα* (απλολογημένος τύπος του ονόματος Θεόκλεια) + κατάλ. -ιά), βλ. και λ. *Φεκλιά, Σεκλιά*. Με το όνομα *Θέκλα* υπάρχουν δύο άγιες της Εκκλησίας μας, η μεγαλομάρτυς και ισαπόστολος, που γιορτάζει στις 24 Σεπτεμβρίου, και η μάρτυς που γιορτάζει στις 6 Σεπτεμβρίου, πβ. λ. *Θρασέ*]: θέση ανάμεσα στον Πήαδο, το Μπρόβαλα Φάρου και το Ξυβουνί, όπου είχε η Βρυσιανή χω-

ράφι («στη Θεκλιά» 1660 Σ.ιβ', 137 / «εις του Θικλιά» 1777, π. Φώσκολος, Π. Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005), 387 / 1788 Σ.β', 113-114 και «Φάρος-Θεκλιά» 1797 Κ.Βρ., 138 / «θεκλιά και πρόβαλμα του φάρου» 1797 Κ. Βρ., 138 και Σ.ιγ', 100 / «Θεκλιά» 1832 Σ.ια', 77 / «εις του Θεκλιά» 1832 Σ.ιστ', 111 / «Ζωόμανδρα Θεκλείας Φάρος» Β.Δ. 18.9.1952). / Ν.

Θεμωνιά, η / στη [αγροικία] <μτγν. θημωνιά «σωρός από δεμάτια στάχυα για αλώνισμα» <αρχ. θημών «σωρός» <τίθημι, επειδή στις αγροικίες υπάρχουν αλώνια, όπου αλωνίζουν τα στάχυα, πβ. λ. Γεωργίτση η Θεμωνιά (του)]:

1. οι θεμωνιές είναι διάσπαρτες σε όλο το νησί.
2. Θεμωνιά Γεραντώνη στη Χώνη, στου Πουλά, στις Χειμωνικές, στο Τρουλ(λ)άκι. / Β.
3. και όνομα εστιατορίου, από παλιά θεμωνιά, στο Κάτω Πετάλι, ιδιοκτησία του Κωνσταντίνου Αναστ. Γεωργούλη. / Κ.

Θεοδούλου, στου [πατρων. οικογ. όν. (Γ.Κ.Α.) Θεόδουλος «δούλος, υπηρέτης του Θεού, αυτός που οφείλει πλήρη υπακοή στο Θεό και πιστή τήρηση των εντολών του» <Θεός + αρχ. δούλος, πβ. Χριστόδουλος]: κτήμα της Βρυσιανής κοντά στο Μοναστήρι, στο Θόλο, προφανώς από δωρεά κάποιου Θεοδούλου («Γεωργ. Θεόδουλος» Κ.Βρ., 152 / «Ζωόμανδρα Θεοδούλου» Β.Δ. 18.9.1952). / Κ.
«Θεολάη, εις του» [<βαφτιστ. και πατρων. οικογ. όν. <Θεολόης <Θεολόγης <μτγν. Θεολόγος «αυτός που εξηγεί το λόγο του Θεού ή μιλάει πάντοτε για το Θεό» <Θεός + λόγος («Κωνσταντίνος Γεωργίου Θεολάη» (1785 Ι.Α.Κ., 75 / «αφιέρωμα Ανθίμου Θεολάη Σιφνέου» 1812 Σ.ιδ', 131 / «Κωνσταντής Θεολάης» 1819 Ι.Α.Κ., 79]: μικροτοπων. στη Λαγκάδα: «εις την Λαγγάδα εις του Θεολάη» 1776 Σ.ιδ', 129. / Β.

***Θεολογάκι, το / στο** [<Θεολόγος (βλ. λ.) + υποκορ. κατάλ. -άκι]: προσωνυμία του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου και παρεκκλήσιο στο Άνω Πετάλι, ο υποκορισμός σε συσχετισμό με τη μεγαλύτερη και σημαντικότερη εκκλησία του Αγίου, το καθολικό της Μονής του Θεολόγου του Μο(υ)γκού, (1670 Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ. τόμ. Β' (2005) 317, 335), πβ.: Άη Παργάκι, Ταξιαρχάκι, Παναϊδάκι. / Β.

***Θεολόγος, ο / στο** [<μτγν. Θεολόγος «αυτός που εξηγεί το λόγο του Θεού» <αρχ. θεολόγος «αυτός που μιλάει για τους θεούς», προσωνυμία του Αγίου Ιωάννη του Ευαγγελιστή και συνεκδοχικά εκκλησίες, όπου τιμάται ο Άγιος:

1. *στον Αρτεμών, τιμάται στην τρισυπόστατη εκκλησία της Παναγίας της Κόχης και του Αγίου Αθανασίου. / Β.
2. *φερώνυμος ναός και γειτονιά στο Κάστρο (1737 σ.δ', 164 / 1787 Ν.Ε.Σ., 216). / Κ.
3. *του Μο(υ)γκού (βλ. λ.), όπου παλαιά γυναικεία μονή, Δ της Απολλωνίας, η οποία καταργήθηκε βίαια το 1834. / Κ.
4. σε οθωμανική απογραφή του 1670 αναφέρεται ενορία Αγίου Ιωάννη του

Θεολόγου στο χωριό Αρτεμώνας (Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ. τόμ. Β' (2005) 317, 335). Πιθανώς πρόκειται για το Θεολογάκι στο Άνω Πετάλι.

***Θεοσκέπαστη, η / στη** (2 Φεβρ.) [(ενν. Παναγία) <ουσιαστικοπ. θηλ. του επίθ. θεοσκέπαστος <Θεός + σκεπαστός <αρχ. σκεπάζω <σκέπω]: προσωνυμία της Θεοτόκου, που σημαίνει η σκεπόμενη, η προστατευόμενη από το Θεό. Στο Κάστρο, εκκλησία της Παναγίας της Υπαπαντής κοντά στη Λόντζια του Βενιέρη, η ξυλεία για τη στέγαση της οποίας, κατά την παράδοση, βρέθηκε με θαυματουργικό τρόπο και είναι στεγασμένη από το Θεό (1631 Σ.δ', 164) και Ενορία Θεοσκέπαστης (1670 Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005) 317, 323). / Κ.

Θεοτόκος της Κυπριανής, η [η μητέρα του Χριστού <Θεός + αρχ. τόκος «γέννα» <τίκτω «γεννώ» (1786 Ι.Α.Κ., 58), βλ. και λ. Κυπριανή].

Θεοτόκος η Οδηγήτρια, η [βλ. λ. Οδηγήτρια και Φανερωμένη]: Σε Β.Δ. του 1918 αναφέρεται ως «ναός Θεοτόκου της Οδηγητρίας κείμενος εις θέσιν Τσάβλα». / Κ.

Θησαυρός των Σιφνίων, ο [<αρχ. θησαυρός «οικοδόμημα σε σχήμα ναού που έχτιζαν οι αρχαίες ελληνικές πόλεις στους χώρους των πανελλήνιων ιερών, για να τοποθετούν και να φυλάγουν τα αφιερώματά τους» / Σίφνιοι (πατριδων. των κατοίκων της Σίφνου) <Σίφνος (βλ. λ.) + κατάλ. -ιος]:

Οι Σίφνιοι από τα πλούσια μεταλλεία τους πρόσφεραν το ένα δέκατο του εισοδήματος στον Απόλλωνα, ενώ το 525 π.Χ. καινοτομώντας έχτισαν με λευκό παριανό μάρμαρο, αντί με πωρόλιθο, όπως ήταν η συνήθεια στα αρχαϊκά χρόνια, τον επιβλητικότερο «Θησαυρό» (=θησαυροφυλάκιο, ναόσχημο κτίσμα μέσα στο οποίο φυλάσσονταν τα πολύτιμά τους αφιερώματα) στους Δελφούς, δημιούργημα της «χρυσής εποχής» της Σίφνου (Ηρόδοτ. III 57, Πausan., Φωκικά X 11, 2) και έλαβαν την τιμητική διάκριση της «προμαντείας» (= το δικαίωμα να ρωτούν πρώτοι το μαντείο και να παίρνουν με προτεραιότητα χρησμούς). Στην είσοδο του θησαυρού ήταν χαραγμένο το σχετικό ψήφισμα των Δελφών για τους Σιφνίους: «Δελφοί απέδωκαν Σιφνίους την προ]μαντήϊαν, άρχοντος Αριστομάχου...». Για πρώτη φορά στο Θησαυρό των Σιφνίων στην πρόσοψη μεταξύ των παραστάδων χρησιμοποιήθηκαν αγάλματα κορών στη θέση κιόνων που υποβαστάζουν το θριγκό και έγιναν οι πρόδρομοι των «Καρνατίδων» του αθηναϊκού Ερεχθείου, ενώ θέματα των γλυπτών της ζωφόρου είναι η μάχη των Ελλήνων εναντίον των Τρώων και η γιγαντομαχία.

Γενικά, ο «Θησαυρός των Σιφνίων», που θεωρείται ένα από τα μεγαλύτερα αριστουργήματα της αρχαϊκής γλυπτικής, τα αφιερώματα των Σιφνίων στους Δελφούς μαζί με τα λευκά μαρμαρόκτιστα δημόσια οικοδομήματα της Σίφνου, («πρυτανήια λευκά... παρίω λίθω ησκημένα», κατά τον Ηρόδοτο), επιβεβαιώνουν την ανθηρή οικονομική κατάστασή τους αλλά και παράλληλα τη μεγάλη τάση τους για κοινωνική προβολή, προς επίδειξη, «ες επίδειξιν ευδαιμονίας ωκοδομήσαντο» (Paus. 10,11,5). Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός

ότι οι Σίφνιοι δεν αφιέρωσαν ούτε ένα ανάθημα στο ιερό του Απόλλωνα στη γειτονική Δήλο. Κατά τη Φωτεινή Ζαφειροπούλου, οι Σίφνιοι παράγγειλαν στους Παρίους τα έργα στους μακρινούς Δελφούς, που είχαν τότε παγκόσμια ακτινοβολία με τα μέτρα της εποχής εκείνης, για την πολιτιστική τους προβολή.

Θόδωρου το Φρούδι, στου [**βαφτιστ. όνομα** *Θόδωρος* <αρχ. *Θεόδωρος* «δώρο του Θεού» <Θεός + -δωρος <δάρων / *Φρούδι* (βλ. λ.)]: παραθαλάσσιο στη ΒΑ ακτή, άγνωστο με ποιο Θόδωρο σχετίζεται. / Β.

***Θόλος, ο / Θόλο, στο** [**θόλος** «ημισφαιρική οροφή, τρούλος» <αρχ. *θόλος* (η)]: 1. ημισφαιρικό ύψωμα, πβ. *Τρούλ-λος, Τρουλ-λάκι, Στρογγυλό, Σωρούδι* 2. τόπος, όπου υπάρχουν θολωτά ερείπια, πιθανώς από την ύπαρξη άλλοτε τρούλου ερειπωμένου ξωκκλησιού, το οποίο δεν υπάρχει σήμερα (1680 Μ.τ.Σ., 70 / «στον Θώλο» 1728 Σ.β', 129 και Σ.ια', 29 / 1751 Σ.Ν.Ε.Σ., Συμφωνητικά α/α 6 / Κ.Βρ. 152]):

1. *ύψωμα στα Β του νησιού, ανάμεσα στα Μάρμαρα και Γιαβρούχα. «Πέρα από το Θόλο μια σταγιά / και ύστερα σε θεμωνιά / στου Διαβρούχα άμα χτυπήσεις / ό,τι θέλεις θα ζητήσεις». (Ν. Ποριώτης). / Β.
2. *Θόλος Μπολάνη, ο [**οικογ. όν. Μπολάνης** (1835 Σ.γ', 101 / 1837 Ι.Α.Κ, 91)]: κτητορικό τοπων. στα Β, ΝΔ του Γιαβρούχα. / Β.
3. *θέση ΝΑ του νησιού κοντά στα Συμπόπουλα («εις τον Θόλο πλησίον εις τον μύλον της Βρύσης» 1738 Σ.ιδ', 144-145 / 1760 Κ.Βρ. 68 / 1797 Κ. Βρ., 137, 138 και Σ.ιγ', 99 / 1807 Μ.τ.Σ., 73). / Κ.
4. Θόλος Δημητράκη [βλ. λ.]: «αγρός ξηρικός» της Βρυσιανής (Β.Δ. 18.9.1952). / Κ.
5. Θόλος – Τραπεζωτή [βλ. λ. Θόλος και Τραπεζωτή]: «αγρός ξηρικός» της Βρυσιανής (Β.Δ. 18.9.1952), που ορίζεται από τα δύο τοπωνύμια. / Κ.
6. «εις τον θόλον χωράφι» (1797 Κ. Βρ., 137, 138, 139 / Σ.ιγ', 99, 100). / Κ.
7. *ποταμός στα ΝΔ του νησιού, που πηγάζει από τ' Αργυρού το Πετάλι και χύνεται στο λιμάνι Βαθύ. / Ν.
8. τόπος και μικρή σπηλιά – πηγή στο κτήμα των Προβελέγγων στο Βαθύ («εις τον Θόλον του Βαθιού» 1779 Σ.ιδ', 129). / Ν.
9. Θόλος Χλωρών [βλ. λ. Θόλος και Χλωρού]: «αγρός ξηρικός της Βρυσιανής (Β.Δ. 18.9.1952).
10. Θόλος Γαλάντου, βλ. λ. (Κ. Βρ., 152), απροσδιόριστης θέσης σήμερα.
11. Θόλος Γουρμούνας (Κ.Βρ., 152), άγνωστης θέσης σήμερα, πιθανό <Γουρούνας (γεν. της) <γουρούνη + μεγεθυντ. κατάλ. θηλ. -α <μεσν. γορούνη <μτγν. γρώνη «θηλυκό γουρούνη».

Θολός, ο / Θολό, στο [***Αι Θολός** <Άγιος Θεολόγος (με απλολογία)]: η μία από τις άλλοτε τρεις εκκλησίες (Άγιος Προκόπιος, Άγιος Θαλλέλαιος και Άγιος Θεολόγος) στου Ποθητού, παράπλευρα στο δρόμο προς Πλατύ Παλό και η

γύρω περιοχή, βλ. και λ. *Τρεις Εκκλησιές* (1788 Σ.β', 113-114). / Ν.

Θρασέ, στου [**Φρασές** (Θ- <Φ-) <Φρανσές <Φραζές <Φραντζές <Φραζέ-σκος <Φραντζέσκος <Φραγκίσκος <λατιν. *Franciscus* «ελεύθερος άνθρωπος», πβ. *Φεκλιά* <Θεκλιά, *φηλυκός* <θηλυκός, *φηκάρι* <θηκάρι, («Φρασές Πρόκος, πλοίαρχος» 1819 Σ.γ', 132, 135 / «καπετάν Φρασές Πρόκος», εφ. Σ. 20 Ιουν. 1898)]: οικόπεδο μέσα στον οικισμό του Κάστρου. / Κ.

Θυδία, η / στη [**Θυρίδα** (με αντιμετάθεση των συμφώνων) «μικρή πόρτα» <αρχ. *θυρίς*, υποκορ. της λ. *θύρα*]: από τη μορφολογία βράχων:

1. μεσόγειος τόπος, Δ στα Σύλλακα. / Β.

2. θέση στη Χορτωπή. / Κ.

Θύμνια, τα / στα [**θύμνια** «περιοχή γεμάτη από θυμάρι» <θύμνιο (το) (με συνίληψη, πβ. *Δαμνιανού* <*Δαμνιανού*) «το αρωματικό φυτό θυμ-άρι» <θύμ-ιο <μτγν. *θύμον* <θύμος (ο) <αρχ. *θύω* «ευωδιάζω»]:

1. χωράφι προς Β, στα Χαράκια, κοντά στο Τρουλ(λ)άκι – Ξερολάγκαδο (βλ. λ.). / Β.

2. στο Θόλο, εδώ έχει ακίνητο το Μοναστήρι της Βρύσης. / Κ.

3. Θέση Α του Κάτω Πεταλιού, αλλιώς *Παγιόμυλος* βλ. λ. / Κ.

I

Ιατρείο, το / στο [βλ. λ. *Περιφερειακό Ιατρείο Σίφνου*].

Ιγνατίου, στου [**μτγν. βαφτιστ. και οικογ. όν. Ιγνάτιος** (Τ.Κ.Α.) «πυρωμένος, φλογερός» <ιταλ. *Ignazio* <λατιν. *Ignatius*, πιθανώς <*ignis* «φωτιά», όνομα αγίων, πατριαρχών και επισκόπων. Αναφέρεται *Ιγνάτιος* ιερομόναχος και ηγούμενος της Μονής της Βρύσης (1745-1752 και 1771-1773) και της Μονής Προφήτη Ηλία (1785-1876 Σ.ε', 122). Επίσης *Ιγνάτιος, ιερομόναχος* 1698 Κ.Βρ. 63, *Ιγνάτιος Οθωναίος*, μητροπολίτης Ελασσόνας (1814- 1815) Σ.δ', 143 και «*Τρούλλος Ιγνατίου*» Κ.Βρ., 69, 152]: κτητορικό τοπων. που φέρει πιθανώς το όνομα κτήτορα της περιοχής, της οποίας η θέση είναι απροσδιόριστη σήμερα.

Ίδρυμα Πρόκου, το [«οργανισμός που αποτελεί ιδιαίτερο νομικό πρόσωπο και έχει φιλανθρωπικό σκοπό» <αρχ. *ίδρυμα* «ναός, ιερό» / *Πρόκου* (άγν. ετυμολογ., πιθανώς: 1. <Προκόπιος, με απλολογία) 2. <πρόκα «μεταλλικό ή ξύλινο καρφί με μεγάλο κεφάλι» <ιταλ. *brocca*, από το οικογ. όνομα του ιδρυτή του Στυλιανού Πρόκου]: κτή(ι)ριο στη διασταύρωση του δρόμου από Καμάρες προς Αρτεμώνα και Εξάμπελα, όπου και το Πολιτιστικό Κέντρο του Ιδρύματος. / Κ.

Ιερά, τα [βλ. λ. *Αρχαία Ιερά*].

Ιερό, το [**ουσιαστικοπ. ουδ. του επιθ. *ιερός***, που σημαίνει «το ενδότερο μέρος του χριστιανικού ναού, όπου βρίσκεται η Αγία Τράπεζα» <αρχ. *ιερόν* «τόπος

αφιερωμένος σε θεότητα, τέμενος ή άλσος με ναό]: θέση στη ΒΔ ακτή, μετά τον Αη Νικόλα της Χερρονήσου, στου Βροντά, από τον τρόπο διαμόρφωσης βράχου, που μοιάζει με το ιερό εκκλησίας. / Β.

***Ιντζέ, στου** [1. <Ιζές (-ντζ- <-ζ-) <Ιζέππος Γκιών <ιταλ. *Giuseppe Guion* <μτγν. *Iwσήφ* <εβρ. *Joseph* «αυτός (ο Θεός) θα προσθέσει» 2. πβ. *Ιντζές*, οικογ. όν. από παρων. (Τ.Κ.Α.) <τουρκ. *Ince* «λεπτός, λιγνός»]: θέση στην Τόργια, όπου κτήματα ιδιοκτήτη με το όνομα *Ιντζές*, βλ. και λ. *Μουσιού Ιτσέ* ή *Γκιουζέ* (1837/1839 *Ιζές, Ινσές, Ιντζές Ιτσές*, «*Μουσουιζέ*» Μ.τ.Σ., 84, 98, 99, 100 / «*Μουσουιζές* 1840 Μ.τ.Σ., 49 / «*μουσού Γγιουζέ*» 1778 Σ.ιδ', 125 / «*Ιζέπος Γγιών*» 1737 Ι.Α.Κ., 56 / Σ.Π. 22 / Κ.

Ιτσέ ή **Γκιουζέ, μουσιού, στου** [(1838 Μ.τ.Σ., 46) βλ. λ. *Μουσιού Ιτσέ* ή *Γκιουζέ* <ιταλ. *Giuseppe*].

***Ιωάσα, στου** [<εβρ. *Ιωάσαφ* / *Ιωσαφάτ* «αυτός που ο Κύριος τον κρίνει, δικάζει», όνομα αγίων και πατριαρχών της ορθόδοξης Εκκλησίας. Ο επίσκοπος γιορτάζει στις 12 Νοεμβρίου και οι όσιος και οσιομάρτυς στις 26 Αυγούστου]: θέση κοντά στη Φλέα του Κουρτσούδη (βλ. λ.), όπου κτήμα που κατείχε άλλοτε ο μοναχός της Βρυσιακής *Ιωάσαφ Κουρτσούδης* («*δια την καλλιέργειαν του αγρού Κουρτσούδη Ιωάσαφ*» 1895 Κ.Βρ., 174-175 / «*Ιωάσαφ Σπανού*» 1728, Σ.Ν.Ε.Σ., Συμφωνητικά α/α 1). / Κ.

Κ

Καβάκι, το / στο [βλ. λ. *Καβάκια*]: θέση στο Φάρο. / Ν.

Καβάκι του Ρούχου, το / στο [βλ. λ. *Καβάκια* / *Ρούχου* <*Ρούχος* (παρων. του Αντωνίου Σκλάβαινα) <*ρούχο* «καθετί που χρησιμοποιείται για κάλυψη του σώματος» <μεσν. *ρούχον* <σλαβ. *ruho*, πβ. οικογ. όν. *Κοντορρουχάς*]: μικρός κάβος, όπου σήμερα έχει χτιστεί σπίτι, στο μέσο περίπου της βόρειας πλευράς του όρμου της Χερρονήσου. / Β.

Καβάκια, τα / στα [«μικρές προεξοχές της στεριάς μέσα στη θάλασσα, ακρωτηράκια» <*καβάκι* «μικρός κάβος» <*κάβος* + υποκορ. κατάλ. -*άκι* <ιταλ. *cavo* <βενετ. *cao* «άκρο, κεφάλι» <λατιν. *caput*, πβ. το ομόηχο *καβάκι* <τουρκ. *kavak* «λευκά», «μικρές λεύκες»]: μικροί κάβοι στα ΝΑ του Κάστρου, στην άκρη της αριστερής αγκάλης του όρμου του Γιαλού ή Σεράλιας, αντικριστά στη Μύθη. / Κ.

Καβαλέτο, το / στο [<βενετ. *cavaletto*, υποκορ. του *cavallo* «άλογο»]: λιθόκτιστη κολώνα στην οποία στηριζόταν το συρματόσχοινο του εναέριου σιδηρόδρομου που μετέφερε με τα βαγονέτα του μετάλλευμα στην Τσι(ν)γκούρα από τα Μεταλλεία της Βορ(ε)νικής, στις Πλακανιές. Καβαλέτα σώζονται Β και Ν της εκκλησίας της Παναγίας στα Λαγκαδάκια, πβ. λ. *Βίντσι*. / Β.

Καβαλ-λάρη, στου [<*Καβαλάρη* (με προφορά του διπλού -λ-λ-) οικογ. όν.

Καβαλλάρης (Τ.Κ.Α.) <μεσν. *καβαλλάρης* <*καβαλλάριος* <λατιν. *caballarius* «ιππέας, έφιππος» <*caballus* «ίππος» και βενετ. ως *Cavallari*]: κτητορικό τοπων. στην αρχή του δρόμου προς τη Βορ(ε)νική, Ν του Αγίου Συμεών, όπου είχε κτήμα η Μονή του Αγίου Αρτεμίου (Μ.τ.Σ., 65). «*Καβαλάρη (Καμάρες)*» 1837 Σ.ιθ', 48. Διακρίνεται σε *Άνω και Κάτω Καβαλάρη* ή *Πανάγου* ή *Παναού* (βλ. λ.). / Β.

Καβαλ-λάρη ο Πόταμός, του / Καβαλ-λάρη το(ν) μ-Ποταμό, στου [βλ. προηγ. λ. και λ. *Ποταμός*]: ρέμα που πηγάζει από το βουνό του Αγίου Συμεών, ενώνεται με το ρέμα Σκανιά και χύνονται μαζί στη Β άκρη της παραλίας των Καμαρών. / Β.

Καβαλ-λάρη το Φρούδι, στου [βλ. προηγ. λ. και λ. *Φρούδι*]: τόπος στη Ν πλαγιά του βουνού του Αγίου Συμεών, ανάμεσα στα ρέματα Φυλλαδάκι και Καβαλάρη. / Β.

«**Καβαλλέρη, στου**» [<*Καβαλ-λάρη* (βλ. λ.), με ανομοίωση και επίδρ. της επαγγελμ. κατάλ. -(ι)έρης (<ιταλ. -*iere*) *μπαρμπέρης, καροτσ(ι)έρης*]: κτητορικό τοπων., βλ. λ. *Καβαλ-λάρη*. «*Χωράφια, μάνδρα, βοσκές, στου Καβαλλέρη*» (1834 Σ.ιθ', 43). / Β.

***Καβιά, στου** [<*Καβιάς* (Τ.Κ.Α.) ή <*Καβλιάς*, άγνωστης ετυμολογίας παρων. και οικογ. όν., βλ. λ. *Καυγιά, του*].

Κάβο Ψαράς, ο / γ-Κάβο Ψαρά, στο(ν) [βλ. λ. *Κάβος* και *Ψαράς*]: στη Β αγκάλη του λιμανιού των Καμαρών. / Β.

Καβοντόρο, το / στο και **Καβοντόρος, ο / γ-Καβοντόρο, στο(ν)** [1. ή μεταφ. από το γνωστό ακρωτήριο της Αττικής <*κάβος* «ψηλό και απόκρημνο ακρωτήριο» + *ντόρος* (<αρχ. επίθ. *τορός* «διαπεραστικός ήχος, πολύς θόρυβος, ταραχή» <*τείρω* «διαπερνά, τρυπώ»), λόγω της θαλασσοταραχής που επικρατεί συνήθως στην περιοχή, πβ. και μεσν. *Ξυλοφάγος* «που καταπίνει τα πλοία») 2. ή <ιταλ. *Cavo d' oro* «χρυσό ακρωτήριο», επειδή φαίνεται να χρυσίζει, όταν πέφτουν σ' αυτόν οι αχτίνες του ήλιου που ανατέλλει 3. με ευφημισμό για την επικινδυνότητά του <*Cavo Duro* «σκληρό, δυσκολοπέραστο ακρωτήριο» (με την αντιγραφή από χάρτη σε χάρτη το *υ* κλείστηκε και μετατράπηκε σε *ο*», Χ. Κουτελάκης) 4. ή *Καφηρέας* <αρχ. *Καθηρεύς* <*καθαιρώ* «καταστρέφω ολοσχερώς»]: προφανώς τοποθεσία ανεμόδαρτη στου Καλαμπελά, όπως το ομώνυμο ακρωτήριο του Σουνίου, πβ. λ. *Ανεμορδ(ε)ίλι* / Β.

Κάβος του Άη Σωστυγιού, ο / γ-Κάβο Άη Σωστυγιού, στο(ν) [<*κάβος* «μικρό ακρωτήριο» <ιταλ. *cavo* <βενετ. *cao* <λατιν. *caput* «έκταση στεριάς που προεξέχει μέσα στη θάλασσα, ακρωτήριο» / βλ. και λ. *Άης Σώστης*]: στη ΒΑ ακτή, από την ύπαρξη φερώνυμης εκκλησίας, εδώ υπήρχε και η Σκάλα Μεταλλείων (βλ. λ.). / Β.

Κάβος Άσπρης Βίγλας, ο / γ-Κάβο της Άσπρης Βίγλας, στο(ν) [βλ. λ. *Καβάκια* και *Άσπρη Βίγλα*]. / Β.

Κάβος Άσπρης Βραχιάς, ο / γ-Καβο της Άσπρης Βραχιάς, στο(ν) [βλ. λ. *Καβάκια* και *Άσπρη Βραχιά*]. / Β.

Κάβος της Βουγδούς, ο και Βουγνούς (Μπάμπης Ψαρρής) / γ-Κάβο της Βουγδούς και Βουγνούς, στο(ν) [*κάβος*, βλ. προηγ. λ. / <ανδρωνυμ. *Βουγδού* «η γυναίκα του βοϊδολάτη, του ζευγά, μεγάλο βόδι» <*Βουγδάς* <*βούγδι* (στην τοπική προφορά) + *κατάλ.* -*άς* <*βούδι* / *βόδι* <αρχ. *βους*, πβ. και *οικογ.* *όν. Βουδάς* (Τ.Κ.Α.), πβ. και λ. *Β(ο)υγνού.*]: στα Β, ανάμεσα στο Φανάρι της Χερρονήσου και τη Φερ(ρ)ηβολάδα. / Β.

Κάβος του Γιωργίτη, ο / γ-Κάβο του Γιωργίτη, στο(ν) [βλ. λ. *Γιωργίτη, του*]: στα ΒΑ, ανάμεσα Απέρατο -Παγλακιού. / Β.

***Κάβος του Κοκχαλά, ο / γ-Κάβο του Κοκχαλά, στο(ν)** [*βλ. λ. Κάβος τ' Άη Σωστυγιού / Κοκχαλά* <*οικογ. όν. Κοκκαλάς* (Τ.Κ.Α.) <*κοκκαλάς* <*κόκκαλο* + *μεγεθ. κατάλ.* -*άς*, πβ. και *Κόκκαλης*]: ο κάβος Β στο στόμιο του λιμανιού των Καμαρών, που σχετίζεται, άγνωστο πώς, με κάποιον Κοκκαλά, βλ και λ. *Κοκχαλάς, Πλάτη του Κάβου*. / Β.

Κάβος του Ξύλου, ο / γ-Κάβο του Ξύλου, στο(ν) [βλ. λ. *Ξύλο*]. / Ν.

***Κάβος του Φώτη, ο / γ-Κάβο του Φώτη, στο(ν)** [βλ. λ. *Κάβος τ' Άη Σωστυγιού / «έκταση στεριάς που προεξέχει μέσα στη θάλασσα», λέγεται και Πούντα του Φώτη / Πούντα του Κοντού* <*ιταλ. punta* <*λατιν. puncta*, *μετχ. του rungere* «κεντώ, τρυπώ» / **1.** *Φώτη* <*Φώτης* <*μτγν. κυρ. όν. Φώτιος* <αρχ. *φως, φωτός* «ο φωτεινός, ο φωτισμένος, αυτός που καταναγάζει» **2.** <*Φώτα*, «ο της εορτής των Φώτων, από την ημέρα των Φώτων που γεννήθηκε»]: το ακρωτήριο του Φώτη, η νοτιότερη άκρη του νησιού, μετά του Κοντού. / Ν.

Καβ(ρ)ίλης, ο / Καβ(ρ)ίλη, στου [**1.** <*συμφυρ. οικογ. όν. Καβίρης* (Τ.Κ.Α.) + *Καβίλης* <*παρων. Καβίλης* (Σ.Π., 23) <*Καβίλιας* «Ξυλόκαρφος» <*καβίλια* «ξυλόκαρφο» <*ιταλ. cavigla* <*μτγν. λατιν. cavigla* <*λατιν. clavis* «κλειδί» **2.** ή *Καβρίλης* <*Γαβρίλης* <*Γαβρήλη* (βλ. λ. *Γαβρήλη*)]: κυριωνύμιο που δηλώνει χωράφι στα Αερινά. / Ν.

***Καδές, ο και Καδέ, στου** [<*Καδές* <*οικογ. όν. Καδής* (Τ.Κ.Α.) «Τούρκος δικαστής, που δίκαιε με βάση το ισλαμικό δίκαιο οικογενειακές υποθέσεις» <*κατής* <*τουρκ. kadı*, κτήμα του οποίου, κατά την παράδοση, υπήρξε η περιοχή, πβ. *παρων. Βυζές* <*Βυζής*, *βαφτιστ. όν. Αγγελές* <*Αγγελής*, *οικογ. όν. Δεπάστας* <*Δεπάστας / -ης, Ναδάλης* <*Ναδάλης*. Η παρουσία καδή στη Σίφνο αναφέρεται από το 1640 (Σ.ιγ', 13)]: μεσόγειος τόπος ΝΑ της Καταβατής, στο δρόμο προς το Βαθύ, όπου υπάρχουν, αρχαίος πύργος, «αρχαία φρουκτωρία» και η *Φλέα του Καδέ* και *Πίσω Καδές* (1838 Σ.β', 89). Εδώ υπάρχει δημοτική γεώτρηση και μεγάλη δημοτική δεξαμενή νερού. / Ν.

Κάθισμα, το / στο [<*κάθισμα* «θέση που καθίζει κάποιος / καθίζηση, βούλιαγμα» <*θ. αορ. καθισ-* του αρχ. *καθίζω* + *κατάλ.* -*μα*, που σημαίνει το αποτέλεσμα της ρηματικής ενέργειας]: μεσόγεια θέση Α στις Αγκλ(ε)ίστριες, εδώ υπάρχει και αρχαίος πύργος. / Ν.

***Κάθισμα του Ταξιάρχη, το / στο** [<*μτγν. κάθισμα* (βλ. λ.) / *Ταξιάρχης* <*τάξις* + *-άρχης* <*άρχω* (προσωνυμία των αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ ως αρχηγών των ταγμάτων των αγγέλων)]: θέση στον *Ανήφορο του Βαθιού* (βλ. λ.), όπου, κατά την παράδοση, «κάθισε, τοποθετήθηκε» η εικόνα του Ταξιάρχη και υποχώρησε ο βράχος αφήνοντας αποτύπωμα, όταν την απέθεσε κάποιος πανηγυράς, που τη μετέφερε στο σπίτι του, για να την πανηγυρίσει το επόμενο έτος, πβ και λ. *Κόνισμα*. / Ν.

Καθίσματα, τα / στα [«τα χαμηλά σημεία του ορίζοντα» <*Κάθισμα* (βλ. λ.)]: θέση κάτω από του Τρούμπα, ΒΔ του Κολόπανη. / Κ.

Καινούργιο Νερό, το / στο [ουδ. επιθ. *καινούργιος* «αυτός που έρχεται να αντικαταστήσει κάτι όμοιο στο είδος του, νέος» <*μτγν. καινούργιος* <*καινούργος* <*καινούργης* <αρχ. *καινούργω* «αναδημιουργώ, ξεκινώ κάτι νέο» <*καινός* + *εργώ* <*έργον* και *Νερό* (βλ. λ.)]: σημείο, όπου τοιγκουρίζει το νερό προς του *Χοντρωπού* (βλ. λ.), ο χαρακτηρισμός *Καινούργιο* προϋποθέτει την ύπαρξη παλιάς πηγής στην περιοχή. / Κ.

Καϊρή, στου [<*οικογ. όν. από παρων. Καϊρης* <*καϊρης* «φιλάργυρος» <*τουρκ. kayirlmak* «είμαι φιλάργυρος» («ένα αμπέλι στη θέση κήπος του κ. Μιχαλάκη Καϊρή» 1723 Σ.ι', 166 / 1740 Ν.Ε.Σ, 187 / «αμπέλι του σκανδάλη και καϊρή» 1797 Κ.Βρ., 138) / «το αμπέλι του Μιχαλάκη Καϊρή στον Κήπο» Σ.θ', 186]: απροσδιόριστη θέση σήμερα, πιθανώς ανάμεσα *Πουλάτη-Λίμνες* (βλ. λ.).

***Κακιά Σκάλα, η / γ-Κακιά Σκάλα, στη(ν)** [<*επίθ. κακός* «αυτός που δεν είναι αρεστός, δύσβατος» / *Σκάλα* <*σκάλα* «κλίμακα, σειρά από σκαλοπάτια» <*ιταλ. scala* <*λατιν. scala* <*ρ. scandere* «ανεβαίνω», πβ. *Κακό Σκαλί*]: δύσβατος βαθμιδωτός τόπος στο λόφο του Τρουλ(λ)ακιού, που οδηγεί από τον ασφαλτοστρωμένο δρόμο από τα Δ προς την εκκλησία του Αγίου Νικολάου. Στη θέση της σήμερα έχει διανοιχτεί, κακής βατότητας για τροχοφόρα, χωματόδρομος. / Β.

Κακιά Σπηγιά, η / γ-Κακιά Σπηγιά, στη(ν) [βλ. λ. *Κακιά Σκάλα* και *Σπηγιά*]: αριστερά στο δρόμο προς τη Χερρόνησο, μετά το Τρουλ(λ)άκι και πριν από την Πλάκα. / Β.

Κακοβόλικο, το [«που προκαλεί στους άλλους δυσκολίες ή προβλήματα, επικίνδυνο πέραςμα», ουσιαστικοπ. ουδ. του επιθ. *κακοβόλικος*: **1.** <*κακός* + *βολικός* «άνετος, που βολεύει, καλόβολος» <*βολή* + *κατάλ.* -*ικός* <*βολεύω* **2.** *βολικός* <*ε-βολικός* (με σίγηση του αρχικού άτονου ε-) <**ευβολικός* <*μτγν. εύβολος* «καλότυχος, τυχερός στη ρίψη ζαριών» + *κατάλ.* -*ικός* <*ευ* + *βόλος* <*βολή*, πβ. λ. *Κακόβολο*]: ακτωνύμιο, καβάκι στη ΒΑ ακτή, ανάμεσα στο Φλαράκι και το Μούτσουνο του Κορμού, δίπλα στη Σπηγιά του Λούρου, που δεν ευνοεί το ριζισμό των διχτυών. / Β.

Κακόβολο, το / στο [ουσιαστικοπ. ουδ. του επιθ. *κακόβολος* «στριμμένος, δύστροπος, ανάποδος / δύσβατος» **1.** <*κακός* + *βολή* «άνεση, ευκολία», αντίθ. *καλόβολος, βολικός* **2.** <αρχ. *κακός* + αρχ. *βόλος* «τόπος όπου ρίχνουν τα δί-

χτυα» <βάλλω>: ακτωνύμιο, που δηλώνει μικρό κάβο Ν του Χοντρωπού, δύσβατο, ο οποίος δεν ευνοεί το ριζιμο των διχτύων. / Κ.

Κακογλίτζη, στου [*παρων. Κακογλίτζης <Κακογλίτσης <κακός + γλίτσης <ρυπαρός, βρομιάρης> <γλίτσα «λιπαρή βρομιά»*: 1. <αρχ. γλίνη 2. <βουλγ. *glinza*>: απροσδιόριστη θέση (1728 Σ.β', 129), βλ. λ. *Σπηγιά του Γλίτση*].

***Κακό Σκαλί, το / στο** [*επίθ. κακός «αυτός που δεν είναι αρεστός, δύσβατος» / Σκαλί <σκαλί «σκαλοπάτι», υποκορ. του μτγν. σκάλα + κατάλ. -ί <ιταλ. *scala* <λατιν. *scala* <ρ. *scandere* «ανεβαίνω»*>]:

1. δύσβατος τόπος στα ΒΑ και στο δρόμο προς τον Άη Σώστη των Μεταλλείων, πριν από το ρέμα Κουρνιαύλα, κοντά στην Αετοφωγιά. / Β.
2. δύσβατος τόπος στον Ποταμό του Κάστρου, απέναντι στην Αγία Αικατερίνη στις Ερκιές. / Κ.
3. *δύσβατο μέρος, κακοτοπιά αριστερά στο δρόμο προς Βαθύ και πάνω από τον Πλατύ Γιαλό, μετά τ' Ανεμορδ(ε)ίλι, πριν από του Φιλιππάκη και τη Μερ(ι)σίνη («εις το Κακόν Σκαλίν εις την Μυρσίνην» 1776 Σ.ιδ', 128 / 1808 Σ.γ', 126). / «*Στη Μερσύνη (Κακό Σκαλί)*» 1837 Σ.ιθ', 47. / Ν.
4. πάνω από του Σαρλή στο δρόμο προς τη Μουσία και Φυκιάδα. / Ν.

Κακός Κόκκαλος, ο [βλ. λ. *Κακός Ποταμός και Κοκκαλάς*]: το τοπων. απροσδιόριστης θέσης σήμερα, αναφέρει ο Ιάκ. Δραγάτσης.

***Κακός Ποταμός, ο / γ-Κακό Ποταμό, στο(ν)** [*επίθ. κακός «αυτός που δεν είναι αρεστός, που προξενεί κακό σε ζώα και ανθρώπους» / Ποταμός «ρεύμα γλυκών νερών σε κοίτη» <πίνω ή πίπτω + κατάλ. -αμός*]:

1. *ορμητικός, επικίνδυνος χείμαρρος στα Β, που προκαλεί ζημιές και χύνεται ανάμεσα στην Αμυγδαλιά και τη Γλώσσα (βλ. λ.). / Β.
2. πηγάζει από του Κούνη και χύνεται στον Ποταμό της Σκάφης, πριν από το Μοναστήρι του Ταξιάρχη. / Κ.
3. *χείμαρρος στα ΝΔ, Β στις Κρεβαταριές, που χύνεται στη θέση Μάρμαρο (βλ. λ.). / Ν.
4. χείμαρρος που πηγάζει από την Κατσίστρια (ως Κοκχίνα), πλουτίζεται από τον Πήαδο (που πηγάζει από του Σινιόρε) και χύνεται στην παραλία του Τσό(ώ)που στο Βαθύ. / Ν.

«**Κακός Τοίχος», ο** [*αρχ. τοίχος «κτίσμα από πέτρες, ως περίφραγμα ή στήριγμα μεταξύ δύο χώρων»*]: απροσδιόριστης θέσης («εις τον κακόν τοίχον χωράφι» (1797 Κ.Βρ., 138 και Σ.ιγ', 99).

***Κάκου, του / στου** [*Κάκος, οικογ. ον. από παρων. (Τ.Κ.Α.) <κακός με ανέβασμα του τόνου, πβ. Κακο-γιάννης / Καλο-γιάννης*]: ΝΑ, κοντά στην Καταβατή. / Κ.

***Καλάγουρα, στου** [βλ. λ. *Καλ-λάγουρας*].

Καλαγγούροι, οι / στις και Καλαγγούρι, το / στο [βλ. λ. *Καλ-λιαγγούρι και Καλλιαγγούρι*].

***Καλαγκάλαμος, ο / γ-Καλαγκάλαμο, στο(ν)** [1. <συμφυρ. του καλάμι «το

γνωστό πολυετές φυτό που φυτρώνει σε υγρότοπους και έχει ψηλό, λεπτό και κυλινδρικό βλαστό» <μτγν. *καλάμιον* (υποκορ. του αρχ. *κάλαμος*) + *κάλαμος* «καλάμι αλλά και τόπος γεμάτος καλάμια» + κατάλ. -ιον 2. *Καλαγκάλαμος* (φραστικό σύνθετο) <*Καλογκάλαμον*, από τη συνεκφορά εις τον καλόν + *κάλαμον*>: φυτωνύμιο, τόπος Ν του νησιού, στον Άη Στέφανο, συνορεύει με Καλοέρου (1797 Κ.Βρ., 136, 137 / Σ.ιγ', 99, 100 / 1837 Μ.τ.Σ., 83 και 1850 Σ.κ', 62). / Ν.

***Καλαμάκι, το / στο** [1. φυτωνύμιο <*καλαμάκι* (διπλός υποκορισμός) «μικρού μεγέθους καλάμι» <μεσν. *καλάμι* + κατάλ. υποκορ. -άκι <μτγν. *καλάμιον*, υποκορ. του αρχ. *κάλαμος* (ο) (*arundo donax*) 2. ανθρωπωνύμιο <οικογ. όν. *Καλαμάκης* («Θεόδωρος Καλαμάκης (ενορίτης Αγίου Κωνσταντίνου)» 1876 Ι.Α.Κ., 88)]: φυτωνυμική τοπωνυμία με περιληπτική σημασία· δυνατή όμως η προέλευση του τοπων. από τη γεν. του οικογ. όν. *Καλαμάκη*· παραθαλάσσια θέση με λίγα καλάμια και κολλίσκος, ανάμεσα στον Αρβανίτη και Καλαφάτη (βλ. λ.) (1738 Σ.Γ., 43 και Σ.ιστ', 106 / 1756 Σ.β', 171 και Σ.δ', 90, Κ.Βρ., 124 και Σ.Ν.Ε.Σ., Συμφωνητικά α/α 9 / «...εις τόπον λεγόμενον Καλαμάκι...» 1766 Σ.θ', 106). / Κ.

Καλαμάρη, του / στου [ανθρωπωνύμιο <οικογ. όν. *Καλαμάρης* (Τ.Κ.Α.) <*Καλαμάριος* <μτγν. *καλαμάριον* <λατιν. *theca calamaria* «θήκη καλάμων γραφής» <αρχ. *κάλαμος*, πβ. *καλαμαράς* «γραμματιζούμενος»]: Β στο Φυρ(ρ)ό Ραχίδι, όπου σώζονται λείψανα αρχαίου πύργου, ιδιοκτησία της οικογένειας Καλαμάρη. / Ν.

Καλάμη, του / στου [ανθρωπωνύμιο (Τ.Κ.Α.) <*Καλάμης* (παρων. από φυτό, πβ. αρχ. *Κάλαμις*) <*καλάμι* (βλ. λ.)]: αγρόκτημα στο Λυαροκόπι. / Β.

Καλάμι, το / στο [*μεσν. καλάμι(ν) <μτγν. καλάμιον, υποκορ. του αρχ. κάλαμος (arundo donax)*]: φυτωνυμικό τοπωνύμιο στου Μάινα που δηλώνει καλάμια. / Κ.

Καλαμίτση, στου [βλ. λ. *Καλαμίτσι, το*].

***Καλαμίτσι, το / στο και Καλαμίτσια, τα / στα** [1. ανθρωπωνύμιο <*Καλαμίτση* (στου) <οικογ. όν. *Καλαμίτσης* (Τ.Κ.Α.) <*Καλαμίτσι* <*Καλαμίκι* (με τοιτακισμό) <*Καλαμίκιον* <αρχ. *κάλαμος* + βυζαντ. υποκορ. κατάλ. -ίτσι / -ίκι(ον) 2. <*καλαμίτσι* <*καλαμίτσος* <*κάλαμος* 3. <*καλαμίθι* <*καλαμίθι* <μεσν. *καλαμίνθιν* <αρχ. *καλαμίνθη* / *καλάμινθος* «αγριοφλησκούνι, φυτό που μοιάζει με δυόσμο» <*καλός* + *μίνθη* (πβ. *Κατσίστρια* <*Καθίστρια*, *Ατσιγγαναργ(ε)λιό* <*ατσιγγανος* <*αθίγγανος*, («Καλαμίτζι» 1746 Σ.β', 107 και Σ.ιδ', 129), βλ. και λ. *Καλαμάκι* και *Καλαμνιώνας*)]]: φυτωνυμικό τοπων., μεσόγειος τόπος στα ΝΔ, όπου και απόκρημνος βράχος, Φρούδι του Καλαμιτσιού, εδώ και αρχαίος πύργος, κοντά στον Άγιο Πολύκαρπο. Εδώ στην περιοχή έχει εντοπιστεί αρχαίος οικισμός. Ο τύπος του τοπων. *Καλαμίτσια* (τα) στον πληθυντικό περιλαμβάνει την ευρύτερη περιοχή του Καλαμιτσιού. Η παραλλαγή του τοπων. στου *Καλαμίτση* (κτητορικό τοπων. από οικογ. όνομα), ενισχύει την άποψη

ότι ο τύπος *το Καλαμίτσι* προήλθεν απ' αυτό, όπως πολλά τοπωνύμια από ανθρωπωνύμια σε γενική κτητική που έληγαν σε *-η* έχουν γίνει ήδη γένους ουδετέρου: *το Άντρι* <του Άντρη, *το Σταυρί* <του Σταυρή κ.ά. / Κ.

Καλαμίτσι – Κοκόλη [βλ. λ. *Καλαμίτσι* και *Κοκόλη το Φρούδι*]: η οριζόμενη από τα δύο τοπων. περιοχή. / Κ.-Ν.

Καλαμιτσιού το Νερό, στου [βλ. λ. *Καλαμίτσι* και *Νερό*]: πηγαίο νερό ΝΔ και χαμηλότερα από την εκκλησία του Άη Γιάννη στο Μαύρο Χωριό, με ποτίστρες για τα κοπάδια και μικρό ποτιστικό με καλαμιώνα. / Κ.

***Καλαμιώνα(ς), η / ο, γ-Καλαμιώνα στο(ν) / στη(ν)** [<*Καλαμιώνας* (το ημιφωνικό *-ι-* που έπεται του *-μ-* προφέρεται με συνίτηση *-μνι-*) <μεσν. *καλαμιώνας* <*καλαμ-* + κατάλ. ουσ. περιεκτικών και τοπων. *-ιώνας* «τόπος κατάφυτος από καλάμια» <*καλαμεώνας* (με συνίτηση) <αιτ. *καλαμεώνα* + κατάλ. *-ς* <μτγν. *καλαμεών* <αρχ. *κάλαμος* + *-εών* ή <*καλαμών* <*κάλαμος* + κατάλ. *-ών*, πβ. *περιστεριώνα (η)* και *περιστεριώνας (ο)*]: περιοχές με καλάμια:

1. *στην Πουλάτη. / Β.

2. *στην Κορακιά. / Κ.

3. *στο Βαθύ. / Ν.

«**Καλαμοσιά**», η [(1640 Σ.ιβ', 124), πιθ. *Καλαμωσιά* (περιεκτικό του *κάλαμος*) <*καλαμωτή* «σκεπή ή φράκτης από καλάμια, σχάρα από καλάμια για το στέγνωμα της μανούρας, κρεμαστή από την οροφή του κελλαριού», ουσιαστικό. θηλ. του επιθ. *καλαμωτός* «από καλάμια, καλαμένιος» + περιεκτ. κατάλ. *-ιά* <*καλάμι* + *-ωτή*, βλ. λ. *Καλομασιά*]: απροσδιόριστη θέση σήμερα.

***Καλαμπελάς, ο / Καλαμπελα, στου** [1. παρων. <*καλός* «που έχει υψηλή ποιότητα» (<αρχ. *καλός* «ωραίος») + *αμπέλι* <*αμπέλι* <αρχ. *αμπέλιον*, υποκορ. του *άμπελος*]: μεσόγειος τόπος ΒΔ του Αρτεμώνα, γειτονικός με το Λυαροκόπι, την Ορνιθού, τα Μάγκ(γγ)ανα (βλ. λ.), πβ. και λ. *Καλοκρασάς*, προσωνυμία του Αγίου Μηνά, πβ. *Καράμπελας* «μαύρος μπελάς, πολύ ενοχλητικός» <τουρκ. *kara* + *bela*. (1664 Σ.α', 82 / 1711 Σ.θ', 186 / 1723 Σ.ι', 166 / «*το αμπέλι εις του καλαμπελά*» 1773 Ν.Ε.Σ, 390 / 1777 Σ.ζ', 58 και Ι.Α.Κ., 24 / 1777 π. Φώσκολος, Π. Β', Δ.Σ.Σ., τόμ. Β', 387). / Β.

Σχετικό το δίστιχο από το τραγούδι *Στράτα μου της Χερρόνησος*:

*Στη στράτα του Καλαμπελά θα πάω να στήσω τέντα,
για να περνά η αγάπη μου να πιάνομε κουβέντα.*

Καλάνγκαθας, ο / γ-Καλάνγκαθα, στο(ν) [η Μ. Βραχιονίδου, το αναφέρει ως φυτώνυμο (ΟΝΟΜΑΤΑ 19, 32), <*καλάνγκαθας* «άσπρος πηλός», ίσως <*καλός* + *αγκάθι*]: εδαφώνυμο που δηλώνει διάφορες τοποθεσίες, όπου υπάρχουν κοιτάσματα άσπρου αγγειοπλαστικού πηλού καλής ποιότητας, πβ. *κοκχίνα*.

Καλαπόδια, τα / στα [<**Καλαπόδια* <*καλαπόδι* «το ξύλινο ομοίωμα του πέλματος που χρησιμοποιεί ο υποδηματοποιός, για να κατασκευάσει υποδήματα» <μτγν. *καλαπόδιον*, υποκορ. του αρχ. *καλάπους* / *καλόπους* <*κάλον* «ξύλο» + *πους* «πόδι»]: εδαφώνυμο που δηλώνει από το σχήμα ομοιότητα με το ξύλινο

ομοίωμα του πέλματος, κάβος στην Α ακτή του νησιού, Ν της Σεράλιας, μετά τη *Μύτθη*. / Κ.

Καλαπόδι, το / στο [βλ. προηγ. λ.]: εδαφώνυμο που δηλώνει από το σχήμα ομοιότητα, μεσόγειος τόπος ΝΔ στην εκκλησία της Αγίας Ειρήνης στη Χώνη, πλησιόχωρα του *Αρβανίτη*. / Β.

Καλαφάτης, ο / γ-Καλαφάτη, στο(ν) [ανθρωπωνύμιο, οικογ. όν. από επάγγελμα (Τ.Κ.Α.) <μεσν. *καλαφάτης* «τεχνίτης ειδικευμένος στο καλαφάτισμα, που γεμίζει με στουπί τις σχισμές των πλευρών του πλοίου και το βάφει» <ιταλ. *calafato* <αραβ. *galafat*]: καβάκι στην Α ακτή, Β στο Καλαμάκι που έχει σχέση με κάποιον Καλαφάτη. / Κ.

Καλέκας, ο και *Καλέκα, του / στου [1. <*Καλέκας*, μεσν. οικογ. όν. Εμμανουήλ, θεολόγος, και Ιωάννης πατριάρχης (14^{ος} αι.), και στον Τ.Κ.Α., γνωστό παρων. και στη Σίφνο 2. πβ. και το απλοποιημένο *Κολλέκας* <*Κολλιαλέκας* <αλβαν. *Κόλλιας* «Νικόλαος» + αλβαν. *Λέκας* «Αλέξανδρος»]: η Β πλευρά του λόφου, όπου η φερώνυμη εκκλησία του Άη Γιάννη, του *Καλέκα* ή του *Καδέ* (1834 Σ.γ', 105 / «*εις του κουλέκα χωράφι*» 1797 Κ.Βρ., 139 / Σ.ιγ', 100 και παρων. ΣΠ., 27). / Ν.

Καλή(ς), η (της), εις της [βαφτιστ. και μητρων. οικογ. όν. *Καλής* (Τ.Κ.Α.) <*Καλή* <*Καλλι-* + *όπη* «που μιλά με κάλλος, καλλίφωνη» <*οψ*, *οπ-ός* «φωνή» <*έπος* «λόγος», πβ. *Καλλιτίσα*, *Καλλιτσάκι* και μητρωνυμ. «*του κυρ Γεώργη Ιωάννου Καλής*» (1675 Σ.η', 121) «*εις της Καλής του Μιχελή ή του Λόντρη*» (1786 Σ.ιδ', 130). Στην εικόνα *Αμόλυντος* στο τέμπλο του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου σε επιγραφή αναφέρεται και το όνομα της *Καλής* «*ΔΕΗΣΙΣ ΤΗΣ ΔΟΥΛΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ... ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΜΟΝΑΧΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΑΥΤΗΣ... ΚΑΙ ΚΑΛΗΣ...*» 1659 Μ.τ.Σ., 20, που δεν είναι εύκολο να σχετιστεί με κάποιο από τα φερώνυμα τοπωνύμια]:

1. μοναστηριακό κτήμα στη θέση Βλη(ν)σίδι, όπου και η πιθανολογούμενη εκκλησία της Αγίας Καλής, σήμερα της Αγίας Κυριακής. / Κ.
2. *Καλή Φυρ(ρ)όγεια*, χωράφι της Μονής της Βρύσης όμορο με το οικοπέδο που παραχωρήθηκε από τη Βρυσιανή για την ανέγερση του νέου διδακτηρίου του Δημοτικού Σχολείου Σίφνου. / Κ.
3. εδώ υπήρχε αμπέλι που είχε δωρίσει στη Μονή της Βρύσης, «*θυγάτηρ του ποτέ Παπαποστόλου Κάζα*» (1774 Κ.Βρ., 123 και 153-4), βλ. και λ. *Αγία Καλή*.
4. άλλοτε μοναστηριακό κτήμα στον Πλατύ Γιαλό, στο κέντρο του κάμπου, σήμερα ιδιοκτησία της οικογένειας Μανόλη Κορρέ. / Ν.

«**Καλικατζιάρου, εις του**» [1. κτητορικό τοπων. <παρων. *Καλικατζιάρου*, ίσως <*καλικάντζαρος* <*καλκάντζαρος* <*καρκάντζαρος* <*καρκά(ν)τζι* «καμμένο ξύλο» + μεγεθ. κατάλ. *-αρος*, εξαιτίας της σύνδεσης των καλικατζάρων με τη φωτιά και το τζάκι 2. <*καλίκι* (<μτγν. *καλίγιον* «υπόδημα, πβ. *καλιγώνω*) + *άντζα* «κνήμη», από το είδος των υποδημάτων που, κατά την παράδοση,

φορούσαν οι καλικαντζάροι, τα δαιμόνια του Δωδεκαήμερου, τα οποία πίστευαν ότι μπαίνουν στα σπίτια από την καμινάδα και μαγαρίζουν τα φαγητά]: μικροτοπων. απροσδιόριστης θέσης σήμερα στο Μαύρο Χωριό: «εις του Καλικατζιάρου στο Μαύρο Χωριόν» 1776 Σ.ιδ', 129 / «εις το Μαύρον Χωριόν εις του Καλικατζάρη» 1786 Σ.ιδ, 130. / Ν.

***Καλικιά, η / γ-Καλικιά, στη(ν)** [*καλικιά* <*καλίκι* + περιεκτ. κατάλ. -ιά <*καλίκι* «οπλή ζώου» <μτγν. *καλίγιον* «υπόδημα», υποκορ. του *καλίγα / καλίγη* <λατιν. *caliga*, πβ. οικογ. όν. *Καλιγιάς* «υποδηματοποιός, πεταλωτής»]: ΝΔ, στο Τόσο Νερό, κοντά στην ακτή, επειδή η διαμόρφωση βράχου μοιάζει με μεγάλο αποτύπωμα οπλής ζώου. / Κ.

Καλ-λάγγουρας, ο / γ-Καλ-λάγγουρα, στο(ν) [*καλλιιάγουρος* + κατάλ. -ας <*καλλιίουρος* <*καλλιγο-ρος* <*καλλιίρογος* <*καλλιίροος* «αυτός που χαρακτηρίζεται από άφθονα νερά» <*καλή* + *ροή*, φυτώνυμο τοπων. από το ομώνυμο αγκάθι, αγριομασίχα, το φυτό *καρλινία η μαστιχοφόρος*, *carlinia gumtifera*, που φυτρώνει σε αφθονία]: μεσόγειος τόπος ΝΔ στα ριζά του Προφήτη Ηλία, γειτονικός στο Κούνι. / Κ.

Καλ-λαγγούροι, οι / στις και Καλ-λαγγούρι, το / στο [*Καλ-λαγγούροι*, πληθυντ. του *Καλ-λάγγουρας* (βλ. λ.), πβ. *Ατσάχοι* (<*Ατσαχας*) και (*Α*)*Τσάχι-α*]: παραθαλάσσια τοποθεσία, Β στην Πεταλούρα. / Β.

Καλλινίκου τα Φυρ(ρ)όγεια, του / στου [*βαφτιστ. και οικογ. όνομα Καλλνίκος* «που επιτυγχάνει λαμπρά νίκη, θριαμβευτής» <*Καλλι-* + *νικος* <*νίκη* / *Φυρ(ρ)* όγεια (βλ. λ.)]: αγρός της Βρυσιανής στην περιοχή των Φυρ(ρ)ογείων. / Κ.

Καλογεράκι, το / στο [παρων. και οικογ. όν. *Καλογεράκι / Καλογεράκης* (Τ.Κ.Α.) <*Καλόγερος* + υποκορ. κατάλ. -άκι / -άκης / στο Κτηματολόγιο και *Καλογεράκια* («*Γεώργιος Καλογεράκης*» 1835 Σ.γ', 101 / «μοναχός που είχε αποσχηματιστεί και στη συνέχεια εργάστηκε ως φωτογράφος» (Σ.Π., 31) / «...και την παλαιάν θεμωνιάν εις το Καλοεράκι με το κηπάρι ομπρός και με τα σταυλάκια από πάνω» (1814 Σ.ιθ', 171)]:

1. θέση στη συνοικία της Πατσάνας. / Β.

2. η περιοχή ανάμεσα Κρούστας και Μύλων Αρτεμώννα. / Β.

Καλόγερον, στον [<*Καλόγερος* (βλ. λ.), «τα χωράφια στον Καλόγερον» (1740 Ν.Ε.Σ., 187)]: προφανώς πρόκειται για την περιοχή *Καλο(υ)έρου, στου* (βλ. λ.).

Καλόγερος, ο / στον [μεσν. *καλόγερος* «μοναχός, ερημίτης» <μτγν. *καλόγηρος* <*καλο* + *-γηρος* <*γήρας*]: μικρός βράχος μοναχικός πάνω στον κάβο του Άη Σώστη, πιθανώς από το σχήμα και το χρώμα του, «*Καλογέρους... ονόμασαν οι ναυτικοί μας απομονωμένους μικρούς βράχους... καθώς από μακριά φαντάζουν όμοιοι με καλογέρους.*» (Μ. Σκανδαλίδης, ΟΝΟΜΑΤΑ, 19, 26), πβ. λ. του Αλούρδου το *Καράβι, Κατέργου, Κατεργάκι*. / Β.

«**Καλογέρου, εις του**» [βλ. λ. *Καλο(υ)έρου*]: (1780 Σ.ιδ', 129).

«**Καλόγηρο, (στον)**» [(1834 Μ.τ.Σ., 51), βλ. λ. *Καλόγερον (στον)* και *Καλο(υ)έρου, στου*].

«**καλογήρου, εις του**» [(1680 Μ.τ.Σ., 70), βλ. λ. *Καλόγερον (στον)* και *Καλο(υ)έρου, στου*].

Καλογήρου ο Μύλ-λος, του / Καλογήρου το Μύλ-λο, στου [βλ. λ. *Μύλ-λος του Καλογήρου*].

***Καλογιαννού, η / στην** [1. ανδρων. <οικογ. όν. *Καλογιάννης* (Τ.Κ.Α.) 2. <*καλόγιαννος* «το πουλί κοκκινολαίμης» (1824 Σ'δ', 170)]: μικρό σπήλαιο και ο βορειότερος κάβος στην Κιτριανή. / Ν.

Καλογριά, *Καλογρηά, η / στην [<*καλογριά / καλόγρια* <μεσν. *καλογραία* <*καλός* + *γραία* <*γραυς-γραός*]: στα Ν του νησιού, κοντά στον Άγγλωσσο, Αγκλ(ε)ίστριες και Κάθισμα, πβ. και λ. *Καλόγερος, Καλο(υ)έρου, Καλογριού*. / Ν.

Καλογριού, *Καλογρηού του / στου [<μτρωτυμ. οικογ. όν. *Καλογρηός* και *Καλογρηάς* (Τ.Κ.Α.) <*καλογριό (το)* υποκορ. του *καλογριά* <*καλογραία* <*καλός* + *γραία*, πβ. *γριό (το)* <*γριά (η)* και *παπαδγιό (το)* <*παπαδιό* <*παπαδιά (η)* και οικογ. όν. *Καλόγηρος, Καλόγερος, Καλογήρου* και τοπων. *Καλο(υ)έρου, Καλογριά*]: στη δυτική είσοδο των Αξαμπέλων, όπου και το ομώνυμο πηγάδι. / Κ.

Καλοκαίριθο, το / στο [πιθ. <*Καλοκαίρινο* <*καλοκαιρινό* (με παρατονισμό και επίδρ. του ουσ. *καλοκαίρι* + κατάλ. -ινός <*καλοκαίρι(ον)* <επίθ. *καλόκαιρος* <*καλός* + *καιρός*]: η καλοκαιρινή καλλιέργεια, το μπιστάκι, που παράγει φασόλια, πεπόνια, καρπούζια, θέση Ν του Προφήτη Ηλία του Ψηλού (Τρούλλος). / Κ.

«**Καλομασιά, η** [αβέβ. ετυμολ., πιθ. <*καλοματιά* «ευνοϊκή στάση» <*καλός* + *μάτι* <μεσν. *μάτιν* <αρχ. *ομάτιον*, υποκορ. του *όμμα*, πβ. *Καλαμάτα*. Είναι δυνατό όμως να πρόκειται για παραφθορά του τοπων. *Καλαμοσιά* (βλ. λ.), πβ. τοπων. *Καλλιμασιά*, κωμόπολη Χίου]: απροσδιόριστης θέσης σήμερα τοπωνύμιο που αναφέρεται σε συμβολαιογραφικό έγγραφο του 1640 (Σ.ιβ', 124) και όπου είχε κτήμα η καθολική εκκλησία της Σίφνου.

Καλο(υ)έρου, του / στου [1. <*καλογέρου* <*καλόγερος* <*καλόγηρος* «μοναχός» <*καλός* + *γήρας* 2. <οικογ. όν. «*Νικολός Καλογέρου*» 1785 Ι.Α.Κ., 75)]:

1. χωράφι στην περιοχή της Πουλάτης, ιδιοκτησία της οικογένειας Βερνίκου – Ευγενίδη. / Β.

2. *μεσόγειος τόπος και ρέμα στα ΝΑ, ανάμεσα στο Πλακωτό και Τραπεζωτή, όπου κτήμα που ανήκε άλλοτε σε μονή ή μοναχό (1680 «εις του *Καλογήρου*» Μ.τ.Σ., 70 / 1740 «στον *Καλόγερον*» Ν.Ε.Σ., 187 / 1834 «*χωράφι εις Καλόγηρον*» Σ.η', 42, πβ. οικογ. όν. *Καλόγηρος* και *Καλογήρου / Νικολός Καλογέρου*» 1784 Ι.Α.Κ., 75). / Κ.

Καλό Όνομα ή Καλώς το, στο [<τη φιλοφρονητική φράση *καλώς το / καλό στο*, χαιρετισμό για κάποιον που έρχεται με συσχετισμό προς το γυναικείο κόλπο και με ευφημισμό, αντί του χυδαίου «*Μουνί*» (γεννητικό όργανο της γυναίκας), πβ. όσα γράφονται για τα *κακώνυμα* ή *κακέμφατα* τοπωνύμια

στην εισαγωγή του παρόντος και Μανόλη Τριανταφυλλίδη, *Τα Οικογενειακά μας Ονόματα*, σελ. 86]: μικρός κόλπος, εσοχή της ξηράς στην οποία εισχωρεί η θάλασσα, στα ΒΑ παράλια, μετά την Άσπρη Βραχιά και πριν το Μισέρ - Τουλή. / Β.

Κάλυβας, ο / γ-Κάλυβα, στο(ν) ή Κάλυβο(ς), η / γ-Κάλυβο, στη(ν) [*καλύβα* / -η- / -ι + μεγεθ. κατάλ. -ας ή -ος <καλύπτω «εξοχικό παράπηγμα από κλαδιά ή καλάμια»]: στρογγυλό ύψωμα στα ΒΑ, ανάμεσα στο Φοινικίδι και το Νερό του Μασούτθη, όπου πιθανώς υπήρχε άλλοτε κάποια καλύβα ή φτ(ε)ιαγμένη από ανθρώπους ή σχηματισμένη από τα κλαδιά σκίνων. / Β.

«Κάλυβος», η (1) [*καλύβα* / -η- / -ι «εξοχικό παράπηγμα από κλαδιά ή καλάμια» + μεγεθ. κατάλ. -ος <καλύπτω]: απροσδιόριστης θέσης σήμερα, όπου είχε χωράφι η Βρυσιανή («εις την κάλιβον χωράφι» 1797 Κ.Βρ., 138 και Σ.ιγ', 100).

Κάλυβος, η (2) / γ-Κάλυβο, στη(ν) [βλ. προηγ. λ.]: κλιμακωτά χωράφια ΒΔ του Αγίου Σιλβέστρου, μετά του Κούνουφα τον ποταμό, από καλύβα που υπήρχε άλλοτε εδώ ως παρατηρητήριο προς την κοιλάδα της Χώνης. / Β.

«Καμαλαύκα», η [1667 Σ. κα', 90, άγνωστη από άλλη πηγή]: πιθανώς παραφθορά του τοπων. *Καμηλαύκα, η* (βλ. λ.) με αφομοίωση του -η- προς το -α-.

Κάμαρα, η / γ-Κάμαρα, στη(ν) [<μεσν. <κάμαρα <λατιν. *camera, camara* <αρχ. *καμάρα* «θολωτό δωμάτιο»]: σημείο νότια του υψώματος του *Ντάρτου* (βλ. λ.). / Β.

«Καμάρα Ιερεμίου», η / στη(ν) [βλ. λ. *Καμάρες* / <Ιερεμίας <εβρ. *Yirmeyahu* «ο Γιαχ(βέ) εξυψώνει»]: «αγρός ξηρικός» της Βρυσιανής από το όνομα του μοναχού που το αφιέρωσε (Β.Δ. 18.9.1952)· απροσδιόριστη η θέση της σήμερα.

Καμαργιανά, τα / στα [<**Καμαριανά*, ουσιαστικοπ. ουδέτ. του επιθ. *καμαριανός* (με παράλειψη του ουσ. *κτήματα, χωράφια, μέρη*) <*Καμάρες* + κατάλ. -ιανός / -ιανά (τοπων. κατάλ.), πβ. κατάλ. -αίικα]:

1. στα ΒΔ, περιοχή του βουνού, στο παλιό μονοπάτι προς τον Άγιο Συμεών, μετά τον Άγιο Λάζαρο, τον Άγιο Γαλάτη και πριν τη Βορ(ε)ινή (βλ. λ.), επειδή βλέπει προς τις Καμάρες ή επειδή εδώ υπάρχουν ιδιοκτησίες, κτήματα, χωράφια των Καμαριανών, των κατοίκων των Καμαρών. / Β.

2. στα Δ επάνω από τον οικισμό των Καμαρών, όπου τα *Πλατάκια* και το *Αγριόκαστρο* (βλ. λ.). / Κ.

***Καμάρες, οι / στις** και **Καμάρα, η / γ-Καμάρα στη(ν)** [1. <*καμάρα* <αρχ. *καμάρα* «τοξωτή αψίδα, θολωτή στέγη» 2. στο χάρτη του χειρόγραφου Νησιολογίου του Chr. Buonellmonti (15^{ου} αι.) οι Καμάρες αναγνωρίζονται ως Schinosi (βλ. λ.) και 3. στο χάρτη της Σίφνου από το Β. Bordone ως Schinussi (βλ. λ.)]: το λιμάνι της Σίφνου (από το 1883), από τις αψιδωτές σπηλιές που υπήρχαν άλλοτε εδώ στη βραχώδη νότια ακτή και οι λιγοστοί ψαράδες που κατοικούσαν εδώ τότε είχαν μετατρέψει σε ισόγειες αποθήκες, όπου έσυραν τις βάρκες τους το χειμώνα, για να προστατεύονται από τις φουρτούνες (1706

Σ.α', 88 / 1738 Σ.ιδ', 144). Στις Καμάρες λειτουργούσαν άλλοτε δεκαέξι αγγαιοπλαστεία. Ο κάτοικος λέγεται *Καμαριανός* / -ή (<*Καμαρ-* + κατάλ. -ιανός / -ή). Εδώ υπάρχει δημοτική δεξαμενή νερού, ενώ λειτουργούν δυο μονάδες αφαλάτωσης. / Κ.

Καμάρι, το / στο [<*καμάρι* «το να καμαρώνει κάποιος, καύχημα / μικρή σπηλιά» <μεσν. *καμάριν* <μτγν. *καμάριον*, υποκορ. του αρχ. *καμάρα*, πβ. λ. *Καμάρες, Καμαρωτή*]: τοπων. εδαφωνυμικό, ο γύρω τόπος από το ομώνυμο ξενοδοχείο, αριστερά στην είσοδο των Καμαρών. / Κ.

Κάμαρος, ο / γ-Κάμαρο, στο(ν) [1. οικογ. όν. *Κάμαρος* (Τ.Κ.Α.) 2. πβ. *Κόμαρος* «κουμαριά», *Κούμαρα, Μαμίκυλας* 3. <*Καμάρα* (βλ. λ.) + μεγεθ. κατάλ. -ος]: στον Κάμπο των Καμαρών, ιδιοκτησία οικογένειας Ηλία Δημόπουλου, ανάμεσα στο *Αρμύλι* και τις *Χωράφες* (βλ. λ.). / Β.

***Καμαρωτή, η / γ-Καμαρωτή, στη(ν)** [ουσιαστικοπ. θηλ. του επιθ. *καμαρωτός* «αυτός που έχει αψιδωτό σχήμα, ο γεμάτος καμάρι, περήφανος» <*καμάρα* + κατάλ. -ωτός (<ρ. σε -ώνω)]: ύψωμα (πβ. λ. *Λόφος της Καμαρωτής*) στα ΒΑ με πανοραμική θέα των κεντρικών οικισμών, γειτονιά του Αγίου Λουκά, όπου και δύο ανεμόμυλοι (1808 Ν.Ε.Σ., 124), πβ. *Θόλος, Τρούλ(λ)ος, Τρουλ(λ)άκι, Σωρούδι*. / Β.

Καμένα, τα / στα [ουδ. ουσιαστικοπ. μετχ. πληθ. του ρ. *καί(γ)ομαι* (ενν. εδάφη, μέρη)]: στην Κατσίστρια, πβ. λ. *Κάψαλος*. / Ν.

Καμι(η)λαύκα και Καλι(η)μαύκα, η / γ-Καμι(η)λαύκα και Καλι(η)μαύκα, στη(ν) [1. <**Καμιλαύκα* <*καμι(η)λαύκι* / *καλι(η)μαύκι* «το μαύρο κάλυμμα της κεφαλής των ορθοδόξων κληρικών» + μεγεθ. κατάλ. -α <μεσν. *καμηλαύκιον* / *καλημαύχιον* <λατιν. *catellaucium* <*catella* «ποτήρι» 2. παρετυμολογικοί οι σχηματισμοί της λέξης *καλυμμαύκι* <*κάλυμμα* + *αυχένας* και 3. *καμηλαύκι* <*καμήλα* + *αυχένας*, γιατί τάχα φτιαχνόταν από τρίχες καμήλας]: λόφος μεταξύ *Αη Νηγιά* και *Άγι' Αντριά*, επειδή μοιάζει με μεγάλο καμιλαύκι. / Κ.

***Καμινάκι, το / στο** [<*καμίνι* + υποκορ. κατάλ. -άκι <μτγν. *καμίνιον*, υποκορ. του αρχ. *κάμιнос* ή οικογ. όν. από παρων. *Καμινάκης* (Τ.Κ.Α.) <*Καμίνης* / *Καμινάς* <*καμίνι* + επαγγελμ. κατάλ. -άς, πβ. και οικογ. όν. *Καμινάρης* «αυτός που συντηρούσε τη φωτιά στα χαμάμια, στα τουρκικά λουτρά»]:

1. στη ΒΔ ακτή ανάμεσα Βερνίκου και Τσουβάλες. / Β.

2. στη ΒΑ ακτή, στην Άσπρη Βραχιά. / Β.

3. *παλιό ασβεστοκάμινο στη Βουγνού, το *Καμινάκι της Βουγνούς*, πριν από την Παναγιά του Νήγιου. / Ν.

4. ακρωτηράκι αριστερά του εισερχόμενου στον όρμο του Πλατύ Παλού, η ονομασία του οποίου, κατά πληροφορία του Κώστα Λεμονή, οφείλεται στο σχηματισμό σε ώρα φουρτούνας άχνας από τον παφλασμό των κυμάτων της θάλασσας καθώς θυμίζει τον καπνό που βγαίνει από το καμίνι. / Ν.

Καμινάκια, τα / στα [<Καμινάκι (βλ. λ.) «μικρό ασβεστοκάμινο ή καρβουνοκάμινο»]: διάσπαρτα σε περιοχές, όπου υπάρχουν ασβεστολιθικά πετρώματα (1797 Κ.Βρ., 136 / Σ.ιγ', 99).

1. θέση στις ΝΑ παρυφές της Απολλωνίας ή *Καμίνια - Περγαντή*, βλ. λ. (1728 Σ.β', 129-130). / Κ.
2. θέση στο Ακρωτηράκι, στου Λαντζάρου στον Πλατύ Γιαλό (το ίδιο με το *Καμινάκι* (α/α 4), όπου, κατά πληροφορία του Αντώνη Μπενάκη, υπήρχαν ασβεστοκάμινα. / Ν.

***Καμινακιού τ' Αυλάκι, του / στου** [<Καμινάκι (βλ. λ.) / *Αυλάκι* <αυλάκι «μικρού βάθους φυσικό όρυγμα στο έδαφος» <μτγν. *αυλάκιον* <αρχ. *αύλαξ*]: κολπίσκος στα ΒΔ, ανάμεσα Βερνίκου και Τσουβάλες, στη δεξιά αγκάλη του όρμου της Χερρονήσου (πβ. λ. *Καμινάκι* α/α 1). / Β.

Καμίναρος, ο / γ-Καμίναρο στο(ν) [*καμίναρος* «μεγάλο ασβεστοκάμινο» <καμίμι + μεγεθ. κατάλ. -αρος <μτγν. *καμίμιον*, υποκορ. του αρχ. *κάμιμος* (η)]:

1. αλλιώς το *Στοβαράκι* (βλ. λ.). / Β.
2. ΝΔ στον Προφήτη Ηλία τον Αψηλό. / Κ.
3. θέση μεγάλου άλλοτε ασβεστοκάμινου Α στον Άγιο Κωνσταντίνο του Φάρου ή Ραχαμού, απ' όπου πήρε το όνομα και η ακτή, αλλιώς *Μαμουζάς* (βλ. λ.). / Ν.

Καμίμι, το / στο [<μτγν. *καμίμιον*, υποκορ. του αρχ. *κάμιμος*]:

1. στα ΒΔ ανάμεσα Βερνίκου και Τσουδάλες, βλ. και λ. *Καμινάκι*. / Β.
2. στην Πλάτη του Ραφελιά. / Κ.
3. στα ΝΔ και Ν στα Μούτθελα, ανάμεσα στο Φλόμο και την Πλάτη. / Ν.
4. πβ. λ. του *Ταξιάρχη το Καμίμι*. / Ν.

***Καμίνια, τα / στα** [<Καμίμι (βλ. λ.)]:

1. ΒΑ, κοντά στα Μεταλλεία του Άη Σώστη, όπου γινόταν καμίνευση των μετάλλων. / Β.
2. δύο καμίνια, κοντά στη Φυτειά, στη Ν πλαγιά του Προφήτη Ηλία του Ψηλού. / Κ.
3. ειδικά καμίνια για την παρασκευή ασβέστη με την πυράκτωση σβεστόλιθου. Σώζονται διάσπαρτα στη σιφναϊκή ύπαιθρο τουλάχιστον 82 ασβεστοκάμινα, 53 στην περιφέρεια της Δημοτικής Κοινότητας του Αρτεμώνα και 29 στην περιφέρεια της Δημοτικής Κοινότητας της Απολλωνίας.
4. σε πολλά μέρη του νησιού καμίνια αγγειοπλαστών, 114 έχει καταγράψει ο Chr. Wagner.
5. πάνω από τη Φροσύνη (βλ. λ.), στον Άγιο Κωνσταντίνο του Φάρου, παλιά ασβεστοκάμινα. / Ν.
6. καρβουνοκάμινα: παλαιότερα για τη θέρμανση με τα μαγκάλια το χειμώνα, για το ψήσιμο του πρωϊνού ροφήματος ή του καφέ στη φουφού και του σιδερώματος των ρούχων με το σίδερο, το γνωστό «βαποράκι»,

οι καρβουνιάρηδες παρασκεύαζαν και πουλούσαν κάρβουνα σε προσωρινές εγκαταστάσεις διάσπαρτες στη σιφναϊκή ύπαιθρο, κυρίως σε περιοχές, όπου μπορούσαν να βρουν χοντρά ξύλα από το βουνό ή από το κλάδεμα των λιόφυτων.

7. *Καμίνια του Βενιού*, παλιά αγγειοπλαστεία του Μαστρόκαλου ανάμεσα στην παραλία και τον Άη Γιώργη του Κοντού. / Ν.

***Κάμπα, του / στου** [1. <*Καμπά* (με ανέβασμα του τόνου) <*Καμπάς* οικογ. ον. από παρων. <τουρκ. *Kaba* «χοντρός άνθρωπος, άξεστος» 2. πβ. *Κάμπα* (η) «μεγάλος κάμπος» <*καμπί* + μεγεθ. κατάλ. -α <*κάμπος*]: στη Β πλαγιά του Άη Νηγιά, Α στην εκκλησία του Αγίου Ελευθερίου (1797 Κ.Βρ., 137 και Σ.ιγ', 100). / Κ.

Καμπανάκι, το / στο [1. Στο χάρτη του ΥΠΠΟ υπάρχει η γραφή *Καμπανάκι* (το) πιθανολογώντας την ύπαρξη εδώ μικρής καμπάνας που σήμαινε τη λήξη της εργασίας στα Μεταλλεία της Τσι(ν)γκούρας. 2. Σύμφωνα με μαρτυρία του Γιώργου Ν. Σταυριανού στο χώρο υπήρχε μικρή καμπάνα (καμπανάκι) που σήμαινε τρεις φορές κάθε φορά που ξεκινούσε το φορτωμένο βαγονέτο του εναέριου σιδηρόδρομου που κατέβαζε το μέταλλευμα κάτω στον «*ιπποσιδηρόδρομο*». Απ' εδώ μεταφερόταν στις Καμάρες. 3. Θα ήταν δυνατό όμως το τοπωνύμιο να προέρχεται και από το οικογ. όν. *Καμπανάκης* (με μεταπλασμό) <*Καμπάνης* ή *Καμπανάς* + υποκορ. κατάλ. -άκης <μεσν. *καμπάνα* <μτγν. λατιν. *campana* <*Campania*, περιοχή της Ιταλίας, όπου μαρτυρείται για πρώτη φορά η εκκλησιαστική χρήση της καμπάνας ή <*καμπανός* «είδος ζυγαριάς» (1825 «*αρχιμανδρίτης Σωφρόνιος Καμπανάκης*» Κ.Βρ., 160 και *Καμπανάκι* (το), παρωνύμιο του άλλοτε αγγειοπλάστη (στον Πλατύ Γιαλό) Αντώνιου Χρυσόγελου (Γ. Ματζουράνης, σελ. 17), πβ. *Καμπανάρης* «αυτός που είχε ως υπηρεσία να σημαίνει την καμπάνα στην εκκλησία ή τα μοναστήρια, ο κωδονοκρούστης»]: θέση ανάμεσα στην Τσι(ν)γκούρα και τα Μεταλλεία Φρα(ν)σέ. / Κ.

Καμπαναργιό, το / στο [<**Καμπαναριό* (με συνίτηση για αποφυγή της χασμωδίας) <μεσν. *καμπανάριον* <λατιν. μεσν. *campanarium* με κατέβασμα του τόνου <*campana* <*Campania* (περιοχή, όπου μαρτυρείται για πρώτη φορά η εκκλησιαστική χρήση της καμπάνας) και γραφή *Καμπαναριό* (Ανδριώτης), κατά το γενικό κανόνα των εις -αριό]: μικροτοπωνύμιο, κωδωνοστάσιο:

1. *μεσόγεια θέση στα ΒΔ του Αγίου Γρηγορίου στου Παβρούχα, όπου ερείπια αρχαίου πύργου. Εδώ υπάρχει αγροτική δεξαμενή νερού. / Β.
2. *ερείπια αρχαίου πύργου πάνω από τον Ποταμό των Καμαρών και απέναντι από την εκκλησία των Αγίων Αναργύρων, όπου σώζεται η πύλη αρχαίου πύργου, το άνοιγμα της οποίας θυμίζει το σχήμα του καμπαναριού των εκκλησιών. / Κ.

Κάμπε, στου [πιθανώς παραλλαγή του τοπων. *Κάμπης* <οικογ. όν. *Κάμπης* (Τ.Κ.Α.) <*Κάμπας*, βλ. λ. *Κάμπα*, στου. Πβ. παράλληλους τύπους οικογ. ον.

Δεπάστας / Δεπάστης / Δεπάστες, Καδής / Καδές Ναδάλης/ Ναδάλες: αν δεν πρόκειται για το τοπων. *Κάμπα, του*, τότε είναι απροσδιόριστη θέση, όπου αναφέρεται ότι είχε αγρό με ελαιόδενδρα και ζώομαντρα το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 158, 159), που μετά την κατάργησή του (1890), περιήλθαν στη Μονή της Βρυσιανής.

Κάμπιγκ, το / στο [*αγγλ. Camping*, πβ. λ. *Κατασκηνώσεις*]: χώρος οργανωμένης κατασκήνωσης:

1. *Ιδιωτικό Κάμπιγκ* του Μάκη Κορακή στις Καμάρες. / Κ.

2. *Δημοτικό Κάμπιγκ* στον Πλατύ Γιαλό, πλησιόχωρα στα Πλακιά. / Ν.

***Καμπί, το / στο** [1. <μεσν. *κάμπος* + υποκορ. κατάλ. -ί <αρχ. ή μτγν. υποκορ. σε -ιον <λατιν. *campus* «πεδιάδα» 2. πβ. και οικογ. όν. *Καμπής* (Τ.Κ.Α.) και τοπων. *Κηπιά (τα)* <*Κήπος*]: εδαφώνυμο, δηλαδή μικρή πεδιάδα, κτήμα στο Λυαροκόπι. / Β.

***Κάμπος, ο / γ-Κάμπο, στο(ν)** [μεσν. <λατιν. *campus* «πεδιάδα, επίπεδο έδαφος, μεγάλη καλλιεργήσιμη έκταση γης», «αναπεπταμένα χωρία, πεδία, κάμπου» (Σούδα)]: εδαφώνυμο, «... της δίδει και το χωράφι στον Κάμπο» (προϊκοσύμφωνο 1731):

1. χωράφι της Μονής της Βρύσης στην Αντίπαρο (1831 Κ.Βρ., 127).

2. πεδινά χωράφια Β του Αγίου Λουκά. / Β.

3. των Καμαρών, όπου αμπέλια και χωράφια, που διασχίζει ο Λιβαδάς, πριν χυθεί στον όρμο των Καμαρών. / Β και Κ.

4. *κτήμα στην είσοδο των Εξαμπέλων. / Κ.

5. *Κάμπος Απολλωνίας*, «ζώομανδρα» της Βρυσιανής που παραχωρήθηκε στο Ελληνικό Δημόσιο με το Β.Δ. 18.9. 1952. Απροσδιόριστη η θέση του σήμερα.

Καμπουράκη ο Άης Γεώργης, του / Καμπουράκη τον Άη Γιώργη, στον [βλ. επόμενο λ. *Καμπούρη* και λ. *Αγιος Γεώργιος ή Άης Γιώργης της Σεράλιας*].

Καμπούρη, στον [<οικογ. όν. από παρων. ενδεικτικό σωματικού ελαττώματος *Καμπούρης* <*καμπούρης* <τουρκ. *kambur* «που έχει καμπούρα, ο κυρτός» + κατάλ. -ης <ελλην. *καμπύλος*, πβ. οικογ. όν. *Καμπουράκης* <*Καμπούρης* + υποκορ. - πατρων. κατάλ. -άκης]: απροσδιόριστη θέση σήμερα, όπου αναφέρεται ότι είχε αγροκτήματα με ελαιόδενδρα, αμπέλια, και συκιές το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1740 Ν.Ε.Σ., 188 / 1836 Σ.ζ', 158, 159).

Καν(ν)έλ-λη, του [<πατρων. οικογ. όν. *Καν(ν)έλ(λ)ης* <*Καν(ν)έλ(λ)α* «βεργούλα, καλαμάκι και το αρωματικό φυτό κιννάμωμο» <ιταλ. *Cannella*, υποκορ. του *canpa* «βέργα, καλάμι, μπαστούνι» <μτγν. *κάννη / κάννα* «καλάμι», πβ. *Τριαντάφυλλος* <*Τριανταφυλλιά* και *Γεωργία* <*Γεώργιος*]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει κτήμα Β του Σωτήρα του Καρρά, στις Βαλανιές. / Β.

Καν(ν)έλη ο Ποταμός, του / Καν(ν)έλη το(ν) μ-Ποταμό, στον [<*Καν(ν)έλης*, οικογ. όνομα και *Ποταμός* (βλ. λ.)]: μικρός χείμαρρος που γειτνιάζει με του *Μπλη τη Μάντρα*. / Β.

Καν(ν)ή, του / στου [1. οικογ. όν. από παρων. *Καν(ν)ής* «αυτός που έχει λεπτά και ψηλά πόδια» <*καν(ν)ί* «σκέλος ποδιού, η αρίδα» <*κάννα / κάννη* «καλάμι» 2. *Καννής* <*Καννάς* «που κατασκευάζει καννιά, μυροδοχεία» <*καννί* (υποκορ. του αρχ. *κάννα / κάννη*) «ροδοκάννι, μυροδοχείο» 3. <*κανείς*, πβ. αρχ. *Ούτις* και *Άης Τίστας* (Σ.Π., 5 και Τ.Κ.Α. / «Νικόλαος Κανής» 1828 Σ.ι', 128 / *Μ. Κανής* 1876, Σίφνιος συνδρομητής της *Ιστορίας της Νήσου Σίφνου* (σελ. 170) του Καρόλου Γκιών)]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει:

1. χωράφι κοντά στον Άη Γιάννη της Χώνης. / Β.

2. χωράφι κοντά στον Άη Μηνά. / Β.

Καν(ν)όνη, του / στου [<οικογ. όν. από παρων. *Κανόνης* (Τ.Κ.Α.) <*καν(ν)όνι* «πυροβόλο όπλο» <βενετ. *canon* + κατάλ. -ι <λατιν. *canpa* «καλάμι» <ελλην. *κάννα / κάννη* «καλάμι»]: κτητορικό τοπων. γειτονικό του *Σκαμπιλιού* (βλ. λ.). / Β.

Κάν(ν)ουλ-λες, οι / στις [<*κάννουλα* «μεταλλικός σωλήνας με στρόφαλο για την εκροή του νερού» <λατιν. *canpula*, υποκορ. του *canpa* «καλάμι, σωλήνας» <αρχ. ελλην. *κάννα* «καλάμι»]: η βρύση ΝΑ του Αγίου Στεφάνου, λεγόταν και *Παλιά Φουντάνα*, βλ. και λ. *Πη(γ)άδι του Πανώργγιου*. / Κ.

Κα(ν)τζαμία το Νερό, του / στου [1. <οικογ. όν. από παρων. *Καζαμίας* «καλεντάρι» (Τ.Κ.Α.) <ιταλ. περιοδικό *Casa mia* «το σπίτι μου» με διάφορες ημερολογιακές πληροφορίες για οικογενειάρχες 2. <ιταλ. *Casamia*, τίτλος προφητικού βιβλίου το οποίο εκδόθηκε στη Ραβένα της Ιταλίας (1763) και υποτίθεται ότι αποτελούσε το όνομα αστρολόγου / βλ. και λ. *Νερό*]: μεσόγειος τόπος στα ΝΔ και πηγάδι, κοντά στον Άη Γιάννη του Μαύρου Χωριού (βλ. λ.). / Κ.

Καντζούραινα, η / γ-Καντζούραινα, στη(ν) [ανδρων. σε ονομ., (πβ. *Κουλούραινας* σε γεν.) <οικογ. όν. από παρων. *Καντζούρης* (Τ.Κ.Α.) + κατάλ. -αίνα <*Κατζούρης* <*Κατσούρης* <*κάτσο*- (-ντζ- <-τζ- <-ζ-) «ζαρωμένος» + -ουρά («*Αικατερίνα Κατζούρενα*» και «*Καλή Κατσούρενα*» 1828 Σ.ι', 119), πβ. *Εγκλέζαινας* <*Εγκλέζος*, «*Μιχελής Ζαμαριένας*» 1828 Σ.ι', 131, *Ζαφείραινας* <*Ζαφείρης*, *Καρύδαινας* <*Καρύδης*, *Κόμαινας* <*Κόμης*, *Μαθιούδαινας* <*Μαθιός*, *Μανούσαινας* <*Μανούσος*, *Σκλάβαινας* <*Σκλάβος*, *Ψοφήσαινας* <*Ψοφήσης*, *Μεγελίνας* <*Μέγελος* «δίδυμος» κ. ά. Ο Μ. Φιλιππάκης γράφει **Καντζούρενα*]: στα ΝΔ του νησιού και Ν της Βλυχάδας ορεινή περιοχή, κοντά στο Μαύρο Χωριό, πιθανώς κτήματα των οποίων την επιστασία είχε η σύζυγος του Κατζούρη, λόγω απουσίας του συζύγου (χηρείας ή αποδημίας). / Κ.

***Καντήλι, το / στο** [<μεσν. *κανδήλι* <μτγν. *κανδήλιον*, υποκορ. του αρχ. *κανδήλη* (η) <λατιν. *candela* <*candeo* «λάμπω, καίγομαι», πβ. και οικογ. όν. *Καντήλης* <*Κανδηλάς* <*κανδήλι* + επαγγελμ. κατάλ. -άς και *Κανδηλάκης*]: παραθαλάσσια θέση, έξω από τον Πλατύ Γιαλό μετά το Καμινάκι και απέναντι από την Κιτριανή, όπου άναβαν το καντήλι της Παναγίας, όταν, λόγω φουρτούνας, δεν μπορούσαν να περάσουν στην Κιτριανή (Χρυσοπηγή Ζαμπέλη). / Ν.

Καντούνι του Δεσπότη, το / στο [βλ. λ. *Δεσπότη το Καντούνι, του*].

Καπή, του [οικογ. όν. *Καπής* (Τ.Κ.Α.) <τουρκ. *karı* «πύλη, θύρα»]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει γόνιμα κλιμακωτά χωράφια, όπου βρίσκεται ο αρχαίος πύργος της Βλυχάδας, ΝΔ της Ρύμνης (βλ. λ.). / Κ.

Καπφαργιά, η / γ-Καπφαργιά, στη(ν) [<Καπ-παριά <κάππαρη + κατάλ. -ιά (κατάλ. ουσ. που δηλώνουν φυτά <αρχ. κατάλ. -έα) <αρχ. κάππαρις]: φυτωνύμιο, εξαιρετικά μεγάλο φυτό κάππαρης:

1. στα ΒΔ, στις Γούρνες και Αλατσαργιά. / Β.
2. στα ΒΑ στην Αμυγδαλιά. Β.
3. στα ΒΑ στο Κουρκουμάρι. / Β.
4. στον Βλάση. / Κ.
5. στο Σκχινάρι, στου Παπαγιάννη. / Κ.

*Το μονοπάτι τράβηξα στου Μπένη την καυκάρα,
κι ωσότου βγω στην Καπφαργιά με έπιασε τρομάρα.*

(Αντώνης Ιω. Αβρανάς, «Σιφναϊκά Νέα» Απρ. 2006, σελ. 5).

6. στου Χοντρωπού. / Κ.

***Κάππαρη, η / γ-Κάππαρη, στη(ν)** [<Κάπ-παρη, με ανομοιωτική τροπή του δεύτερου ψιλού -π- σε -φ- <κάππαρη, το αυτοφυές φυτό <αρχ. κάππαρις]:

1. καβάκι στα ΒΑ ανάμεσα στο Βλυχύ και στην Αχλάδα. / Β.
2. τοποθεσία στην Αγδονη(ι)σιά. / Β.
3. *φυτωνυμικό τοπων. στα ΝΑ του νησιού, από την αυτοφυή κάππαρη. Εδώ υπάρχει εκκλησία της Αγίας Κατερίνας στην Κάππαρη (βλ. λ.) / Ν.
4. και Κάππαρη-Μερ(ι)σίνη ενδιάμεση περιοχή που ορίζεται από τα δύο τοπων. / Ν.

Καρά, του / στου [1. <Καράς, οικογ. όν. από παρων. <τουρκ. *kara* «μαύρος, (μεταφ.) δυστυχής, ταλαιπώρος», πβ. οικογ. όν. *Καρα-γιάννης, Μαύρος* 2. *Καρ(ρ)άς* «αμαξάς, καραγωγός» <κάρ(ρ)ο «άμαξα» + επαγγελμ. κατάλ. -άς <ιταλ. *carro* / μγν. *κάρρον* <λατιν. *carrum*]: θέση ανάμεσα Βουγνούς - Σκάφης (βλ. λ.). / Κ.

Καραβακιού ο Ποταμός, του / Καραβακιού το(ν) μ-Ποταμό, στου [<Καραβάκι, υποκορ. του οικογ. όν. *Καράβης / Κάραβος* (βλ. λ.) + κατάλ. -άκι]: ρέμα στην ενδοχώρα που πηγάζει από τη Β πλαγιά του Προφήτη Ηλία, περνάει από τα Τρία Δεντρά και τα Ρεούδγια και χύνεται στο Λιβαδά. / Κ.

«Καραβελιά, εις του» [1. κτητορικό τοπων. <οικογ. όν. *Καραβελιάς* (Τ.Κ.Α.) <μεσν. *καρβέλι* «ψωμί στρογγυλού σχήματος σε αντίθεση με την κουλούρα» + κατάλ. -άς <σλαβ. *karvalj* 2. <καραβέλα «μικρό ιστιοφόρο πλοίο με δύο ή τρία ιστία τριγωνικού σχήματος» <ιταλ. *caravella*, υποκορ. του μγν. λατιν. *carabus* «πλοίαριο» <αρχ. *κάραβος*]: χωράφι κάπου στον Πλατύ Γιαλό, η θέση του οποίου σήμερα είναι απροσδιόριστη (1774 Σ. ιδ', 128).

***Καράβι, το / στο** [<καράβι «ιστιοφόρο πλοίο» <μεσν. *καράβιον*, υποκορ. του

αρχ. *κάραβος* «καραβίδα», πβ. και οικογ. όν. *Καράβης* <καράβι. «Σκοπέλους ή βράχους με μεγαλύτερο μέγεθος που μοιάζουν από μακριά με πλοία ονόμασαν (οι ναυτικοί μας) Καράβια...Κάτεργα κ.τ.ο.» (Μ. Σκανδαλίδης, ΟΝΟΜΑΤΑ, 19, 26),]:

1. *παραθαλάσσια θέση, πέρα από τον Άη Γιώργη της Χερρονήσου και το λιμανάκι του Λειψού, όπου ξόκειλε κάποιο καράβι, το σκαρί του οποίου έμεινε για πολλά χρόνια στην ακτή, πβ. λ. *Πούντα του Πολεμικού*. / Β.
2. *το *Καράβι του Στριμίγκη* (βλ. λ.). / Κ.
3. *ο νοτιότερος παραβόσχημος κάβος της Κιτριανής με κατεύθυνση προς τα Δ. / Ν.

***Καράβι του Στριμίγκη ή του Αλούρδου, το / στο** [1. το τοπωνύμιο του *Αλούρδου Στριμίγκη* φέρουν και τα χωράφια που βρίσκονται στην αντικρινή ακτή. Ο *Αλούρδος Στριμίγκης*, κατά την παράδοση, ήταν Φράγκος αυτοεξόριστος στο νησί, ιδιοκτήτης της περιοχής που φέρνει μέχρι σήμερα το όνομά του, βλ. και λ. *Αλούρδου* 2. πβ. «*Μαρία Στριμίγκη*» 1713 Σ.β', 8, 75 και «*Αντ. Ι. Πριμηκύρης*» 1838 Σ.β', 88, «*καπτάν Ανδρέαν Σκρυμηκύρη*» 1833 Μ.τ.Σ., 79 και Σ. η', 35, πιθανόν με παραφθορά του *Πριμηκύρη* <*Πριμικήριος* <λατιν. *primiticerius* «πρώτος στο κερί», εκκλησιαστικός προϊστάμενος ή στην υμνωδία ή στην ανάγνωση ή στο επισκοπικό γραφείο]: βραχονησίδα κοντά στην ακτή, που το σχήμα της παρομοιάζει από μακριά με καράβι, πετροκάραβο στα Β του όρμου της Βλυχάδας, και έδωσε την αφορμή για την ακόλουθη αιτιολογική παράδοση για το πετρωμένο καράβι. Ο βράχος αυτός ήταν καράβι που το κυριέψαν οι κουρσάροι. Οι τρομοκρατημένοι επιβάτες παρακάλεσαν την Παναγία να τους σώσει από τα μαρτύρια και την ταπείνωση του εξανδροποδισμού και η Παναγία μαρμάρωσε το καράβι, μόλις οι κουρσάροι πάτησαν στο πλοίο και έσωσε τους πιστούς. Κατά την ίδια παράδοση, ο μικρότερος γειτονικός βράχος είναι το βαρκάκι του κουρσάρικου καραβιού, που μαρμάρωσε κι αυτό, πβ. τοπων. *Καράβι, Κατέργου* και *Κατεργάκι*. / Κ.

Κάραβος, ο και *Κάραβου, του / στου [<Κάραβος / Καράβης, σιφναϊκά οικογ. όν. από παρων. <καράβι + μεγεθ. κατάλ. -ος / -ης, πβ. παρων. *Καραβάς* «πλοιοκτήτης, πλοίαρχος» και *κάραβος* «μαλλιαρός κάβουρας της θάλασσας», («*του κυρ Αποστόλου Κάραβου*» 1662 Σ.θ', 63)]: θέση Α της Καταβατής, γειτονική με το Σκοτεινό και του Ντζαφείρη. Εδώ παράπλευρα υπάρχει το άλλοτε κοινοτικό πηγάδι. / Κ.

Καραβοστάσης, ο / γ-Καραβοστάση, στο(ν) [<Καραβοστάσι (βλ. λ.) με αλλαγή γένους από επίδραση του ουσ. όρμος, πβ. το ναωνύμιο *Άγιος Γεώργιος ο Καραβοστάσης* αντί στο *Καραβοστάσι*]:

1. λιμανάκι στα ΒΑ, στη Βλυχάδα. / Β.
2. αλλιώς, με μεταπλασμό, το *Καραβοστάσι* του Πλατύ Γιαλού. / Ν.

***Καραβοστάσι, το / στο** [<καράβι + στάσι, πβ. *στάσις* <αρχ. *ίστημι*]: τόπος που αράζουν τα ψαροκάϊκα, στο Β υπήνεμο βραχίονα του όρμου του Πλατύ

Γιαλού, όπου και η εκκλησία του Άη Γιώργη του «Καραβοστάση» <στο Καραβοστάσι και το σύγχρονο αλιευτικό καταφύγιο. / Ν.

*Κάραβου τα Πεταλάκια, στου [Καράβου (βλ. λ.) / <πεταλάκια «μικρά πετάλια, μικρά βραχώδη υψώματα» <πετάλι + υποκορ. κατάλ. -άκι, πβ. Πετάλα, Πετάλι, Πέταλος]: βραχώδες ύψωμα ΝΔ του νησιού, ΝΑ στο Τόσο Νερό. / Κ.

*Καραβούλη, του / στου [οικογ. όν. από παρων. Καραβούλης (Τ.Κ.Α.) <Κάραβος ή Καραβής + υποκορ. κατάλ. -ούλης (<κατάλ. ουδ. ουσ. σε -ούλι <μεσν. ούλιν <αρχ. κατάλ. -ύλλιον) και γραφή Καραβούλι (το) με μεταπλασμό]: το πηγάδι στον Άη Πάννη (στο) Μαυρούδι ή του Μαυρούδη, στο δρόμο προς τον Πλατύ Γιαλό.

Το Καραβούλη το νερό έχει δροσικά περίσκια,

κάνει τις νιες σα λεμονιές, τους νιους σα(ν) γ-κυπαρίσκια. / Κ.

Καρατζά η Σκάλα, του / Καρατζά τη Σκάλα, στου [<οικογ. όν. Καρατζάς <τουρκ. karaca «ζαρκάδι / μελαχρινός» / Σκάλα (βλ. λ.)]: λιθόκτιστη σκάλα στο τέλος του μονοπατιού προς τον Προφήτη Ηλία τον Αψηλό, από το όνομα του βοσκού, που σύμφωνα με την παράδοση, πούλησε τα πρόβατά του, για να πραγματοποιήσει στο τάμα του στον Άγιο. / Κ.

Καρβουνόλακκας, ο / γ-Καρβουνόλακχα, στο(ν) [<Καρβουνόλακκας <Καρβουνόλακκος «λάκκος από καρβουνοκάμινο» (με επίδρ. του ουσ. λάκκα <κάρβουνο + λάκκος «κοίλωμα, βαθούλωμα στη γη φυσικό ή σκαμμένο από τον άνθρωπο»): σημείο στη Βαθιά Λαγκάδα. / Κ.

Καργιάλη - Βίγλα [βλ. λ. Καργιάλης, Βίγλα]: η ενδιάμεση περιοχή που ορίζεται από τα δύο τοπωνύμια. / Ν.

Καργιάλη ο Ποταμός, του / Καργιάλη το(ν) μ-Ποταμό, στου [βλ. λ. Καργιάλης, Ποταμός / *Καριαύλη]: χείμαρρος που ενώνεται με το Βάνη και αυτός με το Μάγγαρη, πριν χυθούν στο Βαθύ. / Ν.

Καργιάλης, ο και *Καριαύλη, του / στου και Καργιάλι, το / στο [1. <παρων. Καργιάλης «αυτός που έχει αυλό, λεπτή κνήμη σαν της κάργιας» <κάργιαυλος <μεσν. κάργια + αυλός «φλογέρα / αυλός της κνήμης» <τουρκ. karga «καλ(ο)ιακούδα» 2. κακέμφατο (κακόηχο, άσεμνο) παρων., πιθ. <Καργιάλης <Καυργιάλης <Καυριάλης <παρων. Καυλιάρης (με αντιμετάθεση των συμφώνων -λ- και -ρ-) ««φιλήδονος, αυτός που έχει συχνή και έντονη ερωτική επιθυμία» <καύλα «στύση» + κατάλ. -ιάρης (που σημαίνει κακή ιδιότητα, πάθηση ή ελάττωμα), πβ. τοπων. Καυγιάς 3. πβ. κούτσαυλος «ο πολύ κουτσός» <*κόψ-αυλος «που του κόψανε τον αυλό της κνήμης» και Καργιάτλης (Τ.Κ.Α.), πιθανώς <Καργιάλτης (με αμοιβαία αντιμετάθεση των συμφώνων -τ- και -λ-) <κάργια + άλτης «αθλητής των αλμάτων» <αρχ. άλλομαι «πηδώ»]: μεσόγειος τόπος Δ του Ταξιάρχη της Μερσίνης, όπου εκκλησία η Παναγία (ή Αγία Ζώνη) του Καργιάλη (βλ. λ.). / Ν.

Καργιού, του / στου [οικογ. πατριδων. όν. Καργιός «από την Ικαρία» <Ικάριος

(με συνίτηση, σίγηση του αρχικού άτονου I- και κατέβασμα του τόνου) <Ικαρία + κατάλ. -ιος, πβ. και Καριγιώτης, Καργιώτης <Ικαριώτης]:

1. τόπος Ν του Κάστρου, στην αρχή του αγροτικού δρόμου προς τη Μαρωνιά, το Καλαμάκι και το Φυργάνι (βλ. λ.). / Κ.

2. μεσόγειος τόπος στα ΝΔ του νησιού, Β στα Ελληνικά και κοντά στα Κισάρια, όπου το σύγχρονο λατομείο του Γιάννη Καργιού (βλ. λ.). / Ν.

Καργιού το Φρούδι, του / στου [<Καργιού (βλ. λ.) και Φρούδι (βλ. λ.)]: θέση στο Φλάμπουρο, στο δρόμο από την Αγία Μαρίνα προς τον Άγιο Κωνσταντίνο. / Κ.

Καργιώτη, του / στου [οικογ. πατριδων. όν. Καργιώτης και Καριγιώτης (με ανάπτυξη του ευφωνικού -i-) «από την Ικαρία» <Καριώτης <Ικαριώτης (με σίγηση του αρχικού άτονου I-) <Ικαρία «νησί του ΝΑ Αιγαίου μεταξύ Μυκόνου και Σάμου» + πατριδων. κατάλ. -ώτης <Ικαρος + κατάλ. -ία, πβ. Καργιός και το ομόηχο Καρυώτης, -ισσα <Καρυές, πατριδωνυμικό της πρωτεύουσας του Αγίου Όρους]: χωράφι στα ΝΑ και παράπλευρα στον άλλοτε κοινοτικό ξενώνα της Απολλωνίας και σήμερα παράρτημα του δημοτικού καταστήματος. / Κ.

Καρδάμυλα, τα / στα και Καρδάμυλας, ο / γ-Καρδάμυλα, στο(ν) [φυτωνυμικό τοπων. <καρδαμύλη «καρδαμίδα, καρδαμούζα», πβ. Καρδαμύλη της Λακωνίας, Καρδάμυλα Χίου, Μαμίκυλας / Μαμίκυλα <αρχ. Μιμαίκυλα]: μεσόγειος τόπος στα Β, Δ και γειτονικά στις Βαλανιές. / Β.

Καρδερίμι, το / στο [<καλντερίμι «επίστρωση δρόμου με ακατέργαστες πέτρες» (-ρδ- <-λντ-, με φωνητικό εξελληνισμό) <τουρκ. kaldirim (-ε- <-i-) + κατάλ. -i]:

1. ΒΑ στου Ακλέρου στην περιοχή της Βλυχάδας. / Κ.

2. ανάμεσα στον Ορνό και το Δαφνί. / Κ.

Καρδιανή, η / γ-Καρδιανή, στη(ν) [1. <ουσιαστικοπ. θηλ. του πατριδων. Καρδιανός <Καρδιά (αρχαία πόλη της Θράκης) + κατάλ. εθνικών -ανός 2. <Καρ(ν)διανή <Καρυδιά (Κ. Άμαντος), φιλική υπόδειξη Σάββα Απέργη]: χωράφι στη Μαρωνιά, όπου σύχναζε ο Γ. Μαριδάκης και όπου πιθανώς ή υπήρχε άλλοτε εκκλησία της Παναγίας της Καρδιανής ή το αναφερόμενο χωράφι ανήκε στη φερώνυμη εκκλησία. Πβ. Καρδιώτισσα, ή Καρυώτισσα / Καργυώτισσα, που παραπέμπει στην εικόνα «Αξιόν Εστιν» της Μονής Καρυών του Αγίου Όρους, επωνυμία της Παναγίας σε εικόνες στην εκκλησία της Κοίμησης Κάστρου και Αγίου Κων(ν)νου Αρτεμώνα. / Κ.

Καρδίτση, του / στου [1. <πατριδων. οικογ. όν. Καρδίτσης <Καρδίτσα, πόλη της Θεσσαλίας («Μανός Καρδίτζης» 1656 Κ. Βρ. 60, 166 / «ο Μανωλάκης παπά Αντωνίου Καρδίτζη» 1797 Σ.β', 78). 2. Κατά τον Αλέκο Φλωράκη, «θα μπορούσε κάλλιστα να είναι πατριδωνυμικό, προέρχεται εντούτοις, κατά την οικογενειακή παράδοση, από παρατσούκλι «Καρδίτσάς», το οποίο αποδόθηκε σε κάποιον πρόγονο της οικογένειας στη Σίφνο, «επειδή γλένταγε με την καρδιά

του» (Μεταναστεύσεις κ.λπ., 417): θέση στην Καταβατή, όπου και ο Μύλος Καρδίτση, σήμερα κληρονόμων Αντωνίου Ναδάλη, πβ. λ. *Περιβόλι Καρδίτση*, στη συνέχεια *Περιβόλι του Ανδρόνικου* και σήμερα Δημοτικό Πάρκιν, παρά-πλευρα στο Γυμναστήριο «της Μαρούσας» στην Απολλωνία. / Κ.

Καρεγκλιά, τα / στα [*καρεγκλί*, ουδ. υποκορ. <καρέγκλα «κάθισμα με στήριγμα για την πλάτη» <βενετ. *charegla* <λατιν. *cathedra* <αρχ. *καθέδρα* «κάθισμα»]: συνεχόμενοι βράχοι με μορφή φυσικού καθίσματος και στήριγμα για την πλάτη στον παλιό πεζόδρομο της Χερρονήσου, κοντά και πριν από τον Άη Μηνά, όπου ακουμπούσαν το φορτίο τους και κάθιζαν να ξεκουραστούν οι οδοιπόροι. Καταστράφηκαν με τη διάνοιξη του αμαξιτού, αλλά το τοπωνύμιο παρέμεινε. / Β.

Καρέλας, ο και Καρέλα, του / στου [<οικογ. όν. *Καρέλας*, που φέρει η οικογένεια βιομηχάνων από τα Εξάμπελα]: στα ΝΑ μεσόγειος τόπος ανάμεσα στο Βλυχό και Μπρόβαρμα του Φάρου, όπου κτήματα της οικογένειας Καρέλα. / Ν.

Καρόδρομος, ο [<κάρο + αρχ. *δρόμος* <μτγν. *κάρρον* (<λατιν. *carrus* «όχημα»)]: η αρχή του παλιού δρόμου για κάρρα, από Καμάρες προς Βορ(ε)ινή, που σήμερα έχει ασφαλτοστρωθεί. / Β.

Καρύδη, του / στου ή Καρύδι, το / στο [<οικογ. όν. από παρων. *Καρύδης* <καρύδι «ο καρπός της καρυδιάς» (στο σιφνιακό γλωσσικό ιδίωμα σημαίνει «ο καρπός της αμυγδαλιάς», ενώ ο καρπός της καρυδιάς, προς διάκριση, λέγεται «στρογγυλό καρύδι» <μτγν. *καρύδιον* <αρχ. *κάρυον* / *Καρύδι (το)* <του *Καρύδη* ή στον *Καρύδη*, πβ. *Λάδης* <λάδι, *Ξύδης* <ξύδι, *Φασόλης* <φασόλι]: το τοπων., απροσδιόριστης θέσης σήμερα, αναφέρει στο χειρόγραφο του ο Ιάκ. Δραγάτης.

Καρύδη η Μάντρα, του / Καρύδη τη Μάντρα, στου [<Καρύδη (βλ. λ.) και *Μάντρα* (βλ. λ. *Μάντρα του Λαλά*): κτητορικό τοπωνύμιο που δηλώνει περιφρακτο χωράφι πλησιόχωρα στο *Ξερολάγκαδο*. / Β.

Καρφί, το / στο [<καρφί <μτγν. *καρφιον*, υποκορ. του αρχ. *κάρφος* «ξερόχορτο, άχυρο, πιθανόν, λόγω του σχήματος των πρώτων ξύλινων καρφιών»]: μικρός κάβος Β στην Εφταμάρτυρο, πιθανώς λόγω του αιχμηρού σχήματός του, πβ. τοπων. *Σπαθί* και οικογ. όν. *Καρφής* (Τ.Κ.Α.). / Κ.

Κασέλ-λα, η / γ-Κασέλ-λα, στη(ν) [βλ. λ. *Κασέλ-λες*]: εδαφονύμιο από το σχήμα· καβάκι στο τέλος της δεξιάς αγκάλης του όρμου του Πλατύ Γιαλού, που χαρακτηρίζεται από την αρχαιολόγο Ζώζη Παπαδοπούλου ως «μία προϊστορική θέση παραγωγής μολύβδου / αργύρου» (Π. Δ' Δ.Σ.Σ., (2013) 34). / Ν.

Κασέλ-λες, οι / σεις [<Κασέλες (με προφορά του διπλού -λ-λ-) <κασέλα «ξύλινο κιβώτιο επίμηκες και βαθύ, όπου φυλάγονται είδη ρουχισμού» <ιταλ. *cassela*, υποκορ. του *cassa* «κάσα» <λατιν. *carpsa* «κιβώτιο» / *Κασσέλες]: εδαφονύμιο από το σχήμα:

1. *θέση κοντά στον Άη Γιώργη το Μαστιχά, στον παλιό δρόμο προς το Σκοτεινό, όπου υπήρχαν βράχοι σε σχήμα και μέγεθος κασέλας τους

οποίους οι οδοιπόροι χρησιμοποιούσαν ως κάθισμα για να ξεκουραστούν. Καταστράφηκαν με τη διάνοιξη του νέου δρόμου, αλλά το τοπων. παρέμεινε, πβ. λ. *Καρεγκλιά*. / Κ.

2. στη ΝΑ ακτή του νησιού, απέναντι από την Κιτριανή, αλλιώς *Κασέλ-λα* (βλ. λ.). / Ν.

***Καστανάς, ο / γ-Καστανά, στο(ν)** [ανθρωπωνύμιο <επαγγελμ. οικογ. όν. *Καστανάς* «που παράγει ή πουλάει κάστανα» <κάστανο + επαγγελμ. κατάλ. -άς <μτγν. *κάστανον* (1664 Σ.α', 82 / 1698 Σ.α', 86 / 1785 Ι.Α.Κ., 63)]: κτητορικό τοπωνύμιο στα ΒΑ, μεσόγεια τοποθεσία, όπου υπάρχει αρχαία φρυκτωρία και τάφοι γεωμετρικής εποχής, βορειότερα του Καταβατού, ανάμεσα στον αμαξιτό δρόμο προς Χερρόνησο και Λειψάνα (βλ. λ.). / Β.

Καστέλ-λο, το / στο [<Καστέλο (με προφορά του διπλού -λ-λ-) <καστέλο «μικρό κάστρο, οχυρός πύργος» <λατιν. *castellum*, υποκορ. του *castrum*): θέση στο Σελ(λ)άδι, στους Μύλους του Κάστρου από το όνομα του κέντρου διασκέδασης, που λειτουργούσε παλαιότερα εδώ. / Κ.

Καστόρη το μανträκι, του / στου [<κτητορικό μικροτοπων. <Καστόρης, οικογ. όν. από παρων. <καστόρι «δέρμα του κάστορα, ύφασμα από τρίχες κάστορα», ουδ. του μτγν. επιθ. *καστόριος* <αρχ. *κάστωρ*]: μικρή μάντρα ΒΔ του Αγίου Σιλβέστρου. / Β.

Καστρί, το / στο [«μικρό κάστρο», <καστρίον, υποκορ. του *κάστρο* (βλ. λ. *Κάστρο*): μικροτοπωνύμιο, σπίτι και θέση σε ύψωμα ΒΔ στο Άνω Πετάλι, μετά τον Άγιο Αντίπα, ιδιοκτησία της οικογένειας Κ. Βασσάλου. / Β.

***Κάστρο, το / στο** [<κάστρο «οχυρωμένος οικισμός» <μεσν. *κάστρον* <λατιν. *castrum*, πβ. *Καστέλο*, *Καστρί*]: αρχαία, μεσαιωνική και νεότερη πρωτεύουσα της Σίφνου έως το 1836. Έδρα της *Αρχιεπισκοπής* (1646-1797) και *Μητρόπολης Σίφνου* (1797-1852). Το 1662 αναφέρεται ότι είχε εννέα ενορίες (Σ.ιβ', 102). Ο κάτοικος λέγεται *Καστριανός* / -ή <Καστρ- + κατάλ. -ιανός / -ή) (1650 Ι.Α.Κ., 24 / 1717 Σ.α', 89 / 1754 Σ.ζ', 31). Για να εξοικονομηθούν χώροι οικοδομήσιμοι, οι κοινόχρηστοι χώροι είναι ελάχιστοι και δεν υπάρχουν εδώ αυλές ή κεντρικές πλατείες, εκτός από κάποια δώματα αποθηκών που χρησιμοποιούνται, λόγω της κλίσης του εδάφους και της υψομετρικής διαφοράς τους, για να αυλίζονται τα αμέσως από πάνω τους σπίτια, μπροστά και παράπλευρα στην εκκλησία του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου. Έτσι, στο Κάστρο συναντούμε το φαινόμενο της οριζόντιας ιδιοκτησίας και της διείσδυσης της μιας ιδιοκτησίας στην άλλη. Εδώ υπάρχει δημοτική δεξαμενή νερού.

*Και ρέβεις, Κάστρο μου παλιό, σαν θυμιατό σπασμένο,
σαν ρούχο σκοροφάγωτο, σαν νυφικό σκισμένο
και μοιάζεις με βενέτικη γαλέρα στοιχειωμένη,
που στέκει μισοπέλαγα κι αργοβυθά θλιμμένη*

Θεοδόσης Σπεράντσα, *Στο Κάστρο*. / Κ.

***Καταβατή, η / γ-Καταβατή, στη(ν)** (ενν. γη, οδός, περιοχή) [ουσιαστικοπ.

θηλ. του επίθ. *καταβατός*, -ή, -ό «κατωφερής κατηφορικός, καθοδικός, που κάνει πορεία προς τα κάτω» <ρ. *καταβαίνω*, πβ. και τοπων. *Καταβατός*]: ο νοτιότερος από τους κεντρικούς, επιμήκης οικισμός της Σίφνου ίσως, επειδή το χωριό έχει χτιστεί κατά μήκος του δρόμου, στην παρόδια ζώνη, και επειδή, σε σχέση περισσότερο με την Απολλωνία, και λιγότερο με τα γειτονικά Εξάμπελα, βρίσκεται ψηλότερα και «κατεβαίνει» κάποιος, όταν κατευθύνεται προς τους δύο αυτούς οικισμούς (1712 Σ.β', 74 / 1738 Σ.ιστ', 106 / 1785 I.A.K., 69 / 1787 Ν.Ε.Σ., 216 · με επίδραση του ρ. *κατεβαίνω* και «*Κατεβατή*» 1652 Σ.ε', 140 / 1849 Σ.β', 98) και *Καταιβατή* (Ιάκ. Δραγάτσης). Ο κάτοικος λέγεται *Καταβατιανός* / -ή (<*Καταβατ*- + κατάλ. -ιανός / -ή, πβ. και οικογ. όν. «*Νικόλαος Καταβατινός*» 1828 Σ. ι', 120, αντί του ορθού *Καταβατηνός*). Στην είσοδο της Καταβατής, σε κτήμα της Βρυσιανής υπάρχει χώρος στάθμευσης αυτοκινήτων (πάρκιν) και στο προαύλιο των διδακτηρίων του Γυμνασίου-Λυκείου υπάρχει δημοτική δεξαμενή νερού. / Κ.

***Καταβατός** και **Κατεβατός**, ο / γ-**Καταβατό**, **στο(ν)** [1. ουσιαστικοπ. αρσεν. του επιθ. *καταβατός* (ενν.) δρόμος, τόπος <*καταβαίνω* / *Κατεβατός* (με επίδρ. του ρ. *κατεβαίνω*), πβ. *Κατηφόρα*, αντίθ. *Ανήφορο* (βλ. λ.) 2. *κατεβατός* «ο άνεμος που κατεβαίνει από τα βουνά»]: μεσόγειος τόπος στα ΒΑ, στο δρόμο προς τη Χερρόνησο και μετά τον Άη Μηνά (1718 Σ.α', 91), *περνάς απ' τον Καταβατό / και τον Ποταμό της Χώνης / περπατείς και πάντα ιδρώνεις*. (Ν. Ποριώτης). / Κ.

***Κατακοπή**, η [<*κατακόπτω*, βλ. λ. *Καταβατή*, *Παναγιά της Κατακοπής* και *Αγγελόχτιστη*]: σύμφωνα με παράδοση που αναφέρει ο Μ. Φιλιππάκης, *Κατακοπή* ήταν το αρχικό όνομα της Καταβατής. Το τοπων. σημαίνει κατακοπή για τη διάνοιξη δρόμου του δάσους από φίδες που άλλοτε κάλυπτε τον τόπο. Τότε αποκαλύφθηκε η εκκλησία «Παναγία η Κατακοπή», όπως αλλιώς λέγεται η *Αγγελόχτιστη*, που, κατ' άλλη παράδοση, χτίστηκε και λειτουργείται από αγγέλους. Ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει μία ακόμα εκδοχή που δικαιολογεί την ονομασία του χωριού. Σε χρόνο άγνωστο ληστοπειρατές κατέκοψαν τους κατοίκους του χωριού. / Κ.

Καταλύματα, **Κατελύματα** και **Κατελείμματα**, **τα / στα** [1. <*κατάλυμα* «τόπος ή χώρος προσωρινής διαμονής» <*καταλύω* «σταθμεύω για προσωρινή διαμονή, ανάπαυση, διανυκτέρευση» 2. και <*κατελώ* <*καταλύω* «καταστρέφω, χαλώ», οπότε το τοπων. σημαίνει καταστρεμμένα οικήματα 3. *Κατα(ε)λείμματα* «εγκαταλειμμένα οικήματα» <*καταλείπω*]: θέση Β στη Ρούμελη τ' Ατσόνιου, προς τη Χερρόνησο, Δ του δρόμου στο ύψος του Στρογγυλού (βλ. λ.). / Β.

Κατασκηνώσεις, **οι** [<*κατασκήνωσις* «τόπος σε εξοχική τοποθεσία με τις αναγκαίες εγκαταστάσεις, όπου κατασκηνώνουν, στήνουν σκηνή και μένουν κάτω απ' αυτή για παραθερισμό, κάμπινγκ <αγγλ. *camping*» <μτγν. *κατασκήνωσις* <*κατασκήνω* (-όω), πβ. λ. *Κάμπινγκ*]:

1. ιδιωτικό κάμπινγκ στις Καμάρες του Μάκη Κορακή. / Κ.

2. δημοτικό κάμπινγκ στα Πλακιά του Πλατύ Γιαλού. / Ν.

***Καταφίδι**, **το / στο** [1. <*κατά*- επιτατ. + *φίδα* <*αρκευθίδα* <*αρκευθίς*, υποκορ. του αρχ. *άρκευθος* από τις πυκνές φίδες της περιοχής, πβ. *κατακλείδι* 2. από τη συναρπαγή *κατάφυτο* *φίδες* «μέρος γεμάτο φίδες»]: θέση ΒΔ στο Αποκοφτό, όπου άλλοτε υπήρχε πυκνό δάσος φίδας, ΝΑ και κοντά στο Φιδωπό. Εδώ βρίσκεται και η λεγόμενη *Σπηλιά του Αράπη*, πβ. *Φιδωπό*, *Φιδωπός*. / Ν.

***Καταφύγια**, **τα / στα** [<*καταφύγιο* <αρχ. *καταφύγιον*, υποκορ. του ουσ. *καταφυγή* <*καταφεύγω*]: άλλη ονομασία των μεταλλείων του Άη Σώστη, όπου σώζονται σπηλαιώδη κοιλώματα, στα οποία μπορεί να καταφύγει κάποιος, για να προφυλαχτεί από δυσμενείς καιρικές συνθήκες σήμερα ή κρυψώνες, όπου κατέφευγαν οι κάτοικοι στα χρόνια των πειρατικών επιδρομών. Ο Ε. Ώτεκερ από το 1899 έχει περιγράψει τα μεταλλεία του Άη Σώστη, *τα Καταφύγια*, όπως λέγονται από το λαό, ως εξής:

«*Η είσοδος εις το μεταλλείον του Αγίου Σώστη είναι χαμηλή και κατά πολύ στενή. Αλλ' ο εισερχόμενος αφού διαβή την είσοδον, τότε πλέον δύναται να περιφέρηται εντός αληθούς λαβυρίνθου επί πολλάς ώρας χωρίς να δύναται να εύρη την έξοδον*». / Β.

***Κατεργάκι**, **το / στο** [<*κάτεργο* (βλ. λ. *Κατέργου*) + υποκορ. κατάλ. -άκι, πβ. παρων. *Κατεργάκης* και επώνυμα *Κάτεργος*, *Κατεργαράκης*, *Κατεργάρης* (Τ.Κ.Α.) και τοπων. *Κατέργου*]: στη ΒΔ ακτή, κολπίσκος κοντά στην Άσπρη Βίγλα και στη δεξιά αγκάλη του όρμου προς τη Χερρόνησο, άγνωστο πώς ο ονοματοθέτης το παρομοίασε με μικρό κάτεργο. / Β.

***Κατέργου**, **στού** [1. <*Κάτεργο* «βράχος ή ακρωτήριο που μοιάζει με κάτεργο» <*κάτεργο* «πειρατικό πλοίο / παροπλισμένο πολεμικό σκάφος μόνιμα ελλιμενισμένο που χρησίμευε ως φυλακή καταδίκων ή ως πλωτός στρατώνας, πλοίο όπου υπηρετούσαν οι κατάδικοι, οι κατεργάρηδες («πληρωτοί, κακοποιοί») <μτγν. *κάτεργον* <ουσιαστικοπ. ουδ. του επιθ. *κάτεργος* «καλλιεργημένος, οργωμένος» <*κατ(ά)* + *-εργος* <*έργον*. «*Σκοπέλους ή βράχους με μεγαλύτερο μέγεθος που μοιάζουν από μακριά με πλοία ονόμασαν (οι ναυτικοί μας) Καράβια... Κάτεργα κ.τ.ο.*» (Μ. Σκανδαλίδης, ΟΝΟΜΑΤΑ, 19, 26)]: παράλια θέση στα ΝΔ, Ν του Κάβου Κοκκινομούτθες, όπου και αρχαίος πύργος, ίσως επειδή η ακτογραμμή μοιάζει με κάτεργο ή επειδή εδώ άραζαν κάτεργα ή επειδή εδώ είχε ξοκείλει και παραμένει ως ναυάγιο κάτεργο 2. ή κτητορικό τοπων. <οικογ. όν. *Κάτεργος*, πβ. λ. *Πούντα του Πολεμικού*, *Καράβι του Αλούρδου* ή του *Στριμίγκη*. / Κ.

«*Κατζαρίδη, εις του*» [(1776 Σ.ιδ', 128), βλ. λ. *Κατσαρίδη*].

Κατηφόρα, **η / γ-Κατηφόρα**, **στη(ν)** [1. <μεσν. *κατηφόρα* «έδαφος με κλίση προς τα κάτω» με επίδρ. της ανώμαλης ρημ. αύξησης *κατήφερα* αντί *κατέφερα* του *καταφέρω* <μτγν. *κατώφορος* (πβ. *κατωφερής*) 2. <*κατηφόρι* + *μεγεθ.* *κατάλ.* -α, αντίθ. *ανηφόρα*]: θέση μετά το Ανεμορδ(ε)ίλι και το Κακό Σκαλί, στο δρόμο προς το Βαθύ, αλλιώς και *Κατηφόρα Μερ(ι)σίνης* (βλ. λ.). / Ν.

Κατηφόρα του Πλατύ Γιαλού, η / γ-Κατηφόρα του Πλατύ Γιαλού, στη(ν) [βλ. λ. *Κατηφόρα, Πλατύς Γιαλός*]: στο παλιό μονοπάτι από τη Μερσίνη προς τον Πλατύ Γιαλό. / Ν.

Κατοικιές, οι / στις [*κατοικιά* «αγροικία, διαφορετικά, θεμωνιά, εποχιακή αγροτική κατοικία σε περίοδο αλωνίσματος και λιχνίσματος· εδώ ακόμα τυροκομούσαν» <κατοικία (με συνίτηση) «τόπος διαμονής» <κάτοικος <πρόθ. *κατ(α)- + οίκος*, πβ. λ. *Θεμωνιά* και *Μάντρες, Μαντροκαθισκιά*]:

1. του Πατριάρχη στο Σελ(λ)άδι. / Β.

2. του Νικολού Γεραντώνη στο Σελ(λ)άδι. / Β.

***Κατράκος, ο / γ-Κατράκο, στο(ν)** [οικογ. ον. από παρων. *Κατρής* + κατάλ. -άκος <αραβοτουρκ. *kadri* «δυνατός, χότζας», πβ. *Καντρής, Κατράκης*]: νηχύτης «σκουπιδότοπος» στην κοίτη χειμάρρου στον Ελεήμονα (βλ. λ.). / Κ.

Κατρακύλια, τα [*μεσν. κατρακύλι* «στεφάνι που το έσπρωχναν τα παιδιά με μία βέργα για να παίξουν, τσέρκι, κύλιντρας» <μεσν. **κατρακυλώ* <κατλακυλώ (-ρ- <-λ-) <μτγν. *κατακυλίω* «κυλώ προς τα κάτω» όπως *κυνήγι* <*κυνηγώ*]: στο Καμπανάκι - Τσι(ν)γκούρα). / Κ.

***Κατρέφτης, ο / γ-Κατρέφτη, στο(ν)** [*καθρέφτης* «οποιαδήποτε στιλπνή επιφάνεια αντανακλά τα είδωλα των μορφών ή των αντικειμένων που βρίσκονται μπροστά της» <μεσν. *καθρέπτης* <*καθρόπτης* (-ε- <-ο-) <κάθροπτον <μτγν. *κάτροπτον* και *κάθοπτρον* <αρχ. *κάτοπτρον* <κατοπτεύω]: απότομος κάθετος γκρεμός:

1. παράλια θέση στη ΝΑ ακτή, ανάμεσα στο Μαμίκουλα και Μαμουζά (βλ. λ.). / Κ.

2. *παράλια θέση στη ΝΔ ακτή, νοτιότερα του Κάβου Μαΐστρα (βλ. λ.). / Ν.

Κατσαμπά, του / στου [1. <οικογ. ον. από παρων. *Κατσαμπάς* <*κατσαμπάς* «πηγή νερού, είδος γερανιού, με το οποίο βγάζουν νερό από λάκκους και ποτίζουν τους κήπους» <τουρκ. *kasaba* (Κ. Μηνάς, 197) 2. πατριδων. οικογ. ον. <*Κατσαμπάς* (πόλη της Μαγνησίας στη Μ. Ασία, στο Αλέκος Φλωράκης, Μεταναστεύσεις, κ.λπ., 178), πβ. οικογ. ον. *Κατσαμπας* (Τ.Κ.Α) και *Κασαμπάς* <αραβ.-τουρκ. *kasamba* «κωμόπολη»]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει μεσόγειο τόπο στα ΝΔ, Ν στην Κατσίστρια. / Ν.

Κατσαμπά ο Ποταμός, του / Κατσαμπά το(ν) μ-Ποταμό, στου [βλ. λ. *Κατσαμπά / Ποταμός*]: κατά το χάρτη του Αντ. Γρυπάρη, χειμάρρος που, αφού περάσει από την Κοκχίνα, εκβάλλει στη θέση Τσό(ώ)πος του Βαθιού, κατά το γενικό ανέκδοτο χάρτη Ζ. Παπαδοπούλου, μεσόγειος τόπος ΝΑ της Κατσίστριας. / Ν.

Κατσαρίδι, το και Κατσαρίδη, στου [1. <οικογ. ον. *Κατσαρίδης* <*Κατσαρός* (*Κατσαρός, Κάτσαρος*) «γάταρος» ή *Κατσαρής* «φτωχός, ζαρωμένος» + πατρων. κατάλ. -ίδης <*κατσί* «γατάκι» + κατάλ. -αρός (που δηλώνει πλησμονή και μεγέθυνση) <*κατί* (με τσιτακισμό, *αλάτσι* <*αλάτι*) <*κατίον* <βυζαντ.

κάτ(τ)α ή *γκάτ(τ)α* <βενετ. *gatta* <λατιν. *cat(t)us* «γάτος» – *cat(t)a* «γάτα», πβ. οικογ. ον. *Γάτος* 2. *Κατσαρός* «σγουρομάλλης» <ακανθηρός, πβ. παρων. *Κατσαρίδι* του Βασιλείου Ζαμπέλη ή Καλλάρη, *κατσόπρινο, ακανθόχοιρος* («παπα- *Κατζαρίδη*» 1677 Ι.Α.Κ., 35, «παπα- *Ιωάννης Κατζαρίδης*» 1684 Σ α, 67 / «*από τον Αντώνη παπα-Κατζαρίδη*» 1735 Σ.β', 12 / «*Βασιλείος Κατζαρίδης*» 1828 Σ.ι', 122) / παρων. *Κατσαρίδι* «μικροκαμωμένος και αεικίνητος, σαν μικρή κατσαρίδα», Σ.Π., 13]: μεσόγεια θέση και χειμάρρος ΒΑ στην Κατζούραινα (βλ. λ.). / Ν.

Καθόμουνα και κοίταζα τ' Αλούρδου το Καράβι,

λέω μπανάτσα σήμερα θα 'χουμε ως το βράδυ.

Σηκώθηκα σιγά-σιγά παίρνω το καλαμίδι,

τραβάω κάτω στον Καπή, περνάω στον Κατσαρίδη.

(Αντώνης Ιω. Αβρανάς, «Σιφναϊκά Νέα» Απρ. 2006, σελ. 5).

Κατσικά, του / στου [<*Κατσικάς* «γιδοτρόφος, βοσκός» / ανδρων. *Κατσικού* <*κατσικά* «γίδα» + κατάλ. -άς <αλβαν. *kats* <τουρκ. *keci(k)*]: θέση στο Πλατύ Πηάδι ή Μοναχή του Αρτεμώνα. / Β.

Κατσικού, η / γ-Κατσικού, στη(ν) [<*Κατσικάς* (βλ. λ.), πβ. παρων. *Κατσκογιό, το*]: θέση στο Πλατύ Πηάδι, απέναντι στον *Κατσικά*. / Β.

Κατσιμίδη το Πεταλ-λάκι, στου [οικογ. ον. *Κατσιμίδης / Κασιμίδης* (Τ.Κ.Α.) <*Κατσιμής / Κασιμής* + πατρωνυμ. κατάλ. -ίδης <τουρκ. *kasim* «ο διαιρέτης» ή <τουρκ. *kasin-mak* «ξύνομαι, η φαγούρα» (Β. Βογιατζόγλου) και *Πεταλάκι* (βλ. λ.)]: κτητορικό τοπων., μικρό επίπεδο ύψωμα κοντά στο *Παράμπουκο / Κολόπανη* (βλ. λ.). / Κ.

***Κατσιπερνα, τα / στα** [1. <*Κατσιπερνα* και *Κατσιπερνα* (με μετάθεση του -ρ- και τροπή του -ι- σε -ε-, λόγω γειννίασης με το υγρό -ρ-) <*κατσό-πρινος* (ο) <*ακανθο-* <*άκανθα* 2. <*κακό-πρινος* <αρχ. *πρίνος* («πουρνάρι» <*πρινάρι* [-ου- <-ι-] <*πρινάρι*) 3. <*κατσι-* / <*κατσο-* <*καψι-*, *καψο-* <*καίω* 4. <*κατσί* «γατί», πβ. *κατσιάζω* «ζαρώνω, μαραίνομαι» 5. ή <*κατσικόπρινα* (με απλολογία) <*κατσικά* + *πρίνος* (επειδή τον τρώγουν τα κατσίκια)]: φυτωνύμιο, Ν, έξω από την Καταβατή, δεξιά στο δρόμο προς το Βαθύ και μετά τα Φυρ(ρ)όγεια, όπου καχεκτικοί θαμνοειδείς πρίνοι, άγριες βαλανιδιές, πουρνάρια *quercus coccifera*. Σχετική η παροιμιακή φράση «*Από τα Κατσιπερνα είσαι*», που σημαίνει τόσο απληροφόρητος ή καθυστερημένος είσαι; / Κ.

Κατσιπερινές, οι / στις [<*κατσιπερνα* (βλ. λ. *Κατσιπερνα*) + κατάλ. -ιά (που σημαίνει φυτό), πβ. λ. *Κούμαρα*]: τοποθεσία πριν από τον Τσό(ώ)πο, κάτω από το Συκχίδι, στο Βαθύ με θαμνώδεις πρίνους. / Ν.

Κατσιπερινού, στου [φυτωνύμιο <*Κατσιπερνα, το κατσι-*, *κατσο-* ως α' συνθετικό σημαίνει μικροκαμωμένος, καχεκτικός, βλ. προηγ. λ.]: εδώ είχε μάντρα το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 159), ίσως η ίδια θέση με τα *Κατσιπερνα*.

***Κατσιστρία, η / γ-Κατσιστρία, στη(ν)** [1. <Καθίστρ(ι)α «κάθισμα» <καθίζω + τοπική κατάλ. -ίστρια, πιθανώς από συμφυρμό του κάθισε + κάτσε, πβ. ατσιγγανος <αθίγγανος (με τσιτακισμό) 2. <κακίστρα «γυναίκα δύστροπη, στριμμένη, κακεντρεχής» (με τσιτακισμό) <κακός + κατάλ. *ίστρα*, κατά το *μοδίστρα*, *κουδουνίστρα* / τοπική κατάλ. -ίστρια, κατά το *βουλ-ίστρια*]: 1. μέρος, όπου ακουμπούσαν το φορτίο τους οι ξυλοκόποι και κάθονταν λίγο, για να ξεκουραστούν 2. θέση για ενέδρα κυνηγών καμωμένη με κλαδιά 3. ή επικίνδυνη κατοικία, πβ. τοπων. *Ανάθεμα*, *Κατάρα*, *Γλίστρες*:

1. *B, τα ριζά ύψωματος κοντά στη Χερρόνησο, ΒΑ στα Βρουλίδγια και ανάμεσα Αμπρουδέκτη και Καμπαναριό, όπου υπάρχει αρχαίος πύργος (4). / B.
2. *δίκωφο ύψωμα (388 μ.), στα ΝΔ και πάνω από το λιμάνι του Βαθιού (Κατσιστρία-Σινιόρε). Οι ναυτικοί λένε ότι από τη θάλασσα το ύψωμα μοιάζει με τα οπίσθια ξαπλωμένης μπρούμυτα γυναίκας. Όπως λένε, από το χαρακτηριστικό αυτό σχήμα του ύψωματος αναγνωρίζουν από μακριά ότι φτάνουν στο Βαθύ. (Πβ. *Ορθολίθιον*, το βουνό της αργολικής χερσονήσου, το οποίο από τον Πόρο παίρνει τη μορφή ύπτιας γυναίκας, από το οποίο λέγεται «Κοιμωμένη»). / N.

Κατσούλι, το / στο [1. <οικογ. όν. από παρων. *Κατσούλης* (Τ.Κ.Α.) (με μεταπλασμό) «γαλανομάτης, που έχει μάτια όμοια με της κατσούλας, της γάτας, πβ. και οικογ. όν. *Κατσουλάκης* <*Κατσούλης* + υποκορ. κατάλ. -άκης 2. <κατσούλα «κουκούλα, σκούφια» <ρουμ. *caciula* <λατιν. *casula* «καλύβι» <*casa* «καλύβα», («εις τον Άγιον Γεώργιον του Κατζούλη» 1814 Σ.δ', 61)]: χωράφι στη Β είσοδο του Πλατύ Γιαλού, όπου ιδιοκτησία της οικογένειας Εμμ. Κάραβου. / N.

Κάτω Αλωνάκι, το / στο [<κάτω «χαμηλά» <αρχ. κάτω <κατά / βλ. λ. *Αλωνάκι*]: εδαφονύμιο από τη θέση, σε αντίθεση με το *Πάνω Αλωνάκι*, στην κορφή του Προφήτη Ηλία του Ψηλού. / K.

Κάτω Ανεμορδ(ε)ίλι, το / στο [βλ. λ. *Ανεμορδ(ε)ίλι*]: το νότιο μέρος της περιοχής Ανεμορδ(ε)ίλι. / N.

Κάτω Αστοιβές, οι / στις [βλ. λ. *Πάνω Αστοιβές*]: ξέφωτο ανάμεσα σε φίδες γειτονικό στον Άγλωσσο, στον Προφήτη Ηλία του Κοντού. / N.

Κάτω Βάρτα, τα / στα [<κάτω (βλ. λ. *Κάτω Αλωνάκι*) και *Βάρτα*]: σε αντίθεση προς τα *Πάνω* και *Πέρα Βάρτα*. / B.

Κάτω Γειτονιά, η / γ-Κάτω Γειτονιά, στη(ν) [<κάτω (βλ. λ. *Κάτω Αλωνάκι*) / *Γειτονιά* «σύνολο από γειτονικά μεταξύ τους σπίτια» <μεσν. *γειτονιά* <αρχ. *γειτονία* (με συνίζηση) <*γείτων*, *γείτονος*]: συνοικία του Κάτω Πεταλιού (βλ. λ.), σε αντίθεση προς την *Πάνω* και *Πέρα Γειτονιά*. / K.

Κάτω Δωματάκι, το / στο [<αρχ. *δώμα* «η επάνω ελεύθερη επιφάνεια της επίπεδης στέγης του κτη(ι)ρίου» + υποκορ. κατάλ. -άκι <δέμω «οικοδομώ»]:

θέση του βουνού στα ΒΑ του Αγίου Νικήτα που μοιάζει με ταρατσα, σε αντίθεση με το Πάνω Δωματάκι, λόγω υψομετρικής διαφοράς. / B.

Κάτω Κρεμαστά, τα / στα [ουσιατικοπ. επίθ., ενν. *βράχια* <ουδ. αρχ. επιθ. *κρεμαστός* «κρεμάμενος, μετέωρος» <*κρεμάννυμι*]:

1. στα Β, πίσω από το Φανάρι του Άη Γιώργη της Χερρόνησου. / B.

2. απόκρημνη ακτή στη Β αγκάλη του όρμου του Πλατύ Γιαλού. / N.

Κάτω Λόζια, η / γ-Κάτω Λόζια, στη(ν) [βλ. λ. *Λόζγια(η)* (1783 Ν.Ε.Σ., 208 / 1822 Ν.Ε.Σ., 52)]: η ΝΑ Λόζια του Κάστρου, αλλιώς *Πορτάκι* (βλ. λ.). / K.

Κάτω Μαχαίρα, η / γ-Κάτω Μαχαίρα, στη(ν) [<*Μαχαίρα* <*μαχαίρι* + μεγεθ. κατάλ. -α <αρχ. *μαχαίριον*, υποκορ. του αρχ. *μάχαιρα*]: προς το Βαθύ, κοντά στου Βάνη – Γενναργιά. / N.

***Κάτω Μερσίνη, η / γ-Κάτω Μερσίνη, στη(ν)** [βλ. λ. *Μερ(ι)σίνη*]: θέση κοντά και ΝΑ στη Μερσίνη. / N.

Κάτω Μύτθη, η / γ-Κάτω Μύτθη, στη(ν) [βλ. λ. *Μύτθη*]. / K.

***Κάτω Πετάλι, το / στο** [<κάτω «χαμηλά» <αρχ. κάτω <κατά / βλ. λ. *Πετάλι*]: οικισμός έξω από την αλυσίδα που σχηματίζουν οι υπόλοιποι κεντρικοί οικισμοί και Α του Άνω Πεταλιού. Ο κάτοικος λέγεται (*Κάτω*) *Πεταλιανός* και *Πεταγιανός*, *Πετανγκιανός*. Εδώ λειτουργεί το Μουσικό Σχολείο από το 1996. / K.

Κάτω Ποταμός, ο / γ-Κάτω Ποταμό, στο(ν) [*Κάτω* βλ. προηγ. λ. / βλ. λ. *Ποταμός*]: ο ποταμός που ενώνεται, κάτω, χαμηλά στα ΝΑ με τον ποταμό των Ερκιών και χύνεται στη Σεράλια. / K.

Κάτω Σιδηρού, στου [*Κάτω* βλ. προηγ. λ. / βλ. λ. *Σιδηρού*].

Κάτω Χωρ(γ)ιά, τα / στα [βλ. λ. *Χωργιό*]: Η Απολλωνία και τα χωριά της Δημοτικής Κοινότητας Απολλωνίας σε αντίθεση προς τον Αρτεμώνα και τα χωριά της άλλοτε Κοινότητας Αρτεμώνα, ο κάτοικος *Κατωχωρίτης*, αντίθ. *Πάνω Χωρ(γ)ιά*, *Πανωχωρίτης*. / K.

Καυγιά, του / στου [1. κακέμφατο (κακόηχο, άσεμνο) παρων., πιθανώς <*Καυλιά* (πβ. βυζαντ. *Καυλέας*, με συνίζηση), με τροπή της συλλαβής -λι- σε -γι- (παγιός <παλιός), <*καυλί* «το ανδρικό γεννητικό όργανο» + μεγεθ. κατάλ. -άς <αρχ. *καυλίον*, υποκορ. του *καυλός* «ο πρωταρχικός τρυφερός βλαστός του φυτού», πβ. οικογ. όν. από παρων. *Σίφνιος ιερομόναχος του Προφήτη Ηλία Καλλίνικος Καυλής* (1833 / 1834 Σ.δ', 160 και Σ,β', 40 και άλλα κακόηχα σιφνιακά τοπωνύμια, επίσης «*καύλος του κρεμμυδιού*» και οικογ. όν. *Αφτιάς* <*αφτί* + -κατάλ. -άς, *Καυκιάς* <*καυκί* -άς (Τ.Κ.Α.) και *μαλλιάς* <*μαλλί* + -άς 2. παρωνύμιο *Καβ(λ)ιάς*, ίσως <*Καβ(ι)λιάς* («ο Ξυλόκαρφος» με συγκοπή του -ι-) <*καβίλια* «ξυλόκαρφο» <ιταλ. *caviglia* <μτγν. λατιν. *cavilla* <λατιν. *clavis* «κλειδί»]: μεσόγειος επικλινής τόπος, στο δρόμο προς τη Χερρόνησο μετά το Τρουλ(λ)άκι και ανάμεσα στη θέση Πυροβόλοι και Καρδάμυλα, πβ. το δίστιχο από το δημοτικό τραγούδι *Στράτα μου της Χερρόνησος*:

Ότα(ν) ν-αφήσω του Καυγιά και πγιάσω του Γιαβρούχα,
περνούν τα ντέρτια τα παγιά και τα μεράκια όπου 'χα. / B.

Καυκχάλ-λα, η / γ-Καυκχάλ-λα, στην [*<Καυκάλα* (με προφορά του διπλού -λ-λ-) *<καυκάλα* «μεγάλο κεφάλι» *<Καύκαλο* (βλ. λ.) «κρανίο, όστρακο χελώνας / καυκάρα» + μεγεθ. κατάλ. -α]: μικροτοπωνύμιο, απροσδιόριστη θέση, όπου αναφέρεται ότι είχε αγρό και ανεμόμυλο το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 158, 159).

Καύκχαλ-λο, το / στο [*<*Καύκαλο* (με προφορά του διπλού -λ-λ-) *<μτγν. καύκαλον* «κρανίο» *<καύκος* «είδος ποτηριού» + κατάλ. -αλον *<λατιν. caucis*. Πβ. *<καυκί* «ξύλινο πλατύστομο κύπελλο, (μεταφορ.) κρανίο, εγκέφαλος» *<μεσν. καυκίν* *<μτγν. καυκίον* υποκορ. του *καύκος* και φρ. «ώρα να σου 'ρχει καυκί!» και *καύκη* «η πελεκητή θέση της πινακωτής»]: στα Β του νησιού κορυφή γυμνού λόφου ανάμεσα στις Χειμωνικές στο Τρουλ(λ)άκι και τον Αρβανίτη, που μοιάζει με νεκροκεφαλή, πβ. «Κρανίου τόπος». / Β.

Καυκχάρα, η / γ-Καυκχάρα, στη(ν) [*<Καυκ-κάρα* (με προφορά του διπλού -κ-κ- και ανομοιωτική προφορά του ψιλού σε δασύ -κ-χ-) *<*Καυκάρα* 1. *<Καυκάλα* (βλ. λ.) 2. *<καυκάρα* «μεγάλος πετρώδης και άγονος αγρός ακαλλιέργητος» *<καύκαρο* + μεγεθ. κατάλ. -α *<επίθ. κάρκαρος* «τραχύς» (1769 Σ.β', 1333 / 1838 Σ.β', 88)]:

1. *ΒΔ, μεταξύ Αγίου Νικολάου και Άη Νηγιά του Τρουλ(λ)ακιού. / Β.
2. στην είσοδο των Εξαμπέλων, όπου σήμερα η εκκλησία του Αγίου Στυλιανού, ιδιοκτησία της άλλοτε Μονής του Προφήτη Ηλιού, πλησίον του Μύλου του Μπρόντζα (1839 Σ.β', 89,90). / Κ.
3. *θέση στην Άμμο της Καταβατής. / Κ.
4. μεσόγειος τόπος Α, Ν του όρμου της Σεράλιας. / Κ.
5. θέση στο Βαθύ ή ακριβέστερα στην Πούντα του Πολεμικού. / Ν.
6. θέση στο Φάρο, στα Δ του Άη Γιάννη του Φάρου. / Ν.

Καυκχάρες, οι / σ-Καυκχάρες, στις [*<*Καυκχάρες* *<καυκάρα* (βλ. λ. *Καυκχάρα*)]:

1. στα Μάρμαρα (βλ. λ.). / Β.
2. χωράφια ΒΑ στο Κάτω Πετάλι, γειτονικά με του Άγα (βλ. λ.). / Κ.
3. *αγρός στο Θόλο, ιδιοκτησία της Βρυσιανής, γειτονικό του δημοτικού γηπέδου ποδοσφαίρου (βλ. λ.). / Κ.
4. *στη θέση Κοντός, ΒΑ του όρμου της Φυκιάδας (βλ. λ.). / Ν.
5. χωράφια στην κορυφή της Πούντας του Πολεμικού (βλ. λ.), πβ. λ. *Καυκχάρα α/α* 5. / Ν.

Καφενές, ο / γ-Καφενέ του Κουντζουμή, στο(ν) [*<καφενές* «καφενείο» *<τουρκ. kavene* + κατάλ. -ς *<kavehane* / οικογ. όν. από παρων. *Κουντζουμής* *<Κουτζουμής*]: σημείο πάνω από του Λαζάρου, όπου σύχναζε τις ώρες της βοσκής ο Κουντζουμής. / Ν.

Καψάλα, η / γ-Καψάλα, στη(ν) [*<καψάλι* + μεγεθ. κατάλ. -α (βλ. λ. *Κάψαλος*)]: σημαίνει ότι και Κάψαλος, θέση στα Β-ΒΔ του νησιού, στην περιοχή του Γιαβρούχα. / Β.

***Κάψαλος, ο / γ-Κάψαλο, στο(ν)** [1. *<καψάλι* (*<καψαλίζω* *<αρχ. καύσις* + κατάλ. -ίζω) + μεγεθ. κατάλ. -ος 2. *<καψάλα* (*<καψαλίζω* *<καυσαλίσ* *<καίω, καύσ-* + *-αλίσ*) + μεγεθ. κατάλ. -ος 3. *<καύσαλος* *<μτγν. καυσαλίσ* + κατάλ. -ίζω *<αρχ. καύσις* 4. *<Καψαλός* (*<καψηλός* *<καψ-* + κατάλ. -ηλός) με ανέβασμα του τόνου, πβ. μεγεθ. *καψαλίδι*]: 1. μεγάλη φωτιά στο ύπαιθρο, το καψαλισμένο, το αποψιλωμένο από πυρκαγιά ή από φωτιά έδαφος, στο οποίο καίνε τους θάμνους, για να το σπείρουν ή θαμνώδης βλάστηση που φαίνεται ότι κάηκε κάποτε. 2. Έτσι λέγεται και η φωτιά που ανάβουν τα παιδιά και περνούν πηδώντας τ' Άη Γιαννιού (24 Ιουν.), για το καλό ή κατά την περιφορά του Επιταφίου τη Μ. Παρασκευή. 3. «Κάψαλος» ήταν η επωνυμία της γαλλικής εταιρείας που λειτουργούσε τα μεταλλεία σιδηρομεταλλεύματος της Σίφνου (1900-1925):

1. *στα ΒΑ του νησιού μεσόγειος τόπος, Δ του Άη Σώστη των Μεταλλείων, όπου και αρχαίος πύργος. Ο Μ. Φιλιππάκης πιθανολογεί την προέλευση του τοπων. από την ύπαρξη της αρχαίας φρυκτωρίας στο γειτονικό Σελ(λ)άδι. / Β.
2. στα ΒΔ του νησιού μεσόγειος τόπος στα Βρουλίδια. / Β.
3. *στις Β πλαγιές του Άη Νηγιά του Ψηλού, ΒΔ στον Άη Λευτέρη του Κάμπα. Σε υψόμετρο 400 μ. βρίσκεται το μεταλλείο του Καψάλου. Κατά τον ιστορικό Κ. Γκιών, από τους εκεί σωρούς των καμένων λίθων που αποτελούν υπολείμματα εκκαμινεύσεων μετάλλων από το γειτονικό μεταλλείο. / Κ.
4. *ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει και *Κάψαλο* στα ΝΔ του νησιού, αλλά δεν εντοπίζεται σήμερα.

Κελ(λ)ί του Δεκαβάλε, το / στο [*<κελ(λ)ί* *<μτγν. κελλίον*, υποκορ. του *κέλλα* *<λατιν. cella* «θάλαμος, μικρό δωμάτιο» / οικογ. όν. *Δεκαβάλες* ή *Δεκαβάλας* *<ιταλ. De Cavala* «από την Καβάλα, Καβαλιώτης»]: αυτοτελές οικοδόμημα στο Ι. Προσκύνημα της Παναγίας της Χρυσοπηγής, όπου παραθέρριζε άλλοτε ο δικηγόρος και γνωστός λαϊκός ποιητής Αντώνιος Δεκαβάλες. / Ν.

Κελ(λ)ί του Προβελέγγιου, το / στο [βλ. λ. *Κελ(λ)ί του Δεκαβάλε* / οικογ. όν. *Προβελέγγιος* *<ιταλ. privilegio* «προνόμιο, πλεονέκτημα»]: το κελ(λ)ί της Χρυσοπηγής, όπου ησύχαζε και έγραφε ο ποιητής και ακαδημαϊκός Αριστομένης Προβελέγγιος (1850 - 1936). / Κ.

Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών (Κ.Ε.Π.), το [*Κέντρο* «το δημοτικό κτή(ι)ριο, που διαθέτει τα μέσα και το ειδικευμένο προσωπικό για την ανάπτυξη μιας σειράς δραστηριοτήτων» / *Εξυπηρέτηση* «προσφορά υπηρεσίας, κάλυψη ή ικανοποίηση ορισμένης έλλειψης ή ανάγκης κάποιου πολίτη» *<μτγν. εξυπηρέτησις* *<αρχ. εξυπηρετώ* / *Πολιτών* *<αρχ. πολίτης* «μέλος της πολιτείας»]: στο δημοτικό κατάστημα του Δημοτικού Διαμερίσματος ή της Δημοτικής Κοινότητας Αρτεμώνα, το παλιό κοινοτικό κατάστημα. / Β.

«*Κερά (Ε)Λεούσα», η (21 Νοε.) [<μεσν. Κερά, τιμητική προσφώνηση της Παναγίας ως ένδειξη βαθιάς πίστης και ευλάβειας προς τη Μητέρα του Θεού (πβ. «Χαίρε, Μαρία, Κυρία πάντων ημών» / «Σώπασε, Κερά Δέσποινα, και μην πολυδακρύξεις / πάλι με χρόνια με καιρούς πάλι δικά Σου θα είναι», Κυρία Βρυσιανή, Κυρία των Αγγέλων) <Κυρά <μτγν. κύρα <αρχ. κυρία «οικοδέσποινα, τιμητική προσαγόρευση έγγαμης γυναίκας, αρχόντισσα» <αρχ. επίθ. κύριος «αυτός που έχει κύρος, άνθρωπος σοβαρός και αξιοπρεπής», πβ. γαλλ. Notre Dame «Κυρία Ημών». Η προσφώνηση Κυρία είναι αρχαιότατη ελληνική και αναφερόταν στους θεούς, «της Κυρίας Αρτέμιδος» / Ελεούσα, προσωνυμία της Θεοτόκου ή εικόνα στην οποία απεικονίζεται να μεσιτεύει στο Χριστό για τους πιστούς, «αυτή που ευσπλαχνίζεται, παρέχει θεία ευσπλαχνία και έλεος προς τον άνθρωπο» <θηλ. αρχ. μετχ. ελεών του αρχ. ρ. ελεώ <έλεος. Ο Έλεος ήταν αρχαία θεότητα που λατρευόταν στην Αθήνα και στο βωμό του που υπήρχε στην Αγορά, κατέφευγαν οι ξένοι κάθε φορά που καταδιώκονταν. Από το όνομά του προήλθε μεταγενέστερα το ουδ. ουσιαστ. το έλεος. Πβ. «Κυρά Λεούσα» 1662 Σ.θ', 65 και Κυρά Δέσποινα / «Κυρία Κεραλεούσα» 1705 Σ.ια', 27 / «στην Γκεραλαιούσα» 1732 Σ.ια', 47]: παλαιότερη ονομασία του ενοριακού ναού του Κάστρου. / Κ.

Κεραίες Κινητής Τηλεφωνίας, οι [<κεραία «αντένα» <αρχ. κεραία <κέρας / <θηλ. αρχ. επιθ. κινητός «αυτός που μπορεί να μετακινηθεί / μεταφερθεί» <κινέω, -ώ / <τηλεφωνία «σύστημα τηλεφωνικής επικοινωνίας χωρίς καλώδια και με κινητές συσκευές» <αγγλ. telephony <τήλε «μακριά» + φωνή]:

1. στον Άγιο Μερκούριο, Β του Αρτεμώνα. / Β.
2. στο βουνό Άγιο Συμεών. / Β.
3. στον Άγιο Ελευθέριο του Κάμπα του ΟΤΕ. / Κ.
4. στην Παναγία στ' Ανεμορδ(ε)ίλι. / Ν.
5. στη Βίγλα, Δ του Πλατύ Γιαλού. / Ν.

Κεραίες Τηλεοπτικών Σταθμών, οι [Κεραίες, βλ. προηγ. λ. / <επίθ. τηλεοπτικός «σχετικός με την τηλεόραση» <τήλε- «μακριά» + οπτικός <αρχ. ρ. ορώ «βλέπω» / <αρχ. σταθμός «κτή(ι)ριο και εγκαταστάσεις για τη μετάδοση τηλεοπτικών προγραμμάτων» <ίστημι]:

1. στον Άγιο Μερκούριο, Β του Αρτεμώνα. / Β.
2. στη Χερρόνησο, Ν του όρμου της Χερρονήσου. / Β.

Κεφαλάκια, τα / στα [<κεφαλάκια <κεφαλάκι <κεφάλι + υποκορ. κατάλ. -άκι <μεσν. κεφάλιν <μτγν. κεφάλιον, υποκορ. του αρχ. κεφαλή + κατάλ. -ιον]: το τοπων. οφείλεται στη μορφολογία του εδάφους, καβάκι πριν από τους Κοκχινομύττες, στη δεξιά αγκάλη για τον εισερχόμενο στον όρμο των Καμαρών, πβ. Κρανίου τόπος. / Κ.

Κηπιγιά, τα / στα [<*Κηπιγιά (με συνίζηση) <κηπί <κηπίον <κήπος + υποκορ. κατάλ. -ιον (κατά τα υποκορ. σε -ιον) <αρχ. κήπος (1718 Σ.α', 93)]: 1. διαφο-

ρετικά κηπάρια, περιβολάκια πάνω από τη θάλασσα 2. και ομώνυμος κολπίσκος κοντά στον Άη Γιάννη το Σιδερό ή του Σιδερού. Σχετικά και τα τοπων.: Κηπιγιά - Καμίνι και Άγιος Κων(νος (Φάρου) Κηπιγιά, που δηλώνουν τις ενδιάμεσες περιοχές που ορίζονται από τα αναφερόμενα τοπων. (βλ. λ.). / Κ.

Κήπος, ο / γ-Κήπο, στο(ν) [βλ. λ. Κήπος / «...πλησίον του περιβολίου ή του κήπου...» (των Ντακορόνια) 1462 Ι.Σ., 125 / «στην τοποθεσία «Κήπος», πλησίον του κήπου των αρχόντων Γοζαδίνων» 1650 Σ.ιθ', 66 / «περιβόλι εις τον Κήπον με ρακεζιόν» (1808 Ν.Ε.Σ., 125) / «εις τον Κήπον αμπέλι» (1816, 133)]. / Β.

Κήπος Κάστρου, ο [βλ. λ. Κήπος].

Κήπος, ο / γ-Κήφο, στο(ν) [<Κήπ-πος (με διπλασιασμό του ψιλού -π- και ανομοιωτική τροπή σε δασύ -φ-) <Κήπος <αρχ. κήπος «περίφρακτος τόπος που αρδεύεται και όπου καλλιεργούνται φυτά, δέντρα, λαχανικά ή λουλούδια» / *Κήπος]: περιβόλια στην Πουλάτη. Εδώ υπήρχε η εκκλησία των καθολικών (ecclesia de Santa Maria della Annuntiata) «Παναγία Ευαγγελίστρια του Κήπου» («chiro nostro», «ο κήπος μας» 1462 Σ.ιε', 27), άλλη από τη μεταγενέστερη «Παναγία (σ)την Πουλάτη» (βλ. λ.), που χτίστηκε το 1866, (1650 Ι.Α.Κ., 24 / 1711 Σ.θ', 186 / 1777 Σ.ζ', 58 / «εις τον Κήπον περιβόλι» 1769, 1777, π. Φώσκολος, Π. Β', Δ.Σ.Σ., τόμ. Β', 385, 387 / 1678 Σ.η', 175 / 1688 Σ.ζ', 26). / Β.

Κήπος - Φλέα [βλ. λ. Κήπος και Φλέα]: η Φλέα με τρεχάμενο νερό στον Κήπο, στη ρεματιά της Πουλάτης. / Β.

Κισάρ(γ)ια, Κεσάρ(γ)ια και Κισάλια, τα / στα [<Κεσάρια (-ε- <-i και με συνίζηση) και Κισάλια <Κισάρια (με τροπή -ρι-> -λι-, πβ. πελιστέρι <περιστέρι) <κισάρι <κιστάρι <αρχ. κίστος, «κίστος ο κρητικός, cistus creticus και κίστος ο ελελιφασκόφυλλος ή λάδανον, cistus salvifolius, αλαδανιά ή αγριοφασκομηλιά», πβ. και αρχ. κίσσαρος «κίστος»]: φυτωνύμιο:

1. τοποθεσία στα ΒΔ της Παναγίας το Τόσο Νερό. / Κ.
2. μεσόγειος τόπος στα ΝΔ του νησιού και ΒΔ στα Ελληνικά (βλ. λ.), από τον ομώνυμο θάμνο που ευδοκimeί στην περιοχή. Εδώ υπάρχει αρχαίος πύργος και το σύγχρονο λατομείο του Γιάννη Καργιού. / Ν.

***Κιτριανή, η / γ-Κιτριανή, στη(ν)** [νησωνύμιο, από συμφυρμό του Κιτρίνη «που έχει χρώμα κίτρινο», όνομα που αποδίδει στο νησί ο γεωγράφος Στέφανος (6^{ος} αι.) και Κυπριανή <Κυπριανός, πατριδωνυμικό και βαφτιστικό όνομα, που σχετίζεται με την ίδρυση του μοναδικού κτίσματος (10^{ος} - 11^{ος} αι.) πάνω στη νησίδα και του αρχαιότερου σωζόμενου εκκλησιαστικού μνημείου της Σίφνου, της εκκλησίας της Παναγίας: α. επειδή η εκκλησία χτίστηκε από κάποια γυναίκα με το όνομα Κυπριανή β. επειδή η εικόνα της Παναγίας προερχόταν από την Κύπρο, βλ. λ. Κυπριανή]: 1. ιδιόκτητο ακατοίκητο νησίδιο (βραχονησίδα), ιδιοκτησίας έως το 1934 της Μονής της Παναγίας της Βρυσιανής (841 στρέμματα), άλλοτε καταφύγιο λαγών, δεξιά στην έξοδο του όρμου του Πλατύ Γιαλού, «την οποία ενοικίαζε το ηγουμενοσυμβούλιο μακρυχρόνια

ως βοσκότοπο» (Σ.κ' [2012] 123). 2. στα αρχαία χρόνια ήταν ανώνυμη και αναφέρεται σε ψήφισμα του δήμου των Συρίων υπέρ του Σιφνίου Ονησιάνδρου ως «η επικειμένη απέναντι νήσος της χώρας των Σιφνίων». (Chitriani 1405 Ch. Buondelmonti, «Πόρτο Κετιργιανή» 1510 Piri Reis, "Chitriani" 1538 Benedetto Bordone, 1738 Σ.β', 43-44 και 1728 ο γεωγράφος Μελέτιος). / Ν.

Κλαψοβούνι, το / στο [*θ. αόρ. κλαψ-* (του ρ. *κλαίω*) + *βουνί* <υποκορ. *βουνίον* <μεσν. *βουνόν* <αρχ. *βουνός* «ύψωμα»]: το βουνό των δακρύων, ύψωμα στην Κίμωλο, απ' όπου οι έποικοι Σίφνιοι αγναντεύοντας τη Σίφνο έκλαιγαν. Σύμφωνα με την παράδοση, το 1646, χρονολογία που φέρει η Απάνω Πόρτα του σημερινού Κάστρου, φυγάδες από τη Σίφνο, που έφεραν μαζί τους εικόνα της Θεοτόκου, τη γνωστή σήμερα με την επωνυμία Οδηγήτρια, ίδρυσαν την κωμόπολη της Κιμάλου και τον πρώτο φερώνυμο ναό, πβ. λ. *Σιφναίικος Γιαλός* (στην Αντίπαρο).

Κλείσμα, το / στο [*καλλιεργημένο και περιφραγμένο κτήμα ή περιφραγμένο, περιτοιχισμένο κτήμα για τη βόσκηση ζώων*] <θ. αόρ. *κλείσ-* + κατάλ. *-μα* <*κλείνω* <αρχ. *κλείω*]:

1. απέναντι από το *Ξυβουνί* (βλ. λ.) και την Αγία Ειρήνη. / Κ
2. «εις το *Φλάμπουρο*» (1712 Σ.Β', 74). / Κ.
3. «το κλησματάκι με συκιές εις τον *Μπήαδον*» (1795 Σ.α', 98. <*κλεισματάκι* <*κλείσμα* + *-άκι*). / Κ.
4. Δ του Φάρου. / Ν.
5. στη *Γενναργιά*. / Ν.

***Κλείσματα, τα / στα** [*Κλείσμα* (βλ. λ.)]: στα ΒΔ του νησιού, χωράφια ανάμεσα στην *Αλατσαργιά* και του *Πέτση* (βλ. λ.). / Β.

Κλημάτι, το / στο [*κλημάτιον*, υποκορ. του αρχ. *κλήμα*, *κλήματ-ος* «το φυτό του αμπελιού» + υποκορ. κατάλ. *-ιον* <*κλω* (-άω) «σπάζω» (1723 Σ.ι', 166 / "Climati" 1769 / «Κλιμάτι» 1777, π. Φώσκολος, Π. Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β', 385, 387), πβ. *Κλιμάκι* «περιβόλι στην όχθη του ποταμού» <*κλιμάκιον*, υποκορ. του *κλίμαξ* «σκάλα» και τοπων. *Σκάλα*]: φυτώνυμο με περιληπτική σημασία:

1. στο δρόμο του Κάστρου, απέναντι στην Ελευθερώτρια, όπου και η εκκλησία του Αη Γιάννη στο Κλημάτι (1777 Σ.ζ', 58 και I.A.K, 25), σε εικόνες του τέμπλου αναφέρεται η χρονολογία 1920. / Κ.
2. *Κλημάτι, χείμαρος στα ΝΔ και τόπος ανάμεσα στου Καργιάλη - Αερινά. / Ν.
3. «στο Κλιμάτι στον Άγιον Κωνσταντίνο» (1711 Σ.θ', 186), απροσδιόριστη τοποθεσία σήμερα, όπου οι καθολικοί είχαν κτήματα.

***Κλιμάτι, το** [βλ. λ. *Κλημάτι*].

Κλότσου, του / στου [1. <*Κλόντζου* <οικογ. όν. από παρων. *Κλότσος* <μεσν. *κλότσος* «κλωτσιά» <ιταλ. *calcio* «φτέρνα, λάκτισμα» (με μετάθεση του *-l-*) + κατάλ. *-ότσος* <ιταλ. *-ozzo* ή + μεγεθ. κατάλ. *-ος*), ή <*Κλώντζας* <*Cloza* <*Clu-*

gia - *Cluca* <*Chioggia* - *Chiozza* πβ. φρ. «είναι του κλότσου και του μπάτσου», που λέγεται για κάποιον που δεν τον υπολογίζουν 2. <*Κόλτσος* (με αναγραμματισμό) <*Νικόλτσος* (με σίγηση της αρχικής άτονης συλλαβής) <*Νικολίτσας*, υποκορ. του *Νικόλαος*]:

1. *αγρός στα *Φυρ(ρ)όγεια*, ιδιοκτησία της Βρυσιανής, ανάμεσα στο Θόλο και του Καλέκα. / Κ.
2. λιβάδι, απροσδιόριστη θέσης, στον *Πλατύ Γιαλό*, όπου αναφέρεται ότι είχε αγρόκτημα και πηγάδι το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 158, 159). Αναφέρεται «*Ιερεμίας του Κλόντζου*», ηγούμενος του Προφήτη Ηλία (1738 Μ.τ. Σ., 21 και Σ.β', 43-44, 47 / «*Αικατερίνη Κλότζενα*» 1828 Σ.ι', 122). / Ν.

***Κλουβάτης, της / σ-Κλουβάτης, στης** [αντί *Κλουβάτου* (στης), πβ. *Σγουρής* αντί *Σγουρού*, *Χλωρής* αντί *Χλωρού* και με παραφθορά *Κλουβάτες* (Κτηματολ.) <*Κλουβάτη*, ανδρων. <οικογ. όν. *Κλουβάτος* (Τ.Κ.Α.) <*κλουβάτος* <*κλούβα* + κατάλ. *-άτος*, που σημαίνει εκείνον που έχει σχέση ή που ανήκει στο δηλούμενο από το πρωτότυπο (<λατιν. κατάλ. *-atus*) <*κλουβί* + μεγεθ. κατάλ. *-α* <*κλουβί* <μεσν. *κλουβίον* <*κλωβίον* (-ου- <-ω-), υποκορ. του αρχ. *κλωβός*]: η ΝΔ έξοδος των Εξαμπέλων στον ασφαλτοστρωμένο δρόμο προς το Φάρο και Πλατύ Γιαλό. / Κ.

Κλωσσού, η / γ-Κλωσσού, στη(ν) [<πιθανώς παρων. *Κλωσσού* <*κλωσσού* <θηλ. μετχ. *κλώσσουσα* «κλώσσα, κότα με τα κλωσσόπουλά της» <αρχ. ρ. *κλώσσω*]: απροσδιόριστη θέση, όπου αναφέρεται ότι είχε αγροκτήματα με ελαιόδενδρα και συκιές το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 158, 159).

Κοζή ο Ποταμός, του / Κοζή το(ν) μ-Ποταμό, στου [βλ. λ. *Κοντζή ο Ποταμός, του*]: ρέμα που πηγάζει από το *Ξερό Ξύλο* και *Πετρωτό* και αφού ενωθεί με του Καραβακιού το ρέμα, χύνονται στο *Λιβαδά* κοντά στα *Ρεούδγια* (1822 «*Ιωάννης Κοζής*» Σ. ζ', 109 / 1834 «*Γ. Κοζής*» Σ.η', 38). / Κ.

Κοιλίκουρδα, τα / στα και σ-Κολικούρδες, οι / στις [πιθ. αντί *Κοιλι-ό-κουρδα* «κοιλίες και έντερα» (;): δύσκολος ο συσχετισμός με το τοπων. <*κοιλιά* + *κόρδα* (<λατιν. *chorda* <αρχ. *χορδή* «έντερα, εντόσθια»), πβ. *κουρδίντζω*]: τοποθεσία ΒΑ των *Βουργάρω*. / Β.

***Κοίμηση, η / γ-Κοίμηση, στη(ν)** (15 Αυγ.) [<*Κοίμηση*, «θάνατος» της Θεοτόκου <αρχ. *κοίμησις* <μεσν. *κοιμούμαι*, εκκλησ. «πεθαίνω» <αρχ. *κοιμώμαι*]:

1. *παρεκκλήσιο στο Κάστρο με δάπεδα λαϊκής διακοσμητικής τέχνης και ρωμαϊκό βωμό στη θέση της Αγίας Τράπεζας (1593 στο υπέρθυρο), όπου τιμάται η *Κοίμηση της Θεοτόκου*. / Κ.
2. «η *κοίμησις της Παναγίας*» τιμάται στην Κυπριανή (1733 I.A.K., 51). / Ν.

Κοιμητήριο, το / στο [<μτγν. *κοιμητήριον* εκκλ. «νεκροταφείο» <αρχ. *κοιμητήριον* «υπνοδωμάτιο» <*κοιμώμαι*, βλ. λ. *Νεκροταφείο*].

«**Κόκκινα**», στα [*<Κόκκινα* (ενν.) χρώματα, ουσιαστικοπ. ουδ. του μτγν. επίθ. *κόκκινος* «ερυθρός», επειδή χρησιμοποιούσαν ορισμένους κόκκους πρίνου, για να φτ(ε)ιάξουν το κόκκινο χρώμα <αρχ. *κόκκος* «βαφική ουσία»]: πιθανώς περιοχή με κόκκινα χρώματα, απροσδιόριστη θέση, όπου αναφέρεται ότι είχε αγρό το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 158).

«**Κοκλιού, εις του**» ή «**Κλοκλά, στα**» [*<παρων. Κοκλί <Κουκλί / οικογ. όν. στον Τ.Κ.Α. Κουκλής «πολύ όμορφο νεαρό άτομο» <κουκλί <κουκούλλι(ον) / κούκλα <κουκούλα <λατιν. cucilla «κάλυμμα κεφαλής» και Κοκλάς (με μεταπλασμό), πβ. Κόκλας, επών. και τοπων. οικισμών στη Βοιωτία, Άργος, Κορωπί και Ηλεία]: όπου ενοριακή εκκλησία του Αγίου Ιωάννη, απροσδιόριστη θέση («τα οσπήτια εις του Κοκλιού όπου είχε της εκκλησίας του Αγίου Κωνσταντίνου (Αρτεμύνης)» 1750 Ι.Α.Κ., 40 και Σ.ια', 60 / 1762 Σ.β', 109 και «εις τον Άγιον Ιωά(ννην) στα Κλοκλά» 1783 Σ.β', 111, πβ. και «Ιωάννης Μαρίας (ο Κουκλής)» 1834 Ι.Α.Κ., 86 και παρων. Κουκλί Σ.Π., 5).*

Κοκόλη, του / στου [1. <παραλλαγή του βαφιστ. όν. Κοκόλης <Κολής με αναδιπλασιασμό <Νικολής / Νικολός / Νικόλας <Νικόλαος «νίκη του λαού» <νίκη + λαός και Φρούδι (βλ. λ.) 2. πβ. και οικογ. όν. Κοκ(κ)όλης (Τ.Κ.Α.), Σ.Π., 24]: χωράφι κάτω από τα Αερινά. / Ν.

Κοκόλη το Φρούδι, του / στου [βλ. λ. Κοκόλη, του]: κτητορικό τοπων., μεσόγειος τόπος κοντά στο Δαφνί και ΒΑ στο Φλάμπουρο, όπου είναι το πιο κακοτράχαλο και άγριο τοπίο της Σίφνου. Κατά το βολάτορα της περιοχής Μανόλη Τρούλλο, λέγεται της Κοκόλαινας το Φρούδι (<ανδρωνυμικό Κοκόλαινα <Κοκόλης + κατάλ. -αίνα). / Κ.

Κοκοριές, οι / στις [άγν. ετυμολ., πβ. *κοκόρι* <ηχομιμ. *κόκορας* «το αρσενικό της κότας» + υποκορ. κατάλ. -ι <κό-κο-ρ-ας (από την κραυγή του πετεινού) ή φυτωνύμιο, πβ. *το κοκοράκι*]: χείμαρρος στα Β του Άη Δήμου στου Πέτση. / Β.

***Κοκχαλάς, ο / γ-Κοκχαλά, στο(ν)** [οικογ. όν. Κοκκαλάς (Τ.Κ.Α.) «κοκκαλιάρης, αδύνατος» (με προφορά των διπλών συμφώνων με δάσυνση) <κόκκαλο + μεγεθ. κατάλ. -άς <μεσν. *κόκκαλον*, που έγινε ουδ. κατά το οστούν <αρχ. *κόκκαλος* (ο) «κουκούτσι» <κόκκος + κατάλ. -αλος, πβ. *Κόκκαλης*]: ο κάβος αριστερά στην είσοδο του λιμανιού των Καμαρών από συμπαγή γυμνά βράχια, όπου και αρχαίος πύργος, ή τόπος όπου βρέθηκαν κόκκαλα; Βλ. και λ. *Κάβος Κοκχαλά*. / Β.

***Κοκχίνα, η / γ-Κοκχίνα, στη(ν)** [*<«κοκκινόχρωμα» <Κοκχίνα (με προφορά των διπλών συμφώνων και με δάσυνση) <μτγν. επίθ. κόκκινος «που προέρχεται από τους κόκκους του πρίνου» + μεγεθ. κατάλ. -α (πβ. *κοκκινάδα* «κοκκινίλα, κόκκινη κηλίδα» <κοκκινάδι + μεγεθ. κατάλ. -α) <αρχ. *κόκκος* «βαφική ουσία»]: ρέμα, κοντά στο Συκχίδι στο Βαθύ, με χαρακτηριστικό κεραμιδι χρώμα, πηγάζει από την Κατίστρια, ενώνεται με τον Πήαδο και με το όνομα Αμπελάκια χύνεται στον Τσώ(ό)ψφο (βλ. λ.). / Ν.*

Κόκχινα, τα / στα [*<Κόκχινα* (βλ. λ.)]: σημείο στη Β ακτή της Κιτριανής από το χρώμα των πετρωμάτων. / Ν.

Κόκχινα Γκρεμνά, τα / στα [*<Κόκχινα* (βλ. λ.) / *Γκρεμνά* <γκρεμνό <μεσν. *γκρεμνός* <το(ν) γ- κρημνόν (<-γκ- <-κ- (με ηχηροποίηση) από τη συμμορφορά με την αιτ. του άρθρου και -ε- <-η-, κατά το *γκρεμ(ν)ίζω* <αρχ. *κρημνός*]:

1. στο Διαλισκάρι / Πουλάτη. / Β.

2. στα Σκιόπατα στο δρόμο από τον Πλατύ Γιαλό προς τη Φυκιάδα. / Ν.

Κοκχινάκι(α), το / στο, τα / στα [*<Κοκχινάκι(α) <κόκκινος + υποκορ. κατάλ. -άκι(α)*]: μικρό ύψωμα Β της Πουλάτης από το κοκκινωπό χρώμα του εδάφους, πβ. *Φυρ(ρ)όγεια, Κοκκχινόχρωμα*. / Β.

Κόκχινη Μάντρα, η / γ-Κόκχινη Μάντρα, στη(ν) [βλ. λ. *Κοκχίνα* και *Μάντρες του Αβράμιου*]: μεσόγειος τόπος Α στις Σκχιζιάδες και Ν στο δρόμο των Καμαρών. / Κ.

Κόκχινη Πέτρα, η / γ-Κόκχινη Πέτρα, στη(ν) [βλ. λ. *Κόκχινα Γκρεμνά / Πέτρα* <αρχ. *πέτρα* «κομμάτι πετρώματος, λίθος»]: παραθαλάσσιος χαρακτηριστικός για το χρώμα του βράχος στη ΒΔ ακτή, κοντά στο Αρτιμόνι. / Β.

Κόκχινη Σπηλιά, η / γ-Κόκχινη Σπηλιά, στη(ν) [*<Κόκχινη Σπηλιά, βλ. λ. Κοκχίνα και Σπηλιά*]: στη Β αγκάλη του όρμου των Καμαρών:

1. Μέσα Κόκχινη Σπηλιά στου Ψαρά (βλ. λ.). / Β.

2. Όξω Κόκχινη Σπηλιά στο Μύλαρο (βλ. λ.). / Β.

Κόκχινο, το / στο [βλ. λ. *Κόκχινα, τα*]: θέση στη Δ ακτή της Κιτριανής. / Ν.

Κοκχινομύτ(θ)ες, *Κοκκινομύτθες, οι / στις [*<Κοκκινομύττες <κοκκινομύτης «αυτός που έχει κοκκινωπή μύτη» <κόκκινος + μύτη, αλλιώς και Πούντα της Βαθγιάς Λαγκάδας, πβ. λ. Μύτθη*]: δίκορφος κάβος στα ΝΔ, απέναντι από τον Κοκχαλά, έξω από το λιμάνι των Καμαρών και προς το Βαθύ, από την κοκκινωπή χροιά των βράχων. / Κ.

Κόκχινος Ποταμός, ο / γ-Κόκχινο Ποταμό, στο(ν) [βλ. λ. *Κόκχινου και Ποταμός*]: στα ΒΑ, πηγάζει από την Πλακχάρα και χύνεται στη θάλασσα της Πουλάτης. / Β.

Κόκχινο Στενό, το / στο [*<κόκκινο <μτγν. επίθ. κόκκινος <αρχ. κόκκος «βαφική ουσία από καρπό πουρναριού ή ροδιάς» + κατάλ. -ινος / Στενό «μικρός και στενός δρόμος», ουσιαστικοπ. ουδ. του αρχ. επίθ. στενός*]: επειδή ο δρόμος είναι στενός και το χρώμα έχει κόκκινο χρώμα, στην *Κάφφαρη* (βλ. λ.). / Κ.

Κόκχινου, του / στου [1. <Κόκχινου <οικογ. όν. *Κόκκινος* «με το κόκκινο πρόσωπο, κοκκινόχρωμος ή τα κόκκινα μαλλιά, κοκκινομάλλης» από παρων. και *Κόκχινο* (το) 2. πβ. οικογ. όν. *Γαλανός, Καραγιάννης, Μαυρογιάννης, Μαύρος, Μαυρουδής, Ξανθάκης, Σκαρλάτος* (<ιταλ. <scarlatto «κατακόκκινος»), («εις του κόκκινου» 1769, π. Φώσκολος, Π. Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β', 385 / «Ιωάννης Κόκκινος» 1821 Σ.ζ', 99 και 1828 Σ.ι', 119 / «Νικ. Κόκκινος» 1813 Σ. ε', 92 / «Γιάννης Κόκκινος» 1831 Σ.ιε', 192)]: θέση ΒΑ της Μπελαβίστας του Αρτεμώνα,

που ορίζεται από τους Μύλους και τις Λίμνες του Αρτεμώννα, το Φοινικίδι και τον Κήπο (Πουλάτη). / Β.

Κοκκινόχωμα, το / στο [*<Κοκκινόχωμα <κόκκινο + χόμα>*]: τόπος, όπου υπάρχει άργιλος, πηλός, κόκκινο χόμα, κατάλληλο για την αγγειοπλαστική σε πολλά σημεία και αγρός Β στο νταμάρι του Κηρύκου Κορακή. / Β.

Κοκκινοχώματα, τα / στα [βλ. λ. *Κόκκινα* και *Χόμα*]:

1. την Αγία Αικατερίνη Καμαρών, Β στη Σπηλιά του Φράγκου. / Β.

2. μεσόγειος τόπος στα ΒΑ του νησιού, Β της Λειψάνας. / Β.

Κολαράκη η Μάντρα, του / στου [*<Κολαράκης, οικογ. όν. <Νικολαράκης (με σίγηση του αρχικού άτονου Νι-) <Νικολάρα + υποκορ. κατάλ. -άκης <Νικόλας + μεγεθ. κατάλ. -άρα <Νικόλαος / Μάντρα (βλ. λ.)>*]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει περιφραγμένο χωράφι με μάντρα στο Φιδιώνα που ανήκε στον Κολαράκη. / Β.

Κολιά, του / στου [1. αρβαν. βαφτιστ. όν. *Κόλιας* (με κατέβασμα του τόνου) <ελλην. *Νικόλας* <αρχ. *Νικόλαος*, βλ. λ. *Άης Νικόλας* 2. πβ. φυτώνυμο *Κολλιά, η*]: ρέμα και λουριά στα ΝΔ που πηγάζει από του Ντακάκη, περνάει από το Μά(γ)ερα και χύνεται στο Βαθύ. / Ν.

Κολίτσος Μο(υ)γκού, ο / γ-Κολίτσο Μο(υ)γκού, στο(ν) [1. οικογ. όν. (Τ.Κ.Α.) <σύντμηση *Κόλτσος* (με ανάπτυξη συνοδίτη φθόγγου) <*Νικόλτσος <Νικολίτσας <Νικόλαος* 2. <*Κολίτσος / Κολίτσας <Νικολίτσας* 3. πβ. και *Κολότσης, Κολής <Νικολής <Νικόλας <Νικόλαος / παρων. Σ.Π., 24, πβ. *Κολίτσης*, κυπριακό επώνυμο / βλ. και λ. *Μο(υ)γκού*]: χωράφι ΝΑ στο Μοναστήρι του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου. / Κ.*

Κολίτσου, του / στου [*<Κολίτσος (βλ. λ.) / Κολίτσαίνα (ανδρωνυμικό) <Κολίτσος + κατάλ. -αίνα*]:

1. χωράφι στου Ξέβρη / Ξεύρη. Β.

2. ή σ-*Κολίτσαίνας, της / σης*: σπιτάκι, ιδιοκτησία κάποιου Κολίτσου ή της γυναικάς του, στη δεξιά εσωτερική αγκάλη του όρμου του Βαθιού, στην Πούντα του Πολεμικού. / Ν.

Κολλητσιάνοι, οι / σ-Κολλητσιάνοι, στις [*<κολλητσ(ι)άνος, ο «η θαλάσσια ανεμώνη, θαλασσινή τσουκνίδα», αρχ. ακαλήφη (πβ. κολλητσίδα <αρχ. κολλητής (με τσιτακισμό -τσι- <-τι-) <επίθ. κολλητός <κολλώ)>*]: παράλια θέση στα ΝΔ, ανάμεσα στο Καράβι και το λιμανάκι Γυαλιά της Κιτριανής. / Ν.

Κολλιά, η / γ-Κολλιά, στη(ν) [1. <κολλιά «βλαστός πικροράδικου που περιέχει γαλακτώδη κολλητικό χυμό» 2. *κολλι-ά <κολληγιά «σχέση κολλήγων, η επίμορτη καλλιέργεια» («Κολλιά» 1805 Ν.Ε.Σ., 97)>*]: φυτώνυμικό τοπων., μεσόγεια θέση στο Φιδωπό. / Ν.

Κολόνα, η / γ-Κολόνα, στη(ν) [*<κολόνα «στύλος, κίονας» <κολώννα <ιταλ. colonna>*]: ίσως υψομετρικό της Γ.Υ.Σ., μεσόγεια θέση στα Ν, Δ στον Προφήτη Ηλία του Κοντού. / Ν.

Κολόπανη, του / στου και Κολόπανης / Κολοπάνης, ο [1. <παρων. *Κολοπά-*

*νης <Κολό (το) (<Νικολός (με απλολογία) <μτγν. κυρ. ον. Νικόλαος <νίκη + λαός) + Πάνης (οικογ. όν. Γεώργιος Πάνης σε δικαιοπρακτικό έγγραφο του 1887, παρων. Γ. Πατριάρχη, που τον κληρονόμησε, Σ.Π., 28) <πανί «λινό ή βαμβακερό ύφασμα», με ανέβασμα του τόνου <μτγν. παν(ν)ιον, υποκορ. του πάννος <λατιν. rannus <ελλην. δωρ. πάνος «ύφασμα» 2. <το διπλό βαφτιστικό Κολοπάνος <Κολό + Πάνος <Πανάγος (με σύντμηση) <Παναγιώτης, τα διπλά βαφτιστικά οφείλονται σε ιταλική επίδραση: Angelantonio <Angelo + Antonio, Annamaria <Anna + Maria, Νικόπαυλος <Νίκος + Παύλος, Βασιλόδημος <Βασίλης + Δήμος, πβ. και σύνθετα ονόματα βαφτιστ. + επώνυμο: Αντωνοποριώτης <Αντώνης + Ποριώτης, Γιαννοκάραβος <Γιάννης + Κάραβος και βαφτιστ. + παρωνύμιο: Γιαννολογαριάρας <Γιάννης + Λογαριάρα, Σιμοκούρουλος <Σίμος + Κουρούλης 3. πβ. *κωλοπάνι / κωλόπανο «σπάργανο βρέφους» <κώλος + πανί και το κρητικό κολοπάννι «το πανί που κρεμνούν προ του πέους του τράγου ή του κριού για να μην μπορεί να βατεύσει και γεννήσουν πρόωρα τα γιδοπρόβατα, όταν δεν έχουν φυτρώσει ακόμα τα χόρτα» (Πάγκαλος)>*]: στους Α πρόποδες του Προφήτη Ηλία, κοντά στα Φυρ(ρ)όγεια και κάτω από το Σπαθί, όπου πθ. ιδιοκτησία του Νικολού του Πάνη ή του Πάνου και αρχαίος πύργος (1818 Σ.Ν.Ε.Σ., Συμφωνητικά α/α 23). / Κ.*

Κόλπος του Σχίνου, ο [*<Golfo Schinos (βλ. λ.)>*]: έτσι αναφέρονται οι *Καμάρες* (βλ. λ.) από ξένους περιηγητές. / Κ.

Κόλυβο(ν), το [1. πθ. με αποχηροποίηση του τοπων. *Κόλυμπο / Κολυμπάδα* (βλ. λ.), πβ. *Βενάκης <Μπενάκης* (με φωνητικό εξελληνισμό) 2. η γραφή το *Κόλλυβο(ν)* «βρασμένο σιτάρι κ.λπ για μακαρισμό του νεκρού» <αρχ. *κόλλυβος* «νόμισμα μικρής αξίας» που τοποθετούσαν πάνω στον τάφο, δεν μπορεί πραγματολογικά να συσχετιστεί με τον τόπο]: θέση στα *Βάρτα* (βλ. λ.). / Β.

Κολυμπάδα ή γ-Κολυμπάδα, η / στη(ν) και Κόλυμπος, ο / γ-Κόλυμπο, στο(ν) ή *Κόλυμπο, το / στο [1. «τοποθεσία με σχήμα βαθουλωτό» <*κολύμπι* <μεσν. *κολυμπά* <αρχ. *κολυμβά* <αρχ. *κόλυμβος* «κολυμβητής, δύτης / αγριόπαπια» 2. από τη συνεκφορά με το εμπρόθετο άρθρο στην <στη(ν) γ-*Κολυμπάδα <κολύμπι + κατάλ. -άδα* «μικρή λίμνη ή λάκκος γεμάτος με νερό που λιμνάζει στην εκβολή χειμάρρου, όπου κρατάει βρόχινο νερό και το καλοκαίρι» («στην *Γκολυμπάδα*» 1728 Σ.β', 130), πβ. λ. *κολυμπάδες* «ελιές στην άρμη», *Αμπρουδέκτης και Κολυμπού <Ολυμπού, παραφθορά του βαφτιστ. ον. Ολυμπία*]: μεσόγειος τόπος στα Β, κοντά και αριστερά στο δρόμο προς τη Χερρόνησο και πριν από τη θέση Μουσαμά. / Β.

Κολυμπητή, του / στου [*<Κολυμβητή (-μπ- <-μβ-) <κολυμβητής <αρχ. κολυμβά <κόλυμβος «κολυμβητής, δύτης»>*]: πλάκες στη ΝΔ ακτή, στο Τόσο Νερό, που σχετίζονται με κάποιον άγνωστο κολυμβητή. / Κ.

Κόλυμπο, το ή Κόλυμπος, ο [βλ. λ. *Κολυμπάδα*].

Κόλυμπος-Πιργιονάς, ο [βλ. λ. *Κολυμπάδα / Πιργιονάς*]: αναφέρεται στο

Κτηματολ., ενδιάμεσος τόπος, που ορίζεται από τα δύο τόπων., το ρέμα και τον τόπο Κόλυμπος. / Β.

***Κόμμα, το / στο** [<αρχ. *κόμμα* «το κομμένο τμήμα, κομμάτι» <*κόπτω*, βλ. και λ. *Αποκοφτό, Αλτάριο*]: κομμάτι ξηράς που αποκόπηκε από το υπόλοιπο νησί, το ακρωτηράκι, όπου ο ναός της Χρυσοπηγής, πολιούχου της Σίφνου, και κατ' επέκταση ο γειτονικός προς Β ορμίσκος. Το ακρωτηράκι *Πέταλος* (βλ. λ.) έχει αποκοπεί, κατά την παράδοση, με θαυματουργική επέμβαση της Παναγίας, για να σώσει τις ευσεβείς προσκυνήτριες κατά την καταδίωξή τους από τους πειρατές. («*Προ μερικῶν ἐτῶν ἔχει καθιερωθεῖ ἓνα ἀλτάριο (=βωμός) λατινικό μέσα σε μία ἐλληνική ἐκκλησία ονομαζομένη στο Κόμα*» 1678 Σ.η', 176 / Ι.Σ., 198). / Ν.

Κομμάτγια, τα / στα [<**Κομμάτια* (ενν. γης, με συνίτηση) <*κομμάτι* <μτγν. *κομμάτιον*, υποκορ. του αρχ. *κόμμα* <*κόπτω*]:

1. του Μοναστηριού μικρά χωράφια, εκτάσεις γης, που ανήκουν στο Μοναστήρι (της Βρυσιανής), ανάμεσα στο Ξυβουνί και τα *Μαντροκαθισκιά* (βλ. λ.), πβ. και λ. *Μναστηργιαναίκα*. / Κ.
2. *χωράφια ανάμεσα στην Καταβατή και του *Ντζαφείρη*. / Κ.
3. *χωράφια στα Φυρ(ρ)όγεια, ιδιοκτησία της Βρυσιανής. / Κ.

Κομμάτ(θ)α, η / γ-Κομμάτθα, στη(ν) [<*Κομμάτα* <*κομμάτι* + μεγεθ. κατάλ. -α <μτγν. *κομμάτιον*, υποκορ. του αρχ. *κόμμα* <*κόπτω*]:

1. στο Κάτω Πετάλι, μεγάλη έκταση καλλιεργήσιμης και γόνιμης γης, ιδιοκτησία της οικογένειας του Αγγελέ Ατσόνιου (του Αθρώπου). / Κ.
2. στα Φυρ(ρ)όγεια, μεγάλο κτήμα της Βρυσιανής. / Κ.

Κομμάτ(θ)ι, το / στο [<**Κομμάτι* <*κομμάτι* γης <μτγν. *κομμάτιον*, υποκορ. του αρχ. *κόμμα* <*κόπ-* + *μα* <*κόπτω*]: γενικά, λωρίδα καλλιεργήσιμης γης:

1. απροσδιόριστη θέση, όπου αναφέρεται ότι είχε αγρόκτημα το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 158 / 1834 Σ.β', 84).
2. *Κομμάτι Θόλου*, που παραχωρήθηκε και έγινε το σύγχρονο δημοτικό γήπεδο ποδοσφαίρου. / Κ.
3. *Κομμάτι Φυρ(ρ)ογείων*, που παραχωρήθηκε από τη Μονή Βρύσης για την ανέγερση του νέου διδακτηρίου του Δημοτικού Σχολείου Σίφνου (πβ. λ. *Καλή(ς)*). / Κ.

4. *Κομμάτθι, το*: χωράφι στο Κάτω Πετάλι, Β στον Παλιόμυλο. / Κ.

Κομπού, του / στου [<οικογ. όν. *Κομπός* (Τ.Κ.Α.) <απλολογημένο οικογ. όν.: ή 1. επαγγελμ. παρων. *Κομπογιαννίτης* «πρακτικός γιατρός» (με απλολογία) <*κομπώνω* «απατώ» + *γιαίνω* «θεραπεύω» (Ν. Ανδριώτης) ή 2. <*κόμπος* «κομπόδεμα από βότανα» + *Γιαννίτης* «πρακτικός γιατρός από τα Γιάννενα» (Φ. Κουκουλές ή 3. <*Κομπό, το* <παρων. *Κόμπος, ο* «κοντός και χοντρός» (με μεταπλασμό και κατέβασμα του τόνου)]: μεσόγειος τόπος στα Ν, στο δρόμο προς το Βαθύ και Δ στο Ανεμορδ(ε)ίλι. / Ν.

Κονάκια, τα / στα [<*κονάκι* «μεγάλο σπίτι, αρχοντικό» <μεσν. *κονάκιν* <τουρκ.

κονακ + κατάλ. -ι]: συνοικία στο Μέσα Κάστρο, όπου άλλοτε τα αρχοντικά των δημογερόντων και προεστών. / Κ.

***Κόνισμα, το / στο** [<*Εικόνισμα* (με σίγηση του αρχικού άτονου *Ει-*) <μτγν. *εικόνισμα* «εικόνα» <θ. αορ. *εικονισ-* του μτγν. ρ. *εικονίζω* + κατάλ. -μα <αρχ. *εικών*]: σημείο στον αγροτικό δρόμο από την Καταβατή προς το Μοναστήρι των Φυρ(ρ)ογείων, όπου επί βράχου έχει σχηματιστεί από άλατα και σκουριές ορθογώνιο σχήμα, το οποίο η λαϊκή φαντασία παρομοίασε με εικόνισμα, πβ. λ. το *Κάθισμα του Ταξιάρχη*. / Κ.

Κονιτός, ο / γ-Κονιτό, στο(ν) [<*Ακονιτός* (βλ. λ.), με σίγηση του αρχικού άτονου *Α-*].

Κονόμου, στου [<οικογ. όν. *Οικονόμου* (με σίγηση του αρχικού άτονου *Οι-*) <*Οικονόμος* <*οικονόμος* 1. «αυτός που δεν ξοδεύει πολλά» 2. ή «τιμητικός τίτλος για ιερέα, έγγαμος πρεσβύτερος που φέρει επιγονάτιο» <αρχ. *οικονόμος* «αυτός που διαχειρίζεται και διοικεί τα του οίκου» <*οίκος* + *νέμω* 3. πβ. και άλλα εκκλ. αξιώματα ως οικογ. όν.: *Αρχιμανδρίτης, Διάκος, Έξαρχος, Επίσκοπος, Καλογήρου, Ξαγοράρης, Παππός, Πνευματικός, Πατριάρχης, Πρωτόπαππας, Σακελλάριος, Ψάλτης* (1814 Σ.α', 102 / «*Ιωάννης Οικονόμου*» 1838 Ι.Α.Κ., 122). Πβ. «*τα δύο χωράφια εις τον Άγιον Κωνσταντίνον με το ελειοτρίβι και από πάνω τις θιμωνιές ονομαζόμενες του Κονόμου*» (1814 Σ.α', 102)]: απροσδιόριστη η θέση των αναφερόμενων κτημάτων στον Αρτεμών, που ο οικονόμος Απόστολος Μπάος, εφημέριος του Αγίου Κωνσταντίνου Αρτεμών, μεταξύ άλλων παραχώρησε με αβαντάριο που έγραψε ο ίδιος στο γιο του Νικόλαο. / Β.

Κόνσολας, ο [βλ. λ. *Κόρσολας, ο*].

Κο(ντ)ζή, του / στου [<οικογ. όν. από παρων. *Κοντζής* (Σ.Π., 5) <*Κοζής* (Τ.Κ.Α.): 1. <*Κοντοζής* «βραχύβιος» 2. ή <*Κοτζάς / Κοτζιάς* <*Κοζάς* <τουρκ. *Koca* «μεγάλος, ψηλός, μεγαλόσωμος, ηλικιωμένος» («*Ιωάννης Κοζής*» 1822 Σ.ζ', 109 / «*Μαρία Κοντζή*» 1828 Σ.ι', 113) 3. <*Κοντζές* <τουρκ. *κοις* «κάλτσα, περικνημίδα», πβ. επώνυμο *Κουτζαουστάς Αντώνιος* 1876 Ι.Α.Κ., 88 και 1842 *Κουζά Ουστάς* (<*Αουστάς* <*Αυγουστάς* <*Αυγουστής* <*Αύγουστος* <λατιν. *Augustus* «σεβαστός, αξιοσέβαστος») Ι.Α.Κ., 124 / «*Αντώνιος Κοζαουστάς*» 1828 Σ.ι', 134 / παρων. Σ.Π., 5]: κτητορικό τοπων., μεσόγειος τόπος στα Δ του νησιού και ΝΔ του Αγίου Ελευθερίου του Κάμπα, όπου και του *Κο(ντ)ζή* ο ποταμός (βλ. λ.) / Κ.

Κοντογιάννης, ο / Κοντογιάννη, στου [οικογ. όν. από παρων. + βαφτιστ. όν. <*Κοντός* (βλ. λ. *Κοντού*) + *Γιάννης* (Τ.Κ.Α.), πβ. αντίθ. *Μακρυγιάννης*]: μεσόγειος τόπος Ν του Κάμπου των Καμαρών και Δ της Τσι(ν)γκούρας, όπου άλλοτε το λατομείο του Σπ. Γεροντόπουλου, αλλιώς του Δασκαλιού το Φρούδι. / Κ.

***Κοντού, του / στου** [οικογ. όν. από παρων. *Κοντός* (Τ.Κ.Α.), που δηλώνει σωματική ιδιότητα, <μτγν. επίθ. *κοντός* <αρχ. ουσ. *κοντός* (*ο*) «κοντάρι». Η σημασία «βραχύσωμος» προήλθε από σύνθετα με *α'* συνθετικό *κοντο-* (*κο-*

ντο-φόρος «αυτός που φέρει κοντάρι», σε αντιδιαστολή προς το *δορυ-φόρος* «αυτός που φέρει δόρυ» (1673 Κ.Βρ., 62 / 1698 Σ.α', 86 / 1797 Κ.Βρ., 136, 137 / Σ.ιγ', 99, 100 / «Γεώργιος Κοντός» 1828 Σ.ι', 129), πβ. αντίθ. *Μακρής*: ακρωτήριο στη Ν ακτή του νησιού, περιλαμβάνει τον όρμο Φυκιάδα και το κτήμα Μουσία. / Ν.

«Κοπανά», του / στου [*επαγγελμ. οικογ. όν. Κοπανάς (Τ.Κ.Α.)*] «αυτός που φτ(ε)ιάχνει και πουλάει κοπάνους: 1. εργαλείο, με το οποίο κοπάνιζαν τα ρούχα κατά την πλύση στον ποταμό 2. εργαλείο, με το οποίο ισοπέδωναν άλλοτε τα δώματα» <μτγν. *κόπανος* + *επαγγελμ. κατάλ.* -άς <αρχ. *κόπανον*: ξύλον ερισπλυτικόν «ξύλο με το οποίο πλύνουν τα μάλλινα ρούχα» (Ησύχιος) <*κοπή* + *κατάλ.* -ανον <*κόπτω* (1744 Σ.β', 14 και Σ.ιδ', 146)]: απροσδιόριστη θέση σήμερα.

Κοπανάκη, του / στου [*οικογ. όν. <Κοπανάς (βλ. λ.) + πατρων. κατάλ.* -άκης]: κτητορικό τοπων. Ν του Προφήτη Ηλία του Ψηλού. / Κ.

Κόπιακα, του / στου [*<Κόπιακας, από συμφυρμό του Κόπης + Κόπακας <Κόπης + μεγεθ. κατάλ.* -ακας <*Προκόπης* «προκομμένος» <*Προκόπιος* <αρχ. *προκόπτω* «προοδεύω» πβ. *Γιάνν-ακας, Σταύρ-ακας* (1678 «του Ιωάννη Κόπακα Ζαμπέλη» Σ.β', 168), «Ιωάννης Κοπακάκης» (1830-1838) Ι.Σ., 282 / «εν χωράφι στο Βαθύ στα φουργιαλούδια σύμπλεα του Κόπηακα» (1587 Κ.Βρ. Ν., 11 / Π. Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β', 276)]:

1. μεσόγειος τόπος στα ΝΑ, ΒΔ στου Σαρλή. / Ν.

2. σπήλαιο στη θέση Έξω Κοντού, το ίδιο με τη Σπηλιά του Γαζή. / Ν.

Κοπριανά, τα / στα [1. «χωράφια με κοπρισμένο χώμα», ουδ. ουσιαστικοπ. επιθ. *κοπριανός* (με παράλειψη των εννοούμενων λέξεων χωράφια, κτήματα, όπου μαζεύονται πολλά γιδοπρόβατα για να πιουν νερό ή να σταλίσουν) <μεσν. *κοπριά* «περιττώματα ζώων κατάλληλα για φυσική λίπανση και τόπος» + *κατάλ.* επιθ. -ανός <αρχ. *κοπρία* <*κόπρος* 2. ή, που ανήκουν σε πρόσωπο με το όνομα *Κόπρος* («Αντώνιος Κόπρος» 1828 Σ.ι', 123) 3. πβ. *κόπρος, κόπρα, κόπρικο* «οκνηρός, τεμπέλης, ακαμάτης, χασομέρης» στα σιφναϊκά, και όσιος *Κόπρις* (που ονομάστηκε έτσι, γιατί γεννήθηκε πάνω σε κοπριές), γιορτάζει στις 24 Σεπτεμβρίου (1743 Σ.β', 9 και Σ.ιδ', 145).]: κτήματα με κοπρισμένο και εύφορο χώμα, πιθανόν από την κοπριά αιγοπροβάτων:

1. χωράφια κοντά και δυτικά στα Φυρ(ρ)όγεια. / Κ.

2. *Βουνάκι(α) - Κοπριανά* (βλ. λ.), ενδιάμεση περιοχή που ορίζεται από τα δύο τοπωνύμια. / Κ.

Κόρακα, του / στου [*κτητορικό τοπων. <Κόρακας, οικογ. όν. από παρων.*]: λιόφυτο στα Δ όρια της Γενναργιάς. / Ν.

Κορακάκι, το / στο [*«μικρός κόρακας» <κόρακας + υποκορ. κατάλ.* -άκι]: μικρός βράχος στον κολπίσκο της Πουλάτης, στο *Παλισκάρι*. / Β.

***Κορακιά, η / γ-Κορακιά, στη(ν)** [*<κορακιά «φωλιά κοράκων» <κόρακας + περιεκτ. κατάλ.* -ιά, (που σημαίνει το περιέχον ή το περιεχόμενο) <αρχ. *κόραξ*,

-ακος, οπότε σημαίνει τόπος, όπου συχνάζει πλήθος κοράκων, πβ. *μυρμηκιά*):

1. θέση ΒΑ στο Μοναστήρι της Βρύσης, στην όχθη του ποταμού που χύνεται στη Σεράλια (1813 Σ.β', 116). Από τον καθηγητή Γεώργιο Αγγ. Προκοπίου αναφέρεται και ως «*χαράδρα του Ερμεία*» (βλ. λ.) / Κ.

2. ρέμα Ν στην είσοδο των Καμαρών. / Κ.

***Κορακίες, οι / σ-Κορακίες, στις** [*<κορακιά (η) «κορακοφωλιά» <κόρακας + κατάλ.* -ιά, που σημαίνει το περιέχον]:

1. κοντά στα Σύλλακα ή στα Κούντουρα (βλ. λ.). / Β. (Καρύδης)

2. στην *Κουντούρα* (βλ. λ.). / Β.

3. αλλιώς και *Κορακοσπηγιά* (βλ. λ.). Εδώ στην περιοχή έχει εντοπιστεί αρχαίος οικισμός. / Κ.

4. ποταμός, που πηγάζει από τη Λουρομάδα και την Πλάτη του Ραφελιά με τους παραπόταμους Ριχαλοπόταμα, περνάει από τις Κορακίες και χύνεται στις Καμάρες. / Κ.

5. *Καμάρες - Κορακίες / Κοράκχοι* (βλ. λ.). / Κ.

***Κοράκου, στου** [*ζωνώνιο <κόρακας (ο) <αιτ. κόρακα + -ς, όπως τα πρωτόκλιτα <αρχ. κόραξ*]:

1. βραχώδης ακτή κοντά στο Βαθύ, από την ομοιότητα βράχου με καθισμένο κόρακα ή επειδή εδώ συχνάζουν κοράκια. / Ν.

2. καβάκι στην Α ακτή της Κιτριανής. / Ν.

Κορακοφωλιά, η / γ-Κορακοφωλιά, στη(ν) [*«φωλιά κοράκων» <κόρακας (<αρχ.) κόραξ + φωλιά (<αρχ. φωλεά), πβ. λ. Κορακιά*]: θέση δίπλα στον Κακό Ποταμό, κοντά στα Κισάρια. / Ν.

Κορακχάκι, το / στο [*<Κορακ-κάκι <Κορακάκι (με διπλασιασμό κατά την προφορά του ψιλού -κ- και ανομοιωτική τροπή σε δασύ -χ-) <κοράκι + υποκορ. κατάλ.* -άκι (διπλός υποκορισμός) <αρχ. *κοράκιον*, υποκορ. του αρχ. *κόραξ*, -ακος <*κόρακας* + υποκορ. κατάλ. -άκι <αρχ. *κόραξ*]:

1. βράχος στο Παλισκάρι. «Οι τετραποδίζοντες μικροί δεν θα εύρισκον καταλληλότερον ασκητήριον, δια τα πρώτα βήματα, από το Κορακάκι με τα ποικιλόχρωμα χοχλιδάκια του» (1933 Π, 16). / Β.

2. βράχος στη Σεράλια. / Κ.

Κορακχάκια, τα / στα [*<Κορακάκια <κορακάκι (βλ. λ.)*]: βράχια στον Άγιο Αντώνιο Κάστρου, όπου συχνάζουν κοράκια ή που μοιάζουν με κοράκια. / Κ.

Κόρακχας, ο / Κοράκχου, στου [*ζωνώνιο ή ανθρωπωνύμιο <Κόρακας <αρχ. αιτ. κόρακα + ς <αρχ. κόραξ, ηχομιμητική λέξη από τη φωνή που βγάζει το πουλί κόρακας, πβ. *κορώνη* «κουρούνα» και οικογ. όν. *Κοτοπούλης, Παγώνης, Περδίκης, Περιστέρης* κ. ά.]: μεσόγειος τόπος στα Δ του νησιού και Δ στο Τόσο Νερό, κοντά στα Πατητήρια (βλ. λ.). / Κ.*

Κοράκχοι, οι / στις, *Κοράκου, στου [*<μεσν. κόρακας <αιτ. κόρακα + -ς <αρχ. κόραξ, πβ. ο έμπορας / οι εμπόροι*]:

1. κάβος στα ΒΔ, κοντά στην Περιστεριώνα. / Β.
2. και Β στην είσοδο του όρμου του Βαθιού, όπου είχαν τις φωλιές τους οι κοράκοι. / Β.

Κορακχοσπηγιά και **Κορακχοσπην-γκιά, η / γ-Κορακχοσπηγιά, στη(ν)** [*<Κορακοσπηλιά (-γι- / -(ν)γκι- <-λι-) <κόρακας + σπηλιά <μεσν. σπήλαιον + κατάλ. -ιά <αρχ. σπήλαιον>*]: ΝΑ των Καμαρών, όπου σπήλαιο, αριστερά στην είσοδο του οποίου υπάρχει η επιγραφή ΝΥΜΦΕΟΝ ΗΙΕΡΩΝ = ΙΕΡΟΝ ΤΩΝ ΝΥΜΦΩΝ (βλ. λ.). / Κ.

Κορακχοφωγιά, η / γ-Κορακχοφωγιά, στη(ν) [*<Κορακοφωλιά <Κόρακας + φωλιά>*]: έτσι λέγεται αλλιώς το *Μάρμαρο* (βλ. λ. α/α 3). / Ν.

Κορδάκια, τα / στα [*<Κορδάκια <κορδάκι <κόρδα «η χορδή μουσικών οργάνων, η νευρά του τόξου, ευθεία που ενώνει δύο σημεία καμπύλης» + υποκορ. κατάλ. -άκι <κόρδα <λατιν. corda <λατιν. chorda <αρχ. χορδή, πβ. τη φράση «ηπόμεινα κορδάκι» (τέζα)>*]: ίσια κλιμακωτά χωράφια στην περιοχή του Μαύρου Χωριού. / Κ.

Κορκοσούρι, το / στο [**1.** πιθανώς από τη γεν. του οικογ. όν. *Κορκοσούρης*, πβ. «*Κορκοσούρας*» (Τ.Κ.Α.) («*εις τον Άγιον Ιωάννην του Κορκοσούρι*» 1778 Σ. η', 23 και Σ. ιδ', 125/ 1716 Σ.ιθ', 10 «*εις του Κορκοσούρι*» 1834 Σ. η', 42 / «*Κορκοσούρι (Πετάλη)*» 1837 Σ.ιθ', 48 / «*εις του Κορκοσούρι*» προ του 1839 Σ. α, 105 / «*Κορκοσούρη*» Μ.τ.Σ., 65) **2.** βλ. λ. *Κουσκοσούρι*]: χωράφια στα ΝΑ της Απολλωνίας, όπου και η εκκλησία του Άη Πάννη, στον πεζόδρομο Απολλωνίας – Κάτω Πεταλιού. / Κ.

Κορμός, ο / γ-Κορμό, στο(ν) [βλ. λ. *Μούτσουνο του Κορμού*].

Κορνήλιου, του / στου [*<βαφτιστ. και πατρων. οικογ. όν. Κορνήλιος «κεράτινος, ισχυρός» <λατιν. Cornelius <cornu «κέρας»>*]: ρέμα στα ΝΔ του νησιού που χύνεται στους Χοχλάκους. / Ν.

Κορονέλ-λου, του / στου [*<Κορονέλου (με προφορά του διπλού -λ-λ-) <Κορονέλος <οικογ. όν. Κορονέλλος (Τ.Κ.Α.) <Κολονέλλος <ισπαν. Koronello ή <ιταλ. colonello «συνταγματάρχης»>*. Ο *Φραγκίσκος Κορονέλλος*, διοίκησε τις Κυκλάδες (1566-1579) ως τοποτηρητής του Ισπανοεβραίου τραπεζίτη Ιωσήφ Νάτζη, πβ. («*Ιωάννης Κορονέλος*» 1785 Ι.Α.Κ., 70 / «*Κολονέλος Νικόλαος Απόστολου*» 1828 Σ.ι', 100 / «*Απόστολος Κορονέλλος*» 1828 Σ.ι', 124 / «*Απόστολος Κολονέλλος*» 1834 Σ.η', 79 / Σ.γ', 105 και Σ. στ', 138 και 1831 Σ.ιε', 191)]:

1. με παραφθορά, του *Κουρονέλου* στην *Μπέλα – Βίστα Αρτεμιώνα* (με παρασυσχετισμό προς τη λ. *κουρούνα*). / Β.

2. μεσόγειος τόπος Β της Κρί(ή)νας / Γρίνας / Γκρίνας στο Βαθύ. / Ν.

Κορρέ Μανόλη, του / στου [*<οικογ. όν. Κορρές <εβρ. Κορές / Μανόλη <Μανόλης <Μανουήλης <Μανουήλ <Εμμανουήλ <εβρ. Immanuel El «μαζί μας (είναι) ο Θεός»>*]: σπίτι και κήπος στο Λυαροκόπι, άλλοτε ιδιοκτησία του θεατρικού συγγραφέα Μανόλη Κορρέ και σήμερα του Τζώνη Ζερβουδάκη. / Β.

***Κόρσολας, ο / Κόρσολα, στου** [*<οικογ. όν. από παρων. Κόνσολας <κόνσολας «πρόξενος, επίσημος αντιπρόσωπος κράτους σε ξένη χώρα, εντεταλμένος να μεριμνά για την εξυπηρέτηση εμπορικών, ναυτικών και άλλων συμφερόντων του» <κόνσολος <βενετ. consolo / consule <λατιν. consul «ύπατος» («Αναστάσιος Κούρσουλας» 1828 Σ.ι', 129 / («Κωνσταντίνος ο Κόνσολας» 1834 Ι.Α.Κ., 87 / «Πετράκης Κονσόλου» 1819 Ι.Α.Κ., 78)>*]: αγρός κοντά στον Άη Πώργη τον Απελαίτη στην Καταβατή (βλ. λ.). / Κ.

Κόρφος, ο / γ-Κόρφο, στο(ν) [**1.** <μτγν. κόλφος <κόλπος «τμήμα θάλασσας που εισχωρεί βαθιά στην ξηρά»>]: ο κόλπος ή ο όρμος ή το λιμάνι των Καμαρών (βλ. λ.) **2.** πβ. φρ. (για τη μετεωρολογική πρόγνωση): *φορτώνει ο Κόρφος* (σημάδι βροχής), *κοκκινίτζει ο Κόρφος* (σημάδι αέρα). / Κ.

***Κορωνιού, του / στου** [*<Κορωνιός <πατριδων. οικογ. όν. Κορωναίος (με συνίτηση) <Κορώνη (Μεσσηνίας) + πατριδων. κατάλ. -αίος <αρχ. κορώνη «κουρούνα» και παρων. (Σ. Π., 14)>*]: μικρή εσοχή της θάλασσας στην ξηρά Ν και κοντά στα Βρουλίδια (βλ. λ.). Διακρίνεται σε *Μέσα* και *Όξω Κορωνιό*. / Β.

***Κοσκινάς, ο και Κοσκινά, του / στου** [*<οικογ. όν. από επαγγελμ. Κοσκινάς (Τ.Κ.Α.) «αυτός που κατασκευάζει ή πουλεί κόσκινα» <κόσκινο «κυκλικό σκεύος από πλεκτό πλέγμα ή διάτρητη πλάκα με το οποίο καθαρίζονται τα σιτηρά από τη σκόνη και τα ξένα σώματα» + επαγγελμ. κατάλ. -άς <αρχ. κόσκινον (1746 Σ.β', 10)>*]: ΒΑ του Βαθιού, κοντά στον Μάερα και το Συκχίδι, Ανηφόρα Βαθιού (βλ. λ.). / Ν.

«**Κοσκωνά, εις του**» [«... του δίδουν... το λιβάδι με τα δένδρη... εις το Βαθύ ως καθώς ευρίσκεται, ακόμη και τα μονιάσματα εις του Κοσκωνά με δύο δένδρη ελιές...» 1746 Σ.ιδ', 147]: μάλλον πρόκειται για λανθασμένη γραφή του προηγούμενου τοπων. *Κοσκινάς* (βλ. λ.). / Ν.

Κούβουθας, ο / γ-Κούβουθα, στο(ν) [*<Βούθουκας, με αναγραμματισμό <Βούθακας <Βύθακας <βυθός + μεγεθ. κατάλ. -ακας «βαθύς λάκκος γεμάτος νερό», πβ. μεσν. βόθυνας <αρχ. βόθυνος «λάκκος, όρυγμα» + κατάλ. -ας>*]: απότομο μέρος και βαθύ που περιβάλλεται από βράχια, στο ρέμα κάτω από το Μοναστήρι της Βρύσης φυσική κοιλότητα ομβρίων υδάτων. / Κ.

Κουζούβαρη ή Κουντζούβαρη, του / στου [βλ. λ. *Κουντζούβαρη και Πηγάδι του Κου(ντ)ζούβαρη*].

Κουζούδι, το / στο [(1834 Μ.τ.Σ., 51), βλ. λ. *Κουτσούδι*].

Κούκια η Παναγία, του [*<αραβ. Kiqi «κόκκινη» (Κ. Σπανός, ΟΝΟΜΑΤΑ 19, 224), βλ. λ. Παναγία του Κούκια*].

Κουκουμαβλοφωγιά, η / γ-Κουκουμαβλοφωγιά, στη(ν) [*<Κουκουμαβλοφωλιά (-γι- <-λι-) «φωλιά κουκουβάγιας» <κουκουμάβλα (ηχομιμητ. λέξη από τη φωνή του πουλιού κουκουβάου) + φωλιά>*]: θέση ΝΔ στο Τρουλ(λ)άκι. / Β.

Κουκουναργιά και Κουκκουναργιά, η / γ-Κουκουναργιά, στη(ν) [*<*Κουκουναριά (με συνίτηση) <κουκουνάρι + κατάλ. -ιά (που δηλώνει φυτό) <μεσν.*

κουκ(κ)ουνάριον <*κοκκωνάριον (-ου- <-ο- / -ω-), υποκορ. του αρχ. κόκκων «σπόρος ροδιάς» <κόκκος «κουκούτσι», ορθότερη η γραφή ετυμολογικά με δύο -κ-κ-, Κουκκουναργιά, έναντι της απλοποιημένης με ένα -κ- Κουκουναργιά]: φυτων. τοπων., στο δρόμο προς Βαθύ, κοντά στο Κακό Σκαλί, από το μοναχικό ήμερο πεύκο που υπήρχε άλλοτε εκεί. / Ν.

«Κουλέκα, εις του» [*«εις του κουλέκα χωράφι»* 1797 Κ.Βρ., 139, πιθ. παραφθορά του τοπων. Καλέκα, βλ. λ. Καλέκας].

Κουλούραινας, της / σ-Κουλούραινας, στης [ανδρων. σε γεν. του Κουλούραινας: 1. <οικογ. όν. Κουλούρης «αυτός που παρασκευάζει ή πουλεί κουλούρια» + κατάλ. -αίνα <κουλούρι + -ης <μτγν. κολλούριον <αρχ. κολλύριον, υποκορ. του κολλύρα «κουλούρα», («εις θέσιν Κουλούρενας» Κ.Βρ., 151), πβ. οικογ. όν. από φαγώσιμα με την κατάλ. -ης: Καρβέλης <καρβέλι, Ξύδης <ξίδι, Πεπόνης <πεπόνι 2. ή <Κουλουράς «κουλουροπώλης» + ανδρων. κατάλ. -αίνα]: πλησιόχωρα στη Μονή της Βρύσης, άλλοτε μοναστηριακό κτήμα, που παραχωρήθηκε, για να γίνει το σύγχρονο Ελικοδρόμιο (βλ. λ.).

«Κούμα, του» [<οικογ. όν. Κούμας (Τ.Κ.Α.) <Κούμης <Κύμη, πβ. Κουμιώτης («Κοσμάς Κούμας» 1785-1867, μοναχός της Βρυσιανής Κ.Βρ., 52)]: απροσδιόριστη θέση σήμερα.

Κούμαρα, τα / στα [*«κούμαρο (το) «ο καρπός της κουμαριάς» <μεσν. κούμαρον <μτγν. κόμαρον <αρχ. κόμαρος, πιθανώς <κόμη (πβ. και τοπων. Μαμίκυλας) ή με παρετυμολογία από το κούμαρα (<κουμάρι «κύπελλο») που στην τοπική λαλιά σημαίνει τους βαλανοειδείς με κυπελλοειδές περικάρπιο καρπούς του κατσιπρνού, του άγριου πουρνναριού (δρυς η κοκκοφόρος), που φύεται στην περιοχή, πβ. λ. Κατσιπρινιές]: φυτώννυμο, χωράφι Β στο Βαθύ (Κτηματολ.), όπου άλλοτε θα υπήρχαν αυτοφυείς κουμαριές ή από τα άγρια πουρννάρια που φύονται στην περιοχή. / Ν.*

«Κουμπίτζη, εις του» [ανθρωπωνύμιο <οικογ. όν. Κουμπίτσης (Τ.Κ.Α.) (-τζ- <τσ-): απροσδιόριστη θέση σήμερα, πιθανώς στο σημερινό Άη Θολό (1788 Σ.β', 113). / Κ.

***Κούνη, στου και Κούνι, το / στο** [1. <οικογ. όν. Κούνης (πβ. «Ιωακείμ Κούνης» 1915-1931, Χιώτης μοναχός της Βρυσιανής, Κ.Βρ., 55 και Τ.Κ.Α.) <Κίνης / Κούνης <προστακτ. κίνει του ρ. κινώ / κουνώ, πβ. Κατέβας, Περπάτης, Πιλάλης, Χαϊρέτας κ. ά., Κούνι, το <Κούνη, του, πβ. Σταυρί <Σταυρής 2. <Κούνι «μύτη, άκρη, κορφή υψώματος» <κουνί <κωνίον, υποκορ. του αρχ. κώνος (ο) «κώνος αραβοσίτου, κουκουνάρι πεύκου», πβ. Θόλος, Ξυβουνί, Σωρούδι, Τρούλ(λ)ος, Τρουλ(λ)άκι και παρων. Σ.Π., 13 3. <ουσ. κούνι «δέρμα ατίδας, κουναβιού» <κούννα «κουνάβι»]: κτητορικό τοπων. ΝΔ, στο εσωτερικό του νησιού, κτηνοτροφική περιοχή μετά τη Σκάφη και πριν από το Φλάμπουρο, στη Ν πλαγιά του Άη Νηγιά, που συμπίπτει με τον Καλιάγγορα (βλ. λ.). / Κ. **Κουνιάυλα, η / γ-Κουνιάυλα, στη(ν)** [βλ. λ. Κουρνιάυλα, πβ. κουνιάυλια, τα

«μηροί, κνήμες» <λατιν. *cuneae* «σφήνα, έμβολο» και κουνιάυλες «μεγάλες και σαρκώδεις κνήμες» (Σκανδαλίδης): τον τύπο παραδίδει και ο Ιάκ. Δραγάτσης. / Β.

Κούνι - Μελένιου, του [βλ. λ. Κούνη / οικογ. όν. <παρων. Μελένιος «γλυκός σαν μέλι / μελής» <μέλι + κατάλ. -ένιος (που φανερώνει εκείνον που είναι από την ύλη που σημαίνει το πρωτότυπο): αναφέρεται στο Κτηματολ. ως η ενδιαμέση περιοχή που ορίζεται από τα δύο τοπων., στα ΝΔ του Άη Νηγιά. / Κ.

Κούνουπφας, ο / γ-Κούνουπφα, στο(ν) [1. οικογ. όν. από παρων. *Κούνουπφας (Τ.Κ.Α.) 2. ή (επειδή έχει πολλά κουνούπια η περιοχή) <κούνουπφας «μεγάλο κουνούπι» <κουνούπι + μεγεθ. κατάλ. -ας <μεσν. κουνούπιον <μτγν. κωνώπιον (-ου- <-ω-), υποκορ. του αρχ. κώνωψ ή κούνουπφας <κώνωπας <αρχ. αιτ. κώνωπα + ς <κώνωψ]: μεσόγειος τόπος και Ποταμός του Κούνουπφα στα ΒΑ του νησιού, Β στον Άη Σιλίβεστρο και Α της Χώνης. / Β.

***Κου(ντ)ζούβαρη, στου** [1. πιθανώς οικογ. όν. από παρων. Κουζουβάρης (-ντζ- <-ζ-), άγνωστης ετυμολογίας, πβ. οικογ. όν. Κουζούς <τουρκ. *kuzu* «αρνί» (Β. Βογιατζόγλου) και παρων. Αρνάς]: κτητορικό τοπων. στον Αρτεμώνα, γειτονικό στη Μοναχή, όπου και το ομώνυμο κοινοτικό πηγάδι (1664 Σ.α', 82). / Β.

Κουντούρα, η / γ-Κουντούρα, στη(ν) [<ουσιαστικοπ. θηλ. του μεσν. επιθ. κούντουρος «ίππος με κοντή, κομμένη ουρά» <κόντουρος <κοντός + ουρά, πβ. οικογ. όν. Κούντουρος / Κούνδουρος και πατριδων. Κουντουριώτης και παρων. Κουτσονόρης / κουντούρα (η) «παντόφλα» <τουρκ. *kundura* «παπούτσι» και οικογ. όν. Κουντουράς]: παραλιακή θέση κοντά στο Χόρτο, πβ. λ. Κούντουρα, τα. / Β.

***Κούντουρα, τα / στα και Κούντουρας, ο / γ-Κούντουρα, στο(ν)** [<επίθ. κούντουρος, βλ. λ. Κουντούρα, η / ο τύπος ο Κούντουρας από μεταπλασμό (πβ. ο Καραδάμυλας <τα Καρδάμυλα, ο Μπρόβαλμας <το Μπρόβαλμα):

1. μετά το Χόρτο, καβάκι δίπλα στις Κορακίες στη ΒΑ ακτή. / Β.

2. υψώματα στου Κοντού, στο νοτιότερο άκρο του νησιού, όπου και αρχαίος πύργος και κολπίσκος, απέναντι στην Κιτριανή. / Ν.

«Κούπερη, εις του» [<παρων. Κούπερης (Π.Σ., 12) <κύπερη «ζιζάνιο και νομειτικό φυτό» <αρχ. κύπειρος («το μισό χωράφι εις του κούπερι» 1680 Μ.τ.Σ., 70)]: τοπωνύμιο απροσδιόριστης θέσης σήμερα.

Κουράγιου Ρέμα, το [βλ. λ. Ρέμα Κουράγιου].

Κουράγιου το Λαγκάδι, του / στου [βλ. λ. Ρέμα Κουράγιου και Λαγκάδι]: το λαγκάδι που διασχίζει το ομώνυμο ρέμα που αρχίζει από τον Κάψαλο και χύνεται στο Λιβαδά, ανάμεσα στην Τσι(ν)γκούρα και τις Σκχιζμάδες. / Κ.

Κούρβα τ' Αρμύλη, η / γ-Κούρβα τ' Αρμύλη, στη(ν) [<μεσν. κούρβα «καμπύλη», θηλ. του λατιν. επιθ. *curvus* «κυρτός, καμπύλος»]: στροφή του δρόμου από τις Καμάρες προς τη Βορ(ε)ινή, στη θέση Αρμύλη (βλ. λ.). / Β.

Κούρελα, του / στου [<παρων. Κουρέλας (με ανέβασμα του τόνου) 1. <κουρέλα «υβριστικός χαρακτηρισμός για πρόσωπο που χαρακτηρίζεται από ανι-

κανότητα, ανεπάρκεια στην εκτέλεση καθήκοντος ή έλλειψη υπόληψης, ξεφτίλα» <κουρέλι «κομμάτι από παλιό ύφασμα, παλιό ρούχο, (μεταφ.) ψυχικό ράκος» + μεγεθ. κατάλ. -α <κουρέλλιον <κούρελλον <λατιν. *corellum* <*coriellum*, υποκορ. του *corium* «δέρμα ζώου» 2. <κουρελής «κουρελιάρης, ρακένδυτος» + μεγεθ. κατάλ. -ας (με ανέβασμα του τόνου)]: κτητορικό τοπων. στον Κάμπο των Καμαρών που δηλώνει αγροτεμάχιο. / Κ.

***Κουρή, του / στου** και **Κουρί, το / στο** (Κτηματολ.) [1. <οικογ. όν. Κουρής (Τ.Κ.Α.) <Κουρίνης <Κουίρίνης <βενετ. *Quirino* / *Quirini* 2. <Μερκουρής (με σίγηση της άτονης αρχικής συλλαβής Μερ-) <Μερκούρης (βλ. λ. Άης Μερκούρης) 3. Κουρής «κουρεμένος» <αρχ. *κείρω* «κουρεύω» 4. <κουρής <αρχ. *κούρος* «έφηβος» 5. <τουρκ. *kiru* «σκληρός, τραχύς» 6. πβ. και μητρων. «Γαβριήλ Κιουρή εκ Σίφνου, ιερομόναχος» 1850-1919 Κ.Β. 52 / «Νικόλαος Κιουρή» (<Κιουρά <Κυρά) 1872-73 Σ.η', 139 / «το χωράφι του Κουρή» 1785 Ι.Α.Κ., 68 / «...την...κειμένην... κατά την συνοικίαν Κουρή οικίαν μας...» 1767 Σ.ιστ', 109)]: θέση στο Λυαροκόπι, στα όρια των οικισμών Αγίου Λουκά και Αρτεμώνα, όπου και το κοινοτικό πηγάδι του Κουρή. / Β.

Κουρκουμάρι, το / στο [<οικογ. όν. από παρων. (Σ. Π., 26) *Κουρκουμάρης* (Τ.Κ.Α.) «ο παχύς και κοντός άνθρωπος από την ομοιότητά του με το κουκουμάρι» <κουκουμάρι «πήλινο δοχείο νερού, κανάτι, κουμάρι» <μεσν. *κουκουμάριον*, υποκορ. του *κουκουμάς* «χύτρα, πήλινο ή μεταλλικό δοχείο στο οποίο θερμαινόταν το νερό για το πλύσιμο των ρούχων» <λατιν. *cucuma* «λέβητας», παρων. Σ.Π., 26]: ρέμα στα ΒΑ του νησιού που πηγάζει από τον Άη Νικήτα και χύνεται ανάμεσα στη Γλώσσα και την Πιτσι(υ)λίστρια (βλ. λ.). / Β.

«**Κούρκουνα, του**» [<οικογ. επαγγελμ. όν. *Κουρκουνάς* (Τ.Κ.Α.) / *Κουρκούνας* <κουρκούνα «είδος κυπριακού ψαριού, η αγριόσαλπα» («την σκάλα του κούρκουνα» 1680 Μ.τ. Σ., 70), βλ. λ. *Κουρκουνούς, της*, πβ. *κουρκουνιά* «κανάτι», *Κανατάς* (Τ.Κ.Α.)]: απροσδιόριστης θέσης σήμερα.

Κου(ρ)κουνάς, ο / γ-Κου(ρ)κουνά, στο(ν) [1. <κουκκούνα «ο κωνικός και φολιδωτός καρπός της κουκ(κ)ουναριάς, (ευφημ.) το ανδρικό γεννητικό όργανο» + κατάλ. -άς <κοκκώνα «κόκκινη, ερυθρή, κουκ(κ)ουνάρι» <αρχ. *κόκκων* «κουκούτσι ροδιού» 2. <κόκκος «σπόρος ροδιάς, σπόρος ήμερης πεύκης, πρινόκοκκος, υλικά με τα οποία έβαφαν με ανεξίτηλο κόκκινο χρώμα πολυτελή υφάσματα» 3. *Κουρκουνάς* (πβ. *Κανατάς*) <κουρκουνιά «μικρή πήλινη στάμνα για νερό, με στενό λαιμό χωρίς αφτιά / χέρια», ηχοπ. ή <κουρ-κουρ, ήχο που παράγεται, όταν χύνουμε το νερό που περιέχει + κατάλ. -ιά ή <κρου-κουινιά <κρούω + κουνώ + κατάλ. -ιά και με αλλαγή γένους *κουρκουνιάς*, ο]: χείμαρρος που πηγάζει από τον Προφήτη Ηλία του Τρουλ(λ)ακιού και ενώνεται στα Χαράκια με τον ποταμό της Χώνης. / Β.

Κουρκουνούς, της / σ-Κουρκουνούς, στις [ανδρων. *Κου(ρ)κουνού* <Κουρκουνάς (Τ.Κ.Α.) «αυτός που κατασκευάζει ή πουλάει κουρκουνιές» <κουρ-

κουινιά «είδος σταμνιού, κανάτι», ηχοποίητη λέξη από το χαρακτηριστικό ήχο *κουρ - κουρ* που κάνει, όταν αδειάζει + επαγγελμ. κατάλ. -άς, πβ. *Κανατάς*): κτητορικό τοπων. στις Καμάρες, ΒΑ στην Αγία Μαρίνα. / Β.

***Κουρκουσούδη, του / στου** [<συμφυρ. *Κουσκουσούρι* + *Κουρτσούδη*· επίσης *Κουρκουτσούρι* ή *Κουρκουτούργια*, βλ. λ. *Κουσκουσούρι*].

***Κουρνιαύλα, η / γ-Κουρνιαύλα, στη(ν)** [1. <παρων. *Κουρνιαύλης*, ο «αυτός που έχει λεπτή κνήμη σαν της κουρούνας» <*Κουρουνάιλης*, <κουρούνα + αυλός <αρχ. *κορώνη* (πβ. *Καργιαύλης*) 2. ή *Κρουναύλα* <κρουνός «κάν(ν)ουλα με διακόπτη που ρυθμίζει τη ροή του νερού» + *αύλαξ* «αυλάκι, φυσικό ή τεχνητό στενό, μικρού βάθους και επίμηκες όρυγμα στο έδαφος για άρδευση» (Μ. Φιλίππιας) και 3. τύπος *Κουρίαβλα*, στο Κτηματολ.]: ρέμα στα ΒΑ που χύνεται στον ορμίσκο Λούκι, Ν του Άη Σώστη. / Β.

Κουρουνέλ-λου Μπέλλα Βίστα, η [βλ. λ. *Μπέλλα Βίστα και Κορονέλ-λου*].

***Κουρτσούδη, του / στου** και **Κουρτσούδης, ο** και **Κουρτσούδι, το / στο** [1. <οικογ. όν. από παρων. (Σ.Π., 26) *Κουρτσούδης* <*Κουτσός* + υποκορ. *κατάλ. -ούδης*, 2. ή *Κούρτος* + κατάλ. -ούδης <*Κούρδος* βλ. και λ. *Κουτσούδη* / -ι 3. πβ. *Κούρτης* <τουρκ. *kurt* «λύκος / σκουλήκι» + κατάλ. -ούδης («δια την καλλιέργειαν του αγρού *Κουρτσούδη Ιωάσαφ*» 1895 Κ.Βρ., 174-175 / «στον *Κουρτζούδι*» 1727 Σ.α', 96 και 1712 Σ.β', 580)]: χείμαρρος ΝΔ - Δ της Καταβατής και αγροκτήματα στην παρόχθια ζώνη, που γειτνιάζουν με το Σταυρό του Λόγγου. / Κ.

Κουρτσούδης - Σταματάκη (Κτηματολ.) [βλ. λ. *Κουρτσούδη* / <*Σταματάκης*, βαφτιστ. και οικογ. πατρων. όν. <*Σταμάτης* (από την ευχή να σταματήσει αρρενογονία ή η θηλεογονία ή ο θάνατος των μικρών παιδιών της οικογένειας) + υποκορ. / πατρων. κατάλ. -άκης <μεσν. *σταματώ* <*στάμα* «κάθισμα, θέση» < θ. *στα-* <αρχ. *ίστημι* / *ίσταμαι*]: ενδιάμεση θέση που ορίζεται από τα δύο τοπων. / Κ.

Κουσκουσούρι, το / στο [<παρων. *Κουσκουσούρης* «κουτσομπόλης, φιλοκατήγορος» <ηχομιμητικό *κουσκούς* «κουτσομπολιό» + κατάλ. -ούρης (πβ. *ανακατωσούρης*) («*Κορκοσούρι*» 1778 Σ. η', 23 / 1819 Σ.α', 105 και 1839 Μ.τ.Σ., 96)]: θέση ανάμεσα στην Απολλωνία και το Κάτω Πετάλι. / Κ.

Κουστοκώλη, του / στου [<παρων. *Κουστοκώλης*, παραφθορά του *Κουτοκώλης* (βλ. λ.)].

Κουτεντάκι, το / στο [<*Κουτέντο* (βλ. λ.) + υποκορ. κατάλ. -άκι, πβ. οικογ. όν. *Κουτεντάκης*]: μικρό κουτέντο, μικρός αγωγός νερού στην όχθη του ποταμού των Βρουλιδιών, στη ΒΔ ακτή, όπου άλλοτε υπήρχε νερό, αλλιώς *Βρουλιές*. / Β.
Κουτέντο, το / στο [«υδραγωγείο» <ιταλ. *condotto d' acqua* <λατιν. *aqueductus*, -us «υδραγωγείο, πήλινος υδροσωλήνας ή χτιστό αποχετευτικό στενό χαντάκι που καλύπτεται από ελαφρά κεκλιμένες πλάκες για τη διοχεύτηση νερού, οχετός» <λατιν. *condutus* «συναγωγή» <*conduco* «συνάγω»]: ρέμα στα

ΝΔ που πηγάζει από του Κάραβου τα Πεταλάκια και χύνεται στη θάλασσα Β του Τσόχα.

Την όρεξη δεν την ξεχνώ, ψωμί, ελιές μονάχα
και του Κουτέντου το νερό που 'πινα όσο να 'χα. / Κ.

(Αντώνης Ιω. Αβρανάς, «Σιφναϊκά Νέα» Απρ. 2006, σελ. 6).

Κουτρούλ-λα, η / γ-Κουτρούλ-λα, στη(ν) και με συγκοπή **Κουτρού, η** [1. <*Κουτρούλα <κούτρα «αγγείο πήλινο, χωρίς λαβή και λαιμό», (μεταφ.) «μέτωπο, κεφάλι» + υποκορ. κατάλ. -ούλλα <μεσν. κύτρα <αρχ. χύτρα 2. ή <λατιν. *scutra* «δίσκος, πιάτο» 3. ή θηλ. του *Κουτρούλης (ο)* «φαλακρός» <κουτροτρούλης «που είναι η κούτρα του σαν τρούλος» <κούτρα «κούτελο, μέτωπο» + τρούλ(λ)ης <τρούλ(λ)ος <λατιν. *trulla* «είδος δοχείου, τηγάνι», πβ. *κουτρούλα* «κατσίκια χωρίς κέρατα»]: ΒΔ του νησιού, Α στο Αρτιμόνι, όπου υπάρχει πηγάδακι. / Β.

Κούτσακας, ο / γ-Κούτσακα, στο(ν) [<επίθ. *κουτσός* + μεγεθ. κατάλ. -ακας ή <κουτσάκι + μεγεθ. κατάλ. -ας <κουτσός + υποκορ. κατάλ. -άκι <κοτσός <κοψός <κόπτω, με απόσπαση από σύνθετα, όπως *κουτσοπόδης*, *κουτσοχέρης*, πβ. και οικογ. όν. *Κούτσακας* (Τ.Κ.Α.)]: μεγάλο κούτσουρο, χοντρός κορμός δέντρου χωρίς κλαδιά, Β στου Ξεύρη / Ξέβρη που δεν υπάρχει πια, ενώ παραμένει το τοπων. / Β.

Κουτσάφτης / Κουτσαύτης, ο / Κουτσάφτη, στου [οικογ. όν από παρων. *Κουτσάφτης* (Τ.Κ.Α.) «αυτός που του έχουν κόψει το αφ(υ)τί ή τα αφ(υ)τιά» <κούτο(ο)- (<κοψο- <κόπτω) + άφτης / άφτης <αφτί / αυτί <τ' αφτί <τ' αφτία <ταουτία <τα ωτία <το ους, βλ. λ. *Κούτσακας*]: στου Ποθητού, χωράφια ανάμεσα στον Άγιο Προκόπη και τον Άγιο Θωμά. / Ν.

Κουτσοκόλη, του / στου [<παρων. *Κουτσοκόλης* <κουτσο- (βλ. λ. *Κούτσακας*) + μεσν. *κώλος* «γλουτοί, πισινά» <αρχ. επίθ. *κώλον* (ενν. έντερον), με αλλαγή γένους ή κατά το αρσ. *πρωκτός* ή επειδή θεωρήθηκε αιτιατική, πβ. *κουτσοδόνης*, *κουτσοπόδης*, *κουτσονούρης*, *κουτσοχέρης* και τη φρ. *κόβω τον κώλο κάποιου* «του επιβάλλω πολύ αυστηρή ποινή», στο Κτηματολ. και *Κουστοκόλη*. «Ο *Κουτσοκόλης* (ήταν), ένας λαϊκός τύπος, αστείος και χωρατατζής, που όταν ένα βράδυ έκανε την εμφάνισή του σ' ένα επίσημο χορό στην Απολλωνία, ο ποιητής Γεώργιος Αλιμπέρτης διαμαρτυρήθηκε με το ακόλουθο δίστιχο:

Ουαί που εκατάνησεν η ιδική μας πόλις,
εις τον χορόν των ευγενών ήρθε κι ο Κουτσοκόλης!

(Ν. Γ. Σταφυλοπάτης, Τα Σιφνιακά Παρωνύμια, Αθήνα 1999, 24-25):

χωράφι στον Πλατύ Γιαλό, στα Δ της Β άκρης της παραλίας. / Ν.

Κουτσογιά, η / γ-Κουτσογιά, στη(ν) [<Κουτσουλιά (-γι- <-λι-): 1. <μτγν. *κόττυνα*, τα «σκύβαλα, σκουπίδια» <αρχ. *κόττος* «πετεινός» 2. *κουτσουλιά* <κοτο-τσιλιά «περίττωμα των πουλιών»]: μικρός βράχος στο Γιαλισκάρι. / Β.

Κουτσούδι, το / στο [(ονομαστική ουδετέρου αντί γενικής, για να δηλωθεί ο

κτήτορας) <του *Κουτσούδη* <οικογ. όν. *Κουτσούδης* <κουτσός + υποκορ. *κατάλ. -ούδης*, πβ. και «*Μελετία Κουτζόγιαννου*» 1834 Σ.η', 37 («εις του *Κουτζούδι*» 1712 Σ.β', 74 και 1836 Σ.ζ', 158, 159, 1834 «*Κουζούδι*» Μ.τ.Σ., 51)]: εδώ αναφέρεται ότι είχε αγροτεμάχια με ελαιόδενδρα, αμπέλια, συκίες και λεμονιές το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία, βλ. και λ. *Κουρτσούδη*. / Κ.

Κουτσούλ-λα, η / γ-Κουτσούλ-λα, στη(ν) [**Κουτσούλα* (με προφορά του διπλού -λ-λ-) 1. <οικογ. όν. *Κουτσούλας* (Τ.Κ.Α.) <ουσιαστικοπ. *κουτσούλες* <κουτσουλός / -ή «κολοβωμένος, -η <κουτσός + -κατάλ. -υλός» <κόπτω 2. «τόπος, όπου κουτσουλάνε τα πουλιά» <κουτσουλιά + μεγεθ. κατάλ. -α <μτγν. *κόττυνα* «σκουπίδια» <αρχ. *κόττος* «πετεινός» 3. <κουτσί + υποκορ. κατάλ. -ούλλα <κοτσί (-ου- <-ο-) <κοττί (με τσιτακισμό) <**κοττίον*, υποκορ. του αρχ. *κόττος* «όρνιθα» 4. <κοτο-τσιλιά «τσιλιά της κότας» <κότα + τσιλιά <μεσν. *τσιλώ* αρχ. ρ. *τιλώ* <τίλος «διάρροια»]:

1. συνοικία του Πάνω Αρτεμώνα, στην κορυφή του λόφου, βλ. και λ. *Αγριγιά*. / Β.

2. *Κουτσουλιά*, βράχος στο Διαλισκάρι. / Β.

3. βράχος στον κόλπο της Σεράλιας. / Κ.

Κουτσοφί, του / στου [<παρων. *Κουτσός* «ανάπηρος στο ένα ή και στα δύο πόδια» (<μεσν. επίθ. *κουτσός* <κοτσός / *κουτσο-ο-πόδης* <κοψός / *κοψο-ο-πόδης* (με τροπή -πσ-> -τσ-) <κόπτω, με απόσπαση από σύνθετα, όπως *κουτσοπόδης*, *κουτσοχέρης*) + *Φι*, το <Φίλιππος (με απλολογία και μεταπλασμό, βλ. λ. *Άης Φίλιππος*)]: χωράφι στα Μάγκ(γγ)ανα. / Β.

«**Κουφελιάν, εις**» [<αρχ. *κούφος* «κενός, άδειος, κούφιος» + *ελιά* <αρχ. *ελαία*]: απροσδιόριστης θέσης σήμερα, προφανώς από το φυσικό κοίλωμα που είχε ελαιόδενδρο με χαρακτηριστική κουφάλα, φυσική κοιλότητα στον κορμό του («*χωράφι εις Κουφελιάν*» 1705 Σ.ια', 27).

***Κοφτό, το / στο** [<επίθ. *κοφτός* «που είναι σε κομμάτια» (πβ. *μακαρονάκι κοφτό*) <αρχ. *κοπτός* <κόπτω]: καβάκι στη βορειότερη άκρη του νησιού, πίσω από το Φανάρι της Χερρονήσου, πβ. *Αποκοφτό*. / Β.

***Κόχη, η / γ-Κόχη, στη(ν)** [<*κόχη* «κοίλωμα στον τοίχο, θυρίδα χρηστική ή διακοσμητική, ημικυκλικό τμήμα του Ιερού Βήματος που προεξέχει προς τα Α και όπου τοποθετείται η Αγία Τράπεζα» <αρχ. *κόχη* <κόχλος «κοχλίας» (1928 Βερνίκος, 40)]: συνοικία του Αρτεμώνα, όπου η ομώνυμη εκκλησία της Παναγίας, η εικόνα της οποίας βρέθηκε, κατά την παράδοση, σε κάποια κόχη, άλλοτε *Παναγίας της Χοχλακούρας* (βλ. λ.). / Β.

Κόχυλα το Πετάλι, του / στου [βλ. λ. *Κόχυλας* και *Πετάλι*]: πετρώδες ύψωμα ΝΔ του Προφήτη Ηλία του Ψηλού (Μ. Τρούλλος). / Κ.

Κόχυλας, ο / γ-Κόχυλα, στο(ν) [<οικογ. όν. από παρων. *Κόχυλας* <κόχυλας «μεγάλο κοχύλι, το όστρακο του θαλασσινού κοχλίας, μπουρού» <κοχύλι + μεγεθ. κατάλ. -ας <αρχ. *κογχύλιον*, υποκορ. του *κογχύλη*, η <*κόχη*, πβ. *κογ-*

χυλιάριος «αλιεύς κογχυλιών πορφύρας», από τα οποία έφτ(ε)ιαχαν τη βαφική ύλη, κοχυλάς «που μαζεύει και πουλάει κοχύλια» («Αντώνης Κωνσταντή Κόχυλα» 1785 Ι.Α.Κ., 74 / «Ιωάννης Κόρχελης» 1822 Σ.ζ', 109, 110 / «Αντριάς Κόχυλας» 1823 Ν.Ε.Σ., 54 / «Ανδρέας Κόρχηλας», «Ιωάννης Κόρχελας» / «Κωνσταντίνος Κόχυλας» 1828 Σ.ι', 129 / και «η Κοχυλού» 1834 Σ.η', 42):

1. θέση στον Άη Λευτέρη στα Χάλαρα, πβ. «δαμάλι του Κόχυλα» (=ανόητος). / Β.
2. καβάκι στη ΒΑ ακτή, στην Πουλάτη ή Δγιαλισκάρι (βλ. λ.), «βάθρο για τους βουτηχτές» (1933 Π., 17). / Β.
3. του Κόχυλα, χωράφι του Γιάννη Λεμπέση στη Χερρόνησο ή στον Κόλυμπο (βλ. λ.). / Β.
4. Κόχυλας, καλλιεργούμενα άλλοτε χωράφια κοντά στην Απφιδγιά και το Ξερό Ξύλο (βλ. λ.). / Κ.

Κρεάτου, του / στου [γεν. κατά τα ουδ. σε -ο (πβ. πρόβατο, προβάτου, Για έβγα να σε δω, αφρέ του μαλαμάτου, / που 'χω δυο λόγια να σου πώ του παραπονεμάτου) <κρέατος <αρχ. κρέας, προβληματική η σύνδεση με το τοπων.]: κάβος στη ΒΑ ακτή, στο Ζουλομύτθη. / Β.

Κρεβαταργιές, οι / σ-Κρεβαταργιές, στις [<*Κρεβαταριές (με συνίζηση): 1. <κρεβαταριά «αργαλειός» <κρεβάτι + κατάλ. -αριά <μεσν. κρεβάτιον <μτγν. κρεβάτιον, υποκορ. του κράβ(β)ατος <λατιν. grabatus 2. ή Κρεβαταριά «σχάρα πάνω στην οποία απλώνεται το αμπέλι» <συμφυρ. κρεβατίνα + κληματαργιά <κλήμα + κατάλ. -αριά.]:

1. μεσόγειος τόπος στα ΝΔ του νησιού, ΒΔ στου Κοντού, κοντά στου Σταυρού το Πετάλι και στον Κακό Ποταμό. / Ν.
2. στα ΝΔ, ανάμεσα στους Χοχλάκους και τον Περιστεριώνα. / Ν.
3. *στη ΝΑ ακτή δύο γειτονικοί βράχοι, που ενώνονται με την ξηρά. (Μ. Φιλιππάκης). / Ν.

Κρεμαστά, τα / στα και Κρεμάσματα, τα / στα [(ενν.) βράχια, ουδέτ. ουσιαστικοπ. επιθ. κρεμαστός «κρεμάμενος, μετέωρος» <αρχ. επίθ. κρεμαστός <κρεμάννυμι / <κρέμασμα <κρέμασ- + κατάλ. -μα <κρεμά]: απόκρημη ακτή στη δεξιά αγκάλη του όρμου του Πλατύ Παλού, μετά το Καραβοστάσι. / Ν.

Κρεμαστό, το / στο [βλ. λ. Κρεμαστά]: στα Β απόκρημη παραθαλάσσιο. / Β.
Κρητικού το Φρούδι, του / στου [<Κρητικός, πατριδων. οικογ. όνομα «αυτός που κατάγεται ή έχει σχέση με την Κρήτη» <Κρήτη «δυνατή, κραταιά» + κατάλ. -ικός / Φρούδι (βλ. λ.), («παπά Αντώνης Κρητικός» 1684 Σ.α', 67, 70 / «παπανικηφόρου κρητικού φούμη» 1705 Κ.Βρ., 121 / «Νικόλαος Κρητικός» 1834 Σ.η', 37 / «Βλάσιος Κρητικός» 1925 Κ.Βρ., 56): στο δρόμο προς το Τόσο Νερό. / Κ.

Κριάρος, ο / γ-Κριάρο, στο(ν) [<αρχ. κριός «αρσενικό πρόβατο» + μεγεθυντ. κατάλ. -αρος, πβ. οικογ. όν. Κριάρης / Κριαράς (Τ.Κ.Α.): μεσόγειος τόπος Β

στη Ρούμελη του Ζαμαρία και τη Ρούμελη του Ατσόνιου, κοντά στην Άσπρη Βίγλα. / Β.

Κρίνας, *Κρήνας, της / σ-Κρίνας, στης [1. βαφτιστ. όνομα Κρίνα «κρίνος, η ευωδιάζουσα, η αρωματική ή, από την ωραιότητα και λευκότητα» και 2. οικογ. όν. Κρίνας (Τ.Κ.Α.) <κρίνος (με αλλαγή γένους) <αρχ. κρίνον «το λουλούδι κρίνος». Ο Αντ. Γρυπάρης στο χάρτη της Σίφνου γράφει της Κρίνας, πβ. «Απόστολος Κρίνου 1797 Ι.Α.Κ., 59), «η κ. Μαρία Ιω. Στάμου (επιλεγόμενη της Κρίνας) αφιέρωσεν εις την Παναγίαν του Βουνού δύο ελαιόδενδρα» (1898 Π.Β, 73). 3. και Ιρίνας <Ικρίνας (με αποχηροποίηση Γ- <Γκ-) <Γκρίνα <τηνΚρίνα <την Κρίνα (από συμπροφορά με το άρθρο στην αιτ. και ανασυλλαβισμό) 4. Υπάρχει και γραφή οικογ. ονόματος *Κρήνας (ο) <Κρήνα <κρήνη + μεγεθ. κατάλ. -α <αρχ. κρήνη «φυσική πηγή νερού» («Ιωάννης Κρήνας» 1828 Σ.ι', 116 / «Ιωάννης Κρινιάς» 1828 Σ.ι', 132 και οικογ. όνομα Κρηνάς (Τ.Κ.Α.) <Κρήνα]: μεσόγειος τόπος Β στον όρμο του Βαθιού. / Ν.

«Κρινιά η Μάντρα, του» [Κρινιάς βαφτιστ. όν. Κρίνα και Κρινιά· μητρων. οικογ. όν. ως τοπωνύμιο· αναφέρεται από τον καθηγητή Κώστα Κόμη ο Δημήτριος Ιωάννου Κρηνιάς και Κρινιάς (ως ορθότερο), Σιφνιός αγγειοπλάστης, σε δημοτική μερίδα στο Λιμάνι Βαθέος Σάμου το 1855 / Μάντρα (βλ. λ.): «του Κρινιά η μάντρα», απροσδιόριστη η θέση της.

***Κρούστα, η / γ-Κρούστα, στη(ν)** [1. <κρούστα «πέτσα, λειρί του πετεινού ή της κότας» <λατιν. crusta «όστρακο, λέπι». Προβληματικός ο συσχετισμός του τοπων. με τον τόπο, πιθανώς να προήλθε από την κρούστα που σχηματιζόταν στα εξωτερικά τοιχώματα του πηγαδιού από τα άλατα, καθώς το πηγάδι γέμιζε και το νερό ξεχυνόταν για μεγάλη χρονική διάρκεια 2. <κρούσταλλο «πηγή με διαυγέστατο και δροσερό νερό» <κρύσταλλον, πβ. κρούστος «φιτίλι κερωμένο» <κρουστός «πυκνοϋφασμένος» <κρούω, ηχοποιήτο <κρου- κρου (1785 Ι.Α.Κ, 72 / 1804 Σ.α', 101) και 3. η Κρούστα <οικογ. όν. ο Κρούστης <κωδωνοκρούστης, πβ. Καμπανάρης]: συνοικία του Αρτεμώννα, όπου υπήρχε πηγάδι με άφθονο άλλοτε νερό / Β.

Κτηματολόγιο, το [<κτήμα / κτηματ-ος + μτγν. -λόγιον <αρχ. λόγος <λέγω «συλλέγω», πβ. λ. Υποθηκοφυλακείο]: υπηρεσία που τηρεί από το 2004 τα στοιχεία επίσημης απογραφής των κτημάτων του νησιού, που έγινε στη Σίφνο μεταξύ των ετών 1999-2004 και δηλώνει τη θέση, την έκταση, την αξία και την κυριότητά τους. Στεγάζεται στο Συμβολαιογραφείο της Σοφίας Κολογιώργη (βλ. λ.). / Κ.

Κτή(ι)ριο Ο.Τ.Ε., το [«μεγάλο κτίσμα» του Οργανισμού Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος: 1. <μεσν. *οικτήριον <μτγν. οικητήριον «χώρος κατοικίας» <οικώ 2. με παρετυμολ. συσχετισμό προς το κτίζω 3. ή Κτήριο <μτγν. ευκτήριον «οίκος προσευχής» <αρχ. εύχομαι]: ιδιόκτητο κτή(ι)ριο στη νότια είσοδο της Απολλωνίας, όπου στεγάζονται οι διοικητικές και τεχνικές υπηρεσίες του Ο.Τ.Ε. Σίφνου. / Κ.

«**Κτόρο(ν) Αγιάρα**», **στου** [άγν. ετυμολ., πβ. οικογ. ον. *Κτώρος* και *Κτώρης* (Τ.Κ.Α.) / *Αγιάρα*, ίσως <*Αγιάρας*, ο <*αγεράς* (-ι- <-ε-) <*αεράς* «αυτός που κατασκευάζει αέρες, τετράγωνα μεταξωτά καλύμματα για το Άγιο Δισκοκόπηρο» <*αέρας* + επαγγελμ. κατάλ. -άς <αρχ. *αήρ*]: τοπων. άγν. ετυμολ. και απροσδιόριστης θέσης, όπου αναφέρεται ότι είχε αγρό και μάντρα το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 158, 159).

Κυλίστρια, η / γ-Κυλίστρια, στη(ν) [*κυλίστρια* <*κυλίσω* + τοπική κατάλ. -τρια, πβ. και *κυλίσ-τρα* <αρχ. *κυλίω*: 1. λείος και επικλινής τόπος σε πολλά σημεία του νησιού 2. ή τόπος, όπου κοιμούνται ή κυλιούνται τα υποζύγια, για να διώξουν τις μύγες που τα ενοχλούν 3. ειρωνικά λουριά, κλιμακωτά χωράφια, κάθε κατηφορικό μέρος απ' το οποίο κυλιούνται πέτρες και χώματα προς χαμηλότερα επίπεδα]: θέση κοντά στις *Αγκιναργιές* (βλ. λ.) στη ΝΔ πλαγιά του Προφήτη Ηλία του Ψηλού. / Κ.

Κυπαρίσσι, το / στο [*κυπαρίσσι* <μγν. *κυπαρίσσιον*, υποκορ. του αρχ. *κυπάρισσος*, πβ. και οικογ. όν. *Κυπαρίσσης* (Τ.Κ.Α.) από βαφτιστικό «ψηλός, ευθυτενής»]: φυτωνυμικό τοπων., πλησιόχωρα της Αγίας Κυριακής στο Βλη(ν)σίδι, όπου αναφέρεται ότι είχε αγρό το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 158). / Κ.

Κυπριανή, η / γ-Κυπριανή, στη(ν) [1. <πατριδων. *Κυπριανή* «γυναίκα από την Κύπρο ή εικόνα της Παναγίας που ήρθε από την Κύπρο» 2. <το βαφτιστ. όν. *Κυπριανή* (<*Κυπριανός*), γυναίκας που έχτισε για τη μνήμη του γιου της το μοναδικό κτίσμα (10ος-11ος^{ος} αι.) στην ερημόνησο]: η εκκλησία της Παναγίας της Κυπριανής, όπου τιμάται η Κοίμηση της Θεοτόκου (15 Αυγ.) (1733 Ι.Α.Κ., 51 / Ι.Σ., 190) και το Γενέθλιο της Θεοτόκου (8 Σεπτ.), η γνωστή *Παναγία η Παντάνασσα*, το εικόνισμα της οποίας βρίσκεται στο *Σταυρό του Τσιριάκη* στην Καταβατή (Κ.Βρ., 148). Από το 2001 εδώ τιμάται (2 Οκτ.) και ο Άγιος Κυπριανός, επίσκοπος Καρχηδόνας. Το νησί ήταν άλλοτε ιδιοκτησία της Βρυσσιανής και σήμερα ιδιόκτητο, βλ. και λ. *Κιτριανή* και *Παναγία η Κυπριανή*. / Ν.'

Κυρ-Ελεούσα, η [βλ. λ. *Κερά (Ε)Λεούσα*]: *ενορία Κυρ-Ελεούσας* στο χωριό Κάστρο (1670 Μπαλά, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005) 317, 326).

***Κυρά Λεούσα, η** [βλ. λ. *Κερά (Ε)Λεούσα*, προσωνυμία της Παναγίας, που της αποδόθηκε κατά τους βυζαντινούς χρόνους (1662 Σ.ιβ', 102)].

Κυρία των Αγγέλων, η / γ-Κυρία τω(ν) ν-Αγγέλω(ν), στη(ν) [βλ. λ. *Αγγελόχτιστη*, η προσφώνηση «*κυρία*» είναι αρχαία ελληνική και απευθυνόταν στους θεούς, «*της κυρίας Αρτέμιδος*»]: προσωνυμία της Θεοτόκου που προέρχεται από την εικονογραφία. Κατ' αυτήν η Θεοτόκος ένθρονη και με μεγαλοπρέπεια ενδεδυμένη κρατάει το Χριστό στη μέση και με το άλλο χέρι ακουμπάει στον ώμο ή στο άκρο του ποδιού του, ενώ εικονίζονται ψηλά, δεξιά και αριστερά, δυο άγγελοι τιμής ένεκεν. Ο τίτλος *κυρία* σημαίνει οικοδέσποινα και ως προσαγόρευση έγγαμης γυναίκας σημαίνει αρχόντισσα, γυναίκα αξιοπρεπής και ευγενική (Παυλικός, Ονόματα 16, 371-372), θηλ. του επιθ. *κύριος*,

-α, -ον «άνθρωπος σοβαρός και αξιοπρεπής, με κύρος, οικοδεσπότης». Από την προσωνυμία αυτή της Θεοτόκου προέρχεται και το γυναικείο βαφτιστικό όνομα *Κιουρά* <*Κυρά* <*Κυρία*.

Κυρία Βρυσσιανή, η [βλ. λ. *Βρυσκιανή*].

«**Κυρία Ελεούσα**», η [«*εις την εκκλησίαν της Κυρίας Ελεούσας*» (1825 Ν.Ε.Σ., 195)]: πρόκειται για το μητροπολιτικό ναό του Κάστρου, βλ. λ. *Κερά (Ε)Λεούσα*.

Κυρία Παντάνασσα του Ευαγγελισμού, η [βλ. λ. *Παντάνασσα, Παναγία, Ευαγγελισμός της Θεοτόκου, Βαγγελίστρα*].

***Κυσάρια, τα** [βλ. λ. *Κισάρ(γ)ιά*].

***Κυτριανή, η** [βλ. λ. *Κιτριανή*].

Κώσταρου τα Γκρεμνά, του / στου [<*Κώσταρος*, μεγεθυντ. του βαφτιστ. ον. *Κώστας* (βλ. λ.) + μεγεθυντ. κατάλ. -αρος / *Γκρεμνά* <μεσν. *γκρεμνός* (με αλλαγή γένους από επίδρ. του ουσ. βράχια) <*το(ν) γ-κρημνό* (-ε- <-η-) <αρχ. *κρημνός*, πβ. λ. *Εγκρέμναρος*]: απότομα βράχια πλησιόχωρα του Αγίου Γεωργίου του Απελαΐτη στα ΝΑ της Καταβατής, προς το Βλυ(η)σίδι. / Κ.

Κώστας, ο και Κώστα, του / στου [παραλλαγή του βαφτιστ. ον. και πατρων. οικογ. όν. <*Κωνσταντίνος* «ο του Κωνσταντίου» <*Κωνσταντίος* «ο του Κώσταντος» <*Κώνστας* «που έχει σταθερό χαρακτήρα και φρονήματα, επιμένων, αποφασισμένος» <λατιν. *constans* «σταθερός», πβ. ελλην. *Ευστάθιος* και οικογ. όν. στη Σίφνο *Κώ(ν)στας*]: κτητορικό τοπων., κορυφή υψώματος Ν του κεντρικού οικισμού των Καμαρών, όπου υπάρχουν ερείπια μαντροκαθισιού. / Κ.

Λ

***Λαγκάδα, η / στη** [1. <μεσν. *λαγκάδι* + μεγεθ. κατάλ. -α <*λαγκάδιον*, υποκορ. του *λαγκάς*, -άδος «κοιλάδα» <αρχ. *λάγκος* <*λάκκος* 2. ή απευθείας <αιτ. την *λαγκάδα* <*λαγκάς*]: μεγάλο λαγκάδι, μεγάλη κοιλάδα, μεγάλο βαθύ κώλωμα ανάμεσα σε βουνά ή λόφους:

1. στα ΒΔ της Απολλωνίας, το Β τμήμα της οποίας λέγεται *Κάτω Λαγκάδα* και *Λαγκάδα του Αρτεμώνα* ή *Άνω Λαγκάδα* ή *Λαγκάδα Άνω Πετάλι* ή *Λαγκάδα* ή *Άης Σάββας*, όπου υπήρχαν άλλοτε τρία αγγειοπλαστεία (1587 Κ.Βρ. Ν., 11, 45 και *Π. Β' Δ.Σ.Σ.*, τόμ. Β', 276 / 1631 Σ.ζ', 17) / «*Λαγγάδα*, εις την» (1776 Σ.ιδ', 129) / «*Langhadha*» (1660 Σ.ζ', 48 και Σ.ιβ', 136 / 1664 Σ.α', 82) / «*Λανκάδα*» (1718 Σ.α', 91). / Β.
2. *Λαγκάδα* ή *Κήπος* (βλ. λ.), όπου υπήρχε η *Φραγκοκλησία* (βλ. λ.) η εκκλησία «*της Παναγίας της Ευαγγελίστριας, λεγομένης του Κήπου*» (1631 Σ.κ', 20). / Β.
3. Β στον Τρούλ(λ)ο και ΝΔ στην Πόρτα του Φάρου, εδώ υπάρχει η εκκλησία του Αγίου Μηνά. Λέγεται και *Λαγκάδα Φάρου* (βλ. λ.). / Κ.

***Λαγκαδάκια, τα / στα** [<λαγκαδάκι <λαγκάδι + υποκορ. κατάλ. -άκι, βλ. λ. *Λαγκάδα*, πβ. «Νικόλαος Λαγκαδάκης» 1828 Σ.ι', 138 (1727 Σ.α', 96 / 1774 Σ.β', 134 / «Λαγγαδάκια» 1783 Σ.β', 111 / 1825 Ν.Ε.Σ., 194)]:

1. τα μικρά λαγκάδια, ΒΔ όπου εκκλησία της Παναγίας (σ)τα Λαγκαδάκια, η Λαγκαδγιανή· εδώ υπάρχει και δημοτική γεώτρηση. Απ' εδώ άλλοτε έως το 1925, που λειτουργούσαν τα νεότερα μεταλλεία σιδηρομεταλλεύματος, ξεκινούσε σιδηροδρομική γραμμή μήκους 2.400 μ. και αφού διέσχισε τις Καμάρες, έφτανε στη σκάλα φόρτωσης στη νότια πλευρά του λιμανιού. / Β.

2. του Κοκχαλά τα Λαγκαδάκια ή Λαγκάδια στα ΒΑ του Κοκχαλά (Καρύδης). / Β.

Λαγκαδακιού το Λουρί, του / στου [<Λαγκαδάκι (βλ. λ. Λαγκαδάκια) / Λουρί (βλ. λ. *Λουρί τ' Αβάντζου*)]: στενόμακρο κλιμακωτό χωράφι πριν από τον Αγριλωπό. / Β.

Λαγκάδγια, τα / στα [<Λαγκάδια, βλ. λ. Λαγκάδι]:

1. μεσόγειος τόπος στα ΒΔ και Δ της Φορτωματιάς. / Β.

2. μεσόγειος τόπος Α στον Προφήτη Ηλία τον Ψηλό. / Κ.

***Λαγκάδι, το / στο** [<λαγκάδιον, υποκορ. του λαγκάς «κοιλάδα» <λάγκος <αρχ. λάκκος ή <*λακκάδιον, υποκορ. του αρχ. λάκκος (με ηχηροποίηση του κ- > -γκ-)]:

1. *τοποθεσία μεταξύ Φυρ(ρ)ογειών και Καλέκα (1652 Σ.δ', 42 και Σ.στ', 99 / «Langhadhi» 1660 Σ.ζ', 49), αναφέρεται και σε δωρητήριο του Ottulin da Corgogna («Langadi» 1462 Σ.ιε', 27) / 1797 Κ.Βρ., 137 και Σ.ιγ', 100. / Κ.

2. θέση Α στο Κάτω Πετάλι, όπου και η εκκλησία της Αγίας Ερήνης στην Τόργια (βλ. λ.) / Κ.

Λα(γ)ού, του / στου και Λαγός, ο [<οικογ. όν. Λαγός («Λαγός Δημήτριος», διδάσκαλος και φιλικός, 1818 Σ.ι', 62 / «Μαστραντώνης Λαγός» 1821 Σ.ζ', 97 / Κ.Βρ. 152, 153)]: ιδιοκτησία της οικογένειας Λαγού, Ν και απέναντι στη Βίγλα και στην Αγία Άννα, βλ και λ. Λαού. / Ν.

***Λαζαρή, του** [(Τ.Κ.Α.), βλ. λ. Λαντζαρή].

Λάζαρος, ο [βλ. λ. Λά(ντ)ζαρος].

***Λαζάρου, του / στου** [(Τ.Κ.Α.), βλ. λ. Λαντζάρου].

Λαιμός, ο / Λαιμό, στο [<αρχ. λαιμός «το τμήμα του σώματος που ενώνει το κεφάλι με τον κορμό», πβ. λ. Τράχηλας και οικογ. όν. Λαιμός]: τόπος που έχει το σχήμα λαιμού, δηλαδή στενεύει σε κάποιο σημείο του και μοιάζει με λαιμό του ανθρώπου:

1. τόπος στα Δ του νησιού που καταλήγει στο ακρωτήριο Χοντρωπού. / Κ.

2. αλλιώς Αγριόκαστρο (βλ. λ) ΒΑ στο Λαουθήρη. / Κ.

3. στα Ν του νησιού η αρχή της Πούντας του Φώτη, ανάμεσα στη Φυκιάδα και τα Κούντουρα. / Ν.

Λάκτη, του / στου [άγν. ετυμολ., πβ. λατιν. *lactens* «θηλαζόμενος», Λάκης σύν-

τηρηση βαφτιστ. όν. Απόστολος, Βασίλειος κ.λπ.]: παραλιακή θέση στα Αγριάμπελα, κοντά στον Γιαγλάκη και τον Απέρατο. Λέγεται και Γούρνες (βλ. λ.) / Β.

Λάκχα, η / στη [<*Λάκχα (-κ-χ- <-κ-κ-) λάκχα «μεγάλος και βαθύς λάκκος, βαθούλωμα, κοιλάδα» <λακκί + μεγεθ. κατάλ. -α <αρχ. λάκκος <λατιν. *Iacus* «λίμνη»]:

1. μεγάλη επιφάνεια εδάφους που σχηματίζει κοίλωμα, σε σχέση με τις γύρω εκτάσεις στην Καμαρωτή, όπου συγκεντρώνεται νερό της βροχής, πβ. λ. Λίμνες, Αμπρουδέκτης. / Β.

2. και *Λάκχα του Σακελλάριου [<μεσν. σακελλάριος (<λατιν. *sacellarius* «θησαυροφύλακας» <*sacellus* «βαλάντιο, μικρός σάκος» <*saccus* <ελλην. σάκκος), σήμερα τιμητικό εκκλησιαστικό αξίωμα, βαφτιστικό και πατρων. και οικογ. όν. Σακελλάριος (Τ. Κ.Α.)]: στο Πλατύ Πηγάδι, Ν του Κατσικά και της Κατσικούς. / Β.

Λακχάκι, το / στο [<Λακκάκι (-κ-χ- <-κ-κ-) «μικρό κοίλωμα» <λάκκος + υποκορ. κατάλ. -άκι]: μικρός λάκκος σε βράχια της Β ακτής, στα ΒΑ της Χερρονήσου. / Β.

Λακχάρα, η / στη [<Λακ-κάρα (-κ-χ- <-κ-κ-) «μεγάλος λάκκος, βαθούλωμα, βαθιά λακκοειδής επιφάνεια, κοιλάδα» <Λακκάρα <Λάκκα + μεγεθ. κατάλ. -άρα <λακκί + μεγεθ. κατάλ. -α <αρχ. λάκκος]: μεσόγειος τόπος ΝΔ του Αγίου Γρηγορίου. / Β.

Λάκχοι, οι / ζ-Λάκχοι, στις [<*Λάκχοι <αρχ. λάκκος]:

1. ανάλογη εδαφική διαμόρφωση στο Σελ(λ)άδι. / Β.

2. Λάκχους, στους: μεσόγειος τόπος, φυσικά κοιλώματα στην επιφάνεια της γης ΝΔ του νησιού, που για κάποιο χρονικό διάστημα συγκρατούν τα νερά της βροχής, ανάμεσα στις Αγκιναργιές και το Δαφνί, πβ. Αμπρουδέκτης. / Κ.

3. Ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει αόριστα και απροσδιόριστη θέση στα ΝΑ του νησιού.

Λακχοπήδος, ο / Λακχοπήδο, στο [<αρχ. λάκκος «κοίλωμα, βαθούλωμα, γούβα» <λατιν. *Iacus* «λάκκος, λίμνη» + πήαδος <πήγαδος <πηγάδι + μεγεθ. κατάλ. -ος <μεσν. πηγάδιον, υποκορ. του αρχ. πηγή]: στα Β-ΒΑ της Χερρονήσου παραθαλάσσιο με ψηλά βράχια και βαθιά νερά. / Β.

Λάκχος του Κατσιμίδη, ο / Λάκχο του Κατσιμίδη, στο [<Λάκκος (-κχ- <-κ-κ-) <αρχ. λάκκος «κοίλωμα, βαθούλωμα, γούβα» <λατιν. *Iacus* «λάκκος, λίμνη» / Κατσιμίδη (βλ. λ.)]: κοίλωμα στη γη κοντά στο Παράμπουκο / Κολόπανη (βλ. λ.) / Κ.

Λαμία, η / στη [<Λαμία, πρωτεύουσα του νομού Φθιώτιδας <Λαμία, βασίλισσα των Τραχινίων, πβ. Λάμια, στη μυθολογία τέρας με γυναικεία μορφή που τρεφόταν με ανθρώπινο αίμα και σάρκες]: εδώ μεταφορικά μεγάλος επίπεδος

αγρός που θυμίζει τον κάμπο της Λαμίας, ανάμεσα στο Θόλο και τον Άγιο Προκόπιο (άλλοτε Τρεις Εκκλησιές), πβ. λ. *Ρούμελη*. / Κ.

Λάμπρου του Φρούδι, του / στου [*β*-βαφτιστ. και οικογ. όν. *Λάμπρος* «λαμπρός, ακτινοβόλος» <επίθ. *λαμπρός*, με επίδρ. της εορτής της *Λαμπρής*, του Πάσχα, βλ. και λ. *Φρούδι*]: μεσόγειος τόπος στα Β, Β του Αμπρουδέχτη και της Κατσίστριας. / Β.

Λα(ν)τζαρή, του / στου [*κ*-πατρων. οικογ. όν. *Λαντζαρή* <*Λαζαρή* (Τ.Κ.Α.) <*Λάζαρης*, ανθρωπων. <*Λάζαρος* <εβρ. *Ελεάζαρ* <*El'azar* «αυτός που ο Θεός έχει βοηθήσει» («*Αντώνη Λαζαρή*» 1723 Σ.Φ. Μάιος 1982, 3)]: θέση κοντά στον Άη Νικόλα στ' Αερινά, όπου και πηγάδι, το νερό του Λα(ν)τζαρή. / Ν.

Λάντζαρος, ο [βλ. λ. *Λαντζαρή*]: μεσόγειος τόπος στα Δ, Β στον *Αμάραντο*. / Κ.
Λα(ν)τζάρου, του / στου [*κ*-πατρων. οικογ. όν. *Λαζάρου* (Τ.Κ.Α.) <*Λάντζαρος* <*Λάζαρος* <εβρ. *Ελεάζαρ* <*El'azar* «αυτός που τον βοηθάει ο Θεός»]: λιμανάκι και πουντάκι στα Ν του Πλατύ Γιαλού. / Ν.

Λαογραφικό Μουσείο Σίφνου, το [*κ*-λαογραφικός «που αναφέρεται στη λαογραφία, που έχει σχέση με αυτήν» <*λαογραφία* «η επιστήμη που εξετάζει το λαϊκό πολιτισμό στις διάφορες εκδηλώσεις του» + κατάλ. *-ικός* <*λαός* + *γράφω* (η αρχική σημασία του *μ*γν. όρου *λαογραφία* ήταν «απογραφή του λαού» / *Μουσείο* (βλ. λ.) / *Σίφνου* (βλ. λ.)]: βρίσκεται στην Πλατεία Ηρώου και αποτελεί ιδιοκτησία του Συνδέσμου Σιφνίων. Την ευθύνη για την οργάνωση, τον πλουτισμό και τη λειτουργία του Μουσείου είχε, από το 1974 έως το 2012, ο παλαίμαχος εκπαιδευτικός και λαογράφος Αντώνης Γ. Τρούλλος.

***Λαού, του / στου** [*1*. ή <*Λαγού* <οικογ. όν. από παρων. *Λαγός* (Τ.Κ.Α.), που αποδόθηκε σε κάποιο άτομο για τη δειλία του *2*. ή ζωννύμιο από τους λαγούς που είχε η περιοχή <*λαγός* <αρχ. *λαγός* <*λαγός* «αυτός που έχει μαλακά, χαλαρά αφτιά» («*Λαγός Δημήτριος*», διδάσκαλος και φιλικός 1818 Σ.ε', 123 / *Ι.Σ.*, 240 / «*Καλή Λαού*» 1828 Σ.ι', 117 / «*Αθανάσιος Λαός*» 1828 Σ.ι', 121)]: περιοχή στα βόρεια πρηνή του υψώματος Κατσίστρια, Ν και απέναντι στη Βίγλα και στην Αγία Άννα, στο δρόμο προς το Βαθύ, κτητορικό τοπων., δηλαδή η περιοχή που άλλοτε ανήκε σε ιδιοκτήτη με το οικογ. όν. *Λαγός* / *Λαός* ή, όπου άλλοτε θα υπήρχαν πολλοί λαγοί. / Ν.

Λαού - Βίγλα, του [βλ. λ. *Λαού* και *Βίγλα*.]: ενδιάμεση περιοχή που ορίζεται από τα δύο τοπων. στο δρόμο προς το Βαθύ και στο ύψος της Αγίας Άννας. / Ν.

Λαρεντζάκη, του / στου [*1*. βαφτιστ. και οικογ. όν. *Λαρε(ν)τζάκης* (Τ.Κ.Α.) <*Λαρέντζος* + πατρων. κατάλ. *-άκης* <ιταλ. *Lorenzo* <*Λαυρέντιος* <*Laurentius* «δαφνοστεφανωμένος» <λατιν. *Laurentium* (πόλη του Λατίου) <*laura* «δάφνη» *2*. πβ. σιφνιακό οικογ. όν. *Λουρέζος* <ιταλ. *Lorenzo* / πορτογαλ. *Lourenço*): κτητορικό τοπων., οικόπεδο και σπίτι πάνω από τη δεξιά αγκάλη του όρμου της Σεράλιας. / Κ.

Λαουθήρης, ο / Λαουθήρη, στου [*κ*-*Λαουθήρης* (-τθ- <τ-): *1*. <*λαουτήρης*

«οργανοπαίκτης που παίζει λαούτο» <*λαουτιέρης* <*λα(γ)ούτο* + επαγγελμ. κατάλ. *-ιέρης* (<ιταλ. κατάλ. *-iere*) <μεσν. *λαβούτο* <ρουμ. *lauta 2*. <αραβ. *al out*, που στα ελληνικά προφέρεται *la ut*, δηλ. *λαούτο* (πβ. παρων. Σ.Π., 19 και οικογ. όν. *Λαουτάρης* (Τ.Κ.Α.) / «*Λαουτήρη*» 1698 Σ.α' 86]: ύψωμα (467 μ.) στα Δ του νησιού, πάνω και βορειότερα από την εκκλησία της Παναγίας στο Τόσο Νερό, όπου υπάρχει αρχαία φρουκτωρία, βλ. και λ. *Σπαθί Λαουτθήρη*. / Κ.

Λατομεία, τα / στα [*κ*-μτγν. *λατομείον* <*λατόμος* + τοπ. κατάλ. *-είο* <αρχ. *λας* «λίθος» + *τέμνω*]: νταμάρια εξόρυξης πέτρας και παραγωγής σκύρων και άμμου αλλά και εξόρυξης και επεξεργασίας σχιστόλιθου για την παραγωγή πλακών:

Α' Σε λειτουργία:

1. στο Άσπρο Βουνί, ιδιοκτησία Κηρύκου Κορακή, με σπαστήρες για παραγωγή αδρανών υλικών. / Β.
2. κοντά στα Κισάρια, ιδιοκτησία Γιάννη Καργιού, για εξόρυξη οικοδομήςιμης πέτρας. / Ν.

Β' Παλιοί σπαστήρες για σκύρα

1. στο Αρμύλι του Μιχάλη Δεπάστα. / Β.
2. στο Αρμύλι του Γιάννη Αργύρη. / Β.
3. στην Τσι(υ)γκούρα, στη θέση Κοντογιάννης του Σπ. Γεροντόπουλου. / Κ.
4. στο Φιδωπό, από τα σκύρα του οποίου έγινε η ασφαλόστρωση του δρόμου προς Πλατύ Γιαλό. / Ν.

Γ' Πλακανιές

1. πλακανιά ή πλακανιές στα Βάρτα. / Β.
2. πλακανιές στο Φοινικίδι. / Β.

Δ' Αρχαία λατομεία:

1. στην Αγία Μαρίνα Καμαρών. / Β.
2. στο Σκαλωτό. / Β.
3. στο Κάστρο-Ερκιές. / Κ.
4. στον Πλατύ Γιαλό-Αγία Σοφία. / Ν.
5. στου Τρούμπα. / Ν.

«**Λαχνούς, εις τους**» [*κ*-*λαχνοί* «χωράφια ή άλλες εκτάσεις γης που έχουν δοθεί με λαχνό, δηλαδή με κλήρωση, στο δικαιούχο, κατά τη διανομή τους μεταξύ αδελφών ή συγγενών» <μεσν. *λαχνός* «ο κλήρος λαχείου και το δώρο που αντιστοιχεί σ' αυτόν» <*λαχμός* <αρχ. *λαγγάνω* (1797 Κ. Βρ., 137 και Σ.ιγ., 100)]: εδώ είχε κτήμα το Μοναστήρι της Βρύσης το 1797, απροσδιόριστη η θέση τους σήμερα.

Λεβαντή το Φρούδι, του / στου [*1*. <πατριδων. οικογ. όν. *Λεβαντής* «Ευρωπαίος εγκατεστημένος στα παράλια της Μ. Ασίας και της Μέσης Ανατολής» <μεσν. *λεβαντίνος* <ιταλ. *levantino* <ιταλ. *Levante* «ανατολική λεκάνη της Μεσογείου», πβ. οικογ. όν. *Λεβέντης* <*leventi* «οι διαλεχτοί ψηλόσωμοι και

τολμηροί ναυτικοί που στρατολογούσαν στα χρόνια της φραγκοκρατίας και τουρκοκρατίας οι Φράγκοι για πυροβολητές και πλοηγούς στις ελληνικές θάλασσες» <Levante 2. <λεβέντης «νέος, ωραίος ανδρείος» <τουρκ. *levend* «ένοπλος ναύτης, πειρατής» / βλ. λ. *Φρούδι*: κτητορικό τοπων., ΒΑ του λιμανιού του Βαθιού και Δ του Μάερα, βλ. και λ. *Αθρόλικας*. / Ν.

***Λειψάνα, η / στη** [1. <λειψάνα σκουριάς μολύβδου από τα αρχαία μεταλλεία (Κάρολος Γκιών) 2. ή <λαψάνα (Μ. Φιλιππάκης) «λαψανίδα, είδος αυτοφυούς τοιμπητού, *sinapis arvensis* σινάπι το αρουραίων» <λαψάνη <μτγν. λα(μ) ψάνη <λάμψις, λόγω του λαμπερού του χρώματος του φυτού («την μάνδραν εις την Λειψάναν» 1814 Σ. α', 102)]: ΒΑ, κάτω από το λόφο, όπου ο ναός του Αγίου Σιλίβεστρου (Σιλβέστρου). Εδώ στην περιοχή έχει εντοπιστεί αρχαίος οικισμός. / Β.

Λειψό, το / στο και **Λειψού, στου** [1. ουσιαστικοπ. ουδ. του επιθ. *λειψός* <μεσν. *λειψός* «ανεπαρκής, ελλιπής» *Λειψό* (ενν. λιμανάκι) <λείπω (θ. *λείψω* με απόσπαση από σύνθετα, όπως: *λειψ-ο-φεγγαριά*, *λειψ-ανδρία*, *λειψ-υδρία*, πβ. και οικογ. όν. *Λειψός* (Τ.Κ.Α.) 2. *Λειψό* (Αντ. Γρυπάρης) <λε-λειψός (με παράλειψη του αναδιπλασιασμού), ουδ. μετχ. παρακ. του ρ. *λείπω* «αυτό που έχει απομείνει» 3. *Λυφό* <Γλυφό (Μ. Φιλιππάκης)]: ορμίσκος στη ΒΔ ακτή της Χερρονήσου, μετά το Τουρκαύλακο. / Β.

Λένα, η / στη [<ιταλ. *lena* «αμμώδης προέκταση της στεριάς»]: ίσαλος σκόπελος:

1. του *Μπότσαρη*, (οικογ. όν. *Μπότσαρης* «βαρελοποιός» <αλβαν. *boze* «υδροδοχείο» + επαγγελμ. κατάλ. -*άρης*) κτητορικό τοπων. Β του Κάστρου και Α στο Λούρο, που πήρε το όνομά της από το επώνυμο του ιδιοκτήτη της περιοχής. / Κ.
2. του *Φώτη* (βλ. λ. *Πούντα του Φώτη*), το νοτιότερο σημείο της Σίφνου, προέκταση της Πούντας του Φώτη, δεξιά στον εισερχόμενο στον όρμο της Φυκιάδας, επικίνδυνη στη ναυσιπλοΐα. / Ν.

«**Λεύκα**», η / στη [<Λεύκα <αρχ. *λεύκη* <λευκή, με ανέβασμα του τόνου («Χωράφι εις Λεύκα» 1834 Σ.η', 41)]: πιθανώς οι σύγχρονες *Λεύκες* (βλ. λ.), μεσόγειος τόπος ΝΑ του Κάτω Πεταλιού. / Κ.

«**Λευκές**», οι [πιθανώς <Λεύκες (βλ. λ. *Λεύκες*) «το λειβάδι εις την θέσιν Λευκές στον Πλατύ Γιαλό» 1777, π. Φώσκολος, Π. Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005), 387]: απροσδιόριστη η θέση του σήμερα.

«**Λευκού / Λεύκου, στου**» [πβ. λ. *Λεύχο* («στον Λευκού χωράφι» 1727 Σ.α', 96)]: απροσδιόριστη θέση σήμερα ή στα Λαγκαδάκια; / Β.

Λευκαργιά, η / στη [<Λευκαριά «πουπουλιά»: 1. <λεύκα + κατάλ. -*αριά* (που δηλώνει φυτό, πβ. *κληματ-αριά*, *λυγ-αριά*) <αρχ. *λεύκη* <λευκή (με ανέβασμα του τόνου) θηλ. επιθ. *λευκός* (από το χρώμα των φύλλων του δένδρου) 2. *λευκός* + *αριά* «το σύνολο που αποτελείται απ' αυτό που δηλώνει το θέμα, το

σύνολο των λευκών βράχων» ή το φυτό *λευκαριά* ή *πουπουλιά*, βλ. λ. *Πουπουλιά*]: προς το Τόσο Νερό. / Κ.

Λεύκες, οι / ζ-Λεύκες, στις [<**Λεύκες* <το δέντρο *λεύκα* <αρχ. *λεύκη* <λευκή (με ανέβασμα του τόνου) <επιθ. *λευκός* (από το φωτεινό φύλλωμα του δέντρου)]: φυτωνύμιο, στο Κάτω Πετάλι, όπου και η Φλέα «πηγή νερού» και οι εκκλησίες Άγιοι Ανάργυροι – Άγιος Γεώργιος και Άγιος Νικόλαος (στον Ποταμό). Σε πίνακα με τα μέλη του Αγιοταφικού Αδελφάτου Σίφνου (1652) αναφέρεται «χωρίο Λεύκες» (1652 Σ.ε', 140 / Κ. Σπανός, ΟΝΟΜΑΤΑ 19, 218, (1680 Μ.τ.Σ., 70 / 1764 Ι.Α.Κ., 41 / Σ.ζ', 57 / Μ.τ.Σ., 72 / 1769, 1777, π. Φώσκολος, Π. Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β', 385, 387 / 1774 Σ.ιδ', 128 / 1834 Σ.η', 42). / Κ.

Λευκχίδια, τα / στα [<**Λευκίδια* <λευκίδι <το δέντρο *λεύκα* + υποκορ. κατάλ. -*ίδι* <αρχ. *λεύκη* <επιθ. *λευκή*, με ανέβασμα του τόνου (1855 Σ.β', 15), πβ. τοπων. *Συκχίδι*, *Φενεκχίδι*]: στα Ν, στο δρόμο προς το Βαθύ, μετά του Καδέ, όπου υπάρχει αρχαίος πύργος. / Ν.

Λεύχο, το / στο [<**Λεύκο* (λευκός τόπος) ουσιαστικοπ. ουδ. του αρχ. επιθ. *λευκός* «άσπρος» με ανέβασμα του τόνου και οικογ. όν. *Λευκός* (Τ.Κ.Α.), πβ. βαφτιστ. όν. *Λεύκω* (η) <Λευκή «άσπρη, άμωμη, λαμπρή» και λ. *Αργυρό*]: στα Α, κοντά στην Αλεντράδα (βλ. λ.). Ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει *Λεύκο* αόριστα στα Α του νησιού. / Κ.

***Λιαβρούχας, ο ή Λιαβρούχα, στου** [<Γιαβρούχας (βλ. λ.) <Διαβρούχας (πβ. *ελιά / εγιά*)].

Λιανής, της / ζ-Λιανής, στις [ανθρωπων.: 1. <βαφτιστ. όν. *Ιουλιανή* (με απλολογία) <Ιουλιανός <λατιν. *Julianus* «από την πόλη Ίουλο» <*Julium* «όνομα πόλεων» 2. *Λιανής* <Στυλιανής (με σύντμηση) <Στυλιανός «που τον στηρίζει στύλος, επίκουρος, βοηθός» 3. ή παρων. *Λ(ε)ιανή* <επιθ. *λειανός* «μικρός, λεπτόσωμος» <λειός + κατάλ. -*ανός* (πβ. *αδειανός*), πβ. *Λιανός*, *Λιάνης* 4. ή (λιγότερο πιθανό) <*Γιανής* <*Καρδγιανής*, με συνίζηση <*Καρδιανής* <*Καρδιανή* (κτήμα της οικογένειας Γ. Μαριδάκη στην περιοχή) με εναλλαγή Γ / Λ, πβ. *Σεράλια* <*Σεράγια* («εις τον ποταμόν σκάλαν, λεγομένην της λιανής» 1816 Ν.Ε.Σ., 133 και Σ.ιζ', 116), βλ. και λ. *Γιανής*]: στον Ποταμό του Κάστρου, πριν από την εκκλησία της Αγίας Κατερίνας στις Ερκιές. / Κ.

«**Λιαροκόπη, εις**» [<Λιαροκόπης, ο («εις λιαροκόπη χωράφιον» 1821 Μ.τ.Σ., 97), βλ. λ. *Λιαροκόπι*].

Λιαροκόπι, Λιαροκόπι, «Λιγεροκόπι» και με παραφθορά «**Λιαροκόλι**», το / στο (Κτηματολ.), *Λιαροκόπι* (1840 Σ.ιθ', 12)[βλ. λ. *Λιαροκόπι*].

Λιβάδα, η / στη [1. ή απευθείας <αιτ. *λιβάδα* του αρχ. *λιβάς*, *λιβάδος* 2. ή <*λιβάδα* «το μεγάλο λιβάδι» <*λιβάδι* + μεγεθ. κατάλ. -*α* <μτγν. *λιβάδιον* «χωρίον βοτανώδες» (ΗΣύχ.), υποκορ. του αρχ. *λιβάς* «σταλαγμός νερού, στάσιμο νερό, ρυάκι» <αρχ. *λείβω* «στάζω, χύνω», πβ. τα φυτωνυμικά τοπων. *Λιβαδάκι*, *Λιβαδάκια*, *Λιβαδάς*, *Λιβαδερή*, *Λιβάδι*, *Λιβάδιον*]: μεγάλο χωράφι στο Φάρο, πριν από τα περιβόλια με τους καλαμιώνες. / Κ.

«**Λιβαδάκι**», **το / στο** [<λιβαδάκι «μικρό λιβάδι, μικρή έκταση γης σκεπασμένη με χλόη για βόσκηση» <λιβάδι + υποκορ. κατάλ. -άκι (βλ. λ. Λιβιάδι)]: («το λιβαδάκι όπου έχει εις το βαθύ» 1689 Σ.ζ', 54). απροσδιόριστη η θέση του σήμερα. / Ν.

***Λιβαδάκια**, **τα / στα** [<λιβαδάκι (το) <λιβάδι + κατάλ. υποκορ. -άκι <μτγν. λιβάδιον, υποκορ. του αρχ. λιβάς «σταλαγμός νερού, στάσιμο βρόχινο νερό, ρυάκι»]:

1. *στα ΒΑ, ελάχιστα λουράκια καλλιεργήσιμης γης, Β στα Βασιλοπόταμα, εκεί αρχαίος πύργος και εκκλησία του Άη Γιώργη στα Λιβαδάκια. Κατά την αρχαιολόγο Ζώζη Παπαδοπούλου, σημαντική κρίνεται η παρουσία μεταλλουργικών καταλοίπων των αρχαϊκών και κλασικών χρόνων στην περιοχή (1677 Σ.β', 125 / 1718 Σ.α', 91 / 1755 Σ.ιδ', 150 / Π. Δ' Δ.Σ.Σ. (2013) 36).

«Σαν τσιγκρωμένη εκκλησιά / σε άγρια τοποθεσιά

΄κει πετούν μόνο γεράκια / ποιος τα είπε Λιβαδάκια;» / Β.

παπα – Πάννη Ψαραύτη, *Κάλαντα για τον Άη Πωργάκη στα Λιβαδάκια*.

2. στα Α του νησιού κοντά στου Αβρακώτου (βλ. λ. / Κ.

***Λιβαδάς**, **ο / στο** [<λιβάδι + κτητ. κατάλ. -άς (βλ. λ. Λιβαδάκια), πβ και οικογ. όν. Λιβαδάς (Τ.Κ.Α.)]: λιβαδότοπος, ο ποταμός που ποτίζει πολλά λιβάδια, όπως λέγεται διαφορετικά ο Ποταμός των Καμαρών («την σκάλα στου Λειβαδά» 1727 Σ.α', 96). Εδώ υπάρχει δημοτική δεξαμενή νερού και φράγμα μετά τη συμβολή του Ποταμού της Χώνης. / Κ.

«**Λιβαδερή**», **η** [<ουσιαστικοπ. θηλ. του επίθ. λιβαδερός «λιβαδότοπος» <λιβάδι + περιεκτ. κατάλ. -ερός <μτγν. λιβάδιον, υποκορ. του αρχ. λιβάς «σταλαγμός νερού, στάσιμο νερό, ρυάκι», βλ. και λ. Λιβαδάκια (1738 Ι.Α.Κ., 57)]: απροσδιόριστη περιοχή με λιβάδια, βοσκότοπο και νερό, πιθανώς στα Λιβαδάκια, όπου ο Άγιος Γεώργιος. / Β.

Λιβιάδι, **το / στο** [<λιβάδι «έκταση γης σκεπασμένη με χλόη για βόσκηση» <μτγν. λιβάδιον, υποκορ. του αρχ. λιβάς «στάσιμο νερό, ρυάκι» <λείβω «στάζω»]:

1. «το Λιβιάδι εις τον Πλατύν Παλόν» (1831 Σ.β', 81). / Ν.
2. «στο Βαθύ το μέσα λιβάδι» (1783 Σ.β', 111) / «εις το λιβάδι του Βαθιού» (1679 Σ.ιδ', 135). / Ν.

«**Λιβιάδιον**», **το** [<μτγν. λιβάδιον «τόπος σχετικά υγρός, σκεπασμένος με χλόη για βόσκηση» <αρχ. λιβάς «σταλαγμός νερού, στάσιμο νερό, ρυάκι» <λείβω «στάζω, χύνω, κάνω σπονδή», «λιβάδιον χωρίον το βοτανώδες» (Ησύχ.)]: απροσδιόριστη θέση στον Πλατύ Παλό, όπου υπήρχε κτήμα της Βρυσιακής (1783 / 1895 Κ.Βρ., 152 / 176), πβ. λ. Λιβιάδι.

Λιβανά Γκρεμνά, **τα / στα** [ουδ. επιθ. λιβανός «αυτός που έχει το χρώμα του λιβανωτού» <αρχ. λιβανός «δέντρο που παράγει αρωματική ρητίνη από

την οποία παράγεται το λιβάνι» <εβρ. *lebana* <*lebni* «λευκός» από το χρώμα της ρητίνης και *Γκρεμνά*, τα (με επίδρ. της λ. βράχια) <γκρεμ(ν)ός (ο) <το(ν) γ-κρεμνό (με τροπή του -η- σε -ε-, λόγω του γειτονικού -ρ-) <το-ν- κρημνό <αρχ. κρημνός «απότομη βραχώδης επιφάνεια», πβ. λ. Σταχτηγιά]: γκρίζα, ψηλά κι απότομα βράχια στα ΒΑ. / Β.

Λιβανής, **της / ζ-Λιβανής**, **στης** [<παρων. Λιβανή, θηλ. του επιθ. λιβανός (βλ. λ. Λιβανά Γκρεμνά), πβ. οικογ. όν. Λιβανός, Κομνηνή <Κομνηνός, Σγουρή <Σγουρός, Χλωρή <Χλωρός]: κτητορικό τοπων., που δηλώνει χωράφι στο Καμπαναριό της Χερρονήσου, πριν από τον Αμπρουδέκτη. / Β.

«**Λιγεροκόπι**», **το** [(1784 Ι.Σ., 195), βλ. λ. Λυαροκόπι].

***Λιθιού το Νερό**, **του ή Νερό του Λιθιού**, **το** [βλ. λ. Λυθιού το Νερό].

Λιμανάκι του Έρωτα, **το / στο** [<λιμάνι + υποκορ. κατάλ. -άκι <τουρκ. *liman* <μτγν. λιμένιον <αρχ. λιμήν, -ένος / Έρωτα <έρωτας «έντονο συναίσθημα έλξης και επιθυμίας μεταξύ δύο προσώπων» <αρχ. έρωσ <εράω -ώ]: κολπίσκος στη ΝΔ ακτή, αριστερά της εισόδου στον όρμο του Βαθιού. / Ν.

Λιμανάκι της Παναγίας, **το / στο** [βλ. λ. Λιμανάκι του Έρωτα / Παναγία]: σημείο στο μέσο περίπου της βορειοανατολικής ακτής της Κιτριανής, όπου γίνεται η αποβίβαση στο νησί, αλλιώς το *Αυλάκι της Παναγίας*. / Ν.

Λιμανάκια τω(ν) Γιαλουδγιώ(ν), **τα / στα** [βλ. λ. Λιμανάκι και Γιαλούδγια]: στα ΒΔ παράλια (Καρύδης). / Β.

Λιμάνια, **τα / στα**: [<λιμάνι (το) «προστατευμένη περιοχή σε παραλία, όπου μπορούν να αγκυροβολήσουν τα πλοία με ασφάλεια» <τουρκ. *liman* <μτγν. λιμένιον <αρχ. λιμήν, -ένος]:

1. Χερρόνησος (βλ. λ.). / Β.
2. Καμάρες (βλ. λ.). / Κ.
3. Σεράλια (βλ. λ.). / Κ.
4. Φάρος (βλ. λ.). / Ν.
5. Πλατύς Γιαλός (βλ. λ.). / Ν.

Λιμεναρχείο Σίφνου, **το ή Λιμενικός Σταθμός**, **ο** [«οι διοικητικές υπηρεσίες του λιμανιού και το κτή(ι)ριο όπου στεγάζονται αυτές» <μτγν. λιμενάρχης «ο διοικητής του λιμανιού» + τοπική κατάλ. -είο <αρχ. λιμήν + αρχ. άρχω / Λιμενικός «που ανήκει ή αναφέρεται στο λιμάνι» / Σταθμός «ειδικές εγκαταστάσεις μιας δημόσιας υπηρεσίας»]: στεγάζεται στις Καμάρες σε δημόσιο κτή(ι)ριο, στην προκουμαία. / Κ.

***Λίμνες**, **οι / ζ-Λίμνες**, **στις** [<αρχ. λίμνη, βλ. λ. Λίμνη, Λόφος των Λιμνών, πβ. λ. Αμπρουδέκτης, Κόλυμπος, Λάκχα]: κοιλότητες της γης, όπου μαζεύονται βρόχινα νερά που ξηραίνονται το καλοκαίρι, «οι λόφοι των Λιμνών» στον Αρτεμώννα, όπου και εκκλησία του Αγίου Γεωργίου στις Λίμνες («εις τις Λίμνες στον Αρτεμόνα» 1691 Σ.ια', 19 / 1785 Ι.Α.Κ., 51, 66 / 1691 Σ.ια', 19 / 1698 Σ.α',

86 / «εις τις Λίμναις» 1706 Σ.α', 88 / «στις Λίμνες» 1711 Σ.θ', 186 / «κτήμα στη θέση Λίμνες του ειρημένου Καίρη» 1723 Σ.ι', 166). / Β.

***Λίμνη, η / στη** [<αρχ. λίμνη <λειμών «λιβάδι, βοσκότοπος»]: θέση στα Βρουλίδια (βλ. λ.), όπου και πηγή νερού, φυσικό κοίλωμα του εδάφους, που περιείχε γλυκό νερό· σήμερα έχει αποξηρανθεί. / Β.

Λίμνη του Αποκοφτού, η / στη [βλ. λ. Λίμνη και Αποκοφτό]: στα Δ της παραλίας του Αποκοφτού και όπου εκβάλλουν τα Διποτάματα. / Ν.

***Λίμνη των Καμαρών, η / στη** [βλ. λ. Λίμνη και Καμάρες]: μικρό έλος που σχηματιζόταν άλλοτε στο μέσο περίπου της αμμώδους παραλίας των Καμαρών και στην εκβολή του Λιβαδά Ποταμού που σήμερα είναι κατάφυτο από καλάμια. / Β, Κ.

Λίμνη του Ποδότα, η / στη [βλ. λ. Λίμνη / Ποδότα <οικογ. όν. Ποδότας «τιμονιέρης, πηδαλιούχος, λοστρόμος» <ποδότης <μεσν. αποδότης <απο-δίδωμι»]: αλλιώς και Παλιά Λίμνη, η οποία δεν υπάρχει πια, γειτονική με ιδιοκτησία της οικογένειας Ποδότα στην παραλία του Πλατύ Γιαλού. / Ν.

Λίμνη της Σεράλιας, η / στη [βλ. λ. Λίμνη και Σεράλια]: στην εκβολή του Ποταμού του Κάστρου, Δ της παραλίας της Σεράλιας. / Κ.

Λίμνη της Φασολούς, η / στη [βλ. λ. Λίμνη και Φασολού]: στα ΝΑ και στην παραλία της Φασολούς. Όλες οι λίμνες, συγκεντρώνουν νερό μόνο το χειμώνα, εξαιτίας δε της ξηρασίας των τελευταίων ετών, έχουν περιοριστεί ή εξαφανιστεί. / Ν.

Λίμνη της Χερρονήσου, η / στη [βλ. λ. Λίμνη και Χερρόνησος]: δεν υπάρχει σήμερα, μόνο το χειμώνα με τις βροχές κρατάει νερό, άλλοτε καταλάμβανε το χώρο κάτω από την εκκλησία του Αγίου Πολύκαρπου και είχε χέλια. / Β.

Λιόκαστρο, το / στο [<ηλιόκαστρο (με σίγηση του αρχικού άτονου η-) «το κάστρο του ήλιου» <ήλιος + κάστρο (βλ. λ. Κάστρο), πβ. λιοβόρι <ήλιος + βοριάς, λιοπύρι <ήλιος + πυρ]: κολπίσκος στα ΒΑ της Κιτριανής. / Ν.

Λιοκούρι και Γιοκούρι, το / στο [πιθανώς <Λιοκούρη, γεν. οικογ. όν. Λιοκούρης <Γιοκούρη (με τροπή του Γιο -σε Λιο-) <Γιοκούρης (Λιο- <Γιο-) <παρων. Γιόκας «χαϊδευτικά, ο κανακάρης» + κατάλ. -ούρης <μεσν. γιός + κατάλ. -κας <αρχ. υιός, πβ. Σταυρί <Σταυρής, επώνυμο Γιόκαρης και «Δημήτρη Λιόκουρη» 1718 Σ.α', 93 / «Αντώνιος Λιοκούρης» 1822 Σ.ζ', 111]: μικρό χαμήλωμα ανάμεσα Πλατιά Ράχη - Ψηλό Πετάλι (βλ. λ.), Ν στη Σκάφη. / Ν.

Λιόφυτο, το / στο [ουσιαστικοπ. ουδ. του μεσν. επιθ. λιόφυτος «τόπος φυτεμένος με ελιές» <αρχ. ελαιόφυτος (με σίγηση του αρχικού άτονου ε- και συνίγηση) <ελαία + -φυτος <φύω]: κτήμα με ελαιόδεντρα, συνηθισμένο τοπων. στη Σίφνο, μεταξύ Άσπρης Βραχιάς και Φιδγιώνα, το μοναδικό στην περιοχή, ιδιοκτησία του Κωνσταντή Ατσόνιου (του Αθρώπου). / Β.

Λι(τ)ζάρδου, του / στου [<οικογ. όν. Λιζάρδος <Λιτσάρδος <Ριτσάρδος <βε-

νετ. οικογ. όν. Lizardi / Ricciardo / Licciardo / <βαφτιστ. όν. Rizzardo, πβ. αγγλ. Richard <rich «πλούσιος» + hard «γενναίος» («μαστρο Κωνσταντή Γεωργίου Λιζάρδου» 1683 Σ.ζ', 25 / «Κωνσταντή Αντώνη Λιζάρδου» 1714 Σ.ια', 40, 41 / «του κυρ Νικολού Ανδρ. Λιζάρδου» 1737 Σ.δ', 90 / Κ.Βρ., 156 / «ατραία (Ανδρέα) κωνσταντή λιτζάρδου» 1816 Ν.Ε.Σ., 49)]: θέση στον Αρτεμώνα, όπου το Μοναστήρι της Βρυσιανής είχε μάνδρα. / Β.

***Λόγγος, ο / Λόγγο, στο** [<μεσν. λόγγος «πυκνό δάσος από θάμνους» <σλαβ. loga / longu (1712 Σ.β', 74)]: τόπος Δ στην Καταβατή, όπου η ομώνυμη εκκλησία του Τιμίου Σταυρού του Λόγγου. Εδώ υπάρχει δημοτική γεώτρηση. / Κ.
Λόγγου - Μερσίνης, στου [βλ. λ. Λόγγος και Μερσίνη]: χωράφια Ν στην περιοχή της Μερ(ι)σίνης. / Ν.

Λογίζου τα δέντρα, του / στου [κτητορικό τοπων. <βαφτιστ. και πατρων. οικογ. όν. Λογίζος <Λοΐζος <Λουΐζος <γαλλ. Louis / αγγλ. Lewis / ιταλ. Luigi, Ludonico <γερμ. Ludwig «φημισμένος πολεμιστής»]: χωράφι με ελαιόδενδρα στο Πέραμα, απέναντι στο Μοναστήρι της Βρυσιανής, του οποίου ήταν ιδιοκτησία (1760 Κ.Βρ., 68). / Κ.

Λοΐζου, του / στου [βλ. λ. Λογίζου τα δέντρα, τα]: θέση στην Πλεκτή ή Κάτω Μερσίνη (1776 Σ.ιδ', 128).

Λόντζια, *Λότζια και Λόζγια, η / στη [<λόζια (1787 Ν.Ε.Σ., 216) <λότζια «στεγασμένη είσοδος στο Κάστρο, στοά» <ιταλ. loggia <βενετ. lozza «θεωρείο» <ελλην. λογείον / *Λόντζια]:

1. *του Χαντακιού ή της Θεοσκεπάστης ή της Οβραϊκής ή *του Βενιέρη (<ιταλ. οικογ. όν. Veniere <Venere «Αφροδίτη», που είχε ως έμβλημά της) στην Οβριακή (1833 Σ.δ', 160), βλ. λ.
2. *το Πορτάκι ή Μικρή Λόζγια, βλ. λ. Πόρτα.
3. *του Άη Γιωργιού, στο Μέσα Κάστρο, βλ. λ. Άης Γιώργης.
4. *το Πόρτο (Μ. Φιλιππάκης) ή Πορτάκι Β, μετά την Παντάνασσα.
5. «Κάτω Λόζια» (1822 Ν.Ε.Σ., 52): πιθανώς το Πορτάκι ή Μικρή Λόζγια.
6. η Μεσαία Λόζγια (Τελωνείο).

«Λόντρη, εις του» [<οικογ. όν. Λόντρης <Λόντρα <ιταλ. Londra «Λονδίνο»]: κτητορικό τοπων. απροσδιόριστης θέσης σήμερα (1778 Σ.ιδ', 128).

Λουής, ο / Λουή, στου και Λουΐ, το / στο [<γαλλ. Louis / βαφτιστ. και οικογ. όν. Λουΐζος <τευτον. Λουδοβίκος «φημισμένος πολεμιστής», («Λούης Ιω. Γκιων (1780-1824/1828) Σ.ιθ', 107-108), Λουΐς Σωτήρι.» 1770 Σ.δ', 12 / «Γγιών Λουΐς» 1824 Σ.α', 23 / «Σοφία Λουΐ Γγιών» 1828 Σ.ι', 129), πβ. λ. Λογίζου τα δέντρα και παρων. Λουΐνης]: θέση Α του Άνω Πεταλιού έως τις Βαλιανιές.

Απ' την Πατσάνα ως του Λουή
μια ομορφιά το ντύνει (το Άνω Πετάλι)
και τις απόκριες γροικάς
Καλλίτσα - Κωνσταντίνι. (Τάκης Βέλλης). / Κ. και Β.

Λουΐζου τα Λουρ(γ)ιά, του / στου [*Λουΐζος* (βλ. λ. *Λούης*) και *Λουρ(γ)ιά* (βλ. λ. *Λουρί τ' Αβάντζου*): κλιμακωτά τμήματα γης, πλησιόχωρα στο *Λαγκαδάκι του Φράγκου*, στη Ν πλαγιά του Αγίου Συμεών. / Β.

Λουΐζου τα Σπαθάκια, του / στου [*Λουΐζος* (βλ. λ. *Λούης*) και *Σπαθάκια* <*Σπαθί* (βλ. λ.) <μτγν. *σπαθιον*, υποκορ. του αρχ. *σπάθη*): οξεία κορυφογραμμή σε μικρά εξάρματα γης, πλησιόχωρα στον *Εγκρέμναρο*, Ν του Αγίου Συμεών. / Β.

Λούκα, του / στου [1. <μεγεθ. *Λούκας* <βαφτιστ. και οικογ. όν. (Τ.Κ.Α.) *Λουκάς* 2. <μτγν. *Λουκάς* <λατιν. *Lucas* «ο καταγόμενος από τη Λούκα της Τυρρηνίας» <*Luca* «περιοχή στις δυτικές ακτές της Ν Ιταλίας» <*lucus* «δρυμός, δάσος» 3. *Λουκάς* «ο φωτισμένος» <*Λουκιανός* «τέκνο φωτός» <λατιν. *Lucius* <λατιν. *lux* «φως», πβ. ελλην. *Φώτιος* («*Φραζέσκος Λούκας*» 1828 Σ.ι', 127)]: Α της Σπηλιάς του Σινιόρη (βλ. λ.). / Ν.

***Λούκα τα Σπιτάκια, του / στου** [*Λούκας* μεγεθ. του *Λουκάς*, πβ. χαϊδευτικό *Λουκάκι* / *Σπιτάκια* <*σπίτια* + υποκορ. κατάλ. -άκι <μεσν. *σπίτιν* <μτγν. *οσπίτιον* <λατιν. *hospitium* «ξενώνας»]: θέση στη Βίγλα, κοντά στην Παναγία του Καργιαύλη. / Ν.

Λουκατάρη, εις του [σιφνιακό οικογ. όν. *Λουκατάρης* <*Δουκατάρης* (1776 Σ.ιδ', 128-129) <μεσν. *δουκάτο* «περιοχή που ανήκει στη δικαιοδοσία ενός δούκα» + επαγγελμ. κατάλ. -άρης (<μτγν. -άριος <λατιν. -arius) <μεσν. *δούκας* + κατάλ. -άτο <μτγν. *δούξ*, αιτ. *δούκα* + -ς «στρατιωτικός διοικητής» <λατιν. *dux*] θέσεις:

1. στη Βίγλα (1776 Σ.ιδ', 128). / Ν.
2. στη Μερσίνη (1776 ιδ', 128). / Ν.
3. ρέμα στα ΝΑ του νησιού που πηγάζει από τα Ριντζώματα και χύνεται στο Χλακχωπό. / Ν.

***Λούκι, το / στο** [<τουρκ. *oluk* «υδροσωλήνας / πέρασμα ανάμεσα σε δύο ορεινούς όγκους που καθιστά ευκολότερη την ανάβαση» (με σύγηση του αρχικού άτονου ο-) + κατάλ. -ι]: κολπίσκος στη ΒΑ παραλία, ανάμεσα στο Φονιά και τον Άη Σώστη. / Β.

***Λουμπάρδες και Λιουμπάρδες, οι / ζ-Λουμπάρδες, στις** [αντιδ. <*λουμπάρδες* «καν(ν)όνια» <*λουμπάρδα* <*λομπάρδα* <ισπαν. *lombarda* <λατιν. *bombarda* «καταπέλτης, καν(ν)όνι» <λατιν. *bombus* <αρχ. *βόμβος* (1821 Σ.Ν.Ε.Σ., Προικοσύμφωνα α/α 12)]: κολπίσκος στην Α ακτή, Β στα Λιβαδάκια (βλ. λ.). / Κ.

Λουμπάρδος, ο και Λουμπάρδα, η / Λουμπάρδο, στο και Λουμπάρδα, στη [<οικογ. όν. *Λουμπάρδος* (Τ.Κ.Α.) <*Λομβάρδος* / *Λομβαρδός* / *Λογκοβάρδος* <ιταλ. *Lombardia* <*Lombardi* <λατιν. *Langobardi* (αρχ. γερμανικό φύλο που ίδρυσε τον 6° αι. μ. Χ. βασίλειο) <αρχ. γερμ. *lang* «μακρός» + *barda* «γενειάδα», πβ. λ. *Λουμπάρδες*.]: χωράφι κοντά στο Καμπαναργιό της Χερρονήσου. / Β.

Λουράκια του Στάμενα, τα [<*Λουράκι* <*Λουρί* (βλ. λ.) + κατάλ. -άκι / <οικογ. όν. από παρων. *Στάμενας* «αυτός που έχει κινητή και ακίνητη περιουσία»

<στάμενα, τα «τα χρήματα, νομίματα, σε αντίθεση προς τα στεκούμενα «τα ακίνητα»· γενικώς, τα υπάρχοντα, η κινητή ή ακίνητη περιουσία <αρχ. *ιστάμενα* μετχ. του *ίσταμαι* <*ίστημι* «σταθμίζω, ζυγίζω»]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει μικρά λουρία και αγγειοπλαστεία Ν του Αγίου Συμεών. / Β.

Λουρ(γ)ιά στην Αγία Άννα, τα / στα [βλ. λ. *Λουρί τ' Αβάντζου* και *Αγία Άννα*]: άλλοτε καλλιεργούμενα κλιμακωτά χωράφια Β στην Αγία Άννα Καμαρών. / Β.

Λουρ(γ)ιά του Κοντζή, τα / στα [βλ. λ. *Λουργιά* και *Κοντζή*]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει κλιμακωτά χωράφια κοντά στου Σκανιά. / Β.

Λουρ(γ)ιά του Φούρνου, τα / στα [<*Λουριά* (με συνίτηση) «μικρά και στενά, επιμήκη χωράφια κλιμακωτής διάταξης» <*λουρί* (βλ. λ. *Λουρί*) / *Φούρνου* <μτγν. *φούρνος* «θολωτό κτίσμα για ψήσιμο» <λατιν. *furnus*]: χωράφια στη συνέχεια του *Αύλακα* (βλ. λ.). / Β.

***Λουρί τ' Αβάντζου, το / στο** [<*λουρί* «μικρό και στενό, μακρύ χωράφι κλιμακωτής διάταξης» <μεσν. *λουρίν* <μτγν. *λωρίον*, υποκορ. του *λώρος* «ζώνη» <λατιν. *lorum*]: στενόμακρο κλιμακωτό χωράφι στο Τρουλ(λ)άκι, στο δρόμο προς τη Χερρόνησο. Η γεν. του *Αβάντζου* ή *Αβέντου* (βλ. λ.) δηλώνει ότι το τοπων. είναι κτητορικό. / Β.

Λουρομάδα, η / στη [<*Λουρομαδάρα* <*λουρί* (βλ. λ. *Λουρί τ' Αβάντζου*) + μεσν. *μαδάρα* «αποψιλωμένη, άδενδρη πλαγιά» (με απλολογία), πβ. αρχ. *μαδάρος* «αποψιλωμένος» <αρχ. *μαδώ* «αφαιρώ τρίχες, φτερά, φύλλα»]: λουρί αποψιλωμένο, γυμνό:

1. παραθαλάσσιο μέρος στα ΒΔ του νησιού, ανάμεσα στις Γήθρες και τον Άη Νικόλα της Χερρονήσου. / Β.
2. *Λουρομάδα του Λαουθθήρη*, μεσόγειος τόπος Ν των Καμαρών, στις πηγές του ρέματος Δροσερού και Β στο Μπρόβαρμα του Τόσου Νερού. / Κ.

Λούρος, ο / Λούρο, στο [<*λουρί* + κατάλ. μεγεθ. -ος «γενικά μεγάλο λουρί, στενόμακρο χωράφι» <μεσν. *λουρίν* <μτγν. *λωρίον*, υποκορ. του ουσ. *λώρος* «ζώνη, ιμάντας» <λατιν. *lorum*, πβ. και οικογ. όν. *Λούρος* (Τ.Κ.Α.) (1728 Σ.β', 129 / 1769 Σ.β', 133 / 1777 «*το αμπέλι ονομαζόμενον Λούρο*», π. Μάρκος Φώσκολος, Π. Β', Δ.Σ.Σ. τόμ. Β', 387 / «*εις το Λούρο εις τα Βορεινά*» 1812 Σ.ιδ', 131)]: μεγάλο στενόμακρο κλιμακωτό χωράφι:

1. στου Παβρούχα, του Σίμου Ατσόνιου. / Β.
2. στη Χώνη, απέναντι από την εκκλησία του Σταυρού, του Γεραντώνη. / Β.
3. «*εις το Λούρο εις τα Βορεινά*» (1812 Σ.ιδ', 131): απροσδιόριστη θέση σήμερα.
4. στο Κάτω Πετάλι. / Κ.
5. *Κάτω Λούρος* και *Πάνω Λούρος*, θέσεις ΒΑ του Κάστρου στο δρόμο προς του Μάινα. / Κ.

«**Λούρους, στις**» [<*λούρος* <*λουρί* + μεγεθ. κατάλ. -ος <μεσν. *λουρίν* <μτγν. *λωρίον*, υποκορ. του ουσ. *λώρος* «ζώνη» <λατιν. *lorum* (1714 Σ.β', 8 / 1746

«στις Λούρους» Σ.β', 107 / «το χωράφι εις τους Λούρους» 1776 Σ.η', 188 και Σ.ιδ', 128): μεγάλα στενόμακρα κλιμακωτά χωράφια απροσδιόριστης θέσης σήμερα.

Λόφος του Αγίου Νικήτα, ο [<αρχ. λόφος «ύψωμα γης»]: αλλιώς ο *Λόφος των Μύλων*, όπου βρίσκεται σήμερα η εκκλησία του Αγίου Νικήτα του Κάστρου, βλ. λ. *Άγιος Νικήτας και Λόφος των Μύλων* (1650 Σ.ιθ', 64). / Κ.

Λόφος της Καμαρωτής, ο [1933 Π.Π., 9] βλ. λ. *Καμαρωτή*.

Λόφος των Λιμνών, ο [1933 Π.Π., 9]: βλ. λ. *Λίμνες*.

Λόφος των Μύλων, ο [1650 Σ.ιθ', 64, αλλιώς και *Όρος των Μύλων* (1650 Σ.ιθ', 67)]: ο λόφος στην είσοδο του Κάστρου με τους ανεμόμυλους, όπου και η εκκλησία του Αγίου Νικήτα του Κάστρου, άλλοτε των καθολικών και σήμερα των ορθοδόξων, βλ. λ. *Άγιος Νικήτας*. / Κ.

Λόφος του Σπυρακιού, ο / Λόφο του Σπυρακιού, στο [<αρχ. λόφος «ύψωμα της γης χαμηλότερο από το βουνό» / *Σπυρακιού* <*Σπυράκι* (το) <*Σπύρος* + υποκορ. κατάλ. -άκι (Ατσόνιος) <*Σπυρίδων*, βλ. λ. *Άης Σπυρής*]: στου Πέτση. / Β.

Λυαροκόπι, το / στο [<**Λυ(γ)αροκόπι* <*λυγαριά* + *κοπή* / *κόπτω* / -*κοπή* <μεσν. *λυγαρέα* <αρχ. *λύγος* / *vitex agnus* και *Γυαροκόπι* (με προφορά του *Λυα-* ως *Γυα-*): φυτωνύμιο, συνοικία του Αρτεμώνα, άλλοτε κοίτη χειμάρρου κατάφυτη από λυγαριές, απ' όπου έκοβαν βέργες για το πλέξιμο πανεριών («*Λιγαροκόπι*» 1839 Μ.τ.Σ., 96, «εις *λιαροκόπην*» 1821 Μ.τ.Σ., 97). Απαντάται και ο τύπος «*Λιγεροκόπι*» (1784/5 Ι.Σ., 195), *Λιαροκόπι* (1840 Σ.ιθ', 12) και «*Λιαροκόλλι*», με παραφθορά, στο Κτηματολ. / Β.

Λυ(γ)αργιά, η / στη [<**Λυγαριά* (με συνίτηση) <μεσν. *λυγαρέα* <**λυγάριον* + κατάλ. -έα, υποκορ. του αρχ. *λύγος* (*vitex agnus*): φυτωνύμιο, χείμαρρος στο Λυαροκόπι του Αρτεμώνα. / Β.

***Λυ(γ)ερού, του / στου** [και *Λιγερού* (σφαλερή γραφή) <οικογ. όν *Λυ(γ)ερός* (Τ.Κ.Α.) «ψηλός και λεπτός» <μσν. *λυγρός* «ευλύγιστος, λεπτός» <*λυγηρός* (-ερ- <-ηρ-) <μεσν. *λυγ(-έα)* (<αρχ. *λυγ(-ός)* «λυγαριά» + κατάλ. -ήρος (που σημαίνει γεμάτος με)]: κτητορικό τοπωνύμιο, θέση στον Άγιο Λουκά, όπου και το παλιό ομώνυμο κοινοτικό πηγάδι. / Β.

Λυές, οι / ζ-Λυές, στις [βλ. λ. *Τρεις Λυές*].

Λυθγιού το Νερό, του / στου [<*Λυθιού* (με συνίτηση) <*λύθι* «αρσενικό ή άγουρο σύκο, ορνός / (μεταφ.) ανόητος» <αρχ. *ολύνθιον* <*όλυνθος* / **Λιθιού το Νερό*]: πηγή κοντά στο χείμαρρο Βάνη στο Βαθύ, αλλιώς *Φλεί* (βλ. λ.). / Ν.

Λύθι, το / στο [<*λύθι* «αρσενικό ή άγουρο σύκο, ορνός / (μεταφ.) ανόητος» <αρχ. *ολύνθιον*, υποκορ. του *όλυνθος*]: χωράφι στον Άγιο Λουκά, ιδιοκτησία της οικογένειας Ευγενίδη, εμπρός στο σπίτι του Απόστολου Γεωργούλη ή Βυζέ· λέγεται και του Φλουρακιού. / Β.

Λύκειο Σίφνου, το [οι τρεις ανώτερες τάξεις της Δευτεροβάθμιας Γενικής Εκπαίδευσης στη Σίφνο <γαλλ. *lycee* (με τη σύγχρονη σημασία) <λατιν. *Lyceum*

<αρχ. *Λύκειον* «γυμναστήριο της αρχαίας Αθήνας κοντά στο ναό του Λυκείου Απόλλωνα, όπου η φιλοσοφική σχολή του Αριστοτέλη]: το διδακτήριο του Λυκείου Σίφνου από την ίδρυσή του (1982) στα σχολεία του Αγίου Αρτεμίου έως τη μεταστέγασή του (1988) στο παλιό Δημοτικό Σχολείο της Απολλωνίας, όπου στεγάζεται μέχρι σήμερα (2014). / Κ.

***Λυφό, το / στο** [<*Γλυφό*, βλ. λ. αντί *Λειψό* ή *Λειψού* (βλ. λ.)].

«**Λώριον θημωνιάς Απολλωνιάς**», το [<*Λωρίον* (με παρατονισμό), υποκορ. του μτγν. *λώρος* <λατιν. *lorum*, βλ. λ. *Λουρί*]: απροσδιόριστης θέσης σήμερα «*αγρός ξηρικός*», που ανήκε άλλοτε στο Μοναστήρι της Βρύσης και παραχωρήθηκε στο Ελληνικό Δημόσιο με το Β.Δ. της 18.9.1952.

Μ

***Μααίθθου, του / στου** [<βαφτιστ. και πατρων. οικογ. όν. *Ματθαίου* <μτγν. *Ματθαίος* / *Μαθθαίος* <εβρ. *Mattithyah* «δώρο του Γιαχ (Θεού)», πβ. τα ελληνικά *Θεοδώρητος*, *Θεόδωρος*, *Δωρόθεος*. Αναφέρεται Σίφνιος ιερέας και αγιογράφος που υπογράφει το 1781 το έργο του η Σταύρωση στο Εκκλησιαστικό Μουσείο της Παναγίας της Βρυσιανής, «*χειρ Ματθαίου*», Σ. η', 111 / «*Ματθαίος Σταφυλοπάτης*» 1813 Σ.ζ', 96 / Σ.Π., 28. Ο Μ. Φιλιππάκης γράφει **Μαέτθου*): ανθρωπωνύμιο, που δηλώνει τον ιδιοκτήτη του τόπου, κοντά στο Βλη(υ)σίδι, όπου και πηγάδι. / Κ.

Μαγαζιά, τα / στα [<*Μαγαζιά* (με συνίτηση) <μεσν. *μαγαζιον* <βενετ. *magazin* / ιταλ. *magazzino* <αραβ. *makhazin* «αποθήκη»]: στενόμακρες αποθήκες μαγαζιών στη Σεράλια, που χτίστηκαν, όταν ήταν λιμάνι, για την αποθήκευση των εμπορευμάτων αμέσως μετά την εκφόρτωσή τους και πριν τη μεταφορά τους στα μαγαζιά του Κάστρου και της Απολλωνίας, «*Μαγαζέ στη Σεράλλια*» (1786 Σ.ιδ', 130). / Κ.

***Μάγγαρης, ο / Μάγγαρη, στου** [1. οικογ. όν. *Μάγγαρης* (Τ.Κ.Α.), πιθ. <*μάγγος* + κατάλ. -άρης <μεσν. -άρις <μτγν. -άριος <λατιν. -*arius*, πβ. *Σκυλόμαγγος* «κυνοτρόφος, που προηγούνταν στα βασιλικά κυνήγια συνοδεύοντας τα κυνηγετικά σκυλιά» και οικογ. όνομα *Μάγγος*, *Μαγγάκης*, *Μάγγουρης* (1652 «οικογένεια *Δημήτρη και Μαρίας Μάγγουρη*» Σ.β', 136 / «*Σταματούλα θυγάτηρ Δημήτρη Μάγγουρη*» 1782 Σ.β', 135-136) 2. <ρ. *μαγγάρι* (ο καιρός) «αρχίζει να φυσάει πιο ήρεμα» 3. <ιταλ. *magari* «μαγάρι, μακάρι», πβ. οικογ. όν. *Μάκαρης*]: μεσόγειος τόπος στα ΝΔ του νησιού και ΒΑ του Βαθιού, απ' όπου πηγάζει του Βίστη ο ποταμός, που ενώνεται με τον ποταμό Βάνη στη Γενναριά και χύνονται μαζί στο Βαθύ. / Ν.

Μάγγαρης - Αερινά [βλ. λ. *Μάγγαρης*, *Αερινά*]: η ενδιάμεση περιοχή με χωράφια, που ορίζονται από τα δύο τοπωνύμια. / Ν.

Μα(γ)εργειό, το / στο [<*Μαγερειό* (με συνίτηση) <μεσν. *μαγερειό* <*μαγερειό*

<μεσν. μάγειρας + τοπ. κατάλ. -είον <αρχ. μάγειρος <αρχ. μάσσω «ζυμώνω» (1808 Σ.Ν.Ε.Σ., Προικοσύμφωνα α/α 3 / 1816 Σ.β', 118)]: χωράφι στον Πλατύ Γιαλό κοντά στη Φανερωμένη (βλ. λ.). / Ν.

Μαγερή, του / στου [οικογ. επαγγελμ. όν. Μαγερή (Τ.Κ.Α.) <Μάγερας <Μάγειρος]: ή πιθανώς παραφθορά του τοπων. Μιλιερή / Μιλιαρή (βλ. λ.).

***Μάγκανα και Μάγγανα, τα / στα** [<μάγγανο «χειροκίνητο μηχάνημα για την άντληση νερού / μηχάνημα που συσφίγγει σταφύλια, ελιές» <αρχ. μάγγανον, πβ. λατιν. *manganum* «μηχανή» («Μάνγκανα» 1698 Σ.α', 86 / «Μάγκανα» 1718 Σ.α', 93 / 1785 Ι.Α.Κ., 64)]: ναωνυμικό τοπων. ΒΑ του νησιού, όπου η ομώνυμη εκκλησία της Παναγίας, άλλοτε ιδιοκτησία του παπα-Αντώνη Χρυσογέλου, ενοριακού διδασκάλου και πατέρα του Νικολάου Χρυσογέλου, διδασκάλου, φιλικού, υπουργού και γεροϋσιαστή. Χτίστηκε το 1750, ίσως σε ανάμνηση της εκκλησίας της Παναγίας που υπήρχε στην ομώνυμη συνοικία της Πόλης. Γνωστοί οι στίχοι του Θ. Σπεράντσα από το σχετικό ποίημα: «*Η Παναγιά τα Μάγκανα / σημαίνει διπλοκάμπανα*». / Β.

Μαγκανάρη οι Μάντρες, του / Μαγκανάρη τις Μάντρες, στου [<επαγγελμ. οικογ. όν. Μαγκανάρης / Μαγγανάρης «που κατασκευάζει μάγκανα» <μάγγανο + επαγγελμ. κατάλ. -άρης <λατιν. *manganum* <αρχ. μάγγανον]: βλ. λ. Μάντρες του Αβράμιου Μαγκανάρη.

«Μαγουνή», του [<οικογ. όν. Μαγουνή (πβ. επώνυμο από παρων. «Μαουνή Δημήτρης» 1785 Ι.Α.Κ., 67) <μαούνα «φορτηγίδα, (μεταφ.) χοντρή δυσκίνητη γυναίκα» <αραβ. *ma'una*]: απροσδιόριστης θέσης σήμερα («εις του Καστανά του Μαγουνή το χωράφι» 1664 Σ.α', 82 και «ένα δέντρο πόχω από του Μαουνή» 1698 Σ.α', 86). / Β.

***Μάερας, ο / Μάερα, στου** [<Μάγερας, επαγγελμ. οικογ. όν (Τ.Κ.Α.) από παρων. (Σ.Π., 20) <μάγερας <μεσν. μάγειρας <αρχ. μάγειρος (πβ. έμπορας <έμπορος) <αρχ. μάσσω «ζυμώνω», πβ. «Μιχάλης Μάγειρα» (1816 Ν.Ε.Σ., 49)]: μεσόγειος τόπος στα ΝΔ του νησιού στο δρόμο προς το Βαθύ, κοντά στου Λεβαντή το Φρούδι (βλ. λ.). / Ν.

Μαεργειό, το / στο [<Μαγερειό <Μαγειρείο <Μαγειρείον]: θέση πάνω από την εκκλησία της Φανερωμένης στον Πλατύ Γιαλό, πβ. λ. Μα(γ)εργειό. / Ν.

Μαέρου, του / στου [βλ. λ. Μάερας]: παραλία στη ΒΑ ακτή και Β στο Φοινικίδι. / Β.

***Μάινας, ο / Μάινα, στο(υ)** [οικογ. όν. από παρων. Μάινας (Τ.Κ.Α.) <μάινα, ναυτικό πρόσταγμα «χαλάρωσε, λύσε, κατέβασε τα πανιά» <μαϊνάρω <βενετ. *maiina*, προστακτική του *maiina*, («Νικολάκης του ποτέ Κωσταντάκη Μάινα» 1754 Ν.Ε.Σ., 11 και Σ.ζ', 30-31), πβ. Κατσανέβας <κάτσε και ανέβα, Χαιρέτας <χαιρέτα]: παραλιακή θέση μεταξύ Πουλάτης και Κάστρου, όπου και ναός της Μεταμόρφωσης του Σωτήρα, θέρετρο του ποιητή Ιωάννη Γρυπάρη.

Απόψε -λες μ' εγήτεψεν η μαγική βραδιά
και μ' έδεσες, φεγγάρι μου, στην ονειροκλωστή σου-

από τους φωτομαϊάνδρους που γράφουν τα κλαδιά
περνώ και φτάνω, Μάινα, στην απλωτήν αυλή σου.

Θεοδόσης Σπεράντσα, Στο Μάινα. / Κ.

Μαινελαργιά, η [άγν. ετυμολ., πιθ. <Μαινελαριά <Δαιμοναριά (με παραφθορά), λαϊκή ονομασία του φυτού υοσκύαμος ο φαρμακευτικός (*hyoscyamus officinalis*) <υς, υός «χοίρος» + κύαμος «κουκ(κ)ί», χοιροκουκ(κ)ιά, στα σιφναιικά λέγεται *λυσκύαμος*, ο]: ρέμα που πηγάζει από το Βλησίδι, περνάει από το παλιό γεφύρι της Βρύσης και χύνεται στις Ερκιές. Σχετική η λαϊκή παρατήρηση: *Αν δεν κυλήσει η Μαινελαργιά, δεν έχει βρέξει* (Καλλιόπη Ραφελέτου). / Κ.

***Μαϊστρα, η / στη** [<μαϊστρα «η μεγαλύτερη σταυρωτή κεραία ιστιοφόρου και το πανί που κρέμεται από αυτήν» <βενετ. *maistra* «μεγίστη», πβ. *μαϊστρος* «ΒΔ άνεμος» <βενετ. *magistro* «μεγίστος» <λατιν. *magister* <*magnus* «μέγας»]: ο δεξιός και ψηλός κάβος στην είσοδο του λιμανιού του Βαθιού, ίσως επειδή είναι στραμμένος στο μαϊστρο, πιθανώς από επίδραση του ουσιαστικού πούντα <«πούντα μαϊστρα». / Ν.

Μακαρίου-Ναθαναήλ, στου [<Μακάριος <αρχ. μακάριος «αυτός που έχει βρει την απόλυτη ευτυχία και γαλήνη, ευτυχής, ευλογημένος» <μάκαρ / <εβρ. *Nathanael* «δώρο, χάρισμα Θεού» <εβρ. *Nathanel* «ο Θεός έχει δώσει»]: κτήματα της Βρυσιακής στα Φυρ(ρ)όγεια, που ανήκαν άλλοτε στους αδελφούς της Μακάριο («Μακάριος Σκουργιαλός», ηγούμενος 1782-1786, 1797-1799 Κ.Βρ., 58, 70, 75) και Ναθαναήλ (Σίφνιος ιερομόναχος 1770 Σ.η', 113). / Κ.

Μακρή το Καντούνι, του / στου [οικογ. όν. από παρωνύμιο Μακρής <μεσν. μακρός «αυτός που έχει μεγάλο μήκος, για πρόσωπα ο ψηλός», πβ. Κοντός, Κοντογιάννης, Μάκρας, Μακρυγιάννης / Καντούνι <μεσν. καντούνι «γωνία, γωνία του δρόμου, πλακόστρωτο στενό δρομάκι» <ιταλ. *cantone* <*canto* «γωνία» <λατιν. *cant(h)us* «σιδερένια στεφάνη» <ελλην. κανθός «η εσωτερική και η εξωτερική γωνία του ματιού»]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει χωράφι Α στα Ρι(τ)ζώματα. / Β.

Μακρής, ο [βλ. λ. Μακρή το Καντούνι]: χωράφι στο Άνω Πετάλι, ανάμεσα στα Τραβά Βουνιά και Άη Αντίπα. / Β.

Μακρύ Λουρί, το / στο [<επίθ. μακρός «αυτός που έχει μεγάλο μήκος» <αρχ. μακρός, που μεταπλάσθηκε κατά το βραχύς / Λουρί (βλ. λ.): μεσόγειος τόπος στα Δ του νησιού και Δ του Πετρωτού. / Κ.

Μαλλόγριου, *Μαλόγρηου, του / στου και Μαλλόγριος, ο / Μαλλόγριο, στον και Μαλλόγριο, το / στο (με επίδρ. της λ. πηγάδι) [1. <οικογ. όν. από παρων. Μαλλόβριος «μαλλοφόρος» <Μαλλόβριθος <μαλλοβριθής <μαλλί + -βριθής <βρίθω «είμαι γεμάτος από», («Τζάνες Μαλόβριος» 1652 Σ.ε', 139 / «Αναγνώστης Μαλόβριος» 1714, Σ.β' 9 και Σ.ιδ', 140 / «Αντώνιος ιερέυς μαλόβριος» 1731 Σ.ια', 46), πβ. οικογ. όν. Μαλλιαρός και Μαλλούχος, Μαλλιούρας (Τ.Κ.Α.) 2. ή, <παρων. Μαλλόγριος (Σ.Π., 27) «μαλλιαρή γριά» <μαλλί (<μεσν. *μαλλίν* <μαλλίον, υποκορ. του αρχ. μαλλός) + γριό (το) (<γριά (η)

<αρχ. γραία) 3. ή <Γριόμαλλος <παρων. <Αγριόμαλλος (<άγριος + μαλλί) με αμοιβαία μετάθεση των συνθετικών (<μαλλί + άγριος): ανθρωπωνύμιο που δηλώνει τοποθεσία στα ΝΑ της Απολλωνίας, όπου υπήρχε παλιό κοινοτικό πηγάδι. / Κ.

Μαλτέζου τα Σταβλάκια, του / στου [<οικογ. πατριδων. *Μαλτέζος* <Μάλτα + πατριδων. κατάλ. -έζος «που δηλώνει τον τόπο καταγωγής, προέλευσης ή διαμονής» <ιταλ. *Malt-ese* / *Σταβλάκια* «μικροί στάβλοι, στεγασμένοι χώροι για ζώα» <μεσν. *στάβλος* + κατάλ. -άκι <στάβλον (το) <λατιν. *stabulum*]: στο δρόμο προς τη Χερρόνησο, ανάμεσα Κρεάτου και Καμπαναριό. / Β.

Μαμ(μ)άδου τα Φρουδάκια, του / στου [<παρων. *Μαμάδος*, ο <γεν. πληθυντ. *Μαμάδων*, των <μαμά <μτγν. *μάμμα* (με μετακίνηση τόνου και ορθογραφική απλοποίηση) <αρχ. *μάμμη* / *Φρουδάκια* <φρουδάκι <φρούδι + υποκορ. κατάλ. -άκι (βλ. λ. *Φρούδγια*), πβ. οικογ. όν. *Μαμ(μ)άς*]: θέση κοντά στον Ορνό, πριν από την Αγία Μαρίνα στο Φλάμπουρο. / Κ.

Μαμ(μ)άκου, του / στου [<οικογ. όν. από παρων. *Μαμ(μ)άκος* (Τ.Κ.Α.) <μαμάκα «μητερούλα» <μαμά + υποκορ. κατάλ. -άκα <μτγν. *μάμμα* (με απλοποίηση) <αρχ. *μάμμη* «μητέρα, γιαγιά»]: θέση ΒΑ του Κάστρου. / Κ.

Μαμίκυλας, *Μαμίκιλας, ο / Μαμίκυλα, στο(ν) [<μαμίκυλα (με μεταπλασμό) <μμάκυλον <αρχ. *μμάικυλον* «κούμαρο, μεμέτζουλο» <μεμαίκυλον (Ν. Ανδριώτης) / *κουμαριά* <αρχ. *κόμαρος*, *arbutus andrachne*]: κάβος στην Α ακτή, όπου ίσως υπήρχαν άλλοτε κουμαριές, πβ. τοπων. *Καρδάμυλας* <*Καρδάμυλα*, *Μπρόβαρμας* <*Μπρόβαρμα*, *Κατσιπρινιές*, *Κούμαρα*, *Βαλανιές*. / Κ.

Μαμουζάς, ο / Μαμουζά, στο(ν) [<οικογ. όν. από παρων. *Μαμουζάς*, πιθανώς <μεσν. *μαμούδι* + μεγεθ. κατάλ. -α <μαμούνι «μικρό ζώφιο που παρασιτεί σε φύλλα ή καρπούς» <μεσν. *μαμούνιν* <μεσν. *μαμ(ούνι)* -ούδι, πβ. οικογ. όν. *Μαμουζής*, *Μαμουζάκης* (Τ.Κ.Α.)]: θέση στην Α ακτή, αλλιώς Καμίναρος, ΒΑ στον Άγιο Κωνσταντίνο του Φάρου. / Ν.

Μαμουνάκι, το / στο [ίσως <γεν. του *Μαμουνάκη* <οικογ. όν. από παρων. *Μαμουνάκης* (Τ.Κ.Α.) <μαμούνι «έντομο, ζώφιο» + υποκορ. κατάλ. -άκι <μεσν. *μαμούνιν*, πβ. παρων. *Μαμούνα*, (μεταφ.) «ήσυχος και αργοκίνητος άνθρωπος στη δουλειά» («του *Μαμουνάκι το μερτικόν*» 1727 Σ.α', 96 / «*Μαμουνάκαινα*» Σ.Π., 29)]:

1. κολπίσκος στη Β ακτή, ανάμεσα στους κάβους Τραγουδιστή και Πέντουλα. / Β.
2. μαντροκαθισό του Γιάννη Ατσόνιου στη Λειψάνα. / Β.

Μαναλ-λή η Μπελαβίστα, του / Μαναλ-λή τη(μ) Μπελαβίστα, στου [(με προφορά διπλού -λ-λ-) <Μαναλής, οικογ. όν. (Τ.Κ.Α.) <τουρκ. *manali* «ο εξαιρετικής σημασίας» (Β. Βογιατζόγλου) + κατάλ. -ης / *Μπελαβίστα* (βλ. λ.), αλλιώς και *Κουρουνέλ(λ)ου η Μπελλαβίστα* (βλ. λ.) / **Μαναλή η Μπελλαβίστα*, πβ. *μανάλι* «μεγάλο κηροπήγιο» <μανουάλι <μεσν. *μανουάλιον* <λατιν.

manuale (*candelabrum*) «μεγάλο κηροπήγιο χειρός»]: κτητορικό τοπων. στα ΒΑ, στις παρυφές του Αρτεμώννα. / Β.

Μανιάτη, του / στου [οικογ. όν. <πατριδων. *Μανιάτης* (Τ.Κ.Α.) <Μάνη + κατάλ. -ιάτης <μεσν. *κάστρο Μαϊνή* στο Ταίναρο]: ιδιόκτητη περιοχή κοντά στα Βρυσκιανά (βλ. λ.) και Φανερωμένη, πβ. παρων. *Μανιάταινα* <*Μανιάτης* + κατάλ. -αίνα. / Ν.

***Μανιάτικα, τα / στα** [<επίθ. *μανιάτικος* <*Μανιάτης* + κατάλ. -ικός (βλ. λ. *Μανιάτη, του*)]: συνοικία του Κάστρου, που σχετίζεται με τη Μάνη και τους Μανιάτες, επειδή εδώ προφανώς είχαν εγκατασταθεί οικογένειες από τη Μάνη, πβ. λ. *Οβριακή*. / Κ.

Μανιταργιές, οι / ζ-Μανιταργιές, στις [<**Μανιταριές* (με συνίζηση) «τοπος, όπου βγαίνουν μανιτάρια»: 1. <μανιτάρι + περιεκτ. κατάλ. -ιά <μεσν. υποκορ. *αμανιτάριν* 2. <μανίτης + περιεκτ. κατάλ. -αριά <μτγν. *αμανίται* <μικρασιάτικο τοπων. *Αμανός* 3. <μανιτιά «κίτρινη βιολέτα, *cheiranthus cheiri*» + κατάλ. -αριά, πβ. *κληματαριά* <*κλήμα*, *κλήματ-ος* + κατάλ. -αριά]: τοποθεσία στα ΝΑ του νησιού και Ν του Ραχαμού, όπου πιθανώς έβγαιναν πολλά μανιτάρια. / Ν.

Μανού, του / στου [1. πατρων. σιφνιακό οικογ. όν. *Μανός* <Μάνος <*Μανόλης* / *Μανουήλ* <*Εμμανουήλ* βλ. και λ. *Κορρέ Μανόλη* 2. ή *Μανός* <Μανό, το <*Μανόλης* (με απλολογία και μεταπλασμό) 3. ή παρων. <αρχ. επίθ. *μανός* «οκνηρός, νωθρός»]: κτητορικό τοπων., μεσόγειος τόπος στα Ν, ανάμεσα στον Άγλωσσο και Γουρνωπό. / Ν.

Μανούσου η Αβολάδα, του / Μανούσου τη(ν) ν-Αβολάδα, στου [1. <βαφτιστ. και πατρων. οικογ. όν. *Μανούσος* (Τ.Κ.Α.) <Μάνος + κατάλ. -ούσος <*Μανόλης* <*Μανουήλης* <*Μανουήλ* <*Εμμανουήλ* «μεθ' ημών ο Θεός» <εβρ. *Immanuel* 2. <βενετ. *Manusso* <λατιν. *Manutius* / *Αβολάδα* (βλ. λ.), πβ. γυναικεία βαφτιστ. όν. σε -ούσα: *Αννούσα*, *Μαρούσα*, *Ρηνούσα*]: βραχονησίδα στα ΒΔ κοντά και Β στο Αρτιμόνι. / Β.

Μαντελένη, του / στου [<μητρων. οικογ. όν. *Μαντελένης* <*Μαντελένα* <*Μανταλένα* <ιταλ. *Magdalena* <*Μαρία η Μαγδαληνή* «γυναίκα από τα Μάγδαλα, κωμόπολη στη δυτική όχθη της Γαλιλαίας, μετανοήσασα πόρνη» <εβρ. *Majdal* <*mighdal* «πύργος, φρούριο», αναφέρονται και οι Σίφνιοι δάσκαλοι: *Νικόλαος*, *Πέτρος*, *Κων*)νος *Μανδελένης* και *Κλήμης Μαντελένης* (Σ.ι', 64-66)]: κτητορικό τοπων.:

1. στο χωριό Άγιος Λουκάς τόπος κοντά στου Τριαντάφυλλου. / Β.
2. χωράφι στο Κούνι. / Κ.

Μα(ν)τζουράνη το Νερό, του / στου [<σιφνιακό οικογ. όν. από παρων. *Μα(ν)τζουράνης* (Τ.Κ.Α.) <μαντζουράνα «είδος αρωματικού φυτού» <βενετ. *mazorana* / ιταλ. *maggiorana* <μεσν. (*origanum*) *maiorana* <*maioracus* <λατιν. *amiracus* <ελλην. *αμάρακος* (*origanon* το *αμάρακον*) / βλ. και λ. *Νερό*]: μεσόγειος τόπος μετά τον Ταξιάρχη της Σκάφης και αριστερά στο δρόμο προς τη Β(ο)υγνού. / Κ.

Μα(ν)τζουράνη τα Πεταλάκια, του / στου [βλ. προηγ. λ. και λ. του Κάραβου τα Πεταλ-λάκια και Πετάλ-λι]: μεσόγειος τόπος στα ΝΔ του νησιού και Δ στον Αγριλωπό. / Κ.

Μάντρα του Γιαννάκη, η / στη [βλ. λ. Μάντρα του Κολιά / Γιαννάκη <Γιαννάκης <Γιάνης + υποκορ. κατάλ. -άκης (βλ. λ. Άης Γιάννης ο Βαπτιστής)]: πάνω από τον Άη Σώστη των Μεταλλείων. / Β.

Μάντρα του Κολιά, η / στη [<αρχ. μάνδρα «περιφραγμένος χώρος για το σταβλισμό ζώων, μαντρί» / <Κολιάς <Κόλιας (με κατέβασμα του τόνου), παραφθορά του Κολής, σύντμηση του Νικολής, παραλλαγή του Νικόλας <βαφτιστ. όν. Νικόλαος]: στην Κατσιστρία. / Ν.

Μάντρα του Λαλά, η / στη [<Μάντρα (βλ. λ. Μάντρα του Κολιά) / οικογ. όν. από παρων. Λαλάς <λαλά «γιαγιά», πβ. οικογ. ον. Γιαγιάς, Παππούς, Μαμ(μ)άς, Μπαμπάς, Πατέρας]: παραθαλάσσιο στα ΒΑ. / Β.

Μάντρα της Τρουφούς, η / στη [βλ. λ. Μάντρα του Κολιά / ανδρων. οικογ. όν. Τρουπού <παρων. Τρουπός / Τρουπής / Τρούπης <τρούπα <μτγν. τρύπα (-ου- <-υ-) «μικρό άνοιγμα σε επιφάνεια, οπή»]: κτητορικό τοπων., στον Άη Γιώργη στα Λιβαδάκια. / Β.

Μαντράκια, τα / στα [<μαντράκι «μικρή μάντρα» <μάντρα + υποκορ. κατάλ. -άκι, βλ. λ. Μάντρες του Αβράμιου]: μεσόγειος τόπος ανάμεσα στην Πλατιά Ράχη και το Ψηλό Πετάλι. / Ν.

***Μάντρες, οι / ζ-Μάντρες, στις** [<μάντρα «περιφραγμένη έκταση, με χαμηλή ξηρολιθοδομή, στην οποία μαντρίζουν τα γιδοπρόβατα για να τα αρμέξουν, ποιμνιοστάσιο» <αρχ. μάνδρα, «μάνδραι = έρκη, φραγμοί, αυλαί, σηκοί βοών και ίππων» (Ησύχ.) <λατιν. *mandra*, πβ. λ. Μαντροκαθισκίό, Τραόμαντρα]:

1. *του Αβράμιου ή του Μαγκανάρη: Αβράμιος εξελληνισμένος λόγιος τύπος του Αβράμης <εβρ. Άβραμ <εβρ. *Avram* «ο πατέρας μου είναι υψηλός, ένδοξος». Είχε το παρων. «Διάκαρος» Σ.Π., 32 (1836 Σ.δ', 161), βλ. λ. Μαγκανάρη οι Μάντρες: μεσόγειος τόπος Ν στα μεταλλεία της Βορ(ε)ινής, κάτω από τον Άγιο Συμεών, χωράφια που χρησιμοποιούνταν για ποιμνιοστάσια και που ανήκαν άλλοτε στον ιερομόναχο και αγιογράφο Αβράμιο Μαγκανάρη, ανιψιό του αγιογράφου Αγαπίου, του γνωστού Δευτερεύοντος Σίφνου και γιο της αδελφής του Μαρίας, πρεσβυτέρας του παπα-Μαγκανάρη. Ο Αβράμιος, μέλος της Φιλικής Εταιρίας και αγωνιστής του 1821, πολέμησε στα Δερβενάκια (1822), όπου και τραυματίστηκε και για τις υπηρεσίες του προς την πατρίδα τιμήθηκε με την παραχώρηση «εθνικής γης» στη Σίφνο. Εικόνα του ιδίου (1847) με θέμα την Ανάληψη του Κυρίου υπάρχει στον Άη Γιάννη του Κάτω Πεταλιού. / Β.
2. του Αντώνη Ατσόνιου (Χώνη, Βορ(ε)ινή, Γιαβρούχας, Βουνάρα, Λούρος). / Β.
3. του Γεραντώνη (Πουλές, Τσαγκαρινά, Άης Μηνάς, Χώνη). / Β.

4. του Κουρούλη (Χώνη, Πέτση). / Β.

5. του Κωλέτη (Άης Μηνάς, Ξερολάγκαδο, Τσαγκαρινά, Ξεύρη / Ξέβρη). / Β.

6. του Μπαζάνη (Χώνη, Αλατσαριά, Πέτση). / Β.

7. του Πατριάρχη (Αγδονη(ι)σκιά, Τρουλ(λ)άκι, Πέτση, Σελ(λ)άδι, Χλωρού). / Β.

8. Β στον Ταξιάρχη της Σκάφης. / Κ.

Μαντροκαθισκιά, τα / στα [<Μαντροκαθισιά «χωράφια με μάντρες και θεμωνιές με τυροκομείο» (-σκια <-σια) <μάντρα «στάνη» (<αρχ. μάνδρα) + καθισιό <θ. αόρ. καθισ- του ρ. καθίζω + κατάλ. -ιό]:

1. Μαντρικαθισκιά του Λουλουδιού [Λουλούδι, παρωνύμιο <μεσν. λουλούδι(ν) <αλβ. *lule*, ή <*λίλιο(ν) <λατιν. *lilium* «κρίνος» + υποκορ. κατάλ. -ούδι]: ποιμνιοστάσιο ΒΑ στον Άη Νικήτα στο Σελ(λ)άδι. / Β.
2. τοποθεσία δίπλα στα Καμίνια, στα ΒΑ του νησιού. / Β.
3. στις Πυροβόλοι (του Συκχά, του Πατριάρχη, του Γιαννακακιού, του Πουλιού). / Β.
4. στη Βορ(ε)ινή (του Γιάννη Γεραντώνη, του Πουλιού (Καλογήρου). / Β.
5. μεσόγειος τόπος στα ΝΔ και Ν στα Ελληνικά, όπου οι μάντρες του Αντώνη και Αριστείδη Κόμη. / Ν.

Μαντροκαθισκίό, το / στο [<*Μαντροκαθισιό <-σκιο <-σιο) «μάντρα και αγροικία» <μαντροκαθισιό <μάντρα (<αρχ. μάνδρα) + καθισ-ιό + θ. αορ. καθισ- του ρ. καθίζω + κατάλ. -ιό]: διάφορες θέσεις, όπου άλλοτε υπήρχαν μάντρες, ποιμνιοστάσια, Β στον Άγιο Κων(ν)νο του Φάρου. / Κ.

Μαντροκαθισκίό της Παραθύρας, το / στο [<Μαντροκαθισκίό (βλ. προηγ. λ.) και Παραθύρας (βλ. λ.)]: σε στοά Μεταλλείων της Λειψάνας πάνω από τον Άη Σώστη των Μεταλλείων. / Β.

***Μαξελάρες, οι / ζ-Μαξελάρες, στις και Μαξελάργια, τα / στα** [<μαξιλάρες (με τροπή του -ι- σε -ε-, επειδή γειτνιάζει με υγρό) <μαξιλάρ-α <μαξιλάρι «προσκέφαλο» + μεγεθ. κατάλ. -α <μαξιλλάριν (με απλοποίηση) <μεσν. μαξιλλάριον <λατιν. *maxilla* «σαγόνη»]: επίπεδοι γκριζόλευκοι βράχοι που μοιάζουν με μεγάλα μαξιλάρια στην απόκρημνη ακτή της εκκλησίας των Επτά Μαρτύρων στο Κάστρο, βλ λ. *Εφταμάρτυρος*. / Κ.

Μαραθίτης, ο / Μαραθίτη, στο [πατριδων. <Μάραθο / Μαραθί + πατριδων. κατάλ. -ίτης <αρχ. μάραθον, πβ. σπλίτης <όπλο + -ίτης («εις τον μαραθίτην χωράφιον» 1816 Ν.Ε.Σ. και Σ.ιζ', 116, 1817 Σ.ιζ', 117) και Μαραθώνας, Μαραθιάς «τόπος με μάραθα»]: μεσόγειος τόπος στα Α και Ν του Αγίου Νικήτα στο Πλακωτό, όπου υπάρχει αρχαίος πύργος. / Κ.

Μαργαριτθάρ, *Μαργαριταρά, του / στου [1. <επαγγελμ. μαργαριταράς «αλιεύς μαραγριταριών» <μαργαριτάρι «πολύτιμος λίθος που σχηματίζεται στο κέλυφος στρειδιών» + επαγγελμ. κατάλ. -άς, πβ. οστρακάς, ψαράς 2. και Μαργαριτθάρα «μεγαλόσωμη Μαργαρίτα» <Μαργαρίτα «μαργαριτάρι» + με-

γεθ. κατάλ. -α / -άρα <Μαργαρίτης «μαργαριτάρι» ή και <ιταλ. *Margherita* «μαργαρίτα, ανθεμίσ η Χία, λευκανθές το παλαιόν και χρυσάνθεμον το θαμνώδες» (άνθος)]: τόπος παραθαλάσσιος στα ΝΑ του νησιού και Ν του Ραχαμού, πάνω απ' την Αλατσωτή. / Ν.

Μαργάς, της / ζ-Μαργάς, στις [<το βαφτιστ. όν. *Μαργαρίτα* μεταπλασμένο στο σιφνιακό γλωσσικό ιδίωμα, *Μαργά* (η / το) <Μαργαρίτα <ιταλ. *margherita* <λατιν. *margarita* <μτγν. *μαργαρίτης* «μαργαριτάρι», πβ. οικογ. όν. *Μαργάς, Μαργαριταράκης* (Τ.Κ.Α.)]: χωράφι στον Άγιο Κωνσταντίνο, στο Φλάμπουρο, (βλ. λ.). / Κ.

«**Μαργιού του Καταργιού, του**» [<Μαριού (με συνίτηση) <Μαριό (το) <Μαρία / <Κανταριού (με αποχηροποίηση -τ- <-ντ-), πιθανώς <παρων. *Καντάρι* <μεσν. *καντάρι* <αραβ. *qintār* «βάρος εκατό μονάδων» <μεσν. *κεντηνάριον* «εκατό ουγγιές» <λατιν. *centenar(ium)* -ιον]: «και το ελαιόφυτο με απιδιαίς του μαργιού του καταργιού» (1811 Ν.Ε.Σ., 442): άγνωστης και απροσδιόριστης θέσης σήμερα.

Μαρίνου, στου [<βαφτιστ. και πατρων. οικογ. όν. *Μαρίνος* (Τ.Κ.Α.) <μτγν. *Μαρίνος* «ο άθρωπος των θαλασσών και των ταξιδιών, θαλασσινός» <ιταλ. *Marino* <λατιν. *marinus* «θαλάσσιος» <*mare* «θάλασσα» (1817 Σ.ιδ', 158 / «Μαρίνος Μπάος» 1829 Σ.γ', 33 / «Μαρίνος Μηλιάς» 1833 Σ.γ', 10 / 1843 Σ.δ', 58, 126 και Σ.ιε', 70 / 1867 Σ.ιστ', 110), πβ. *Μαρίνα*]: περιοχή, ποταμός και πηγάδι Β του Άνω Πεταλιού. / Β.

Μαρμάρα, η / στη [<μαρμάρι + μεγεθ. κατάλ. -α <μάρμαρο <μτγν. *μάρμαρον*]: το μεγάλο μάρμαρο ΒΑ του νησιού και Δ της Πουλάτης, και παρων. Σ.Π., 29. / Β.

***Μάρμαρα, τα / στα** [<μάρμαρο <μτγν. *μάρμαρον* <αρχ. *μάρμαρος* <μαρμαίρω «λάμπω, ακτινοβολώ»]: τόποι, όπου βρίσκονται κοιτάσματα ή λατομεία μαρμάρων ή αρχαιότητες, μαρμάρινα μέλη κτισμάτων παλαιάς εποχής:

1. *μεσόγειος τόπος στα ΒΔ του νησιού, Δ στο Θόλο, όπου η εκκλησία του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου (1698 Σ.α', 86 / 1714 Σ.ια', 41 / 1737 «εις τα μάρμαρα εις την χερρόνησο» Μ.τ.Σ., 171). «Μάρμαρα και Αλατσαριά / είναι εδώ αριστερά, / άμα θέλεις μπάνιο μόνη, / τράβα για το Αρτιμόνι» (Ν. Ποριώτης). / Β.
2. και Μάρμαρα - Λαγκάδα, χωράφια στη Λαγκάδα του Αρτεμώννα. / Β.
3. ακτωνύμιο μετά τον Άη Γιώργη στο Καραβοστάσι. / Ν.
4. ακτωνύμιο ΝΔ της Φυκιάδας (Αντ. Κορακής). / Ν.
5. μεσόγεια θέση, μετά τη Βουγνού, στο δρόμο προς το Μαύρο Χωριό (Γ. Ματζουράνης) / Ν.

***Μάρμαρο, το / στο** [<μτγν. *μάρμαρον* <αρχ. *μάρμαρος* <μαρμαίρω «λάμπω»]:

1. μεσόγειος τόπος στο δρόμο προς το Φάρο και Δ της Βλάχας, όπου αρχαίος πύργος. / Κ.

2. *παραθαλάσσια θέση στο Φάρο, Β του Σταυρού, με πετρώματα μαρμάρου, βλ. και λ. *Άσπρα Γκρεμνά*. / Ν.

3. ή Κορακοφωλιά, θέση στη ΝΔ ακτή του νησιού, όπου χύνεται ο Κακός Ποταμός, ΝΔ στα Ελληνικά (βλ. λ.) / Ν.

Μαρμαρωτός, ο / Μαρμαρωτό, στο(ν) [<τόπος που περιέχει πολλά μάρμαρα <μάρμαρο + περικετ. κατάλ. -ωτός, πβ. *Πετρωτός*]: μεσόγειος τόπος ΒΔ στον Προφήτη Ηλία του Κοντού. / Ν.

Μαρουδή, στου [κυριωνύμιο, μητρων. οικογ. όν. διδασκάλων της Σίφνου (Σ.ι', 66-67) <Μαρουδής (Τ.Κ.Α.) <Μαρούδας (Τ.Κ.Α.) <Μαρούδα <Μαρία + υποκορ. κατάλ. -ούδα (και «Μαρουδιά» 1652 Σ.ε', 139 / «Νικολός Μαρουδής» 1652 Σ.ε', 139 / «του Αντώνη του Ζάνη του Μαρουδή» 1676 Σ.β', 123 / «Δημητράκης Μαρουδή» 1785 Ι.Α.Κ., 63 / «Αι θυγατέρες Μαρουδή» 1828 Σ.ι', 126), πβ. επόμενο λ.]: πιθανώς θέση στα Μάγκ(γγ)ανα, πβ. λ. *Μαρουδιές*. / Β.

«**Μαρουδή Γιάννη, εις του**» [βλ. λ. *Μαρουδή, στου*]: θέση στα Μάγκανα (1776 Σ.ιδ', 129). / Β.

«**Μαρουδής», ο** [<μητρων. οικογ. όν. *Μαρουδή* <Μαρία + ουδή <υποκορ. κατάλ. -ούδης (πβ. *Αγγελούδης, Καλούδης, Νικολούδης*) <Μαρία <Μαριάμ <εβρ. *Marjam* «πικρή, ανυπότακτη», («ο κυρ Αντώνης Ζανή Μαρουδή» 1698 Σ.α', 85), πβ. «Μαρουδιά» (1652 Σ.ε', 139)]: εδώ είχε άλλοτε αγρό η Βρυσιανή (Κ.Βρ., 152), απροσδιόριστης θέσης σήμερα.

Μαρουδιές, οι / ζ-Μαρουδιες, στις [<βαφτ. όν. *Μαρουδιά* <Μαρουδιά <Μαρούδα <Μαρία, πβ. λ. *Μαρουδής*]: χωράφι στα Μάγκ(γγ)ανα. / Β.

Μαρούλι, το / στο [1. <γεν. οικογ. όν. *Μαρούλη, του* <Μαρούλης <Μαρούλα 2. ή <Μαρούλι <υποκορ. του βαφτιστ. όν. *Μαρούλα* <Μαρία + υποκορ. κατάλ. -ούλα <εβρ. *Marjam* «πικρή, ανυπότακτη» 3. ή <επαγγελμ. οικογ. όν. *Μαρούλης / Μαρουλάς* «παραγωγός ή πωλητής μαρουλιών» 4. ή φυτωνύμιο *Μαρούλι* <μαρούλι <μεσν. *μαρούλι*, υποκορ. του μτγν. *αμαρούλιον* <λατιν. *amarula lactuta* «πικρό λάχανο» <*amarus* «πικρός», πβ. γυναικεία βαφτιστ. όν. *Μαρούλη, Μαρούλα, Μαρουλία, Μαρουλιώ* και *Ιωάννης Μαρούλης* (1792-1816), ζωγράφος, αγιογράφος Σ.η', 110 και Ι.Σ., 200)]: κτητορικό τοπων., χωράφι που έχει το όνομα της ιδιοκτήτριας δίπλα στη Χωράφα (βλ. λ.). / Β.

Μαρούσα και Μαρούτσα, η / στη (με τσιτακισμός) [<βαφτιστ. όν. *Μαρούσα* <Μαρία (βλ. προηγ. λ.) + κατάλ. -ούσα (πβ. *Αννούσα* <*Άννα, Ρηνούσα* <*Ρήνη* <*Ειρήνη*, κατά το *Ανθούσα*) (1836 Σ.ζ', 158 / Ι.Σ., 342)]: εδώ αναφέρεται ότι είχε αγρό δύο στρεμμάτων το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία, σε τμήμα του οποίου ιδρύθηκε και λειτούργησε (1928-1961) η «Ηλεκτρική» μέχρι την εξαγορά της από τη Δ.Ε.Η. Έτσι λέγεται το σημερινό γήπεδο στη Δ είσοδο της Απολλωνίας, που παραχώρησε ο παλαιμαχος Σύνδεσμος Σιφνίων στη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού και όπου κατασκευάστηκε ήδη (2004) το Γυμναστήριο του Εθνικού Αθλητικού Κέντρου Νεότητας Σίφνου. Κατ' ευτυχή σύμπτω-

ση εγκαινιάστηκε κατά την, κατ' εξαίρεση, διέλευση της Ολυμπιακής φλόγας από τη Σίφνο στις 14 Ιουλίου 2004, όταν η Πατρίδα μας είχε αναλάβει τότε την ευθύνη της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων. / Κ.

Μαρτί, το / στο [<βαφτιστ. και οικογ. όν. *Μαρτής* (Τ.Κ.Α.) <*Μαρτίνης* <*Μαρτίνος* «ο του Μαρτίου <*Μάρτιος* «ο του Άρεως / πολεμικός» <λατιν. *Mars, rtis* «ο θεός Άρης, (μεταφ.) πόλεμος», πβ. *Κωνσταντίνος / Κωσταντής* και οικογ. όν. *Μαρτζούκος*]: καβάκι ΒΑ του Σταυρού του Φάρου. / Ν.

***Μαρωνιά, η / στη** [1. φυτωνύμιο <*μαρωνιά* «είδος συκιάς» 2. ή *Μαρωνιά* <*μαρονέα* (με συνίζηση) «μουριά» <αρχ. *μάρον* (=μώρον) «μούρο» + περιεκτ. κατάλ. -ωνιά 3. ή <αρχ. *μαρώνη* «το φυτό κενταύριον, εδώδιμο με παχιά φύλλα»]: αγρόκτημα στην παρόχθια ζώνη του ποταμού του Κάστρου, ιδιοκτησία άλλοτε του Αντωνίου Ζηλήμονος, όπου υπήρχαν τα ερείπια καθολικής εκκλησίας (Μ. Φιλιππάκης). / Κ.

Μασούρη ο Ποταμός, του / Μασούρη το(ν) μ-Ποταμό, στου [παρων. <*μασούρι* «μικρό καλάμι ή ξύλο, όπου τυλίγεται το νήμα για ύφανση, κουβαρίστρα, στήλη από κέρματα, μεταφ. πολλά λεφτά» <μεσν. *μασούριον* <τουρκ. *masura* + υποκορ. κατάλ. -ιον]: κτητορικό τοπων. στο πρώτο Λαγκάδι του Προφήτη Ηλία του Ψηλού. / Κ.

Μασούτθη, του / στου [1. <παρων. *Μασούτης* <*μασούτι* (το) <*μασούτι* <**μασούτα* με απλολογία <*μασουροσαΐτα* <*μασούρι* + *σαΐτα* <μεσν. *σαΐττα* <*σαγίττα* <λατιν. *sagitta* «μασούρι, σαΐτα του αργαλειού, μασούρι που μαζεύουν την κλωστή στη σβία» 2. πβ. οικογ. όν. *Μασούτας* (Τ.Κ.Α.) και σιφνιακό παρων. *Μασούρης*]: κτητορικό τοπων., θέση με νερό απέναντι στο Σωτήρα, προς το Φοινικίδι και το Αυλάκι. / Β.

Μαστιχάς Άης Γιώργης, ο [1. οικογ. επαγγελμ. όν. *Μαστιχάς* «αυτός που παράγει και πουλάει μαστίχα» 2. ή <*μαστιχάς*, ενν. σχίνος, «σκίνος που παράγει μαστίχα» <*μαστίχα* + επαγγελμ. κατάλ. -άς <μτγν. *μαστίχη* <αρχ. ρ. *μαστιχώ* (-άω) «τριζώ τα δόντια, μασώ»]: επωνυμία του Αγίου Γεωργίου, ΝΔ των Αξαμπέλων, αλλιώς του Σκοτεινού, στο προαύλιο της εκκλησίας του οποίου υπάρχει σχίνος. Κατά την παράδοση, τα παιδιά που είχαν άλλοτε ακμή χάραζαν τον κορμό του σχίνου και χρησιμοποιούσαν το δάκρυ που έτρεχε για τον καπνισμό της ακμής και τη θεραπεία τους. (Καλλιόπη Ραφελέτου) / Κ.

Ματαράτσου, του / στου [<οικογ. όν. *Ματαράτσος* <*Ματαράσος / Ματαράσης* (Τ.Κ.Α.) / *Ματαρατζής* <τουρκ. *mataraci* «νερούλας» <*matara* «φλασκί νερού» + επαγγελμ. κατάλ. -ci]: η ΝΔ συνοικία των Καμαρών, όπου οι εξοχικές κατοικίες των απόδημων Σιφνίων. / Κ.

Ματθούς της / ζ-Ματθούς, στις το Σπηλιδάκι, [<παρων. *Ματθού* «η γυναίκα που έχει μεγάλα μάτια», θηλ. του επιθ. *ματθάς* «αυτός που έχει μεγάλα μάτια» <*ματάς* (-τθ- <-τ-τ- <-τ-) <*μάτι* + μεγεθ. κατάλ. -άς <μεσν. *μάτιν* <*ομμάτιον*, υποκορ. του αρχ. *όμμα* <**όπ-μα* (με αφομοίωση) <θ. *οπ-* του αρχ. *όπ-ωπ-α*

(που χρησίμευε ως παρακ. του ρ. *ορώ*) / *Σπηλιδάκι* (διπλός υποκορισμός) <*σπηλιά* + υποκορ. κατάλ. -ίδι (<αρχ. μτγν. ή μεσν. -ίδιον) + -άκι (<υποκορ. σε -ιον, ουσ. σε -αξ: *αύλαξ* - *αυλάκ-ιον*), πβ. <*παιχνιδάκι* <μεσν. *παιχνιδι(ν) / παιγνίδιον*, υποκορ. του αρχ. *παίγνιον*]: μικρή σπηλιά Α στο Φιδγιώνα. / Β.

Μάτσα, του / στου [<οικογ. όν.: 1. ή <ιταλ. *Matza* «πόλη της Κάτω Ιταλίας» 2. ή <*Μάτσας* <*μάτσα* <μεσν. *μάτσο* + μεγεθ. κατάλ. -α <βενετ. *mazzo* <**mattea* <λατιν. *mateola* «ραβδί, μπαστούνι», πβ. και οικογ. όν. *Ματσούκας* (<*ματσούκα* <*ματσούκι* + μεγεθ. κατάλ. -α «μεγάλο ραβδί») <βενετ. *mazzoca* («*Μαργετού Μάτσα*» 1672 Σ.ζ', 25 / «*Κωνσταντής και Πέτρος Μάτζας*» 1751 Ι.Α.Κ. 29]: οικόπεδο και κτίσμα στη ΒΔ άκρη της Πλατείας του Αρτεμώνα, σήμερα ιδιοκτησίας Αντωνίου Χρύσου. / Β.

Μαύρα Χώματα, τα / στα [βλ. επόμενο λ. και λ. *Χώμα*]: στις Ν υπώρειες του Προφήτη Ηλία του Τρουλ(λ)ακιού και ΒΔ της Αγίας Αικατερίνης των Καμαρών. / Β.

Μαύρη Σπηλιά, η / στη [<*μαύρη* «αυτή που έχει σκούρο χρώμα» <μτγν. επίθ. *μαύρος* <λατιν. *maurus* <αρχ. *αμαυρός / Σπηλιά* <*σπήλαιον* + κατάλ. -ιά <αρχ. *σπήλαιον* / **Μαύρη Σπηλιά*]:

1. παραθαλάσσια στο Φοινικίδι. / Β.

2. δυσπρόσιτη σπηλιά, από τη χρωματική εικόνα που παρουσιάζει, όπου υπάρχουν ερείπια αρχαίου πύργου, ΝΑ στο λιμάνι των Καμαρών και Ν στις Κορακίες (βλ. λ.). / Κ.

Μαύρη Τρύφα, η / στη [<*μαύρη* (βλ. προηγ. λ.) / *Τρύφα* «σπηλιά» <μτγν. *τρύπα* <αρχ. *τρύπω* (-άω) <*τρώω* «βασανίζω, ταλαιπωρώ»]: εδαφονυμικό τοπων. που δηλώνει το στόμιο αβαθούς κοιλότητας, σπηλιάς, Α του Αγίου Παύλου στον αγροτικό δρόμο προς την Πουλάτη. / Β.

Μαύρη Τρύφα - Κήπος [βλ. λ. *Μαύρη Τρύφα* και *Κήπος*]: ο ενδιάμεσος τόπος που ορίζεται από τα δύο τοπων. / Β.

***Μαύρικα, του / στου** και **Μαύρικας, ο** [1. οικογ. όν. από παρων. *Μαύρικας* (Τ.Κ.Α.) <*Μαυρίκος* + μεγεθ. κατάλ. -ας <*Μαύρος* + κατάλ. -ικος <*Μαυρις* «μελαχροινός, μαύρος» 2. ή <βυζαντ. *Μαυρίκης* <*Μαυρίκιος* <λατιν. *Mauricius*, υποκορ. του *Maurus*]: χωράφι μετά το Κουρτσούδι στον περιφερειακό δρόμο. / Κ.

***Μαύρο Βουνί** και **Βουνό, το / στο** [<*μαύρο* «αυτό που έχει μαυριδερό χρώμα ή βράχια, σκούρου, μαύρου χρώματος» <μτγν. επίθ. *μαύρος* <λατιν. *maurus* <αρχ. *αμαυρός / Βουνί* <*βουνίον*, υποκορ. του μεσν. *βουνόν* (το) (κατά το όρος) <αρχ. *βουνός* (ο) (1700 Σ.β', 128 / 1731 προικοσύμφωνο / 1738 Σ.ιστ', 106 / 1834 Σ.η', 42), πβ. *Άσπρο Βουνί*]: ύψωμα Ν του Κάτω Πεταλιού. / Κ.

Μαύρο Βούτθισμα, το / στο [<ουδ. μτγν. επίθ. *μαύρος* (βλ. προηγ. λ.) / *Βούτθισμα* «φυσική εξέδρα απ' όπου οι κολυμβητές βουτούν στη θάλασσα» <*βούτθισμα* <*βουτίζω / βούτθισα* + κατάλ. -μα <μεσν. *βουτώ* «πέφτω στη θάλασσα ως δύτης» <αρχ. *βυθώ* (-άω) <*βυθός*, πβ. και λ. *Βούτθημα*]: θέση:

1. στην Πουλάτη ή Διαλισκάρι. / Β.

2. στην αριστερή για τον εισερχόμενο αγκάλη του όρμου του Βαθιού. / Ν. **Μαυροένης, ο / στο(ν)** [ανθρωπωνύμιο <οικογ. όν. από παρων. *Μαυρογένης* (Τ.Κ.Α.) «που έχει μαύρα γένια» <μαύρος + μεσν. γένι <αρχ. γένειον, πβ. είδος σταριού με μαύρο άγανο και οικογ. όν. *Φυρογένης*]: καβάκι στη ΒΔ ακτή πριν από τα Γιαλούδια. / Β.

***Μαύρο Χωρ(γ)ιό, το / στο** [<ουδ. μτγν. επιθ. *μαύρος* «αυτός που έχει σκούρο χρώμα» <λατιν. *maurus* <αρχ. *αμαυρός* / <Χωριό (με συνίτηση) <χωριό «μικρός οικισμός» <μεσν. *χωριόν* <αρχ. *χωρίον*, υποκορ. του αρχ. *χώρα* / *χώρος* + υποκορ. κατάλ. -ιον (1795 Σ.α', 98) / **Μαύρο Χωριό*]: στα ΝΔ, όπου ερείπια οικισμού, που κατά την παράδοση καταστράφηκε κι έγινε μαύρος από τη φωτιά, είτε από πειρατές, είτε από επιδημική ασθένεια (πβ. Ματζουράνης, 47-58). Εδώ πλησιόχωρα, στου Καλαμιτσιού το Φρούδι, υπάρχει και αρχαίος πύργος. Κατά την αρχαιολόγο Ζ. Παπαδοπούλου, από τις μαρτυρίες των περιηγητών και τα στοιχεία της αρχαιολογικής έρευνας το Μαύρο Χωριό-Άγιος Πολύκαρπος είναι μία από τις θέσεις, όπου αναπτύχθηκε δευτερεύων οικισμός στα αρχαία χρόνια, παράλληλα με το ισχυρό άστυ (Π.Β' Δ.Σ.Σ., 110).

Το χρωματικό τοπων. *Μαύρο Χωριό* είναι πραγματικά ένα αινιγματικό τοπωνύμιο, μολονότι μας θυμίζει άλλα τριάντα και πλέον χρωματικά τοπωνύμια της Σίφνου, στα οποία κυριαρχούν τα χρώματα: άσπρο, μαύρο, κόκκινο, φυρ(ρ)ρό, σταχτί και ψαρό. Είναι βέβαιο ότι, όπως αποδεικνύεται από τα σωζόμενα ερείπια, σε απροσδιόριστο μέχρι τώρα χρόνο, στην περιοχή υπήρχε μικρός οικισμός, πιθανόν αγροτοκτηνοτροφικός, όπως υπήρχε και στα Τραβά Βουνιά, στις Λεύκες και το Στραβοπόδι το 17^ο αι. Κατά την κυρίαρχη άποψη, που έχει διατυπώσει ο αείμνηστος Μάνος Φιλιππάκης και παραπέμπει στην παράδοση, ο οικισμός του Μαύρου Χωριού καταστράφηκε από άγνωστη αιτία, πιθανόν από λοιμική νόσο ή από πειρατική επιδρομή, συνήθεις αιτίες καταστροφών στα νησιά μας σε παλαιότερα χρόνια. Ενδέχεται όμως το χαρακτηριστικό επίθετο *Μαύρο* να μην αποδόθηκε στο Χωριό από πιθανό εμπρησμό, επειδή στην περίπτωση της καταστροφής από φωτιά ο λαός χρησιμοποιεί το τοπωνύμιο Κάψαλος, που σημαίνει κυριολεκτικά τη μεγάλη φωτιά στο ύπαιθρο, το καψαλισμένο, το αποψιλωμένο από πυρκαϊά ή από φωτιά έδαφος ή θαμνώδη βλάστηση που φαίνεται ότι κάηκε κάποτε.

Κατά συνέπεια, το Χωριό εδώ ενδέχεται να ονομάστηκε Μαύρο, όχι από φωτιά, αλλά με κάποια πιθανότητα, επειδή τα πετρώματα της περιοχής και η λιθοδομή των ερειπωμένων κτισμάτων και των μαντρότοιχων έχουν από τη φύση τους, ένα ασυνήθιστο μελανωπό χρώμα, που ο λαός δεν μπορούσε να εξηγήσει, (πβ. Άσπρο Βουνί-Μαύρο Βουνί, Άσπρος Πύργος-Μαύρος Πύργος και Άσπρη, Μαύρη, Ερυθρά, Κίτρινη Θάλασσα). Είναι γνωστό ότι ό,τι ο λαός δεν μπορεί να το εξηγήσει το περιβάλλει με θρύλο. Έτσι, πλάστηκαν εκ των

υστερών οι αιτιολογικές παραδόσεις για την ερήμωση του Μαύρου Χωριού. Εδώ στην περιοχή έχει εντοπιστεί αρχαίος οικισμός. Τέλος, ο John Birkett-Smith πιθανολογεί ότι το Μαύρο Χωριό οφείλει το όνομά του στις παλιές εγκαταστάσεις παραγωγικής δραστηριότητας κατά το παρελθόν ξυλοκάρβουνων στην περιοχή. "*Perhaps the old settlement site of Mavro Khorio – Black Village – owes its name to its past charcoal burnig activities*" (Π.Α' Δ.Σ.Σ., τ. Α' [2000] 281). / Ν.

Μαύρος Πύργος, ο / Μαύρο Πύργο, στο(ν) [βλ. λ. *Μαύρη Σπηγιά* και *Πύργος*, πβ. *Άσπρος Πύργος*]: αρχαίος πύργος στον Άγιο Δημήτριο στον Άρχαβο, στις Ν παρυφές των Εξαμπέλων, ο χαρακτηρισμός μαύρος, από το σκούρο χρώμα του δομικού υλικού και σε αντίθεση με τον *Άσπρο Πύργο*. / Κ.

Μαυρούδι, το / στο, *Μαυρούδη, του / στο και Μαυρούδης, ο [1. <μαυρούδι «αμπέλι που παράγει κάπως μαύρο κρασί» <μαύρος + υποκορ. κατάλ. -ούδι <λατιν. *maurus* <αρχ. *αμαυρός* 2. ή οικογ. όν. από παρων. <*Μαυρούδης* (ο) (Τ.Κ.Α.) «επειδή το χρώμα του ήταν σαν το μαύρο κρασί» (Σ.Π. 10) 3. ή <*Μαύρος* «μέλας, μελαχρινός» + υποκορ. κατάλ. -ούδης 4. ή <*Μαυροειδής* <μαύρος + είδος «μορφή» (1727 Σ.α', 96 / 1781 Σ.Ν.Ε.Σ., Διαθήκες α/α 1)]: στο δρόμο προς τον Πλατύ Γιαλό, όπου η εκκλησία του Αγίου Ιωάννου στο Μαυρούδι. / Ν.

Μαχαίρας, της / ζ-Μαχαίρας, στις το Χωράφι [1. παρων. *Μαχαίρα* (η) <μαχαίρι + μεγεθ. κατάλ. -α <αρχ. *μαχαίριον*, υποκορ. του ουσ. *μάχαιρα* 2. ή <οικογ. όν. *Μαχαίρας* ή *Μαχαιράς* «αυτός που φτ(ε)ιάχνει ή πουλάει μαχαίρια» <μαχαίρι + επαγγελμ. κατάλ. -ας βλ. λ. / *Μεγάλα Χωράφια*]:

1. κτητορικό τοπων. που δηλώνει χωράφι Ν του Προφήτη Ηλία του Ψηλού. / Κ.

2. κτητορικό τοπων. που δηλώνει χωράφι ανάμεσα Γενναριά-Βίστη, διακρίνεται σε Πάνω και Κάτω Μαχαίρας. / Ν.

Μαχαιρωτή, η / στη [<μαχαιρωτός <μαχαίρι + περιεκτ. κατάλ. -ωτός, πβ. λ. *Πετρωτός*, *Τραπεζωτή*]: κάβος (που έχει κοπεί σαν από μαχαίρι) στη ΒΑ ακτή, στον οποίο καταλήγει ο Τράχηλας. / Β.

«Μεγάλα Χωράφια», τα [<μεσν. επίθ. *μεγάλος* «που οι διαστάσεις του ξεπερνούν το συνηθισμένο μέγεθος» <αρχ. *μέγας* / <*Χωράφια* <*χωράφια* «μικροί αγροί» <χωράφι <μτγν. *χωράφιον* <αρχ. *χώρα* / *χώρος* + υποκορ. κατάλ. -άφισον, πβ. λ. *Αμπέλα*, *Κομμάτθα*, *Χωράφες*]: απροσδιόριστη η θέση τους σήμερα (1740 Ν.Ε.Σ., 188 / 1783 Ν.Ε.Σ., 208 / 1819 Σ.α', 105).

Μεγάλη Αβολάδα και Μέσα Αβολάδα, η / στη [βλ. λ. *Αβολάδα* και *Μέσα Γουρνί*]: βράχος στο *Γιαλισκάρι* (βλ. λ.). / Β.

Μεγαλογιάννη, του / στο [<οικογ. όν. *Μεγαλογιάννης* (Τ.Κ.Α.) <*Μεγάλος* «που έχει μεγάλο μέγεθος, έξοχος, εξαιρετος» + *Γιάννης* <εβρ. *Ιωάννης*, βλ. λ. *Άης Γιάννης* (Σ.β', 98), πβ. *Μακρυγιάννης*, *Κοντογιάννης*]: μεσόγειος τόπος

στα ΝΔ του νησιού, ΝΑ του Βαθιού, όπου υπάρχουν σπηλιά και αρχαίος πύργος του Μεγαλογιάννη. / Ν.

Μεγιάς, ο / Μεγιά, στου [άγν. ετυμολ., πιθ. μητρων. ή <οικογ. όν. μητρων. της Μηλιάς <φυτων. βαφτιστ. όν. Μηλιά (η) / μητρωνυμ. οικογ. όν. ο Μηλιάς ή <Μιγιά <Μιλιά (-γι- <-λι-) <βαφτ. όν. Αιμιλία (με σίγηση του αρχικού άτονου Αι-, συντόμευση και συνίζηση) με τροπή του -ι- / -η- σε -ε- και του -λι- σε -γι- πβ.λ. Μηγιάς]: θέση στο Ψηλό Πετάλι. / Ν.

Μειγερή (Μελιαρή, Μηλιάρη, Μυγερή), του / στου / Μυγιαρής, ο [στο Κτηματολόγιο, παραφθορά του τοπων. Μιλιαρής. βλ. λ.].

Μελένιος, ο / Μελένιου, στου [οικογ. όν. από παρων. Μελένιος (Τ.Κ.Α., Σ.Π., 8) <μελένιος «γλυκός σαν μέλι ή μελής, γλυκομίλητος» <μέλι + κατάλ. -ένιος]: πβ. Κούνι - Μελένιου, Αερινά - Μελένιου, περιοχές που ορίζουν τα τοπωνύμια. / Κ., Ν.

«Μελιαρή, του» [<Μιλιαρή (βλ. λ.) (με τροπή του -ι-> -ε- και με παρασυρχεισμό προς το μέλι)]: («το αμπέλι του Μελιαρή» 1819 Ι.Α.Κ., 83), αν δεν αποτελεί παραφθορά του τοπων. Μιλιαρή (του) (βλ. λ.) η θέση του σήμερα είναι απροσδιόριστη.

***Μελιγγάς ή Μελιγγός, ο / Μελιγγά ή Μελιγγό, στο(ν)** [οικογ. όν. Μελιγγάς, αβέβαιης όμως ετυμολ., πιθανώς <μελίγγι «κρόταφος» <μεσν. μηλίγγι (-ε- <-η-) <μηνίγγι (με ανομοίωση μ-λ- <μ-ν-) <μτγν. μηνίγγιον, υποκορ. του αρχ. μήνιγξ, -γγος, η, πβ. Μελιγιάς, Μελίγγης (Τ.Κ.Α.) και τοπων. που δηλώνουν μέρη του ανθρώπινου σώματος: Λαιμός, Ράχη, Πλάτη, Μύτθη κ.ά. Ο Ιάκ. Δραγάτης αναφέρει και τύπο Μελιγκα]: κάβος στη Β ακτή, ΒΑ της Χερρονήσου, στο τέρμα του ασφαλτοστρωμένου δρόμου. / Β.

Και στην Πλατεία Μελιγγά
θ' ακούς το κύμα να βογγά
πάρκιγκ έγινε ωραίο,
φόντο έχει το Αιγαίο.

Φλώρα Πατριάρχη, λαϊκή ποιήτρια

***Μέλισσα, η / στη** [<αρχ. μέλισσα «το έντομο που παράγει το κερι και το μέλι» <*μελιτ-ια <μέλι, -τος]: ζωννύμιο, τόπος που σχετίζεται με μέλισσες ή κατάλληλος για μελισσοκομία:

1. *μεσόγειος τόπος στους ποταμούς του Βίστη και του Βάνη (βλ. λ.), όπου υπήρχε μελισσοβότανο ή φωλιά άγριας μέλισσας και σήμερα μελισσοκήπι. / Ν.
2. κάβος στην Α ακτή, Α στο Μαργαριτθαρά, από φωλιά άγριας μέλισσας που υπήρχε κάποτε εκεί. / Ν.

«Μελισσοκήπιον», το [Κ.Βρ. 153, βλ. λ. Μελισσοκήπι].

Μελισσοκήπι, το / στο [<Μελισσοκήπι <προσηγορ. μελισσοκήπι «μελισσώνας, υπήνεμος περίφρακτος χώρος, όπου είναι τοποθετημένες κυψέλες με-

λισσών» <μέλισσα + κήπος]: ονομασία σε πολλά σημεία, όπου εκτρέφονταν μέλισσες, εδώ είχε αγρό το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 159) και το Μοναστήρι της Βρύσης («Μελισσοκήπιον» Κ.Βρ., 152-3).

Μερ(ι)σίνη, *Μερσίνη, η / στη [<μυρ(ι)σίνη (με -ε- <-υ- και ανάπτυξη συνόδιτη φθόγγου -ι-) <μεσν. μυρσίνη <μυρτίνη (-σι- <-τι-, πλούσιος <πλούτ-ιος) <μύρτος «αρωματική μυρτιά»]: φυτωνύμιο, ΒΔ του Πλατύ Παλού, στο δρόμο προς το Βαθύ, όπου το Μοναστήρι του Ταξιάρχη, πηγή νερού, δημοτική γεώτρηση και αρχαίος πύργος από τους αρχαιότερους της Σίφνου, Α του Ταξιάρχη (1738 Σ.ιστ', 106 / 1834 Σ.ιθ', 43). Διακρίνεται σε:

1. Άνω Μερ(ι)σίνη (προς την Κάπφαρη)
2. Κάτω (προς τις Μπλεκτές) και
3. Πέρα Μερ(ι)σίνη (προς το Μεσοβούνι). / Ν.

Μερσίνη και Μερσίνη - Πύργος [βλ. λ. Μερσίνη και Πύργος]: χωράφια Ν της Μονής του Ταξιάρχη, όπου ο αρχαίος πύργος του Φιλιππάκη. / Ν.

Μερόπη, η [βλ. λ. Σίφνος].

Μεροπία ή Μεροπιά, η [βλ. λ. Σίφνος].

Μερσινιά, η / στη [<μερσινιά <μέρσινο «καρπός της μυρτιάς» + κατάλ. -ιά (που δηλώνει φυτό) <μύρτινο (-ε- <-υ- και -σι- <-τι-), βλ. και προηγ. λ. Μερ(ι)σίνη (1746 Σ.β', 107)]: φυτωνυμικό τοπων., αν δεν είναι το ίδιο με τη Μερ(ι)σίνη, απροσδιόριστη η θέση της σήμερα.

Μερσινιές, οι / ζ-Μερσινιές, στις [βλ. λ. Μερσινιά]: παράλιος τόπος στη ΒΑ ακτή, Α στο Σκαλωτό. / Β.

Μερσύνη (Κακό Σκαλί), η [1837 Σ.ιθ', 47, σφαλερή γραφή, ορθή η γραφή Μερσίνη <Μυρσίνη, βλ. λ. Μερ(ι)σίνη].

Μέσα Αβολάδα, η / στη [βλ. λ. Μεγάλη Αβολάδα].

***Μέσα Γουρνί, το / στο** [<μεσν. μέσα (δηλώνει κατεύθυνση προς το εσωτερικό της περιοχής και σε αντιδιαστολή Έξω / Όξω) <ουδ. πληθ. αρχ. επιθ. μέσος / Γουρνί «φυσικό ή κτιστό κοίλωμα για τη συγκέντρωση νερού και το πλύσιμο των ρούχων ή για το πότισμα των ζώων» <γουρνίον, υποκορ. του μεσν. γούρνα <βενετ. gorna <αρχ. γρώνη «κοίλωμα», πβ. λ. Γουρνιά]: μεσόγειος τόπος στα ΒΔ, Β στο Γουρνί και Ν του Τρουλ(λ)ακιού, όπου κατασκευάστηκαν τα σύγχρονα Δημοτικά Σφαγεία (βλ. λ.). / Β.

Μέσα Εγκαιργιά, η / στη [βλ. λ. Μέσα Γουρνί / <Εγκαιριά <εγκαιριά «περιοδική εκμετάλλευση μετά από αγρανάπαυση» <έγκαιρος «που γίνεται στην κατάλληλη στιγμή» <εν + καιρός, πβ. Εγκαιργιές: Λειψάνας, Χερρονήσου («Μέσα Εγγεργιά» 1692 Σ.α', 84)]: τόπος γειτονικός στην Άσπρη Βίγλα (βλ. λ.). / Β.

«Μέσα Εγκρεμνά», τα / στα [βλ. λ. Μέσα Γουρνί / Εγκρεμνά <ε- προθεμ. + γκρεμνά <μεσν. γκρεμνός <το(ν) γ-κρημνό (-ε- <-η-) <αρχ. κρημνός, πβ. ε-μνυαλός, <μτγν. μυαλός <αρχ. μυελος έ-χτυπος <χτύπος, τοπων. Εγκρεμνάρα, Εγκρέμναρος]: στο Βαθύ (1797 Ι.Α.Κ., 59). / Ν.

***Μέσα Κάστρο, το / στο** [<μεσν. μέσα (δηλώνει κατεύθυνση προς το εσωτερικό του οικισμού, ο εσωτερικός χώρος, τα ενδότερα του Κάστρου, σε αντιδιαστολή προς το Έξω / Όξω Κάστρο) <ουδ. πληθ. αρχ. επιθ. μέσος / Κάστρο <μεσν. κάστρον «οχυρωμένος οικισμός» <λατιν. *castrum*, (1711 Σ.θ', 184 / 1814 Ν.Ε.Σ., 401), «το οσπήτιον του Χιλιαδάτου εις το Μέσα Κάστρον (1825 Ν.Ε.Σ., 194)]: συμπίπτει με την αρχαία ακρόπολη, είναι η κορυφή του Κάστρου που περιλαμβάνει τα Δεσποτικά, την καθολική εκκλησία του Αγίου Αντωνίου, την Παναγία την Ελεούσα και άλλα κτίσματα. Όπως γράφει χαρακτηριστικά ο αείμνηστος Μ. Φιλιππάκης, «Ένα δεύτερο ασφυκτικό Κάστρο δημιουργημένο μέσα στον ήδη περιορισμένο χώρο του Κάστρου». / Κ.

Μέσα Πετάλι, το / στο [(1785 Ι.Α.Κ, 72)]: αλλιώς, το Άνω Πετάλι (βλ. λ.).

***Μεσοβούνι ή Μισοβούνι, το / στο** [<Μεσο-βουνί «ύψωμα ανάμεσα σε βουνά ή στο μέσο ή στα μισά της περιοχής» <μέσος «ανάμεσα στην αρχή και στο τέλος» + βουνί <βουνίον, υποκορ. του βουνόν (το) <αρχ. βουνός (ο), σε αντίθεση με το Ξωβουνί <Ξω-βουνί <όξω «στο εξωτερικό μέρος» <αρχ. έξω <εξ, πβ. μισο-βδόμαδο, μισο-σαράκοστο, μισο-φόρι αντί μεσο-, και Μισο-βουνί, με παρετυμολ. συσχετισμό προς το μισός, <μισό- «ελλιπές, ανολοκλήρωτο, μεγαλύτερο από λόφο και μικρότερο από βουνό» <επιθ. μισός <ήμισος <αρχ. ήμισος, πβ. λ. Βουνάκι, Βουναλάκι, Βουνάρα, Βουνί (1700 Σ.β', 128-129)]: ύψωμα στα ΝΔ του Πλατύ Γιαλού και Β του Τσιό(ώ)νη (βλ. λ.). / Ν.

Μετάλλα, του / στου [<οικογ. όν. από παρων. Μετάλλας <Μεταλλάς <μέταλλο + επαγγελμ. κατάλ. -άς («Μετάλλας Αντώνιος» 1822 Σ.ζ', 113 / 1838 Μ.τ.Σ., 87 / 1851 Σ.β', 96 / «Μεταλλάς» Σ.Π., 19)]: κυριωνύμιο, ξέφωτο στου Αράπη την Πλάτη, ΝΔ στον Αγγιλωπό (βλ. λ.). / Κ.

***Μεταλλεία, τα / στα** [<μεταλλείο «ορυχείο μετάλλων και οι εγκαταστάσεις του» <αρχ. μεταλλείον <μέταλλον + κατάλ. -είον (που δηλώνει τόπο), πβ. μετάλλιο «παράσημο»]: ονομασία διαφόρων θέσεων του νησιού, όπου γινόταν εξόρυξη μετάλλων στα αρχαία και τα νεότερα χρόνια:

1. στον Άη Σώστη (βλ. λ.). / Β.
2. στη Λειψάνα, Άγιο Σιλίβεστρο (βλ. λ.). / Β
3. στη Βορ(ε)ινή (βλ. λ.). / Β
4. στο Ξερό Ξύλο (βλ. λ.). / Κ.
5. στον Κάψαλο (βλ. λ.). / Κ.
6. του Φρανσέ, στην Τσι(υ)γγ/γκούρα (βλ. λ.). / Κ.
7. στην Τσι(υ)γγ/γκούρα (βλ. λ.). / Κ.
8. του Μπολώνη στο Καμπανάκι, στην Τσι(υ)γγ/γκούρα (βλ. λ.). / Κ.
9. στο Φάρο (βλ. λ.). Η εκμετάλλευση άρχισε το 1901 (εφημ. «Σίφνος» 15 Μαΐου 1901, σ. 1). / Ν.

***Μεταμόρφωση, η / στη** (6 Αυγ.) [<μτγν. Μετα-μόρφωσις <μεταμορφώ <μετά + μορφή, βλ. και λ. Χριστός και Σωτήρα]: η εορτή σε ανάμνηση της μεταλλα-

γής της φθαρτής φύσης του Χριστού στο όρος Θαβώρ με τη φωτεινή θεότητα, συνεκδοχικά, εκκλησία, όπου τιμάται η Μεταμόρφωση του Σωτήρα:

1. στο Φοινικίδι (1786), πρώην Άγιος Κων(νος) (βλ. λ.). / Β.
2. στις Βαλανιές (ή του Καρρά). / Β.
3. στις Βαλανιές, όπου τιμάται και ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου. / Β.
4. *στου Μάινα (βλ. λ.). / Κ.
5. «στη Σωτήρα» Απολλωνίας (βλ. λ.). / Κ.
6. στου Ποθητού ή Φραγκιά ή στο Φιδωπό, κτισμένη «επί των ερειπίων τρίκλιτης βασιλικής», πλησίον του Αγίου Θωμά. (Σ.δ, 28). / Κ.

Μετοπία, η [βλ. λ. Σίφνος].

Μετόχι, το / στο [«κτήμα ή αγρόκτημα με ή χωρίς ναό που ανήκει σε μοναστήρι» <μετόχιο <μεσν. μετόχιον, υποκορ. του αρχ. μετοχή <μετέχω <μετά + έχω]:

1. Σιμωνόπετρας, της [<Σίμωνος Πέτρας του Αγίου Όρους, όπου μόνασαν οι Σίφνιοι ιερομόναχοι Αθανάσιος Τρουλ(λ)ίδης και Ιερεμίας Ορφανός, οι οποίοι ίδρυσαν τα μονύδρια του Αγίου Αντίπα (1636) και Αγίου Αρτεμίου (1629), τα οποία αφιέρωσαν στη Μονή της μετανοίας τους]: βλ. λ.: α) Άης Αντίπας. / Β. και β) Άης Αρτέμης. / Κ.
2. Παναγίου Τάφου, του [βλ. λ. Άης Τάφος και Άης Στέφανος]. / Κ.
3. Προφήτη Ηλία, του [βλ. λ. Προφήτης Ηλίας, Φυρ(ρ)όγεια / Άης Αθανάσης και Ταξιάρχης Σκάφης]. / Κ.

Μετόχια της Βρυσιανής, τα [βλ. λ. Βρυσκιανή].

***Μηγιαρή, στου** [βλ. λ. Μιλιαρή].

***Μηγιάς, ο** [οικογ. όν. μητρων. της Μηλιάς (-γι- <-λι-) <φυτων. βαφτιστ. όν. Μηλιά (η) / μητρωνυμ. οικογ. όν. Μηλιάς (ο) («Κωνσταντίνα Μηλιά» 1828 Σ.ι', 127 / «Μαρίνος Μηλιάς» 1833 Σ.γ', 10). Πιθανώς παραφθορά του είναι ο Μεγιάς / στου Μεγιά (βλ. λ.): μεσόγειος τόπος, Ν στο Ψηλό Πετάλι. Τον τύπο ο Μηγιάς αναφέρει ο Μάνος Φιλιππάκης, χωρίς όμως να προσδιορίζει τη θέση του. / Ν.

Μηνά, του / στου και Μηνάς, ο [<οικογ. και βαφτιστικό όν. Μηνάς <μεσν. Μηνάς: 1. ή <αρχ. Μηνόδαρος <μήνη «σελήνη» + δώρο «δώρο της θεάς Σελήνης», πβ. Ηλιόδαρος 2. ή <μήνας <μην, μηνός (από τις φάσεις της σελήνης) <μήνη «σελήνη» «...χωράφι στη Χερρόνησο στου Μήνα» (1727 Σ.α', 94) 3. ή <μηνώ «ειδοποιώ, στέλνω μήνυμα» («Νεόφυτος Μηνάς» 1800 Σ.ζ', 161 / «Γεώργιος Μηνάς» 1828 Σ.ι', 127 / 1832 «Νικόλαο Μηνά» Σ.ζ', 77).]: θέση ΒΑ στου Πέτση ή στο Θόλο προς τα Μάρμαρα. «Άμα προβάλεις στου Καβιά / και κάμεις κάτω το Μηνά / απ' του Πέτση θα περάσεις / κι όλα θενά τα ξεχάσεις» (Ν. Ποριώτης). / Β.

Μητρόπολη Σιφνομήλου, η [<Μητρόπολις <αρχ. μήτηρ, μητρός + αρχ. πόλις / Σιφνο-Μήλου <Σίφνος + Μήλος]: η έδρα και η κατοικία του μητροπολίτη

στο Κάστρο, μετά τη συνένωση της Αρχιεπισκοπής Σίφνου (1646-1797) και της Μητρόπολης Μήλου και Κιμώλου 1797-1852 (Σ.δ', 49 και 129), βλ. και λ. Αρχιεπισκοπή Σίφνου και Δεσποτκά. / Κ.

***Μητριάς, της / ζ-Μητριάς, στις το Φρούδι** [*αρχ. μητριιά «η σύζυγος του πατέρα που έχει παιδιά από προηγούμενο γάμο» / Φρούδι <μεσν. φρούδι (-ου- <-υ-, κουτί <κυτίον) <μτγν. οφρύδιον (με σίγηση του αρχικού άτονου ο-), υποκορ. του αρχ. οφρύς (η) «απόκρημνη άκρη βράχου», βλ. και λ. Φόνος Μητριάς*]: γκρεμνός πάνω από τη θάλασσα στον Άσπρο Πύργο, Ν της Χρυσοπηγής, απ' όπου η μητριιά έριξε την προγονή της, η οποία στην αγωνία της να σωθεί, αρπάχτηκε από το φόρεμά της και τη συμπαρέσυρε στη θάλασσα, πβ. σχετικό ποίημα του Αρ. Προβελέγγιου. / Ν.

Μηχανή, η / στη [*αρχ. μηχανή*]: σημείο, όπου υπήρχε άλλοτε η εξέδρα και η συσκευή για τη μεταφορά των ορυκτών από το μεταλλείο της Λειψάνας, πβ. λ. Βίντσι. / Β.

Μικρή Αβολάδα, η / στη [*Μικρή <αρχ. επίθ. μικρός «περιορισμένος ως προς το μέγεθος, τις διαστάσεις, τον όγκο», σε αντίθεση προς τη Μεγάλη Αβολάδα (βλ. λ.)*]: βράχος στο Γιαλισκάρι, λέγεται και Όξω Αβολάδα, σε αντίθεση με τη Μέσα ή Μεγάλη Αβολάδα (βλ. λ.). / Β.

Μικροπάντη, του / στου [*απαρων. Μικροπάντης «αυτός που παντρεύτηκε μικρός», πβ. νιόπαντρος, ξεπάντηης*]: χωράφι ΝΑ του Αγίου Κωνσταντίνου στο Φλάμπουρο. / Κ.

«Μικρό Πετάλι», το / στο [βλ. λ. Πετάλι («Ζητείεις από Μικρό Πετάλι» 1824 Σ.δ', 170)]: αναφέρεται σε κατάστιχο του αρχιεπισκόπου Σίφνου Βαρθολομαίου, χωρίς όμως να γίνεται σαφές ποίο από τα δύο, Άνω ή Κάτω Πετάλι.

Μιλιαρή, του / στου [*Μιλιάρη και με παραφθορά *Μιγιαρή, Μιλιέρη, Μιγιερή, Μελιαρή, <μεσν. μιλιάριος «αυτός που κατασκευάζει ή επισκευάζει τα μιλιάρια, τους μεγάλους λέβητες ή τα χαλκώματα, χάλκινα καζάνια για τη θέρμανση του νερού, ο μιλιάρας, ο χαλκωμάτας» <μιλιάριον <λατιν. milliarium «κυλινδρικός κιονίσκος στον οποίο αναγράφονταν τα μίλια των οδών για τους οδοιπόρους» (λόγω του σχήματος και της ομοιότητάς του με τον κιονίσκο) <mille «χίλιοι», πβ. οικογ. ον. Μιλιαρέσης, Μιλιαράκης (Τ.Κ.Α.), και λανθασμένες γραφές Μηλιέρη, Μυγιαρή και Μυγιερή («αμπέλι του Μηλιαρή» και «αμπέλι του Μελιαρή» 1785 Ι.Α.Κ., 72, 73), βλ. Ν. Προμπονά, Σχόλια σε δέκα σιφνιακά τοπωνύμια, ΟΝΟΜΑΤΑ 9, σ. 583-584*]: η περιοχή Α του δρόμου προς τη Χερρόνησο μέχρι τη Σωτήρα (Φοινικίδι). / Β.

Μινιστέρι, το / στο [πιθανώς <απαρων. Μινιστέρης (με μεταπλασμό) <μινιστέριο «υπουργία, υπηρεσία» <λατιν. ministerium <minister (μινίστρος) «υπουργός». Ο Ιάκωβος Δραγάτσης αναφέρει στο χειρόγραφο με γλωσσικό υλικό από τη Σίφνο (σ. 23) και Μινιστέρης, ως οικογ. όνομα, άγνωστο από άλλη πηγή]: χωράφι με περιστεριώνα στα Δ του Κάτω Πεταλιού. / Κ.

Μινώα, η [βλ. λ. Σίφνος]:

1. Η αρχαιολόγος Χριστίνα Τελεβάντου την τοποθετεί στην ακρόπολη του Αγίου Ανδρέα. / Κ.

2. Πιθανολογείται η ύπαρξή της στα ΝΑ του νησιού. / Ν.

Μινώα Κρήνη, η [βλ. λ. Μινώα / Κρήνη <αρχ. κρήνη «φυσική πηγή νερού»]: Κατά μία εκδοχή, στην κοιλάδα των Ερκιών, Ν του Κάστρου, είναι πιθανό να βρισκόταν η «Μινώα Κρήνη» που αναφέρει ο Στέφανος ο Βυζάντιος (6^{ος} αι. μ.Χ).

Μισά Δαιμόνια, τα / στα [*επίθ. μισός «το ένα από τα δύο περίπου ίσα μέρη πράγματος ή ποσού» <μεσν. ήμισος <αρχ. ήμισος / Δαιμόνια «πονηρά πνεύματα που εκπροσωπούν το κακό / οργή, μανία» <αρχ. δαιμόνιον, υποκορ. του δαίμων «αρχικά η θεότητα που μοιράζει, κατανέμει τη μοίρα» <δαίομαι «μοιράζω»*]: μεσόγειος τόπος στα ΒΔ εκτεθειμένος στην ορμή του βοριά (η οποία εδώ εκδηλώνεται σχεδόν σαν δαιμονική ενέργεια), Ν στις Τσουβάλες, αλλιώς Σιφούνια (βλ. λ.), πβ. λ. Καβοντόρο(ς). / Β.

Μισέρ Τουλής, του / στου [*μεσν. μισέρ «κύριος, έτσι προσφωνούνταν οι εύποροι αστοί κατά την περίοδο της φραγκοκρατίας», πβ. σιορ (<γενουατ. messer, τίτλος για ευγενείς / ιταλ. messere «κύριος, άρχοντας») + Τουλής (οικογ. όν., ενετικής καταγωγής, που απαντάται στο νησί και σήμερα) <Τουλιανός Ντακορόνια <'Οτουλι <Ottulino da Corogna / *Μισέρτουλλη*]: κάβος στη ΒΑ ακτή πλησιόχωρα στην Άσπρη Βραχιά. Τουλής, με καταγωγή από την Καταβατή, είναι το οικογ. όν. του Αγίου Αθανασίου του Παρίου. / Β.

«Μισόμαυρο», το [*ουσιαστικοπ. ουδ. του επίθ. μισόμαυρος «σχεδόν μαύρος» <μισός + μαυρός, βλ. λ. Μαύρη Σπηλιά*]: απροσδιόριστη θέση, όπου αναφέρεται ότι είχε αγρό το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 158).

Μισόναπος, ο / στο(ν) [οικογ. όν. από απαρων.: 1. πβ. «παπα Αγγελέτος Μισόναπος» (1813 Σ.β', 116) <μισόναπος «κοντόχοντρος» <μισός + νάπος «μονάδα μέτρησης των δημητριακών» 2. ή από τη φρ. που έλεγε «πάμε να μαντζέψομε καένα μισόναπο εγιές», (Σ.Π., 15, 31)]: μεσόγειος τόπος στα Ν του νησιού, ΒΔ στου Καλαμάρη και στο Φυρ(ρ)ό Ραχίδι. / Ν.

Περνάω στου Μισόναπου, βγαίνω στ' Ανεμομύλι
και μάζενα δολώματα, καβούροι και κοχύλοι.

(Αντώνης Ιω. Αβρανάς «Σιφναϊκά Νέα» Απρ. 2006, σελ. 5).

Μιχαήλ Αρχάγγελος, ο [*μτγν. Μιχαήλ «ο όμοιος με το Θεό, ο θεοειδής <εβρ. Mikhael / Αρχάγγελος <άρχων + άγγελος»*]: άλλοτε εκκλησιά των καθολικών έξω από το Κάστρο (1667 Σ.ζ', 129). / Κ.

Μναστηργιαναίκα, τα / στα [*Μναστηριαναίκα <ουσιαστικοπ. ουδ. του επίθ. μοναστηριαναί-ικος <*μοναστηριαναίος + κατάλ. -ικος <μοναστηριανός + -αίος (πβ. σιφναϊκος <Σιφναίος + -ικος) <μοναστήρι + κατάλ. -ανός <μοναστήρι <μτγν. μοναστήριον, ουσιαστικοπ. ουδ. του επίθ. μοναστήριος <μοναστής <μονάζω <μόνος / *Μναστηργιανέκα*]: μοναστηριακά κτήματα

που ανήκουν σε διάφορα μοναστήρια και κυρίως στο Μοναστήρι της Βρύσης ανάμεσα στο Θόλο και του Ποθητού. / Κ.

Μογκού, στου [βλ. λ. *Μο(υ)γκού, Μοναστήγια*]: 1834 Σ.ιθ', 43.

«**Μοθωναίου, του / στου** [<αρχ. εθνικό *Μοθωναίος* / πατριδων. οικογ. όν. *Μεθωναίος* και *Μοθωνίος* (Τ.Κ.Α.) <Μεθώνη «πόλη της Μεσσηνίας», αρχ. *Μοθώνη* <Μόθων λίθος + πατριδων. κατάλ. -αίος («*Πέτρος Μοθωναίος*» 1664 Σ.ε', 60 / «*κύριος Πετρής Μοθονέος*» 1674 Σ.ιβ', 143 / «*του μαστρο Πετρή Μοθονέου*» 1737 Σ.ια', 50 / «*μοθωνέου χωράφι*» 1797 Κ.Βρ., 137 / Σ.ιγ', 100]: κτητορικό τοπων., η θέση του οποίου είναι απροσδιόριστη σήμερα.

«**Μοίρα, στου**» [<μητρων. οικογ. όν. *Μοίρας* (Τ.Κ.Α.), σύντμηση του *Καλομοίρα* <καλή + μοίρα]: («με θεμωνιά με αλώνι στην Αγία Μαρίναν από πάνω» 1783 Ν.Ε.Σ., 206), απροσδιόριστη θέση σήμερα, επειδή υπάρχουν τρεις εκκλησίες στις οποίες τιμάται η Αγία Μαρίνα, στις Καμάρες, στο Κάτω Πετάλι και στο Φλάμπουρο. Πιο πιθανή θεωρείται η περίπτωση να πρόκειται για την Αγία Μαρίνα, στο Κάτω Πετάλι και στο δρόμο προς το Στραβοπόδι και την Αγία Φωτεινή. / Κ.

Μονάδες Αφαλάτωσης, οι [<Μονάδα «τμήμα συγκροτήματος με αυτοτελή δομή και λειτουργία» <αρχ. *μονάς* <μόνος / *Αφαλάτωση* «η αφαίρεση αλάτων από το θαλασινό ή υφάλμυρο νερό» <από + αρχ. *άλας* «αλάτι»]: εγκαταστάσεις αφαλάτωσης:

1. δύο στο αντλιοστάσιο των Καμαρών, όπου καταλήγει η υδρομαστευτική τάφρος που έχει κατασκευαστεί κατά πλάτος του Κάμπου των Καμαρών. / Κ.

2. δύο στο αλιευτικό καταφύγιο του Πλατύ Πιαλού, στο Καραβοστάσι. / Ν.

Μοναστήγια, τα / στα [<Μοναστήρια (με συνίτηση) <μτγν. *μοναστήριον*, ουσιαστικοκοπ. ουδ. του μτγν. επιθ. *μοναστήριος* <μοναστής <μονάζω «ζω βίο μοναχικό, είμαι καλόγερος» <μόνος]:

1. Άης Γιάννης ο Θεολόγος του Μο(υ)γκού, βλ. λ. *Άης Γιάννης, Θεολόγος και Μο(υ)γκού*.

2. Άης Γιάννης ο Χρυσόστομος στη Φυτειά, βλ. λ. *Άης Γιάννης, Χρυσόστομος και Φυτειά*.

3. Παναγία της Βρύσης, βλ. λ. *Παναγία, Βρύση και Βρυσκιανή*.

4. Προφήτης Ηλίας, βλ. λ. *Άης Νηγιάς και Προφήτης Ηλίας*.

5. Άης Αθανάσης Φυρ(ρ)ογείων, βλ. λ. *Άης Αθανάσης και Φυρ(ρ)ογεία*.

6. Άης Αρτίμης, βλ. λ. *Άης Αρτέμης*.

7. Άης Αντίπας, βλ. λ. *Άης Αντίπας*.

8. Παναγία του Βουνού, βλ. λ. *Παναγία, Παναγία του Βουνού και Βουνάκι*.

9. Άης Συμεών, βλ. λ. *Άης Συμεός*.

10. Άης Τάφος, βλ. λ. *Άης Τάφος, Άης Στέφανος*.

11. Ταξιάρχης του Βαθιού, βλ. λ. *Ταξιάρχης και Βαθύ*.

***Μοναχή, η / στη** [από παρων. <μοναχή «από τον 6° αι. μ. Χ., καλόγρια, αυτή που μονάζει ή η μοναχοκόρη» <αρχ. *μοναχός* <μόνος, πβ. *Παναγία η Μοναχή* (χωρίς το Χριστό) και τοπων. από πρόσωπα που σχετίζονται με τον τόπο: *Καλογέρου, Καλογεράκι, της Γριάς η Σπηλιά, του Παπά το Χασαπ(ε)ιό* (1727 Σ.α', 94)]: ΒΔ συνοικία του Αρτεμώνα, αλλιώς και *Πλατύ Πηάδι / Σκχυλοπή-αδο* (βλ. λ.). / Β.

Μονή της Βρύσης, η / στη [<μονή «μοναστήρι» <μένω, βλ. και λ. *Μοναστήγια / Βρύσης* <βρύση (από τη γειτονική βρύση)]: το μοναδικό σήμερα σε λειτουργία Μοναστήρι της Σίφνου. Ιδρυτική πράξη της Μονής είναι του 1654, ενώ η πρώτη ίδρυσή της ανατρέχει στα προ του 1635 χρόνια (Κ.Βρ., 28), βλ. και λ. *Βρύση και Βρυσκιανή*. / Κ.

Μονή Φυρ(ρ)ογείων, η / στη [βλ. λ. *Φυρ(ρ)ογεία και Άης Αθανάσης*].

Μονής Πηγάδι, της / ζ-Μονής το Πηγάδι, της [<Μονή (βλ. λ.) / Πηγάδι <πηγάδι <μεσν. *πηγάδιν* <υποκορ. *πηγάδιον* του αρχ. *πηγή*]: εδώ, πλησιόχωρα στη Μονή, είχε ξηρικό αγρό δύο στρεμμάτων η Μονή της Βρύσης (Κ.Βρ., 151).

***Μόνιασμα, το / στο και Μονιάσματα, τα / στα** [<μονιάσ- + κατάλ. -μα <μονιάζω «μαντρίζω» <μονιά «φωλιά αγρίων ζώων» + κατάλ. -άζω <μτγν. *μονία* <μόνος]: ονομασία διαφόρων θέσεων, όπου η μορφολογία του εδάφους, με την προσθήκη κλάδων ή κορμών δέντρων, επιτρέπει των περιορισμό ζών (1783 Κ.Βρ. 153).

1. «*το μόνιασμα στο Τρουλάκι*» (1718 Παπανικολάου-Κρίστενσεν-Δωρής Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Γ' [2006] 44). / Β.

2. στον Άη Μηνά: *Στο μόνιασμα τ' Άη Μηνά / θερίντζει το Κατσικογιά*. / Β.

3. στα Ραχίδγια, ανάμεσα στον Ξεύρη / Ξέβρη και το Σκαλωτό, μαζί με το γειτονικό του Αγδονιού. / Β.

4. «*το μόνιασμα του Σελίνου*» (1785 Ι.Α.Κ., 72). / Β.

5. απέναντι στη Βρύση, ιδιοκτησία της Μονής. / Κ.

6. «*το μόνιασμα οπού έχει υποκάτωθεν του αυτού μοναστηρίου (του αγίου ηλιού)*» (1674 Μ.τ.Σ., 14). / Κ.

7. στα Φυρ(ρ)ογεία, ιδιοκτησία της Μονής της Βρύσης. / Κ.

8. «*το μόνιασμα στον Άγιον Πολύκαρπον*» (1746 Σ.β', 107). / Κ.

9. «*στο Πλακωτόν το μόνιασμα*» (1808 Σ.Β', 126). / Κ.

10. «*το μόνιασμα της Σκάφης*» (1830 Σ.β', 8). / Κ.

11. Μονιάσματα του Διενή (βλ. λ. *Διενή Βίγλα*), μεσόγειος τόπος Β στον Κάψαλο. / Κ.

12. «*στη Γενναργιά το μόνιασμα*» (1783 Σ.β', 111). / Ν.

13. «*εις τον Άγιον Κωνσταντίνον το μόνιασμα*» (1813 Σ.β', 116).

14. «*το μόνιασμα εις την Βορεινήν*» (1788 Σ.β', 112).

15. «*στους Λούρους το μόνιασμα*» (1783 Σ.β', 111).

16. «*εις το μοναστήρι το μόνιασμα*» (1797 Κ.Βρ., 138 και Σ.ιγ', 99).

Μονιασματάκι, το / στο [*μόνιασμα* + υποκορ. κατάλ. -άκι, βλ. λ. *Μόνιασμα*]: παραχωρήθηκε από τη Μονή της Βρύσης στο Ελληνικό Δημόσιο με το Β. Δ. της 18.8.1952.

Μονύδριο του Αγίου Αρτεμίου, το [1629-1834]: όταν διαλύθηκε είχε έναν μοναχό, βλ. λ. *Μοναστήρια* και *Άης Αρτέμης*.

***Μο(υ)γκού και Μουγγού, του / στου** [προσωνυμία της Μονής του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου στις βόρειες υπώρειες του Προφήτη Ηλία: 1. <μεσν. επών. υποτιμητικό από παρων. *Μουγκός / Μο(υ)γγός* (Τ.Κ.Α.) <μτγν. *μογγός* «με βραχνή φωνή» <μογ(γ)ιλάλος «ο βραδύγλωσσος, αυτός που μιλεί με δυσκολία» <μόγισ «μόλις, μετά βίας» <μόγος «μόχθος, κόπος» + -λάλος <λαλά 2. ή <φρ. *Je fais Mon goût* «κάνω το γούστο μου», απάντηση που, κατά την παράδοση, έδωσε στον άντρα της η αρχόντισσα που ξόδευε, για να μετατρέψει τον εδώ πύργο της σε μοναστήρι, όταν της ζήτησε το λόγο των μεγάλων δαπανών 3. ή *Μο(υ)γκού* <φρ. *Mon goût* «ευχαρίστησή μου», που, κατά την ίδια παράδοση, είπε η Φράγκισσα αρχόντισσα, του πύργου που προϋπήρχε της εδώ Μονής, στον άρχοντα του πύργου (βαρόνο, μπαρό) της ομώνυμης συνοικίας της Απολλωνίας (Μπαρού) και άπιστο σύζυγό της, που την εγκατέλειψε για κάποιαν άλλη, όταν μετανοημένος ζήτησε να μάθει γιατί περιφρονεί την αγάπη του 4. απαντώνται και οι τύποι *Μογγού* (1776 Σ.ιδ', 129), *Μουγού*, *Μουγγός* («*Μογκού*» *μοναστήρι* 1650-1834 Σ.δ', 135 / «*Μιγυ*» 1653 Μ.τ.Σ., 70 / «*Μουγκού*» 1723 Σ.ι', 166 / 1727 Σ.α', 94, 1717 Σ.β', 105 και 1787 Ν.Ε.Σ., 215 / «*Μουγγού*» 1776 Σ.ιδ', 128 / «*Μουγγού*» 1783 Ν.Ε.Σ., 208 / το 1833 είχε 66 μοναχές Μ.τ.Σ., 42 / «*επικαρπία του Μοναστηρίου της Μογκούς*» 1834 Σ.η', 43]): βλ. λ. και *Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος του Μο(υ)γκού*. Εδώ υπάρχει δημοτική γεώτρηση.

*Στον Ίσιο Δρόμο που έτρεχα με τ' άλλα συνομήλικα,
τα νέα, τ' αγνώριστα παιδιά, θα ρίχνουν την αμάδα,
τα ίδια θα στήνουν στου Μουγγού και πέρα στη Λαγκάδα
πλακότσουνα για τον ψαρό για μαυρομάτη μπίλικα.*

(Αντώνης Ι. Πρόκος, *Στροφές για τη Σίφνο*).

*Στο ψήλωμα το ριζιμιό προς το βουνό τ' Αϊ-Νηγιά
φωτόχαρος πεντοβολάς σαν των βοσκών τ' αστέρι
και μοιάζεις με την ήμερη χιονάτη σου θωριά
μ' ένα λευκό στον ουρανό που φεύγει περιστέρι.*

Θεοδόσης Σπεράντσας, *Στο Θεολόγο του Μογκού*. / Κ.

***Μούγκρου, του / στου** [οικογ. όν. από παρων. *Μούγκρος* (Τ.Κ.Α.) <μούγκρα «μούγκρισμα, (μεταφ.) παράπονα», ηχομιμητική λ. από τη φωνή «μούου» των βοοειδών. Εδώ είχε χωράφι με δέντρα το Μοναστήρι της Βρύσης (1797 Κ.Βρ., 136, 137, 152 / Σ.ιγ', 99, 100) και αγροτεμάχια με ελαιόδενδρα, αμπέλια και

απιδιές το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 159) / 1834 Σ.γ', 104]): ρέμα και γειτονικός τόπος στα ΝΑ και Β του Πλατύ Γιαλού, όπου η εκκλησία του Χριστού (Άγιο Μαντί(ή)λιο). Το ρέμα πηγάζει από του *Κομπού* και χύνεται στην *Αλυκή*. / Ν.

Μούλκια, τα / στα [δάν. <μούλκι «ιδιοκτησία» <αραβ. / τουρκ. *mülk* + κατάλ. -ι. Πβ. «... να είναι και να ονομάζεται μούλκι του μοναστηρίου...» (1778 Σ.ιδ', 124) || «και από τ' άλλα τους μούλκια, κανείς στανικώς να μη τους εβγάλη» (1646 Γκιων, 145)]: μοναστηριακά χωράφια στην Αλεντράδα. / Κ.

Μουνάρας, της / ζ-Μουνάρας, στις το Βουνό και *Μουν...ρας το βουνό, στις [(κακέμφατο, χυδαίο) <μουνάρα: 1. <μουνί «το γυναικείο γεννητικό όργανο» + μεγεθ. κατάλ. -άρα <μεσν. *μουνίν*, υποκορ. του βενετ. *mona* 2. ή <εν-νίον <εννή «συζυγικό κρεβάτι» 3. ή <μνίον, υποκορ. του αρχ. *μνους* «χνούδι» 4. ή <παρων. *Μανάρας* <μανάρι «αρνί που τρέφεται στο σπίτι και προορίζεται για σφαγή» + μεγεθ. κατάλ. -α <μτγν. λατιν. «αυτός που τρέφεται από το χέρι κάποιου, οικόσιτο ζώο <*manus* «χέρι» (με παραφθορά)]: λόφος στο Φλάμπουρο, μετά του Κάραβου τα Πεταλάκια προς το Τόσο Νερό. / Κ.

Μουναράς, ο / Μουναρά, στου και Μούναρος, ο / Μούναρο, στο [(κακέμφατο, χυδαίο, βλ. σ. 39) <μουνί + μεγεθ. κατάλ. -αράς, πβ. *παλλη(λι)καράς*, *λεβενταράς* και *Μούναρος, ο / Μούναρο, στο* (παρων. χυδαίο, Σ.Π., 24) <μουνί + μεγεθ. κατάλ. -αρος, πβ. *παίδαρος*, *κλέφταρος*]: χείμαρρος στο δρόμο προς το Τόσο Νερό, που πηγάζει από τις Β πλαγιές του Προφήτη Ηλία. / Κ.

Μούρμουνας, ο / Μούρμουνα, στο(ν) [<οικογ. όν. από παρων. *Μούρμουνας* <μούρμουνας «το έντομο που βγαίνει από τον ερинеό» <μορμώνη + μεγεθ. κατάλ. -ας («ο *μαστρο Μάρκος Νικολού Γεωργάκη Μούρμουνα*» 1748 Σ.β', 9 και Σ.ιδ', 149 / «... το χωράφι στον Άγιον Μηνά οπού το βαστούν αμάχι ρεάλια τριάντα οκτώ από το μούρμου(;)» 1738 Σ.ιστ', 106), πβ. και «*Αγγελέτος Μουζμουνάς*» 1686 Σ.ζ', 51 / «*αγγελέτος Μούσμουνας*» 1688 Σ.β', 52 / «*Νικηφόρος Ιερομόναχος Μούρμενας*» Π. Α' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β', 170 και οικογ. όν. *Μουρμουδάκης* (Τ.Κ.Α.)]: αγρός, απροσδιόριστης θέσης σήμερα, που ανήκε άλλοτε στο Μοναστήρι της Βρύσης (Κ.Βρ., 152, 154), πιθανώς πλησιόχωρα στον Άγιο Μηνά, στην Πόρτα του Φάρου. / Κ.

Μουρμουνάς, ο / Μουρμουνά, στο(ν) [βλ. προηγ. λ.]: ρέμα στα Ν που πηγάζει από τη Χορτωπή και ενώνεται με τον ποταμό της Σκάφης (βλ. λ.). / Κ., Ν.
Μουσαμά, του / στου [οικογ. όν. από παρων. *Μουσαμάς* <μουσαμάς «κηρωτό ύφασμα, αδιάβροχο» <τουρκ. *mussama*, «*Ιωαννίκιος Μουσαμάς, εκ Σίφνου*» διαγράφηκε από μοναχός της Ι. Μονής της Βρύσεως 1926, Κ.Βρ. 55]: μεσόγειος τόπος στα Β, μετά τον Κόλυμπο και αριστερά στο δρόμο προς τη Χερρόνησο. / Β.

Μουσειό, το [«χώρος όπου συγκεντρώνονται, κατατάσσονται, συντηρούνται

και εκθέτονται αξιόλογα αντικείμενα που σχετίζονται με την ιστορία, την τέχνη, την επιστήμη, την τεχνική κτλ., των παλαιότερων εποχών» <αρχ. μουσείον «ιερό των Μουσών»]:

1. *Έκθεση Λαογραφικού Υλικού* του Αρτεμώνα σε παραδοσιακό σπίτι απέναντι στην εκκλησία της Παναγίας του Μπαλή. / Β.
2. *Αρχαιολογικό Μουσείο Σίφνου* στο Κάστρο, όπου εκτίθενται τα αρχαία ευρήματα των ανασκαφών (1964). / Κ.
3. *Λαογραφικό Μουσείο Σίφνου* στην Απολλωνία, όπου εκτίθενται δείγματα του λαϊκού πολιτισμού της Σίφνου (1974). / Κ.
4. *Εκθετήριο «χώρος αίθουσα κατάλληλα διαμορφωμένη για έκθεση αρχαιολογικών ευρημάτων» <εκθέτω + κατάλ. -τήριο, στην Ακρόπολη του Αγίου Ανδρέα, στα δυτικά πρανή του λόφου (2010). / Κ.*
5. *Έκθεση Εκκλησιαστικών Κειμηλίων* στο Μοναστήρι της Παναγίας της Βρυσιανής. / Κ.

***Μουσία, η / στη** [<ρουμ. *μουσία* «μεγάλο εξοχικό σπίτι, που περιβάλλεται από κήπους και κτηματική περιοχή»]:

1. *μεγάλο αγρόκτημα στου Κοντού, άλλοτε ιδιοκτησία της οικογένειας Ψαχαρόπουλου, και σήμερα της οικογενείας Λεωνίδα Δημητριάδη-Ευγενίδη, όπου υπάρχει και αρχαίος πύργος. Εδώ έχει εντοπιστεί αρχαίος οικισμός. / Ν.
2. αλλιώς, κατά πληροφορία του Αθαν. Κ. Γεωργούλη, *η Φυρολαγκάδα* (βλ. λ.). / Ν.

Μουσιού Ιτσέ ή Γκιουζέ, του / στου [1. <Μοσιού *Ιντζές* <Μονσιού *Ινσές* <γαλλ. *monsieur* «μεσιέ, κύριος» / *Ιτσές* <Ιζές <Ιζέπος *Γκιών* <ιταλ. *Giuseppe Guion* (βλ. λ. *Ιντζές*) («Μουσουιζές», «Μοσιού *Γκιουζέ*» 1838 Μ.τ.Σ., 49, 83-84, 98-100) / «μουσού *Γγιουζέ*» 1778 Σ.ιδ', 125 / «*Ιζέπος Γγιών*» 1737 Ι.Α.Κ., 56 / «Μοσιού *Γκιουζέ* ή *Ιτσέ*» και «Μοσιού *Ιντζές* ή *Γκιουζές* 1839 Μ.τ.Σ., 98, 99 2. πβ. οικογ. όν. *Ιντζές* <τουρκ. *İnce* «λεπτός» (Δ. Τομπαϊδής, Β. Βογιατζόγλου)]: κτητορικό τοπων., περιοχή στην Τόργια. / Κ.

Μουσιού η Μάντρα, του / Μουσιού τη Μάντρα, στου [<Μουσιού, παρων. (βλ. προηγ. λ.) και *Μάντρα* (βλ. λ. *Μάντρα του Λαλά*): περίφρακτο χωράφι πλησιόχωρα στου *Πασά τη Μάντρα*, στο δρόμο προς το, Τρουλλ(λ)άκι. / Β.

***Μούστου, του / στου** [οικογ. όν. από παρων. *Μούστος* (Τ.Κ.Α.) <μτγν. *μούστος* <λατιν. *mustum vinum* «νέο κρασί» <ουδ. του επιθ. *mustus* «νέος, πρόσφατος»]: μεσόγειος τόπος κοντά στις *Τρεις Πη(γ)ές* (βλ. λ.), όπου υπάρχει και αρχαίος Πύργος. / Β.

Μούτθελ-λα, τα / στα [<Μούτελα (με προφορά διπλού -λ-λ-) <Μούτελο, βλ. επόμενο λ.]:

1. βράχια στο *Φιδγιώνα*. / Β.

2. μεσόγειος τόπος με απότομα κοφτά βράχια στα ΝΔ και ΝΔ στο *Φλάμπουρο*. / Κ.

3. μεσόγειος τόπος στα ΝΔ και ΝΔ στα *Ορν(ε)οκαθίσματα*. / Ν.
Μούτθελ-λο, το / στο [βλ. λ. *Μούτθελου του Αβρά*]: θέση στη Ν πλαγιά του Αγίου Συμεών, κάτω από τους Φαράγγους και πλησιόχωρα στα *Πέρα Μούτθελ*. / Β.

Μούτθελ-λο του Αβρά, το / στο [<*Μούτελο (-τθ- <-τ- και προφορά διπλού -λ-λ-) <μούτελο «τρούχαλος, τρύπα σε βράχο ή σε τοίχο ξερολιθιάς»:
1. <ιταλ. *mutolo* και *mutulo* «μουγγός» <λατιν. *mutulus* 2. ή <*mytilus* <αρχ. ελλην. *μύτιλος* «ακρωτηριασμένος», βλ. λ. *Αβρά το Μούτθελ-λο, του*]:

1. τόπος πάνω από την εκκλησία της Αγίας Μαρίας Καμαρών. / Β.
2. απότομος βράχος που μοιάζει με το χτίσιμο ξερολιθιάς παράπλευρα στο *Φυλλαδάκι*, Β των Καμαρών. / Β.
3. και *Μούτθελ-λα*, μεσόγειος τόπος Δ στο *Φλάμπουρο*. / Κ.

***Μουτσούνα, η / στη** [<μεσν. *μουτσούνα* «μικρή εδαφική έξαρση» <βενετ. *musona* / ιταλ. *musone* <*muso* «ρύγχος, μουσούδι για τα ζώα και πρόσωπο για τον άνθρωπο» <μτγν. λατιν. *musum*]: στη ΝΔ ακτή βραχώδης προέκταση της ξηράς μεταξύ *Σαβολαίβας* και *Μαρμάρου*. / Ν.

Μούτσουνο, το / στο ή Μ(ο)ύτσουνα, τα / στα [βλ. λ. *Μούτσουνο του Κορμού*]: βράχος στο *Παλισκάρι*, στην ακτή της *Πουλάτης*. «*Οι βουτηχταί καταλληλότερον βάθρον από το Μούτσουνο δια την βαθμιαίαν εξάσκησην, δεν θέλουσιν*» (1933 Π., 17). / Β.

***Μούτσουνο του Κορμού, το / στο** [<μούτσουνο «ρύγχος ζώου» <μεσν. *μουτσούνα* <βενετ. *musona* / ιταλ. *musone* <*muso* «ρύγχος, μουσούδι» <μτγν. λατιν. *musum* / *Κορμός* <κορμός «το κύριο μέρος του δέντρου από το έδαφος έως τα πρώτα κλαδιά» <αρχ. *κείρω* «κόβω»]: προεξοχή του εδάφους, μικρός κάβος στα Β-ΒΑ από την ομοιοτήτά του με πρόσωπο φανταστικής φιγούρας, που έχει κορμό το βουνό και πρόσωπο τον ομώνυμο κάβο. / Β.

Μπαζάνη οι Μάντρες, του / Μπαζάνη τις ζ-Μάντρες, στου [<παρων. *Μπαζάνης* / *Μπατζάνης*, ίσως <τουρκ. *bacanak* «σύγγαμβρος, ο σύζυγος μιας γυναίκας σε σχέση με το σύζυγο της αδελφής της, ο μπατζανάκης» + κατάλ. -ης]: στη *Χώνη*. / Β.

Μπαζμά ο Ποταμός, του / Μπαζμά το(ν) μ-Ποταμό, στου [<επαγγελμ. οικογ. όν. *Μπασμάς* <μπασμάς «βαμβακερό εκτυπωμένο ύφασμα σε ποικίλα χρώματα, τσίτι» <τουρκ. *basma* / *Μπασματζής* <*basmaci* «υφασματέμπορος» / και με παραφθορά *Μπασκιά* (Αρ. Κόμης), βλ. και λ. *Ποταμός*]: ρέμα στα ΝΑ που πηγάζει από τις *Αγκλ(ε)ίστριες* και χύνεται στη θάλασσα κοντά στα *Σκίοπατα*. / Ν.

Μπαλαλέ, ο / Μπαλαλέ, στου [αβέβ. ετυμολ., οικογ. όν. από παρων. *Μπαλαλής*, *Μπαλαλής*, *Μπελαλής* (Τ.Κ.Α.), πιθανώς: 1. <μπελαλής «άνθρωπος ενο-

χλητικός, που προκαλεί μελάδες, σκοτούρες» <τουρκ. *belali* 2. ή <συφυρμ. της φρ. *πολλά λες* (με ηχηροποίηση του Π-> Μπ-, πβ. «Αντώνιος Μπαλελές», εφ. Σ. 1 Ιαν. 1895, σ. 5]: κτητορικό τοπων., μεσόγειος τόπος στα Β του νησιού και Α στο Θόλο, πριν από τον Γιαβρούχα. / Β.

Μπαλή η Παναγία, η [οικογ. όν. *Μπαλής*: 1. <τουρκ. *balli* «μελένιος, μελωμένος» <*bal* «μέλι» + κατάλ. *-li*, που σημαίνει ιδιότητα 2. ή <τουρκ. *balı* «τοποτηρητής των δουκών, επίτροπος ηγεμόνα / επιστάτης, αρχιεργάτης» 3. ή <*βαΐλος* <λατιν. *bajulus* «αχθοφόρος, γραμματοκομιστής, παιδαγωγός, άρχοντας», πβ. «Αναγνώστης Αποστόλου Μπαλής» (1814 Σ.ιθ', 171) και *Μελάς, βαϊλίντζω* «περιποιούμαι ασθενή και τον διατρέφω» / στο Κτηματολόγιο και *Βαλή* <τουρκ. *vali* «νομάρχης» ή <*Μπαλή* (Β- <Μπ-, με αποηχηροποίηση, με φωνητικό εξελληνισμό)]: κτητορικό τοπων. βλ. λ. *Παναγία του Μπαλή*, φερώ-νυμη εκκλησία, όπου τιμάται η πολιούχος του Αρτεμώνα Παναγία.

Μπαλή – Τρουλ(λ)άκι [βλ. λ.]: ενδιάμεσος τόπος που οριοθετείται από τα δύο τοπωνύμια, του *Μπαλή το Φρούδι* και το *Τρουλ(λ)άκι*. / Β.

Μπαλή το Φρούδι, του / στου [βλ. προηγ. λ. και λ. *Φρούδι*]: μεσόγειος τόπος στα ΒΔ του νησιού και Β στην *Αγδονη(ι)σ(κ)ιά*. / Β.

Μπαμπακιού, του / στου [<μεταπλασμένο φυτώνυμο βαφτιστ. όν. *Μπαμπακιό (το)* <*Μπαμπακιά (η)* «η αφράτη, η λευκή και απαλή σαν το μπαμπάκι» <*Βαμπακιά* <*βαμπακιά* «το φυτό που παράγει το βαμπάκι» <*βαμπάκι* + κατάλ. *-ιά* (που σημαίνει φυτό) <μεσν. *βαμβάκιον* / *παμπάκιον*, υποκορ. του αρχ. *βάμβαξ* / *βάμπαξ*]: σπίτι στην Κάτω Γειτονιά του Κάτω Πεταλιού. / Κ.

Μπάνια, τα / στα [<*μπάνιο*, το «θαλασσινό λουτρό» <ιταλ. *bagno* <λατιν. *balneum* <αρχ. ελλην. *βαλανεϊόν* «λουτρό» <*βαλανεύς* «ο υπεύθυνος του λουτρού»]: μικρή εσοχή της θάλασσας στην απανεμιά του βοριά, ΝΑ στην Εφταμάρτυρο, όπου έκαναν μπάνιο άλλοτε οι γυναίκες του Κάστρου. / Κ.

Μπαξεβάνη το Καμίνι, του / στου [<οικογ. όν. επαγγελμ. από παρωνύμιο *Μπαξεβάνης*, <τουρκ. *bahcivan* «κηπουρός, περιβολάρης» + κατάλ. *-ης* / *Καμίνι* (βλ. λ.)]: στη ΒΑ ακτή, στον κάβο της Άσπρης Βραχιάς. / Β.

Μπαρίκου, στου [<οικογ. όν. *Μπαρίκος* (Τ.Κ.Α.), άγν. ετυμολ., ίσως <*Μπαρός* (βλ. λ. *Μπαρού*, πβ. *Μπαρότσος*) + υποκορ. κατάλ. *-ίκος*]: εδώ αναφέρεται χωράφι σε συμβόλαιο του 1714 (Σ.β', 9 και Σ.ιδ', 141), απροσδιόριστη η θέση σήμερα.

Μπαρκόνι, το / στο [<*μπαλκόνι* (-ρκ- <-λκ-) <ιταλ. *balcone* «εξώστης»]: θέση στην *Αγία Μαρίνα του Φλάμπουρου* (βλ. λ.), φυσική οριζόντια προεξοχή του εδάφους σε πλαγιά. / Κ.

(Μ)παρόνας, της / ζ-(Μ)παρώνας, στις τα Φρούδια [<*μπαρόνα* «βαρόνη, βαρονέσσα» (πιθανόν η Μαριέττα Ντακορόνια, γνωστή και ως *Madama* της Σίφνου, που το 1456 παντρεύτηκε το Νικολό Γοζαδίνο και από τότε η βαρονία της Σίφνου περιήλθε στον ηγεμονικό οίκο των Γοζαδίνων) <*μπαρόνος*

«βαρόνος, αξιωματούχος του φεουδαρχικού μεσαίωνα» <ιταλ. *barone* <λατιν. *baro*, γεν. *baronis* <αρχ. γερμ. *bar* «ελεύθερος» / *Φρούδια* (βλ. λ.)]: μεσόγειος τόπος στα ΝΔ και Β του Κορονέλ(λ)ου. Εδώ στην περιοχή έχει εντοπιστεί αρχαίος οικισμός. / Ν.

Μπαρού, στου [<οικογ. όν. *Μπαρός* (Τ.Κ.Α.) <*μπαρός* <γαλλ. *baron* «βαρόνος, τίτλος ευγενείας, ανώτερος από τον κόμη» <μγν. λατιν. *baro* «άνδρας, ελεύθερος άνθρωπος» («Φλουρέζα Μπαρού» 1785 Σ.ιδ', 130)]: η συνοικία της Παναγίας του Μπαρού στην Απολλωνία (οι κάτοικοι *Παναγιομπαργιώτες*). Εδώ η ομώνυμη εκκλησία της *Παναγίας του Μπαρού* (βλ. λ.), που κατά την παράδοση έχτισε βαρόνος, απ' όπου θα είχε άνετη θέα προς τη Μονή του Θεολόγου, όπου εγκαταστάθηκε η αρχόντισσα σύζυγός του, την οποία είχε εγκαταλείψει για κάποιον άλλη (Σ.η', 8-9). Μαρτυρίες ότι πρόκειται για οικογ. όν.: «της κερά παπαδιάς χήρας του ποτέ Τζαννή Μπαρού, θυγατρός του αφέντη Μπατή Γοζαδίνου» (1682 Σ.ζ', 70) και «Κυκλαδικά Θέματα» (τ. 5 Νοε.-Δεκ 1984, σελ. 272). Επίσης σε εικόνα των αρχών του 17ου αι. με θέμα τον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου που υπάρχει στο τέμπλο του ναού του Αγίου Σώστη Απολλωνίας σώζεται η ακόλουθη επιγραφή: «*Δέησις των δούλων του Θ(ε)ού Ιω(άννου) του Νικολού του Μιχάλη κ(αι) της συμβής αυτού Καλής. του παπά Μπαρού*» / «*Αντώνης του Παρού*» (με αποηχηροποίηση Π- <Μπ-, 1652 Σ.ε', 140), πβ. οικογ. ονόματα «*Μπαρός* / *Μπαρότσος* / *Μπαροτσάκης*» (Τ.Κ.Α.) και παρων. στη Σίφνο *Μπαρότσος*. / Κ.

Μπαρουτθαποθήκη, η / Μπαρουτθαποθήκη, στη(μ) [<μεσν. *μπαρούτι* (<τουρκ. *barut* + κατάλ. *-ι* <μγν. *πυρίτις λίθος*) + αρχ. *αποθήκη* (<*από* + *θήκη* <*τίθημι*)]: μεσόγειος τόπος Α της Αγίας Μαρίας των Καμαρών και στο δρόμο προς τη Βορ(ε)ινή, όπου άλλοτε υπήρχε αποθήκη εκρηκτικών για τα μεταλλεία. / Β.

Μπασμά ή Μπασκιά ο Ποταμός, του [βλ. λ. *Μπαζμά ο Ποταμός, του*].

Μπιαταλός, ο / Μπιαταλό, στο(μ) [<*Μπιατιαλός* <το-μ-Πλατ(ύ - γ)ιαλό, με ηχηροποίηση Π-> Μπ- από τη συνεκφορά της αιτιατ. του επιθ. *πλατύς* με το γεωγραφικό όρο *γιαλός* (1698 Σ.α', 86 και «*Μπλατγιαλό*» 1664 Σ.α', 82)]: βλ. λ. *Πλατύς Γιαλός*. / Ν.

Μπεινάρη το Καβάκι, του / στου [παρων., ίσως <*Μπεινής* <τουρκ. *beyin* «νόηση, εγκέφαλος» + κατάλ. *-ής*, πβ. *Μπειντάρης*, *Βεινής*, *Βεινόγλου* (Τ.Κ.Α.)]: παραθαλάσσιο στη ΒΑ ακτή, στην Άσπρη Βραχιά, ψαρότοπος. / Β.

***Μπел-λαβίστα, η / στη(μ)** [<ιταλ. *Bellavista* «Καλλιθέα» <*bella* «ωραία» + *vista* «θέα»]:

1. *θέση Α του Αρτεμώνα με θέα προς τη θάλασσα, όπου άλλοτε υπήρχε πολυσύχναστο καφενείο του Μαναλή, αλλιώς, η *Μπελλαβίστα του Κουρουνέλ-λου*. / Β.
2. *και στις Αράδες των Αξαμπέλων, όπου άλλοτε υπήρχε ομώνυμο ανα-

ψυκτήριο του Πέτρου Μπελτράν <γαλλ. Βελτράν («κυρ Πατράς» 1587 Κ.Βρ. Ν., 45). / Κ.

Μπελενιού το σπιτάκι, του / στου [<Μπελενιός, παρων. (Σ.Π., 5) της οικογένειας Χρύσου <ιταλ. bello «ωραίος» + νιός <αρχ. νέος, βλ. λ. Λούκα τα Σπιτάκια, του]: στα ΝΔ παράλια, Ν του Χοντρωπού, κοντά στου Τσόχα. / Κ.

Μπένη η Καυκάρα, του / Μπένη τη(ν) γ-Καυκάρα, στου [1. πατρων. οικογ. όν. Μπενης / Μπένος, απλολογία του βαφτιστ. και οικογ. όν. Μπενιζέλος / Βενιζέλος «αγαθός, ειλικρινής, καλοπροαίρετος» <beni «καλός, φίλος» + zelo «ζήλος» (Π. Αλεξιάδης) 2. ή οικογ. όν. <παρων. ο Μπένης <αιτ. τοΜ-πένη <τον Πένη <αρχ. ο Πένης, -ητος «ο φτωχός» 3. πιθανώς Μπαίνη <Μπαίνης <ρ. μπαίνει, πβ. Κατεβαίνης / βλ λ. Καυκάρα]: ή του Μπένη τα Σπιτάκια, στα ΝΔ, στον Ψαρολούρο.

Το μονοπάτι τράβηξα στου Μπένη την Καυκάρα
κι ωσότου βγω στην Καππαργιά με έπιανε τρομάρα.

(Αντώνης Ιω. Αβρανάς «Σιφναϊκά Νέα» Απρ. 2006, σελ. 5).

Μπένη τα Σπιτάκια, του [(βλ. λ. Μπένη η καυκάρα, του / Λούκα τα Σπιτάκια, του]: στο Σκχινάρι, στα Αερινά. / Κ.

Μπενίτσι, το / στο [<Μπενίτση <οικογ. όν. Μπενίτσης (Τ.Κ.Α.) <Μπένος + κατάλ. -ίτσης, πβ. Μπενέτος, Μπενάκης (Τ.Κ.Α.) <βενετ. Beneto, συγκομμένος τύπος του Benedetto <λατιν. Benedictus «ευλογημένος» («Αντώνιος Μπενιτζάς» 1876 Ι.Α.Κ., 88) / «Μπενίτσης» Σ.Π. 21 / «Πάννης Μπενίτσης» 1928 Βερνίκος, 13]): χωράφι στο Τρουλ(λ)άκι. / Β.

(Μ)πήδημα, το / στο [βλ. και λ. Πήδημα (με ηχηροποίηση του Π-> Μπ-) <πήδημα <πηδώ]: αβέβαιο όμως πώς συνδέεται το όνομα με τον τόπο:

1. μεσόγειος τόπος στα Β του νησιού, και αριστερά στο δρόμο προς τη Χερρόνησο, μετά τον Άη Γρηγόρη. / Β.
2. μεσόγειος τόπος στα ΝΔ και Ν στο Φλάμπουρο, όπου υπάρχουν ερείπια αρχαίου πύργου. / Κ.
3. πάνω από τις Κορακίες, στα ΝΔ των Καμαρών. / Κ.

Μπιτάδο, το / στο [<μπιτάδο «πυκνοσπαρμένο χωράφι» <τουρκ. bit «ολότελα, ολωσδιόλου»]: θέση ΒΔ, ανάμεσα στο Κοφτό και Λειψό. / Β.

***Μπλεκτή, η / στη(μ) και Μπλεκτές, οι / ζ-Μπλεκτές, στις** [ουσιαστικοπ. επίθ. Μπλεκτή <τη συνεκφορά του άρθρου της αιτ. τη-ν- Πλεκτή <πλεκτός «που έχει φτ(ε)ιαχτεί με πλέξιμο» <αρχ. πλέκω, πβ. η Καμάρα και οι Καμάρες]: μεσόγειος τόπος στα Ν του νησιού, Ν στην Κάτω Μερ(ι)σίνη και ΒΔ στον Πλατύ Γιαλό· με τον πληθυντικό αριθμό δηλώνεται η ευρύτερη περιοχή. / Ν.

«Μπλή», του / στου [οικογ. όν. Μπλης, άγνωστης ετυμολ.: 1. πβ. οικογ. όν. Μπαλής, Μπέλης, Μπίλης και αγγλ. Bliss 2. πιθανώς παρων. Μπλες <γαλλ. bleu «αυτός που έχει σκούρο γαλάζιο χρωμα»]: κτητορικό τοπων. στο Σκαλωτό, περιοχή του Αρτεμώνα «...και το αμπέλι κείμενον εις Σκαλωτόν και η στράτα του είναι από του Αντωνίου Μπλη...» (1825 Σ.ιθ., 173).

Μπλή η Μάντρα, του / στου [<Μπλη (βλ. λ.) και Μάντρα (του Λαλά) (βλ. λ.)]: περιφραγμένη έκταση, με χαμηλή ξηρολιθοδομή, πλησιόχωρα στου Καν(ν)έλη τον Ποταμό. / Β.

***Μπογιατζήδικα, τα / στα** [<μπογιατζήδικο <μπογιατζής + -ήδικο / ιδικο (παγωγικό επίθημα ουδέτερων τοπικών ουσιαστικών από ουσιαστικά που δηλώνει κατάσταση, στο οποίο μπορεί κανείς να αγοράσει ή γενικά να βρει αυτό που συνεπάγεται η πρωτότυπη λέξη) <τουρκ. boyacı «βαφέας ενδυμάτων, υφασμάτων, νημάτων»]: θέση στην Πατσάνα, όπου άλλοτε υπήρχαν βαφεία νημάτων, υφασμάτων, πβ. Αργαστήργια, Αφεντικού, Γαφγιά. / Β.

Μπολάνη, του / στου [<οικογ. όν. Μπολάνης / Βολάνης (Τ.Κ.Α.) <ιταλ. Bolani (1430) (πβ. «Μανόλης Μπολάνης» 1835 Σ.γ', 101 / «Γεώργιος Ιωάννου Μπολάνης» 1837 Ι.Α.Κ., 91) / Μπολάνης παρων. της οικογ. Πολενάκη Σ.Π., 22]): χωράφι στο Θόλο, Δ του Γιαβρούχα. / Β.

Μπότσαρη, του / στου [<οικογ. όν. επαγγελμ. Μπότσαρης «βαρελοποιός» (Τ.Κ.Α.) <μπότσα + επαγγελμ. κατάλ. -άρης (<μεσν. -άρις <μτγν. -άριος <λατιν. -arius): 1. ή <βενετ. bozza «ξύλινο δοχείο κρασιού» 2. ή <αρβαν. boze «υδροδοχείο», πβ. οικογ. όν. Μπότσης]: χωράφια ΒΑ του Κάστρου, στον παραλιακό δρόμο προς την Πουλάτη, όπου περιοχή ιδιοκτησίας του. / Κ.

Μπουρελά, του / στου [άγν. ετυμολ. οικογ. όν. Μπουρελάς, πβ. και Μπουρελής, Μπουρελιάς, Μπουρελάκος (Τ.Κ.Α.)]: χωράφι στον Κάμπο των Καμαρών, δίπλα στου Κοιλίτη. / Κ.

***Μπούφου, του / στου** [<μεσν. μπούφος «πουλί που μοιάζει με την κουκουβάγια / (μεταφ.- υβριστ.) βλάκας, ανόητος, όχι πολύ έξυπνος άνθρωπος» <λατιν. bufo / bubo, πβ. οικογ. όν. Μπούφης, Μπουφίδης και Μπουφούνος (Τ.Κ.Α.), Αντώνιος Πουφούνης» (Π- <Μπ- με αποχηροποίηση) 1828 Σ.ι', 121 / Σ.Π., 8 και οικογ. όν. Μπάφου <βενετ. Baffo]: μικρό ύψωμα ΝΔ του νησιού, Α στις Κρεβαταριές και Β της Φυκιάδας. / Ν.

Μπουφούνα, η / στη(μ) [<παρων. Μπουφούνα «ανόητη, γελοία γυναίκα» <βενετ. bufona, πβ. το μεσν. μπουφούνος «μίμος, γελωτοποιός» <μπουφόνος <βενετ. bufon + κατάλ. -ος, και οικογ. όν. από παρων. Μπουφούνος (Τ.Κ.Α.)]: τοποθεσία Β στο Μάρμαρο, Α του Γιαβρούχα. / Β.

Μπούχλη, στου [κτητορικό τοπων. <Μπούχλης / Μπούχλας, οικογ. όν. από παρων. (βλ. Τ.Κ.Α.): 1. <μπούχλα <buhi «γελωτοποιός» + κατάλ. -ης 2. <μπούχλα <μπούρδα (με αφομοιωτική επίδρ. της λ. σάχλα «σαχλαμάρα, ανοησία» <σαχλός, πβ. σαχλαμπούχλας «ο σαχλαμάρας, σαχλός»]: θέση ΝΑ της Παναγιάς του Νήγιου. / Κ.

***Μπρόβαρμα, το / στο και Μπρόβαρμας, ο / Μπρόβαρμα, στο(μ)** [1. και Πρόβαρμα <Πρόβαλμα (με ηχηροποίηση Π-> Μπ-) «εμφάνιση, παρουσίαση, ύψωμα, απ' όπου κανείς προβάλλει, εμφανίζεται καθώς έρχεται» <προβάλλω «εμφανίζομαι, φανερώνομαι» 2. και Πρόβαινα <προβαίνω «προφαίνομαι, προ-

βάλλω»]: ονομασία διαφόρων θέσεων, από τις οποίες πρωτοεμφανίζεται, παρουσιάζεται για πρώτη φορά στον οδοιπόρο ο τόπος προορισμού, στον οποίο οδηγεί ο δρόμος, όπου μόλις φτάσουμε, βλέπουμε ανοιχτό ορίζοντα:

1. του Άη Μηνά: *Στράτα μου του Καλαμπελά και Στράτα τω Μαγκάνω / και Μπρόβαρμα του Άη Μηνά, ας πέσω κι ας πεθάνω.* / Β.
2. *των Καμαρών, στο δρόμο προς Καμάρες, απ' όπου ο οδοιπόρος βλέπει να πρωτοεμφανίζονται οι Καμάρες (βλ. λ.). / Κ.
3. του Κάστρου, στο Ν ύψωμα, στο σημείο που ατενίζει ο οδοιπόρος που έρχεται από το Καλαμάκι το Κάστρο (βλ. λ.). Σχετικό το ακόλουθο δί-στιχο: *Εσύ κοιτάς το Μπρόβαρμα αν έρχονται μουλάρια
κι εγώ κοιτώ το πέλαγος αν έρχονται καράβια.* / Κ.
4. του Τόσου Νερού και των Καμαρών, σημείο της διαδρομής προς το Τόσο Νερό, επάνω από του Δροσερού και στη συμβολή των μονοπατιών από Πετρωτό και Άη Λευτέρη, απ' όπου ο περιπατητής αντικρίζει τη θέα προς το Τόσο Νερό και τις Καμάρες (βλ. λ.). / Κ.
5. *του Φάρου, Β του Καρέλα και μετά τα Δίστρατα (βλ. λ.), (1797 Κ. Βρ., 138). / Ν.
6. *του Βαθιού, στην Αγία Άννα της Βίγλας (βλ. λ.). / Ν.

Μπρόβαρμας, ο / Μπρόβαρμα, στο(μ) [*το Μπρόβαρμα* (βλ. λ.) με αλλαγή γένους, πβ. *ο Καρδάμυλας <τα Καρδάμυλα, ο στόμας <το στόμα*].

Μπρόντζα ο Μύλ-λος, του [βλ. λ. *Μύλ-λος του Μπρόντζα*].

Μπρούτζας, ο / Μπρούντζα, στο(μ) [πιθ. <οικογ. όν. *Μπρόντζας* (βλ. λ. *Μύλ-λος του Μπρόντζα*): μεσόγειος τόπος ΝΑ στο Στοβαράκι (βλ. λ.). / Β.

Μπύντζουνας, ο / Μπύντζουνα, στο(μ) [*Βύζουνας* (με ηχηροποίηση Β-> Μπ-) «εξάνθημα με πύο, καλόγερος, βούζουνας» <β(ο)υζούνι + μεγεθ. κατάλ. -ας <βύζα, μεγεθ. του βυζί + κατάλ. -ούνι, πβ. *Θόλος, Σωρούδι, Τρουλ(λ)άκι, Τρούλλος*]: μεσόγειος τόπος στα ΒΔ του νησιού και Δ στο Τρουλ(λ)άκι. / Β.

Μυ(γ)ιαρή, του / στου [παραφθορά του *Μιλιάρη* (βλ. λ.) <παρων. *Μυγιαρής* (Σ.Π., 28) <*Μυγιάρης*, με παρασυσχετισμό προς το ουσ. *μυία / μύγα* + κατάλ. -άρης «μυγιάγγιχτος ή αυτός που περνά τον καιρό του σκοτώνοντας μύγες» <αρχ. *μυία* + κατάλ. -άρης (<μεσν. -άρις <μτγν. *άριος* <λατιν. *-arius*), πβ. *Βελισσάρης* (<μέλισσα), *Γερακάρης / Μυολόγος* <μυγολόγος, πβ. *Μιλιάρη* (του Χρυσού)]: χωράφι στα ΒΑ, στα δεξιά του δρόμου και μετά τη διακλάδωση προς τη Χερρόνησο. / Β.

Μυγιερή, του / στου [αντί *Μιγιερή* <*Μιλιερή* (βλ. λ.), με παρασυσχετισμό προς το ουσ. *μυία / μύγα* και (-γι- <λι-), παραφθορά του *Μιλιάρη* (βλ. λ.)]: χωράφι, ανάμεσα στην Πουλάτη και το Φοινικίδι, ιδιοκτησία της οικογένειας Ευγενίδη.

Μύλ-λαρος, ο / Μύλ-λαρο, στο(μ) [*Μύλαρος* «μεγάλος μύλος» (με προφορά διπλού -λ-λ-) <μύλος + μεγεθ. κατάλ. -αρος]: θέση (μήπως τα ερείπια αρχαίου

πύργου του Κοκχαλάς;) στη δεξιά αγκάλη του Όρμου των Καμαρών, όπου και η Όξω Κόκχινη Σπηλιά. / Β.

Μύλ-λοι, οι / ζ-Μύλ-λοι, στις [**Μύλοι* <μύλος (με προφορά διπλού -λ-λ-) <αρχ. *μύλη* «μυλόπετρα»]: θέσεις στις προσήνεμες κορυφές των υψωμάτων, μυλοτόπια, όπου υπάρχουν ή υπήρχαν παλαιοί ανεμόμυλοι που άλεθαν σιτηρά («*κτήμα στους Μύλους*», 1660 Σ.ιβ', 137 / «*τα χωράφια στους Μύλους*», 1678 Σ.η', 175):

- 1.*στο λόφο Β του Αρτεμώνα («*στις Μύλους*» 1727 Σ.α', 94). / Β.
2. στην *Καμαρωτή* (βλ. λ.). / Β.
- 3.*στις *Αράδες* (βλ. λ.), μεταξύ Απολλωνίας, Αξαμπέλων και Καταβατής (1821 Σ.Ν.Ε.Σ., Προικοσύμφωνα α/α 12 / 1836 Σ.ζ', 158). / Κ.
- 4.*στην είσοδο του Κάστρου, στο *Σελ(λ)άδι* (βλ. λ.). / Κ.

Μύλ-λος του Αγγελαικιού, ο / Μύλ-λο του Αγγελαικιού, στο(μ) [**Μύλος*, βλ. λ. *Μύλ-λοι* / <*Αγγελάκι* <βαφτιστ. όν. *Άγγελος* + υποκορ. κατάλ. -άκι <άγγελος «αγγελιαφόρος, ο σταλμένος από το Θεό, ο πραγματικός άγγελος»]: ερειπωμένος ανεμόμυλος στις Αράδες των Αξαμπέλων. / Κ.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) του Αρτιμάκη ή του Αρτιμακιού [*Μύλος*, βλ. λ. *Μύλ-λοι* / <*Αρτιμάκης / Αρτιμάκι* (βαφτιστ. όν. *Αρτιμάκης* <*Αρτεμάκης*, ο <*Αρτέμης* + υποκορ. κατάλ. -άκης / *Αρτεμάκι*, το (με μεταπλασμό) <*Αρτέμης* + -άκι <μτγν. *Αρτέμιος* «ο της Άρτεμης» <σύνθ. όπως *Αρτεμί-δωρος* <αρχ. *Αρτεμις*]: στο Σελ(λ)άδι του Κάστρου, είναι το σύγχρονο εστιατόριο «Λεωνίδας» του Ν. Μενεγάκη. / Κ.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) της Μαρίας Μάρκου Βενιέρη [*Μύλος*, βλ. λ. *Μύλ-λοι* / <οικογ. όν. *Βενιέρης* <ιταλ. *Venieri* <*Venus, Veneris* «Αφροδίτη» (εφ. Σ. 10 Δεκ. 1891, σ. 2), πβ. λ. *Λό(ντ)ζια του Βενιέρη*]: απροσδιόριστης θέσης σήμερα.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) της Μαρίας Βενιού [*Μύλος*, βλ. λ. *Μύλ-λοι* / *Μαρία* (βαφτιστ. όν. <εβρ. *Marjam* και *Βενιού* <οικογ. όν. *Βενιός*): είναι πιο γνωστός ως *Μύλος του Μανόλη Λουκατάρη* (βλ. λ.). / Β.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) του Σίμου Βενικουά [*Μύλος*, βλ. λ. *Μύλ-λοι* / *Σίμου* (βαφτιστ. όν. *Σίμος* <*Συμεών* <εβρ. *Sim'on* «προσεκτικό άκουσμα από το Θεό» / *Βενικουά* (οικογ. όν. *Βενικουάς* <ιταλ. φρ. *Veni qua* «έλα 'δω». Λέγεται και *Μύλος του Μιλτιάδη Γεωργούλη*, από το όνομα του τελευταίου ιδιοκτήτη του. *Μιλτιάδης* (αρχ. κύριο όν. *Μιλτιάδης* «κοκκινωπός» <*μίλτος* «το ορुकτό αιματίτης και το χρώμα του» / *Γεωργούλης*, βλ. λ. *Μύλος του Γιάννη Γεωργούλη* ή *Βυζέ*): για πολλά χρόνια τον λειτούργησε ο Κων)νος Δ. Δεπάστας, γνωστός ως Κουταλιανός, πενθερός του Σίμου Βενικουά. Είναι ο δεύτερος από τους καλά διατηρημένους μύλος στον Απάνω Αρτεμώνα. / Β.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) του Βεντούρη ή του Μυλωνά [*Μύλος*, βλ. λ. *Μύλ-λοι* / *Βεντούρη* / *Μυλωνάς*, παρων. του ιδιοκτήτη του μύλου, *Γεωργίου*

Βεντούρη <μεσν. *μυλωνάς* <αρχ. *μύλων* «μύλος» + επαγγελμ. κατάλ. -άς]: ο μύλος που σώζεται στον παρακαμπτήριο δρόμο της Καταβατής, παράπλευρα στο μύλο του Καλογήρου. / Κ.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) του Βουρδάκη [<Μύλος, βλ. λ. *Μύλ-λοι / Βουρδάκη* (οικογ. όν. *Βουρδάκης* <παρων. *Βούρδας / Μπούρδας* (με αποχηροποίηση *B-* <*Μπ-*) «πρόσωπο που λέει ανοησίες» + πατρων. κατάλ. -άκης <*μπούρδα* «ανοησία, βλακεία» <γαλλ. *bourde* «ανοησία, βλακεία». Λέγεται και *Μύλος του Πεταλιανού* από τον ιδιοκτήτη του Γιώργο Θεολόγο, το γνωστό διηγηματογράφο με το ψευδώνυμο *Πεταλιανός* (από το Άνω Πετάλι): βρίσκεται Β του οικισμού του Αγίου Λουκά προς την Καμαρωτή. / Β.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) του Γιάννη Γεωργούλη ή Βυζέ [<Μύλος, βλ. λ. *Μύλ-λοι*: **1.** *Γιάννη* (βαφτιστ. όν. *Γιάννης* <μτγν. *Ιωάννης* <εβρ. *Y(eh)okhanán* «ο Γιαχ (ο Θεός) έχει δείξει εύνοια») / *Γεωργούλη* (πατρων. οικογ. όν. *Γεωργούλης* <*Γεώργος* + υποκορ. κατάλ. -ούλης <μτγν. κύριο όν. *Γεώργιος* <*γεωργός* «που ασχολείται με την καλλιέργεια της γης» <*γηοργός* (με αντιμεταχώρηση) <*γη* + *έργον* / *Βυζέ* (παρων. *Βυζές* <*Βυζής* <*βυζί*, πβ. *Αγγελές* <*Αγγελής*, *Καδές* <*Καδής*). **2.** Λέγεται και *Μύλος του Νικηφοράκη* (οικογ. όν. πατρωνυμικό <*Νικηφόρος* «αυτός που φέρει τη νίκη» <*νίκη* + *φέρω*) **3.** και του *Κρούστη* (οικογ. όν. *Κρούστης*, πιθανώς <*κωδωνοκρούστης*, με απλολογία) ή *Γιόκα* (παρων. *Γιόκας* «ο κανακάρης», υποκορ. του μεσν. *γιος* <*υγιός* <αρχ. *υιός*): βρίσκεται στην Καμαρωτή και σήμερα έχει μετατραπεί σε ένα σύγχρονο τουριστικό ξενώνα *Bella Vista*. / Β.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) του Γιόκα [βλ. λ. *Μύλ-λος του Γιάννη Γεωργούλη ή Βυζέ*].

***Μύλ-λος του Γκαλάντε, ο** [<**Μύλος*, βλ. λ. *Μύλ-λοι / Γκαλάντε* <βενετ. *galante* «ελικρινής, έντιμος», (πβ. *γαλαντόμος* «γενναιόδωρος») <βενετ. *galantomio* <*galante* + *uoto* «άνθρωπος»]: ανύπαρκτος σήμερα ανεμόμυλος έξω από το Κάστρο προς τα Α, βλ. και λ. *Γαλάντε / -η ο Μύλ-λος*. / Κ.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) της Γλώσσας [βλ. λ. *Μύλ-λος και Γλώσσα*]: θέση στο καβάκι *Γλώσσα* στη ΒΑ ακτή του νησιού· δε δικαιολογείται η ύπαρξη μύλου στην τοποθεσία αυτή· το τοπωνύμιο εξηγείται, επειδή εδώ φυσάει πολύ ή είναι θέση κατάλληλη για μυλοτόπι. / Β.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) του Ζερβού [βλ. λ. *Μύλ-λος / Ζερβού* <οικογ. όν. *Ζερβός* «ζερβοχέρης, αριστερόχειρας» <μεσν. *ζερβός* <*ζαρβός* <*ζαβρός* <μτγν. *ζαβός* «τρελός, βακχεύων»]: απροσδιόριστης θέσης ανεμόμυλος που αναφέρεται (1915) σε δίστιχο του λαϊκού ποιητή Αντώνη Δεκαβάλλα:

Εκείνη με τα κόκκινα, αν αψηλώσει ακόμα,

θε να περάσει του Ζερβού το μύλο και το δώμα.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) του Καλογήρου [<Μύλος, βλ. λ. *Μύλ-λοι / Κα-*

λογήρου, οικογ. όν. του ιδιοκτήτη του μύλου, Νίκου Καλογήρου από παρων. *Καλόγηρος*]: ο μύλος που σώζεται στον παρακαμπτήριο δρόμο της Καταβατής, παράπλευρα στο μύλο του Γεωργίου Βεντούρη ή Μυλωνά (βλ. λ.)· έχει διαρρυθμιστεί σε κατοικία. / Κ.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) τω-γ-Καλοέρω [<**Μύλος*, βλ. λ. *Μύλ-λοι / Καλοέρω* <μεσν. *καλογέρων* <μτγν. *καλογήρων* <*καλόγηρος* <*καλο-* + *γηρος* <*γήρας* (1797 Κ.Βρ., 139)]: ΝΑ του Μοναστηριού της Βρύσης ερείπια ανεμόμυλου που ανήκει στο Μοναστήρι της Βρύσης και έχει χτιστεί με δομικά υλικά αρχαίου πύργου. / Κ.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) του Καρδίτση [<Μύλος, βλ. λ. *Μύλ-λοι / οικογ. όν. Καρδίτσης* (βλ. λ. *Καρδίτση*): στον κεντρικό δρόμο της Καταβατής, χτίστηκε το 1734, άλλοτε ιδιοκτησία των κληρονόμων Αντωνίου Ναδάλη. / Κ.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) του Μανόλη και της Μπέτης Κατσουλάκη-Σκύφου [<Μύλος, βλ. λ. *Μύλ-λοι*: **1.** *Μανόλη* (βαφτιστ. όν. *Μανόλης* <*Μανοήλης* <*Μανουήλ* <*Εμμανουήλ* <εβρ. *Immanuel* «μαζί μας ο Θεός») **2.** *Κατσουλάκης* (οικογ. όν. <*Κατσούλης* + πατρων. κατάλ. -άκης <*κατσούλι* «γατάκι», υποκορ. του *κατσι* <μεσν. *κατσίν* (υποκορ. με τσιτακισμό) <*κατίν*, υποκορ. του *κάττα* <λατιν. *cattus* «γάτος») **3.** ή <ρουμ. *caciula* «σκούφια, κουκούλα» ή <μεσν. *κασούλα* <λατιν. *casula*, πβ. τα οικογ. όν. *Κουκουλάκης* **4.** *Μπέτη* <*Μπέτα* <*Ελιζαμπέτα* <*Elizabetha* <*Elizabeth* <εβρ. *Eliševá* «ο Θεός μου είναι εκείνος που φέρνει την αφθονία» και **5.** *Σκύφου* (οικογ. όν. κρητικής προέλευσης *Σκύφος*, πβ. αρχ. *σκύφος* «ποτήρι με φαρδύ στόμιο»]: ένας από τους τρεις ανεμόμυλους που σώζονται στο λόφο του Αγίου Μερκούρη. / Β.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) του Κωσταντάκη [<**Μύλος*, βλ. λ. *Μύλ-λοι / Κωσταντάκη* <*Κωσταντής* + υποκορ. κατάλ. -άκης <*Κωνσταντίνος* <λατιν. *Constantinus* «σταθερός», (πβ. *Ευστάθιος*) <*Constans*, -antis <*consto* «στέκω σταθερά»]: ερειπωμένος σήμερα ανεμόμυλος στη θέση Σφείρα / Σφύρα (βλ. λ.), ιδιοκτησία άλλοτε του Κ. Βεντούρη, σήμερα Π. Τσαλίκη. / Κ.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) του Μανόλη Λουκατάρη [<Μύλος, βλ. λ. *Μύλ-λοι / Μανόλη* (βαφτιστ. όν. *Μανόλης* <*Μανοήλης* <*Μανουήλ* <*Εμμανουήλ* <εβρ. *Immanuel* «μαζί μας ο Θεός») και *Λουκατάρη* <οικογ. όν. *Λουκατάρης* (βλ. λ.) *Λουκατάρη, εις του*, πβ. *Μύλ-λος της Μαρίας Βενιού*]: ένας από τους τρεις μύλους που υπάρχουν στο ύψωμα του Αγίου Μερκούρη. Σχετικοί με τον ιδιοκτήτη του και οι στίχοι:

Μανόλαρε, Μανόλαρε,

πήρ' ο Βοργιάς κι ημόλαρε (ο μύλος). / Β.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) του Μιχελή [*Μύλ-λος* (βλ. λ.) / *Μιχελή* <*Μιχελής* <ιταλ. *Micheli / Michele* <*Μιχαήλ* <εβρ. *Mikhael* «ο όμοιος προς το Θεό, θεόμορφος»]: μύλος στο Σελ(λ)άδι του Κάστρου ιδιοκτησία του Μιχελή

Μπουρή, με το παρωνύμιο *Βασίλισσα*: σήμερα έχει διαρρυθμιστεί σε κατοικία από το Μιχάλη Κατζηλιέρη και ανήκει στα παιδιά του Βασίλη και Αγγελική Φασόλη. / Κ.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) του Μπατή [*Μύλος*, βλ. λ. *Μύλ-λοι* / <Μπατή <βαφτ. και οικογ. όν. *Μπατής* <ιταλ. *Batti* <*Battista* <Βαπτιστής «ο βαπτίζων, ο παρέχων φώτιση του Αγίου Πνεύματος», προσωνυμία του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου <βαπτίζω>: επιπεδόστεγος ανεμόμυλος στη Χαλακιά (βλ. λ.), σήμερα ιδιοκτησία Γεωργίου Μπενάκη, σχετική η παροιμία «*Αλέθει ο μύλ-λος του Μπατή, / μα στο Βοργιά κοντοπατεί*» || «*Αλέθει ο μύλ-λος του Μπατή, αλέθει και της Βρύσης / και με βοριά και με νοτιά κι ό, τι καιρό γυρίσει*», («*Βατής* (με αποχηροποίηση *Β- <Μπ-)* *Απόστολος του Κων. εκ πατρός το επιτήδευμα μυλωνάς*» 1819 Σ.ι', 96). / Κ.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) του Μπολάνη [βλ. λ. *Μύλ-λοι* και *Μπολάνη*]: σώζονται τα ερείπια του πλησιόχωρα του Άη Γιώργη του Απελαίτη, πάνω σε μικρό ύψωμα ΝΑ της Καταβατής. / Κ.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) του Μπρόντζα [βλ. λ. *Μύλ-λοι* / <οικογ. όν. *Μπρόντζας* πειρατών από το Περάστο της Γιουγκοσλαβίας και απογόνων τους στη Σίφνο (1659 Σ.α', 112 / 1662 Σ.δ', 44 / 1667 Σ.β', 114-115 και Σ. ζ', 24 / 1821 Σ.β', 115 / «*Απόστολος Πρόντζας*», «*Καλήτζα Πρόντζενα*» (με αποχηροποίηση *Π- <Μπ-)* 1828 Σ.ι', 125 / 1839 Σ.β', 89 / Σ.η', 161, 163)]: ένας από τους μύλους στη θέση μεταξύ Εξαμπέλων και Καταβατής, στην Καυκχάρα, που ανήκε άλλοτε στο Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία και όπου ιδρύθηκε ο σύγχρονος ναός του Αγίου Στυλιανού, κοντά στο Μαύρο Βουνί (βλ. λ.). / Κ.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο / στο(μ) του παπα - Σταυρή ή Παπαδοσταυριανού [<οικογ. όν. *Παπαδοσταυριανός* <παπάς / παπάδες + *Σταυριανός* <*Σταυρής* / *Σταύρος*]: χτίστηκε το 1746, βρίσκεται μέσα στον οικισμό των Εξαμπέλων, ΝΔ της ενοριακής εκκλησίας του Αγίου Νικολάου του Νέου, είναι επιπεδόστεγος και έχει μετατραπεί σε κατοικία. / Κ.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) του Σπίθα [οικογ. όν. *Σπίθας* <μεσν. *σπίθα*. «σπινθήρας» και μεταφ. «πανέξυπνος, τετραπέρατος» <*σπιθίζω* <**σπινθίζω* <*σπινθήρας* + κατάλ. -ίζω. Λέγεται και *Μύλος του Μπουρή* ή *Μπουράκη* από τον προηγούμενο ιδιοκτήτη του (οικογ. όν. *Μπουρής* <*μπουρί* <τουρκ. *boru* «σωλήνας» και *Μπουράκη*, με υποκορισμό, (επειδή ήταν βραχύσωμος)]: στον Απάνω Αρτεμώνα, χτίστηκε το 1854, είναι ιδιοκτησία του Κων(ν)ου Γ. Σπίθα και από τους πιο καλά διατηρημένους μύλους, έχει μετατραπεί σε σύγχρονο τουριστικό ξενώνα. / Β.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) του Χαρά [<ο *Χαράς* «ο γιος της Χαράς», παρων. οικογένειας Ραφελέτου από το μητρων. *Χαρά* (η)]: πυργόμυλος, επιπεδόστεγος σήμερα στην Καυκχάρα, στην είσοδο των Εξαμπέλων. / Κ.

Μύλ-λος, ο / Μύλ-λο, στο(μ) του Χιόντου [<*Χιόντος*, παρων. του Πανώριου,

ιδιοκτήτη άλλοτε του μύλου, στη συνέχεια ιδιοκτησία της οικογένειας Μ. Ανδρουλάκη και σήμερα Γιώργου Γεωργούλη, του Βυζέ, ο οποίος τον επισκεύασε]: γειτονικός του Μύλου του Χαρά, στην Καυκχάρα. / Κ.

***Μυρ(ι)σίνη, η / στη(μ)** [<*Μυρσίνη* (με ανάπτυξη συνοδίτη φθόγγου) <*μυρσίνη*, ουσιαστικ. θηλ. αρχ. επιθ. *μύρσινος* <*μύρτινος* <*μύρτος* «αρωματική μυρτιά», πβ. και βαφτιστ. όν. *Μυρσίνη* «αρωματική μυρτιά»]: φυτωνυμικό τοπων., στο δρόμο προς το Βαθύ, όπου και το Μοναστήρι του Ταξiάρχη της Μερσίνης (βλ. και λ.). / Ν.

***Μυρσίνη, η / στη(μ)** [βλ. λ. *Μυρσίνη* και *Μερ(ι)σίνη*]: «*Εις την Μυρσίνην εις του Λουκατάρη*» (1786 Σ. ιδ', 130). / Ν.

***Μυρσινιάς, της / ζ-Μυρσινιάς, στης** [1. <*Μυρσινιά* <*μύρσινο* «ο καρπός του φυτού (μυρσινιά)» + κατάλ. -ιά (που δηλώνει φυτό) 2. ή *Μυρσινιάς(ο)* «τόπος με μυρσινιές» <*μυρσίνη* + περιεκτ. κατάλ. -ιάς]: φυτωνύμιο, που σημαίνει τόπος κατάφυτος από μυρτιές, στη θέση Ορνός του Φλάμπουρου, απ' όπου πηγάζει ο ομώνυμος χείμαρρος που χύνεται στον κολπίσκο της Βλυχάδας. / Κ.

Μυρτιές, οι / ζ-Μυρτιές, στις [<μεσν. *μυρτιά* <*μυρτέα* (με συνίτηση) <*μύρτον* «καρπός της μυρτιάς» + κατάλ. -έα, πβ. λ. *Με(υ)ρσίνη, Μυρσίνη, Μυρσινιάς*]: φυτωνύμιο τοπων., άγρια τοποθεσία με μυρτιές ανάμεσα στις παραλιακές τοποθεσίες το Σκαμνί και το Νερό των Χαλάρων, πβ. και *Μερσινιές* βορειότερα. / Β.

***Μύτ(θ)η, η / στη(μ)** [<μεσν. *μύτη* (μεταφ.) «προτεταμένο άκρο, προεξοχή σαν μύτη, ακρωτήριο μυτερό» <αρχ. *μύτις*, πβ. *μυκτήρ, μυκώμαι* και *Γλώσσα, Κορμός, Λαιμός, Μουτσούνα, Μούτσουνο, Πλάτη, Ράχη, Τράχηλας, Φρύδι*, μέρη του ανθρωπίνου σώματος που χρησιμοποιούνται ως τοπωνύμια (1706 Σ.α', 88)]: μικρός κάβος στη Ν αγκάλη του κόλπου της Σεράλιας και *Κάτω Μύτθη*, κοντά στη θάλασσα. / Κ.

Μύτσουνας, ο / Μύτσουνα, στο(μ) [1. <συμφυρ. *μύτη* / *μύτακας* + *μουτσούνα* <βενετ. *misona* <ιταλ. *misu* «ρύγχος, μουσούδι» <λατιν. *misum* 2. ή <*Μούτσουνας* <*Μουτσούνα* + μεγεθ. κατάλ. -ας, πβ. λ. *Μουτσούνα*]:

1. στη θάλασσα της Πουλάτης. / Β.

2. ογκώδες ακρωτήριο μυτερό και απότομο που χώνεται στη θάλασσα του Βαθιού. / Ν.

N

Ναθαναήλ τα Φυρ(ρ)όγεια, του / στου [βλ. λ. *Μακαρίου - Ναθαναήλ* και *Φυρ(ρ)όγεια*]: «αγρός ξηρικός» που ανήκε άλλοτε στο Μοναστήρι της Βρυσιανής και παραχωρήθηκε στο Ελληνικό Δημόσιο με το Β. Δ. της 18.9.1952.

***Νάπφος, ο / Νάπφο, στο(ν)** [1. ή <*νάπος*, το «άλσος, λόχημη» / *νάπη,η* «χαράδρα, κοιλάδα, υγρό και δασωμένο φαράγγι» (με αλλαγή γένους) 2. ή <*νάπος*, ο «το μόδι, μονάδα μέτρησης των ξηρών καρπών, υποδιαίρεση του πινακιού που

ισοδυναμεί με δύο οκάδες, πρώτα ήταν ξύλινος και μετά πήλινος», πβ. παρων. *Μισόναπος* (Σ.Π., 15) και επώνυμο «παπα-Αγγελέτος Μισόναπος» (1813 Σ.β', 116) και τη γειτονική *Φυρ(ρ)ολαγκάδα*: ακρωτήριο στην Α ακτή του νησιού, ΝΑ του Αγίου Κων(ν)ου του Φάρου. / Ν.

Ναύλακας, ο / Ναύλακα, στο(ν) [*αιτ. το Ναύλακα <το-ν Αύλακα (από συνεκφορά με το άρθρο και ανασυλλαβισμό) <αύλακας, ο <αιτ. αύλακα του αρχ. αύλαξ, -ος, ο / η + κατάλ. -ς*]: βλ. λ. *Αύλακας, Αυλάκι*.

Νεκροταφείο, το [*«περιφραγμένος τόπος όπου θάβονται οι νεκροί, κοιμητήριο» <μτγν. νεκροτάφιον «τάφος» <νεκρόταφος <νεκρός + τάφος*]:

1. σύγχρονο του Αρτεμώνα στην Αγία Άννα (προ του 1881, εφ. Σ., σ.2). / Β.
2. σύγχρονο του Άνω Πεταλιού και του Ταξιάρχη / Αγίου Λουκά στον Άγιο Παύλο (1900). / Β.
3. σύγχρονο της Απολλωνίας στην Αγία Βαρβάρα. / Κ.
4. σύγχρονο της Καταβατής στο Σταυρό του Λόγγου. / Κ.
5. σύγχρονο των Εξαμπέλων στο Παναϊδάκι της Βρυσιανής. / Κ.
6. σύγχρονο του Κάτω Πεταλιού στον Άγιο Ιωάννη το Χρυσόστομο (1938), το παλαιό στον Άγιο Ιωάννη, στον πεζόδρομο προς την Απολλωνία και στον Άγιο Γεώργιο στις Βαλανιές. / Κ.
7. σύγχρονο του Κάστρου στον Άγιο Στέφανο - Άγιο Ιωάννη τον Καλυβίτη. / Κ.

Αρχαία νεκροταφεία

1. προϊστορικό στην περιοχή του Καστανά. / Β.
2. ρωμαϊκό στην κοιλάδα της Φουντάνας, στα ΝΔ του Κάστρου. / Κ.
3. προϊστορικό στο Ακρωτηράκι του Πλατύ Γιαλού. / Ν.
4. πρωτοκυκλαδικό στο κτήμα Βολάνη, στο Βαθύ. / Ν.
5. προϊστορικό στο Καλαμίτσι. / Ν.
6. προϊστορικό στο Σωρούδι του Πλατύ Γιαλού. / Ν.
7. στον Πλατύ Γιαλό-Αγία Σοφία. / Ν.

Νέος Άης Νικόλας, ο [βλ. λ. *Άης Νικόλας Εξαμπέλων*].

Νέος Κήπος, ο / Νέο Κήφο, στο(ν) [πβ. *Παγιός Κήπος*]: βλ. λ. *Βλη(ν)σίδι*.

Νεοφύτου, στον: [*βυζαντ. βαφτιστ. και οικογ. όν. Νεόφυτος <επίθ. νεόφυτος*]:

1. (για φυτά) «αυτός που φυτεύτηκε πρόσφατα» **2.** (για ανθρώπους) «αυτός που βαφτίστηκε πρόσφατα χριστιανός» <νέος + φυτός <φύω / φύομαι **3.** «ο μαθητευόμενος καλόγηρος που δοκιμάζεται, προκειμένου να γίνει μόνιμος». (*Νεόφυτος (Νικόλαος) Νεοφύτου, μοναχός 1888, Νεόφυτος Κουζουρής, ηγούμενος 1849-1851 και 1788 δωρεά Λεοντίου και Νεοφύτου Κ.Βρ., 54, 98, 125*): κτήμα της Βρυσιανής στη Χαλακιά. / Κ.

Νεράιδα, η [1695 Σιδ', 137]: βλ. λ. *Ανεραΐδα*.

Νερό, το / στο [*μεσν. νερόν <νηρόν, ουσιαστικοπ. ουδ. του μτγν. επιθ. νηρός «φρέσκος» <νεαρός (νεαρόν / νηρόν ύδωρ «φρέσκο νερό»), πβ. λ. Βρύσες, Βρύ-*

ση, Πηγή, Πη(γ)άδι, Πη(γ)αδος]: όπως με επιτυχία έχει λεχθεί, το νερό είναι πηγή ζωής και η πηγή τόπος ιερός και ακόμα ότι το νερό είναι το αίμα της γης. Γι' αυτό σώζεται μέχρι σήμερα η ανάμνηση της αρχαίας Κρήνης, που αναφέρει ο Γεωγράφος Στέφανος ως *Μινώα Κρήνη*.

1. στη ΒΑ ακτή, στα Χάλαρα, μέρος με πηγαίο νερό, ανάμεσα στα Αγριάμπελα και το Αυλάκι. / Β.
2. του Αντωναρά το Νερό κοντά στα Σιφούνια. / Β.
3. Νερό τω(ν) Συλλάκω(ν), στα ΒΑ κοντά στα Σύλλακχα. / Β.
4. σημείο, όπου υπάρχει νερό στην Α ακτή της Κιτριανής ανάμεσα στα Άσπρα Γκρεμνά και Κοράκου. / Ν.

Νερό της Ανεραΐδας, το / στο [βλ. λ. *Ανεραΐδας το Νερό, της*].

Νερό της Γλώσσας, το / στο [βλ. λ. *Νερό και Γλώσσα*]: κολπίσκος στη Β ακτή, ανάμεσα στην Αμυγδαλιά και τη Γλώσσα (βλ. λ.). / Β.

Νερό του Καλαμιτσιού, το / στο [βλ. λ. *Νερό και Καλαμίτσι*]: πηγάδι ΝΔ και χαμηλότερα του Άη Γιάννη στο Μαύρο Χωριό, βλ. λ. *Καλαμιτσιού το Νερό (του)*. / Κ.

Νερό του Καν(ν)ονιού, το / στο [βλ. λ. *Νερό / Καν(ν)ονιού <παρων. Κανόνης, «παλιός τύπος της Σίφνου» (Σ.Π., 23) <μεσν. καν(ν)όνι «πυροβόλο όπλο» <βενετ. canon <λατιν. canna «καλάμι» <ελλην. κάννα / κάννη*]: πηγάδι και μεσόγειος τόπος ΒΑ στου Γιαβρούχα. / Β.

Νερό του Καντζαμιά, το / στο [βλ. λ. *του Καντζαμιά το Νερό*].

***Νερό του Καραβούλη, το / στο** [*νερό <μεσν. νερόν <μτγν. νηρόν <αρχ. επίθ. νεαρόν «φρέσκο» (ενν. ύδωρ), «πηγή» / <παρων. Καραβούλης <οικογ. όν. Καραβος + υποκορ. κατάλ. -ούλης*]: λέγεται και *Πηγάδι του Καραβούλη*, στο δρόμο προς τον Πλατύ Γιαλό, Α της εκκλησίας Αγίου Ιωάννη στο Μαυρούδι. / Κ.

Νερό του Κοκχαλά, το / στο [βλ. λ. *Νερό και Κοκχαλάς*]: παραθαλάσσιος τόπος στα Β, κοντά στο Κακοβόλο και τη Σπηλιά του Λούρου. / Β.

Νερό του Κόκχινου, το / στο [βλ. λ. *Νερό και Κόκχινου*]: στα ΒΑ του νησιού, Ν της Πεταλούρας, όπου και ο ποταμός του Κόκχινου. / Β.

Νερό της Μερσίνης, το / στο [βλ. λ. *Νερό και Μερ(ι)σίνη*]: κάτω από το Μοναστήρι και στο δρόμο προς το Βαθύ, όπου τρέχει ακόμα νερό και υπάρχουν ποτίστρες για τα ζώα. / Ν.

Νερό του Στομαχικού, το / στο [βλ. λ. *Νερό και Στομαχικό*]: πηγαίο νερό στο ΒΑ στο Στομαχικό. / Β.

Νερό του Τράφου, το / στο [βλ. λ. *Τράφος / Νερό*]: πηγή στη νότια αγκάλη του όρμου της Φυκιάδας. / Ν.

Νερόμυλοι, οι / ζ-Νερόμυλοι, στις [*νερόμυλος «μύλος που χρησιμοποιεί ως κινητήρια δύναμη το νερό, που αλέθει με τη δύναμη της πτώσης του νερού» <νερό + μύλος, βλ. λ. Νερό και Μύλ-λοι*]:

1. τρεις στην ποταμιά της Αγίας Φωτεινής, ένας στον *Κούβουθα*, κοντά

στην Κορακιά (βλ. λ.) και δύο σε κτήμα, ιδιοκτησία άλλοτε του Νικολάου Κόμη, πλησιόχωρα στον Άγιο Αντώνιο. / Κ.

2. στον Ορνό, στην Αγία Μαρίνα του Φλάμπουρου, μύλος των καλογήρων του Προφήτη Ηλία του Ψηλού. / Κ

3. στα Βρυσιανά, ιδιοκτησία της οικογένειας Μαρίας Αθυμαρίτη. / Ν.

Νερόψωμου, στου [*παρων. Νερόψωμος <νερόψωμο «ψωμόνερο, νερό στο οποίο κάποιος βούτηξε ψωμί, παξιμάδι ή νερό με λάδι, στο οποίο, αφού έβραζε έριχναν μέσα ξερά ψωμιά» (ψωμόνερο πίνει η λεχώνα, όταν δεν έρχεται το γάλα της) <νερό + ψωμί <μεσν. νερόν <νηρόν ουδ. επιθ. νηρός «πρόσφατος, φρέσκος», νηρόν ύδωρ <νεαρόν / ψωμί <μεσν. ψωμίν <μτγν. ψωμίον, υποκορ. του αρχ. ψωμός «κομματάκι, μπουκιά ψωμιού» <ψώω «τρίβω»]: χωράφι στα ΒΑ κοντά στον Άγιο Μηνά και τα Αγριάμπελα. / Β.*

Νηπιαγωγείο Απολλωνίας, το (1976) [*«παιδαγωγικό ίδρυμα προσχολικής αγωγής, όπου φοιτούν παιδιά τριών έως πέντε ετών περίπου» <νηπιαγωγ(ός) + τοπική κατάλ. -είον / βλ. λ. Απολλωνία]: στεγάζεται σε ιδιόκτητο διδακτήριο, παράπλευρα στα διδακτήρια του Γυμνασίου και Λυκείου Σίφνου στις Αράδες. / Κ.*

Νηπιαγωγείο Αρτεμώνα, το (1979) [βλ. προηγούμενο λ. και λ. *Αρτεμώνας*]: στεγάζεται στο διδακτήριο του κεντρικού Δημοτικού Σχολείου Αρτεμώνα. / Β.

Νησί, το / στο [*μτγν. νησίον, υποκορ. του αρχ. νήσος «τμήμα ξηράς που περιβάλλεται ολόγυρα από νερά»]: όπως αναφέρει ο λαογράφος Αντ. Τρούλλος στο βιβλίο του Προσκύνημα στην Παναγία τη Χρυσοπηγή (2007, 50), έτσι ονομαζόταν στα περασμένα χρόνια ο κομμένος κάβος της Χρυσοπηγής, αλλιώς το Κόμμα ή Αποκοφτό. Η Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια του Π. Δρανδάκη αποκαλεί το βράχο της Χρυσοπηγής, δηλαδή το ακρωτήριο Πέταλος, «νη-σύδριον παρά το στόμιον του λιμένος Φάρου». Τέλος, από το λόγιο ιερομόναχο Παρθένιο Χαιρέτη, σε χειρόγραφο του 1677 με το ιστορικό της ανίδρυσης του ιερού ναού της Χρυσοπηγής και τα πολυάριθμα θαύματά της, χαρακτηρίζεται ως «κομμένος κάβος ή νησίδιον, προ της εμβασίας του λιμένος (του Φάρου) τήσδε της νήσου». / Ν.*

Νηχύτης, ο / Νηχύτη, στο(ν) [1. <αρχ. νήχυτος «που τρέχει άφθονα» <επιτατ. νη + αρχ. χέω 2. ή νηχύτης από συμφυρμό των λέξεων νήχυτος + χύτης <θ. χυ- + κατάλ. -της <μεσν. χύνω <αρχ. χέω 3. ή *Νιχύτης <το-νιχύτη <τον-ι-χύτη <τον -ε-χύτη, με ανάπτυξη του ε / ι ως ευφωνικού στη συμμορφωτά της λέξης με το άρθρο της αιτ. ενικού <τον χύτη <χύτης «εργάτης χυτηρίου, λοξό σανίδι που τοποθετείται στο κάτω μέρος του παραθύρου ή της πόρτας, για να παίρνουν κλίση και να απομακρύνονται να νερά της βροχής και να μην μπαίνουν στο σπίτι» <χέω, πβ. το Νιδρύ <τον-ι-δρυν <τον δρυν 4. ή <νηχύτης «χειμαρρος που δεν έχει νερό» <στερητ. νη + χύτης 5. Νιχύτης ως κακώνυμο (Σ.Π., 24)]: ονομασία διαφόρων θέσεων που χρησιμοποιούνται ως αποθέτης, χώρος

για την απόρριψη αχρήστων, απορριμμάτων, όπως Α στον Ελεήμονα. / Κ.

Νικήτα, εις του [*βραφτιστ. όνομα Νικήτας «νικητής» <αρχ. νίκη]: «εις την Βίγλαν εις του Νικήτα» (1786 Σ.ιδ', 130). απροσδιόριστη η θέση του, επειδή δεν προσδιορίζεται η Βίγλα (βλ. λ.).*

Νικήτα, του / στου [βλ. προηγ. λ.]: χωράφι στην Αχλάδα. / Β.

Νικήτα το Καβάκι, του / στου [βλ. λ. *Νικήτα, εις του / Καβάκι (βλ. λ. Καβάκια)]: στη ΒΔ ακτή, δεξιά στην είσοδο του Όρμου της Χερρονήσου. / Β.*

Νικόλα το Καμίνι, του / στου [*Νικόλας <Νικόλαος / Καμίνι (βλ. λ.): ασβεστοκάμινο στην Άσπρη Βραχιά, στο Φιδιώνα. / Β.*

Νικολακιού τα Δεντρά, του / στου [*Νικολάκι <Νικολάκης <Νικόλαος «νίκη του λαού» + -άκης <νίκη + λαός και Δεντρά <ελαιόδεντρα <ελαιόδεντρο <ελαία + δένδρον]: τα ελαιόδεντρα του Αθρώπου στο Φιδιώνα, πβ. λ. Λιοφυτο. / Β.*

Νικολουδάκη, του / στου [οικογ. όν. *Νικολουδάκης (Τ.Κ.Α.) <Νικολούδης + υποκορ. κατάλ. -άκης <Νικόλας + υποκορ. κατάλ. -ούδης <Νικόλαος (διπλός υποκορισμός), βλ. και λ. Άης Νικόλας]: θέση στα Βάρτα, όπου το κτητορικό τοπων. Βάρτα Νικολουδάκη. / Β.*

***Νόνου και Νονού η Σπηγιά, του / στου** [1. <οικογ. όν. από παρων. *Νόνος (Τ.Κ.Α.) «νουνός, ανάδοχος σε βάφτιση» <μεσν. νοννός <μτγν. νόννος <λατιν. nonnus «τροφός-πατέρας», πβ. λατιν. nonus «ένατος» («Ευστράτιος Νόννος» 1819 Ι.Α.Κ., 77 / «Αντώνιος Νόνος» 1822 Σ.ζ', 109)]: στου Μουγκού ή στου Κάμπα, βλ. και λ. *Σπηγιά του Νόνου. / Κ.**

Ντακάκη, του / στου [οικογ. όν. από παρων *Ντακάκης (Τ.Κ.Α.) <Ντάκος + υποκορ. κατάλ. -άκης <το- νΤάκο <ο τάκος «κομμάτι ξύλου που χρησιμεύει για υποστύλωμα, κομμάτι ξερού ψωμιού» <βενετ. tacco, πβ. «Πέτρος Ντακάκης», εφ. Σ. 3 Σεπτ. 1899, σ. 2]: μεσόγειος τόπος στα Ν του νησιού ΒΑ στην Κατσιστρία (βλ. λ.). / Ν.*

Ντακορόνια, *Ντακορόνια, στου [πατριδων. οικογ. όν. <το πρόθημα *Da (που άλλοτε γίνεται De, Della, Di) + Corogna «από την Κορόνια, πόλη της Ισπανίας», όνομα της ηγεμονικής οικογένειας της Σίφνου επί φραγκοκρατίας (1307-1464), δηλωτικό της καταγωγής του αρχηγού της Παννούλη Α' / «παπα- Νικόλας Ντακορόνιας» (1634 Σ.ε', 112), πβ. Ντεστουνιά, Δεκαβάλας, Δεναξάς, Della Grammatica, Δασίφνος, Τεσπάντος]: μεσόγειος τόπος στο δρόμο προς του Κοντού, κοντά και Β στο Φιδι(γ)ώνα (βλ. λ.), προς τη Μουσία, όπου υπήρχε άλλοτε ιδιοκτησία των Ισπανών δυναστών της Σίφνου και ομώνυμη σπηλιά. / Ν.*

«Ντακορόνια Αντωνάκη, στου» [βλ. λ. *Ντακορόνια, στου*]: «*Στου Αντωνάκη Ντακορόνια δένδρο στον Αη Θωμά» (1785 Σ. ιδ', 130). / Κ.*

Ντακούνα, η / στη(ν) [*ττη-ν Τακούνα <Τακούνα <τακούνη «το ψηλότερο και πίσω μέρος της σόλας του παπουτσιού, όπου ακουμπάει η φτέρνα» + μεγεθ. κατάλ. -α <ιταλ. taccone <tacca «εγκοπή»]: κολπίσκος στην Α ακτή του νησιού*

και Β στο Σελ(λ)άδι του Κάστρου, πιθανώς, λόγω του σχήματός του. / Κ.
Νταμάργια, τα / στα [<νταμάργια (με συνίτηση) <τουρκ. *damar* «φλέβα πετρώματος ή μετάλλου» + κατάλ. -ι]: βλ. λ. *Λατομεία*.
Ντάρτου το Πετάλι, του / στου [οικογ. ον. *Ντάρτος* «Γεώργης Ιωάννου Ντάρτου» Ι.Α.Κ., 71 «*Ιωάννης Γεώργη Ντεστουνιάνου*» και «*Γεώργης Ντάρτος*» Ι.Α.Κ., 74]: κτητορικό τοπων., ύψωμα ΝΑ στο Άσπρο Βουνί, στο χείλος του ορύγματος των μεταλλείων στη Βορ(ε)ινή. / Β.
Ντεστουνιά, του / στου [<συντόμηση του οικογ. ον. *Ντεστουνιάνου* <Ντεστουνιάνος <Ντεστούννης + πατριδων. κατάλ. -ιάνος (<ιταλ. -iano) <*De Justinio* («...δωρεά της Σιφνίας κερά Κατερίνας Νταστουνιάνας...» 1705 Σ. κα', 11 / «*Γεώργιος ιερέυς Ντεστουνιάνος*» 1769 Σ.ιδ', 126, 127 / «*παπάς Ιωάννης Ντεστουνιάνος*» 1785 Ι.Α.Κ., 72 / «*Γεώργιος Ντεστουνιάνος*» 1831 Σ.ιε', 191)]: κτητορικό τοπων., στο τρίστρατο Α του Καταβατού. / Β.
 *(**Ντ**)**Ζαμπέλη, του / στου** [<*Ζαμπέλη* (βλ. λ.)]: στα ΝΔ του νησιού, πάνω από τη θάλασσα, όπου πηγή νερού, ΝΔ της Βλυχάδας και της Ρύμνης (βλ. λ.). / Ν.
 (**Ντ**)**Ζάνου το Πεταλάκι, του / στου** [<*Τζάνος*, -ης, -ες <*Ζοάνος* (με τσιτακισμό) <αγγλ. *Joan* <εβρ. *Ιωάννα* / βλ. λ. *Πετάλι* και *Πεταλάκι*]: μεσόγειος τόπος στα ΒΑ της Βουγνούς και ΝΔ στο Παράμπουκο. / Κ.
 (**Ντ**)**Ζαφείρη, του / στου** [και *Ζαφείρι, το* <*Ζαφείρη* <βαφτιστ. και πατρων. οικογ. όν. *Ζαφείρης* (Τ.Κ.Α.) <*Ζαφείριος* <*ζαφείρι* <μεσν. *ζαφείριν* <ιταλ. *zaffiro* <λατιν. *sapphirus* <ελλην. *σάφπειρος* «πολύτιμη πέτρα με όλες τις αποχρώσεις του γαλανού»]:
 1. περιβόλι στην ποταμιά των Γουρνιών, γειτονικό με τις Βαλανιές. / Β.
 2. περιοχή με περιβόλια στα Εξάμπελα, ΝΑ της Καταβατής, όπου παλιά υπήρχε ιδιοκτησία κάποιου Ζαφείρη. / Κ.
Ντζερβή το Καβάκι, του / στου [<(παρων. Σ.Π., 9) *Ντζερβής* <*Ζερβής* <*Ζερβός*, βλ. λ. (*Ντ*)*Ζερβού του Καβάκι*]: μικρός κάβος στη ΒΔ ακτή, Β στου Βεντούρη το Πεταλάκι. / Β.
 (**Ντ**)**Ζερβού το Καβάκι, του / στου** [<*Ζερβού*, οικογ. όν. από παρων. <μεσν. *ζερβός* «αριστερόχειρας» <*ζαρβός* <*ζαβρός* <*ζαβός* / *Καβάκια* (βλ. λ.)]: καβάκι στην *Πέρα Μπάντα των Καμαρών* (βλ. λ.). / Β.
 *(**Ντ**)**Ζήση, του / στου** [με την ιδιωματική προφορά του -ζ- ως -(ν)τζ-, βλ. λ. *Ζήση, του*].
 *(**Ντ**)**Ζυ(γ)ό, στο(ν)** [<αρχ. *ζυγός* «το εγκάρσιο εξάρτημα του παραδοσιακού αρότρου, στο οποίο ζεύονται τα ζώα που οργώνουν και (μεταφορ.) κορυφογραμμή, διάσελο, το ομαλότερο ορεινό τμήμα μεταξύ άλλων πιο ορεινών, απ' το οποίο γίνεται η διάβαση» <*ζεύγνυμι* «ζεύω» <αρχ. *ζεύγνυμι* «ζεύω»]: παραθαλάσσιος τόπος στα ΝΔ, Ν της Καντζούραινας και Β στους Χοχλάκους (βλ. λ.). / Ν.

(**Ντ**)**Ζυός ή Ζυός, ο / στο(ν)** [βλ. προηγ. λ. (*Ντ*)*Ζυ(γ)ό*]: παραθαλάσσιος τόπος στη ΒΔ ακτή του νησιού και Ν στις Γήθρες. / Β.
 (**Ν**)**τζω(ο)ύργια, η / στη(ν)** [<αιτ. *τη- Ν-Τζω(ο)ύργια* <την *Τζω(ο)ύργια* (με έκπτωση του αρχικού άτονου Α-). βλ. λ. *Αντζω(ο)ύργια*].
Ντόργια και Τόργια, η / στη(ν) [1. <*Τόργια* <*Τόρια* (με συνίτηση) <τη-ν-*Τόρια* <*Ντόρια* (με αποχηροποίηση Τ- <*Ντ*- και επίδρ. των θηλ. ουσ.), πιθανώς <*Αντρέα Ντόρια* (*Andrea Doria*), Γενουάτη ναύαρχο, από τους πιο διάσημους ναυτικούς του κόσμου, που έζησε (1468-1560), η δράση του οποίου έφτασε έως τα νησιά του Αιγαίου, επειδή καταδίωκε τους πειρατές που λυμαίνονταν τα παράλια της Μεσογείου, ανάμεσα στους οποίους και τον Μπαρμπάροσσα. 2. Ή από κάποιο συνονόματό του, που είχε το ίδιο επώνυμο ή παρωνύμιο, πβ. *Mauricio Doria* καθολικός επίσκοπος Τήνου 1660 Σ.ιβ', 130, 134-135 / «*Mauricio Doria Vescovo di Tine*» Σ.ζ', 49 / «*το χωράφι ειςτην ντόργια*» 1773 Ν.Ε.Σ., 390] 3. ή <το κυριωνύμιο *Ν-Τώ(ό)γρια* <αιτιατ. *την Τώ(ό)γρια* <*Τώργια* / *Τόργια* <*Τόρια* / *Τόρια* (με συνίτηση) <*Βικτώρια* / *Βικτόρια* (με σύντμηση) <λατιν. *Victoria* «νίκη», πβ. βαφτιστ. όν. *Βίκτωρ*]: μεσόγεια περιοχή στα Α του νησιού και ΝΑ του Κάτω Πεταλιού. / Κ.
 «**Ντούβανη, του / στου** [πατριδων. οικογ. όν. *Ντούβανης* με αντιμετάθεση των συμφώνων <*Ντούναβης ο* <*Δούναβης* (με ηχηροποίηση του Δ-> Ντ-) «ο γνωστός πολύδροσ ποταμός της Κεντρικής Ευρώπης» <σλαβ. *Dunav* <κελτ. *Danuvius*, («*του κυρ Ανδρέα Δούναβη*» 1662 Σ.θ', 66 / «*δον Ζυαννε Δυανι* 1669 Σ.ια', 131 και «*πρε Ιωάννη Ντουνάβη*» Σ.ια', 143) / «*Τζουάννης Ντουνάβης*» (1674 Σ.ε', 63 / «*Ντουβανής*» Σ.Π., 21 / «*νικολός Ντουβανής*» 1928 Βερνίκος, 42 / οικογ. όν. *Δούβαλης* / *Ντούβαλης* (Τ.Κ.Α.)]: απροσδιόριστη η θέση του σήμερα.
ΝΥΦΕΟΝ ΗΙΕΡΩΝ [*Νύμφαιον* ή *Νυμφαίον* «ιερό, ναός των Νυμφών», λείψανο της αρχαίας λατρείας των Νυμφών στο νησί]: Μία από τις 35 περίπου αρχαίες επιγραφές που ανακαλύφθηκαν στη Σίφνο. Η αρχαιότερη σωζόμενη αρχαική επιγραφή ΝΥΦΕΟΝ ΗΙΕΡΩΝ (=ΝΥΜΦΩΝ ΗΙΕΡΟΝ), είναι χαραγμένη σε βράχο της Κορακοσπηλιάς στις Καμάρες και μαρτυρεί τη λατρεία των Νυμφών στην αρχαία Σίφνο. Είναι αξιοπρόσεκτη η αντίστροφη χρήση των γραμμάτων όμικρον και ωμέγα που δηλώνει το μακρόχρονο και βραχύχρονο φωνήεν αντίστοιχα]: σπήλαιο μέσα στο οποίο θα υπήρχε άλλοτε πηγή ή κρήνη, επειδή οι Νύμφες λατρεύονταν σε δασωμένα βουνά κοντά στις πηγές (πβ. Νεραίδες), βλ. λ. *Κορακοσπηγιά*. / Κ.

Ξ

***Ξάμπελο, το / στο** και **Ξάμπελα, Αξάμπελα, Εξάμπελα, τα / στα** [<*Εξάμπελο* / -α <στερητ. *εξ-* + *αμπέλι*, με έκπτωση του αρχικού άτονου Ε. Η πρόθεση *εξ-*

ως α' συνθετικό δηλώνει ότι το β' συνθετικό αφαιρείται και σημαίνει τα ξερά και χερσωμένα αμπέλια, τα αμπέλια που έχουν ξεριζωθεί και έχουν μετατραπεί σε χωράφια, χτήματα που ήταν άλλοτε αμπέλια που εγκαταλείφθηκαν, πβ. *ξάμπελιζω*, αντίθ. *Φυτειά, η* (βλ. λ.). Επίσης *Αξάμπελα* <τ' *Αξάμπελα* <τα *Ξάμπελα* <τα *Ξάμπελα* (από συμπροφορά με το άρθρο και ανασυλλαβισμό) και όχι: <*Σάμπελα* <*Εσάμπελα* <έσω + *αμπέλια* «αμπέλια που βρίσκονται μέσα στο χωριό» και το αντίθετό του *Εξάμπελα* «αμπέλια που βρίσκονται πιο μακριά από το χωριό»]: ο τελευταίος προς Ν από τους επτά κεντρικούς οικισμούς (Χριστοφ. Μπουοντελόντι 1405). Κατά την παράδοση στο χώρο όπου χτίστηκε το ομώνυμο χωριό βρίσκονταν άλλοτε τα αμπέλια των κατοίκων της Καταβατής που εγκαταλείφθηκαν και χερσώθηκαν. Ο λαός, επειδή η τοποθεσία είναι πολύ προσηνεμη και ο αέρας που φυσάει δυνατά παρασύρει τα πάντα, παρετυμολογώντας το τοπωνύμιο, ονομάζει καμιά φορά ειρωνικά το χωριό «*Αξάνεμα*» (βλ. λ.), «ανεμόνετα». Ο κάτοικος λέγεται *Ξαμπελιανός* / -ή <*Ξαμπελ-* + κατάλ. -*ιανός* / -ή), βλ. και λ. *Εξάμπελα*. / Κ.

Ξέβρη και Ξεύρη, του / στου [1. παρων. και *Ξεύρη* και *Ξευρή* <ρ. *ξεύρει* (επειδή ο παρονομασμένος συνήθιζε το ρ. τύπο «*ξεύρει*» αντί «*ξέρει*», αναλογικά προς τα ρ. σε -*έρω*, λ.χ. *φέρω*, *χαίρω*) <*ξεύρω* «ξέρω, γνωρίζω» <*εξεύρω* αόρ. β' υποτακτ. του *εξεύρον* <αρχ. *εξευρίσκω* «ανακαλύπτω, αναζητώ» 2. («*Ξεβρή*» 1664 Σ.α', 82) ή <*Ξέβρης* (1928 Βερνίκος, 21) «αυτός που βγάζει παρατσούκλια, σουσούμια» <*ξεβρίζω* «σουσουμιάζω, κολλάω στους άλλους μειωτικούς χαρακτηρισμούς» (με απλολογία, πβ. *ξενύχτης* <*ξενυχτίζω*, *πίκρης* <*πικρίζω*) <ξε- στερητ. + *βρίζω* <αρχ. *εξυβρίζω* «προσβάλλω με λόγια ή πράξεις» <εξ- + *υβρίζω*]: μεσόγειος τόπος Α, μεταξύ Άη Λευτέρη και Άη Μηνά. Εδώ υπάρχει δημοτική δεξαμενή νερού. / Β.

«Ξενία», το [<αρχ. *ξενία* «φιλοξενία» <*ξένος*]: η επωνυμία ξενοδοχείου που ίδρυσε (1965) και λειτούργησε ο Ε.Ο.Τ. (Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού) στα νότια της αμμουδερής παραλίας του Πλατύ Γιαλού· σήμερα έχει περιέλθει σε ιδιώτη. / Ν.

Ξενού, του / στου [<βαφτιστ. όν *Ξενό, το* (απλολογημένος και μεταπλασμένος τύπος) <αρχ. *Ξενοφών* «φέγγος φιλοξενίας» <*ξένος* + *φως* <*φάος*]: παραθαλάσσιο στην Άσπρη Βίγλα. / Β.

Ξένου το Αυλάκι, του / στου [<παρων. και οικογ. όν *Ξένος* «αυτός που δεν είναι Σιφνιός» <αρχ. *ξένος* «ο καταγόμενος ή προερχόμενος από άλλη χώρα» («*Ξένος Ιωάννης*» 1712 Σ.δ', 84 και Τ.Κ.Α.)]: ρέμα στα Ν του όρμου των Καμαρών πριν από το Φανάρι. / Κ.

«Ξεπεσά», στου [κτητορικό τοπων. <*Ξεπεσάς* <*ξεπέσας* «εκπεσών» <θ. αορ. *εξέπεσα* του αρχ. ρ. *εκπίπτω* «πέφτω κάτω ή έξω από κάποια θέση / (μεταφ.) χάνω αξία ή αξίωμα»]: χωράφι στα Φυρ(ρ)όγεια, όπου η Μονή του Ταξιάρχη Σερίφου είχε 103 ελαιόδενδρα (Σ.θ', 44 / 1786 Σ.ιδ', 130). / Κ.

Ξεπίτη και Ξιπίτη, του / στου [<παρων. *Ξεπίτης* «έγινε πίτα, πολύ μεθυσμένος» <ξε- (με επιτατική, εμφαντική σημασία) + *πίτα* <μεσν. *πίτα* <ιταλ. *pitta* <λατιν. *picta* <ελλην. *πηκτή* / *Ξιπίτης* (-ι- <-ε-): παραθαλάσσιο Α της Χερρονήσου, ανάμεσα στον Τραγουδιστή και Μελιγγά. / Β.

***Ξέρα, η / γ-Ξέρα, στη(ν)** [<*ξέρα* «βραχονησίδα» / *ξηρά* <*ξερός* / *ξηρός* (με ανέβασμα του τόνου και -ε- <-η-), πβ. *ζέστη* <*ζεστή*, *θέρμη* <*θερμή*, βλ. και λ. *Αβολάδα*, -εσ]:

1. **Ξέρα* τ' *Αι-Φιλίππου*, βραχονησίδα στα ΒΔ, απέναντι στον Άγιο Νικόλαο / Φίλιππο Χερρονήσου. / Β.
2. *σκόπελος στη ΒΔ εσχατιά του νησιού προ του Ακρωτηρίου της Χερρονήσου, που κατά το Μ. Φιλιππάκη, λέγεται και Ακρωτήριο Αγίου Γεωργίου, βλ. λ. *Ξέρα της Χερρονήσου* και του *Τσουκαλά*. / Β.
3. θέση Β στο λιμάνι των Καμαρών. / Β.
4. ύφαλος στην Α ακτή, στον ορμίσκο της Ντακούνας, Β στο Κάστρο. / Κ.
5. σκόπελος κοντά στο Καλαμάκι. / Κ.

***Ξέρα, η / γ-Ξέρα, στην τ' Άη Φιλίππου ή τ' Άη Νικόλα** [βλ. προηγ. λ. / *άη* <*αί-* <*άγιος* (βλ. λ.) *Φίλιππος* «που αγαπάει τους ίππους και την ιππασία» <*φίλος* + *ίππος*]: βράχος που μόλις εξέχει από την επιφάνεια της θάλασσας, κοντά στην ακτή, όπου η εκκλησία του Αγίου Φιλίππου - Αγίου Νικολάου. / Β.

***Ξέρα, η / γ-Ξέρα, στην του Αγίου Γεωργίου ή της Χερρονήσου** [<*ξέρα* / -η / *ξηρά* <*ξερός* / *ξηρός* / *Χερρόνησος* βλ. λ., πβ. *θέρμη* <*θερμή*, *ξέστη* <*ζεστή*]: λέγεται και *Ξέρα του Αγίου Γεωργίου* (από τον Άγιο Γεώργιο Χερρονήσου) αλλά και *Ξέρα του Τσουκαλά* (βλ. λ.)· θαλάσσιος βράχος που υψώνεται λίγο πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας, επικίνδυνος στη ναυσιπλοΐα, στο ακρότατο ΒΔ ακρωτήριο του Αγίου Γεωργίου. / Β.

Ξεράκι, το / στο ή Ξέρα, η / γ-Ξέρα, στην [<*ξέρα* + υποκορ. κατάλ. -*άκι*, βλ. λ. *Ξέρα*]: μικρή ξέρα, μικρός κάβος στην Α ακτή της Κιτριανής. / Ν.

Ξερολαγκάδα, η / γΞερολαγκάδα, στη(ν) και Ξερολάγκαδο, το / στο [<*ξερός* «χωρίς υγρασία και δέντρα» + *λαγκάδα* / *λαγκάδι* / **Ξερολαγγάδα*]: μεσόγειος τόπος στα Β της Χώνης, Ν στα Ριντζώματα και πριν από το Τρουλλάκι (1928 Βερνίκος, 21). *Μέσα στο Ξερολάγκαδο θα πάω να στήσω τέντα / για να περνάει ο Αγγελές να πιάνομε κουβέντα || Το Ξερολάγκαδο περνάς / και τα Χαράκια συναντάς / ήφτασες μες στο Τρουλλάκι, / το μικρό το χωριουδάκι* (Ν. Ποριώτης). / Β.

***Ξερό Ξύλο, το / στο** [ουδ. επιθ. *ξερός* «χωρίς χυμό, ικμάδα / μόνος» <*ξηρός*, βλ. και λ. *Ξύλο*]: ίσως από την ύπαρξη εκεί μοναχικού ξερου δέντρου, που χτύπησε ο κεραυνός ή γιατί άλλοτε από εδώ προμηθεύονταν ξύλα, στα ΒΔ του Άη Νηγιά και Δ στον Άη Λευτέρη. Εδώ υπάρχουν εγκαταλειμμένα μεταλλεία. Κατά τη λαϊκή μετεωρολογία: *όταν αστράψει στο Ξερό Ξύλο, θα βρέξει ή όταν φανεί συννεφάκι στο Ξερό Ξύλο, θα φρεσκάρει ο νοτιάς*. / Κ.

***Ξεύρη και Ξευρή, του** [βλ. λ. *Ξέβρη*].

***Ξεφυσιστή, του / στου** [βλ. επόμενο λ.]: στο δρόμο προς το Τόσο Νερό, μετά το Σελ(λ)άδι, στη θέση Πύργος του Λαουτθήρη. / Κ.

***Ξεφυσιστή η Σπηλιά, του / Ξεφυσιστή τη Σπηλιά, στου** [<ξεφυσώ «εισπνέω και εκπνέω με θόρυβο» + κατάλ. -ιστής <αρχ. εκφυσώ <εκ + φυσώ, πβ. τραγουδιστής <τραγουδώ>]: ονομασία διαφόρων σπηλαιών του νησιού από το συριγμό (ξεφύσημα) που προκαλείται σ' αυτά από ρεύματα αέρα που συμπιέζονται να περάσουν μέσα από στενές διόδους και ρωγμές του εδάφους, από τις οποίες βγαίνουν ατμοί:

1. *στο δρόμο προς την Παναγία το Τόσο Νερό και Α στου Κατέργου (βλ. λ.), στο οποίο η θερμοκρασία είναι υψηλή και το χειμώνα ο εσωτερικός αέρας εξέρχεται με μορφή υδρατμού (άχνας), ενώ κατά καιρούς στο εσωτερικό ακούγεται συριγμός όμοιος με εκείνο που προκαλείται από τα ρεύματα του αέρα. / Κ.
2. *στη θέση Φλάμπουρο. / Κ.
3. *μεταξύ Καμαρών και Βαθιού, στη θέση Περιστεριώνας, όπου η είσοδος του σπηλαίου βρίσκεται προς τη θάλασσα και το άνοιγμά της καλύπτεται από το νερό κατά την ώρα του μέτριου κυματισμού. Τότε ο ατμοσφαιρικός αέρας που εγκλωβίζεται και συμπιέζεται στα εσωτερικά τοιχώματα του σπηλαίου βρίσκει διέξοδο από το ανώτατο μέρος της εισόδου παρασύροντας μεγάλη ποσότητα νερού που εκσφεδονιζόμενο με μορφή ψεκασμού προκαλεί ταυτόχρονα οξύ συριγμό. / Ν.
4. *μέσα στο λιμανάκι της Φυκιάδας. / Ν.

Ξηροζάμπελο, το / στο [πιθανώς: 1. ή <ξεριζάμπελο (με παρασυρχειτισμό προς το ξηρός / ξερός) <ξεριζώνω + αμπέλι 2. ή <συμφυρ. ξηρό (<αρχ. ξηρός «ξηρός, που έχει μαραθεί») + ζάμπελο «ξεριζωμένο αμπέλι», <ξε (<εξ, εκ) + ρίζα + αμπέλι]: αγρός της Μονής Χρυσοστόμου («*απέχων του κτηρίου λ(επτά) 5*» 1835 Σ.γ', 31). / Κ.

Ευβουνί, *Ξιβουνί, το / στο [1. <οξύ «μυτερό» + βουνί <μεσν. βουνίον, υποκορ. του βουνόν, το <αρχ. βουνός, ο (πβ. ξύνω <οξύνω) 2. ή, κατά το Μ. Φιλιππάκη: *Εωβουνί <όξω / έξω «στο εξωτερικό μέρος» + βουνί <αρχ. έξω <εξ 3. ή <*Ξιβουνί <Ξεβουνί «εκεί που τελειώνει το βουνό, η κορυφογραμμή» <στερητ. ξε- + βουνί, πβ. Μισοβούνι <Μεσοβούνι]: βραχώδες οξυκόρυφο ύψωμα ΝΑ της Αγίας Ειρήνης του Φάρου, όπου υπάρχει δημοτική γεώτρηση. / Κ.*

***Εύδη ο Ποταμός, του / Εύδη το(ν) μ-Ποταμό, στου** [<Εύδης, οικογ. όν. από επαγγελμ. <Ευδάς «αυτός που παράγει ή εμπορεύεται ξίδι» <ξύδι / ξίδι (ορθότερο) <μτγν. οξίδιον, υποκορ. του αρχ. όξος / Ποταμός <ποταμός «ρεύμα γλυκών νερών σε κοίτη» <πίνω ή πίπτω + κατάλ. -αμός]: ίσως από τον ιδιοκτήτη κτήματος, το οποίο κατεκάλυπτε με τα νερά του ο ομώνυμος χείμαρρος που συνεχίζει ως του Ρολο(γ)ά κοντά στις Καυκάρες και με το όνομα του Εύδη εκβάλλει στη Φυκιάδα. / Ν.

***Εύλο, το / στο** [<αρχ. ξύλον «ξερό κομμάτι από κορμό ή κλαδί δέντρου», ίσως <ξύω]: ακρωτήριο Ν του νησιού, στου Κοντού, απέναντι στην Κιτριανή, ίσως επειδή από εδώ άλλοτε ξυλεύονταν, προμηθεύονταν καυσόξυλα, πβ. λ. *Ξερό Εύλο*. / Ν.

Ευλοκερατιά, η / γ-Ευλοκερατιά, στη(ν) [<*Ευλοκερατιά (με συνίτηση) <ξυλοκέρατο + κατάλ. -ιά (που σημαίνει φυτό) <μτγν. ξυλο-κέρατον / *ceratopica siliqua*]: φυτωνύμιο, ονομασία διαφόρων θέσεων από τις εκεί αυτοφυείς ξυλοκερατιές, χαρουπιές, κουντουριδιές, πβ. τοπων. της Αττικής *Κερατέα «χαρουπιά»*:

1. *«στ' Άη Μαρκουριού (βλ. λ.) τη μάντρα μες στην Ευλοκερατιά. / ήταν ο γαμπρός κρυμμένος και δε(ν) ν-τον ε-βρίσκαν πγια». / Β.
2. στη γειτονιά της Αγίας Βαρβάρας των Εξαμπέλων και στην αρχή του δρόμου που οδηγεί προς την Καταβατή. / Κ.
3. *στα ΝΔ του νησιού, Α στον Τρατ(θ)άρη και στην Πεντζούλα. / Ν.

Ευλομύτης, ο [παρων. «αυτός που έχει ξύλινη μύτη» <ξύλο + μύτη, πβ. Πινόκιο]: το τοπων. αναφέρει, ο Ιάκ. Δραγάσης, απροδιόριστης θέσης σήμερα, πβ. λ. *Ζυ(ου)λομύτης*.

Εύλου, του [βλ. λ. *Εύλο*].

Ευλουργείο, το [<μτγν. ξυλουργός + τοπ. κατάλ. -είο <ξύλο + -ουργός (με συναίρεση) <έργον]: εργαστήριο κατεργασίας του ξύλου:

1. του Μανόλη Ποργιώτη στου Γιαβρούχα. / Β.
2. του Κώστα Λουκατάρη στον Αρτεμών. / Β.
3. του Φρατζέσκου Τρίχα στον Αρτεμών. / Β.
4. του Βασίλη Ψαθά στον Αρτεμών. / Β.
5. του Πάννη Δεπάστα στη Λαγκάδα. / Β.
6. του Κώστα Κόμη στην Καταβατή. / Κ.
7. του Πέτρου και Πάννη Μυτιληναίου στα Εξάμπελα. / Κ.
8. του Πάννη Λουμίδη στη Βλάχα. / Κ.
9. του Αντώνη και Κώστα Τρούλλου στα Φυρ(ρ)όγεια. / Κ.
10. Νικολάου Ποδενέ
11. Ζαννή Καλαράκη και τα δύο στην περιοχή Καμαρών. / Κ.

***Ευλοφάς, ο / γ-Ευλοφά, στο(ν)** [<μτγν. επίθ. ξυλοφάγος <ξύλο + -φάγος <έφαγον αόρ. β' του τρώω (πβ. μελισσοφάς, συκ(χ)οφάς, αγουροφάς): χείμαρρος στα ΒΑ του νησιού που χύνεται στη θέση της Α ακτής Ριχάνγκια, Β στα μεταλλεία του Άη Σώστη, επειδή, κατά το Μ. Φιλιππάκη, με τα ορμητικά νερά του παρασύρει, κατατρώγει τα «ξύλικα», δέντρα από τα παρόχθια κτήματα ή από τις διαβρώσεις που προκαλεί φαίνεται να ενεργεί σαν το ομώνυμο ξυλουργικό εργαλείο, πβ. λ. *Καβοντόρο, Πιργιονάς*. / Β.

***Εώπυργα, τα / στα** [<Εξώπυργα (ουδ. πληθ. του ουσιαστικοπ. επιθ. εξώπυργος, με σίγηση του αρχικού άτονου Ε-) <αρχ. έξω «στο εξωτερικό μέρος» +

αρχ. *πύργος* «ψηλό και οχυρό κτίσμα για την ενίσχυση της άμυνας των τειχών της πόλης» (1813 Ν.Ε.Σ., 448), πβ. και *Ξωβουνί*: έξω από το τείχος στο Κάστρο. / Κ.

Ο

***Οβριακή, Οβραϊκή και Εβραϊκή, η / στην** [1. (ενν. Γειτονιά) ουσιαστικοπ. θηλ. του επιθ. *Οβριακός*, -ή, -ό <Οβριός + -ακός (που δεν πρέπει να συγχέεται με το *ομβριακή* <αρχ. *όμβριος* «χώρος που δέχεται όμβρια, δηλ. βρόχινα νερά» <όμβρος «βροχή», με παρασυσχετισμό προς το τοπωνύμιο *Χαντάκι* (βλ. λ.) που υπάρχει εδώ) 2. ή *Οβραϊκή* <*Οβραϊκή* <Οβραίος + κατάλ. -ικός / *Εβραϊκή* <*Εβραϊκή* <Εβραίος + κατάλ. -ική, πβ. *Αβριακές* στη Ναξο <*Εβραϊκές* και *σιφνιακή-σιφναϊκή*]: συνοικία του Κάστρου, κοντά στη Μεγάλη Λόντζια, στη Θεοσκεπάστη, που μαρτυράει την εγκατάσταση εκχριστιανισμένων Εβραίων στη Σίφνο, πιθανόν την εποχή που διοικούσε (1566-1579) τις Κυκλάδες ο Εβραίος τραπεζίτης Ιωσήφ Νάζη δι' αντιπροσώπου, του ομοεθνούς του Φραγκίσκου Κορονέλλου. Ο Αντ. Κανακάρης αναφέρει ότι το 1650, κατά το Γάλλο περιηγητή Τουρνεφόρ, ήρθαν στη Σίφνο από την Κωνσταντινούπολη Εβραίοι για την εκμετάλλευση των ορυχείων και εγκαταστάθηκαν στο Κάστρο, (πβ. οικογ. όν. «τον *Γεώργη Εξεβραίων*» 1814 Σ.γ', 131 / Σ.θ', 38,54, 83). / Κ.

Σχετικό είναι και το ακόλουθο σιφναϊκό δημοτικό τραγούδι που έχει καταγράψει ο αείμνηστος Αντ. Κανακάρης:

*Ένα Σαββάτο βράδυ, μια Κυριακή πρωί
πέρασε ένας Ρωμαίος από την Οβριακή.
Βρίσκει μίαν αρχοντοπούλα, που χτενιζούντανε
με ασημένιο χτένι φακιολιζούντανε.
Γυρίζει, τριγυρίζει δυο λόγια να της πει.
– Κόρη μου τι θα πάθεις να γίνεις χριστιανή,
να λούζεσαι Σαββάτο, ν' αλλάζεις Κυριακή
και να μεταλαβαίνεις κάθε Χριστού-Λαμπρή.
Α να το πω της μάνας μου, να δω τι θα μου πει.
– Μάνα, Ρωμιός με θέλει να γίνω χριστιανή,
να λούζομαι Σαββάτο, ν' αλλάζω Κυριακή
και να μεταλαβαίνω κάθε Χριστού-Λαμπρή.
Καλλιάχω, θυατέρα, νεκρή να σε ιδώ
παρά Ρωμιό να πάρεις γαμπρό να τον ειπώ.
Η μάνα μου δε θέλει κι ας πιεί κρύο νερό
κι εγώ θενά σε πάρω να φύγουμε από δω.
Μα να μη με περάσετε από την Οβριακή,
να μη με δει η μανούλα μου και θα μαχαιρωθεί.*

*Μόνο να με περάσετε απ' την Αγιά Σοφιά,
να βγάλεις τ' όνομά μου κυρά Αναστασιά.*

Οδηγήτρια, η [«αυτή που οδηγεί, καθοδηγεί» <οδηγητής + κατάλ. θηλ. -τρια, βλ. λ. *Θεοτόκος η Οδηγήτρια*]: η εικόνα που συμβολίζει τη νίκη και τη δόξα. Ζωγραφικός τύπος τη Παναγίας που, κατά την παράδοση, ζωγράφησε ο Ευαγγελιστής Λουκάς. Την εικόνα περί το 440 απέστειλε από τα Ιεροσόλυμα η αυτοκράτειρα Ευδοκία, σύζυγος του Θεοδοσίου Β', στην αδελφή της Πουλχερία. Εκείνη την αφιέρωσε στην ιστορική *Μονή των Οδηγών* (Ξεναγών) της Κωνσταντινούπολης. Με τα θαύματά της αναδείχτηκε η προστάτιδα της Πόλης και λιτανευόταν σε τελετές και πολέμους, βλ. λ. *Φανερωμένη*. / Κ.

Όξω Κόκκχινη Σπηλιά, η [βλ. λ. *Κόκκχινη Σπηλιά*]. / Β.

Όξω Μουσία, η / ν-Όξω Μουσία, στη(ν) [<Εξω (-ο- <-ε-) / *Μουσία* (βλ. λ.)]: έτσι λέγεται αλλιώς το μεγάλο αγρόκτημα *Απλωταργιές* (βλ. λ.). / Ν.

Ορεινά, τα / στα [(ενν. μέρη) ουσιαστικοπ. ουδ. του επιθ. *ορεινός* «τόπος γεμάτος βουνά» <ορεσ-ινός <όρεσ-ος (όρους) <όρος]: το τοπων., απροσδιόριστος της θέσης σήμερα, αναφέρει ο Ιάκ. Δραγάτσος.

«Ορινιά», η [<ορινός + κατάλ. -ιά (που δηλώνει φυτό) <ορινεός (-ο- <-ε-) <αρχ. *ερινεός*]: φυτωνύμιο, αρσενική συκιά, αλλιώς *ορνός*, Εδώ αναφέρεται ότι είχε αμπέλι το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 159), απροσδιόριστος της θέσης σήμερα.

Ορινός, ο [βλ. και λ. *Ορνός*].

Όρμοι, οι [αρχ. *όρμος* «μέρος της ακτής, μικρότερο από κόλπο, όπου η θάλασσα εισχωρεί στην ξηρά και είναι δυνατό το αγκυροβόλημα πλοίων» <είρω «συνδέω»]: κατά γεωγραφική θέση, από ΒΔ προς Ν, Α και Β:

1. Χερρονήσου ή Αγίου Γεωργίου (βλ. λ.).
2. Βρουλίδια (βλ. λ.).
3. Αρτιμόνι (βλ. λ.).
4. Γιαλούδια (βλ. λ.).
5. Καμάρες ή Κόρφος (βλ. λ.).
6. Βλάση (βλ. λ.).
7. Τσόχα (βλ. λ.).
8. Βλυχάδα (βλ. λ.).
9. Βαθύ (βλ. λ.).
10. Φυκιάδα (βλ. λ.).
11. Τουρκαύλακο (βλ. λ.).
12. Χλακωπό, (βλ. λ.).
13. Πλατύς Παλός (βλ. λ.).
14. Αποκοφτό (βλ. λ.).
15. Γλυφό (βλ. λ.).
16. Φάρος (βλ. λ.).

17. Φασολού (βλ. λ.).
18. Σεράλια ή Γιαλός (βλ. λ.).
19. Διαλισκάρι (βλ. λ.).
20. Φοινικίδι (βλ. λ.).
21. Αγριάμπελα (βλ. λ.).
22. Άσπρη Βραχιά / Βλυχάδα / Βλυχύ (βλ. λ.).
23. Αχλάδα (βλ. λ.).
24. Ριχάνγκια (βλ. λ.).

***Όρμος, ο / ν-Όρμο, στο(ν) Αγίου Γεωργίου** [*όρμος* «σημείο της ακτής, όπου η θάλασσα εισχωρεί μέσα στην ξηρά και είναι δυνατό το αγκυροβόλημα» <αρχ. όρμος <ρ. *είρω* «συνδέω» / *Χερρονήσου* βλ. και λ. *Άης Πύργης της Χερρονήσου*]: ο βορειότερος όρμος του νησιού, που σχηματίζεται από κόλπωση του ακρωτηρίου της Χερρονήσου. Στα Β του όρμου βρίσκονται τα ερείπια αρχαίας φρουκτωρίας και η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου. / Β.

Όρμος Περπινιά, ο [πβ. οικογ. όν. *Περπινιάδης*]: έτσι ονομάζεται ο όρμος της Φασολούς, μόνο από τον αρχαιολόγο Χρ. Τσουντα στο ημερολόγιό του, όταν ερεύνησε την περιοχή το 1898.

Ορνεοκαθίσματα, τα / στα [*όρνεο* «όρνιο» (μεσν. *όρνιον* «άγριο και αρπαχτικό πουλί, ο γύπας») + *καθίσματα* «σημεία όπου καθίζουν όρνια» <αρχ. *όρνεον* + *μτγν. κάθισμα* <θ. αορ. *καθισ-* του αρχ. ρ. *καθίζω* + κατάλ. *-μα*, πβ. λ. *Σκανιόμαντρα*]: μεσόγειος τόπος στα ΝΔ του νησιού, όπου σύχναζαν όρνια, πεταλάκι ΝΔ του Τσώ(ό)πφου. / Ν.

***Ορνιθού, η / ν-Ορνιθού, στη(ν)** [1. <*ορνίθι* «κοτόπουλο» <μεσν. *ορνίθιν* <αρχ. *ορνίθιον*, υποκορ. του *όρνις*, κατά τα: *Φασολού* <*φασόλι* + περιεκτ. κατάλ. *-ού*, *Κολοκυθού* <*κολοκύθι* 2. ή, <*όρνιθα* + περιεκτ. κατάλ. *-ού* 3. ή <*ορνιθ-ούσα* <*ορνιθ-όεσσα* <*ορνιθόεις* «γεμάτος πουλιά» <αρχ. *όρνις* «πτηνό, πουλί» + κατάλ. *-όεις*, από τα πολλά πουλιά που κατέφευγαν στην ελαιόφυτη πλαγιά της, με συντόμηση και προσαρμογή στα θηλυκά κύρια ονόματα σε *-ού* (*Μιχαλού* <*Μιχαηλού* <*Μιχαήλης* <*Μιχαήλ*, *Μυλωνού* <*Μυλωνάς*, πβ. και *καμωματού* <*καμωματούσα*, *ξανθομαλλού* <*ξανθομαλλούσα* 4. ή, τέλος, <*ορνιθώνες*, επειδή εκεί, κατά το Μάνο Φιλιππάκη, ήταν συγκεντρωμένες θεμωνιές και ορνιθώνες των κατοίκων του χωριού, ενώ, 5. ο Γ. Πεταλιανός γράφει ότι «λένε πως η τοποθεσία πήρε τ' όνομά της από τις πολλές όρνιθες του Αρνά [=Νικολού Πικουλιού] (Απ' τη ζωή του νησιού μου, Αθήνα 1949, 125· το τοπων. όμως είναι πολύ παλαιότερο: 1676 Σ.ζ', 12 και Σ.ιδ', 135 / 1717 Σ.α', 89 / 1769, 1773 «το χωράφι εις την ορνιθού» Ν.Ε.Σ., 21, 390)]: μεσόγειος τόπος στα ΒΔ του Αρτεμώνα, γειτονικός με τον Καλαμπελά και το Πλατύ Πηγάδι, βλ. λ. / Β.

***Ορνός, ο / ν-Ορνό, στο(ν)** [φυτώνυμο <προσηγορικό *ορνός* <*ορινεός* / *ορινός* <αρχ. *ερινεός* «αγριοσυκιά, με τον καρπό της οποίας ορνιάζουν, γονιμοποιούν τις συκιές»]:

1. «*δια το οσπήτιον του Ορνού*», ανήκε στην ενορία του Αγίου Κωνσταντίνου του Αρτεμώνα (1785 Ι.Α.Κ., 63). / Β.
2. *στο Φλάμπουρο, όπου ξωκλήσι της Αγίας Μαρίνας, κτισμένο στα ερείπια αρχαίου κτίσματος. Εδώ υπάρχει η σπάνια εικόνα της Θεοτόκου που θηλάζει το μικρό Χριστό, της «Γαλακτοτροφούσας». Όμοια εικόνα υπάρχει και στη δεξιά ποδέα του καθολικού του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου. Στην ίδια περιοχή και αρχαίος πύργος και ο *νερόμυλος των Καλοέρω(ν)* (1674 Μ.τ.Σ., 14, πβ. «*Ορνός* (παρων.), ένας που δεν ήταν πολύ έξυπνος» (Σ.Π., 14). / Κ.
3. *αγρός της Βρυσιανής στην Αγία Μαρίνα του Φλάμπουρου («*αφιερώνει εις το μοναστήρι εδώ του αγίου ηλιού το αμπέλι οπου έχει εις τον ορνόν*» (1674 Μ.τ.Σ., 14). Η περιουσία της Μονής του Προφήτη Ηλιού μετά την κατάργησή της (1890) περιήλθε στη Βρυσιανή. / Κ.
4. σημείο στον πεζόδρομο Απολλωνίας προς Κάτω Πετάλι, από το ομώνυμο δέντρο που υπάρχει εκεί. / Κ.
5. Ορνός ή *Βήδημα*, μεσόγειος τόπος στις ΝΔ υπώρειες του Προφήτη Ηλία, ορθότερο Πήδημα, βλ. λ. *Πήδημα* και *Μπήδημα*, προφανώς πρόκειται περί παραφθοράς του τοπων. / Κ.
6. υπήρχε παλιά απέναντι στη σύγχρονη πλατεία του Ηρώου, στην Απολλωνία (εφ. Σ. 10 Δεκ. 1891, σ. 2). «*Η παράγκα ήταν στο σημείο που ο δρόμος από τα Πινάκια συναντά τη λεωφόρο Καμαρών – Απολλωνίας και λίγο πιο πάνω ήταν ο Ορνός. Δυο τοπωνύμια που χάθηκαν*» (Ματζουράνης). / Κ.

Όρος των Μύλων, το [(1650 Σ.ιθ', 67) το ίδιο με το *Λόφος των Μύλων* (βλ. λ.)].
Ουρανοκαθίσματα, τα / στα [<*ουρανός* + *καθίσματα* <*μτγ. κάθισμα* <αρχ. *καθίζω*]: ουρανοθέμελα, τα θεμέλια του ουρανού, ο ορίζοντας, ύψωμα, για το οποίο δημιουργείται από χαμηλά η εντύπωση ότι εδώ τελειώνει ο ορίζοντας, σαν να είναι το κάθισμα του ουρανού, Ν του Προφήτη Ηλία του Ψηλού. / Κ.
Ουρανοφόρα, η / ν-Ουρανοφόρα, στη(ν) [κατέχει τη θέση του αρχαίου ναού του Απόλλωνος, εφ. Σ. 7 Φβρ. 1882 / 1795 Σ.ια', 69, σ. 3, βλ. λ. *Γερανοφόρα*].

Π

«**Παγία, η**: [άγν. ετυμολ., πιθανώς: 1. θηλ. επιθ. *πάγιος* «σταθερός, αμετακίνητος» <αρχ. *πήγνυμι*, οπότε καθίσταται δύσκολος ο συσχετισμός με την τοποθεσία 2. ή <*Παναγία* (με σφαλερή γραφή ή με απλολογία): («*την μάνδρα με ένα δένδρο εληά στην Παγίαν*» 1727 Σ.α', 96)]: είναι απροσδιόριστη η θέση της σήμερα.

***Παγιά Κονάκια, τα / στα** [<ουδ. επιθ. *παγιός* <μεσν. *παλιός* (με τροπή του *-λι-> -γι-)* <αρχ. *παλαιός* (με συνίζηση) <επίρρ. *πάλαι* «κάποτε κατά το πα-

ρελθόν» / *κονάκι* «κατοικία μεγαλοκτηματία» <μεσν. *κονάκιν* <τουρκ. *konak* + κατάλ. -ι, πβ. λ. *Κονάκια*]: παλιά συνοικία έξω από το Κάστρο, στα Β, όπου έγιναν ανασκαφές από την Αγγλική Αρχαιολογική Σχολή (1795 Σ.α', 97). / Κ. **Παγιά Μάντρα, η / μ-Παγιά Μάντρα, στη(ν)** [βλ. λ. *Παγιάμαντρα*]:

1. στα ΒΔ, στα Βρουλίδια. / Β.

2. μεσόγειος τόπος στα ΝΑ, Δ, στου Λαντζάρου και Β στο *Κάθισμα*. / Ν.

Παγιά Φουντάνα, η / μ-Παγιά Φουντάνα, στη(ν) [βλ. λ. *Βρύσες, Κάν(ν)ουλλες, Πη(γ)άδι του Πανώργιου και Φουντάνα*].

Παγιά Ποτρίβι, το / στο [<μεσν. *Παλιό Λιοτρίβι* (-γι- <-λι-) <αρχ. *παλαιόν* (<πάλαι) και <μτγν. *ελαιοτρίβιον* ή μτγν. *ελαιοτριβείον* (με σίγηση του αρχικού άτονου ε- και συνίτηση -ιο- <αιο-) <ελαιοτριβής + τοπ. κατάλ. -είον <ελαία + *τρίβω*]: στο δρόμο προς τις Καμάρες, στις Σκχιζμάδες, όπου μέσα σε σπηλιά σώζονται λείψανα πρωτόγονου λιοτριβιού. / Κ.

Παγιά Κελ(λ)ί, το / στο [βλ. λ. *Παγιά Ποτρίβι / Κελ(λ)ί* «μικρό δωμάτιο σε μοναστήρι για τη διαμονή του μοναχού, δωμάτιο ενσωματωμένο σε ναύδριο» <μεσν. *κελλίον*, υποκορ. του *κέλλα* <λατιν. *cella* «θάλαμος, μικρό δωμάτιο»]: θέση στα ΝΔ του νησιού, πλησιόχωρα στον Πύργο της Φυκιάδας, στου Κοντού, κατά τον Αθανάσιο Ξανθάκη, λέγεται *Κελ(λ)ί τ' Άη Γιώργη*, αποθήκη απομακρυσμένη από την εκκλησία του Άη Γιώργη του Κοντού για το φόβο των πειρατών. / Ν.

Παγιάμαντρα, η / μ-Παγιάμαντρα, στη(ν) [<*Παλιάμαντρα* «από την ύπαρξη παλιάς στάνης, περιτοιχισμένος χώρος για βόσκηση, βοσκότοπος» <μεσν. *παλιός / παγιός* (-γι- <-λι-) <αρχ. *παλαιός* + *μάντρα* <*μάνδρα* και *Παλαιόμανδρα / Παλαιόμανδραι* (βλ. λ.)]: θέση:

1. στον *Κάψαλο*, κοντά στον *Άη Σώστη των Μεταλλείων*. / Β.

2. στην Παναγία στα *Μάγγανα / Μάγκανα*. / Β.

3. στην *Τόργια*. / Κ.

4. στην *Αλεβροχιά*. / Ν.

5. στην Παναγία του *Καργιαύλη*. / Ν.

Παγιάμυλος, ο / μ-Παγιάμυλο, στο(ν) [<*Παλιάμυλος* <μεσν. *παλιός / παγιός* + *μύλος* <αρχ. *παλαιός*]: τοποθεσίες εγκαταλειμμένων και ερειπωμένων ανεμόμυλων:

1. στο Κάτω Πετάλι, όπου παλαιότερα θα υπήρχε ανεμόμυλος, αλλιώς *Θύμνια* (βλ. λ.). / Κ.

2. στην Τόργια, όπου σώζονται ερείπια παλιού μύλου, ιδιοκτησία της οικογένειας Στάθη Αργάνη. / Κ.

3. στην Καταβατή, παράπλευρα στον Άη Γιώργη τον Απελαίτη, αλλιώς λέγεται και Μύλος του Μπολάνη. / Κ.

Παγιός Κήπος, *Παγιός Κήπος, ο / μ-Παγιό Κήπο, στο(ν) [<τοποθεσία, όπου παλιά υπήρχε ποτιστικός κήπος και σήμερα έχει εγκαταλειφτεί» <μεσν.

Παλιός (-γι- <-λι-) <αρχ. *παλαιός* + *κήπος* «περιβόλι», σε αντίθεση προς το *Νέο Κήπο* (βλ. λ.), («*Παλαιός Κήπος*» 1819 Σ.α', 107 και «στον *Παλαιόκηπον*» 1808 Σ.γ', 126)]: μεσόγειος τόπος στο δρόμο προς τις Καμάρες και στο ύψος των Αγίων Αναργύρων. / Β., Κ.

Παγιός Μόλ-λος, ο / μ-Παγιό Μόλ-λο, στο(ν) [<μεσν. *μόλος* (με προφορά του διπλού -λ-λ) «προκυμαία» <ιταλ. *molto* «προκυμαία, κυματοθραύστης, προβλήτα»]: στις Καμάρες, όπου αποβιβάζονταν και απ' όπου επιβιβάζονταν άλλοτε οι επιβάτες των πλοίων με τις βάρκες, πριν από την κατασκευή της σύγχρονης αποβάθρας. Εντοιχισμένη επιγραφή αναφέρει «*Τη φιλοπάτριδι φροντίδι Γεωργίου Κουλούρη αρχιάτρου και βουλευτού 1903*». / Κ.

***Παγιού ή Παλιού Πη(γ)άδι, του / στου** [<*Παλιού* (-γι- <-λι-) <*Παλαιού* <οικογ. όν. από παρων. *Παλαιός* <αρχ. επιθ. *παλαιός* «πρόγονος, μεγάλης ηλικίας» <επίρρ. *πάλαι*]: θέση στη Μαρούσα, στη δυτική είσοδο της Απολλωνίας αριστερά, όπου και το παλιό κοινοτικό πηγάδι. / Κ.

Παιδική Χαρά, η / μ-Παιδική Χαρά, στη(ν) [<αρχ. επιθ. *παιδικός* «που αναφέρεται ή έχει σχέση με τα παιδιά» <*παις, παιδ-ός* + κατάλ. -ικός / *Χαρά* «το συναίσθημα ευχαρίστησης και ικανοποίησης» <θ. αόρ. *εχάρην* του ρ. *χαίρω*]: ειδικά οργανωμένοι χώροι για υπαίθριο παιχνίδι και ψυχαγωγία των μικρών παιδιών:

1. στην αφετηρία του ασφαλοστρωμένου δρόμου στη Χερρόνησο. / Β.

2. στον Αρτεμώνα Β και παράπλευρα στο χώρο στάθμευσης (πάρκιν). / Β.

3. στην πλατεία του Μακράκη και στην είσοδο της Καταβατής. / Κ.

4. στο Κάτω Πετάλι στη Β είσοδο του οικισμού. / Κ.

5. στις Καμάρες στο χώρο του παλιού Δημοτικού Σχολείου των Καμαρών και σήμερα Παιδικού Σταθμού. / Κ.

6. στο πρώην περιβόλι του Ανδρόνικου, παράπλευρα στο Δημοτικό πάρκιν της Απολλωνίας. / Κ.

7. στην είσοδο του Κάστρου, απέναντι από τον Άγιο Στέφανο. / Κ.

8. στον Πλατύ Γιαλό, στο μέσο της παραλίας περίπου. / Ν.

9. στο Βαθύ, στην αφετηρία των λεωφορείων. / Ν.

«**Παλαιά Εγκαιρία**», η [<αρχ. επιθ. *παλαιός* «αυτός που προϋπήρξε» / *Εγκαιρία* (βλ. λ. *Εγκαιριά*) «το χωράφι στην Μπαλαιάν Εγκαιριάν» (1700 Σ.β', 128)]: απροσδιόριστη θέση σήμερα.

Παλαιόκηπος, ο / μ-Παλαιόκηπο, στο(ν) [βλ. λ. *Παγιός Κήπος*]: το τοπων. αναφέρεται στο Β.Δ. της 18.9.1952, με το οποίο παραχωρήθηκαν ακίνητα της Μονής της Βρύσης στο Ελληνικό Δημόσιο. / Β., Κ.

Παλαιόμανδρα, η / μ-Παλαιόμανδρα, στη(ν) [βλ. λ. *Παλαιόμανδραι*]: τόπος στα ΒΔ και Α στα Βρουλίδια. / Β.

«**Παλαιόμανδραι**», αι [*Παλιάμαντρες*] <αρχ. *παλαιός* «αυτός που προϋπήρξε» + αρχ. *μάνδρα*, βλ. λ. *Μάντρες Αβράμιου* («εις ταις παλαιόμανδραις» (1797

Κ.Βρ., 137 και Σ.ιγ', 100]): απροσδιόριστος τόπος σήμερα, όπου είχε χωράφι το Μοναστήρι της Βρύσης.

«**Παλαιός Κήπος**», ο [(1834 Σ.ιθ', 43 / «Εις τον Παλαιόν Κήπον, σαλατότοπος» 1837 Σ.ιθ', 48 / 1867 Σ.ιστ', 110), βλ. λ. *Παγιός Κήπος* και *Παλαιόκηπος*, πβ. λ. *Νέος Κήπος*].

***Παλαμάρι, το / στο** [*Παλαμάρη*, στον <οικογ. όν. από παρων. *Παλαμάρ-ης / -ας* «αυτός που κατασκευάζει ή πουλεί παλαμάρια» (Τ.Κ.Α.) <τουρκ. *palamar* + κατάλ. -ι <ιταλ. *palamaro* «χοντρό караβόσκοινο», πιθανόν <ελλην. *παλάμη* (1717 Σ.β', 105 / 1751 Σ.Ν.Ε.Σ., Συμφωνητικά α/α 1 / «εις το παλαμάρι χωράφι» 1797 Κ.Βρ., 137 και Σ.ιγ', 100)]:

1. θέση στα ΝΑ του νησιού, κοντά και ΝΑ στο Χριστό στο Φραγκιά και στον Άη Θωμά. / Ν.
2. χωράφι στις Βαλανιές. / Β.

«**Paleo Kastro**» [μεταγραφή του ελλην. *Παλιό Κάστρο* <επίθ. *παλαιός / Κάστρο* (βλ. λ.)]: έτσι χαρακτηρίζεται ο Άσπρος Πύργος (βλ. λ.) του Πλατύ Γιαλού στο χάρτη του χειρόγραφου Νησιολογίου του Χριστόφορου Μπουοντελμόντι (15^ο αι.). / Ν.

Παλιά Λίμνη, η / μ-Παλιά Λίμνη, στη(ν) [βλ. λ. *Παγιαά κονάκια, Λίμνη* και *Λίμνη Ποδότα*]: ανύπαρκτη σήμερα λίμνη στην αμμώδη παραλία του Πλατύ Γιαλού, κοντά στα παλιά αγγειοπλαστεία της οικογένειας Ποδότα. / Ν.

Παλιάμπελα, τα / στα [<παλιά + αμπέλια]: έκταση που καλυπτόταν άλλοτε από αμπέλια, Β του Άη Μηνά. / Β.

Παλιόμαντρες του Μο(υ)γκού, οι / στις [<παγιόμαντρα «περιφραγμένη αγροτική έκταση βοσκήσιμη και μη καλλιεργήσιμη, επειδή το έδαφος είναι βραχώδες· βρίσκεται συνήθως στα όρια της καλλιεργήσιμης γης» <παγιός (<παλιός) + μάντρα]: στα ριζά του Προφήτη Ηλία του Ψηλού· εδώ φύονται πολλά κοντόπουλα. / Κ.

Παμπάαινας ο Κάβος, της / Παμπάαινας το(ν) γ-Κάβο, στις [ανδρων., πιθανώς: 1. <παρων. *Παμπάης* <συνεκφορά της φρ. *πάει πάει* (με ηχηροποίηση του δεύτερου -π-) 2. πβ. *Παμπάκαινας* <*Παμπακάς* (Τ.Κ.Α.) <οικογ. όν. *Βαμβακάς* <*βαμβάκι* / *παμπάκι* + επαγγελμ. κατάλ. -άς <μεσν. *βαμβάκιον* / *παμπάκιον* <αρχ. *βάμβαξ*]: ύψωμα που καταλήγει στο καβάκι Αλωνάκι, στα Γιαλούδια (Καρύδης). / Β.

Παναγία, η / μ-Παναγία, στη(ν) [βλ. λ. *Παναγιά*]: ιδιόκτητο νεόδμητο ξωκλήσι πλησιόχωρα στον Παντοκράτορα, ιδιοκτησία της οικογένειας Θεολόγου-Βράιλα. Θα είναι αφιερωμένο στην Παναγία, στο Χριστό και στον Άγιο Ελευθέριο (Παπαύλου, 199). / Ν.

***Παναγιά** (με συνίτηση) και **Παναγία, η / μ-Παναγιά, στη(ν)** [ουσιαστικοπ. θηλ. του επίθ. *πανάγιος*, -α, -ο (προσωνυμία της Θεοτόκου) «αγία στον ύψιστο βαθμό, πάνω απ' όλες τις αγίες» <μτγν. *πανάγιος* «αυτός που χαρακτη-

ρίζεται από ηθική αγνότητα, ο υποδειγματικός ως προς την αρετή» <παν + άγιος. Η Θεοτόκος έχει τα περισσότερα και ποιητικότερα λατρευτικά επίθετα, τα οποία είναι σχετικά με τις ιδιότητες που της αποδίδουν ή τον τόπο, τον τρόπο που βρέθηκε η εικόνα της ή βρίσκεται ο ναός της, πβ.: *Αμόλυντος, Βρυσιανή, Γοργοεπήκοος Ελεούσα, Ελευθερώτρια, Ζωοδόχος Πηγή, Θεοσκέπαστη, Κυπριανή, Λαγκαδιανή, Οδηγήτρια, Ουρανοφόρα, Παντάνασσα, Προστάτρια των Χριστιανών, Ρόδο το Αμάραντο, Σκαλωτιανή, Τιμιωτέρα των Χερουβίμ, Το Τόσο Νερό, Φανερωμένη, Χρυσοπηγή* κ.ά.

Σημείωση:

Για διευκόλυνση του αναγνώστη τα σχετικά με το όνομα της Παναγίας τοπωνύμια παρατίθενται στη συνέχεια: α) Κατά θεομητορική εορτή και ημερολογιακή σειρά, οι ναοί στους οποίους τιμάται το άγιο πρόσωπο της Παναγίας και β) Κατά επωνυμία της Παναγίας και αλφαβητική σειρά:

α) Κατά θεομητορική εορτή και ημερολογιακή σειρά, οι ναοί στους οποίους τιμάται το άγιο πρόσωπο της Παναγίας (Α-Ι):

Α. Το Γενέθλιο της Θεοτόκου (8 Σεπτ.) [δηλώνει θεομητορική εορτή, η επέτειος της γέννησης της Θεοτόκου και ο εορτασμός της (8 Σεπτ.) <ουδέτ. ουσιαστικοπ. επίθ. *γενέθλιος* <αρχ. *γενέθλη* «οικογένεια, γέννηση» <γένος <γίνομαι / Θεοτόκος «η μητέρα του Χριστού» <Θεός + τόκος <τίκτω «γεννώ»]:

1. **Η Βρύση και Βρυσκιανή / Κυρία Βρυσιανή, η / στη και *Παναγιά η Βρύση, η / μ-Παναγία τη Βρύση, στη(ν)** ο τρισυπόστατος ναός της ομώνυμης Μονής (1587 Σ.δ', 164, βλ. λ.)· η *Βρύση* και η *Βρυσκιανή* δηλώνουν τον τόπο, όπου χτίστηκε το Μοναστήρι της Παναγίας. / Κ.
2. **Η Παντάνασσα / μ-Παντάνασσα, στη(ν)** [<πας, παντός + άνασσα «βασίλισσα», θηλ. του ουσ. *άναξ, άνακτος* «βασιλιάς»]: προσωνυμία της Θεοτόκου, που σημαίνει η βασίλισσα όλου του κόσμου, παρεκκλήσιο της Καταβατής, στο Παπαφώτη (8 Σεπτ.), ή Σταυρός του Τζιριάκη (βλ. λ.), (1746 Σ.δ', 164), πβ. λ. *Παντάνασσα* στο Κάστρο, όπου τιμάται ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου (1717 Σ.δ', 164), βλ. λ. / Κ.
3. **Η Κυπριανή / γ-Κυπριανή, στη(ν)** [βλ. λ. *Κυπριανή*· η προσωνυμία δηλώνει την προέλευση της εικόνας της Θεοτόκου, δηλαδή από την Κύπρο]: βυζαντινός ναός της Παναγίας στην ερημόνησο Κιτριανή (1738 Σ.δ', 164), ο αρχαιότερος που σώζεται (10^ο-11^ο αι.) στη Σίφνο. / Ν.

Β. Τα Εισόδια της Θεοτόκου (21 Νοε.) [<ουδέτ. του ουσιαστικοπ. επίθ. *είσοδος* <αρχ. *είσοδος*, θεομητορική εορτή αφιερωμένη στη Θεοτόκο για την είσοδό της στο ναό του Σολομώντος, όπου οι γονείς της, Ιωακείμ και Άννα, την αφιέρωσαν στο Θεό.

1. του **Μπαλή** και με παραφθορά **Βαλή** (στο Κτηματολ.), παρεκκλήσιο του Αρτεμώνα, άλλοτε ενοριακός ναός, πβ. *Μπενάκης - Βενάκης*: η γενική του Μπαλή δηλώνει τον κτήτορα του ναού. Το 19^ο αι. οι καθαρευουσιάνοι θεώρησαν ως βάρβαρα και τουρκόφωνα τα φωνήματα *Μπ-, Ντ-, Γκ-* στα οικογενειακά ονόματα και τα συμμόρφωσαν σε *Β-, Δ-, Γ* (φωνητικός εξελληνισμός). / Β.
2. τιμούνται στο παρεκκλήσιο της Απολλωνίας **Μεταμόρφωση του Σωτήρος** (η *Σωτήρα*, βλ. λ.), δισυπόστατο, άλλοτε ενοριακό ναό. / Κ.
3. η **Κερά Ελεούσα** (βλ. λ.), η προσωνυμία δηλώνει ιδιότητα της Παναγίας: ενοριακός ναός του Κάστρου, άλλοτε μητροπολιτικός ναός της Σίφνου, βλ. λ. *Αρχιεπισκοπή Σίφνου και Μητρόπολη Σιφνομήλου*. / Κ.
4. ο δισυπόστατος ναός της άλλοτε **Μονής των Φυρ(ρ)ογείων** (η γενική τοπική Φυρ(ρ)ογείων δηλώνει τον τόπο, όπου χτίστηκε η Μονή), βλ. λ. / Κ.
5. **(σ)το Στραβοπόδι** (βλ. λ.), η εμπρόθετη ή απρόθετη αιτιατική δηλώνει τον τόπο, όπου χτίστηκε ο ναός της Παναγίας: μετόχι της Μονής της Βρύσης στην ομώνυμη θέση, βλ και λ. *Παναγία (σ)το Στρα(β)οπόδι*. / Κ.
6. μικρό παρεκκλήσιο ενσωματωμένο στον ενοριακό ναό του *Αγίου Γεωργίου Καταβατής* (βλ. λ.). / Κ.
7. τιμούνται στον τρισυπόστατο ναό της **Παναγίας των Εξαμπέλων**, όπου τιμούνται παράλληλα η Κοίμηση της Θεοτόκου και ο Άγιος Χαράλαμπος. / Κ.
8. **Παναγία του Βουνού** ή *(σ)το Βουνό*, η γενική του *Βουνού* είναι τοπική και δηλώνει τον τόπο, όπου χτίστηκε ο ναός της: το ίδιο σημαίνει και η εμπρόθετη ή απρόθετη αιτιατική *(σ)το Βουνό*: καθολικό της άλλοτε ομώνυμης Μονής Παναγιά *(σ)το Βουνό* ή *του Βουνού* ή **Παναγία το Βουνί* ή *Βουνάκι* και *Παναγία των Βουνών* (εφ. Σ. 24 Νοε. 1881, σ. 3). Το Μοναστήρι έχει χτιστεί το 1813-1818 από το μοναχό Γεράσιμο Αβρανόπουλο που επεξέτεινε το προϋπάρχον μοναστηράκι της υπεραγίας Θεοτόκου, στη θέση πάνω στο ύψωμα που δεσπόζει του Πλατύ Παλού, με τρίκλιτη και τρισυπόστατη εκκλησία στην οποία τιμούνται τα Εισόδια της Θεοτόκου, οι Άγιοι Κων(νος και Ελένη και Νικόλαος ή και Γεράσιμος. Εδώ ασκήτευσε από τις 9 έως τις 24 Ιουλίου 1915 ο Νίκος Καζαντζάκης (Τσακάλη, Π.Β' Δ.Σ.Σ, τόμ. Γ' (2006) 361). / Ν.

Γ. Σύναξη της Παναγίας, η (26 Δεκ.) «η Παναγία του Χριστού» [*μτγν. σύναξις* «συνάθροιση πιστών για να τιμηθεί ένα ιερό πρόσωπο» (*συνάγω* <συν + άγω), σε αντίθεση προς την *πανήγυρη* «πάνδημη εορτή, πάνδημος εορτασμός προς τιμήν αγίου» <αρχ. *πανήγυρις* <παν + άγυρις «συνάθροιση πλήθους». Η σύναξη συμβαίνει συχνά την επόμενη ημέρα, μετά από μεγάλη πανήγυρη προς τιμήν αγίων που συμμετέχουν σ' αυτήν. Πβ. Σύναξη της Θεοτόκου, την επόμενη των Χριστουγέννων, Σύναξη του Προδρόμου, την

επόμενη των Θεοφανίων, Σύναξη των Τριών Ιεραρχών στις 30 Ιανουαρίου, ενώ έχουν τιμηθεί τον ίδιο μήνα ο Βασίλειος την 1^η, ο Γρηγόριος την 25^η και ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος την 27^η Ιανουαρίου κ. ά. Στις 26 Δεκεμβρίου εορτάζονταν παλαιότερα τα *Επιλόγια της Θεοτόκου* (<ουσιαστικοπ. ουδ. του αρχ. επιθ. *επιλόχειος* <επί πρόθ. + *λοχεία* «η κατάσταση της λεχώνας» <αρχ. *λοχεία* <λοχεύω <λόχος «τόπος, όπου κανείς πλαγιάζει περιμένοντας» <λέχομαι «ξαπλώνω» <λέχος «κρεβάτι» και τα *επιλόγια* (με παρασυσχετισμό προς τη λ. *λόγχη* και το σφαγιασμό των νηπίων από τον Ηρώδη): Η εορτή *Σύναξη της Παναγίας* είναι τα *Επιλόγια της Θεοτόκου*, που τελούνταν μέχρι το 12^ο αι., οπότε καταργήθηκαν από την Πενθέκτη Σύνοδο ως ασεβή προς τη Θεοτόκο. Στη Σίφνο το πανηγύρι της Παναγίας (σ)τα Μάγγ(γκ)ανα: «να κάνη την εορτή τα επιλόγια στις 26 Δεκεμβρίου» (1717 Σ.α', 90) || «...να κάνη μίαν εορτή τα επιλόγια τη δεύτερη του Χριστού...» (1783 Σ.β', 111):

1. **(σ)τα Μάγκανα / Μάγγανα**, (βλ. λ.) ξωκλήσι του Αρτεμώνα στην ομώνυμη θέση. / Β.
2. ***Παναγιά (σ)τα Γουρνιά, η**: προσωνυμία που δηλώνει τόπο, στο γεφύρι μεταξύ Άνω Πεταλιού και Αγίου Λουκά, όπου άλλοτε υπήρχαν στις όχθες του χειμάρρου κοινόχρηστες χτιστές γούρνες για το πλύσιμο των ρούχων. Ο ναός υπήρξε ιδιοκτησία του Αγαπίου του γνωστού Δευτερεύοντος (*Δευτεραίου*, βλ. λ.) Σίφνου και λαϊκού ζωγράφου, με ενδιαφέρουσες τοιχογραφίες του οποίου έχει διακοσμηθεί. Δισυπόστατος ναός τιμώμενος στο όνομα της Παναγίας και του Αγίου Νικολάου. Σήμερα ανήκει στην οικογένεια Ηλιάδη (1774 Σ.δ', 164). / Β.

Δ. Παναγία Φλεβαριάτισσα, η ή της Υπαπαντής (2 Φεβρ.) [*Φλεβαριάτης* + κατάλ. -ισσα <Φλεβάρης <Φεβρουάριος <λατιν. *Februarius (mensis)* <επιθ. *februus* «καθαριστικός», επειδή κατά η διάρκεια του μήνα αυτού τελείωνε το ρωμαϊκό ημερολόγιο, γίνονταν γιορτές εξαγνισμού από τους Ρωμαίους / *Υπαπαντή* <μτγν. *υπαπαντή* <υπαπαντώ «προϋπαντώ» <πρόθ. *υπό* + ρ. *απαντώ*, δεσποτική εορτή, κατά την οποία εορτάζεται η προσαγωγή του βρέφους Ιησού από τη Θεοτόκο και τον Ιωσήφ στο ναό των Ιεροσολύμων, σαράντα ημέρες μετά τη γέννησή του, και η υποδοχή του από το Συμεών το Θεοδόχο ως Σωτήρα:

1. **Παναγία της Άμμου ή της Σάμου, η *Παναγιά στη(ν) ν-Άμμο: 1.** (Σάμμου από συνεκφορά του άρθρου της γεν. με το όν. <τη Σάμμου) ή στην Άμμο, παρεκκλήσιο του Αρτεμώνα, άλλοτε ενοριακός ναός (στο υπέρθυρο 1708 / 1788 Σ.δ', 164), όπου σε φορητή εικόνα η Παναγία παριστάνεται κατ' ενώπιον και μόνη, χωρίς να κρατάει το Χριστό. Ο ναός είναι αφιερωμένος στην Υπαπαντή του Χριστού. 2. Το τοπωνύμιο *Άμμος* απαντάται και στην Απολλωνία, σήμερα πλατεία Ραμπαγά, και στην Πίσω

Καταβατή. Κατά το Μάνο Φιλιππάκη, τα μέρη που φέρουν το τοπωνύμιο Άμμος βρίσκονται χαμηλότερα από τη γύρω περιοχή και εξαιτίας αυτού τα νερά της βροχής συγκέντρωναν, πριν από την πλακόστρωση των δρόμων που έγινε κυρίως επί δημαρχίας Ιωάννη Προβελεγγίου, σωρούς άμμου. / Β.

2. **Παναγία η Ουρανοφόρα, η** (2 Φεβρ. και 15 Αυγ.) [1. <ουρανός + φέρω «που ανεβάζει στον Ουρανό» 2. και ***Γερανοφόρα, η / στη** <γερανοφόρα «που φοράει ρούχα βαθυγάλαζα» <μεσν. επίθ. *γεράνιος* «βαθυγάλαζος, που έχει σκούρο γαλάζιο χρώμα» + φέρω <**αγεράνιος* (με σίγηση του αρχικού άτονου α-) <**αεράνιος* «αέριος» <συμφυρμό *αέρινος* + *ουράνιος*]: προσωνυμία που δηλώνει ιδιότητα, παρεκκλήσιο της Απολλωνίας, στην Πέρα Γειτονιά της Απολλωνίας, άλλοτε ενοριακός ναός της Υπαπαντής ή της Φλεβαριάτισσας, επειδή γιορτάζει στις 2 Φεβρουαρίου. Στην αυλή της εκκλησίας τελείται το έθιμο του Λωλοπανήγυρου. Όπως μαρτυρείται και στο υπέρθυρο της εισόδου, ο ναός που ανέκαθεν τιμούνταν στο όνομα του Αγίου Γεωργίου από το 1760 έγινε δισυπόστατος και τιμάται και στο όνομα της Παναγίας. Σήμερα είναι οικογενειακός και ανήκει στην οικογένεια Ανδρονίκου, ενώ παλαιότερα ανήκε στην οικογένεια Ράδοβιτς («*Παναγία Γερανοφόρα*» 1728 Σ.ια', 29 / 1767 Σ.δ', 164). / Κ.
3. **Σωτήρα, η / στη** [βλ. λ. *Μεταμόρφωση*]: στην Απολλωνία, όπου τιμάται και η Υπαπαντή ή Φλεβαριάτισσα. / Κ.

Ε. Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου / ν-Ευαγγελισμός, στο(ν) [η χαρμόσυνη είδηση, η αναγγελία στην Παρθένο Μαρία από τον αρχάγγελο Γαβριήλ ότι από αυτήν ευδόκησε ο Θεός να γεννηθεί και να ενσαρκωθεί ο Υιός του Θεού <*ευαγγελίζομαι* «φέρνω ευχάριστες ειδήσεις»]: η προσωνυμία δηλώνει τη θεομητορική και εθνική εορτή (25 Μαρτ.), που εορτάζεται στους ακόλουθους ναούς:

1. Εωκλήσι της ενορίας των Ταξιάρχων στον Κήπο, ή **Πουλάτη** (βλ. λ.). / Β.
 2. τιμάται στη δισυπόστατη εκκλησία της **Μεταμόρφωσης του Σωτήρος**, ξωκλήσι της ενορίας των Ταξιάρχων, στις Βαλανιές. / Β.
 3. **Παναγία Ευαγγελίστρια**, καθολικός ναός, που δεν υπάρχει σήμερα, στον Κήπο, τη σύγχρονη Πουλάτη, (1462 Ι.Σ., 125, 142, 143 και «*ecclesia santa Maria della Annuntiata*» 1462 Σ.ιε', 8, 27/ 1650 Σ.ιθ', 66 / 1652 Σ.στ', 93 και Σ.ιβ', 128 / 1660 Σ.ζ', 22, 48, 51 και Σ.ιβ', 131 / «*Mantona Santissima sub titolo Annuntiatissima*» 1667 Σ.ζ', 125, 130 / 1723 Σ.ι', 162), βλ. και λ. *Παναγία του Κήπου* / «πολύ θαυματουργή και ευλαβούμενη κι απ' αυτούς τους ορθοδόξους, η οποία κοντεύει να εριπωθεί» (1652 Σ.ιβ', 128). / Β.
1. παρεκκλήσιο της Καταβατής στον Παπαφώτη, γνωστής ως **Βαγγελίστρα** (<*Ευαγγελίστρια* (= που αναγγέλλει καλές ειδήσεις), προσωνύμιο

- που αποδίδεται στη Θεοτόκο από τη θεομητορική εορτή του Ευαγγελισμού, άλλοτε οικογενειακή εκκλησία του Άγγελου Κοσμή. Στο προαύλιο βρίσκεται ο τάφος του θεολόγου-φιλοσόφου Απόστολου Μακράκη. / Κ.
2. **η Παντάνασσα** (25 Μαρτ.) και «**Παντάνουσα**», **η / μ-Παντάνασσα, στη(ν)**, (βλ. λ.): παρεκκλήσιο του Κάστρου. / Κ.
 3. **Παναγία του Βουνού, η / μ-Παναγία, στη(ν)**, βλ. λ. ανωτέρω, εδώ, εκτός από τα Εισόδια της Θεοτόκου, τιμάται και ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου. / Ν.

ΣΤ. Η Ζωοδόχος Πηγή (κινητή εορτή, εορτάζεται την Παρασκευή μετά το Πάσχα) [*Ζωοδόχος* «αυτή που έχει δεχτεί μέσα της το Χριστό ως πηγή της ζωής» <*ζωο-* + *δόχος* <*ζωή* + *δέχομαι*. Η προσωνυμία προέρχεται από σχετικό εικονογραφικό θέμα που ανάγεται σε ιαματική πηγή της Κων/πολης, το νερό της οποίας σχετίστηκε με τη Θεοτόκο. Εδώ, στη Χρυσή Πύλη ή Μπαλουκλί, μαρμάρινη δεξαμενή με ψάρια (<τουρκ. *balikli* «ψάρια»), ο Λέων ο Θραξ έχτισε τον 5° αι. ναό που αφιερώθηκε στη Θεοτόκο ως Ζωοδόχο ή Ζωηφόρο Πηγή. Με τη γιορτή της Ζωοδόχου Πηγής γιορτάζονται τα εγκαίνια του ναού αυτού, την Παρασκευή της Διακαινησίμου]: Η εορτή της Ζωοδόχου Πηγής τελείται στους ακόλουθους ναούς:

1. **η Σκαλωτιανή / στη, του Σκαλωτού και (σ)το Σκαλωτό**, η προσωνυμία δηλώνει τον τόπο, όπου χτίστηκε το ξωκλήσι του Αρτεμώνα στο Σκαλωτό (βλ. λ.), που είναι αφιερωμένο στην Παναγία. / Β.
2. **η Τρουλ(λ)ακιανή / ν-Τρουλ(λ)ακιανή, στη(ν), του Τρουλ(λ)ακιού και (σ)το Τρουλ(λ)άκι** (βλ. λ.), προσωνυμία απ' τον τόπο όπου έχει χτιστεί ξωκλήσι του Αρτεμώνα στο Τρουλ(λ)άκι. / Β.
3. **του Μπαρού** (βλ. λ.), η προσωνυμία δηλώνει τον κτήτορα του ναού που έχει χτιστεί στη φερώνυμη γειτονιά, παρεκκλήσιο της Απολλωνίας, άλλοτε ενοριακός ναός. / Κ.
4. *η ενοριακή εκκλησία **του Κάτω Πεταλιού** (ανακαίνιση 1894), βλ. λ. / Κ.
5. **Η Χρυσοπηγή** [βλ. λ.): η πολιούχος της Σίφνου στο *Αποκοφτό* (βλ. λ.), μετόχιο της Μονής της Βρύσης. Σε οθωμανική απογραφή του 1670 αναφέρεται *Ενορία Παναγιάς Χρυσοπηγής* (Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τ. Β' (2005) 342). / Ν.
6. **Παναγία Ζαμπέλη ή Παναγία «Ζαμπέλενα»**, η [*Ζαμπέλης* «ο γιος της Ζαμπέλ-ης /-ας μητρων. οικογ. όν. <*Ζαμπέλα* <*Ιζαμπέλα* <ιταλ. *Isabella* <*Elisabetta* <εβρ. *Eliseva* «ο Θεός μου είναι εκείνος που φέρνει την αφθονία» και το ανδρων. *Ζαμπέλενα* <*Ζαμπέλαινα* «η γυναίκα του Ζαμπέλη» <*Ζαμπέλης* + ανδρων. κατάλ. -*άινα*]: προσωνυμία που δηλώνει τον κτήτορα του ναού· πρόκειται για την Παναγία τη Χρυσοπηγή, που ήταν ιδιόκτητος ναός έως το 1760, και πριν μεταβιβαστεί στη Μονή της Βρύσης, της ιερατικής οικογένειας Ζαμπέλη (1832 Σ.ια', 77). / Ν.

Ζ. *Η Κοίμηση της Θεοτόκου (15 Αυγ.): θεομητορική εορτή, εκκλ. ο θάνατος της Παναγίας που εορτάζεται το Δεκαπενταύγουστο, βλ. λ. *Κοίμηση*:

1. **Η Παναγία της Κόχης**, ο ενοριακός ναός του Αρτεμώνα, βλ. λ. *Κόχη* (1630 Σ.δ', 164). / Β.
2. **Παναγία η Πουλάτη**, όπου τιμάται και ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου, ξωκλήσι της ενορίας των Ταξιαρχών, βλ. και λ. *Πουλάτη*. / Β.
3. **Παναγία (σ)τα Λαγκαδάκια (Λαγκαδιανή)**, ξωκλήσι του Άνω Πεταλιού στην ομώνυμη θέση. / Β.
4. **Παναγία η Πλατάνισσα ή στο(ν) μ-Πλάτανο**, ξωκλήσι του Άνω Πεταλιού στη θέση Πλάτανος, βλ. λ. *Πλατάνισσα* και *Πλάτανος*. / Β.
5. **Παναγίας η «Κοίμησης»**, ***Παναγιά**, παρεκκλήσιο του Κάστρου με λαϊκά μωσαϊκά στο δάπεδο και ρωμαϊκό βωμό στη θέση της Αγίας Τράπεζας, άλλοτε ενοριακός ναός, όπου η εικόνα του Κρητικού ζωγράφου Αγγέλου, Παναγία η Καρδιώτισσα του 15^{ου} αι. (1593 Σ.δ', 164). / Κ.
6. **Παναγία η Αγγελόχτιστη, μ-Παναγία τη(ν) ν-Αγγελόχτιστη, στη(ν) ή Κυρία των Αγγέλων**, παρεκκλήσιο της Καταβατής, άλλοτε ενοριακός ναός, βλ. και λ. *Αγγελόχτιστη* (1732 Σ.δ', 164). / Κ.
7. ***Παναγιά του Νήγιου / μ-Παναγιά του Νήγιου, στη(ν)**, ξωκλήσι της Καταβατής στο δρόμο προς το Μαύρο Χωριό, βλ και λ. *Παναγιά του Νήγιου*. Λέγεται και *Παναγία της Βουγνούς*. / Κ.
8. **Παναγία των Εξαμπέλων / μ-Παναγιά τω(ν) ν-Ε/Αξαμπέλω(ν), στη(ν)**, ***Παναγιά τ' Αξαμπέλου**, παρεκκλήσιο, άλλοτε ενοριακός δισυπόστατος ναός, στον οποίο τιμούνται τα Εισόδια της Θεοτόκου και ο Άγιος Χαράλαμπος. Εδώ υπάρχει η ενδιαφέρουσα εικόνα η Παρθένας ως Ρόδον το Αμάραντον. Ο ναός είναι ιδιοκτησία των κληρονόμων του Ανδρέα και της Ευαγγελίας Τσιλιμπουνίδη (1746 Σ.δ', 164), βλ. λ. *Παναγιάς ενορία*. / Κ.
9. **Παναγία στη Βορ(ε)ινή Εξαμπέλων**, νεόδμητη (2001) ιδιωτική εκκλησία. / Κ.
10. **Παναϊδάκι**, μετόχιο της Μονής της Βρύσης, κοιμητήριο των Εξαμπέλων, βλ. και λ. *Παναϊδάκι*. / Κ.
11. **Παναϊδάκι**, ξωκλήσι της ενορίας του Κάτω Πεταλιού στην Τόργια. / Κ.
12. **Παναγία (σ)τ' Ανεμορδ(ε)ίλι**, ***Παναγιά τ' Ανεμορδίλι, στη(ν)**, ξωκλήσι της Καταβατής στην ομώνυμη θέση, βλ. και λ. *Ανεμορδ(ε)ίλι*. / Ν.

Η. Παναγία η Μυρτιδιώτισσα, του Κούκια (24 Σεπτ., τα Σαράντα της Παναγίας, δηλαδή σαράντα ημέρες από την Κοίμησή της 15 Αυγ. – 24 Σεπτ.) [*Μυρτίδια* + κατάλ. -*ιώτισσα* «απ' τα Μυρτίδια» των Κυθήρων, όπου βρέθηκε η εικόνα πριν από 400 χρόνια περίπου, <μυρτιά + υποκορ. κατάλ. -*ίδι* <μεσν. *μυρτέα* <αρχ. *μύρτον*: 1. βαφτιστ. και οικογ. όν. *Κούκιας* (ως κτήτορας του ναού) <μεσν. *κουκκίν* <μγν. *κουκκίον* <αρχ. *κόκκος*, πβ. *Κουκής, Ρεβίθης,*

Φασόλης και *οικογ. ον. ως βαφτιστ. Κόμης Καλαμάρης, Κούκιας Κουλούρης, Χρυσόγελος Γεωργούλης 2.* ή <αραβ. *Κιφι* «κόκκινη»]: αντίγραφο της εικόνας της Μυρτιδιώτισσας και ομώνυμο ξωκλήσι της Απολλωνίας στο Μαύρο Βουνί, από τις λίγες ιδιόκτητες εκκλησίες που διατηρούν ακόμα το όνομα του κτήτορά τους (1614), πβ. *Παναγία του Βερνίκου, Παναγία του Μπαλή, του Καργιαύλη, Σταυρός του Τσιριάκη, Άης Γιώργης τ' Αφέντη*. / Κ.

Θ. Παναγία Φανερωμένη, η (23 Αυγ., θεομητορική εορτή, η απόδοση της Κοίμησης ή τα Εννιάμερα της Παναγίας): βλ. λ. *Φανερωμένη*.

1. ξωκλήσι της ενορίας των Ταξιαρχών στα Σκαλάκια (βλ. λ.) στον πεζόδρομο προς το Κάστρο, βλ και λ. *Δευτέρα Παρουσία*. / Κ.
2. ιδιωτικό νεόδμητο εκκλησάκι της οικογένειας Τζαβέλα, αντίγραφο της Αγίας Άννας της Βρύσης, πλησιόχωρα στον Άη Νικόλα το Γέρο. / Κ.
3. ξωκλήσι της Βρύσης στο Πελιάρδι. / Κ.
4. ξωκλήσι της Καταβατής στον Πλατύ Πιάλο. / Ν.

Ι. (Παναγίας) η Αγία Ζώνη ή *Παναγιά του Καργιαύλη, η (31 Αυγ.) [πιθανώς παρων. *Καργιαύλης* <*κάργια* + *αυλός* «που έχει λεπτό αυλό, κνήμη σαν της κάργιας», αν δεν πρόκειται για κακέμφατο (κακόηχο) παρωνύμιο με αναγραμματισμό, πβ. λ. *Καυγιάς*]: Β της Αγίας Άννας στη Βίγλα, κτητορικό τοπων., ναϊσκος στην ομώνυμη θέση, τιμώμενος στο όνομα της Αγίας Ζώνης, στην περιοχή υπάρχει και αρχαίος πύργος, ενώ έχει εντοπιστεί αρχαίος οικισμός. / Ν.

β) Κατά επωνυμία της Παναγίας και αλφαβητική σειρά:

Παναγία η Αγγελόχτιστη, η (15 Αυγ.) [βλ. λ. *Αγγελόχτιστη* και *Κοίμηση της Θεοτόκου*].

***Παναγιά (σ)τ' Ανεμορδ(ε)ίλι, η** (15 Αυγ.) [βλ. λ. *Ανεμορδ(ε)ίλι*]: θέση στο δρόμο προς Βαθύ, όπου η ομώνυμη εκκλησία της Παναγίας (στο προσκυνητάρι 1956). Πβ. το τσάκισμα: *Παναγιά τ' Ανεμορδ(ε)ίλι, / φέρε μού τονε το γρύλ-λη*. / Ν.

Παναγία του Βερνίκου, η (15 Αυγ.): «εις στην Παναγίαν του Βερνίκου» 1751 Ι.Α.Κ., 29, βλ. λ. *Παναγία η Κόχη* και *Χοχλακούρα*. / Β.

Παναγία στη Βορ(ε)ινή, η [βλ. λ. (23 Αυγ.) *Παναγία* και *Βορ(ε)ινή*]: νεόδμητη (2001) ιδιωτική εκκλησία στη Βορ(ε)ινή Εξαμπέλων, πλησιόχωρα στον Άη Νικόλα το Γέρο. / Κ.

Παναγιά της Βουγνούς, η (15 Αυγ.) [βλ. λ. *Παναγιά* και *Βουγνού*]: είναι το λιγότερο γνωστό όνομα της *Παναγιάς του Νήγιου* (βλ. λ.).

Ω *Παναγιά μου της Βουγνούς, στις ερημιάς το βράχο, σε σένα την ελπίδα μου, ενόσω στέκω θα 'χω.*

(Αντώνης Ιω. Αβρανάς, «Σιφναϊκά Νέα» Απρ. 2006, σελ. 5). / Κ.

***Παναγία του Βουνού, του και Παναγία (σ)το Βουνό** (21 Νοε. / 25 Μαρτ.)

[βλ. λ. Βουνάκι και κατωτέρω *Τα Εισόδια / Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου*. η γενική του Βουνού είναι τοπική και η εμπρόθετη ή απρόθετη αιτ. δηλώνουν τον τόπο, όπου χτίστηκε ο ναός της].

*Μόλις θ' αφήσης το στρωτό στο Θόλο μονοπάτι,
με τ' αυγινό λαμπρόφωτο φαντάζεις στο διαβάτη-
πώς, Παναγιά μου, να την πω την άφραστή σου χάρη:
αυγερινό για μυγδαλιά χιονάτη του Φλεβάρη;*

Θεοδόσης Σπεράντσας, *Στην Παναγία του Βουνού*. / Ν.

Παναγία η Βρυσ(ι)ανή, η [βλ. λ. *Βρύση, Βρυσκιανή και Κυρία Βρυσκιανή*].

Παναγιά της Βρύσης, η / μ-Παναγία της Βρύσης, στη(ν) (8 Σεπτ.) [βλ. λ. *Βρύση και Βρυσκιανή* (1657 Σ.ζ', 20 / «Παναγία στη βρύση» 1587 Μουζάκης Π. Β' Δ.Σ.Σ., 276 και 1670 Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ. τόμ. Β' (2005) 317, 343), «μονή της Υπεραγίας Θεοτόκου «της Βρύσεως» (Σ.κ' [2012] 111). / Κ.

***Παναγία η Γερανοφόρα, η / μ-Παναγία τη Γερανοφόρα, στη(ν)** (2 Φεβρ.) [1767 Σ.δ', 164, βλ. λ. *Ουρανοφόρα*: πριν γίνει δισυπόστατη το 1760, ήταν αφιερωμένη στον Άγιο Γεώργιο]: στην Απολλωνία, στην Πέρα Γειτονιά. / Κ.

***Παναγιά (σ)τα Γουρνιά, η / μ-Παναγία (σ)τα Γουρνιά, στη(ν)** (26 Δεκ.) [βλ. λ. *Σύναξη της Παναγίας και Γουρνιά* (1774 Σ.δ', 164)]. / Β.

Παναγία η Δέσποινα, η / μ-Παναγία τη Δέσποινα, στη(ν) [βλ. λ. *Παναγία / μεσν. Δέσποινα* (τιμητικός τίτλος ή προσφώνηση της Παναγίας, ως βασίλισσας του κόσμου, πβ. λ. *Παντάνασσα*) <αρχ. δεσποινα «η κυρία του σπιτιού, οικοδέσποινα»]: ιδιόκτητο νεόδμητο εκκλησάκι στην περιοχή της Φασολούς, πριν από το Σταυρό του Φάρου. / Ν.

***Παναγιά η Ελεούσα, η / μ-Παναγιά τη(ν) ν-Ελεούσα, στη(ν)** (21 Νοε.) [1635 Σ.δ', 164, βλ. λ. *Ελεούσα*]: προσωνύμιο της Παναγίας από την ιδιότητά της «αυτή που ευσπλαχνίζεται, κάνει ελεημοσύνη», θηλ. αρχ. μετχ. ελεών <ρ. ελεώ <αρχ. έλεος>: ενοριακός ναός του Κάστρου, άλλοτε μητροπολιτικός, όταν η Σίφνος ήταν έδρα Αρχιεπισκοπής (1646-1797) και Επισκοπής (1797-1852). / Κ.

Παναγία η Ελευθερώτρια, η / μ-Παναγία τη(ν) ν-Ελευθερώτρια, στη(ν) (28 Οκτ., *Αγία Σκέπη και Γενέσιο* 8 Σεπτ.) [πβ. λ. *Ελευθερώτρια*].

Παναγία Ευγγελίστρια, η [1650 Σ.ιθ', 66]: άλλοτε καθολική εκκλησία στον Κήπο, «της Παναγίας της Ευγγελίστριας, λεγομένης του Κήπου» (1631 Σ.κ', 20), στην Πουλάτη, βλ. λ. *Ευαγγελισμός της Θεοτόκου* ανωτέρω.

Παναγία Ζαμπέλαινα και Παναγία Ζαμπέλη, η [«της Παναγίας Ζαμπέλη» 1832, Σ.ια', 77 / «...να κάμνη μίαν λειτουργίαν εις την Παναγίαν Ζαμπέλεναν τα τρίμερα της κοιμήσεως». 1832 Σ.ιστ', 111), βλ. λ. *Παναγία Χρυσοπηγή*]: μάλλον πρόκειται για το ναό της Παναγίας της Χρυσοπηγής: 1. επειδή ένας εκ των κτιτόρων (1650) της Χρυσοπηγής ήταν μαζί με τον Νικόλαο Πιτζινί

και ο ιερέας Ιωάννης Ζαμπέλης 2. επειδή η επέκταση του ναού και ανέγερση των παραρτημάτων του (1675) έγιναν από τον επίσης ιερέα Ιερώνυμο Ζαμπέλη ή Ρούσσο 3. επειδή η εκκλησία ανήκε στους απογόνους του Ιερώνυμου Ζαμπέλη έως το 1760, οπότε μεταβιβάστηκε η κυριότητα του ναού στο ανδρικό Μοναστήρι της Παναγίας της Βρυσκιανής «η Παναγία Χρυσοπηγή με κελλία και την περιοχόν της, μετόχι του μοναστηρίου, όπερ εστί αγορά από τα παιδιά του παπα Ιερώνυμου Ζαμπέλη» (Σιφνιακά ιγ', 99) 4. Δεν είναι σαφές ότι πρόκειται για το ναό της Παναγίας των Εξαμπέλων (1746 Σ.δ', 164), επειδή, κατ' άλλη πληροφορία, την οποία ελέγχει ως εσφαλμένη ο ιστορικός Σίμος Συμεωνίδης (Κ.Βρ. 145), η λευϊτική οικογένεια των Ζαμπέληδων, στην οποία ανήκε η Χρυσοπηγή, «αντήλλαξε ταύτην με την Παναγίαν των Εξαμπέλων, η οποία ήτο ιδιοκτησία της Μονής...». / Ν.

***Παναγία των Εξαμπέλων, η / μ-Παναγία τω(ν) ν-Εξαμπέλων, στη(ν)** (15 Αυγ.) [βλ. λ. *Παναγία, Κοίμηση της Θεοτόκου και Εξάμπελα*]: η προσωνυμία δηλώνει το χωριό όπου βρίσκεται· σε οθωμανική απογραφή του 1670 αναφέρεται ενορία Παναγιάς στο χωριό Εξάμπελα (Μπαλτά, Π.Β' Σ.Σ., τόμ. Β' (2005), 317, 337). / Κ.

***Παναγία η Θεοσκεπάστη / μ-Παναγία τη Θεοσκεπάστη, στη(ν)** (2 Φεβρ.) [η προσωνυμία δηλώνει ιδιότητα, «η προστατευόμενη από το Θεό» <Θεός + σπεπαστή <σκεπαστός <αρχ. σκεπάζω <σκέπω>]: παρεκκλήσιο του Κάστρου (1631 Σ.δ', 164), βλ. λ. *Θεοσκεπάστη*. Σε οθωμανική απογραφή του 1670 αναφέρεται *Ενορία Θεοσκεπάστης*, Μπαλτά Π.Β' Δ.Σ.Σ., τ. Β' (2005) 323). / Κ.

***Παναγιά στην Κάπφαρη και Παναγιά της Κάπφαρης, η** [<κάπφαρη, κατά την προφορά του διπλού π κάπ-παρη το δεύτερο ψιλό π με ανομοιωτική τροπή σε δασύ έγινε φ, κάπφαρη <αρχ. κάπφαρις «αυτοφύες φυτό οι καρποί και οι τρυφεροί βλαστοί του οποίου γίνονται τουρσί»]: από την αυτοφυή στην περιοχή κάπφαρη, ΝΑ του νησιού, όπου υπάρχει σήμερα ναΐσκος της Αγίας Αικατερίνης, βλ. λ. *Άγια Κατερίνα*. Η εκκλησία της Παναγίας, που αναφέρεται και στο τσάκισμα του σκοπού του Άη (Ν)ηγιά, είναι σήμερα ανύπαρκτη:

«Ω Παναγιά στην Κάπφαρη,

τα λόγια σου είναι ντζάχαρη». / Ν.

***Παναγιά, Παναγία του Καργιαύλη και Αγία Ζώνη, η / μ-Παναγιά του Καργιαύλη, στη(ν)** (βλ. λ.) [η Αγία ή Τιμία Ζώνη της Θεοτόκου που μεταφέρθηκε από τα Ιεροσόλυμα στην Κων)πολη το 919 και εορτάζεται στις 31 Αυγ.: η πρώτη προσωνυμία της Παναγίας δηλώνει τον κτήτορα, ενώ η δεύτερη θεομητορική εορτή]: ξωκλήσι της Καταβατής στην ομώνυμη θέση, ΝΑ στα Αερινά (βλ. λ.). / Ν.

***Παναγιά η Καταβατή, η (αντί) στη-γ-Καταβατή, της Καταβατής** (15 Αυγ.), βλ. επόμενο λ. και λ. *Παναγιά η Αγγελόχτιστη και Παναγία, Κοίμηση της Θε-*

οτόκου (1732 Σ.δ', 164). Ενορία (1670 Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005), 317, 341). Πβ. το δίστιχο:

Ω Παναγιά Καταβατή, με τ' απογύρισμά σου
φέρε μου την αγάπη μου που 'ναι στη γειτονιά σου. / Κ.

***Παναγιά της Κατακοπής, η** [*κατακόβω* «κόβω σε μεγάλο βάθος και έκταση, κατασφάζω» <αρχ. *κατακόπτω* <κατά + κόπτω>]: **1.** η Παναγιά της Καταβατής, αλλιώς και *Αγγελόχτιστη* (βλ. λ.) από παρετυμολογία, επειδή, κατά την παράδοση, οι κάτοικοι του χωριού κατακόβοντας τα δέντρα του δάσους που υπήρχε άλλοτε εδώ, για να διανοίξουν δρόμο, ανεκάλυψαν την εκκλησία της Παναγίας **2.** ή επειδή εδώ έγινε μεγάλη σφαγή κατά την επιδρομή πειρατών. / Κ.

***Παναγιά του Κήπου, η** [βλ. λ. *Παναγιά* και *Παναγία / Κήπου* <αρχ. *κήπος* «περίφρακτος τόπος, όπου καλλιεργούνται οπωροφόρα, άνθη και λαχανικά»]: η προσωνυμία δηλώνει τον τόπο, όπου υπήρχε άλλοτε, ανύπαρκτος σήμερα καθολικός ναός της Αγίας Μαρίας της Ευαγγελίστριας (*de Santa Maria della Annuntziata*) βορειότερα της σύγχρονης Παναγίας της Πουλάτης, σε περιβόλι του Απόστολου Γεωργούλη ή Βυζέ (1462 Σ.δ', 30 / Σ.ιε', 27). / Β.

***Παναγιά του Κήπου, η** [αλλιώς, *Παναγία η Πουλάτη* (βλ. λ.)].

Παναγιά / Παναγία η Κοίμηση, η (15 Αυγ.) [θεομητορική εορτή <*Παναγιάς / Παναγίας η Κοίμηση* (αναλογικά προς άλλες περιφραστικές επωνυμίες της Παναγίας, στις οποίες όμως ακολουθεί το επίθετο, *Παναγία η Θεοσκέπαστη, Παναγία η Χρυσοπηγή, Παναγία η Βρυσιανή* κ.ά.) <κοίμησις «η μετάβαση στην κατάσταση του ύπνου, εκκλ. ο θάνατος» <κοιμώμαι>]: εκκλησία στην είσοδο του Κάστρου με αρχαίο βωμό στη θέση της Αγίας Τράπεζας και πλακόστρωτα λαϊκής τέχνης, ιδιοκτησία της οικογένειας Κων(νου) Λεμπέση (1593 Σ.δ', 164). / Κ.

Παναγιά (σ)το Κόμμα, η [(με εμπρόθετη ή απρόθετη αιτιατική) <αρχ. *κόμμα* <κόπτω, πβ. λ. *Αποκοφτό*>]: έτσι αποκαλείται η Παναγία η Χρυσοπηγή από τον ιερομόναχο Παρθένιο Χαιρέτη, ιερέα στο γυναικείο Μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Μο(υ)γκού, ο οποίος περιέγραψε (1677) τα θαύματα της Παναγίας και της έδωσε την προσωνυμία Χρυσοπηγή, σε ανάμνηση της Μονής Χρυσοπηγής Χανίων, που ήταν η μονή μετανοίας του στην ιδιαίτερη πατρίδα του Κρήτη (Αντ. Τρούλλος, *Προσκύνημα στην Παναγία τη Χρυσοπηγή* [2007] 51). / Ν.

***Παναγία η Κόχη, η / μ-Παναγία τη(ν) γ-Κόχη, στη(ν)** (15 Αυγ.) [<αρχ. *κόχη* «κοίλωμα σε τοίχο», η προσωνυμία δηλώνει τόπο, επειδή κατά την παράδοση η εικόνα της Παναγίας βρέθηκε σε κάποια κόχη]: ενοριακός τρίκλιτος ναός του Άρτεμώνα, αφιερωμένος στην Κοίμηση της Θεοτόκου, στον Άγιο Ιωάννη το Θεολόγο και τον Άγιο Αθανάσιο. Παλαιότερα λεγόταν Παναγία της *Χοχλακούρας* (βλ. λ.). Κατά παράδοση της ιδιοκτήτριας οικογένειας του ιδρυτή ιερέα Νικολάου Βερνίκου, ο ναός ανεγέρθηκε πάνω στα ερείπια αρχαίου ναού της

Άρτεμης το 1630 (Σ.δ', 164). Σε οθωμανική απογραφή του 1670 αναφέρεται ενορία *Παναγιάς* στο χωριό Άρτεμώνας (Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005), 317, 334), πρόκειται για τη σύγχρονη ενοριακή εκκλησία της Παναγίας της Κόχης. Πβ. το τσάκιμα: *Μα τη(ν) μΠαναγιά τη(ν) γΚόχη / τι γινάτι είν' που το 'χει και το δίστιχο: Ορκίζομαι, μα το Θεό, στην Παναγιά την Κόχη, / απόξω είμαι καλόγηρος, μα από μέσα όχι!* (Ι. Θεοδώρου, Καλοεράκι). / Β.

***Παναγία του Κούκια, η / μ-Παναγία του Κούκια, στη(ν)** [(24 Σεπτ., επέτειος εύρεσης της εικόνας και ανάμνηση θαύματος ίασης παραλύτου, σαράντα ημέρες από την Κοίμηση της Παναγίας, 15 Αυγ.) <βαφτιστικό και οικογ. όν. *Κούκιας* <κουκιά, πβ. *Κουκής, Κουκάκης, Φασόλης, Ρεβίθης*, πβ. και *Κούκιας* <αραβ. *kuqi* «κόκκινος» («του κυρ Αντώνη Κούκια» 1714 Σ.β', 8)]: ναός της Παναγίας της *Μυρτιδιώτισσας* (<το τοπων. *Μυρτίδια* των Κυθήρων, όπου βρέθηκε η εικόνα της ανάμεσα σε μυρτιές), Ν του Κάτω Πεταλιού, στο Μαύρο Βουνί, προφανώς ιδιοκτήτης που ανήκε σε ιδιοκτήτη με το οικογ. όν. Κούκιας, όνομα που απαντάται σήμερα ως οικογενειακό και ως βαφτιστικό. (Ιδρυση 1614, η πληροφορία αναγράφεται στο πίσω μέρος της εικόνας της Παναγίας στο τέμπλο). Και άλλες εκκλησίες που τιμούνται στο όνομα της Παναγίας έλαβαν το όνομά τους από το επώνυμο του κτήτορα, λ.χ. *Παναγία του Βερνίκου, Ζαμπέλαινα, του Καργιάλη, του Μπαλή, Πουλάτη*. / Κ.

Παναγία η Κυπριανή, η / μ-Παναγία τη(ν) γ-Κυπριανή, στη(ν) (8 Σεπτ. και 15 Αυγ.) [<βαφτιστ. όν. *Κυπριανός* «ο της Κύπριδος, της Κυπρίας», Κύπρις προσωνύμιο της θεάς Αφροδίτης, βλ. και λ. *Κιτριανή / *Παναγία η Κυτριανή*]: η προσωνυμία δηλώνει: **1.** ή την προέλευση της εικόνας από την Κύπρο **2.** ή το όνομα του ιδρυτή και ιδιοκτήτη. το αρχαιότερο εκκλησιαστικό μνημείο της Σίφνου που σώζεται ολόκληρο, μικρή εκκλησία (10ου – 11^{ου} αι.) με ιδιόμορφη αρχιτεκτονική στην ερημόνησο Κιτριανή, που τιμάται στο Γενέθλιο και την Κοίμηση της Θεοτόκου. Εδώ πανηγυρίζεται από το 2001 και ο Άγιος Κυπριανός (2 Οκτ.). Για το χτίσιμο έχουν χρησιμοποιηθεί αρχιτεκτονικά μέλη παλαιότερων κτισμάτων, όπως τέσσερις διαφορετικοί μαρμαρίνοι κίονες και ένα μεγάλο κιονόκρανο, διακοσμημένο με φύλλα φοίνικα που κατέχει τη θέση της Αγίας Τράπεζας. Το νησί ονομάζεται από το γεωγράφο Στέφανο *Κιτρίνη*, ενώ η χτισμένη σ' αυτό εκκλησία, κατά την παράδοση, *Κυπριανή* (1738 Σ.δ', 164). Ο Οδ. Ελύτης στο ποίημά του *Θεοκτίστη* κάνει την ακόλουθη αναφορά στην εκκλησία της: *Και να πάρεις θέση στη γη σαν την Κυπριανή στη Σίφνο ή στην / Αμοργό τη Χοζοβιώτισσα δύσκολο πολύ.* / Ν.

Παναγία η Κυρία των Αγγέλων, η (15 Αυγ.) [1732 Σ.δ', 164, βλ. λ. (*Παναγία*) η *Αγγελόχτιστη*, η προσωνυμία δηλώνει ιδιότητα της Παναγίας]: στην Καταβατή. / Κ.

Παναγία (σ)τα Λαγκαδάκια, *Παναγία τα Λαγγαδάκια ή Παναγία η Λαγκαδιανή, η (15 Αυγ.) [βλ. λ. *Λαγκαδάκια*, πβ. *Κυπριανή, Σκαλωτιανή,*

Τρουλ(λ)ακιανή (1928 Βερνίκος, 10): η προσωνυμία δηλώνει τον τόπο, όπου έχει χτιστεί ναός αφιερωμένος στην Κοίμηση της Θεοτόκου, Β του δρόμου Απολλωνίας - Καμαρών στην ομώνυμη θέση. Ο ναός χτίστηκε περί το τέλος του περασμένου αιώνα από τους αδελφούς Απόστολο και Νικόλαο Ραφαλιά και τον εξάδελφό τους Αριστείδη Ραφαλιά, εγκατεστημένους στην Κων/πολη, όπου ανθούσε η σιφνιακή παροικία. Οι αδελφοί Ραφαλιά, όπως συνήθιζαν και άλλοι απόδημοι Σιφνιοί καταστηματοάρχες για άλλους αγίους, είχαν εγκαταστήσει παράπλευρα στο ταμείο τους και κουμπαρά της Παναγίας, στον οποίο ριχνόταν το μερίδιο της Παναγίας από τις καθημερινές εισπράξεις. / Β.

Παναγιά στα Λευκίδια, η [βλ. λ. *Λευκίδια*]: ερειπωμένη σήμερα εκκλησία, στα Λευκίδια, στο δρόμο προς το Βαθύ, μετά του Καδέ (βλ. λ.). / Κ.

***Παναγιά (σ)τα Μάγκανα, Μάγγανα και Παναγία των Μαγκάνων, Μαγγάνων, η** (26 Δεκ. Σύναξη της Θεοτόκου) [*μάγγανο* <μτγν. *μάγγανον* «χειροκίνητο μηχάνημα για την άντληση του νερού»· η προσωνυμία δηλώνει την προέλευση της εικόνας, ίσως και ανάμνηση φερώνυμης εκκλησίας που υπήρχε στα Μάγγ(γκ)ανα της Πόλης]: ναός αφιερωμένος στην Παναγία, άλλοτε ιδιοκτησίας του παπα-Αντώνη Χρυσογέλου, πατέρα του διδασκάλου, υπουργού, γεροισιαστή και δημάρχου Σίφνου, Νικολάου Χρυσογέλου, (1750 χρονολογία ομφαλού). Εδώ εορτάζονται τα επιλόγια της Θεοτόκου. Πρόκειται για την εορτή τα *Επιλόγια της Θεοτόκου*, που τελούνταν μέχρι το 12^ο αι., οπότε καταργήθηκαν από την Πενθέκτη Σύνοδο ως ασεβή προς τη Θεοτόκο. Στη Σίφνο το πανηγύρι της Παναγίας των Μαγγ(γκ)άνων: «να κάνη την εορτή τα επιλόγια στις 26 Δεκεμβρίου» (1717 Σ.α', 90) || «...να κάνη μίαν εορτή τα επιλόγια τη δεύτερη του Χριστού...» (1783 Σ.β', 111) || «...να κάνου(ν) της Παναγίας τα Επιλόγια εις τον Άγιο(ν) Κωνσταντίνο...» 1685 Σ.β'. 126). Την Παναγιά Τα Μάγγ(γκ)ανα και την Παναγιά Τόσο Νερό αναφέρει ο Οδ. Ελύτης στο Μικρό Ναυτίλο, ενώ ο Σιφνιός ποιητής Θεοδ. Σπεράντσας της έχει αφιερώσει ένα από τα ποιήματά του, απ' το οποίο είναι πασίγνωστοι οι ακόλουθοι στίχοι:

Η Παναγιά τα Μάγκανα /-Μεγάλη της η Χάρη!- / σημαίνει διπλοκάμπανα / Ζεστή πνοή φυσά παντού, / και ξεσηκώνει του νησιού / τον κόσμο στο ποδάρι.

Θεοδόσης Σπεράντσας, *Σιφνιώτικο Πανηγύρι*. / Β.

Παναγία η Μαύρη, η [βλ. λ. *Παναγία* και *Μαύρη Σπηλιά*]: εικόνα μαυρισμένη από τον καπνό σαν να γλύ(ι)τωσε από φωτιά κατά την περίοδο της εικονομαχίας, που εικονίζεται χωρίς το Χριστό και υπάρχει στο ναό της Παναγίας της Άμμου./ Β.

Παναγιά Μαχαιρούσα, η: προσωνυμία που δηλώνει ιδιότητα· έτσι λέγεται η εικόνα της Παναγίας του Βουνού, την οποία ο ιδρυτής της Μονής Γεράσιμος Αβρανόπουλος περιέφερε στην Κων/πολη κάνοντας έρανο για να χτίσει το Μοναστήρι. Κατά την παράδοση κάποιος Τούρκος ρώτησε το μοναχό Γεράσι-

μο τι ήταν αυτό το «ξύλο». Όταν του απάντησε ότι είναι η εικόνα της Παναγίας του Βουνού της Σίφνου, ο Τούρκος του είπε ότι θα τη χαράξω στο πρόσωπο με το μαχαίρι και αν στάξει αίμα, θα πιστέψω. Και ω του θαύματος! Η εικόνα έσταξε αίμα. Κατάπληκτος ο Τούρκος πίστεψε και έγινε χριστιανός, ενώ έδωσε πολλά χρήματα, με τα οποία ολοκληρώθηκε η ανέγερση του Μοναστηριού της Παναγίας του Βουνού, βλ και λ. *Παναγία του Βουνού*. / Ν.

Παναγία του Μο(υ)γκού, η / μ-Παναγία του Μο(υ)γκού, στη(ν) [βλ. λ. *Παναγία Ρόδο το Αμάραντο*]: η προσωνυμία δηλώνει τον τόπο, όπου έχει χτιστεί ο ναός της. / Κ.

***Παναγιά, Παναγία του Μπαλή / μ-Παναγία του Μπαλή, στη(ν)** (και με παραφθορά **Βαλή**), η (21 Νοε.) [1. <οικογ. όν. *Μπαλλής* <τουρκ. *balli* «μελένιος» <*bal* «μέλι» + κατάλ. - *li* που σημαίνει ιδιότητα 2. ή <τουρκ. *bali* «ο επικεφαλής, επιστάτης εργατών» 3. ή <Μπαλής (πβ. «Αναγνώστης Αποστόλου Μπαλής» 1814 Σ.ιθ', 171) <Βαλής <τουρκ. *vali* «νομάρχης», το οποίο από άγνοια του ετύμου θεωρήθηκε λόγιο (πβ. και το αντίθ. *Βενάκης* <Μπενάκης) 4. ή <λατιν. *Βαλής*, τονική παραλλαγή του *Βάλης* «δυνατός, υγιής, εύρωστος» <*valeo* «ευρωστώ» 5. ή <ενετ. *bailo* <λατιν. *bajulus* «αχθοφόρος, γραμματοκομιστής, παιδαγωγός»]: παρεκκλήσιο του Αρτεμώνα, άλλοτε ενοριακός ναός, από το συνώνυμο κτίτορα και κτήτορα (ανέγερση 1783). Ο σύγχρονος ναός έχει ανακαινιστεί το 1842 στη θέση μικρότερου από το Μισαήλ Κοζαοστόπουλο, προπάππο του αείμνηστου παπα-Πάνη Δεπάστα, στην οικογένεια του οποίου ανήκει μαζί με τους ναούς του Αγίου Χαραλάμπου και της Παναγίας (Ζωοδόχου Πηγής) στο Σκαλωτό. *Παναγιά μου του Μπαλή, / δίξε μνιά καλή βροχή / να βραχούν τ' αμπέγια μας / και τα περιβόγια μας και Ω Παναγιά μου του Μπαλή, με τη χρυσή κορώνα / δίνε υγεία και χαρές σ' όλο τον Αρτεμώνα*. / Β.

***Παναγία του Μπαρού, η / μ-Παναγία του Μπαρού, στη(ν)** / (γιορτάζει την Παρασκευή μετά το Πάσχα) [<οικογ. όν. *Μπαρός* <γαλλ. *baron*, τίτλος ευγενείας, <λατιν. *baro* <αρχ. γερμ. *bar* «ελεύθερος», βλ. και λ. *Μπαρού*]: η προσωνυμία δηλώνει τον κτίτορα και κτήτορα του ναού η Ζωοδόχος Πηγή, παρεκκλήσιο της Απολλωνίας, άλλοτε ενοριακό ναό. Κατά την παράδοση, ιδρύθηκε μαζί με τον πύργο του, που δε σώζεται σήμερα, την εποχή της φραγκοκρατίας από κάποιο βαρόνο, πβ. και τοπων. *τα Φρούδια της Μπαρόνας*. / Κ.

***Παναγιά του Ν'Ηγιου, η / μ-Παναγία του Νήγιου, στη(ν)** (15 Αυγ.) [<ν'Ηλιου (-γι- <-λι-) <ο ν'Ηλιος <το ν'Ηλιο <τον'Ηλιο <τον'Ηλιο <Ηλιος (από τη συνεκφορά του άρθρου στην αιτ. και ανασυλλαβισμό), πβ. *Άη Νηγιάς* <Άγιος Ηλίας, νόμος <ώμος, πβ. και αντίθ. *άρθηκας* <*νάρθηκας*, επειδή το -ν θεωρήθηκε ότι ανήκει στο άρθρο (και οικογ. όν. από παρων. «ο Απόστολος του Νήλιου» 1700 Σ.β', 128), πβ. οικογ. όν. *Ηλιος* (Τ.Κ.Α.)· η προσωνυμία δηλώνει τον κτήτορα του ναού, στα ΝΔ πάνω σε γυμνό ηλιόλουστο ύψωμα, στο δρόμο προς το Μαύρο Χωριό, όπου και αρχαίος πύργος· ο Μ. Φιλιππάκης θεωρεί ότι

η γενική του *Νήγιου*, υποδηλώνει ότι, ως εκ της θέσεώς της, η εκκλησία περιλούζεται από τον ήλιο καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας. Ομολογώ ότι ειλικρινά λυπήθηκα, όταν διαπίστωσα τη δεύτερη και πειστικότερη εκδοχή για την ετυμολογία του τοπωνυμίου. Η εξήγηση του Μ. Φιλιππάκη είναι ωραιότερη και ποιητικότερη, βλ. Ν. Προμπονά, «Σχόλια σε δέκα σιφνιακά τοπωνύμια», ΟΝΟΜΑΤΑ 19, σ. 584-586]: κτητορικό τοπων., εκκλησιάκι στο δρόμο προς το Μαύρο Χωριό. Στο τρίμορφο του τέμπλου υπάρχει η χρονολογία 1808. Εδώ βρίσκεται ένας από τους 76 καταγραμμένους αρχαίους πύργους.

*Καλόμοιρος που χάριξε το ροδοφόρο δέλι,
σ' ένα φτωχό πεζούλι σου γεμμένος, Παναγιά!
Μέσα του πάντα θα γρικά ξανθές χαρές Απρίλη
και μιας αγίας μουσικής τα νεραϊδοβιολιά...*

Θεοδόσης Σπεράντσας, *Στην Παναγιά του Νήλιου*.

Πβ. και το δίστιχο:

*Όσπου να δύσει ο ήλιος σε βλέπει μεσ' τα μάτια,
άλλον κανεί παρηγοριά δεν έχεις μόν' αγκάθια.*

(Αντ. Ιω. Αβρανάς, *Τραγούδι στην Παναγιά της Βουγνούς*, «Σιφναϊκά Νέα» Απρ. 2006, σελ. 4). Η εκκλησία είναι λιγότερο γνωστή και ως *Παναγιά της Βουγνούς* (πβ. *Σπηγιά της Βουγνούς*) από την ευρύτερη περιοχή στην οποία ευρίσκεται. Πρόσφατα, με πρωτοβουλία πιστών, ανακαινίστηκε ο ναός, ενώ διαμορφώθηκε και πλακοστρώθηκε η αυλή. / Κ.

Παναγία η Παντάνασσα, η [(1717 Σ.δ', 164), βλ. λ. *Παντάνασσα* και *Παντάνουσα*].

***Παναγία (σ)το Πελιάρδι, η / μ-Παναγία στο Πελιάρδι, στη(ν)** [βλ. λ. *Πελιάρδι*]: η προσωνυμία δηλώνει τον τόπο όπου έχει χτιστεί ο ναός προς τιμή της Φανερωμένης (23 Αυγ., Εννιάμερα της Παναγίας, εννέα ημέρες από την Κοίμηση της Θεοτόκου), μετόχιο της Μονής της Βρύσης, Ν του Καδέ (1797 Κ.Βρ., 136). / Κ.

***Παναγιά του Πλατάνου, Παναγία η Πλατάνισσα, η / μ-Παναγία τη(ν) μ-Πλατάνισσα, στη(ν) / μ-Παναγία του Πλατάνου, στη(ν)** (15 Αυγ.) [*Πλάτανος* + κατάλ. πατριδων. -ισσα <επίθ. πλατύς, κανονικά έπρεπε να λέγεται *Πλατανιώτισσα*, πβ. *Μυρτιδιώτισσα* ή <*Πλατώνισσα* <*Πλάτωνος* με παραφθορά <*Άγιος Πλάτων* (μεγαλομάρτυς που γιορτάζει στις 18 Νοεμβρίου)]: εδώ τιμάται η Κοίμηση της Θεοτόκου, ξωκλήσι της ενορίας του Άνω Πεταλιού στην τοποθεσία *Πλάτανος*, Β στα *Ρεούδγια* (βλ. λ.). Η προέλευση του τοπων. γίνεται δυσεξήγητη, επειδή στην περιοχή δεν υπάρχει σήμερα πλάτανος, αλλά ούτε και αλλού στο νησί υπάρχουν αυτοφυείς πλάτανοι. Τέλος, ούτε υπάρχει και ναΐσκος τιμώμενος στο όνομα του Αγίου Πλάτωνος, όπως αναφέρει ο Μ. Φιλιππάκης. Η εικόνα του Παντοκράτορος στο τέμπλο φέρει τη χρονολογία 1882, ενώ αρχαιότερη και καλύτερης τέχνης, χωρίς φανερή χρονολογία, είναι

η εικόνα της Παναγίας. Εκτός εάν η μεγαλοπρεπής Βαλανιά, πραγματικό μνημείο της φύσης, που υπάρχει πλησίον ονομάστηκε από σύγχυση στο τοπικό ιδίωμα Πλάτανος. / Β.

***Παναγιά, Παναγία η Πουλάτη, η ή στη(ν) μ-Πουλάτη ή του Κήπφου ή στο-γ-Κήπφο** (21 Νοε. και 25 Μαρτ.) [*Πουλάτη* <οικογ. όν. *Πουλάτος* / πβ. οικισμός *Πουλάτα*, τα του Δήμου Σάμης Κεφαλλονιάς, *Άννα Κομνηνή* αντί *Κομνηνού*, *Παναγία της Σγουρής* <οικογ. όν. *Σγουρός* / του *Κήπφου*, από την ομώνυμη τοποθεσία. Στον Κήπο (βλ. λ.) προϋπήρχε καθολικός ναός της Αγίας Μαρίας της Ευαγγελιστρίας (*Santa Maria della Annuntiata*, 1462 Σ.δ', 30). Ο σύγχρονος ναός χτίστηκε το 1866 με έξοδα των αδελφών Νικολάου και Ιωάννου Πέτρου Βαλή από το Μαστρογιάννη Γκαρδίτση. Υπήρχε η δοξασία ότι ο καιρός που φυσούσε θα άλλαζε, αν από τους επισκέπτες του ναού άλλος θα άνοιγε την πόρτα της εισόδου κατά την άφιξη και άλλος θα την έκλεινε κατά την αναχώρηση (1872 εικόνες του τέμπλου «*δια χειρός Μιχαήλ Ιεροσολυμίτου*»). / Β.

Παναγία Ρόδο το Αμάραντο, η [<ρόδο <αρχ. ρόδον «τριαντάφυλλο» / *αμάραντο*, ουδ. επιθ. *αμάραντος* «που δε μαραίνεται» <α-στερητ. + θ. *μαραν-* + κατάλ. -τος του ρ. *μαραίνω* και *Παναγία του Μο(υ)γκού* (βλ. λ.): νεόδμητη από το Νίκο Σκλάβαινα εκκλησία, στην αρχή του αγροτικού δρόμου προς το Μο(υ)γκού (θεμελίωση 1996, εγκαίνια 1998). Επίσης ομώνυμη εικόνα της Θεοτόκου στο ναό της Παναγίας των Εξαμπέλων, έργο του Σιφνιού αγιογράφου Ιωάννη Μαρούλη (1796). / Κ.

Παναγία της Σγουρής, η [<βαφτιστ. και οικογ. όν. *Σγουρός* / *Σγουρή* «σγουρομάλλη, με βοστρυχωτά, κυματιστά μαλλιά»: 1. <μεσν. *σγουρός* «κατσαρός, σγουρομάλλης» <σ-προθεμ. (πβ. σ- + βώλος) + αρχ. *γυρός* 2. ή ίσως <*διΰγγρος* «υγρός, ξεπλυμένος»]: η προσωνυμία δηλώνει τον κτήτορα, άγνωστη σήμερα εκκλησία, αλλά και από τις πηγές δεν προσδιορίζεται αν πρόκειται για γυναικείο μοναστήρι ή για εξωκλήσι του Προφήτη Ηλία: «*κατέλιπε...εις τα μοναστήρια τα γυναικεία ... μίαν πρόθεσιν εις πάσαν ένα. εις τον Άγιον ηλίαν ένα σκρήτον ρεάλια 25... Εις την Παναγίαν της Σγουρής... το χωραφάκι οπού εγώρασε από τον νικολόν... να είναι και εκείνο του μοναστηριού...*». (1662 Μ.τ.Σ., 13 / Σ.δ', 164 / Σ.θ', 65 και Σ.ιβ', 102 / 1678 Μ.τ.Σ., 18), πβ. *Άννα Κομνηνή* αντί *Κομνηνού* και *Παναγία Πουλάτη* αντί *Πουλάτου* και *Παρθενία Χλωρή* αντί *Χλωρού* (Σ.η' 22,43).

Παναγία στα Σκαλάκια, η / μ-Παναγία, στη(ν) [βλ. λ. *Σκαλάκια*, *Φανερωμένη*]: (23 Αυγ.) η προσωνυμία δηλώνει το σημείο του πεζόδρομου προς το Κάστρο, όπου η εκκλησία που γιορτάζει στα εννιάμερα της Παναγίας. Ο σύγχρονος ναός, όπως μαρτυρεί η επιγραφή σε εντοιχισμένη στην πρόσοψη μαρμαρίνη πλάκα, χτίστηκε στη θέση των ερειπίων παλαιότερου ναού: «Ο ΝΑΟΣ ΑΥΤΟΣ ΚΑΤΕΔΑΦΙΣΘΕΙ ΚΑΙ ΕΠΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΘΕΙ ΤΟ 1961 ΔΑΠΑΝΗ

ΚΑΙ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΕΛ. ΤΣΙΡΙΓΩΤΗ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΤΟΥ ΣΥΖΥΓΟΥ ΑΥΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ». / Κ.

Παναγία (σ)το Σκαλωτό, ή του Σκαλωτού ή *Παναγιά η Σκαλωτιανή, η (Ζωοδόχος Πηγή, Παρασκευή της Διακαινησίμου) [1. <σκαλωτό (ενν. έδαφος), ουσιαστικοπ. ουδ. του επιθ. σκαλωτός «βαθμιδωτός, που έχει σκαλοπάτια», σκαλιά, κλιμακωτές καλλιέργειες <σκάλα + κατάλ. -ωτός <ιταλ. scala / <Σκαλωτιανός / -ή <Σκαλωτό + πατριδωνυμ. κατάλ. -ιανός / -ή 2. βλ. και λ. Σκαβωτό (1727 Σ.δ', 164 και Σ.α', 94 / στο υπέρθυρο 1870)]: ξωκλήσι του Αρτεμώνα, ιδιοκτησία της οικογένειας του αείμνηστου παπα-Πάννη Δεπάστα. / Β.

Παναγία (σ)το Στραβοπόδι, η και *Παναγιά το Στραποπόδι, η / μ-Παναγιά (σ)το Στραβοπόδι, στη(ν) (21 Νοε.) [η προσωνυμία δηλώνει τον κτήτορα: 1. <οικογ. όν. από παρων. Στραβοπόδης «στραβοκάνης» <στραβός + πόδι 2. πβ. τον τύπο Τραγοπόδι <Τραγοπόδης «που έχει πόδια τράγου, τραγοπόδαρος», με παρασυσχετισμό προς το αρχ. τραγόπους Παν και τοπων. Σταυρί <Σταυρή, Περιστέρι <Περιστέρης κ.ά.]: κοντά στην Αγία Φωτεινή, από το θαυμάσιο άγαλμα του Πανός που περιγράφει ο Buonaldelmonti (1405) και αναφέρει ο Tournefort (1717) ότι μεταφέρθηκε από τη Σεράλια, όπου υπήρχε ναός του ποιμενικού θεού, και εντοιχίσθηκε στο ναΐσκο της Παναγίας. Σε εικόνες του τέμπλου 1809. / Κ.

*Παναγιά το Στρογγυλό, η: ανύπαρκτη εκκλησία σήμερα. Κατά το Μ. Φιλιππάκη, αναφέρεται μόνο στο δίστιχο: Ω Παναγιά το στρογγυλό / ψέματα δεν σασ ομιλώ.

*Παναγιά, Παναγία (σ)το Τόσο Νερό, η / μ-Παναγιά (σ)το Τόσο Νερό, στη(ν) (15 Αυγ.) [<φρ. «τόσο» (πολύ) ή «τόσο δα» (λίγο) νερό που υπήρχε στην περιοχή, όπως μαρτυρούν συστάδες από μεγάλες πικροδάφνες στο κατέβασμα προς τη θάλασσα]: Όπως αναφέρει ο Μ. Φιλιππάκης, εδώ υπήρχε άλλοτε η εικόνα της «Παναγίας της Μαύρης», ονομασία που πήρε, επειδή ήτανε μαυρισμένη σαν να σώθηκε από φωτιά, ίσως την περίοδο της εικονομαχίας. Κατά την παράδοση, η θέση του ναού υποδείχθηκε με θαυμαστό τρόπο. Δηλαδή δύο ευσεβείς κάτοικοι, ένας Καταβατιανός κι ένας Αρτεμωνιάτης, που από κοινού είχαν αρχίσει να χτίζουν το ναό ψηλότερα, βρήκαν την επομένη το πρωί πεσμένους τους τοίχους. Όταν παρακολούθησαν, για να δουν ποιος γκρεμίζει τους τοίχους, διαπίστωσαν με θαυμασμό ότι τα μεσάνυχτα ένα φως που σηκώθηκε από τον τόπο όπου έχτιζαν, πήγε και στάθηκε στον τόπο, όπου σήμερα βρίσκεται η εκκλησία. Εκεί σκάβοντας βρήκανε τα δύο εικονίσματα, δηλαδή των Εισοδίων και της Κοίμησης της Θεοτόκου, και εκεί έχτισαν το σύγχρονο ναό της Παναγίας. Κατά πληροφορία του Αντωνίου Τρούλλου, η εκκλησία ανεγέρθηκε το 1745. Στο υπέρθυρο της εισόδου υπάρχει η χρονολογία 1841, ενώ οι εικόνες του τέμπλου επισκευάστηκαν το 1913. Εδώ τελείται και το πανηγύρι του Αγίου Ιωάννη του Βαπτιστή (7 Ιαν.).

Πατρίδα μου, το χώμα σου λαχταριστά φιλώ
και το ποτίζει ποταμός το τρυφερό μου κλάμα.
Εδώ -καθώς σβιράγριλας- ας ρίζωνα κι εγώ,
να βλέπω και να χαιρόμαι της Παναγιάς το θάμα.

Θεοδόσης Σπεράντσας, Στην Παναγιά «Το Τόσο Νερό». / Κ.

*Παναγιά του Τρουλ-λακιού ή Τρουλ-λακιανή, η / μ-Παναγιά του Τρουλ(λ)ακιού, στη(ν) (η Ζωοδόχος Πηγή, στο τέμπλο 1882, σε φορητή εικόνα 1865) [<τρούλος + υποκορ. κατάλ. -άκι <μεσν. τρούλος «θόλος, ύψωμα» <λατιν. trulla / Τρουλ(λ)ακιανός / -ή <Τρουλ(λ)άκι + πατριδωνυμ. κατάλ. -ιανός / -ή]: ξωκλήσι του Αρτεμώνα στο Τρουλ(λ)άκι και στο δρόμο προς τη Χερρόνησο. Το τοπων. ίσως προέρχεται από τη διαμόρφωση του εδάφους, επειδή μοιάζει με τρούλο και με υποκορισμό, τρουλάκι. Λαϊκές επωνυμίες της Παναγίας προέρχονται από την ονομασία ή κάποια ιδιότητα του τόπου, όπου ανεγέρθηκε ο ναός της, πβ. Σκαλωτιανή, Λαγκαδιανή, Βρυσιανή ή της Βρύσης, (σ)το Βουνό ή του Βουνού κ. ά.

Φτενό το ξέφλουδο της γης, ριζοβυνιά ξερή
αυτού που στέκεις, Παναγιά, σαν ξένο παραμύθι.
και μοιάζεις αργοδρόμητο βυζαντινό σκαρί
που στοιχειοπάτητο περνά και αντιμαχά τη Λήθη.

Θεοδόσης Σπεράντσας, Το Πανηγύρι της Τρουλακιανής. / Β.

«Παναγίαν Φοιτιάν, εις την» [βλ. λ. Φοιτιά και Φυτειά]: «εις την Παναγίαν Φοιτιάν» 1819 Ι.Α.Κ., 78, απροσδιόριστης θέσης ναός σήμερα, όπου εορτάζονταν τα Εισόδια της Θεοτόκου· πιθανώς το ανακαινισμένο Παναϊδάκι στην Τόργια ή Φυτεία, όπου εορτάζεται όμως σήμερα η Κοίμησης της Θεοτόκου. / Κ.

«Παναγία Φτελιά, εις τη» [βλ. λ. Φτελιά]: απροσδιόριστη η θέση της (1785 Σ.δ', 164) / «Παναγία εις την Φτελιά» Ι.Α.Κ., 65).

Παναγία των Φυρ(ρ)ογείων, η [βλ. λ. Άγια των Αγίων και Άης Θανάσης].

*Παναγιά της Χοχλακχούρας, η [<Χοχλακούρα <χόχλακας, ο / χοχλάκοι, οι «μεγάλα βότσαλα» + κατάλ. -ούρα «χαλικουριά, τόπος γεμάτος χαλίκια» <αιτ. κόχλακα + -ς <αρχ. κόχλαξ, -ακος, πβ. Χλακχωπό, βλ. και λ. Παναγία Βερνίκου]: Έτσι λεγότανε παλαιότερα η ενοριακή εκκλησία της Παναγίας της Κόχης. Ιδρύθηκε το 1630 από τον ιερέα Νικόλαο Βερνίκο και, κατά την παράδοση ανεγέρθηκε πάνω στα ερείπια αρχαίου ναού της Άρτεμης, από τον οποίο και το τοπωνύμιο Αρτεμών <Άρτεμις, κατά το Παρθενών <Παρθένος (Κάρολος Γκιων). / Β.

*Παναγιά η Χρυσοπηγή, η [Χρυσοπηγή «πηγή από την οποία αντλείται χρυσάφι» <χρυσός + πηγή· η προσωνυμία δηλώνει ιδιότητα της Παναγίας, η οποία παλιά έσωσε τη Σίφνο από τη θανατηφόρο πανώλη και, όπως αναφέρεται στο σχετικό τροπάριο που συνέθεσε ο Μοναχός Γεράσιμος Μικρογιαννανίτης:

Την θείαν εικόνα σου ως θησαυρόν αληθῆ
 ἢ Σίφνος κατέχουσα ἀγαλλιᾶται ἐν σοι.
 Ταύτην γὰρ ἐλυτρώσω λοιμικῆς πάλαι νόσου,
 νυν δὲ ἡμῖν βλυστάνεις ὡς Πηγῆ Ζωοδόχος
 τῆς σῆς, Θεογεννήτορ, εὐνοίας τας χάριτας.]:

Ἡ Ζωοδόχος Πηγῆ, μετόχιο τῆς Μονῆς τῆς Βρύσης καὶ πολιοῦχος τῆς Σίφνου με βασιλικὸ διάταγμα ἀπὸ το 1964. Εορτάζεται τὴν Παρασκευὴ τῆς διακαινησίμου καὶ τῆς Αναλήψεως, σαράντα ἡμέρες μετὰ το Πάσχα εἰς ἀνάμνηση θαύματος τῆς Παναγίας. Ὁ ναὸς τῆς Χρυσοπηγῆς χτίστηκε περὶ το α' μισό του 17ου αἰ. ἀπὸ το Νικόλαο Πιτζινῆ, με τὴ βοήθεια το ἱερέα Ἰωάννου Ζαμπέλη στα ερείπια προϋπάρχοντος ναΐσκου (προ 1650 Σ.δ', 164). Κατὰ το β' μισό του 18ου αἰ. τα παιδιά το παπα-Ἰερώνυμου Ρούσσου καὶ δισέγγονα το ἰδρυτῆ παπα-Ἰωάννη Ζαμπέλη, πούλησαν τὴν ἐκκλησίαν με τα κε(λ)ιά καὶ τὴν περιοχὴ τῆς στο Μοναστήρι τῆς Βρύσης. Περὶ το 1670, ἐπειδὴ ἀπαγορευόταν ἀπὸ το Πατριαρχεῖο νὰ λειτουργοῦν Φράγκοι σε ναοὺς ὀρθοδόξων, ἔξω ἀπὸ το ἅγιο βῆμα το ὀρθόδοξου ναοῦ εἶχε ἰδρυθεῖ *altario* «ἁγία τράπεζα τῶν καθολικῶν» καὶ ἱεουργοῦσαν οἱ καθολικοὶ ἱερεῖς τῆς Σίφνου. Ὁ Κρητικὸς εφημέριος τῆς Μονῆς το Μο(υ)γκοῦ, Παρθένιος Χαιρέτης, περιγράφει 35 θαύματα τῆς Χρυσοπηγῆς, (1677 Κ.Βρ., 146) καὶ ὁ σύγχρονος Σίφνιος ἀρχιμανδρίτης π. Φιλάρετος Βιτάλης τα νεότερα θαύματα σε δύο τόμους, βλ. καὶ λ. *Αποκοφτό, Παναγία Ζωοδόχος Πηγῆ καὶ Χρυσοπηγῆ*. / Ν.

Παναγίας ἡ Κοίμηση, τῆς [βλ. λ. *Παναγία καὶ Παναγίας ἡ Κοίμηση*].

Παναγίας το ἀμπέλι, τῆς / σῆς [*ἀμπέλι* «τόπος φυτεμένος με κλήματα, ἀμπελώνας» <μεσν. *ἀμπέλιν* <αρχ. *ἀμπέλιον*, υποκορ. τοῦ *ἀμπελος*, πβ. τῆς *Παναγίας το περιβόλι*]: ἀμπέλι πλησιόχωρα τῆς *Παναγίας στο Τόσο Νερό* (βλ. λ.). / Κ.

Παναγίας τ' Αὐλάκι, τῆς / σῆς [βλ. λ. *Αὐλάκι*]: ὀρμίσκος στὴ ΒΔ ἀκτὴ τῆς Κιτριανῆς, ὅπου προσεγγίζουν τα πλοιάρια τῶν προσκυνητῶν τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας τῆς Κυπριανῆς. / Ν.

Παναγίας ἡ ἐνορία, τῆς [*ἐνορία* «μικρὴ ἐκκλησιαστικὴ περιφέρεια» <μτγν. θηλ. τοῦ ἐπιθ. *ἐνόριος* (ἀρχικὴ σημασία «περιοχὴ πόλεως») <ἐν + ὄριον]: ἀναφέρονται σε ὀθωμανικὴ ἀπόγραφὴ τοῦ 1670:

1. ἐνορία *Παναγίας* στον Ἀρτεμώνα (Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005) 317, 334). / Β.

2. ἐνορία *Παναγίας* στα Εξάμπελα (Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005), 317, 337). / Κ.

Παναγίας το Καμίνι, τῆς / σῆς [βλ. λ. *Παναγία καὶ Καμίνι*]: ἀσβεστοκάμινο στο Τόσο Νερό. / Κ.

***Παναγίας το περιβόλι, τῆς / σῆς** [*περιβόλι* «κῆπος, περίφρακτος τόπος, ὅπου καλλιεργοῦνται λαχανικά ἢ ὀπωροφόρα δέντρα» <μεσν. *περιβόλιν* <μτγν. *περιβόλιον*, υποκορ. τοῦ *περίβολος*]: μοναστηριακὸ κτήμα παράλευρα στὴ Μονὴ *Παναγία (σ)το Βουνό* (βλ. λ.). / Ν.

***Παναγίας το πηγάδι, τῆς / σῆς** [βλ. λ. *Πηγάδι τοῦ Ἀνδριτσάκη*]:

1. *κοινοτικὸ πηγάδι κοντὰ στὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας στὴν Καταβατῆ. / Κ.

2. *ἔτσι λέγεται ἀλλιῶς τῆς Παναγίας το περιβόλι (βλ. λ.). / Ν.

Παναγίτσα, ἡ [*Παναγία* + υποκορ. κατάλ. *-ίτσα* ἢ <σλαβ. *-itsa* ἢ <μεσν. *-ίτσιν* / *-ίτσα* <*-ίκι(ν)* <μτγν. *-ίκιον*, πβ. *Παναϊδάκι*]: ερειπωμένο ἐκκλησάκι στὴν κοιλὰδα τῶν Ἐρκιῶν. / Κ.

Παναϊδάκι, το / στο [*Πανα(γ)ία* + υποκορ. κατάλ. *-ιδάκι* (<αιτ. *-ίδα* τῶν ἀρχ. θηλ. σε *-ίς*) + υποκορ. κατάλ. *-άκι*, πβ. λ. *Ἄη Γιωργάκι, Θεολογάκι, Παναγίτσα*]: ὁ μικρὸς σε μέγεθος ναὸς τῆς Παναγίας στὴν ἴδια ἐνορία σε σύγκριση με το μεγαλύτερο ἐνοριακὸ:

1. παρεκκλήσιο στὴ Μονὴ τῆς Βρύσης (15 Αὐγ.), σε σύγκριση με το καθολικὸ τῆς. Ἐδῶ εἶναι το κοιμητήριο τῶν Εξάμπελων. / Κ.

2. στὴν Τόργια, (15 Αὐγ.) ξωκλήσι τοῦ Κάτω Πεταλιού (ἀνακαίνιση 1994), σε σύγκριση με τὸν ἐνοριακὸ ναὸ τῆς Παναγίας τοῦ Κάτω Πεταλιού. / Κ.

Πανάου καὶ Πανάγου, τοῦ / στοῦ [οικογ. πατρῶν. ὄν. <*Πανά(γ)ου* / *Παναγιού* <*Παναγιός* <*Παναγία* («*Ελένη Πανάγου, Ἰωάννης Πανάγος*» 1828 Σ.ι', 112)]: κτητορικὸ τοπων., ἀλλιῶς ἡ θέση *Καβαλ(λ)άρης*, ΒΑ στὶς Καμάρες στο δρόμο πρὸς τὴ Βορ(ε)ινὴ καὶ Β στὴν Μπαρουτθαποθήκη (βλ. λ.). / Β.

***Παντάνασσα, ἡ / μ-Παντάνασσα, στη(ν)** (25 Μαρτ.) [«ἡ βασίλισσα τῶν πάντων, ὅλου τοῦ κόσμου», προσωνομία τῆς Παναγίας ποὺ δόθηκε ἀρχικὰ σε εἰκόνα καὶ προσκύνημα στὴν Κων(σταντινούπολη) (12^{ος} αἰ.) <αρχ. *πας* + ἀρχ. *ἀνάσσα* «βασίλισσα» <*ἀνάξ* «βασιλικός» (1717 Σ.β', 105 καὶ Σ.δ', 164 / «*εἰς τὴν κυρία παντάνασσα εἰς τα ἀλώνια*» 1816 Ν.Ε.Σ., 463)]: παρεκκλήσιο στο Μέσα Κάστρο, ὅπου τιμάται ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου. Ἐδῶ στεγάστηκε το Σχολεῖο τοῦ Κάστρου πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνέγερση τοῦ διδακτηρίου τοῦ (1840-1858) / Κ.

***Παντάνουσα, ἡ / μ-Παντάνουσα, στη(ν)** [ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *Παντάνασσα* (βλ. λ.) με παρασυσχετισμὸ τῆς φρ. τοῦ ὕμνου «*πάντα νουν υπερέχουσα*» ἢ «*πάντα νουν έχουσα*», κατὰ τὴ λαϊκὴ ἀντίληψη, ποὺ ἔχει στο νοῦ τῆς ὅλον τὸν κόσμον καὶ φροντίζει γι' αὐτόν]: παρεκκλήσιο τῆς Καταβατῆς στὴ συνοικία ΠαπαΦώτης, ὅπου τιμάται το Γενέθλιο τῆς Θεοτόκου, γνωστὸ καὶ ὡς *Σταυρός τοῦ Τζιριάκη* (βλ. λ.), ἀπὸ πολυπρόσωπη εἰκόνα τῆς Κιτριανῆς με τὴν ἐπιγραφὴ «*Παντάνασσα*», ἡ ὁποία ἄλλοτε μεταφερόταν στον ἐδῶ ναὸ γιὰ νὰ λειτουργεῖται καὶ σήμερα βρίσκεται στο καθολικὸ τῆς *Βρυσιανῆς*. (βλ. λ.). / Κ.

***Παντοκράτορας, ὁ / μ-Παντοκράτορα, στο(ν)** (31 Αὐγ.) [<μτγν. *παντοκράτωρ* «αὐτὸς ποὺ ἐξουσιάζει, ποὺ κυβερνᾷ τα πάντα, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς» <*πάντο-* + *κράτωρ* <αρχ. *πας*, *παντός* + ἀρχ. *κρατώ* «ἐξουσιάζω» (1797 Κ.Βρ., 138, 152 καὶ Σ.ιγ', 99). Παραμονὴ τῆς ἀρχῆς τῆς ἰνδικτιῶνας / ἰνδίκτου, ἀρχῆς τοῦ νέου ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους. Ὁ Αὐγουστος Καίσαρ με διάταγμα ὄρισε τὴ γενι-

κή απογραφή των κατοίκων του Ρωμαϊκού κράτους και την είσπραξη των φόρων κατά την 1^η Σεπτεμβρίου (<λατιν. *indictio* «έκτακτη εισφορά»). Για πρώτη φορά ο Μ. Κωνσταντίνος έκανε το 312 επίσημη χρήση της ινδικτιώνας, που είναι κύκλος δεκαπέντε ετών ως χρονολογική μονάδα και τρόπος μέτρησης του χρόνου με αφετηρία τη Γέννηση του Χριστού. Από τότε η Εκκλησία εορτάζει την πρώτη Σεπτεμβρίου ως αρχή του εκκλησιαστικού έτους: περιοχή και ομώνυμος ναός πριν από την παράκαμψη του δρόμου προς Χρυσοπηγή, ανακαίνιση 1902, 2008. / Ν.

Παντοφλά, του / στου [επαγγελμ. οικογ. όν. από παρων. *Παντοφλάς* (πβ. *Παπουτσής, Ποδηματάς*): 1. <παντόφλα «ελαφρό χαμηλό υπόδημα που φοριέται στο σπίτι» (<ιταλ. *rantofola* <ελλην. παντόφελλος «όλη από φελλό» <πας, παντ-ός + φελλός 2. ή <πατόφελος «υπόδημα που έχει ως πάτο φελλό» + επαγγελμ. κατάλ. άς]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει χωράφι στην περιοχή της Αλεντράδας (βλ. λ.). / Κ.

Πάνω Αλωνάκι, το / στο [<απάνω (με σίγηση του αρχικού άτονου α-) <αρχ. επάνω / Αλωνάκι (βλ. λ.): εδαφώνυμιο από τη θέση επάνω στην κορυφή του Προφήτη Ηλία του Ψηλού, πβ. λ. *Κάτω Αλωνάκι* / Κ.

Πάνω Αστοιβές, οι / στις [<αστοιβή, η «είδος πυκνού αγκαθωτού θάμνου, ποτήριο(ν) το ακανθώδες, *roterium spinosum*, που συνήθιζαν να βάζουν στις σταμνοθήκες, για να ακουμπά στα μαλακά η στάμνα, αλλά και ως προσάναμμα»]: ξέφωτο ανάμεσα σε φίδες, γειτονικό στον Άγλωσσο από τις αστοιβές που υπάρχουν εδώ. / Ν.

Πάνω Δωματάκι, το / στο [<μτγν. δώμα «στέγη» <αρχ. δώμα «κυρίως αίθουσα» + υποκορ. κατάλ. -άκι]: μικρό επίπεδο ύψωμα ΒΑ του Αγίου Νικήτα στο Σελ(λ)άδι, σε αντίθεση με το *Κάτω Δωματάκι*, λόγω υψομετρικής διαφοράς. / Β.

Πάνω Κρεμαστά, τα / στα [<απάνω (με σίγηση του αρχικού άτονου α-) <αρχ. επάνω / βλ. και λ. *Κρεμαστά*]: πίσω από το φανάρι του Άη Γιώργη της Χερρονήσου. / Β.

Πάνω Λούρος, ο / μ-Πάνω Λούρο, στο(ν) [<απάνω <αρχ. επάνω / βλ. λ. *Λούρος*]: μικρός κάβος και παραθαλάσσιος τόπος στο μονοπάτι από το Κάστρο προς την Πουλάτη, όπου και η *Σπηλιά του Λούρου* και οι εγκαταστάσεις του *Βιολογικού Καθαρισμού του Κάστρου* (βλ. λ.). / Κ.

Πάνω Πετάλι, το [βλ. λ. *Άνω Πετάλι*].

Πανωστριά, η / μ-Πανωστριά, στη(ν) [1. <πανωστριά «τζάκι για μαγείρεμα» <συμφυρ. πάνω (<επάνω) + πυροστριά <μτγν. πυρεστία <πυρ + εστία 2. ή <παρεστία <επίθ. παρέστιος «που βρίσκεται κοντά στο τζάκι» <παρά + εστία, με επίδρ. των συνθέτων από πυρο-]: παράλια θέση στα Μαξελάρια, στην Εφταμάρτυρο του Κάστρου (βλ. λ.). / Κ.

***Παξιμάδα, η / μ-Παξιμάδα, στη(ν)** [<παξιμάδι + μεγεθ. κατάλ. -α «μεγάλο παξιμάδι» <μεσν. *παξιμάδιον* <μτγν. *παξαμάδιον* <παξαμάς «φρυγανισμένο

ψωμί», από τον *Πάξαμο*, αρτοποιό και μάγειρο του 1^{ου} αι.]: μικρός κάβος στη ΝΔ ακτή του νησιού, κοντά στη Βλυχάδα. / Ν.

*Ψαρεύοντας ερχόμουνα στις Πόρτες του Ζαμπέλη
που 'χει τρεχούμενο νερό και έτσι δεν με μέλλει.
Έφαγα, ήπια και νερό, τραβώ στην Παξιμάδα,
ο κάβος ο αριστερός που 'ναι μέσ' τη Βλυχάδα.*

(Αντώνης Ιω. Αβρανάς «Σιφναϊκά Νέα» Απρ. 2006, σελ. 5).

Παπαγγελέτου, του / στου [οικογ. όν. στη Σίφνο *Παπαγγελέτος* <παπάς (μεσν. *παπάς* <αρχ. *πάππας* «μπαμπάς») + βαφτιστ. όν. *Αγγελέτος*, υποκορ. του *Άγγελος* + κατάλ. -έτ(τ)ος <ιταλ. -etto]: κτητορικό τοπων., αγρός, ιδοκτησία της Βρυσιανής στα Φυρ(ρ)όγεια. / Κ.

Παπαγιάννη, του / στου [<οικογ. όν. (Τ.Κ.Α.) <παπάς <μεσν. *παπάς* «ιερέας» <αρχ. *πάππας* «μπαμπάς» + *Γιάννης* <*Ιωάννης* <εβρ. *Y(eh)ohannan* «ο Παχ (Θεός) έχει δείξει εύνοια, ο Κύριος είναι αγαθός»]: παραθαλάσσιος τόπος στη Δ ακτή, απέναντι στο Καραβί του Στριμίγκη και Δ στον Ψαρολούρο, βλ. λ. / Κ.

*Στου Παπαγιάννη την πλαγιά μια γούρνα είχα μάθει,
βρίσκω αφρίτη αρκετό, γεμιζώ ένα καλάθι.*

(Αντώνης Ιω. Αβρανάς «Σιφναϊκά Νέα» Απρ. 2006, σελ. 5).

Παπα-Γλέντζου, του / στου [<παπάς (βλ. προηγ. λ.) / οικογ. όν. πατριδων. *Γλέντζος* <Γλέζος <Εγγλέζος «Άγγλος», βλ. και λ. *Γκλέντζου* («Κωνσταντής Εκλέζος» 1785 Ι.Α.Κ., 73 / «Ν. *Ιγγλέζος*» 1813 Σ.ζ', 101)]: μεσόγειος τόπος κοντά και ΝΑ στα Μάγγ(γκ)ανα. / Β.

Παπα-Μάρκου, του / στου [<παπάς + βαφτιστ. όν. *Μάρκος* <λατιν. *Marcus* «σφυρί, αδύνατος, μαραμένος» <*marceo* «μαραίνομαι, αδρανώ» και οικογ. όν. *Παπαμάρκος* (Τ.Κ.Α.)]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει χωράφι στον Πλατύ Παλό. / Ν.

Παπα-Τζάννη, του / στου [<οικογ. όν. *Παπατζάννης* <*Παπατζανής* (με επίδρ. του *Παπαγιάννης*) <παπάς «κληρικός» <μεσν. *παπάς* <αρχ. *πάππας* «μπαμπάς»: 1. *Τζάννης* (<*Τζάννες* <βενετ. *Zane* <*Τζουάννης* / *Ζουάννης* <*Zuane* / *Zoane*) <ιταλ. *Giovanni* 2. ή <ιταλ. *Gianni* <*Giovanni* <ελλην. *Ιωάννης* <εβρ. *Y(eh)okhanan* «ο Παχ (Θεός) έχει δείξει εύνοια», πβ. λ. *Παπαγιάννης*): του *Παπα-Τζαν(ν)ή*, μεσόγειος τόπος στα ΝΔ του νησιού ανάμεσα στο *Βιγλάκι* και *Βουνάκια*. / Ν.

***Παπα-Φώτη, του / στου** [<παπάς «ιερέας» <μεσν. *παπάς* <αρχ. *πάππας* «μπαμπάς» / *Φώτης* <*Φώτιος* «ο φωτεινός, αυτός που φέρει το πνευματικό φως, ο καταναγαστής» <*Φώτα* (Θεοφάνια) «ο των Φώτων», επειδή κατά τα Φώτα, τη Βάπτιση, αποκαλύφθηκε η θεότητα του Ιησού, πβ και οικογ. όν. *Παπαφώτης* (Τ.Κ.Α.). Σε πίνακα με τα μέλη του Αγιοταφικού Αδελφάτου Σίφνου (1652) αναφέρεται «εις του *Παπαφώτη*» (1652 Σ.ε', 140): συνοικία στην είσοδο της Καταβατής, πιθανώς από το όνομα του άλλοτε εφημερίου της ενορίας. / Κ.

Παπά το Χασαπγειό / *Χασαπιό, του / στου [*Παπά*, βλ. προηγ. λ. / <χασαπειό «σφαγείο, κρεοπωλείο» <χασάπης + τοπ. κατάλ. -είο (με συνίτηση) <τουρκ. *kasab* «κρεοπώλης» + κατάλ. -ης]: σπήλαιο στην ακτή της Βαθιάς Λαγκάδας (βλ. λ.), όπου, κατά σχετική διήγηση, κάποιος παπάς απομόνωσε και έσφαξε γιδοπρόβατα χωρικών, τα οποία έβροσκαν στη γύρω περιοχή. / Κ.

Πάπορας, ο / μ-Πάπορα, στο(ν) [*παρων. Πάπορας* (Σ.Π., 17) <παπόρι + μεγεθ. κατάλ. -ας <βαπόρι <ιταλ. *varote* «ατμός, ατμόπλοιο» <λατιν. *varor* «ατμός» (πβ. «Ι. Ατσόνιος ή Παπόρης», εφ. Σ. 5 Μαΐου 1897 και οικογ. όν. *Βαπόρης, Βαπορίδης* στον Τ.Κ.Α.)]:

1. χωράφι κοντά στον Αρνά και τ' Αλωνακιού τη Μάντρα. / Β.
2. *Πάπορας του Φωλή* (βλ. λ. *Φωλή*): χωράφια του Απόστολου Κορακή, Β του Μπρούντζα, στο δρόμο από Καμάρες προς Βορ(ε)ινή. / Β.

Παπορόστενο, το / στο [*και Βαπορόστενο* και με παραφθορά *Βαπορόστερνο* (βλ. λ.) <παπόρι <βαπόρι + στενό «στενός δρόμος», ουσιαστικοπ. ουδ. του αρχ. επιθ. στενός]: στενό δρομάκι στον Απάνω Αρτεμώνα, όπου υπάρχουν συνεχόμενα σπίτια ναυτικών, που εργάζονταν στα ποντοπόρα πλοία. / Β.

Παππουλάκου, του / στου [*παρων. Παππουλάκος* <παππουλάκος «ο παππούς, ο γέροντας ιερέας ή μοναχός» <παππούλης + υποκορ. κατάλ. -άκος <παππούς + υποκορ. κατάλ. -ούλης (διπλός υποκορισμός)]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει κοίλωμα, όπου συγκεντρώνονται τα νερά της βροχής στον *Αγριλωπό*. / Κ.

Παράγκα, η / μ-Παράγκα, στη(ν) [1. <μεσν. *μπαράκα* (με αποχηροποίηση π- <μπ-) <ιταλ. *baracca* 2. ή <τουρκ. *paranga* <ιταλ. *baracca*]: παράπηγμα, πρόχειρο οίκημα κατασκευασμένο από σανίδες ή λαμαρίνες που λειτουργούσε άλλοτε ως αναψυκτήριο στη θέση Καρυδιές, παράπλευρα στο Περιβόλι του Ανδρόνικου, στη δυτική είσοδο της Απολλωνίας, πβ. και το παρων. *Παράγκας* «ο ιδιοκτήτης της Παράγκας». «*Η παράγκα ήταν στο σημείο που ο δρόμος από τα Πινάκια συναντά τη λεωφόρο Καμαρών – Απολλωνίας και λίγο πιο πάνω ήταν ο Ορνός. Δυο τοπωνύμια που χάθηκαν*» (Ματζουράνης). / Κ.

Παράδεισος, ο / μ-Παράδεισο, στο(ν) [*αρχ. παράδεισος* «περιφραγμένος κήπος» <περσ. *pairīdaēza* «περίκλειστος κήπος», πβ. βαφτιστ. και οικογ. όν. *Παραδείσης* (Τ.Κ.Α.)]: παραθαλάσσιο στη ΒΑ ακτή, κατάλληλο για κολύμβηση. / Β.

***Παραθύρα, η / μ-Παραθύρα, στη(ν)** [*παράθυρο* «άνοιγμα σε τοίχο» + μεγεθ. κατάλ. -α «μεγάλο παράθυρο» <μτγν. *παραθύρα* «πλάγια θύρα» <παρά «κοντά, δίπλα, πλησίον» + θύρα]: άνοιγμα ανάμεσα σε βράχους, απ' όπου αγναντεύει κανείς από ψηλά]:

1. καβάκι στη ΒΑ ακτή, αλλιώς και *Άσπρος Γκρεμνός* (βλ. λ.). / Β.
2. σημείο της ακτής Α στο Κοκχινάκι, κοντά στην *Πουλάτη* (βλ. λ.). / Β.
3. πάνω από τον Άη Σιλίβεστρο προς Αχλάδα. / Β.

Πβ. το δίστιχο: *Ο Αγγελές ημπρόβαλε από τη(ν) μ-Παραθύρα
κι ησήκωνε στο(ν) ν-ώμο του ένα τσουβάλι φύλλα.* / Β.

***Παράμπουκο, το / στο** [*παρά* + *μπούκα* (<λατιν. *bucca* «στόμα», συνήθως κυκλικό άνοιγμα σε σπήλαιο, σε κτίσμα και στο κοτέτσι χαμηλά για την είσοδο των ορνίθων, πβ. *μπουκάρω* «ορμώ στην είσοδο» και *ξεμπουκάρω* «εξέρχομαι ορμητικά», συνώνυμο το παραπόρτι «μικρό και χαμηλό άνοιγμα, δίπλα στην κύρια θύρα για την είσοδο και έξοδο των κατοικιδίων ζώων, όταν η θύρα είναι κλειστή»]:

1. μεσόγειος τόπος ΝΑ στο βουνό του Προφήτη Ηλία του Ψηλού και Δ στον Κολόπανη ή Κολοπάνη (βλ. λ.). / Κ.
2. μεσόγειος τόπος στα Ν, μετά τον Ταξιάρχη της Μερσίνης και πριν από τη Σκαλούρα (βλ. λ.). / Ν.

***Παρασκευής το Πετάλι, της / στις** [*Παρασκευής* <Παρασκευή: 1. βαφτιστ. όν. από την ημέρα που γεννήθηκε 2. ή «η ημέρα προετοιμασιών, προπαρασκευής για το Σάββατο», δηλαδή την «ημέρα του Θεού» 3. ή «η πρόθυμη παραστάτις» / *Πετάλι* (βλ. λ.)]: μεσόγειος τόπος στα ΒΔ, όπου αρχαίος πύργος, Δ στα *Σπάρματα* (βλ. λ.). / Β.

Παραστημός, ο / μ-Παραστημό, στο(ν) [*παραστήνω* <παριστάνω <αρχ. *παρίστημι* (κατά τα ρ. σε -άνω <παρά + *ίστημι*): γενικά το έξω μέρος του μαντρότοιχου σε αναβαθμούς (λουριά), «τα πλευρικά σημεία των δρόμων και των χωραφιών» (Τ. Βέλλης):

*Όλο προς το μ-παραστημό με βάντζουν και θερίντζω,
για να με δέρνει ο άνεμος κι ο νήγιος να μαυρίντζω.*

Παρατηρητήριο, το / στο [*παρατηρητήριο* (πολεμικό) «τόπος απ' όπου μπορεί κάποιος να παρατηρήσει τις κινήσεις των εχθρικών πλοίων» <παρατηρώ «βλέπω με προσοχή, αντιλαμβάνομαι» + κατάλ. -τήριο <αρχ. *παρατηρώ* (-έω) <παρά + τηρώ, πβ. τη μεσν. *Βήγλα*]: στη ΝΔ άκρη του ακρωτηρίου του Κορντού, όπου υπήρχε φυλάκιο κατά το Β' παγκόσμιο πόλεμο. / Ν.

Πάρκιν, το / στο [*αγγλ. parking*]: βλ. λ. *Χώροι Στάθμευσης Οχημάτων*.

Πασά, του [*Πασάς*, οικογ. όν. από παρων. <τουρκ. *pasa* «άνωτερος Τούρκος αξιωματούχος»]: κτητορικό τοπων., χωράφι Β της *Γεν(ν)αργιάς*. / Ν.

Πασά η Μάντρα, του / Πασά τη Μάντρα, στου [*Πασά* (βλ. λ.) και *Μάντρα* (βλ. λ. *Μάντρα* (του Λαλά))]: περιφραγμένος χώρος πλησιόχωρα στου *Καν(ν) έλη τον Ποταμό*. / Β.

***Πασπαργειό, το / στο** [**Πασπαρειό* (με συνίτηση) «τόπος με ψαχνόπετρες, εύθρυπτες πέτρες, εύθραυστο έδαφος» <πασπάρα ή πάσπαρος «το όμοιο προς πάσπαλη, την άχνη που σκορπίζεται και επικάθεται στο χώρο του ανεμόμυλου κατά την άλεση, τόπος αμμώδης, άγονος» <πάσπαλος <πάσπαλη <αρχ. *παιπάλη* «λεπτότατο αλεύρι, άχνη», πβ. *πασπάρα* «εύθρυπτο πέτρωμα, ψαχνόπετρα», *πασπαλίζω* «επιπάσσω, σκορπίζω σκόνη πάνω σε κάτι»]: άγνωστη η θέση του τοπωνυμίου που αναφέρει ο Μ. Φιλιππάκης (Τ.Σ., 217).

Παστελά, του / στου [<παρων. και επαγγελμ. οικογ. όν. Παστελάς (Τ.Κ.Α.) «αυτός που παράγει ή πουλάει παστέλι»: 1. <παστέλι «γλυκό από σουσάμι και μέλι» + επαγγελμ. κατάλ. -άς <ιταλ. *pastello* <μτγν. λατιν. *pastellus* <λατιν. *pastillus*, υποκορ. του ουσιαστ. *panis* «ψωμί» 2. ή <μεσν. πασιλλιν <ιταλ. *pastello* <ιταλ. *pasta* <λατιν. *pasta* <αρχ. ελλην. *πάστη* «ζύμη»]: κτητορικό τοπων., μεσόγεια θέση ΒΔ του Άνω Πεταλιού, που γειτνιάζει με του Αφεντικού (βλ. λ.) / Β.

Παστελάς-Βαλανιές [βλ. σχετικά λ.]: ΒΑ του Άνω Πεταλιού η ενδιάμεση περιοχή που οριοθετείται από τα δύο τοπωνύμια. / Β.

Πατελ-λούρα, η / μ-Πατελ-λούρα, στη(ν) [και *Πεταλούρα* (με προφορά διπλού -λ-λ-) «τόπος με σχήμα μεγάλου επίπεδου πιάτου»: 1. <μτγν. πατέλλα «πιατέλα, μεγάλο πιάτο, γαβάθα / (μεταφ.) μικρό άδενδρο ύψωμα / οροπέδιο με μορφή ανεστραμμένης πιατέλας» + μεγεθ. κατάλ. -ούρα (<λατιν. -*ura*) <λατιν. *patella*, υποκορ. του *patina* <ρ. *pateo* «είμαι ανοιχτός», από το σχήμα της περιοχής 2. ή <αρχ. πατάνη «επίπεδο πιάτο» (πβ. το γνωστό θαλασσινό γαστερόποδο που ζει κολλημένο στα βράχια *πατελίδα / πεταλίδα*, υποκορ. του λατιν. *patella*) 3. ή <ιταλ. *riatella* «μεγάλο, ρηχό πιάτο», υποκορ. του ιταλ. *riatto* <λατιν. *platus* <ελλην. *πλατύς*, πβ. *πατελίδα / πεταλίδα*, με επίδρ. της λ. πέταλο (1816 Ν.Ε. Σ., 237)]: μεγάλο σχετικά οροπέδιο που μοιάζει με λεκάνη στα ΒΑ και Β της Πουλιάτης (βλ. λ.) / Β.

Πατελ-λούρες, οι / στις [βλ. λ. *Πατελ-λούρα*]: ο πληθυντικός δηλώνει στο σύνολό της την περιοχή *Πατελούρα* (βλ. λ.), πβ. *Καμάρα / Καμάρες*].

Πατέρα, του / στου [<οικογ. όν. Πατέρας (Τ.Κ.Α., πβ. παρων. Μπαμπάς) <αιτ. *patēra* + <αρχ. πατήρ / πατρός («Ιωάννης Νικολού Πατέρας» 1785 Ι.Α.Κ., 73 / 1727 Σ.α', 96)]: κτητορικό τοπων., του οποίου είναι απροσδιόριστη η θέση σήμερα, βλ. και λ. *Πλάκχα του Πατέρα*, Β στην Αγία Άννα Αρτεμώνα. / Β.

Πάτημα και Πήτημα, το / στο [<πατώ, πβ. του *Πετράκη το Πάτημα και Ψαρομπήτημα, Ψαροπήτημα*]: πολλά μέρη της βραχώδους ακτής, όπου μπορεί να πατήσει και να καθίσει ο ερασιτέχνης ψαράς και να ψαρέψει από τη στεριά με αγκίστρι.

Πάτημα του Ζαμαρία, το / στο [<Πάτημα (βλ. λ.) / *Ζαμαρία* <οικογ. όν. *Ζαμαρίας*]: σημείο στα ΒΔ, στου Βερνίκου, απ' όπου ψάρευε άλλοτε ο Ζαμαρίας, επίτροπος του Αγίου Νικολάου της Χερρονήσου. / Β.

Πατητήρια, τα / στα [<πατητήρια (με συνίτηση) <πατητήρι <μτγν. πατητήριον <αρχ. πατώ + κατάλ. -τήριον, βλ και λ. *Πολήβι* <υπολήνι, πβ. οικογ. όν. *Σταφυλοπάτης*]: ληνός, χώρος, όπου πατάνε τα σταφύλια, τόπος Α - ΝΑ της Παναγίας στο Τόσο Νερό, όπου και αρχαίος πύργος. / Κ.

Πατινής, της / στις και Πατινί, το / στο [πιθανώς: 1. <παρων. *Πατινή* «τελευταία», θηλ. του επιθ. *πατινός* <πάτος (βλ. λ., πβ. *πατινάδα* «το τελευταίο τραγούδι στα γλέντια») 2. ή *Πατινή* (αντί *Πατινώτισσα*) «από την Πάτμο,

Πατμία» <θηλ. πατριδων. *Πατινός* <Πάτινος <Πάτμος (πιθανώς να δηλώνει κτήμα που ανήκε στη Μονή της Πάτμου, όπως και άλλα μετόχιά της στη Σίφνο) 3. *Πατινί*, το <*Πατινή*, με επίδρ. των λ. κτήμα, χωράφι]: χωράφι στα Δ του Κάτω Πεταλιού και δεξιά στον πεζόδρομο προς την Απολλωνία. / Κ.

Πάτος, ο / μ-Πάτο, στο(ν) [<αρχ. πάτος «πυθμένας, βυθός», αρχική σημασία «δρόμος πολυσύχναστος, που πατιέται συχνά»]: χείμαρρος στην περιοχή του Αρτεμώνα (Μπαντέκας, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005), 443), κοντά στα Γιαλούδια. / Β.

Πατούρα, η / μ-Πατούρα, στη(ν) [παρων. *Πατούρα* (μέλους της οικογένειας Παλαιού) <πατώ + κατάλ. -ούρα, πβ. οικογ. όν. *Πατούρας* (Τ.Κ.Α.) <πατούρα «εγκοπή σανίδας στην οποία μπαίνει αντίστοιχη προεξοχή άλλης σανίδας, για να σχηματιστεί το σανίδωμα» <ιταλ. *battura* (με αποχηροποίηση του αρχικού *b-* > *π-* (Τριανταφυλλίδη)]: λιόφυτα στα Βασιλοπόταμα. / Β.

Πατριαρχά η Μάντρα, του / Πατριαρχά τη Μάντρα, στου [<παραφθορά της λέξης *Πατριάρχης*, οικογ. όν. από παρωνύμιο <πατριάρχης «αρχιεπίσκοπος και αρχηγός αυτοκέφαλής Ορθόδοξης Εκκλησίας / γενάρχης» και *Μάντρα* (βλ. λ. *Μάντρα του Λαλά*)]: κτητορικό τοπωνύμιο που δηλώνει μάντρα πλησιόχωρα στο Τρουλ(λ)άκι. / Β.

***Πατσάνα, η / μ-Πατσάνα, στη(ν)** [<άγν. ετυμολ. οικογ. όν. *Πατσάνας* (Τ.Κ.Α.), πβ. ιταλ. *bazzana* «δέρμα δεσίματος βιβλίου, προβιά»]: κυριωνύμιο, συνοικία του Άνω Πεταλιού στην περιοχή του Αγίου Αντίπα, αλλιώς και Πέρα Γειτονιά (βλ. λ.) / Β.

***Παυλά, στου** [βαφτιστ. και πατρων. οικογ. όν. <Παυλάς / -ής <μτγν. *Παύλος* + μεγεθ. κατάλ. -άς (από επίδρ. ον. όπως *γλωσσάς*, με ειρων. σημασία) <λατιν. *Paulus* «μικρός» <*parvulus* «λίγος, μικρός», πβ. («*Μαρία του Παυλή*» 1828 Σ.ι', 126), *Αγγελάς, Αντωνάς, Γιαννάς, Γιωργάς, Νικάς*]: κτητορικό τοπων., λουρί δίπλα στο Σταυρό της Χώνης. / Β.

Παύλαινας, της / της [ανδρων. *Παύλαινα* «η γυναίκα του Παύλου» <Παύλος + ανδρων. κατάλ. -αινα <λατιν. *Paulus* «λίγος, μικρός / τελευταίος» («ο *Νικόλος του Παύλου*» 1785 Ι.Α.Κ., 64 / «*Κωνσταντίνος Ν. Παύλου*» 1828 Σ.ι', 137)]: επίπεδο χωράφι στο Κάτω Πετάλι προς τον Άγιο Λουκά. / Κ.

Παυλάκη, του / στου [βαφτιστ. και πατρων. οικογ. όν. <Παυλάκης <μτγν. *Παύλος* + υποκορ. / πατρων. κατάλ. -άκης <λατιν. *Paulus* «μικρός» <*parvulus* «λίγος, μικρός»]: χωράφι δίπλα στο Σταυρό της Χώνης. / Β.

Παχύ Δάσος, το / στο [1. <παχύς «αυτός που διαθέτει πολύ μεγάλη πυκνότητα, ο δασύς», (αντίθ. αραιός) + δάσος «μεγάλη έκταση γης που καλύπτεται από πυκνά άγρια δέντρα και θάμνους» 2. ή κτητορ. τοπων. (του) *Παχή το Δάσος* <οικογ. όν. *Παχής* (Τ.Κ.Α.) <αρχ. *παχύς* «αυτός που έχει υπερβολικό πάχος» («η *κερά Μαρία γυνή του ποτέ κυρ Γεώργη Παχή*» 1781, Σ.β', 10)]: μεσόγειος τόπος ΒΑ του Αγίου Ελευθερίου του Κάμπα. / Κ.

Πγιατ(γ)αλός / *Πγιατιαλός, ο [βλ. λ. *Πλατύς Γιαλός*].

Πγιατ(γ)ιά / *Πγιατιά Ράχη, η [βλ. λ. *Πλατιά Ράχη*].

Πγιατσα, η / μ-Πγιατσα, στη(ν) [*αντιδ. Πιάτσα* <ιταλ. *piazza* / βενετ. *plazza* <λατιν. *platea* <αρχ. ελλην. επίθ. *πλατεία* (ενν. οδός), ουσιαστικοπ. θηλ. του επιθ. *πλατύς*]: πλατύς χώρος στο δρόμο προς τον Άη Νικήτα στο Σελ(λ)άδι, όπου άλλοτε συγκεντρώνονταν τα κοπάδια από το Φιδγιώνα και όπου έπαιζαν τα παιδιά κατά τις ατελείωτες ώρες της βοσκής. / Β.

Πελαγονία, η / μ-Πελαγονία, στη(ν) [*κύριο όνομα Πελάγων, άγν. ετυμολ., πιθανώς πελαγώω, -ώ «πλημμυρίζω, πελαγώνω, περιέρχομαι σε αμηχανία» <πέλαγος, πβ. Πελαγονία, χώρα της αρχαίας Μακεδονίας, Μάχη της Πελαγονίας-Καστοριάς 1259, στην οποία ο βυζαντινός στρατός συνέτριψε τους Φραγκούς ιππότες. Σήμερα στην περιοχή της αρχαίας Πελαγονίας βρίσκεται η πόλη της Πτολεμαΐδας*]: απροσδιόριστη θέση, όπου αναφέρεται ότι είχε αγροκτήματα το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 158).

***Πελαΐτης και Απελαΐτης, ο / μ-Πελαΐτη / ν-Απελαΐτη, στο(ν)** [*«που ήρθε από το πέλαγος» <πέλαος + κατάλ. -ίτης / <α- προθεματ. + πέλαος + κατάλ. -ίτης <πέλαγος*]: θέση Ν της Καταβατής, όπου υπάρχει και παρεκκλήσιο του Αγίου Γεωργίου, η εικόνα του οποίου, κατα την παράδοση, άγνωστο πώς, έφτασε στη Σεράλια πάνω στα κύματα της φουρτουνιασμένης θάλασσας. / Κ.

***Πελιάρδι, το / στο και Πελιάρδης, ο / μ-Πελιάρδη, στο(ν)** [1. <περιγάρδι <περί + γάρδι «κήπος», πβ. αγγλ. *garden* (Ιωάννης Κ. Προμπονάς) 2. ή <πελι(γ)άρδι <περιγάρδι <περγάρδι <περγάδι (με τροπή του φθόγγου -υ- σε -ε-, πβ. *περωμένα σίδερα πιάνει, είντα ακατέλυτος καμός, τι περωμένη λόχη / η νια κι ο νιος να λένε ναι κι οι γέροντες το όχι*) <πυργάδι «περιφραγμένος κήπος, με κατοικία» <πύργος + υποκορ. κατάλ. -άδι (πβ. *Πέργαμος <Πύργαμος, πυργάρης «άνθρωπος που υπηρετεί στον πύργο» <πυργάριος <πύργος και επώνυμο Περγαδής, και για την τροπή -ρ- σε -λ-: πελιστέρι <περιστέρι*) (1734 Σ.Ν.Ε.Σ., Συμφωνητικά α/α 28 / 1738 Σ.ιστ', 106 / 1797 Κ.Βρ., 136, 137 / Σ.ιγ', 99, 100 και Σ.ιε', 183). Και «*Κάτω Πελιάρδη*» όπου το Μοναστήρι της Βρυσιανής παραχώρησε στο Ελληνικό Δημόσιο «*ξηρικών αγρόν προς αποκατάστασιν ακτημόνων καλλιεργητών και ακτημόνων μικρών κτηνοτρόφων*» Β.Δ. 18.9.1952, βλ. Ν. Προμπονά, «*Σχόλια σε δέκα σιφνιακά τοπωνύμια*», ΟΝΟΜΑΤΑ 19, σ. 586-589) και *περδιάρης (ο)* με τη σημασία «*δραγάτης, αγροφύλακας*» (Πολυμέρου-Καμηλάκη κ.ά, *Αγροτική παράδοση και Λαϊκή τέχνη*): μεσόγειος τόπος μετά του Ποθητού και πριν από την Παναγία του Βουνού, όπου η εκκλησία της ομώνυμης Παναγίας, μετόχι της Μονής της Βρύσης. / Κ.

Πελιστέρι, το / στο [*Περιστέρι (-λι- <-ρι-)* <μεσν. *περιστέριον*, υποκορ. του αρχ. *περιστέρα*]: ζωννύμιο, παραθαλάσσιο στα ΒΑ, στον Τράχηλα. / Β.

Πελιστερ(γ)ιώνας(ς), η / ο / *Πελιστεριώνας / μ-Πελιστερ(γ)ιώνα, στον, [*περιστεριώνας <αρχ. περιστερών, ο <περιστέρα / περιστέριον <σημιτ. *perah**

Istar «*πουλί της Αφροδίτης*», πβ. *περιστέρι / πελιστέρι*, βλ. και λ. *Περιστερ(γ)ιώνας*]: διάφορα σημεία σε απότομους βράχους πάνω από τη θάλασσα, όπου καταφεύγουν τα αγριοπερίστερα. Αξιοσημείωτο είναι ότι το ειδικό παραδοσιακό κτίσμα για τα οικόσιτα περιστέρια λέγεται η *περιστεριώνα*, γένους θηλυκού, με επίδραση των λέξεων η *περιστέρα* και η *φωλιά*:

1. παραθαλάσσιο στη ΒΑ ακτή και Β του Κορμού. / Β.
2. πριν από τον Άη Νικόλα της Χερρονήσου. / Β.
3. στο λιμανάκι των Γιαλουδιών. / Β.
4. στον Κατρέφτη, νοτιότερα του κάβου Μαϊστρα. / Ν.
5. καβάκι στη ΝΔ ακτή, όπου χύνεται ο Αύλακας, Β στο Βαζιμίδι. / Ν.
6. ΝΔ της Κατζούρυνας. / Ν.
7. καβάκι στα ΝΑ, στη Ν αγκάλη του όρμου του Πλατύ Γιαλού, κοντά στην Κασέλα. / Ν.

«Πενάκη», του [*Μπενάκης, σιφνιακό οικογ. όν. (με αποχηροποίηση του Μπ-> Π-, φωνητικός εξελληνισμός) <Μπένος + πατρων. κατάλ. -άκης (πβ. ελληνοποιημένο Βενέδικτος / Βενάκης) <ιταλ. *Benedicto* <λατιν. *Benedictus* «επαινούμενος, ευλογημένος» («...το δε κάτωθεν μερίδιον, το υποκάτω του Πενάκη, αφήνει εις την κόρην του Ειρηνιό» (1832 Σ.ιστ', 111)]]: κτητορικό τοπων., χωράφι, του οποίου η θέση είναι απροσδιόριστη σήμερα.*

Πενηνταργιά, η / μ-Πενηνταργιά, στη(ν) [*Πενηνταριά <πενήντα + κατάλ. -αριά «περίπου πενήντα» <αρχ. πεν(τ)ή(κο)ντα <πεντ- (<πέντε) + η- (συνδετικό φωνήεν) + -κοντα (πβ. εξ-ή-κοντα, ογδο-ή-κοντα)*]: παραθαλάσσιο στη ΒΑ ακτή, μετά τον Άη Σώστη, ΝΑ στον Τράχηλα, δίπλα στα Ριχάνγκια· δύσκολα όμως μπορεί να συνδεθεί το όνομα με τον τόπο· πιθανώς, σχετίζεται με κάποιο άγνωστο περιστατικό / Β.

Πεντζούλα, η / μ-Πεντζούλα, στη(ν) [*Πεζούλα «λιθόκτιστο τοίχιο κολλητά σε οικοδομή που χρησιμεύει για κάθισμα ή ξεπέζεμα» <πεζούλι + μεγεθ. κατάλ. -α <μεσν. *πεζούλιν*, υποκορ. του αρχ. *πέζα* «το πέλμα του ποδιού»*]:

1. επωνυμία του ζαχαροπλαστέιου στον Αρτεμώνα, παράπλευρα στην εκκλησία της Παναγίας της Κόχης, που αρχικά λειτούργησε από τη Μαρία Ατσόνιου και σήμερα από το Γιώργο Ιω. Ψαραύτη. / Β.
2. καβάκι στη ΝΔ ακτή και Ν στον Τρατθάρη. / Ν.

Πεντζούλας ο Ποταμός, της / Πεντζούλας το(ν) μ-Ποταμό, σης [*Πεντζούλα «μεγάλο πεζούλι, τοίχος που συγκρατεί το χώμα σε κατωφερή εδάφη» <Πεζούλα <πεζούλι + μεγεθ. κατάλ. -α, βλ. και λ. Πέντζουλας*]: λέγεται και *Μουναράς*· ψηλά στις Φιδάρες μέχρι του Κάμπα, απ' όπου πηγάζει, έχει το όνομα του Καραβακιού, βορειότερα λέγεται της Πεντζούλας ο ποταμός και χύνεται στο Λιβαδά, αφού περάσει τα Τριά Δεντρά και φτάσει στα Ρεούδγια (βλ. λ.). / Κ.

***Πεντζουλάς, ο** [βλ. λ. *Πέντουλας*]: κάβος στα ΒΑ του νησιού, κοντά στο Φιδωπό. / Β.

Πεντζούλες, οι / στις [*<πεντζούλα «μεγάλο πεζούλι, τοίχος που συγκρατεί το χώμα σε κατωφερή εδάφη» <πεζούλα <πεζούλι + μεγεθ. κατάλ. -α <μεσν. πεζούλλιν, υποκορ. <αρχ. πέζα «το πέλμα του ποδιού» + υποκορ. κατάλ. -ούλιον <αρχ. -ύλλιον>: Β του Προφήτη Ηλία του Ψηλού, Α στον Κάψαλο και Β στο Παχύ Δάσος. / Κ.*

Πεντζούλι, το / στο [και *Πεντζούλια, τα <*Πεζούλι «μικρή πεζούλα, χτιστό κάθισμα στα νησιώτικα σπίτια, όπου πεζεύει, κατεβαίνει από το υποζύγιο ο καβαλάρης» <μεσν. πεζούλλιν, υποκορ. του αρχ. πέζα «το πέλμα του ποδιού» + υποκορ. κατάλ. -ούλλιον <αρχ. -ύλλιον>: παραθαλάσσιο στα ΝΔ, στη θέση Κοράκου και Β πριν από την είσοδο στον όρμο του Βαθιού, βλ. λ. / Ν.*

Πέντουλας, ο / μ-Πέντουλα, στο(ν) [1. *<Πέντουλας, παρων. του Κουταλιανού <πέντουλας, επειδή ψάρευε με πέντουλα «πεζόβολο (<πέζο- [αρχ. πέζα «πόδι»] + -βόλος <βάλλω), «είδος μικρού κωνικού αλιευτικού δικτυού, με το οποίο ψάρευαν πετώντας το από τη στεριά» (Φώτης Κουμάκης), ή «μεγάλη απόχη», πβ και οικογ. όν. Πεντόβολος (Τ.Κ.Α.). 2. ή Πέντζουλας «μεγάλο φυσικό πεζούλι, πεζούλα, ύψωμα με πεζούλα», <πεντζούλι + μεγεθ. κατάλ. -ας (με ανέβασμα του τόνου) «χαμηλός λιθόκτιστος τοίχος, που εφάπτεται στον εξωτερικό τοίχο του κτη(ι)ρίου και χρησιμεύει για να κάθεται κανείς» <πεζούλι <αρχ. πέζα «το πέλμα του ποδιού, κρηπίδωμα». 3. Κατά το Μ. Φιλίππική, *Πεντζουλάς, οπότε θα σημαίνει «αυτός που έχει πολλά πεζούλια»]: κάβος στη ΒΑ ακτή, ΒΑ στο Φιδωπό και ανάμεσα στον Τραγουδιστή και τις Κορακίες. / Β.*

***Πέρα Βάρτα, τα / στα** [*<αρχ. πέρα / πέραν «από ένα σημείο και μετά / στην απέναντι πλευρά, αντίκρυ» / Βάρτα (βλ. λ.): τόπος κοντά και απέναντι στα Βάρτα, κάτω από τον Άη Λάζαρο. / Β.*

***Πέρα Γειτονιά, η / μ-Πέρα Γειτονιά, στη(ν)** [*<αρχ. πέρα / πέραν «από ένα σημείο και μετά / στην απέναντι πλευρά, αντίκρυ» / <αρχ. γειτονία <γείτων «σύνολο από γειτονικά μεταξύ τους σπίτια, που αποτελούν συνοικία»]: συνοικία:*

1. του Άνω Πεταλιού, αλλιώς Πατσάνα. / Β.
2. *της Απολλωνίας προς το Άνω Πετάλι (εφ. Σ. 11 Απρ. 1881, σ. 4). / Κ.
3. του Κάτω Πεταλιού, Α του χωριού. / Κ.

Περάκαλαμ [παράξενη τοπωνυμία που αναφέρεται στο *Νησιωτικό Περιηγητικό του Buondelmonti και σε ανώνυμο Isolario του 18^{ου} αι. Ο ιστορικός Σίμος Συμεωνίδης με αυτό προσδιορίζει τον οικισμό Εξάμπελα (Ι. [1993] 123, Σ.ιη' [2010] 145-146) και ο Χάρης Κουτελάκης, θεωρεί το τοπωνύμιο ως φυτωνύμιο που προέρχεται από το Πέρα Κάλαμοι (Π. Α' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' [2001] 85), απροσδιόριστης όμως θέσης και προσθέτει ότι εξαιτίας ακριβώς της ιδιότητας των καλαμιών να φυτρώνουν σε υγρότοπους φανερώνει και την ύπαρξη νερού στο σημείο εκείνο, πβ. λ. Καλαγκάλαμος. / Κ.*

Πέρα Μερ(ι)σίνη, η [βλ. λ. *Μερ(ι)σίνη*].

Πέρα Μούτθελ-λα, τα / στα [βλ. λ. *Πέρα Βάρτα και Μούτθελ-λο του Αβρά*]: θέση στη Ν πλαγιά του Αγίου Συμεών. / Β.

Πέρα Πάντα, η / μ-Πέρα Πάντα, στη(ν) [*<(Μ)πάντα (με αποχηροποίηση Μπ-> Π-) «πλευρό, πλάι, απόμερη θέση» <μεσν. μπάντα <ιταλ. banda «πλευρά»]: η απέναντι στον κεντρικό οικισμό των Καμαρών και στο ΒΔ άκρο της αμμουδερής παραλίας πλευρά του οικισμού. / Β.*

Πέρα Πετάλι, το / στο [βλ. λ. *Άνω (Επάνω, Πάνω), Μέσα και Πέρα Πετάλι*].

Πέρα(σ)μα, το / στο [μτγν. *πέρα-μα <θ. ενεστ. περά-ω + κατάλ. -μα και <θ. αορ. περασ- + κατάλ. -μα <αρχ. περάω-ώ «περνών», πβ. αντίθ. Απέρατος*]: τόπος απ' όπου μπορεί να περάσει κάποιος απέναντι ή να ανεβεί σε λόφο, ξεπερνώντας κάποιο εμπόδιο, χείμαρρο που διακόπτει το δρόμο και εμποδίζει να περάσει κανείς απέναντι και *Πέρασμα (Σ.στ', 10)*, βλ. λ. *Άγιος Γεώργιος Περάσματος και Απέρατος*]: πέραςμα στο ποτάμι, θέση απέναντι στο Μοναστήρι της Βρύσης (1587 Σ.ε', 19 / *Μουζάκης Π Β' Δ.Σ.Σ, τ. Β' 276.*), όπου είχε «*δένδρα*» (1760 Κ.Βρ., 68 και υπάρχει η ερειπωμένη εκκλησία «*ο άγιος γεώργιος του περάσματος*» (1797 Κ. Βρ., 136. Σ.ιγ', 51), χωράφια και περιστεριώνας (1797 Κ.Βρ., 136, 156 / Σ.ιγ', 99, 100 και Σ.ιε', 183). / Κ.

***Περάματα, τα / στα** [βλ. λ. *Πέρα(σ)μα*]: σημείο του μονοπατιού από το Φλάμπουρο προς και κοντά στο *Τόσο Νερό* (βλ. λ.), Β στον Κάραβου τα Πεταλάκια. / Κ.

Περγαντή, του / στου [1. *οικογ. όν. από επαγγελμ. Περγαντής /-άς (Τ.Κ.Α.) <Μπεργαντής «ναύτης σε μπεργαντί, είδος πλοίου» <μεσν. μπεργαντί «είδος καϊκιού» <βενετ. bregantin / ιταλ. brigantino 2. ή <Περγαδής «κηπουρός» <περγάδι <μεσν. πυργάδι «περιφραγμένος κήπος, ποτιστικό με διάροφη κατοικία», υποκορ. του αρχ. πύργος, βλ και λ. Πελλιάρδι*]: χωράφια στα Α της Απολλωνίας πριν από το Μαύρο Βουνί, αλλιώς και *Καμίνια ή Καμινάκια*. / Κ.

Πέργας, ο [παρων., άγν. ετυμολογ. (1928 Βερνίκος, 43)]: κτητορικό τοπων. πιο κοντά στον Άη Δημήτρη του Καλαμπελά παρά στα Μάγγ(γκ)ανα. / Β.

***Περδίκη, του / στου και Περδίκι, το / στο** [*<οικογ. όν. από παρων. Περδίκης (Τ.Κ.Α., Σ.Π., 14) <περδίκι <μεσν. περδίκιν <βυζαντ. περδίκιον, υποκορ. του αρχ. πέρδιξ «πέρδικα, το γνωστό ορνιθόμορφο πουλί του βουνού και του κάμπου με το καμαρωτό περπάτημα», πβ. αρχ. Περδίκκας «ποικιλόχρωμος», επώνυμο Περδικάρης «κυνηγός πέρδικας», Γλάρος, Κόρακας, Περιστερής, Σπουργίτης κ. ά.]: κτητορ. τοπων. στο μεσόγειο τόπο ΒΔ στο Με(ι)σοβούνη (βλ. λ.). / Ν.*

Περιβόλι του Ανδρόνικου, το / στο [λέγεται και *Περιβόλι του Γκαρδίση* (βλ. λ.) <περιβόλι «περίφρακτος χώρος, μέσα στον οποίο καλλιεργούνται λουλούδια, λαχανικά, χόρτα και οπωροφόρα» <μεσν. περιβόλιν <μτγν. περιβόλιον, υποκορ. του αρχ. περίβολος <περί + βάλλω / Ανδρόνικου <βαφτιστ. και

πατρωνυμ. οικογ. όν. *Ανδρόνικος* «ο νικητής σε αγώνα ανδρών» <αρχ. *ανήρ, ανδρ-ός* + αρχ. *νίκη*): περιβόλι με μαγκανοπήγαδο που ανήκε άλλοτε στην επιφανή οικογένεια της Σίφνου, του σχολάρχη Εμμ. Ανδρόνικου, στη Δ είσοδο της Απολλωνίας, το οποίο αγόρασε ο Δήμος Σίφνου και μετέτρεψε σε χώρο στάθμευσης, πλην ενός τμήματος στο οποίο διατηρήθηκαν τα εσπεριδοειδή και έγινε η Παιδική Χαρά της Απολλωνίας. / Κ.

Περιβόλι της Βρύσης, το / στο [βλ. λ. *Βρύση*, 1587 Σ.ε', 19 / *Μουζάκης Π Β' Δ.Σ.Σ.*, τ. Β' 276]: περιβόλι, ιδιοκτησίας της ομώνυμης Παναγίας της Βρύσης ή Βρυσιανής, στα ΒΔ της Ι. Μονής.

Περιβόλι του Γκαρδίτση, το / στο [<οικογ. πατριδων. όν. ο *Γκαρδίτσης* <το *Γκαρδίτση* <το *Γκαρδίτση* <τον *Καρδίτση* <*Καρδίτσης* (από συμπροφορά με το άρθρο στην αιτ. και ανασυλλαβισμό) <*Καρδίτσα*, πόλη της Δ Θεσσαλίας, πβ. λ. *Καρδίτση, του / στου*): το περιβόλι του Καρδίτση, αλλιώς το Περιβόλι του Ανδρόνικου (βλ. λ.) από τον προηγούμενο ιδιοκτήτη του, ο σύγχρονος δημοτικός χώρος στάθμευσης αυτοκινήτων, παράπλευρα στο Εθνικό Αθλητικό Κέντρο Σίφνου ή Γυμναστήριο «της Μαρούσας». / Κ.

Περιβόλι του Στάη, το / στο [βλ. λ. *Στάη*]: 1895 Κ.Βρ., 174 / «το περιβόλι στάη πλησίον του μοναστηρίου (της Βρύσης)» (1797 Σ.ιγ', 99). / Κ.

Περιβόλια, τα / στα [<*Περιβόλια* (-γι-<-λι-) <περιβόλι (βλ. λ. *Περιβόλι του Ανδρόνικου*): στη Βρύση στα ΒΔ της Μονής («περιβόλι της βρύσης» 1587 Κ.Βρ. Ν., 11, 45 / «εις τα περιβόλια αμπέλια» 1797 Κ.Βρ., 136). / Κ.

Περιστεργιώνα(ς), η / ο / μ-Περιστεργιώνα, στο(ν) / στη(ν) [<περιστεριώνα, η (με αλλαγή γένους) <περιστεριώνας «τεχνητή κατοικία περιστεριών» <αιτ. *περιστερεώνα* + κατάλ. -ς (με συνίτηση) <αρχ. *περιστερών* <περιστερά <σημ. *perah Istar* «πουλί της Αφροδίτης», βλ. λ. *Πελιστεργιώνα(ς)*]:

α. φωλιές άγριων περιστεριών:

1. ΒΑ στον Κορμό. / Β.
2. ΒΑ, βόρεια στο Βλυχύ. / Β.
3. θέση στα ΒΔ ακτή, κοντά στα Δίχτυα (Σίμος Καρύδης). / Β.
4. ανάμεσα στις Μητρυιάς το Φρούδι και το Αμόνι θέση, όπου φωλιάζουν τα άγρια περιστέρια. / Ν.
5. ανάμεσα στα Κούντουρα και το Σκαρμό, απότομα βράχια, κατοικία άγριων περιστεριών. / Ν.
6. στα ΝΔ και Ν στους Χοχλάκους. / Ν.

β. και τεχνητές κατοικίες ήμερων περιστεριών. Περί τους εξήντα πέντε περιστεριώνες, σε διάφορα σημεία σε όλο το νησί έχει καταγράψει ο λαογράφος Αντ. Γ. Τρούλλος στο βιβλίο του *Περιστεριώνες Σίφνου, Αρχιτεκτονική και Παράδοση*, Πειραιεύς 1980:

1. στο χωριό Άης Λουκάς, στο δρόμο προς τον Αρτεμώνα. / Β.
2. στην περιοχή του Κάστρου, δεκατέσσερις (14). / Κ.

3. στην περιοχή Απολλωνίας, Κάτω Πεταλιού, Λευκών, εννέα (9). / Κ.
4. στην περιοχή της Μονής της Βρύσης, Θόλου, Ζαφείρη, Γεωργίτση, δεκαέξι (16). / Κ.
5. στην περιοχή Κουρτσούδη, Ελεήμονα, Καταβατή, δέκα (10). / Κ.
6. στην περιοχή Πηγής, Λαγκάδας, Παλαιού Κήπου, οκτώ (8). / Κ.
7. στην περιοχή Αρτεμώνα, Ρεματιά, Γουρνιά, Φλεϊ, Βαλανιές, επτά (7). / Β.
8. του Φράγκου (Αντ. Τρούλλος, *Προσκύνημα στην Παναγία τη Χρυσόπηγή*, (2007) 91) που εμφανίζεται σε σχέδιο του Γερμανού αρχαιολόγου Haller (1817), το οποίο εικονίζει τα κτίσματα της Σχολής του Αγίου Τάφου (1687-1834), σήμερα ιδιοκτησία της οικογένειας Μυτιληναίου, στο Κλημάτι. / Κ.
9. του Φραγκιά, από τους πιο καλά διατηρημένους, στα Ν του Κάτω Πεταλιού, στη θέση Φιλιππή. / Κ.
10. του Αυγερινού Ναυλή, στα Ν του Κάτω Πεταλιού, στο Μαύρο Βουνί. / Κ.
11. του Πέτρου Μενεγάκη, στη θέση Λεύκες. / Κ.
12. του Γιώργου Ξύδη, σήμερα του Σωτήρη Μαντόπουλου, στον Άη Νικόλα της Πηγής, ορατός από το δρόμο των Καμαρών. / Κ.
13. στο Μινιστέρι, στον πεζόδρομο προς την Απολλωνία, του Γ. Ιω. Πρόκου. / Κ.
14. του Γιάννη Γεωργούλη ή Βυζέ, Δ του Κάτω Πεταλιού, στου Ησαΐα. / Κ.
15. στην περιοχή Φάρου, ένας (1). / Ν.

Περιστέρι, το / στο [<περιστέρι <μεσν. *περιστέριν* <αρχ. *περιστέριον*, υποκορ. του *περιστερά* <σημ. *perah Istar* «πουλί της Αφροδίτης»]: σημείο της ΒΑ ακτής, Β στον Τράχηλα. / Β.

Περιφερειακό Ιατρείο, το [<περιφερειακός «αυτός που ανήκει ή αναφέρεται στην περιφέρεια» <περιφέρεια «περιοχή έξω από το διοικητικό κέντρο» + κατάλ. -ακός / *Ιατρείο* «χώρος στον οποίο ο γιατρός δέχεται και εξετάζει τους ασθενείς» <αρχ. *ιατρείον* <ιατρός + τοπικ. κατάλ. -είον]: το αναβαθμισμένο πρώην *Αγροτικό Ιατρείο* που στεγάζεται σε δημόσιο κτή(ι)ριο στο δρόμο μεταξύ Απολλωνίας και Αρτεμώνα. / Κ.

Περιφερειακός Δρόμος, ο [«δρόμος που δεν περνάει μέσα από μια περιοχή, αλλά την διατρέχει κυκλικά» <επίθ. *περιφερειακός* «που ανήκει ή έχει σχέση με την περιφέρεια» <περιφέρεια + -ακός <αρχ. *περιφέρεια* <περιφερής <περιφέρω / *Δρόμος* «οδός» <αρχ. *δρόμος* «τρέξιμο» <θ. αορ. *δραμείν του τρέχω*]:

1. *Απολλωνίας*, που αρχίζει από το γεφύρι του Αγίου Νικολάου της Πηγής στη Δ είσοδο του οικισμού, διέρχεται από το Κουρτσούδι, Λόγγο, Φυρ(ρ)όγεια, Σφεί(ύ)ρα, Καταβατή και ενώνεται στις Αράδες με τον παρακαμπτήριο δρόμο της Καταβατής. / Κ.
2. *Κάστρου* πεζόδρομος που περιβάλλει τον οικισμό από ΒΔ έως Α. / Κ.
3. *Καμαρών*, που αρχίζει από την ανατολική είσοδο στον οικισμό και κα-

ταλήγει στην αποβάθρα του λιμανιού αποσυμφωνώντας τον κεντρικό παραλιακό δρόμο. / Κ.

Περπινιά ή Φασολούς όρμος, ο [*πατριδων. οικογ. όν. Περπινιάς* (Τ.Κ.Α., πβ. *Περπινιάδης*) <ιταλ. *Perpigianno- i* <γαλλ. *Perpignan* (πόλη της ΝΑ Γαλλίας, κοντά στα σύνορα με την Ισπανία) / *Φασολούς* (βλ. λ.) / *όρμος* «κοίλωμα στην ακτογραμμή, όπου η θάλασσα εισχωρεί στην ξηρά και είναι δυνατό το αγκυροβόλημα, μικρός κόλπος» <αρχ. *όρμος*]: αναφέρεται μόνο από το Χρήστο Τσουντα στο ημερολόγιο της επίσκεψής του στη Σίφνο για αρχαιολογικές έρευνες (Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005), 33). / Ν.

Πέτακα η Αβολάδα, του / Πέτακα τη(ν) ν-Αβολάδα, στου [*Πέτακας* (βλ. λ.), παρων. της οικογ. Λουμίδη, στην οποία ανήκει και η γειτονική με την Αβολάδα (βλ. λ.) γεωργική έκταση]: Α του Πέτακα (βλ. λ.). / Κ.

Πέτακα η Σκάλα, του / Πέτακα τη Σκάλα, στου [βλ. λ. *Πέτακας* / βλ. λ. *Σκάλα*]: εδαφολογική διαμόρφωση σαν να είναι σκάλα, αποβάθρα, σημείο αποβίβασης στη βραχώδη ακτή της Βαθιάς Λαγκάδας, όπου υπήρχε και σπηλιά που χρησιμοποιούσε ως καταφύγιο κάποιος βοσκός με το παρωνύμιο Πέτακας. / Κ.

Πέτακας, ο / Πέτακα, στου [οικογ. όν. από παρων. *Πέτακας* (Τ.Κ.Α.), ίσως <*πέτακας*, που στο σιφνιακό ιδίωμα σημαίνει «περδικόπουλο που μαθαίνει να πετάει» <*πετώ* και «μοσχοθρεμμένος, σαν μικρό περδικόπουλο» (Σ.Π., 13)]: ΒΑ του Αγίου Βασιλείου του Φάρου, Ν και κοντά στου Αβρακώτου / Κ.

***Πετάλ-λα, η / μ-Πετάλ-λα, στη(ν)** [(με προφορά του διπλού -λ-λ-) <*Πετάλι* (βλ. λ.) + μεγεθ. κατάλ. -α «το μεγάλο Πετάλι»]:

1. *ύψωμα στα ΒΑ του νησιού και Α του Γιαβρούχα. / Β.
2. ύψωμα στα ΝΑ, Β του Αγίου Βασιλείου στην Πόρτα του Φάρου (βλ. λ.), πβ και οικογ. όν. *Πεταλάς* (Τ.Κ.Α.). / Κ.
3. παλιόμαντρα σε ύψωμα στα ΝΑ του Αγίου Κων(ν)νου του Φάρου και ΒΔ του ακρωτηρίου Νάπος, κοντά στο Ραχαμό (βλ. λ.). / Κ.
4. τόπος στο ΝΑ άκρο του νησιού, απέναντι στη Στέρνα και το Σταυρουδάκι της Κιτριανής. / Ν.

Πεταλ-λάκι της Γενναργιάς, το / στο [<*Πετάλι* (βλ. λ.) + υποκορ. κατάλ. -άκι / *Γενναργιά* (βλ. λ.)]: μικρό ύψωμα στο Βαθύ και στην περιοχή της Γενναργιάς ή Πεταλάκι του Κορονέλ(λ)ου. / Ν.

Πεταλ-λάκι τω Γιαλούδγιώ, το / στο [βλ. λ. *Πεταλ-λάκι της Γενναργιάς* και *Γιαλούδγια*]: μικρό ύψωμα στα ΒΔ, κοντά στα Γιαλούδια (Σίμος Καρύδης). / Β.

Πεταλ-λάκι του Κορονέλ-λου, το / στο [(με προφορά του διπλού -λ-λ-) βλ. λ. *Πεταλ-λάκι της Γενναργιάς* και *Κορονέλ-λου*]: αλλιώς το *Πεταλ-λάκι της Γενναργιάς*. / Ν.

Πεταλ-λάκι του Σελ(λ)αδγιού, το / στο [<*Πετάλι* (βλ. λ.) + υποκορ. κατάλ. -άκι / *Σελ-λάδι* (βλ. λ.)]: μικρό ύψωμα μετά την Πιάτσα στο Σελ(λ)άδι. / Β.

Πεταλ-λάκι του Καλέορα, το / στο [βλ. λ. *Πετάλι* / παρων. *Καλέορα* <*Καλό-*

γερα (με σίγηση του μεσοφωνηεντικού -γ- και αμοιβαία μετάθεση των φωνηέντων ο-ε > ε-ο) <*Καλόγερα* <*Καλόγερος* <*Καλόγηρος*, πβ. τοπων. *Καλο(υ)έρου*]: μικρό ύψωμα Β στην Πλάτη του Αγίου Συμεών του Τρουλ(λ)ακίου. / Β.
Πεταλ-λάκι του Φονιά / *Φωνιά, το / στο [<*Πετάλι* (βλ. λ.) + υποκορ. κατάλ. -άκι]: σημείο στη θέση Φονιάς (βλ. και λ. **Φωνιάς*), Ν στα Μεταλλεία του Άη Σώστη (βλ. λ.). / Β.

Πεταλ-λάκια του Κάραβου, τα / στα [βλ. λ. *του Κάραβου τα Πεταλάκια*].

Πεταλ-λάκια του (Ντ)Ζερβού, τα / στα [βλ. λ. *Πεταλάκια* και *(Ν)Τζερβού*]: μικρά πετρώδη υψώματα στη Ν πλαγιά του Αγίου Συμεών. / Β.

Πετάλ-λι, το / στο [<**Πετάλι* (προφορά διπλού -λ-λ-) 1. <*Πατέλι* (πβ. *Πατελούρες*), υποκορ. του *πάτελο* (με επίδρ. της λ. *πέταλο*) <μτγν. *πάτελλα* «πιάτο» <λατιν. *patella* «λεκάνη, πινάκιο», υποκορ. του *ratina* <μτγν. *πατάνη* «επίπεδο πιάτο» ή <*pateo* «είμαι ανοιχτός» (πβ. *πεταλίδα* / *πατελίδα*, το γνωστό θαλασσινό με το ανοιχτό κωνοειδές όστρακο, επειδή μοιάζει με πιατάκι / πλάτωμα) 2. <μεσν. *πετάλιον*, υποκορ. του αρχ. *πέταλον* «σιδερένιο έλασμα που προσαρμόζεται στην οπλή των αλόγων, φύλλο του άνθους» <επίθ. *πέταλος*, -η, -ον «πλατύς, επίπεδος» <θ. *πετα-* του ρ. *πετ-άν-νυ-μι* «απλώνω» + κατάλ. -αλον, (πβ. αρχ. *Πεταλία* (1773 Ν.Ε.Σ., 390 / 1828 Σ.ι', 143 / 1835 Σ.γ', 31). Αναφέρεται και «*Μικρόν Πετάλι*» (βλ. λ., 1824 Σ.δ', 170). Τα πατριδωνυμικά είναι *(Π)Ανωπεταλιανός* / -ή, *Κατωπεταλιανός* / -ή (<*Πετάλ-* + κατάλ. -ιανός / -ή), *Πεταλιανός* είναι το ψευδώνυμο του Σιφνιού διηγηματογράφου Γιώργου Θεολόγου, πβ. *Πατέλ(λ)ι* «μικρή πιατέλα, μικρό γυμνό επίπεδο οροπέδιο», τοπων. πεδινών εκτάσεων.]: πετρώδη υψώματα, πάνω στα οποία είναι χτισμένα τα δύο ομώνυμα χωριά.

1. **Άνω* (*Επάνω, Πάνω*), *Μέσα και Πέρα Πετάλι*. / Β.

2. **Κάτω Πετάλι. Για σένα κι όχι γι' άλ-λη / κατεβαίνω στο Πετάλ-λι*. / Κ.

Πετάλ-λι του Αλεξανδρή, το / στο [βλ. λ. *Πετάλ-λι / Αλεξανδρή* <πατρων. οικογ. όν. *Αλεξανδρής* <*Αλέξανδρος*]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει μικρό ύψωμα, γειτονικό στα Κούντουρα. / Κ.

Πετάλ-λι του Κοιλ-λίτη, το / στο [βλ. λ. *Πετάλ-λι / Κοιλίτης* οικογ. όν.]: κτητορικό τοπων., στο δρόμο προς το Φάρο, ύψωμα Β στα Κομμάτια. / Κ.

***Πετάλ-λι του Σταυρού, το / στο** [βλ. λ., επειδή δε μαρτυρείται η ύπαρξη ομώνυμου ναού στην περιοχή, ενδέχεται να πρόκειται για βαφτιστ. όν. από συμφυρμό των τύπων *του Σταύρου / του Σταυρή* <*Σταύρος* <εορτή της *Υψώσεως του Σταυρού* <μτγν. *σταυρός* «όργανο εκτέλεσης» <αρχ. *σταυρός* «πάσσαλος»]: ύψωμα Ν στις *Κρεβαταργιές* (βλ. λ.). / Ν.

Πετάλ-λια του Μπενάκη, τα / στα [<βλ. λ. *Πετάλι / Μπενάκη* <*Μπενάκης*, οικογ. όν. <*Μπένος* + κατάλ. -άκης <*Μπενιζέλος* <*Βενιζέλος*]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει μικρά υψώματα ανάμεσα στου Κολιά και Απάνω Κοντού. / Ν.

Πέταλ-λο του Ποντικού, το / στο [<*Πέταλο* <*Πάτελο*, βλ. λ. *Πετάλι* και *Ποντικού το Φρούδι*]: Β της Βλυχάδας, βλ. λ. *του Ποντικού το Φρούδι*. / Κ.

Πέταλ-λος, ο / μ-Πέταλ-λο, στο(ν) [*<Πετάλι (βλ. λ.) + μεγεθ. κατάλ. -ος, πβ. και λ. Πετάλ-λα>*]: μεγάλο πετάλι, μεγάλος και πετρώδης κάβος, (μήκους 400 περίπου μέτρων, πλάτους 100 και ύψους 7), επάνω στον οποίο είναι χτισμένο το Μοναστήρι της Χρυσοπηγής (βλ. λ.). / Ν.

Πεταλ-λούρα, η [βλ. λ. *Πατελ-λούρα*].

Πετεινός, ο / μ-Πετεινό, στο(ν) [παρων. και οικογ. όν. *Πετεινός* «ευκίνητος, που έχει ταχύ βήμα» (Τ.Κ.Α.) *<πετεινός «κόκορας» <αρχ. επίθ. πετεινός «που μπορεί να πετάει, πετάμενος», πβ. οικογ. όν.: Γλάρος, Γεράκης, Κόκορας, Κότσυφας, Παγώνης, Περδίκης, Περιστέρης κ. ά.>*]: κάβος στη ΝΔ ακτή, κοντά στο Τόσο Νερό, ΒΔ του όρμου του Βλάση. / Κ.

Πέτρα, η / μ-Πέτρα, στη(ν) [*<αρχ. πέτρα «κομμάτι πετρώματος, λίθος»>*]: στην Πέρα Μπάντα Καμαρών, πριν από την Αγία Άννα, από την ύπαρξη εδώ παλιού λατομείου. / Β.

Πετράκη, του / στο(ν) [1. *<βαφτιστ. και πατρων. οικογ. όν. Πετράκης (Τ.Κ.Α.) <μτγν. Πέτρος + υποκορ. κατάλ. -άκης <αρχ. πέτρος «πέτρα, λίθος, βράχος» <πέτρα 2. ή <μετάφρ. Κηφάς <αραμ. Serha «πέτρα, βράχος» (πβ. Ιωάν. 1, 42 «... συ ει Σίμων ο υιός Ιωάννου, συ κληθήση Κηφάς, ο ερμηνεύεται Πέτρος».* Γνωστός Πετράκης ήταν ο μεγάλεμπορος Σίφνου Π. Ρόζας, διάδοχος του οίκου Βασ. Λογοθέτη μετά το θάνατό του (1659) και σύζυγος της Μαρίας Κοτάκη, εγγονής του, πέθανε το 1662 (Κ.Βρ., 152) και ο Πετράκης Κονσόλου (1819 Ι.Α.Κ., 78) και «διδάσκαλος κ. Πετράκης» (εφ. Σ. 4. Απρ. 1881, σ. 3)]:

1. του Πετράκη οι Τσουδάλες στη Χερρόνησο, βλ. λ. *Τσουδάλες*. / Β.

2. θέση ΝΑ στο Κάτω Πετάλι, γειτονικά στου Μπάου. / Κ.

Πετράκη το Πάτημα, του / στο(ν) [*<Πετράκης, βλ. προηγ. λ. / <μτγν. πάτημα «κατάλληλη θέση σε παράκτιους βράχους, απ' όπου μπορούν να ψαρεύουν με το καλαμίδι τους οι ερασιτέχνες ψαράδες» <θ. πατ- + κατάλ. -ημα <πατώ>*]: θέση στη ΒΔ ακτή, όπου πατούσε και ψάρευε κάποιος Πετράκης, πβ και τοπων. του *Πετράκη οι Τσουδάλες*. / Β.

Πετράλωνα, τα / στα [*<πετράλωνα, το «πέτρινο αλώνι» <πέτρα + αλώνι, βλ. λ. Αλωνάκι, Αλώνι, Αλώνια>*]: στη Σίφνο τα αλώνια είναι πέτρινα, δηλαδή το δάπεδο είναι πλακόστρωτο (διαμέτρου 6,5 μ. περίπου) και το κυκλικό τοιχίο (ο αντράλικας) λιθόκτιστο και τελειώνει με *κροδώματα*. Τα αλώνια είναι διάσπαρτα σε πολλά σημεία της σιφναϊκής υπαίθρου. *Πάνω και Κάτω*. Στο Κτηματολόγιο

«Πέτρες», οι / στις [*<πέτρα <αρχ. πέτρα «μεγάλος βράχος» (1718 Σ.α', 91)>*]: άγνωστο τοπων. σήμερα, πιθανώς το ίδιο με *Πέτρα* (βλ. λ.). / Β.

***Πετρίτης, ο / μ-Πετρίτη, στο(ν)** [1. πατριδων. οικογ. όν. *Πετρίτης* (Τ.Κ.Α.) *<Πέτρα + πατριδων. κατάλ. -ίτης 2. πβ. μεσν. πετρίτης, falco peregrinus, ζωνύμιο «κυνηγετικό γεράκι, που φωλιάζει στους γκρεμούς» <πέτρα + -ίτης>*]: κάβος στη ΒΔ άκρη της Χερρονήσου, Ν στο Τουρκαύλακο. / Β.

Πετρωτός, ο και *Πετρωτού, του / στο(ν) [1. *<πετρωτός «τόπος πετρώδης, που περιέχει πολλές πέτρες» <πέτρα + κατάλ. περιεκτ. -ωτός 2. <οικογ. όν. Πετρωτός (Τ.Κ.Α.), οπότε είναι κτητορικό τοπων.>*]: πετρώδης θέση στα Β του βουνού Προφήτης Ηλίας, όπου και μικρό σπήλαιο γνωστό ως *Σπηλιά τ' Άη Νηγιά στου Πετρωτού*. / Κ.

***Πέτση, του / στο(ν)** [*<επαγγελμ. οικογ. όν. Πέτσης και Πέτσης «αυτός που κατεργάζεται δέρματα» (πβ.: Πέτσος, Πέντζιας, Πέτσας, Πετσάς) <πετσι <ιταλ.rezzo <rezza «δέρμα», εδώ ίσως παρων., («παλιός βολάτορας στο δρόμο της Χερρονήσου» (Σ.Π. 9 / 1692 Σ.α', 84 / «Πέτση» 1714 Σ.ια', 41 / «στου Πετσή» 1718 Σ.α', 91). Άκουσε είντα θα σου πω, Γιάννη μου, έτσι κι έτσι / εμείς τα δυο θα ντζήσουμε στη θεμωνιά του Πέτση)>*]:

1. τοποθεσία στα ΒΔ, στο δρόμο προς τα Βρουλίδια, Α στην Αλατσαριά. Εδώ υπάρχει η εκκλησία του Άη Δήμου, ενώ έχει εντοπιστεί αρχαία εγκατάσταση. / Β.

2. χείμαρρος που πηγάζει από την φερώνυμη τοποθεσία και εκβάλλει στη θάλασσα δυτικά, βόρεια στο Ψαρομπίτημα. / Β.

Πηγαδάκι, το / στο [βλ. λ. *Πηγαδάκια*]: μικρό πηγάδι:

1. στα ΒΔ, στον Πάπορα και την Παλιά Μάντρα. / Β.

2. στο Πελιάρδι, Β στην εκκλησία Παναγία (σ)το Πελιάρδι. / Κ.

***Πη(γ)αδάκια, τα / στα** [*<πηγαδάκι «μικρή πηγή με πόσιμο νερό» <πηγάδι(ον) + υποκορ. κατάλ. -άκι <αρχ. πηγή, ίσως <πήγγνυμι με επίδραση του πάγος «κρύος»>*]: θέσεις:

1. *στα ΒΔ του νησιού, Β του Άη Γιωργάκη του Καλαμπελά ή στη Λαγκάδα (1727 Σ.α', 94 / 1880 Σ.ιδ', 129). / Β.

2. πηγαδάκια και το ομώνυμο ρέμα Δ του Αγίου Κωνσταντίνου του Φάρου, αλλιώς *Φλεάκια* (βλ. λ.) / Κ.

Πη(γ)άδι του Αγίου Αντωνίου, το / στο [βλ. λ. *Άης Αντώνης*]: πλησιόχωρα στην εκκλησία του Αγίου Αντωνίου στην Απολλωνία. / Κ.

Πηγάδι του Ανδριτσάκη, το / στο [*<μεσν. πηγάδι <μτγν. πηγάδιον, υποκορ. του αρχ. πηγή / <οικογ. όν. Ανδριτσάκης <Ανδρίτσος + πατρων. κατάλ. -άκης <Άνδρης / Άντρης / Ανδρίκος (με τσιτακισμό) / Αντρίκος <Αντριάς <μτγν. κύριο όν. Ανδρέας «ανδρείος» <αρχ. ανήρ, ανδρός «άντρας»>*]: πηγάδι με μαγκάνι (μαγκανοπήγαδο) στον Αρτεμώνα πλησιόχωρα στην εκκλησία της Παναγίας της Άμμου. / Β.

Πηγάδι του Ανδρόνικου, το / στο [*<οικογ. πατρων. όν. Ανδρόνικος <αρχ. κύριο όν. Ανδρόνικος «νικητής σε αγώνα ανδρών» <ανήρ, ανδρ-ός + -νικος <νίκη>*]: πηγάδι με μαγκάνι (μαγκανοπήγαδο) στο άλλοτε περιβόλι της οικογένειας του σχολάρχη Εμμ. Ανδρόνικου και σήμερα στην είσοδο του χώρου στάθμευσης (πάρκιν), στη Δ είσοδο της Απολλωνίας και παράπλευρα στο Γυμναστήριο της «Μαρούσας». Είναι γνωστό και ως πηγάδι του Καρδίτση, από το όνομα του προηγούμενου ιδιοκτήτη. / Κ.

Πη(γ)άδι τ' Αφεντικού, το / στο [<Αφεντικό (βλ. λ.)*]: κοινοτικό πηγάδι στο Λυαροκόπι (βλ. λ.), στο δρόμο προς τα Τραβά Βουνιά (βλ. λ.) / Β.

Πη(γ)άδι των Βαλανιών, το / στο [βλ. λ. *Βαλανιές*]: πηγάδι με μαγγ(γκ)άνι στο περιβόλι των Βαλανιών στα βόρεια της Απολλωνίας, άλλοτε ιδιοκτησία της οικογένειας Κώστα Βεντούρη. / Β.

Πη(γ)άδι του Γαφγιά, το / στο [βλ. λ. *Γαφγιά, στου*].

Πη(γ)άδι του Γεωργίτση, το / στο [*<πατρων. οικογ. όν. Γεωργίτσης <Γεώργιος + βυζαντ. υποκορ. κατάλ. -ίτσης, πβ. «Φραζέσκος Γεωργίτσης» (1822 Σ.ζ', 114), βλ. λ. Γεωργίτση / Γιωργίτση*]: άλλοτε κοινοτικό πηγάδι της Καταβατής, στα ΝΑ του χωριού, που φέρει το όνομα του δωρητή, ιδιοκτήτη του γειτονικού περιβολιού Γεωργίτση. / Κ.

Πη(γ)άδι του Γιαλού, το / στο [βλ. λ. *Γιαλ-λός*]: στη Χερρόνησο (1766 Σ.β', 109). / Β.

Πη(γ)άδι του Γραφικιού, το / στο [*<*Γραφιού <οικογ. όν. Γραφικός <ο γραφέας / ο γραφέος (με συνίτηση, <οι γραφέοι <των γραφέων) <αρχ. γραφεύς (πβ. γονιός <γονεύς)*]: κοινοτικό πηγάδι στην Παναγία τα Γουρνιά (βλ. λ.). / Β.

Πη(γ)άδι του Δευτεραίου, το / στο [<Δευτερεύων <μετχ. δευτερεύων <δευτερεύω «είμαι δεύτερος» <δεύτερος + κατάλ. -εύω, βλ. λ. Δευτεραίου, του*]: του γνωστού αγιογράφου Αγάπιου (Πρόκου ή Μαγκανάρη ή Ναδάλη [1750-1829]) και δεύτερου στην εκκλησιαστική ιεραρχία της Σίφνου, μετά τον πρωτόπαπα, ιδιοκτησία του οποίου ήταν το πηγάδι στο χείμαρρο των Γουρνιών, καθώς και η γειτονική εκκλησία της Παναγίας και του Αγίου Νικολάου. Το περιβόλι και το πηγάδι κληροδότησε με διαθήκη του το 1826 στην αδελφή του Μαρία, σύζυγο του παπα- Νικόλα Μαγκανάρη και μητέρα του Αβράμιου Μαγκανάρη, του γνωστού Διάκαρου. Πβ. λ. *Αβράμιου οι Μάντρες, του* και το δίστιχο: *Του Δευτεραίου το νερό είναι γλυκό περίσσια, / κάνει τις νιες σαν λεμονιές, τους νιους σαν κυπαρίσσια.* / Β.

Πηγάδι του Δημητριάδη, το / στο [*<πατρων. οικογ. όν. Δημητριάδης «ο γιος ή ο απόγονος του Δημητρίου» <κύριο όν. Δημήτριος + πατρων. κατάλ. -άδης <αρχ. επίθ. δημήτριος «αυτός που σχετίζεται με τη θεά Δήμητρα»*]: πηγάδι στο Λυαροκόπι με μαγγ(γκ)άνι, ιδιοκτησία άλλοτε της γνωστής οικογένειας Δημητριάδη και σήμερα Ζερβουδάκη. / Β.

Πη(γ)άδι στο Θόλο, το / στο [βλ. λ. *Πη(γ)άδι και Θόλος*]: κοινοτικό πηγάδι στον παλιό δρόμο προς τον Πλατύ Γιαλό, που παραχώρησε το 1926 η Μονή της Βρύσης (Κ.Βρ., 109). / Κ.

Πη(γ)άδι του Καλαμπελά, το / στο [βλ. λ. *Πη(γ)άδι και Καλαμπελάς*]: στο δρόμο προς τα Μάγγ(γκ)ανα, πβ. λ. *Πηγαδάκια.* / Β.

Πη(γ)άδι του Καλογριού, το / στο [*<καλογριό, το (με υποκορ. σημασία· με το ουδ. γένος δηλώνεται ο υποκορισμός, με το αρσ. και θηλ. η μεγέθυνση)*

<καλογριά «μοναχή» <καλός + γριά <γραιά, πβ. Καλοέρου / -ων, Καλογριού]: άλλοτε κοινοτικό πηγάδι στη βόρεια είσοδο των Εξαμπέλων. / Κ.

Πη(γ)άδι των Καμαρών, το / στο [βλ. λ. *Καμάρες, οι*]: άλλοτε κοινοτικό πηγάδι, πλησιόχωρα στην πλατεία Κουλούρη, στην ανατολική είσοδο του οικισμού. / Κ.

Πη(γ)άδι του Κάραβου, το / στο [βλ. λ. *Κάραβος*]: άλλοτε κοινοτικό πηγάδι στα Εξάμπελα, δίπλα σε κτήμα του Γιώργη Κάραβου. / Κ.

Πη(γ)άδι του Καραβούλη, το / στο [*<παρων. Καραβούλης <Κάραβος + υποκορ. κατάλ. -ούλης, πβ. Καράβης, Καραβάς*]: στη θέση Άης Γιάννης στο Μαυρούδι και στο δρόμο προς τον Πλατύ Γιαλό. / Κ.

Πη(γ)άδι του Καρδίτση, το / στο [βλ. λ. *Καρδίτση, του*]: ιδιωτικό πηγάδι σήμερα ιδιοκτησίας Γεωργίου Αντ. Ναδάλη, πλησιόχωρα στην Παναγία της Καταβατής, την Αγγελόχτιστη, πβ. λ. *Μύλ-λος του Καρδίτση.* / Κ.

Πηγάδι του Κάστρου, το / στο [βλ. λ. *Βρύσες, Κάν(ν)ουλ-λες, Παγιά Φουντάνα, Πη(γ)άδι του Πανώργιου*].

Πη(γ)άδι του Κάτω Πεταλιού, το / στο [βλ. λ. *Κάτω Πετάλι*]: άλλοτε κοινοτικό πηγάδι στο Γουρνάκι (βλ. λ.), παράπλευρα στην κοίτη του ποταμού και στο δρόμο προς την Παναγία του Κούκια. / Κ.

Πηγάδι του Κόπελου, το / στο [*<παρων. Κόπελος <κοπέλι «αρσενικό παιδί, αγόρι» + μεγεθ. κατάλ. -ος <μεσν. κοπέλιον «παιδί σε ταβέρνα, υπηρέτης, ψυχογιός» <ιταλ. *copella* «μικρή κούπα / υπηρέτρια» <λατιν. *coro* «κάπελας, ταβερνιάρης»*]: πηγάδι με μαγγ(γκ)άνι στα περιβόλια του Φάρου, ιδιοκτησία της οικογένειας Δημήτρη Ζαμπέλη, γνωστού με το παρων. *Κόπελος.* / Ν.

Πη(γ)άδι του Κου(ντ)ζούβαρη, το / στο [<παρων. Κουντζούβαρης, άγν. ετυμολ., πβ. Κουζού <Κούζα <Κουζηνή <Κουζηνός <Καντακουζηνός <ιταλ. *Ca(sa) da Cosinus* «οίκος ευγενής» *cosinus* «εξάδελφος», ήταν τίτλος που δινόταν σε ευγενείς που συμμετείχαν σε εμπιστευτικό συμβούλιο των βασιλέων, πβ. *Αχλύμ-βαρη*]: κοινοτικό πηγάδι στο Λυαροκόπι-Μοναχή («Κουζουβάρη» 1664 Σ.α', 82). / Β.*

Πηγάδι του Κουρή, το / στο [βλ. λ. *Κουρή*].

Πη(γ)άδι της Κρούστας, το / στο [βλ. λ. *Κρούστα*]: εδώ υπήρχαν τέσσερα πηγάδια του παπα -Αντώνη Μαστρόκαλου, του Μιχάλη Ζαμαρία ψηλότερα και του Τριαντάφυλλου Αποστολιάδη και του Αντώνη Σπίθα χαμηλότερα. Η υπερχειλίσή τους κυλούσε δια μέσου του κεντρικού πλακόστρωτου δρόμου του Αρτεμώνα και χυνόταν στο γεφύρι των Γουρνιών (Α. Τρούλλος, 33). / Β.

Πη(γ)άδι του Λαντζαρή, το [βλ. λ. *Λαντζαρή*]. / Ν.

Πη(γ)άδι του Λυερού, το / στο [βλ. λ. *Λυ(γ)ερού*]: Α του οικισμού Άγιος Λουκάς. / Β.

Πη(γ)άδι του Μαλλόγριου, το [βλ. λ. *Μαλλόγριου*]. / Κ.

Πηγάδι του Μαρίνου, το / στο [βλ. λ. *Μαρίνου*]: πλησιόχωρα στο ξωκλήσι της

Αγίας Παρασκευής του Μαρίνου. Σχετικό είναι το δίστιχο:
*Όποιος θέλει να γλεντάει, τη ζωή να χαίρεται,
 στου Μαρίνου του πηγάδι να ῥχεται να πλένεται.*

(Α. Τρούλλος, 37). / Β.

Πη(γ)άδι του Μάρκου, το / στο [<μτγν. βαφτιστ. ὄν. *Μάρκος* <λατιν. *Marcus*, πιθανώς <*Mars* «Ἄρης»(Μπαμπινιώτης)]: στο Κάστρο, στα ΝΑ του Αγίου Στεφάνου. / Κ.

Πη(γ)άδι της Μαρούσας, το / στο [βλ. λ. *Μαρούσα*]. / Κ.

Πη(γ)άδι Μονής, το / στο [βλ. λ. *Μονής Πηγάδι*]. / Κ.

Πη(γ)άδι του (Ν)Τζαφείρη, το / στο [βλ. λ. *(Ν)Τζαφείρη, του*]: άλλοτε κοινοτικό πηγάδι των Εξαμπέλων με πλύστρες, στην περιοχή, όπου υπήρχε ιδιοκτησία κάποιου Ζαφείρη. / Κ.

Πη(γ)άδι του Παλιού, το / στο [<Παλαιού, οικογ. ὄν. από παρων. <Παλαιός <αρχ. *πάλαι* «τον παλιό καιρό»]: στη ΒΔ άκρη του Γυμναστηρίου της Μαρούσας. Παραχωρήθηκε από το Μοναστήρι της Βρύσης στην Κοινότητα Απολλωνίας, ενώ ο Σύνδεσμος Σιφνίων το 1929 αγόρασε το γήπεδο, όπου κατασκευάστηκε τελευταία (2004) το Γυμναστήριο του Εθνικού Αθλητικού Κέντρου Νεότητας Σίφνου (Ε.Α.Κ.Ν.Σ.). / Κ.

Πη(γ)άδι του Πανώργιου, το / στο [οικογ. ὄν. από παρων. *Πανώργιος* «πανέμορφος, εξαιρετικά ωραίος» <μεσν. *πανώριος* (με συνίζηση) <μτγν. *πανώραιος* <παν + *ωραίος* («Φιλίππου Πανώριου» 1698 Σ.α', 86 / «ο κυρ Νικολός Πανώργιου» 1727 Σ. α', 94 / «Ιωάννης Πανώριος» 1824 Σ.ζ', 87 / «Ν. Πανώριος» δημογέροντας 1832 Σ.γ', 137)]: βλ. λ. *Πη(γ)άδι Κάστρου, Κάν(ν)ουλ-λες, Βρύσες και Παγιά Φουντάνα*. / Κ.

Πηγάδι του Παστελά, το [βλ. λ. *Παστελά*].

***Πη(γ)άδι του Παύλου, το / στο** [<μτγν. βαφτιστ. και οικογ. ὄν. *Παύλος* <λατιν. *Paulus* <επίθ. *raulius*, που συνόδευε ως παρωνύμιο ορισμένα ρωμαϊκά κύρια ονόματα]: κοινοτικό πηγάδι στον Άγιο Σπυρίδωνα στο Λυαροκόπι. / Β.

Πηγάδι του Σταυρού του Λόγγου, το / στο [βλ. λ. *Σταυρός του Λόγγου*]: κοντά στο κοιμητήριο Σταυρού του Λόγγου. Εξυπηρετούσε άλλοτε τους κατοίκους της Καταβατής. / Κ.

Πη(γ)άδι της Τρουλ-λίδας, το [βλ. λ. *Τρουλ-λίδα* και *Τουρλίδα*]. / Β.

***Πη(γ)άδι του Τσι(η)κάκη και Τζηκάκη, το / στο** [1. <οικογ. ὄν. *Τσικάκης* <*Τσίκας* + υποκορ. κατάλ. -*άκης* <αλβαν. *cike-a* «μικρό πτηνό» 2. ή <πατρων. οικογ. ὄν. *Τζηκάκης* <*Ζηκάκης* (Τζ- <Ζ-) <*Ζήκος* <*Ζήσης*): κοινοτικό πηγάδι στο Λυαροκόπι. / Β.

Πη(γ)άδι του Φυρ(ρ)ού, το / στο [βλ. λ. *Φυρού* / *Φυρρού*]: κοινοτικό πηγάδι στην ομώνυμη συνοικία της Απολλωνίας. / Κ.

***Πή(γ)αδος, ο / μ-Πήαδο, στο(ν)** [<πήγαδος «μεγάλο πηγάδι» <πηγάδι + μεγεθ. κατάλ. -ος <πηγάδι(ο)ν <πηγή και στο *Μπήαδο* <εις τομ-Πήαδο]: (1813 Σ.β', 116)

1. στην Αλατσαργιά. / Β.

2. Πήαδος στα Σπάρματα. / Β.

3. στον Άη Γαλάτη. / Β.

4. *κοντά και Β στην Αγία Ειρήνη του Φάρου, όπου υπάρχει παλιό πηγάδι («εις τον *Μπήαδο*» 1795 Σ.α', 98). / Κ.

5. κοινοτικό πηγάδι με άφθονο νερό στην περιοχή του Κουρτσούδη, στην πέρα όχθη του ποταμού, στο ύψος του Σταυρού του Λόγγου, που άρδευε τα περιβολάκια της ποταμιάς. / Κ.

6. Πήαδος, ανατολικά του Αγίου Βασιλείου του Φάρου. / Κ.

7. *Πή(γ)αδος του Μεγαλογιάννη, πηγάδι και ρέμα στα ΝΔ του νησιού, που πηγάει από τον τόπο του Κατσαμπά και χύνεται στον Τσό(ώ)πφο (βλ. λ.) («τα *χωράφια του Κοντού στον Μπήαδο*» 1762 Σ.β', 109) / Ν.

***Πη(γ)ή, η / μ-Πη(γ)ή, στη(ν)** [<αρχ. *πηγή* <ίσως *πήγνυμι* με επίδραση του πάγος «κρύος»]: θέσεις, όπου είχε άλλοτε ή έχει ακόμα πηγαίο νερό:

1. στα Αγριάμπελα (βλ. λ.). / Β.

2. στο Αυλάκι (βλ. λ.). / Β.

3. στο Φοινικχίδι (βλ. λ.). / Β.

4. στα Χάλαρα (βλ. λ.). / Β.

5. στην Αγία Μαρίνα του Φλάμπουρου (βλ. λ.). / Κ.

6. *στους Αγιούς, Αγίους Αναργύρους της Πηγής, μετόχιο της Μονής της Βρύσης, στο δρόμο προς τις Καμάρες («το *χωραφάκι στην Πηγή με δεντριελιές*» 1738 I.A.K., 57). / Κ.

7. δημοτική πηγή στις Ερκιές, αλλιώς της *Γιανής* (βλ. λ.). / Κ.

8. *στον ποταμό Λιβαδά μετά τον Άγιο Νικόλαο (βλ. λ.), στη δυτική είσοδο της Απολλωνίας, όπου πηγαίο νερό (1728 Σ.β', 130 / προ 1819 Σ.α', 105 / 1834 Σ.η', 36). / Κ.

9. στου Μάινα (βλ. λ.). / Κ.

10. στου Μο(υ)γκού (βλ. λ.). / Κ.

11. στη θέση Ντζαμπέλη (βλ. λ.). / Κ.

12. στου Σιδερού (βλ. λ.). / Κ.

13. *στον ποταμό της Σκάφης (βλ. λ.). / Κ.

14. δημοτική πηγή στα Βρυσιανά, στον Πλατύ Γιαλό (βλ. λ.). / Ν.

15. στο Βαθύ, παράπλευρα στην εκκλησία του Ταξιάρχη. / Ν.

16. Ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει αόριστα και *Πηγή* στα Α του νησιού.

***Πήδημα και Μπήδημα, το / στο** [<πήδημα (με ηχηροποίηση το Π-> -Μπ-) «άλμα» <πηδά, ίσως από κάποιο ξεχασμένο σήμερα περιστατικό]: απότομος κρημνός στα Δ της Αγίας Μαρίνας και Ν στο Φλάμπουρο, που είναι το αυτό με το δεύτερο τοπωνύμιο *Πήδημα* που αναφέρει ο Μ. Φιλιππάκης Β της θέσεως «του Ποντικού το Φρούδι». / Κ.

Πήτημα, το / στο [<Πάτημα ή Ψαρομπήτημα; (βλ. λ.)]: σε πολλά σημεία των

ακτών, όπου συγκεντρώνονται ψάρια και είναι κατάλληλο πάτημα για ψάρεμα από τη στεριά, καβάκι στην Α ακτή, Β στο Μαμίκυλα. / Κ.

Πιάτσα, η [βλ. λ. *Πιγάτσα*].

Πικουλιού το Καβάκι, του / στου [<οικογ. όν. από παρων. *Πικουλιός* <*Πικουλής* + *Πίκουλος* <*πίκκολος* <ιταλ. *piccolo* «μικρός στο σώμα» («τον Πικουλιό» 1785 Ι.Α.Κ., 71 / «Φραζέσκος Ν. Πικουλιού» 1818 Ι.Α.Κ., 77 και «Πικουλιός Ν., Πικουλιός Φραζ.» 1862 Σ.β, 149) / <Καβάκι <κάβος + υποκορ. κατάλ. -άκι / βλ. λ. *Κάβος*]: μετά την Πλάκα του Κίνη και την Πόστα, στα ΒΑ. / Β.

***Πινάκια, τα / στα** [**1.** *πινάκια* <*πίν(ν)α* + υποκορ. κατάλ. -άκι «κεφαλόδεσμος, κάλυμμα της κεφαλής της γυναικείας τοπικής ενδυμασίας, από την ομοιότητα με το θαλασσινό μαλάκιο» **2.** ή <*πινάκι* «τοπική μονάδα μέτρησης καρπών» **3.** ή <*πινάκι* «πιάτο», πβ. *πινακοπλύτης*]: συνοικία της Απολλωνίας, Ν της πλατείας του Ηρώου, οι γυναίκες της οποίας, κατά το Μ. Φιλιππάκη, φορούσαν το χαρακτηριστικό αυτόν κεφαλόδεσμο. / Κ.

Πιργιονάς, ο / μ-Πιργιονά, στο(ν) [**1.** <*πιργιόνι* «εργαλείο με μεταλλική οδοντωτή λεπίδα για το κόψιμο σκληρών αντικειμένων» + επαγγελμ. κατάλ. -άς <*πριόνι* <μτγν. *πριόνιον*, υποκορ. του αρχ. *πρίων* <ρ. *πρίω* «πριονίζω, κόβω» **2.** πβ. και επαγγελμ. οικογ. όν. *Πριονάς* «αυτός που κατασκευάζει ή πουλάει πριόνια» (Τ.Κ.Α.) και «*Δημήτριος Πιργιονάς*» (1867-1868 Σ.η', 137) και «*Αντώνιος Πιργιονάς*» (1834 Ι.Α.Κ., 85). Αναφέρεται και *Αντώνης Πιργιονάς*, παλαιότερα ιδιωτικός ταχυδρόμος Σίφνου, στον οποίο αποδίδεται και το ξίκωλο: *Για δείτε του φεγγαριού τον κύκλο / κι ημείς αναβαίνομε προς τα Τρανά Βουνία* **3.** ή <*Πίργιονας* (με ανέβασμα του τόνου) <*Πρίονας* <αιτ. *πρίονα* + κατάλ. -ς του αρχ. ουσ. *πρίων*, *πρίονος* «πριόνι»]: ρέμα στα Β του νησιού που πηγάζει από το Στρογγυλό και τα Καταλύματα και χύνεται στον όρμο της Χερρρονήσου. Αν το τοπων. δεν προέρχεται από κυριωνύμιο, τότε, ίσως πρόκειται για εδαφώνυμιο και οφείλεται στις κοφτερές προεξοχές του πριονωτού εδάφους δια μέσου του οποίου διέρχεται το ρέμα αυτό, πβ. λ. *Ξυλοφάς*. / Β.

Πισσίτης, ο / μ-Πισσίτη, στο(ν) [**1.** παρων. και οικογ. όν. *Πισσίτης* (Τ.Κ.Α., Σ.Π., 10), που σημαίνει «μαύρος σαν την πίσσα» **2.** ή βλασφημία για πεθαμένο «να πάει να βράζει μέσα στην πίσσα της κόλασης για τις αμαρτίες του» <*πίσσα* + κατάλ. -ίτης <αρχ. *πίσσα*]:

1. χωράφι πιο πάνω από τον Αύλακα (βλ. λ.). / Β.

2. χωράφι ΝΑ στον Άγιο Κων(ν)ο Φάρου. / Ν.

Πίσω Καδές, ο [βλ. λ. *Καδές*].

Πίσω Καταβατή, η [βλ. λ. *Καταβατή* και *Πίσω Μεργιά*].

***Πίσω Μερ(γ)ιά, η / μ-Πίσω Μεργιά, στη(ν)** [<μεσν. *πίσω* <αρχ. *οπίσω* (με σίγηση του αρχικού άτονου ο-) «στο αντίθετο μέρος της θεατής πλευράς» / *Μεριά* <μεσν. *μεριά* «τοποθεσία» <*μερία* (με συνίληση) <*μερέα* <*μέρος*]: συνοικία:

1. στην Απολλωνία

2. στα Εξάμπελα

3. στην Καταβατή. / Κ.

Πίσω Πετάλι, το / στο [<μεσν. *πίσω* <αρχ. *οπίσω* «στο αντίθετο μέρος της θεατής πλευράς» / *Πετάλι*, βλ. λ.]: διαφορετικά το *Άνω Πετάλι* (1819 Ι.Α.Κ., 79). / Β.

Πιτσι(ν)λίστρια, η / μ-Πιτσι(ν)λίστρια, στη(ν) [«αυτή που ραντίζει με σταγόνες νερού» <*πιτσι(ν)λιστής* + κατάλ. -ίστρια <*πιτσι(ν)λώ* / *πιστι(ν)λίζω* (με τσιτακισμό) <μτγν. *πιτυλίζω* <αρχ. *πίτυλος* «το πλατάγισμα του κουπιού στο νερό»]: καβάκι παράπλευρα και αριστερά στον κάβο του Μισέρ Τουλή (βλ. λ.). / Β.

Πιτσιπ(φ)ή ο Λάκχος, του / Πιτσιπφή το Λάκχο, στου [παρων., πιθανώς <φρ. *Πι και φι* «στο πι και φι, μέχρι να πεις πι και φι», πβ. *Άψε-σβήσε / Λάκκος* <αρχ. *λάκκος* «βαθύ κοίλωμα του εδάφους»]: θέση στη ΒΔ ακτή, κοντά και Ν στο Ψαρομπίθημα (βλ. λ.). / Β.

***Πλάκες, οι / στις** [(εδαφώνυμιο από τη φύση του εδάφους) <*πλάκες* «σχιστολιθικά πετρώματα, απ' όπου έβγαζαν πλατιές πέτρες, μεγάλες, επίπεδες πλάκες για πλακόστρωση» <μεσν. *πλάκα* <αρχ. *πλαξ*]:

1. Πλάκες του Κορμού, όπου και σπηλιά, ακτή στα ΒΑ, ανάμεσα σε Περιστεργιώνα και Αμυγδαλιά. / Β.

2. Πλάκες του Καμπαναριού, στο Καμπαναριό προς τη Χερρόνησο. / Β.

3. Πλάκες του Φύσσα, αγρός στα Β, κοντά στον Κρίαρο. / Β.

4. *του Σταυριού συνοικία στα Ν της Απολλωνίας στα σύνορά της με την Καταβατή από τη σύσταση και τη μορφή του εδάφους από τις πλακερές πέτρες (1797 Σ.ιδ', 153 / 1834 Σ.γ, 104, 127). / Κ.

Πλακιά, η / μ-Πλακιά, στη(ν) [«τόπος με πλάκες» <*πλάκα* + περιεκτ. κατάλ. -ιά βλ. λ. *Πλακιά (τα)*]: πιθανώς κοντά στη *Χαλακιά* (βλ. λ.): «εις την χαλακιάν και πλακιάν» 1797 Κ.Βρ., 139 και Σ.ιγ', 100 / «*χωράφι εις την Πλακιά*» 1834 Σ. η', 37, 38). / Κ.

***Πλακιά, τα / στα** [<*Πλακιά* «τόπος με μικρές πλάκες» <μεσν. *πλακίν* <μτγν. *πλακίον* υποκορ. του αρχ. *πλαξ*]: στα Δ του Πλατύ Γιαλού και της εκκλησίας του Άη Γιάννη στα Πλακιά, όπου και αρχαίος πύργος και το δημοτικό κάμπιγκ (1728 Σ.β', 130 / 1797 Κ.Βρ., 137-8 και Σ.ιγ', 99 / 1776 Σ.ιδ', 128). / Ν.

Πλάκχα, η / μ-Πλάκχα, στη(ν) [<**Πλάκα* <μεσν. *πλάκα* «πλατιά επιφάνεια γης, ομαλός επίπεδος τόπος» <αρχ. *πλαξ*]: εδαφώνυμιο από τη φύση του εδάφους, μεσόγειος τόπος στα ΒΔ, Δ του *Άη Δήμου*, Α στα *Σπάρματα*, βλ. λ. / Β.

Πλάκχα του Κούνη / του Κίνη / *Πλάκα του Κύνη, η / μ-Πλάκχα, στη(ν) (Φώτης Ατσόνιος) [πιθανώς <προστακτ. *κύνει* / *κίνει* του ρ. *κουνά* / *κινά*, πβ.: *Κατέβας, Μάινας, Περπάτης, Πιλάλης, Χαιρέτας* / <μεσν. *πλάκα* «πλατιά επιφάνεια γης, ομαλός επίπεδος τόπος» <αρχ. *πλαξ* / *Κούνη* / *Κίνη* (βλ. λ.)]: παράλιος τόπος στα ΒΑ κοντά στις *Πούλ-λες* και την *Τράπεζα*, βλ. λ. / Β.

***Πλάκ(χ)α του Πατέρα, η / μ-Πλάκχα του Πατέρα, στη(ν)** [<μεσν. *πλάκα*

«πλατιά επιφάνεια γης» <αρχ. πλαξ / Πατέρα <οικογ. όν. Πατέρας («Ιωάννης Νικολού Πατέρας» 1785 Ι.Α.Κ., 73): κτητορικό τοπων., μεσόγειος τόπος στα ΒΑ, κοντά στον Άγιο Χαράλαμπο και Α του Άη Μερκούρη. / Β.

Πλακχανιά, η / μ-Πλακχανιά, στη(ν) και ***Πλακανιές, οι / στις** [<πλακανιά <πλακάνι + περιεκτ. κατάλ. -ιά <μεσν. πλάκα «φύλλο σχιστόλιθου που χρησιμοποιείται σε στέγες ή σε δάπεδα για επίστρωση» <αρχ. πλαξ]: λατομείο σχιστόλιθων, όπου βγάζουν πλάκες για πλακοστρώσεις:

1. *κοντά στην Παναγία στα Λαγκαδάκια. / Β.

2. στα ΒΔ, κοντά στο Αρτιμόνι. / Β.

3. στα ΒΑ, κοντά στη Βουνάρα και το Νερό του Μασούτθη. / Β.

***Πλακ(χ)άρα, η / μ-Πλακχάρα, στη(ν)** [<μεσν. πλάκα + μεγεθ. κατάλ. -άρα «η μεγάλη πλάκα» <αρχ. πλαξ]:

1. *θέση Δ, στη Μαρμάρα και στο δρόμο προς την Πουλάτη. / Β.

2. θέση στη Σεράλια. / Κ.

Πλακχαράκι, το / στο [<Πλακαράκι <πλακάρα + υποκορ. κατάλ. -άκι <πλάκα + μεγεθ. κατάλ. -άρα < αρχ. πλαξ]: ΒΑ στον Άη Σώστη των Μεταλλείων. / Β.

Πλακχούρα, η / μ-Πλακχούρα, στη(ν) [<Πλακούρα <Πλάκα (βλ. λ.) + μεγεθ. κατάλ. -ούρα]: περιεργος βράχος αριστερά στο δρόμο μεταξύ του Ταξίαρχη της Σκάφης και της Σπηλιάς της Βουγνούς, που θυμίζει βάτραχο που στηρίζεται στα πσινά του πόδια. / Κ.

Πλακχούρι, το / στο [<πλάκα + υποκορ. κατάλ. -ούρι, πβ. λ. Πλακχούρα και Πλακχαράκι]: κοντά στη Φερρηβολάδα. / Β.

***Πλακωτό / -ά, το / τα / στο / στα** [1. ουσιαστικοπ. ουδ. του επιθ. πλακωτός «που μοιάζει με πλάκα ή είναι γεμάτος με πλάκες και περιβάλλεται από υψώματα, μικρό λεκανοπέδιο» <πλακώνω + περιεκτ. κατάλ. -ωτός <μτγν. πλακώ («Placoto» 1462 Σ.ιε', 8, 27), πβ. Σκαλωτό, πλάτωμα (<πλάτος + κατάλ. -ωμα «ο πλατύς, ο ανοιχτός χώρος») και αρχ. Πλάταια <πλατεία γη «πλατιά επιφάνεια» 2. Το τοπωνύμιο αναφέρεται σε δωρητήριο του 1462 (Σ.β', 114), που έκανε ο ηγεμόνας της Σίφνου Ottulin de Corogna (Τουλιάνος Ντακορόνια), «εις το πλακωτόν χωράφι» (1797 Κ.Βρ., 139), βλ. και λ. Τουλιάνου (1788 Σ.β', 113): εδαφονύμιο που δηλώνει τη φύση και τη μορφή του μεσόγειου τόπου στα Α της Μονής της Βρύσης, περιοχή με επίπεδα εννοείται εδάφη, χωράφια, η επιφάνεια των οποίων έχει ομαλή διαμόρφωση, ή που έχει πλάκες. Εδώ αναπτύσσεται νέα συνοικία των Εξαμπέλων. / Κ.

Πλατάκια, τα / στα [<Πλατάκια <πλατάκι «η μικρή ράχη του βουνού» <αρχ. πλάτη + υποκορ. κατάλ. -άκι <πλατεία, θηλ. του επιθ. πλατύς, πβ. Ραχίδγια]: μεσόγειος τόπος στα Καμαργιανά, Δ και Β στη Βαθγιά Λαγκάδα, διακρίνονται σε: α. Πάνω και β. Κάτω Πλατάκια. / Κ.

Πλατάνισσα και Πλατανιά, η / μ-Πλατάνισσα, στη(ν) [1. <φυτό πλάτανος + κατάλ. -ισσα, το κανονικό όμως θα ήταν Πλατανιώτισσα <Πλατανιώτης

+ κατάλ. -ισσα <Πλάτανος + πατριδων. κατάλ. -ιώτης <πλάτανος, η (για το πλάτος των φύλλων του δένδρου) <πλατύς, πβ. Μυρτιώτισσα <Μυρτιώτης + κατάλ. -ισσα <Μυρτιά + κατάλ. πατριδων. -ιώτης <μεσν. μυρτιά <μτγν. μυρτιά <μύρτον και Μυρτιδιώτισσα <Μυρτιδία των Κυθήρων + κατάλ. θηλ. πατριδων. -ιώτισσα. 2. Το τοπων. Πλατάνισσα: είναι προβληματικό, διότι, ούτε πλατάνια ευδοκούν στην περιοχή, λόγω υψομέτρου και λειψυδρίας, ούτε, όπως αναφέρει ο Μ. Φιλιππάκης, εκκλησία του Αγίου Πλάτωνος στην οποία τιμάται και η Παναγία στον Πλάτανο <Πλάτ-ανος + -ισσα <γεν. Πλάτ-ωνος <Πλάτων «ευρύτερνος, εύσωμος», άγιος που εορτάζει στις 18 Νοεμβρίου, πβ. «ό,τι καιρό κάνει του Άη Πλάτανου, θα κάνει του Χριστού». 3. Ίσως το τοπων. οφείλεται σε μεμονωμένο πλάτανο που είχε φυτευτεί στην περιοχή και δε σώζεται σήμερα. Η εικόνα στο προσκυνητάρι, έργο του Γ. Φ. Κάραβου, φέρει χρονολογία 1903. Αναφέρεται και «στην Παναγιά την Πλατανιά», (Γ. Πεταλιανός, Απ' τη ζωή του νησιού μου, [1940], 60) <πλάτανος + ή περιεκτ. κατάλ. -ιά ή κατάλ. -ιά (που δηλώνει φυτό), οπότε Πλατανιά μπορεί να σημαίνει ή «τόπος με πλατάνια» ή «το φυτό πλάτανος»: εκκλησία της Παναγίας ΒΔ των Αγίων Αναργύρων της Πηγής (βλ. και λ. Πλάτανος, Παναγιά του Πλατάνου, Παναγία η Πλατάνισσα). / Β.

***Πλάτανος, ο / μ-Πλάτανο, στο(ν)** [1. Η εκδοχή <φυτό πλάτανος (<πλατύς (platanus orientalis), για το πλάτος των φύλλων του), είναι προβληματική, επειδή στη Σίφνο δεν υπάρχουν σήμερα αυτοφυείς πλάτανοι. Ως γνωστό το δέντρο αυτό ζει σε τοποθεσίες με άφθονο νερό, επιφανειακό ή υπόγειο και προτιμάει τις όχθες των ποταμών, τις ρεματιές και τις χαράδρες. Πιθανόν ένας και μοναδικός άλλοτε πλάτανος εδώ να χρησιμοποιήθηκε ως σημείο επισήμανσης και εντοπισμού της περιοχής, πβ. τοπων.: Βαλανιές, Κουκουναργιά, Τρεις Βαλανιές, Τρία Δεντρά, Τρεις Λυές, Κατσιπρινιές, Κούμαρα, Μαμίκυλας. 2. Κατ' άλλη άποψη, του Μ. Φιλιππάκη, το τοπων. οφείλεται σε παραφθορά <γεν. Αγίου Πλάτωνος, του οποίου όμως ούτε εκκλησία υπάρχει στην περιοχή, ούτε εικόνα στο ναό, όπου τιμάται η Κοίμηση της Θεοτόκου. Με το όνομα Πλάτων η Εκκλησία μας τιμά δύο αγίους, το μεγαλομάρτυρα που γιορτάζει στις 18 Νοεμβρίου και τον όσιο που γιορτάζει στις 4 Απριλίου. βλ. και λ. Πλατάνισσα (1727 Σ.α', 96 / «αμπέλι εις τον Πλάτανον» 1805 Ν.Ε.Σ., 463 / «Χωράφια, στον Πλάτανο» 1834 Σ.ιθ', 43 / 1847 Σ.Ν.Ε.Σ., Διαθήκες α/α 4): ΒΔ των Αγίων Αναργύρων της Πηγής, πβ. λ. Πλατάνισσα. / Β.

Πλατγιά, η / μ-Πλατγιά, στη(ν) [<Πλατιά (με συνίζηση), ουσιαστικοπ. θηλ. του επιθ. πλατύς, ενν. Ράχη, που γειτνιάζει με του Σπηγιώτη, βλ. λ. Πλατγιά Ράχη]: «εις την πλατιάν και σπηλιώτην» (1797 Κ.Βρ. 138 και Σ.ιγ', 99).

Πλατγιά Ράχη, η / μ-Πλατγιά Ράχη, στη(ν) [και *Γιαγιά Ράχη <πλατιά «που έχει μεγάλο πλάτος, φαρδιά, ευρύχωρη» <πλατεία, θηλ. του επιθ. πλατύς / Ράχη βουνού <αρχ. ράχης «πλάτη» («εις την Μπλατεϊάν Ράχη» 1700 Σ.β', 128 / «στην Πλατεϊά Ράχη» 1746 Σ.β', 107 / «εις την πλατιάν και σπηλιώτην» 1797

Κ.Βρ., 138): ύψωμα (500 μ.) ΝΔ της Ακρόπολης του Αγίου Ανδρέα. / Κ.
Πλατιά Στράτα, η / μ-Πλατιά Στράτα, στη(ν) [βλ. προηγ. λ. και *Δίστρατα*]: Β στα Βάρτα πάνω και Α στις Τρεις Πηές και μετά τον Άγιο Δημήτριο του Καλαμπελά (ή στη Βίγλα), τμήμα του δρόμου που διευρύνεται. / Β.
***Πλατέα, η / μ-Πλατέα, στη(ν)** [<λατιν. *platea* <αρχ. *πλατεία* (ενν. οδός, ουσιαστικοπ. θηλ. του επιθ. *πλατύς*) με έκκρουση του -ι- <αρχ. επιθ. *πλατύς*]: μικρό πλάτωμα, πλατύς χώρος, επίπεδη έκταση, μπροστά από τον Άσπρο Πύργο, στο δρόμο προς τον Πλατύ Γιαλό. / Ν.
Πλατεία, η / μ-Πλατεία, στη(ν) [<*πλατεία* (οδός), ουσιαστικοπ. θηλ. του αρχ. επιθ. *πλατύς*]: απροσδιόριστη θέση, όπου είχε κτήμα η Μονή της Βρυσιανής.
Πλατεία Απολλωνίας, η / μ-Πλατεία Απολλωνίας, στη(ν) [βλ. λ. *Πλατεία, Απολλωνία* και *Άμμος*]: η κεντρική πλατεία της Απολλωνίας, όπου και το Ηρώο. / Κ.
Πλατεία Απόλλωνος, η [βλ. λ. *Απολλωνία, Άμμος*]: πλατεία αφιερωμένη στον αρχαίο θεό Απόλλωνα, έτσι λεγόταν μέχρι το 1964 η σημερινή *Πλατεία Ραμπαγά*, η οποία μετονομάστηκε σε *Πλατεία Ραμπαγά* (βλ. λ.) με την ανέγερση της προτομής του Κλεάνθη Τριαντάφυλλου (1849/1851-1889), του Σιφνιού σατιρικού ποιητή και δημοσιογράφου που αγωνίστηκε και πέθανε για τη δημοκρατία. / Κ.
Πλατεία Αρτεμώνα, η / μ-Πλατεία Αρτεμώνα, στη(ν) [βλ. σχετικά λ.]: στην είσοδο του χωριού, όπου και η εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου. / Β.
Πλατεία Ηρώου, η [βλ. λ. *Ηρώο*]. Κ.
Πλατεία του Θεολόγου, η / μ-Πλατεία του Θεολόγου, στη(ν) [βλ. λ. *Πλατεία Απολλωνίας / Θεολόγου* βλ. λ. *Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος* στο Κάστρο]: η πλατεία μπροστά από το ναό του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου στο Κάστρο. / Κ.
Πλατεία Κάτω Πεταλιού, η / μ-Πλατεία Κάτω Πεταλιού, στη(ν) [βλ. σχετικά λ.]: στο κέντρο του χωριού, παραπλήσια στο σχολείο και την εκκλησία της Παναγίας, όπου υπάρχει δημοτική γεώτρηση. / Κ.
Πλατεία Γ. Κουλούρη, η / μ-Πλατεία Γ. Κουλούρη, στη(ν) [οικογ. όν. *Κουλούρης*, αρχίατρος, βουλευτής, κατά τις βουλευτικές θητείες του οποίου στα τέλη του 19^{ου} αι. και τις αρχές του 20ού αιώνα εκτελέστηκαν βασικά έργα υποδομής στο νησί (φανάρι, αποβάθρα, δρόμος Καμαρών, Ι.Σ., 331) <*κουλούρι* <μεσν. *κουλλούριν* <μτγν. *κολλούριον* <αρχ. *κολλύριον*, υποκορ. του ουσ. *κολλύρα* «κουλούρα» (πβ. επώνυμα *Λάδης, Ξύδης, Πανέρης, Φασόλης*): στην αρχή του δρόμου Καμαρών – Απολλωνίας, όπου και η προτομή του. / Κ.
Πλατεία Μακράκη, του / μ-Πλατεία Μακράκη, στη(ν) [<*Μακράκης* «ο γιος του Μακρή» <*Μακρής* «υψηλός» + *-άκης* (Ι.Σ., 325 – 326, Σ.1', 64), πβ. *Μακρυγιάννης, Μάκρας, Μακρής, Κοντός*]: στην είσοδο της Καταβατής, που τιμάται στο όνομα του μεγάλου Σιφνιού διδασκάλου, θεολόγου και φιλοσόφου, όπου και η προτομή του. / Κ.
«Πλατεία Πετεινού», η [<*πλατεία* «επίπεδη έκταση ειδικά διαμορφωμένη

μέσα στο χωριό, πλατέα» <*πλατεία* (ενν. οδός), ουσιαστικοπ. θηλ. του αρχ. επιθ. *πλατύς / Πετεινού* <οικογ. όν. από παρων. *Πετεινός* <*πετεινός* «το αρσενικό της όρνιθας» <αρχ. επιθ. *πετεινός* «πετάμενος», πβ. οικογ. όν. από παρων. *Αλέκτορας, Αλεκτοράκης, Κόκορας* (Τ.Κ.Α.), «εις την θέσιν Πλατία Πετεινού» Κ.Βρ., 151 και 1855 Σ.β', 15.]: απροσδιόριστη η θέση της σήμερα.
Πλατεία Ραμπαγά, η / μ-Πλατεία Ραμπαγά, στη(ν) [<ψευδώνυμο *Ραμπαγάς* «πολιτικός απατεώνας, τυχοδιώκτης, καιροσκόπος, χωρίς ηθικές αρχές, καταφερτζής» του Σιφνιού ποιητή και δημοσιογράφου Κλεάνθη Τριαντάφυλλου (1849/1851-1889), που αγωνίστηκε και πέθανε για τη δημοκρατία, εδώ υπάρχει και η προτομή του (1964), αλλιώς και *Άμμος* και πρώην *Πλατεία Απόλλωνος* (βλ. λ.) / Κ.
Πλατεία Χρυσογέλου, η / μ-Πλατεία Χρυσογέλου, στη(ν) [βαφτιστ. και οικογ. όν. *Χρυσόγελος* <*χρυσός* + *γέλως* (από την εντύπωση που έκαναν τα χρυσά δόντια, όταν γελούσε αυτός που τα φορούσε, πβ. μεταφ. *Χρυσόστομος*): στον Άγιο Λουκά, όπου και η προτομή του μεγάλου διδασκάλου, εθνικού αγωνιστή, υπουργού Παιδείας επί Καποδίστρια και θεμελιωτή της Δημοτικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα. / Β.
Πλάτη, η / μ-Πλάτη, στη(ν) [1. <*πλάτη* «το πίσω μέρος του ανθρώπινου σώματος, (μεταφ.) η βουνοπλαγιά» <*πλατεία*, θηλ. του επιθ. *πλατύς* 2. πβ. τοπων. δηλωτικά μερών του ανθρώπινου σώματος: *Κορμός, Γλώσσα, Μουτσούνα, Μούτσουνο, Μύτθη, Τράχηλας, Φρ(ο)ύδι*]: εδαφώνυμιο που δηλώνει τη φύση ή τη μορφή του εδάφους:

1. η βόρεια πλαγιά του Προφήτη Ηλία του Τρουλ(λ)ακιού. / Β.
2. τόπος στα Α του κάβου Κοκχαλά. / Β.
3. Πλάτη του Προφήτη Ηλία του Αψηλού, στου Πετρωτού. / Κ.
4. τόπος κοντά στις Αμμουδάρες προς την Παναγία του Βουνού. / Ν.
5. μεσόγειος τόπος στα ΝΔ και Β στα Κισάργια, κοντά στον Τσώ(ό)πο. / Ν.

Πλάτη Προφήτη Ηλία του Αψηλού, η / μ-Πλάτη, στη(ν) [βλ. λ. *Πλάτη, Προφήτ' Ηλίας ο Ψηλός ή Αψηλός*]: στη ΒΔ πλαγιά του Προφήτη Ηλία, στον Πετρωτό. / Κ.
Πλάτη Προφήτη Ηλία του Τρουλ(λ)ακιού, η / μ-Πλάτη, στη(ν) [βλ. λ. *Πλάτη, Προφήτ' Ηλίας, Τρουλ(λ)άκι*]: η βόρεια πλαγιά του υψώματος του Προφήτη Ηλία του Τρουλ(λ)ακιού. / Β.
***Πλάτη του Βουνού, η / μ-Πλάτη του Βουνού, στη(ν)** [βλ. λ. *Πλάτη* και *Βουνό*]: η πλαγιά από τις Αμμουδάρες προς την Παναγία του Βουνού, όπου είναι το φανάρι. / Ν.
Πλάτη του Κάβου, η / μ-Πλάτη του Κάβου, στη(ν) [βλ. λ. *Πλάτη* και *Κάβος*]: η πίσω πλαγιά ή η ράχη του Κάβου Κοκχαλάς (βλ. λ.). / Β.
***Πλάτη του Λαουθέρη, η / μ-Πλάτη του Λαουθέρη, στη(ν)** [βλ. λ. *Πλάτη/Λαουθέρης*, παρωνύμιο «ο οργανοπαίχτης που παίζει λαούτο» <*λαούτθο* +

επαγγελμ. κατάλ. -έρης <λα(γ)ούτο «έγχορδο λαϊκό μουσικό όργανο» <ρουμ. *lauta*, βλ. και λ. *Λαουτθήρης*): η πλαγιά του ομώνυμου υψώματος (457 μ.) στα ΝΔ, όπου αρχαίος πύργος, Ν στη Βαθγιά Λαγκάδα. / Κ.

Πλάτη του Ραφελιά, η [βλ. λ. *Ραφελιά η Πλάτη*].

***Πλατιά Ράχη, η** [(1797 Σ.ιγ', 99), βλ. λ. *Πλατυιά Ράχη / Πγιατιιά Ράχη*].

***Πλατύ Πη(γ)άδι, το / στο** [<αρχ. επίθ. *πλατύς* και *Πη(γ)άδι* <μεσν. *πηγάδιον* <αρχ. *πηγή*]: πλατύστομο κοινοτικό πηγάδι στο Λυαροκόπι, βλ. και *Σκχυλοπή(γ)αδο* (1727 Σ.α, 94). Εδώ υπάρχει δημοτική γεώτρηση./ Β.

«**Πλατύς Αιγιαλός**», ο [(Κ.Βρ. 152-153), βλ. λ. *Πλατύς Γιαλός*].

***Πλατύς Γιαλός, ο / μ-Πλατύ Γιαλό, στο(ν)** [1. «ευρύχωρη ακροθαλασσιά» (προφανώς σε αντίθεση με τις άλλες παραλίες της Σίφνου που είναι πιο στενόχωρες) <αρχ. επίθ. *πλατύς* «που έχει μεγάλο πλάτος» / *Γιαλός* <αρχ. *αιγιαλός* <αρχ. *αίγες* «μεγάλα κύματα» (πβ. νεοελλην. «*προβατάκια*)» + *αλός*, γεν. του αρχ. *άλς*, *αλός* «θάλασσα», προφέρεται και *Πγιατγιαλός*, *Μπγιαταλός*, (1834 «*Πλατ' Αιγιαλόν και Πλατυαλόν*» Σ.β, 84) 2. πβ. *Πγιατιιά Ράχη*, *Πλατύ Πηάδι* («*platighiallo*» Chr. Buodelmonti 1420 Π.Α' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β', 83 / 1538 «*Patrialo*» B. Bordone, 1652 Σ.δ', 42 και Σ.στ', 99 / «στον *Μπλατυαλό*» 1664 Σ.α', 82 / «*Μπιαταλός*» 1698 Σ.α', 86 / «εις τον *Πλατύν Αιγιαλόν χωράφι*» 1783 Ν.Ε.Σ., 208 και «εις τον *πλατυαλόν*» 1680 Μ.τ.Σ., 70 / «*Πλατυαλόν*» 1727 Σ.α', 96 / 1733 «του *Πλατύ Γιαλού*» Σ.β', 131) / «*Πλατύς Αιγιαλός*» Κ.Βρ., 152 και 1783 Ν.Ε.Σ., 208 / «εις τον *πλατύν γιαλόν χωράφι*» 1797 Κ.Βρ., 138 και Σ.ιγ', 100]: όρμος και οικισμός ΝΑ του νησιού. Ήταν το προϊστορικό λιμάνι του οχυρού οικισμού του Αγίου Ανδρέα (πβ. λ. *Σωρούδι*). Στο Ακρωτηράκι του Πλατύ Γιαλού βρέθηκε προϊστορικό νεκροταφείο. Εδώ λειτουργούσαν άλλοτε δεκαοκτώ αγγειοπλαστεία. Ο κάτοικος λέγεται *Πγιατ-γιαλίτης* (<*Πγιατ-γιαλ-* + κατάλ. *-ίτης*) και *Πγιατ-γιαλίτισσα* (<*Πγιατ-γιαλίτ-* + κατάλ. *-ισσα*). / Ν.

Πλατύν Γιαλόν και Βρυσιανά, εις τον [βλ. λ. *Πλατύς Γιαλός και Βρυσ(κ)ιανά*]: (1791 Σ.ιγ', 99)· η περιοχή που οριοθετείται από τον Πλατύ Γιαλό και τα Βρυσιανά. / Ν.

Πλεύμα, η / μ-Πλεύμα, στη(ν) και Πλεύμες, οι / στις [άγν. ετυμολ.]: τοποθεσία στα Σκαλιά του δρόμου προς τον Άγιο Συμεών μετά τις Τρεις Πηές. / Β.

Πλεχτή, η / μ-Πλεχτή, στη(ν) [<*Πλεκτή*, ουσιαστικοπ. θηλ. του επίθ. <αρχ. *πλεκτός* «που έχει φτ(ε)ιαχτεί με πλέξιμο» <*πλέκω*, βλ. και λ. *Μπλεκτή / Μπλεκτές*, δύσκολος ο συσχετισμός με το τοπων.]:

1. λέγεται και Κάτω Μερσίνη, βλ. λ. («στην *Πλεκτή το χωράφι*» (1717 Σ.β', 105). / Ν.

Απροσδιόριστη η θέση των ακόλουθων τοπωνυμίων στην ευρύτερη περιοχή της Μερσίνης:

2. «εις την *Πλεκτήν του Λοΐζου*» (1776 Σ.ιδ', 128)

3. «εις την *Πλεκτήν του Κατζαρίδη*» (1776 Σ.ιδ', 128)

4. «εις την *Πλεκτήν του Μπούρδινου*» (1786 Σ. ιδ', 130)

Πλούσια, η / Πλούσιαι, στις [ευχαιτικό γυναικείο βαφτιστ. όν., θηλ. του αρχ. επιθ. *πλούσιος*, *Πλουσία* «κάτοχος μεγάλης περιουσίας», πβ. και παρων. *Πλούσιος*]: κυριωνύμιο που δηλώνει χωράφι στο Βαθύ (Κτηματολόγιο). / Ν.

Πνε(ν)ματικού, του / στου [<οικογ. όν. *Πνευματικός* (Τ.Κ.Α.) <*πνευματικός* «ο εξομολόγος ιερέας» <αρχ. επίθ. *πνευματικός* <*πνεύμα*, *πνεύματ-ος* + κατάλ. *-ικός*, πβ. οικογ. όν. *Ξαγοράρης*]: η γενική δηλώνει τον ιδιοκτήτη της περιοχής, που βρίσκεται πριν από το Παράμπουκο (βλ. λ.). Μεσόγειος τόπος Ν του Κολόπανη, εδώ αναφέρεται ότι είχε ακίνητα με ελαιόδενδρα και συκίες το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 158, 159). / Κ.

Ποδαράς, ο / Ποδαρά, στου [<οικογ. όν. από παρων. *Ποδαράς* «που έχει μεγάλα πόδια» <*ποδάρι* + μεγεθ. κατάλ. *-άς* <μεσν. *ποδάριν* <αρχ. *ποδάριον*, υποκορ. του *πους*, *ποδ-ός* + υποκορ. κατάλ. *-άριον*]: μεσόγειος τόπος στα Β, ΒΔ στο Παβρούχα και κοντά στη Βάχη, αλλιώς και *Άτσαχας* (βλ. λ.). / Β.

Ποδαγκιές και Ποδαργιές του Χριστού, οι / στις [<*Ποδαργιές* / <*Ποδαριές* (με συνίτηση) <*ποδαριά* <*ποδάρι* + κατάλ. *-ιά* / *Χριστού*, βλ. λ. *Χριστός*]: αποτυπώματα ανθρώπινου πέλματος σε βράχο στις *Γλίστρες* (βλ. λ.), που η παράδοση τα αποδίδει στο Χριστό. / Κ.

Ποδετηρόκι, το / στο [άγν. ετυμολ., πβ.: 1. *ποδοτήριον* «ποδήρες φόρεμα» 2. ή *ποδεκτήριο* + υποκορ. κατάλ. *-οκι* <*-άκι* <*υποδεκτήριον* «τόπος καταφυγής ή δεξαμενή, αποθήκη και καταφύγιο για πλοία» <*υποδέχομαι*]: απροσδιόριστης θέσης τοπων., όπου αναφέρεται ότι είχε αγρό το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 158), πβ. «*μαστρο Γιαννάκο Δετοράκη*» 1826 Σ.ια', 75.

Ποδότα, του / στου [<οικογ. όν. *Ποδότας* <βυζαντ. *ποδότης* «πλότος, ναύκληρος, λοστρόμος» <μεσν. *αποδότης* <*αποδίδωμι*]: ιδιοκτησία της οικογένειας Ποδότα στην παραλία του Πλατύ Γιαλού (βλ. λ.). / Ν.

Ποθητός, ο και *Ποθητού, του / στου [ανθρωπων., βαφτιστ. και πατρων. οικογ. όν. *Ποθητός* (Τ.Κ.Α.) <μτγν. επίθ. *ποθητός* «αυτός που αποτελεί αντικείμενο σφοδρής επιθυμίας, επιθυμητός, αγαπητός» <αρχ. ρ. *ποθώ*. Σε έγγραφο του 1631 αναφέρεται ο διάκος *Ποθητός Σερματής* και καντζιλιέρης Σίφνου (1657-1659, 1661-1678 Ι.Σ., 184 / Σ.ζ', 20-21, 23-25, 50 / 1704 Σ.ιγ', 46), ιδιοκτησία του οποίου πιθανόν αποτελούσε η περιοχή, πβ. τοπων. Αβράμιου οι Μάντρες / *Ποθητού* (1704 Σ.β', 169 και Κ.Βρ., 65 / 1738 Σ.Ν.Ε.Σ., Προικοσύμφωνα α/α 1 και Σ.Γ., 43 και Συμφωνητικά α/α 18 / «στον *Ποθητού τα δύο λουριά*» 1738 Σ.ιστ', 106 / 1820 «εις το *Ποθητό*» Σ.β', 120, βλ. Ν. Προμπονά, Σχόλια σε δέκα σιφνιακά τοπωνύμια, ΟΝΟΜΑΤΑ 19, σ. 589-590): αγροτική περιοχή στο μέσο περίπου της διαδρομής Απολλωνία - Πλατύς Γιαλός (1797 Κ.Βρ., 137 και Σ.ιγ', 100). / Κ.

«**Πολλά Εκκλησία**» [<αρχ. *εκκλησία* «συνέλευση λαού, χριστιανικός ναός» <πρόθ. *εκ* + ρ. *καλώ* «συγκαλώ»]: στα ερείπιά τους χτίστηκε το αλληλοδιδασκτικό και μετέπειτα δημοτικό σχολείο του Κάστρου (1860 Σ.γ', 44). / Κ.

Πολεμικού, του / στου ή **Πολεμικό, το / στο** [ουδ. ουσιαστικοπ. επίθ. *Πολεμικό* (ενν. πλοίο εξοπλισμένο για πολεμικές επιχειρήσεις) <πολεμικός («στου Πολεμικού χωράφι» 1783 Σ.β', 111)]: βλ. και λ. *Πούντα του Πολεμικού*. / Ν.

Πολήβι, το / στο [<πολήνι <υπολήνιον «μικρή δεξαμενή, στην οποία συγκεντρώνεται το κρασί από τα σταφύλια που συνθλίβονται και εκθλίβονται στο ληνό» <υπό + αρχ. ληνός, ο «πατητήρι»]: απροσδιόριστη η θέση σήμερα (1769 Σ.β', 133).

***Ποντικού το Φρούδι, του / στου** [οικογ. όν. από παρων. που δόθηκε ως ψόγος *Ποντικός* (Τ.Κ.Α.) <ποντικός «θαλάσσιος μυσ των πλοίων» <πόντος «θάλασσα» + κατάλ. -ικός, πβ. οικογ. όν. *Ποντίκης, Ποντίκας* (Τ.Κ.Α.) και αρουραίος «ποντικός των αγρών» <αρουραίος μυσ <άρουρα «γη» και παρωνύμιο, «παλιός παπουτσής της Απολλωνίας. Ανακατευτότανε σε όλα και τρύπωνε παντού» (ΣΠ.,13) / «Απόστολος Ποντικός» 1822 Σ.ζ', 115 / *Φρούδι* (βλ. λ.), πβ. *Αλεπουδέλης, Γάτος, Δράκος, Λύκος*]: μεσόγειος τόπος στα ΝΔ, επάνω από τον όρμο της Βλυχάδας, όπου και αρχαίος πύργος, Ν στα Μούτθελα και Β του Ακλέρου (βλ. λ.). Λέγεται και *Πέταλο του Ποντικού* (βλ. λ.). / Κ.

*Φωτίζει η ανατολή στου Ποντικού τα Φρούδια,
στον Ψαρολούρο τον πλατύ με τ' άγρια λουλούδια.*

(Αντώνης Ιω. Αβρανάς «Σιφναϊκά Νέα» Απρ. 2006, σελ. 4).

Πορδολούρι, το [<ποδαρούλι <βυζαντ. ποδαρούλλι(ον), «υποπόδιον, δηλαδή, οπήν έχον κάτωθεν του οποίου ετίθετο εσχαρίς ανθράκων, ίνα θερμαίνωνται οι πόδες» (Φ.Κουκουλές) <αρχ. ποδάριον, υποκορ. του πους]: έτσι χαρακτηρίζονται τα αγροκτήματα που καταπατούν παράνομα ή σφετερίζονται κάποιοι χωρίς να υπολογίζουν τον ιδιοκτήτη τους.

Πορίχη το Δεντρό, του / στου [<Πορίχης, οικογ. όν. από παρων. <πορίχι <πορρίχι «το φυτό που φύτεψε πρόωρα και έπειτα είδος παράσιτου των δημητριακών» <απορρίχι <απορρίχνω (Βογιατζίδης) ή <πορίχι «είδος άγριου βρώσιμου χόρτου» <απορρήχι <απόρρηχα «που έχουν μικρό βάθος οι ρίζες τους, που δεν προχωρούν βαθιά» <απόρρηχος «πολύ ρηχός» <πρόθ. από + επίθ. ρηχός <αρχ. ρηχός / ραχός «θάμνος με αγκάθια», αντίθ. *ραδίκι* «μεγάλη ποικιλία άγριων βρώσιμων χόρτων» <μεσν. *ραδίκι(ον)* <ιταλ. αρσ. *radicchio*, πληθ. *radicchi* (που θεωρήθηκε ουδ. εν.) <λατιν. *radix*, -cis «ρίζα» / *Δεντρό* <ελαιόδεντρο (με σύντμηση) <αρχ. *ελαία* + αρχ. *δένδρον*]: κτητορικό τοπωνύμιο, μοναχικό λιόδεντρο, δέντρο ελιάς στο δρόμο προς Προφήτη Ηλία ή Φλάμπουρο, μετά τη Γαδινελιά και πριν το Φουρνάκι. / Κ.

***Πόρτα, η / μ-Πορτα, στη(ν)** [μεσν. *πόρτα* «το άνοιγμα που χρησιμεύει ως είσοδος σε περίφρακτο χώρο και ασφαρίζεται με ξύλινο κατασκεύασμα, ξυλόπορτα, που εμποδίζει τα ζώα να προχωρήσουν στις καλλιεργημένες περιοχές και να προκαλέσουν ζημιές» <ιταλ. *porta*]: το ορόσημο που άλλοτε όριζε τις εγκαιριές «περιφραγμένες με ξερολιθιές περιοχές που καλλιεργούνταν τον

ένα χρόνο και τον επόμενο έμεναν σε αγρανάπυση (παρεγκαιριές), οπότε χρησιμοποιούνταν για τη βοσκή των γιδοπροβάτων»:

1. *της *Λειψάνας*, βλ. λ. / Β.

2. *του *Τρουλ(λ)ακιού* (1692 Σ.α', 84), πβ. το δίστιχο:

*Ο Αγγελές ημπρόβαλε στου Τρουλ-λακιού τη(ν) μ-Πόρτα
κι ησήκωνε στη(ν) μ-πλάτη του ένα τσουβάλι χόρτα. / Β.*

3. *του *Φάρου Ν* του Αγίου Βασιλείου στον παλιό δρόμο προς το Φάρο. / Κ.

4. η πόρτα της Μουσίας, που χωρίζει τη Μουσία του Κοντού από τη γύρω δημοτική έκταση. / Ν.

Πορτάκι, το / στο [<πόρτα + υποκορ. κατάλ. -άκι]: βλ. λ. *Πόρτα* και *Κάτω Λόζια*. / Κ.

***Πόρτες, οι / στις** [βλ. λ. *Πόρτα*]: στα ΝΔ στενή δίοδος ανάμεσα σε υψηλούς βράχους, στη θέση (Ντ)Ζαμπέλη, όπου και πηγή νερού. / Κ.

*Ψαρεύοντας ερχόμουνα στις Πόρτες του Ζαμπέλη,
που έχει τρεχούμενο νερό και έτσι δεν με μέλλει.*

(Αντώνης Ιω. Αβρανάς «Σιφναϊκά Νέα» Απρ. 2006, σελ. 5).

***Πόστα, η / μ-Πόστα, στη(ν)** [<πόστα «θέση, όπου χτίζεται ανεμόμυλος και όπου ο αέρας φτάνει με σταθερή ροή, επειδή δεν εμποδίζεται από φυσικά ή τεχνητά εμπόδια» (πβ. φρ. *βάζω πόστα* «βάζω κάποιον στη θέση του, τον επιπλήττω, τον μαλώνω») <ιταλ. *posta* «θέση» (ουσιαστικοπ. θηλ. του επιθ. *posto*) <λατιν. *positus* «τοποθετημένος, διορισμένος» <*ponere* «τοποθετώ»]: κολπίσκος στα Α, κοντά στα Αγκριάμπελα. / Β.

Ποτάμαρος, ο / μ-Ποτάμαρο, στο(ν) [«ο μεγάλος ποταμός» <ποταμός + μεγεθ. κατάλ. -αρος]: στο τοπων. υπάρχει υπερβολή ή ειρωνεία, πιθανώς εξαιτίας της ορμητικής ροής των ομβρίων υδάτων στα νότια πρηνή του βουνού του Αγίου Συμεών όπου έχουν απότομη κλίση. / Β.

Ποταμινιά, η / μ-Ποταμινιά, στη(ν) [<Ποταμιά (<-μνι-<μι-) <ποταμία, ουσιαστικοπ. θηλ. του επιθ. *ποτάμιος* (με συνίτηση και παράλειψη του ουσ. *χώρα / γη*) <ποταμός + κατάλ. -ιος]: οι όχθες και η κοίτη του ποταμού, σε πολλά σημεία, όπως στου Σαρλή. / Ν.

***Ποταμός, ο / μ-Ποταμό, στο(ν)** [<ποταμός «ρεύμα γλυκών νερών σε κοίτη» <ρ. *πίνω* ή *πίπτω*]: στη Σίφνο σημαίνει χείμαρρος:

1. *της Χώνης (βλ. λ.): χείμαρρος που πηγάζει από το Τρουλ(λ)άκι και ενώνεται στη θέση Ανάθεμα με τον Ποταμό των Καμαρών. Λέγεται και Ποταμός τω Βαρτώ (από τα *Βάρτα* (βλ. λ.) από το τελευταίο μέρος της διαδρομής του, πριν ενωθεί με το Λιβαδά ή Ποταμό των Καμαρών στο Ανάθεμα. / Β.

2. του Μαρίνου (βλ. λ.): αλλιώς ο Ποταμός των Γουρνιών. / Β.

3. της Πλάκχας (βλ. λ.), Δ στο Τρουλ(λ)άκι, που χύνεται στα Γιαλούδγια. / Β.

4. της Πλάτης (βλ. λ.) Β του Προφήτη Ηλία του Τρουλ(λ)ακιού που χύνεται στον Όρμο των Καμαρών. / Β.
5. του Πουλά ο ποταμός [*<Πουλάς, <πουλί «πτηνό» + κατάλ. -άς <μεσν. πουλλίν <μτγν. πουλλίον, υποκορ. του πούλλος <λατιν. pullus, πβ. οικογ. όν. Πουλάκης και παρων. Πουλής>: χείμαρρος που χύνεται στη Χώνη / Β.*]
6. του Ατσάλη ο ποταμός, στην ομώνυμη περιοχή, Ν στις Σχισμάδες (βλ. λ.). / Κ.
7. *των Καμαρών (βλ. λ.): ο γνωστός Λιβαδάς (βλ. λ.), χείμαρρος που αρχίζει από το κέντρο του νησιού και εκβάλλει στο λιμάνι των Καμαρών, όπου σχημάτιζε άλλοτε τη Λίμνη των Καμαρών (βλ. λ.). Λιβαδάς <λιβάδι, επειδή με τις προσχώσεις σχηματίζει μικρές επίπεδες εκτάσεις (λιβάδια) και τις ποτίζει με τα νερά του. Πριν από τη διάνοιξη του δρόμου των Καμαρών που έγινε με τη φροντίδα του βουλευτή Γεωργίου Κουλούρη, οι οδοιπόροι ακολουθούσαν την κοίτη του χείμαρρου κατά την πορεία τους από και προς τις Καμάρες. Σήμερα διατηρεί ελάχιστη ποσότητα νερού στην επιφάνεια. Αντίθετα, όπως απέδειξε η κοινοτική γεώτρηση του Αρτεμώνα υπόγεια ρεύματα νερού ακολουθώντας το φυσικό τους δρόμο χύνονται στη θάλασσα των Καμαρών. / Κ.
8. του Κάστρου ή της *Φουντάνας ή των Ερκιών (βλ. λ.): είναι ο χείμαρρος που πηγάζει από την περιοχή της Βρύσης και εκβάλλει στη Σεράλια. Σ' αυτόν χύνεται στη θέση *Ερκιές* ο χείμαρρος που πηγάζει από το Λυαροκόπι, αφού περάσει από τα Γουρνιά, τις Βαλανιές και τις Λεύκες. Παλαιότερα με τα νερά του κινούσε τρεις νερόμυλους στη θέση Αγία Φωτεινή και πότιζε τα περιβολάκια που καλλιεργούνταν στις όχθες του. (1816 «την εις τον Ποταμόν σκάλαν λεγομένην της Λιανής» Σ.ιζ', 116). Της Φουντάνας λέγεται, επειδή στις όχθες του, λίγο πριν από την εκβολή του, υπάρχει παλαιό κοινοτικό πηγάδι που λέγεται Φουντάνα (βλ. λ.).
9. του Κοντζή ο ποταμός, πηγάζει ανάμεσα Πετρωτού και Ξερού Ξύλου και μαζί με του Καραβακιού είναι παραπόταμος του ποταμού της Πεντζούλας (βλ. λ.). / Κ.
10. *του Μουναρά: χείμαρρος στο δρόμο προς το Τόσο Νερό. / Κ.
11. *της Μυρσινιάς (βλ. λ.): χείμαρρος στη θέση Ορνός του Φλάμπουρου που χύνεται στη Βλυχάδα. / Κ.
12. της Σκάφης, που περνάει από του Κουρτσούδη / το Κουρτσούδι (βλ. λ.) και ενώνεται με το Λιβαδά. / Κ.
13. *της Ψωλάρας (βλ. λ.): χείμαρρος στο Πλακωτό στο δρόμο προς το Φάρο. / Κ.
14. Ποταμόν στις Βρουλιές, εις τον (1832 Σ.ια', 77 / «...εις τον Ποταμόν της Βρουλιάς κάτωθεν του Βορδώνη...» 1832 Σ.ιστ', 111): πιθανώς ο χείμαρρος Καλοέρου-Ράτσωνας-Διποτάματα (βλ. και λ. *χείμαρροι*). / Κ, Ν.

15. Ποταμός του Χαλκιά, στην ευρύτερη περιοχή του Τόσου Νερού. / Κ.
16. του Ξύδη στου Κοντού, που πηγάζει από τα Κισάργια και το Φυρ(ρ)ό Ραχίδι ως ποταμός του Ρολογά και χύνεται στον όρμο της Φυκιάδας. / Ν.
17. της Αλυκής στον Πλατύ Γιαλό (βλ. λ.). / Ν.
18. πηγάζει από το Φυλλαδάκι, περνάει από τις Μπλεκτές, τα Πλακιά και χύνεται στη νότια άκρη της αμμουδιάς του Πλατύ Γιαλού. / Ν.
19. *του Βάνη, χείμαρρος στο Βαθύ (βλ. λ.). / Ν.
20. *του Σινιόρη /-ε (βλ. λ.): χείμαρρος στην Κατσίστρια, όπου και η Σπηλιά και το Φρούδι του Σινιόρη. / Ν.
21. της Φυκιάδας (βλ. λ.) στα Ν του νησιού, που πηγάζει από τις Κρεβαταργιές και χύνεται στον όρμο της Φυκιάδας. / Ν.

Ποταμουδάκι του Μισέρ Τουλή, το / στο [*<ποταμουδάκι «πολύ μικρός ποταμός» <ποταμός + υποκορ. κατάλ. -ουδάκι <-ούδι + -άκι, πβ. αγγελουδάκι <αγγελούδι, μωρουδάκι <μωρούδι, Σταυρουδάκι (διπλός υποκορισμός) / Μισέρ Τουλή (βλ. λ.)>: χύνεται στη ΒΑ ακτή / Β.*]

***Πουλάτη, η / μ-Πουλάτη, στη(ν)** (21 Νοε. και 25 Μαρτ.) [**1.** <η Παναγία του Πουλάτου (ονομαστική του θηλυκού αντί της γενικής κτητικής του αρσενικού γένους [*Πουλάτου*] <Πουλάτος <Πούλος + πατρων. κατάλ. -άτος <Πούλιος (ανδρωνυμικό) <Πούλια (ο αστερισμός), από τους κτήτορες του ναού της Παναγίας που υπάρχει στην περιοχή, πβ. *Πουλάτα, τα* δημοτικό διαμέρισμα του Δήμου Σάμης, του νομού Κεφαλληνίας **2.** ή <Πούλος «Πουλημένος» (εξορκιστικό βαφτιστικό, εικονικά, για να εξαπατήσουν το χάρο που έπαιρνε τα παιδιά της οικογένειας ή το όνομα αφορά έκθετο παιδί που υιοθετήθηκε από δεύτερους γονείς, Μ. Τριανταφυλλίδης, Χ. Συμεωνίδης) <πουλώ **3.** ή <*πούλια «κλώσ(σ)α» <μεσν. πουλλίν «πουλί, πτηνό» <μτγν. πουλλίον, υποκορ. του πούλλος <λατιν. pullus, πβ. οικογ. όν. Πουλάκης, Πούλης και παρων. Πουλής **4.** πβ. *Άννα Κομνηνή* αντί *Άννα Κομνηνού, Παρθενία Χλωρή* αντί *Χλωρού, Μελετία Στρογγυλή* αντί *Στρογγυλού, Παναγία της Σγουρής* (βλ. λ.)· ένας άλλος τρόπος εκφοράς του οικογ. όν. των γυναικών που συνηθίζεται σε παλιά έγγραφα, αλλά και σήμερα στον προφορικό λόγο είναι το ανδρωνυμικό από το οικογ. όν. του άνδρα με την κατάληξη -άινα, *Μελετία Ζ. Αφεντούλαινα, μοναχή* (1837 Σ.ιθ', 9) και τα σύγχρονα *Καραγιάνναινα, Ναδάλαινα, Ποργιώταινα, Σπίθαινα* κ.ά.): αλλιώς λέγεται και *Διαλισκάρι, Κήπος* και το ταπεινό εκκλησάκι που ανακαίνισαν και επαύξησαν το 1866 οι αδελφοί Νικόλαος και Ιωάννης Βαλλή, εστιάτορες στο Γαλατά της Πόλης, η *Παναγία η Πουλάτη*, (βλ. λ.). Σύμφωνα με την παράδοση, η διεύθυνση του ανέμου αντιστρέφεται, αν κατά τις ομαδικές επισκέψεις στο ναό άλλος ανοίξει τη θύρα κατά την εισοδο και άλλος την κλείσει κατά την έξοδο. Σχετική η ακόλουθη στροφή:

*Πόσοι καημοί ανεβαίνουνε στα χείλη, στα πικρόχειλα,
όσο τα χρόνια τ' άχαρα σωριάζονται στην πλάτη,*

Και λέω:- Πού να 'σαι, μωρέ Κω, να πάμε στην Πουλάτη,
Να παραβγούμε στις βουτιές πάνω απ' τον Πρώτο Κόχυλα!

Αντώνης Ι. Πρόκος, *Στορφές για τη Σίφνο*. / Β.

Πουλ-λάς, ο / στο(ν) [*Πουλάς* (με προφορά διπλού -λ-λ-) «αυτός που εκτρέφει και πουλάει πουλιά, κοτόπουλα κ.λπ.» <πουλί «πτηνό» + επαγγελμ. κατάλ. -άς <μεσν. *πουλλίν* <μτγν. *πουλλίον*, υποκορ. <λατιν. *pullus* «νεοσσός»]: και του *Πουλ-λά ο ποταμός*, ρέμα που πηγάζει από τη ΒΑ πλαγιά του Αγίου Συμεών και χύνεται στον ποταμό της Χώνης (βλ. λ.), ΒΔ της εκκλησίας του Άη Γιάννη της Χώνης. / Β.

***Πούλ-λες, οι / στις** [1. <*Πούλες «κουρούνες, κορακίνες» (ίσως, επειδή εδώ στα απόκρημνα βράχια της ακτής έχτιζαν τις φωλιές τους) <πουλί + μεγεθ. κατάλ. -α <μεσν. *πουλλίν* <πουλλίον, υποκορ. του *πούλλος* <λατιν. *pullus* «νεοσσός» 2. πβ. *πούλος* «αρπακτικό πουλί» και «*Νικόλαος Πούλλης*» 1828 Σ.1', 131]: βραχονησίδες ανάμεσα στα Αγριάμπελα και στην Πλάκχα του *Κούνη / Κίνη*. Διακρίνεται σε *Πάνω* και *Κάτω Πούλ-λες* ή *Μέσα* και *Έξω Πούλ-λες*, πβ. *τοπων. Κόρακας* και *Κορακάκι*. / Β.

Πούμ(ο)υτθας, ο / μ-Πούμουτθα, στο(ν) [1. <επίρρ. *πίμυτα* «με τη μύτη προς το έδαφος» <επί + *μύτη* 2. ή <επίρρ. *προύμυτα* + κατάλ. -ς <μεσν. *πρόμυτα* «μπρούμυτα, με τη μύτη προς το έδαφος» <προ + *μύτη*]: λάκκος στον ποταμό του Κάτω Πεταλιού, στις Λεύκες (βλ. λ.), όπου φαίνεται άλλοτε προυμύτιζαν για να πιουν νερό. / Κ.

***Πούντα, η / μ-Πούντα, στη(ν)** [ακτωνύμιο <πούντα «μικρό και χαμηλό ακρωτήριο, η άκρη του ακρωτηρίου» <ιταλ. *punta* «άκρη, αιχμή» <λατιν. *pinctus* μετχ. του ρ. *pingere* «κεντώ, τρυπώ», πβ. *πουντί* «εξώστης», *Μύτθη*]: περιοχή όπου είχε κτήμα το Μοναστήρι της Βρύσης (1855 Σ.β', 15).

1. μετά τ' Άη Γιωργιού τ' Αυλάκι (βλ. λ.) στη Χερρόνησο. / Β.

2. Πούντα της Βαθγιάς Λαγκάδας, αλλιώς *Κοκχινομύττες*, βλ. λ. / Κ.

3. Πούντα Χοντρωπού, η: βλ. λ. *Πούντα* και *Χοντρωπός*. / Κ.

4. *Πούντα του Φώτη, η [*Φώτη* <*Φώτης* <μτγν. κύριο όν. *Φώτιος* <εορτή *Φώτα* «Θεοφάνια» + κατάλ. -ιος <αρχ. *φως*, *φωτός*, βλ. λ. *Παπαφώτη*, πβ. *Θεοφάνης*, *Θεοφανώ* <*Θεοφάνια*]: το νοτιότερο ακρωτήριο του νησιού, λέγεται και *Κάβος του Φώτη* (Κ.Βρ. 153), βλ. λ. και *Πούντα* *στον Κοντού*, η (1804 Σ.ιγ', 92), *Κοντού* και *Πούντα*: την νοίκιαζε το 1804 το Μοναστήρι της Βρύσης (Κ.Βρ., 126). / Ν.

5. Πούντα Πολεμικού, η ή Πολεμικό, το [βλ. λ. *Πολεμικού, του* ή *Πολεμικό, το*]: ακρωτήριο στο Βαθύ (1783 Σ.β'), στην αριστερή για τον εισερχόμενο στο λιμάνι αγκάλη, όπου κάποτε, κατά την παράδοση, προσάραξε πολεμικό πλοίο, αλλιώς *Πούντα του Ταξιάρχη*, βλ. και λ. *Καυκάρα*. Συνώνυμο με τα: *Κάβος*, *Μύτη*, *Γλώσσα*. / Ν.

6. Πούντα του Ταξιάρχη, η [βλ. λ. *Πούντα* και *Ταξιάρχης*]: έτσι λέγεται δι-

αφορετικά η *Πούντα του Πολεμικού*, από το γειτονικό Μοναστήρι του Ταξιάρχη του Βαθιού. / Ν.

7. Πούντα, αλλιώς *Αλάτσι* (βλ. λ.), αριστερά στην είσοδο του όρμου του Βαθιού. / Ν.

8. Πούντα του Πλατύ Γιαλού, η (βλ. λ.): το ακρωτήριο στη Β αγκάλη του όρμου του Πλατύ Γιαλού, ΝΑ του Ασπρου Πύργου. / Ν.

Πουντάκι, το / στο [<μικρή πούντα» <*Πούντα* (βλ. λ.) + κατάλ. υποκορ. -άκι]:

1. κάβος στη ΒΑ ακτή του νησιού, ανάμεσα στην Αχλάδα και τη Βλυχάδα, μετά την Κάπφαρη. / Β.

2. Πουντάκι του Λαντζάρου [βλ. λ. *Πούντα* και *Λαντζάρου*]: μικρός κάβος Ν στον Πλατύ Γιαλό. / Ν.

Πουνταρέλ-λου, του / στου [<*Πουνταρέλλος*, άγν. ετυμολ., πβ. *Πουνταράκος* (Τ.Κ.Α.)]: κτητορικό τοπων., περιοχή στον Αρτεμώννα, Β της Αγίας Άννας, η αρχή του παλιού δρόμου προς τη Χερρόνησο (βλ. λ.). / Β.

Πουπουγιά, η / μ-Πουπουγιά, στη(ν) [<πουπουλιά (-για <-λια) «θάμνος, αλλιώς: αγκαραθιά, παπουδγιά, φουφουγιά» <πούπουλο + κατάλ. -ιά <βενετ. *rirola*, πβ. *Λευκαργιά*]: φυτωνυμικό τοπων. από τον ομώνυμο θάμνο, πβ. το δίστιχο:

Στ' Άη Νηγιά τις πουπουγιές
χτί(ν)τζουν οι πέρδικες φωγιές,

(«πουπου(ν)γ(κ)ιές» λέγονται και τα ξεφτισμένα σύννεφα του ουρανού). / Κ.

Πρασκιά, τα / στα [<*Πρασιά*, η (με αλλαγή γένους, με επίδραση της λέξης *τα χωράφια*) <αρχ. η *πρασιά* «τμήμα κήπου με άνθη ή λαχανικά, βραγιά, παρτέρι» <πράσον «λαχανικό συγγενές με το κρεμμύδι»]: χωράφια στα ΒΑ, ανάμεσα στα Μάγγ(γκ)ανα ή τον Άη Μερκούρη και την Ορνιθού. / Β.

Πρατήρια καυσίμων, τα [<αρχ. *πρατήριον* «χώρος στην αγορά» <*πρατήρ* «πωλητής» + τοπ. κατάλ. -τήριον <πιπράσκομαι «πουλώ»]: κατάσταση όπου πουλιούνται λιανικά συγκεκριμένα συνήθ. προϊόντα: *πρατήριο άρτου* / *πρατήριο βενζίνης* κ. ά. Προμηθεύουν τα αυτοκίνητα με βενζίνη και τα σπίτια με πετρέλαιο για την κεντρική θέρμανση:

1. του *Νικηφόρου Αβρανά*, στην Καταβατή, στην αρχή του δρόμου προς το Βαθύ. / Κ.

2. του *Νίκου Κόμη*, στην Απολλωνία, στο δρόμο προς τα Εξάμπελα. / Κ.

3. του *Γιαννούλη Λουκατάρη*, άλλοτε του Γιάννη Κοράκη, στη δυτική είσοδο της Απολλωνίας και στο δρόμο των Καμαρών. / Κ.

Πρεβλός, ο / Πρεβλού, στου [1. παραφθορά του τοπων. *Τραυλός*, πιθανώς <*Τρεβλός* <*Τραυλός* (βλ. λ.) 2. ή <παρων. *Στρεβλός* «δύστροπος, ιδιότροπος» <αρχ. *στρεβλός* <στρέφω]: μεσόγειος τόπος στα ΝΑ του νησιού, ανάμεσα στον Τρούλ(λ)ο και τη Βρουγγιά (βλ. λ.). / Κ.

Πρέντζα, η / μ-Πρέντζα, στη(ν) [<**Πρέζα* (-ντζ- <-ζ-) <*πρέζα* «ελάχιστη ποσότητα, κομμάτι» <ιταλ. *presa* <ρ. *prendere* «παίρνω» <λατιν. *prehendo* /

prendo «λαμβάνω, συλλαμβάνω»]: η μία από τις δύο αδύναμες πηγές νερού στη ΒΔ ακτή της Κιτριάνας. / Ν.

Πριγιονάς, ο [βλ. λ. Πιργιονάς].

Πρίνος, ο / μ-Πρίνο, στο(ν) [<αρχ. *πρίνος*, η «δρυς η κοκκοφόρος, το πουρνάρι», πβ. λ. *Κατσιπερνα, Κατσιπρίνου, Κατσιπρινιές*]: φυτώνυμιο, Δ της Πουλιάτης προς τον Κήπο και απέναντι στους Ταταράκη, από το μεγάλο πουρνάρι που υπάρχει εκεί. / Β.

«**Πρίτου, εις του**» [αγν. ετυμολ., πβ αρχ. *Προίτος*, βασιλιάς της Τίρυνθας]: απροσδιόριστη θέση σήμερα, όπου «η γυνή του Τζουάνη Θεολάη έχουσα χωράφι εις του Πρίτου κάτωθι του νερού έρημιον εκουσία της γνώμη, βουλή και του ανδρός της το αφιέρωσεν εις το ιερόν μοναστήριον της Παναγίας του Βουνού» (Π.Β., 71, 70).

Πρόβαινα, τα / στα [<ρ. *προβαίνω* «βαδίζω μπροστά, προχωρώ», βλ. λ. *Μπρόβαρμα, το*]: παραφθορά του τοπων. *Πρόβαλμα, Μπρόβαρμα* (βλ. λ.).

Πρόβαλμα, το [1797 Κ.Βρ., 138 και Σ.ιγ', 100, βλ. λ. *Μπρόβαλμα*].

Προβελέγγιου, του / στου [οικογ. όν. *Προβελέγγιος / Πριβιλέγγιος* «αυτός που έχει κάποιο προνόμιο, ο προνομιούχος, *privilegiarius*» <προβελέγγιο (προβελέτζιο / πριβιλέτζιο / πριβιλέγιο) <λατιν. *privilegium (privus lex)* «ο νόμος που θεσπίστηκε μόνο για ένα πολίτη, το προνόμιο, έγγραφο με το οποίο παρέχεται φέουδο σε κάποιον» / «*don Giorgio Privilegio*» 1653 Μ.τ.Σ., 69]: το αρχοντικό σπίτι του ποιητή Αριστομένη Προβελέγγιου στα Εξάμπελα, την είσοδο του οποίου σώζεται και η «εκατοχρονίτικη μουριά» που αναφέρει σε ποίημά του. / Κ.

***Πρόδρομος, ο** [<αρχ. *πρόδρομος* «που τρέχει πρώτος, προηγείται» (<*προ + δρόμος* <*προ-δραμείν*, απαρέμφ. αορ. β' του ρ. *προτρέχω*), προσωνυμία του Αγίου Ιωάννη του Βαπτιστή, επειδή προηγήθηκε του Χριστού και προετοίμασε το λαό για τη διδασκαλία του, βλ. λ. Άης Γιάννης, πβ. βαφτιστ. και οικογ. όν. *Πρόδρομος*]:

1. ενοριακός ναός του Άνω Πεταλιού. / Β.
2. ξωκλήσι του Αρτεμώνα στη Χώνη. / Β.
3. ξωκλήσι της ενορίας του Αγίου Λουκά στα Μάγγ(γκ)ανα. / Β.
4. *ξωκλήσια του Κάστρου: 1. στον Ποταμό, 2. στο Κλημάτι, 3. στους Σιδερού. / Κ.
5. ξωκλήσια του Κάτω Πεταλιού: 1. στον πεζόδρομο προς την Απολλωνία και 2. στις Ερκιές/ Κ.
6. ξωκλήσια των Εξαμπέλων: 1. στην Κορακιά, 2. στου Μαυρούδη, 3. στο Φάρο. / Κ.
7. παρεκκλήσιο της Βρυσιανής, έξω από τον περίβολο της Μονής. / Κ.
8. ξωκλήσι της Απολλωνίας στο Μαύρο Χωριό. / Κ.
9. ξωκλήσι της Καταβατής στα Πλακιά (βλ. τα σχετικά λ.). / Ν.

***Προσφύρι, το / στο** [<*Προσφύρη, του* <βαφτιστ. και οικογ. όν. *Πορφύρης* (Τ.Κ.Α.) με μετάθεση του -ρ- «πορφυρός, βαθυκόκκινος» (με παραφθορά) <*Πορφύρις* <*Πορφύριος* «ο μεγαλοπρεπής, ο βασιλικός» <αρχ. *πορφύρα*. Ο Μ. Φιλιππάκης έχει καταγράψει στη Σίφνο ομώνυμο δημοτικό τραγούδι του ακριτικού κύκλου που αναφέρεται στον ήρωα ακρίτη Πορφύρη, του οποίου όμως το όνομα έχει παραφθαρεί σε *Προσφύρη*]: ρέμα που πηγάζει από τη Φούρκχα και χύνεται στην Α ακτή του νησιού, στο Καλαμάκι και ανάμεσα στους κάβους *Καλαφάτη* και *Αρβανίτη* (βλ. λ.). / Κ.

Προφήτης Ηλίας, ο / μ-Προφήτη Ηλία, στο(ν) [«αυτός που προλέγει με θεία έμπνευση όσα θα συμβούν» <*προ + φήτης* <*φημί* «λέγω, βλ. και λ. Άης Νηγιάς»]:

1. του Τρουλ(λ)ακιού (463 μ.), από τη φερώνυμη εκκλησία που υπάρχει στην κορυφή του βουνού (ανακαίνιση 1953, με φροντίδα του ιερέως Αγγέλου Καραγιάννη). Εδώ υπάρχουν τα ερείπια αρχαίας ακρόπολης. / Β.
2. ο Χαμηλός σε αντίθεση προς τον Ψηλό (<μτγν. επίθ. *χαμηλός* <αρχ. επίρρ. *χαμαί* + κατάλ. -ηλός) στην Καταβατή, όπου τιμάται και ο Άγιος Συμεών (βλ. λ.) («*εις τον ναόν του αγίου Ηλίου της Καταβατής*» 1712 Σ.β', 74). / Κ.
3. ο Ψηλός / Αψηλός [<προθεματ. α- ως ευφωνικό στη συμπροφορά της λέξης με το άρθρο της, τον -α-Ψηλό <Ψηλός]: μοναστήρι και φερώνυμο βουνό, ίδρυση περί το 1154 (Σ.δ', 133), επέκταση, πατριαρχικό σταυροπήγιο (1654 Σ.β', 25 / 1670 (Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ. τόμ. Β' (2005) 317, 344), προσάρτηση στο Μοναστήρι της Βρύσης (1890 Σ.β', 33 / Σ.δ', 135 / Κ.Βρ., 143). Εδώ, κατά τον ιστορικό Σ. Συμεωνίδη, υπάρχουν ερείπια προϊστορικής ακρόπολης και κατά την αρχαιολόγο Ζώζη Παπαδοπούλου, αρχαία εγκατάσταση. / Κ.
4. του Κοντού (βλ. λ.), σε εικόνες, στις οποίες εικονίζονται η Δέηση στο τέμπλο και ο Άγιος Γεώργιος στην αριστερή ποδέα, έργα του Γεωργίου Πλυτά, αναγράφεται «*Αφιέρωμα Γεωργίου Μ. Βάου, ιατρού εις μνήμην των γονέων αυτού Μαρίνου και Αικατερίνης* 1867» / («*στον Άγιον Ηλίαν του Κοντού*» 1746 Σ.β' 107 και Σ.δ', 163). / Ν.

Πυργάκι, το / στο [*πυργάκι* «μικρός πύργος, βίλα» <αρχ. *πύργος* + υποκορ. κατάλ. -άκι]:

1. κάβος στη ΒΑ ακτή, ανάμεσα Βλυχάδα και Τράχηλα. / Β.
2. στα σύνορα του Καλαμπελά με τα Μάγγ(γκ)ανα. / Β.
3. μεγάλο βαθμιδωτό κτήμα στις ΝΑ παρυφές του οικισμού Αγίου Λουκά με πυργάκι (εξοχική κατοικία της οικογένειας Ιω. Βαλλή), πβ. *Πελιάρδι*. / Β.
4. μεσόγειος τόπος στα Ν του νησιού και Α στη Σκαλούρα. / Ν.

Πυργί, το / στο [<μτγν. *πυργίον* «πυργίσκος», υποκορ. του αρχ. *πύργος*]: σημείο που μοιάζει με μικρό πύργο, Ν στο *Σπαθί του Λαουτθέρη*. / Κ.

***Πύργος, ο / μ- Πύργο, στο(ν)** [*αρχ. πύργος «αρχαίο ψηλό και οχυρό κτίσμα»*]: αρχαίος πύργος, παρατηρητήριο, που προστάτευε θέσεις με στρατιωτικό και οικονομικό ενδιαφέρον στην ύπαιθρο, οι φρουροί του οποίου διαβίβαζαν προς τους άρχοντες συνθήματα με φωτιά, η φρυκτωρία των αρχαίων. Ο καθηγητής Ν. Ashton έχει περιγράψει 56 τέτοιους πύργους. Η διάμετρος των αρχαίων πύργων κυμαίνεται από τα 4 μ. έως και 13,40 μ., με μικρότερο τον πύργο στον Άη Νικόλα στ' Αερινά και μεγαλύτερο τον πύργο στον Άη Γιάννη του Φάρου (πάνω από το Αποκοφτό).

Τα στοιχεία μεγέθους και χρονολόγησης των ήδη γνωστών πύργων μας παραχωρήθηκαν ευγενώς από την κ. Ζ. Παπαδοπούλου και τους συνεργάτες της, τους οποίους ευχαριστώ και από τη θέση αυτήν.

Ακολουθώς η πρώτη στήλη δηλώνει τον αριθμό του πύργου στην αλφαβητική σειρά και η δεύτερη τον αριθμό του πύργου επί του χάρτη του Υπουργείου Πολιτισμού – ΚΑ' Ε.Κ.Π.Α., υπεύθυνη Ζ. Δ. Παπαδοπούλου, αρχαιολόγος, σύνταξη μελέτης Ειρ. Κανατέλια, Α.Τ.Μ. και σύμβουλος μελέτης Γ. Ν. Μακρής, Α.Τ.Μ.

α/α	αρ. χαρτ.	Τόπος του πύργου
1.	1	στον Άγιο Γεώργιο της Χερρονήσου (5 ^{ος} αι. π. Χ.)
2.	71	στον Άγιο Νικήτα στο Σελ(λ)άδι
3.	72	στο(ν) Βουργάρω(ν)
4.	73	στον Άγιο Ιωάννη του Φάρου (6 ^{ος} αι. π. Χ.)
5.	27	στον Άγιο Δημήτριο του Αρχάβου ή Μαύρος πύργος (5 ^{ος} αι. π. Χ.)
6.	14	στον Άγιο Ιωάννη στα Μάγγ(γκ)ανα (5 ^{ος} αι. π. Χ.)
7.	49	στον Άγιο Ιωάννη στα Πλακιά (6 ^{ος} αι. π. Χ.)
8.	47	στο Αποκοφτό (6 ^{ος} αι. π. Χ.)
9.	42	στον Άγιο Νικόλαο στ' Αερινά (3 ^{ος} αι. π. Χ.)
10.	6	στο δρόμο προς Άγ. Νικόλαο της Χερρονήσου (4 ^{ος} αι. π. Χ.)
11.	59	*στον Αμπρουδέχτη, κοντά στη Χερρόνησο (4 ^{ος} -3 ^{ος} αι.π. Χ.)
12.	24	στ' Ανέριο / Ανέυρο, κοντά στον Βλάση (3 ^{ος} αι.π.Χ.)
13.	45	στις Αμμουδάρες (5 ^{ος} αι. π. Χ.)
14.	44	στ' Αργυρού το Πετάλι (4 ^{ος} αι.π. Χ.)
15.	48	ο Άσπρος Πύργος στον Πλατύ Παλό (6 ^{ος} αι. π. Χ.)
16.	23	στον Βλάση (4 ^{ος} αι.π. Χ.)

17.	35	στη Βλυχάδα (4 ^{ος} αι. π. Χ.)
18.	32	στη Βρύση (4 ^{ος} -3 ^{ος} αι. π. Χ.)
19.	36	στη Γούρνα (6 ^{ος} αι. π. Χ.)
20.	53	στα Ελληνικά, στο Φιδγιώνα (5 ^{ος} αι. π. Χ.)
21.	39	του Καδέ (4 ^{ος} αι. π. Χ.)
22.	52	στον Καλαμάρη, στις Καυκχάρες (5 ^{ος} αι. π. Χ.)
23.	37	στον Καλαμισιού το Φρούδι (6 ^{ος} αι. π. Χ.)
24.	20	στο Καμπαρναγιά, απέναντι στους Αγίους Αναργύρους της Πηγής (6 ^{ος} αι. π. Χ.)
25.	4	στο Καμπαρναγιά της Χερρονήσου (4 ^{ος} αι. π. Χ.)
26.	11	στον Καστανά (5 ^{ος} αι. π. Χ.)
27.	19	στον Κατέργου (4 ^{ος} -3 ^{ος} αι. π. Χ.)
28.	7	στον Κάψαλο (στο Σελ(λ)άδι)
29.	[12]	στον Κοκχαλά
30.	28	στον Κολοπάνη (4 ^{ος} - 3 ^{ος} αι. π. Χ.)
31.	55	στα Κούντουρα (5 ^{ος} αι. π. Χ.)
32.	18	στον Λαουθέρη το Σελ(λ)άδι (6 ^{ος} αι. π. Χ.)
33.	[40]	στα Λευκχίδγια ή Πελιάρδι
34.	[16]	στο Λιβαδά
35.	29	στο Μαραθίτη (4 ^{ος} αι. π. Χ.)
36.	17	στη Μαύρη Σπηλιά ή στην Πλάτη του Ραφεγιά (5 ^{ος} αι. π. Χ.)
37.	46	στη Μερισίνη (5 ^{ος} αι. π. Χ.)
38.	13	στον Μούστου (4 ^{ος} -3 ^{ος} αι. π. Χ.)
39.	31	στα Μούτθελα ή στον Μαντζουράνη τα Πεταλάκια (3 ^{ος} αι.π. Χ.)
40.	26	στον Ορνό (Βήδημα) 4 ^{ος} -3 ^{ος} αι. π. Χ.)
41.	[41]	στην Παναγιά τ' Ανεμορδ(ε)ίλι
42.	34	στην Παναγιά του Νήγιου (4 ^{ος} αι. π. Χ.)
43.	9	στης Παρασκευής το Πετάλι (ΒΑ του όρμου Παλούδια)
44.	22	στα Πατητήρια, στο Τόσο Νερό (4 ^{ος} αι. π. Χ.)
45.	30	στον Ποντικού το Φρούδι (3 ^{ος} αι. π. Χ.)
46.	38	στο Ραχαμό του Φάρου (4 ^{ος} αι. π. Χ.)
47.	3	στη Ρούμελη του Ατσόνιου (4 ^{ος} αι. π. Χ.)

(συνεχίζεται)

α/α	αρ. χαρτ.	Τόπος του πύργου
48.	2	στη Ρούμελη του Ζαμαρία (3 ^{ος} αι. π. Χ.)
49.	33	στη Ρύμνη (3 ^{ος} αι. π. Χ.)
50.	10	στο Σελ(λ)άδι (Δ του πύργου 7, 4 ^{ος} - 3 ^{ος} αι. π. Χ.)
51.	51	στη Σπηγιά του Μεγαλογιάννη, ΝΑ του Βαθιού (5 ^{ος} αι. π. Χ.)
52.	15	στην Τσι(υ)γκούρα (4 ^{ος} αι. π. Χ.)
53.	50	στον Τσιό(ώ)νη (5 ^{ος} αι. π. Χ.)
54.	21	στις Φαράγγοι (3 ^{ος} αι. π. Χ.)
55.	43	στο Φάρο (6 ^{ος} αι. π. Χ.)
56.	8	στη Φεγγάρα (3 ^{ος} αι. π. Χ.)
57.	25	στο Φλάμπουρο, Τσι(υ)γκούρα (4 ^{ος} - 3 ^{ος} αι. π. Χ.)
58.	54	στη Φυκιάδα (3 ^{ος} αι. π. Χ.), βλ. σχετικά λ.

Επιπλέον με νεότερες έρευνες, χάρη στη βοήθεια του αρχαιοφύλακα Σίφνου, Ιωάννη Τρίχα, εντοπίστηκαν ένας αρχαίος πύργος στο Φιδωπό και δεύτερος στον Άη Γιώργη στα Λιβαδάκια που μελέτησαν αντίστοιχα οι αρχαιολόγοι Στ. Σαμαρτζίδου και Χρ. Τελεβάντου. Τέλος, με τη συμβολή του αρχαιοφύλακα Απόστολου Καραβή εντοπίστηκαν δώδεκα ακόμα αρχαίοι πύργοι που μελετάει η αρχαιολόγος Ζώζη Παπαδοπούλου, αυξάνοντας τον αριθμό των ήδη γνωστών αρχαίων πύργων στον αριθμό των εβδομήντα έξι. Από τον ανωτέρω πίνακα των πύργων που εντόπισε και περιέγραψε ο Ν. Ashton, δεν κατέστη δυνατόν από την έρευνα της Ζ. Παπαδοπούλου να εντοπιστούν και να ταυτιστούν οι τέσσερις με α/α αριθμούς 29 / 12, 33 / 40, 34 / 16, 41 / 41.

α/α	αρ. χαρτ.	Τόπος του πύργου
59.	69	στα Αγριάμπελα, Β της Σκαλωτιανής
60.	57	στον Άη Γιώργη στα Λιβαδάκια (κατά Χρ. Τελεβάντου)
61.	59	στα Αλωνάκια
62.	68	στο Αρμύλι
63.	60	στο Κάθισμα
64.	66	στα Κισάργια
65.	63	στα Μαντροκαθισκιά (Ελληνικά)

66.	61	στο Μάρμαρο, κοντά στη Βλάχα
67.	70	στη Μουσία (στον Κοντού)
68.	67	στην Παναγία του Καργιάλη
69.	65	στο Συκχίδι
70.	64	στον Τζαννακιού
71.	62	στην Τζιουργιά / Τζω(ο)ύργια
72.	58	στον Τρούμπα
73.	56	στο Φιδωπό (κατά Στ. Σαμαρτζίδου)
74.	74	στο Λαγκαδάκι τ' Αβρά
75.	75	στο Δαφνί (Λάκκοι)
76.	76	στο Μακρύ Λουρί, βλ. τα σχετ. λ.

Πύργος της Δεποινούς, ο [βλ. λ. Πύργος / Δεποινούς, γεν. βαφτιστ. ον. Δεποινού <Δέσποινα «η Παναγία ως βασίλισσα του κόσμου» + κατάλ. -ού <αρχ. δέσποινα «κυρία του σπιτιού, οικοδέσποινα, αφέντρα» <*δεσπότηνα <*δεσ-πότηνα, θηλ. του δεσπότης, εφόσον το β' συνθετ. πότηνα αποτελεί θηλ. του πόσις «ο σύζυγος, ο κύριος του σπιτιού» (Μπαμπινιώτης), πβ. Μοσχού <Μόσχα]: ο άνω όροφος σπιτιού «παραπλεύρωσ της οικίας μας» (Γεώργιος Θ. Γαϊτάνος, «Σιφνιακά» κ' [2012] 97), ΝΑ στα Εξάμπελα. / Κ..

Πύργου το Λαγκάδι, του / στου [βλ. λ. Πύργος και Λαγκάδι]: το λαγκάδι Ν του αρχαίου πύργου που βρίσκεται στις Παρασκευής το Πετάλι, ΒΑ στα Παλούδγια. / Β.

***Πυροβόλι, το / στο, Πυροβόλοι, οι / στις και Πυργιόβολα, τα / στα** [<πυρόβολας «πυριτόλιθος, τσακμακόπετρα, που παράγει σπίθες, όταν προσκρούει σε ατσάλι» <πυρόβολος <πυροβόλος, ουσιαστικοπ. αρσεν. του μγν. επιθ. πυροβόλος, -ος, -ον «που ρίχνει φωτιά, αναμμένα βέλη» <πυρ + βάλλω]: εδαφώνυμο από τη φύση του εδάφους, ελαιόφυτος λόφος στα Β του νησιού, όπου το ξωκλήσι του Αγίου Νικολάου του Τρουλ(λ)ακιού, όπου υπάρχουν πυριτόλιθοι (1928 Βερνίκος, 21). Σχετικό και το δίστιχο από το τραγούδι «Στράτα μου της Χερρόνησος»:

Στις Πυροβόλοι σα θα βγω και πγιάσω του Γιαβρούχα
μου φεύγουνε τα βάσανα και οι καημοί οπούχα. / Β.

Ρ

Ραδιοφωνικός Σταθμός, ο [<ραδιοφωνικός «που έχει σχέση με τη ραδιοφω-

νία και το ραδιόφωνο» <γαλλ. *radiophonique* <*radiophon*(ie) = ραδιοφων(ία) «εκπομπή και λήψη ραδιοκυμάτων» -ique = -ικός / Σταθμός «το κτή(ι)ριο και οι εγκαταστάσεις, όπου γίνονται ραδιοφωνικές εκπομπές»]:

1. Για πρώτη φορά λειτούργησε ερασιτεχνικά από τον Πολιτιστικό Σύλλογο Σίφνου, αρχικά στην Καταβατή, στο μύλο Καρδίτση - Ναδάλη και στη συνέχεια στο διδακτήριο του Γυμνασίου Σίφνου στον Άγιο Αρτέμιο, μετά τη μεταστέγασή του στο νέο διδακτήριό του στις Αράδες (1988). / Κ.
2. με την επωνυμία «Radio active» λειτουργεί από το Θεόδωρο Παπατσάρουχα στον Αρτεμιώνα, απέναντι από την είσοδο του Δημοτικού Σχολείου. / Β.
3. αρχικά λειτούργησε στον Άγιο Λουκά με την επωνυμία K13 μεταξύ των ετών 1987-1991 κάθε καλοκαίρι και Πάσχα από τον Κωνσταντίνο Γεωργούλη. Το 1999 μετονομάστηκε σε «Πρίσμα» FM 91,8, ιδιοκτησία των αδελφών Αναστασίου και Κωνσταντίνου Γεωργούλη, αρχικά στον Άγιο Λουκά και στη συνέχεια από το 2001 στο Πλακωτό. Από τότε λειτουργεί με κάρτες και τηλεοπτικός σταθμός με την ίδια επωνυμία. / Κ.

Οι εκπομπές και των δύο ραδιοφωνικών σταθμών μεταδίδονται δια μέσου οικίσκου του Δήμου Σίφνου στον Άγιο Μερκούρη, όπου φιλοξενούνται και οι δύο.

«Ρακιζ(ε)ίου θέσις, του» [<Ρακιζέιον «ρακιντζ(ε)ιό, αποστακτήριο ρακής» <ρακι(τ)ζής «παραγωγός ή πωλητής ρακής» + κατάλ. ουσ. δηλωτικής εργαστηρίων, καταστημάτων -είο <ρακή,η / ρακί,το «απόσταγμα στεμφύλων, τσίπουρων» + κατάλ. -(τ)ζής <τουρκ. επαγγελματ. κατάλ. -ci <τουρκ. *raki* <ινδικ. *arrak* «οινόπνευμα από ρύζι»]: ιδιοκτησία της Μονής της Βρύσης, όπου η Μονή είχε «δένδρα συκαμινέας» ΒΔ στο Παναϊδάκι, όπου σώζονται οι μουριές («εις θέσιν Ρακιζίου» Κ.Βρ., 155 / «περιβόλι εις τον Κήπον με ρακεζιόν» 1808 Ν.Ε.Σ., 125 / Ρακετζιό (1835 Κ.Βρ., 131).

Ράμνο, στο [<αρχ. *ράμνος* «παλιουρος, παλιουριά, θάμνος ακανθώδης», το φυτό *ράμνος* η ελαιοειδής *rhamnus oleoides*, πβ. αρχ. *Ραμνούς*]: φυτωνυμικό τοπων., απότομη βραχώδης χαράδρα ΒΑ του Κάστρου, ψηλότερα από το Καρφί (βλ. λ.), πβ. φρ. *θα σου δώκω καμνιά να πας κάτω στο Ράμνο*. / Κ.

Ράτσωνας, ο / Ράτσωνα, στο [πιθανώς <Ράχσωνας / Ράχωνας <μεσν. *ράχων* «ράχη, οροσειρά, κορυφογραμμή» <αρχ. *ράχισ*, πβ. *ραχίδι*, *ραχούλα* «βουναλάκι», υποκορ. του ουσ. *ράχη*, και με παραφθορά *Ράψωνας*]: συνεχόμενα μικρά υψώματα και γειτονικό ρέμα συνέχεια του Καλοέρου καθώς και η παρόχθια ζώνη του στα ΝΑ του νησιού, ανάμεσα στον Τραυλό και τη Βρουλιά, στη συμβολή του με την Αλεβροχιά σχηματίζει τα *Διποτάματα* και στη συνέχεια χύνονται μαζί στο *Αποκοφτό* (βλ. λ.). / Κ.

***Ραφελιά η Πλάτη, του / Ραφελιά τη(ν) μ-Πλάτη, στου** [<μητρων. οικογ. όν. *Ραφελιάς* <*Ραφαλιάς* (Τ.Κ.Α.) <βαφτιστ. *Ραφαέλα* / *Ραφελιά* <*Ραφελής*

<*Ραφαήλης* <*Ραφαήλ* (άγγελος του Θεού) <εβρ. *Rafa'el* «αυτός που ο Θεός έχει θεραπεύσει», πβ. *Μιχελής* <*Μιχάλης* <*Μιχαήλης* <*Μιχαήλ*, «Φραζέσκος *Ραφελλιάς*» 1828 Σ.ι', 124 / *Πλάτη*, βλ. λ.): στα Δ του νησιού, πάνω από το λιμάνι των Καμαρών, όπου και αρχαίος πύργος, διακρίνεται σε *Μέσα* και *Έξω Πλάτη*. / Κ.

«Ράφου Αποστολ.», **στου** [<οικογ. πατρων. όν. *Ράφος*, εξελληνισμένος τύπος <*Ραφαήλ* <εβρ. *Rafa'el* «αυτός που γιάτρεψε ο Θεός», πβ. *Ραφελιάς* και οικογ. όν. *Ράμφος* (Τ.Κ.Α.), *Ζάφος* <*Ζαφείρης*]: κτητορικό τοπων., απροσδιόριστης θέσης, όπου αναφέρεται ότι είχε αγρό με ελαιόδενδρα το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 158, 159).

Ραχάκι, το / στο [«μικρή ράχη» <*ράχη* + υποκορ. κατάλ. -άκι (βλ. λ. *Ράχη*): μεσόγειος τόπος στα Ν, ανάμεσα στη *Μερ(ι)σίνη* και τον *Ακονιτό* (βλ. λ.). / Ν. ***Ραχαμός, ο / Ραχαμό, στο(ν)** [πιθανώς: **1.** <*Χαραμός* (με αμοιβαία ματάθεση των συμφώνων) «η της γης διάστασις» (Ησύχιος), «αι περί την θάλασσαν ρωγάδες πέτραι» (Ευστάθιος), «σχισμένος βράχος» <*χαραγμός* <*χαράζω* <αρχ. *χαράσσω* (πβ. *πράμα* <*πράγμα*) **2.** ή <αρχ. *χα(η)ραμός* (με αντιμετάθεση χ / ρ) «οπή, σπήλαιο, κοιλωμα, χάσμα, ρωγμή, στενή χαράδρα, νεροφάγωμα του εδάφους», πβ. *ραχαμάδα* <*χαραμάδα*, παρων. *μπαρμπα* - *Βασίλης Ραχαμός* και λ. *Σκχιζμάδες*]: τόπος στα ΝΑ του νησιού, πλησιόχωρα του Φάρου και Δ στο ακρωτήριο Νάφος, όπου αρχαίος πύργος και δημοτική γεώτρηση. / Κ.

«Ραχαρβάλη, εις το» [άγν. ετυμολ., πβ. οικογ. όν. *Αρχαβάλης* (Τ.Κ.Α.)]: απροσδιόριστη θέση σήμερα, όπου υπήρχε εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου («εις τον Άγιον Κωνσταντίνο ει το *Ραχαρβάλη*» 1816 Σ'.β', 118).

Ράχες του Μο(υ)γκού, οι / στις [βλ. λ. *Ράχη* / *Μο(υ)γκού*]: στη Β πλευρά του Προφήτη Ηλία, και στου Μο(υ)γκού, όπου αφθονούν τα αυτοφυή κοντόπουλα (άγρια ζουμπούλια). / Κ.

***Ράχη, η / στη** [<αρχ. *ράχισ* «κορυφογραμμή υψώματος, μικρό ύψωμα» <ρ. *ράσσω* «χτυπώ, ρίχνω», πβ. λ. *Πλάτη*. (1714 Σ.β', 8-9 και Σ.ιδ', 140 και 1714 Σ.ιθ', 28)]:

1. *στο Άντρι, στον παλιό δρόμο προς τη Χερρόνησο, πάνω από τους Πυροβόλους. / Β.
2. στον Προφήτ' Ηλία του Τρουλ(λ)ακιού. / Β.
3. *Ράχη Μο(υ)γκού* (1834 Σ.γ', 104).
4. *Ράχη* του Άη Νηγία του Αψηλού (Πετρωτός).

Ω τι μεγαλεία τα 'χει / του Άη Νηλιά η *Ράχη*! / Κ.

Ραχίδια, τα / στα [<**Ραχίδια* «ραχούλες, μικρές ράχες» <*ραχίδι(ον)* <*ράχισ* + υποκορ. κατάλ. -ίδι(ον)]: εδαφονύμιο, η ανώτερη συνεχόμενη επιφάνεια υψώματος, θέση που δεσπόζει της θάλασσας στα Α, ανάμεσα στον Ξεύρη / Ξέβρη και το Σκαλωτό, μαζί με το γειτονικό του *Αγδονιού* (βλ. λ.). / Β.

Ράψωνας, ο [παραφθορά του *Ράτσωνας, ο* (βλ. λ.)].

Ρέγ(κ)λη το Πεταλάκι, του / στου [και *Ρέγκλου*, οικογ. όν. από παρωνύμιο:

1. Ρεγκλής <τουρκ. *renkli* «χρωματιστός» (Βογιατζόγλου, Τομπαϊδης) 2. Ραίγλης «ραιβοσκελής, στραβοπόδης, στραβοκάνης» <συμφυρ. αρχ. ραιβός + συνων. (ντ)ζεύγλης / Πεταλάκι <Πετάλι (βλ. λ.) + υποκορ. κατάλ. -άκι>: μικρό ύψωμα Β της Χώνης στο δρόμο προς το Σελ(λ)άδι. / Β.

Ρείκες, οι / στις [φυτωνύμιο <Ρείκες <αρχ. ερείκη (με σίγηση του αρχικού άτονου ε-) «φρυγανώδης θάμνος με μικρά μωβ άνθη που τρυγούν οι μέλισσες, αλλιώς το ρείκι»]: πλαγιά με αυτοφυείς ρείκες κάτω από του Αράπφη το Φρούδι, ΝΑ στην Αγία Μαρίνα του Φλάμπουρου και απέναντι στις Μερσινιάς. / Κ.

Ρέμα του Δροσερού, το / στο [<μεσν. *ρέμα* <ρέμμα (με απλοποίηση) *ρέβμα* (με αφομοίωση) <αρχ. *ρεύμα* «βαθιά αυλάκωση του εδάφους από τη ροή των νερών» <ρέω / βλ. λ. *Δροσερό* / -ού>]: πηγάζει από τη Λουρομάδα και χύνεται στη Ν ακαλή του όρμου των *Καμαρών* (βλ. λ.). / Κ.

Ρέμα ή Λαγκάδι του Κουράγιου, το / στο [βλ. λ. *Ρέμα Δροσερού* / οικογ. όν από παρων. *Κουράγιος* (Τ.Κ.Α.) <κουράγιο <ιταλ. *coraggio* «θαρραλέα αντιμετώπιση δύσκολων καταστάσεων» <λατιν. **coraticum* <*cor* «καρδιά» («Γεώργιος Κουράγιος» 1822 Σ.ζ', 116 / 1831 Σ.ιε', 191: 1. καλλιεργούσε κτήματα της Μονής Θεολόγου 1834 Σ.η', 36 2. καταγόταν από τα Εξάμπελα 1828 Σ.ι', 116, βλ. και λ. *Λαγκάδι*]): αρχίζει από τον Κάψαλο και καταλήγει στο Λιβαδά, Δ στις *Σκχιζμάδες* (βλ. λ.). / Κ.

Ρέματα, τα / στα [<ρέμα «αυλάκωση του εδάφους από τη ροή υδάτων» <αρχ. *ρεύμα* <ρέω>]: βλ. λ. *Χείμαρροι*.

Ρεούδια, τα / στα [**Ρεούδια* <αρεούδια «μικρές βαλανιές, δεντροπρινιές» (με έκπτωση του αρχικού άτονου α-) <αρεούδιον, υποκορ. του αρχ. *αρεός* «δρυς η *αρία*, *quercus smilax*» (Ι. Θωμόπουλος), Θεόφρ. Ιστ. Φυτ., 3, 16, 3 «ανά μέσον πρίνου και δρυός εστιν και ένιοι γε υπολαμβάνουσιν έναι θήλυν πρίνον (...), καλούσι δε γε Δωριείς και *αρίαν* το δένδρον» (Κ. Μηνάς)]: συνεχόμενοι λόφοι Β στο ύψος των Σχισμάδων και Ν του δρόμου Καμαρών-Απολλωνιάς, ανάμεσα στην Παναγία την Πλατάνισσα και τα Τρία Δεντρά, όπου σώζονται ελάχιστα δένδρα βελανιδιάς που δικαιολογούν το τοπων., το μεγαλύτερο αποτελεί αληθινό μνημείο της φύσης. Το τοπων. μαρτυρεί την ύπαρξη παλαιότερα περισσότερων βελανιδιών στο νησί, πβ. τοπων. *Βαλανιές*, *Τρεις Βαλανιές*, *Κούμαρα*, *Μαμίκυλας*, *Τρία Δεντρά*, *Πλατάνισσα* κ. ά. / Β και Ν.

Ρήγα το Βουνό, του / στου [βλ. λ. *Βουνό του Ρήγα*].

Ρηάνγκια, τα / στα [<**Ρηάκια* (δε δικαιολογείται το -νγκ- <-κ-) <ρήχη, τα «ρηχά μέρη, αβαθές μέρος της θάλασσας» + υποκορ. κατάλ. -άκια (<-άκι) <αρχ. *ρηχός*]: κολπίσκος στη ΒΑ ακτή, Β στον κάβο του Άη Σώστη και κοντά στο Δίσκο, επειδή δήθεν στο σημείο εκείνο είναι ανάβαθη η θάλασσα, βλ. λ. *Ρηάνγκια* (αποδεκτή ορθογράφηση). / Β.

Ρί(γ)ανη, η / στη [βλ. λ. *Αρίανη*].

Ρικχάρη, του / στου [οικογ. όν. *Ρικάρης* (Τ.Κ.Α.) <πιθ. *Ρίκος* + κατάλ. -άρης (<μεσν. -άρης <μτγν. -άριος <λατιν. -*arius*) <βαφτιστ. όν. *Ερίκος* (με σίγηση του αρχικού άτονου Ε-) <αγγλ. *Eric* «ο μόνος- ένας βασιλιάς, άρχοντας», αρχ. σκανδ. προέλ. <*einn* «έννας» (πβ. *ei* «άπαξ, για πάντα») + *rik* «εξουσία, δύναμη»]:

1. περιοχή στο Τόσο Νερό, βλ. λ. / Κ.

2. του Ρικχάρη τα Λουργιά, Β στον Προφήτη Ηλία τον Ψηλό. / Κ.

3. του Ρικχάρη το Φρούδι, μεσόγειος τόπος Β στον *Κάμπα* (βλ. λ.). / Κ.

Ρι(ν)τζώματα, τα / στα [<**Ριζώματα* <*ρίζωμα* «σύνολο ριζών» <*ριζώνω* <αρχ. *ρίζω*, -ώ <*ρίζα* ή <*ριζά* (τα) «πρόποδες του βουνού»]:

1. *μεσόγειος τόπος στα Β, κοντά στον Άη Νικήτα, Ν στη *Φεγγάρα* (βλ. λ.). / Β.

2. μεσόγειος τόπος στα Ν, ΒΔ στου Ντακορόνια. / Ν.

«Ριφιούς», του / στου [ανδρων. οικογ. όν. από παρων. *Ριφιού* / *Ριφιός* (Τ.Κ.Α.) <μεσν. *ρίφιν* <αρχ. *ερίφιον* (με σίγηση του αρχικού άτονου ε-), υποκορ. του *ερίφος* «μικρό κατσίκι» («*αμπέλι εις το Σκαλωτό ονομαζόμενο του Ριφιού*» 1814 Σ.α', 102 / «*Δημήτρης Ιωάννου Ριφιούς*» 1785 Ι.Α.Κ., 75 / 1831 «*Δημήτριος Ριφιός*» Σ.ιε', 189), πβ. ανδρων. οικογ. όν. *Μαστροκαλούς* <*Μαστρόκαλος*, *Μπαλούς* <*Μπαλής*, *Ραφελιούς* <*Ραφελιάς* κ. ά.]: απροσδιόριστη σήμερα θέση στο Σκαλωτό. / Β.

Ριχαλοπόταμα, τα / στα [«ποτάμι με διακλάδωση ή δύο χείμαρροι που ενώνονται σε ένα» <*ριχάλι* («που απολήγει σε δύο σκέλη, όπως το σχετικό γεωργικό εργαλείο» <*διχάλι* <*διχάλα* <αρχ. επίθ. *δίχαλος* <*δίχηλος* <*δισ* + *χηλή* «οπλή ίππου» + *ποτάμι* (<μεσν. *ποτάμιν* <μτγν. *ποτάμιον*, υποκορ. <*ποταμός*), πβ. και *Διποτάματα*]:

1. οι παραπόταμοι του Βό(ώ)λου που πηγάζουν από τη Β πλαγιά του Προφήτη Ηλία και αφού ενωθούν με το χείμαρρο του «*Ιλισαίου*» (<*Ελισαίου*) κοντά στον Άγιο Κοσμά, χύνονται μαζί στο Λιβαδά και στο ύψος της Λαγκάδας. / Κ.

2. ρέμα με δύο σκέλη, από τα οποία το ένα πηγάζει από τη Λουρομάδα και το άλλο από την Πλάτη του Ραφελιά και, αφού ενωθούν κοντά στη Μαύρη Σπηλιά, καταλήγουν στον όρμο των Καμαρών. / Κ.

3. ρέμα με δύο σκέλη που πηγάζει από του Απάνω Κοντού, κόβει τα Σιόπατα και χύνεται στη θάλασσα απέναντι στην Κιτριανή. / Ν.

Ριχάνγκια, τα / στα [<*Ριχάγια* (-νγκι- <-γι-) <*Ριχάλια* <*Διχάλια* <*διχάλι* «το γνωστό γεωργικό εργαλείο που χρησιμοποιεί ο γεωργός κατά το αλώνισμα και το λίχνισμα, κάθε αντικείμενο που καταλήγει σε δύο σκέλη» <αρχ. επίθ. *δίχαλος* <*δίχηλος* <*δισ* + *χηλή* «οπλή ζώου»]: κολπίσκος στη ΒΑ ακτή, Β στον κάβο του Άη Σώστη και κοντά στο Δίσκο, από τη διαμόρφωση της ακτής που μοιάζει με διχάλια, πβ. λ. *Ριχαλοπόταμα*, βλ. λ. *Ρηχάνγκια*. / Β.

Ρόδο το Αμάραντο, το / στο [προσφώνηση της Θεοτόκου από τους ύμνους των Χαιρετισμών <ρόδο «τριαντάφυλλο» <αρχ. *ρόδον / αμάραντο* «που δε μαραίνεται, αειθαλής» <μτγν. επιθ. *αμάραντος* <α- στερητ. + *μαραίνω*]: επωνυμία μιας από τις νεόδμητες εκκλησίες της Σίφνου, στο δρόμο προς τις Καμάρες και στην παράκαμψη προς του Μο(υ)γκού, που ανέγειρε ο Νίκος Σκλάβαινας (1996-1998), βλ. και λ. *Παναγία Ρόδο το Αμάραντο και Παναγία των Εξαμπέλων, Παναγία του Μο(υ)γκού*. / Κ.

Ρόδου, του / στου [οικογ. όν. *Ρόδος* (Τ.Κ.Α.), ίσως <ρόδο «άνθος τριανταφυλλιάς» ή <το νησί *Ρόδος*]: αγρός στο Λαγκάδι Φυρ(ρ)ογείων, Δ και πλησίον της εκκλησίας της Αγίας Κυριακής, κτήμα της Βρυσιανής (1783 Κ.Βρ., 152). / Κ.

Ρόκχα, η / στη [1. <**Ρόκκα* (-κχ- <-κ-) <ιταλ. *rusa* «το φυτό ερούκα η ήμερος, αυτοφυές ή κηπευτικό, χρήσιμο σαλατικό» 2. ή <ιταλ. *rossa* «ηλακάτη», πβ. *Αρδαχτάκι* και οικογ. όν. *Ρόκ(κ)ας* (Τ.Κ.Α.)]: καβάκι στην Α ακτή του νησιού, κοντά στον Σιδερού και τα Λιβαδάκια (βλ. λ.). / Κ.

Ρολογά, του / στου [<επαγγελμ. οικογ. όν. *Ρολογάς* (Τ.Κ.Α.) <ρολόγι + επαγγ. κατάλ. -άς <μτγν. *ωρολόγιον* (με σίγηση του αρχικού άτονου ω-) <ώρα + λέγω]: ρέμα στα Ν του νησιού που ξεκινάει από του Καργιού, συνεχίζει ως του Εύδη τον ποταμό και χύνεται στη Φυκιάδα (βλ. λ.). / Ν.

Ρούμελη, η / στη [ονομασία της Στερεάς Ελλάδας <τουρκ. *Rum* «Έλληνας» (<αραβ. *rūmī* «χριστιανός») + *el* «χώρα» + *i* (επίθημα που δηλώνει κτήση) «οι Ρωμιοί και η χώρα τους /ευρωπαϊκή Τουρκία» <μεσν. *Ρωμιός*]: στα Β του Αμπρουδέχτη μεγάλες ιδιόκτητες βοσκήσιμες εκτάσεις, όπου υπάρχουν και αρχαίοι πύργοι:

1. *Ρούμελη του Ατσόνιου* [1. οικογ. όν. <*Αντζώνιος* «αυτός που έχει μεγάλη κνήμη» <*αντζώνι* + κατάλ. -ιος <*αντζί* + κατάλ. -ώνι <μεσν. *αντζίον*: 2. <αρχ. *αντίον* «ξύλο του αργαλειού στο οποίο τυλίγεται το ύφασμα» 3. ή <*αντικνήμιον* με σύντμηση «το μεταξύ της κνήμης και των σφυρών μέρος του ποδιού», πβ. και παρων. *Ατσονάριος*]: μεσόγειος τόπος στα Β, αριστερά στο δρόμο προς τη Χερρόνησο, Β στον Αμπρουδέχτη. / Β.

2. *Ρούμελη του Ζαμαρία* [οικογ. όν. από παρων. <*Ζαμαρίας*: 1. ή <*τζαμαρία* <*τζάμι* + -αρία 2. ή <ιταλ. βαφτ. όν. *Ζαν Μαρία*]: μεγάλη έκταση γης, γειτονική με τη Ρούμελη του Ατσόνιου, ανάμεσα στα Καταλύματα και τον Αμπρουδέχη. Δύσκολος ο συσχετισμός των τοπων. με τις αντίστοιχες περιοχές: πιθανώς δηλώνουν μεταφ. μεγάλες εκτάσεις γης, σαν τη Στερεά Ελλάδα. πβ. τοπων. *Λαμία, Πελαγονία*. / Β.

***Ρούχουνας και *Ρούκουνας, Ρούκχουνα(ς), ο / στο(ν)** [1. <*ρούκουνος* <*ρούκνος* <*ρίκνος* <*ρικνός* «ρυτιδωμένος, ζαρωμένος» με ανέβασμα του τόνου (*ξέρα* <*ξηρά*), τροπή του -ι- σε -ου- (*τσικνίδα* > *τσουκνίδα*) και ανάπτυξη του συνοδίτη φθόγγου (*ιγδίον* > *γουδί*) 2. ή <*ρούφουλας* <*ρουφάω*-ώ + κατάλ. επιτατ. -ούλας <αρχ. *ροφά* (Ι. Θωμόπουλος) «φυσική καταβόθρα που καταπίνει

όμβρια ή θαλάσσια νερά με θόρυβο, δίνη νερού, ρουφήχτρα» 3. πβ. *Ρούθουνας* «ρουθούνι μεγάλο» <*ρουθούνι* + *μεγεθ.* κατάλ. -ας <μεσν. *ρουθούνιν* <αρχ. *ρώθων* και *οικογ.* όν. *Ρούκουνας* (Τ.Κ.Α., Σ.Π., 21), *Ξεφυσιστή, του / Πιτσι(υ) λίστρια*]: ο δυτικός κάβος του ακρωτηρίου *Κοντός* (βλ. λ.). / Ν.

***Ρύμνη, η / στη** [<αρχ. *ρύμη* «ορμή, δύναμη, εν τη ρύμη του λόγου (καθώς μιλά κανείς γρήγορα) / στενός κατηφορικός δρόμος, στενωπός, στενό δρομάκι / αλλιώς κοίτη ρυακιού, ποταμόσυρμα» <*ρέω*]:

1. Ρύμνη του Κάστρου: στενό σοκάκι του χωριού στο Μέσα Κάστρο, μεταξύ των οικιών Κατσουλάκη και Συνοδινού («*Ρήμνη*» 1795 Σ.α', 98 και Σ. ια', 17). / Κ.
2. *μεσόγειος τόπος στα ΝΔ του νησιού, ΒΑ της Βλυχάδας, εκεί και αρχαίος πύργος. / Κ.
3. Ρύμνη Πίσω και Μπρός στη Γεν(ν)αργιά, στο Βαθύ. / Ν.
4. της Κατσίστριας, ανάμεσα στην Κατσίστρια και το Συκίδι, στο Βαθύ. / Ν.

Ρωμαϊκό Νεκροταφείο, ο [<ουδέτ. μτγν. επιθ. *ρωμαϊκός* «που ανήκει στη ρωμαϊκή εποχή» <*Ρωμαίος* <*Ρώμη* / *Νεκροταφείο* «ο τόπος, όπου θάβονται οι νεκροί» <μτγν. *νεκροτάφιον* <*νεκροτάφος* <*νεκρός* «πεθαμένος» + *τάφος* «μνήμα» <*θάπτω*]: ΝΔ του οικισμού του Κάστρου, όπου οι ανασκαφές απέδειξαν την ύπαρξη νεκροταφείου της ρωμαϊκής εποχής. / Κ.

Ρωμάνου, του / στου [<σιφνιακό πατριδων. οικογ. όν. *Ρωμάνος* / *Ρωμανός* <*Romanus* «Ρωμαίος, ρωμαϊκός» και *Ρωμιός*=*Έλληνας* («*παπα Ιωάννης Ρωμάνος*» 1689 Σ.ια', 144), (πβ. λατιν. *Romania*, ονομασία του Βυζαντίου από τον 4^ο αι. μ.Χ. και *Αγίου Ρωμανού* εκκλησία στην Καταβατή)]: χωράφι στου Μο(υ)γκού, ΝΑ της Μονής. / Κ.

Σ

Σαβολαίβα, *Σαβολέβα η / στη [<*σαγολαίβα* <*σακολαίβα* (το -κ- με επίδραση του *σάκος*) «τετράγωνο πανί карабиού, που έχει τέτοια ραφή, ώστε φουσκώνει από τον άνεμο σχηματίζοντας ένα είδος σάκου, τύπος ιστιοφόρου που έχει τέτοιου είδους ιστία» <*σαγολαίφα* <μεσν. *σαγολαίφεα* <μτγν. *σάγος* «χοντρό μάλλινο ύφασμα που φορούσαν οι στρατιώτες» <λατιν. *sagus* + αρχ. *λαίφος* «ύφασμα ιστίου, карабόπανο», πβ. λ. *Αρτιμόνι, Μαϊστρα*]: μικρός όρμος και παραθαλάσσιος τόπος, ΝΔ του νησιού, Ν του Βαθιού και Δ στα *Φυρ(ρ)όχελα* (βλ. λ.). / Ν.

«*Σαβούραις, εις ταις*» [(Κ.Βρ., 138 και Σ.ιγ', 100) και «*Σαβούρες*» (Κ.Βρ. 152)]: βλ. λ. *Σαούρες*.

Σακελ-λάριου, του / στου [βαφτιστ. και πατρων. οικογ. όν. *Σακελλάριος* (Τ.Κ.Α.) <μεσν. *σακελλάριος* «τιμητικό εκκλησιαστικό αξίωμα, χωρίς δικαιοδοσία / άλλοτε ο ιερέας ή διάκονος που κατείχε το αξίωμα του σακελλάρι-

ον επόπτευε τα μοναστήρια της επισκοπής για την τήρηση του μοναχικού καθεστώτος, υπεύθυνος για το χρηματοφυλάκιο, υπουργός οικονομικών στο Βυζάντιο <λατιν. *sacellarius* «θησαυροφύλακας» <*sacellus* / *σακέλλιον* «βαλάντιο, μικρός σάκος» + κατάλ. *-arius*, υποκορ. του *saccus* <αρχ. *σάκ(κ)ος*]: κοντά στα Φυρ(ρ)όγεια, άγνωστο όμως ποιος κληρικός υποδηλώνεται ως ιδιοκτήτης της περιοχής. / Κ.

Σακελ-λάριου το περιβόλι, του / στου [βλ. λ. *Σακελ-λάριου* και *Περιβόλι του Ανδρόνικου*]: περιβόλι πλησιόχωρα στην εκκλησία του Αγίου Γεωργίου και της Παναγίας στα Γουρνιά, άγνωστο όμως ποίου Σακελλάριου, επειδή στη Σίφνο το Σακελλάριος απαντιέται μόνο ως εκκλησιαστικό οφίκιο και όχι ως βαφτιστικό και πατρωνυμικό οικογενειακό όνομα. Παράλληλα το οφίκιο του Σακελλάριου είχαν λάβει, πλην ιερέων και σε άλλες ενορίες της Σίφνου, όπως μας πληροφορεί ο αρχιμανδρίτης π. Φιλάρετος Βιτάλης στη μονογραφία του για τον *Ιερό Ναό της Παναγίας Κόγχης Αρτεμίωνος Σίφνου* (1985, σ. 34-35), οι εφημέριοί της: Κωνσταντίνος Ν. Βερνίκος (1846-1892), Νικόλαος Κ. Βερνίκος, μέγας σακελλάριος και διδάσκαλος (1892-1905), Εμμανουήλ Λεμπέσης (1905), Νικόλαος Ιω. Δεπάστας (1915-1941). Επιπλέον ο ιστοριοδίφης Σίμος Μ. Συμεωνίδης στο βιβλίο του *Ιστορικά Αγίου Κωνσταντίνου Αρτεμίωνος Σίφνου* (1991, 43-43) αναφέρει ότι στις 28 Σεπτεμβρίου 1826 ο άγιος οικονόμος Νικόλαος Μπάος με τον άγιο σακελλάριο Νικόλαο Βερνίκο ως συνιδιοκτήτες του Αγίου Κωνσταντίνου «...δίδουν εις το μαστρο Γιαννάκον Δεττοράκη παπα-Στεφάνου Κρητικού τα οσπήτια οπού έχει η εκκλησία τως κείμενα εις τον Άγιον Γεώργιον εις τα Γουρνιά με το κελλάρι από κάτω και το ένα κηπάρι οπού είναι κατά το μέρος της στράτας...». Εξάλλου, κατά τον π. Φιλάρετο Βιτάλη (σ. 15), ο συγγραφέας της *Ιστορίας της Παναγίας της Πουλάτης ή Διαλισκάρι* (1933), ήταν «γιος του σακελλάριου Κωνσταντίνου Βερνίκου», ο οποίος αυτοπροσδιορίζεται στην προμετωπίδα του βιβλίου του ως *Γεώργιος Σακελ.(λάριου) Βερνίκος*, δηλαδή με το οφίκιο και όχι με το βαφτιστικό όνομα του πατέρα του. / Β.

«Σαλαγγιά, εις του» [κτητορικό τοπων. <παρων. *Σαλαγγιάς* <ουσ. *σαλαγγιά* «τρία με τέσσερα αγκίστρια κολλημένα· χρησιμοποιείται για την αλιεία, κυρίως, χταποδιών»]: «εις του Σαλαγγιά εις την Λαγγάδα» 1786 Σ.ιδ', 131]: μικροτοπων. απροσδιόριστης θέσης σήμερα.

Σαλαμάνου, του / στου [<πατριδων. οικογ. όν. *Σαλαμάνος* (Τ.Κ.Α.), πιθανώς από τη συνεκφορά το τελικό -ς του άρθρου της πηγής στην αρχή του ονόματος *Αλαμάνου* και έγινε τη- *ς*Αλαμάνου ή του-*ς*Αλαμάνους <Αλαμάνος (εθνικό όν. ενός γερμανικού φύλου, που υπηρέτησαν ως μισθοφόροι στρατιώτες των Βυζαντινών και των Φράγκων) <ιταλ. *Alemanno* <λατιν. *Allemanus* «Γερμανός»], πβ. *Αλλαμάνος*, *Αλλαμανής*, *Αλαβάνος*]: τόπος στον Ελεήμονα. / Κ.

Σαν Αντόνιο, ο / Σαν Αντόνιο, στο(ν) [<ιταλ. *sant' Antonio* <*santo* <λατιν.

sanctus «άγιος, σεβαστός» («εκκλησία τιμωμένη στο όνομα του αββά Αγίου Αντωνίου» 1660 Σ.ιβ', 131 / 1632 Σ.δ', 37 / 1639 Σ.στ', 52 / 1652 Σ.στ', 82, 85 / 1678 «*chiesa cattedrale Latina intitolata sant' Antonio Abbate*» Σ. η', 169 / 1711 Σ.θ', 179, 184 / 1723 Σ.ι', 154 κ. κ.): άλλοτε μητροπολιτικός ναός των καθολικών στο Μέσα Κάστρο, βλ. και λ. *Άης Αντώνης*, *Φραγκαντώνης*, *Φραγκοκλησία*. / Κ.

“Sancto Constantino” [1462 Σ.ιε', 27 <ιταλ. *sancto* «άγιος» <λατιν. *sanctus*]: πρόκειται για τον Άγιο Κωνσταντίνο του Αρτεμώνα. / Β.

***Σαούρες, οι / στις** [<*Σαβούρες* <*σαβούρες* <ιταλ. *saburra* «έρμα των πλοίων, άχρηστα αντικείμενα» («εις ταις σαβούραις» 1797 Κ.Βρ., 138 και «*Αούρες*» (οι *Αούρες* <τις *Σ-αούρες* με έκπτωση του αρχικού *Σ-* από την αιτ. του πληθυντ.) / 1806 Σ.Ν.Ε.Σ., Συμφωνητικά α/α 4 / «εις τας ασύρας», «στις ασύρες» (προφανώς από λανθασμένη ανάγνωση) Π.Β., 71, 72]: κολπίσκος και παραθαλάσσιος τόπος, Ν της Χρυσοπηγής, με πολλά χαλίκια απ' όπου, όπως λέγεται, τα πλοία «*σαβούρωναν*», δηλαδή φόρτωναν έρμα, μετά την εκφόρτωσή τους στο λιμάνι του Φάρου. / Ν.

Σαρακηνικό, το / στο [<**Σαρακηνικό*: 1. <οικογ. όν. *Σαρακηνός* + κατάλ. *-ικο* «κτήμα που ανήκει στην οικογένεια Σαρακηνών» 2. ή <εθνικό *Σαρακηνός* + κατάλ. *-ικο* <αραβ. *saraq* «ανατολή ήλιου», που δηλώνει την προέλευση των Μουσουλμάνων «τόπος που έχει σχέση με τη δράση Σαρακηνών, των Τούρκων ή Αγαρηνών», ανάμνηση των επιδρομών Σαρακηνών πειρατών κατά τη βυζαντινή και μεταβυζαντινή περίοδο 3. ή <λατιν. *Saraceni* όνομα φυλής της Αραβίας, πβ. *Τουρκαύλακο* στη Χερρόνησο και στου Κοντού]: ο δυτικός κάβος της Φυκιάδας στου Κοντού και κολπίσκος, τόπος όπου θα προσορμίζονταν τα πλοία των Σαρακηνών. / Ν.

Σαράλια και Σεράλια, η / στη [<*σεράγια* <*σαράγια* (με ανομοίωση) <μεσν. *σαράγι(ον)* <τουρκ. *saray* «παλάτι», κατά τον ιστορικό Κάρολο Γκιών το τοπων. προήλθε από τις μεγαλόπρεπες οικοδομές που υπήρχαν στα χρόνια της τουρκοκρατίας (17ος αι.) στην κοιλάδα του Γιαλού, πβ. προφορά της συλλαβής *-γι-* ως *-λι-* και αντίστροφα, της συλλαβής *-λι-* ως *-γι-*, στο σιφνιακό γλωσσικό ιδίωμα *σκάγια* > *ασκάλια*, *ελιά* > *εγιά*]: ο μικρός όρμος του Κάστρου, λιμάνι της Σίφνου από τα αρχαία, τα μεσαιωνικά χρόνια (1678 Σ.η', 175 / 1777 «*το αμπέλι εις την Σεράλια*», π. Φώσκολος, Π. Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β', 387), έως τα τέλη του 20ού αι., οπότε οι Καμάρες αναδείχτηκαν σε πρώτο λιμάνι (1650 *το λιμάνι της Σεράλιας* I.A.K., 24 / 1652 Σ.δ', 42 και Σ.στ', 99 / «*κτήμα στη Σεράλια*» 1660 Σ.ιβ', 137). Διαφορετικά λέγεται και *Γιαλός* (βλ. λ.), ενώ από περιηγητές του 16ου αι. και μετά αναφέρεται και ως *Golfo Schinos*, *Κόλπος του Σχίνου* (Τ.Σ. 99). Εδώ λειτουργούσαν άλλοτε δύο αγγειοπλαστεία και προπολεμικά βυρσοδεψείο της οικογένειας Χασούρη. / Κ.

«Σάρη», του / στου [οικογ. όν. *Σάρης* και παρων. της οικογένειας Ραφελέ-

του «του κυρ Ιωάννη Αντώνη Σάρη» (1820 Σ. ιδ', 160), πβ. οικογ. όν. Σαρ-
(ρ)ής <τουρκ. sari ξανθός, κίτρινος>]: (1776 Σ.ιδ', 128) τοπων. απροσδιόρι-
στης θέσης σήμερα.

Σαρλί, του / στου και ***Σαρλί, το / στο** [1. <οικογ. όν. Σαρλής (Τ.Κ.Α.) ή
<τουρκ. sarli «έμπορος που αγόραζε και μεταπουλούσε αιχμαλώτους» 2. ή
<Σαριλής <τουρκ. Sarili «τυλιγμένος ρολό» (Τομπαΐδης). Το Σαρλί, ονομα-
στική ουδετέρου, προήλθε από τη γενική του ενικού (πβ. στου Σταυρή> το
Σταυρί, του Γουδή> το Γουδί, του Περιστέρη> το Περιστέρι, του Χαϊδάρη> το
Χαϊδάρι)]: κτητορικό τοπων., κολπίσκος και παραθαλάσσιος τόπος στα ΝΑ,
απέναντι στην Κιτριανή, όπου, κατά την αρχαιολόγο Ζώζη Παπαδοπούλου,
«εντοπίστηκαν τρεις γειτονικές θέσεις εκκαμίνευσης, που χρονολογούνται
στην πρώιμη εποχή του Χαλκού» (Π. Δ' Δ.Σ.Σ. (20013)29). / Ν.

Σεκλιά, του / στου [ίσως παραφθορά του τοπων. Θεκλιά / Φεκλιά (βλ. λ.), πβ.
Σεκλού, βαφτ. όν. στη Σίλλη της Καππαδοκίας]: προς το Φάρο, ανάμεσα στον
Πήαδο, την Αγία Ειρήνη Φάρου και το Ευβουνί. / Κ.

Σέλιου, του / στου [<οικογ. όν. από παρων. Σέλιος <αρχ. σέλιον (το γνω-
στό φυτό που χρησιμοποιείται ως άρτυμα σε διάφορα φαγητά), πβ. αρχ. Σελι-
νούς («το μόνιασμα του Σελίνου» 1785 Ι.Α.Κ., 72 / «του Ιωάννη Σέλιου» 1790
Σ.ια', 67 / «Ιωάννης ο Σέλιος, παπά Γεωργίου Μαστροκάλου» 1876 Ι.Α.Κ., 88)
και οικογ. όν. Σέλινας και Σέλιμος στον Τ.Κ.Α.]: κτητορικό τοπων. στη Χερρό-
νησο (1785 Ι.Α.Κ., 72). / Β.

Σελ-λάδα, η / στη [<Σελ(λ)άδα «το μεγάλο σελ(λ)άδι» (βλ. επόμενο λ.) <σελ-
(λ)άδι + μεγεθ. κατάλ. -α]: μεσόγειος τόπος Δ στα Κατσιπρίνα (βλ. λ.). / Κ.

***Σελ-λάδι, το / στο** [<σελλάδι(ον) «αυχένος κορυφογραμμής, διάσελο, διά-
ραχο, η διάβαση στο μεταξύ δύο βουνών χαμήλωμα» <σέλ(λ)α <ιταλ. sella
<λατιν. sella <sedella <sedes «κάθισμα» (1843 Σ.ιε', 70 / 1801 Σ.ιδ', 131)]:

1. *ΒΑ, στο δρόμο προς τη Χερρόνησο, όπου προϊστορική ακρόπολη, αρ-
χάιος πύργος και το ξωκλήσι του Αγίου Νικήτα (1843 Σ.δ, 58, 123). πβ.
το δίστιχο από το δημοτικό τραγούδι «Στράτα μου της Χερρόνησος»:
«Πάρε δυο κοντολάμπαδα κερι κι ένα ροάκι λάδι
κι έλα το Σάββατο βραδύ να μέ βρεις στο Σελ-λάδι». / Β.
2. του Κολαράκη <Κολαράκης, πατρων. οικογ. όν. <Κολάρα + υποκορ. κα-
τάλ. -άκης <Κολό (το) + μεγεθ. κατάλ. -άρα <Νικόλας <Νικόλαος (πβ.
παραλλαγές του ιδίου ονόματος: Κολάτος, Κολέτης, Κολίτσης, Κολό-
τσης), Δ του Αγίου Νικήτα. / Β.
3. μεσόγειος τόπος στα Δ στο δρόμο προς το Τόσο Νερό και μετά τη Λου-
ρομάδα, ανάμεσα στην Πλάτη Ραφελιά και την Πλάτη Λαουθέρη (βλ.
λ.). / Κ.
4. στην είσοδο του Κάστρου, όπου οι Αράδες των δέκα περίπου ανεμό-
μυλων, η ύπαρξη των οποίων μαρτυρείται από τον καθολικό επίσκοπο

Σίφνου, Θερμίων και Κέας, Petrus Pitarcha, ήδη από το 1617 και σε σχε-
διαγράφημα του Κάστρου από το Ραφ. Μονάνι το 1629, στο οποίο εικο-
νίζονται πέντε ανεμόμυλοι. / Κ.

5. του Πετρωτού (βλ. λ.), Δ του Προφήτη Ηλία του Ψηλού. / Κ.

6. του Ξερού Ξύλου (βλ. λ.), ΒΔ του Προφήτη Ηλία του Ψηλού. / Κ.

7. σημείο της διαδρομής προς τον Προφήτη Ηλία τον Αψηλό, κοντά στο
ποταμό Μουρμουνά. / Κ.

Σεράλια, η / *Σεράλλια, στη(ν) [βλ. και λ. Σαράλια και Γιαλός (1650 Ι.Α.Κ.,
24 / «στο λιμάνι της πόλης, λεγόμενο Σεράλια» 1650 Σ.ιθ', 66 / 1652 Σ.δ', 42 /
1660 Σ.ιβ', 137 / 1723 Σ.ι', 166 / 1777 «αμπέλι εις την Σεράλια, 1777, π. Φώ-
σκολος, Π. Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β', 387 / 1808 Ν.Ε.Σ., 124 / και «Seragli(a)» 1777
Σ.ζ', 58), «Σεράγια» (1843 Σ.ιε', 70)]. / Κ.

«Σερκές», οι [βλ. λ. Ερκιές]: 1777 «εις τες Σερκές σκάλες και δένδρα», π. Φώ-
σκολος, Π. Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β', 387.

Sefnoz: έτσι αναφέρει τη Σίφνο ο Τούρκος Εβλιγιά Τσελεμπί στο Οδοιπορικό
του στην Ελλάδα (1668-1671).

Σίδερα, τα / στα [βλ. λ. Σίδερο και Σκάλλα Μεταλλείων]: η σκάλα φόρτωσης
μεταλλεύματος στη δεξιά αγκάλη του όρμου του Φάρου. / Ν.

Σιδερένια Πόρτα, η / στη [<σιδερένια, θηλ. του επιθ. σιδερένιος «που είναι
κατασκευασμένος από σίδερο» <σίδερο + κατάλ. -ένιος (που σημαίνει ύλη)
<αρχ. σίδηρος / Πόρτα (βλ. λ.): αλλιώς η Πόρτα της Μουσίας (βλ. λ.). / Ν.

Σίδερο, το / στο [<μεσν. σίδερον <αρχ. σίδηρος (-ε- <-η-): ο κολπίσκος Β του
Άη Σώστη, που ονομάστηκε από σιδερένια δέστρα, όπου προσδένονταν άλ-
λοτε τα πλοία που προσέγγιζαν για τη φόρτωση μεταλλεύματος από τα εκεί
μεταλλεία. / Β.

«Σίδερον», το [<μεσν. σίδερον <αρχ. σίδηρος, πωλητήριο έγγραφο του 1849,
Μαθά-Δεμαθά Π. Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005) 438]: ίσως πρόκειται για την περι-
οχή του Αγίου Ιωάννου του Σιδερού, όπου υπήρχε ο ελαιώνας, το αντικείμενο
της αγοραπωλησίας του 1849.

Σιδερός, ο / στο(ν) ή ***Σιδερού** και **Σιδηρού, του / στου** [1. <μεσν. σίδερον
<αρχ. σίδηρος (-ε- <-η-): ΝΑ, όπου η ομώνυμη εκκλησία του Άη Πάννη, ο
οποίος, κατά την αιτιολογική παράδοση, «σιδέρωσε» την πόρτα του ναού του
και προστάτευσε το εκκλησίασμα από πειρατές, και Κάτω Σιδερού, χαμηλό-
τερα και πλησιέστερα προς τη θάλασσα (1795 Σ.α', 98) 2. πβ. (από παρασυ-
σχετισμό με τη λ. σίδερο) και βαφτιστ. όν. Σιδερός, Σίδερος / Σιδερός, Σιδερός
Σιδερός <Ισίδωρος «δώρο της θεάς Ίσιδος». / Κ.

Σιδηουργείο, το / στο [<μτγν. σιδηουργείον «εργαστήριο κατεργασίας σι-
δήρου» <σιδηουργός «τεχνίτης που κατεργάζεται το σίδηρο» + τοπ. κατάλ.
-είον <σίδηρος + κατάλ. -ουργός <έργον]: το εργαστήριο κατεργασίας σιδή-
ρου του Κώστα Μαζαρού στο Πλακωτό, στη διασταύρωση του δρόμου προς
τον Πλατό Γιαλό. / Κ.

Sifadi [παραφθορά του ον. *Σίφνος* (βλ. λ.)].

Sifana [παραφθορά του ον. *Σίφνος* (βλ. λ.)].

Sifanto [παραφθορά του ον. *Σίφνος* (βλ. λ.)].

Siffanto [παραφθορά του ον. *Σίφνος* (βλ. λ.)].

Sifapi [παραφθορά του ον. *Σίφνος* (βλ. λ.)].

Sifari [παραφθορά του ον. *Σίφνος* (βλ. λ.)].

Sifnus [στα λατινικά το όν. *Σίφνος* (βλ. λ.)].

***Σιμπόπουλα, τα** [βλ. λ. *Συμπόπουλα*].

Σινιόρ-ε / -η η Σπηλιά, του / στου [βλ. και λ. *Φρούδι του Σινιόρη* (1783 Ν.Ε.Σ., 208), *Ποταμός του Σινιόρη* και λ. που αρχίζουν από *Σπηλιά*, πβ. και οικογ. όν. *Σινιόρος* στον Τ.Κ.Α.]: μεσόγειος τόπος, όπου και η σπηλιά, στου Κοντού, Ν στο *Πετάλι του Σταυρού*. / Ν.

Σιόρνος, ο / στο(ν) [πιθανώς <συμφυρμό των λ. *Σιορ* + οικογ. όν. *Σινιόρος* / *Σινιόρης* (Τ.Κ.Α.) <*σιορ* + *σινιόρ* <ιταλ. *signore* «κύριος»]: (Κτηματολόγιο) θέση:

1. στην Αγία Άννα Καμαρών. / Β.

2. στον Άη Σάββα, στα Τραβά Βουνιά. / Β.

Siphani [παραφθορά του ον. *Σίφνος* (βλ. λ.)].

Siphan(n)ο [παραφθορά του ον. *Σίφνος* (βλ. λ.)].

Siphanos [παραφθορά του ον. *Σίφνος* (βλ. λ.)].

Siphanto [παραφθορά του ον. *Σίφνος* (βλ. λ.)].

Siphnos [μεταγραφή στα λατινικά του ον. *Σίφνος* (βλ. λ.)].

Σίφανο(ς), η [<*Siphan(n)ο*]: το μεταπλασμένο από τους Φράγκους τοπωνύμιο Σίφνος (βλ. λ.). «Κατά τον *Biondelmonti* και από όσα προφανώς πληροφορήθηκε επιτόπια, το όνομα Σίφανος (*Siphanos*) προήλθε από τον αντίλαλο ή αντίληψη που δημιουργούσαν τα νερά ισχυρής βροχόπτωσης κατερχόμενα από το ύψος βουνών και λόφων, πολύ πιθανόν το μετεωρολογικό φαινόμενο «σίφων», *σίφουνας*, *Σίφανος*, *Σίφνος*» (Σίμος Συμεωνίδης, Σ.ιη' [2010] 145-146).

Σιφάντο, η [<*Sifanto* / *Siffanto* / *Siphanto*]: το μεταπλασμένο από τους Φράγκους τοπωνύμιο Σίφνος (1652 Σ.στ', 82 και 93), πβ. *Πολύκαντρο* <Φολεγάνδρος, *Σερφίνο* <*Σέριφος* κ.ά., βλ. λ. *Σίφνος*.

Σιφινάδικα, τα / στα [<*Σιφινάδικο* <*Σίφινος* (με ανάπτυξη του συνοδίτη φθόγγου -ι- για λόγους ευφωνίας) + κατάλ. -άδικο (που σημαίνει κατάστημα) <*Σίφνος* (πβ. *Πάτινος* <*Πάτμος*) <πληθ. σε -άδες (γαλατάδες) των ουσ. σε -άς + κατάλ. -ικο]: έτσι λέγονται στη Νάξο τα εργαστήρια αγγειοπλαστικής και οι αγγειοπλάστες *Σιφινιοί*, πβ. *Σιφναίικα*, *Σιφνούδια*, *Τσικαλαργιά*, τοπωνύμια σε άλλα νησιά, δηλωτικά των μετακινήσεων των Σιφνίων αγγειοπλαστών εκτός Σίφνου.

Σίφινος, η / Σίφινο, στη [<*Σίφνος* (βλ. λ.) με ανάπτυξη του συνοδίτη φθίγγου -ι-, που διευκολύνει την προφορά του συμφωνικού συμπλέγματος, πβ. *Πάτινος* <*Πάτμος*, *καπινός* <*καπνός*, *χέρισος* <*χέρσος*].

Σιφναίικα, τα / στα [ουσιαστικοπ. ουδ. του επιθ. *Σιαφναίικος* (βλ. λ. *Σιφναίικος* *Γιαλός*): τοπωνύμιο της Φολεγάνδρου, από τον παλιό οικισμό που ίδρυσαν κάτοικοι της Σίφνου, όταν το 1577 μετανάστευσαν στο νησί.

Σιφναίικος *Γιαλός, ο / Σιφναίικο* *Γιαλό, στο(ν)* [<*Σιφναίικος* + κατάλ. -ικός <*Σίφνος* + κατάλ. -αίος / *Γιαλός* (βλ. λ.)]: ο γιαλός, η παραλία της Αντιπάρου που βλέπει προς τη Σίφνο· εδώ είχε κτηματική περιουσία η Μονή της Βρύσης από δωρεές (1899 Κ.Βρ., 140).

Σιφνίων άστν, το [βλ. λ. *Σίφνος*].

Σιφνίων πόλις, η [βλ. λ. *Σίφνος*].

Σιφνίων χώρα, η [βλ. λ. *Σίφνος*].

Σίφνος, η / Σίφνο, στη: Σύμφωνα με την επικρατέστερη εκδοχή, το γεωγραφικό λόγιο όνομα *Σίφνος* και το λαϊκό *Σίφνο* αποδόθηκε στο νησί κατά τους ιστορικούς χρόνους, όπως και στα περισσότερα νησιά των Κυκλάδων, από ανθρωπωνύμιο, δηλαδή από το όνομα *Σίφνος* (άγνωστης ετυμολογίας), του οικιστή του νησιού, που ήταν γιος του ήρωα της Αττικής Σουνίου.

Ο γεωγράφος Στέφανος ο Βυζάντιος (6^{ος} αι. μ.Χ.), ο οποίος αντλεί την πληροφορία του από τον ιστορικό του 1^{ου} αι. π.Χ., Νικόλαο Δαμασκηνό, αναφέρει στο λήμμα Σίφνος: «*Σίφνος, περί την Κρήτην νήσος από Σίφνου του Σουνίου, ως Νικόλαος πέμπτω, εκαλείτο δε πρότερον Μερόπη*». Δηλαδή, και στην περίπτωση της Σίφνου ισχύσε η συνήθεια, σύμφωνα με την οποία, ονόματα λαών, χωρών και πόλεων κατάγονται από κάποιο επιφανή ηγεμόνα ή ήρωα.

Πιθανή επίσης θεωρείται η προέλευση του τοπωνυμίου από το αρχαίο επίθετο *σιφνός*, «κενός, κοίλος, κούφιος» με ανέβασμα του τόνου, επειδή παλαιά πίστευαν ότι το νησί ήταν κούφιο από τις πολυάριθμες υπόγειες στοές των μεταλλείων του, χρυσορυχείων και αργυρορυχείων.

Με βεβαιότητα, δεν πρέπει να ευσταθούν οι εκδοχές, σύμφωνα με τις οποίες το τοπωνύμιο Σίφνος προήλθε: α) Από το αρχαίο ουσιαστικό *σιφνεύς* «τυφλοπόντικας». β) Από τον τύπο *Σίφουνος*, που δήθεν προήλθε πάλι από το *σίφουνας* <αρχ. *σίφων* «ανεμοστρόβιλος», αφού είναι γνωστό ότι το Σίφουνος αποτελεί μεσαιωνικό μεταπλασμό του Σίφνος.

Κατά τον Ι. Κ. Βογιατζίδη, το τοπωνύμιο *Σίφνος* συνδέεται με τις αρχαίες λέξεις *σίφα* «το φυτό βούτομο» και *σιφλός* «νάρθηκας» που και αυτές έχουν σχέση με τις λέξεις που αναφέρει ο Ησύχιος *σιφάομαι* «τήκομαι» και *σιφνός* «κενός» (Λεξικογραφικό Δελτίο, Παράρτημα της Αθηνάς, τομ. ΚΗ' (1916), σελ. 115). Ο ίδιος αναφέρει ότι *Σίφνι* είναι το σημερινό τοπωνύμιο που έχει τη θέση της αρχαίας Αυλίδας.

Άλλες ονομασίες που αποδίδονταν στο νησί, κατά καιρούς, πριν πάρει το όνομα Σίφνος:

1. *Μετοπία*, καθώς και *Ακίς* και *Αστράγαλον* ονομάζεται από το Μελέτιο, κατά κόσμον Μιχαήλ Μήτρο, μητροπολίτη Αθηνών (1661-1714), στο έργο του *Γεωγραφία Παλαιά και Νέα* (1728). Αναφέρεται *Μέτοπος*, πυθαγόρειος από τη

Σύβαρη, πβ. και επίρρ. *μετόπιν* «μετόπισθεν, μετέπειτα». Πιθανώς <μετόπη «το μεταξύ των οπών διάστημα» <μετ(ά)- + οπή «τρύπα», τη γνωστή πλάκα που παρεμβάλλεται ανάμεσα στα τρίγλυφα, τα οποία κάλυπταν τις οπές στήριξης των δοκών, και σχημάτιζαν μαζί, τρίγλυφα και μετόπες, το διάζωμα των αρχαίων ναών. Να εκφράζει άραγε το όνομα την αντίληψη ότι το νησί ήταν δι-άτρητο από τις πολυάριθμες τρύπες των μεταλλείων ή αποτελεί λανθασμένη ανάγνωση του ονόματος *Μεροπία*;

2. *Ακίς*, κατά το Ρωμαίο συγγραφέα Πλίνιο τον Πρεσβύτερο (23-79 μ. Χ.), στο έργο του *Historia Naturalis*, 4, 66 (<ακίς, η «ακίδα, αγκίδα, αιχμή, μύτη, μυτερό εργαλείο, οξύ πράγμα», (ενώ, κατά το λεξικογράφο Ησύχιο (5ος αι. μ. Χ.), η λέξη σημαίνει «βέλος σιδηρούν ή σιδήριον βέλος»), πιθανώς από το σχήμα της (πβ. λατιν. *acies* = κόψη). Ο Μάνος Φιλιππάκης αποδίδει στη λέξη τη σημασία λοιμοκαθατηρίου.

3. *Αστράγαλον* (<οστράγαλος <όστρεον <οστέον / οστούν «το οστό των σφυρών, αστράγαλος, κότσι», πβ. *όστρακον* <οστούν και *αστακός* <οστακός), ονομασία που αναφέρει ο Μελέτιος. Μάλιστα η αρχαία παροιμιακή φράση «*Σίφνιος αστράγαλος*» ήταν δηλωτική της άλλοτε μεγάλης φτώχειας των Σιφνίων και ανάλογη με τη νεότερη «*Του Σιφνιού τ' αποδοσίδι, μια ελιά κι ένα κρομμύδι*».

4. *Μερόπη*: α) <μέροψ < ινδοευρ. **mer* «πεθαίνω» (πβ. το λατιν. συνώνυμο *morior*) + *όψ* «όψη» και σημαίνει αυτός που αντικρίζει το θάνατο, ο θνητός, αυτός που έχει την όψη ανθρώπου β) ή <μείρομαι «μερίζω» + *όψ* «φωνή», (πβ. το λατιν. συνώνυμο *vox, vocis*) και σημαίνει αυτός που έχει έναρθρη φωνή. Ίσως έλαβε το όνομα, όταν κυριαρχούσαν στο νησί οι Μινωίτες, από τη *Μερόπη*, κόρη της Αριάδνης και εγγονή του Μίνωα.

5. *Μεροπία* ή *Μεροπία* από το λαό *Μεροπες*, οπότε το όνομα σημαίνει η χώρα των *Μερόπων* <*Αμέροπες* <*άμερος* <*ήμερος* + *οπ-*, πβ. *όπωπα*, *οψ*, *ωψ* «άνθρωποι ήμεροι και πράοι με βλέμμα και πρόσωπο γαλήνιο, άνθρωποι πολιτισμένοι» (Ονόματα 12, 374-375). *Μερόπη* και *Μεροπής* ονομάζεται επίσης από το Μελέτιο και το νησί Κως και οι κάτοικοί του *Μεροπες*, από το μυθικό βασιλιά τους *Μερόπα* ή από τη *Μερόπη*, κόρη της οποίας ήταν η Κως, που έδωσε τελικά το σύγχρονο όνομά του στο νησί. Επίσης σε ανώνυμο *Isolario* του 18^{ου} αι. αναφέρεται ότι «*Την εποχή της κυριαρχίας των Ελλήνων αυτή η νήσος ονομαζόταν Cerroria, αλλά τώρα Siphano*». Κατά το Χάρη Κουτελάκη όμως, «*επειδή η ονομασία Cerroria δεν ανταποκρίνεται σε κανένα αρχαιοελληνικό αντίστοιχο, πιθανότατα εκφράζει λανθασμένη ανάγνωση του Μερόπη (Μεροπία)*». Ο τύπος όμως μπορεί να αναγνωσθεί και ως *Cecroria* / *Κεκροπία*, δηλαδή χώρα αφιερωμένη στον Κέκροπα, που ήταν γιος της Μητέρας Γης και ιδρυτής και μυθικός ιδρυτής της πόλης των Αθηνών στην Ακρόπολη, που τότε λεγόταν *Κεκροπία*. Είναι όμως δύσκολο να σχετιστεί το όνομα με το νησί.

Αντίθετα, το όνομα *Siphano* το χρησιμοποιεί ο Buondelmonti από το 1420 στο *Νησιολόγιό* του (Π.Α. Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' [2001] 75-76).

6. *Μινώα* «πόλη ή νησί του Μίνωα», από το όνομα πόλης της Σίφνου που γενικεύθηκε σε όλο το νησί, προφανώς από το *Μίνωα*, μυθικό βασιλιά της Κρήτης, γιο του Δία και της Ευρώπης, όταν κυριαρχούσε στο νησί και είχε εγκαταστήσει τα παιδιά του ηγεμόνες, (Θουκυδ. 1,4). Κατά το Στέφανο το Βυζάντιο, *Μινώα*, ονομασία που έφεραν πολλές αρχαιότητες παραθαλάσσιες πόλεις, λεγόταν λιμάνι και πηγή στο νότιο άκρο του νησιού απέναντι στο νησάκι Κιτριανή (πβ. και το γεωγραφικό όνομα «*Μινωίδες*» που έλαβαν οι Κυκλάδες από την κυριαρχία του *Μίνωα* στα νησιά).

7. Από αρχαίες πηγές, δηλαδή από τον ιστορικό Ηρόδοτο και από ψήφισμα του δήμου των Συρίων υπέρ του Σιφνίου Ονησάνδρου, αναφέρονται τα γεωγραφικά ονόματα «*Σιφνίων άστν*» και «*Σιφνίων πόλις*», «*Σιφνίων χώρα*».

8. Στα χρόνια της φραγκοκρατίας στις Κυκλάδες, οι Φράγκοι παραμόρφωσαν πολλά γεωγραφικά ονόματα, μεταξύ των οποίων και της Σίφνου, που έλαβε τις ακόλουθες παραλλαγές: *Σίφνος* / *Σίφινος* / *Σίφονος* (1673) / *Σίφου-νος* (1559) / *Σίφανα* / *Σίφανο* και *Chiphanto* / *Siphantos* (1420) / *Sifadi* / *Sifari* / *Siphanto* / *Sipha(n)no* (1462) / *Sifanto* (1464) / *Siffanto* (1652) / *Siphnos* (1779) / *Sifnus* (1584) / *Siphani* (1779) / *Sifana* / *Sifari*.

9. Τέλος, ο Τούρκος Εβλιγιά Τσελεμπί στο Οδοιπορικό του στην Ελλάδα (1668-1671) αναφέρει το νησί ως *Sefnoz*. Και σήμερα στους ξενόγλωσσους τουριστικούς οδηγούς το γεωγραφικό όνομα *Σίφνος* γράφεται με απλοποιημένη γραφή ως *Sifnos*, ενώ ορθότερη γραμματικά είναι η γραφή *Siphnos*, αφού τα δασύπνοα σύμφωνα της ελληνικής γλώσσας χ, φ, θ αποδίδονται στις λατινογενείς γλώσσες με τα αντίστοιχα *ch*, *ph* και *th*.

Σιφνούδια, τα / στα [<*Σίφνος* + υποκορ. κατάλ. -*ούδια*]: τοπων. που δηλώνει τις εκτός Σίφνου άλλοτε εποχικές εγκαταστάσεις των Σιφνίων αγγειοπλαστών (Χ. Π. Συμεωνίδη, σελ. 19), πβ. λ. *Σιφναίικα* και *Σιφινάδικα*.

Σίφονος, η / «Σίφονον, εις την» [(1673 Σ.δ', 68) μεταπλασμένος τύπος του τοπων. *Σίφνος*, πβ. *Σίφινος*, *Σίφουνος*, «*εις την σίφονον*» 1707 Μ.τ.Σ., 56, βλ. και λ. *Σίφνος*].

Σιφούνια ή Μισά Δαιμόνια, τα / στα (βλ. λ.) [<*σιφούνι* «το αυλάκι του νερόμυλου, από το οποίο πέφτει το νερό που περιστρέφει τη φτερωτή / εδώ, σίφουνας, ανεμοστρόβιλος, σφοδρός άνεμος, στήλη νερού ή σκόνης περιδινούμενη που κινείται πάνω στη θάλασσα ή την ξηρά» <μεσν. *σιφούνιν* <μτγν. *σιφώνιον*, υποκορ. του αρχ. *σίφων*. Ο απλός άνθρωπος αδυνατεί να εξηγήσει ορθολογικά το φυσικό αυτό φαινόμενο και προσπαθεί με την παρατήρηση και την εμπειρική γνώση να συγκροτήσει τη δική του λαϊκή μετεωρολογία. Έτσι οι άνεμοι προσωποποιούνται, ο ανεμοστρόβιλος ή σίφουνας κρύβουν μέσα τους δαιμονικά όντα. Γι' αυτό ο λαός τα χαρακτηρίζει ως *Μισά Δαιμόνια* (βλ.

λ, πβ. λ. *Αστροπελέκια*): μεσόγειος τόπος στα ΒΔ του νησιού και Β στις Γή(ι)θρες (βλ. λ.). / Β.

Σίφουνος, η / Σίφουνο, στη [μεταπλασμένος τύπος του τοπων. *Σίφνος*, με παρασυρχεισμό προς το *σίφουνας* (1642 Σ.στ', 10 και Κ. Σπανός, ΟΝΟΜΑΤΑ 19, 218 / 1815 Ν.Ε.Σ., 127), πβ. λ. *Σίφινος, Σίφονος, Surbo*, βλ. λ. *Σίφνος*].

***Σκαβωτό, το / στο** [πιθανώς από συμφυρ. *σκάβω* + *σκαλωτό*, βλ. λ. *Σκαλωτό*]. **Σκάλ-λα, η / στη** [(με προφορά διπλού -λ-λ-) <σκάλα «ποτιστικό σε πλαγιά, περιβόλι στην όχθη του ποταμού, κήπος με αντερείσματα, διαμορφωμένος σε αναβαθμίδες με ξερολιθιές / αποβάθρα» <μτγν. *σκάλα* <λατιν. *scala* «κλίμακα» <*scando* «ανεβαίνω» («την σκάλα στον Λειβαδά του Ψηλάκου 1727 Σ.α', 96): εδαφολογική διαμόρφωση σαν να είναι σκάλα σε διάφορες τοποθεσίες του νησιού, πβ. τα δίστιχα:

1. *τη Σκάλα του Καλαμπελά θα πάω να στήσω τέντα, για να περνάει η αγάπη μου να πγιάνομε κουβέντα.* / Β.
2. *ανηφόρα που οδηγεί από τον ασφαλτοστρωμένο δρόμο προς τον Άγιο Νικόλαο του Τρουλ(λ)ακιού.* / Β.
3. *του Σιδερού (1787 Ν.Ε.Σ., 208).* / Κ.
4. *Σκάλα του Πέτακα, εδαφολογική διαμόρφωση σαν να είναι σκάλα, αποβάθρα, σημείο αποβίβασης στη βραχώδη ακτή της Βαθιάς Λαγκάδας.* / Κ.
5. *Στου Παπαγιάννη τα Γκρεμνά στη Σκάλα του Κουμπάρη, κατέβαινα και ψάρευα και έπιανα τις σκάροι (Αντ. Αβρανάς).* / Κ.
6. *«του ποταμού την σκάλλαν» (1787 Ν.Ε.Σ., 217), απροσδιόριστη θέση σήμερα.*
7. *Σκάλα του Καρατζά· λιθόχτιστη σκάλα από τα επιτόπια ασβεστολιθικά πετρώματα στο τέλος του ανηφορικού μονοπατιού προς τον Προφήτη Ηλία τον Αψηλό.* / Κ.

Σκάλ-λα Μεταλλείων, η / στη [<σκάλα: 1. «αποβάθρα» <λατιν. *scala* «κλίμακα» <*scando* «ανεβαίνω» 2. «περιβόλι στην όχθη του ποταμού», βλ. προηγ. λ / <μεταλλεία «ορυχεία μετάλλων» <μεταλλείο <μέταλλο + τοπ. κατάλ. -είο <αρχ. μεταλλείον]: εγκαταστάσεις φόρτωσης των μεταλλευμάτων. «*Η πιο συνηθισμένη μέθοδος φόρτωσης γινόταν με το τουμπατόριο. Οι τροχιές διέσχιζαν το ξύλινο δάπεδο της σκάλας και στην άκρη της καμπυλώνονταν ελαφρά προς τα πάνω, ώστε να αναγκάσουν τα βαγονέτα να φρενάρουν και να ανατραπούν, αδειάζοντας το μέταλλευμα στο αμπάρι του πλοίου... Αντίστοιχα βαγόνια χρησιμοποιούνταν και στα κεκλιμένα (επίπεδα). Μια άλλη μέθοδος περιλάμβανε κινητό, αρθρωτό χωνί στην άκρη της σκάλας, μέσω του οποίου άδειαζε το φορτίο».* (Γεωργία Παπαβασιλείου – Αικατερίνη Σφύρα, «Ανακαλύπτοντας τα νεότερα μεταλλεία της Σίφνου», Πρακτικά Δ' Δ.Σ.Σ [2013]190).

1. *στον όρμο του Άη Σώστη.* / Β.
2. *στον αριστερό βραχίονα του λιμανιού των Καμαρών.* / Κ.
3. *αριστερά στην είσοδο του λιμανιού Φάρος.* / Ν.

Σκαλ-λάκια, τα / στα [<*Σκαλάκια <σκάλα ή σκαλί + υποκορ. κατάλ. -άκια, βλ. λ. *Σκάλα*]: διάφοροι τόποι και αγροτικοί δρόμοι με σκαλάκια:

1. **σκαλιά στο εσωτερικό του Κάστρου που οδηγούν από το Χαντάκι στο Μέσα Κάστρο.* / Κ.
2. *σκαλιά στον παλιό δρόμο από Άγιο Σώστη προς Κάστρο. Στο μέσο περιπίου της διαδρομής υπάρχει ναός της Παναγίας, γνωστός ως Παναγία στα Σκαλάκια ή Φανερωμένη ή Δευτέρα Παρουσία.* / Κ.
3. *σκαλιά στον πεζόδρομο από το Κάτω Πετάλι προς την Απολλωνία, στη θέση Καμινάκια.* / Κ.

Σκαλί, το / στο [<μεσν. *σκαλίν* «σκαλοπάτι» <*σκαλίον*, υποκορ. του μτγν. *σκάλα* <λατιν. *scala* «κλίμακα»]: μεσόγειος τόπος στα ΝΑ του νησιού, στο Μπρόβαλμα της Μουσίας, ΝΑ στις Αγκλ(ε)ίστριες και ΒΔ στο Καντήλι, πβ. λ. *Κακό Σκαλί.* / Ν.

Σκαλιά, τα / στα [<σκαλί, βλ. προηγ. λ.]: μεσόγειος τόπος, κλιμακωτή διάταξη απότομων βράχων στα ΝΔ του νησιού και Δ στην Αγία Μαρίνα του Φλάμπουρου (βλ. λ.). / Κ.

***Σκαλούρα, η / στη** [«μεγάλη σκάλα» <σκάλα + μεγεθ. κατάλ.- ούρα <σκάλα <λατιν. *scala* «κλίμακα» <ρ. *scando* «ανεβαίνω»]:

1. *μετά τον Άγιο Νικόλαο της Πηγής, στον ποταμό προς τον Άγιο Δημήτριο της Λαγκάδας. Δεν υπάρχει σήμερα, μετά τη διάνοιξη του δρόμου προς το Άνω Πετάλι.* / Β.
2. *ο βαθμιδωτός δρόμος που οδηγεί στην Παναγία του Σκαλωτού.* / Β.
3. **μικρός κάβος στην Κιτριανή (βλ. λ.) με κλιμακωτή διαμόρφωση, στη ΒΑ ακτή του νησιού.* / Ν.
4. **σημείο του παλιού δρόμου προς το Βαθύ, δεξιά μετά τον Ταξιάρχη της Μερσίνης (βλ. λ.), όπου άλλοτε ήταν κατασκευασμένη μεγάλη σκάλα, εξαιτίας της απότομης ανηφόρας. Σήμερα έχει διαμορφωθεί σε κεκλιμένο τσιμεντοστρωμένο επίπεδο.* / Ν.
5. *αλλιώς η Ανηφόρα / Κατηφόρα του Βαθιού στη Βίγλα.* / Ν.
6. *βαθμιδωτός ύφαλος στην προέκταση της Πούντας του Πολεμικού, έξω από τον όρμο του Βαθιού, που λέγεται και Σκαλούρα του Άη Νηγιά, επειδή από το σημείο εκείνο φαίνεται η Μονή του Προφήτη Ηλία και η κορυφή του φερώνυμου βουνού.* / Ν.

***Σκαλωτό, το / στο** [<μεσν. *σκαλίν* + -ωτό <μτγν. *σκάλα* «κλίμακα» <λατιν. *scala* <*scando* «ανεβαίνω» και *Σκαβωτό* από παρασυρχεισμό με το ρ. *σκάβω* (1674 Σ.ζ', 28 / 1674 Ν.Ε.Σ., 32 / 1698 Σ.α', 86 / 1718 Σ.α', 93 / 1785 Σ.η', 189 / 1814 Ν.Ε.Σ., 401 / 1839 Μ.τ.Σ., 96): κατωφέρεια διαμορφωμένη σε σκάλα, χωράφια κλιμακωτής διάταξης σε πλαγιά με αντερείσματα σε επάλληλα επίπεδα, λουριά στα ΒΑ του νησιού, μετά τον Άγιο Ελευθέριο στο δρόμο προς τη Χερρόνησο. Εδώ έχει εντοπιστεί αρχαίο λατομείο. / Β.

Σκαμνί, το / στο [<μεσν. *σκαμνί(ον)* «ξύλινο κάθισμα χωρίς ερεισίνωτο», υποκορ. του *σκάμνον* <λατιν. *scamnum* «βάθρο, σκαμνί»]: μικροτοπωνύμιο, σημείο στην Α ακτή και Β στα Χάλαρα, πόστο για ψάρεμα. / Β.

Σκαμπιλιού, του / στου [<παρων. *Σκαμπίλι* <*σκαμπίλι* <γαλλ. *brusquembille* «χαστούκι, ράπισμα / είδος χαρτοπαιγνίου»]: κτητορικό τοπων. κοντά στου Καν(ν)όνη και στο Λούρο. / Β.

«Σκανδάλη», του / στου [1. οικογ. όν. από παρων. *Σκανδάλης* (Τ.Κ.Α.) «σκανδαλοποιός, σκανδαλιάρης, που γίνεται αιτία φιλονικίας» <*σκάνδαλο* «πράξη που προκαλεί την κοινή δυσφορία» 2. ή «που χειρίζεται τη σκανδάλη όπλου» <*σκανδάλη* 3. ή «που χειρίζεται το σκαντάγιο» <*σκαντάλιο* και *σκαντάγιο* «βολίδα, βυθόμετρο» <ιταλ. *scandaglio* <λατιν. *scandalium* <μτγν. λατιν. **scandaculum* <ρ. *scando* «ανεβαίνω» (1797 Κ.Βρ., 138), «αμπέλι του σκαντάλη και καΐρη» (1797 Σ.ιγ', 100)]: απροσδιόριστη θέση σήμερα.

***Σκανιά, του / στου και Σκανιάς, ο** [1. <*σκανιά* «δυσάρεστη οσμή» 2. ή <*σκανιά* «φωλιά όρνιου» <*σκανιάς* «γύπας» <*σκανέα* <δωρ. *σάννος* (αττ. *σκήνος*) «πτώμα / δυσοσμία» 3. πβ. οικογ. όν. *Σκανιάς* (Τ.Κ.Α.)]: θέση και ρέμα που πηγάζει από τον Άγιο Συμεών, Α στις κεραίες κινητής τηλεφωνίας και, που αφού ενωθεί με του Καβαλάρη τον ποταμό, χύνονται στον όρμο των Καμαρών. / Β. **Σκανιά Καμαρών, η / στη** [βλ. λ. *Σκανιά* και *Καμάρες*]: μεσόγειος τόπος Β στο Αρμύλι και Δ στο Στοβαράκι, και *Σκανιά* – *Αντλιοστάσιο*, ο ενδιάμεσος τόπος που ορίζουν τα δύο τοπων. (βλ. λ.). / Β.

Σκανιά το Φρούδι, του / στου [και *Σκανιόφρουδο* <*σκανιάς* «γύπας» + *φρούδι* «απόκρημνη άκρη βράχου» / *Φρούδι* (βλ. λ.)]: Δ του Προφήτη Ηλία του Τρουλ(λ)ακιού. / Β.

Σκανιολουρομάδα, η / στη [βλ. λ. *Σκανιά* και *Λουρομάδα*]: στα Δ του νησιού, κάτω από την *Έξω Πλάτη Ραφελιά* (βλ. λ.). / Κ.

Σκανιόμαντρες, οι / στις [<*σκανιάς* + *μάντρες*, βλ. λ. *Σκανιά*]: προς το Τόσο Νερό, ΒΔ στον Άη Λευτέρη του Κάμπα. / Κ.

«Σκαντάλη, του» [βλ. λ. *Σκανδάλη*]: στη Βίγλα χωράφι (1785 Σ.ιδ', 129).

Σκαρμός, ο / Σκαρμό, στο(ν) [<μεσν. *σκαρμός* «κυλινδρικός πάσσαλος στην κουπαστή της βάρκας, όπου προσαρμόζεται το κουπί με θηλιά» <αρχ. *σκαλμός*]: το Α καβάκι στο ακρωτήριο του Κοντού, στη Ν ακτή του νησιού και απέναντι στην *Κιτριανή* (βλ. λ.). / Ν.

***Σκάφη, η / στη** [<μτγν. *σκαφή* (με ανέβασμα του τόνου) «ξύλινο σκεύος στο οποίο ζύμωναν το ψωμί ή έπλεναν άλλοτε τα ρούχα / εδαφική διαμόρφωση που μοιάζει με σκάφη, καθώς περικλείεται ολόγυρα από βουνά» <αρχ. *σκάπτω*, πβ. λ. *Βάχη* (1700 Σ.ζ', 28 και Σ.β', 8) και *Ποταμός της Σκάφης* (βλ. λ.)]: Ν του βουνού Προφήτης Ηλίας επιμήκης κοιλάδα, όπου η διαλυμένη Μονή του Ταξιάρχη της Σκάφης με αξιόλογες τοιχογραφίες, καθώς και αρχαίος πύργος. / Κ.

«Σκάφη Γεδεών», η [<*Σκάφη* (βλ. λ.) / εβρ. *Γεδεών* «αυτός που θα κόψει, θα

ρίξει κάτω», πβ. οικογ. όν. *Γεδεών* στον Τ.Κ.Α. και *Γεδεών*, μητροπολίτης Καισαρείας, πρόεδρος Σίφνου (1686-1687 Σ.δ', 75 / 1836 Σ.ζ', 158 159)]: απροσδιόριστη θέση, όπου αναφέρεται ότι είχε αγρόκτημα και αμπέλι με συκίες το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία που ανήκε στον επίσκοπο ή μοναχό *Γεδεών*.

Σκιόπατα, τα / στα [<*Σιόπατα*, ουδέτ. του ουσιαστικοπ. επιθ. *ισιόπατος* (με έκπτωση του αρχικού άτονου *ι-* <*ισιόπατα* και *-σκιο-* <*-σιο-*), εννοείται ομαλή διαμόρφωση του εδάφους σε κάποιο σημείο της διαδρομής, σε αντίθεση με το ανώμαλο και δύσβατο πριν και μετά έδαφος, ομαλά εδάφη, μέρη <μεσν. *ισίος* (<αρχ. *ίσος*) + αρχ. *πάτος*]: τόπος στα ΝΑ του νησιού ανάμεσα στου *Σαρλή* και τις *Κασέλες* (βλ. λ.). / Ν.

Σκλαβοχωριό, το / στο [<*Σκλαβοχωριό*: 1. «χωριό σκλάβων, συνοικισμός απελευθερωμένων σκλάβων, αιχμαλώτων 2. ή συνοικία της οικογένειας των Σκλάβων» 3. ή, το πιθανότερο <προσηγορικό *σκλάβος* 4. ή, <οικογ. όν. από εθνικό *Σκλάβος* + *χωριό* (<μεσν. *χωριόν* <αρχ. *χωριόν*, υποκορ. του *χώρος*) <μεσν. *σκλάβος* «υπόδουλος» <μεσν. εθν. *Σλάβος*, *Σκλαβηνός* <*Σλαβηνός* «αιχμάλωτος, δούλος» (επειδή είχαν μπει στο Βυζάντιο ως υποτελείς) <*Σθ(τ) λάβος* <σλαβ. *Slav-ος* <*Slovene* (ονομασία διάφορων σλαβικών φύλων) «... δίδει και της θυγατρώ στου Κυριακής...ένα καλαμάρισμα, εληά στο Σκλαβοχωριό...» (1769 Σ.β', 133). Όπως αναφέρει ο ιστορικός Σίμος Συμεωνίδης, «Κατά την εικοσαετία 1660-1680 κουρσάροι Σκιαβόνοι [Σκλαβούνοι=Δαλματοί] και άλλοι Δυτικού δόγματπος, χρησιμοποιούσαν την Κίμωλο και τη Σίφνο για τις επιχειρήσεις τους» (Σ.ιη' [2010] 31) και «Μετά τη λήξη του πολέμου μεταξύ Βενετίας και Τουρκίας το 1669 οι Σκιαβόνοι κουρσάροι χρησιμοποίησαν ως έδρα τους τη Σίφνο...» (Σ.ιη' [2010] 33)]: 1. κατά πληροφορία του Πώργου Ν. Θεοδώρου, η περιοχή από τις Λίμνες μέχρι την Καμαρωτή, πιθανώς συνοικία εγκατάστασης απελευθερωμένων σκλάβων στις ΒΑ παρυφές του οικισμού Άγιος Λουκάς ή συνοικία, όπου είχαν εγκατασταθεί οικογένειες με το οικογ. όν. *Σκλάβος*, πβ. το σύγχρονο μητρων. επώνυμο *Σκλάβαινας*. 2. Κατά πληροφορία του Φρατζέσκου Κρούστη, βολάτορα της περιοχής, το *Σκλαβοχωριό* είναι χωράφι Α της Καμαρωτής μέχρι τη Μαύρη Τρύπα. Το όνομα, όπως μου αφηγήθηκε, το έδωσε ο άλλοτε ιδιωτικός ταχυδρόμος Πώργος Γεωργούλης, ο οποίος περνώντας συχνά από την περιοχή έβλεπε μαντρισμένα και πεινασμένα τα ζώα συγχωριανού του. Και μη υποφέροντας την ταλαιπωρία των ζωντανών, είπε και έμεινε, ότι εδώ είναι το Σκλαβοχωριό, θεωρώντας δηλαδή ως σκλάβους τα μαντρισμένα και πεινασμένα ζώα. Προφανώς ο μακαρίτης ο Γεωργούλης γνώριζε την ύπαρξη του τοπωνυμίου Σκλαβοχωριό, αφού μαρτυρείται γραπτώς από το 1769, και με το λογοπαίγνιό του διεύρυνε το τοπωνύμιο που περιλαμβάνει τώρα και το γειτονικό χωράφι. / Β.

Σκοτεινό, το / στο *Σκοτεινή, η και Σκοτεινός, ο [ουσιαστικοπ. ουδ. του επιθ. *σκοτεινός* (ενν. *μέρος*) και «τόπος σκιερός που, λόγω του βάθους του, δεν τον βλέπει ο ήλιος» <αρχ. *σκοτεινός* <*σκοτε-ινός* <*σκοτεσ-ινός* <*σκότος*. Λέγεται

και Σκοτεινός (ενν. τόπος) Σκοτεινή (ενν. θέση, περιοχή) (1704 Σ.β', 169 / 1797 «εις το βλησίδι και σκοτινόν» Κ.Βρ., 138 και Σ.ιγ', 100 / Σ.ιγ', 46 και Κ.Βρ., 66 / 1809 Σ.ιδ', 156): γειτονικός με το Βλη(υ)σίδι μεσόγειος τόπος στα ΝΔ των Εξαμπέλων, όπου και ο ομώνυμος χείμαρρος. / Κ.

Σκουπιδότοπος, ο / Σκουπιδότοπο, στο(ν) [*«τόπος στον οποίο ρίχνουν τα σκουπίδια» <σκουπίδι + αρχ. τόπος <σκουπίζω + κατάλ. -ίδι <μεσν. σκούπα + κατάλ. -ίζω <ιταλ. scopa <λατιν. scopa>*]: χώρος υγειονομικής ταφής των απορριμμάτων και υπολειμμάτων (ΧΥΤΑ / Χ.Υ.Τ.Υ.) στα *Μεταλλεία της Βορ(ε)νής*. / Β.

***Σκουργιαλού, του / στου** [**1.** <οικογ. όν. (Τ.Κ.Α.) από παρων. Σκουργιαλός <σκουργιαλός «το γνωστό πουλί με το χαρακτηριστικό λοφίο στο πίσω μέρος του κεφαλιού» <αρχ. κορυδαλ(λ)ός <κόρυδος <κόρυς, -υθος «περικεφαλαία» 2. πβ. Κορυδαλλός στον Πειραιά και Λαού <λαγού <λαγός, τοπων. Σίφνου (1837 «Σκουργιαλού Μαγδαληνή», ηγουμένη της Μονής Χρυσοστόμου πριν από την κατάργησή της το 1834, Μ.τ.Σ., 84 και «Μακάριος Σκουργιαλός», ηγούμενος Βρυσιανής (1797 Κ.Βρ., 58 / «Γεώργιος Σκουργιαλός» 1828 Σ.ι', 118), βλ. λ. Βουνάκια του Σκουργιαλού]: μεσόγειος τόπος στα ΝΔ του νησιού και ανάμεσα στην Ξυλοκερατιά και της Μπαρόνας το Φρούδι (βλ. λ.). / Ν.

«Σκριβά, εις του» [**1.** οικογ. όν. Σκριβάς «ο γραμματικός στα εμπορικά πλοία» <ιταλ. scrivano <λατιν. scriba «γραμματέας, γραφέας» <scribere «γράφω» 2. πβ. οικογ. όν. Σκριβάνος (Τ.Κ.Α.) <ιταλ. Scribano και ελλην. Γραφίος, «εις το Βαθύ μέσα εις του Σκριβά χωράφι» 1783 Σ.β', 111]: απροσδιόριστη σήμερα θέση στο Βαθύ. / Ν.

Σκχιζιάδα, η / στη [<Σκισιάδα <Σχισιάδα <αρχ. σχισμή + -άδα <θ. αορ. σχιστου ρ. σχίζω + κατάλ. -μή]: παραθαλάσσιο στα Β, ανάμεσα στα Πάνω Κρεμαστά και στο Αλμυρό. / Β.

Σ(κ)χιζιάδες, οι / στις [<Σκισιάδες <*Σχισιάδες «ρωγμές σε βράχια» <σχισιάδα <αρχ. σχισμή <σχίζω]: απότομοι και πανύψηλοι βράχοι, ανάμεσα στους οποίους υπάρχουν στενά ανοίγματα:

1. *κατεβαίνοντας στο δρόμο των Καμαρών, αριστερά, πριν από τα Τρία Δεντρά. / Κ.
2. *στον Άη-Νηγιά, στα μεταλλεία του Κάψαλου. / Κ.
3. *μεσόγειος τόπος ανάμεσα στο Ξερό Εύλο και στο Τόσο Νερό. / Κ.
4. *ΝΔ του Άη Νικόλα στ' Αερινά, όπου αρχαίος πύργος. / Ν.

Σκχινάρι, το / στο [<Σκινάρι (Σκχι- <Σκι- «μικρός σχίνος» (πβ. αντίθ. Σκχίναρος) <Σκινάρι <σκχινάριον, υποκορ. του αρχ. σχίνος + υποκορ. κατάλ. -άριον]: από την ύπαρξη μικρού σχίνου:

1. φυτωνύμιο, πάνω από τον *Εγκρέμναρο* στη Ν πλαγιά του Αγίου Συμεών. / Β.
2. στον Ψαρολούρο από κάτω. / Κ.
3. μεσόγειος τόπος στο δρόμο προς τα Αερινά, όπου το μαντροκαθιστό του Στάθη Κουλούρη. / Ν.

Σκχίναρος, ο / Σκχίναρο, στο(ν) [<Σκίναρος (σκχι- <σκι- <σχι-) «μεγάλος σχίνος» <αρχ. σχίνος, η + μεγεθ. κατάλ. -αρος / *pistacia lentiscus*, η ποικιλία *pistacia chia* δίνει την περίφημη χιώτικη μαστίχη, πβ. λ. *σκχινόποδι* «αγκαθωτός θάμνος που έχει αγκάθια (πόδια) σαν του αχινού ή του σκαντζόχοιρου» <εχινόποδι <αρχ. εχίνος «σκαντζόχοιρος / αχινός» + πόδι <αρχ. πους (με παρασυρτισμό προς το σκίνος <σχίνος)]: φυτωνύμιο, μεσόγειος τόπος Α στα Μάγγ(γκ)α. / Β.

Σκχίνος, ο / Σκχίνο, στο [<αρχ. σχίνος «σκίνος»]: φυτωνυμικό τοπων., βλ. λ. *Καμάρες*, πβ. *Golfo Schinosi*.

Schinosi και Schinussi [βλ. λ. *Καμάρες*]: φυτωνύμια, στα ελληνικά *Σχίνος(ι)* και *Σχινούσα(ι)*, έτσι ονομάζονται από το Chr. Buondelmonti και B. Bordone αντίστοιχα οι Καμάρες, «Προς δυσμάς είναι ο κόλπος Σχινόζι...» (Σ.ιη' [2010]145), πβ. λ. *Golfo Schinosi*: Benedetta Bessi, A new approach to Christoforo Bundelmonti's Liber Insularum. The case of Siphos, στα *Πρακτικά Γ' Διεθνούς Σιφναϊκού Συμποσίου*, Αθήνα [2009] 227-234.

Σκχυλ-λοπή(γ)αδο, το / στο [<*Σκυλοπή(γ)αδο <σκύλος + πηγάδι, επειδή είχε πέσει σ' αυτό σκύλος, αλλιώς το *Πλατύ Πηγάδι* (βλ. λ.): κοινοτικό πηγάδι στο Λυαροκόπι, κοντά στο πηγάδι του Κουντζούβαρη. / Β.

Σοϊλέ η Μάντρα, η / Σοϊλέ τη Μάντρα, στου [<οικογ. όν. από παρων. Σοϊλές <σοϊλής «από σόι» (-ε- <-η-) <τουρκ. soy «συγγενολόι, φάρα» + κατάλ. -λί]: χωράφι, μάντρες και αλώνια στην Αχλάδα, πάνω από την Πεννηνταριά. / Β.

Surbo [<λατιν. *Surbo* «δίνη ανέμου, ανεμοστρόβιλος»· σήμερα υπάρχει ομώνυμη πόλη και κοινότητα στην επαρχία Λέτσε της Απουλίας στην Ιταλία, πβ. *Σίφουνος* <σίφουνας και τη φρ. «σίφουνας την έφερε, σίφουνας θα την πάρει» (τη Σίφνο)]: ονομασία της Σίφνου στα λατινικά που αναφέρει ο Χριστόφορος Buontelmonti στο *Liber insularum* (Νησιολογίο του), άγνωστη από άλλη πηγή: "*Nunc and Insulam Siphani transeamus, Sifanos graece, Surbo latine*" (*Ας μετακινηθούμε τώρα προς το νησί Σίφανι. Σίφανος στα ελληνικά, Σούρμπο στα λατινικά*) Benedetta Bessi, A new approach to Christoforo Bundelmonti's Liber Insularum. The case of Siphos, στα *Πρακτικά Γ' Διεθνούς Σιφναϊκού Συμποσίου*, Αθήνα [2009] 227-234.

Σπαγκιά, του / στου [<οικογ. όν. Σπαγκιάς (ΤΚΑ), άγν. ετυμολ., πιθανώς <σπάγκος «λεπτότατο σκοινί, νήμα», μεταφ. «φιλόργυρος, τσιγκούνης» + κατάλ. -ιάς <μεσν. σπάγος <ιταλ. *spago* + κατάλ. -ς]: χωράφι Ν του Χρυσοστόμου των Μαρμάρων και Δ του Πέτση. / Β.

Σπαθάκια του Λουΐζου, τα / στα [βλ. λ. *Λουΐζου τα Σπαθάκια, του*].

Σπαθάριου, του / στου [οικογ. όν. Σπαθάρης και Σπαθάρος (Τ.Κ.Α.) <μτγν. *σπαθάριος* «σωματοφύλακας του αυτοκράτορα στο Βυζάντιο που φέρει σπάθη ή αυλικός που έφερε τα όπλα του βασιλιά είτε κατά τις διάφορες τελετές είτε κατά τις εκστρατείες» <σπάθη «σπαθί» + κατάλ. -άριος (που δηλώνει επάγ-

γελμα ή αξίωμα <λατιν. *-arius*): μεσόγειος τόπος Β στα Καμαριανά και Δ στη Βορ(ε)ινή και δεξιά του δρόμου προς τον Άγιο Συμεών (βλ. λ.). / Β.

***Σπαθί, το / στο** [<μτγν. *σπαθί(ον)*] «κάθετο και απότομο, χωρίς ελιγμούς μονοπάτι που συντομεύει, μεταφορικά κόβει σαν σπαθί (;) το δρόμο και το χρόνο ανάβασης στην κορυφή βουνού» (πβ. λ. *Καρφί*), ή λόφος, η κορυφογραμμή του οποίου θυμίζει την κόψη του σπαθιού (;) <σπάθιον, υποκορ. <αρχ. *σπάθη* <σπάω-ω>]: ΝΔ της Καταβατής, απότομο ανηφορικό μονοπάτι που χωρίς ελιγμούς οδηγεί στο Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία. / Κ.

Σπαθί τω(ν) Γη(ι)θρώ(ν), το / στο [βλ. λ. *Σπαθί* και *Γή(ι)θρες*]: η μακρά και αιχμηρή κορυφογραμμή των Γηθρών, που μοιάζει με κόψη σπαθιού. / Β.

Σπαθί του Λαουθέρη, το / στο [βλ. λ. *Σπαθί* και *Λαουθέρης*]: ανηφορικό και χωρίς ελιγμούς μονοπάτι από τους Κοκχινομύττες προς την κορυφή του Λαουθέρη. / Κ.

Σπαθιά, τα / στα [βλ. λ. *Σπαθί*]: μεσόγειος τόπος στα ΒΔ, ανάμεσα στη Φορτωματιά και το Σκανιόφρουδο (βλ. λ.). / Β.

***Σπάρματα, τα / στα** [<σπάρματα «χωράφια σπαρμένα με άφθονα σιτηρά» <θ. *σπαρ-* του ρ. *σπέρνω* + κατάλ. *-μα*, πβ. *σπαρ-τός σπάρ-σιμο*]: τόπος σε ύψωμα στα ΒΔ, Β στα Παλούδια και Α στο Ψαρομπίτθημα (βλ. λ.). Εδώ υπάρχει αγροτική δεξαμενή νερού. / Β.

Σπάρτα, τα / στα [<σπάρτα «περιοχή γεμάτη από σπάρτα» <σπάρτο «ο γνωστός θάμνος με τους πολλούς πράσινους και λεπτούς βλαστούς» <αρχ. *σπάρτον*, πβ. μεσν. ρ. *παστρεύω* <σπαρτεύω «καθαρίζω με σκούπα από σπάρτα» <αρχ. *σπάρτον*]: περιοχή ΝΑ της Βρυσιανής γειτονική με τη Βορ(ε)ινή (βλ. λ.). / Κ.

Σπηγιά, η / στη [προφέρεται και *Σπηγγιά* (-γγκ- <-γι- <-λι-) <σπηγιά <σπηλιά «φυσικό βαθύ κοίλωμα κάτω από το έδαφος ή σε βράχια» <σπήλαιον + κατάλ. *-ιά* <αρχ. *σπήλαιον*]:

1. στα Γιαλούδια. / Β.

2. Α, στον Πάνω Λούρο και Β της Ντακούνας και του Κάστρου. / Κ.

3. Σπηγιά στο Μάρμαρο, βλ. λ. / Κ.

Σπηγιά του Αετού, η [αλλιώς *Φονιάς* ή *Φωνιάς*, (βλ. λ.)].

Σπηγιά τ' Άη Νηγιά, η / στη [βλ. λ. *Σπηγιά* και *Άης Νηγιάς*]: Β του φερώνυμου βουνού, στον Πετρωτό (βλ. λ.). / Κ.

Σπηγιά τ' Αλεξανδρή, η [βλ. λ. *Σπηγιά* / *Αλεξανδρή* <βαφτιστ. και πατρων. οικ. όν. *Αλεξανδρής* <*Αλέξανδρος* «υπερασπιστής, πρόμαχος» <αρχ. ρ. *αλέξω* «αποκρούω, προστατεύω» + *ανήρ, ανδρός*]: σπήλαιον στη Β ακτή, κοντά στα *Αχτιά* / *Σταχτιά*. / Β.

Σπηγιά τ' Αλιμπέρτη, η / στη [βλ. λ. *Σπηγιά* / <*Αλιμπέρτης*, οικ. όν. <*Αλιμπέρτος* <γερμ. *Albert* «λαμπρός, ένδοξος» + *-ος*]: κτητορικό τοπων., στοά στα Μεταλλεία της Λειψάνας. / Β.

Σπηγιά της Ανεραΐδας, η / στη [βλ. λ. *Σπηγιά* / *Ανεραΐδα*]: κοντά στον όρμο της Βλυχάδας. / Κ.

***Σπηγιά του Αράπη, η / στη** [προφέρεται και *Σπηγγιά* <σπηγιά <σπηλιά «φυσικό βαθύ κοίλωμα κάτω από το έδαφος ή σε βράχια» <σπήλαιον + κατάλ. *-ιά* / <*Αράπη* «φανταστικό δαιμόνιο, που αναφέρεται ως φόβητρο για μικρά παιδιά» <αραβ. *Arab* «αυτός που έχει μαύρο χρώμα» + κατάλ. *-ης*, πβ. παρων. *Αράπη*]: Δ του Αποκοφτού, στο Καταφίδι. Κατά την παράδοση, εδώ κατοικούσε Αράπη, ο οποίος όπου άπλωνε τη σκιά του έφερνε την καταστροφή. Μπορεί όμως να δηλώνει το πρόσωπο που σχετίζεται με τη σπηλιά, βλ. και λ. *Αράπη η Πλάτη, το Φρούδι, του*, πβ. παρων. *Αράπη*. / Ν.

Σπηγιά του Βελούδη, η / στη [<οικ. όν. *Βελούδης* (Τ.Κ.Α.) <*Βελούδιος* «βελούδιος, απαλός σαν βελούδο» <μεσν. *βελούδο* «εκλεκτό μεταξωτό ύφασμα, χνουδωτό και απαλό» <βενετ. *veludo* <μτγν. λατιν. *villutus* <λατιν. *villus* «τρίχωμα, μαλλί», πβ. *Μεταξωτός* («*παπα Γεώργης Βελούδης*» 1747 Σ.ια', 58 και 1750 Σ.ια', 54)]: στα ΒΔ, ανάμεσα Βερνίκου και Τσουβάλες. / Β.

Σπηγιά στο Βλυχό, η / στη [<βλ. λ. *Σπηγιά* και *Βλυχό*]: μικρή σπηλιά στη νότια ακαλή της παραλίας του Βλυχού. / Ν.

Σπηγιά του Γαζή, η / στη [<οικ. όν. *Γαζής* (Τ.Κ.Α.): 1. <τουρκοαραβ. *gazi* «ανάπηρος πολέμου» (Β. Βογιατζόγλου) 2. ή <τουρκ. *gazi* «νικητής» (Δ. Τομπαΐδης)]: στη θέση Κόπιακα, ΝΔ του Πλατύ Γιαλού. / Ν.

***Σπηγιά των Γη(ι)θρών, η / στη** [όπως αναφέρει ο Μ. Φιλιππάκης, οι Σιφνιοί ισχυρίζονται ότι το τοπων. *Γηθρών* προήλθε από παραφθορά της λέξης *γητειών*, δηλ. <*γηθειών* <*γηθειών* <*γηθειά* <*γητεία* «μαγική πράξη θεραπείας» <*γητεύω* <αρχ. *γοητεύω* <*γός* «γητευτής, μάγος» <*γώ* (-άω) «θρηνώ, βγάζω κραυγή πόνου», πβ. λ. *Γή(ι)θρες*]: πρόκειται για δύο παραθαλάσσια σπήλαια ΒΔ στα Βρουλίδια, τόποι όπου, κατά τη λαϊκή αντίληψη, κατοικούν οι «ανεραΐδες» και όπου με εξορκισμούς θεραπεύονταν οι νεραΐδοπαρμένοι. / Β.

Σπηγιά του Γλίτση, η / στη [βλ. λ. *Κακογλίτση*]: ίδια με τη Σπηγιά της Παναγίας, πλησιόχωρα στην εκκλησία της Παναγίας (σ)το Τόσο Νερό. / Κ.

Σπηγιά του Γλυκού Στεφανιού, η / στη [βλ. λ. *Σπηγιά* και *Γλυκό Στεφάνι*]. Στο Γλυκό Στεφάνι. / Β.

Σπηγιά στο Δαφνί, η / στη [βλ. λ. *Σπηγιά* και *Δαφνί* (βλ. λ.)]: μικρή σπηλιά στο Δαφνί, Β της Αγίας Μαρίας στο Φλάμπουρο. / Κ.

***Σπηγιά του Δροσερού ή Μαύρη Σπηγιά, η / στη** [οικ. (Τ.Κ.Α.) και βαφτ. όν. *Δροσερός* <*δροσερός* <*δρόσος* + περιεκτ. κατάλ. *-ερός* «γεμάτος δροσιά, καθαρό και ζωογόνο νερό, μικροσκοπικά σταγονίδια νερού» πβ. και βαφτ. όν. *Δροσερή*]: στα Δ του νησιού, στις Κορακιές, όπου και ρέμα Δροσερού. Ο Μ. Φιλιππάκης αναφέρει ότι το τοπωνύμιο οφείλεται στο ότι η στέγη και τα τοιχώματα του σπηλαίου καλύπτονται από δροσοσταλίδες, οι οποίες σε περιόδους ξηρασίας δροσίζουν τις πέρδικες του βουνού. / Κ.

Σπηγιά της Καλογιαννούς, η / στη [βλ. λ. *Σπηγιά* / *Καλογιαννού*]: μικρό σπήλαιον στο βορειότερο κάβο στην Κιτριανή. / Ν.

Σπηλιά της Καλογριάς, η / στη [βλ. λ. *Καλογριά*]: βρίσκεται στα υψώματα της Καλογριάς, σε περίοπτη θέση, αλλά δύσκολα εντοπίζεται, Β στις Αγκλ(ε)ίστριες. / Ν.

***Σπηλιά με τα κόκκαλα, η / στη** [<κόκκαλα <μεσν. *κόκκαλον*, με αλλαγή γένους κατά το αρχ. ουδ. *οστούν* <κόκκαλος(ο) «κουκούτσι» <κόκκος + κατάλ. -αλος]: στη Βλυχάδα, ανάμεσα στον Ντζαμπέλη και του Κατσαρίδη, στα κτήματα του Παπαγγελέτου (Μισόναπου), όπου βρέθηκαν τάφοι με σωριασμένα ανθρώπινα οστά. / Κ.

***Σπηλιά του Κοκχαλά, αλλιώς Κόκκινη Σπηλιά, η / στη** [βλ. λ. *Κοκχαλάς*]: παραθαλάσσιο σπήλαιο στον ομώνυμο κάβο, επισκέψιμο, μόνο από τη θάλασσα. / Β.

***Σπηλιά στις Κορακίες και Κορακοσπηλιά, η / στη** [βλ. λ. *Κορακίες* και *Κορακοσπηλιά*].

Σπηλιά του Κορμού, η / στη [βλ. λ. *Κορμός*]: στο πεταλάκι του Κορμού. / Β.

Σπηλιά του Κοφτού, η / στη [βλ. λ. *Κοφτό*]: στο βορειότερο καβάκι. / Β.

***Σπηλιά του Λούρου, η / στη** [1. *του Λούρου*, γεν. τοπική <λούρος «μεγάλο λουρί, μεγάλη λουρίδα γης» <λουρί + μεγεθ. κατάλ. -ος <λουρί <λωρί(ον) <λώρος «ζώνη» <λατιν. *lorum* 2. πβ. οικογ. όν. *Λούρος*]: λουριά λέγονται γενικά στη Σίφνο στενόμακρα και επάλληλα τεμάχια γης στις πλαγιές λόφων που χωρίζονται με αναλημματικούς τοίχους, αναβαθμούς. Στα Β του νησιού ανάμεσα στο Φλαράκι και το Κακοβόλικο. Υπάρχει και χείμαρρος του Λούρου που πηγάζει από του Γιαβρούχα και χύνεται στο Φλαράκι, πλησιόχωρα στο Νερό του Καν(ν)ονιού. / Β.

Σπηλιά του Μεγαλογιάννη, η / στη [βλ. λ. *Μεγαλογιάννη*]: μεσόγειος τόπος στα ΝΔ του νησιού και Ν της Κατσίστριας, εδώ υπάρχει και αρχαίος πύργος. Όπως αναφέρει η αρχαιολόγος Στ. Σαμαρτζίδου-Ορκοπούλου, η αυτοψία γεωλόγων στη σπηλιά αποκάλυψε ότι πρόκειται για στοά μεταλλείου, όπως και ο Πήγαδος του Μεγαλογιάννη, που γέμισε από τη συγκέντρωση των νερών της περιοχής. / Ν.

***Σπηλιά του Νόνου / Νονού, η / στη** [1. <οικογ. όν. από παρων. *Νόνος* / *Νονός* <νονός <νοννός <λατιν. *nonnus* «μοναχός, ανάδοχος σε βάφτιση, ονοματοθέτης, («Ευστράτιος Νόννος» 1819 Ι.Α.Κ., 77 / «Ιωάννης Νόννος» 1828 Σ.1', 126, βλ. και λ. *Νόνου*) 2. *nonus* «ένατος» 3. πβ. *νόνα* <νόνα <λατιν. *nonna* «γιαγιά»]: στου Μο(υ)γκού, στη θέση Κάμπα. / Κ.

Σπηλιά του Ντακορόνια / *Ντακορόνια, η / στη [<*da Corogna*, ισπανική πόλη, από την οποία καταγόταν ο γενάρχης της ηγεμονικής οικογένειας (1307-1464) Γιαννούλης Ντακορόνια]: τοπων. κατάλοιπο της φραγκοκρατίας, σπήλαιο σε ιδιοκτησία της οικογένειας των Ντακορόνια, στου Κάτω Κοντού. / Ν.

***Σπηλιά Ξεφυσιστή, η** [βλ. λ. *Ξεφυσιστής*].

Σπηλιά του Ευλοφά, η / στη [βλ. λ. *Ευλοφάς*]: κοντά στην Παραθύρα, προς τον Άη Σώστη. / Β.

Σπηλιά της Παναγιάς και του Γλίτση, η / στη [1. <παρων. *Γλίτσης* (του χρήστη της σπηλιάς) «βρομιάρης, ακάθαρτος» <γλίτσα «λίγδα, λεκές, συσσωρευμένη βρομιά» + κατάλ. -ης <γλίνα <αρχ. *γλίνη* 2. πβ. και οικογ. όν. *Γλίτσος* (Τ.Κ.Α.)]: κοντά στην εκκλησία της Παναγίας στο Τόσο Νερό, βλ. και λ. *Κακογλιτζή, στου*. / Κ.

Σπηλιά του Πετρωτού ή του Ελισαίου, η / στη [βλ. και λ. *Πετρωτός* και *Άγιος Ελισαίος*]: στην κορυφογραμμή του Προφήτη Ηλία, με σταλαγματικό διάκοσμο (Ι.Σ., 10). / Κ.

Σπηλιά του Σιδερού, η / στη [βλ. λ. *Σπηλιά* και *Σιδερού*]: σπήλαιο στην Α ακτή ΒΑ στα Βορ(ε)ινά και Ν στο καβάκι Αρβανίτης (βλ. λ.). / Κ.

***Σπηλιά του Σινιόρη, η / στη** [βλ. και λ. *Σινιόρη*]: η δεύτερη κορυφή στο ύψωμα Κατσίστρια, ΝΑ του νησιού, όπου και τα Φρούδια και ο Ποταμός του Σινιόρη, πβ. *Αφεντικό*. / Ν.

Σπηλιά του Φράγκου, η [βλ. λ. *Φράγκου η Σπηλιά*].

Σπηλιά στο Φυλλαδάκι, η / στη [βλ. λ. *Σπηλιά* και *Φυλλαδάκι*]: στη Ν πλαγιά του Αγίου Συμεών, όπου το Φυλλαδάκι. / Β.

Σπηλιά του Φώτη, η / στη [βλ. λ. *Σπηλιά* και *Πούντα του Φώτη*]: σπήλαιο στην ακτή Ν της Πούντας του Φώτη. / Ν.

Σπηλιά των χοίρων / τω χοιρώ, η / στη [<αρχ. *χοίρος*]: στις Αγκλ(ε)ίστριες, ΝΔ του Πλατύ Γιαλού. / Ν.

***Σπηλιώτη, του / στου** [<οικογ. πατριδων. όν. *Σπηλιώτης* (Τ.Κ.Α.) <Σπηλιά + κατάλ. -ιώτης <Σπήλαιο <αρχ. *Σπήλαιον* (1797 Κ.Βρ., 138)]: ύψωμα στα ΝΔ του λόφου του Αγίου Ανδρέα και Α της Πλατιάς Ράχης (βλ. λ.). / Κ.

Σπήλαια, τα [βλ. λ. *Σπηλιά*]: από την αρχαιολόγο Στ. Σαμαρτζίδου-Ορκοπούλου έχουν εντοπιστεί 45 σπήλαια, 30 χερσαία και 15 παράκτια (Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Α' (2005) 251, πβ. Γιαννόπουλος-Καμπούρογλου κ.ά. Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Γ' (2005) 144 κ.κ.). Απ' αυτά ερεύνησε τα ακόλουθα:

1. το σπήλαιο των Νυμφών
2. το σπηλαιοφάραγγο στ' Ανεμορδ(ε)ίλι
3. το σπήλαιο της Κρί(ή)νας στο Βαθύ
4. τη σπηλιά του Μεγαλογιάννη
5. το σπήλαιο της Καλογριάς, μεταξύ των λόφων Λαγού και Μεσοβούνι, απ' τα μεγαλύτερα και σημαντικότερα
6. το σπήλαιο των Χοίρων στις Αγκλείστριες / Αγγλή(ι)στριες
7. το σπήλαιο του Ντακορό(ώ)νια
8. το σπήλαιο του Κόπιακα / Γαζή
9. του σπήλαιο του Σινιόρη

Σπήλαιο των Νυμφών, το: βλ. λ. ΝΥΜΦΕΟΝ ΗΙΕΡΩΝ.

Σπηλαιοφάραγγο, το / στο [<σπήλαιο (<αρχ. *σπήλαιον* <σπέος) + *φαράγγι* (<μεσν. *φαράγγιν* <*φαράγγιον*, υποκορ. του αρχ. *φάραγξ*, -αγγος)]: σπήλαιο

σε βαθιά και απόκρημνη χαράδρα στ' *Ανεμορδ(ε)ίλι*, το σπουδαιότερο απ' όλα τα σπήλαια του νησιού με ενδιαφέρον για τους σπηλαιολόγους σε βάθος 25 μέτρων κάτω από τη γη με σταλακτίτες και σταλαγμίτες. / Ν.

«*Σπηλιά εις την αναβροχιάν*», η [1797 Κ.Βρ., 137 και Σ.ιγ', 100. βλ. λ. *Σπηλιά* και *Αλεβροχιά*].

Σπηλιώτη, του [1797 Σ.ιγ', 99, βλ. λ. *Σπηλιώτη*].

Σπηγγιές, οι / στις [<Σπηλιές (-γγι-- <-γι- <-λι-) <σπηλιά, βλ. λ. *Σπηλιά*]:

1. στη Ν αγκάλη του όρμου της Σεράλιας. / Κ.

2. στη Λαγκάδα του Φάρου. / Κ.

Σπιτάκι της Φωτιάς, το / στο [<σπίτι + -άκι <μεσν. σπίντιν <οσπίτιν (με σίγηση του αρχικού άτονου ο-) <μεσν. οσπίτιον <λατιν. *hospitium* «δωμάτιο φιλοξενίας, πανδοχείο, σπίτι» και *Φωτιά* <μεσν. *φωτία* «πυρκαγιά, εμπρησμός» (με συνίγηση) <φως, φωτ-ός + -ία]: σημείο κάτω από του Δεσπότη το Καντούνι, στο Φιδιώνα, πιθανώς σπιτάκι που σώθηκε από πυρκαγιά. / Β.

Σπυρού, του / στου [<βαφτ. και οικογ. όν. *Σπύρου* (με κατέβασμα του τόνου, πβ. *Σπυρής*) <Σπύρος <Σπυρίδων, άγν. ετυμολ., πιθανώς «ψαράς με σπυρίδα, ψαροκόφινο», πβ. *Άης Σπυρής* και οικογ. όν. «του Αντωνίου Σπυρή» 1839 Σ.η', 162]: θέση στο Φλάμπουρο (βλ. λ.). / Κ.

Στάβλος / Στάβλοι τω(ν) -γ-Καλοέρω, ο / οι / Στάβλο / Στάβλοι, στο / στις [<μεσν. *στάβλος* <στάβλον <λατιν. *stab(u)lum* «στεγασμένος χώρος για ζώα» / <μεσν. των *καλογέρων* <μτγν. *καλογήρων* <καλόγηρος <καλο- + γηρος <γήρας]: στον Προφήτη Ηλία τον Ψηλό. / Κ.

Στάη, του / στου [οικογ. όν. <Στάης <Στάγης (Τ.Κ.Α.) <Αντωνάκης Στάης, Κρητικός που εγκαταστάθηκε στη Σίφνο το 1645 και πέθανε το 1684. Κατά τον ιστορικό Σ. Μ. Συμεωνίδη, επειδή στις πηγές αποκαλείται «αφέντης» πιθανόν απ' αυτόν πήρε το όνομα «τ' Αφεντικού» η γνωστή τοποθεσία του Αρτεμώνα]: περιβόλι κοντά στη Βρύση (Κ.Βρ., 153 / «*Ιωάννης Στάης, γιος του Κρητικού αφέντη Αντωνάκη Στάη*» 1674 Σ.ε', 63 / 1895 Κ.Βρ., 174). / Κ.

Σταματάκη, του / στου [<οικογ. πατρων. όν. *Σταματάκης* <βαφτιστ. όν. *Σταμάτης* + πατρων. κατάλ. -άκης <Σταμάτα, η <ευχή «Σταμάτα, θάνατε, να παίρνεις τα παιδιά, γυναίκα, να γεννάς και γυναίκα, να γεννάς κορίτσια» <μεσν. *σταματώ* <στάμα, -ατος «κάθισμα, θέση» <θ. *στα-* του αρχ. ρ. *ίστημι / ίσταμαι*, πβ. *Ζήσης, Ζώης, Πανταζής, Πολύβιος, Πολυζώης, Πολυχρόνης* («*Σταματάκης Αντώνιος*» 1841 Σ.γ', 93 / «*Σταματάκης*» ιδιωτικός ταχυδρόμος Σίφνου-Κωνσταντινούπολης 1908-1911, Αντ. Τρούλλος, Π.Α' Δ.Σ.Σ. 2001, 422)]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει χωράφι στο *Κουρτσούδι*, βλ. λ. / Κ.

Στασιδία, τα / στα [<μεσν. *στασίδι* «καθένα από τα ξύλινα καθίσματα με ψηλό ερεισίνωτο και στηρίγματα για τα χέρια, που τοποθετούνται κατά μήκος των τοίχων στο εσωτερικό του ναού» <στασίδιον, υποκορ. του αρχ. *στάσις* «θέση, τοποθέτηση» + υποκορ. κατάλ. -ίδιον]: πιθανώς από τη γεωλογική διαμόρφωση του εδάφους τοποθεσία Β στα Σύφλομα, πβ. λ. *Αχτιά / Σταχτιά*. / Β.

***Σταυρί, το / στο** [1. <μεσν. *Σταυρίον*, υποκορ. του *Σταυρός* <*στα-F-ρός <θ. *στα-* του ρ. *ίστημι / ίσταμαι* + παρέκταση -F- + κατάλ. -ρός (αρχικά «όρθιος πάσσαλος») 2. ή <Σταυρής <Σταύρος <Σταυρός (βλ. λ.): η λαϊκή ονομασία του οικισμού της Απολλωνίας (βλ. λ.). Από: 1. τη διασταύρωση των δρόμων που οδηγούν από Δ προς Α και από Β προς Ν και αντίστροφα 2. την ίδρυση εκεί σταυροπηγίου 3. την ύπαρξη του ναού του Τιμίου Σταυρού. Κατά το Φαίδωνα Κουκουλέ, «η πολλαχού των ελληνικών χωρών τοπωνυμία *Σταυρός* ή *Σταυρί* δύναται να ερμηνευθεί ως προερχομένη είτε εκ της διασταυρώσεως οδών είτε εκ της εκεί ιδρύσεως σταυροπηγίου» (ΕΕΒΣ 8,1931, σελ. 154) 4. τη διάταξη των κτισμάτων του οικισμού που δίνει την εντύπωση από μακριά του σχήματος του σταυρού 5. *Σταυρί* <ανθρωπωνύμιο στου *Σταυρή* (το κτήμα) <Σταυρής <Σταύρος. Η εκφορά με ονομαστ. ουδ. γένους ενός ονόματος που εκφέρεται σε γεν. για να δηλώσει τον κτήτορα της περιοχής είναι συνηθισμένη από τη βυζαντινή εποχή: του *Γεωργίτη* > το *Γεωργίτσι*, του *Γουδή* > το *Γουδί*, του *Ρέντη* > το *Ρέντι*, του *Κουκκάκη* > το *Κουκκάκι*, του *Λαυρέντη / Ρέντη* > το *Ρέντι*, του *Παγκράτη* > το *Παγκράτι*, του *Περιστέρη* > το *Περιστέρι* (*Σταβρί* 1673 Κ.Βρ., 62, 128 / 1828 Σ.ι', 143). Σε πίνακα με τα μέλη του Αγιοταφικού Αδελφάτου Σίφνου (1652) αναφέρεται *χωρίο Σταυρί* (1652 Σ.ε', 140 και Κ. Σπανός, ΟΝΟΜΑΤΑ 19, 218) / εν *Σταυρί της Σίφνου* 1835, σε προικοσύμφωνο). Ο κάτοικος του Σταυριού λέγεται *Σταυριανός*, -ή, <Σταυρί + κατάλ. -ιανός (πατριδωνυμικό), πβ. και οικογ. και βαφτ. όν. *Σταυριανός* <Σταύρος + κατάλ. -ιανός, -ιανή «ο γιος, η κόρη του Σταύρου» / Κ.

Σταυριανάκια, τα / στα [<οικογ. όν. *Σταυριανός* + υποκορ. κατάλ. -άκια: 1. ή <Σταύρος + κατάλ. -ιανός «ο γιος του Σταύρου» 2. ή <Σταυριανός (<Σταυρί + πατριδων. κατάλ. -ιανός) «που είναι από το Σταυρί», βλ. λ. *Σταυρί*]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει χωράφια ΝΔ στην Πουλιάτη, πριν από τη Μαρμάρα, τα οποία ανήκαν στα παιδιά κάποιου Σταύρου, πβ. *Ευριπιδάκια, Καλογεράκια, Βυζέδια*. / Β.

Σταυροπόδι, το / στο [(1787 Ν.Ε.Σ., 216) <σταυροπόδι «τρόπος καθίσματος με σταυρωμένα τα πόδια» <σταυρός + πόδι]: με αναγραμματισμό <Στραβοπόδι (βλ. λ.). / Κ.

***Σταυρός, ο / Σταυρό, στο** [<αρχ. *σταυρός* «μηνιγμένος όρθιος πάσσαλος» <ίσταμαι. Με τη Σταύρωση του Ιησού ο Σταυρός από μέσο για την εκτέλεση θανατικής καταδίκης ιεροποιήθηκε και έγινε σύμβολο της υπέρτατης θυσίας]: το σύμβολο της υπέρτατης θυσίας του Ιησού Χριστού, ναός στο όνομα του οποίου τιμάται η εύρεση του Τιμίου Σταυρού, που εορτάζεται στις 14 Σεπτεμβρίου:

1. *ξωκλήσι του Αρτεμώνα στη Χώνη, πλησιόχωρα της Αγίας Ειρήνης (1814 Σ.ιθ', 172). / Β.

2. *παρεκκλήσιο της Απολλωνίας, άλλοτε ενοριακός ναός («*Σταυρός Τιμίου*» 1727 Σ.δ', 164 / 1730, Σ.η', 119-120). / Κ.

3. *ξωκλήσι της Καταβατής στο Λόγγο, που γειτονεύει με το Κουρτσούδι, ο Σταυρός του Λόγγου, όπου και το κοιμητήριο (1712 Σ.β', 58, 74 και Σ.δ', 164). / Κ.
4. *του Τζιριάκη στην Καταβατή από τον άλλοτε ιδιοκτήτη του ναού παπα-Αντώνη Τζιρι(γ)άκη <πατριδων. οικογ. όν. Τζιριγάκης <Τσιρίγος + πατρων. κατάλ. -άκης <Τσιρίγο / Τσερίγο <ιταλ. Cerigo <λατιν. Cedrigum <Cethericum <αρχ. Κύθηρα (1746 Σ.β', 107, 111 και Σ.δ', 164 / βλ. Ν. Προμπονά, Σχόλια σε δέκα σιφνιακά τοπωνύμια, ΟΝΟΜΑΤΑ 19, σ. 590-591). Λέγεται και Παντάνουσα, η με παρετυμολογία <τη φράση «πάντα νουν υπερέχουσα», αντί Παντάνασσα (βλ. λ.) <πας + άνασσα «βασιλίσα των πάντων», προσωυμία της Θεοτόκου. / Κ.
5. *μετόχιο της Μονής της Βρύσης στο Φάρο («εκκλησία του τιμίου σταυρού» 1797 Κ.Βρ., 136). / Ν.
6. «Αφέντης Σταυρός του παπά κυρ-Αντώνη Θωμά» 1700 Σ.β', 128 και Σ.δ', 164, άγνωστος σήμερα ναός, πβ. Αφέντης Χριστός και Άης Πώργης τ' Αφέντη.
7. «Τίμιος Σταυρός του Μανωλάκη» 1812 Σ.β', 79, άγνωστος σήμερα ναός. Δύσκολη η ταύτιση των δύο τελευταίων ναών με τους υπάρχοντες φερώνυμους ναούς.
- ***Σταυρού το Πετάλι, του / στου** [πιθ. <βαφτ. ή οικογ. όν. Σταύρου / Πετάλι, βλ. λ.]: αλλιώς το Πετάλι του Σταυρού (βλ. λ.) μεσόγειος τόπος στα ΝΔ του νησιού και Ν στις Κρεβαταργιές (βλ. λ.). / Ν.
- ***Σταυρουδάκι, το / στο** [<σταυρουδάκι «μικρός σταυρός» <σταυρός + ουδάκι <υποκορ. σε -οῦδι + υποκορ. κατάλ. -άκι <σταυρός, πβ. λουλ-ουδ-άκι]:
1. κολπίσκος στη Β ακτή και Α στο Φιδωπό, Β στο Χόρτο (βλ. λ.). / Β.
 2. *κολπίσκος Δ στο νησάκι Κιτριανή (βλ. λ.). / Ν.
- Σταφυλοπάτη, του / στου** [<οικογ. επαγγελμ. όν. Σταφυλοπάτης <σταφυλοπάτης «ο εργάτης που πατεί τα σταφύλια για να βγει ο μούστος» <σταφύλι <μεσν. σταφύλιν <σταφύλιον, υποκορ. του αρχ. σταφυλή «ο καρπός του αμπελιού» + πατώ «πιέζω με τα πόδια, ποδοπατώ»]: χωράφι μετά το εργοστάσιο της ΔΕΗ και κοντά στον Άγιο Νεκτάριο, στην ευρύτερη περιοχή Τρούλ(λ)ος - Πήγαδος. / Κ.
- Σταχτιά, τα / στα** [<Σταχτιά (ενν. γκρεμνά), ουσιαστικοπ. ουδέτ. του επιθ. σταχτής, -ιά, σταχτι «που έχει το χρώμα της στάχτης» <στάχτη <μεσν. στάκτη, ουσιαστικοπ. θηλ. του αρχ. επιθ. στακτός, με ανέβασμα του τόνου <στάζω, πβ. Άσπρα Γρεμνά ή τα Σταχτιά <στ' Αχτιά <στα Αχτιά (από τη συνεκφορά με το αρθρο) βλ. λ.]: χρωματικό τοπων., καβάκι στη Β ακτή του νησιού ανάμεσα στη Φερ(ρ)ηβολάδα και Αλμυρό. / Β.
- Στενό της Απολλωνίας, το / στο** [στενό «δρομάκι, σοκάκι» ουδ. ουσιαστικοπ. επίθ. στενός «αυτός που δεν είναι ευρύχωρος, που έχει μικρές διαστάσεις» /

Απολλωνία, (βλ. λ.): το κεντρικό πλακόστρωτο δρομάκι της Απολλωνίας από την Πλατεία Ηρώου έως την Πλατεία Ραμπαγά (βλ. λ.). / Κ.

Στέρνα, η / στη [<μεσν. στέρνα <μτγν. κιστέρνα (με σίγηση της αρχικής άτονης συλλαβής -κι) <λατιν. cisterna «δεξαμενή ύδατος» <αρχ. κίστη «κιβώτιο», πβ. λ. Δεξαμενή]:

1. θέση στην ερημόνησο Κιτριανή, όπου υπάρχει χτιστή ομβροδεξαμενή και ο γειτονικός κολπίσκος. / Ν.

2. του Άη Νηγιά του Κοντού. / Ν.

Στεφανάκη, του / στου [<βαφτιστ. και πατρων. οικογ. όν. Στεφανάκης (Τ.Κ.Α.) <Στέφανος «ο άξιος στεφάνου νίκης, αθλοφόρος» + πατρων. κατάλ. -άκης <στέφω «τιμώ με στεφάνι» + κατάλ. -ανος]: θέση στον Πλατύ Γιαλό, όπου είχε αγρό η Μονή της Βρύσης (1797 / 1895 Κ.Βρ., 137 και Σ.ιγ', 100). / Ν.

Στοβαράκι, το / στο [<Στοβαράκη(του), οικογ. όν. από παρων. Στοβαράκης (πβ. Αντώνιος Στοβαράκης 1820 Ν.Ε.Σ., 74 / Ιω. Στοβαράκης 1834 Σ.ιθ', 43) <στοβαράκι «μικρό στοβάρι, εξάρτημα του ησιόδειου αρότρου που συνδέεται με το ζυγό» <στοβάρι + υποκορ. κατάλ. -άκι <μεσν. ιστοβοάριον, υποκορ. του αρχ. ιστοβοεύς]: κτητορικό τοπων., μεσόγειος τόπος στα ΒΔ του Μπρούντζα και Ν στα Καμαριανά (βλ. λ.). / Β.

Στομαχικό, το / στο [<στομαχικό «κοντό και τριγωνικό σε σχήμα πολυτελές ένδυμα, με το οποίο οι γυναίκες κάλυπταν το στήθος μέχρι το στομάχι, η τραχηλιά του γυναικείου μπούστου» <μτγν. επίθ. στομαχικός «αυτός που αναφέρεται στο στομάχι» <αρχ. στόμαχος «λαιμός / στόμα της κοιλίας» + κατάλ. -ικός <αρχ. στόμα + κατάλ. -(α)χος]: παραθαλάσσιο στη ΒΑ ακτή και Β της Γλώσσας (βλ. λ.), όπου και η Γούρνα. / Β.

«**Στουργιάκα, η** [πιθανώς από τη συνεκφορά Στου Ρυάκα <ειστουρυάκα (με σίγηση του αρχικού άτονου ει-) <εις του ρυάκα <ρύακα <ρύακας <αρχ. ρυάξ <ρέω]: («εις το Κακό Σκαλί, εις τη Στουργιάκα» 1808 Σ.γ', 126)· απροσδιόριστη θέση, επειδή το τοπωνύμιο Κακό Σκαλί απαντάται σε τρεις θέσεις, στο Β, στο Κ και Ν διαμέρισμα του νησιού. / Ν.

Στραβά Βουνιά, τα / στα [<μτγν. στραβός «αυτός που πάσχει από στραβισμό, αλλήθωρος / αυτός που δεν είναι ίσιος, λοξός» <στρεβλός <*στρεφ-λός <στρέφω, βλ. λ. Τραβά Βουνιά]: τη μορφή αυτήν του τοπων. αναφέρει ο Ιάκ. Δραγάτσος. / Β.

Στρα(β)οπόδι και *(Σ)Τρα(γ)οπόδι, το / στο [<Στραβοπόδη(του): 1. <οικογ. όν. Στραβοπόδης (Τ.Κ.Α.) από παρων. <στραβός «στρεβλός, λοξός» + πόδι 2. ή <τραγοπόδης «τραγοπόδαρος» (<αρχ. τραγόπους <τράγος + πους), ουσιαστικοπ. επίθ. του αρχαίου θεού Πανός, άγαλμα του οποίου, κατά πληροφορία του Chr. Buondelmonti (1405), μεταφέρθηκε στην περιοχή από ναό του στο Κάστρο. Το άγαλμα αυτό, κατά την ίδια πηγή, υπήρχε στο εκκλησάκι της Παναγίας (στο Στρα(β)οπόδι περί το 1400, στο κτίσμα του οποίου τελικά εντοιχίσθηκε]: Εδώ τα ξωκλήσια της Παναγίας (στο Στρα(β)οπόδι και της Αγίας Φωτεινής,

μετόχια και τα δύο της Μονής της Βρύσης. Σε πίνακα με τα μέλη του Αγιοταφικού Αδελφάτου Σίφνου (1652) αναφέρεται *χωρίς Στραβοπόδι* (1652 Σ.ε', 140 / 1781 Σ.Ν.Ε.Σ., Διαθήκες α/α 1 / 1797 Κ.Βρ., 136 και Σ.ιγ', 100 και Σ.ιε', 183 / και με παραφθορά «*Σταυροπόδι*» 1787 Ν.Ε.Σ., 216 / 1816 Σ.β', 118). / Κ.

«**Στραγγιά**, η / στη [*αρχ. στράγγε, γγός «σταγόνα, σταλαγματιά» + κατάλ. -ιά (που σημαίνει μέτρο ή ποσότητα), 1700 «ένα αγρόν εις Στραγγιά», π. Φώσκολος, Π. Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β', 382]: απροσδιόριστος θέσης σήμερα.*

Στραγγούρια, τα / στα [*στραγγούρι <στραγγ- + κατάλ. -ούρι <στραγγίζω <αρχ. στράγγε, -γγός «σταγόνα, σταλαγματιά που οφείλεται σε πίεση, στράγγισμα», πβ. λ.: Στραγγιά, Τσι(υ)γκούρα, Τσι(υ)γκούρες, Τσι(υ)γκούρι: τόπος (που αποβάλλει το νερό που περιέχει) στα ΝΑ του νησού και ΒΑ στο ακρωτήριο Νάπφος (βλ. λ.). / Κ.*

Στράτα της Χερρόνησος, η / στη [*λατιν. strata, θηλ. της ουσιαστικοπ. μετχ. stratus, -a, -um (ενν. via) «λιθόστρωτος δρόμος», του ρ. sterno «στρώνω» / Χερρόνησος (βλ. λ.), υπάρχει και φερώνυμος Εξωραϊστικός Σύλλογος]: ο παλιός πετρώδης αγροτικός δρόμος προς τη Χερρόνησο, στην περιοχή της Χώνης, πβ. το δίστιχο από το σχετικό τραγούδι:*

*Στράτα μου της Χερρόνησος, χώμα κοσκινισμένο
εσύ κρατάς τον Αγγελέ κι εγώ τον αλιμένω.*

Αρχιμησιά και αρχιχρονιά / ανοίξτε την πόρτα σας πλατιά / της Χερρόνησος η Στράτα / κάλαντα να πω σταράτα (Ν. Ποριώτης). / Β.

***Στρογγυλό**, το / στο [*στρογγυλό (ενν. ύψωμα / νησάκι), ουσιαστικοπ. ουδ. του επιθ. στρογγυλός <αρχ. στρογγύλος <στραγγύλος <στραγγεύω <στράγγε «σταγόνα», πβ. και οικογ. όν. Στρογγυλός]: εδαφώνυμο από το σχήμα τους:*

1. ύψωμα στη Χερρόνησο, κοντά στο Ζουλομύτθη και Β στο Καμπαναριό (βλ. λ.). / Β.
2. πλάτωμα στην κορυφή του ακρωτηρίου Ακρωτηράκι, στον Πλατύ Γιαλό. / Ν.
3. *ύψωμα σχεδόν στρογγυλού σχήματος, Ν του λόφου του Αγίου Ανδρέα, προς το Ανεμορδ(ε)ίλι. / Ν.
4. έρημο νησάκι κοντά στην Αντίπαρο (1807, Σ.ιζ', 116), βλ. λ. Δεσποτικό (1825 Ν.Ε.Σ., 194).

Συκαμινιά, η / στη [*Συκαμινιά «μουριά» (-κχ- <-κ-κ- <-κ-κ-) <μτγν. συκαμινέα (με συνίτηση) <συκάμινον + κατάλ. -έα]: φυτωνυμικό τοπων., θέση στου Μάινα. / Κ.*

Συκιά το Πετάλι, του / στου [βλ. λ. Συκιάς και Πετάλι]: κτητορικό τοπων. Ν της Χώνης. / Β.

Συκιάς, ο / Συκιά, στου [*παρων. (Σ.Π., 14) και οικογ. όν. Συκάς (Τ.Κ.Α.) «αυτός που παράγει, πουλάει ή αγαπάει τα σύκα» <σύκο + κατάλ. -άς]:*

1. θέση στο Τρουλλ(λ)άκι. / Β.
2. χωράφια στου Γιαβρούχα. / Β.

***Συκιά**, η / στη [*Συκιά <συκιά <αρχ. συκέα (με συνίτηση) <σύκον]: θέση στον όρμο του Φάρου, μετά τη Σκάλα των Μεταλλείων, πηγαίνοντας προς τον Άγιο Χαράλαμπο, από δένδρο συκιάς που υπήρχε άλλοτε εδώ. / Κ.*

***Συκίδι**, το / στο [*συκ-κίδι (-κχ- <-κ-κ-) <συκίδι <συκιά + υποκορ. κατάλ. -ίδι <αρχ. συκέα (με συνίτηση) <σύκον + κατάλ. -έα]: φυτωνύμιο, συκιά, θέση στο δρόμο προς το Βαθύ, μετά του Λαού, όπου πηγή νερού και αρχαίος πύργος (1700 Σ.β', 128 / 1805 Ν.Ε.Σ., 107). / Ν.*

Συκχίες, οι / στις [*συκιά <αρχ. συκέα (με συνίτηση) > συκή (με συναίρεση) <σύκον + κατάλ. -έα]: φυτώνυμο τοπων. στις Σαούρες. / Ν.*

Συκχιούρα, η / στη [*Συκχιούρα (-κχ- <-κ-κ- <-κ-κ-) «η μεγάλη συκιά» (αντίθ. Συκχίδι) <συκιά + μεγεθ. κατάλ. -ούρα <αρχ. συκέα (με συνίτηση) <σύκον + κατάλ. -έα]: κτήμα της Βρυσιακής, όπου το σύγχρονο γήπεδο ποδοσφαίρου, στο Θόλο. / Κ.*

Σύλ-λακχα, τα / στα και ***Σύλλακας**, ο / **Σύλλακα**, στο(ν) [*συν + λάκκα (-κχ- <-κ-κ-) <λακκί + μεγεθ. κατάλ. -α <αρχ. λάκκος «μικρό κοίλωμα της γης ή τοποθεσία λακκοειδής που συνεχίζεται σε μεγαλύτερο κοίλωμα» για το μεταπλασμό πβ. Συμπόπουλα, Σύφλομα και Καρδάμυλα(ς), Μπρόβαρμα(ς): κολπίσκος στη ΒΑ ακτή, όπου καταλήγουν κοιλώματα της γης που αρχίζουν από ΝΔ, κοντά και Α στον Άγιο Γρηγόριο του Γιαβρούχα, (βλ. λ.). / Β.*

Συμβολαιογραφείο, το / στο [*συμβολαιογράφος + τοπ. κατάλ. -είο <αρχ. συμβόλαιον + γράφω <συμβάλλω <συν + βάλλω]: το επαγγελματικό γραφείο των συμβολαιογράφων:*

1. στην Απολλωνία, της Σοφίας Κολιογιώργη, όπου στεγάζεται και το Υποθηκοφυλακείο Σίφνου (βλ. λ.), στο οίκημα Απόστολου Δεπάστα, στη διακλάδωση του δρόμου προς το Κάστρο. / Κ.
2. στην Απολλωνία της Ελεράνιας Μηλιώτη, στο οίκημα Νικολάου Σταυριανού, στο Στενό, απέναντι στην εκκλησία του Χριστού. / Κ.

Συμπόπουλα, ***Σιμπόπουλα**, τα / στα [1. <Συμπούπουλα «μέρος που έχει πολλές πουπουλιές, φυτά με χνουδωτά φύλλα» <αρχ. συν- + πούπουλα <βενετ. *ripola* («Σιμπούπουλα» 1727 Σ.α', 96 / «εις τα συμπόπουλα και θεολόγον» 1797 Κ.Βρ., 139 και Σ.ιγ', 100 / «Σιμπόπουλα» 1868 / «στα συμνόπουλα» Π.Β., 72) 2. στο Κτηματολ. «Συμπόλια» 3. πβ. Συμπάπουλα <συν + παπούλα «είδος αρακά από τον οποίο παράγεται η φάβα» και Σύφλομα «τόπος που έχει πολλούς θάμνους φλόμου» <συν + φλόμος]: μεσόγειος τόπος Ν των Εξαμπέλων και της Καταβατής, όπου υπάρχουν πολλές θεμωνιές / Κ.

Σύναξη της Παναγίας, η [1. <μτγν σύναξις (εκκλ.) «συγκέντρωση πιστών για να τιμήσουν ένα ιερό πρόσωπο, εδώ, προς τιμήν της Θεοτόκου» 2. πβ. *πανηγύρι* «ο εορτασμός θρησκευτικής επετείου με συγκέντρωση των πιστών γύρω από το ναό και με τη συμμετοχή τους σε ποικίλες διασκεδαστικές και εθμικές εκδηλώσεις» <μεσν. *πανηγύριν* <μτγν. *πανηγύριον* «υπαίθρια αγορά», υποκορ. του αρχ. *πανήγυρις* «γενική συγκέντρωση»]: 1. είναι τα *Επιλόγια* της

Θεοτόκου (<ουσιαστικοπ. ουδ. του αρχ. επιθ. επιλόχειος <επί πρόθ. + λοχεία «η κατάσταση της λεχώνας» <αρχ. λοχεία <λοχεύω <λόχος «τόπος, όπου κανείς πλαγιάζει περιμένοντας» <λέχομαι «ξαπλώνω» <λέχος «κρεβάτι» και 2. τα επιλόγνια (με παρασυσχετισμό προς τη λ. λόγχη και το σφαγιασμό των νηπίων από τον Ηρώδη). Η εορτή τα *Επιλόγια της Θεοτόκου*, που τελούνταν μέχρι το 12° αι., οπότε καταργήθηκαν από την Πενθέκτη Σύνοδο ως ασεβή προς τη Θεοτόκο. Στη Σίφνο το πανηγύρι της Παναγίας (σ)τα Μάγγ(γκ)ανα και της Παναγίας (σ)τα Γουρνιά: «να κάνη την εορτή τα επιλόγια στις 26 Δεκεμβρίου» (1717 Σ.α', 90). αλλιώς η *Παναγία του Χριστού*, τιμάται την επομένη των Χριστουγέννων (26 Δεκ.) στις εκκλησίες:

1. Παναγία (σ)τα Μάγγ(γκ)ανα (βλ.λ.)
2. Παναγία (σ)τα Γουρνιά (βλ. λ.)

Συnergieia αυτοκινήτων, τα [<μτγν. *συνέργειον* «συντεχνία», κατά τα τοπικά σε -είον, μηχανουργείο <μηχανουργός, ξυλουργείο <ξυλουργός]: εργαστήριο επισκευής μηχανημάτων, κυρίως οχημάτων:

1. του Γιώργου Γεωργούλη, στην Τζάβλα, στο δρόμο προς το Κάστρο. / Κ.
2. του Νίκου Θεολόγου, στην Απολλωνία, στο δρόμο προς τον Αρτεμώνα. / Κ.
3. του Αντώνη Κορακή, στη Βλάχα, στο δρόμο προς το Φάρο. / Ν.

Συσκία, η / στη [<αρχ. *σύσκιος* «τόπος που έχει πολλή σκιά, πολύ σκιερός» <συ(ν) + -σκιος <σκιά]: μετά τα μεταλλεία του Φάρου, πβ. λ. *Συκχιά*. / Ν.

Σύφλομα, τα / στα [1. φυτώνυμο, «τόπος, όπου είναι συγκεντρωμένοι πολλοί θάμνοι φλόμου» <συν «μαζί, με» + αρχ. *φλόμος* «το φυτό βερβάσκον το φλοκωτόν, ευφόρβιον, που έχει γαλακτώδη χυμό με ναρκωτικές ιδιότητες» 2. πβ. *Συμπόπουλα* και παραγωγικές καταλ. -ωπός, -ωτός και *χλομός* <φλομός <φλόμος]: μεσόγειος τόπος ανάμεσα στον Κακό ποταμό και το Κουρκουμάρι στα ΒΑ του νησιού, Α στο Γιαβρούχα. / Β.

Σφαγεία, τα [βλ. λ. *Δημοτικά Σφαγεία*].

Σφακιώτη το Λουρί, του / στου [<Σφακιώτης <Σφακιά + -ιώτης, πατριδων. οικογ. όν. και *Λουρί* (βλ. λ.)]: κτητορικό τοπωνύμιο που δηλώνει αναβαθμό του εδάφους πλησιόχωρα στον Κούνουπφα. / Β.

Σφείρα ή *Σφύρα, η / στη [1. <σφείρα «υποδιαίρεση της ζευγαριάς, κομμάτι χωραφιού ανάμεσα σε δύο αυλακίες, με τις οποίες χωρίζεται (σημαδεύεται) το χωράφι σε τμήματα (σφείρες) για να είναι πιο εύκολη η σπορά κατά το όργωμα, υποδιαίρεση της ζευγαριάς» <αρχ. *σπείρα* «κάτι περιτυλιγμένο, κουλουριασμένο, ο γύρος σε ένα συνεστραμμένο όστρακο» 2. κτητορικό τοπων. οικογ. όν. *Σφύρας* (Τ.Κ.Α.), από παρων. <ενεστ. προστακτ. του ρ. *σφυρώ* (-άω) <σφυρίζω, πβ. *Κατέβας* <κατεβαίνω, *Μάινας* <μαινάρω, *Χαιρέτας* <χαιρετώ κ. ά.]: μεσόγειος τόπος στα ΝΑ της Καταβατής, όπου και ο Άγιος Γεώργιος ο Απελαΐτης και ο ανεμόμυλος του Κωσταντάκη Βεντούρη, σήμερα ιδιοκτησία της οικογένειας Πέτρου Τσαλίκη. / Κ.

Σφηνάκι, το / στο [<γεν. *Σφηνάκη* του πατρων. οικογ. όν. *Σφηνάκης* <οικογ. όν. από παρων. *Σφήνας* (Τ.Κ.Α.) + πατρων. κατάλ. -άκης <σφήνα (η) + κατάλ. -ς <αρχ. *σφήν* (ο), γεν. *σφηνός* (με μεταπλασμό σε θηλ. κατά τη σκίζα), πβ. *Σταυρί* (το) <*Σταυρή* (του)]: χωράφι στα Φυρ(ρ)όγεια και απέναντι στη Μονή Φυρ(ρ)ογείων, Α του Αμπρουδέχτη, ιδιοκτησία της Βρυσιανής. / Κ.

***Σχιμαάδες, οι** [βλ. λ. *Σκχιζιάδες*].

Σχολαρχείο Σίφνου, το [στην ουσία πρόκειται για το *Ελληνικό Σχολείο* (βλ. λ.), τη διοίκηση του οποίου ανέλαβε με Διάταγμα του 1836 ο Σχολάρχης «ο διευθυντής του [Ελληνικού] Σχολείου», από τον τίτλο του οποίου προήλθε το *Σχολαρχείο* <*Σχολάρχης* + τοπ. κατάλ. -είο <*Σχολή* + *άρχω* «είμαι αρχηγός, κυβερνώ»]: στον Άγιο Αρτέμιο, όπου λειτούργησε από την ίδρυσή του (1854) έως την κατάργησή του με την επωνυμία Ημιγυμνάσιο Σίφνου (1938).

Σχολεία, τα [<σχολείο «εκπαιδευτήριο, τόπος, χώρος διδασκαλίας» <μτγν. *σχολείον* <αρχ. *σχολή* «ανάπαυση, ελεύθερος χρόνος / χώρος για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου και την καλλιέργεια του πνεύματος» + τοπική κατάλ. -είο]:

1. προπαιδευτικό σχολείο στον Άγιο Αντίπα (1821-1825), δηλαδή προπαιδευτικό σχολείο για τη Σχολή της Σίφνου, υπό τη διεύθυνση του δασκάλου Γεωργίου Ψαραύτη, επειδή δεν υπήρχαν ακόμα τότε τα δημοτικά σχολεία, που ιδρύθηκαν αργότερα (1836). / Β.
2. στον Αρτεμώνα, το Δημοτικό (1893-1996) και το Νηπιαγωγείο (1979-). / Β.
3. το Δημοτικό Σχολείο του Κάστρου, στην είσοδο του οικισμού, όπου λειτούργησε (1840-1965). / Κ.
4. η Σχολή του Αγίου Τάφου, βλ. λ. *Άης Τάφος* και *Άης Στέφανος*, δεξιά στην είσοδο του Κάστρου (1687- 1835). / Κ.
5. η Σχολή Σίφνου ή Ελληνικό Σχολείο ή Σχολαρχείο, γνωστό και ως «Ελληνομουσείον Σίφνου» λειτούργησε στο Χρυσόστομο (βλ. λ.) 1835-1854. / Κ.
6. Ελληνικό Σχολείο ή Σχολαρχείο Σίφνου λειτούργησε στον Άγιο Αρτέμιο (1854-1938) και (1958-1988) ως *Γυμνάσιο Σίφνου*, *Λύκειο* (1982-88) / Κ.
7. στις Αράδες, το Νηπιαγωγείο Απολλωνίας (1976-), Δημοτικό Απολλωνίας (1935-1996), το Γυμνάσιο, το Λύκειο (1988-), τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτήρια (Τ.Ε.Ε. 2002) και το Επαγγελματικό Λύκειο (ΕΠΑ.Λ. 2006). / Κ.
8. το Δημοτικό Σχολείο Κάτω Πεταλιού, 1924-1992), στο οποίο στεγάζεται το σύγχρονο Μουσικό Σχολείο Σίφνου «Φραγκίσκη Καρόρη» (1996-). / Κ.
9. το παλιό Δημοτικό Σχολείο Καμαρών (1956-1962 / 1973-1996) και σύγχρονος Παιδικός Σταθμός (2002-). / Κ.
10. Με τη συνένωση των Δημοτικών Σχολείων της Σίφνου που λειτουργούσαν τότε (1996) (Απολλωνίας, Αρτεμώνα και Καμαρών) προήλθε το Δη-

μοτικό Σχολείο Σίφνου με έδρα τον Αρτεμώνα και Παράρτημα στην Απολλωνία. Εξαιτίας όμως του στεγαστικού προβλήματος που αντιμετωπίζει το ενιαίο σχολείο, έχει ήδη προγραμματιστεί (2014) η ίδρυση νέου διδακτηρίου στην περιοχή των Φυρ(ρ)ογείων και ανεγείρεται σε οικόπεδο που παραχώρησε η Μονή της Βρύσης συνεχίζοντας τη φιλεκπαιδευτική παράδοση της Εκκλησίας της Σίφνου.

11. Σχολείο των καθολικών: Σπάνια μαρτυρία για τη θέση του στο Κάστρο «...δήλωσε ότι θα στέλνει τα παιδιά του σχολείου κάθε μέρα να εκκλησιάζονται μια και η εκκλησία (του Αγίου Αντωνίου των καθολικών) είναι τόσο κοντά (με το σχολείο) 1663 Σ.ιθ', 82).

Σχολεία του Αγίου Αρτεμίου, τα [βλ. λ. Σχολεία και Άγιος Αρτέμιος]: έτσι λέγονται τα παλιά διδακτήρια του Αλληλοδιδασκτικού / Δημοτικού Σχολείου Απολλωνίας και του Ελληνικού Σχολείου ή Σχολαρχείου Σίφνου, τα οποία μετά τη μεταστέγαση του Δημοτικού Σχολείου σε νεόδμητο διδακτήριο (1935) στις Αράδες και την κατάργηση του Ελληνικού Σχολείου / Ημιγυμνασίου (1938), στέγασαν το Γυμνάσιο (1958-1988) και το Λύκειο Σίφνου (1982-1988), οπότε μεταστεγάστηκαν και αυτά στις Αράδες. / Κ.

Σχολή Αργαλειών, η / στη [<αρχ. σχολή «ανάπαυση, ελεύθερος χρόνος / χώρος για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου και την καλλιέργεια του πνεύματος» / Αργαλειοί <αργαλειός, ο «μηχάνημα με το οποίο υφαίνουν» <αργαλειό, το (με μεταπλασμό του ουδ. σε αρσενικό με επίδρ. του συνώνυμου ιστός ή της αιτ. του ενικού) <μτγν. αργαλείον <αρχ. εργαλείον (με τροπή ε-> α-) <έργον]: το κτή(ι)ριο του Σχολείου Αγίου Αρτεμίου, όπου λειτούργησε για λίγο χρονικό διάστημα το 1950 με πρωτοβουλία του Συνδέσμου Σιφνίων σχολείο της υφαντικής τέχνης. / Κ.

Σχολική Βιβλιοθήκη, η [<σχολικός «που ανήκει στο σχολείο» <μτγν. επίθ. σχολικός «κατάλληλος για φιλοσοφική ενασχόληση» <αρχ. σχολή / μτγν. Βιβλιοθήκη «αίθουσα ή κτή(ι)ριο που διαθέτει μεγάλο αριθμό και ποικιλία βιβλίων για χρήση από το κοινό» <αρχ. βιβλίον + αρχ. θήκη <τίθημι]: η βιβλιοθήκη για τους μαθητές και για το κοινό που ιδρύθηκε και λειτουργεί από το 1999 στο παλιό Δημοτικό Σχολείο του Αγίου Αρτεμίου. / Κ.

***Σωρούδι, το / στο** [<προσηγ. σωρούδι «μικρός σωρός, συσσωρευμένα χώματα ή σωρός από πέτρες, μικρό ύψωμα γης» <αρχ. σωρός + κατάλ. υποκορ. -ούδι, πβ. τοπων. Τρουλ(λ)άκι <τρούλλος + κατάλ. υποκορ. -άκι, Τρούλ(λ)ος]: εδαφώνυμο, τυμβοειδές ύψωμα κοντά στον Άσπρο Πύργο, ΒΑ του όρμου Πλατύς Γιαλός. Κατά την παράδοση, θεωρείται τόπος κρυμμένων θησαυρών. Οι ανασκαφές όμως του Σίφνιου αρχαιολόγου Ιάκωβου Δραγάτη δεν απέδωσαν τίποτα το αξιόλογο. Κατά την αρχαιολόγο Χριστίνα Τελεβάντου, «...την Ύστερη Εποχή του Χαλκού (13^{ος} αι. π.Χ. περίπου) ιδρύθηκε και άκμασε η ακρόπολη του αγίου Ανδρέα. Με τη μυκηναϊκή φάση της ακρόπολης πιθανόν να σχετίζεται

μια μεγάλη κατασκευή, ύψους 20 μ. περίπου, στη θέση «Σωρούδι» στον Πλατύ Γιαλό, ίσως θολωτός τάφος. Είναι υπέργεια, κτισμένη σε σχετικά επίπεδη επιφάνεια και σκεπασμένη με χωμάτινο σωρό εν είδει τύμβου για τη συγκράτηση του οποίου κατασκευάστηκε περιμετρικά στη βάση κυκλικό κυκλώπειο βαθμιδωτό άνδηρο. Πρόκειται για ένα εντυπωσιακό μνημείο που δεσπόζει στο χώρο αγναντεύοντας τη θάλασσα και είναι ορατό από πολλά σημεία της περιοχής, ενώ έχει άμεση οπτική επαφή με την ακρόπολη του Αγίου Ανδρέα. Δεν αποκλείεται να πρόκειται για τον τάφο κάποιου μηκηναίου άρχοντα που είχε σχέση με τη θάλασσα και για τον οποίο διάλεξαν αυτήν την τόσο προνομακική θέση στον Πλατύ Γιαλό, ο οποίος πιθανότατα ήταν το προϊστορικό λιμάνι». (Χριστίνα Τελεβάντου. Σίφνος. Ακρόπολη Αγίου Ανδρέα, Αθήνα [2008]36-37). / Ν.

***Σωτήρα, η / στη** (6 Αυγούστου) [<συμφυρ.: η (Μεταμόρφωση του) + Σωτήρα «η εκκλησία της Μεταμόρφωσης του Σωτήρα» <Σωτήρας <τον Σωτήρα + κατάλ. -ς <αρχ. Σωτήρ <θέμα του ρ. σω- + κατάλ. -τηρ <σώζω]:

1. μετονομασία του Αγίου Κων(ν)ου στο Φοινικίδι, βλ. και λ. Μεταμόρφωση. / Β.
2. *παρεκκλήσιο της Απολλωνίας, άλλοτε ενοριακός ναός, τιμώμενος στο όνομα της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος και της Παναγίας της Φλεβαριάτισσας (βλ. λ.). Ενδιαφέρον παρουσιάζει το ομφάλιο στο κέντρο του πλακόστρωτου δαπέδου (προ 1587 Ι.Σ., 143 / Σ.δ', 136 / Σ.ε', 19 και Κ.Βρ. Ν., 12 / Μουζάκης 1587 «στον Σοτίραν» Π. Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β', 276). / Κ.
3. ξωκλήσι του Κάστρου στη θέση Μάινας (βλ. λ.). / Κ.
4. Κ.Βρ. 152, μάλλον πρόκειται για το ξωκλήσι στον Άη Θωμά, στου Φραγκιά. / Κ.

Σωτήρας, ο / Σωτήρα, στο [<αιτ. Σωτήρα + ς <αρχ. Σωτήρ, -ήρος, επωνυμία του Ιησού Χριστού, του λυτρωτή, ελευθερωτή του ανθρώπου από το θάνατο και την αμαρτία <σώζω]: οι εκκλησίες όπου τιμάται η δεσποτική εορτή της Μεταμόρφωσης του Σωτήρα (6 Αυγ.):

1. στις Βαλανιές (ή του Καρρά). / Β.
2. στις Βαλανιές, όπου τιμάται και ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου. / Β.
3. στο Φοινικίδι, πρώην Άγιος Κων(ν)ος (βλ. λ.). / Β.
4. «στη Σωτήρα» Απολλωνίας (βλ. λ.). / Κ.
5. *στον Μάινα (βλ. λ.). / Κ.
6. ξωκλήσι κοντά στον Άη Θωμά, στου Φραγκιά, στο Φιδωπό («εις τον σωτήρα χωράφι» 1797 Κ.Βρ., 139 και Σ.ιγ', 100), κτισμένη «επί των ερειπίων τρίκλιτης βασιλικής» (Σ.δ, 28). / Κ.
7. «στο Σωτήρα Χριστόν του παπά Ντολφή» 1728 Σ.β', 130, 131, αταύτιστη σήμερα εκκλησία, ίσως είναι ο Χριστός των Εξαμελών. / Κ.

Τ

Ταβουνάρα, η / ν-Ταβουνάρα, στη(ν) [πιθανώς <Τραβουνάρα (με συγκοπή -ρ-) <Τραβαβουνάρα (με απλολογία)]: ύψωμα Β στη Βορ(ε)ινή – Μούστου, βλ. λ. *Τραβαβουνάρα*. / Β.

Ταμπάκικο του Χασούρη, το [<ταμπάκης «ο επεξεργαζόμενος τα δέρματα, ο βυρσοδέψης» + κατάλ. -ικο <τουρκ. *tabak* + κατάλ. -ης]: βλ. λ. *Βυρσοδεψείο του Χασούρη*.

Ταξιαρχάκι, *Ταξιαρχάκι της Σερίφου, το / στο (8 Νοε.) [<Ταξιάρχης (β. λ.) «αρχηγός των ουράνιων ταγμάτων» + υποκορ. κατάλ. -άκι <αρχ. *τάξις* + -άρχης <αρχ. *άρχω*, πβ. λ. *Παναϊδάκι*]:

1 *παρεκκλήσιο της Απολλωνίας στην Πέρα Γειτονιά, στα όριά της με το Άνω Πετάλι. Ο υποκορισμός εξηγείται ως αντίθεση προς τον άλλοτε ενοριακό ναό του Ταξιάρχη που υπάρχει στην Απολλωνία. Λέγεται και Ταξιαρχάκι της Σερίφου, ως μετόχιο της Μονής του Ταξιάρχη της Σερίφου (1870 ανακαίνιση). / Κ.

2. ξωκλήσι των Εξαμπέλων στου Καλοέρου ή στο Θόλο. / Κ.

Ταξιάρχη το Καμίνι, του / στου [βλ. λ. *Ταξιάρχης* και *Καμίνι*]: θέσεις, όπου παλαιότερα υπήρχαν ασβεστοκάμινα:

1. στην περιοχή της Σκάφης, του Ταξιάρχη της Σκάφης. / Κ.

2. στα ΝΔ του νησιού και ΝΑ του Τσό(ώ)πφου, του Ταξιάρχη του Βαθιού. / Ν.

***Ταξιάρχης, ο / ν-Ταξιάρχη, στο(ν)** [<αρχ. *τάξις* + αρχ. *άρχω* «αρχηγός των ουρανίων ταγμάτων, δηλ. των αγγέλων», Αρχάγγελος, *Μιχαήλ* <εβρ. *Michael* «αυτός που είναι όμοιος με το Θεό» ή *Γαβριήλ* <εβρ. *Gabriel* «άνθρωπος όργανο του Θεού», πβ. λ. *Ταξιαρχάκι*]:

1. *Ταξιάρχης του Κήπφου ή στο Διαλισκάρι, ξωκλήσι της ενορίας του Αγίου Λουκά στην Πουλάτη ή στον Κήπο (βλ. λ.). / Β.

2. *Ταξιάρχης, ενοριακός ναός (1898) του οικισμού Αγίου Λουκάς (βλ. λ.). / Β.

3. *Ταξιάρχης του Σταυριού, παρεκκλήσιο της Απολλωνίας, άλλοτε ενοριακός ναός (προ 1700 Σ.δ, 164 / 1731 Σ.Φ. Δεκ. 1981, 3). / Κ.

4. Ταξιάρχης, τιμάται στο δισυπόστατο και δίκλιτο ναό του Αγίου Αθανασίου στην Απολλωνία. / Κ.

5. Ταξιάρχης του Βαφία, ξωκλήσι της Καταβατής στα Φυρ(ρ)όγεια (βλ. λ.), παράλευρα στο δρόμο προς το Βαθύ. / Κ.

6. *Ταξιάρχης, παρεκκλήσιο του Κάστρου, δυτικότερα των Αγίων Αναργύρων. / Κ.

7. *Ταξιάρχης της Σκάφης (1700), μετόχι της Μονής του Προφήτη Ηλία, χειμαδιό των ηλικιωμένων μοναχών (Σ.β', 67). / Κ.

8. Ταξιάρχης του Μο(υ)γκού, που μετονομάστηκε σε Άη Πολύκαρπο (βλ. λ.). / Κ.

9. *Ταξιάρχης της Μερσίνης, μετόχιο της Μονής της Βρύσης στη θέση Μερ(ι)σίνη (βλ. λ.), πάνω από την παλιά πηγή στο δρόμο προς το Βαθύ (προ 1738: Σ.Γ., 43 και Σ.Ν.Ε.Σ., Προικοσύμφωνα α/α 1). / Ν.

10. *Ταξιάρχης Μέγας του Βαθιού (6 Σεπτ. ανάμνηση του θαύματος του Αρχάγγελου Μιχαήλ / 8 Νοε. Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ / 13 Ιουλίου Σύναξη Αρχ. Γαβριήλ), μετόχιο της Μονής της Βρύσης στο Βαθύ. Κατά την παράδοση η εκκλησία χτίστηκε πάνω σε βράχο μέσα στη θάλασσα, στο σημείο, όπου τα κύματα απέθεσαν την εικόνα του Ταξιάρχη (1651 Σ.δ', 164), σε εικόνα του τέμπλου η Οδηγήτρια «1821 *χειρ Νικολάου Πρατικού*», σε άλλη εικόνα του τέμπλου με θέμα Ευαγγελισμός της Θεοτόκου «1812 *χειρ Αντωνίου Μελισσού*» («εις τον Ταξιαρχήν του Βαθιού» 1832 Σ.ιστ', 111). / Ν.

11. «Ταξιάρχης του παπα –Τριαντάφυλλου» (1751 Ι.Α.Κ., 29 / 1825 Σ.θ', 172), απροσδιόριστης θέσης σήμερα.

Ταρσής, της / στις [<βαφτιστ. όν. *Ταρσή*, παραλλαγή του *Ταρσία* (παραφθορά με ανάπτυξη του ρ-) <Τασία <Αναστασία «η της ανάστασης, η αναγεννημένη» (με απλολογία), θηλ. του *Αναστάσιος*]: από τα λίγα γυναικεία κτητορικά τοπων.:

1. χωράφι στου Γκλέντζου, πάνω από το Γρεμνό του Αθρόνικα. / Β.

2. χωράφι στα Λαγκαδάκια – Άη Λάντζαρο. / Β.

Ταταράκη, του / στου, Ταταράκι, το και Ταταράκια, στα [οικογ. όν. *Ταταράκης* (Τ.Κ.Α.): 1. <τάταρης «έφιππος ταχυδρόμος» (στα χρόνια της τουρκοκρατίας μετέφερε επείγοντα φερμάνια, ίσως επειδή οι ταχυδρόμοι των Τούρκων ήταν Τάταροι) + πατρωνυμ. κατάλ. -άκης («έτσι το εθνωνύμιό τους μεταβλήθηκε σε επαγγελματωνύμιο», Α. Λεντάκης) 2. ή <Τάταρος «τουρκόφωνος της Κριμαίας και του Β Καυκάσου» + υποκορ. κατάλ. -άκης <αγγλ. *Tatar* «λαός, άνθρωποι», μογγολικής αρχής («Γεώργιος Ταταράκης» 1785 Ι.Α.Κ., 73 / 1828 Σ.ι', 130 / «Πέτρος Ταταράκης» 1804 Σ.β', 103 και 1805 Σ.ζ', 93 / «Ιακωβάκη Ταταράκη» 1824 Σ.α', 27, Σ.ιζ', 41). Ο τύπος ουδετ. γένους *Ταταράκι* (το), προήλθε από τον τύπο της γεν. *Ταταράκη* (του), πβ. το *Σταυρί* <του *Σταυρή*, ενώ ο τύπος στον πληθυντικό *Ταταράκια* (τα) ή δηλώνει επέκταση του τοπωνυμίου έξω από τα όριά του, ή δηλώνει τους κτήτορες που δεν είναι μόνο ένα, αλλά όλα τα παιδιά του *Ταταράκη*, πβ. *Καλογεράκια* <οικογ. όν. *Καλογήρου*, *Κουμάκια* <οικογ. όν. *Κουμάκης*, *Στεφανάκια* <οικογ. όν. *Στεφανάκης*]: θέση Δ της Πουλάτης. Σχετικό με την οικοδόμηση της περιοχής είναι το ακόλουθο δίστιχο: *Αυτό δεν το περίμενα κάτω στου Ταταράκη / μπουλντόζες, μηχανήματα να σκάβουν το Μαντράκι* (Χρίστος Γεωργούλης- Βυζές). / Β.

Ταχυδρομείο, το [<ταχυδρόμος) + τοπική κατάλ. -είο <μτγν. *ταχυδρόμος*

<ταχύς + δρόμος>]: η κρατική υπηρεσία που αναλαμβάνει να μεταφέρει και να μοιράζει στους παραλήπτες επιστολές, έντυπα, δέματα και χρηματικές επιταγές· στεγάζεται σε ιδιωτικό κτή(ι)ριο, ιδιοκτησία Γιάννη Κ. Καλογήρου, στην κεντρική πλατεία της Απολλωνίας. / Κ.

Τελωνείο Σίφνου, το [<μεσν. *τελωνείο* <τελώνης «ο προϊστάμενος του τελωνείου» + τοπική κατάλ. -είο <αρχ. *τελώνης* «επιχειρηματίας που εκμίσθωνε τους δασμούς και τους φόρους, ο εισπράκτορας φόρου» <τέλος + *ωνούμαι*>]: το κτή(ι)ριο όπου στεγάζεται η τελωνειακή δημόσια υπηρεσία που βεβαιώνει και εισπράττει τους δασμούς για εισαγόμενα και εξαγόμενα εμπορεύματα· συστεγαζόταν με το Λιμεναρχείο (βλ. λ.) έως το 2012, οπότε καταργήθηκε. / Κ.

Τέντα, η / ν-Τέντα, στη(ν) [<μεσν. *τέντα* «προπέτασμα σε κτή(ι)ριο που προφυλάσσει από τον ήλιο και τη βροχή» <λατιν. *tenda* <ρ. *tendo* «τεντώνω, εκτείνω»>]: σπίτι με τέντα από τσίγκο στη Δ είσοδο προς τη συνοικία της Κρούστας. / Β.

Τέταρτο Λαγκάδι, το / στο [ουδ. αριθμ. επιθ. *τέταρτος* «που κατέχει σε σειρά τον αριθμό τέσσερα» / *Λαγκάδι* (βλ. λ.)]: λαγκάδι στα ΒΑ του Προφήτη Ηλία του Ψηλού. / Κ.

Τετρακάντουνο, το / στο [<ουσιαστικοπ. ουδ. του επιθ. *τετρακάντουνος* <αρχ. *tetra-* (<*téttara* = τέσσερα) + μεσν. *καντούνι* «γωνία δρόμου» <ιταλ. *cantone* / βενετ. *canton* + κατάλ. -ι>]: τετράγωνη δέστρα, που υπήρχε άλλοτε στο λιμάνι των Καμαρών στο ύψος του σύγχρονου Λιμενικού Σταθμού Σίφνου και στην οποία δένονταν τα παλαμάρια των μικρών σκαφών. Δεν υπάρχει σήμερα, διότι καλύφθηκε μετά την επέκταση της προκυμιάς προς τη θάλασσα, παραμένει όμως η ανάμνησή της. / Κ.

Τεχνικό Επαγγελματικό Εκπαιδευτήριο (Τ.Ε.Ε.) Σίφνου, το [βλ. λ. *Επαγγελματικό Λύκειο (ΕΠΑ.Λ.)*]: ιδρύθηκε το 2002 και λειτούργησε σε ιδιωτικό οίκημα, ιδιοκτησία Κώστα Μαζαρού, απέναντι στην είσοδο του Γυμνασίου – Λυκείου Σίφνου έως το 2006, οπότε μετονομάστηκε σε Επαγγελματικό Λύκειο (ΕΠΑ.Λ.) Σίφνου. / Κ.

Τζάβλα και Τσάβλα, η / ν-Τζάβλα, στη(ν) [<Τζάβλα, γεν. οικογ. όν. *Τζάβλας* (Τ.Κ.Α.), άγν. ετυμολ., πβ. οικογ. όν. *Ζαβλανός* <*Ζαβλάνι* (συνοικία της Πάτρας) <οικογ. όν. *Ζαβλάνης*>]: όπου σήμερα η εκκλησία του Αγίου Ιωάννη στο Κλημάτι («εις τον Άγιον Ιωάννην Τζάβλα» 1819 Ι.Α.Κ., 82), απέναντι στην Ελευθερώτρια. / Κ.

«Τζαγκαρίνα, η» [«η γυναίκα του τσαγκάρη» ανδρωνυμικό <μεσν. επαγγελμ. *Τζαγκάρης* «υποδηματοποιός» + ανδρων. κατάλ. -ίνα <τζαγγάριος <μτγν. *τζάγγ(α)* «είδος μαλακού περσικού παπουτσιού» + κατάλ. -άριος (με ορθογραφική απλοποίηση)>]: «Χωράφια άνωθεν της Μονής [του Αγίου Αρτεμίου] (Τζαγκαρίνα)...» (1834 Σ.ιθ', 42), πβ. λ. *Τσαγκαρίνας*, τοπων. στα βόρεια. / Κ.

Τζαν(ν)ακιού, του / στο [<Τζαν(ν)άκι, το <Τζαν(ν)ής + υποκορ. κατάλ. -άκι

<Τζάν(ν)ης / Τζάν(ν)ες <ιταλ. *Gianni* <Ιωάννης <εβρ. *Y(eh)ohannan* «ο Κύριος είναι αγαθός»>]: μεσόγειος τόπος στα ΝΑ του Βαθιού, όπου υπάρχει και αρχαίος πύργος, και Α στα Ορνεοκαθίσματα (βλ. λ.). / Ν.

Τζαν(ν)ή, του / στο [<Τζαν(ν)ής, βλ. και λ. *Τζαν(ν)ακιού*, πβ. τα σιφνιακά βαφτ. ονόματα: *Ζαν(ν)ής, Ζαν(ν)άκης, Ζουάν(ν)ος, Ζαν(ν)έτθος, Τζουάν(ν)ης* και οικογ. όνομα *Τζαν(ν)ετής*]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει χωράφι στο Ευβουνί, κοντά στη Λαγκάδα και τον Τρούλ(λ)ο. / Ν.

Τζαν(ν)ή / Τζάν(ν)η το Πεταλάκι, του / στο [<Τζαν(ν)ής, βλ. λ. *Τζαν(ν)ακιού / Τζάννης* <ιταλ. *Gianni* «Γιάννης, Ιωάννης» και *Πεταλ-λάκι* (βλ. λ. *Πετάλ-λι*)>]: μικρό πετάλι στα ΒΑ του Ταξιάρχη της Σκάφης. / Κ.

Τζερβού το Καβάκι, του / στο [βλ. λ. *(Ντ)Ζερβού Καβάκι*].

«Τζηριγάκη, στο» [βλ. λ. *Σταυρός (του Τζιριάκη)*]: «Στο Βαθύ στο Τζηριγάκη δύο δέντρα στις μισόμυανδρες» (1785 Σ.ιδ', 130)· απροσδιόριστη η θέση του σήμερα. / Ν.

«Τζίκαινας, εις της» [<Τζήκαινας <ανδρων. *Τζήκαινα* <Τζήκος + κατάλ. -αίνα <Ζήκος, πβ. οικογ. όν. *Τζικάκης* (1816 Σ.ιδ', 125)>]: χωράφι στο Βλη(ν)σίδι (βλ. λ.), του οποίου η θέση είναι σήμερα άγνωστη (1774 Σ. ιδ', 128). / Κ.

Τζιουργιά, η / ν-Τζιουργιά, στη(ν) [και *Τζιουργιές (οι)*, ο τύπος *Τζιουριά* δε δικαιολογείται ούτε γραμματικά ούτε πραγματολογικά, μάλλον πρόκειται για ακουστικό λάθος, το ορθό είναι *(Α)Τζω(ο)ύργια* (βλ. λ.), πβ. *τσιουργιά / τζιουργιά* «χτύπημα με τσιούρι, βέργα», στο σιφνιακό γλωσσικό ιδίωμα]. / Β

«Τζιπούλη, εις του» [<οικογ. όν., άγν. ετυμολ. *Τσίπος* (Τ.Κ.Α.) + υποκορ. κατάλ. -ούλης]: κτητορικό τοπων., απροσδιόριστης θέσης σήμερα (1834, Σ.η', 36).

Τζουαν(ν)ή και Ντζουαν(ν)ή τα Φρούδγια, του / στο [<βαφτιστ. και πατρων. οικογ. όν. *Τζουάν(ν)ης* <Ζοάνος (με τσιτακισμό) + κατάλ. -ης / *Zane / Zaneto / Zaneti / Zan(n)i / Zoane / Zuane* <*Jiovanni / Giovanni* <μτγν. *Ιωάννης* <εβρ. *Y(eh)okhanan* «ο Κύριος είναι αγαθός», πβ. *Ζοάνος, Τζουάνης, Τζανής, Ζανής, Ζάνης, Ζανέτθος, Τζάνες* και λ. *Τζαν(ν)ακιού* και λ. *Φρούδγια* («Τζουάνε Ναδάλε» 1688 Σ.ια', 39)>]: μεσόγειος τόπος στα Β και ΒΑ στο Άντρι και τον Άη Νικήτα (βλ. λ.). / Β.

Τζύος, ο [βλ. λ. *Ντζύος* και *Ζυός*].

Τζω(ο)ύργια, η / ν-Τζω(ο)ύργια, στη(ν) [βλ. λ. *Ατζω(ο)ύργια* και *Τζιουργιά*].
Τηγανάκι, το / στο [<Τηγάνι (βλ. λ.) + υποκορ. κατάλ. -άκι]: θέση στο μυχό του όρμου της Χερρονήσου, όπου σήμερα έχουν χτιστεί σπίτια, στα δεξιά της αμμουδιάς, βλέποντας προς τη θάλασσα / Β.

Τηγάνι, το / στο [<τηγάνι «το γνωστό πλατύ και ρηχό μαγειρικό σκεύος, στο οποίο ψήνονται φαγητά με βούτυρο και λάδι» <μεσν. *τηγάνιν* <μτγν. *τηγάνιον*, υποκορ. του αρχ. *τήγανον* (αττ. *τάγηνον*)>]: κολπίσκος ανάμεσα στη Φυρ(ρ)αβολάδα / Φερ(ρ)ηβολάδα και το Μελιγγά. / Β.

Τηλέγραφος, ο / ν-Τηλέγραφο, στο(ν) [*<γαλλ. telegraph + κατάλ. -ος <ελλην. τήλε- + γράφω>*]: σημείο στις Τσουδάλες, όπου αναδυόταν άλλοτε από τη θάλασσα το υποβρύχιο καλώδιο της τηλεφωνίας. / Β.

Τηλεοπτικός Σταθμός, ο [*<τηλεοπτικός <αρχ. τήλε «μακριά, από απόσταση» + οπτ- + κατάλ. -ικός, πβ. όψις, όμμα, «τηλε- + όρα(σις) -ση σφαλερός σχηματισμός αντί π.χ. τηλεθέαμα, τηλεόραμα, τηλεοψία, μεταφ. γαλλ. télévision ή μέσω του αγγλ. television (télé-, tele-= τηλε-)>* (Λεξικό Τριανταφυλλίδη) / *Σταθμός «το κτή(ί)ριο και οι εγκαταστάσεις, όπου γίνονται τηλεοπτικές εκπομπές, μετάδοση κινούμενων εικόνων και ήχου, με τη βοήθεια ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων»*]: ο πρώτος που λειτούργησε στη Σίφνο, κτή(ί)ριο με εγκαταστάσεις κατάλληλες για τηλεοπτικές εκπομπές, ιδιοκτησία των αδελφών Αναστασίου και Κωνσταντίνου Γεωργούλη, που λειτούργησε αρχικά στον Άγιο Λουκά και στη συνέχεια (2001) και μέχρι σήμερα στο Πλακωτό. Παραμένει ερασιτεχνικός και μεταδίδει με κάρτες διάφορες πληροφορίες και μηνύματα, μουσική, τοπικές ειδήσεις και ανακοινώσεις αλλά και σημαντικά γεγονότα με ζωντανές μεταδόσεις, όπως τις συνεδριάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου και πολιτιστικές εκδηλώσεις κ. ά. / Κ.

Τιλότιμου, του / στου [έτσι αναφέρεται στο Κτηματολόγιο, ίσως παραφθορά του παρων. *Φιλότιμου <αρχ. επίθ. φιλότιμος «εύθικτος, ευαίσθητος, ευσυνείδητος, γενναιόδωρος» <φίλος + τιμή>*]: χωράφι Α στα Ρεούδια. / Κ.

Τίμιος Σταυρός, ο / ν-Τίμιο Σταυρό, στο(ν) [*<αρχ. τίμιος «έντιμος, χρηστός, ηθικός» / (εκκλησ.) ιερός, άγιος» / Σταυρός (βλ. λ.)*].

Τοίχαροι, οι / στις [βλ. λ. *Τοίχαρος*]: ΝΔ του Προφήτη Ηλία του Ψηλού. / Κ.

***Τοίχαρος, ο / ν-Τοίχαρο, στο(ν)** [*<τοίχος + μεγεθ. κατάλ. -αρος «μεγάλος, ψηλός και μακρύς μανδρότοιχος»*]:

1. *περιβάλλει το βουνό που βρίσκεται πάνω από τον όρμο της Χερρονήσου και χωρίζει την περιοχή σε εγκαταστάσεις, βλ. λ. *Α(Ε)γκαιριά*. / Β.
2. μεσόγειος τόπος στα Ν του νησιού, ανάμεσα στη *Μουσία* και την *Πετάλα* (βλ. λ.). / Ν.

Τοίχος της Εγκαιριάς, ο / ν-Τοίχο τη(ς) σ-Εγκαιριάς, στο(ν) [*<αρχ. τοίχος «κτίσμα από πέτρες που χρησιμεύει ως περίφραγμα χώρου, εδώ ξερολιθιά» και Εγκαιριά (βλ. λ.)*]: στην περιοχή της Βλυχάδας, οριοθετεί την Εγκαιριά προς τις εκβολές του ποταμού της Μυρσινιάς. / Κ.

Τομαζάκης, ο / Τομαζάκη, στου [*<βαφτιστ. και οικογ. όν. Τομάζος / Τομάζου (βλ. λ.) + υποκορ. ή πατρωνυμ. κατάλ. -άκης>*]: οικόπεδο 444 τ. μ. που προστέθηκε με δωρεά του αείμνηστου Γεωργίου Εμμ. Ανδρόνικου στη Ν πλευρά του γηπέδου της Μαρούσας, στη δωρεά του Συνδέσμου των εν Αθήναις Σιφνίων, για να κατασκευαστεί το σύγχρονο Γυμναστήριο Σίφνου (2002-2004), *Εθνικό Αθλητικό Κέντρο Νεότητας Σίφνου (Ε.Α.Κ.Ν.Σ.)*, *Γήπεδο, Γυμναστήριο, Μαρούσα*. / Κ.

«Τομάζου, εις του» [βλ. λ. *Τομάζου, του*]: (1776 Σ.ιδ', 128) τοπων. απροσδιόριστης θέσης σήμερα.

Τομάζου, του / στου [*<βαφτιστ. και οικογ. όν. Τομάζος (Τ.Κ.Α.) <ιταλ. Tomaso / γαλλ. Thomas <εβρ. Te' ota «δίδυμος», βλ. και λ. Άης Θωμάς («Τομάζος Μάτζας» 1634 Σ.ζ', 47 / «μααστρο Τομάζος Σγουρδία» 1677 Ι.Α.Κ., 35 / «Αντώνης Τομάζου» 1677 Σ.β', 125 και 1689 Σ.ια', 145 / «Τομαζός ιερέυς, ιερογράφος» Σ.δ', 69 / «Τομάζος Ιωάννης» (1737 Σ.ια', 50) / «Γεώργιος Τομάζος» 1828 Σ.ι', 115)>*]: χείμαρρος στα Β που χύνεται στον ποταμό της Χώνης. / Β.

***Τόργια, Τόρια, Ντόρ(γ)ια (<ν-Τόρ(γ)ια, στη(ν)) και «Τόρεια», η** [βλ. λ. *Ντόρια / Τόρεια*, πιθανώς *<Τορεία <τορεύω <τορός «σκάλισμα, πλουμίδι ξύλου»>*]: τοποθεσία Α του Κάτω Πεταλιού (1773 Ν.Ε.Σ., 27 / 1718 Σ.ιθ', 19 / 1839 Μ.Σ., 96) / 1852 Σ.ιθ', 10. / Κ.

***Τόσο Νερό, το / στο** [*<τόσο πολύ λίγο ή τόσο πολύ νερό πηγής της περιοχής, βλ. και λ. Νερό>*]: στα Δ του νησιού, πάνω από κρημνώδη ακτή, εκεί υπάρχει και εκκλησία με κελλ(λ)ιά της Κοίμησης της Θεοτόκου (15 Αυγ.), γνωστή ως *Παναγία (σ)το Τόσο Νερό*, όπου γίνεται και το πανηγύρι του Άη Γιάννη του Βαπτιστή (7 Ιαν.). Στο υπέρθυρο του ναού υπάρχει η χρονολογία 1841, ενώ η εικόνα του τέμπλου Παναγία η Οδηγήτρια «επισκευάσθη δι' εξόδων της οικογενείας Κων)νου Α. Βεντούρη 20 Φεβρουαρίου 1913». Εδώ είχε αγρόκτημα με συκίες το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 159). / Κ.

Τουλιάνου, του / στου [ο ηγεμόνας της Σίφνου Τουλιάνος Ντακορόνια (*duca Ottulin da Corogna Σ.ζ', 48 / Ι.Α.Κ., 23, / Othuli da Corogna Σ.ιβ', 136, πβ. και οικογ. όν. Τουλής και τοπων. Μισέρ Τουλής*) είχε δωρήσει στον καθολικό ναό της Παναγίας στον Κήπο το 1462 κτήματα που βρίσκονταν στη θέση Λαγκάδα]: Στην απροσδιόριστη σήμερα θέση αναφέρεται ότι είχε αγροκτήματα με ελαιόδενδρα και συκίες το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 158, 159).

Τουρκόλακο, το [ίσως παραφθορά του τοπων. *Τουρκ(χ)αύλακο* (βλ. λ.)]: αναφέρεται από τον Ιάκ. Δραγάτη, αν δεν ταυτίζεται με το Τουρκαύλακο, τότε είναι απροσδιόριστης θέσης σήμερα.

Τούρκου το Μνήμα, του / στου [*<μεσν. Τούρκος <τουρκ. Turk, άγν. ετυμολ. / Μνήμα <αρχ. μνήμα «κτίσμα για τιμή ή ανάμνηση νεκρού, τάφος» <μιμνήσκω «θυμίζω»>*]: θέση στα Β πρηνή του λόφου του Κάστρου, όπου, κατά την παράδοση, υπήρχε μνήμα Τούρκου. / Κ.

Τουρκοχώρι, το / στο [*<Τούρκος + χωριό «οικισμός μικρότερος από κωμόπολη» <μεσν. χωριόν <αρχ. χωριον υποκορ. του χώρος «τόπος, περιοχή»>*]: συνοικία της Απολλωνίας στα ΝΔ, γειτονική της συνοικίας του Φυρ(ρ)ού, που κατά την παράδοση, έλαβε το όνομα αυτό, επειδή σε αντίθεση με άλλες γειτονίες, ήταν η μόνη που δεν έχει καμία εκκλησία. Εδώ χτίστηκε τελευταία η ιδιωτική εκκλησία στην οποία τιμάται ο Άγιος Ρωμανός ο Μελωδός (βλ. λ.). / Κ.

Τουρκαύλακο, το / στο [*<*Τουρκαύλακο <Τούρκος + αύλακας ή <αυλάκι +*

μεγεθ. κατάλ. -ας ή <την αιτ. τον / την αύλακα + κατάλ. -ς, πβ. λ. *Σαρακχηνίκο*]: карабоστάσι, όρμος πειρατικός:

1. κολπίσκος και παραθαλάσσιο ΒΔ στο βορειότερο ακρωτήριο της Χερρονήσου, πριν το *Λειψό*, *Λειφό*, *Λυφό* (βλ. λ.). / Β.
2. ο νοτιότερος κολπίσκος και παραθαλάσσιο του νησιού, παράπλευρα του Σκαρμού, Ν της Φυκιάδας, στο οποίο προσορμίζονταν επί τουρκοκρατίας τα τουρκικά ιστιοφόρα πλοία, για να παραλάβουν τους φόρους από τους υποτελείς νησιώτες οι Τούρκοι. Το τοπων. απαντιέται και με τον τύπο *Τουρκολίμανο*. / Ν.

Τουρλάκι, το [βλ. λ. *Τρουλ-λάκι*].

Τουρλίδα, η [βλ. λ. *Τρουλ-λίδα*].

Τούρλος, ο [βλ. λ. *Τρούλ-λος*, πβ. και οικογ. όν. *Τούρλος* (Τ.Κ.Α.)]: «χωράφι εις Τούρλον» (1834 Σ.η', 38).

Τραβαβουνάρα και Τραβουνάρα, η / ν-Τραβουνάρα, στη(ν) [1. ή (ειρων.) <τρανός «πολύ μεγάλος σε όγκο» (<μτγν. *τρανός* «ολοφάνερος, ξεκάθαρος») 2. ή <αρχ. *στραβός* «λοξός» (<στρέφω) + *βουνάρα* <*βουνί* + *μεγεθ. κατάλ. -άρα* <*βούναρος* <*βουνό* + *μεγεθ. κατάλ. -αρος* 3. ή *βουνό* + *μεγεθ. χλευαστική κατάλ. -άρα* ή *βουνάρι* + *μεγεθ. κατάλ. -α* <αρχ. *βουνός* «ύψωμα γης» 4. και *Τραβοβουνάρα*, με επίδρ. του τοπων. *Τραβά Βουνιά*: ο τύπος *Τραβουνάρα* <*Τραβαβουνάρα* (με απλολογία), βλ. και λ. *Βουνάρα* και *Τραβά Βουνιά* (1785 Ι.Α.Κ., 71)]: μεσόγειος τόπος στα Β του νησιού, Ν του Άη Γιάννη της Χώνης και κοντά και Δ στο *Άσπρο Βουνί* (βλ. λ.). / Β.

Τραβαβουνάρας τα Φρούδια, της / στης [<*Τραβαβουνάρα* (βλ. λ.) και *Φρούδια* (βλ. λ.)]: μικρό άθροισμα γυμνών βράχων στην Τραβαβουνάρα. / Β.

***Τραβά και Τρανά Βουνιά, τα / στα** [1. (ειρων.) <*τρανά* <αρχ. επίθ. *τρανός* «ο μεγάλος σε όγκο / ολοφάνερος» («*Τρανά Βουνιά*» (1698 Σ.α', 86 / 1761) / «*Τρανά Βουνά*» 1834 Σ.η', 42 και 1841 Μ.τ.Σ., 108) / «*Τρανά Βάνια*» 1821 Μ.τ. Σ., 97 2. ή <*στραβά* <αρχ. *στραβός* <στρέφω «λοξός / ακανόνιστος» 3. και «*Τραβαβουνά*» (φραστικό σύνθετο) Σ.Φ. Ιούλ.-Αύγ. 1982, 3 / 1762 Σ.β', 109 4. ή από συμφυρμό των λέξεων *τρία βουνιά*, βλ. και λ. *Βουνάκι*]: υψώματα ΒΔ του Άνω Πεταλιού, όπου πιθανολογείται η ύπαρξη του αρχαίου πύργου του «Λιβαδά», εδώ λειτουργούσαν άλλοτε τέσσερα αγγειοπλαστεία. / Β.

***Τραγουδιστής, ο / ν-Τραγουδιστή, στο(ν)** [οικογ. όν. από παρων. (Σ.Π., 9) *Τραγουδιστής* (Τ.Κ.Α.) <*τραγουδά* + *κατάλ. -ιστής* (κατά τα παράγωγα από ρ. σε -ίζω)]: κάβος στη Β ακτή της Σίφνου, κοντά στη Χερρόνησο. / Β.

Τρανά Βάνια, τα [(1821 Μ.τ. Σ., 97 και Σ.ιθ', 16), βλ. λ. *Τραβά Βουνιά*].

Τρανά Βουνά, τα / στα [(1840 Σ.ιθ', 12 / 1841 Μ.τ.Σ., 108) και «*αγορά θεμωνιάς στα Τριναβουνά*» (σε προικοσύμφωνο 1761), βλ. λ. *Τραβά Βουνιά*].

Τραόγκρεμα, τα / στα [<*τραγόγκρεμα* <*τρά(γ)ος* + *γκρεμνά* <*γκρεμνός* <αρχ. *κρημνός* «ψηλός και απότομος βράχος»]: απότομα βράχια που τα επι-

σκέπτονται μόνο τα άγρια κατσίκια στα Βρουλίδια, στα Ελληνικά και σε διάφορα άλλα σημεία. / Β. και Ν.

Τραόμαντρα, η / ν-Τραόμαντρα, στη(ν) [<*Τραγόμαντρα* «περιτοιχισμένο χωράφι, όπου βόσκουν τράγοι, χωράφι με μάντρα για τράγους» <*τράγος* + *μάντρα*, πβ. λ. *Μάντρες του Αβράμιου* και *Στρα(β)οπόδι* και (Σ) *Τρα(γ)οπόδι*]:

1. περιοχή ΒΔ ανάμεσα στα Βρουλίδια και Άη Νικόλα της Χερρονήσου, μετά το Τζυό. / Β.
2. στα ΒΑ περιοχή πάνω από τη θάλασσα και ανάμεσα στο Φονιά και τον Άη Γιωργάκη ή ανάμεσα Πούλες και Ναύλακα. / Β.

Τράπεζα, η [<αρχ. *τράπεζα* «έπιπλο με τέσσερα πόδια» <*τρα* + *πεδ-* <*τέσσαρες* + *πους*]: επίπεδο καβάκι στην Α ακτή, κοντά στις Πούλ-λες και Α στην *Πλάκχα του Κούνη / Κίνη* (βλ. λ.). / Β.

Τράπεζες, οι [<*Τράπεζα* «δημόσιο ή ιδιωτικό ίδρυμα που δέχεται καταθέσεις αποταμιευτών και δανείζει κεφάλαια με τόκο» <αρχ. *τράπεζα* «τραπέζι, τραπέζι αργυραμοιβού, πιστωτικό ίδρυμα»]: στην Απολλωνία:

1. Τράπεζα ALPHA BANK που λειτουργεί σε ιδιόκτητο κτή(ι)ριο απέναντι από το Ίδρυμα Στυλ. Πρόκου. / Κ.
2. Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος που λειτουργεί σε κτή(ι)ριο, ιδιοκτησία Γιάννη Ποδότα στον κεντρικό δρόμο πριν από τη διακλάδωση προς το Κάστρο. / Κ.
3. Τράπεζα Πειραιώς λειτουργεί σε ιδιόκτητο κτή(ι)ριο στην Πλατεία Απολλωνίας. / Κ.
4. Ανταποκριτής της Εμπορικής Τράπεζας, άλλοτε στο κατάστημα Γιάννη και Γιώργου Ξύδη, δίπλα στην εκκλησία του Χριστού. / Κ.

Τραπεζωτή, η / ν-Τραπεζωτή, στη(ν) [θηλ. επίθ. *τραπεζωτός* «τραπεζοειδές οροπέδιο ή πλαγιές λόφων από τη σύσταση και τη μορφή του εδάφους με μεγάλες πλάκες που μοιάζουν με τραπέζια» <*τραπέζι* + *κατάλ. -ωτός* <μεσν. *τραπέζιν* <αρχ. υποκορ. *τραπέζιον* <*τράπεζα* <*τετράπεζα* «έπιπλο με οριζόντια επιφάνεια, που στηρίζεται σε τέσσερα πόδια», υπάρχει με παραφθορά και τύπος του τοπων. *Τραπεζητή* («*Θόλος Τραπεζητής*» Β.Δ. 18.9.1952), πβ. *Τραπεζούς* του Πόντου (1783 Κ.Βρ., 154)]: στο δρόμο προς τον Πλατύ Γιαλό δεξιά, μετά τον Άγιο Γεώργιο στο Πλακωτό / Κ.

***Τρατάρης, ο / Τρατάρη, του / στου** [οικογ. όν. από επαγγελμ. *Τρατάρης* (Τ.Κ.Α.) <*τρατάρης* (-τθ- <-τ-) «εργάτης σε τράτα» <*τράτα* + *-άρης* <*τράτα* «καϊκι που σέρνει αλιευτικό δίχτυ» <ιταλ. *tratta* <λατιν. *traho* «σύρω»]: κτητορικό τοπων. παράλιος τόπος στη ΝΔ ακτή του νησιού και Ν στο μικρό όρμο *Χοχλάκοι*, βλ. λ. και παρων. Σ.Π. 17 / «*Μπατάκης* (<*Μπατής* <ιταλ. *Batti* <*Battista* <*Βαπτιστής*) *Τρατάρης*» 1828 Σ.ι', 117. / Ν.

Τραυλός, ο και *Τραυλού / Τρευλού, του / στου [βυζ. οικογ. όν. υποτιμητικό, από παρων. *Τραυλός* (Τ.Κ.Α.) <αρχ. *τραυλός* (ίσως ηχομμητική λέξη) «αυτός

που προφέρει το -ρ- ως -λ-, βραδύγλωσσος, αυτός που ψευδίζει, τσεβδίζει»: μεσόγειος τόπος στα ΝΑ και ανάμεσα στο Ράτσωνα και τον Τρούλ(λ)ο, βλ. λ. και «Τρεβλού» (1782 Σ.ιδ', 129 / 1788 Σ.β', 113). / Ν.

Τράφος, ο / ν-Τράφο, στο(ν) [<μεσν. τράφος,ο «ξερολιθιά» <αρχ. τάφος,η «βαθύ χαντάκι»]: φράχτης από ξερολιθιά και τόπος στη Ν αγκάλη του όρμου της Φυκιάδας, όπου και πηγαδάκι. / Ν.

Τράφου το Νερό, του / στου [βλ. λ. Τράφος και Νερό, πβ. λ. Νερό του Τράφου]: αναφέρεται και από τον Ιάκ. Δραγάτση· νερό στη νότια αγκάλη του όρμου της Φυκιάδας. / Ν.

***Τράχηλας, ο / ν-Τράχηλα, στο(ν)** [1. <τραχήλι + μεγεθ. κατάλ. -ας <μεσν. τραχήλιον <τράχηλος <τράχ-ηλος <τρέχηλος <τρέχω «ο λαιμός με τον αυχένα, σβέρκο» 2. ή <τράχηλος, κατά το σχήμα έμπορος - έμπορας, εύζωνος - εύζωνας, πβ. και οικογ. όν. Τραχήλης και Τραχίλης (Τ.Κ.Α.), βλ. λ. Μύτθη για τα μέρη του ανθρώπινου σώματος που χρησιμοποιούνται ως τοπων.]: λαιμός, μικρή χερσόνησος, λωρίδα γης που χωρίζει δύο κολλίσκους και πήρε το όνομά της από το σχήμα της και την ομοιότητά της με τράχηλο, η κορυφή μικρού κάβου στη ΒΑ ακτή του νησιού, κοντά στα μεταλλεία του Άη Σώστη. / Β.

Τρεις Βαλανιές, οι / στις [βλ. λ. Βαλανιές]: (1823 Ν.Ε.Σ., 54). Πβ. λ. Τρεις Λυές, Τρεις Πηές, Τρία Δεντρά και τα αριθμητικά τοπωνύμια της γειτονικής Κιμάλου, τα οποία προέρχονται από την περίοδο της φραγκοκρατίας και δηλώνουν τον αριθμό των οικογενειών που διέμεναν και δούλευαν εκεί μόνιμα: Τσ' Εννιάς (δηλ. εκεί που έμεναν εννέα οικογένειες), Τσ' Οκτώς (στις Οκτώ), Τσι Τριάντας (στις Τριάντα), Τσι Δέκας (στις Δέκα) (Μανόλη Χριστουλάκη, Κίμωνος και Πολύαιγος, έκδοση εφημ. Η ΚΙΜΩΛΙΑΚΗ, αριθμ. φύλλου 18, Απρίλιος-Μάιος 1999). / Κ.

Τρεις Εκκλησιές / *Εκκλησιές, οι / στις [<Εκκλησιές (-σκι- <σι-) <αρχ. εκκλησία «συγκέντρωση» και συνεκδ. μγν. «ο χριστιανικός ναός» <έκκλητος <εκκαλώ «συγκαλώ» <εκ-καλώ]: στου Ποθητού και στο δρόμο προς τον Πλατύ Παλό, όπου άλλοτε υπήρχαν τρεις συνεχόμενοι ναοί, του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου (Άη Θεός), του Αγίου Θαλλελαίου και του Αγίου Προκοπίου (1787 Κ.Βρ., 167). Σήμερα στη θέση τους υπάρχει μόνο η νεόδμητη εκκλησία (1977) του Αγίου Προκοπίου, από τον τότε ηγούμενο της Βρυσιανής Αμφιλόχιο Χρυσολωρά. / Κ.

***Τρεις Λυές, οι / στις** [<λυ(γ)ιά «λυγαριά» <λυγέα (με συνίζηση) <αρχ. λύγος]: μεσόγειος τόπος στα ΒΑ του νησιού, κοντά και Β στα Μάγγ(γκ)ανα. / Β.

***Τρεις Πη(γ)ές, οι / στις** [<πηγές <αρχ. πηγή «θέση όπου αναβλύζει νερό» <πήγγυμι «πήζω» (1698 Σ.α', 86 / 1738 Σ.ια', 55 / 1928 Βερνίκος, 20)]: μεσόγειος τόπος στα ΒΑ του νησιού, στον παλιό δρόμο προς τον Άγιο Συμεών, όπου τα τρία πηγάδια («Τρεις Πηγές»), Ν στον Άγιο Μηνά. Εδώ υπάρχει αγροτική δεξαμενή νερού. / Β.

«Τρευλού, εις του» [οικογ. όν. Τρευλός (Τ.Κ.Α.), βλ. λ. Τραυλός, ο]: «εις το Πετάλι εις του Τρευλού του Τομάζη το χωράφι» (1782 Σ.ιδ', 129 / «εις του Τρεβλού την σκάλαν» 1832 Σ.ιστ', 111), απροσδιόριστης θέσης σήμερα.

Τρία Δεντρά, τα / στα [<δεντρό «ειδικά ελαιόδεντρο» <δένδρον <ελαιόδενδρον (με απλολογία), πβ. παροιμία «Η συκιά και το δεντρό θένε άθρωπο λωλό» (και τα δύο δέντρα τα ωφελει το βαθύ κλάδεμα)]: στο δρόμο των Καμαρών, στο μέσο περίπου της διαδρομής, στη θέση Ρεούδγια (βλ. λ.), όπου υπήρχαν άλλοτε τα τρία ελαιόδενδρα, τα οποία ξεριζώθηκαν με τη διαπλάτυνση του αμαξιτού δρόμου. Εδώ υπάρχει δημοτική γεώτρηση. / Κ.

Τρία Καμίνια, τα / στα [βλ. λ. Καμινάκια, Καμίνιαρος]: Ν του Προφήτη Ηλία του Ψηλού. / Κ.

Τριαντάφυλλου, του / στου [1. βαφτιστ. και οικογ. όν. Τριαντάφυλλος ανδρων. <γυναικείο βαφτιστ. όν. Τριανταφυλλιά «ροδή, τριανταφυλλιά» 2. ή <ουσιαστικοπ. επίθ. τριαντάφυλλο (ρόδο) <τριάντα + φύλλο, πβ. Βασιλικός, Γαρύφαλος, Κυπαρίσσης (παπά Ιωάννης Τριαντάφυλλος» 1684 Σ.α', 67 / «Τριαντάφυλλος του Χατζή» 1785 Ι.Α.Κ., 74)]: στον οικισμό του Αγίου Λουκά, όπου έζησε ο γιατρός Σωτήρης (<Σωτήριος «αυτός που σώζει ή έχει σωθεί με τη βοήθεια του Χριστού» <αρχ. επίθ. σωτήριος <σωτήρ + κατάλ. -ιος) Τριαντάφυλλος (1912-1980), αγροτικός ιατρός Σίφνου (1941-1974) και οικογ. όν. διδασκάλων της Σίφνου (Σ.ι', 85-88). / Β.

Τριβέλη το Μαντράκι, του / στου [οικογ. όν. (Τ.Κ.Α.) <παρων. Τριβέλης <τριβέλι «τρυπάνι» <μεσν. τριβέλλιν <τριβέλλιον, υποκορ. του λατιν. *terebellum*, με επίδρ. της λ. *τύπανον* / βλ. λ. Μαντράκια και Μάντρες]: κτητορικό τοπων., μικρή μάντρα κοντά στην Τσαγκαρίνα. / Β.

Τρίστρατα, τα / στα [<τρίστρατο «σταυροδρόμι» <τρεις + στράτα <τρία, βλ. και λ. Δίστρατα]: τοποθεσία, όπου διασταυρώνονται τρεις δρόμοι:

1. στου Ντεστουνιά, μετά τον Άη Μηνά. / Β.
2. στο Σκχίναρο, στα Μάγκ(γγ)ανα. / Β.
3. στον Άη Δημήτρη του Καλαμπελά κ. α. / Β.

Τρουλ-λάκι και Τουρλάκι, το / στο [«υψωματάκι, βουναλάκι» <τρούλ(λ)ος + υποκορ. κατάλ. -άκι <μγν. τρούλλος <λατιν. *trulla* «είδος δοχείου, τηγάνι / μαγειρική κουτάλα, θόλος» <λατιν. *turrella, turullum* <*turris* ή <λατιν. *torulus* <*torus* «σωρός, τύμβος, υψωματάκι», πιθανώς και <οικογ. όν. Τρουλλάκης (Τ.Κ.Α.) <οικογ. όν. Τρούλλος «προγάστρω, προκοίλης» + υποκορ. κατάλ. -άκης]: λόφος που μοιάζει με τρούλο, όπου και ο οικισμός, στα Β μεσόγεια του νησιού, στο δρόμο προς τη Χερρόνησο (1717 Σ.α', 89 / 1737 Ι.Α.Κ., 55 και «Τουρλάκι» 1692 Σ.α', 84 / 1737 Μ.τ.Σ., 71). «Το Ξερολάγκαδο περνάς / και τα Χαράκια συναντάς / ήφτασες μες στο Τρουλλάκι, / το μικρό το χωριουδάκι» (Ν. Ποριώτης) || «Καλόγηρος στη Βρυσιανή, / ψαράς στ' Αποκοφτό και στο Τρουλλάκι πρόβατα / ας ήτανε να βόσκα...» (Τάκης Βέλλης). / Β.

***Τρουλ-λακιού, του / στου** [<τρουλάκι <τρούλος + υποκορ. κατάλ. -άκι <μτγν. τρούλλος, κατά το θόλος <λατιν. *trulla* «είδος δοχείου, τηγάνι», πβ. και οικογ. όν. Τρουλλάκης (Τ.Κ.Α.)]: μικρός τρούλος, εδαφική εξόγκωση στην κορυφογραμμή, όπου βρίσκεται το ξωκλήσι του Άη Νηγιά του Τρουλ(λ)ακιού. / Β.

***Τρουλ-λίδα και Τουρλίδα, η / ν-Τρουλ-λίδα, στη(ν)** [<τρούλα ή τούρλα «σωρός με μυτερή κορυφή», με αντιμετάθεση φθόγγων + κατάλ. -ίδα (<αιτ. -ίδα αρχ. θηλ. σε -ίς, -ίδος) <λατιν. *trulla* «είδος δοχείου, τηγάνι», πβ. και *τρουλίδα* «πουλί»]: στον Άγιο Λουκά, σημείο του δρόμου από Απολλωνία προς Αρτεμώνα, όπου κοινοτικό πηγάδι, το οποίο άλλοτε «ετρούλωνε», ξεχειλίζει και το νερό του έτρεχε στο δρόμο. / Β.

Τρούλ-λος, ο / ν-Τρούλ-λο, στο(ν) [<μτγν. *τρούλ(λ)ος*, κατά το θόλος <λατιν. *trulla* «είδος δοχείου, τηγάνι, ο ημισφαιρικός θόλος που στεγάζει το κεντρικό τμήμα του ναού», πβ. και οικογ. όν. από παρων. Τρούλλος «προγιάστρω, προκοίτης»]: εδαφική έξαρση, μικρό στρογγυλό ύψωμα, σωρός, πβ. λ. *Σωρούδι, Θόλος, Στρογγυλό* (1670 Σ.Ν.Ε.Σ., Συμφωνητικά α/α 35):

1. (1804 Σ.α', 101) στον Άη Βασίλη, ΝΑ της Πόρτας του Φάρου, όπου υπάρχουν Φωτοβολταϊκός Σταθμός και δημοτική γεώτρηση. / Κ.
2. στο Έξω Κάστρο, στο τέρμα του ασφαλτοστρωμένου δρόμου. / Κ.
3. «Τρούλλος *Ιγνατίου*» 1783 Κ. Βρ., 152), ιδιοκτησία μοναχού σε απροσδιόριστη θέση.

***Τρούμπα, του / στου** [<οικογ. όν. από παρων. Τρούμπας (Τ.Κ.Α.) <τρούμπα (στο σιφνιακό ιδίωμα σημαίνει και σίφουνας, στρόβιλος) <τρούμπα <ιταλ. *tromba* «αντλία, σάλπιγγα», πβ. «*Giacomo Tromba*» (Σ.ε', 38 / Σ.θ', 79 / Σ.στ', 22) και (1821 Σ.Ν.Ε.Σ., Προικοσύμφωνα α/α 12)]: κτητορικό τοπωνύμιο:

1. μεσόγειος επικλινής τόπος στη Ν πλαγιά του Προφήτη Ηλία του Ψηλού, κοντά στο Σπαθί (βλ. λ.). / Κ.
2. *μεσόγειος τόπος στα ΝΑ, όπου αρχαίος πύργος, στα Δ του Λαντζάρου, (βλ. λ.), όπου οι εγκαταστάσεις του βιολογικού καθαρισμού του Πλατύ Γιαλού (1727 Σ.α', 96). / Ν.

***Τρυπητή, η / ν-Τρυπητή, στη(ν)** [(ενν. πέτρα ή γη) <ουσιαστικοπ. θηλ. του αρχ. επίθ. *τρυπητός* «αυτός που είναι γεμάτος με τρύπες ή που σχηματίζει τρύπα, καμάρα, απ' όπου μπορεί να περάσει κάποιος» <τρυπώ, πβ. *τρυπητή* «κουτάλα με τρύπες» και *τρυπητό* «σουρωτήρι»]: εδαφονυμικό τοπωνύμιο:

1. *μικρός κάβος από διάτρητους βράχους στη ΒΔ ακτή, ανάμεσα στις Γούρνες και στο Αρτιμόνι. / Β.
2. Τσάβλα, η (βλ. λ.): στο δρόμο προς το Κάστρο, όπου δύο γεωτρήσεις. / Κ.
3. *μικρός κάβος από διάτρητους βράχους ΒΑ στην Κιτριανή. / Ν.

Τσάβλα, η [βλ. λ. *Τζάβλα*].

Τσαγκαρίνας, της / στης και Τσαγκαρίνα, η [<οικογ. επαγγελμ. όν. *Τσαγκάρης* (Τ.Κ.Α.) «υποδηματοποιός» + ανδρων. / επαγγελμ. κατάλ. -ίνα «η γυναίκα

του τσαγκάρη» (πβ. *Βασιλαρίνα* <Βασίλαρος, *Ναρλίνα* <Ναρλής, *Θοδωρίνα* <Θοδωρής / *βουλευτίνα* <βουλευτής, *γιατρίνα* <γιατρός, *δικηγορίνα* <δικηγόρος) <μεσν. *τσαγγάριος* / *τζαγγάριος* <τζάγγη «είδος υποδήματος» <λατιν. *zanza* «παρθικό υποδήμα»· για τον τύπο *Σαγκαρίνα* και την τροπή του *Τσ-> Σ*, πβ. *τσουβάλι* > *σουβάλι* και λ. *Τζαγκαρίνα, η*]: τόπος ανάμεσα στον Άη Σιλίβεστρο και την Πλατεία του Σελ(λ)αδιού, δεξιά στο δρόμο, όπου του Γαλλίου η Μάντρα ή Β του *Κούνουπφα*. / Β.

Τσάχια, τα / στα [<τσάχι <ατσάχι (με σίγηση του αρχικού άτονου -α) <άτσαχας «πυριτόλιθος», πβ. λ. *Ατσάχοι*]: ΝΔ του Πλατύ Γιαλού. / Ν.

Τσέλιου, (σ)του [1. <οικογ. όν. πατρων. *Τσέλιος* (Τ.Κ.Α.) <βλάχ. *Τσέλιος* <μεσν. βαφτιστ. όν. *Στέργιος* «στερεωμένος, στερεός» <στεριώνω (από την ευχή να στεριώσει το αγόρι που γεννήθηκε, έπειτα από προηγούμενους θανάτους παιδιών στην οικογένεια). 2. Δεν ευσταθούν οι απόψεις: α) <ρ. *στέργω*, οπότε σημαίνει ο γεμάτος στοργή β) παραφθορά του *Αστέριος* «που προέρχεται από τα άστρα»]: κτητορικό τοπωνύμιο που αναφέρεται στη θέση ανάμεσα Καλοέρου και Άγιο Στέφανο. / Κ.

Τσηκάκη, (σ)του [1. <οικογ. όν. πατρων. *Τζηκάκης* (Τ.Κ.Α.) <Τσήκος / Τζήκος + πατρων. κατάλ. -άκης <Ζήκος <Ζήσης <ευχή να ζει, πβ. οικογ. όν. από παρων. (Σ.Π., 28) 2. *Τσικάκης* (Τ.Κ.Α.) <Τσίκας + υποκορ. κατάλ. -άκης <αρβαν. *cike-a* «μικρό πουλί» 3. <Τσίκας <*Cika*, βουνό της Λιαπουριάς («*Τσήκος Κωνσταντίνος*» 1820 Σ.γ', 94) / «*Απόστολος Τζήκενας*» 1819 Σ.ζ', 97 / «*Απόστολος Τζίκενας*» 1828 Σ.ι', 103)]: θέση στο Λυαροκόπι, όπου δημοτικό πηγάδι. / Β.

Τσιγγαναργ(ε)ιά, το / *Τσιγγαναριά, τα [βλ. λ. *Ατσιγγαναργ(ε)ιά*].

Τσιγκούδι, στο [(1834 Μ.τ.Σ., 51), πρόκειται μάλλον για παραφθορά του τοπων. *Τσιγκούρι* (βλ. λ.)].

***Τσιγκούρα και Τσυγγ(γκ)ούρα, η / ν-Τσιγκούρα, στη(ν)** [<τσυγγούρα «υγρότοπος» <τσύγγρα + κατάλ. -ούρα (<λατιν. -ura) <τζύγγρα <τζυγγρά <τζυγγρός <επίθ. *δίγγρος* (Στεφ. Ξανθουδίδης) <πρόθ. *διά* + αρχ. επίθ. *υγρός* <ύω «βρέχω», πβ. *τσύγγου* - *τσύγγου* «σταλαματιά, σταλαματιά, λιγάκι» και «*τσυγκουρίντζε*», αναδίδει υγρασία, και *τσιγγούνης* «αυτός που δε θέλει να κάνει έξοδα, ο σφιχτοχέρης» <τουρκ. *zingene* <μεσν. *Τσιγγάνος*]: πετρώδες έδαφος με εσωτερικές πηγές, που αναδίδει υγρασία ή ελάχιστο νερό στην επιφάνειά του:

1. *μεσόγειος τόπος στο δρόμο των Καμαρών, στο ΝΑ άκρο του Κάμπου, όπου υπάρχουν δημοτική γεώτρηση, αρχαίος πύργος, παλιά μεταλλεία και άλλοτε λειτουργούσε το λατομείο του Σπ. Γεροντόπουλου. Εδώ υπάρχει δημοτική γεώτρηση. / Κ.
2. *στα ΝΔ, ανάμεσα στο *Αμάραντο* και στο *Φλάμπουρο* (βλ. λ.). / Κ.

Τσιγγ(γκ)ούργια και, Τσυγγ(γκ)ούργια, τα / στα [βλ. λ. *Τσιγκούρι* και *Τσιγκούρα*]: επάνω απ' το Γεφύρι τ' Αρμούλη ή Στοβαράκι. / Β.

***Τσιγκούρες και Τσυγγ(γκ)ούρες, οι / στις** [<τσυγγούρα, η «υγρότοπος» (ή <τσυγγούρι + μεγεθ. κατάλ. -α) <τσυγγούρα, με τσιτακισμό <τσύγγρα + κα-

τάλ. -ούρα <τζύγγρα <τζυγγρά <τζυγγρός <ζυγγρός <δίγγρος <δια- + υγγρός (πβ. ψύχρα <ψυχρός): προφανώς το ίδιο τοπων. με την Τσυγγ/γκούρα / Τσιγγ/γκούρα (πβ. Καμάρα / Καμάρες), υγρά και λασπώδη χωράφια, θέση κοντά στα μεταλλεία Κάφαλος. / Κ.

Τσιγγ(γκ)ούρι και Τσυγγ(γκ)ούρι, το / στο [1. πιθανότερο οικογ. όν. από παρων. Τσικούρη, του (με ηχηροποίηση του -κ-> -γκ-) <Τσικούρης (Τ.Κ.Α.) <τσικούρι «τσεκούρι, πέλεκυς» <τσεκούρι (-ι- <-ε-) <μεσν. τσεκούριον <μτγν. σεκούριον, υποκορ. του λατιν. securis «πέλεκυς»: («του Τσιγκούρη» 1811 Ν.Ε.Σ., 442), πβ. Τσιγκουράκος (Τ.Κ.Α.) 2. Τσιγκούρι «μικρή τσυγκούρα» <τσυγκούρι, υποκορ. του Τσυγκούρα (βλ. λ.) + υποκορ. κατάλ. -ι]:

1. «εις του Τσιγκούρι Καλαμπελά» 1773 Ν.Ε.Σ., 390 «του Τσιγκούρη» 1811 Ν.Ε.Σ., 442]: απροσδιόριστη θέση σήμερα. / Β.

2. μεσόγειος τόπος στα ΒΑ της Αγίας Φωτεινής, προς το Φυργάνι: «σουτσιγκούρι» (<στου Τσιγκούρη) 1761 Ν.Ε.Σ., 19 / Κ.

«**Τσιγκούρι, εις του**» [βλ. λ. Τσι(υ)γκούρι, το, 2]: «τα χωράφια εις του τσιγκούρι», 1773 Ν.Ε.Σ, 390.

***Τσικάκη, του** [βλ. λ. Τσηκάκη, (σ)του].

Τσικαλά, του / στου [επαγγελμ. οικογ. όν. <παρων. Τσικαλάς (Τ.Κ.Α.) / Τσουκαλά(ς) (βλ. λ.) <τσικάλι + επαγγελμ. κατάλ. -άς <μεσν. τσικκάλιν <τσουκκάλι(ον) <τσούκκα <ιταλ. zucca «κολοκύθα, αλλά και το αγγείο που έχει το ίδιο σχήμα και μέσα στο οποίο αυτή βράζει»]: κτητορικό τοπων., αναφέρεται από το Μιχ. Σκανδαλίδη, ΟΝΟΜΑΤΑ 19, σ. 24, αλλά δεν προσδιορίζει τη θέση του, αλλιώς, κατά πληροφορία του Σίμου Ατσόνιου και Γιάννη Πατριάρχη, η Ξέρα Χερρονήσου ή η Ξέρα του Αγίου Γεωργίου. / Β.

Τσικαλαργ(ε)ιά, τα / στα [<*Τσικαλαριά <τσικάλι + -αρ(ε)ιά (περιεκτική κατάληξη, που σημαίνει τον τόπο όπου υπάρχει ή γίνεται κάτι) <τσουκάλι <ιταλ. zucca «δοχείο από κολοκύθα»]:

1. εργαστήρια αγγειοπλαστικής σε διάφορα παραθαλάσσια, όπως: Βαθύ, Καμάρες, Πλατύ Γιαλό, Σεράλια, Φάρο, Χερρόνησο κ.α., απ' όπου ήταν εύκολη η φόρτωση και δια θαλάσσης εξαγωγή των κεραμικών. Ανάλογα εργαστήρια παραγωγής σταμνιών υπήρχαν και στον Αρτεμώννα (Αγία Άννα, Αγία Αικατερίνη), Πάνω Πετάλι (Τραβά Βουνιά, Λαγκάδα), Αγίος. Λουκάς, Κάτω Πετάλι (Άης Πώργης στις Βαλανιές, Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος), Καταβατή, Εξάμπελα και σε άλλα μεσόγαια μέρη, τα Σταμνάδικα, όπως τα έλεγαν, πβ. και λ. Γλαστριά. Ο καθηγητής Chr. Wagner έχει καταγράψει 114 τσικαλαργιά.

2. στα ΒΑ κοντά στα Αγριάμπελα, του Γιαγλακιού, όπου είχαν τα εργαστήριά τους ο Απ. Θεοδώρου και ο Κ. Ατσόνιος. / Β.

3. του Μαστρόκαλου (Τουρού) στην παραλία της Φυκιάδας, πριν από την εκκλησία του Άη Γιωργη, σήμερα ιδιοκτησία Κ. Βενιού. / Ν.

4. στην περιοχή του Πλατύ Γιαλού άλλοτε λειτουργούσαν δεκαοκτώ τσικα-

λαρ(γ)ειά, μεταξύ των οποίων τα ακόλουθα: Λούκα και Γιώργη Μπουρή, Κώστα και Δημήτρη Αργύρη, Γιάννη και Κώστα Αθυμαρίτη, Γιώργη και Αντώνη Χρυσόγελου, του Γιόκα, Γιώργη και Μιχάλη Λουκατάρη, Φρατζέσκου και Αλέξανδρου Λεμονή, Γιάννη Τσαπή, Αλέξανδρου Προυνιά (Καπνίση), Αντώνη Ποδότα (με λιοτρίβι), του Βαλανιώτη, του Ποδότα, του Καμπανάκη, του Γιαννούλη και Αντώνη Λουκατάρη (με λιοτρίβι). / Ν.

5. στην περιοχή του Βαθιού παλιά λειτουργούσαν τα τσικαλαρ(γ)ειά: του Ατσόνιου (με λιοτρίβι), του Γιάννη Μαστρόκαλου (Πατσούτα, με λιοτρίβι), του Τζανή Σκλάβαινα, του Λευτέρη Κορακή κ. ά.

Τσιό(ώ)νη, του / στου [1. οικογ. όν. από βαφτιστ. Τσιόνης και Τσιώνης (Τ.Κ.Α.) <Τσιτσιώνης <Τσίτσος <Κίτσος <μεσν. Χρίστος <Χριστός (με ανέβασμα του τόνου), «εβρ. Μεσσίας, χρισμένος από το Θεό σωτήρας» («Μαρία Τζιόνη» 1828 Σ.ι', 118 / «Γεώργης Τζιόνης» 1831 Σ.ιε', 190) 2. <τσιόνι α) «το μικρό ωδικό πτηνό σπίνος <αρχ. σπίνος» (πβ. οικογ. όν. Σπίνος) β) «πανί μαζεμένο κατά δύο βόλτες πάνω στην αντένα του ανεμόμυλου», πβ. τοπων. Αρτιμόνι]:

1. ρέμα στα ΒΑ του Γιαβρούχα και Β στη Βρουγγιά. / Β.

2. μεσόγειος τόπος, όπου και αρχαίος πύργος, Ν στο Μεσοβούνι, στο δημοτικό κάμπιγκ. / Ν.

Τσιό(ώ)νη το Φρούδι, του / στου [βλ. προηγ. λ. και λ. Φρούδι]: μεσόγειος τόπος Β στο Ψηλό Πετάλι. / Ν.

Τσιριάκη Σταυρός, ο / Τσιριάκη το Σταυρό, στου [<οικογ. όν. από πατριδωνυμ. Τζιριάκης <Τζιριγάκης (με σίγηση του μεσοφωνηεντικού -γ-) <Τσιρίγος + κατάλ. -άκης <Τσιρίγο <Τζερίγο <ιταλ. Cerigo <λατιν. Cedrigum <Cethericum <αρχ. Κύθηρα, πβ. Συρίγος / βλ. και λ. Σταυρός]: αλλιώς η Παντάνασσα της Καταβατής (βλ. λ.). / Κ.

Τσιριώτη(ς), ο / του / στου [<πατριδωνυμ. οικογ. όν. Τσιρι(γ)ώτης (με σίγηση του μεσοφωνηεντικού -γ-) <Τσιρίγο «Κύθηρα» + πατριδωνυμ. κατάλ. -ώτης, βλ. και λ. Τσιριάκη Σταυρός, πβ. «Αγγελής Τζιριγότης» 1828 Σ.ι', 130 και «Γεώργιος Τζεριγότης» 1828 Σ.ι', 132]: Β στην Κακιά Σπηλιά. / Β.

Τσουβάλες ή *Τσουδάλες, οι / στις [1. ή <Τσουβάλες <τσουβάλα <τσουβάλι + -α μεγεθ. κατάληξη <τσουβάλι <τουρκ. cibal «σακί» + κατάλ. -ι (πβ. τοπων. Μαξελάρες και οικογ. όν. Τσούβαλης, Τσουβαλάς, Τ.Κ.Α.), πβ. λ. Μαξελάρες / Μαξελάρια 2. ή <σουδάρες (με τσιτακισμό) <σουδά + -άρα <σουδά «στενό πέρασμα σε ανώμαλο έδαφος» <λατιν. suda]: κολπίσκος στα ΒΔ του νησιού, κοντά στη Χερρόνησο (βλ. λ.). / Β.

Τσουβαλοκούντουρα, τα / στα [<Τσουβάλες (βλ. λ.) + Κούντουρα (βλ. λ.)]: το τοπων. αναφέρει ο Ιάκ. Δραγάτης, χωρίς να προσδιορίζει τη θέση του. Πιθανώς να ορίζει το χώρο ανάμεσα στις Τσουβάλες (στη ΒΔ ακτή) και τα Κούντουρα, που είναι καβάκι μετά το Χόρτο, δίπλα στις Κορακίες (στη ΒΑ ακτή). / Β.

Τσουκαλά, του / στου [<τσουκάλι + επαγγελμ. κατάλ. -άς <μεσν. <τσουκ-

κάλι(ον) <τσούκκα <ιταλ. *zucca* «κολοκύθα, αλλά και το αγγείο που έχει το ίδιο σχήμα και μέσα στο οποίο αυτή βράζει»]: το βράχο που αναφέρει ο Μ. Σκανδαλίδης (ΟΝΟΜΑΤΑ, 19, 24), κατά πληροφορία του Γιάννη Πατριάρχη και Σίμου Ατσόνιου είναι η Ξέρα του Άη Πώργη ή της Χερρόνησου. Την Ξέρα ονόμασαν καιξήδες που έφταναν στη γειτονική Χερρόνησο, για να φορτώσουν τσουκάλια από τα τσικαλαρεία της (Αντώνης Κ. Φύσσας). / Β.

***Τσόχα, του / στου** [κτητορικό τοπων. <επαγγελμ. οικογ. όν. *Τσόχας / Τσοχάς / Τσόχος* (Τ.Κ.Α.) «κατασκευαστής ή έμπορος τσόχας» <τσόχα <τουρκ. *çuha* «χοντρό μάλλινο ύφασμα», οπότε η γενική δηλώνει πρόσωπο που σχετίζεται με την περιοχή. Επομένως είναι λιγότερο πιθανή η προέλευση του τοπων. <τσόχος «αυτοφύες βρώσιμο χόρτο» (όπως αναφέρει ο Μ. Φιλιππάκης) <μεσν. ζόχος <αρχ. *σόγχος*]: ακρωτήριο στη ΝΔ ακτή του νησιού, ΝΑ του Χοντρωπού (βλ. λ.). / Κ.

Δεξιά-ζερβά εψάρευα στου Τσόχα τα αυλάκια
κι έπιανα περκόχανα κι έβγαζα τα μεράκια.

(Αντώνης Ιω. Αβρανάς «Σιφναϊκά Νέα» Απρ. 2006, σελ. 5).

Τσυγκούρα, η [βλ. λ. *Τσιγκούρα, η*].

Τσυγκούργια, τα / στα [βλ. λ. *Τσιγγ(γκ)ούργια* και, *Τσυγγ(γκ)ούργια*].

***Τσυγκούρες, οι** [βλ. λ. *Τσιγκούρες*].

Τσυγκούρι, το [βλ. λ. *Τσιγκούρι*].

Τσώ(ό)πος, *Τσόπος, ο / ν-Τσώ(ό)πο, στο(ν) [1. οικογ. όν. *Τσώπος* (Τ.Κ.Α.), παρων. <τσώπα <σώπα (με τσιτακισμό), πβ. *Κατεβαίνης, Κατσανέβας, Σώπας* 2. ή, κατά την Ελ. Μαχαιρά-Οντόνι: *Τσόπος* <βεν. *Zorro* ή *zoto* ή *coto* «Κουτσός», παρατσούκλι του Νικολού Κουερίνι, που, μετά από αποτυχημένη συνωμοσία (1310) κατά του καθεστώτος της Βενετίας, αναγκάστηκε να καταφύγει με την κόρη του δόγη Τζοβάνι Σοράντσο στη Σίφνο. Τη Σίφνο κατέλαβε ο Σοράντσο ανάμεσα στο 1280 και 1310 (Π.Γ' Σ.Σ., Αθήνα [2009]250-252) και *Τσιόπος* (Κτηματολόγιο)]: το μέσα και νότιο άκρο της παραλίας του Βαθιού. Εδώ υπάρχει δεξαμενή νερού για πυρασφάλεια. / Ν.

Υ

Υπαπαντή, η (2 Φεβρ.) [<μτγν. *υπαπαντή* <*υπαπαντώ* «προΰπαντώ» <*υπ(ό) + απαντώ*]: εννοείται του Χριστού· δεσποτική εορτή, κατά την οποία εορτάζεται η προσαγωγή του βρέφους Ιησού από τη Θεοτόκο και τον Ιωσήφ στο ναό των Ιεροσολύμων και η υποδοχή του εκεί από το Συμεών το Θεοδόχο ως Σωτήρα. Ακόμα ο ναός που είναι αφιερωμένος στην Υπαπαντή του Χριστού, πβ. *Παναγία Φλεβαριάτισσα*.

1. ο δυσπόστατος ναός της Παναγίας της Ουρανοφόρας ή Γερανιοφόρας στην Πέρα Γειτονιά της Απολλωνίας, όπου τιμάται και ο Άγιος Γεώργιος. / Κ.

2. ο δυσπόστατος ναός του Σωτήρος στην Απολλωνία, όπου τιμάται και η Παναγία η Φλεβαριάτισσα. / Κ.

«**Υπεραγία Θεοτόκος Βρύσις**», η [1703 Σ.ιγ', 23]: βλ. λ. *Παναγία της Βρύσης και Βρυσκιανή*.

Υποθηκοφυλακείο, το [<υποθηκοφύλακας «δημόσιος υπάλληλος υποθηκοφυλακείου, υπεύθυνος για την τήρηση των βιβλίων των υποθηκών» <υποθήκη «δικαίωμα το οποίο αποκτά ο δανειστής επάνω στην ακίνητη περιουσία του οφειλέτη, ως εγγύηση για την εξόφληση του δανείου που έδωσε» + *φύλακας* + τοπική κατάλ. -*είο*]: δημόσια υπηρεσία όπου φυλάσσονται τα βιβλία των υποθηκών και των μεταγραφών στο σύγχρονο συμβολαιογραφείο Σοφίας Κολιογιώργη, σε οίκημα ιδιοκτησίας Απ. Δεπάστα, στη διακλάδωση του δρόμου του Αρτεμώνα προς το Κάστρο, πβ. λ. *Κτηματολόγιο*. / Κ.

Φ

Φαλκονέρα, η / στη [<ιταλ. *Falconeria* «γερακότοπος»]: θέση πάνω από τον Πήαδο στον Τσό(ώ)πο, πβ. Φαλκονέρα, ακατοίκητη βραχονησίδα στο Ν Αγαιο. / Ν.

Φανάρα, η / στη [<φανάρι + μεγεθ. κατάλ. -α]: γειτονιά του Άνω Πεταλιού στο τρίστρατο προς το Άγιο Αντίπα (κοντά στο σπίτι του Λυκούργου Σπεράντσα), όπου υπήρχε άλλοτε, πριν από τον εξηλεκτρισμό του νησιού (1929), το παλιό μεγάλο φανάρι του δημοτικού φωτισμού, το οποίο άναβε επιφορτισμένος γι' αυτό υπάλληλος, ο φανοκόρος (<φανός + -κόρος <αρχ. *κορώ* (-έω) «σκουπίζω, καθαρίζω», πβ. *νεω-κόρος*). / Β.

***Φανάρι, το / στο** [<μεσν. *φανάριον*, υποκορ. του αρχ. *φανός*, ουσιαστικοπ. αρσ. του επίθ. *φανός*, -ή, -όν <αρχ. *φαεινός* «φωτεινός, λαμπερός» (με συναίρεση) <*φως / φάος* + κατάλ. -*νός*]: θέσεις:

1. φανάρι στο Άνω Πετάλι, βλ. λ. *Φανάρα*. / Β.

2. ο φάρος αριστερά στην είσοδο του όρμου των Καμαρών, στον κάβο Κοκχαλά. / Β.

3. ο βορειότερος φάρος στη Χερρόνησο. / Β.

4. *ο φάρος δεξιά στην είσοδο του λιμανιού των Καμαρών (βλ. λ.), που κατασκευάστηκε την πρώτη πενταετία του εικοστού αιώνα, όπως ο παλαιός μόλος και ο αμαξιτός των Καμαρών, με ενέργειες του βουλευτή Γεωργίου Κουλούρη. / Κ.

5. ο φάρος του Βαθιού, στο ακρωτήριο Μαΐστρα. / Ν.

6. και *Φάρος* (βλ. λ.) στον ομώνυμο παραθαλάσσιο οικισμό. / Ν.

Φαναρτζού, η / στη [ανδρωνυμικό «η γυναίκα του Φαναρτζή» <επαγγελμ. *Φαναρτζής* <*φανάρι* + επαγγελμ. κατάλ. -*τζής* (<τουρκ. -*ci*) <μεσν. *φανάριον*, υποκορ. του αρχ. *φανός*]: θέση στην Κάτω Γειτονιά του Κάτω Πεταλιού. / Κ.

***Φανερωμένη, η / στη** (23 Αυγ., εννέα ημέρες από την Κοίμηση της Θεοτόκου (15 Αυγ.), τα Εννιάμερα της Παναγίας) [<αρχ. μετχ. *πεφανερωμένη* (με σίγηση του αναδιπλασιασμού *πε-*) «που έχει φανερωθεί η εύνοιά της με θαυματουργικό τρόπο» <*φανερούμαι(-όμαι)* «φανερώνομαι» <*φανερός* <αρχ. *φαίνω* «λάμπω, φωτίζω»]: προσωνυμία της Παναγίας, επειδή φανερώνεται σ' αυτούς που την επικαλούνται, και συνεκδοχικά ονομασία του ναού και της περιοχής, επειδή, κατά την παράδοση, εδώ βρέθηκε, φανερώθηκε και αποτέθηκε η Φανερωμένη εικόνα της Παναγίας με θαυματουργικό τρόπο:

1. θέση στον παλιό δρόμο προς το Κάστρο (στα Σκαλάκια ή στην Τζάβλα), όπου και ξωκλήσι (ανακαίνιση 1961) που ανήκει στην ενορία του Ταξιάρχη / Αγίου Λουκά. Λέγεται και *Δευτέρα Παρουσία* (βλ. λ.) από τη σχετική ρώσικη εικόνα που υπάρχει στην εκκλησία. Σε Β.Δ. του 1918 αναφέρεται ως «*ναός Θεοτόκου της Οδηγητριάς κείμενος εις θέσιν Τσάβλα*». Οδηγητρία είναι προσωνυμία της Παναγίας από αγιογραφική παράσταση στην οποία με το αριστερό χέρι κρατά το Χριστό βρέφος και τον δείχνει με το δεξί οδηγώντας τους πιστούς προς Αυτόν. / Κ.
2. *θέση Β τον Πλατύ Γιαλό, στους πρόποδες του λόφου της Παναγίας του Βουνού, όπου και το ξωκλήσι της Παναγίας της Φανερωμένης, που ανήκει στην ενορία της Καταβατής. Εδώ και φερώνυμος αγρός της Βρυσιανής (Κ.Βρ., 152 / 1785 Σ.ιδ', 130 / 1808 Ν.Ε.Σ., 125). / Ν.

Φάραγγας, ο / Φάραγγα, στο [1. <*φάραγγας* <μεσν. *φαράγγι* + μεγεθ. κατάλ. -ας 2. ή απευθείας *φάραγγας* <αιτ. *φάραγγα* + κατάλ. -ς (με αλλαγή γένους) <αρχ. *φάραγγξ*, -αγγος, η «στενό και βαθύ χάσμα ανάμεσα σε βουνά, βαθιά και απότομη χαράδρα» <*φάρος* «άροτρο» <*φέρω*]:

1. του Φραγκή ο Φάραγγας (βλ. λ.), Ν του Προφήτη Ηλία του Ψηλού. / Κ.
2. ο Φάραγγας του Πετρωτού, στα Β του βουνού Προφήτης Ηλίας. / Κ.
3. ο Φάραγγας στις Αγκιναριές, Ν του Προφήτη Ηλία του Ψηλού. / Κ.

***Φαράγγιοι, οι / στις** [βλ. λ. *Φάραγγας*]:

1. πάνω από το Μούτθελο στη Ν πλαγιά του Αγίου Συμεών και κάτω από τον Άγιο Συμεών. / Β.
2. μεσόγειος τόπος στα Δ του νησιού, όπου υπάρχει και αρχαίος πύργος, κοντά και ΒΔ στην Παναγία το Τόσο Νερό. / Κ.

Φάρμα στρουθοκαμήλων, η [<αγγλ. *farm* «αγρόκτημα, αρχικά καθορισμένη τιμή ενοικίου για αγρόκτημα» + κατάλ. -α <λατιν. *firma* «καθορισμένη τιμή» / μτγν. *στρουθοκάμηλος* «μεγαλόσωμο πουλί της Αφρικής με μακρύ λαιμό και ψηλά πόδια, το οποίο εκτρέφεται για το κρέας του» <αρχ. *στρουθός* «σπουργίτης» + αρχ. *κάμηλος*]: έκταση εδάφους και κτη(ι)ριακές εγκαταστάσεις, όπου εκτρέφονταν στρουθοκάμηλοι, στους Ξεύρη / Ξέβρη, μετά τη Δεξαμενή και πριν από τα Καρεγκλιά. / Β.

Φαρμακεία, τα [<*φαρμακείο* «κατάστημα στο οποίο παρασκευάζονται και πωλούνται φάρμακα» <γαλλ. *pharmacie* <μτγν. λατιν. *pharmacia* «το σύνολο των φαρμάκων, των γιατρικών» <αρχ. *φραμακεία, η* «δηλητηρίαση» <*φαρμακεύω* <*φάρμακο* + κατάλ. -εύω]:

1. του Κώστα Βαβρίτσα στην Πλατεία Απολλωνίας. / Κ.

2. του Ιωακείμ Φωτιάδη στην Απολλωνία, στο δρόμο προς Αρτεμώνα και πριν από τη διακλάδωση του προς το Κάστρο. / Κ.

Φάροι, οι / στις [βλ. λ. *Φάρος*, πβ. *Φανάρι*]: φανάρια, ψηλοί στενοί πύργοι, σε κατάλληλα σημεία της ακτής, στην κορυφή των οποίων υπάρχει φωτιστική συσκευή, για να προσανατολίζονται τα πλοία τη νύχτα:

1. Β, στο ακρωτήριο της Χερρονήσου. / Β.

2. Δ, στον κάβο Κοκκαλά, στην αριστερή πλευρά για τον εισερχόμενο στο λιμάνι των Καμαρών. / Β.

3. Δ, στη δεξιά πλευρά για τον εισερχόμενο στο λιμάνι των Καμαρών, που δε λειτουργεί πια. / Κ.

4. ΝΔ, στο ακρωτήριο Μαϊστρα, στη δεξιά πλευρά για τον εισερχόμενο στο λιμάνι του Βαθιού. / Ν.

5. Ν στο Μοναστήρι του Σταυρού.

***Φάρος, ο / Φάρο, στο** [1. <*φέρω* <*φέρω* «οδηγώ» 2. ή <*Φάρος* «το νησάκι στο στόμιο του Νείλου, όπου ο Σώστρατος ίδρυσε τον περίφημο Φάρο της Αλεξάνδρειας (πύργο με τους πυρσούς), ένα από τα θαύματα του αρχαίου κόσμου» <αιγυπτ. *Farez* «παρατηρητήριο» 3. ή, τέλος, από την ύπαρξη στην παραλία, από τα αρχαία χρόνια, φάρου στην εσωτερική καμπύλη του λιμανιού, λείψανα του οποίου σώζονται μέχρι σήμερα. Η υποκατάσταση των όρων *πυρσός* ή *πύργος* οφείλεται στο αιγυπτ. *Farez* που αποδόθηκε κατά τη μετάφραση των Εβδομήκοντα με το «σκοπιά, παρατηρητήριο» (1650 Ι.Α.Κ., 24 / 1727 Σ.α', 94 / 1797 Κ.Βρ., 138 και Σ.ιγ', 99)]: όρμος στα ΝΑ του νησιού, από το φωτιστικό μηχανήμα που έχει εγκατασταθεί επάνω σε πυργίσκο στο Μοναστήρι του Σταυρού για τον προσανατολισμό των ναυτιλλομένων κατά τη νύχτα. Παλαιότερα, όπως αναφέρει ο Μ. Φιλιππάκης, λεγόταν *Άγιος Γρηγόριος* (1629), από το ομώνυμο εκκλησάκι, και *Πορτο* (<ιταλ. *porto* «λιμάνι») *Φάρος*. Εδώ λειτουργούσαν παλαιότερα εννέα αγγειοπλαστεία και υπάρχει δημοτική δεξαμενή νερού. / Ν.

«**Φάρος Θεκλιά**» [(Κ.Βρ. 152), βλ. λ. *Φάρος* και *Θεκλιά*]: η ενδιάμεση περιοχή που ορίζεται από τα δύο τοπωνύμια. / Ν, Κ.

Φασόλη, του / στον [επαγγελμ. οικογ. όν. <*φασόλι* «καρπός της φασολιάς» + κατάλ. -ης <μεσν. *φασόλιν* <*φασήλιον*, υποκορ. του μτγν. του *φασήολος* <λατιν. *phaseolus* / *phaselus* <αρχ. *φάσηλος*, πβ. *Κούκκιας*, *Κουκκής*, *Λεμονής*, *Ρεβίνθης*, *Εύδης* («εις του Φασόλη» 1776 Σ.ιδ', 128)]:

1. ρέμα που πηγάζει από το Φλάμπουρο και χύνεται στη Δ ακτή, Α του

ακρωτηρίου Τσόχα. Πβ. το δημοτικό τραγούδι:

Ανάμεσα Φλαμπούρου και Κάβο Χοντρωπού
ηβράχηκε ο Φασόλης, μα δε(ν) ν-ηξέρω πού... / Κ.

2. «εις του Φασόλη εις τον Πλατυγιαλόν» (1786 Σ.ιδ', 130). κτητορικό τοπων., του οποίου η θέση είναι απροσδιόριστη σήμερα. / Ν.

***Φασολού, η / στη** [1. «περιοχή κατάλληλη για την παραγωγή φασολιών 2. ή γεμάτη φασόλια» <μεσν. φασόλι + περιεκτ. κατάλ. -ού(σα) <-όεσσα <φαση-όλιον, υποκορ. του φασήολος <λατιν. *phaseolus, phaseolus* <αρχ. φάσηλος 3. ή ανδρωνυμικό Φασολού, θηλ. του οικογ. ον. Φασολάς <φασόλι + κατάλ. -άς / Φασούλας (Τ.Κ.Α.) Κατά πληροφορία της μαθήτριας Χρυσοπηγής Ζαμπέλη, το όνομα δόθηκε στην παραλία, επειδή παλιά εδώ έβρισκαν κοχύλια που έμοιαζαν με φασόλια 4. πβ. ξανθομαλλούσα / ξανθομαλλού, μαυροματούσα / μαυροματού και τοπωνύμια Κολοκυθού, Ορνιθού (βλ. λ.), Ερεικούσα <ερείκη «φρυγανοειδής θάμνος», Κοτινούσα <κότινος «αγριελιά», Σχινούσα <σχίνος «μαστιχόδενδρο» 5. είδος ακρίδας που έβαζαν ως δόλωμα στα πλακότσουνα: γεμίσαμε τους ακριδολόους με ακρίδες, φασολούδες, κουτσάκια και κοκκχινοποδαρούσες.]: φυτώνυμο τοπωνύμιο, η αμμόδης παραλία και η γειτονική περιοχή, δεξιά της εισόδου στο λιμάνι του Φάρου. / Ν.

***Φεγγάρα, η / στη** [μητρων. οικογ. όν. Φεγγάρας (Τ.Κ.Α.) <ευχαιτικό βαφτ. όν. Φεγγάρα / Φεγγαρίνα «φεγγοβολούσα, να γίνει όμορφη σαν το φεγγάρι» <φεγγάρα «ολόγιομο φεγγάρι, πανσέληνος» <φεγγάρι «σελήνη, σεληνόφως» + μεγεθ. κατάλ. -α (<μεσν. φεγγάριν <υποκορ. φεγγ-άριον του αρχ. φέγγος)]: ύψωμα (466 μ.) στα Β του νησιού, όπου υπάρχει και αρχαίος πύργος, Δ στο Σελ(λ)άδι. / Β.

Φεκλιά, στου [(1788 Σ.β', 113)]: άγνωστη τοποθεσία σήμερα., πιθανώς να είναι μεταπλασμός του τοπων. Θεκλιά, πβ. φηκάρι <θηκάρι / Σεκλιά (βλ. λ.) που τοποθετείται γειτονικά στο Μπρόβαλα του Φάρου και στον Πήδαο. / Κ.

«Φελή, στου» [οικογ. όν. από παρων. Φελής (Τ.Κ.Α.) <φελί «κομμάτι φέτας ψωμιού» <μεσν. οφέλλιον «σφαιρίδιο» <λατιν. *offella* «μπουκιά ψωμιού»]: απροσδιόριστη θέση σήμερα, όπου είχε αγρό το Μοναστήρι της Φυτειάς, «απέχων του κτηρίου λ. 10» (1835 Σ.γ', 31). / Κ.

Φελού το Καφενείο, του / στου [<παρων. Φελός <φρ. «εγώ απ' αυτά, θάχω ό-φελος;» (Σ.Π.,10), πβ. και οικογ. όν. Φελλός (Τ.Κ.Α.) και «Ιωάννης, Μαρία, ο Φελός (1834 Ι.Α.Κ., 87 / «του Φελλού ο γιος» 1788 Σ.θ', 77) / Καφενείο <καφενές + τοπική κατάλ. -είο <τουρκ. *kahvehane / kahvene* + κατάλ. -ς, πβ. φελλός «σπογγώδης και αδιάβροχη ύλη που λαμβάνεται από το φλοιό ορισμένων δένδρων»]: καφενείο της οικογένειας Χρυσόγγελου στο Άνω Πετάλι. / Β.

***Φενεκχίδι, το / στο** [<Φενεκ-κίδι (με δάσυνση του διπλού συμφώνου) <Φενεκίδι <Φοινικίδι (με τροπή του -i- σε -e, πβ. πληρωμή / πλερωμή, Φυρ(ρ)ή Αβολάδα / Φερ(ρ)ηβολάδα), βλ. λ. Φοινικχίδι].

Φερρηβολάδα και Φερρηβολάδα, η / στη [1. Φερή <Φυρή + (α)βολάδα (βλ. λ.)

<φυρή <φυρός <μεσν. πορφυρός <αρχ. πορφυρούς «βαθυκόκκινος» 2. Φερρηβολάδα <φυρρή <αρχ. πυρρά <πυρρός «υπέρυθρος», πβ. Πύρρος, «περωμένα σίδερα» / *Φερρηβολάδα]: βραχονησίδα στη βορειότερη άκρη του νησιού. / Β. **Φίδα, η / στη** [<φίδα <αρκοφίδα <αρκεφίδα <αρκευθίδα <αρκευθίς, υποκορ. του αρχ. *άρκευθος* «είδος αυτοφυούς κέδρου»]: σημείο του αγροτικού δρόμου από Θόλο προς Ποθητού, από τη φίδα που υπάρχει εκεί. / Κ.

***Φίδα ή Φιδάρα και Φιδούρα, η / στη** [<φίδα (βλ. λ. Φίδα) + μεγεθ. κατάλ. θηλ. ουσ. -άρα ή -ούρα]: φυτώνυμικό τοπων., στη θέση Σκαλούρα, στο δρόμο προς το Βαθύ, από τη δενδρόφιδα που υπήρχε εκεί, είδος κέδρου, η «άρκευθος» των αρχαίων. / Ν.

Φιδάκι, το / στο [1. <φίδα (βλ. λ.) + υποκορ. κατάλ. -άκι 2. ή <φίδι + -άκι «μικρή φίδα ή μικρό φίδι»]: στα ΝΔ, κοντά στην Παξιμάδα και Βλυχάδα (βλ. λ.). / Κ.

Φιδάρες, οι / στις [βλ. λ. Φίδα ή Φιδάρα]: τόπος ΝΑ του Πετρωτού στη ΒΑ πλαγιά του βουνού Άη-Ν-Ηγιάς ο Ψηλός από την πυκνή συστάδα που σχηματίζουν δενδρώδεις αυτοφυείς φίδες. / Κ.

Φιδγιώνα τα Δεντρά, του / στου [<Φιδγιώνας (βλ. λ.) / Δεντρά <δεντρώ <ελαιόδεντρο]: το μοναδικό λιόφυτο στην περιοχή, μετά το Γλυκό Στεφάνι, αλλιώς του Νικολιδγιού (<Νικόλας ή Νικολός + υποκορ. κατάλ. -ίδι) ή του Αθρώπου (Κ. Ατσόνιου) τα Δεντρά. / Β.

Φιδγιώνας, ο / Φιδγιώνα, στο [1. <*Φιδιώνας «τόπος κατάφυτος από φίδες» <φίδα (βλ. λ.) <αρκευθίδα <αρκευθίς, υποκορ. του αρχ. *άρκευθος* 2. ή Φιδιώνας <φίδι + κατάλ. περιεκτικών και τοπωνυμίων -ιώνας <κατάλ. αιτ. -έων + -ς (με συνίτηση) <αρχ. περιεκτ. κατάλ. -έων <(ο)φίδιον (με σίγηση του αρχικού άτονου ο-), υποκορ. του αρχ. *όφισ* 3. ή Φειδγιώνας (<φείδι + κατάλ. περιεκτικών και τοπωνυμίων -ιώνας <αρχ. κατάλ. -έων «τόπος όπου ζουν πολλά φίδια» (<μεσν. *φείδιν* <μτγν. *οφείδιον* <*οφε-ίδιον, υποκορ. του αρχ. *όφισ*, *όφεως*), πβ. *καλαμινώνας*, *συκιώνας*, σχετική φρ. «Η κουτσάκα στο Φιδγιώνα / ε(ν) γ-ξεφύτρωσε(ν) ν-ακόμα» (εφ. Σ. 26 Απρ. 1881, σ. 2)]:

1. κατά μαρτυρίες ανθρώπων που γνωρίζουν την περιοχή, ισχύουν και οι δύο ερμηνείες για το μεσόγειο τόπο στα ΒΑ του νησιού, κοντά στην Άσπρη Βραχιά. / Β.

2. ύψωμα στα Ν του νησιού, συνορεύει με τη Μουσία του Κοντού, ΝΑ της τοποθεσίας Ντακορόνια (βλ. λ.), εδώ εντοπίστηκε αρχαίος πύργος. / Ν.

Φιδί, το / στο [<μικρή φίδα» <φίδα + υποκορ. κατάλ. -ί (<μτγν. ή αρχ. -ιον) και γραφή «Φοιδί» (1728 Σ.β', 129-130), βλ. και Φίδα, πβ. οικογ. όν. Φιδής, Φιδάς (Τ.Κ.Α.)]: απροσδιόριστη η θέση του σήμερα.

Φιδωπό, *Φιδωπό, το / στο [<Φιδωπό, περιεκτικό τοπων. <ουδ. ουσιαστικό. επιθ. *φιδωπός* «τόπος γεμάτος από φίδες» <φίδα + -ωπός <ώψ, γεν. *ωπός* «όψη» (εφ. Σ. 26 Απρ. 1881, σ. 2)]: φυτώνυμιο, στα ΒΑ του νησιού, κοντά στη

Χερρόνησο και ΒΑ στον Κόλυμπο, πβ. συνώνυμα *Καταφίδι, Φιδωπός*. / Β.

Φιδωπός, ο / Φιδωπός, στο(ν) [<Φιδωπ-πός (με δάσυνση του διπλού συμφώνου) <*Φιδωπός <φίδα + περιεκτ. κατάλ. -ωπός <ώψ, γεν. ωπός «όψη» (Κ.Βρ., 152)]: ουσιαστικοπ. επίθ., περιεκτικό, που σημαίνει κατάφυτη από φίδες περιοχή, δάσος από φίδες, απέναντι και ΒΑ στις Αμμουδάρες, στο δρόμο προς τον Πλατύ Παλό και μετά την παράκαμψη προς το Μοναστήρι της Παναγίας (στο Βουνό / του Βουνού, όπου εντοπίστηκε αρχαίος πύργος. Εδώ υπάρχει δημοτική δεξαμενή νερού. / Ν.

Φιλικό, το / στο ή *Φιλικά, τα / στα [πιθανώς <οικογ. όν. από παρων. Φιλικός (Τ.Κ.Α.) <φηλυκός <θηλυκός (φ- <θ-). Κατά το «σχολαστικόν έτος» 1860-1861 φοιτούσε στο Ελληνικό Σχολείο Σίφνου ο μαθητής «Δημήτριος Θηλυκός» (Σ.η', 136) ή <Φιλικός «μέλος της Φιλικής Εταιρείας» <φιλικός «αυτός που εκφράζει φιλία» <φίλος + κατάλ. -ικός «Δημήτριος Φιλικός» διαπρεπής Σίφνιος διδάσκαλος και συγγραφέας σχολικών βιβλίων (Σ.ι', 89-90 / «Νικολός Φιλικού» 1678 Σ.ια', 18 / «Φλουρέζα Αντωνίου Φιλικού» 1841 Ι.Α.Κ., 95), πβ. οικογ. όν. *Αρσενικός*]: τόπος στα Β, γειτονικός στου Αφεντάκη, και κολπίσκος στην αριστερή αγκάλη του όρμου της Χερρονήσου και περιοχή με κτήματα πιθανώς της οικογένειας Φιλικού. / Β.

***Φιλιππάκη, του / στου** [οικογ. όν. πατρων. Φιλιππάκης (Τ.Κ.Α.) <Φίλιππος «που αγαπάει τα άλογα και την ιππασία» + υποκορ. / πατρων. κατάλ. -άκης <φίλος + ίππος («Καθηγούμενος Αθνάσιοις Φηληπάκοις» 1779 Τ.Σ., 34 / 1808 Σ.γ', 126)]: κτητορικό τοπων., η γενική δηλώνει τον ιδιοκτήτη της περιοχής, στα Ν του νησιού, όπου υπάρχει και αρχαίος πύργος, ΝΑ του *Ταξιάρχη της Μερ(ι)σίνης* (βλ. λ.). / Ν.

Φιλιππή, του / στου [<βαφτιστ. και οικογ. όν. Φιλιππής (Τ.Κ.Α.) <Φίλιππος «που αγαπάει τα άλογα και την ιππασία» («ο Νικολός του Φιλιππή» 1785 Ι.Α.Κ., 64 / «στης κερά Μαργαρίτας του Φιλιππή» Σ.θ', 59 / «Γεώργιος Φιλιππή» 1828 Σ.ι', 125)]: θέση Ν του Κάτω Πεταλιού, στην ποταμιά, κοντά στην Παναγία του Κούκια. / Κ.

Φίλιππος, ο [<αρχ. βαφτιστ. όν. <φίλιππος «αυτός που αγαπάει τους ίππους και την ιππασία» <φίλος + ίππος]: ακρωτήριο στη βορειότερη εσχατιά του νησιού, αλλιώς *ακρωτήριο Χερρονήσου*. / Β.

***Φλάμπουρο, το / στο** [1. <φλάμπουρο «πολεμική σημαία, λάβαρο» <φλάμπουλον <μεσν. φλάμμουλον, με ανομοίωση των δύο υγρών, «βασιλικό λάβαρο» <λατιν. *flamula* «βασιλική επιμήκης σημαϊούλα του ιππικού στο χρώμα και το σχήμα της φλόγας» <*flamma* «φλόγα». 2. Στο σιφνιακό γλωσσικό ιδίωμα σημαίνει: σκιάχτρο, ομοίωμα ανθρώπου από ξύλα και κουρέλια που τοποθετούν στα μπουστάνια για εκφοβισμό των πτηνών, πβ. *φλαμπουρί(ν)τζω*, «στήνω σκιάχτρο στο μπουστάνι» και «παντιέρδι» «μικρό δέμα από ξερά χόρτα ή στάχυα, που δένουν οι αγρότες με σπάγγο στην κορυφή ενός καλαμιού

δίπλα το αλώνι, για να τους δείχνει την ένταση και την κατεύθυνση ανέμου κατά το λίχνισμα» <παντιέρα «ναυτική σημαία» <ιταλ. *bandiera* 3. ή (μεταφορ.) φανερή, περιβλεπτή θέση, όπως το *φλάμπουρο*, πβ. και *φλαμούρι* (1712 Σ.β', 74): μεσόγειος τόπος στα ΝΔ, πίσω από τον Προφήτη Ηλία, εδώ και αρχαίος πύργος και ο Άγιος Κων(ν)νος στο *Φλάμπουρο*.

«*Ανάμεσα Φλαμπούρου και μέσα Χοντρωπού / ηγάθηκε / ηβράχηκ' ο Φασόλης, μα δε(ν) ν-ξέρω πού*». / Κ.

***Φλαράκι, το / στο** [οικογ. όν. Φλαράκης (Τ.Κ.Α.) <φλάρος + υποκορ. κατάλ. -άκι <φλάρος «καπνοδόχος, καμινάδα» <μεσν. φράρος <βενετ. *frar* «καλόγερος καθολικός» + κατάλ. -ος <λατιν. *frater* «αδελφός»]:

1. κολπίσκος στη ΒΑ ακτή, ΒΑ του Παβρούχα, κοντά η Σπηγιά του Λούρου και η Βρουγκιά. / Β.
2. *απότομη ακτή στα ΝΔ του νησιού, ανάμεσα στο *Βαζμίδι* και τις *Αβολάδες*, Ν του Βαθιού. Η ονομασία προήλθε από ψηλό μεμονωμένο βράχο που μοιάζει με φλάρο, καπνοδόχο. / Ν.

Φλάσκα ή Φλάσκου, του / στου [1. οικογ. όν από παρων. Φλάσκας ή Φλάσκος (Τ.Κ.Α.) <φλασκή «νεροκολύκυθο ξερό / (μεταφ.) ξερή κεφαλή» + μεγεθ. κατάλ. -ας και φλασκή + μεγεθ. κατάλ. -ος <μεσν. φλασκίον <φλάσκα <λατιν. *flasca* «δοχείο νερού» 2. πβ. λ. *τσούκος* «φλασκή, κολοκύνθη η λαγηνοφόρος <ιταλ. *zucca* «κολοκύνθη», (μεταφ.) «άδειο κεφάλι, ξεροκέφαλος, κουτός, φλάσκος, τσούκος (στο τοπικό γλωσσικό ιδίωμα της Σίφνου σημαίνει ευφυολόγημα)» (1785 Ι.Α.Κ., 72 / 1819 Ι.Α.Κ., 83)]: κτητορικό τοπων., που φανερώνει τον ιδιοκτήτη εκκλησίας και μικρού κήπου στις Βαλανιές, απροσδιόριστης θέσης σήμερα.

***Φλέα, η / στη** [<φλέβα «υπόγειο ρεύμα νερού» <αρχ. φλέψ, φλεβός <φλέω «πηγάω, αναβλύζω» ή λιγότερο ορθό <αρχ. φρέαρ-ατος «πηγή»]: υδρωνυμικό τοπωνύμιο, φλέβα νερού:

1. *ΒΑ, στα *Αγριάμπελα* (βλ. λ.), πηγάδι σε μικρή χαράδρα. / Β.
2. στον Κήφο ή Πουλάτη (βλ. λ.) / Β.
3. στις *Λεύκες* ή στον Κάτω Ποταμό, ΝΑ του Κάτω Πεταλιού. Από την υπερχειλίση του πηγαδιού στο κτήμα της οικογένειας Καραμηλιωτάκη υδρεύονταν άλλοτε οι καλογριές της Μονής του Χρυσοστόμου (Α. Τρούλλος, 43) και γέμιζαν οι ποτίστρες για τα ζώα / Κ.
4. *στου *Καδέ* (βλ. λ.). / Κ.
5. *του *Καλαμιτσιού* (βλ. λ.). / Κ.
6. του *Βάνη* (βλ. λ.) στη Γεναργιά. / Κ.

Φλεάκι, το / στο [<φλεάκι <φλέα + υποκορ. κατάλ. -άκι, αλλιώς το *Φλεϊ στο Βάνη* (βλ. λ.)].

Φλεάκια, τα / στα [βλ. λ. Φλεάκι, πβ. και λ. Φλεϊ]: πηγές:

1. ΒΑ στο *Ξυβουνί*, αλλιώς Πη(γ)αδάκια (βλ. λ.). / Κ.

2. ΒΑ στα Βορ(ε)ινά, μετά την Άη Πάννη του Σιδερού προς τη θάλασσα. / Κ **Φλεβαργιάτισσα, η / στη** [<Φλεβαριάτισσα <Φλεβάρης + κατάλ. -ιάτης/ -ιάτισσα]: βλ. λ. Παναγία η Φλεβαργιάτισσα. / Κ.

Φλέες τ' Άη Νηγιά, οι / στις [βλ. λ. Φλέα και Άης Νηγιάς]: στις ανατολικές υπώρειες του Προφήτη Ηλία του Ψηλού και ΒΔ στο Σταυρό του Λόγγου. / Κ. ***Φλεϊ, το / στο** [<φλεβί (με σίγηση του μεσοφωνηεντικού -β-) <φλέβα + υποκορ. κατάλ. -ί <μτγν. ή αρχ. -ιον <αρχ. αιτ. φλέβα <φλέψ, φλεβός, βλ. και λ. Φλέα, πβ. λ. Αβολαδί <αβολάδα, Δαφνί <δάφνη, Καμπί <κάμπος, Φιδί <φίδα]:

1. αδύνατη φλέβα νερού, ανάμεσα Μαρίνου και Παστελά (βλ. λ.). / Β.

2. ή Φλεάκι, αδύνατη φλέβα νερού στο Βάνη, αλλιώς του Λυθιού το Νερό (βλ. λ.). / Ν.

Φλόμος, ο / Φλόμο, στο [<αρχ. φλόμος «το φυτό βεβράσκον το φλοκωτόν»]: φυτωνυμικό τοπων., καβάκι στη ΝΔ ακτή, απότομα βράχια με φλόμους ΒΔ στη Σαβολαίβα. / Ν.

«Φλουραζιού», του / στου [<Φλουραζιό, το <Φλουρεντζού, η (με μεταπλασμό) <Φλουρέζα / Φλουρέντζα <Φλορέζα / Φλορέντζα <Φλωρεντία «θαλερή, ακμαία» <λατιν. Florentia <floreus «ανθηρός» μετχ. του ρ. florere «ανθώ, θάλλω» <flos- floris «άνθος», λόγω των πλούσιων ανθόκηπων της πόλης, πβ. Φλόρα / Φλώρα «ανθισμένη» (<λατιν. Flora «θεά των λουλουδιών και της άνοιξης»), η Φλουρή, το Φλουρί]: «την σκάλα με το περιβολάκι με το νερό της καθώς ευρίσκεται ονομαζόμενο του Φλουραζιού» 1814 Σ.α', 102, απροσδιόριστη θέση σήμερα.

Φλουρακιού, του / στου [<Φλουράκι <Φλουρή / Φλουρί + υποκορ. κατάλ. -άκι <Φλόρα / Φλώρα (με μεταπλασμό) «ανθισμένη, πολυανθή» <λατιν. Flora «θεά των λουλουδιών και της άνοιξης» <flos «άνθος»]: χωράφι στον Άγιο Λουκά, ιδιοκτησία της οικογένειας Ευγενίδη, εμπρός στο σπίτι του Απόστολου Γεωργούλη ή Βυζέ· λέγεται και Λύθι (βλ. λ.). / Β.

Φοιδί, το [σε έγγραφο του 1728 (Σ.β', 129-130), ορθότερο Φιδί (βλ. λ.)].

Φοινικιά, η [<φοινίκι «ο καρπός του φοίνικα» + κατάλ. -ιά (που σημαίνει φυτό)]: πρόκειται για τη Μονή Αγίου Ιωάννου Χρυσστόμου της Φυτειάς, προφανώς από τη φοινικιά που υπήρχε μέχρι πρότινος στο προαύλιο του καθολικού «...δια την ανεύρεσιν του Κώδικος της διαλελυμένης Μονής Χρυσστόμος Φοινικιάς...» (1851 Σ.κ', 66).

Φοινικχίδι, το / στο [<Φοινικ-κίδι <Φοινικίδι (με δάσυνση του διπλού συμφώνου) <φοινίκας + υποκορ. κατάλ. -ίδι <αιτ. φοίνικα + κατάλ. -ς <αρχ. φοίνιξ, -ικος (δένδρο που εισήχθη από τις θερμές χώρες της Α Μεσογείου) <εθνω-νυμικό Φοίνιξ (πβ. Συκχίδι)]: φυτωνύμιο, στα ΒΑ του νησιού, όπου υπάρχει το ξωκλήσι του Αγίου Κων(ν)νου που μετονομάστηκε σε Σωτήρα, της ενορίας του Αγίου Λουκά. Το τοπων. προέρχεται από μικρό φοίνικα που υπήρχε άλ-

λοτε στο προαύλιο της εκκλησίας (1714 Σ.ια', 41 / 1717 Σ.α', 90). Λέγεται και Φενεκ(χ)ίδι, πβ. και τα φυτώνυμα τοπωνύμια: Δαφνί, Καλαμάκι, Λευκ(χ)ίδι, Συκ(χ)ίδι, Φιδί.

Στο ταπεινό, ξυλόδετο της ρίμας μου σκαμνί
ήρθες δειλά να θρονιαστείς, φτωχό μου Φοινικίδι.
κι όμως θα σου 'τανε πρεπό, ραχούλα φωτεινή,
βυζαντινής αρχόντησας πελεκητό στασίδι.
Θεοδόσης Σπεράντσας, Στο Φοινικίδι. / Β.

***Φοιτιά, η / στη** [με παρετυμολογία <αρχ. ρ. φοιτώ (-άω) «παρακολουθώ μαθήματα, σπουδάζω», επειδή στο χώρο λειτούργησε το «Ελληνομουσείον» Σίφνου (1835-1854) στο οποίο φοιτούσαν μαθητές, «προκειμένου να ενδυναμωθεί η άποψη ότι στο χώρο λειτούργησε σχολείο» (Σ. Συμεωνίδης, Μ.τ.Σ., 34), «...εις την εν Σίφνω διαλελυμένην ήδη γυναικείαν Μονήν του αγίου Ιωάννου του Χρυσστόμου Φοιτιά επιλεγομένην» (1851 Σ. κ' [2012] 64), βλ. και λ. Παναγιά Φοιτιά]: ορθότερο Φυτειά (βλ. λ.). / Κ.

***Φονιάς, ο / Φονιά, στο** [φοινιάς «αυτός που σκότωσε, ονομασία που αποδίδεται σε άγριους γκρεμνούς και ορμητικούς χειμάρρους που συνδέονται με το θάνατο κάποιων ανθρώπων ή και το πνίξιμο ζώων» <*φονέας (με συνίτηση) <αρχ. αιτ. φονέα + κατάλ. -ς <φονεύς <φόνος]:

1. *ψηλός, απότομος και επικίνδυνος βράχος στον κόλπο της Πουλάτης, από τον οποίο, σύμφωνα με την παράδοση, βούτηξε στη θάλασσα και σκοτώθηκε ο Στρατής της Ανεζώς. / Β.
2. φοβερός γκρεμός Ν του Άη Σώστη, βλ. και γραφή Φωνιάς. / Β.
3. βοσκότοπος και ρέμα Φονιάς στην περιοχή του Αρτεμώνα (Μπαντέκας, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β', 443). / Β.
4. *απότομος μικρός κάβος αριστερά στην είσοδο του λιμανιού Φάρος, κοντά στον Άη Χαράλαμπο, απέναντι στη Χρυσοπηγή. / Ν.

Φόνος Μητρυιάς, ο / Φόνος της Μητρυιάς, στο [<αρχ. φόνος «ανθρωποκτονία», βλ. λ. Μητρυιάς το Φρούδι, της].

Φορτωμαγιά, η / στη [<Φορτωμαγιά (με συνίτηση) <φόρτωμα «το φορτίο που μπορεί να σηκώσει και να μεταφέρει το ζώο» + περιεκτ. κατάλ. -ιά <μτγν. φορτώ (-άω) <αρχ. φόρτος <φέρω]: μεσόγειος τόπος ΝΑ στα Πιαλούδια, δασωμένη περιοχή, όπου πιθανώς ο ξυλοκόπος γρήγορα έκανε φόρτωμα από καυσόξυλα. / Β.

***Φουντάνα, η / στη** [<φουντάνα «πηγή με πολύ νερό» («εξ ης έπινον και οι αρχαίοι κάτοικοι», εφ. Σ. 6 Σεπτ. 1881, σ. 4) <φοντάνα <ιταλ. fontana <λατιν. fons, -ntis]: περιοχή στη Σεράλια, όπου υπάρχει κοινοτικό πηγάδι. Όπως αναφέρει ο Μάνος Φιλιππάκης, κατά το Chr. Buonelmonti, περί το 1405 κοντά στο πηγάδι της Φουντάνας σωζόταν σε καλή κατάσταση αρχαίος ναός αφιερωμένος στο θεό Πάνα. / Κ.

Φούρκχα, η / στη [**Φούρκα* <μεσν. *φούρκα* «πάσσαλος διχαλωτός, θηλειά της αγχόνης, χαμήλωμα μεταξύ των κορυφών υψωμάτων σε σχήμα ύψιλον / (μεταφ.) θυμός» <λατιν. *furca* «δίκρανο ξύλο», πιθανώς <*furio* «τρελαίνομαι», πβ. ιταλ. *forchetta* «διχαλωτή περόνη», υποκορ. του *forca* <λατιν. *furca* και την αρατική αντιλαβή: - *Θέλω*. - *Θελιά και φούρκχα.*]: τόπος στη διακλάδωση του δρόμου, στο ύψωμα κοντά στο Κάστρο, Ν της Φουντάνας και ΒΑ στο Φυργά- νι. / Κ.

Φουρνάκι, το / στο [*φουρνάκι* «μικρός φούρνος» <*φούρνος* + υποκορ. κατάλ. -άκι <μτγν. *φούρνος* <λατιν. *furnus*, ελλην. *σπτανείον*, πβ. και οικογ. όν. *Φούρ- νου* (Τ.Κ.Α.), *Φουρνάκης*, *Φουρνάρης*, *Φούρναρης*]: μεσόγειος τόπος μετά τα Φυρ(ρ)όγεια, στο δρόμο προς τη Σκάφη, από την ύπαρξη εδώ κτίσματος που μοιάζει με μικρό φούρνο. / Κ.

Φουρνιά, τα / στα [*φουρνιά* «μικρός φούρνος», υποκορ. του μτγν. *φούρνος* <λατιν. *furnus*, διαφορετικό *φουρνιά (η)* «η ποσότητα ψωμιών που χωράει ένας φούρνος ή που κάθε φορά βάζουν σε φούρνο για ψήσιμο» <*φούρνος* + περιεκτ. κατάλ. -ιά, πβ. λ. *Καμπί* <*Κάμπος*, *Κηπιγιά* <*Κήπος*]: παράλια σπηλιά και αβολάδες πριν από του Χοντρωπού, προς τη Γλώσσα, στον πλου από Κα- μάρες προς το Βαθύ. / Κ.

Φράγκα, η [<παρων. *Φράγκα*, πβ. λ. *Φράγκαλη*]: χωράφι στου Κούνη. / Ν.

Φράγκαλη / Φράγγαλη ή Φραγκιά, του / στου [1. οικογ. όν. αβέβαιης ετυ- μολογίας: πιθανώς *Φράγκαλης* <*Φράγκα* (τόπος καταγωγής) + τουρκ. πα- τριδων. κατάλ. -λής / -λης (όπως *Βάρναλης*, *Δράμαλης*, *Προύσαλης*) 2. πβ. οικογ. όν. *Φραγγάλας* / *Φραγκάλας*, *Φραγγαλιώτης*, *Φραγγέλης* / *Φραγκέλλης* (Τ.Κ.Α.) και *φραγγέλιο* «είδος μαστιγίου» <μτγν. *φραγγέλιον* <*φλαγγέλιον* (με ανομοίωση λ-λ > ρ-λ) <**φλάγγελλον* + υποκορ. κατάλ. -ιον <λατ. *flagell(um)* 3. *Φραγκιά* (βλ. λ.)]: κτητορικό τοπων. πάνω από τη Γενναργιά. / Ν.

***Φραγκαντώνης, ο / Φραγκαντώνη, στο** [<μεσν. *Φράγκος* + *Αντώνης* «ο Άγι- ος Αντώνιος των Φράγκων, των ρωμαιοκαθολικών» <*Φράγκος* «ο κάτοικος της Δυτ. Ευρώπης κατά τους βυζαντινούς χρόνους» <ιταλ. *Franco* <λατιν. *Francus* «γενναίος, ελεύθερος», πληθυντ. *Franci* / *Αντώνης* <*Αντώνιος* βλ. και λ. *Αγι'* και *Άης Αντώνης*]: η καθολική εκκλησία του Αγίου Αντωνίου στο Κάστρο και *San Antonio*, *Σαν Αντώνιο* (βλ. λ.), άλλοτε μητρόπολη των καθο- λικών ήταν αφιερωμένη στο όνομα του Αββά Αγίου Αντωνίου και του Αγίου Αντωνίου της Πάδουας. Το όνομα αναφέρεται σε διαθήκη του 1460, ενώ το 1600 αναφέρεται και ως *Αγιος Αντώνιος του Φουριού*. Άλλες εκκλησίες που αναφέρεται ότι ανήκαν στους Καθολικούς: *Άγιος Νικήτας*, *Άγιος Στέφανος* και *Αγία Σοφία του Κάστρου*, *Παναγία του Κήπου*, *Αγία Άννα (στη Βρύση)*, *Άγι- ος Σίλβεστρος*, *Άης Γιώργης τ' Αφέντη* ή *τ' Αφεντικού* («*Φραγκοκλησία*» 1814 Ν.Ε.Σ., 401). / Κ.

Φράγκας οι Μάντρες, της / στις [<παρων. *Φράγκα* (πβ. λ. *Φράγκαλης*) / *Μά-*

ντρες (βλ. λ.)]: κτητορικό τοπων. που δηλώνει παλιές μάντρες στο Ανεμορ- δ(ε)ίλι. / Ν.

Φραγκή, στου [πβ. λ. *Φραγκή ο Φάραγγας*]: χωράφι στη Γενναργιά. / Ν.

Φραγκή τα Σκαλιά, του / στου [<βλ. λ. *Φραγκή ο Φάραγγας, του / Σκαλί*]: σκαλιά στο δρόμο πριν από τη διακλάδωση του μονοπατιού προς τον Προφή- τη Ηλία τον Ψηλό και *Φλάμπουρο* ή *Παναγία του Νήγιου - Μαύρο χωριό*. / Κ.

Φραγκή ο Φάραγγας, του / Φραγκή το Φάραγγα, στου [<*Φραγκής*, απλο- ποιημένος τύπος του βαφτιστ. όν. *Φραγκίσκος* <λατ. *Franciscus* <*franciscus* «γαλλικός» <*Francus* / *Φράγκος* «Γάλλος, ελεύθερος άνδρας» / πληθ. *Franci* «γερμ. φύλο που εγκαταστάθηκε τον 3^ο αι. στη ρωμαϊκή Γαλατία» + *-iscus* <αρχ. γερμ. *Frank* «γενναίος» και *Φάραγγας* (βλ. λ.)]: κτητορικό τοπων., θέση Ν του Προφήτη Ηλία του Ψηλού. / Κ.

***Φραγκιά, του / στου και Φραγκιάς, ο** [<πατριδων. οικογ. όν. *Φραγκιάς* <*Φρα- γκιά, η* «η Δυτική Ευρώπη στα βυζαντινά χρόνια» <ιταλ. *Fraghia* <*Francia*: 1. παρων.: αυτός που έχει σχέση με την Ευρώπη, ο μοντέρνος, με παντελό- νια «φραγκοφορεμένος», πβ. *φραγκοράφτης*, *φραγκόπαπας*, *ελληνοράφτης* 2. πατριδων.: που ήρθε από την Ευρώπη, πβ. *Αρβανίτης*, *Ρωμαίος* κ.ά., αντίθ. *Λεβαντίνος* 3. πατρων.: ο γιος του Φράγκου, η γενική δηλώνει το οικογ. όν. του ιδιοκτήτη της περιοχής, πβ. *Φραγκής*, *Φραγκούλης*, *Φραγκουλάκης*, *Φρα- ντζής*, *Φράγκος*, *Φραγκόπουλος* («εις του Φραγκιά» 1832 Σ.ια', 78 / «εις του Φραγγιά» 1834 Σ.η', 36 / «εις του Φραγκιά» 1832 Σ.ιστ', 111 / «(στου) Φραγ- γιά» 1834 Μ.τ.Σ., 51)]:

1. *κλιμακωτά χωράφια στον *Άη Θόδωρο*, ΒΑ της Δευτέρας Παρουσίας ή της Φανερωμένης (βλ. λ.). / Κ.
2. *Φραγκιά-Ελεήμονα*: χωράφια ως όριο ανάμεσα στον Ελεήμονα και του Φυρού. / Κ.
3. σημείο σε ύψωμα ΝΑ του *Ποθητού*, όπου και η εκκλησία του Χριστού. / Κ.

Φράγκοι, οι [βλ. τοπων. *Φραγκαντώνης*]: το τοπων. αναφέρεται από τον Ιάκ. Δραγάση, αλλά δεν προσδιορίζεται η θέση του σήμερα.

Φραγκοκλησία, η / στη [<*Φράγκος* «ρωμαιοκαθολικός, δυτικός» + *εκκλησία* <*Franco*, αντίθ. *Levantino*, πβ. *Φραγκαντώνης* και *San Antonio*]:

1. *Φραγκόκλη(ι)α (η)*, χωράφι στην περιοχή της Πουλάτης, ιδιοκτησία του Απόστολου Γεωργούλη ή Βυζέ, όπου προφανώς υπήρχε άλλοτε η καθολική εκκλησία της *Παναγίας της Ευαγγελίστριας*, αλλιώς *Παναγία του Κήπου* (βλ. λ.). / Β.
2. ο καθεδρικός ναός των καθολικών στο Κάστρο («*Φραγκοκλησία*» 1814 Ν.Ε.Σ., 401), πβ. λ. *Φραγκαντώνης*. / Κ.

Φράγκου η Σπηγιά, του / Φράγκου τη Σπηγιά, στου [πατριδων. οικογ. όν. <μεσν. *Φράγκος* «κάτοικος της Δ Ευρώπης»: 1. ή παρων. (επειδή ο ίδιος ή οι

γονείς του έζησαν λίγο ή πολύ χρονικό διάστημα σε δυτική ευρωπαϊκή χώρα 2. ή επειδή ήταν *φραγκοφορεμένος*, δηλαδή δε φορούσε την παραδοσιακή φουστάνελα ή βράκα, αλλά τα ρούχα της γαλλικής τότε μόδας, που γενικεύτηκαν και φοράμε κι εμείς σήμερα) 3. ή πατρων. <Φράγκος (που ήταν το όνομα του πατέρα του) (Ι. Α. Θωμόπουλος) <βενετ. / ιταλ. *Franco* (συχνό βαφτιστικό και οικογενειακό όνομα την εποχή της ενετοκρατίας, πβ. *Φραγκούλης, Φραγκίσκος*) <λατιν. *Francus*. / βλ. και λ. *Φραγκουλάκη και Σπηλιά*): μικρή σπηλιά Β στην Αγία Αικατερίνη Καμαρών. Στην ίδια περιοχή βρίσκονται:

1. του *Φράγκου το Λαγκαδάκι* (βλ. λ.), Β της Αγίας Αικατερίνης Καμαρών. / Β.
2. του *Φράγκου το Φρουδάκι* (<Φρούδι [βλ. λ.] + υποκορ. κατάλ. -άκι), επάνω από τη Σπηλιά του Φράγκου. / Β.
3. *Φράγκου τα Χαλίκια* (βλ. λ. *Χαλίκι*). / Β.

Φραγκουλάκη, του / στου [1. πατρων. οικογ. όν. *Φραγκουλάκης* (Τ.Κ.Α.) <βαφτιστ. όν. *Φραγκούλης* + υποκορ. ή πατρων. κατάλ. -άκης <Φράγκος + υποκορ. κατάλ. -ούλης (μικρούλης, νοστιμούλης) <ουδ. σε -ούλι (χερούλι) <μεσν. κατάλ. σε -ούλλιν <αρχ. κατάλ. -ύλλιον (δενδρύλλιον) 2. πβ. και *φράγκος* «φραγκοφορεμένος, που δε φοράει βράκες», *φραγκοράφτης* («*Ιω. Πέτρου Φραγκουλάκης*» 1738 Σ.Ν.Ε.Σ., Προικοσύμφωνα α/α 1)]: περιβόλι κοντά στο Μοναστήρι της Βρύσης («*περιβόλι του φραγκουλάκη πλησίον του μοναστηρίου*» 1797 Κ. Βρ., 138 / Σ.ιγ', 99). / Κ.

Φράγμα, το / στο [<αρχ. *φράγμα* <φράσσω]: τεχνικό έργο ανάσχεσης των νερών της βροχής στον ποταμό *Λιβαδά*, (2008) δυτικότερα από τη συμβολή του ποταμού της *Χώνης*. Συγκεντρώνει τα νερά από δύο λεκάνες υδροσυλλογής, δηλαδή της *Σκάφης* νότια και της *Χώνης* βόρεια και εμπλουτίζει τον υδροφόρο ορίζοντα του Κάμπου των Καμαρών. Τα όρια των δύο άλλοτε Κοινοτήτων της Σίφνου βρίσκονται κατά μήκος και στο μέσο της κοίτης του *Λιβαδά* έως τους Αγίους Αναργύρους περίπου. / Β, Κ.

«Φραντζεσκάκη, εις του» [κτητορικό τοπων. από πατρων. οικογ. όν. *Φραντζεσκάκης* <Φραντζέσκος + κατάλ. -άκης (βλ. λ. *Φρασέ*): «*εις του δημητράκη και φραντζεσκάκη χωράφι-μύλος*» (1797 Κ.Βρ., 138 και Σ.ιγ', 100)· η θέση του είναι απροσδιόριστη.

Φρασέ, του / στου [<απλοποιημένο και μεταπλασμένο βαφτιστ. οικογ. όν. *Φρασές* <Φρανσές <Φραντζές / *Φραζές* <Φραντζέσκος / *Φραζέσκος* <Φραγκίσκος <Φράγκος + υποκορ. κατάλ. -ίσκος <μεσν. λατιν. *Franciscus* <μτγν. λατιν. *franciscus* «γαλλικός» <λατιν. *Francus* / *Franci*, γερμανικό φύλο που εγκαταστάθηκε τον 3^ο αι. στη ρωμαϊκή Γαλατία <αρχ. γερμαν. *franca* «γενναίος»]: θέση στην Τσυ(ι)γκούρα, όπου μεταλλείο, από το όνομα του ιδιοκτήτη των χωραφιών και φύλακα στο μεταλλείο, Πάννη του Φρασέ Διαρεμέ. / Κ.

Φροσύνης, της / στις [<βαφτιστ. και μητρων. οικογ. όν. <*Ευφροσύνη* «μεγά-

λη ψυχική ευχαρίστηση, η εξαιρετικά ευχάριστη και καλόκαρδη», η μια από τις τρεις χάριτες μαζί με την *Αγλαΐα* και τη *Θάλεια* (με σίγηση του αρχικού άτονου *Εφροσύνη* κατά την προφορά) <επίθ. *ευφρόσυνος* «ευχάριστος» <επίθ. *εύφρων* <ευ + φρην «καρδία, νους» («*Κωνσταντίνος Νικολού Φροσύνης*» 1790 Σ.ια', 68 / «*Ν. Κωνστ. Ευφροσύνης*» 1815 Σ.Ζ', 100)]: χωράφι απέναντι από τον Πισσίτη, στο δρόμο προς το Φάρο, κοντά στον Άγιο Κωνσταντίνο. / Κ.

Φρουδάκια, τα / στα [<φρούδι (βλ. λ.) + υποκορ. κατάλ. -άκια]]: συστάδα μικρών βράχων ΝΔ στο νταμάρι του Κηρύκου Κορακή. / Β.

Φρούδ(γ)ια, τα / στα [<*Φρούδια, βλ. λ. *Φρούδι*]:

1. *του Αφεντάκη τα Φρούδια*: ο βόρειος βραχίονας στο λιμάνι της Χερρονήσου, βλ. και λ. *Αφεντάκη* (1766 Σ.β', 109). / Β.
2. *του Άη Λευτέρη* (βλ. λ.) στα Α της ομώνυμης εκκλησίας, στα Χάλαρα. / Β.
3. *του Άη Σιλίβεστρου* (βλ. λ.) στην κορυφή του ομώνυμου ψώματος. / Β.
4. της *Αχλάδας* (βλ. λ.) στα ΒΑ προς την Αχλάδα. / Β.
5. **Φρούδια της Παρόνας* [<*Μπαρόνας* (με αποχηροποίηση του *Μπ-> Π-*) <βαρόνος <γαλλ. *baron* «τίτλος ευγενείας, αμέσως ανώτερος από τον κόμη» + κατάλ. -ος]: ογκώδεις και απότομοι βράχοι ΝΔ στο *Καλαμίτσι* (βλ. λ.), όπου αρχαία ερείπια και σε μεγάλη ποσότητα οψιδιανός λίθος. Η περιοχή χαρακτηρίστηκε ως αρχαιολογικός τόπος με εισήγηση της Σιφνίας αρχαιολόγου Βαρβάρας Φιλιππάκη. / Ν.
6. *του Βασσάλου*, στα ΝΔ: *Κακάρισμα των περδικώ στα Φρούδια του Βασσάλου...* / Ν.
7. *του Ποντικού* στα ΝΔ. *Φωτίζει η ανατολή στον Ποντικό τα Φρούδια / στον Ψαρολούρο τον πλατύ με τ' άγρια λουλούδια* (Αντ. Αβρανάς). / Ν.

***Φρούδι, το / στο** [«απόκρημνη άκρη βράχου που μοιάζει με φρούδι» (πβ. *Βλέφαρο* «περίοπτη θέση απ' όπου εποπτεύει κάποιος») <μεσν. *φρούδι* <μτγν. *οφρούδιον*, υποκορ. του αρχ. *οφρύς*, η (με σίγηση του αρχικού άτονου ο-), πβ. και οικογ. όν. από παρων. *Φρουδίτης Πετρής* (1685 Σ.δ', 61 / 1712 Σ.ια', 37)]:

1. *του Μπαλή* (το *Φρούδι*): μεσόγειος τόπος στα ΒΔ και Α στα Γαλουδγία, Β στην Αγδονη(ι)σκιά. / Β.
2. *του Καβαλάρη* (το *Φρούδι*, ΒΑ στις Καμάρες. / Β.
3. *του Καλαμιτσιού* (το *Φρούδι*) (βλ. λ.). / Κ.
4. **του Λεβαντή* (το *Φρούδι*) <Λεβαντής, οικογ. όν. <μεσν. *λεβαντίνος* <ιταλ. *levantino* «ο κάτοικος της Ανατολής ή αυτός που προέρχεται από την Ανατολή» <*Levante* «Ανατολή», πβ. *λεβάντες* «ανατολικός άνεμος, το σημείο του ορίζοντα, απ' όπου φυσάει, η Ανατολή», ΒΑ του Βαθιού, κοντά στη θέση *Μάερας*, αλλιώς *Αθρόλικας του Λεβαντή*. / Ν.
5. *της Μητρυιάς* (το *Φρούδι*) και *Φόνος Μητρυιάς*, βλ. λ. / Ν.
6. **του Σινιόρη* (το *Φρούδι*) [<οικογ. όν. *Σινιόρης* (Τ.Κ.Α.) <μεσν. *σινιόρ*

+ κατάλ. -ης «τιμητική προσφώνηση προς άνδρα, κύριος, πβ. *σινιόρα, σινιριότα*» <σενιόρ <ιταλ. *signore*>: στα ΝΔ της Σίφνου, βράχοι ΝΑ στην *Καταίστρια* του Βαθιού (βλ. λ.), πβ. *του Μπαρού, της Μπαρόνας, του Αφέντη, του Αφεντικού, Μουσιουζές*, βλ. και λ. *Σπηγιά του Σινιόρη*. / Ν.

7. *Κακάρισμα των Περδικώ στο Φρούδι του Βασάλου*, βλ. λ. *Φρούδ(γ)λια* / Ν.

Φρύδας, της / σης [παρων. η *Φρύδα* «με τα μεγάλα φρύδια» (Σ.Π., 9) <φρύδι + μεγεθ. κατάλ. -α <μεσν. *φρύδιν* <μτγν. *οφρύδιον*, υποκορ. του αρχ. *οφρύς*. Στο σιφναιϊκό γλωσσικό ιδίωμα συνηθίζεται τα υποκοριστικά ονόματα ανδρών να είναι γένους ουδετέρου και τα μεγεθυντικά γένους θηλυκού ή αρσενικού: *το Δημαρχάκι, το Καλοεράκι, το Κωνσταντίνι, το Κωνσταντιό, η Απόκα, η Βασίλα, ο Γιάνναρος, η Γιωργάρα / ο Γιώργαρος, η Κωνσταντάρα / ο Κώσταρος, η Μανόλα / ο Μανόλαρος* κ. ά.]: σημείο της Β αγκάλης του όρμου των Καμαρών, κοντά στην Αγία Άννα, όπου είχε το αγγειοπλαστείο του ο Κ. Χρύσος, Μπελενιός ή *Φρύδα*. / Β.

Φτελιά, η / στη [<μεσν. *φτελιά* <αρχ. *πτελέα* (με συνίζηση) / *πτελέος*, (η) «το δασικό δέντρο караγάτσι», *ulmus minor*, πβ. *συκέα, μηλέα, λεμονέα*]: απροσδιόριστη θέση σήμερα, όπου άλλοτε υπήρχε εκκλησία της Παναγίας, που ανήκε στην ενορία του Αγίου Κων(ν)νου του Αρτεμώνα («εις την Παναγίαν εις την Φτελιάν» 1785 Ι.Α.Κ, 65). Το φυτό φτελιά δεν υπάρχει πια στη Σίφνο, αλλά το τοπων. διασώθηκε, πβ. λ. *Αφτολιούς, εις τους*.

Φτενό, το / στο [ουδέτ. επιθ. *φτενός* «λεπτός» <μεσν. *φτενός* <αρχ. *πτενός* «διαφανής» <πτενόν «φτερό» <αρχ. *πτηνόν*]: λεπτόγεια θέση, που έχει λίγο έδαφος, καβάκι στην Ν ακτή της Κιτριανής. / Ν.

***Φτωχιανοί, οι / στις** [<φτωχιανός <φτωχός «άπορος, ενδεής» + κατάλ. -ιανός <αρχ. *πτωχός* «ο ζαρωμένος, ο φοβισμένος, ο κακομοίρης» <πτήσσω «ζαρώνω από το φόβο μου»]: προσωνυμία των Αγίων Αναργύρων, που επιτείνει τη φτώχεια τους από την αφιλαργυρία τους (<μτγν. *Ανάργυρος* <αρχ. *ανάργυρος* «χωρίς χρήματα» <αν- στερ. + *άργυρος*), *Κοσμά και Δαμιανού*, γιατί οι Άγιοι θέρπευαν χωρίς να παίρνουν χρήματα, και συνεκδοχικά το φτωχικό ξωκλήσι των Αγίων Αναργύρων Δ του λόφου του Αγίου Ανδρέα, σε συσχετισμό με άλλες εκκλησίες των τιμωμένων αγίων πλουσιότερες ή μεγαλύτερες. Σήμερα έχει ευπρεπιστεί και επαυξηθεί, πβ. *παρακατ-ιανός*. / Κ.

***Φυκιάδα, η / στη** [<φυκιάδα «παραθαλάσσια θέση, όπου ο πυθμένας της θαλάσσης καλύπτεται από πυκνά φύκια» <φύκι + κατάλ. -άδα (που δηλώνει αυτό που γίνεται από το πρωτότυπο ουσ., πβ. *φυλλάδα* (<αρχ. ουσ. σε -άς, γεν. -άδος) <αρχ. *φύκιον / φυκίον*, υποκορ. του *φύκος* «φυτό της θάλασσας» <φύω (1797 Κ.Βρ., 137 και Σ.ιγ', 100)]: λιμανάκι στον Κάτω Κοντό, όπου και ξωκλήσι του Αγίου Γεωργίου, που ανήκει στην ενορία της Απολλωνίας, εδώ και ερείπια αρχαίου πύργου και αγγειοπλαστείου. / Ν.

Φυλακχούρι, το / στο [1. <*Φυλακούρι <Φυλακούρη (γεν. αρσ.) <οικογ. όν. *Φυλακούρης* (Τ.Κ.Α) <φυλακούρι(ον) «φυλάκιο» <φυλακή <φυλάσσω (πβ. Βί-

γλα) 2. ή <θυλακούρι <θυλάκιο, υποκορ. του αρχ. *θύλακος* «μικρός σάκος, σακούλι δερμάτινο, ταγάρι» + μεσν. κατάλ. -ούρι (<ουσ. σε -ουρος + υποκορ. κατάλ. -ιον), πβ. *Φιλικός* <Θηλυκός, *Φεκλιά* <Θεκλιά]: μεσόγειος τόπος στα ΝΔ του νησιού Δ στο Ψηλό Πετάλι. / Κ.

Φυλ-λαδάκι, το / στο [<φυλλαδάκι «μικρή ροδοδάφνη» <μεσν. *φυλλάδα* «πικροδάφνη *perium oleander*», επειδή έχει πολλά επάλληλα φύλλα + υποκορ. κατάλ. -άκι <αιτ. *φυλλάδα* του αρχ. *φυλλάς*, -άδος «φύλλωμα» <φύλλον]: φυτωνυμικό τοπων.:

1. ρέμα στη Β πλευρά του όρμου των Καμαρών, στη Ν πλαγιά του Αγίου Συμεών, όπου υπάρχουν απομεινάρια πιθανολογούμενου αρχαίου πύργου. / Β.
2. ρέμα που χύνεται στη ΝΔ ακτή, κοντά στην Παξιμάδα / Βλυχάδα, αφού ενωθεί με το ρέμα της Μυρσινιάς (βλ. λ.). / Κ
3. ρέμα που πηγάζει από την Πλατιά Ράχη και την Κάμφαρη και χύνεται στον Πλατύ Πιάλο. / Ν.

***Φυργάνι, το / στο** [<Φυργάνι (με μετάθεση του -ρ-) <φρύγανο «σκινοπόδι, που χρησιμοποιείται στο άναμμα της φωτιάς» <φρυγάνι(ον) <αρχ. *φρύγανον* <φρύγω «ξεροψήνω, ξεραινώ στον ήλιο» + -κατάλ. -ανον, πβ. *φυργανιές* <φρυγανιές (1751 Σ.Ν.Ε.Σ., Συμφωνητικά α/α 6 / 1783 Ν.Ε.Σ., 208) και την παροιμία «Πουλάκι στο Φυργάνι» (λέγεται για πρόσωπο ελεύθερο, απαλλαγμένο από ευθύνες και έγνοιες)]: φυτωνυμικό τοπων. (202 μ.), στα ΝΔ του Κάστρου και Α της Αγίας Φωτεινής. / Κ.

Φυρ(ρ)ά, τα / στα [εδαφονύμιο από το χρώμα του εδάφους, ουσιαστικοπ. ουδ. του επίθ. *φυρ(ρ)ός* (ενν. εδάφη, χώματα) <φυρός <πορφυρός <αρχ. *πορφυρούς* «βαθυκόκκινος», βλ. και λ. *Φυρ(ρ)όγεια*]: νησάκι κοντά στην Αντίπαρο, πβ. Δεσποτικό, Στρογγυλό «*οι βοσκοί που έβοσκαν στα νησάκια αυτά πληρωσαν ως μίσθωμα στο Σιφνιό σιορ Πετράκη Γρυπάρη 130 οκάδες τυρί*» (1807 / 1825 Ν.Ε.Σ., 194 και 1807, Σ.ιζ', 116).

Φυρ(ρ)αβολάδα και Φερ(ρ)ηβολάδα, η / στη [από συνεκφορά του *Φυρ(ρ)ή Αβολάδα* και -ε- <-v-, (βλ. λ.)].

Φυρ(ρ)ά Γιαλούδια, τα / στα [βλ. λ. *Γιαλούδια* και *Φυρ(ρ)όγεια*]: «εις τα κηπιά και *φυρά γιαλούδια χωράφια*» (1797 Κ.Βρ., 138 και Σ.ιγ', 100) στην ΝΑ ακτή του νησιού, κοντά στον Αβρακώτου και στα Κηπιά (βλ. λ.). / Κ.

Φυργιαλούδια, τα / στα [<Φυρά Γιαλούδια (βλ. λ.)]: εδαφονύμιο από το χρώμα του εδάφους, απροσδιόριστη σήμερα θέση «*εν χωράφι στο Βαθύ στα φυργιαλούδια σύμπλεα του Κόπηκα*» (1587 Κ.Βρ. Ν., 11) και *Φυργιαλούδια* 1587 *Μουζάκης Π. Β' Δ.Σ.Σ.*, τόμ. Β, 276. / Ν.

Φυρ(ρ)ή Αβολάδα, η / στη [βλ. λ. *Φυρ(ρ)ά* και *Αβολάδα*]:

1. βραχονησίδα στο Γιαλισκάρι. / Β.
2. βραχονησίδα στη Β ακτή, ΝΑ στα Σταχτιά και Β της Χερρονήσου και

Φερ(ρ)ηβολάδα από συνεκφορά των λ. Φυρή / Φυρρή Αβολάδα και τροπή του -υ- σε -ε-, λόγω γειτνίασής του με υγρό. / Β.

«Φυρ(ρ)ία», η [άγν. ετυμολ., πιθανώς από το χρώμα του εδάφους <επίθ. φυρ(ρ)ός]:

1. «Μεσ' την Φυρίαν στου Γιάννη Αρφανού» 1776 Σ.ιδ', 128 (<οικογ. όν. Αρφανός <Ορφανός>: απροσδιόριστης θέσης σήμερα).

2. «εις την Φυρίαν του Πλατυγιαλού» (1786 Σ.ιδ', 130), απροσδιόριστης θέσης σήμερα, πβ. λ. Φυρ(ρ)ά / Ν.

Φυρ(ρ)ό Γκρεμνό, το / στο [εδαφώνυμο από το χρώμα του εδάφους, βλ. λ. Φυρ(ρ)ά και Άσπρα Γκρεμνά]:

1. τόπος Β στις Κορακίες και πάνω από τις ΝΑ παρυφές του οικισμού των Καμαρών. / Κ.

2. τόπος Ν του Μο(υ)γκού και του Βό(ώ)λου, ΒΑ του Αγίου Ελισαίου. / Κ.

Φυρ(ρ)ό Λαγκάδι, το / στο [εδαφώνυμο από το χρώμα του εδάφους, βλ. λ. Φυρ(ρ)ό και Λαγκάδι, αλλιώς Φυρ(ρ)ολαγκάδα και Μουσία (βλ. λ.)].

Φυρρό και *Φυρό Ραχίδι, το / στο [εδαφώνυμο από το χρώμα του εδάφους, <φυρός «βαθυκόκκινος» <μεσν. προφυρός <αρχ. πορφυρός <πορφύρα και Φυρρό <φυρρός <αρχ. πυρρός «ξανθοκόκκινος» <πυρ, γεν. πυρός / Ραχίδι <ραχίδι <ραχιά + κατάλ. -ίδι <ράχη + κατάλ. -ιά <ράχη <αρχ. ράχισ, πβ. και οικογ. όν. από παρων. Φυρ(ρ)ός (Τ.Κ.Α.)]: από το χρωματισμό του εδάφους, στου Κοντού μικρή κορυφογραμμή, ανηφορική πλευρά του βουνού, πλαγιά στα ΝΑ του νησιού και Δ του Φιδγιώνα, στο δρόμο προς τη Μουσία (βλ. λ.). / Ν.

Φυρρόα και Φυρόα, η / στη [<Φυρ(ρ)ό(γ)α <φυρρά + γαία «γη», πβ. λ. Φυρ(ρ)όγεια]: προφανώς μεγάλης έκτασης χωράφι με κοκκινοχώματα ΒΔ στον Πλατύ Γιαλό. / Ν.

Φυρ(ρ)όγαια, τα [1705 Σ. κα', 11 / 1773 Σ. ιδ', 127 / 1778 Σ. ιδ', 124]: βλ. λ. Φυρόγεια και Φυρρόγεια.

Φυρρό(ε)ια και Φυρό(ε)ια και τα / στα [<φυρόγι «κοκκινόχωμα» <φυρός + -γεια <γη <πορφυρός «κοκκινωπός» και <φυρρόγι <φυρρός + -γεια <γη <αρχ. πυρρός «ξανθοκόκκινος» <πυρ, γεν. πυρός («Φυρόγαια, τα» 1778 Σ.ιδ', 124 «Φυρόγεια» 1787 Ν.Ε.Σ., 214, 216 / «Φιρόγαια» 1783 Ν.Ε.Σ., 208) / *Φυρόγαια]:

1. *κοκκινοχώματα, από το ερυθρωπό χρώμα του εδάφους, εδάφη φυρά, κόκκινα και σκληρά, μη αποδοτικά, περιοχή και Μοναστήρι Ν της Καταβατής στη θέση Αμπρουδέχτης (βλ. λ.). Ο ναός της φερώνυμης διαλυμένης Μονής είναι δυσπρόστατος και τιμάται στο όνομα του Αγίου Αθανασίου και των Εισοδίων της Θεοτόκου, από το 1833, οπότε επισκευάστηκε και μετονομάστηκε από το μητροπολίτη Βελιγραδίου και απάσης Σερβίας Άνθιμο Λαδόπουλο «εις τα Άγια των Αγίων».

Όπως αναφέρει ο Μ. Φιλιππάκης, εδώ γινότανε παλαιότερα η ποιμενική γιορτή Πάστος. Κατά τον Ησύχιο, «πάστοι, τόποι ένθα εδείπνου» την ημέ-

ρα των Αγίων Αποστόλων, που οι Αρτεμωνιάτες γιόρταζαν την Τρίτη του Πάσχα στην Τρουλ(λ)ακιανή (βλ. λ.). Η γιορτή αυτή γινότανε και σε άλλα μοναστήρια και ξωκλήσια του νησιού, βλ. και λ. Άγιος Αθανάσιος. Εδώ υπάρχει δημοτική γεώτρηση καθώς και δημοτική δεξαμενή νερού. / Κ.

Κατά τη γιορτή αυτή που ήταν καθαρά ποιμενική οι βοσκοί που έβοσκαν όλο το χρόνο τα γιδοπρόβατα όλου του χωριού συγκεντρωμένα σε ένα κοπάδι, ήθελαν να τιμήσουν τους «αρχαύληδες», τους κυρίους των κοπαδιών. Κατά τη γιορτή οι αρχαύληδες με τις οικογένειές τους και τους φίλους τους ντυμένοι στα γιορτινά έφερναν φαγητά, γλυκίσματα και δώρα στους βοσκούς. Εκείνοι τους πρόσφεραν φαγητά από κρέας, σιφναικό κρασί και γαλακτοκομικά προϊόντα (ξινόγαλο, αθοτύρες, ξινομυζήθρα). Αν ο Πάστος γινότανε την Τρίτη των Σκολών ή του Πάσχα, πρόσφεραν ακόμα αβγά κόκκινα, μελόπιτα και σιφναικό ρακί. Ακολουθούσε χορός με βιολιά και στο τέλος οι αρχαύληδες και όλοι οι καλεσμένοι «φερτάρανε» τους βοσκούς, δηλαδή τους δίνανε φιλοδώρημα. Πβ. *φέρτα του παπά*, κατά τη λειτουργία της Αναστάσεως, σε ανταπόδοση που μνημονεύει όλο το χρόνο «ζώντας και τεθνεώτας», *φέρτα της νύφης*, την ώρα που της εύχονται μετά τη στέψη, *εδώ φέρτα του βοσκού*. / Κ.

2. στον Πλατύ Γιαλό χωράφι, ΒΑ στα Πλακιά. / Ν.

Φυρρόι και Φυρόι, το / στο [εδαφώνυμο, από το ερυθρωπό χρώμα του εδάφους <φυρόγι <φυρόγειον <φυρός + γη <προφυρός «βαθυκόκκινος» και Φυρρόι <φυρρόγι <φυρρόγειον <φυρρός + γη <αρχ. πυρρός «που έχει το χρώμα της φωτιάς» (1836 Σ.ζ', 158, 1590): αν δε δηλώνονται τα Φυρόγεια (πβ. *Καμάρες / Καμάρα, Φυτειά / Φυτειές*), είναι απροσδιόριστη θέση, όπου αναφέρεται ότι είχε αγροκτήματα με ελαιόδενδρα, αμπέλια, συκιές και αγροικία το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία.

Φυρ(ρ)ολαγκάδα, η / στη και Φυρ(ρ)ολαγκάδι, το / στο [1. εδαφώνυμο από το χρώμα του εδάφους, Φυρή Λαγκάδα <φυρός + λαγκάδα <λαγκάδι + μεγεθ. κατάλ. -α <λαγκάδιον <λαγκάς «κοιλάδα» <λάγκος <αρχ. λάκκος 2. ή <*λαγκάδιον, υποκορ. του αρχ. λάκκος 3. ή απευθείας <αρχ. αιτ. λαγκάδα <λαγκάς και Φυρό / Φυρρό και Φυρού / Φυρρού, στου και Μουσία (βλ. λ.) / *Φυρολαγκάδα]: παραθαλάσσιος τόπος και κολπίσκος στην Α ακτή, Α του Αγίου Κων του Φάρου και βορειότερα στο ακρωτήριο Νάπφος. / Κ.

Φυρ(ρ)ορακίτι, το / στο (παραφθορά της λ. Φυροραχίδι) [<Φυρό Ραχίδι <φυρός + ραχίδι, βλ. λ. Φυρό και Ραχίδι]: μεσόγειος τόπος στα Ν του νησιού, στου Κοντού και Β της Φυκιάδας. / Ν.

Φυρ(ρ)οράχια, τα / στα [<φυρός + ράχη, βλ. λ. Φυρού και Ράχη]: χωράφια σε πλαγιές, Α - ΒΑ στο Φυρό Ραχίδι. / Ν.

Φυρρός και Φυρός, ο / Φυρ(ρ)ού, στου [1. <οικογ. όν. από παρων. Φυρός (Τ.Κ.Α.) <φυρός <πορφυρός <αρχ. πορφυρούς «βαθυκόκκινος» 2. και Φυρρός

<αρχ. πυρρός «αυτός που έχει το χρώμα της φωτιάς, ξανθοκόκκινος» <πυρ «φωτιά», γεν. πυρός 3. πβ. αρχ. πυρρός, Πύρρος, Ξανθίας και λ. Φυρού, Φυρρού]: κτητορικό τοπωνύμιο, απροσδιόριστης θέσης σήμερα, πιθανώς στο Βαθύ, όπου το γνωστό Συκχίδι: «εις τον φυρόν και συκίδι» (1797 Κ.Βρ., 138). / Ν.

*Φυρρού, Φυρού, στου και Φυρ(ρ)ός, ο [1. οικογ. όν. από παρων. Φυρός (Τ.Κ.Α.) <φυρός «ξανθοκόκκινος» <μεσν. πορφυρός <αρχ. πορφυρούς «βαθυκόκκινος» 2. και Φυρρός <αρχ. πυρρός 3. πβ. πυρρός και Πύρρος «ερυθρός, που έχει το χρώμα της φωτιάς» <πυρ, πυρός «φωτιά», αλλά και 4. Φυρός (<φυρόμυαλος <φύρω «φυραίνω, μειώνομαι σε όγκο ή βάρος, λιγοστεύω (μεταφορ.) εξασθενίζω, ξεμωραίνομαι» + μυαλό) μπορεί να σημαίνει: αυτός που λέγει ή κάνει ανοησίες και 5. το απλολογημένο βαφτιστ. όν. Φειρός / Φειρή <Ζαφειρός / Ζαφειρή <Ζαφείριος]:

1. *παρωνύμιο του κτήτορα, ΝΔ συνοικία της Απολλωνίας (1808 Σ.γ', 126) και ομώνυμη κοινοτική πηγή («φρέαρ του Φυρού» εφ. Σ. 4 Οκτ. 1881, σ. 4). / Κ
2. εις τον φυρόν και σικίδι» 1797 Κ.Βρ., 138 / Σ.ιγ', 99) απροσδιόριστης θέσης σήμερα, πιθανώς στο Βαθύ, όπου το γνωστό Συκχίδι. Εδώ είχε χωράφι το Μοναστήρι της Βρύσης. / Ν.
3. και λίοφυτο στον Πλατύ Γιαλό κοντά στη Φανερωμένη. / Ν.

Φυρ(ρ)όχελα, τα / στα [χρωματικό εδαφονύμιο από το χρώμα του εδάφους, <ουδέτ. ουσιαστικ. επιθ. που δηλώνει χρώμα φυρόχελος <φυρός + χέλι]: μεσόγειος τόπος στα ΝΔ και Β στον Κακό Ποταμό και τις Κρεβαταργιές. / Ν.

Φυτεία, Φυτεία, η / στη και Φυτειές, οι / στις [<φυτεία «νεαρό αμπέλι πριν καρποφορήσει» (αντίθ. Εξάμπελο) <αρχ. φυτεία <φυτεύω <φυτόν, βλ. και τοπων. Ε(Α)ξάμπελα και Φοιτιά (βλ. λ.)]:

1. περιοχή γύρω από το Μοναστήρι του Χρυσοστόμου (1650-1834 Σ.δ', 135, «εις την...Μονήν της Φυτείας» 1840 Σ.ιθ', 12). Σε παλαιότερα έγγραφα απαντάται ο τύπος «Φυτειές» (1640 Μ.τ.Σ., 34 / Σ.η', 11 και Σ.ιβ', 124 / 1678 Σ.η', 175) αντί Φυτεία (1650 «το πρώτο κτήμα αποκαλείται Φυτεία και ευρίσκεται πλησίον του γυναικείου μοναστηριού του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου» Μ.τ.Σ., 11-12 / 1652 Σ.δ', 42 και Σ.στ', 99 / 1723 Σ.ι', 166 / 1777 Ι.Α.Κ., 24 / 1777 «το χωράφι λεγόμενο Φυτεία εις τον Χρυσόστομο», π. Φώσκολος, Π. Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β', 387, βλ. Ν. Προμπονά, Σχόλια σε δέκα σιφιακά τοπωνύμια, ΟΝΟΜΑΤΑ 19, σ.592-593. / Κ.
2. θέση στη Ν πλαγιά του Προφήτη Ηλία του Αψηλού, όπου θα υπήρχε άλλοτε αμπέλι. / Κ.

Φωλή, στου [<παρων. Φωλής <φώλι «το αυγό που βάζουν στη φωλιά της κότας, για να την προσελκύσει να γεννήσει εκεί, προσφώλι, απότοκο» <φωλιά <αρχ. φωλεά, πβ. οικογ. όν. Φωληάς / Φωλιάς (Τ.Κ.Α.), πβ. λ. Πάπορας του Φωλή]: θέση Δ στο Κάτω Πετάλι. / Κ.

*Φωνιάς, ο / Φωνιά, στο [<«μεγαλόφωνος» <αρχ. φωνίον / φωνίς «φωνού-

λα», υποκορ. του φωνή, πβ. <φωνιάζω και φωνικός «μεγαλόφωνος», ορθότερη πραγματολογικά και ετυμολογικά η γραφή Φονιάς, πβ. και οικογ. όν. Φωνιάς / Φονιάς (Τ.Κ.Α.). Μια μεγάλη κατηγορία από τα οικογενειακά ονόματα προέρχεται από παρωνύμια (παρατσούκλια), που αναφέρονται σε σωματικές, ψυχικές, πνευματικές ή ηθικές και άλλες ιδιότητες. Από αυτά πολλά είναι σκωπτικά και μειωτικά για τον παρονομασμένο. Όταν μάλιστα γίνονται οικογενειακά ονόματα, οι παρονομασμένοι καταβάλλουν προσπάθεια να μειώσουν την αρνητική σημασία και την κακή εντύπωση από το όνομά τους παραλλάσσοντάς το: Κάκος <Κακός, Λώλος <Λωλός, Φιλικός <Φηλυκός <Θηλυκός, Φωνιάς <Φονιάς κ.ά.]: στη ΒΑ ακτή του νησιού επιβλητικός γκρεμνός που κατεβαίνει κάθετα στη θάλασσα. Κατά Μ. Φιλιππάκη, που γράφει Φωνιάς με ω, και δίνει τη σημασία «φωνακλάς» στο όνομα, το τοπωνύμιο προέρχεται από τον αντίλαλο που δημιουργείται από την πλευρά της θάλασσας, όταν τα ηχητικά κύματα προσκρούουν στο θεόρατο κάθετα κομμένο βράχο και επιστρέφουν. βλ. και λ. τ' Αετού η Φωγιά και Φονιάς. / Β.

Φωτιγιά, η / στη [<Φωτιά (με συνίτηση) <μεσν. φωτία (με κατέβασμα του τόνου και συνίτηση) <φως, φωτ-ός]: τόπος από το Σελ(λ)άδι προς το Φιδγιώνα, που κάηκε από πυρκαγιά, την οποία άναψαν τυχαία ή σκόπιμα και προκάλεσε καταστροφή, πβ. τοπων. Κάψαλος. / Β.

Φώτη η Πούντα, του [Κ.Βρ., 153, βλ. λ. Πούντα].

Φωτοβολταϊκός Σταθμός Ηλεκτροπαραγωγής, ο και Φωτοβολταϊκές Εγκαταστάσεις, οι [<επιθ. φωτοβολταϊκός <αγγλ. photovoltaic / σταθμός <θ. στα <αρχ. ρ. ίστημι / ίσταμαι) + κατάλ. -θμός / ηλεκτροπαραγωγή «παραγωγή ηλεκτρισμού» <ήλεκτρο + παραγωγή / εγκαταστάσεις «μηχανήματα» <εγκαθιστώ]: εγκαταστάσεις στις οποίες ο ηλεκτρισμός παράγεται από την άμεση μετατροπή της ηλιακής ενέργειας σε ηλεκτρική, στη θέση Τρούλλ(λ)ος, Ν της Πόρτας του Φάρου (πβ. λ. Φωτοβολταϊκό Πάρκο). / Κ.

Χ

Χαβγιάρι, το / στο [1. <Χαβιάρι (με συνίτηση) <χαβιάρι «ταριχευμένα αβγά ψαριών» <τουρκ. hançar + κατάλ. -ι 2. ή <μεσν. χαβιάριν <ταριχαβγιάριν (με απόσπαση) <τάριχος + αβγό]:

1. καβάκι στη ΝΑ ακτή, Α στην Πετάλα και Ν στη Φυρολαγκάδα. / Κ.
2. καβάκι στη Β αγκάλη του Πλατύ Γιαλού, μετά το Καραβοστάσι. / Ν.

Χαλακιά, η / στη [1. <χάλακας + περιεκτ. κατάλ. -ιά <χάλικας <αρχ. χάλιαξ, -ακος = χάλιξ, -ικος «χαλίκι» (πβ. χαράκι «μικρός βράχος, πέτρινος όγκος απομονωμένος σε πλαγιά» <μτγν. χαράκιον, υποκορ. του αρχ. χαράξ, και «τον Ιωάννη του Χάλακα», 1677 Σ.β', 125 / 1797 Κ.Βρ., 137 / «εις την χαλακιάν και πλακιάν» 1797 Κ.Βρ., 137, 139 / Σ.ιγ', 100) 2. <Χαλικιά <μεσν. χαλίκι, υποκορ. του αρχ. χάλιξ, -ικος + περιεκτ. κατάλ. -ιά (πβ. λ. Χαλικουργιά, Χοχλακχού-

ρα) 3. <αρβαν. *halak* «ερείπιο, γκρεμός» + περιεκτ. κατάλ. -ιά]: γεωλογικό τοπων., ύψωμα Ν των Αξαμπέλων, όπου και ο ανεμόμυλος του Μπατή (βλ. λ.), σήμερα ιδιοκτησία Γεωργίου Μπενάκη. Γειτνιάζει με Βορ(ε)ινή, Στραβοπόδι, Βρύση και Σκοτεινό. / Κ.

***Χάλαρα, τα / στα** [ουσιαστικοπ. επίθ. ουδ. γένους <χαλαρά βράχια «πετρώδες ασταθές έδαφος, απ' όπου συχνά αποκόπτονται κομμάτια βράχων, χάλασμα» (ο αναβίβασμός του τόνου δεν ουσιαστικοποιεί μόνο το επίθ., αλλά το μεγεθύνει και ως ουσιαστικό) <βράχια (με ανέβασμα του τόνου) <βραχέα, ουσιαστικ. επίθ. «τα ρηγά της θάλασσας» <βραχύς) / <χαλαρά (με ανέβασμα του τόνου) <χαλαρός <χαλάω, -ώ «χαλαρώνω, λύνω» + κατάλ. -ρός, αλλιώς και Φρούδια τ' Αη Δευτέρη (βλ. λ.)]: κρημνός απότομος, τόπος με πολλές ξεκολλημένες μεγάλες πέτρες από κατολισθήσεις, εξαιτίας της μεγάλης κλίσης του εδάφους· παράλιο μέρος Ν στα Αγγιάμπελα και Α στο Σκαλωτό (βλ. λ.), εκεί υπάρχει και πηγή νερού, το Νερό των Χαλάρων (βλ. λ.). / Β.

Χαλίκι, το / στο [<χαλίκι(ον) «βότσαλο, πετραδάκι», υποκορ. του αρχ. χάλιξ, -ικος]: θέση στην Αγία Άννα του Αρτεμώνα. / Β.

Χαλικουργιά και Χαλικούρα, η / στη [<*Χαλικουριά (με συνίτηση) <χαλίκι + -ουριά <-ούρα + -ιά (από ουσιαστ. σε -ουρος + υποκορ. κατάληξη -ιον, μελάνουρος - μελανούρι) <χαλίκι(ον) <αρχ. χάλιξ, -ικος <χαλάω]:

- στην Πλακανιά (βλ. λ.) «τόπος όπου βγάζουν σχιστολιθικές πλάκες για επίστρωση αυλών, πλατειών, δρόμων». / Β.
- στο Πασπαρ(ε)ϊό «απροσδιόριστος τόπος με ψαχνόπετρες, εύθρυπτες πέτρες» <πασπάρα ή πάσπαρος + -(ε)ϊό <πάσπαλη «λεπτή σκόνη» (Τ. Σ. 217).
- κάτω από το Ξερό Ξύλο. / Κ.
- κατωφέρεις και απότομες πλαγιές βουνών γεμάτες από χαλίκια σε πολλά σημεία του νησιού, όπως κάτω από του Ποντικού το Φρούδι. / Κ.
- σωροί χαλικιών σε διάφορα χωράφια από τον καθαρισμό τους κατά την καλλιέργεια, πβ. αρχ. έρμα «σωρός λίθων» και σιφν. τοπων. Σωρούδι, Τρούλ(λ)ος.
- της Κατσίστριας, προς Κατσαμπά - Σινιόρε. / Ν.

Χαλικουργιές, οι / στις [βλ. λ. Χαλικουργιά]:

- στον Κορμό. / Β.
- στου Ψαρά, ΒΔ του Προφήτη Ηλία του Τρουλ(λ)ακιού. / Β.
- θέση στη Ν πλαγιά του Αγίου Συμεών, πάνω από τα Πεταλάκια του (Ν) Τζερβού. / Β.
- επικλινής τόπος στα Ν των Καμαρών και Δ του Δροσερού. / Κ.

Χαλκιά, του / στου [βλ. λ. Χαλκιά οι Αβολάδες]: «αγρός μετ' ελαιοδένδρων» της Μονής της Βρύσης που παραχωρήθηκε στο Ελληνικό Δημόσιο με το Β.Δ. της 18.9.1952, απροσδιόριστης θέσης σήμερα.

Χαλκιά οι Αβολάδες, του / Χαλκιά τις σ-Αβολάδες, στου [<επαγγελμ. οικογ.

όν. Χαλκιάς (Τ.Κ.Α.) <μεσν. χαλκιάς «χαλκωματάς, μπακιρτζής» <χαλκείας (με συνίτηση) <αιτ. χαλκεία + κατάλ. -ς <χαλκεύς <χαλκός («Ιωάννης Χαλκιάς» 1713 Σ.β', 75 / «Κωνσταντίνος Χαλκιάς» 1828 Σ.ι', 122 / «Εβαπτίσθη ο υιός του Δημητρίου Χαλκεύς» 1840 Ι.Α.Κ, 112 / «Ζανής Χαρκιάς» 1831 Σ.ιε', 190)]: κολπίσκος στη Δ ακτή του νησιού και ΒΔ στο Τόσο Νερό, όπου υπάρχουν Αβολάδες (βλ. λ.). / Κ.

Χαμαδερά, τα / στα [<ουδ. ουσιαστικοπ. επίθ. χαμαδερός <χαμάδες + κατάλ. -ερός (που δηλώνει ιδιότητα) <χαμάδα, η «ώριμη ελιά πεσμένη από το δέντρο» <μεσν. επίρρ. χάμω + κατάλ. -άδα <χάμαι (αναλογικά προς το πάνω, κάτω) <αρχ. χαμαί]: σε πολλά μέρη του νησιού λιόφυτα που παράγουν τις βρώσιμες ελιές, τις γνωστές ως χαμάδες.

Χαμηλός Προφήτης Ηλίας, ο / Χαμηλό Προφήτη Ηλία, στο [<επίρρ. χαμαί + κατάλ. -ηλός «που βρίσκεται χαμηλά, σε μικρό υψόμετρο», αντίθ. (Α) Ψηλός <υψηλός <ύψος + κατάλ. -ηλός, «που βρίσκεται σε μεγάλο ύψος, στην κορυφή του ομώνυμου βουνού»]: εκκλησία, όπου τιμάται ο Προφήτης Ηλίας στα Ν της Καταβατής, βλ. και λ. Άης Νηγιάς. / Κ.

***Χαντάκι, το / στο** [<Χαντάκι <μεσν. χαντάκι(ον), υποκορ. του μτγν. χάνδαξ, -ακος «επίμηκες όρυγμα, μικρή τάφος» <αραβ. *Khandaq* «τάφος» («Χαντάκιον» 1787 Ν.Ε.Σ., 216)]: συνοικία του Κάστρου (βλ. και λ. Οβριακή), όπου υπήρχε παλαιότερα χαντάκι για τη συλλογή και διοχέτευση των νερών της βροχής σε κοινόχρηστη δεξαμενή, από την οποία υδρευόταν ο οικισμός, κυρίως σε ώρες πολιορκίας, κατά τη μεσαιωνική περίοδο. / Κ.

Χαράδρα του Ερμεία, η [<αρχ. χαράδρα «βαθύ και στενό άνοιγμα που σχηματίζεται ανάμεσα σε δύο βουνά» <χαράσσω / αρχ. όν. Ερμείας «ο του Ερμή» <Ερμής: 1. «ο ερμηνευτής, εξηγητής / ο αγγελιαφόρος των θεών» 2. «έρμα, σωρός λίθων, οδοδείκτης» (Αλεξιάδης). Είναι άγνωστο όμως πώς σχετίζεται το αρχαίο όνομα με την περιοχή]: βαθύ άνοιγμα γης ανάμεσα στο Φυργάνι-Φούρκα και Αγία Φωτεινή-Τόργια, που αρχίζει από το Μοναστήρι της Βρύσης και καταλήγει στη Σεράλια. Αναφέρεται μόνο από τον καθηγητή Γεώργιο Αγγ. Προκοπίου παράλληλα με το τοπωνύμιο Κορακιά: «Η Ι. Μονή της Θεοτόκου στη Βρύση... βλέπει το Κάστρο μέσα από τη χαράδρα του Ερμεία (Κορακιά). (Πρακτικά Γ' Διεθνούς Σιφναϊκού Συμποσίου, Αθήνα [2009] 179). / Κ.

Χαράκια, τα / στα [<χαράκια <μεσν. χαράκι «μικρός βράχος ή μεγάλη πέτρα ή άγονο βραχώδες έδαφος με μικρή διάβρωση» <μτγν. χαράκιον, υποκορ. του αρχ. χάραξ, -ακος]: στο τέλος του Ξερολάγκαδου και πριν από το Τρουλ(λ)άκι, απ' όπου περνούσε ο παλιός δρόμος προς τη Χερρόνησο, μικρά βράχια, πέτρινοι όγκοι ανάμεσα στους οποίους σχηματίζονται ανοίγματα στο Τρουλ(λ)άκι: Χαράκια και Αγδονη(ι)σκιά / του Τρουλλακιού τοποθεσκιά || «Το Ξερολάγκαδο περνάς / και τα Χαράκια συναντάς / ήφτασες μες στο Τρουλλάκι, / το μικρό το χωριουδάκι» (Ν. Ποριώτης). / Β.

Χαριλάου, στου [ελλ. βαφτιστ. όν. <αρχ. Χαρίλαος <χάρις + λαός «η ευχαρί-

στηση και η χαρά του λαού, αυτός που έχει την εύνοια του λαού»]: αρχοντικό σπίτι στον Αρτεμώνα, γειτονικό στη συνοικία της Κρούστας, όπου κατά την περίοδο της Κατοχής ήταν η Κομαντατούρα, η στρατιωτική διοίκηση των Ιταλών. Κτητορικό τοπωνύμιο από το βαφτιστικό όνομα του ιδιοκτήτη Χαρίλαου Ψαχαρόπουλου. / Β.

«Χαρίτου», του / στου [<βαφτιστ. και πατρων. οικογ. όν. Χαρίτος (Τ.Κ.Α.) <αρχ. Χαρίτων «ο χαριτωμένος, αυτός που δείχνει εύνοια, παρέχει χάρη» <χάρις, χάριτ-ος + περιεκτ. κατάλ. -ων]: κτητορικό τοπων. απροσδιόριστης θέσης σήμερα (1798 Κ.Βρ., 152).

Χαρκιδγειό, το / στο [<Χαρκιδειό (με συνίτηση) <χαλκιδειό <χαλκιαδ-ειό <χαλκι-άδες «σιδεράδες» + τοπ. κατάλ. -ειό <αρχ. -είον (που δηλώνει εργαστήριο βαφ-ειό <βαφιάς, γραφ-ειό <γραφιάς, κουρ-ειό <κουρέας, χαλκειό <χαλκειό) <χαλκιάς <μεσν. χαλκέας (με συνίτηση) <αιτ. χαλκέα + κατάλ. -ς του αρχ. χαλκεύς <χαλκός / *Χαρκιδιό]: θέση κοντά στην πλατεία Μακράκη, στην είσοδο της Καταβατής, από το σιδηρουργείο, («γύφτικο») που υπήρχε άλλοτε εκεί. / Κ.

Χαρκιδειά, τα / στα [βλ. λ. Χαρκιδγειό]: απροσδιόριστη θέση (1727 Σ.κ' [2012] 156).

Χασαπγειό του Παπά, το [βλ. λ. Παπά το Χασαπγειό, του].

Χειμάρροι, οι ή Ποταμοί, οι / στις ή Ρέματα, τα / στα [<μτγν. χείμαρρος «ορμητικό ρεύμα νερού που σχηματίζεται από νεροποντή, συνεκδοχικά αυλάκωση εδάφους από το οποίο περνάει αυτό το ρεύμα, η κοίτη του ξεροπόταμου» <αρχ. χειμάρρους <χείμα (πβ. χειμώνας) + ρους <ρόος <ρους / Ρέματα <ρέμα «κοίτη χειμάρρου» <ρέμμα (με απλοποίηση) <ρέβμα (με αφομοίωση) <αρχ. ρεύμα <ρέω]: βλ. λ. Ποταμοί.

1. Πιργιονάς (ο), πηγάζει από το Στρογγυλό και τα Καταλύματα και χύνεται στη Χερρόνησο. / Β.
2. Αγδονη(ι)σκιά (η), πηγάζει από την ομώνυμη περιοχή και χύνεται στη ΒΔ ακτή, στα Γιαλούδγια. / Β.
3. Άη Γιωργιού τ' Αυλάκι (τ'), χύνεται στη Β αγκάλη του όρμου της Χερρόνησου. / Β.
4. Αρβανίτης, Δ στο Σταυρό της Χώνης. / Β.
5. Αρμύλι (το), πηγάζει από το Στοβαράκι και χύνεται στο Λιβαδά, στον Κάμπο των Καμαρών. / Β.
6. Αρτιμόνι (το), πηγάζει από τα Μάρμαρα και χύνεται στον ομώνυμο κόλπο (βλ. λ.). / Β.
7. Άσκημος Ποταμός (ο) στη Φοτρωματιά/ Β.
8. Αχλάδα (η), στα ΒΑ του νησιού, πηγάζει απ' τον Κάψαλο και χύνεται στον ομώνυμο κόλπο στη ΒΑ ακτή. / Β.
9. Βασιλοπόταμα (τα), στα ΒΑ του νησιού, πηγάζουν από τον Καστανά και χύνονται στην ΒΑ ακτή, στην Πόστα. / Β.

10. Βάχη (η), πηγάζει από του Καυγιά, περνάει από του Γιαβρούχα και χύνεται στα Βρουλίδγια. / Β.
11. Φυλλαδάκι (το), πηγάζει από το διάσελο ανάμεσα στις κορυφές του Αγίου Συμεών και του Προφήτη Ηλία του Τρουλ(λ)ακιού και χύνεται στον όρμο των Καμαρών. / Β.
12. Βλυχάδα (η) χύνεται στον ομώνυμο κόλπο στη ΒΑ ακτή. / Β.
13. Ξυλοφάς (ο), χύνεται στη ΒΑ ακτή, στα Ριχάνγκια. / Β.
14. Πάτος (ο) στην περιοχή του Αρτεμώνα (Μπαντέκας, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β', 443. / Β.
15. Πέτση (του), πηγάζει από του Πέτση και χύνεται στη ΒΔ ακτή, Β στο Ψαρομπίθημα. / Β.
16. Γλυκό Στεφάνι (το), πηγάζει από την ομώνυμη περιοχή και χύνεται στη Βλυχάδα, ΒΑ. / Β.
17. Θυδίρα (η), χύνεται στη ΒΑ ακτή, στα Σύλλακα. / Β.
18. Καβαλάρη ο ποταμός (του), βρίσκεται στη Ν πλαγιά του Αγίου Συμεών και χύνεται στον όρμο των Καμαρών. / Β.
19. Κακός Ποταμός (ο), χύνεται στο Νερό της Γλώσσας. / Β.
20. Κόκκινου (του), στα ΒΑ του νησιού και χύνεται στην Πουλάτη. / Β.
21. Κουρκουμάρι (το), χύνεται ανάμεσα στη Γλώσσα και την Πιτσι(υ)λίστρια. / Β.
22. Κου(ρ)κουνάς (ο), πηγάζει από τις Χειμωνικές και χύνεται στον Ποταμό της Χώνης. / Β.
23. Κουρνιαύλα (η), χύνεται στο Λούκι στη ΒΑ ακτή. / Β.
24. Ποταμός της Πλάκχας (ο), πηγάζει από την Πλάκχα και χύνεται στη ΒΔ ακτή, στα Γιαλούδγια. / Β.
25. Ποταμός της Χώνης (ο), στα Β μεσόγεια του νησιού, πηγάζει από τις Χειμωνικές και το Τρουλ(λ)άκι και ενώνεται με το Λιβαδά στη θέση Ανάθεμα. / Β.
26. Πουλάς (ο), στα Β μεσόγεια του νησιού, χύνεται στον Ποταμό της Χώνης. / Β.
27. Ρέμα Φονιάς στην κτηματική περιφέρεια του Αρτεμώνα, όπου υπάρχει δημοτικός βοσκότοπος (Μπαντέκας, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β', 443). / Β.
28. Τσι(ώ)νη (του), χύνεται στη ΒΑ ακτή, Β στην Βρουνγκιά. / Β.
29. Σκανιά (του), βρίσκεται στη ΝΑ πλαγιά του Αγίου Συμεών και αφού ενωθεί με του Καβαλάρη τον ποταμό χύνονται μαζί στον όρμο των Καμαρών. / Β.
30. Βό(ώ)λου (του), παραπόταμοί του είναι τα Ριχαλοπόταμα στη ΒΑ πλαγιά του Προφήτη Ηλία, ενώνεται με το χείμαρρο Ελισαίου και χύνονται μαζί στο Λιβαδά. / Κ.
31. Γλίστρα (η) πηγάζει από την Πλάτη του Ραφελιά και χύνεται στο Λιβαδά. / Κ.

32. *Ξένου το Αυλάκι (του)*, χύνεται στις ΝΔ παρυφές του οικισμού των Καμαρών. / Κ.
33. *Αρμός (ο)*, χύνεται στον όρμο της Βλυχάδας, στη ΝΔ ακτή του νησιού. / Κ.
34. *Κουράγιου (του)*, πηγάζει από τον Κάψαλο και χύνεται στο Λιβαδά. / Κ.
35. *Κουρτσούδης (ο)* και *Κουρτσούδι (το)*, έτσι λέγεται ο ποταμός της Σκάφης μετά τα Φυρόγεια και μέχρι το Λιβαδά, στον οποίο και χύνεται. / Κ.
36. *Κλημάτι (το)*, πηγάζει από την περιοχή της Αγίας Παρασκευής στα Σκαλάκια, προχωρεί στην Τσάβλα – Κλημάτι και ενώνεται με τον Ποταμό του Κάστρου, πριν χυθούν μαζί στη Σεράλια. / Κ.
37. *Κουτέντο (το)*, χύνεται στη ΝΔ ακτή, κοντά στο ακρωτήριο Τσόχα. / Κ.
38. *Λιβαδάς (ο)*, είναι ο μεγαλύτερος χείμαρρος, στον οποίο χύνεται και ο «ποταμός» της Χώνης και αποτελούσε άλλοτε στο μεγαλύτερο μέρος του το φυσικό σύνορο ανάμεσα στις δύο πρώην Κοινότητες της Σίφνου, πριν από τη συνένωσή τους σε ενιαίο Δήμο (1999).
39. *Βλάση (του)* χύνεται στον ομώνυμο όρμο του Βλάση, στη Δ ακτή του νησιού. / Κ.
40. *Δροσερού (του)*, πηγάζει από τη Λουρομάδα του Λαουθέρη και χύνεται στον όρμο των Καμαρών. / Κ.
41. *Ερκιές (οι)*, βλ. Ποταμός ή Ποταμός του Κάστρου. / Κ.
42. *Άτσαχας (ο)*, πηγάζει απ' την Πετάλα και τη Βλάχα και χύνεται στη ΝΑ ακτή του νησιού, στα Κηπιγιά. / Κ.
43. *Αλεντράδα (η)*, έτσι λέγεται ο ποταμός των Γουρνιών, Βαλανιών, Άη Γιάννη, Κάτω Ποταμός, πριν χυθεί στον Ποταμό του Κάστρου ή των Ερκιών. / Κ.
44. *Ελισαίου (του)*, πηγάζει από τη Β πλαγιά του Προφήτη Ηλία και χύνεται στο Λιβαδά. / Κ.
45. *Καλοέρου (του)*, πηγάζει από το Πλακωτό, στο ύψος του Τρευλού ονομάζεται Ράτσωνας, στο σημείο της ένωσής του με την Αλεβροχιά ονομάζονται Διποτάματα και μαζί χύνονται στο Αποκοφτό. / Κ.
46. *Ποταμός (ο)*, ο ποταμός του Κάστρου ή των Ερκιών, που πηγάζει από τη Βρύση και χύνεται στη Σεράλια, αφού διασχίσει την κοιλάδα των Ερκιών. Με τα νερά του στην περιοχή της Αγίας Φωτεινής κινούσε τρεις νερόμυλους και στη συνέχεια πότιζε τα περιβόλια κατά μήκος της ποταμιάς. / Κ.
47. *Μουρμουνάς (ο)*, είναι παραπόταμος του ποταμού της Σκάφης και πηγάζει από τη Χορτωπή. / Κ.
48. *Μυρσινιάς (της)*, χύνεται στη ΝΔ ακτή του νησιού και στον όρμο της Βλυχάδας. / Κ.

49. *Προσφύρι (το)*, χύνεται στο Καλαμάκι, στην Α ακτή του νησιού. / Κ.
50. *Ριχαλοπόταμα (τα)*, είναι οι παραπόταμοι του χείμαρρου Κορακίες, πηγάζουν από τη Λουρομάδα του Λαουθέρη και την Πλάτη του Ραφελιά. / Κ.
51. *Φασόλη (του)*, ή του Τσόχα(;) , χύνεται στη ΝΔ ακτή του νησιού, παράλληλα στο Κουτέντο. / Κ.
52. *Πηγαδάκια (τα)*, πήγαζε από τα πηγαδάκια που υπήρχαν άλλοτε ΒΑ στο Ξυβουνί. Απ' εδώ πηγάζει ανώνυμος χείμαρρος, ο οποίος, αφού διασχίσει τα περιβόλια του Φάρου καταλήγει στη μέση της αμμουδιάς. Η λίμνη που σχηματιζόταν άλλοτε εδώ από τα νερά της βροχής, σήμερα έχει αποξηρανθεί. / Κ. και Ν.
53. *Σκάφης ο ποταμός (της)*, πηγάζει από τις Ν πλαγιές του Προφήτη Ηλία, τη Βουγνού και τη Χορτωπή και πριν ενωθεί με το Λιβαδα, παίρνει το όνομα Κουρτσούδης. / Κ.
54. *Άγλωσσο (ο)*, στα Ν του νησιού, αφού ενωθεί με το Γουρνωπό στου Τσιό(ώ)νη, χύνονται μαζί στον Πλατύ Γιαλό. / Ν.
55. *Βγένας (της)*, είναι ο χείμαρρος Αιμαρρού, πριν χυθεί στον Πλατύ Γιαλό. / Ν.
56. *Γουρνωπός (ο)*, πηγάζει από του Καργιαύλη, ενώνεται στου Τσιό(ώ)νη με τον Άγλωσσο και χύνονται στην παραλία του Πλατύ Γιαλού. / Ν.
57. *Θόλος (ο)*, πηγάζει από του Αργυρού το Πετάλι και χύνεται στον όρμο του Βαθιού. / Ν.
58. *Αμπελάκια (τα)*, μαζί με την Κοκχίνα και τον Πήαδο χύνονται στον Τσώ(ό)πφο, ΝΑ του όρμου του Βαθιού. / Ν.
59. *Βίστη ο ποταμός (του)* πηγάζει από τα Αερινά και αφού ενωθεί με το Βάνη χύνονται μαζί στο Βαθύ. / Ν.
60. *Κακός ποταμός (ο)*, πηγάζει από τις Κρεβαταργιές και χύνεται στη ΝΔ ακτή, στο Μάρμαρο. / Ν.
61. *Κολιά (του)*, αφού ενωθεί με άλλους παραπόταμους χύνεται στο Βαθύ. / Ν.
62. *Κορνήλιου (του)*, πηγάζει από το Καλαμίτσι και χύνεται στη ΝΔ ακτή του νησιού, στους Χοχλάκους. / Ν.
63. *Λουκατάρη (του)*, πηγάζει από τα Ριντζώματα και χύνεται στο Χλακχωπφό. / Ν.
64. *Αραπακιού (του)*, πηγάζει από το Κάθισμα και χύνεται στου Σαρλή, στη Ν ακτή του νησιού. / Ν.
65. *Βάνης (ο)*, πηγάζει από το Ψηλό Πετάλι και χύνεται στον όρμο του Βαθιού, αφού ενωθεί με τον ποταμό του Βίστη στη Γενναργιά. / Ν.
66. *Μάγαρης (ο)* ή *Βίστης (ο)* / Ν.
67. *Μερισίνη(ς) (της)* παραπόταμος με το Μούγκρου. / Ν.

68. Μούγκρου (του), πηγάζει από το Στρογγυλό και χύνεται στον Πλατύ Γιαλό, κοντά στην Αλυκή. / Ν.
69. Βρυσκιανά (τα), πηγάζουν από του Καδέ και πριν χυθούν στον Πλατύ Γιαλό, κοντά στο Χριστό ενώνονται με του Μούγκρου. / Ν.
70. Μπασμά ο ποταμός (του), πηγάζει από τις Αγκλ(ε)ίστριες και χύνεται κοντά στα Σκιόπατα. / Ν.
71. Αιμαρρού (του), / Βγένας πηγάζει από τις Αμμουδάρες και πριν χυθεί στην Αλυκή του Πλατύ Γιαλού ενώνεται με της Βγένας. / Ν.
72. Αλεβροχιά (η), πηγάζει από του Ποθητού, μαζί με το Ράτσωνα σχηματίζουν τα Διποτάματα και χύνονται στο Αποκοφτό. / Ν.
73. Εύδη ο ποταμός (του), ο ποταμός του Ρολογά, πριν χυθεί στη Φυκιάδα. / Ν.
74. Αύλακας (ο), πηγάζει από τα Βουνάκια του Σκουργιαλού και χύνεται παράπλευρα στον Περιστεργιώνα, στη ΝΔ ακτή του νησιού. / Ν.
75. Ρολοά (του), πηγάζει από του Καργιού και του Καλαμάρη και αφού μετονομαστεί σε ποταμό του Εύδη, χύνεται στη Φυκιάδα. / Ν.
76. Φαράγγοι (οι) χύνονται στις κεντρικές δυτικές ακτές, προς το Τόσο Νερό. / Κ.
77. Φυκιάδας ο ποταμός (της), πηγάζει από τις Κρεβαταργιές και του Μπούφου και χύνεται στον όρμο της Φυκιάδας. / Ν.
78. Φυλλαδάκι (το), πηγάζει από την Πλατιά Ράχη, περνάει από τη Μερσίνη και τα Πλακιά και αφού ενωθεί με το Γουρνωπό στα Πλακιά, χύνεται στον όρμο του Πλατύ Γιαλού. / Ν.

Χειμωνιές, οι [*χειμωνιά* «ο κρύος καιρός, η χειμωνιάτικη κακοκαιρία» <χειμώνας + περιεκτ. κατάλ. -ιά <αρχ. χειμών>]: το τοπων. αναφέρεται από τον Ιάκ. Δραγάτη. Αν δεν ταυτίζεται με τις Χειμωνικές (βλ. λ.), είναι απροσδιόριστη θέσης σήμερα.

Χειμωνικά, τα / στα [ουδ. ουσιαστικοπ. επιθ. μτγν. *χειμωνικός* «κατάλληλος για το χειμώνα» <αρχ. χειμών, πβ. Χειμωνικές και καλοκαιρινό «χωράφι που παράγει προϊόντα του καλοκαιριού, μπιστόνι»]: γειτονικά με τις Χειμωνικές (βλ. λ.). / Β.

***Χειμωνικές, οι / στις** [ουσιαστικοπ. θηλ. του επιθ. *χειμωνικός* «κατάλληλος για το χειμώνα, ή αντίθετα, εκτεθειμένος στο βοριά» (ενν. κατοικίες ή καλλιέργειες, ή βρύσες που τρέχουν μόνο το χειμώνα) <χειμών-ας + κατάλ. -ικός <αρχ. χειμών, -ώνος, πβ. καλοκαιρινό, Βορ(ε)ινά, Βορ(ε)ινή και χειμαδιό «τόπος κατάλληλος για διαχείμαση κοπαδιών» <αρχ. χειμάδιον <χείμα «χειμώνας» + κατάλ. -άδιον>]: μεσόγειος τόπος ανάμεσα στο Γουρνί και Μέσα Γουρνί, στα ΒΔ του Αγίου Συμεών. / Β.

Χέρισσο, το [(ενν. χωράφι) ουσιαστικοπ. ουδ. του επιθ. *χέρισος* <χέρσος «αυτός που δεν έχει ή δεν μπορεί να καλλιεργηθεί» <αρχ. χέρσος «ξηρά, στεριά» (με ανάπτυξη συνοδίτη φθόγγου)]: σε πολλά σημεία χωράφια ακαλλιέργητα.

Χερρόνησος, *Χερώνησος, η / Χερρόνησο, στη [αττικός τύπος <αρχ. χέρρος / χέρσος, «η ξηρά» + αρχ. νήσος (<νήχω «πλέω, κολυμπώ», σαν να επιπλέει κατά κάποιον τρόπο, όπως αι νήες «τα πλοία» και αι νήσσαι «οι πάπιες»), ο κάτοικος λέγεται Χερρον-τσιανός / -ή (με τσιτακισμό και απλολογία) <Χερρονησι-ιανός <Χερρόνησος + κατάλ. -ιανός (1766 Σ.β', 109)>]: οικισμός στη βορειότερη εσχάτια του νησιού, όπου σχηματίζεται το ακρωτήριο της Χερρονήσου ή του Αγίου Γεωργίου, από τον εκεί ναό του τιμώμενου Αγίου (1727 Σ.α', 94). Εδώ λειτουργούσαν άλλοτε δεκατέσσερα αγγειοπλαστεία. Νοτιότερα βρίσκεται η Ξέρα <ξηρή / ξηρά (με ανέβασμα του τόνου) <ξερός <ξηρός> της Χερρονήσου, (ύφαλος ή και σκόπελος στη θάλασσα): Ξέρα της Χερρονήσου «ύφαλος», Ξέρα του Αγίου Φιλίππου «σκόπελος, νησίδα», πβ. τους στίχους από το πασίγνωστο δημοτικό τραγούδι:

«Στράτα μου της Χερρόνησος, χώμα κοσκινισμένο, / εσύ κρατείς τον Αγγελέ κι εγώ τον αλιμένω» || «Να σου και φτάνεις στο γιαλό / της Χερρονήσου το μικρό / που εκεί άμα καθίσεις, / σίγουρα θα ηρεμήσεις» (Ν. Ποριώτης) || Στις γελαστές ακρογιαλιές / που ταντελώνουν το νησί, / κάβε μου της Χερρόνησος, / πρώτος, κατάπρωτος εσύ! / Δεν έχεις μια χερουβιλιά, / σκοίνο χλωρό, μian αγριλιά. / και σαν τον έφηβον Ερμή / γυμνό στυλώνεις το κορμί.

Θεοδόσης Σπεράντσας, Στον Κάβο της Χερρόνησος. / Β.

Χλακχωπό, το / στο [<Χοχλακωπό (με σίγηση της αρχικής άτονης συλλαβής) <χοχλακωπό, ουσιαστικοπ. ουδ. του επιθ. *χοχλακωπός* <χόχλακας «κροκάλα, βότσαλο, λείο, στρογγυλό πετράδι του ποταμού ή της θάλασσας» + περιεκτ. κατάλ. -ωπός (<ώψ, γεν. ωπός «όψη») <αρχ. αιτ. κόχλακα <κόχλαξ, -ακος <κάχληξ, πβ. Φιδ-ωπό («χοχλακοπόν του Κοντού» 1673 Κ.Βρ., 62 και Σ.ιγ', 40) και λ. Χοχλάκοι / *Χλακοπό>]: ακτή γεμάτη με χοχλάκους, «χειροπληθείς λίθους», στη ΝΑ ακτή και Α του Κοντού. / Ν.

Χλωρή, η [θηλ. οικογ. ον. *Χλωρός*, βλ. επόμενο λ.]: «Παρθενία Χλωρή» αντί Χλωρού 1807 Σ.η', 22, πβ. Άννα Κομνηνή αντί Κομνηνού και «Μελετία Στρογγυλή» (αντί Στρογγυλού), στις Κλουβάτης (αντί Κλουβάτου), Πουλάτη (αντί Πουλάτου) 1834 Σ.η', 25.

***Χλωρού, του / στου** [<βυζ. οικογ. ον. από παρων. *Χλωρός* (Τ.Κ.Α.) <χλωρός «πράσινος και τρυφερός» <χλοαρός <χλόη, («Ιωσήφ Χλωρός», ηγούμενος της Βρυσσιανής 1760-1764, 1789-1795 Κ.Βρ., 44, 68, 72 / 1801-1803 Σ.ε', 122 / «Χλωρού Παρθενία» 1817 Σ.ζ', 92 / «Αγγελετής Χλωρός» 1831 Σ.ιε', 190), πβ. και οικογ. ον. Πράσινος]:

1. *κτητορικό τοπων. κοντά στις Τρεις Πηές, Β στα Μάγγ(γκ)ανα, εδώ έχει μέχρι σήμερα ακίνητο το Μοναστήρι της Βρύσης. / Β.

2. χωράφι της Βρυσσιανής στο Θόλο (1797 Κ.Βρ., 138). / Κ.

3. Χλωρού Γενναργιά, χωράφι Β της Γενναργιάς. / Ν.

Χοιρά ο Ποταμός, του / Χοιρά το(ν) μ-Ποταμό, στου [παρων. *Χοιράς* «αυτός

που εκτρέφει χοίρους» <χοίρος + επαγγελμ. κατάλ. -άς]: κτητορικό τοπων. στο δεύτερο Λαγκάδι του Προφήτη Ηλία του Ψηλού. / Κ.

Χοιρόγελες, Χοιρόγιαλες και Χαρόγιαλες, οι [άγν. ετυμολ.]: ρεματιά ανάμεσα στο Καμπανάκι και στον Κοντογιάννη. / Κ.

Χοιρότρυπα, η / στη [<αρχ. χοίρος + μτγν. τρύπα]: φυσική τρύπα που μοιάζει με χοιροστάσιο, στάβλο για χοίρους, στα Ν του βουνού Προφήτη Ηλία ο Ψηλός. / Κ.

Χοντρά το Φρούδι, του / στου [οικογ. όν <παρων. Χοντράς <χοντράς «που δεν ξέρει να φερθεί σωστά, που δεν έχει καλούς τρόπους και καλή συμπεριφορά» <χοντρός + μεγεθ. κατάλ. -άς <αρχ. χονδρός, πβ. χοντράνθρωπος και οικογ. όν. Χονδράς (Τ.Κ.Α.) και «Γιαννάκος Χονδράς» (1828 Σ.1', 121)]: δηλώνει το πρόσωπο με το οποίο σχετίζεται το Φρούδι (βλ. λ.), κοντά στον Άγιο Κων. / Κ.

Χοντρωπού, του / στου [<επιθ. χοντρωπός «σωματώδης, ογκώδης» <χοντρός + κατάλ. -ωπός (<ώψ, γεν. ωπός «όψη» <χονδρός <χόνδρος / *Χοντροπού): προφανώς από το σχήμα του, κάβος στη ΝΔ ακτή του νησιού, πβ. το δίστιχο:

Ανάμεσα Φλαμπούρου και Κάβο Χοντρωπού
ηβράχηκε ο Φασόλης, μα ε(ν) ν-ηξέρω πού. / Κ.

***Χόρτο, το / στο** [<χόρτο (το) «χλωρό χορτάρι, χλόη» <μτγν. χόρτον <αρχ. χόρτος(ο) <λατιν. hortus «κήπος»]: παραθαλάσσιο στη ΒΑ ακτή Α στη Χερρόνησο και Ν στο Σταυρουδάκι. / Β.

Χορτωπή, η / στη [<*Χορτωπή <χόρτο + περιεκτ. κατάλ. -ωπή (<-ωπός <ώψ, γεν. ωπός «όψη»): μεσόγειος τόπος που καλύπτεται από χόρτο, ΝΔ στον Άη Αντρέα, κοντά στον Σπηγιώτη (βλ. λ.), πβ. Αγριλ-ωπός, Φιδ-ωπός. / Κ.

***Χοχλάκοι, οι / στις** [<χοχλάκοι <χόχλ-ακας, ο «κροκάλα, βότσαλο, στρογγυλεμένο πετράδι του βυθού του ποταμού ή της θάλασσας, χειροπληθής λίθος»: 1. <χοχλάκι + μεγεθ. κατάλ. -ας 2. ή απ' ευθείας <χόχλακας <αιτ. χόχλακα + κατάλ. -ς <αρχ. κόχλαξ, -ακος <κάχληξ (1821 Σ.Ν.Ε.Σ., Προικοσύμφωνα α/α 12 / εφ. Σ. 25 Οκτ. 1881, σ. 2)]: από τους χοχλάκους και χοχλακάκια, τα βότσαλα και βοτσαλάκια που βγάζει η θάλασσα και παράγουν το χαρακτηριστικό ήχο, όταν τα κύματα της ανοιχτής θάλασσας θραύονται πάνω τους και παλινδρομούν παρασύροντας τα βότσαλα, στον ομώνυμο μικρό κόλπο που βρίσκεται στη ΝΔ ακτή του νησιού, Β του Τρατθάρη. / Ν.

Πβ.: 1. χοχλάδι, χοχλίδι «μικρή, λεία και στρογγυλή πέτρα» <μτγν. κοχλάδιον / κοχλίδιον, υποκορ. <αρχ. κόχλος «οστρακόδερμο με σπειροειδές όστρακο, σαλιγκάρι» <κόγχη 2. χοχλάζω «βρίσκομαι σε σημείο βρασμού» <μτγν. κοχλάζω <αρχ. καχλάζω <κα-χλ-άζω (ονοματοποιία), πβ. πα-φλ-άζω.

Χοχλακκούρα, η / στη [<Κοχλακκούρα <κόχλακας + κατάλ. -ούρα (<λατιν. κατάλ. -ura: figura, saburra ή μεγεθ. της κατάλ. -ούριον) <αρχ. κόχλαξ «στρογγυλεμένο πετράδι στην κοίτη του ποταμού ή στη θάλασσα, χαλίκι»]: χαλι-

κούρα, έκταση με χαλίκια, παλιά ονομασία της περιοχής, όπου βρίσκεται η Παναγία η Κόχη, αλλιώς Παναγιά της Χοχλακούρας (βλ. λ.). / Β.

Χριστάκη, του / στου [βαφτιστ. και οικογ. όν. Χριστάκης (Τ.Κ.Α.) <Χρίστος + πατρων.- υποκορ. κατάλ. -άκης <Χριστός (βλ. λ.)]: κτητορικό τοπωνύμιο, στην περιοχή του Φάρου, χωράφια Δ της εκκλησίας του Αγίου Νικολάου. / Ν.

***Χριστός, ο / Χριστό, στο** [<αρχ. χριστός «ο χρισθείς, που έχει επαλειφτεί με μύρο, που έχει λάβει το βασιλικό χρίσμα, έχει αναγορευτεί επίσημα, ο Μεσσίας» <εβρ. Messiah) <θ. του αορ. έ-χρισ-α + κατάλ. -τός <χρίω «αλείφω κάποιον με λάδι ή ευώδη μύρα», πβ. λ. Σωτήρα, Σωτήρας, Μεταμόρφωση, Χριστού Γέννηση]: εκκλησίες όπου τιμάται ο Χριστός και τελούνται δεσποτικές εορτές:

1. *Χριστός, παρεκκλήσιο, άλλοτε ενοριακός ναός στα Εξάμπελα, δυσπόστατος, όπου τιμάται και ο Άγιος Παντελεήμονας («εις τον ναόν του Χριστού εις Εξάμπελα στον παπα κυρ Ιωάννη Κάτζα» 1705 Σ.ια', 27 / 1781 Σ.Ν.Ε.Σ., Διαθήκες α/α 1 / 1810 Σ.δ', 164 / 1820 Σ.β', 120) και Χριστός Αλιμπέρτη (1746 Σ'δ', 164). / Κ.
2. Χριστός Αφέντης (1680 Μ.τ.Σ., 70) και («στον αφέντη Χριστό του παπα-Αποστόλη Αλιμπέρτη» 1717 Σ.δ', 53 / «αφέντης Χριστός του παπαντωνάκη Αλιμπέρτη» 1746 Σ.β', 107, 120): πιθανώς το παρεκκλήσιο, άλλοτε ενοριακός ναός στα Εξάμπελα, ίδιος με τον προηγούμενο ναό. / Κ.
3. *Χριστός του Σταυριού, Χριστός Σωτήρας στο Σταυρί (προ 1587 Σ.δ', 164). / Κ.
4. Χριστός «του πρώην πριμηκήρου» 1820 Σ.β', 119-120, άλλοτε ενοριακή, σήμερα άγνωστη εκκλησία.
5. «Σωτήρας Χριστός του παπά Ντολφή» 1728 Σ.β', 130, απροσδιόριστης θέσης ναός σήμερα.
6. *Χριστός του Πιατιαλού ή Άγιο Μαντή(ι)λιο, το [<μτγν. μανδήλιον <λατιν. mantelium / mantilium, υποκορ. mantele του manus «χέρι», εικόνα του Χριστού που αποτυπώθηκε σε μαντή(ι)λι, θέμα συνηθισμένο στην αιογραφία μετά το 10ο αι., βλ. και λ. Άγιο Μαντή(ι)λιο]: ξωκλήσι της Καταβατής στον Μούγκρου ή στα Βρυσκιανά (βλ. λ.). Ανακαινίστηκε κατά τη δεκαετία του 1990, με φροντίδα της Γεωργίας Κουλούρη. / Ν.

Χριστού η Γέννηση, του (γιορτάζει τα Χριστούγεννα, 25 Δεκεμβρίου):

1. *παρεκκλήσιο της Απολλωνίας, άλλοτε ενοριακός ναός (προ 1587 Σ.δ', 164). Σε οθωμανική απογραφή του 1670 αναφέρεται Ενορία Χριστού στο Σταυρί (Μπαλτά, Π.Β' Δ.Σ.Σ., τόμ. Β' (2005) 317, 329). / Κ.
2. *παρεκκλήσιο του Κάστρου (18^ο αι.), όπου τιμάται και η Αγία Τριάδα (βλ. λ.). / Κ.
3. *Χριστός της Καταβατής, του Καρδίτη, παρεκκλήσιο της Καταβατής στον κεντρικό δρόμο, χρονολογία σε εικόνα του τέμπλου 1748. / Κ.

Χριστού Σωτήρα η Μεταμόρφωση, η [*Μεταμόρφωση* «η αλλοίωση, η μεταλλαγή της φθαρτής φύσης του Χριστού στο όρος Θαβώρ με τη φωτεινή ενέργεια της θεότητας, η ανάμνηση της οποίας εορτάζεται στις 6 Αυγούστου»]:

1. του *Καρρά*, ξωκλήσι των Ταξιαρχών / Αγίου Λουκά στις Βαλανιές (βλ. λ.). / Β.
2. ξωκλήσι των Ταξιαρχών / Αγίου Λουκά στις Βαλανιές, όπου τιμάται και ο *Ευαγγελισμός της Θεοτόκου*. / Β.
3. *πρώην *Άγιος Κων*νος, ξωκλήσι του Αγίου Λουκά στο *Φοινικχίδι* (βλ. λ.). / Β.
4. παρεκκλήσιο της Απολλωνίας (πβ. λ. *Χριστός Σωτήρας* 1587 Σ.δ', 164), άλλοτε ενοριακός ναός, όπου τιμούνται και η Υπαπαντή του Χριστού (Φλεβαριάτισσα). / Κ.
5. παρεκκλήσιο των Εξαμπέλων, άλλοτε ενοριακός ναός, όπου τιμάται και ο *Άγιος Παντελεήμονας* (1670 Μπαλά, Π.Β' Δ.Σ.Σ. τόμ. Β' (2005) 317, 342 / 1781 Σ.Ν.Ε.Σ., Διαθήκες α/α 1 / 1810 Σ.β', 120 και Σ.δ', 164). / **Χριστός του Ξαμπέλου*. / Κ.
6. ξωκλήσι των Εξαμπέλων στου Ποθητού ή Φραγκιά (βλ. λ.). Επισκευή των εικόνων του τέμπλου «*δια χειρός ιερέως Ιωάννου Δεπαστα 1956*». / Κ.
7. *ξωκλήσι του Κάστρου στου *Μάινα* (βλ. λ.), στον παραθαλάσσιο πεζόδρομο από Κάστρο προς *Πουλάτη* (βλ. λ.). / Κ.

Χριστός Εξαμπέλων, ο / Χριστό Εξαμπέλων, στο [βλ. λ. *Χριστός και Εξάμπελα*]. **Χριστός Καταβατής, ο / Χριστό Καταβατής, στο** [βλ. λ. *Χριστός και Καταβατή*]: άλλοτε ενοριακός ναός της Καταβατής (1804 Σ.ιδ', 155).

Χριστός ο Παντοκράτορας, ο: (1 Σεπτ.) ξωκλήσι των Εξαμπέλων στην ομώνυμη θέση, στο δρόμο προς τον Πλατύ Γιαλό, βλ. και λ. *Παντοκράτορας*. / Ν. **Χριστού οι Ποδαργιές και Ποδαγκιές, του / Χριστού τις Ποδαργιές, στου** [*Χριστός / <Ποδαριές* «τα αποτυπώματα του πέλματος, οι πατημασιές» <ποδάρι + κατάλ. -ιά, πβ. λ. *Κάθισμα του Ταξιάρχη και Κόνισμα*]: σημείο στις *Γλίστρες* (βλ. λ.) με ανθρώπινες πατημασιές στο μαρμάρινο βράχο, που ο λαός τις αποδίδει στο Χριστό. / Κ.

***Χρυσοπηγή, η / στη** [*«πηγή από την οποία αντλείται χρυσάφι» <χρυσός + πηγή, πβ. Χρυσόστομος. Παραλλαγή της προσωνυμίας Ζωοδόχος Πηγή. Η ιαματική πηγή που καθιέρωσε το όν. Ζωοδόχος Πηγή βρίσκεται έξω από τα τείχη της Κων*πολης, κοντά στη Σηλυβρία, την περίφημη Χρυσή Πύλη. Η γειτνίαση αυτή (*Χρυσή Πύλη - ιαματική πηγή*) δημιούργησε την προσωνυμία *Χρυσοπηγή*.]: 1. μία από τις προσωνυμίες της Θεοτόκου, που εκφράζει παραστατικά τις ιδιότητές της, συνεκδοχικά ναός της Παναγίας ως *Ζωοδόχου Πηγής*, στον οποίο τιμάται και η *Ανάληψη του Κυρίου*, σε ανάμνηση θαύματος της Παναγίας. Άλλες ονομασίες: 2. η παλαιότερη *Κόμμα* (<κόπτω) «κομμάτι, τεμάχιο»,

επειδή εκεί έχει αποκοπεί το ακρωτήριο της Χρυσοπηγής από την υπόλοιπη ξηρά 3. η νεότερη *Αποκοφτό* «αποκομμένο τεμάχιο γης», ονομασία που περιορίζεται σήμερα στο γειτονικό αμμώδη κόλπο 4. *Γλώσσα*, που δηλώνει το κομμένο ακρωτήριο, πάνω στο οποίο είναι χτισμένος ο ναός της Παναγίας της Χρυσοπηγής 5. *Πέταλος*, βλ. σχετικό λ. 6. Σε οθωμανική απογραφή του 1670 αναφέρεται ενορία *Παναγιάς Χρυσοπηγής* στο χωριό Εξάμπελα (Μπαλά, Π.Β' Δ.Σ.Σ. τόμ. Β' (2005) 317, 342). / Ν.

***Χρυσόστομος, ο / Χρυσόστομο, στο** (27 Ιαν. και 13 Νοε.) [*«επίθ. μτγν. χρυσόστομος «αυτός που μιλάει πολύ όμορφα, σαν να βγαίνουν από το στόμα του χρυσά λόγια, χρυσορρήμων, εύγλωττος, μελίρρυτος» <επίθ. χρυσός + -στόμος <στόμα (Σ.η', 12-13): προσωνυμία του Αγίου Ιωάννη (344/354- 407), πατέρα της Εκκλησίας, αρχιεπισκόπου Κων*πολης, ο οποίος για το χάρισμα του λόγου ονομάστηκε Χρυσόστομος, και συνεκδοχικά:

1. *ξωκλήσι του Αρτεμώνα στα Μάρμαρα, στο δρόμο προς τη Χερρόνησο, που γιορτάζει στις 13 Νοε. (1785 Σ.δ', 164 / Ι.Α.Κ., 70). / Β.
2. *Το καθολικό της διαλυμένης βίαια από το 1834 Μονής του Αγίου Ιωάννου του Χρυσόστομου, Α του Κάτω Πεταλιού, στη Φυτειά. Στο ομφάλιο του καθολικού της Μονής υπάρχει η χρονολογία 1818, η ίδρυση όμως της Μονής ανατρέχει σε χρόνο πριν από το 1650 (Σ.δ', 164). Ένα χρόνο πριν καταργηθεί το Μοναστήρι είχε 35 μοναχές. (1737 Ι.Α.Κ., 55 / 1833 Μ.τ.Σ., 42). Εδώ λειτούργησε η Σχολή της Σίφνου 1834-1854, γνωστή ως «*Ελληνομουσείον Σίφνου*». Η συμβολή της ως κέντρου Παιδείας και Ορθοδοξίας της Σίφνου φαίνεται στους στίχους του λαϊκού ποιητή Απ. Χρύσου ή Φυρού: «*Του Χρυσόστομου η Σχολή / τροφοδοτούσε τη φυλή / από κήρυκες μεγάλους, / ιεράρχες και δασκάλους*», Κάλαντα 1952. Σύμφωνα με περιγραφή του 1836 το συγκρότημα της Μονής είχε φρουριακή μορφή και σχήμα τετράγωνο με εξωτερικές πλευρές 50 X 50 βήματα και εσωτερικές 32 X 32 βήματα. Τα 41 κτίσματα πλάτους 9 βημάτων ήταν διώροφα, κελ(λ)ιά και άλλοι χρηστικοί χώροι. Στο κέντρο του αύλειου χώρου είχε ανεγερθεί ο σωζόμενος μέχρι σήμερα ναός του Χρυσόστομου, σταυροειδούς ρυθμού με τρούλο. Εδώ τελείται (30 Ιαν.) κάθε χρόνο, κατά τον παραδοσιακό τρόπο του εθίμου του πανηγυρά, εναλλακτικά από τα σχολεία του νησιού, η εορτή των Γραμμάτων και της Παιδείας. Εδώ επίσης λειτουργούσαν άλλοτε τρία αγγειοπλαστεία. / Κ.

Χ.Υ.Τ.Α. ή Χ.Υ.Τ.Υ. [*Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων ή Χώρος Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων*, βλ. λ. *Χωματερή*].

***Χώμα, το / στο** [*«κόκκινη άργιλος κατάλληλη για την αγγειοπλαστική» <αρχ. χώννυμι / *χώω «βάζω βαθιά στο χώμα» <χός / χους*]: ονομασία πολλών θέσεων, όπου υπάρχει κοκκινόχωμα, όπως του *Φραζέσκαρου*, Δ στο Βαθύ. / Ν.

Χώματα, τα / στα [βλ. λ. *Χώμα*]: θέση πάνω από την Αγία Αικατερίνη Καμα-

ρών, απ' όπου οι αγγειοπλάστες έπαιρναν την πρώτη ύλη (κοκκινόχωμα) για τα εργαστήριά τους. / Β.

Χωματερή, η / στη [«σκουπιδότοπος» <χώρα, χώματ-ος + περιεκτ. κατάλ. -ερίη]: ή Χ.Υ.Τ.Α. ή Χ.Υ.Τ.Υ. (Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων ή Υπολειμμάτων), ορύγματα μεταλλείων που χρησιμοποιούνται για την υγειονομική ταφή ή για την καύση των απορριμμάτων στη Βορ(ε)νή. / Β.

Χωματερίκι, το / στο [«σκουπιδότοπος» <χωματερή <χώρα, χώματ-ος + περιεκτ. κατάλ. -ερίη + μεσν. υποκορ. κατάλ. -ίκι, (πβ. Μαρίκι, το, αρχονταρίκι, ξυλίκι) <-ιλίκι (προεδριλίκι, βουλευτιλίκι) <τουρκ. -lik + κατάλ. -ι (1836 Σ.ζ', 158)]: μικρή χωματερή, λάκκος για την απόρριψη σκουπιδιών, απροσδιόριστη θέση, όπου αναφέρεται ότι είχε αγρό το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία.

***Χώνη, η / στη** [1. <αρχ. χώνη «χωνί» <χοάνη (με συναίρεση) <χέω «χύνω» + κατάλ. -άνη (1664 Σ.α', 82 και «Χόνη» 1706 Σ.α', 88 / 1785 Ι.Α.Κ., 70 / 1928 Βερνίκος, 20) 2. Κατά το Μ. Φιλιππάκη: Χώνη <χώνω «καταχώνω, κρύβω», επειδή μάλιστα βρίσκεται κοντά στα αρχαία μεταλλεία δικαιολογεί την παράδοση που θεωρεί τον τόπο ως θέση κρυμμένων θησαυρών]: το τοπων. οφείλεται στη χωνοειδή εδαφική διαμόρφωση, στενή και βαθιά περικλεισμένη χαράδρα μεταξύ βουνών που θυμίζει χωνί, εδώ και ο Ποταμός της Χώνης, πβ. τοπων. ανάλογης εδαφικής διαμόρφωσης Βάχη, Σκάφη Εδώ, ανάμεσα στη Χώνη και το Ξερολάγκαδο, υπάρχει αγροτική δεξαμενή νερού. «Περνάς απ' τον Καταβατό / και τον Ποταμό της Χώνης / περπατείς και πάντα ιδρώνεις» (Ν. Ποριώτης). / Β.

Χώνη του Σκαμπιλιού, η / στη [βλ. λ. Χώνη / Σκαμπιλιού, παρων.: 1. <σκαμπίλι «δυνατό χαστούκι, μπάτσος, είδος χαρτοπαιγνίου» <τουρκ. *iscambil* + κατάλ. -ι (με σίγηση του αρχικού άτονου ι-) 2. ίσως < γαλλ. *brusquemille*]: (Κτηματολόγιο) κοντά στου Καν(ν)όνη και το Λούρο. / Β.

Χωράφα, η / στη [<χωράφι + μεγεθ. κατάλ. -α <μτγν. χωράφιον <αρχ. χώρα + κατάλ. υποκορ. -άφ-ιον (κατά το εδάφ-ιον, ελάφ-ιον, ξυράφ-ιον)]: στα ΒΑ του νησιού μεγάλο χωράφι, κοντά στα Μαντροκαθισκιά (βλ. λ.). / Β.

Χωράφες, οι / στις [«μεγάλα χωράφια», βλ. λ. Χωράφια]:

1. μεγάλα χωράφια ΒΔ στα Λαγκαδάκια. / Β.
2. προς Άη Νικόλα στα Αερινά. / Ν.

Χωργιά, τα / στα [βλ. λ. Χωργιό]: οικισμοί και συνοικισμοί με αλφαβητική σειρά (βλ. σχετ. λ.):

1. Αγία Μαρίνα Καμαρών
2. Άγιος Λουκάς
3. Απολλωνία ή Σταυρί
4. Αρτεμώνας
5. Βαθύ
6. Καμάρες ή Καμάρα

7. Κάστρο

8. Καταβατή

9. Κάτω Πετάλι

10. Ε(Α)Ξάμπελα

11. Ε(Α)Πάνω Πετάλι

12. Φάρος

13. Χερρόνησος και οι αγροτικοί οικισμοί:

14. Παβρούχας

15. Τρουλ(λ)άκι

16. Λεύκες, οι (ανύπαρκτο σήμερα)

17. Μαύρο Χωριό (ανύπαρκτο σήμερα)

18. Στραβοπόδι (ανύπαρκτο σήμερα)

Χωργιό, το / στο [<χωριό <μεσν. χωριόν <αρχ. χωρίον (με κατέβασμα του τόνου) <χώρα «το μεγάλο χωριό, η πρωτεύουσα στα μικρά νησιά» + υποκορ. κατάλ. -ιον]: μικρή πόλη, η χώρα, η πρωτεύουσα, όπως λέγεται η Απολλωνία από τους κατοίκους άλλων χωριών και κυρίως του Κάστρου, που ήταν η παλιά πρωτεύουσα του νησιού έως το 1836.

«Χωριό Λεύκες», το [βλ. λ. Λεύκες]: Ως «χωριό» χαρακτηρίζονται οι αγροτικές περιοχές Λεύκες και Στραβοπόδι (βλ. λ.) σε πίνακα του 1652, ο οποίος φαναρώνει τα μέλη του Αγιοταφικού Αδελφάτου Σίφνου (Σ.ε', 140).

«Χωριό Στραβοπόδι», το [βλ. λ. Στρα(β)οπόδι]: χωριό Στραβοπόδι (1652 Σ.ε', 140). / Κ.

Χώροι Στάθμευσης, οι / Πάρκιν, το [<Χώρος «τοπικό πλαίσιο, όπου είναι δυνατό να τοποθετηθούν πράγματα» / <στάθμευση «προσωρινή στάση ενός οχήματος για σύντομο συνήθως χρονικό διάστημα σε κάποιο συγκεκριμένο σημείο» <θ. αορ. στάθμευσ- του μτγν. ρ. σταθμεύω «πιάνω διαμονή» + κατάλ. -η <σταθμός + κατάλ. -εύω / <αγγλ. *parking*]: χώροι στους οποίους αφήνει, παρκάρει κάποιος το αυτοκίνητό του για όσο χρόνο δεν το χρησιμοποιεί· δημοτικοί χώροι στάθμευσης οχημάτων:

1. στην Α είσοδο του Αρτεμώννα. / Β.
2. στο χωριό Άγιος Λουκάς, Β του ναού των Ταξιαρχών. / Β.
3. στο τέρμα του δρόμου της Χερρόνησου, Α του οικισμού. / Β.
4. στη Δ είσοδο του ξενοδοχείου «Άνω Πετάλι», όπου οδηγεί διακλάδωση του δρόμου των Καμαρών στο ύψος του Αγίου Νικολάου της Πηγής. / Β.
5. στη Δ είσοδο της Απολλωνίας, παράπλευρα στο Γυμναστήριο, το άλλοτε Περιβόλι Ανδρόνικου / Γκαρδίτση. / Κ.
6. στη Δ είσοδο της Απολλωνίας, στη δυτική πλευρά του Γυμναστηρίου της Μαρούσας, σε κτήμα της Πλουμίτσας Ραφελέτου - Κυριαζή. / Κ.
7. στην είσοδο των Καμαρών σε δύο επίπεδα. / Κ.
8. στην είσοδο της Καταβατής, στις Αράδες σε μοναστηριακό κτήμα, αμέ-

- σως μετά τη διακλάδωση του δρόμου προς Εξάμπελα / Πλατύ Γιαλό. / Κ.
 9. στην είσοδο του Κάτω Πεταλιού, απέναντι από την Παιδική Χαρά, σε κτήμα, ιδιοκτησία της οικογένειας Αλέξανδρου Βερνίκου. / Κ.
 10. στο Σελ(λ)άδι του Κάστρου, στο δρόμο προς τις εγκαταστάσεις του Βιολογικού Καθαρισμού. / Κ.
 11. στην προέκταση της αμμουδερής παραλίας του Φάρου και στις εκβολές του χειμάρρου που πηγάζει από το Ξυβονί, Φλεακία ή Πηγαδάκια. / Ν.
 12. στο Βαθύ, στην αφετηρία των λεωφορείων. / Ν.

Ψ

***Ψαρά, του / στο** [οικογ. όν. επαγγελμ. *Ψαράς* (Τ.Κ.Α.) <ψαράς (με ένα -ρ- το ορθρό) <οψαράς (με σίγηση του αρχικού άτονου ο-) <οψάρι(ν) + επαγγελμ. κατάλ. -άς <μτγν. *οψάριον* <αρχ. *όψον* «ετοιμασμένη τροφή, μεζές (στην Αθήνα κυρίως από ψάρι), προσφάγι» <έψω «βράζω»]:

1. *κολπίσκος Β του όρμου των Καμαρών. / Β.
2. θέση στην Αγία Άννα, όπου είχε αγρό το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία (1836 Σ.ζ', 159), παραθαλάσσιος τόπος στη Β αγκάλη του όρμου των Καμαρών. / Β.

Ψαρό Γκρεμνό, το / στο [<ουδ. του επιθ. *ψαρός* <αρχ. *ψαρ*, -ρός «ψαρόνι» / βλ. και λ. *Άσπρα Γκρεμνά* (1836 Σ.ζ', 158, 159).]: γκρεμνό που έχει γκριζο χρώμα στο Τόσο Νερό (βλ. λ.). / Κ.

***Ψαρολούρος, ο / μ-Ψαρολούρο, στο(ν)** [1. *Ψαρολούρος* (χρωματικό τοπων.) <αρχ. επιθ. *ψαρός* «γκρίζος, ασπρισμένος» <ψάρ, -ρός «ψαρόνι» + *λούρος* «μεγάλο στενόμακρο χωράφι» <λουρί + μεγεθ. κατάλ. -ος <μεσν. *λουρίν* <λωρίον, υποκορ. του μτγν. *λώρον* και *λώρος* <λατιν. *lorum* 2. ή <ψάρι (<οψάριν <οψάριον <άρχ. *όψον* «προσφάγι», πβ. *ψαρότοπος*): παραθαλάσσιος τόπος στα ΝΔ του νησιού και ΒΔ στη Βλυχάδα ή απέναντι στο Καράβι του Αλούρδου Στριμίγκη (βλ. λ.). *Φωτίζει η ανατολή στον Ποντικού τα Φρούδια / στον Ψαρολούρο τον πλατύ με τ' άγρια λουλούδια ...* (Αντ. Αβρανάς). / Κ.

Ψαρομπίτημα, το / στο [<**Ψαρομπίτημα* <ψάρι <οψάρι(ον) «ξηρή τροφή, παστό» <όψον + υποκορ. κατάλ. -άριον <έψον <έψω «βράζω» + 1. ή *μπιτάρω* «συγκεντρώνομαι σε κάποιο μέρος» <ιταλ. *abitare* «κατοικώ» 2. ή *μπιτίζω* «αποτελειώνω» <μπιτ «εντελώς, ολωσδιόλου» <τουρκ. *bit* 3. ή <τουρκ. *bittim* αόρ. του *bitmek* «τελειώνω»]: συνηθισμένη ονομασία για θέσεις, όπου ψαρεύουν πετρόψαρα, σκαθάρια, σαργούς. Κατάλληλη θέση για ψάρεμα από τη στεριά, πβ. λ. *Ψαροπήτημα*:

1. μικρός κάβος και ύφαλος στη ΒΔ ακτή και Δ στα Σπάρματα, στου Πιτσιπή. λέγεται και *Μαύρο Ψαρομπίτημα* (Φ. Ατσόνιος). / Β.
2. στα Α, καβάκι ανάμεσα στα Κηπιά και το Μαμίκυλα, πβ. λ. *Πήτημα*. / Κ.

Ψαροπήτημα, το / στο [<ψάρι (βλ. λ. *Ψαρομπίτημα*) + *πήτημα* <πάτημα «το πλάτος του σκαλοπατιού» (με αφομοίωση) <πατώ]: σε πολλά σημεία των ακτών πάτημα, κατάλληλη θέση για ψάρεμα από τη στεριά, αφού προηγουμένως έκαναν μαλάγρα.

«**Ψαρού, στην** [<ανδρων. *Ψαρού*, η <*Ψαράς* + κατάλ. ανδρων. και επαγγελμ. -ού, βλ. λ. *Ψαρά*, του (1836 Σ.ζ', 158, 159), πβ. *ψωμού* <ψωμάς, *μυλωνού* <μυλωνάς]: απροσδιόριστη θέση, όπου αναφέρεται ότι είχε αγροκτήματα με μάντρα, ελαιόδενδρα και συκίες το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία.

Ψαρού τα Μονιάζματα, του / στο [<οικογ. όν. από παρων. *Ψαρός* «γκριζομάλλης» <αρχ. *ψαρός* «κατάστικτος» <ψαρ, *ψαρός* «ψαρόνι» / *Μονιάζματα* (βλ. λ.): θέση στην περιοχή της Σκάφης. / Κ.

«**Ψηλάκου, στο** [οικογ. όν. *Ψηλάκος* / -άκης, πβ. τις γραφές *Ψη/ι/υλλιάκος* στον Τ.Κ.Α. : 1. <παρων. *Ψηλός* <σύνθεση με α' συνθετ. *ψηλο-* (*ψηλό-λιγνος*, *ψηλο-μύτης*) ή *ψηλός* <*υψηλός* (με σίγηση του αρχικού άτονου υ-) + υποκορ. κατάλ. -άκος 2. ή <παρων. *ψιλός* «λεπτός» 3. ή <παρων. *ψύλλος* «το γνωστό παρασιτικό έντομο» (ως μειωτικό παρων.) με επίδρ. του ρ. *ψυλλιάζω* («την σκάλα στου Λειβαδά στου Ψηλάκου» 1727 Σ.α', 96 / «*Απόστολος Ψυλιάκος*» 1833 Σ.δ', 160 / «*Φραγγής Ψυλλιάκος*» 1819 Σ.ζ', 97 / «*Γεώργιος Ψυλιάκος*» 1835 Σ.γ', 22 / «*Ψυλλιάκου Μαρία*» 1836 Σ.γ', 87 / «*Γεώργιος Ψυλιάκος*, Αντώνιος *Ψυλλιάκος*» 1831 Σ.ιε', 131 / «*Ψυλιάκος Νικόλαος*», ιδιωτικός ταχυδρόμους Σίφνου-Κωνσταντινούπολης, Αντ. Τρούλλος Π.Α' Δ.Σ.Σ., 2001, 422) / «*Απόστολος Ψυλλιάκος, δικαστικός κλητήρ*» (1854 Σ.κ', 91)]: απροσδιόριστη θέσης σήμερα, ποτιστικό στην ποταμιά του Λιβαδά. / Κ.

***Ψηλό Πετάλι, το / στο** [<*υψηλό* (με σίγηση του αρχικού άτονου υ-) <επιθ. *υψηλός* «που έχει μεγάλο ύψος» <ύψος + κατάλ. -ήλος) / *Πετάλι* <Πατέλι (πβ. *Πατελούρες*), υποκορ. του *πάτελο* (με επίδραση της λ. *πέταλο* <αρχ. *πέταλον* <*πετάννυμι* «απλώνω») <μτγν. *πάτελλα* «πιάτο» <λατιν. *patella* «λεκάνη, πινάκιο», υποκορ. του *ratina* <μτγν. *πατάνη* «επίπεδο πιάτο», πβ. *πεταλίδα* / *πατελίδα*, το γνωστό θαλασσινό με το ανοιχτό κωνοειδές όστρακο]:

1. βραχώδες ύψωμα στα ΒΑ του Αγίου Σιλβέστρου, Α του Κούνουπφα. / Β.
2. μεγάλο πετρώδες ύψωμα Δ στην *Πλατιά Ράχη - Αερινά* (βλ. λ.), όπου και αρχαίος πύργος. / Κ.

Ψηλό Φρούδι, το / στο [βλ. λ. *Ψηλό Πετάλι* / *Φρούδι*]: απότομος βράχος στα Β του βουνού Προφήτης Ηλίας ο Ψηλός. / Κ.

«**Ψιλού, εις του**» [παρων. *Ψιλός* «λεπτός» <αρχ. *ψιλός* «γυμνός», πβ. λ. *Ψηλάκου*]: (1776 Σ.ιδ', 128) / «*Στα Πλακιά δένδρο στο χωράφι του Ψιλού*» (1785 Σ.ιδ', 129). / Ν.

Ψωλάρας, της / στις [<(χυδαίο) παρων. *Ψωλάρα* «μεγάλο πέος» <ψωλή + μεγεθ. κατάλ. -άρα <αρχ. *ψωλή*, ουσιαστικοπ. θηλ. του επίθ. *ψωλός* «με γυμνή βάλανο», πβ. παρων. *Βιλάκι* «είχε μικρό γεννητικό όργανο» και *Κουτσοβίλης*

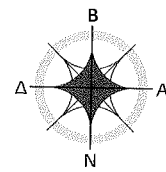
(Σ.Π, 24,26)]: από κακέμφατο παρωνύμιο, μικρή πηγή ή χείμαρρος στη θέση Πλακωτό (Σ.Π., 25), βλ. κακώνυμα σελ. 39, 69 / Κ.

Ω

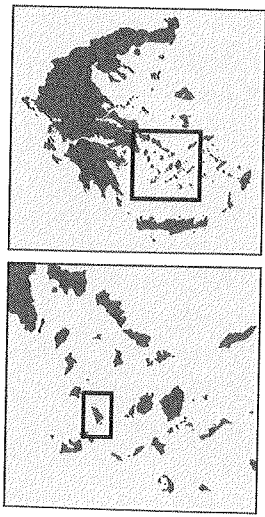
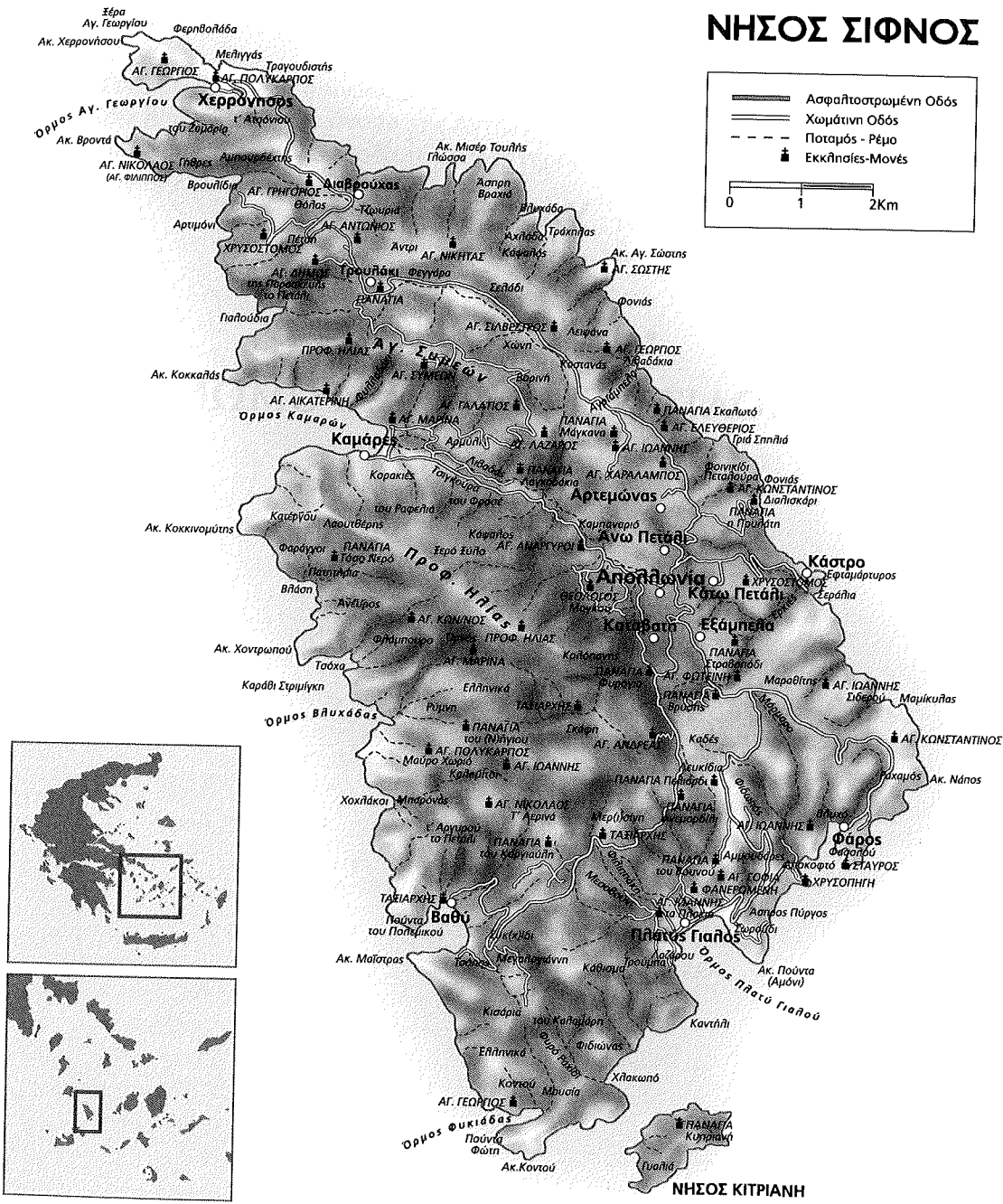
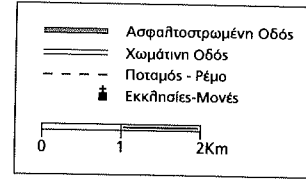
Ωλιάρος, η [λέξη φοινικικής προέλευσης που πιθανότατα σημαίνει «δασώδες βουνό»]: αρχαίο όνομα της Αντιπάρου («της απέναντι μικρής Πάρου»), όπου είχε αγρούς και έσοδα το Μοναστήρι της Βρύσης («*εκ των αγρών Ωλιάρου δρχ. 200*» 1895 Κ.Βρ.,174).

ΧΑΡΤΕΣ

- ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ
- ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ

ΝΗΣΟΣ ΣΙΦΝΟΣ

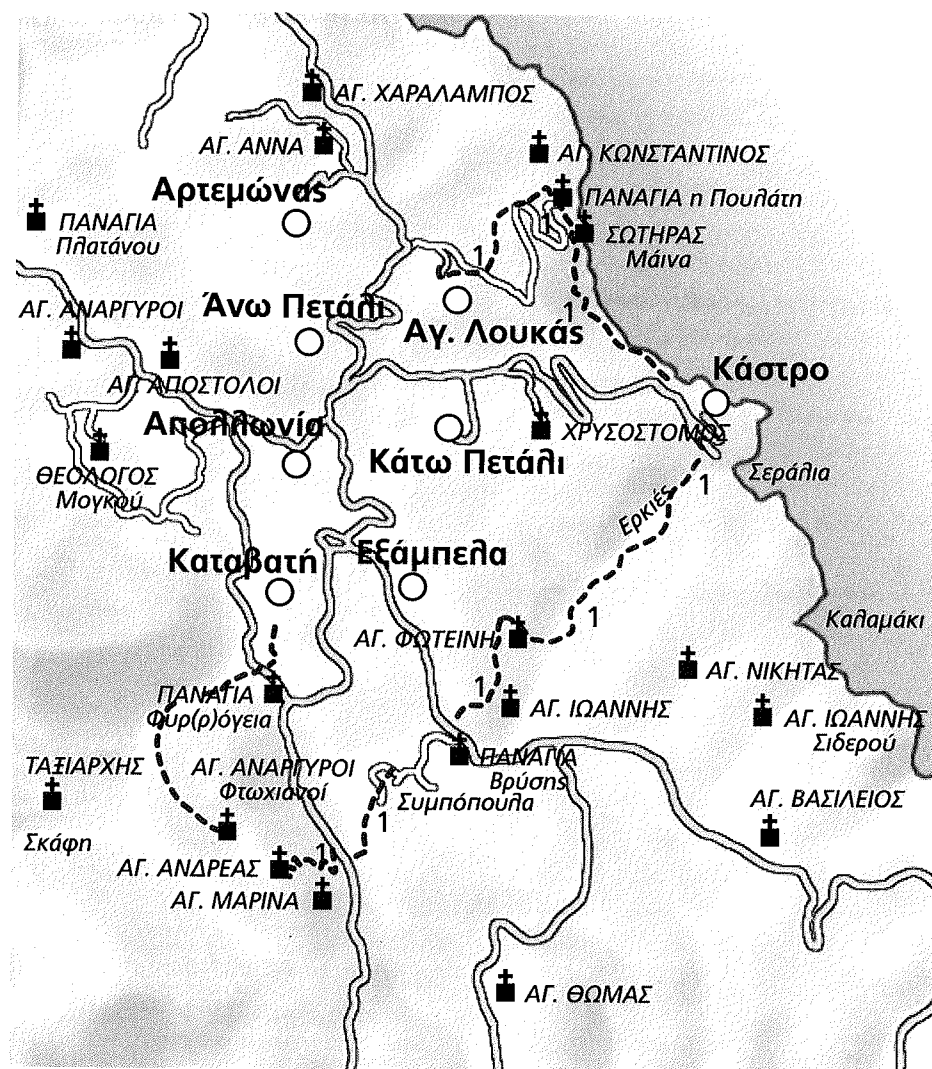
Επιμέλεια του χάρτη της Σίφνου: Γιώργος Ν. Προμπονάς, Πηγή: Η Σίφνος - Ξεναγός στο ωραίο κι αγαπημένο νησί, Αθήνα [2014] 24, έκδοση Συνδέσμου Σιφνίων.

ΝΗΣΟΣ ΣΙΦΝΟΣ

ΧΑΡΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ

Επιμέλεια του χάρτη των πολιτιστικών διαδρομών: Γιώργος Ν. Προμπονάς, Επιλογή των πολιτιστικών διαδρομών: Τάσος Αναστασίου, άλλοτε Προϊστάμενος του Πολιτιστικού Τμήματος της Νομαρχίας Κυκλάδων και σήμερα της Περιφέρειας του Νοτίου Αιγαίου. Πηγή: Η Σίφνος - Ξεναγός στο ωραίο κι αγαπημένο νησί, Αθήνα [2014] 466, έκδοση Συνδέσμου Σιφνίων.

ΔΙΑΔΡΟΜΗ 1

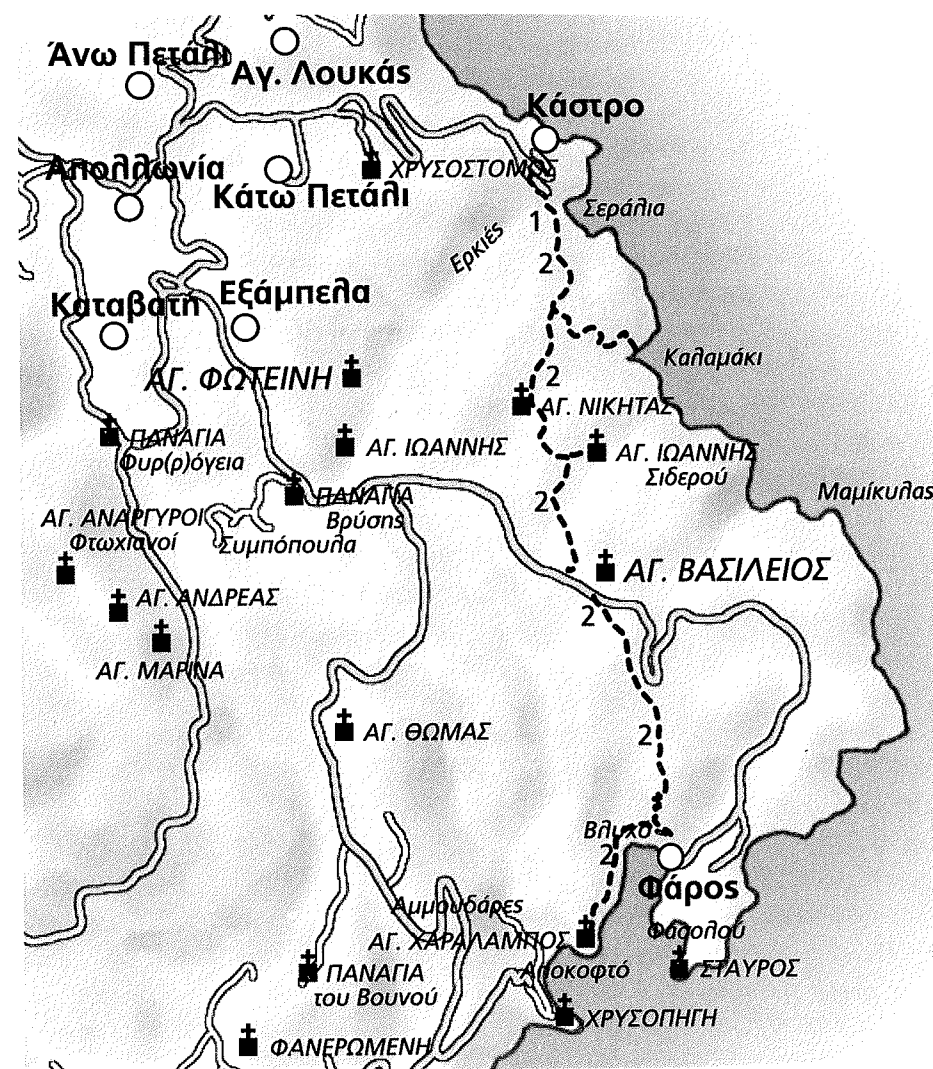
Αρτεμώνας (Άγιος Λουκάς) – Πουλάττη – Κάστρο – Σεράλια – Μονή Βρύσης – Άγιος Ανδρέας – Άγιοι Ανάργυροι οι Φτωχιανοί – Φυρ(ρ)όγει(ι)α.

Επιμέλεια του χάρτη των πολιτιστικών διαδρομών: Γιώργος Ν. Προμπονάς.

Επιλογή των πολιτιστικών διαδρομών: Τάσος Αναστασίου, άλλοτε Προϊστάμενος

του Πολιτιστικού Τμήματος της Νομαρχίας Κυκλάδων και σήμερα της Περιφέρειας του Νοτίου Αιγαίου.

Πηγή: Η Σίφνος – Ξεναγός στο ωραίο κι αγαπημένο νησί, Αθήνα [2014] 467, έκδοση Συνδέσμου Σιφνίων.

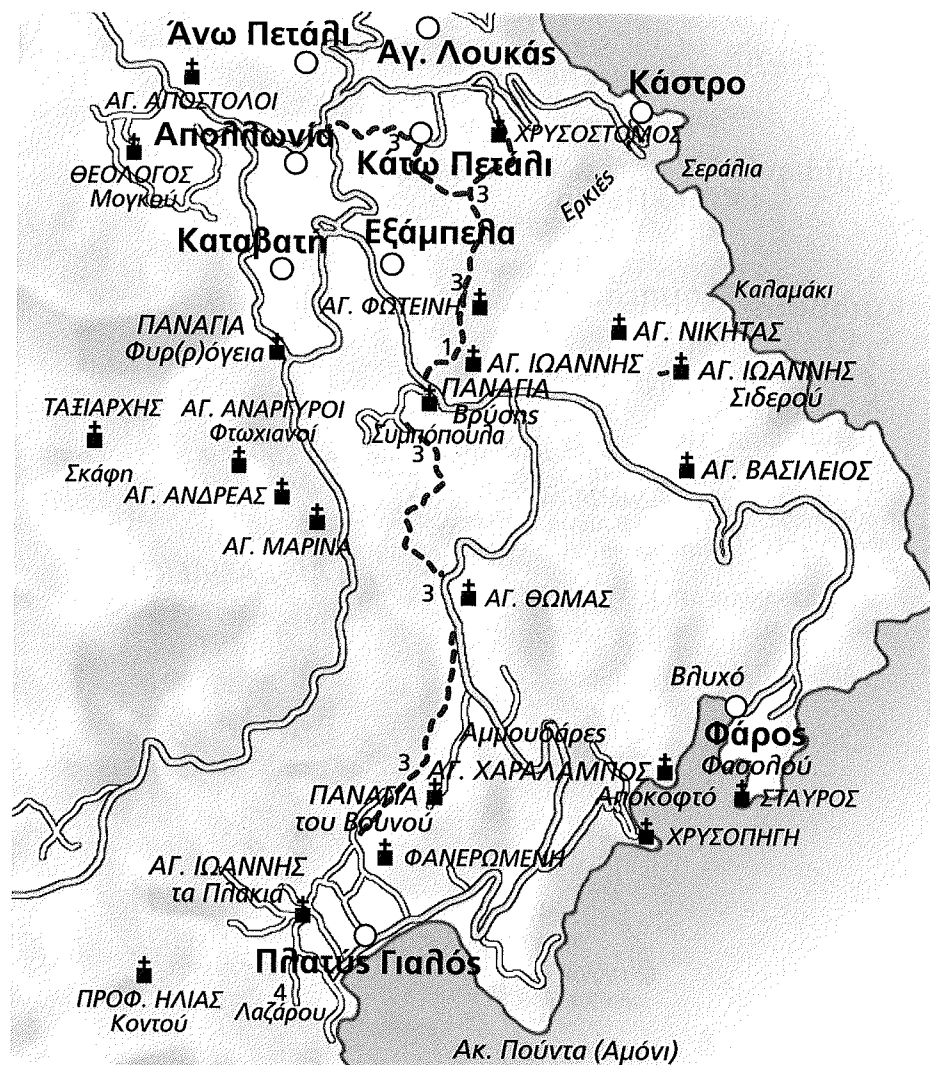
ΔΙΑΔΡΟΜΗ 2

Κάστρο [Καλαμάκι] – Άγιος Ιωάννης Σιδερού – Φάρος – Αποκοφτό.

Επιμέλεια του χάρτη των πολιτιστικών διαδρομών: Γιώργος Ν. Προμπονάς.

Επιλογή των πολιτιστικών διαδρομών: Τάσος Αναστασίου, άλλοτε Προϊστάμενος του Πολιτιστικού Τμήματος της Νομαρχίας Κυκλάδων και σήμερα της Περιφέρειας του Νοτίου Αιγαίου.

Πηγή: Η Σίφνος – Ξεναγός στο ωραίο κι αγαπημένο νησί, Αθήνα [2014] 469, έκδοση Συνδέσμου Σιφνίων.

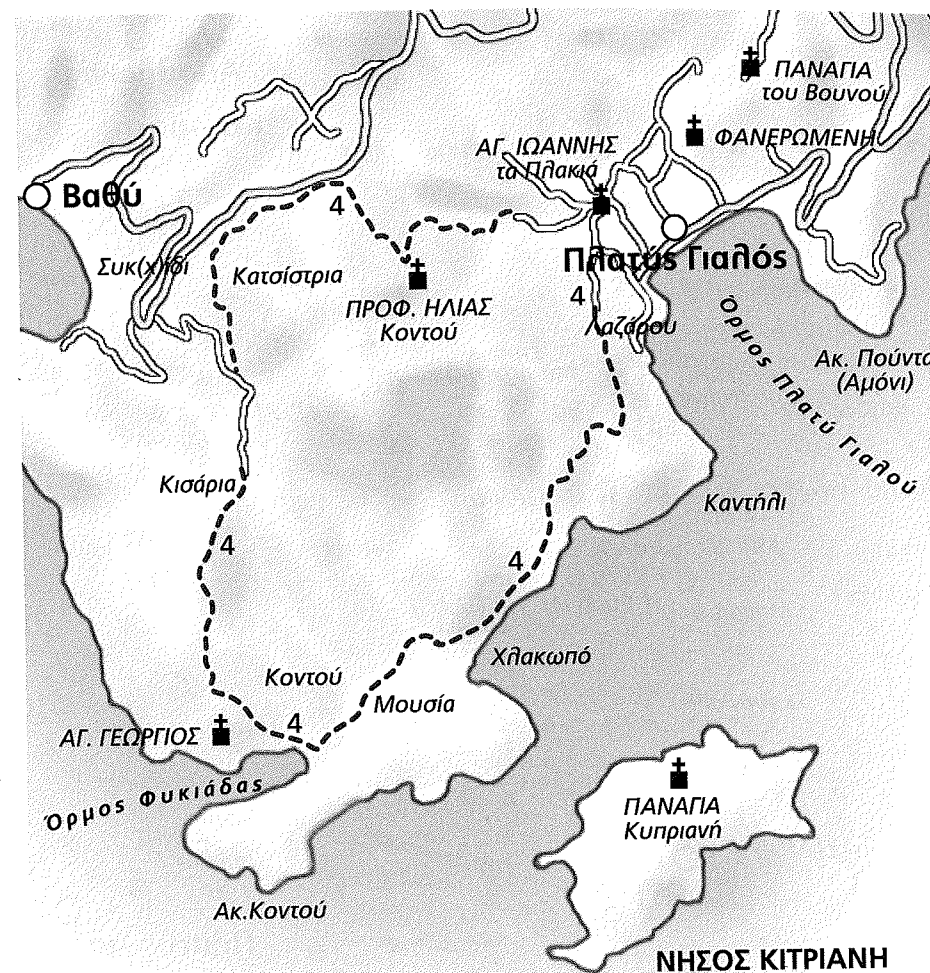
ΔΙΑΔΡΟΜΗ 3

Απολλωνία – Κάτω Πετάλι – Χρυσόστομος – Μονή Βρύσης – Άγιος Θωμάς – Πλατύς Γιαλός.

Επιμέλεια του χάρτη των πολιτιστικών διαδρομών: Γιώργος Ν. Προμπονάς.

Επιλογή των πολιτιστικών διαδρομών: Τάσος Αναστασίου, άλλοτε Προϊστάμενος του Πολιτιστικού Τμήματος της Νομαρχίας Κυκλάδων και σήμερα της Περιφέρειας του Νοτίου Αιγαίου.

Πηγή: Η Σίφνος – Ξεναγός στο ωραίο κι αγαπημένο νησί, Αθήνα [2014] 470, έκδοση Συνδέσμου Σιφνίων.

ΔΙΑΔΡΟΜΗ 4

Πλατύς Γιαλός – Μουσία – Φυκιάδα – Κοντού – Προφήτης Ηλίας Κοντού.

Επιμέλεια του χάρτη των πολιτιστικών διαδρομών: Γιώργος Ν. Προμπονάς.

Επιλογή των πολιτιστικών διαδρομών: Τάσος Αναστασίου, άλλοτε Προϊστάμενος του Πολιτιστικού Τμήματος της Νομαρχίας Κυκλάδων και σήμερα της Περιφέρειας του Νοτίου Αιγαίου.

Πηγή: Η Σίφνος – Ξεναγός στο ωραίο κι αγαπημένο νησί, Αθήνα [2014] 472, έκδοση Συνδέσμου Σιφνίων.

ΔΙΑΔΡΟΜΗ 5

Καταβατή – Ταξιάρχης Σκάφης, με δυνατότητα:

5α. Μαύρο χωριό – Άγιος Νικόλαος τ' Αερινά – Βαθύ ή

5β. Παναγία του Νήγιου – Καλαμίτσι – Βαθύ.

Επιμέλεια του χάρτη των πολιτιστικών διαδρομών: Γιώργος Ν. Προμπονάς.

Επιλογή των πολιτιστικών διαδρομών: Τάσος Αναστασίου, άλλοτε Προϊστάμενος

του Πολιτιστικού Τμήματος της Νομαρχίας Κυκλάδων και σήμερα της Περιφέρειας του Νοτίου Αιγαίου.

Πηγή: Η Σίφνος – Ξεναγός στο ωραίο κι αγαπημένο νησί, Αθήνα [2014] 473,

έκδοση Συνδέσμου Σιφνίων.

ΔΙΑΔΡΟΜΗ 6

Απολλωνία – Θεολόγος Μονγκού – Άγιος Ελευθέριος, με δυνατότητα:

6α. Μαύρη Σπηλιά – Καμάρες ή 6β. Παναγία Τόσο Νερό – Φλάμπουρο –

Αγία Μαρίνα – Σπηλιά Βουγνού – Ταξιάρχης Σκάφης – Φυρ(ρ)όγεια.

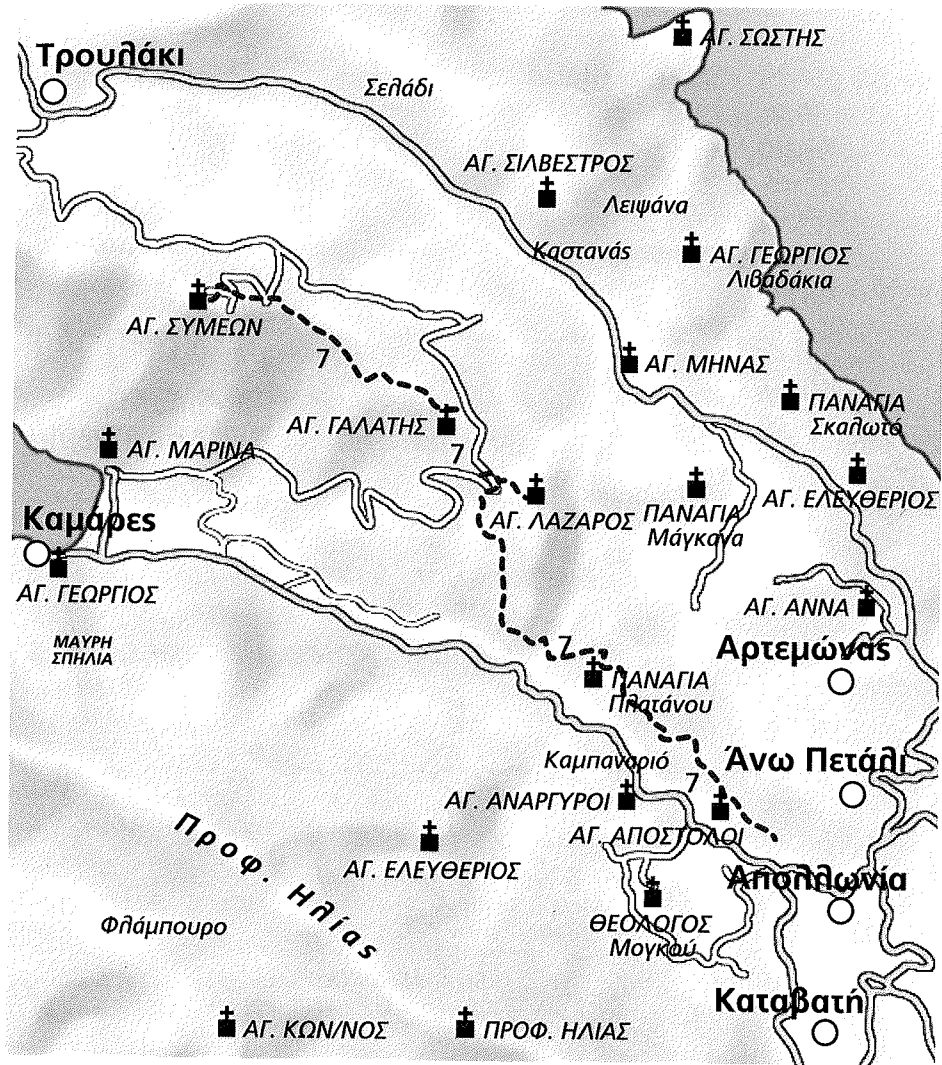
Επιμέλεια του χάρτη των πολιτιστικών διαδρομών: Γιώργος Ν. Προμπονάς.

Επιλογή των πολιτιστικών διαδρομών: Τάσος Αναστασίου, άλλοτε Προϊστάμενος

του Πολιτιστικού Τμήματος της Νομαρχίας Κυκλάδων και σήμερα της Περιφέρειας του Νοτίου Αιγαίου.

Πηγή: Η Σίφνος – Ξεναγός στο ωραίο κι αγαπημένο νησί, Αθήνα [2014] 475,

έκδοση Συνδέσμου Σιφνίων.

ΔΙΑΔΡΟΜΗ 7

Άνω Πετάλι – Παναγία του Πλατάνου – Άγιος Λάζαρος – Άγιος Συμεών.

Επιμέλεια του χάρτη των πολιτιστικών διαδρομών: Γιώργος Ν. Προμπονάς.

Επιλογή των πολιτιστικών διαδρομών: Τάσος Αναστασίου, άλλοτε Προϊστάμενος του Πολιτιστικού Τμήματος της Νομαρχίας Κυκλάδων και σήμερα της Περιφέρειας του Νοτίου Αιγαίου.

Πηγή: Η Σίφνος – Ξεναγός στο ωραίο κι αγαπημένο νησί, Αθήνα [2014] 476, έκδοση Συνδέσμου Σιφνίων.

ΔΙΑΔΡΟΜΗ 8

Αρτεμώνας – Αγία Άννα – Παναγία τα Μάγκανα – Άγιος Μηνάς – [Άγιος Σώστης]- Άγιος Νικήτας – Διαβρούκας – [Άγιος Φίλιππος]- Χερρόνησος.

Επιμέλεια του χάρτη των πολιτιστικών διαδρομών: Γιώργος Ν. Προμπονάς.

Επιλογή των πολιτιστικών διαδρομών: Τάσος Αναστασίου, άλλοτε Προϊστάμενος του Πολιτιστικού Τμήματος της Νομαρχίας Κυκλάδων και σήμερα της Περιφέρειας του Νοτίου Αιγαίου.

Πηγή: Η Σίφνος – Ξεναγός στο ωραίο κι αγαπημένο νησί, Αθήνα [2014] 477, έκδοση Συνδέσμου Σιφνίων.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

1. Πατριαρχικό Σιγίλλιον περί του μονυδρίου του Αγίου Αρτεμίου, «*Σιφνιακή Φωνή*», Οκτώβριος 1971.
2. Τα τοπωνύμια Απολλωνία και Αρτεμώνας, *Αράδες*, μαθητική εφημερίδα, φφ. 2-3 1994.
3. Τα σιφναϊκά «ποιητικά» και «ξίκωλα», *Αράδες*, μαθητική εφημερίδα, φ. 4 1995.
4. Παραινέσεις προς τους μαθητές, *Αράδες*, μαθητική εφημερίδα, φ. 4 1995.
5. Ο αρχαίος βασιλικός γιατρός Δίφιλος ο Σίφνιος και το διαιτολογικό του έργο, *Πρακτικά Α' Διεθνούς Σιφναϊκού Συμποσίου* (Σίφνος 25-28 Ιουνίου 1998), τόμ. Α', (449-462), Αθήνα 2000.
6. *Εισαγωγή στα Πρωτοχρονιάτικα κάλαντα του 2000*, έκδοση του Δήμου Σίφνου 2000.
7. *Η Σίφνος, το νησί που συντηρεί την παράδοση*, *Μικρός ξεναγός*, έκδοση του Δήμου Σίφνου 2001.
8. *Παραδοσιακά επαγγέλματα στη Σίφνο άλλοτε και τώρα*, έκδοση του Δήμου Σίφνου και του Ενιαίου Κ.Ε.Κ. Κυκλάδων, Σίφνος 2001.
9. *Απάνθισμα από τα σιφναϊκά πρωτοχρονιάτικα κάλαντα του 2003*, έκδοση του Δήμου Σίφνου, 2003.
10. *Διφίλου του Σιφνίου Περί των προσφερομένων τοις νοσούσι και τοις υγιαινουσιν, Κατάλληλη δίαιτα για τους ασθενείς και τους υγιείς*, έκδοση του Πολιτιστικού Συλλόγου Σίφνου, Αθήνα 2003.
11. *Η Αγιασός της Νάξου, Περιήγηση - Μιτάτοι - Τοπωνυμικό*, έκδοση του Εξωραϊστικού Συλλόγου Αγιασού Νάξου, Αθήνα 2004.
12. Παρατηρήσεις στη φωνητική του σιφνιακού γλωσσικού ιδιώματος. Φυσιολογικές παθήσεις συμφώνων, *Πρακτικά Β' Διεθνούς Σιφναϊκού Συμποσίου* (Σίφνος 27-30 Ιουνίου 2002), τόμ. Γ' (319-350), Αθήνα 2006.
13. Σχόλια σε δέκα σιφνιακά τοπωνύμια (Ανάτυπο από το περιοδικό *Ονόματα*, τόμ. 19 - *Πρακτικά Δ' Ονοματολογικού Συνεδρίου*), Αθήνα 2007.
14. Εγκαταστάσεις Σιφνίων αγγειοπλαστών στη Νάξο και η επίδρασή τους στη ναξιακή κεραμική, στο *Δρυς Υψικάρηνος*, τιμητικός τόμος για το Δημήτριο Β. Οικονομίδη, Αθήνα 2007 (429-464) και ανάτυπο.
15. Η Σίφνος στην ποίηση του Νίκου Γ. Σταφυλοπάτη στο «*ΑΓΑΘΟΕΡΓΗ*», τιμητικός τόμος για τον Επίσκοπο Κυανέων Χρυσόστομο Μαυρογιαννόπουλο, Αθήνα 2008 (709-728).

16. Η απλολογία και ο μεταπλασμός των βαπτιστικών ονομάτων στο σιφνιακό γλωσσικό ιδίωμα, *Πρακτικά Γ' Διεθνούς Σιφναϊκού Συμποσίου* (Σίφνος 29 Ιουνίου - 2 Ιουλίου 2006), Αθήνα 2009 (595-609).

17. *Η Παιδεία στη Σίφνο. Ιστορικό διάγραμμα (από την αρχαία έως τη σύγχρονη εποχή). Στατιστικά στοιχεία (της τελευταίας πεντηκονταετίας)*. Έκδοση του Συλλόγου Γονέων των Μαθητών του Γυμνασίου Σίφνου με Τάξεις Λυκείου, Αθήνα 2009.

18. *Η Σίφνος. Ξεναγός στο ωραίο και αγαπημένο νησί*. Έκδοση Συνδέσμου Σιφνίων, Αθήνα 2014.

19. *Σιφνιακή Τοπωνυμολογία. Συμβολή στη μελέτη των σιφνιακών τοπωνυμίων. Εισαγωγή - Θεματικοί πίνακες - Τοπωνυμικό Λεξικό - Χάρτες επιλεγμένων πολιτιστικών διαδρομών*. Έκδοση Ιδρύματος Ευγενίδου, Αθήνα 2015.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

- Αλεξιάδης Πέτρος Α., *Ετυμολογικό λεξικό κυρίων ονομάτων*, Θεσσαλονίκη 2000.
- Ανάβαση, *Περιγηγικός και πεζοπορικός χάρτης της Σίφνου*, Σειρά Τοπο 25, έκδοση 2002.
- Ανδριώτης Νικ. Π., *Ετυμολογικό λεξικό της κοινής νεοελληνικής*, Θεσσαλονίκη 1983.
- Άστον Ν. Γ. - Παντάζογλου Ε. Θ., *ΣΙΦΝΟΣ, Αρχαίοι πύργοι π. Χ.*, Αθήνα 1991.
- Αφεντούλης Κωνσταντίνος Ιωάν., *Ετυμολογική ακτινογραφία των ονομάτων των Ελλήνων προέδρων, πρωθυπουργών, βουλευτών και ευρωβουλευτών (1974-1995)*, Αθήνα 1995.
- Αφεντούλιδου Βασιλική, «Το λεξιλόγιο των χρωμάτων σε κυκλαδικά τοπωνύμια», *ΟΝΟΜΑΤΑ 19* (2007) 53-108.
- Αφρουδάκης Άγγελος Γ., «Οδηγίες για τη συλλογή και την καταγραφή των τοπωνυμίων», *ΟΝΟΜΑΤΑ 17-18* (2005) 359-363.
- Βαγιακάκος Δ., «Σχεδιάγραμμα περί των τοπωνυμικών κλπ. σπουδών εν Ελλάδι (1833-1962)», *Αθηνα* 66 (1962) 301-424. 67 (1963) 145-369.
- _____ Καταγωγή ονομάτων και τοπωνυμίων, *Ιστορία Εικονογραφημένη 2-291* (1968-1992).
- Wagner Friedrich Chr., *Οικισμοί αγγειοπλαστών της Σίφνου*, έκδοση Υπουργείου Αιγαιού, Αθήνα 2001.
- _____ *Χάρτης της Σίφνου 1970*, ανατύπωση στα ελληνικά 2001.
- Βέλλης Τάκης, *Ποιήματα του Νησιού μου και άλλα*, Αθήνα 2006.
- Βερνίκος Γεώργιος Σακελ., *Η Ιστορία της Παναγίας της Πουλάτης ή Διαλισκάρι*, εν Πειραιεί 1933.
- _____ *Διηγήματα VI Ο ΕΞΩΜΟΤΗΣ, εν Αθήναις 1928*.
- Αρχιμ. Βιτάλης Φιλάρετος, *Ο Ιερός ναός της Παναγίας Κόγχης Αρτεμύνης Σίφνου (Ιστορία - Λαογραφία)*, Αθήνα 1985.
- _____ *Σίφνος-Πάτμος 1988. Εορτασμός του Αγίου ενδόξου Αποστόλου και Ευαγγελιστού Ιωάννου του Θεολόγου*, Αθήνα 1988.
- _____ *Ιεροί Ναοί στη Σίφνο της Παναγίας Ζωοδόχου Πηγής*, Αθήνα 1995.
- _____ *Η Αγία Παρασκευή Μαρίνου Σίφνου*, Αθήνα 1995.
- _____ *Ο Ιερός Ναός του Αγίου Πέτρου Αρτεμύνης Σίφνου και οι Κτήτορές του*, Αθήνα 1996.
- _____ *Ο Άγιος Αντίπας του Πάνω Πεταλιού Σίφνου*, Αθήνα 1997.
- _____ *Αφιέρωμα στον μεγαλομάρτυρα τροπαιοφόρο Άγιον Γεώργιον του Μοναχικού Σίφνου*, Αθήνα 1998.
- _____ *Ο νέος Ιερός Ναός της Παναγίας «Ρόδον το Αμάραντον» Σίφνου*, Αθήνα 1998.
- _____ *Ο Ιερός Ναός του Αγίου Σπυρίδωνος Αρτεμύνης Σίφνου*, Αθήνα 1998.
- _____ *Η Αγία Παρασκευή του Κάτω Πεταλιού Σίφνου*, Αθήνα 1999.
- _____ *Ο Ιερός Ναός των Παμμεγίστων Ταξιαρχών Αρτεμύνης Σίφνου*, Αθήνα 2000.
- _____ *Ο Ιερός Ναός Εφταμάρτυρος Κάστρου Σίφνου*, Αθήνα 2000.
- _____ *Ο νέος Ιερός Ναός του Αγίου Ραφαήλ εις Φάρον Σίφνου*, Αθήνα 2001.

- _____ *Προσκύνημα ιερών στους στεφανίτες Αγίους Πολύκαρπον-Παντελεήμονα στην Χερρόνησο της Σίφνου*, Αθήνα 2002.
- _____ *Η Παναγία Μυρτιδιώτισσα Σίφνου (400χρονος Βυζαντινός Ναός)*, Αθήνα 2002.
- _____ *Στους Θεοφόρους-Θεοδόξαστους Αγίους Συμεών, Αφιέρωμα ημών ιερών*, Αθήνα 2009.
- _____ *Ο ένδοξος ιερομάρτυρας Άγιος Ελευθέριος και η Σίφνος μας*, Σίφνος 2010.
- Βογιατζόγλου Βάσος Η., *Επώνυμα της Μικρασίας, τουρκικά και τουρκογενή επώνυμα στην Ελλάδα*, Αθήνα 1992.
- Βραχιονίδου Μαρία, «Διαλεκτικά φυτωνυμικά σε κυκλαδικά τοπωνύμια», *ΟΝΟΜΑΤΑ 19* (2007) 31-52.
- Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού, *Χάρτης Γενικής Χρήσης, φύλλο Σίφνος. κλίμακα 1: 50.00*
- Γιακουμάκη Ελευθερία, *Το μικροτοπωνυμικό της επαρχίας Κισιάμου Κρήτης*, Ανάτυπο από το Λεξικογραφικό Δελτίο της Ακαδημίας Αθηνών, Αθήνα 1986.
- _____ «Παρατηρήσεις στα γεωλογικά μικροτοπωνύμια του κυκλαδικού συμπλέγματος», *ΟΝΟΜΑΤΑ 19* (2007) 125-136.
- Young John H., *Χάρτης της Σίφνου 1956*.
- Γραφικός Άγγελος, *Ανάγλυφος χάρτης της Σίφνου*.
- Γρυπάρης Αντώνιος Ν., *Χάρτης της Νήσου Σίφνου 1937*, ανατύπωση από το Σύνδεσμο Σιφνίων, 1993.
- Διαμαντής Βασίλειος Κ., *Θέλεις να μάθεις πότε εορτάζεις*; Αθήνα 2000.
- Δορμπαράκης Παν. Χ., *Λεξικό της Νεοελληνικής, ετυμολογικό ερμηνευτικό*, Αθήνα 1993.
- Ζακυθηνός Δ., «Κεφαλληνίας, ιστορικά και τοπωνυμικά», *ΕΕΒΣ 6* (1929) 183-202.
- Θωμόπουλος Ιωάννης, «Τοπωνύμια της Κέας», *Ε.Ε.Κ.Μ.* 1963, σελ.227 κ.ε.
- _____ «Τα τοπωνύμια του Καστελλόριζου», *Δωδεκανησιακόν Αρχείον*, τόμ. Ε', Αθήνα 1970.
- _____ *Οι μετονομασίες των τοπωνυμίων*, Αθήνα 1965.
- Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη) του Α.Π.Θ., *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, Θεσσαλονίκη 1998.
- Καλατζάκος Ανδρέας, *Ονόματα - επώνυμα - παρατσούκλια*, Αθήνα 1994.
- CARTERRA GEO Pan Sharpened - True Color, Space Imaging Europe, Acquisition Date: 31 / 05 / 2000, *Διαστημική φωτογραφία της Σίφνου*, Κλίμαξ 1: 15.000.
- Κατσουλέας Σταύρος Γ., «Βενετο-ιταλικά επώνυμα Μυκόνου (1663-1779)», *ΟΝΟΜΑΤΑ 19* (2007) 605-622.
- Κατσένιος Ιωάννης Α. - Κουκούλη Ιωάννα Δ., *Οσία Καλή, Εώας το απόθετον κάλλος*, Αράχωβα 2005.
- Κόμης Κώστας, «Η σιφνιακή αγγειοπλαστική στη Σάμο (19^{ος} αιώνας): κάποιες υποθέσεις», εφημ. «*Σιφνιαϊκά Νέα*» Ιουλίου - Αυγούστου (2010) 7.
- Κουλάκης Γιάννης Σπ., *Το μεγάλο ετυμολογικό λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας*, Θεσσαλονίκη 1993.
- Κριαράς Εμμ., *Λεξικό της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημόδους Γραμματείας*, τόμ. Α' -ΙΔ', Θεσσαλονίκη 1968-1998.

- Κωνσταντίνου Ηλίας Ι., *Λεξικό των ξένων λέξεων στην ελληνική γλώσσα* Αθήνα 1992.
- Λεμονής-Γκαρής Μίμης Ντ. *Χαίρε Σίφνος*, Αθήνα 1993.
- Μαθά-Δεμαθά Λίνα, «Μεταβίβαση αγαθών στη Σίφνο του 19^{ου} αιώνα», *Π.Β' Δ.Σ.Σ.*, τ. Β' (2005) 433-438.
- Μακρής Ν. Γ.- Κανατέλια Ειρήνη, «Χαρτογραφική τεκμηρίωση της αρχαίας Σίφνου. Ψηφιακός αρχαιολογικός χάρτης του νησιού», *Π.Β' Δ.Σ.Σ.*, τ. Β' (2005) 123-138.
- Ματζουράνης Γιώργος Ξ., «*Γένεθλιών τελουμένων...*» Αφήγημα, Αθήνα 2005.
- Μηνάς Κωνστ., *Το τοπωνυμικό της Κάσου*, Αθήνα 1975.
- _____ *Η μορφολογία της μεγενθύσεως στην ελληνική γλώσσα*, Ιωάννινα 1978.
- _____ *Τοπωνυμικό της Καρπάθου*, Εξάντας 2000.
- Μουζάκης Στέλιος, «Τα μετόχια της Μονής του Αγίου Ιωάννη Θεολόγου της Πάτμου στο νησί της Σίφνου», *Π.Β' Δ.Σ.Σ.*, τ. Β' (2005) 271-308
- Μπαλτά Ευαγγελία, «Η οθωμανική απογραφή της Σίφνου το 1670», *Π.Β' Δ.Σ.Σ.*, τ. Β' (2005) 309-348.
- Μπαμπινιώτης Γ., *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Αθήνα 1998.
- Μπαντέκας Ιωάννης, «Ένα παλιό Κτηματολόγιο στη Σίφνο», *Π.Β' Δ.Σ.Σ.*, τ. Β' (2005) 439-452.
- Μπασέα-Μπεζαντάκου Χριστίνα, «Δωδεκανησιακά φωνητικά στοιχεία σε τοπωνύμια Σίφνου» *ΟΝΟΜΑΤΑ 19* (2007) 597-604.
- Birkett-Smith John, *Siphnos* (κείμενο, χάρτης), 1972, 1995.
- Μπούτουρας Αθανάσιος Χ., *Τα νεοελληνικά κύρια ονόματα ιστορικά και γλωσσικώς ερμηνεύμενα*, Αθήναι 1912, ανατύπωση Επικαιρότητα χ. χ.
- Νικολαΐδης Εμμανουήλ, *Τα Εκκλησιάκια της Καταβατής Σίφνου*, φωτοτυπημένη έκδοση 1999.
- _____ *Το ξωκκλησιάκι της Αγίας Μαρίας στο Φλάμπουρο-Σίφνου*, Αθήνα 2005.
- Ξανθούλης Ναπολέον Εμμ., *Το τοπωνυμικό της Σκύρου*, Αθήνα 1984
- Παπαγγελή Δήμητρα, «Συντακτικές και σημασιολογικές παρατηρήσεις στα τοπωνύμια των Κυκλάδων», *ΟΝΟΜΑΤΑ 19* (2007) 279-296.
- Παπαδάκης Κωστής Ηλ., «Τοπωνύμια της επαρχίας Αγίου Βασιλείου με περιφραστική εκφορά», *ΟΝΟΜΑΤΑ 17-18* (2005) 263-279.
- Παπαδοπούλου Ζώζη, «Δεκατρείς άγνωστοι αρχαίοι πύργοι της Σίφνου» *Π.Β' Δ.Σ.Σ.*, τ. Α' Αθήνα (2005) 103-122.
- Παπαδοπούλου Ζώζη, Ειρήνη Κανατέλια, Γ. Ν. Μακρής, *Γενικός χάρτης Σίφνου*, Αθήνα – Δεκέμβριος 2002 (ανέκδοτος).
- Παπαπαύλου Γιώργος Α. *Τ' Άη Νηγιά τ' ανήφορο. Οδοιπορικό στις 235 εκκλησίες της Σίφνου*, Αθήνα 2011.
- Πασχάλης Δημήτριος, *Το τοπωνυμικό της Άνδρου*, 1933.
- Περιοδικό «Ονόματα», τ. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 16, 19.
- Πετρόπουλος Γ. Α., *Νομικά Έγγραφα Σίφνου (1684-1835) της Συλλογής Γ. Μαριδάκη, Ακαδημίας Αθηνών – Μνημεία της Ελληνικής Ιστορίας*, τόμ. Γ', τεύχος Α' (1956).
- Ποριώτης Νικόλαος, *Κάλαντα Εξωραϊστικού Συλλόγου Χερρονήσου «Η Στράτα μου της Χερρόνησος»* (χειρόγραφο) 2009.
- Πρακτικά Α' Διεθνούς Σιφναϊκού Συμποσίου* (Π.Α' Δ.Σ.Σ.), τόμ. Β' Αθήνα 2001.
- Πρακτικά Β' Διεθνούς Σιφναϊκού Συμποσίου* (Π.Β' Δ.Σ.Σ.), τόμ. Β' Αθήνα 2005.

- Πρακτικά Γ' Διεθνούς Σιφναϊκού Συμποσίου* (Π.Γ' Δ.Σ.Σ.), τόμ. Γ' Αθήνα 2009.
- Πρακτικά Δ' Διεθνούς Σιφναϊκού Συμποσίου* (Π.Δ' Δ.Σ.Σ.), τόμ. Δ' Αθήνα 2013.
- Προμπονάς Νικόλαος Γ., «Σχόλια σε δέκα σιφνιακά τοπωνύμια», *ΟΝΟΜΑΤΑ 19* (2007) 577-595.
- Πρόχειρον Καθημερινόν Βιβλίον της εν Σίφνω Ιεράς Μονής της Παναγίας Βρύσεως, Ιανουάριος 1930.
- Ρηγάτος Γεράσιμος Α., *Νεοελληνικά επώνυμα με ιατρική προέλευση*, Αθήνα 1997.
- Σακελλαριάδης Γεώργιος Χρ., *Στοιχεία μορφολογίας, μορφήματα και παραγωγικές καταλήξεις της Νεοελληνικής*, Αθήνα 1997.
- Σιγάλας Νικόλαος Ι., *Τοπωνυμικό της Θήρας*, Έκδοση εφημερίδας «Θηραϊκά Νέα», Διευθυντής Εμμ. Α. Λιγνός, Αθήνα 2005 (Β' έκδοση).
- Σκάι-Τερραίν, Πεζοπορικός Χάρτης Σίφνου, έκδοση 2009.
- Σκανδαλίδης Μιχάλης, «Ονοματολογική περιήγηση στον νησιωτικό μικρόκοσμο των Κυκλάδων», *ΟΝΟΜΑΤΑ 19* (2007) 21-29.
- Σπανός Κώστας, «Ονόματα του 1652 από τα νησιά Πάρο, Αντίπαρο, Σίφνο, Σέριφο και Κύθνο από τον Ιεροσολυμιτικό Κώδικα 509» *ΟΝΟΜΑΤΑ 19* (2007) 217-227.
- Σπυριδώνης Σταύρος Ι., *Τι δεν είναι ελληνικό στην ελληνική γλώσσα*, Αθήνα 1996.
- Σταματάκος Ιωάννης Δρ., *Λεξικόν της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, τόμοι 3.
- Σταφυλοπάτης Νίκος Γ., *Τα Σιφνιακά Παρωνύμια*, Αθήνα 1999.
- Συμεωνίδης Σίμος Μ., *Η Κυρία Βρυσιανή*, Αθήνα 1966.
- _____ *Η Κυρία Βρυσιανή (Τα νεώτερα ιστορικά στοιχεία)*, Αθήνα 1981.
- _____ *Μοναστήρια της Σίφνου*, Αθήνα 1984.
- _____ *Ιστορία της Σίφνου*, Αθήνα 1990.
- _____ *Ιστορικά του Αγίου Κωνσταντίνου*, Αθήναι 1991.
- _____ *Σιφνιακά*, επετηρίς ιστορικής ύλης της Σίφνου, τόμ. Α' -ΚΒ' (1991-2014).
- Συμεωνίδης Χαράλαμπος Π., *Εισαγωγή στην Ελληνική Ονοματολογία*, Θεσσαλονίκη 1992.
- Εκδ. Τεγόπουλου-Φυτράκη, *Μείζον Ελληνικό Λεξικό*, Αθήνα 1997.
- Δημήτρης Τομπαΐδης, *Ελληνικά επώνυμα τουρκικής προέλευσης*, Αθήνα 1990.
- Τριανταφυλλίδης Μανόλης, *Τα οικογενειακά-μας ονόματα*, Θεσσαλονίκη 1982.
- Τρούλλος Αντώνης Γ., *Περιστεριώνες Σίφνου, Αρχιτεκτονική και Παράδοση*, Πειραιεύς 1980.
- _____ *Μαρμάρινες παλιές Κρήνες – Βρύσες, Πηγές – Πηγάδια – Μαγγανοπήγαδα και Νερόμυλοι της Σίφνου*, 2007.
- Τσικριτσή-Κατσιανάκη Χρ., *Συμβολή στη μελέτη των τοπωνυμίων της Κρήτης*, Αγ. Νικόλαος 1975.
- Φιλιππάκης Μάνος, *Τοπωνύμια της Σίφνου*, Έκδοση Αδελφότητας Σιφνίων «Άγιος Συμεών», Αθήνα 1989.
- Φλωράκης Αλέκος, «Τοπωνύμια και τεχνολογία», *ΟΝΟΜΑΤΑ 19* (2007) 485-510.
- _____ «Μεταναστεύσεις και πατριδωνυμικά ονόματα στην Τήνο». *ΤΗΝΙΑΚΑ 4* (2010) 355-442.
- π. Φώσκολος Μάρκος, «Η Καθολική Εκκλησία Σίφνου», *Π.Β' Δ.Σ.Σ.*, τ. Β' (2005) 371-390.
- Ψαριανός Διονύσιος Α., επίσκοπος, *Μικρός Συναξαριστής*, Κοζάνη 1965.

Χάρτες της Σίφνου

1. Αντωνίου Γρυπάρη 1937, 1993 (ανατύπωση).
2. Γεωγραφικής Υπηρεσίας Στρατού, Χάρτης γενικής χρήσης.
3. Jhon Young, 1956.
4. John Birkett-Smith, Siphnos (κείμενο, χάρτης), 1972, 1995.
4. Χαρτογραφικής Εταιρείας ANABAΣH, 2000.
5. Χαρτογραφικής Εταιρείας ΣΚΑΪ – TERRAIN, 2009.
6. Ζ. Παπαδοπούλου, Ει. Κανατέλια, Γ. Μακρή, Ανέκδοτος γενικός χάρτης της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, 2002.
7. Google Earth διαθέσιμος στο Διαδίκτυο.

Βιβλιογραφικές βραχυγραφίες

- Ε.Ε.Β.Σ.** = Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Μελετών.
Ε.Ε.Κ.Μ. = Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών (1961- 1984).
Ι.Α.Κ. = Σίμου Μ. Συμεωνίδη, Ιστορικά του Αγίου Κωνσταντίνου, Αθήνα 1991.
Ι.Σ. = Σίμου Μ. Συμεωνίδη, Ιστορία της Σίφνου, από την προϊστορική εποχή μέχρι το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, Αθήνα 1990.
Κ.Βρ. = Σίμου Μ. Συμεωνίδη, Η Κυρία Βρυσιανή, Αθήνα 1966.
Κ.Βρ.Ν. = Σίμου Μ. Συμεωνίδη, Η Κυρία Βρυσιανή (Τα νεώτερα ιστορικά στοιχεία), Αθήνα 1981.
Μ.τ.Σ. = Σίμου Μ. Συμεωνίδη, Μοναστήρια της Σίφνου, Αθήνα 1984.
Ν.Ε.Σ. = Γεωργίου Α. Πετρόπουλου, Νομικά Έγγραφα Σίφνου, της συλλογής Γ. Μαριδάκη, Αθήνα 1956.
Π.Α' Δ.Σ.Σ. = Πρακτικά Α' Διεθνούς Σιφναϊκού Συμποσίου.
Π.Β. = Αρχιμανδρίτη Φιλάρετου Βιτάλη, Η Παναγία του Βουνού της Σίφνου, Έκδοσις του Συνδέσμου Σιφνίων, 1973).
Π.Β' Δ.Σ.Σ. = Πρακτικά Β' Διεθνούς Σιφναϊκού Συμποσίου.
Π.Π. = Γεωργίου Σακελ. Βερνίκου, Η Ιστορία της Παναγίας της Πουλάτης, εν Πειραιεί 1933.
Σ. = Εφημερίδα «Σίφνος» (1 Μαρτ. 1881), «Μερόπη» (14 Ιαν. 1886), «Νέα Σίφνος» (25 Φεβρ. 1891), «Σίφνος» Φεβρ. 1901): οι χρονολογίες δηλώνουν την αρχή της μετονομασίας της Εφημερίδας.
Σ. (α' - κβ' 1991-2014) = Σίμου Μ. Συμεωνίδη, Σιφνιακά, επετηρίς ιστορικής ύλης της Σίφνου.
Σ.Γ. = Αντώνη Γ. Τρούλλου, Σιφνέικος Γάμος, Αθήνα 1999.
Σ.Ν.Ε.Σ. = Παναγιώτη Χρυσολωρά, Συλλογή (ανέκδοτων) Νομικών Εγγράφων Σίφνου, στο Λαογραφικό Μουσείο Σίφνου.
Σ.Φ. = Εφημερίδα «Σιφναϊκή Φωνή» (1965 -1984).
Τ.Κ.Α. = Τηλεφωνικός Κατάλογος Αθηνών, Α-Ζ 2000, Η-Λ 1996, Μ-Π 1997, Ρ-Ω 1997.
Τ.Σ. = Μάνου Φιλιππάκη, Τοπωνύμια της Σίφνου, έκδοση της Αδελφότητας Σιφνίων «Άγιος Συμεών», 1989.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Αιγυπτ.(ιακός)	μεγεθ.(υντικός)
αιτιατ.(ική)	μεσ(αιω)ν.(ικός) ελλην.
αλβ.(ανικός)	(7ος αι.- 1800 μ. Χ.)
Α.(νατολικός,-ή,-ό,-ά)	μ(ε)τ(α)γ(ε)ν.(έστερος) ελλην.
ανδρων.(υμικό)	(3ος αι. π.Χ. - 6ος αι. μ. Χ.)
ανθρωπων.(ύμιο)	μεταφορ.(ικά)
αόρ.(ιστος)	μετ(ο)χ.(ή)
αραβ.(ικός)	μητρων.(υμικό)
αραμ.(αϊκό)	Ν.(ότιος,-α,-ο,-α)
αριθμητ.(ικό)	ΝΑ.(νοτιοανατολικός, -ή,-ό,-ά)
αρσ.(ενικός)	ΝΔ. (νοτιοδυτικός,-ή,-ό,-ά)
αρχ.(αίος) ελλην.(4ος αι. π. Χ.)	νεοελλ.(ηνικός)
βαφτιστ.(ικό)	οικογ.(ενειακό)
βλ.(έπε) λ.(ήμμα / λέξη)	όν.(ομα)
βυζ.(αντικός)	ουδ.(έτερο)
Β.(όρειος,-α,-ο,-α)	ουσιαστ.(ικό)
ΒΑ.(ορειοανατολικός, -ή,-ό,-ά)	ουσιαστικοπ.(οιημένο)
ΒΔ.(ορειοδυτικός, -ή,-ό,-ά)	π(αρά)β.(αλε)
γαλλ.(ικός)	παρων.(ύμιο)
γεν.(ική)	πατριδων.(υμικό)
Δ.(υτικός,-ή,-ό,-ά)	πατρων.(υμικό)
εβρ.(αϊκό)	περιεκτ.(ικός)
εκκλ.(ησιαστικός)	περιληπτ.(ικός)
ελλην.(ικός)	περσ.(ικός)
ενετ.(ικός)	πληθ.(υντικός)
ενν.(οείται)	προηγ.(ούμενος)
επαγγελ.(ματικός)	προθεματ.(ικό)
επίθ.(ετο)	προσηγ.(ορικό)
επίθ.(ημα)	προσωπ.(ωνύμιο)
επών.(υμο)	ρ.(ήμα)
ετυμολ.(ογία)	ρημ.(ατικός)
θ.(έμα)	ρουμ.(ανικός)
θηλ.(υκό)	σλαβ.(ικός)
ιταλ.(ικός)	στερητ.(ικό)
ιων.(ικός)	συμφυρ.(μός)
κατάλ.(ηξη)	σχετ.(ικός)
Κτηματολ.(όγιο)	τευτ.(ονικός)
κτητ.(ικός)	τοπων.(ύμιο)
λατιν.(ικός)	τουρκ.(ικός)
λ.(έξη)	υποκορ.(ιστικός)
λ.(ήμμα)	φρ.(άση)
λ.(όγου) χ.(άρη)	φυτωνυμ.(ικός)

Σύμβολα:

- [] Μέσα στις αγκύλες δίνεται η ετυμολογία του λήμματος.
 : (άνω και κάτω τελεία). Εισάγει το σημασιολογικό μέρος του λήμματος.
 < (γωνιώδης αγκύλη). Δηλώνει ότι ο τύπος που βρίσκεται έξω και αριστερά από την αγκύλη προέρχεται από τον τύπο που είναι δεξιά και μέσα από την αγκύλη.
 > (γωνιώδης αγκύλη). Δηλώνει το αντίθετο.
 « » (εισαγωγικά). Μέσα στα εισαγωγικά δίδεται η σημασία της λέξης.
 * (αστερίσκος). Δηλώνει ότι ο τύπος είναι υποθετικός, αμάρτυρος με αυτή τη μορφή ή που χρησιμεύει ως μεταβατική βαθμίδα για το σχηματισμό μιας άλλης που υπάρχει και είναι εύχρηστη.
 (*) Με τον αστερίσκο πριν από το αρχικό γράμμα σε πολλά (833) τοπωνύμια στο τοπωνυμικό λεξικό επισημαίνονται τα τοπωνύμια της συλλογής του αείμνηστου Μάνου Φιλιππάκη. Χάρη ομοιομορφίας όμως στην ορθογραφία δεν ακολουθήσαμε τη γραφή τους.
 / (πλάγια γραμμή). Χωρίζει στην ετυμολογία τα μέρη του λήμματος, όταν αυτό αποτελεί ονοματικό σύνολο, ή διαχωρίζει παραπομπές και στίχους σε δίστιχα ή συσσωρευμένα παραδείγματα ή τύπους που εναλλάσσονται.
 — (παύλα). Χωρίζει τα απλά ή διπλά σύμφωνα, τα οποία προφέρονται χωριστά.
 — (παύλα). Δηλώνει ότι αναγράφεται μόνο το θέμα μιας λέξης ή μόνο κάποιο πρόθημα ή επίθημα.
 .. (διαλυτικά). Διευκολύνεται η ανάγνωση, όταν η απουσία τους θα σήμαινε συνίζηση φωνηέντων.

Σημείωση: Για την απόδοση της ιδιωματικής σιφνιακής προφοράς των τοπωνυμίων (της φωνητικής γραφής), για λόγους πρακτικούς, αντί για τα ειδικά διεθνή φθογγόσημα, προτιμήθηκε η χρήση των ελληνικών φωνημάτων.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Πρόλογος 9
 2. Ευχαριστίες 13

**Πρώτο μέρος
 Εισαγωγή**

I. Ορισμοί 19
 II. Τα κριτήρια ονοματοθεσίας των τόπων 21

**Δεύτερο μέρος
 Τα σιφνιακά τοπωνύμια**

I. Η Καταγωγή των σιφνιακών τοπωνυμίων 27
 Α. Ελληνικά τοπωνύμια 27
 Β. Ξένα τοπωνύμια 28
 Γ. Μετονομασία των τοπωνυμίων 30
 II. Οι κατηγορίες των σιφνιακών τοπωνυμίων 31
 Α. Οικωνύμια 31
 Β. Εδαφολογικά τοπωνύμια 31
 1. Εδαφονύμια 31
 2. Υδρωνύμια 33
 3. Φυτωνύμια 33
 4. Δασωνύμια 33
 5. Ζωνύμια 33
 Γ. Τοπωνύμια από την ανθρώπινη επέμβαση στη φύση 34
 Δ. Ναωνύμια ή Αγιωνύμια 34
 Ε. Ανθρωπωνύμια 37
 1. Ονόματα αρχαίων θεών, ηρώων και μυθικών προσώπων 37
 2. Οικογενειακά ονόματα, βαφτιστικά και παρωνύμια 37
 3. Πατριδωνυμικά, ανδρωνυμικά 38
 ΣΤ. Ιστορικά και λαογραφικά τοπωνύμια 39

Z. Ναυτικά τοπωνύμια	39
H. Επαγγελματικά τοπωνύμια	39
Θ. Κακώνυμα ή Κακέμφοτα τοπωνύμια	39
I. Βράχοι και βραχονησίδες ή νησίδα	40
ΙΑ. Χρωματικά τοπωνύμια	40
ΙΒ. Κοινά σιφνιακά και κιμωλιακά τοπωνύμια	40
III. Παρέκβαση-Σιφνίων οικογενειακά ονόματα	41
1. Το επώνυμο ή οικογενειακό όνομα	41
2. Είδη οικογενειακών ονομάτων	43
3. Ξένα οικογενειακά ονόματα	46
IV. Μαρτυρημένα σιφνιακά τοπωνύμια από δικαιοπρακτικά έγγραφα	46

Τρίτο μέρος

Σχηματισμός και μορφή των σιφνιακών τοπωνυμίων

I. Παρατηρήσεις στο σχηματισμό των σιφνιακών τοπωνυμίων	51
Α. 1. Υποκοριστικά επιθήματα αρσενικών	51
2. Υποκοριστικά επιθήματα θηλυκών	51
3. Υποκοριστικά επιθήματα ουδετέρων	51
Β. 1. Μεγεθυντικά επιθήματα αρσενικών	53
2. Μεγεθυντικά επιθήματα θηλυκών	54
3. Μεγεθυντικά επιθήματα ουδετέρων	54
Γ. Επιθήματα τοπικών τοπωνυμίων	54
Δ. Επιθήματα περιεκτικών τοπωνυμίων	55
Ε. Επιθήματα πατρωνυμικών τοπωνυμίων	56
ΣΤ. Επιθήματα πατριδωνυμικών τοπωνυμίων	56
Ζ. Επιθήματα ανδρωνυμικών τοπωνυμίων	57
Η. Επιθήματα επαγγελματικών τοπωνυμίων	58
Θ. Επιθήματα που δηλώνουν πρόσωπο που ενεργεί	58
I. Επιθήματα που δηλώνουν αυτόν που ανήκει σε κάτι ή έχει σχέση με κάτι	58
ΙΑ. Επιθήματα που δηλώνουν τον κτήτορα	59
ΙΒ. Επιθήματα που δηλώνουν το φυτό	59
ΙΓ. Επιθήματα που δηλώνουν αποτέλεσμα ρηματικής ενέργειας	59
ΙΔ. Άλλα παραγωγικά επιθήματα	59
II. Παρατηρήσεις στη μορφή των σιφνιακών τοπωνυμίων	59
Α. Σύνθετα	60
Β. Περιφραστικά με:	

1. συνοδευτικό χαρακτηριστικό επίθετο	60
2. γενική κτητική	60
3. γενική τοπική	61
4. με εμπρόθετο προσδιορισμό	61
5. με απρόθετη αιτιατική	61
6. τοπικό επίρρημα	61
Γ. Περιφραστικά μεγεθυντικά	61
Δ. Κτητορικά	61
Ε. Πολύμορφα	63
ΣΤ. Απλολογημένα	63
Ζ. Μεταπλασμένα	64
Η. Μεγεθυντικά	64
Θ. Τοπωνύμια που περιέχουν αριθμητικά	64
III. Σιφνιακά τοπωνύμια άλλα δυσετυμολόγητα ή και ανετυμολόγητα και άλλα απροσδιόριστης θέσης σήμερα	64
IV. Η ιδιωματική προφορά των σιφνιακών τοπωνυμίων	65
V. Τα πατριδωνυμικά των Σιφνίων	73
VI. Πίνακες (1-6)	75
VII. Επίλογος	81
Η σημασία της μελέτης των σιφνιακών τοπωνυμίων	81

Τετάρτο μέρος

Τοπωνυμικοί πίνακες

I. Πίνακες τοπωνυμίων κατά γεωγραφικό διαμέρισμα	85
Α. Τοπωνύμια του βορείου γεωγραφικού διαμερίσματος	85
Β. Τοπωνύμια του κεντρικού γεωγραφικού διαμερίσματος	115
Γ. Τοπωνύμια του νοτίου γεωγραφικού διαμερίσματος	155
II. Τοπωνύμια μαρτυρημένα από παλιά δικαιοπρακτικά έγγραφα (απροσδιόριστης θέσης σήμερα)	172
III. Τοπωνύμια εκτός Σίφνου που σχετίζονται με τη Σίφνο	179
IV. Αλφαβητικός πίνακας που φανερώνει κατά στοιχείο τον αριθμό των λημμάτων και υπολημμάτων του τοπωνυμικού λεξικού	180
V. Ανακεφαλαιωτικός πίνακας	181

Πέμπτο μέρος

I. Οδηγίες για τη χρήση του τοπωνυμικού λεξικού	185
---	-----

II. Οδηγίες για τη χρήση των τοπωνυμικών πινάκων σε συνδυασμό με το χάρτη	186
---	-----

Έκτο μέρος
Τοπωνυμικό Λέξικο

Σιφνιακό τοπωνυμικό λεξικό Α-Ω	193
--------------------------------------	-----

Έβδομο μέρος
Χάρτες

Χάρτης της Σίφνου	600
Χάρτες πολιτιστικών διαδρομών	601
Εργασίες του συγγραφέα	610
Βιβλιογραφικά βοήθηματα	612
Συντομογραφίες	617
Περιεχόμενα	619

Με τη μικρή αυτή συμβολή στη μελέτη των σιφνιακών τοπωνυμίων, που βασίστηκε στην προφορική και γραπτή παράδοση, δίνεται η δυνατότητα στο Σιφνιό αναγνώστη ή το φίλο της Σίφνου και ιδιαίτερα στον απόδημο Σιφνιό, να θυμηθεί με νοσταλγία κάθε γεωγραφικό σημείο από το ωραίο νησί.

Συνοπτικά, στην παρούσα εργασία προηγείται σύντομη εισαγωγή στη σιφνιακή τοπωνυμιολογία, δηλαδή αναφορά στους αναγκαίους ορισμούς, στα κριτήρια ονοματοθεσίας των τόπων, στην καταγωγή και τις κατηγορίες, στο σχηματισμό και τη μορφή, στην ιδιωμαστική προφορά των σιφνιακών τοπωνυμίων, ενώ παρατίθενται αλφαβητικοί πίνακες αυτών κατά γεωγραφικό διαμέρισμα.

Ακολούθως, με τη βοήθεια της προφορικής και γραπτής παράδοσης, επιχειρείται η συλλογή και καταγραφή σε απόλυτη αλφαβητική σειρά των τοπωνυμίων, η προσθήκη των αθησαύριστων έως τώρα τοπωνυμίων, ο ακριβέστερος γεωγραφικός τους προσδιορισμός και η πειστικότερη, κατά το δυνατόν, ετυμολόγηση και ερμηνεία τους.

Επιπλέον, επειδή, πλην της προσπάθειας για πειστικότερη, κατά το δυνατόν, ετυμολόγηση και ερμηνεία των τοπωνυμίων, επιχειρείται και από πρακτικής πλευράς ο ακριβέστερος τοπικός προσδιορισμός των τοπωνυμίων, η εργασία αποτελεί ένα εύχρηστο βοήθημα για την ορθή γραφή και ταυτόχρονα για τον εντοπισμό των τοποθεσιών στην καθημερινή συναλλακτική ζωή των ανθρώπων του μικρού και αγαπημένου νησιού αλλά και ένα οδηγό για τους φυσιολάτρες περιπατητές στη γοττευτική σιφναιϊκή ύπαιθρο.

Τέλος, ο εξαιρετικά μεγάλος αριθμός των σιφνιακών τοπωνυμίων που καταγράφηκαν, σε αναλογία προς την έκταση του νησιού (4.431 : 74 τ. κλμ. = 59,87 ανά τ. κλμ.) είναι δηλωτικός του ιδιαίτερου συνδέσμου και επιρροής της αγάπης των ανθρώπων, κυρίως της υπαίθρου, για την πατρώα γη, ειδικότερα των ξωμάχων, των αγροτών, των ποιμένων, των ψαράδων και των κυνηγών που είναι οι κατεξοχήν ανάδοχοι των τόπων και αυτοί που συντηρούν τα τοπωνύμια στη μνήμη των γενεών.